

ספר

משנת רבי אלעזר

שאלות ותשובות

על ארבעה חלקי שלחן ערוך

מאת

הרב הגאון וכו' מוה"ר אלעזר בן דובער יהודא לייב הכהן זצ"ל ברכה
אב"ד בק"ק פאלאצק.

חלק ראשון

חובא לבית הדפוס בהוצאות אלמנת המחבר ובניו.

הוסדר ע"י הרב המפורסם וכו' מו"ה דובער מרדכי חייקין רב דק"ק קאבאק דפאלאצק.

27 6 13

ווילנא

בדפוס האלמנה והאחים ראָם

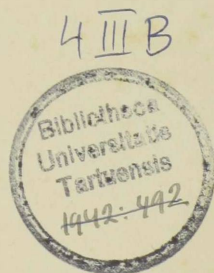
שנת תרנ"ה לפ"ק

КНИГА МИШНАУ РАВВИ ЭЛОЗОРА

т. е. Этюды Раввина Элозора по религиознымъ вопросамъ.
Сочинение Раввина Лазара Берковича Баркана.

В ИЛЪНА. Типографія Вдовы и бр. Роммъ. Жмудскій пер. собст. домъ № 328.
1894.

Дозволено цензурою Варшава, 16 Августа 1894 г.

1080

הקדמת בני הרב המחבר

בגשתנו אל המלאכה מלאכת הקדש, להדפיס את חיבורי כ' אבינו הרב זל. אשר השאיר לנו ברכה. הננו מוצאים חובה לעצמנו להקריב תודתנו לעדת פאלאצק. אשר בתוכה קמן כ' אבינו הרב זל פאר מימי הפורים התרכ"ח. עת הגיעו לשנת השלשים וארבעה לימי חייו. עד יום כ"ז מניא התרג"ג, עת הגיעו לשנת החמשים ותשעה לימי חייו. ועת כבה נרו בדובבעלן שאצל ריגא על חוף הים הבאלטי. אשר קנה למצוא שמה רפאות-תעלה לעצבו גו אשר התרופפו.

כ' אבינו הרב המחבר זל. לא מצא מנוח אך בשקידתו הרבה בתורת ה'. ובפתרון השאלות הקדושות לבדנה, הוא ראה ויתאושש, אשר רק בזה לבדו לא ימלא רועה צאן הקדשים את חובתו לעדתו, לעמו, לארצו. והרב שתורתו מרובה ממעשיו, ואין פעלו תמים. הוא דומה לאילן שענפיו מרובים ושרשיו מועטים. - לזאת הציב לו יד לכלכל בהשכל ודעת גם עניני העדה. וללכת בעקבי הנביא הגדול מאחיו. אשר קרא עצרה לפתח חרצובות רשע, ולנתק מיתריה. וישם על שכמו העול הקבד הזה. ותוצאות העבודה הזאת, בטח היו ראשית מחלתו המשא לעייפה, אשר הובילה אותו לקבר בדמי ימיו.

גדול שברנו בים, כי נפלה עמרת ראשנו, אך זאת נחמתנו, אשר יקרה איכות החיים מכמותה; וטוב יום אחד בחצרות-יה, מאלפי ימים של זהב וכסף. ואם על איכות החיים, חיי אבינו הרב זל. נשים עין, נוכל להגיד אשר ארכו שנותיו. - כי כוית רענן הודו, גם אחרי האקספ אל אבותיו. וכתמר יפרח סלה.

את תודתנו לעדת פאלאצק הננו מגישים, כאשר על עמדם תמיד לימינו, ויהיו לו למשען בכל מפעליו. כן על הכבוד הגדול והאחרון, אשר הראו לו בעת הובל לקברות. (אחרי הבאנו אהנו עצמותיו מדובבעלן לפאלאצק). ועל תחנוניה לנו, בעת האבל הקבד, וזכה לה אלוה למנוחה.

ועל טוב תזכר אמנו היקרה מרים ביילע בת הרב ר' מרדכי ואב זל זוסמאן אשר העמיסה על שכמה עול הנהגת וכלכלת ביתה, ותהי לו לעזר, למען אשר יוכל להקריש כל עתותיו לתורה ולתעודה, ונתבלה מבוחר שנותיה בעמל ויגון, מבלי להעביר את רוח כ' אבינו הרב זל. ורק מאתה הי' זה לו. אשר לא קוש מאהלה של התורה הקדושה, וישוטט בים התלמוד מבלי מעצור. ועל אשה כזאת נאמר, לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמוד חכם. ואשת קבד קבד.

אם יעורנו ה' נדפים את תולדות כ' אבינו הרב זל. בעת נדפים הספרים הנשארים, ונקווה אשר ימצאו בהם קורת רוח, כאשר אלה אשר ידעו אותו פנים אל פנים כן אלה. אשר שמעו את שמעו. -

יום א' עשרים ימים לחודש סיון התרג"ד

בנימין ברכה }
הכותבים בדמע }
אברהם ברכה }

חלק ראשון או"ה

(ב) והנה במאי דמוסיק ויפסין מויה לנורא וכדור אב יס
 להקשות מסווי' מושרשת ב'צ"א (ל"ב) ח"י' מנן
 שסא אמר לו אביו העמאל חו' שאמר לו אביו שלא ישמע לו
 שמאמר איס אמו ואביו תיראו וחת שבתויה כ'י' כולס הייבס
 כדבורי . ומה ירד קרנ לא תיפוק לי' בל"ה אין עשה דכדור
 אב דוהא ל"ה משוס דאי אמר לא צניעות ליתא לעשה כלל
 כיוו בחלום . ובש"מ הקשה קושא זו על הצניעות וחי' דלא דמי
 עשה דכדור אב לעשה דלו תהי' לשה עיי"ה אמנס דמי
 תהסויה תהי' דמדי' מן אחרדי קסא מסווי'א תהי' .

חיי רואה נסתלק מנמו העשה ואינו מוכרח לעבור על ה"ת .
אבל מה זה עיני לברכה על הצדקה כשהעני רואה לקבל ועל
כבוד אב כשרואה האב בכבוד זה . ואם לפי' החוס' משום
דכיון דלמחר לא בעינא ליתא לעשה הוי עשה שליט שיהי בכל
גם זה לא שייך אלא לענין דה"ת ה"ל"ת דעשה שליט שיהי בכל
חיה דוחה ל"ת . אבל לענין ברכה מה בכך דהוי עשה שליט
שיהי בכל הרי כמה מלות שאין שוות בכל ומצדקין עלייהו ברכת
הטובים ופדיון הבן ובהנה דבות מ"ע שהזמן גרמא שהטובים פטורות :

(ו) ונ"ל טעם דברי הר"י בן פלט דלעולם ס"ל כרש"י בפי'
הא דלמחר' דהי' אמרה לא בעינא בו' והיינו דלמחרין
איתה לומר לא בעינא . וסברתו לענין ברכה ושאר מלות התלויות
ברצון וזאת העושה משום שמה לאחר הברכה יחזור העני בקבלת
הצדקה או האב בכבודו ויהי' ברכה לבטלה . וכן משמעות פלט
לשון הר"י בן פלט שאין מצדקין על מלת אלא שחלו' כולה
בד העושה בו' . אך משום דלכתי יס' לדון בזה הי' הוי ברכה
לבטלה נהי שיחזור אח"כ מ"מ עתה שהעני רואה לקבל צדקה
והאב רואה בכבוד איכא מלתא ליתא צדקה ולכבוד האב ופיר'
מצדק וטו' על הצדקה או על הכבוד כי לפי מה שהם רואים
עתה הוא מלמדה בזה לעשות כן . ומה בכך שיחזור אח"כ מ"מ
לא יהי' ברכה לבטלה כי לא נחבטלה המלמדה למפרע בשביל זה .
ועי' מייית רח"י מסוג' דכתובות דלא אמר' כן גבי אונס .
אלא הי' אמרה לא בעינא מי' איתא לעשה והיינו דנעקרה המלמדה
למפרע דלא"ה היכי מצי לממדה שלא תרעה ולהפקיע ממנו
המלות עשה שלא יוכל לקיימה אח"כ הרי עכשיו מחויב לקיימה
ובמה שחול מלמדה שלא תרעה הוא מבטל המלמדה . אלא ע"כ
כיון דלמפרע למיעקרה הוי לה כמחן דמיעקרה וליחא כלל .
וא"כ ה"ל לענין ברכה הי' חזרו אח"כ ואין העני רואה צדקה
והאב בכבוד הוי כמחן דמיעקרה למלמדה וליחא כלל למפרע
וממלא שביך ברכה לבטלה . זהו מה שג"ל בע"ה בביאור דברי
הר"י בן פלט בזה :

(ז) ולפי"ז הטע דהר"י בן פלט ס"ל כרש"י דפי' הי' אמרה לא
בעינא בו' היינו שמלמדיו אותה לומר איני רואה
ממולא לא קשה כלל מסוג' דב"מ דהתם גבי כבוד אב לא
שייך לומר שמלמדיו אותו למחול . ובחוס' ישיש' (בכתובות מ.)
כ' הקשה הר"ד ערלא אחאי אלטריך קרא צפ"ק דיבמות דאין
עשה דכבוד דוחה שבת הא ליכא עשה דהי' אמר לא בעינא
לכבוד מי' איתא לעשה כלל וי"ל דהתם מ"מ מיד כשלא האב
הוי עשה לעשות מלמדה בו' ונ"ל פירוש הדברים ג"כ עפ"י פירוש
הר"י דלמלמדיו אותה לומר לא בעינא והקשה לו דמ"מ יס' שייכות
ג"כ בכבוד אב לומר כן דאף שלא שייך ללמד את האב מ"מ
לכתי י"ל שב"פ חזון חזון עד שאמר לא בעינא כמו שב' **הרשב"א**
גבי אונס רואה הי' דבזיו חזון חזון לקיים כמלות האב
תיקף ולא דמי לאונס :

(ח) והנה כעין מה שפירשנו דעת הר"י בן פלט דאין מצדקין
על הצדקה משום חשש ברכה לבטלה . כתבו
הראב"ד מהנהגות מיימוני (בש"א מו"ל ח"ט) לענין ברכה
לחיוסין דלא מצדקין תחלה שמה לא תתראה וממלא מצדק ברכה
לבטלה אלא מצדק בסוף . וקשה מני להר"י בן פלט נהי דאין
יכול לברך על הצדקה תחלה משום חשש ברכה לבטלה מ"מ יברך
אחר קיום מעשה הצדקה . ונ"ל עפ"י מה דלוחא בצברות
(ג"א) בצו מיי' מנ' חסדא מי' שאלא וסתה ולא בדרך מהו
שיחזור ויברך ח"ל מי' שאלא שום וריחו טרף יחזור ויחלל שום
אחר כדי שיהי ריחו טרף אמר רבינא הלך חפ"י גמר סעודתו
יחזור ויברך דתניא טבל ועלה ואמר בעלייתו בדרך חפ"י על
הטבלה ולא היה התם מעשיקרא גברא לא חזי הכא מעשיקרא גברא
חזי והואיל ואדחי אדחי ופירש"י התם מעשיקרא בו' ודחיו דמעשיקרא
לאו דחיו הוא ולכי מתקין דבר מצדק אלא הכא מעשיקרא אדחי וכוין
דגמר אדחי והואיל ואדחי אדחי עב"ל רש"י והנה אף דמסקין
בקדושין (זו) ושאר דוכתי דדחיו דמעשיקרא הוי דחיו היינו
בקדושין

והאי עשה ול"ת ולא פריך דהיינו דהי' כבוד אב חפ"י ל"ת לחוד
דהוי עשה שליט שוה בכל כ"ל דהי' אמר לא בעינא ליתא
לעשה . משום דרואה להקשות גס מנח' דלמחר ברישא שחם
אמר לו אביו הטמא ובוהא הי' לא עשה ול"ת הוי דהי' שפיר
דטומאה חזו שוה בכל . ומ"מ החוס' ע"כ לא ס"ל כהר"י בן
בן פלט דכבוד אב דמי למאנס והוי עשה שליט שוה בכל .
דא"כ לא הוי מקמי מדי ביבמות שם וב"מ (ל' ד"ה הא בו')
דעשה דטומאה חזו שוה אלא בכהנים . אלא דהחוס' סובר'
דבכבוד אב לא שייך הי' אמר לא בעינא בו' וכמ"ש בשיטה
מקובלת ב"מ (ל"ב) [[וא"כ כיון דגם הלאין חזו שוה בכל שפיר
דהי' להו עשה שליט שוה בכל כמו עשה דכבוד . וביבמות
דמייית ברייתא דמייירי רק מלחיו דשבת י"ל שפיר דהי' לאו קרא
הוי אמונא דהי' משום דהוקם כבודם לכבוד המקום כמסקנא
דב"מ ודברי הקא"ח נמוסם ובחורים בע"ה לדעת הר"י בן פלט :

(ג) אלא דא"כ קשה הא מייית ביבמות (ג"ט) ברייתא ולי
תהי' לאשה פרט לאמנה לכה"נ וגרסה והולאה
לכסן הדיוט . והא הני לאוי הוי גמי לאוין שאין שוה בכל
ואס"ה לא דהי' עשה ולי תהי' לאשה להני לאוי ובוהא לא שייך
ת' הגמ' הי' אמרה לא בעינא בו' דמאי' לא הוי אלא עשה
שליט שוה בכל והני לאוין הוי גמי שאין שוים בכל ושפיר דהי'
להו עשה כהני . וי"ל לפי מה שב' החוס' בכתובות (שם ד"ה
ייתי עשה וגדחה ל"ת בו') בתירוצ הב' הי' גמי מיייתורא דקרא
דרש ופריך דלית עשה וידחה ל"ת ויתורא דקרא טרף לחייבי
כריתות דהי' לאו קרא הוי שריין בו' והנה שם (כתובות כ"ט)
מייית ברייתא ולי תהי' לאשה שמעון התימני אומר אשה שם
בה הוי' ר"ש בן מנסי' אומר אשה הראוי' לקיימה . והשאלה לפי
הקושא ייתי עשה וגדחה ל"ת דהוי' מוקמיין קרא לחייבי כריתות
הוי דרש' כר' שמעון התימני אשה שם בה הוי' וא"כ לא תפסי
בהו קדושין . אבל השתא דלמחר' הי' אמרה לא בעינא מי' איתא
לעשה ח"כ חפ"י חייבי לאוין גמי מוקמיין מעשה ולי תהי' לאשה
ח"כ ע"כ כריסא חזי לדרוש ולי תהי' לאשה אשה הראוי' לו .
וא"כ ממילא אמונא גמי חייבי לאוין דהנהי אף דהוי דהי'
עשה לג"ת דידרה מ"מ ממשעט מקרא :

(ד) ובוהא יס' ליישב עוד קוש' אחת דהנה הפני יהושע
הקשה על החוס' דמקשו מלי פריך בגמ' וייתי
עשה וגדחה ל"ת הא בנתני' מייית קרא ולי תהי' לאשה אשה
הראוי' לו . והקשה הפני' הא ח"ל דקרא אחי לחייבי עשה
מלרי ואדחיו דאין עשה דוחה עשה ותי' שם קוש' זו אך
בהפלה דהה חזיונו . וגם קושיותיו . דמעיקרא ליכא לקישה'
כלל דלחייבי עשה ל"ל קרא דמאיכא חיתי דחיו עשה דמאנס
לעשה דמלרי ואדחיו מלי אלוני' דהוי עשה מהאי עשה .
אונס אכתי קשה לי נמוח דקרא אחי למעט בעולה לכ"ג דהוי
עשה שליט שוה בכל וס"ד דעשה דולו תהי' דהי' לה קני'ל
קרא דבעינא אשה הראוי' לו אבל אסורי לאוין לעולם דהי' להו
עשה והיינו דפריך ייתי עשה וגדחה ל"ת . אונס לפי הג"ל נחא
כיון דעכ"פ דרש' קרא כר"ש בן מנסי' דולו תהי' לאשה היינו
אשה הראוי' לקיימה ח"כ הכל בכלל . חייבי לאוין וחייבי עשה
דאין ראויין לקיימה קריין בהו וממעטו מקרא . אבל מ"ש החוס'
לחקך דהוי אמונא דחתי למעטו ח"כ נחא דהוי מפרשין אשה
שם בה הוי' כר"ש התימני :

(ה) אך הנה באמת כל זה אינו מעלה ארוכה ליישב דברי
הר"י בן פלט דשיקך דבריו ויסוד סברתו הוא דבר
פלא ומתמיה דמשום שאפשר שלא יתראה העני חזן הצדקה
נחשבת למלמדה כלל חפ"י כשהוא רואה שמעטם זה לא יברך עלי'
ואם חפ"י בגמ' דההי' טעמא לא דהי' ל"ת מהיכא חיתי לומר
כן גבי ברכה וכן תמה בזה מהר"ט בשו"ס סי' מ"ו וכבר
הבאנו שני הפירושים שבגמ' דכתובות בזה דלמחר חס' אמרה
לא בעינא מי' איתא לעשה . ולי לפירש"י פשיטא דלא שייך זה
אלא בעינא עשה דוחה ל"ת דכיון שיכולין ללמוד אותה שחלמה

ואינו מוצק ח"כ. מיהו י"ל דהתם צברות קאמר גמרא הכי לירות סיעתא דמייית רבינא ורבינא קאמר התם בסוגיא דבבבס תי' אחר ולא אחר כר' אשי אלמא ס"ל דגמרא וגמרא לא מהני מה שבידו והיו דיווי ולכן מחלק בסוגיין לרבינא בין דיווי דמשיקרא לגמרא וגמרא אכל החילוק שבין בידו ללא בידו י"ל דל"ל לרבינא כלל ואפי' בדיווי דמשיקרא ואי לא היו דיווי אפי' לאו בידו נמי לא היו דיווי. ורבינא דס"ל דאפי' גמרא סעודתו מוצק מ"מ מני סבר שפיר דלא מוצקינן על האדקא אפי' ח"כ דהא דס"ל הכי צברות לאו משום דל"ל כלל דיווי צברות אלא י"ל טעמא כמ"ס בסנהדרין (מ"א.) אכל האוי דמומילא קא דחי אימא כיסן דמי ופי' שם בתוס' כלומר כיסן דמי דאפי' לא היו חזי אינו רחוי להיות דחוי משום דמומילא מתערב והא נמי מומילא משתפי והכא נמי י"ל לרבינא באוכת מומילא מדכיר ולא היו דחוי משא"כ גבי לרקס כיון דלרקס שיתלה חבירו היו דחוי:

(יא) שוב מלאכי בעינן זה שתי תשו' בס' התם סופר (סו' ג"ד ונ"ה) ושם הביא דברי ה"ה בשם הרמב"ן שהקשה על

הראש"ד שהבאנו למעלה מהירושלמי דקאמר כל המאות מוצק עובר לעשייתן חוץ ממוקדש צביחא פי' משום ולא יראה כך ערות דבר משמע המוקדש בכסף ושטר מוצק עובר לעשייתן וכן בפסחים בש"ס דין בללא כיון דב כל המאות מוצק עליהן עובר לעשייתן חוץ מטבילה ותו לא שייך מנדי לא חירוסין ולא נשואין. והנה לפי מה שביארנו למעלה דקאמר הראש"ד בש"ס לא קשה מיהו דהא דמשמע צירושלמי דמוקדש צביחא הוא דלא מוצק עובר לעשייתן אכל מוקדש בכסף ושטר מוצק עובר לעשייתן ח"כ לפיכך משום דמוקדש בכסף ושטר היו הברכה עובר לעשייתן דהיינו קודם הביאה דהיא העיקר ועל"ז חזו מוצקין ואסר לנו החרוסות והסיר הגשאות אכל מוקדש צביחא חזי יסול לבדן קודם הביאה. וא"כ ע"כ חזו יסול לקיים בזה עובר לעשייתן ובגמ' דין בפסחים דכ"ל הכל בעובר לעשייתן לבד מטבילה יחא נמי משום דברכת החירוסין אפי' מוצקין לאחר החירוסין מ"מ מיקרי עובר לעשייתן:

(יב) ושם בס' ג"ד הביא בשם הגאון מהרש"ח שהקשה על תשובת הר"ן בן פלט הג"ל מירושלמי דריש כינר מוצקין ר' תני ור' ירמיה' סלקין לבי משהחא קחין ר' נמי וצריך ח"ל ר' ירמיה' יאות עבדה שכל המאות טעונין ברכה. מנין שכל המאות טעונין ברכה כו' ופי' ה"א פולחא דבי משהחא היינו מושב הדיין וצריך על מ"ע של בלדק תשפט כו' וקשה הא בתשו' הר"ן פלט הג"ל מוצקין דלון מוצקין על הדיין משום שמה לא יקבלו עליהם חת הדין וא"כ זה היפך מירושלמי הג"ל אמנם ראינו בפני משה ש"ס פי' אחר דצברי הירושלמי אלו שפי' משהחא שמוכרין על פירות ומ"ס שכל המאות טעונין ברכה היינו משום דכל דבר שצטעל ומטלוו הרי הן כמאות קודם ברכה. והענין צירושלמי יראה שפי' זה הוא זר ואינו מסובל כלל בגלון הירושלמי. והעיקר בפ' הירושלמי הוא כמ"ס בפירוש מבצל ס' חרדים שהם ה' משגיחים על המעוין עפי' ב"ד או שה' הב"ד צבטום וברכו אשר קדשתי לקדש המדות והמלאכים כו'. והביא שם אהא דלמור צירושלמי שכל המאות מוצק עליהם כן מלאכי לר' אלי' שה' מוצק כשה' נטון לרקס כו' ולא הכוין כן אלא בקלף מוצקין ובקלף חזו מוצקין וכבר נשאל הראש"א וגדקן לתת טעם מה נשטנו חזו מלאכי. הנה החרדים ראה דברי צירושלמי אלו. שהוא מפרשם. וגם ראה תשו' הראש"א ואשפי"כ לא הוקשה לו מהירושלמי על דברי הראש"א שהם דברי הר"ן בן פלט:

בקדשם אכל מלות שאני דמבעי' לן בסוכה (ל"ג.) נקטם ראשון בעינ'ט ועלתה זו חמרה ביו"ט מהו ומסין בתיוקין וכו' החוס' שם דהכא היו דיווי דמשיקרא ואפי' דבקדשם פשיטא לן דדיווי דמשיקרא היו דיווי מ"מ גבי מלות מוסקא לן וכו"ט הא מוסקין גבי אשמוי הפשט דמשיקרא לא היו דיווי לא דמין להכא דשאני התם דבידו ללקט כו' והשתא ח"כ דברי הר"ן בן פלט דנהי דבידו היו דיווי דמשיקרא שאינו יכול לבדק על האדקא משום שמה יתבצל המעשה מ"מ כיון דלא היו בידו דהא חזו בדעת המוקדש. ח"כ מצבי לן אי ש' דיווי וס' צברות להקל ולכן חזו מוצק כלל. וטבילה דבידו לטבול מוצק לבסוף לבי מתקן. ובהו יתיישבו ג"כ דברי החוס' צברות (י"א.) ד"ה שכבר ש"כ דהא דלון מוצקין על השניה בסוכה משום שאינו יודע אם ישן וקשה עכ"פ יבדק ח"כ ועל פי הג"ל ח"כ דכיון דלון בידו י"ל דהיו דיווי לגמרי ואינו יכול לבדק ח"כ ה"כ צביחא שאין בידו כמ"ס החוס' שם שאין בידו לישן מתי שירלה ולכן חזו מוצק גם ח"כ:

(יג) אך אמנם יקשה לפי"ז על הראש"ד והגמ"י איך מוצקין ברכת חירוסין ח"כ כיון דהיו דחוי דמשיקרא שאין בידו לתקן כמו מלות האדקא שאין חזו בו לבדו אלא גם בדעת אחרים. ובהו לא חוששין לן אי היו דחוי וס' צברות להקל ולא ה' לו לבדק כלל ברכה זו כמו גבי לרקס דלא מוצקין כלל מה"ט כנ"ל. ובחבורה שער ג' כתב כן גבי ברכה להכניסו שמוצקין לאחר המילה והביא בשם הרב שר שלום חזון ורבינו חס ובעה"ט שכל מלות שהיא חזו' ביד אחר חזו מוצקין עובר לעשייתן והטעם מוצק שם בתולה משום שמה תתקלקל המילה וגמלא מוילא ש"ס לטבילה. ולפי הג"ל דהיו דיווי ואין בידו אפי' לאחר המעשה לא ה' לו לבדק כמו בלדקס. וגמלא שיש לחלק דבאירוסין עיקר התולה היא פו"ד רק שחסור שלא ע"י חירוסין והבי' היו טסה הברכה ואינו על העריות וא"כ אף כשמוצקין אחר האירוסין אכתי היו עובר לעשייתן. וכן ברכה להכניסו דמוצקין בין מילה לפרעיה כמ"ס שם בחבורה והרי מל ולא פרע כללו לא מל שבת (ק"י.) וא"כ אכתי היו עובר לעשייתן. ודמי לשבח ולא צריך וגזר בתוך הסעודה דמוצק כמ"ס בשו"ע (סו' קס"ו סע"ו ח'). אלא דעדיין יס לן מוקדש עיין מנ"ס הרא"ש גבי הכנים מנשקין לתוך פיו דמוצק עליהן ח"כ ולא דמי לאלל ושכח ולא צריך בעד שגמר סעודתו שאינו מוצק דשאני הכא שמוצק שלא צריך בעד המנשקין בפני ודומה קלף לעובר לעשייתן מה שמוצק חתלה אף שלא צריך אז. ומענין יו"ט נהב כיון דלא יכול לבדק דמי' לטבילה. ולענין הדבר פלא הא התם לא נראה כלל מושא"כ הכא דה' נראה כמ"ס בגמ' התם היו דיווי דמשיקרא הכא משיקרא צברא חזי כו' ומה נפ"מ אם מוצק ואינו יכול לבדק נחמתי המנשקין שפניו חזו שלא מוצק. וגמלאין בזה דברי הפרשה שהסוף קלף בגלון הרא"ש וכו' וז"ל (בסו' קט"ב) דשאני הכא דמוצק בעוד שהמנשקין ה' בתוך פיו וכו' מחזיק לבדק אלא שאינו יכול מושא"כ לעיל דכל זמן שהמנה ליתא עליו חורת חזו כו' והשתא הכי פירושא דמלתא דמונשקין כיון שמוצק וה' בחזו ברכה אלא שלא ה' יכול ח"כ לא ה' בחזו כלל גם עובר לעשייתן מושא"כ צבאל ושכח דלא ה' בחזו ברכה כלל והיו נדחה לגמרי:

(יד) וליישוב זה ג"ל מהירושלמי לשיטתו אילו דהנה החוס' מקשו בכתובות (נז.) מולי פריך ומתי עשה וגמרא ל"ה הא דריש בזה"ל במונש' מקדש דבעינן אשה הראוי' לו ותי' ג' חירוסים. חדא דלאו מיתורא דקדא מסיק ל' מונש' אלא ולו תה' לאשה משמע מדעתה ולהכי מונשט אשה שאינה ראויה לו כו'. תי' ב' דלעולם מיתורא דקדא דריש אלא דמנש' למוקמי קרא

(יז) וזמ"מ עדיין יש לפקפק מנ"ס בגמ' דברכות לחלק בין טבילה לאלל ולא צריך דהתם היו דיווי דמשיקרא והכא נראה וגמרא. דמנ"ס אי שוכח חסוב בידו לתקן ח"כ אפי' נראה וגמרא לא היו דחוי כמ"ס דבבבס (ל"ד.) ר' אשי אומר כל שבידו לא היו דיווי. ואי חזו בידו לתקן כיון ששכח ואינו בשרותו לצור ח"כ אפי' היו דחוי דמשיקרא אדמי' כמו צברות האדקא וכו"ל:

קרא בזה"כ אבל בחיביו לאוין אחי עשה ודחי ל"ת. ותי' ג' דהכי פריך יתני עשה ודחה ל"ת וכו' שמי' הכה דגלי קרא ח"כ נגמר מהכא בכל דוכתי דלא דחי. והנה תי' בתרא זה תמוה לי דהכי נלמוד מאלן דלזין עשה דוחה ל"ת מדגלי קרא דולו תהי' לנשה באשה הראוי' לו אדרבה חי בכל דוכתי עשה דוחה ל"ת אז שפיר אלתערך קרא למשני' הכה דכה"ג אמר' בריש יבמות (ג:) טעמא דכחז רחמנא עלי' הא לא"ה ה"א אחות אשה מתייבמת מ"ט דאמר' אחי עשה ודחה ל"ת חינוך דאמר' אחי עשה ודחה ל"ת גרידא ל"ת שיש בו כרת מי דחי הרי דדוקא אם ה' עשה דוחה גם ל"ת שיש בו כרת ה' ינחא לו למוקמי קרא דעלי' לאסור אחות אשה. אבל אם עשה אינה דוחה ל"ת שיש בה כרת לא מסתבר לי' כלל למוקמי קרא בזהי'. והכא כתבו רה"ס' בסיפוך. ואולי י"ל דמשמע להו להחוס' דהכא דדרש' מיתורא דקרא אשה הראוי' לו ולי' בכל דוכתי עשה דוחה ל"ת ח"כ הוי' לה אשה הראוי' לו מנח מה שהעשה דוחה הג"ת אלא על"כ חי מומעטין לה מנח דהוי' אשה שאינה ראוי' לו והי' מוכח דבעלמא נמי חיין עשה דוחה ל"ת. והנה כ"ז י"ל לפי מהי' דמשמע מגמ' דלין דפל' אשה הראוי' מושפ' דקרא וכמו שפירש"י בכתובות (כט:) בפלגותא דר"ש התימני ור"ש בן מנסי' שכי' לר"ש התימני משמע לי' תהי' לשון הוי' ולר"ש בן מנסי' משמע לו תהי' לשון קיום וזהו דדרש' אשה הראוי' לו היינו שראוי' לקיימה מלשון תהי' אבל הירושלמי קאמר אמתני' דכ"ד שותה בעלי' כו' ר' ירמיו' ר' יהושע ר' יהושע בן לקיש לא יאמר ולי' תהי' לנשה זה הנושא שם רע ש"כ כבר ה"א תחת ידו ומה ת"ל ולי' תהי' לנשה תלמוד הנימנא לג"ש מתדרש ולי' תהי' לנשה ולי' תהי' מה לו תהי' שנאמר להנן אשה שראוי' לו חף לו תהי' שנאמר כהן אשה הראוי' לו. ולפי' הנה דילפינן מנ"ס ממוציא שם רע גדרו כל ג' התירושים של החוס' דמוציא שם רע על"כ נשא אשה שגשרה לבוא בקהל ואין עלי' שום איסור לא כרת ולא לאו ואפי' בלא דחיית עשה היא ראוי' לו. וכיון דילפינן חוס' ממוציא שם רע ה"ל מיימי בארס באשה כשרה לבוא בקהל ואין עלי' שום איסור בלא דחיית עשה. וח"כ לא שייך כלל קסמית הש"ס דלין וייתי עשה ודחה ל"ת ואין חייב להירושלמי מה שת' בגמ' דלין דחי' אמהה לא בעינא כו'. וח"כ ליכא הכנה כלל לפי הירושלמי דמנ"ס שאפשר למיעקרה אע"ג דהשחא לא מיעקרה כמאלן דליתי' דמי שמה"ט כ' ה"ל בן פלט שאין מוצרין על האדקה ועל הדנין. ולכן ר' ירמיו' ששיב' לר' חני שצריך על הדנין חולט לטעמיו בירושלמי דעיקר אשה הראוי' לו מנ"ס. אבל לגמ' דלין מוכרחים חזו לסבירא דחי' אמהה לא בעינא משום דלין לן הג"ס שאמר בירושלמי שלא מוכרה בגמרא דידן כלל. וח"כ מוכח סברת ר"י בן פלט דמנ"ס שאפשר למיעקרה כמאלן דליתי' דמי ואין מוצרין על האדקה ולא על הדנין. ודעוין. וזהו כפחור ופרח בע"ה :

קרא בזה"כ אבל בחיביו לאוין אחי עשה ודחי ל"ת. ותי' ג' דהכי פריך יתני עשה ודחה ל"ת וכו' שמי' הכה דגלי קרא ח"כ נגמר מהכא בכל דוכתי דלא דחי. והנה תי' בתרא זה תמוה לי דהכי נלמוד מאלן דלזין עשה דוחה ל"ת מדגלי קרא דולו תהי' לנשה באשה הראוי' לו אדרבה חי בכל דוכתי עשה דוחה ל"ת אז שפיר אלתערך קרא למשני' הכה דכה"ג אמר' בריש יבמות (ג:) טעמא דכחז רחמנא עלי' הא לא"ה ה"א אחות אשה מתייבמת מ"ט דאמר' אחי עשה ודחה ל"ת חינוך דאמר' אחי עשה ודחה ל"ת גרידא ל"ת שיש בו כרת מי דחי הרי דדוקא אם ה' עשה דוחה גם ל"ת שיש בו כרת ה' ינחא לו למוקמי קרא דעלי' לאסור אחות אשה. אבל אם עשה אינה דוחה ל"ת שיש בה כרת לא מסתבר לי' כלל למוקמי קרא בזהי'. והכא כתבו רה"ס' בסיפוך. ואולי י"ל דמשמע להו להחוס' דהכא דדרש' מיתורא דקרא אשה הראוי' לו ולי' בכל דוכתי עשה דוחה ל"ת ח"כ הוי' לה אשה הראוי' לו מנח מה שהעשה דוחה הג"ת אלא על"כ חי מומעטין לה מנח דהוי' אשה שאינה ראוי' לו והי' מוכח דבעלמא נמי חיין עשה דוחה ל"ת. והנה כ"ז י"ל לפי מהי' דמשמע מגמ' דלין דפל' אשה הראוי' מושפ' דקרא וכמו שפירש"י בכתובות (כט:) בפלגותא דר"ש התימני ור"ש בן מנסי' שכי' לר"ש התימני משמע לי' תהי' לשון הוי' ולר"ש בן מנסי' משמע לו תהי' לשון קיום וזהו דדרש' אשה הראוי' לו היינו שראוי' לקיימה מלשון תהי' אבל הירושלמי קאמר אמתני' דכ"ד שותה בעלי' כו' ר' ירמיו' ר' יהושע ר' יהושע בן לקיש לא יאמר ולי' תהי' לנשה זה הנושא שם רע ש"כ כבר ה"א תחת ידו ומה ת"ל ולי' תהי' לנשה תלמוד הנימנא לג"ש מתדרש ולי' תהי' לנשה ולי' תהי' מה לו תהי' שנאמר להנן אשה שראוי' לו חף לו תהי' שנאמר כהן אשה הראוי' לו. ולפי' הנה דילפינן מנ"ס ממוציא שם רע גדרו כל ג' התירושים של החוס' דמוציא שם רע על"כ נשא אשה שגשרה לבוא בקהל ואין עלי' שום איסור לא כרת ולא לאו ואפי' בלא דחיית עשה היא ראוי' לו. וכיון דילפינן חוס' ממוציא שם רע ה"ל מיימי בארס באשה כשרה לבוא בקהל ואין עלי' שום איסור בלא דחיית עשה. וח"כ לא שייך כלל קסמית הש"ס דלין וייתי עשה ודחה ל"ת ואין חייב להירושלמי מה שת' בגמ' דלין דחי' אמהה לא בעינא כו'. וח"כ ליכא הכנה כלל לפי הירושלמי דמנ"ס שאפשר למיעקרה אע"ג דהשחא לא מיעקרה כמאלן דליתי' דמי שמה"ט כ' ה"ל בן פלט שאין מוצרין על האדקה ועל הדנין. ולכן ר' ירמיו' ששיב' לר' חני שצריך על הדנין חולט לטעמיו בירושלמי דעיקר אשה הראוי' לו מנ"ס. אבל לגמ' דלין מוכרחים חזו לסבירא דחי' אמהה לא בעינא משום דלין לן הג"ס שאמר בירושלמי שלא מוכרה בגמרא דידן כלל. וח"כ מוכח סברת ר"י בן פלט דמנ"ס שאפשר למיעקרה כמאלן דליתי' דמי ואין מוצרין על האדקה ולא על הדנין. ודעוין. וזהו כפחור ופרח בע"ה :

(יד) ומדרי עברי בענין זה ספספריס רחיוי' בס' שם ארי' בשם חור זרוע הגדול טעם אחר שאין מוצרין על האדקה. וזה לשונו זה הכלל שאני חומר בברכות כל מנ"ס שיש עתים למנוחה כגון לזיתא תפלין סוכה מילה כו' וכל כיוצא בזה שיש זמן שהוא חייב בהם ופעמים אינו חייב בהם הילכך כשמגיע זמן חיובם מוצרין שאינן לצד על עשייתם משום חבוב כו' אבל אחון מנ"ס שלעולם חייב בהם ואין עתים להפטר מהם כמו להאמין באלקינו וליראה אורח להאבה אותו כו' ובזיקר חוליס ותגומיו אכלים ותנועת נדקא כו' שאין להם פטור אין שייך לצד עלהים כי לעולם חייב בהם ולא שייך בהם חיובו והאריך בזה אבל גוף הספר א"ל אינו בידי ולכאורה קשה מנ"ס דמוצרין ואעפ"י שאין עתים לפטור כדאמר' בנמוחה (טז:) והגית בו וזמנו וילא לא יבדוק שעה שאינו מן היום ולא מן הלילה והיומר בה חממת יזית. אמנם י"ל דהא דמוצרין על החורה הוא לר' יוסי שם דאפי' פרק אחד שמרית ופרק אחד ערביית קיס לא ימוש כו' וכו' ויחנן משום רשב"י שם :

(טז) ובעיקר דין אס' יש על האשה מנ"ס ביבוס יש להוציא מהחוס' דגם על האשה רמ' מנ"ס יבוס והיינו מנ"ס ביבמות (ה:) ד"ה ואחתי כו' ח"ל ועוד קשה דלקמן פ"ב גבי חלומה ל"ג דתולת ולא מתייבמת פריך בשלמא מן הגשואין לא אחי עשה ודחי ל"ת ועשה כו' והא לאו ועשה שאינו שור בכל הוא כו' ואומר' דלא דמי דלאו ועשה דגילוח הוי טפי אינו שור בכל שאין שור בכל הגשים אבל גבי חלומה ל"ג האשה עושה איסורא כמו כהן הבא עלי' דקרי ב' לא יתחו לא תיתק ולא מדיחי' לי' עשה דיבוס אע"ג דאין שור אלא בבהגיס. וח"ל דעשה דיבוס ליכא על האשה כלל ח"כ הוי עשה דיבוס אינו שור בכל טפי מאלו דכרונה דג"ל ביאשה דליח' החוס'. וח"כ אחתי מלי' פריך בפ"ב אלא מן האירוסין יתני עשה ודחי ל"ת הא עשה דיבוס הוי אינו שור בכל טפי מאלו דכרונה ולא דמי לאלו דכרונה דליחאנא גם בגשים. ועוד דא"כ לא ה' החוס' לריכס כלל לתק' דלאו דההיא הוי טפי אינו שור בכל מאלו דכרונה אלא אלא חי' הו' שור מנ"ס לא קשה מידי דהיי' דלאו ועשה דאלמנה ל"ג הוי אינו שור בכל מנ"ס עשה דיבוס נמי אינה שור בכל דליחא בגשים דהיא אינה מנ"ס אלא ש"מ דס"ל להחוס' דגשים דליחאנא נמי בעשה דיבוס. וכן נראה לי להוכיח מהחוס' יאנים בכתובות (מ.) דמפרש הא דאמר' חי אמהה לא בעינא מי איתא לעשה דליח' לגבי דידה ליכא עשה אין לה לעבור בלאו משום עשה דידה' דהיא מותרת כמותו והשור הכ' אשה לחי'. וח"כ קשה מכל היכא דאמר' גבי יבוס אחי עשה ודחי ל"ת בריש יבמות (ג:) הא לאו הכי אחות אשה מתייבמת מ"ט דאמר' אחי עשה ודחי ל"ת וסוגיו' דפ"ב דמייית החוס' שזכרנו גבי חלומה ל"ג אלא מן האירוסין ל"ת גרידא יבוא עשה וידחה ל"ת הא לגבי דידה ליכא עשה ואיך תעבור בל"ת משום עשה דידה' אלא ש"מ דגם לגבי דידה נמי איכא עשה דיבוס. ולכאורה ה' אפשר להביא ראיה פשוטה מהא דאמר' (ביבמות ד.) יבמה שדולה לפני מוטה שחין מנין שאין חוסמין אורח לפניו שנאמר לא תחסום כו' וסוגין לו כי ישבו אחים כו' ואי ס"ד שאין עלי' שום עשה דיבוס מהיכי תיתי נכפיהם להביעם. אמנם יש לדחות כיון שנתקדשה לאחיו של זה על דעת תורת משה וישראל מתייבמת להתייבם לאחיו אם מת הבעל בלא גימט ומשום חיוב כו' ס"ד לנפוח אורח להתייבם קמ"ל מסמיכות דקרא דליח' כופין. ומהו עכ"ל ראיות הג"ל הם ראיות חזקות דהאשה יאנה במנ"ס עשה דיבוס :

(יז) אמנם מה שסותר לזה הוא מהי' דאמר' בגמ' כתובות (ס"ד.) אמר שמואל כותבין אגרת מדר על ארסה ואין

(מו) עוד כלל אחר כתב בתשו' הר"י בן פלט ה"ל שברשב"א

ואין סתבין אגרת מרד על שומרת יבם וצני לאקמא שחבשה
היא וחתי לארוסה ופריך מ"ש שומרת יבם דלא דאמרי' לה זיל
לא מפקדת ארוסה גמי כו' ופי' לא מופקדת אפ"ר כמ"ש בדרש".
ומה בכך דלא מופקדת אפ"ר מ"מ הא מופקדת בנאות יבם
ואנחי אין סתבין לה אגרת מרד. אמנם י"ל דבשלמא אם היחה
מלווה על פ"ר ח"כ במה שלמי מייבס אותה וגם לימי חונך לה
כמ"ש בחוס' (סס) ד"ה חבט כו' הוא מונע ממנה זנות מלאת
פ"ר ולכן סתבין אגרת מרד אבל כיון דהיא אינה מלווה על פ"ר
ח"כ למה יכתבו עליו אגרת מרד אי משום דליה מקיימת מלאת
יבם הא כיון דהיא לימי רועה היא אנוסה ופטורה מיבם. וביחוד
כ"ל דהנה הא דאשה מייבבת בעשה דיבוס קשה מנא לן הא בחורה
כתוב יבמה יבא עליה ח"כ הלוי על היבם. והיכן מליטי חיוב
העשה על האשה לכן נראה כיון דכתוב בחורה לא תהיה אשה
כו' יבמה יבא כו' והל"ל ודאי על האשה נאמר ח"כ הפי' הוא
כך לא תהיה אשת המת החולה אם היא רועה להגשא אלא יבמה
יבא עליה היינו שתגמל ח"כ הטעם לאמר גם עליה. אלא
מ"מ לא דמי חיוב העשה שעל היבם או על האשה דעל היבם
חיוב העשה הוא בהחלט. אבל האשה אין עליה חיוב העשה
להתייבם בהחלט שהם אינה רועה להגשא כלל אין עליה חיוב
העשה כי היא אינה מחוייבת בפ"ר ויטלה שלא להגשא כלל וזהו
דקאמר לן סתבין אגרת מרד לשומרת יבם משום דליה מלווה
בפ"ר ואי אינה רועה להגשא כלל אינה מחוייבת בעשה דיבוס
ובזה יתיישבו ספרי דברי רבי' בן פלט שכתב שאין מברכין על
מלווה שעיקרה אינה מלווה כגון חלילה ויבוס שהעיקר משום פ"ר
כו' והיינו דאש"ג דהאשה שייכת גמי בעשה דיבוס מ"מ כיון
דהיבוס הוא משום פ"ר והיא אינה מלווה בפ"ר ע"כ אין העשה
עליה בהחלט אלא אם תראה להגשא כנ"ל. וזהו ג"כ הפי' שכתב
אבודרהם שאינה בנאות יבם היינו שאין עליה המלווה בהחלט
כנ"ל. ולא דמי לטבילת גדות דמברכות דהתם הם מחוייבות
בתשומים לבטלין ואסורות בלי טבילה ח"כ הטבילה היא מלווה
מחמת טהור והכרחית להם לכן ספרי מברכות :

(יח) ועל

מה שהקשו אמאי אין הולך מברך. הנה ראיתי
באבודרהם שכתב דעל הכנסת כלה לא מברכין.
משום דאי לא בעינן מיעקרה לעשה וכו' בבל"א ח' ובזה שם והאי
ליכא למימר ביבוס ופשוטין דאש"ג דחליף בדעת אחרים כו'
אלא אכתי רמיא עליה מלווה יבם ופשוטין ח"כ מוכח מזה
דליבוס ופשוטין מברכין. ואפשוטין היינו ברכת אירוסין. אלא
איבוס לא מוכרז בשום מקום ברכה זו. והנה מלאחי בס' העיטור
(סוף ח' ב') שג' דעל היבוס אין מברכין מדי דהוי אקדשה
בבעילה (ופי' משום ולא יראה כך ערות דבר). ובה אשכחן
פחרי לדברי רבי' בן פלט. דהנה עיקר מלאת יבוס היא הביאה
כמ"ש יבמה יבא עליה וזה ודאי דעל הביאה ח"כ לבדך כמ"ש
בירושלמי רק דבגמ' אמרי' (יבמות נב). מלאת יבוס מקדש
ואח"כ בוטל ואח"כ נהי דבשעת בעילה לא מלי לברכי מ"מ
בשעת קדושין יכל לבדך. וזהו י"ל בדאמת מברך ברכת אירוסין
דבעל ברכה זו איכא ג"כ מלאת יבוס דאומר ואנו על העריות
והיינו לא תהיה אשת המת החולה כי אם יבמה יבא עליה
וכיון דבברכת אירוסין כלל ג"כ מלאת יבמה לא ראו דאנוס
לתקן ברכה מיוחדת ליבוס אלא שקשה לחלוף למה לא מברך
ותי' משום דהוי מלווה הבאה בעבירה וכן הוקשה לר"י בן פלט
למה אין האשה מברכת ועי' ח' דאין עיקרה מלווה והיינו שאינה
מלווה הכרחית עלי' כנ"ל :

(יט) עוד

כלל אחר כתב בחש"י הנ"ל דלא מברכין על מלווה
הבאה בעבירה כגון שבת גזלה ומחרת רבית שלא
זימן לגזול כדי להשיב והביא ראייה לזה וז"ל ומנ"ל דלא מברכין
על מלווה הב"ע דתי רחב"י (ב"ק נה). הרי שגל סאה חמיין
טחנה ואחרי כו' עד ובוטע בדר מינך. וקאמר רבא טעמא
דראב"י דהוי מלווה הבאה בעבירה עכ"ל ויש להרחיב בזה קצת
הדבור דהנה החוס' כתב (ב"ק סז. ד"ה אומר עולא כו') דאם
כבר קנה הגזילה קודם שהקדים שוב אין כאל משום מלווה הבאה

(כ) אך באמת דברי החוס' עומם לריבוי ביאור דלפי סברה
הנ"ל יקשה בסוגיא דלחונגרי מיז פריך ולקנינוי בשינוי
השם נהי דליכא משום מלווה הב"ע בעלם המלווה מ"מ לעשות
הברכה אינו ראוי להוכיח ש"ש וחז"י י"ל דמה"ע אומר להו כ"ה
לגזינא אינו כדי שלא להפסיד הברכה. וראיתי שהמנ"ח (בסי'
תרמ"ט) הרגיש בזה אמ"ש בשו"ע (שע"י ח') דאם גזל לולב ועשה
בו שינוי מעשה דכשר דקני' בשינוי אמנם לא יברך עליו וחסד
דאפשר דהתם ביאוש ושינוי השם עדיף טפי וסונוה דהתם כיון
דהוי יאוש ג"כ עם שינוי השם עדיף טפי בשינוי מעשה בלא
יאוש (וכן מפרש דבריו בס' מחמית השקל) ובעל חק יעקב (בסי'
תנ"ד) עמד גמי ומהדך דהא דאמר לבדך על
דבר הגזול אף לאחר שקנאו היינו בודאי גזל משא"כ הכא גבי
לחונגרי דלא הוי ודאי גזל רק חשש רמקס ומומרא בעלמא לא
מחמירין כולי האי שהיא אסור לבדך אף לאחר שקנאו. וחדע
מדלא לווה ר"ה אלא דוקא בהשענא לגזוז אינו ולא בשאר
דברים וכן הא דמקשה לגזוז לחונגרי גופייהו ומאי פריך והאיך
יטוה להם ר"ה לעשות גזל לכתמלה עי"ש שהאריך. וראיתי בס'
מקור חיים שתמה על דברי הח"י אלו דאין שייך לומר מהב"ע
במה שלמי מורין לו לעשות לכתמלה כך ולכן פי' הסוגיא דלאו
משום מהב"ע אומר לגזוז אינו אלא משום דבעינן לבס אף
לדברי שניהם יקשה ממ"ש החוס' (סוכה ל. ד"ה הא כו') וב"ק
(סז. ד"ה אומר עולא כו') שז' ולקנינוי בשינוי משמע דגם משום
מהב"ע ליכא כיון שקנאו וזוה הוכיחו שגל גזל לאחר הקנין ליכא
משום מהב"ע וקשה להמנ"ח בפשיטות שמהחוס' משמע דסוגיא
מיידי מחסור מהב"ע. וגם להח"י קשה ממ"ל להחוס' להוכיח
מהב"ע דלמא הכא שלמי שהוא חשש רחוק. ומ"ש הח"י שזהו חשש
רחוק וכתב וחדע כו' הנה בעיקר יסודו אי תמה ממ"ש בשו"ע
(והוא מנמשה וגמ' ב"ק קות) ח"מ כו' שג"ח כל דבר שחוקתו
שהוא גנוב חסור ליקח אותו כו' לפיכך אין לקנין מהרעיש כו'
והיינו משום דסתם רועה הוא גנוב ודאמר (פסחריין כו') סתם
רועה פסול וה"ל אמרי' סתם עכו"ם גזלי ארעתא כו' וחז"ל
מן הדין אסור לקנות מהם ויפלא באמת אמאי לא חסר להו
ר"ה אף שלא לשום מלווה. ומיהו י"ל עפ"י מ"ש בסמ"ע (ס"ק
ב' וסי' סס"ט ס"ק ה') דאש"ג שרובו בחזקת גנוב מ"מ כיון
שיש לו מיעוט חלין להקל והתם ברעיש היינו טעמא דכל
מלאכתן בזה ח"כ י"ל דאש"ג דסתם עכו"ם גזלי מכל מקום
אין כל מלאכתן בזה וחז"ל בלדק כתב הח"י דאין כאל אלא חשש
וחומרא. ועל החוס' קשה קצת כנ"ל מאין הוכיחו מנאן שכל
מקום בגל ואפי' בגל גמור לא הוי מלווה הבאה בעבירה
לאחר הקנין :

(כא) ונ"ל ליישב דעת החוס' וגם ליישב קושיא המנ"ח דהנה
באמת קשה ממנ"ח אי ידעי שהשדה של ישראל היתה
ח"כ הרי זה גזל וזהו קלומר ידעי שמה עכו"ם כו' ע"כ
דאין ידועה שהיתה של ישראל אלא שהשדה נקראת על שם
העכו"ם ונשתקע שם ישראל. וחז"ל בכה"ג קרקע גזולה שפיר
וכמ"ש החוס' בסוכה בשם הירושלמי וי"ל דלהחונגרי לא היה
ידע אם נשתקע שם ישראל או לא. חוקרים באותן מקומות
ששם השדות היה טרע דלא אם הקרקע גזולה או שנשתקע שם
הבעלים וכיון דאפשר לבדך ודאי לריד לבדך ולחקור הדבר ע"כ
אינו להם כ"ה כדי שלא יטערו לברור וחקירה זו שינוי הם עשלי
השדות. ועפ"י י"ש ליישב גם קושיית המנ"ח דהנה מה שכתב
החוס' בית

דרחמנא. והנה חפ' לרבא דלא מהני היינו ע"כ בזמן שאנו יכולים לומר שלא חלה המעשה ולא נשאל הדבר כגון בגזל שאנו חומרים שלא נקנה להגזל והסדיון לא חל כלל ואינו פדוי וכל כיוצא בזה אבל אין לומר בשומע בשבת דלא מהני ולא נשחט כיון דהמעשה ודאי נעשה בהחלט והשחא יס לומר דבשחא בשלמים לוקח אשהיים בליווי התחלת המעשה דהא הרי בע"כ הוא לבוש והנהגה מהלכיה נס עתה ע"כ שלבש תחלה והאנו מעשיו נס על עכשיו. וכן בטומאה הא בע"כ הוא מושך עליו את הטומאה לא זמן וזוהי צביה"ק. משא"כ הכא לרבא דמלחא דחמיר רחמנא לא תעביד ח"ע לא מהני ח"כ כשאמר תורה לא תחך ועבר ורק לא מהני דוק זה לקוחה כלל ואין לו שום זכיה בה כאלו לא לקחה חלל דלוקח חמה דעבר חמירא דרחמנא וח"כ היינו כשלקחה אבל אחר שלקחה אינו עובר בשהיה רק בעשה וכן כשנעלה ע"מ לשלמה דלא עבר חמירא דרחמנא שוב אינו עובר כלל בלאו רק בעשה. מיהו כל זה לרבא אבל לאביי דמאי דחמיר רחמנא ל"א אי עביד מהני וח"כ ה"כ כי אמר תורה לא תחך אי לקחה מהני לקחתה לגמרי בה וי"ו לקחה חלל דמחויב לשלמה וכל זמן שיוכל לשלמה בלחמה לא לקי משום דלחכי לא מהני מה שעשה כיון שהוא מחויב לשלמה כדאמר" בתמורה (ה). גבי לא יוכל לשלמה כו' אמנם כשלא שלמה עד לבסוף ששוב אינו יכול לשלמה אלא חלל שחלל דמאי דמאי לקחתה וקיי פסיר דמאי מעשיו ופ"ו הנה כיון דבשהיתו נעשה הלאו דהאי מעשיו דמאי ממש לבישת כלום וזוהי צביה"ק ללוקח על השה' ואפי' אם התחלת המעשה לא היתה בחיסור מ"מ מאטרפת חל השה' לשהית לוקח כאלו נעשה המעשה עכשיו ובחיסור משום דע"י מעשה הלבישה אחי ליה עכשיו שהוא לבוש כלום והנהגה ממש וכן בטומאה ע"י הכניסה לביש"ק אחי ליה שמושך עליו עתה את הטומאה. וה"כ ע"י מעשה הלבישה אחי ליה עכשיו שלא קיים העשה ונעשית לקחה גמורה ועתה נשאל מעשה הלבישה ונמצא שעובר עכשיו ה"ל ח"כ שחלל המעשה היתה צביתר כמו בזמיר ולפ"ו ח"כ ח"כ ליה שמיני דשני צבתי דעבדיה לאו כשנעלה ע"מ לשלמה דכל זה מושל לרבא דלבישה שקל וטרי בטומאה זו. אבל לאביי ליתארה להי שמיני ולא בעיין כלל חשלה לבישה דבר מזה דמשום דהוי עשה וי"ל שמועין דלפי' לדבר מזה חסור ומעשה שמיני לדין דסנא דחייך לא חלל כרבא דס"ל אי עביד לא מהני אבל לאביי דחמיר אי עביד מהני לא מביי' לן קרא לדבר מזה חלל משום דהוי עשה וי"ל דהרמב"ם לשיטתו חלל ששומר כח"י דההם בתמורה (ה): אמר" דלפי' כו' ואיך ונקח מזה הפך ומזה השעיר שיחא מעורבין. ורבא כו' וינתן. והרמב"ם פוסק כו' ואיך בלילות עבודת יוה"כ וח"כ ע"כ ס"ל כח"י דאי עביד מהני. ולכן לא כתב כסוגיא דחולין וח"כ ג"כ שלא כתב דנעלה ע"מ לשלמה לכתב חלל עשה דהו אינו לאביי כנ"ל (ומלחתי בתש"ו ט"ז קמא סי' ע"י שהגאון מוהר"ץ הלוי כתב שאין הלכה כרבא בהא דס"ל דאי עביד לא מהני משום דמחויב שם לפירוש" בתמורה דרבא ס"ל כמ"ד שינוי בגזל לא קני ואין פסקין כמ"ד שינוי קונה והיטב"י כתב בס"י ע"י עליו שמה שכתב הלכה כח"י בהא דלחכי לעיקר תחומי הש"ס דחין מיע"ל ק"מ הלכה כרבא. ותלה עמנו בדקדוק אי בחד לישנא שחבירי ע"ס". והנה כבר בדיקנו ראוה נכונה דלחכי הלכה כרבא אחר מה שחקשנו מזה דק"ל הלכה כרבא לבר מיע"ל ק"מ"ס וזה לכאורה קושית חזקת. אך חמנא מלחתי צבתי" תמינא תשו' אחת אירכה בזה (ח"ע סי' קט"ב) ושם הביא הרמב"ם מהרמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים שכתבנו. וכתב ג"כ לתוך הקושית שחקשנו על הגאון מוהר"ץ דלי מכללא דיע"ל ק"מ ומסקנת דבריו דהרמב"ם פוסק כח"י דלי עביד מהני יעו"ש):

(בר) ועל פי מ"מ יש לרחות השגת הראב"ד על הר"י בן פלו. דהנה לפי הנ"ל ח"כ ששנעלה את האם ע"מ לשלמה אינו עובר בלאו מ"מ י"ל דלכתחלה חסור לטעם ע"מ לשלמה. משום דאם תמית ולא ישלמה מלא עובר נס על הלאו כנ"ל ויש לדמות דין זה למ"ס בש"ע (יו"ד סי' רל"ט סעיף ט"ז) שבוטע

החוס' דלפי' אחד הקיץ הגזל אינו יכול לברך משום מהב"ע משמע דהיינו מדרבנן וכמו שכתבו שם בלשונם צב"ק לענין ברכה להזכיר שם שמים ראוי להתמיר יותר משמע דלחך זה חלל חומרא. והנה ק"ל בש"ע י"ד (פס"ק ק"י) דבס"ס חפ' היכא דאפשר לברך ח"ל לחוס וק"ל בכל דוכתי דספק דרבנן הוי כמו ס"ס בדאורייתא (ועיין ט"ו סי' ל"ח ס"ק ו') וח"כ כי הרי דבס"ס בדאורייתא אין לחוס לברך ה"ל בספק דרבנן וח"כ משום הכרעה לא היה ר"ה מלווה להם שיצוה העכו"ם. דאע"כ דלפני משום ספק דרבנן י"ל דמ"מ ראוי הוא לכתחלה שלא להכניס עמנו בספק ולגזו חינה. ומ"מ י"ל דמשמע להו דר"ה ליה להם דוקא דלגזו חינה ואם לאו לא ישמעו בזהו ההדסים למעוה מדומפרס להו העם דהוי בגזל ולא פ"י להם שזה רק חומרא לתחלה. וגם דלכתחלה הוי סני בטעם דקרקע ח"ל וראוי שיקלעו הס כדי שלא תהי' אחת הגולגן משום חיסור גזל ומה סולדך עוד לברך להם דלחכי יאוש בעלים בדידיהו ושינוי רשות בדידיהו חלל דבא להודיעם דאם יצאו האונקרי לא ילאו בלחתי הדם מעטם גזל ומהב"ע. ולכן בא לברך להם שאם יצאו הס אין כאן חשש מהב"ע דהוי יאוש בדידיהו ושינוי רשות ביד האונקרי :

(כב) וכתב עוד הרשב"א שם דבכלל זה הוא ג"כ שילוח האם משום דהוי מלוה הבא צבירה דחייב לא תחך האם כו' וכן הוא באבודרהס בחשו' הר"י בן פלו. אך הראב"ד השינוי וכתב דהא לא מחוורא דאם נעלה ע"מ לשלמה מחי עבירה איכא. והנה צענין זה דנעלה ע"מ לשלמה יס כחן מקום עיון גדול. דדבר זה לא מזה כלל להלכה לא ברמב"ם ולא בש"ע דאם נעלה ע"מ לשלמה לכתב חסורא כלל מיהו י"ל דמה נפקד אם משלמה ח"כ ח"כ פשיטא דמלוה נמי קעביד. וחי אינו משלמה ח"כ ח"כ קא עבר בעשה דשלה חשלה. מיהא נמי דעל הש"ע לא קשה מטעם זה דשקך לדין זה מ"מ על הרמב"ם קשה דה"ל להשמיטת דאם נעל ע"מ לשלמה ולא שלמה לדיכא חלל עשה. ומיהו דברי הרמב"ם בלא"ה תמורה מלא ס"כ (בפ"ו מהל' שחיטה ה"ט) חסור לטול את האם על הבנים חפ' לטבר את המלוה שחיה מלוה ואם לקח חייב לשלח ואם לא שלח לוקח שאין עשה דוחה ל"א ועשה כו'. וזה לכאורה נגד סוגיית הגמ' בסוף מס' חולין דקאמר התם (קמ"א). חולין לא חלל לדבר הרשות לדבר מלוה מנחן ח"ל חשלה מ"מ כו' חלל טעמא דכתב רחמנא חשלה הא לא"ה הוי חמירא לדבר מלוה לא עשה וי"ל הוא כו' ל"ל דעבירה וקוליה לאם דלאו עבירה עשה הוא דלפיכא היחל למ"ד קיימו ולא קיימו חלל לנאון דחני בטלו ולא בטלו כהנה דלא חשתי לא עבירה ללא ודו לר' יהודה דחמיר שחל מעיקרא משמע חפ' עשה נמי לכתב חלל חמיר מר בר ר"א כגון שנטלה ע"מ לשלח דלאו לכתב עשה הוא דלפיכא הוי לסוגיית הגמ' מפקין לדבר מלוה מחשלה ואפי' היכא דליכא חלל עשה וכגון דעבירה ללאו למ"ד קיימו וי"ל או שנטלה ע"מ לשלח. והרמב"ם שחתיק בחבורו דעת המקשה וזה פלא גדול והרבה חקרי לב עמדו ע"י (ע"י לח"י) ומעין חממה ובעל מרכבת המשנה) ולא כתבו ישוב כגון לדעת הרמב"ם :

(כג) ולענין נראה דהנה יס להקשות בהא דחמיר דעבירה ללאו דהשחא לכתב חלל עשה בזה שמשחא חתה וכן בטעם ע"מ לשלח לכתב ח"כ עשה דשלה חלל לאו לכתב ומ"מ מהא דחמיר צבירי (י"ו). צבירי רבא מיר והוא צביה"ק כו' חלל כגון שנגסו צבירה חיבה ומגדל ובא חבירו ופרע מעליו מעוזבה כו' הרי דכ"ה מחייב מלקות רק משום שהוא שחא צביה"ק אע"כ דהמעשה לא נעשה כלל בחיסור. ואחרי נמי מכות (כא) ר"ל חמיר חפ' לא שחא חלל כדי לפשוט וללבוש חייב הרי דמחויב מלקות רק על שהשיי בחיסור משום שחא ע"י מעשה חתלה כמ"ס החוס' שבצועות (י). ד"ה חו' אין לרר (כו') וח"כ ה"ל צבירה ואינו משלח עובר בלאו. ולישב זה י"ל עפ"י מלי דפלוני אביי ורבא בתמורה (ד) דלאביי כל מלחא דחמיר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דלי ס"ד לא מהני אמאי לקי ורבא ס"ל דלא מהני והא דלקי משום דעבר חמירא

ודעה בשתי ידיים דברי הסוברים לחץ להגיע תפלין בחו"מ.
וישן אשר חזי האצור בחלפי הוא מהמודב"י שלא להגיע ומנהג
חבתי בידו ע"כ שמתי עיני בענין זה לחור אחר שורש הדין
הזה. ומה' אבקש לבד אכשל בדבר הלכה. והנה בחשוי' ה"ל
הביא חתלה דעות המפורסמות דזה תלוי באסור מלאכה בחו"מ
לדעת' הסוברים לחלף ליסור מלאכה דלורייחא בחו"מ אין
להגיע תפלין משום דלות דשבת וי"ט הוי ליסור מלאכה ולכן
לדעת הסוברים לליכא ליסור מלאכה דלורייחא בחו"מ לא הוי
חו"מ בכלל אות דשבת וי"ט ותיב בתפלין. והביא ג"כ הדעה
דהאית דיו"ט הוא סוכה ולולב ונוהל. ואח"כ הביא סברא חדשה
ויסוד חדש בדיון זה אשר עליו בנה חובב הגהות התפלין בחו"מ
והיינו מ"ס רש"י בעירובין (א). ובמנחות (ל"ז) מי שלרבים אית
ימים שישאל לרבים להעמיד אות על עלמין להכיר שהם ממוזקים
בחורגת של הקב"ה ילאו שבתות וי"ט שהן עומקן אית בין הקב"ה
לישראל דכתיב כי אות היא ביני וביניכם וכו' הרי"ף בה"ל תפלין
והנה על י"ט לא נחבו שום טעם למה נקרא אית רק אור דבר
מבואר ממילא שכל הוי"ט נקראו שבת בנחוב וספרתם לסם ממחרת
השבת וכו' בהר"י ביום הראשון שבתון. ולכן נכללו ג"כ וי"ט בכלל
האות דשבת ולפי' חוה"מ דלא חיקרי שבת דמקרא מלא ביום
הראשון שבתון וכו' הוא חוה"מ לא הוי שבת וכלל האות דשבת.
זהו חובב דבריו ביסוד זה:

(ב) ואני מתפלל לו יי' דלות דשבתות הוא מקרא מ"מ ע"כ
טעמא משום מוטעה ממלאכה וכמ"ס ברכ"ש להדי' להדי'
בפי' לחומש (שמות ל"א י"ג) כי אות היא ביני וביניכם אית
גדולה היא ציונו שבתותי בכס בהגמילי לכס יום מנוחתו למנוחה.
ואדרבא מפרשי' זה תמימה לו על בעל משניות יעקב ש"ל דיו"ט
בכלל שבת לענין האות והלא מ"ס רש"י בהגמילי לכס יום מנוחתו
למנוחה לא שייך רק אשבת ולא חו"ט: ואח"כ באמת יפלא למה
נקרא ג"כ י"ט אות. ונלענ"ל ליישב דעת רש"י ב"כ י"ט דבריו
מדוקדקים בתכלית הדיוק ומויזקים בתכלית הישוב הגון דהנה
במה דלמר הב' כי אות היא ביני וביניכם יש צו שני כוונות
הכוונה האחת היא כי האות הוא בין הקב"ה לישראל והיינו שע"
המנוחה ביום השבת יכירו כי המה מובדלים מכל עם ולשון יען
כי הני ששבת חייב מיתה כמ"ס בסנהדרין (מח): ואח"כ אחרת
שנלטינו לשבות הר"ל אות לנו שאנו מובדלין מהם ומתקדשנו
בקדושת שמים. והכוונה הב' הוא האות שבין ישראל לגורן לפני
הקב"ה דהיינו ע"ד מה שנאמר לענין המבול (בראשית ט' י"ג)
והיתה לאות ברית ביני ובין ארצי. וזכרתי את בריתי כו' והיינו
ע"י את קשתי נחתי בענן. וה"ל ע"י שנתן לנו יום מנוחתו נהיה
מוכרים לפניו לטובה. ולכן נאמר בגמ' בשבת מה שלא מצינו
בכל המלות: והיינו מה שאמרו בשבת (קוה) כל העושה שבת
כהלכתו חפ"י ע"ז דבור אנוס מוחלין לו וכן אלמני שמרו ישראל שתי
שבתות כהלכתן מיד נגאלין והיינו כמ"ס ש"ל בשבת אנו מוכרים
לפניו לטובה יותר הרבה מכלל המלות וזהו האות. והנה אופן
הראשון שייך ג"כ ביו"ט כיון דאסור במלאכה שייך בו האות שבין
הקב"ה לישראל דהיינו דאנו מובדלין מכל בני נח שהם אסורים
לשבות חפ"י שלא ביום השבת כמ"ס ש"ס בסנהדרין אבל הענין הב'
שייך רק בשבת שהוא יום מנוחתו כמ"ס ברכ"ש ומ"מ לענין לפטור
מתפלין שייך שפיר האות ביו"ט דגם בתפלין הוי האות ע"ד שהוא
ביו"ט והיינו בין הקב"ה לישראל דכתיב והיה לך לאות וכמ"ס ברכ"ש
בעירובין שהאית בתפלין להכיר שהם ממוזקים בחורגתו של הקב"ה
והיינו שהם מובדלין מאשר לאומות בקדושת התורה קודם לה'. וזהו
מ"ס רש"י ילאו שבתות וי"ט שכן עומקן אית בין הקב"ה לישראל
והיינו דלות זה שהוא בין הקב"ה לישראל שהם שובחים ומחים
ממלאכה מה שגוי חייב מיתה על זו השביתה. הנה זה שייך גם
ביו"ט. ואחרי שנבאר לפי' דשיקרא האות ביו"ט הוא השביתה
ממלאכה ח"כ שפיר ה"ל דגם חוה"מ לא אית דליכא ליסור
מלאכה דלורייחא ביו"ט:

(ג) עוד הביא שם בשם הריטב"א שהסכים להגיע תפלין בחוה"מ
חץ להאסורים במלאכה ד"ל וכו' שם ג"כ פי' זה שכן
נקראו

שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו אסור לאכול את האסור
תחלה שמה יסבה ויחלף חל"כ של תנאי וה"ל בטעם ע"מ לשלח
י"ל לכתחלה אסור לעשות כן שמה לא ישלחה ועובר גם הלאו.
ומטעם זה י"ל שלא הוצא בשו"ע שמוחר לנטולה ע"מ לשלח
דמדרבנן אסור כנ"ל. שוב י"ל דבטעם ע"מ לשלח בל"ה אין
לברך והיינו טע"מ מ"ס למעלה בטעם שאף בשם מוצרות על
הי"בום שאין המזוה הכרחית וה"ל כשנטולה לכתחלה ע"מ לשלחה
אין המזוה הכרחית דלמי מוויב ללוקחה וגללה ולכן אית מוצר
ואי נטלה ע"מ לשלחה דלא לוקח והשילוח הכרחי אית מוצר
משום מהב"ע. ועוד י"ל טע"מ מ"ס הרשב"א בחשוי' ה"ל דלמי
מוצר על הגירושין משום ששילוי המשלה אחר דליכא טווי דמחויב
לגמס לא פלוג חכמים ח"כ ה"ל י"ל בשילוח הקן. חמנס רחמי
בעיקרי דיון (א"ח סי' י' אות מ"ט) בשם הרב ההב"ב שכתב
דהלוקח האם ומשלחה ח"מ דהוי מזהב הב"ע אבל אם שלחה
מתחלה ולקח הבנים ודאי מוצר ג"כ חוות יליד סי' ס"ז
חקר לא חייב בשילוח הקן כשרואה קן קצור לו לא:

(כה) עוד כתבו שם כלל אחר והיינו דכל מזוה שאין בה
מעשה לא מברכין עליו וכוונת נחן שם הר"י בן
פלג טעם על שאין מברכין על קביעת ר"ח ששאל ממנו הראב"ד
וכ' וז"ל ועל הריאת המופעים מאן לימא לן דלא מברכין ב"ד
על קביעתן אבל לדין דל"ל סוד העיבור לא תליא מלות קביעת
חדשים בדין דהא לא קביעין ולא מידי אלא בחר חשבון העיבור
אוליין וחי חמרת נכרך משום לא חסור חי משום שלא אביך
ויגדך. משום דלית ביה מעשה וחשבון בעלמא הוא ע"כ דברי
הריב"פ. והיינו עליו ה"ר גרשון ב"ר שלמה וז"ל וקשה לסברא
זו ברכת ספירת העומר שהוא חשבון ומברכין עליו ע"כ.
ולכאורה יש להקשות עוד אם נאמר דמה שאנו קובעים ר"ח
ואומרים ר"ח פלוני ביום לא הוי מעשה אלמא דדיבור לא הוי
מעשה ואח"כ קשה מברכת התורה ומקרא מגילה וברכת הכהנים
דמברכין עליהו חט"ב דהוי רק דיבור ואי דיבור לאו מעשה הוא
יקשה למה מברכין עליהו לפי הכלל דמזוה שאין בה מעשה
לא מברכין עליו:

(כו) ונחזי חן חי דיבור הוי כמעשה בשאר דוכתי או לא.
והנה בסנהדרין (ס"ה) אמר' ור"מ מ"ס דכפיתא
קומתו הוי מעשה ועקימות שפתיו לא הוי מעשה אמר רבא שאני
מוגדף הואיל וישנו בלב ופירש' דתלוי בכוונת הלב. ואח"כ למ"ד
מלות לריבות כוונה לעשות לשם מזוה הוי מוי מקרא מגילה ושאר
מלות ישנן בלב ולא הוי דיבור דידעו מעשה. ומיהו יש לחלק
דב"ל דמוגדף כיון דע"י הדיבור לבי צולת המעשה לא היה
לוקח ח"כ הרי הוא לוקח על המעשה. משא"כ במלות עשה
ובגון מקרא מגילה שבוין שמחשב לשם מזוה מנאל עושה מזוה
דיבורו ח"כ הרי עוסק במעשה מזוה ופיר מוצר על מעשה
הדיבור. וכוונת מיושב ג"כ דבסנהדרין משני גס אעדים זוממים
דלא הוי עקימות שפתיו מעשה משום שישנן בלתי' ואח"כ יקשה על
הר"י בן פלג שכתב דבזמן שה' מקדשים טע"מ הרא'י' אפשר
שה' מברכין על קביעת מועדים הא שם היה ג"כ ע"י רח"ת
הלכנה. ולפי ה"ל ח"ס דהתם בענין הל"ת צעין כל הל"ת ע"י
טע"מ. משא"כ במלות עשה שאפי' מקאת המזוה הוא ע"י טע"מ
רחוי נכרך על העש' שהוא מזוה. ועפ"י ח"ס ג"כ דאין שאנו
קוראין ר"ח פלוני כו' הוא רק לדעת התשכון (וכמ"ס בס' ירחים
הביאנו המנ"ל רס"י ה"ז) ולכן אין מברכין משום דשיקר הענין
הוא התשכון לידע מתי ר"ח ואין הדבור שאנו קוראין ר"ח פלוני
ממעשה המזוה ולא דמי כלל לספירת העומר ששיקר הספירה כשה
היא המזוה ומיושב הגהות הר"ר גרשון שעל הר"י בן פלג:

תשובה ב

בדין הגהות תפלין בחוה"מ

(א) ראיתי בחשוי' משכמת יעקב (סי' ל"ז) האריך הרבה
בענין זה להוכיח דחייבין להגיע תפלין בחוה"מ.

הקשה הרמ"ע מפלני ז"ל מנין לנו לחלק בין ריה"ג לר"ע ודלא להכריח בזה דלף לר"ע אין מניחין וכו' ע"ז הרב בעל משכמת יעקב ללדיד' איפכא מסתברא דהנה כבר כתבו החס"ד בעירובין דגם ריה"ג אורי' לזאת קא סמך ע"ש א"כ כי היכי דלר"ע לא מונעט חוה"מ מוה"י לזאת ה"ג לריה"ג. וגם דלר' יוחנן דשמרת הו' ל"ת מנחות (לז) והמניח תפלין בליה עובר ב"ת א"כ ה"ג לריה"ג שבשבת ויו"ט וחי' ימנא דגם חוה"מ בכלל יו"ט א"כ המניח תפלין בחוה"מ הו' ב"ת והעשה בו מלאכה דהו' בזמן יותר לחוה"מ מהנחת תפלין לכ"ע אין בו ל"ת וזה דבר שאין האמת נוטה בו עכ"ל. ואני מתפלל על הגאון בעל מ"י שהרי רמ"ע הקשה לשי' הרמ"ע וז"ל הסיב ע"ז לפי שיטת החס"ד ולבאר הדברים ביותר הנה ז"ל החס"ד (עירובין לו. ד"ה ימים כו') פרט לשבתות ויו"ט נראה דלדרשא דלזאת על ידיך דבסמוך קסמך כו' ויש להבין למה הולכין החס"ד לזה. וגרסה דקש' לזו היכי מני מנין מפיך שבשבת ויו"ט מחד מעשטא דמנימין אימא דלא בל למעט אלא שבשבת. וזהו כ' לתוך דקסמך לזאת על ידיך ויו"ט מני לזאת הוא. והנה הרמ"ע נראה שחיו סובר תי' זה וגרסה מדבריו שהוא מתוך קוש' זו בחזון אחר והייט כיון דממעטין מימיה מקלח ימים כו' חומי' דהייט דווקא ימים סתם ולא ימים שקרוים מקלח קודש ע"ד מנא דלחמי' (סוכה ג' וחזקין סב) אורב ולא אורב כחלי' וז"ל ממעטין כל הימים שהם קריין מקלח קודש וחוה"מ מני איקרי מקלח קודש כמ"ש בחגיגה (ת) ואימעט ג"כ מתפלין. וז"ל הרי מוצא דשי' החס"ד ושי' הרמ"ע מהם חלוקות זו מזו. ושפיר הקשה הרמ"ע לשי' הרמ"ע. והנה נראה כי לשי' החס"ד לא יתייבט סוגיית בגמ' בס"ד דבעי למימר דר"ע דלא דריש ושמרת כריה"ג ס"ל דשבשבת ויו"ט חייבין בשתפלין ולא ידע מדרשא דלזאת על ידיך. וכן במנחות דפריך (לז) מתי קסבר אי קסבר שבת לאו זמן תפלין לילה מני לאו זמן תפלין כו' א"כ לא ידע מדרשא דלזאת מיקשה ללדי' היכי ממעטין שבשבת ויו"ט מחד מעשטא דמנימין ולשי' הרמ"ע א"ש. (ושיין לקמן אות ט"ז שהארנו עוד בזה):

(ז) עור הרבה לחוק את הראיה שהביאו הפוסקים דמניחין תפלין בחוה"מ מנשום דלמרינן דשבשבת ויו"ט לאו ז"ת ומשמע בב"מ דחוה"מ לא מקרי זי"ט וצבא רח' מנסכת סופרים דביו"ט אומר את יו"ט מקלח קודש ובחוה"מ אומר יום מקלח קודש הו'. ובחגיגה (ת) איזוהי תג שיש בו אספק כו' אימא חלוימא ביו"ט מלאכה ביו"ט מי שרי אלא בחוה"מ ובהנה רבות דחוה"מ לא מקרי זי"ט בלשון סאמינא. ובזמנא פלח דלמנה לא יקרא חוה"מ יו"ט והלא מלתי שמונה כל היום ימים טובים לשרא לא כט"ו צבא הרי דלפי' ט"ו מיקרי יו"ט בלשון חננים ובזמנא יעקב כ' דלאו דווקא הוא. וזה דחוק. ולכן י"ל דבזמנא הכל מיקרי בלשון חוה"מ יו"ט אלא דבבב"ר יוסף (סי' ת"ג) מציא בשם הריטב"א ב"ח' למסכת סוכה ש' משם רבו דחולו של מועד יו"ט מיקרי ומה שאין אומרים בו בשבתה יו"ט מקלח קודש לפי שעושים בו מלאכה בדבר האבד שלא לזלזל ביו"ט ממש שיה' סבורים שאוים בקדושה מבין ששים בשבועות עכ"ל וצוה נהנה הרמ"ע מנסכת סופרים וגם יתר הראיות מה שחמרו בגמ' יו"ט וחוה"מ בתרי מיילי היינו משום דכל היבא דהוכיח חוה"מ הו' יו"ט דוקא יו"ט ממש דלמרי' בו יו"ט מקלח קודש אבל היבא דלא הוכיח חוה"מ כמו הכא דלמרי' ילאו שבשבת ויו"ט הו' חוה"מ בכלל יו"ט דבזמנא גם חוה"מ יו"ט מיקרי :

(ח) עור כ' וגדולה מכל הראיות שהרי בס' הזוהר עגמו אמר בהדיא דחוה"מ לא איקרי יו"ט ובזמנא דיובר עגמו ואיך נעלמו דבריו חלו מעיני הר"ע כו'. ובסוף התשובה הר"ל הביא דברי הזוהר וזמנה צהם דתחלה אמר דחול המועד לא איקרי יו"ט ומ"מ לא להניח בזה תפלין. ובסוף דבריו כ' הזוהר דביומין טובין אין צהם הנחת תפלין וז"ל מנא גופי' אימעט חוה"מ דלא איקרי יו"ט ולכן פי' בזהר פי' זר ונלעג"ד דברי הזוהר הקדושים נכונים מאוד עפ"י פשוטן וז"ל (כמוצא בב"ר סי' ת"א) ימים טובים אינן תפלין דרישא דקב"ה מנח להון חולו של מועד

נקראו אות משום שנאמר כי אות הוא כו'. והנה נפלאחי אלה מלא דברי הריטב"א דלפי' לדברי האוסרים במלאכה ד"ת מניחים תפלין בחוה"מ ואדרבה מדבריו מוצא הדין מזה וז"ל ילאו שבשבת כו' פי' דהא גבי שבת כתיב אות וז"ל ליו"ט דמלוהו שבחון יגידו דכתיב חשבון שבתם ומתקן המפרשים ז"ל אם חולו של מועד כנגד ימים טובים או לאו א"כ שאין זמן תפלין שאף בחולו ש"מ יש אות דבשבת איבא חיסור אכילת חמץ ובחג חובת סוכה ואחרים כ' שהוא זמן תפלין דלשמהו צירושלמי כו' ועוד דהא אות דכתיב גבי שבת בשמירת מלאכה הוא ודעוה' אות דגבי יו"ט היינו משום שהם עושים ממלאכה וכדתן אין בין יו"ט שבת חלל אור' בלבד ואלו חולו של מועד מותר מן החובה בכל מלאכה דבר האבד ובכל שהוא לנורח המועד ואפי' בפרהסי' ועל אשוי' וכל מה שאסור בו אינו אלא מדברי סופרים כו'. ואעפ"י ראו לחוס דלדברי האומרים שאין זמן תפלין במועד ומניחין בלא ברכה מפני הס' עכ"ל הרי מוצא מדבריו דלפי' דס"ל ששבת דשבשבת ויו"ט הוא מקלח קודש הרי ציני כו' דכתיב גבי שבת ויו"ט מני שבחון הוא. ואפי' העצם דיש לחייב בתפלין בחוה"מ הוא משום דלית ב' חיסור מלאכה דלורייתא משמע דלי' הו' חיסור מלאכה דלורייתא שפיר הו' חומי' דחוה"מ לאו זמן תפלין הוא :

(ד) עור הביא רמ"א לסברתו דרש"י סובר דמניחין תפלין בחול המועד אף דס"ל לרש"י דליבא חיסור מלאכה דלורייתא בחול המועד והוא מסוכה (מה) ח"כ ה' לפי מלואת הרבה חומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וזמן על המצות ר' יהודה חומר מברך על כל אחת ואחת. ופירש"י מלואת הרבה לטוב ולצב לישב בסוכה להניח תפלין להתעטף בצליה הרי משמע דמיקים מלוא סוכה ותפלין ביחד והייט ע"כ בחוה"מ דאין לומר דזו' זוי' קתני לטוב ולצב ולישב בסוכה והייט ביו"ט או להניח תפלין ולהתעטף בצליה והייט בחול דמלשון הרבה לא משמע דהייט רק שני מלוא ועג"ד אין מזה ראי' מאחר דבבב"ר הוכיח ר' יהודה וסתם ת"ק דר' יהודה כבול' תלמודא ר' מאיר הוא וכמ"ס החס"ד עירובין (טז). ד"ה הוא סבר) ואינה דרורייתא ס"ל דשבת ויו"ט זמן תפלין כמוצא בגמ' דעירובין (לז) דס"ל דתפלין הו' מ"ע שלא הזמן גרמא :

(ה) עור הביא רמ"א לסברתו מהילקוט בשם המכילתא דלמרי' שם אמר לא יתן אות בחור אות או יתן אות בחור. וזהו אמר לא תדחה שבת שקרוי' אות ובבב"ר מפני תפלין שקרוין אות לבד. הרי נראה דבבב"ר שפסבד קרוי' אות ובבב"ר חוה"מ שאין קרוי שבת כלל וא' שם עוד בשם תנא לא תדחה אות שיש בה כרת ומיתא ב"ד כו' לכוונה לריעה זו לא ממעט יו"ט שאין בה כרת ומצ"ד אבל ז"ל דע"כ יש בה לאו וחומר מלואת דתפלין שהיא עשה גירא אבל חולו של מועד וודאי אף עשה גירא מפורשת לית ב' במלאכה עכ"ל ועג"ד אין מזה ראי' כלום דמ"ס דחוה"מ אינו קרוי שבת כבר הראינו לדעת דעיקר האות בשבת הוא משום חיסור מלאכה וז"ל אי חוה"מ חסור במלאכה דלורייתא הו' מני אות ומ"ס מאותו מ"ד שח' לא תדחה אות שיש בה כרת ומצ"ד כו'. הנה אף שבעל משכמת כ' שייך סברא זו גם ביו"ט דלא תדחה אות שיש בה לאו כו' מ"מ יקשה מאוד בדברי המכילתא למה הוכיח כרת ומצ"ד דזה לא שייך רק בשבת. ומשמע דס"ל דביו"ט איבא הנחת תפלין וזה בזמנא אינו דהא גם אות דיו"ט לא תדחה משום שיש בה לאו. ולזה נראה לפרש דהמכילתא ב' לומר בזמנא דתפלין חולו של מועד לא תדחה אות דחיסור מלאכה משום דלזאת זה יש בו כרת ומצ"ד והייט בשבת ולכן חמיר אות זה אפילו בחולו של מועד. כיון דלזאת זה יש בזמנא כרת ומצ"ד דהייט בשבת משא"כ אות דתפלין דלית בו בשום ענין חומרא זו :

(ו) עור הביא מ"ס הרמ"ע בזה' קטנות דלריה"ג דמפיק מימיה ימימה פרט לשבשבת ויו"ט ודאי דאין מניחין בחוה"מ ודאי חוה"מ בכלל יו"ט כיון שקרוי מקלח קודש. וזה

בשם ר' יוחנן הגלה כותב ומוכר כדרכו כדפי' פרנסתו וכו' שם
החוס' מהתחילו לכתוב תפילין במועד אין רחל' שמונה לבינה
תפילין בכותב' ר' יוחנן דלגמא ר"מ וכו' לנשיאיהם דס"ל שבת ז"ת
בשמיניון כדכ"ב ורבה כ"ב"ה ממי הכי מני סביר ואלט' דלכולו
למורא דפ' הקומץ רבה משמע דח"ל שבת לאו זמן תפילין וכתב
ע"ז בעל מ"י דכמה זה מהדוק לומר דרב ורבה ושמואל וכו'
יוחנן כותבו ס"ל שבת זמן תפילין ודלא כהלכות והמה עיקרי זמן
לדמורא דעיי"ש סה"אריך קצת שבת דלחן כ"כ הכרח ומוכר
דכל ימי לאמורא חסד כמ"ד שבת ז"ת לפי פירושם של ר"ה
המובא בכתוב' דר' יוסי מחמיר מכולו ואינו מתיר אלא ח"כ אין
לו מה יחל. וא"כ הני למורא דספקי כר' יוסי מני שפיר למסבר
דשבת ויו"ט לאו ז"ת. ור"מ ור"י דס"ל דלפי' יו טו לא מה יחל שרי
לכתוב לגמ' כדלוח' י"ז ולמ' כדלוח' י"ט שפיר משום דלוח' לשבתיהו
בשמיניון דשבת ויו"ט. ובמ"י כתב לדחות כ"כ בספרו ז'
דר"מ ור"י אזלי לש' משום דבשבת (סב) חמור ר"י קסבר עולא
נשים עם פ"ע אף חותבי' דלפי' המ"ל תפילין מניסין זוג זוג
אחד ואחר האם תפילין ואל"ל נשים עם פ"ע כ"י מה א"מ שהז"ל
אחד ונשים פטורות קסבר ר"י לילה זמן תפילין וכתב ז"ת כו' הרי
דס"ל דלפ"י לר"י דתפילין נשים פטורות משום דהוי מ"ע שהז"ל
דשבת לאו ז"ת ואין יפרנס הו' דלר"מ כותב תפילין במועד לעגמו
וע"כ דהו"מ זמן תפילין הוא אף דשבת ויו"ט לאו זמן תפילין
וראהו כל משנין שיפטו בלדק וירבהו זו היא הלכות וקלא מהא
הבאה לבקשות לפ"י אלא אמאי לא פריך ללפ"י ולנשיאיהם אמאי
שרי ר"מ לכתוב תפילין במועד והרי כמה פעמים כ' החוס' דהוי
מני למימר ולנשיאיהם. ועוד לפי' הס"ד דלפ"י י"ל בלחוד דהוי
סבר דר"מ ור"י ס"ל דמנחה תפילין בכותב' והיינו דס"ל דמלחכת
מנחה לא הוי רק דרבין וכו"ל לא דרשות ודרשי בחגיגה
כמה תנאים :

(יא) ובענין זה רמי צעל משכנת יעקב טוויז קדושים ועירובין אחרדי דעמיוניז קלמ'י טעמא דר'נא דבאחד הא"ש ואחד הא"ש הי"ט מו"ס דתפלין הוי מ"ע שלא הו"נ דנשים חייבות ב"ש מוכח דיוני דתפלין הוי מ"ע שלא הו"נ ג"כ וכן לפי המסקנא בשבת ובקדושין (לה) אמר' היחא ל"ה"ד תפלין מ"ע שהזמן גרמא מ' ואקסא כל התורה כולה תפלין דמ"ע שהז"נ נשים פטורות דתפלין ירוקא לת"ת ב"ב פטורות שצ"ק נשים ב"ב דמ"ע (סג) חלל מ"ל"ד תפלין מ"ע שלא הו"נ מאל' ויפס' דר"ח איכא למוציא שאלא הזמן גרמא נשים פטורות וקאמר מאן שמעת ל' דאמר תפלין מ"ע שלא הזמן גרמא ר' מאיר וסבר לה שי כחובים הב"ב אין מלמדין ורי דר' גרמא ר' דלר"מ דס"ל דתפלין מ"ע שלא הזמן גרמא מ"מ נשים פטורות מנשים ירוקא תפלין לת"ת וי"ש שי תירוצ' דחברותא קאח ודרך פלפלו ובאמת דאין תירוצו מספיק לתרץ הקושי' ה"ל נדברה לכל מעיין . יתווסף בלחמא הדבר נכון ולא קשה מידו דהנה לתפלה קאמר דלהכי לא מצי' פטורות למוצא חלל לת"ת מו"ס דתפלין ירוקא לת"ת שי פטומים בפרשה דאשמוע אברהם שיה' ולמוצא לא ירוקא חלל פסח ח' צ"פ דאשמוע . והנה החוס' כתבו חלן בני ח' דת"ת וזמן ר"ו מאיר דקסבר שי כחובים בב"ב חלל כח' חלל מ"ל ח' דת"ת וזמן ר"ו גרמא חלל שלא הזמן גרמא מ"מ חייבות וי"ל כיון דת"ת אפרין וכן הוה שי כחובים בב"ב ואין מלמדין הוי כמו מיעוטא דוקא הוי פטורות חלל שלא הזמן גרמא בעלמא נשים חייבות . והשאל' לר' מאיר דס"ל תפלין מ"ע שלא הזמן גרמא ח' יומא דנשים חייבות צבאלין יתקיים שפיר הירקא דהקסב כל התורה כולה לתפלין מה תפלין מ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות ח"ף כל התורה כולה מ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות . חלל ח"ף דנשים פטורות מתפלין ח"ף דהוי מ"ע שלא הזמן גרמא ח"ב ע"כ יתבאר ירוקא . זה דהא כל התורה כולה מ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות מדרבנא שי כחובים בב"ב דר"מ וידוין הבן לפטור נשים כנ"ס תוס' דמוזח מן דבבל התורה כולה נשים חייבות ב"מ ע"ש ח"י . והשאל' כי היכא דאחשוק תפלין לת"ת שי פטומים וירקא ח' מוחא לחבירו ח"ב ירוקא זה דקסבא כל התורה כולה לתפלין מוחא היקסב דתפלין ומוצא

מועד ללא חוקרי יו"ט חנין הפלין בדועס דהא ל"ל לסיורא מגרמא
כלום אלז מגריו דיו"ט הפלין דרועס לחיטור הפלין זי די לא
מגרו אלז מנו וסידור הדפסין של חפלה דירשא יו"ט חפלה
דרועס חוש"מ. ודעו דברים חלו ומבזרין דחוש"מ לא יקראו יו"ט
אלז ים זו הארה מיו"ט. והשאלה היכא שמדבר מיו"ט וחולו של
מועד בפט"ט. שפיט מיד לחקר דיו"ט היו יום ראשון ואחריו שום
עיקר היו"ט וחולו של מועד איז בצלם יו"ט. אבל אם אומר
בדרך כלל ימים טובים ים בעלם או חוש"מ כי גם חולו כלל יו"ט
יען ים זו הארה מיו"ט. והדברים בדורים בצ"ה:

(מ) עוד חקע עלמו הגאון צעל משמעות דבדר הלכע שגחליק
 צה דנולו הרבאשונים חי איזעל חסור מאלאכע מן
 החרוה בחוס'מ וובצור דאסור מאלאכע בחוס'מ הוא דרבנן
 ובכח שהיא רח' בחרוה ווייז דבמזיק (יב:) אמר קולאין עליס
 במועד לטורק המועד ושלל לטורק המועד חסור ואס קלך
 ואסיר הי' מחרה מעטילן שכר במועד כ' ואס העיל ואסיר
 הי' מחרה ובכלד שלל יערים ורמי ש' מעטילן שכר במועד לטורק
 המועד כ' ואספי' שיש לו ימן מערים ופותח מן החרש ומוקף לו
 בפלוגתא דחנני' דחנני' דחנני' ורמי ש' מערים'ן בכך ר' וייס צ"ה יהודה
 אומר מערים'ן. וחי מאלאכע בחוס'מ חסורה מנדאוריחא היקך
 מחרה להערים וחס בכל דוכתי הערמה רק דברבנן וובצו
 ממקומוה דרבה הערמה בהו דברבנן. וישי הי'ל נאשע מלשכת
 (קטל) הערמה קאמרת הערמה דברבנן היא כ'. ועלד' נראה
 דרבי' ו אינה רח' כלל דהא קי"ל רבה דה"ל הואיל בפסחים
 (מז): וא"כ ין מקלפי' חז' אורחים חז' ל' לטורק המועד השאכא מני
 מוה) ואין צו חסור דאורייתא חז' שלל שוור' דאורייתא
 יעקב ששון מזה קוש' חסרת ורלח' חוקק לרעה הסבירים
 דמאלאכע בחוס'מ דרבנן ווייזו משום דאמר' הואיל וא"כ בחוס'מ
 לטורק המועד שרי כל מאלאכע וובצו' הי'רעה וזיערע לפועל ארי'
 לו מה יאלח וא"כ אמר' הואיל וובצו' הי'רעה השאלת ארי'
 סבבה ו ותי ממחלל' מחרה על הבאזים האלו כי הני דלאמרינן
 במלאת ח"ה' הואיל ואספי' ציו"ט הכי יימא כך בחוס'מ בכל
 המלכות וכלל לפי דיעה ו' דמלאת בחוס'מ דאורייתא היא
 מבייחיתא דהגינה (תי) דדריש מזה שבצעי עור' חף ששה וויס
 מערים הי' מזה שבצעי עור' בכל מאלאכע כ' הי' וובצו השבצעי
 עלתה השבצעי עור' בכל מאלאכע כ' ואין ששה וויס עלתרים בכל
 מאלאכע הא לא מסכן הי' חלה לתבשים כו' הרי דמועקת רחמנ'
 להדי' משל מאלאכע שאסורין בחוס'מ ואין יימא חסור'ן חף מאלאכע
 חסורה חלה ע"כ דהקפידה החרוה שלא חלמ' הואיל במלכות
 הנחתרות בחוס'מ ויחר מיו"ט וכן י"ל לאזק תחלו כולוה דמפקי'
 חסור מאלאכע בחוס'מ מקדיל' ועד' הוא ג"כ במצטרי' ח"ה'
 דשרי ל"י בשא"ל לעשותן מעי"ט אבל כשפאשר לעשותן
 מערב וי' טוב חסור מן החרוה משום דכתיב הוא וכתבי
 לכס דרמאזיק' בציל' (מז): חף עב לב דבמלכות חולב
 אמר' מתוך שהחרה לטורק החרה מני שלא לטורק לגמרי כגון
 לעטול אצנים לשיטת רש' וא"ל אמאי חסור מערים'ן שפאשר
 לעשותן מעי"ט דלא גרע ממעטול אצנים. חלה ע"כ משום דמיעט
 הי' לגדי' חלה מואח במעשים'ן מתוך ווי"ט לענין חסור'ן בחוללת
 חוס'מ. אבל במלאת ח"ה' דשרי ציו"ט שפיר אמר' הואיל
 ומתוך וא"ל ליכא דבמלאת שכר חסור מאלאכע מן החרוה
 ואספי' ציו"ט טיין חסור מאלאכע ח"ה' חף עדיק חוס'מ מיו"ט
 דרקש' לעשים מזה שבצעי עור' לו האלא שם שבצעי ליכא חסור
 דאורייתא כהעטל שכר. ולכן שפיר קשרינן הערמה בחוס'מ:

(י) עזר הבוא מנחת' דמ"ק (יה) אין כותבין ספרים חפזין ומצותה בצומצם ואין מוסיפין אות אחת אח"כ בסי' עירוב ר' יהודה ואמר כותב חפזין ומצותה לעצמו וטעוה עירובי תכלת ללבוש. ושם בגמ' ח"ד כותב חפזין ומצותה לעצמו כו' ולאחרים בטובה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מעשים ומוכר חט שלו וחזר וכתב לעצמו ר' יוסי אומר כותב ומוכר דבריו כדי פרנסתו ואמר ל' ר' לר"ח ואסמי' חט כותב צ"ל הלכה כותב ומוכר דבריו כדי פרנסתו ואמר ח"מי' מוסין צ"ל לר"ח הלכה כותב ומוכר דבריו כדי פרנסתו ואמר ח"מי' מוסין צ"ל

כשיש לו תפלין אחרים דאם יראה לא יתחם אפי' לאחר המועד כשיש לו תפלין אחרים. ואם יראה להתחלות תפלין חדשות ויכל להניחם גם עכשיו. ומאי פסקא להניחם לאחר המועד ולכן כ"ל לפיכך בע"ה דברי הירושלמי הזה דלדבריה דס"ל דחור"מ לאו זמן תפלין. והכי פירשו רב פתר לה במוצא להניח פי' דרב ס"ל דחור"מ לאו ז"ת ולכן מפרש מתני' דכותב תפלין היינו להניח לאחר המועד שאין לו תפלין אחרים. אבל לכתוב תפלין להניח לאחר המועד ולמוכרם או למי שאין לו תפלין אסור. אף שזרע שיש אנשים שאין להם תפלין ומוכרם המה לקנות תפלין חיובא לאחר המועד ואם לאו לא יקיימו מצות תפלין מ"מ אסור. אבל אם באו בנ"א שאין להם תפלין ולא ויכלו לקיים המצוה חיובא אחר המועד ומבקשים לכתוב להם תפלין בחור"מ וליתן להם עכשיו שרי כמו כותב לעצמו. ובהו מיושבים היטב דברי הירושלמי לשיטה זו דחור"מ לאו ז"ת:

(יד) עזר הביא בשם א"י בבג"א דביא דהביא רח"י ממשנה דסוף פ"ק דביא משלחן כלום כו' זה הכלל כל שנלוותו בו ביו"ט משלחן אותו ומפרש בגמ' דה"ק כל שנלוותו בו בחול ואין לר"ק שום תקון משלחן אותו ביו"ט. והקשה בבג"א והא קתני רישא וכן לנור המועד ותפלין לאו לנור המועד הוא וחי' לנור המועד היינו חור"מ ומתוין תפלין בחור"מ ועי"ש שסדורא בזה. וכ' בשם הרמב"ם דביתו קתני לא זו אף זו ותמלה קתני דברים שכן לנור המועד ואח"כ מרבה בזה הכלל כל שנלוותו בחול אף שאינו לנור המועד. ומסיק דמ"מ יש קצת רחוק דלדך יתירו לשלוח ביו"ט דבר שלא יהיה ממנו עד שמונת ימים ויהא לו י"ט שכן לנור וי"ט יעלה לו בחור"מ. ומה שמחה לו למקבל הא לא התירו דבר שזרע קצת מלאכה משום שאין הנאה ממומנת למקבל חיובא אף שישלח לו דבר חשוב אללו למאוד כיון שמוכרם תקון ואין נלוותו בזה חיובא אסור לשלוח ואין יתירו לשלוח תפלין ביו"ט ראשון לנור אחר המועד ואין נלוותו בזה אלא לאחר ח' ימים. והנה לפי מה שבי' רס"י. בפי' כל שנלוותו בו בחול כו' דלע"ג דיו"ט אינו זמן תפלין מ"מ ליכא אסור להניח אין מזה שום ראי' דהיי' דלדך דרך להניח מ"מ כיון דיכול להניח א"כ ראוין הם ליו"ט והרי בעיורוין (לזו) אחר' שש לחד תנא דתקשט את אפי' בשבת. וכן היו ס"ל לאב"י בשבת (סב). ולא גרע מהלכות שאין תפלין משום דראוין לכסות בזה אף שאין דרך לכסות בהן אלא לתופרין וללבושן. ורח"ל דת"ק מתיר אף במעלה לבן אף שאין דרך ללבוש בו. ועוד דתפלין ראוין אף במועד ללבושן לנמור או להגן (וכמו"ס הב"ב בס' תקט"ו) ורח"ל לזה ג"כ דסגול דאסור ללבוש אסור לשלוח אף דראוין במועד וא"כ ע"כ מוכח דהיתר שלוח תפלין ביו"ט משום דיכול ללבושן ביו"ט וכרש"י:

(טז) ובהו יש לדחות גם הראי' מירושלמי ג"ל דמה שאמר דרב פתר לה להניח היינו דמתני' מיירי אף דעתו להדיא שלא ילכסם בכל המועד אלא יתחם לאחר המועד מ"מ שרי לכתוב לעצמו. אבל כשאין דעתו להניחם לאחר המועד י"ל שישתמש בהם גם במועד לנמור בהם או להגן כנ"ל ושרי אף למכורם לאחרים. והתוס' במ"ק (עט.) שבי' דרא"י זו מן הירושלמי מובאר בדבריהם שראיתם הוא רק דיש להתיר להניח בחור"מ. אף התוס' בעירובין (אז.) ד"ה יומם כתבו אבל בירושלמי משמע דלדך להניח. ועל"ד ריש דלקדק דבדברי התוס' שבי' תמלה מראה דלדבריהם דלוחא ע"ה דבסמוך קסמין ולכאורה אין להניח תפלין בחול המועד כו' אבל בירושלמי משמע דלדך להניח כו' ולכאורה אין המשך לדברי התוס' מה שהקדמנו דר"י אלאות קסמין ע"ס אסור הנחת תפלין בחור"מ דהמשמע דלח לא היה ר"י סומך דלדבריהם דלוחא הוי מסתבר טפי לומר דחור"מ זמן תפלין והא דלדבריהם ברא"ש משמע היפך מזה כמו שהובא למעלה שבי' דלד"י ודל"י חור"מ לאו זמן תפלין דלמשמע מיימם דקדקו מקדא קודש. ואף לפי מה שפירשנו למעלה דהתוס' מחולק בזה ע"ס הר"ש ורובקש להם מהיכא מפיך ריב"ז שבתות ויו"ט שבת מיושבות ולזה מפרשים דסמך דלדבריהם דלוחא. מ"מ עדיין יש להבין מה שיצטו למשא ומתן זה של התוס' אהא דריב"ז דלד"י דלד"י מיימם

לחייב נשים בתפלין. ופשיטא דכיון דלכל גז' יש שני היקשים מתקשין לחומרה:

(יב) עזר הביא שקלת מן הראשונים כתבו לתרץ הסוגי' דמ"ק לפי השיטה דחור"מ לאו זמן תפלין דהא דמוחר לכתוב במועד הוא כדי שיהיה נכונים לו למוצאי יו"ט להניח בזמנו כיון שיש בהם טורח ולא יגמרו בזמן מועד וכ"כ הרשב"א בשם"י ס' תר"ל ובהו חפסו האחרונים הרמ"ע מנפלטו והר"ע בקונטרסו. וע"ז הכנה להקשות דהא שזה דוחק גדול להחזיר מלאכה בשביל אחר המועד בפרט לדעת הסוברים מלאכה בחור"מ דלדוריתא ועוד דכ' הראשונים הר"ה"ה והר"מ דמוחר להניח ס"ה שזרע לקרות במועד וכ' שכן משמע דעת הרמב"ם שבי' טעם איסור ההג"ה בסי' עזרא משום שהיה מלאכה שאינה לנור המועד וכמו"ס המפרשים דהיינו ספר שקורא כה"ג ביום הכפורים ושומע דכ"ס לנור המועד מותר וכן הוא בשו"ע וכ' הה"מ דהיינו שטעם דלא חייב במתני' היתר כתי' ספרים לנור המועד משום שא"ל לגמור במועד משא"ל ההג"ה דמוחר וא"ל לנור מזה שאחר המועד מותר לעשות מלאכה במועד א"כ מה לי יום ח' אחר המועד או מורש ימים הרי ע"ה המלאכה במועד הוא ממונה לקיים המצוה לאחר המועד. ועוד מי הודיע השעור שבלילה ח' אין בלשפרו לכתוב תפלין וכן שהוא סופר מהיר שיכול לכתוב בשעה או שחיס האם נאמר שאסור לכתוב תפלין במועד ומתני' סתמא קתני כותב אדם תפלין לעצמו ולא מתקן בין ח' שם מהיר במלאכה לתקון עכ"ל. והנה מ"ס שהוא דוחק גדול להחזיר במועד מלאכה בשביל מזה שלחא המועד. הנה לע"ג לא ידעתי מה דוחק בזה ויתר ממה שאנו מותרים דבר האבד במועד אף שאינו לנור המועד דלפי' יש לו מה לאכול במועד בהרווחה שרי דבר האבד וא"כ למה יגרע אבדת מזה מאבדת ממון וכי הכי דשרינן מלאכה בשביל אבדת ממון ה"ל יש להחזיר מלאכה בשביל אבדת מזה שיכול להניח תפלין חיובא אחר המועד בזמנה. ואם לא יכתוב יספיד המלוה. ובהו יתיישב יתר הקושיות שהקשה בעל מ"י דלחמ"א לא תתיר לכתוב ספרים אפי' אם יגמור זמן רב לאחר המועד מ"מ הוא עושה מצוה שמקרב הדבר דהא לא הוי דבר האבד. ואם הוא דהוי דבר האבד שיפסיד הנזילה לגמרי ע"ה מה שלא יכתוב בחור"מ אפשר דשרי בזמנה. ואף שהיה האבדה בזמן מה לאחר המועד. ולא גרע מדבר האבד בזמנו שאפי' אם יתקלקל המזון שלו לאחר המועד בזה שלא יעשה בו המלאכה במועד מ"מ שרי ורח"ל לזה ממו"ס בשו"ע (ס' תקט"ו) ברמ"א דבנין בית הכנסת אסור לעשות במועד. וכ' המג"א אפי' לר"י לא עתה אחר' חס' בדו"ס דבד"ה הוי בנין בית הכנסת דבר האבד דרש"י שיומנו עי"ה מבלותו עכ"ל הרי דגם במצוה שייך דבר האבד. רק שיש לעיין למה לא הוי דבר האבד מה שמחבטל מתפלה בזה"כ עכשיו דהרי כ' המג"א דאפילו לר"ק לא עכשיו אסור אם לא הוי דבר האבד לגמרי. ומיירי ו"ל לשיטה אף הן הכרחי כ"כ דיכולים להתקדק בבית והתפלת בציבור. משא"כ תפלין שיחבטל ממצות עשה אפי' לשיטה התירו לו לכתוב במועד:

(יג) ואני תמה על בעל משכנות יעקב דתקשה לי' איזה לנפש' כל קושיות אלו הירושלמי דמוקד מתני' בלתינו לאחר המועד כמו שהובא בתוס' ויקשה ג"כ למה הותר לו כתי' תפלין ולא כתיבת ספרים אלא ודלוי משום דהוי דבר האבד וכנ"ל אלא דלפי' קשה לי' דבדברי הירושלמי לפי מה שהבינו זו הראשונים דהא דכותב לאחר' היינו דוקא כשיניחם במועד אבל לאחר המועד אסור אף לעצמו שרי. דלפי' הי"ל לעצמו שרי משום דהוי דבר האבד שיאבד מצות תפלין חיובא לאחר המועד. א"כ בזה"ל אחרים נמי שרי דהא ודלוי דדבר האבד שרי לעשות לאחרים ואפי' בשר וכו"מ בס' (תקמ"א) בבג"ה. ואומנם בלחמ"א לר"ק דהירושלמי גופי' דמוקד מתני' בלתינו לאחר המועד. וע"ז דמייירי שיש לו תפלין אחרים שיכול להניחם עכשיו. א"כ מזה הלשון להניח. היה לו לומר בפשיטות דמתני' שרי' אף כשיש לו תפלין אחרים. ומה שייך בזה להניח לאחר המועד

מימיה. וגרסה לומר דאכתי יקשה לר"ג דמפיק שבתות ויו"ט מימים ימימה והי בעשה מושמרת או בל"ה ומקרא דלחיות לכהן לא מוכח אלא דלחיות חייב בתפילין אצל חיסורא ליכא (וכן דלחיות בתשובה אדוקה בס' סאגת אריה שהעלה כד) ור"ג נמוח דמימיה לא ממוחש אלא שבתות דהוי בליוסור עשה או ל"ה אצל וי"ט דמפיק מלכות חין בהס חיסורא. וע"כ מוכח מזה דמלכות וי"ט חיסורא גמי ליפנין דשבת הס טעמן חות ואסור לעשות בהס חות אחר והא דליף רי"ב מושמרת עיקר דרשא למעט לילה ודרים שבתות וי"ט אצל דנקט קרא דשומרת למעט לילה אצל בלגמח עיקר לפותח דשבתות וי"ט חות מלכות ע"י וא"כ מוכח לפי"ז בין לר"ס ו בין לר"ע דנפיק מלכות ע"י חיסורא חיסורא בשבתות וי"ט בהנחת תפילין ולפי"ז כיון דמוכח מהירושלמי דיוכל להניח תפילין במועד מוכח ע"כ ב"כ דחור"מ זמן תפילין וחייב להניח דלי חות חייב הוה אסור כח"ל. והשתא דברי החס' נמשכים שפיר. מיהו כ"ז לחס' אצל לרש"ס דר"ה"ב לא מצעי לי כלל דרשא דלחיות ע"י ח"כ שפיר י"ל דמלכות ע"י לא נפיק ר"ע אלא דלין חייב להניח אצל מ"מ יוכל להניח דלין חיסור בדבר וכס' רש"י דיוכל להניח תפילין ביו"ט. וא"כ חין ח"ה מהירושלמי דחור"מ הוא זמן תפילין ובג"ל:

(יז) עיר הביא בעל מ"י ר"ה לדבריו בחס' מדחמרי' בגמלה (כב): סימנא בעלמא יתיב דלא תימא יו"ט וחור"מ כי הדדי מינה אלא קניט ה"א כלל בידך כלל דשפי לי' מלחא מחבדי' שפי לי' צברא יתירא הלכך ברי"ה ומוע' דחיבא קרבן מוסף קורין ד' ביו"ט דאסור בעשיית מלחא חמשה כו' וא"א חור"מ אסור במלחא מן החורה וקריי מקרא קודש ה"ל לאסופי תרי צברי דהא טפי תרי מילי משאר ימים ולחן ציט לשאר יו"ט רק קת מלכות ובינו לר"ה הרבה שקריי מקרא קודש ואסור צברא מלכות דבר חורה. ולע"ד חין מזה שום הוכחה ע"פ מ"ס הירושלמי" בשס רבו הבאלי למעלה (חא"ז) דבאמת גס חור"מ מיקרי יו"ט ומה שזין אומרים יו"ט מקרא קודש הוא כדי שלא יבוא לידי גזול יו"ט וה"כ י"ל שחלקו מיו"ט לענין קריאה. וכן משמע בגמ' דלמור סימנא בעלמא יתיב דלא תימא יו"ט וחור"מ כי הדדי מינה. ואמאי לא אמר דלא תימא יוה"כ"פ ושבת כי הדדי מינה או דיו"ט ויוה"כ"פ כי הדדי מינה. אלא ודאי משום דבאמת היה חור"מ רחוי להיות כיו"ט לענין קריאה דאסור במלחא וקריי מ"ק בקשותי חמ"י אלא דחמשה שלא יבוא לגזול ביו"ט ולהניח חלקיו מיו"ט:

(יח) עיר הוסיף להקשות במ"ה דחור"מ נקרא מקרא קודש וכ' דהרי מקרא קודש נקרא משום שריך לקדשו במלכל ומשחה וכסות קרי' כמ"ס במילתא ובת"כ ח"כ או חור"מ קריי מקרא קודש מן החורה ח"כ מ"ע לאכול ולשתות והכי אמר ח' צעי אכל כו' והא פ' הרמב"ם חס גזרי תענית ופגע בחור"מ מתענית ומשלים הא חסא מ"ע כמו ביו"ט ובמ"ס הרמב"ם בה"ל יו"ט (פ' ו' ה"ל ט"ו) שכל יו"ט נקראין מ"ק ומייצין לכבוד שנה' לקדוש ה' מוצד בע"כ. ואי תמה ע"ז חס דרשא דמכילתא ות"כ הוי דרשא גמורה ח"כ אמאי לא הקשו החס' מזה בסוכה (כ"ז ד"ה ח' צעי אכל) למאי דצעי למימר דביו"ט ליכא חובה לאכול וגס ר"א דרריש או כולו ה' או כולו לכס היכי מתחוס לרירי' מ"ק במלכל ומשחה וכסות קרי' ועי' מ"ס שבעות סוף"ק (יג). משמע דמקרא קודש לרש"י היינו צברא ולחוס' היינו שבתא ממלחא ודמכילתא ות"כ הוי חסמכתא וביו"ט דחייב לאכול היינו מעשרת תהיה לכס דלחמין צבילה (טו) ומה שהביא מהרמב"ם שכל יו"ט נקראין מ"ק ומייצין לכבוד שנאמר לקדוש ה' מוצד. וכוננו דלי חור"מ גמי נקראו מ"ק הוי ב"כ בכלל לקדוש ה' וחייב לענוג ולכבוד הנה שס בתחלה כ' בקרא וקראת לשבת שונג ולקדוש ה' מוצד וא"כ וכדדחו מעשות דרכך ממוחא חשפוך ודבר דבר (ישיעיה נח) ירי חמ"ג דתתצבו וי"ט לכבוד ושונג מנ"ס ולקדוש כו' מ"מ לא תצברא חור"מ דמוכח דקרא מיייר ע"י בחותין שפאסור במלחא כו' כיו"ט שפאסור צברא' שנאסור צו הרבה לכן חף שנקרא מ"ק מ"מ לא תצברא בקרא זה לשונג וכבוד כמו שבת וי"ט:

(יט) שוב הביא דברי הרמב"ם (פ"ז מוה"ל יו"ט הלכה ח') ח"ל חולו של מועד חמ"ס שלא נאמר צו שבתון הוחל ונקרא מ"ק והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלחא כדי שלא יבא כשאר ימי החול ושעשה צו מלחא האסורה מכן חותו מ"מ לפי שאסורו מדברי סופרים ולא כל מלחא שצוה אסור במלחא כו' כיו"ט שפאסור צברא' שנאסור צו כדי שלא יבא חיות חור"מ לכל דבר לפיכך יש מלכות אסורה צו

ימימה. וגרסה לומר דאכתי יקשה לר"ג דמפיק שבתות ויו"ט מימים ימימה והי בעשה מושמרת או בל"ה ומקרא דלחיות לכהן לא מוכח אלא דלחיות חייב בתפילין אצל חיסורא ליכא (וכן דלחיות בתשובה אדוקה בס' סאגת אריה שהעלה כד) ור"ג נמוח דמימיה לא ממוחש אלא שבתות דהוי בליוסור עשה או ל"ה אצל וי"ט דמפיק מלכות חין בהס חיסורא. וע"כ מוכח מזה דמלכות וי"ט חיסורא גמי ליפנין דשבת הס טעמן חות ואסור לעשות בהס חות אחר והא דליף רי"ב מושמרת עיקר דרשא למעט לילה ודרים שבתות וי"ט אצל דנקט קרא דשומרת למעט לילה אצל בלגמח עיקר לפותח דשבתות וי"ט חות מלכות ע"י וא"כ מוכח לפי"ז בין לר"ס ו בין לר"ע דנפיק מלכות ע"י חיסורא חיסורא בשבתות וי"ט בהנחת תפילין ולפי"ז כיון דמוכח מהירושלמי דיוכל להניח תפילין במועד מוכח ע"כ ב"כ דחור"מ זמן תפילין וחייב להניח דלי חות חייב הוה אסור כח"ל. והשתא דברי החס' נמשכים שפיר. מיהו כ"ז לחס' אצל לרש"ס דר"ה"ב לא מצעי לי כלל דרשא דלחיות ע"י ח"כ שפיר י"ל דמלכות ע"י לא נפיק ר"ע אלא דלין חייב להניח אצל מ"מ יוכל להניח דלין חיסור בדבר וכס' רש"י דיוכל להניח תפילין ביו"ט. וא"כ חין ח"ה מהירושלמי דחור"מ הוא זמן תפילין ובג"ל:

(טו) אמנם אכתי קשה לי בדברי החס' ה"ל ר' יוחנן דס"ל ושמרת הוי ל"ה ח"כ אכתי יקשה לר"ג מביא תיתי לי למדרש שבתות וי"ט מחד קרא דהשתא ל"ל דסניך חקרא דלחיות על ידך דרשא פשוטא לדיכא למילף אלא חיסור עשה אצל חיסור ל"ה מדידי תיתי לי' ובאמת דמזה מוכח כס' הר"ס צוה דלר"ג מוכח מימים ימימה לחוד דשבת וי"ט לאו ז"ת וכמ"ל למעלה חות ו' ומושק דממעט ימים שקריין מקרא קודש: וביותר י"ל לבאר רח"י לזה מהירושלמי ברכות פ' היה קורא ר' אביוה בשס ר' אלעזר הותין תפילין צבילה עובר בעשה ומה טעם ושמרת חת החוקה הוחת למועדה כו' ימים ולא לילות ימימה פרט לשבתות וי"ט כו' חות דבעי מימר ושמינתי מן הדא ויהי לך לחות חת שהוא לך לחות פרט ליו"ט ושבתות שכולן חות ולא כן כ' מימים ימימה פ' והאי דרשא דלחיות ל"ל ומשני חות כמור ר' יוחנן כל מילא דלא מחוורא מסמכין לה מן אחרין סנין ולפי דברי החס' מלי פריך ולא כן כח' מימים כו' הא מ"מ מצעי לי' דרשא דלחיות ע"י משום דמימים בלגמח לא מליט למשמע רק שבת והא דקאמר גמי יו"ט סניך דרשא דלחיות כמ"ס החס'. ורחמי' בחס' סאגת ח"ה שפאסור צוה וכח דעיקר קוסות הירושלמי הוא ממוחא דקאמר פרט ליו"ט ושבתות שהן טולן חות דלמאי קאמר שבתות הא שבת נפ"ל כבד מדרשא דמימיה. ולע"ד קשה לפרש כן דברי הירושלמי דלריך לומר שבתות משום שבתן הוא שפ' חות אלא שיו"ט הוי גמי חות מהאי טעמא דגבי שבת חות וי"ט וי"ט דלריך לומר שבתות וי"ט כולן חות דלי לאו דקאמר שבתות לא הוי ידענא מ"ל דיו"ט הוי חות. אלא דמזה מוכח כהר"ס דלמחן דרריש מימים ימימה לא מצעי לי' כלל דרשא דלחיות אלא ממוחש על מה שנקרא מקרא קודש ממוחש דמימים ימימה כמ"ל ור"ב דתמעט חור"מ כמ"ס הר"ס. ומהירושלמי מושמע דלין חילוק לענין חור"מ בין אי ליפנין מושמרת או מלכות דקאמר דשמינתי מן הדא משמע הא דבעי למילף מושמרת יליף מלכות וכיון דמושמרת ליפנין בס לחור"מ ה"כ חיסא למילף מלכות ע"י לחור"מ והיינו כמו שהוכיח הרמ"ע הובא למעלה חות ו' דמריה"ג שפאסור דלי חות לר"ה ר"ה לר"ג דרריש מימים ימימה נפיק לי' גס חור"מ ה"כ לר"ע דרריש מלכות ע"י. וגרסה לי מדרבי הירושלמי היה רח"י לדברי הבאן שברח"ס שס שפ' דלפי דרשא דמימים ימימה ממוחש שבתות וי"ט הוי גמי חור"מ בכלל יו"ט ולא כדעת המשכנתא עיקר דחור"מ איט בכלל יו"ט. דח"ל דשבתות וי"ט היינו דווקא יו"ט לחור"מ ח"כ מלי פריך ולא כן כ' מימים ימימה הא אפשר דלחיות מ"ה דרריש מלכות ע"י לשבתות וי"ט אייתיר לי' מימים ימימה לחור"מ אלא ע"כ מוכח דלי דרש' מימים ימימה מפיקין מיני' הכל שבתות וי"ט וחור"מ בכלל יו"ט. ח"כ מוכח מל"ה מהירושלמי דחור"מ לאו זמן תפילין ובג"ל עוד דאפי' חס דמוחק לפרש כה"ס דפריך רק

היו דלוריתא דבדרים האסורים כמ"ש בעל משכנות יעקב בעלמו.
וה"ל ע"כ דס"ל לרש"י דחוס"מ לאו זמן תפלין כיון דעיקר האות
לרש"י ביו"ט הוא משום חסור מלאכה כ"ל ואל"כ חוס"מ דלסור
במלאכה דלוריתא היו נמי בכלל אות ואין צורך אות דתפלין כמו
שבת ויו"ט וזה ברור בעינינו :

(כב) והנה דבדרי הר"ף חין הכרע דלף דדעת הר"ף
דמלאכת חוס"מ דלוריתא כמ"ש העור (סו'
תקל"ו) מ"מ י"ל דס"ל דהריב"ז שאם נחב להדיא כהמשכנות
יעקב דיו"ט נקרא שבת והוא נכלל בשבת דכתיב גבי' כי אות
היא ביוי ובימים. אך באמת יקשה לי לפי דבריו ז"ל מה שאמרו
בגמ' שלנו דברכות (מט.) טעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך
שנתן שבתות כי' לאות ולברית כי' ובינו' אומר ברוך שנתן יו"ט
לעמו ישראל לשמחה ולברית כי' וטוסתה דרש"י ורמב"ם וטור
ושו"ע לשון ולשמחה ולא חמר לאות ולברית ואחלף לא. לפי
סברת הריב"ז דיו"ט כלולים בשבת דכתיב גבי' אות וכן כתיב
התם נמי ברית. חלף דודאי דשבת דכתיב גבי' אות וברית הוא
דוקא שבת בראשית ולא יו"ט וחס"ג דמ"מ שיהא האות לשראל
כ"ל דמטעם זה הזכיר השלמות בלשון הברכה גם ביו"ט אות
מ"מ להני פוסקים זה נראה להם כן מפני שאין האות כמו בשבת
לכן חין להזכיר ביו"ט ואל"כ לענין אות דתפלין ז"ל ע"כ כמ"ש
והוא תלוי בחסור וכוון דהרי"ף ס"ל דלסור מלאכה בחוס"מ
דלוריתא לאו זמן תפלין הוא. ואל"כ גם דעת הר"ף נוטה יותר
לומר דחוס"מ לאו זמן תפלין הוא :

(כג) ובפ" האות דיו"ט נופיה יש פירושים אחרים לבד רש"י
ור"ף שהחוס' כתבו בצירובין שחייב בסוכה בחג
ובפסח חסור בארצות חמץ ובעל משכנות יעקב הקשה ע"י' וכחב
שנפלא ממנו חלף עלה עד דעתה לומר כך והוא מובחר בפ' ר"א
דמילה דרך שבת ומילה ותפלין המה ג' מלות הנקראים אות ולא
מלה וסוכה ולא שום מלה אחרת. ומומנו למ"ש שם (קצב.) חלף
אמר ר' אלעזר אחיהל אות אות פירש"י בשבת כתיב כי' אות היא
ובמילה כתיב והיה לאות מה כלן שבת חלף כן שבת ופירך חלף
מעשה תפלין דכתיב בן אות ליחיד שבת. ואני מתפלל עליו וכי
משום דנחמר באלה מופרש אות ודרש' ב"ש כמ"ש רש"י
להדיא לא נוכל לומר דכל המלות הם אות לשראל שם מיוחדים
ומובדלים משאר העמים. וכן הדבר מובחר בספר ירמיה (ס"ט ט"ז)
ח"ל והיה לך לאות ע"י שם שצריכים אות ילאו שבתות ויו"ט שם
נוסן אות פי' ימים שצריכים אות להודיע כי הוא יהודי וירא ועובד
את ה' ילאו שבתות ויו"ט סקן נוסן אות בלא תפלין מודע בן
שהוא יהודי ועובד את ה' שאלה שומר אותן ומקשן. ועפ"י
נוכל לומר שפיר דסוכה וחסור חמץ היו אות שהוא יהודי ועובד
את ה' חלף שם להודיע דל"כ חסור חמץ כי' לבוש ציטת גמ' אות
פטור מתפלין דמיכר שהוא יהודי ועובד את ה' שהרי עושה מלות
מ"ל. אך הנה הפוסקים הקשו הא גם בחול יש אות ברית והיא
המילה ודעת הכלבו דלחות דליחת מנרים בעינין. חלף הסמ"ג
כתב דבאמת אות ברית היא אות חלף דבעינין שני עדים (ועיין
בס' רביד הזהב פ' בא בפ' לאות כי') ולפי דעת הכלבו יחלף
דסוכה ומלה היא אות דיו"ט חלף ציטת לא היא אות דיו"ט.
חלף לדעת הסמ"ג כי' מילה דמלה וסוכה היא אות ה"ל מילה
דליצית היא אות ואם פטור מתפלין משום מלות סוכה ומלה והיא
שני אותות בלא תפלין ה"ל יספור מתפלין בחול כשהוא לבוש
ציטת דהשתא איכא נמי שני אותות לבד תפלין חלף ע"כ דלפי
דעת הסמ"ג לא קריין אות חלף שבת ומילה ותפלין דכתיב בן
אות ולא זולתם ואל"כ דברי הס' ירמיה אחיין לדעת הכלבו :

(כד) ונלע"ד להביא רמיה לדעת הס' ירמיה והוא ממ"ש
בציג' (מט.) אמר ר' יוחנן משום רשב"י כל
מלות שנתן להם הקב"ה לשראל נתן להם בפרהסיא חוץ משבת
שנתן להם בציג' שנאמר ביוי וצון בני ישראל אות היא לעולם
ופירך ח"ה לא ליעשו עמו"ס עלה שבת אודועי אודועינהו מתן
שברה לא אודועינהו וא"ל בעית חומא מ"ש נמי אודועינהו שמה
יחידה

יש מלאכת מותרות בו עכ"ל הרמב"ם והקשה לו מה שקרא
הרמב"ם לחוס"מ מקרא קודש וכחב בזה פי' זר עפ"י מה שדקדק
שהרמב"ם נתן טעם לחסור מלאכה שקרא מ"ק והוא זמן
הניגה. ובגמ' אמרו רק האות וקריי מקרא קודש ולא אמרו
שמקריבין בו חגיגה וכ' דברים החשובים חסור מלאכה מדלוריתא
ושאר הימים הוא מדרבנן אמנם כל זה דחוק ורחוק ממשמעות
דברי הרמב"ם שגראם מדבריו להדי' דמשום שיש בחוס"מ קדושה
שקריי מ"ק וגם שמקריבין בו חגיגה על כן חלקו משאר ימי
החול ואסרו בו מלאכה ואין להחריך בזה כי הדברים פשוטים :

(כ) וב"ש כי כל מוטי המלות שלל מנו למ"ע לקרוא לחוס"מ
מקרא קודש משמע דלוח' מ"ע בפני עמיה חלף
תשנונים לראשון ובידו דברי הרמב"ם ש' לתוך שהיא בכלל מלות
יו"ט וכ' ע"י דעתו מה הוא הא כלל מנו כל
יום ויום מיו"ט כיון ראשון ו' דפסה ב' מלות וכן בנה הסוכות
אם שהם דומות מכל לך כש"כ דהוי להו למימני חוס"מ דמלוח'ו
משום משל יו"ט עכ"פ. ואני מתפלל על הגאון בעל מ"י
דהלא דברי הרמב"ם נכונים ופשוטים דברים הראשון ובידו
השני של פסח כ' בחורה מופרש בכל חד מקרא קודש
וכן בסוכות ביום הראשון מ"ק ובידו השני מקרא קודש. חלף
בחוס"מ חיו כתיב בפ"ע מקרא קודש חלף הוא כלל מה
שנאמר חלף מועדי ה' מקרא קודש שבעת ימי הפסח ושמונת
ימי חג באשר יבאר חלף הכחוב. חלף מ"מ לא נאמר בחורה
מקרא קודש כיחוד לחוס"מ לכן חלף שלא יחשבו למלה בפ"ע
חלף בכלל מלות יו"ט המה נכללים הנה כי כן עזרנו השי"ת
לדחות את הראיות והסוכות אשר המילה הגאון בעל מ"י ברוחב
דעתו ובקלותו הגדולה. נגד ההנהגה של להניח תפלין בחוס"מ.
ומלחם בפ"ה חון ליעש שיעת הגדולים הפוסקים הראשונים אשר
הקשה עליהם הגאון הנ"ל :

(כא) מעתה נבוא לעמוד על מנין הפוסקים הראשונים
שחשב בעל משכנות יעקב בדין זה וחשב את
האומרים להניח הר"ף והרמב"ם ורש"י ורמב"ם ור"ב ור"ש
ור"ב"א ור"ב"ם ור"מ מרובסבור ור"ב"ז חלף צירובין וכן נראה
דעת הרוקח וכן הסכימו החוס' בצירובין חלף שבמ"ק נסתפקו
בזה. והאומרים שלא להניח הם מיעוט דמוטע דהיינו הרשב"א
בשם הראב"ד. ועתה נשוב ונראה בע"ה דעת כל ח' מהפוסקים
בפרט. הנה מה שחשב הר"ף ורש"י ביוי האומרים להניח תפלין
בחוס"מ הוא ממש בפירוש ילאו שבתות ויו"ט שהן עמלן אות
דהיינו מה ש' גבי שבת כי אות היא ועפ"י יסד לכלל מונה
דיו"ט בכלל שבת ולכן גם ביו"ט שיהא אות דשבת חלף חוס"מ
לא היו בכלל שבת ולא קריי לחוס"מ אות דשבת והנה כבר ביארנו
בע"ה בראש הקונטרס כי ע"י חין דיוי חלף שפ"י אות
דשבת שנתן לו יום מנוחה למנוחה דזה שיהא שבת חלף
ביו"ט ופי' בע"ה פי' כיון דאות דשבת היא בין הקב"ה לשראל
חלף גבי יו"ט היא אות לשראל כמו אות דתפלין והיינו חסור
מלאכה ביו"ט דבזה יש היכר שאלחמו מובדלין מהאומות שגוי
שבת ח"מ ולא כן ישראל חלף שם מחויבים לשבות בימי
השביטה. ואל"כ שיהא אות זה גם בחוס"מ לומר דסוכה דיש
חסור מלאכה בחוס"מ דלוריתא. והנה כ"ל רמ"י לפי הג"ל שפי'
דבדרי רש"י בעינין אות דיו"ט מהשאלות (סוף שאלות נ"ד)
ש"ל טעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך אשר נתן שבתות
למנוחה לעמו ישראל לאות ולברית כאשר דבר כי' ובינו' אות
ברוך אשר נתן מועדים לשמחה לעמו ישראל לאות כאשר דבר
כי' ויש להפליא דבדרי השאלות אלו כי חסר מלות שדבר הקב"ה
ביו"ט אות ועכ"ל משום דיו"ט בכלל שבת ובשבת נאמר כי
אות היא ביוי ובימים וזה הכי נמי מונח ברית ביו"ט כיון דיו"ט
בכלל שבת. ולפי הג"ל חלף דברי האות מליט שקרא הקב"ה
חסור מלאכה לשראל לאות גבי שבת וה"ל ביו"ט דמד טעמא
שהוא לאות לבני ישראל שם מובדלים מכל האומות שהמה מזהירים
שלא נשבות ואחמו מזהירים על השביטה. חלף ברית לא נאמר
חלף בשבת ולא ביו"ט. ולדינא הנה דיוי רש"י דמלאכת חוס"מ

יחירה לא אודעינהו. ולפי ה' זה הנח לא שייך אוח זה כ"א בשבת דביו"ט ליכא נשמה יחירה דהא מטעם זה לא בעינן בהבדלה במואלף וי"ט בשמים כמ"ס בשו"ע סי' תל"א ובמ"א ס"ס. וא"כ מה הוא אוח דיו"ט אלא ע"כ דהיינו תנן בפסח וסוכה בסוכות ושאר המלות דליכא ביו"ט שיעבר בהם שהוא מובדל מן העכו"ם. ומכא"כ להסבירים דליוסור מלאכה בחוה"מ דאורייתא דאנו ניכרים ומובדלים מכל האומות אף בחוה"מ ועפ"י היה נראה לי לומר דהוהר שהבדל הרב"י דס"ל דהוה"מ לאו זמן חפלין והירושלמי דמפרש לרב דהוה"מ זמן חפלין לאוח המצויאן ראה מהירושלמי אינם חלוקים בעלם הדין אלא דהוהר הקדוש דמחברו רשב"י הוא ס"ל כך גם בתלמודא דידן. והירושלמי קאי בשעת רב. דהנה צביה קאמר שם תהא אר"מ ב"ה הנותן מתנה לחבירו אל"ל שנאמר ומה לא ידע כי קרן עור פמו מיחיבי לדעת כי אפי' כו' לך והודיע אותם כו' ל"ק הא במתנה דעבדא לגלויי הא במתנה דלא עבדא לגלויי שבת נמי מתנה דעבדא לגלויי מוחן שברה לא עבדא לגלויי ובשבת (י) מייתי כן בשם רב לדעת כי אפי' כו' והנה בלחמ דרשה דרב לא אחי שפיר אלא לפי התי' הראשון בגמ' חמימרא דר' יוחנן נאשם רשב"י דמתן שברה לא אודעינהו וא"כ הא דאמר כי אוח היא בניו וביניהם קאי אמ"ס ודרש שפיר לדעת כו' לך והודיע דלא עבדא לגלויי אבל לפי מהי דמסיק דמתן שברה נמי אודעינהו נשמה יחירה לא אודעינהו וקאי כי אוח בניו וביניהם אנשמה יחירה. ורש"י פי' נשמה יחירה רוחב לב למטעה ולשמהה כו' והוא זה הוא עבדא לגלויי ואיך שייך לדרוש ע"י לדעת כו' לך והודיעם והא מתנה דעבדא לגלויי לא יריך להודיע אלא ע"כ דרב לא ס"ל כמסקנת הגמ' אלא דמתן שברה לא אודעינהו וקאי בניו וביניהם אמ"ס. והשפ"א י"ל דלוח זה דשבת קאי גם חו"י דיו"ט בכלל שבת כסברת הריטב"א. וא"כ שפיר י"ל לרב דשבת וי"ט שכתב בהן אוח מפורש בחורה לא לריבין אוח דחפלין אבל חוה"מ דלא כתיב כי אוח בחורה היו זמן חפלין. אבל לרשב"י דמסקין לדידה דלוח היא בניו וביניהם היינו נשמה יחירה וזה לא אלא בשבת דלוחא נשמה יחירה אבל לא ביו"ט (ור"ע דהוא רב"י דרשב"י כמ"ס יבמות (סב): ממשע שבתות וי"ט) ולכן לריבין לומר לרשב"י טעם אחר על אוח דיו"ט. ולא מנ"ס בשבת כי אוח היא כו' ולכן כתיב בזהר הטעם שלו על אוח דשבתות וימים טובים דפסור מתחילין ושייך אפי' בחוה"מ. וע"כ דגם בגמ' דיל"ל הכי לר' יוחנן דאמר ממשע רשב"י. ולפי מהי דמסיק דמלכות שבת אודעינהו מ"ס לא אודעינהו ומ"ס כי אוח היא קאי אנשמה יחירה ויכין דר' יוחנן אמר הכי ממשע רשב"י משמע דהיינו ס"ל ג"כ לר' יוחנן. ומנ"ס הראשון לדעת צ"ה ששטור דמסקין שבתות וי"ט שכן עלמין אוח לאו מלכות בקרא גבי שבת י' שפירק ויורה בגמ' :

(כז) אלא שבעל מ"י הביא מדברי הרמב"ם בחוה"מ דהוי זמן חפלין שכך כתב הרמב"ם (פ"א מהל' יו"ט הל' י"ג) ואסור לכתוב במועד אפי' ספרים חפלין ומוצאות ואין מוניחין אפי' אוח ח' בס' העזרה מפני שזו מלאכה שאינה לזרך המועד אבל כותב ארס חפלין ומוצאות לעלמו ושווה תכלת לבגדו ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו משמע שהיה כתיבת חפלין הוא מושקע דהוי לזרך המועד דאל"כ היה לו לפרש כתיבת חפלין כתיבת חפלין לו מוכרים להיבן חופק לאחר המועד. והנה הכ"מ פי' דברי הרמב"ם דס"ל דהוה"מ לאו ז"ה והיינו מדהחיד לאחרים דוקא באם אין לו מה יאכל וא"כ דהוי לזרך מועד הוי שרי אפי' יש לו מה יאכל כמו בשאר דברים שהן לזרך המועד. ובעל מ"י כתב על דברי הכ"מ שהם תמוהים בעיניו. ונראה דהיינו ממש ד"ל דהא דמיתא הרמב"ם באם אין לו מה יאכל היינו כשאלן אחרים לריבין להם במועד אלא לאחר המועד דלא לא שרי אלא בשאלן לו מה יאכל. אך אחרי העיון נראה דלדקדק דברי הכ"מ דבגמ' קאמר שם צ"ח כותב ארס חפלין ומוצאות לעלמו כי ואלאחרים בטובה דברי ר"מ ר"י יהודה אומר מערים ומוכר את שלו וחוזר וכותב לעלמו ר' יוסי אומר כותב ומוכר דרבו כדי פרנסתו. והנה אם נפרש דמייירי הכל בצריך להניח במועד א"כ אמאי לאחרים בטובה ולא בשכר וגם למה לר"ל כי יהודה הערמה ולר' דוקא כ"ס אלא ע"כ דר' יוסי מייירי שאין לר"ל להניח במועד וכן לר' לאחרים בטובה נמי שאין לר"ל להניח במועד וכן לר"מ לאחרים בטובה ג"כ כשאלן לריבין להניח במועד. וע"כ לעלמו נמי כשאלן לר"ל להם במועד דלמה יגרע לדידה מלאכתה בטובה. ועוד דהא רב בירושלמי מוקי מזהני' להניח הרי דשרי לדידה לאחר הרגל. ואם הרמב"ם ס"ל דלר' יוסי בעינן לדידה דוקא בצריך להם במועד ופוסק כר"י ה' לו לרמב"ם לפרש אחרי שלפ"י לא מייירי כותב לעלמו שכתב הרמב"ם לכותב לעלמו דברייחא. אלא ע"כ משמע דרש"י הרמב"ם

דמשקעת החמה עד ללח הכוכבים ארבע מילין ולחח הכוכבים לילה כדלמדי' ביום פסחים. וחומר ר"ח דהסח מיירי בתחתית שקיעה והכח משתקע מסוף שקיעה אחר שנכנסה החמה בעובי הקרקע ע"כ. (וכ"כ החס"ד עוד פסחים ל"ד. וע"ז ל"ד. והלכינו בזה ביותר במנחת כ"י וזכרנו ל"ו ע"ש) ועוד בה שליש וזכרנו לזכר. דמשקעת החמה לר' יהודה ור"ג משתמלת לשקיע שטטה מעט ומכרין כל בני העולם שרואה לוכנס בעובי הקרקע בעובי כשיעור ה' מילין שאזנורו בפסחים דהיינו מעט קודם שקיעת החמה ולשון משתקע החמה משעת הקדמה. וזו היא שיטת הראש"ם בס' יראש כלשון ממש. הרי לך גששה שיטות בזמן בין השמשות :

(ב) והנה הרב מוה"ר פיינשטיל בספרו מנחת כהן הקפידו ענין ענין מהלכו. ויבין כענין גורנה קוסיות וספיקות בכל אחת מהשיטות הללו. גם סתם ע"מ לבנות שיטת ר"ח ז"ל. ונחתו גם אנכי הצעיר בלפני חל לבי אל המעלה הנורא הזה לתור ולדרוש בכל הפלפול ההוא. וזאת אשר יעלה ה' במחשבתו שליו אחתו אשמור לדבר. והנה על שיטת הגאונים הג"ל הקשה בעל מנחת כהן שני קוסיות תמורות. האחת היא דלוק אפשר לומר דר' יהודה ור' נתנאל ויבדו שניד אחר שקיעת החמה הנראית מתחיל ציה"מ שהוא ספק יום ספק לילה ושיהיה הלכה כמותם בזה. והלא מקרא מלא דבר הכתיב ונחתו עשין במלכה כו' מע"ה ועד ללח הכוכבים דמזה מוכחין דלמ"כ דוקא לילה הוא ולא מצי ערבא שמשא (ברכות ב'). וכן מוכח בפסחים ביום מסכתין דקאמר חלל מעתה ולמחר קרא לילה למחר וזכר קרא לילה והא ק"ל עד ללמ"כ ימנא הוא. וכן מוכח עוד ממונא דבמה מוליקין אמר ר"י אמר שמואל כוכב אחד יום שנים ציה"מ ג' לילה לא כוכבים הגדולים הגדולים ביום ולא כוכבים קטנים שאינם נראים חלל בלילה חלל ביומים. ומשנה מסמינת הלשון דכ"י שגראה רק כוכב אחד היו יום ואפי' אחר שקיעת החמה דלי מיירי דוקא קודם שקיעת החמה ור"ל לפרש. אלמא דלמ"כ אחר שקיעת החמה היו יום עד שיתחילו שני כוכבים. ועוד שאם מיירי לפני שקיעת החמה הנראית לנו איך אמר כוכב אחד יום והוא דבר אחר שיתחלה כוכב אפי' אחד בזמן זריחת החמה על הארץ כי מה שגראה לפעמים כוכב אחד קודם השקיעה הוא מן הכוכבים הגדולים ככוכב נוגה ולדק ויכולא בללו חלל כוכב בימי לא יתראה בשום זמן קודם שקיעת החמה. וכן מוכח ע"כ מהא דק"ל בכל דוכתא דמעלות השחר ימנא הוא ח"כ ה"כ כשיעור הזה הוא ימנא בסוף השקיעה לאחר שקיעת החמה הנראית. ששני זמנים אלו שנים ציה"מ וציה"מ וכמו שאמרנו בצוגלה ובי יומא מצי ערבא שמשא ליליא הוא ומשגלה עמוד השחר ללא ימנא הוא. עוד הביא רמיה מקרא ויבדל ללחית בין האור ובין החושך ויקרא בו' ולמחר קרא לילה נראה מזה דלוק לילה עד שתחשך והיינו ללמ"כ. הרי זה קושא אחת לשיטת הג"ל ועוד קושא ב' שאפי' אם לא היה דברי ר' יהודה סותרים זל"ו מ"מ קשה לפרש שמשקעת החמה הנראית עד ללמ"כ יבא חלל ג' רביעי מיל או שני שלישי מיל לר' יהודה ולר"ג חלל מיל שהרי דבר נראה לחם הוא ור"ג הכחשו שמשקעת החמה הנראית האופק עד שיראו הכוכבים יש שיעור יותר גדול מג' רביעי מיל שהוא פחות מרביעי שש וכל שכן לר"ג דס"ל חלל מיל לאחר שמשקעת החמה שהוא ג' חלקים מ"כ בשעה שלא יהיה בזמן זה אחר השקיעה הנראית כוכבים נראים :

(ג) ועל דעה שניה שהיא דעת ר"ח דמחלק בדברי ר' יהודה בין תחלת שקיעה לסוף שקיעה הביא בספר מנחת כהן שם עשר קוסיות ואלו הן (א) שפי' של ר"ח הוא לכאורה בזוי על יסוד רעוב ועל דעה בלתי אמונית שהשמש ששקיעתה נכנסת בחזון הקרקע. והוא נכנסת ללפי' בלילה לנמלת מן הקרקע וזה נגד החס"ד. וכבר אמרו על דעה זו בפסחים (לד'): שהיה דעת חכמי ישראל והיינו חס"ד אמרו שהחמה נכנסת בלילה לנמלה מן הקרקע ואמר רבי ע"ז נראה דבריהם מדברינו. ועוד חכמי

הרמב"ם דהא דכוכב תפלין לעלמו היינו להניחם לאחר המעמד. ובלא"ה י"ל מדרגא מלא הרמב"ם היתר לנמור לאחרים חלל אם אין לו מה יאכל משמע דחיה"מ לאו ז"ת. ולכן אין מילאוח שמוחר לו לכתוב ולמכור לאחרים חלל כשארין לו מה יאכל. עכ"פ דברי הרמב"ם מצריעין יותר דחיה"מ לאו זמן תפלין כמו שהוכחנו מדבריו בה' תפלין דהיי ספק ל"ת בחיה"מ וכמו שהוכיח הב"מ בהלכות חוה"מ :

(כח) נמצינו למדין לפי זה דדעת רש"י ור"ף ורמב"ם מוכח דחיה"מ לאו זמן תפלין. וכן בדבור דעת רבו של הריטב"א דס"ל דחיה"מ גמי איקרי וי"ט חלל מה שאין חלל אומרים וי"ט מקרא קודם בחיה"מ היינו כדי לחלק בינו ליו"ט שלא יבא ללול ביו"ט דלפ"י הרי חיה"מ ממועט מתפלין בזמנו דחומר פרט לשבחות ויו"ט דלפ"י משמע גם חיה"מ. וכן מוסתר לדעת הראש"ם דלוח דשבחות ויו"ט הוא מה שניכר שהוא יחודי דל"כ גם בחיה"מ ניכר שהוא יחודי בזמנו סוכה ושמיירה מהזקן. וכן דעת בה"ג מפרש בחוס' עירובין וכן דעת הגאון שם' העתיק שהביא הראש"ם וכן הביא בעה"ט דעת הגאון ולא הביא שום מחלוקת עליו וכן דעת הרשב"א והראב"ד כמדע וכן דעת הרדב"א (ח"ג ס' ח'). וכן דעת רבינו יהודה בשם ר"י כמובא בהנחות מיימני דאסור להניח תפלין במועד ומה שהשב דעת הריב"א שבתות מ"ק שהביא רמיה מהירושלמי הנה כבר דקדקו שהוא לא הביא רמיה רק דמוחר להניח ומה שהביא בשם הריטב"א בעירובין הנה כל המעיין יראה שהוא מוספק בדבר אשר ע"כ נראה דהנכנסים שלא להניח תפלין בחיה"מ שפיר עזרו לאפקי נפשיה מאיסורא שמוכר כד צוהר וכו' לדינא לשיטת הרבה מהפוסקים כנ"ל :

תשובה ג

בעוה"ז זמן ושיעור בין השמשות

ענה א

בו יובאו שיטות הראשונים בזמן בין השמשות. והקישויות שנתקשו בהם בעלי תריסין כמבואר בפעריהם :

(א) גרסינן בשבת (לד'): וזאתו בין השמשות משתקע החמה כ"ז שפני המזרח מאלדימין הכסף התחתון ולא הכסף העליון ציה"מ הכסף העליון והשולל לתחתון זהו לילה דברי ר' יהודה ר' נתנאל אומר כדי שיהלך אדם משתקע החמה ה"י מיל ר' יוסי אומר ציה"מ הכסף עין זה נכנס וזה יולא וזו אפשר לעמוד עליו. ופנינו החס רבה ור"י חליבא דר' יהודה ח"ס צפירושא דהאי צרייתא דרבה ס"ל כרוך ותני כ"ז שפני מזרח מאלדימין והכסף התחתון כו' הכל ציה"מ ור' יוסף ס"ל כ"ז שפני מזרח מאלדימין חס הכסף התחתון ולא הכסף העליון ציה"מ. ואמר' בגמ' דלדודי לעמיייה דרבה אמר ר"י אמר שמואל שיעור ציה"מ חלחל רבעי מיל ור"י אמר ר"י ח"ס חרי תלתי מיל. וכתב רב שרידא גאון ורבינו הלוי גאון ז"ל (הובא בהשבות מוה"ר חלשק' ס' ל"ו) תלוקת רבה ורב יוסף משתקע החמה ולא תראה אפי' על ראשי דקלים כל זמן שפני מזרח מאלדימין עד שיעוף התחתון לר' יוסף מן היום ולרבה ציה"מ כו'. ונבאר דעת דמשקעת החמה היינו רק שלא תתראה החמה על הארץ דלרבה מתחיל מיד ציה"מ. ולר' שיעור מועט אחד מיי"ב במיל אחרי כן מתחיל ציה"מ. הרי זו דעה אחת. ודעה שניה היא דעת ר"ח בחוס' שם (ל"ה) ד"ה חרי תלתי מיל כו' שהקשו והכח משמע דמשקעת החמה עד הלילה הו' חרי תלתי מיל או ג' רביעי מיל. ובפסחים סנה

(ד) ועל הדעת השלישית שהיא שטת הראש"ם יקשה מה שאמרו והא קו"ל דע"י לאה"כ לילה. וה"ל זה סיפור דעת הראש"ם שסובר שאחר הקצעה מיד הוא לילה גמור. והנה הראש"ם הוכיח מזה כי זה בלתי נאמר דלאה"כ כלן היינו תחת לאה"ם מכיפת הקרקע והכנסתם בעצבי הקרקע ללחת למשול בלילה על הארץ ומתחת לאה"ם עד גמר ילידתם היו ה' מילין. ומשום דקשה ע"ז ממה שאמר עולה בפסחים שמשקעת החמה עד לאה"כ היו ה' מילין הוכיח לחלק דלאה"כ דעולה לאו היינו לאה"כ דעולה. דההיא דעולה היו תחת לאה"ם והכנסתם בעצבי הקרקע ולאה"כ דעולה היינו גמר ילידתם להאיר לארץ ואין להקפיד על שיש בו שני פירושים שגמנו דברים י"ס בתלמוד בשנים שזה ופירושו חלוק. ובעל מ"כ הקשה על שיטתו. דאין הסוככים יורדים מכיפת הקרקע ולמטה וה"ל אין כלן אלא לאה"כ אחד והוא ה' מילין אחר הקצעה כדאמר עולה בפסחים והביא רמ"י מדראמר' מגילה (כ"ז) וכו' משעלה עה"ש לאו ימוא וכו' ערבא שמשא ליליא וחיתו מןקדמו ומחשני ת"ש וכו' לנו הלילה משמר והיום מלאכה. וה"ל ע"כ לאה"כ חמו הערב שמש אלא אה"כ (ב') קשה על הרב דלפי שיטתו ל"ל הכסף התחתון כ' היינו קודם השקיעה והכסף הוא השחר כמ"ס דבש"י ומוכח מן הירושלמי דקמי השחר ובודאי דבר זה הוא נגד היותם ששחרו פני רקיע קודם כ"ז של שקיעה חמה. וכן קשה הכסף העליון והשווה לתחתון שזהו לפי שיטה זו בשקיעת החמה והיו לילה ובודאי בלילה העת אין פני רקיע מושחרים כלל ועדיין אחר זמן זה הרבה פני רקיע מוארמים (ג') קשה מה שאמר עולה כוכב אחד יום שנים בהש"י ששלה לילה שאי אפשר שיראו כ' כוכבים ביומים בעת שקיעת החמה ולא שנים כוכבים קודם שקיעתה (ד') שדעה זו של הראש"ם אינה ע"פ התבונה והבטח שהרי סובר הרב שגבול היום הוא מעלות השחר עד שקיעת החמה ואין זה נכון כי אם אחר ביאת השמש ששוב לילה הוא הדין קודם הגן החמה ואם מעלות השחר קראו יום ח"כ אלא שיה' לילה מן השקיעה ואח"כ כי שני הומוים שיום הם. וכמו שהוכחתי ולכן נראה שגבול היום אי אפשר שיהי' מעלות השחר עד שקיעת החמה אלא אי מהגן החמה עד שקיעתה אי מעלות השחר עד לאה"כ :

ענה ב

בו ידובר מה שיש לומר בהתנצלות השיטות הג"ל וסלוק הקישויות שהרבו להקשות עליהם כג"ל בענה ראשון :

(א) והנה גם בעל מנחת כהן ירד לעמקי הסבירות ככהן שדעתו יפה להאיל את בעלי השיטות הג"ל מחומר הקישויות הג"ל. אמנם יש בחיבוריו עקולי ופשוטי כמו שנבאר בע"ה ע"כ שמתו אל לבי לשום עיוני בעיוני דבריהם אולי יעוררו מן השמים לישע הדברים כראוי. והנה בעל מ"כ בפ"ח כתב באורך לארץ דעת האומים מהקושא היותר גדולה שלדעתם מהא דבשבת ס"ל לר' יהודה דבהש"מ היו ג' רבעי מיל או תרי תלתי מיל ובפסחים ס"ל דמשקעת החמה עד לאה"כ היו ד' מילין כג"ל. ותוכן דבריו שם דר' יהודה לא אמר כלל דב' תלתי מיל או ג' רבעי מיל דהיינו פני מוצר מארץ מין והכסף העליון היו הזמן שנים שקיעת החמה ולאה"כ. אלא אמר שזה הזמן הוא בהש"מ ולשולם לאה"כ היו אה"כ זמן גדול דהיינו ג' מילין ורבעי ולר' יהודה היו לילה לפני לאה"כ ואין קו"ל כר' יהודה בתחתון זמן בהש"מ אכל מ"מ ס"ל דרוקא בלילה היו לילה ומשום דר' יוסי ס"ל להומא כדאמריהו כר' יהודה וכו' כמובאר בגמ' וה"ל דקדוש בהש"מ כל אותה ד' מילין שמשקעתה עד לאה"כ. ודחה בעלמנו זה הפ' מומ"ס החס' (ל"ה ד"ה אלא כו') דבהש"מ דר' יוסי היו מיד

אפי' ה' אמות שהשמש נכנסת בעצבי הקרקע כר"ס. מ"מ איך יחמי סימן ע"י משתקעת החמה היינו סוף השקיעה כל זמן שפני מוצר כו' האם דבר זה נגלה לפני האל אף כי אלא דבר מושגי בשכל ואיך יועיל לסימן ובשלמא לדעת ר"י שכל זמן שפני מוצר מארץ מין יום יחא דהשתא הסימן היו מראית העין שאחר שכלה לדמימות המוצר היו בין השמשות אכל לרבה דכ"ז שפני מוצר מארץ מין היו גמי ביהש"מ א"כ מהו הסימן לידע מתי מתחיל ביהש"מ האל לדמימות המוצר היה גם לפני סוף השקיעה. וסוף השקיעה אינה נגלה לפני וזהו הקושא איתא גמי לר' נחמיה (ב') קושיית הרמב"ן בספר תורת האדם מזה שאמרו שם בגמ' (לה). הרואה לידע שיצורו של ר' נחמיה יות חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה וזהו שיצורו של ר' נחמיה ופירש"י ז"ל כרמל הר שעל שפת הים וחמה סמוך לשקיעתה נראית בראשי ההרים ובתוך כדי שירד ויטבול ויעלה היו לילה. נראה מה דמשתקעת שקיעת החמה הנגלית חשבין חיי מיל דר"י וכן תלחא ריבוי מיל או תרי תלתי מיל דר' יהודה. (ג) מה שאמרו בסוף אותה הסוגיא אמר ליה רבא למע"י תחתון דלא קים לבו בשיעורי דרבנן אדמשא בריס דיקלא חלתו שרגא. והשתא ח"ל דביהש"מ מתחיל מסוף השקיעה שהוא ג' מילין ורביע אחר השקיעה הנגלית. למא יחמור רבא כ"כ לזות להדליק בעוד השמש לא התחלה מנקיט. (ד) ממה שאמרו בנזכים (טו). אמר ר"י בר אבדמיני מנין לרס שגבול בשקיעת החמה שאמר ביום הקריבו את זבחו כו' וה"ל נראה שאחר שקיעת חמה היו לילה ולא יום. ודוקא לומר סוף שקיעה דהבא אמר בשקיעת החמה דהו"ל גם לר"ת השקיעה הראשונה דהיינו שקיעת החמה הנגלית וכן מוכח בפסחים (דד) דלמר שם עולה למעוהי דלמר אחיו דרך רחוקה כל שאני יכול לננסו בשעת שמיטה והיינו עד השקיעה הראשונה כמו שמוכח שם בדבור וכן פ' רש"י ז"ל. (ה) הקשה מומנות (כו). תניא אין לי אלא דברים שדרך ליקרב בלילה כו' דברים שדרך ליקרב ביום כגון הקומץ כו' מנין שמעלן ומקטירין מצוה השמש כו' ח"ל זאת תורה ריבה משמעת מצבאית השמש חמו קריי יום. (ו) מה שאמרו בנזכים (סס) תניא כוותיה דר' יוחנן קדשים הגאולים ליום ח' מחשבין בדיון משתקעת החמה כו' קדשים הגאולים לשני ימים ולילה אחד מושבים בדיון משתקעת החמה ובאומריין משייתה עמוד השחר ובבשרם משתקעת החמה של שני ימים וגרלה מה שתחת הלילה כפי תורתיו מן משקיעת החמה ואז הוא לילה גמור כיון שחייבו כרת לאוכל קדשים שניתרו עד אותה שעה ודוקא לומר דמשתקעת החמה היינו סוף שקיעה דקמי דומיא דמחשבין בדם משתקעת החמה וכמו גבי דם היו תחת שקיעה כן גמי דקיעת קדשים קלים. וגם מה נראה שאין הפרש בין לשון משתקעת החמה ללשון שקיעת החמה. דקמי דבר אחד לשון משתקעת ולשון שקיעת החמה. (ז) בתענית (יב). כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמייה תענית משמע דאם שקעה עליו חמה שנקרא תענית חמ"פ שלא ילאו הסוככים. (ח) ממה שאמרו ר"ל ביוקרא רבה (פרשה כ"ז) וז"ל תניא בא' בתקופת ניסן ובא' בתקופת תשרי היום והלילה שיום מכאן ואילך היום לזה והלילה והלילה מהיום ופירש"י ז"ל בפסיון כו' היו היו ליום יביע אומר וגרלה מה דעת רבתי' שגבול היום מן החמה עד שקיעתה הנגלית דכן הוא בלתי בתקופת ניסן ותשרי מהיום מן החמה עד השקיעה שזה ע"ס הלילה. ועי"ש שהאריך בזה. (ט) ממה שאמר הכוזב בשבת ימי הבריאה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ופני וכן כולם וידוע ששם ערב נאמר על עת ביאת השמש וכמו שאמר הכוזב שם תוצה את הפסח בערב כדאש שמנו וכן גפס תגע צו ועמאה עד הערב ובא השמש וטהר. והביא הרבה פסוקים כאלה. וכיון דהערב היינו מביאת השמש נמשך בהכרח שמשעת ביאת השמש נכנס הלילה. (י) ממה שזכר במ"ס שבת פ"ק ב"ש אומרים אין מתינין עורות לעושר כוכבים לעבד כו' אלא כדשי שיטתו מבעוד יום וכו' ובתולן ב"ה מתחירין עד השקיעה ר"ל בעוד שהשמש נראה על הארץ מובאר דלחר שנסתרה החמה מנגד עינינו אסור לעשות מלאכה בע"ה הרי מוכח דמיד שקיעת חמה הנגלית היו לילה או ספק לילה. הנה אלו עשרה קישויות שנתקשו בדעת הר"ת :

מיד אחר בהש"מ דר' יהודה דאם מופלג הרבה א"כ מתי אירא בהש"מ דר' כהנים טובלים בו לר' יוסי. אפי' אחר בהש"מ דר' יהודה כהנים טובלים בו לר' יוסי אלא דלית מופלג הרבה ואין בו שיפור טבילה ולפי הג"ל דמופלג ג' מילין ורביע הוא מופלג טובא וס' בו שיפור טבילה וע"כ חזר ופי' לפי ה' ה' השני שכ' החוס' דס' ה' לרס' אס' מתחיל מיד אחר בהש"מ דר' יהודה או מתאחר הרבה :

(ב) ולענ"ד תמוה לומר כן דהא אמרי' בפסחים ק"י"ל דעד לאה"כ ימונה הוא והשחא מהיכא ק"י"ל הא לר' יהודה דא"כ כהנים דמנעוהו השחר עד לאה"כ ה' ד' מילין הנה לדודי' ה' לאה"כ ד' מילין אחר השקיעה . ולילה ה' ג' רביעי מיל אחר השקיעה ואי' ר' יוסי הא מספקין בדרי' יוסי דלנוא בהש"מ כהרף עין ה' אחר השקיעה דר' יהודה מיד ואכתיז חיו לאה"כ . ואמת שש לומר דהיינו חכמים דברייתא דריש ברכות מאומתי מתחילין לקרות ק"ש בערבית משעה שצ"כ בו דברי ר"מ ונח"א משעה שהכהנים זכאים לחלוט בתר' ס' לדבר לאה"כ בו ומייתי קרא ואמתו עושים במלכה כו' מעלה"ש ועד לאה"כ . וא"כ האי תנא ודאי ס"ל דעד לאה"כ ימונה הוא . אלא דא"כ מוכח דהאי תנא ר' יוסי הוא דר"י ס"ל בהש"מ כהרף עין ולא נתן בו זמן מתי הוא ואפ"ל שהוא לפני לאה"כ ממש . אבל כר' יהודה דס"ל דביה"ש ה' ג' רביעי מיל משקיעה ובר' נחמיו דס"ל חזי מיל לאחר שקיעה ודאי לא אחו ה' חכמים דלדידהו ה' לילה לפני לאה"כ טובא . וא"כ נפשת לן ה' ס' מתי ה' לר' יוסי ההרף עין דודאי ה' לפני לאה"כ ממש . והשחא ה' חכמים דברייתא דברכות כר' יוסי . אבל אי לר' יוסי ההרף עין מיד אחר ה' רביעי מיל דר' יהודה א"כ חכמים דברייתא כמאן לא כר' יהודה ולא כר' ולא כר' יוסי . וא"כ אמרי' מספקא לבעלי התלמוד בבה"ש דר' יוסי מתי ה' זמנו אלא פשיטא לכו"ע ה' לאה"כ מיד אחר ביה"ש . והכי מוכח מריש גמורא דברכות דאמר ס' . אמר מר משעה שהכהנים נכנסין לחלוט בתרומתן מכרי כהנים חיות קאכלי בתר' משעת לאה"כ ליתני משעת לאה"כ . וא"כ דלר' ור"ג ה' לילה ג' מילין ויחזר לפני לאה"כ א"כ מותר' לחלוט בתרומתן לפני לאה"כ ומאי קשיא ל' ליתני לאה"כ אדרבה נקוט דוקא במסוק משעה שהכהנים נכנסין לחלוט בתרומתן דאחי' ככו"ע דר' ור"ג ור' יוסי נתקנו בזמן חלילת כהנים בתרומתן כנ"ל אלא ודאי דנחלקו מתי ה' לאה"כ ועכ"פ לכו"ע ה' לילה בנא"כ דמוכח מקרא . והשחא קאמר שפיר א"כ דעד לאה"כ ימונה הוא דבזה ליכא מחלוקת כלל כנ"ל וזה ברור . ותיורו של בעל מ"כ אין לו קיום כלל . ואמת שבעל מ"כ נטה קלח בפירושו ממה שכתבנו . ו' בהספק בדרי' יוסי אס' ההרף עין ה' מיד אחר בהש"מ דר' יו' מופלג ממונו הרבה . היינו שנחספקו אס' לאה"כ ה' מיד אחר ה' רביעי מיל או מופלג ממונו ג' מילין ורביע . והיינו משום שהכיר בעצמו ההכרח לומר דלר' יוסי ה' לילה רק בנא"כ וע"כ היינו משום דברייתא דברכות דאחרי כר' יוסי כנ"ל ושזר ראייתו שהמה דברי הרמב"ן בתורת האדם שהבי' בעל מ"כ בעצמו שס' זול' מיהו חוס' מלאכה דשבת ועיניו דיוהב"פ ביולאחן אינה מתחזרת אלל' דודאי משעת לאה"כ לילה גמור הוא וקודם לכן בהש"מ ובזמנו זמן הוא החוס' הואת ובשלמא לר' יהודה לא קשיא ל' דאמר השחיר העליון והשחיר לתחתון וזה לילה וזאת השעה ודאי אינה לאה"כ דל"כ היכי אמר ר' יוחנן אלא חלי כהנים בתרומה עד דשלים בהש"מ דר' יוסי הא כי' שלם בהש"מ דר' יוסי בנא"כ שלם אלא ש"מ משעה שהשחיר העליון והשחיר לתחתון מופלג מעט מזמן לאה"כ והוא ביה"ש דר' יוסי ואליבא דיד' תנן משעה שהכהנים נכנסין בו' ס' לדבר לאה"כ . הרי מובחר ברמב"ן דברייתא אחי' עכ"פ כר' יוסי ולדידי' פשיטא דה' בהש"מ לפני לאה"כ ה' מילין אחר השקיעה וה' חז' ספק לפי' בר' יוסי מתי ה' ההרף עין דבהש"מ וכמו שביאר הרמב"ן ז"ל בפשיטא דהוא מופלג וזה לפני לאה"כ מיד . ואין לומר בהספק שמה לר' יוסי לאה"כ מיד אחר ה' רביעי מיל דמהיכי חיתי

(ג) לכן נ"ל בע"ה תירוצו אחר לקושיו הי"ל שעל שיטת הגאונים והיינו עפ"י דברי הירושלמי בריש ברכות דגרסינן תחם חזי כל זמן שפני מורח מאדמיין זהו ר' הכספי וזה בהש"מ נעשה העליון שזה לתחתון זהו לילה רבי אומר הלכנה בתקופתה התחיל גלגל חמה לשקט ותחתה גלגל לבנה לעלות זהו בין השמשות אמר ר' חנינא סוף גלגל חמה לשקט ותחתה גלגל לבנה לעלות וחזי שמואל כן חז' הלכנה זורחת בשעת שהחמה שוקעת כו' . ופי' הפי' משע' דר' חנינא פליג עס רבי דרבי ס"ל מתחת השקיעה בהש"מ ור"ח סובר שסוף השקיעה הוא בהש"מ . מנאל לפי' דפליגי רבי ור"ח בסברת הגאונים ור"ח . והנה לפי' זה קשה הא מלאמר רבי אומר הלכנה כו' משמע דפליג אחי' דאמר כ"ל שפני מורח מאדמיין יוס וע"כ ת"ח ס"ל שסוף השקיעה הוא בהש"מ וא"כ ר' חנינא היינו ת"ח ומאי בניייהו . וגרסא לתוך דרבי ור' חנינא פליגי בפי' דברי הת"ק דרבי ס"ל דשעורים אלו דר"ל שפני מורח מאדמיין והכסף והשחירו נעשה העליון שזה לתחתון היינו הכל בתחלת שקיעת גלגל החמה . ור"ח סובר דשעורים אלו דת"ק ה' בסוף השקיעה . ואין חיונה לומר דפליגי בזה שאפשר לחזק בחוש הרוח דאמרי' בשבת (ק"י:) וא"כ יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת בטביר' וממילוי שבת ציטרי ופירש"י דטביר' עמוקה ומחשבת מוצעו' ולפירי יושבת צראש ההר ובעוד שהחמה שוקעת נראית שס' אור גדול . וא"כ מאחר שאין חזי יודעים בבירור בזהו מקום דברו חכמים כל זמן שפני מורח מאדמיין כו' ע"כ פליגי בזה רבי ור"ח . דרבי ס"ל שדברו בזה המקום שמחשבת מיד אחר שקיעת החמה כגון טביר' שהוא עמוקה ור' חנינא סובר שדברו במקום שעומד על ראש ההר שבעוד שהחמה שוקעת נראית שס' אור גדול . והכסף והשחירו העליון הוא בסוף השקיעה ממש דהיי' לבסוף ד' מילין אחר השקיעה הגלילת לנו . והנה שיפור זה דפני מורח מאדמיין והכסף והשחירו העליון ר' יהודה קאמר לה בגמרא דלין מנאל דת"ק דירושלמי הוא ר' יהודה . והשחא מובאר דליכא תרי תנאי אליבא דר' יהודה דרבי אליבא דר' יהודה ס"ל דבהש"מ מתחיל משקיעת החמה הגלילת . ור"ח אליבא דר' יהודה ס"ל דבהש"מ ה' בסוף השקיעה והשחא לא יקשו שתי הביריות דמיייתי בזמ' דר' יהודה דשבת ס"ל דבהש"מ משתקע החמה כ"ל שפני מורח מאדמיין דהיינו תחת

יוס ולר"נ הוי אחר הטבילה לילה וכלפי מה שאמר הסי' לרבי מטבילה דקמ"ל דאובל בתרומה אחר מני' לר"נ דלית אובל בתרומה. וזה המאמר מקביל למאמרו בירושלמי אליבא דרבי. ומ"מ לא קשה קושית הרשב"א על ש"י ר"ת מר' חנינא בירושלמי דחג'ג' דר' חנינא סובר כן לר' יהודה דהוי זמן בהש"מ בתחלת השקיעה אפסר דבריה דמייני' בנמ' דין בפסחא גמרי' הוי משקיעה עד לאח"כ ד' מילין לא שמיט ליה אבל גמרא דין דמייני' ברייתא ופריך מינה לאמוראי דהתם ש"מ דס"ל לגמרא כברייתא זו דלר' יהודה הוי משקיעה עד לאח"כ ד' מילין וא"כ קשה ברייתא דמייני' שבת משחשקת החמה כ"ז שמי מרח כו' דהוי תחלת רבשי. וע"כ לריך לחלק בחילוקו של ר"ת בין תחלת שקיעה וסוף שקיעה וס"ל לגמ' דין דלא כמו שמניה ר"ת דרבי רבי בברייתא בירושלמי אלא דרבי החמיל בגמ' חמה אקמר וא"כ ת"ק דהיינו ר' יהודה דעלי' פליג רבי ע"כ ס"ל דבסוף שקיעה מתחיל בהש"מ. ומתבאר היטב בע"ה ביטול קושיו דה' לשיטת ר"ת :

(ז) **הקושיא** ה' שהקשה בעל מנחת כהן על ר"ת חנינא לריבה לפנים כי פשוט שאחרי שלא קים ליה בשיעור בהש"מ ראווי ליה להם זמן קבוע הניכר לכל בני אדם והוא שקיעת החמה הגמלה והאריכות בזה קר' למחר ובאמת שמוה הוכחה לר"ת וכמו שאזכירה גם הרדב"ז בחשו' שזכרנו (זוה ד') ולשיטת הגאונים אמאי אקמר חתן דלא קים לכו בשיעור דרבנן והא לא כו"ע כן הוא דמשתק השקיעה אסור לכו"ע לעשות מלאכה ולריך להדליק הנר מקודם משום חוס' שבת. קושיות ד' ו' ו' מבחינות דבדרי' הוסי' מנחות (כ'): וזכחים (נ"ו). והאריכות בזה ללא לורך. וקושיא ה' גמ' לא קשה דפשיטא דהא דבעין לאח"כ היינו משום דזו הוי ביאת השמש המוחלטת. וקושיא ה' לא ידעתי מאי קשיא ליה טפי על ה"ת מעל ש' הגאונים דע"כ כו"ע מוריס דמעלות השחר יומא הוא זה ג"כ היך הכלל דתקופת ניסן ותשרי הימים ולילות שוים דהיינו אם נחשב הימים מן החמה עד השקיעה אלא ע"כ ל"ל דבאמת לדין החמה נחשב היום מעלות השחר. רק המדרש דרש קרא על יוס שהחמה מושלת על הארץ. וכן גמ' י"ל לר"ת. קושיא ה' ג"כ לא קשה דאף דמבואר מקרא דמעת ביאת השמש חשב לילה מ"מ הא ע"ז אנו דין מתי קרא ביאת השמש המוחלטת. ולר"ת הוי ד' מילין אחר השקיעה הגמלה ולשיטת הגאונים הוי ביאת השמש הודלית ג' רבשי מיל אחר השקיעה הגמלה ואם תרלה לומר דביאת השמש דקרא הוא השקיעה הגמלה לשיטתו יקשה גם לשיטת הגאונים אמאי מספקי' בג' רבשי מיל שאחר השקיעה אם הם יוס או לילה. אלא ודאי שאנו מפרשים ביאת השמש דקרא על שקיעת החמה המוחלטת שאין אחריה שקיעה. וא"כ לא קשה על ר"ת קושיא הנ"ל לא מינה ולא מקלטה. וקושיא האחרונה ממשנה דשבת וכו' ד' מתירין עס השמש היא בלחת ראויה להתבונן בה וכבר עמדתי עלי' בע"ה טרם ראויה את הם' הנכבד מנחת כהן. ובפ"י בזהו ה'ס' מתירין קושיא זו דלכן אסור לב' אחר סלוק השמש מעל הארץ משום דזו זמן התוספת שבת. ואף שחוספת שבת אין לו שיעור מ"מ אסור ב"ה בזמן החוספת. ולכאורה דרבי פלא שמלכת גמורה מותר לעשות בזהו זמן למוי שלא קבל שבת ונחיתה עורות לעבדן עכו"ם ואסור בזהו זמן אף למוי שלא קבל שבת וי"ל בעצם דרבי שחכמים גזרו דבדריס אלו משום מראית העין כמו בקבלות כוונת וכו' מדרשך דלא לאריסותא קיימא. וא"כ אם יתן עורות לעבדן ומיד יקבל עליו את השבת ובנ"ל יראו את העכו"ם נושא עורות של הישראלי לעשות בהם מלאכה העבדן. וזה הישראלי קבל עליו שבת יחשבו שהוא נתן לו העורות אחר שקבל את השבת לכן אסורו מעת השקיעה שראוי לחוספת שבת ובכן נסתלקו כל הקושיות שהקשה בעל ה'ס' מנחת כהן על ר"ת :

(ח) **והקושיית** שהקשה על הראש"ם בעל ס' יראים ועל שיטתו ג' קושיות הראשונות ודאי קושיות מחוקות

לדינא איכא ראיא מהירושלמי לר"ת. וקושיות הרשב"א גמ' קושיא היא. אמנם כ"ז לפירושו של הר"ן בירושלמי אבל לפי פירושו של בעל פני משה בירושלמי דר"ת דאמר סוף גלגל חמה לשקוע הוא פליג ארבי ולפי מה שפרשנו למעלה (אוח ג') דרבי ור' חנינא פליגי בפירוש מלחא דח"ק דאמר כל זמן שפני מרחא מחדמינן דהיינו ר' יהודה גמרי' דין דרבי ס"ל דעת ר' יהודה דבהש"מ הוי מתחלת השקיעה ור' חנינא דברייתא דדעת ר"י דבהש"מ הוי בסוף השקיעה. והשתא לא תקשה קושית הרשב"א דאף דר' חנינא חזרהו דרבנן ס"ל כרבי ולא כר' חנינא דברייתא מ"מ גמרא דין דמייני' בפסחים ברייתא דר' יהודה דס"ל דמשקיעת החמה עד לאח"כ ד' מילין ופריך מברייתא זו לעולא ורבא ור"י ע"כ דס"ל כר' חנינא דברייתא בירושלמי בדעת ר' יהודה דבהש"מ הוי מסוף השקיעה והשתא ח"ש ג"כ דרבי רש"י לר"ת (ולקמן ח"ה נביא ראי' דדעת רש"י כר"ת) בזה שפי' בזה דלר' חנינא הרווא לידע שיעורו של ר' נחמי' שהחמה מנוח לשיקיעה נראית בראשי הרים. דפי' כן רק לר' חנינא והוא לשיטתו חזיל בירושלמי שסובר כרבי בדעת ר' יהודה כ"ז שפי' מזה מחדמינן היינו בתחלת השקיעה וע"ז קאי ר"י ואמר משחשקת החמה חלי מיל וכן מפרש רש"י שיעור זה מתחלת השקיעה וא"כ דרבי רש"י כפשוטו הרווא לידע שיעורו של ר' נחמי' יצא חמה כו' ויורד ויטבול כו' דכל שובדא זו הוי זמן בהש"מ :

(ו) **ובמ"ב** עדיין לא נחה לבדי בזה דתקשה מאוד לומר דר' חנינא שאומר בירושלמי השקיעה גלגל חמה לשקע אדם עומד בראש הכרמל ויורד וטובל בים הגדול ועולה ואוכל בתרומתו חוקה ביום טבל אינו ר' חנינא חזרו של ר' יוחנן הרגיל בכל הש"ס וזה ר"ת שאומר בש"ס דין הרווא לידע שיעורו של ר' נחמי' יצא חמה בראש הכרמל ויורד ויטבול כו' הוא ר' חנינא חזרו של ר' יוחנן והוא קרוי בירושלמי ר' חנינא חזרהו דרבנן. והוא אומר מאמר ולשון אחד עם אותו ר' חנינא הקדמון בירושלמי. והם מחולקים בדין ולא קרצ זה אל זה כלל. והוא דבר זה שאנו מתקבל אל הדעת. וגם בשיקף הפירוש שפי' בעל פני משה דר' חנינא פליג עס רבי לא משמע כן בירושלמי דה"ל חולק ארבי הוי אומר רבי ר' חנינא אומר סוף גלגל חמה לבוא. ומלשון אחר ר' חנינא משמע כפי' הקדמונים הר"ן ועבל ס' חרדים שהוא מתקן ומוניח דברי רבי והוא ר' חנינא הידוע חזרו של ר' יוחנן ותלמידו של רבי (ומה שאמר אח"כ ר' חנינא חזרהו דרבנן בעי כן אין להוכיח דל"ת זה אינו חזרהו דרבנן. אלא דבכא אין לריך לפרש חיה ר' חנינא כיון דמפרש דברי רבי מוסתמא הוא תלמידו וחזרהו דרבנן אבל בזה דר' חנינא בעי לריך לפרש חיה ר"ת הוא בעל איצ"ע (זו) ומפרש דרבי ס"ל דבהש"מ הוא בסוף השקיעה וממילא דת"ק דאמר כ"ז שפי' מזה מחדמינן דהוא ר' יהודה דגמרא דין ס"ל דבהש"מ הוא בתחלת השקיעה. והשתא הא דבשי' כמה דאת אמר ג' כוכבים כו' היינו לר' יהודה ומה שאמר חמלה בירושלמי אבריי' החמיל בגלגל חמה לשקע הוא לרבי והוא נמשך אחר פירושו דבדרי רבי והוא ר' חנינא בעצמו דקאמר בגמ' דין הרווא לידע שיעורו של ר' נחמי' וכפי' פשוט דברי רש"י דשיעור בהש"מ מתחיל מתחלת השקיעה והיינו דחזיל לשיטתו שסובר בדעת ר"י דאמר בירושלמי כ"ז שפי' מזה מחדמינן דהוא חמלה השקיעה וא"כ ר' נחמי' גמ' דקאי אר' יהודה מייירי בתחלת השקיעה. וקאמר ג"כ לשון שאמר בירושלמי אשיעורו של רבי אלא שהדין מתחלק לפי שני הדעות דהתם דקאי לרבי אומר שאמר הטבילה אוכל בתרומה משום דבהש"מ מתחיל בסוף השקיעה והבא אחר לדברי ר' נחמי' דהוא קאי בשיטת ר' יהודה דבהש"מ מתחיל מתחלת השקיעה אחר דאחר הטבילה הוי לילה וזה שיעורו של ר' נחמי' דמשלים בהש"מ דלי' בעלייתו אשיעורו. ומיושב השתא ג"כ מה שהקשו החוס' לרש"י דלא הול"ל סימנא דטבילה אי לא לאשמועינן דטבילה מעלי' היא. ולפי הנ"ל נראה דלתי' לאשמועינן בסימנא דטבילה דלר' נחמי' אין הדין כמו לרבי דלרבי הוי אחר הטבילה

חזקות הם ואני מוסיף עוד להפליא על יסוד השיטה הנ"ל דלמ"כ הוא התחלתם ללכת בצעדי הרקיע דל"כ חזק יתכן שצורה כחזק כל מקום סי' ללילה בלחם השמש והוא סי' הגוי לכל העולם. וחז"ל יצמינו סי' זה הגוי ויחפסו סי' דלמ"כ בצעדי הכוכבים שהוא סי' נסתר ואינו ידוע אלא מחמתו של שקיעת השמש. וזה תמוה אמנם הקושיא הד' שהקשה על שיטת הר"ם שאינה עפ"י התבונה והטבע כי אם מעה"ם יומנא ראויה גם כנגד זה סוף היום בלמ"כ ממש שהוא ד' מילין אחר שקיעת החמה כמו עלוה"ם ד' מילין לפני זריחת החמה. הנה זו הקושיא תפול גם על שיטת הגאונים. אך צלמית כבר דרשוהו בקושיא זו ר' חנינא חבריהן דרבנן בירושלמי ריש ברכות ותיירו בירושלמי לעומד זו יפה הבוקר אור החמה קראה לאור בוקר יעווי"ם :

ענה ג

בו יבואר א"ח הקריה אחת בזה שהיום נחשב לשנים עשר שעות. אם זה החשבון הוא מעלות השחר עד צאת"כ. או העלות מנץ החמה עד שקיעתה הנראית :

(ד) ועתה נבאר הראיות הנכונות שיש לתה"ד דחשבין י"ב שעות היום מעלוה"ם ועד למה"כ. גרסין בברכות (כ"ג.) מלן תנא ללח דחנן וחס השמש וגמס בלרבע שעות סי' מני לא ר' יהודה ולא רבנן אי' ר' יהודה על לרבע שעות נמי לפרא הוא אי' רבנן עד חלות נמי לפרא הוא אב"א ר"י אב"א רבנן אי' בשית לימא רבנן אמר [קרא] בבוקר בבוקר חלקו לשני בקרים. ובהמדר כח"ב בבוקר ולכן הוי עד חלות. אבל גבי מן כח"ב שני פעמים בבוקר ע"כ הוא צא למעט לעשות שני בקרים וללקט רק בבקר הראשון. והנה זמן התמיד הוא מעלות השחר ממ"ש ביומא פ' אמר להם הממונה (כ"ח.) תימור של חמה פירש"י עלות השחר נמצא לפי"ו ברור דבקר דכתיב גבי תמיד הוי מעלות השחר עד חלות לרבנן. ולפי"ו הנה אם נאמר ד"כ שעות דיום חשבין מנץ החמה א"כ חזק אמר וחס השמש וגמס גבי מן אי' ב' שעות ואיינו מנצת זריחת השמש אבל ב' שעות מוזירות השמש הוי זמן לקיטה. כיון דכתיב בבקר בבקר חלקו לשני בקרים וא"כ אורו היום ששעות השחר עד חלות היום חזיו הוא לקיטת היום. ומעלוה"ם עד הכן החמה שעה ומחלה משעות שהם שנים עשר מנ"ה עד הקיעה נמצא דמעלות השחר עד ח"ה היום י' מואות שעות שבעה ומחלה ואם נאמר שהיים לקיטת היום י' שעות לקיטה היום שלשה שעות ושלושה רבעים מעלוה"ם. ושעה ומחלה מעלות השחר עד הכן החמה י' לפי"ו זמן לקיטת היום חזק אמר וחס החמה רק שני שעות ורבע. וא"כ חזק אמר וחס השמש וגמס בד' ח"ה אפי' ב' נמי דלא הוי זמן לקיטה שבעה שעות אלא רבע אחד ויתר ה' רבעים לא הוי זמן לקיטה. ואי' משום דמשמע וחס השמש שהשמש חס והיינו בד' שעות דקודם לכן חזק השמש כון כמ"ש ברש"י מ"מ קנה למה הפסוק מללקוט קודם ד' שעות. ובי תימור כד' ח"ה נקרא להם למחר לקיטת לעשות לרכיבם. ח"כ אם נומא דזמן לקיטה לא ה' עד זמן וחס השמש. למה הוצרך לומר לר' יהודה טעם אחר האי' בקר יתירא להקדים לו שעה אחת נימא גם לר' יהודה כמו לרבנן חלקו לשני בקרים ויהי' לר' יהודה כלות זמן לקיטה מעלות השחר מחלה מחמש שעות ואפי' מואות שעות שכן י"ב מנ"ה עד הקיעה. והיינו ב' שעות פחות רביע מעלות השחר. והיינו שעה ורביע מנ"ה ואעפ"כ וחס השמש הוי בד' שעות שעד אורו זמן גם השמש כון כנ"ל והא' דלא לקטו עד ד' שעות משום שהוצרכו להקדים ללכיהם אלא ודאי דאין סבירא לומר כן אלא דלקטו עד וחס השמש שהוא בלרבע שעות. וא"כ ח"כ לרבנן ל"ל כן וע"כ דבוקר ראשון היינו ב' שעות דעד וחס השמש. ומוזה ברכות ברוך שאין אחר' ספק דשעה שעות דחשבין

(א) הנה אחרי שנבאר בע"ה בענפים הקודמים מה שאפשר להשיב על כל אחת משיטות הראשונים בזמן בהם"מ. ומה שיש לומר ביסודם. ראויה היא לנאר איזה מהשיטות היא קרובה יותר להלכה. אמנם ראוי בע"ה לנאר זאת התקירה תחלה דמושב שייך לברור ההלכה בזמן בהם"מ. והנה בתה"ד (סי' קכ"ג) כתב וישור מיל רביעית שעה וחלק עשרים מן השעה לפי חשבון מהלך חזק בינוי עשר פרסאות ביום שהוא י"ב שעות כדליתא פ' מי שהיה עומא. ושם מוצא דעשר פרסאות היינו מעלות השחר עד ללח הכוכבים. נמצא ד"כ שעות היינו מעה"ם עד למה"כ (ועיין ח"ה ה' פסח סי' תנ"ה ס"ק י') שכתב בדברי תה"ד תמוהים אם לא שרענו לומר דבעל תה"ד קאמר שיעורו על שעות זמניות דהיינו מעלות השחר עד למה"כ אך סתימת לשון תה"ד לא משמע כן. ואנחנו נבאר ח"ה דעמו למען עקף ו' יעווי"ם אך זה ברור דס"ל חשבון ה"כ שעות מעה"ם עד למה"כ וכן הוא מובאר בדברי תה"ד בס' ח' יעווי"ם :

(ב) אך הנה צונחת כהן (מאמר ב' פ"ו) הביא דברי הלבוש ש"כ בס' רס"ו שפגל המנחה אינה שעה ורביע קודם למה"כ כדברי בעל תה"ד אלא שעה ורביע קודם שקיעת החמה והוא כמו שחי שעות ומחלה קודם הלילה. ולפי"ו לא קשה מומהגו שמתפללים תפלת ערבית זמן רב קודם הלילה וכן שצאמת כן היה דעת רז"ל לשער י"ב שעות היום מהלך החמה עד שקיעתה וטעמה בעל תה"ד שאמר שראוי לשער שעות אלו מעלות השחר עד למה"כ. וככתב עליו שלא היה בקי שקיעה עד הלילה אין ספק שמוחר להחפול ערבית בע"ה והספק היותר עליון על המפרשים דהא דקאמר ר' יהודה שפגל המנחה הוא שעה ורביע קודם הלילה דהיינו למה"כ דכבר אמרנו דלמ"ע מן השקיעה עד למה"כ י' ד' מילין שהוא שעה וחומש והיינו שעה ורביע פחות חומש מרביע ובאורו זמן שמן השקיעה עד הלילה אין ספק שמוחר להחפול ערבית בע"ה לכו"ע אפי' לדעת רבנן כיון שיכולים להוסיפו מחול על הקודם וא"כ לא יהיה הפרש בין ר' יהודה ורבנן בקבלת שבת ותפלת ערבית של שבת אלא בחומש מרביע שעה וזה דוחק מאוד לחלוק בזמן קרר כה עכ"ל בעל הלבוש כמובא בס' מ"כ :

(ג) והנני תנייני על הגאון בעל הלבוש שיכתוב דברים כאלו על ח' מגדולי הפוסקים כמו תה"ד אשר

אחי כר' יהודה והחזיכתא במקומה עומדת וממילא שהקוש' בדברי הרמב"ם לא נתיישב כלום ( ) :

(י) ונלענדר ליישב בע"ה קישוף זו בשבב הגון. והנה לכאורה קשה מאוד מאד מוטיב לעולא מדר' יהודה. והא ליכא ג' רבשי מיל דהוי בהש"מ לר"י ספק יוס' וספק לילה. וא"כ י"ל דהא דלמור ר' יהודה ד' מילין היו בין שקיעת החמה ללילה היינו לצד אותן ה' רבשי מיל דר' יהודה חסוב משקיעה הברורה דלון זה ספק עד ללילה"ה הוי ד' מילין. אבל עולא מייירי בענין קרבן פסח. וע"כ דחשיב דרך רחוקה כל שאני יכול לנטוס במשך היום עד אותן ג' רבשי מיל דעולא ס"ל כל שאני יכול לנטוס בשעת שחיטה. והרי אותן ג' רבשי אינן זמן שחיטה דהוי ס' לילה. ואני יכול לשחוט מספק. וא"כ מלי תויבחת לעולא מדר' יהודה חמוס י"ל ללכורה לשטות הרמב"ם לק"מ והרמב"ם ס"ל דכל שאני יכול לנטוס בשעת שחיטה היינו תחלת שעת שחיטה. שב' (בפ"ה מהל' ק"פ הל' ט') מו' שח' ציטו וצין ירושלים יוס' י"ד עם עליית השמש חמשה עשר מיל או יותר הרי זה דרך רחוקה. ועי"ש בבבא מציעה דהרמב"ם מפרש שעת שחיטה תחלת שעת שחיטה ולכן בעי שיהא ט"ו מיל מירוש' בעליית השמש. והשתא ח"ל לתוך החזיכתא כ"ל משום בהש"מ דהא בענין שיבוא בלחות ולא בערב אך בלחות זה אינו דהנה כמו שיש בשקיעת החמה ג' רבשי מיל המסופקים צביחת השמש הכתובה בתורה (דברורה לא כתוב לענין לילה ללילה"ה אלא ובה השמש וכמו שהארנו בזה בענף ב') ה"ל יס' בודלי ג' רבשי מיל לפני זריחת השמש הגדולה לנו שאנו מסופקים בהם שמה כבר התחלה זריחת השמש וכמ"ל בירושלמי ריש ברכות ח"ל אבא כתיב השמש יאל על הארץ ובה וכתוב ובה השמש ובה מקום יליחו לביאחו. אלא דמסיק דיוס' נחשב מעשה"ש מדרשא דקרא. ולכן לא הסתפקו בלחות ג' רבשי מיל לענין זריחת החמה. משום דכל המלות התלויות ביום כשר מעשה"ש הרבה לפני אותן ג' מילין ולכתובה דלרף לעשותן צעת זריחת החמה כמ"ל בשמעה דמגילה (ב) ודל' דלרף לעשותן בזמן זריחת החמה הברור. והשתא יקשה גם להרמב"ם דמשמע דעליון שאם ה' צעת עליית החמה ט"ו מילין מירושלים הרי"ו דרך רחוקה וא"כ ה' גם קודם עליית השמש בלחות ג' רבשי מיל רחוק מירושלים רק ט"ו מילין חסוב דרך רחוקה אף שאם ה' יאל או ממוריעים ה' בל בירושלים לפני זמן שחיטה מ"מ אין חושבין אלא משעת עליית החמה וכוון דלא יאל עד אחר עליית החמה הרי ה' בדרך רחוקה וא"כ שפיר י"ל דהיינו משום דלחות ג' רבשי מיל הוי ס' זריחת החמה או לא. ומספק לא מליט לחיוב בפסח. וא"כ אודא לא החזיכתא מר' יהודה די"ל דגם כ"י מודה ד' רבשי מיל לפני ד' מילין דחשוב משקיעת החמה ועד ללילה"ה הם בס' שקיעה. וכן ג' רבשי מיל שאחר ד' מילין דחשוב מעשה"ש הם בס' זריחה אלא דר' יהודה חשיב זמן שלאחר שקיעה הברור ושלפני זריחה הברור ובה' לא קמייירי. אבל לענין פסח מודה לעולא כמ"ל :

(יא) וליישב זה כ"ל דשפיר קמוטיב לעולא לשיטתו'. והנה צ"כ מו' שח' עומא (ב"ב) גריסין אחמר ה' בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו ר' נחמן אמר הוראה ר' ששת אמר לא הוראה וקאמר שם אמר ר"ש מזה חמוטא לה דהיינו ר' עקיבא אומר לאמר טמא וגאמר בדרך רחוקה מה טמא שספק בידו לעשות ואינו עושה אף דרך רחוקה נמי שספק בידו לעשות ואינו עושה ור"א אמר לך ר"ע לעשותו דס"ל כמ"ד אין שו"י על טמא שרץ ואלא ס"ל כמ"ד שו"י על טמא שרץ. ומשמע פשטות גמ' דלמ"ד שוחטין וזרקין על טמא שרץ ס"ל נמי דדרך רחוקה אם זרק הוראה (האומנם כי התום כתבו ס' ל"ג. ד"ה

ה"ג בכל הספרים כ' דלפ' ר' ששת דסבר גבי דרך רחוקה לא הוראה סבר שוחטין וזרקין על טמא שרץ. הנה מדברי רש"י ל"ב: ור' נחמן כו' משמע דלמ"ד שוחטין וזרקין על טמא שרץ ד"ה ימי גבי דרך רחוקה הוראה דזה בזה תלוי וכן ביאר הל"ה דברי רש"י שם עיי"ש) והנה עולא ס"ל שוחטין וזרקין על טמא שרץ (ל' ודלמור' נמי בסוגיין וא"כ ע"כ ס"ל גבי דרך רחוקה אם זרק הוראה. והשתא שפיר קמוטיב לעולא מר' יהודה דלון לומר דעולא לא קחשיב ה' ג' רבשי מיל דקודם זריחה הגדולה לנו הברורה משום דהוי ספיקא דמה בכך דהוי ספיקא מ"מ יעשה הפסח מספק וא"כ אי הוי אותן ג' רבשי מיל חשיב לפני נך החמה וחשוב דרך רחוקה מ"מ אם זרק הוראה. ושטאן הו' אותן ג' רבשי מיל מזריחת החמה ואם היה רחוק ט"ו מיל מירושלים בלחות ג' רבשי מיל הרי היה יכול לבוא דלת חזות שהוא התחלת זמן שחיטה בירושלים והוא חייב בפסח ראשון וא"כ יעשה מספק. נמלא מובאר לפי"ו דכל עיקר החזיכתא לעולא היא לשיטתו' סבור שו"י על עומא שרץ. וא"כ לפי מלי דפוסק הרמב"ם כר' ששת דהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו לא הוראה. דס"ל אין שוחטין וזרקין על עומא שרץ. שפיר מלי סבר כעולא דמן המוריעים ליחשולים הרי ט"ו מיל ובר' יהודה דמעשה"ש עד הכך החמה הוי ד' מילין והיינו עד אותן ג' רבשי מיל המסופקים. ומ"מ לענין פסח לא חשיב בל"ה כי מאחר שהם בספק אנו יכול לעשות פסח מספק כיון דאם שחטו על מו' שחיה בדרך רחוקה לא הוראה. וזה בבבא דרך רחוקה הוא. ואין לדקדק דלכתיב ליכא רבע מיל כיון דד' מילין הוי מעשה"ש עד אותן ה' רבשי מיל ואותן ה' רבשי מיל נשאר עד חזות היום ט"ו מילין ורביעי ד"ל דלחותו רביעי הוא לעובי השערים דחומות ירושלים שלא נתקדשו כדאמרינן בפסחים (פ"ה) והוי בכלל דרך ולא בכלל ירושלים ודא דקאמר המוריעים רחוק מירושלים ט"ו מיל היינו מחזות ירושלים. ומדוקדק מאוד בזה לשון הרמב"ם (בפ"ה מהל' ק"פ הל' ח') שב' אחיה דרך רחוקה ט"ו מיל חוץ לחומות ירושלים שיש לחמוה מיל' דהוי חוץ לחומות ירושלים הא השערים לא נתקדשו ולא מוכר גמ' כלל דהוי חוץ לחומות ואימא מירושלים ממש ולפי ה"ל ניחא דנשאר רבע מיל וע"כ הוא לעובי השערים :

(יב) אך הנה אחי יקשה הא עולא טעמיה דר"ע קמפרש ור"ע ס"ל אין שוחטין וזרקין על עומא שרץ וא"כ ס"ל דשחטו וזרקו על מו' שחיה בדרך רחוקה לא הוראה וא"ש לדיוהי ט"ו מיל משום ספיקא דלחות ג' רבשי מיל. ואחתי מלי קמוטיב לעולא מדר' יהודה. ונראה בדלחות ח"ל לומר כן דא"ל דעולא רק טעמיה דר"ע קמפרש וליה לא ס"ל דדרך רחוקה הוי מן המוריעים ולחון ח"כ היה לו לומר ור"ע לטעמיה דס"ל אין שוחטין וזרקין על עומא שרץ. וי"ל שהיה להרמב"ם הכרח כן מהגמ' דקאמר עלה דעולא סבר לה כהא דלמור רבה בר בר חנה כו' ורבה ב"ה ודאי סבר דה' מילין הוי עד תחלת הזריחה והיינו לצד האמן המסופק ופליג בדבור על'ר' יהודה כיון דתרווייהו משערי סומכי דקיעו דרבה ב"ה אומר דעובי של קיעו אחד משערי ביום ור' יהודה אומר דעובי של קיעו אחד משערי ביום. וא"כ ע"כ ל"ל משום דלא אפשר לפרש לעולא דס"ל כר' יהודה וג' רבשי מיל ומסופקים בלפני הזריחה ולכן לענין ק"פ חשיב לפני הזריחה. והיינו ע"כ משום דעולא ס"ל שו"י על טמא שרץ ואם היה ה' רבשי מיל המסופקים מאותן ה' מיל הו' חשבין לה בלאחר הזריחה והיינו מחייבים אותו לעשות הפסח מספק דשטאן הוי אותן ג' רבשי מיל מזריחת השמש והוא חייב בפסח וא"כ ח"ל' דהו' מלפני הזריחה מ"מ שו"י עליו ומה הפסיד בכך וכן מוכרחים אנו לומר דעולא סבר כרבה ב"ה וא"כ ע"כ דעולא אליבא דנפש' נמי קאמר ולא אליבא

(*) ונל"ה קשה דא"כ לעולא ולהרמב"ם דפוסק בוותי' יה' היום מעשה"ש עד ללילה"ה כי פרסה ומחלה וא"כ אך יחי' החשכון דמעשה"ש עד כ"ה הוי שעה וחמש שהוא חלק עשירי מעשרה פראסות ונאמא ל"ל חלק עשירי מס' פרסה וחצי .

דלית

לענין תחלת השקיעה נמשב התחלתה ג' רביעי מיל מקודם מכיון שנתרחקת מן הארץ הרבה חף שלא נגמשה עדיין צעדי הרקיע מ"מ אין נופה נראית על הארץ וכן בתחלת זריחתה וז"ל ספק זה הוא גם בתחלת השקיעה ובתחלת הזריחה לכל השעות . והשתא ח"ש דעת הרמב"ם גם לשיטת ר"ת צ"ע :

(טו) שוב י"ל ביאור אחר בדעת הרמב"ם דהנה החוס' הקשו בסוגיא דדרך רחוקה ד"ה ר"י אומר כל שאני יכול לנטום בשעת אכילה וז"ל תימא דל' יהודה מן המודיעים לא יכול לנטום בחצי היום וכל הלילה ולעולם בשעת שחיטה ונחזי אהן וי"ל דלסתחוס דרכים ועוד דאליבא דר"ע קיימין דאית ליה תחומין דאורייתא כו' ולפי תירוצם הראשון ז"ל דהשתא הוי טובא אלא דלפגותייהו דעולא ור"י הוי אידך הוי בימי ר"ע . וקשה דא"כ הוי לגמלא להקשות והא האידנא עובא הוי ויתרן דלסתחוס דרכים כדאמר הכי ב"ה (כ"ז): ועוד לשון מן המודיעים לירושלים ט"ו מילין הוי משמע השתא כמו בבהאי דר' תניא לדירי מוי לי הווא אחרא והוי ה' מילין ועוד אמאי לא נחלק ר' יהודה גם בזה על עולא דלדיר' טובא הוי בימי ר"ע . ולת' השני דר"ע ס"ל תחומין דאורייתא הנה החוס' אולי בזה לשיטתייהו בחגיגה (י"ז): דלר"ע תחומין דאורייתא חף ביו"ט אך בחמת קשה ע"ז דבסוף פ"ק דעירובין מוכח דלר"ע יליפין תחומין מאל יאל וי"ל דהיינו דוקא בשבת ומי"ל ביו"ט ומלאתי בטורי אהן שם שהקשה כן . מיהו י"ל כיון דהואיל ביו"ט אסור ונפ"ל מאל יאל א"כ ה"ל תחומין דמשפיקין מקרא זה אין לחלק בין שבת ליו"ט . מיהו לריב"א שבתוס' פסחים (ה') ד"ה לחלק כו' שבי דלמ"ד ללאו יאלא לא הוי אסור ביו"ט כיון דאין שם מלאכה עב"ל וז"ל ה"ל בתחומין חז"ג דנפקא לן מאל יאל מ"מ דאין בה אלא לאו ואינה מלאכה חיה אסורה ביו"ט כיון דביו"ט כתיב כל מלאכה לא תעשו וזו אינה מלאכה כמו בהעברה למ"ד ללאו יאלא . אך מיהו י"ל דהרי דהלא ליכא ביו"ט דמנעוטי מכל מלאכה לא יעשה דכתיב ביו"ט דוקא מלאכה וזו לאו מלאכה מ"מ עשה דתשבות דאיכא ביו"ט שייכא גם בהעברה וגם בתחומין . וז"ל ח"כ לא משני מדי הריב"א התם בפסחים בזה דאמר רבא ש"מ תלת ש"מ בהעברה לחלק יאלא דלפי פי' הריב"א אם ללאו יאלא הוי שבי דלמ"ד לצבר תחומין . י"ל דהא דאיכא ביו"ט עשה דתשבות לאו כו"ע ס"ל הכי דבשבת (כ"ד): משמע דר' חשי הוא שחדש שבת שבתון עשה והל"ל י"ט עשה וז"ל ח"כ רבא ושאר אמוראי דמייירי התם ומשני שגויה אחרוני ל"ל דיו"ט הוי עשה ולת"א ח"כ ליכא ביו"ט עשה דשביחה ושפיר קאמר מ"מ דר"ע חתם . אלא דהחוס' שאל בשעת הקשו איך אפ"ל דרבא ל"ל י"ט עשה ולת"א והא בביצה (ח'): קאמר סוף סוף י"ט עשה ולת"א כו' אלא אמר רבא כו' משמע דרבא ח"ל י"ט עשה ולת"א והחוס' בשבת ובביצה שם נדחקו בזה הרבה ולפי הג' ח"ש מואר דהתם מייירי לר' יהודה כמבואר שם בגמ' וחסו' ורבי יהודה ס"ל אליבא דר"ע תחומין דאורייתא ביו"ט כתי' רב' ה' בתוס' של תחומין ומוכח לפי דעת הריב"א דסובר דאיכא עשה דשביחה ביו"ט וז"ל לרבי יהודה הוי י"ט עשה ולת"א ושפיר מקשינן ורבא משני מילתיה דר' יהודה אליב' דרב יהודה ופיתחו . אך יש להעיר עוד בזה דנהי דלר"ע הוי תחומין דאורייתא ביו"ט מ"מ לא עדיף ממלאכות גמורות שמתירות משום ח"כ וכבר העיר בזה הגאון מוהרע"א בחדושי ויש להאריך בזה אך לא עת האסף עב"פ הרמב"ם לא הוגה לו לפרש הסוגיא כהתום :

(טז) ונראה שרמב"ם היה לו דרך אחר צפי' הסוגיא והוא עפ"י מ"ש גיטין (כ"ז). בלע"ה כו' כי אחא רבין ח"כ יוחנן אלו ס' רבוא עיירות שהיה לו לינאי המלך בבה המלך דאמר רב יהודה ח"כ חסי ס' רבוא עיירות היה לו לינאי המלך בבה המלך כו' אמר עולא לדירי חזי לי הווא אחרא ואפי' שיתין ריבוחתא קני לא מחזיק ח"ל ההוא לדוקי לר' תנינא שקריו משקיריו ח"ל ארץ נבי כחוב בזה מה

ב"ב

אליבא דר"ע לחוד קאמר . ועב"פ מבואר מכו' דמ"ס הרמב"ם צפי' המטנה דפסחים ובהל' ק"פ כעולא דהוי ט"ו מיל מעשה"ש עד חלות היום היינו מנע עליית השמש על פני הארץ ממש ומ"ס צפי' המטנה דריש ברכות השיעור דמעשה"ש עד הכן החמה שעה וחומש דהיינו כשיעור ד' מילין . היינו תחלת עלות השמש שלא נראה עדיין גוף השמש על הארץ ג' רביעי מיל קודם הראות השמש על הארץ . ומראה לי שזה לשון כן החמה שפי' בערך לשון פרה וזמנו שפספס יצי' מקודם לפי כן הוא ב"ב החמה יראה אדמונית פני המזרח קודם הראות גוף השמש על הארץ . ומלאתי צ"ס האשכול לרבינו ה"ר אב"ד (הל' תפלה וק"ש ס' ה') וסדר ר' שר שלום גאון הכן החמה כמשמעו שזבקה החמה להראות פניה והאדים העולם כדכתיב ויאלא פרה ויצי' לץ ומתרגומין וחלגה כן תחלת הראות פניה . משמע שאין זה עלות גוף השמש ממש על הארץ אלא האדמונית הנראה קודם ובלשון המקרא נקרא ענין זה תחלת הגלגל החמה היינו האדמונית הנראה קודם . השמש יאל על הארץ דכתיב בלוג . אבל עליית השמש ממש היינו זריחת השמש . ומש"ה לא מויקי בגמ' להא דר"ח דהמטנה מילין הייא הווא אחרא דמייירי אחר עלות גוף השמש על הארץ דל"כ הוי כתיב השמש זרחה על הארץ . ולשון השמש יאל על הארץ משמע ליה נה"ח . אלא דקא' קשה צפי' הרמב"ם על מטנה דפסחים שפי' מודיעים מקום בינו וצין ירושלים ט"ו מיל וזווא מוצא שיער אדם הליכה טיטוטו בגריו מנע הכן החמה עד צין הערבים ולפי הג'ל היה ל"ל מנע עלות גוף השמש על הארץ . מיהו י"ל דנה"ח כולל שני העניינים תחלת הגלגל השמש עד שתעלה ותחליל להאיר על הארץ ואחרי דאיכא מואר דסובר בגמ' דהמטנה מילין הוי עד תחלת הכן החמה ע"כ כהב הרמב"ם סתם לשון נה"ח . ומי"ל גם בגמ' לשון נה"ח על זריחת השמש פסחים (ב'). ר' יהודה אומר מנעית הכן החמה ועיי"ש בתוס' דהיינו אחר זריחת השמש :

(יג) אך הגה לפי כל הג' יהיה מבואר דעת הרמב"ם כפי' הגאונים בזמן בהש"מ דואר מיד אחר השקיעה הנגילה וכדעת מוה"ר' ח"שק צפי' הרמב"ם ולקמן ח"ה יתבאר שח"א לומר כן בדעת הרמב"ם . ומסוגיא זו בעלמא הדבר מוכרע לשי' הרמב"ם שח"א לומר דס"ל דבהש"מ הוי מיד אחר השקיעה . דלפי מואר דס"ל להרמב"ם דעולא ס"ל דהיה בדרך רחוקה היינו בזמן כן החמה ואינו יכול לבוא עד זמן שחיטה היינו תחלת זמן שחיטה ח"כ ה"ל לר' יהודה עד זמן אכילה הוי תחלת זמן אכילה וח"כ לא פליגי כלל בשיעור דרך רחוקה דהוי ט"ו מילין . דשיעור אחד מ"ה עד חלות כמו מחלות עד אכילת הפסח דהוי צביחת השמש כמ"ס כחא השמש ודרש' (ברכות ט). כחא השמש אהה חילב ח"כ קשה איך אמר בגמ' עולא לטעמיה דאמר עולא איזה דרך רחוקה כל שאני יכול לנטום בשעת שחיטה משמע דהי הוי סבר לה כרב יהודה כל שאני יכול לנטום בשעת אכילה לא הוי ח"ש שיעור ט"ו מילין ולפי הג'ל הא חזי ויחזי חד שיעורא הוא . אלא ע"כ י"ל לשי' הרמב"ם כפי' ר"ת דבהש"מ הוי בסוף שקיעה וח"כ איכא טובא בין עולא ור' יהודה בשיעור דרך רחוקה :

(יד) אך בחמת יש לדחוק ולייבז הדברים הג'ל שכתבנו צפי' דעת הרמב"ם גם לשיטת ר"ת . דהנה יש להבין לשיטת ר"ת איך מוסקים חכמים בארון ג' רביעי מיל חס הם יום או לילה והא ר' יהודה קאמר דעובי הרקיע הוי אחד מעשרה ביים והוא ד' מילין וס"ל דובא השמש דקאמר רחמנא היינו מנשקטע לגמרי והיינו סוף שקיעה וח"כ פשיטא דנע שחצברי החמה על עובי הרקיע שהוא ד' מילין אחר השקיעה הנראית הוי יום . ועב"פ ל"ל משום דכיון דתלה רחמנא לילה בלילה ח"כ חף שלא עברה כל עובי הרקיע לגמרי מ"מ כיון שנחשך כ"כ מזה התרחקות השמש מן הארץ עד שגראו הכוכבים הוי לילה . ומעטס זה י"ל כמו שבסוף השקיעה הוי לילה ג' רביעי מיל מקודם ללד הספק דבהש"מ הוי לילה . ה"ל

(יז) עב"פ נתבחר בצ"ה דעת הרמב"ם שהיא ג"כ כדעת רש"י דחשבין י"ב שעות היום מעלות השחר. וכן מוכח גם דעת החו"ט והוא ממ"ש החו"ט ברכות (ג' ד"ה) למאן דגני בבית אהל כו' דמשמע שם דסוף משמרה ג' דלילה היו עלות השחר ואל"כ שעות דיום חשבין חוקף נעה"ל דמחזיק בגמ' (שם ע"ב) שית דלילא ותרתי דימנא. וכן מוכח עוד מתוס' פסחים (י"א: ד"ה אחד ואומר כשתי שעות כו') שכתב ואל"כ חמאי עדותן קיימת אלו דייקנין בהם סהדי הא דקאמר שתיים בחלת שתיים ואל"כ קודם הכן החמה כו' אלמא דשעות היום היו מעלות השחר ואל"כ זו הביא גם המנחת כהן. והביא שכן גם דעת הרמב"ן בספרו תורת האדם שכל דלין בין פלג המנחה ושקיעת החמה אלא זמן מועט והוא ד' מנחה אמה בקרוב. ושכן גם דעת הרשב"א שכל בחי' שפלג המנחה קודם לשקיעת החמה שעות מול. והנה דעתנו בצ"ה רלוות מן הגמרא ומחזיק הפוסקים הראשונים המפורסמים רש"י ורמב"ם ותוס' ורמב"ן ורשב"א דשעות היום נחשבות מעלות השחר וכדעת תה"ד. ורלוות הלבוש חלושות המה ואין בהם כדלי להכריע הדין נגד כל אלה:

(יח) אלא שרלוות שבעל מנחת כהן הביא ראיות לדעת הלבוש מדעתו ע"כ לייחס לו לשם לב עליוסם ולראות אם יש להם יסוד קיים. הנה ראייתו הראשונה מדברי הרמב"ם שפירש הרמב"ם ז"ל הא דר"ה אומר תפלת המנחה עד פלג המנחה כשישאר מן היום שעה ורביעי זמנית ומי שיתפלל עד הערב והוא עת ביאת השמש כבר התפלל מנחה אמנם אינה תפלה גמורה כי פסק הלכה דעבד כבוד עבד ודעבד כבוד עבד. וכן פי' ר' יונה שמה שאמרו חכמים עד הערב היינו עד שקיעת החמה ולא עד לילה"כ וכן פירשו רבינו נסים ורבינו האי גאונים וכן כ' הרמב"ם בפ"ג מהל' תפלה וז"ל ויש לו להתפלל מנחה עד שקיעת החמה והיינו ודאי כרבנן דאמרו עד הערב דאלו לר' יהודה אינו יכול להתפלל אותה אלא עד פלג המנחה וכן כ' עוד דין ט' טעה ולא התפלל מנחה עד שקיעת חמה מחפלי ערבים ששים שראלה לזאת ששקעה חמה עברה זמן המנחה אפי' לרבנן. ולפי"ז נראה דדעת הרמב"ם ור"ה והגאונים פלג המנחה היא שעה ורביעי קודם שקיעת החמה כדעת בעל הלבושים. הנה מה שהחזיר ז"ל פשיטא לי' הנה כדעת הרמב"ם דשקיעת החמה היא השקיעה של השמש מן הארץ. הנה הוא עצמו ז"ל נספיק בזה ס' עלום בדברי הרמב"ם (במאמר ח' פ' ה') שכי' שיש בדברי הרמב"ם ז"ל סתירה מפורסמת שפיר' המנחה בשבת ובר"ה וכן בחבור בהל' קדוש החדש כתב צבירור שאחר ביאת השמש ויס גמור הוא לל דבר עד שיראו שני כוכבים צינונים שאלו הוא זמן בהש"מ וזהו דעת ר"ה ז"ל ובפרק י"ח מהל' שם' על שמששקעת החמה עד שיראו שלשה כוכבים צינונים הוא הזמן הנקרא בה"מ בכל מקום והוא ס' מן היום ס' מן הלילה. והיינו כדעת הר"י והגאונים. ובפרק י"ח מהל' פסולי המוקדשין כ' שהאכל קדשים קלים שמתורו עד אחר שקיעת החמה של יום שני שהוא חייב כרת ונראה שזהו כדעת הרא"ש והראב"ע. וכן נראה מדבריו עוד שם שכל ומואמתי מתחייב כרת משקיעת החמה של יום שני שהוא תחלת הלילה של יום ג'. ובפרק ט' כ' בעל מנחת כהן על דברי הרמב"ם שם סותרים זה את זה לא נהקין כלל קדשי לשקיעה וכמו שכתבנו ע"כ. וכ"כ הרדב"ז חלק ד' סי' רפ"ב ומ"ס מדברי ר' יונה והגאונים ר"ז ור"ה שדברים הובאו במור"ם להשקיע דמשמע דעד הערב תחלת המנחה היא השקיעה. י"ל בזה שהאנוס לשיטתו אינו אלא סופרים דמשקיעת החמה הנגלים היו בהש"מ ז"ל דלא כלום הי"ב שעות צינן וע"כ דמחזיקים מעת הירחא וכן ס"ל לרבינו יונה וכן דעת הגהות מרדכי שהביא בעל מנחת כהן שדעתו מפורשת דה"ב שעות הם מזריחת השמש עד שקיעתה. והיינו דס"ל ג"כ כשעות הגאונים דבהש"מ מתחיל משקיעת החמה מעל הארץ. וז"ל לרד"ה ע"כ דה"ב שעות מתחילין מזריחת השמש וכמו שביאר ח"ה בספיק

כזי זה אין עורר מחזיק את בשרו אף ח"ה בזמן שישבין עליה רוחא ובזמן שאין יושבין עליה גמרא ופירש"י אין עורר מחזיק את בשרו משהפסג הוא כיון ואינו יכול לחזור ולכסותו כו'. ומשמע דעולא נמי ס"ל הכי דלאו בלשון קשיא קאמר לה ומשמע ג"כ דש"פ עולא ח"ה הוא לדוק לר"ה שקורי קמשקיריו וע"ז השיב ר"ה ארץ כזי כתיב בה. אלמא דרק טענת הגדוקי ה' לרמות דברי ר' יוחנן אבל עולא הוי סבר דברים אלו שאמרו משום ר' יוחנן ור' חסי ועפ"י הנה נוכל לומר דעולא דאמר מן המודיעים לירושלים ט"ו מיל היינו שהוא עכשיו כן ע"פ המידה וס"ל דכן היה נמי בזמן הבית דסבר לה כרבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן דל' מילין הוי מנ"ה עד שקיעת החמה או דר"ע דאמר מן המודיעים היינו שיעור מדה זו דמן המודיעים לירושלים לאחר חורבן דגמלא אבל ר' יהודה דאמר כל שאינו יכול לניסב בשעת שמיטת דהוי יותר הרבה מנ"ה מיל ס"ל דהא דאמר ר"ע מן המודיעים ולחוד כו' היינו קודם חורבן בזמן ישוב ח"ה דרווחא והוי טפי מהשתא וח"ה השתא מהחלות דעולא ורב יהודה דלא נהקין במחלות וגם דרב יהודה לא פליג אעולא דאמר מן המודיעים לירושלים ט"ו מיל הוי דמשכיו לכו"ע הוי ט"ו מיל כנ"ל. אף הנה ע"כ לאו כו"ל ס"ל כהני אמוראי דמיימי ציטין דבזמן ישוב הוי רוחא ושלח בזמן ישוב גמרא. דבכתובות (ק"ב) גרסינן אמר רב שהדא מאי דכתיב ואין לך חרך חמרה נחלת כזי למה ח"ה נמשלה לכזי לומר לך מה צ"ה עורר מחזיק בשרו אף ח"ה אינה מחזיק פירותיה ופירש"י עשה פירות מרובין עד אין מקום להניעין ד"ה מה כזי זה קל מכל החיות כו' הרי דמיימי שני דרשות מהקשה להך לכזי ולא מיימי דרשא זו דרווחא בזמן ישוב וגמרא שלא בזמן ישוב. ובב"מ (כ"ח) ר"ה כו' ורמיהו בג' במרחשון כו' ט"ו יום אחר החג כדי שיוע אחרון שבא"י לנהר פרט אמר כו' יוסף לא קשיא כהן במקדש ראשון כהן במקדש שני במקדש ראשון דנפשי ישראל טובא דכתיב בזה יהודה וישראל רבים כחול אשר על הס לרוב בעיני כולי האי במקדש שני דלא נפשי ישראל טובא דכתיב בזה כל הקהל כאחד ד' רבוא כו' לא בעינן כ"ה חורבן לא נחשטה ובלא"ה משמע וישבו הכהנים כו' וכל ישראל בצעיהם וכיון דהכי הוא חופכא מסתברא כו' ואם בזמן ישוב רוחא ח"ה ח"ה אחי"ל כתי' קמא דמקדש ראשון בעינן טפי כיון דכתיב רבים כחול ורווחא ח"ה בעינן טפי אבל במקדש שני אף שישבו בכל עריסה מ"מ כיון שהיה הישוב מועט והיה ח"ה יכול להחזיק אפי' בלא חורבן לא נחשטה ובלא"ה משמע כהן דמקדש שני לא היה כ"כ מרובה באוכלוסין ולפי דעת האמוראים דגיטין שהיה ששים רבוא עיירות בזה המלך ה' רבוי גדול מאד. עכ"פ לפי דעת אלו האמוראים האחרונים משמע דאין שמי צמח ח"ה לפי רוב הישוב ואל"כ אם מן המודיעים לירושלים עכשיו כן ט"ו מוכח שזה היה במקדש. והשתא ח"ה דעת הרמב"ם דבאמת התבייחא דמוחזיב גמרא מר' יהודה אינה רק לעולא דליתר מן האמוראים דשמיטת לכו הא דר' יוחנן וע"כ דס"ל כר"ה דהוקשה ח"ה לכזי דבזמן ישוב רוחא ושלח בזמן ישוב גמרא. וח"כ אין ראיה מר"ע דפליג על ר' יהודה בשיעור שמעלות השחר עד הג"ה דאף דהשתא הוי ט"ו מילין מ"מ בזמן ישוב היה יותר ופיר קמוחיב לעולא אבל לאמור' דב"מ ולר"ה דכתובות דס"ל דלא נשתה ח"ה בכמותה לא קשה כלל מר' יהודה דהא ר"ע ע"כ ס"ל דה' מילין הוי מנ"ה עד הג"ה ולי' מילין מנ"ה עד שקיעתה דהיינו ט"ו מילין עד שעת שמיטה. וח"כ אין קשיא על הרמב"ם שפוסק כר"ע וכהני אמוראי דב"מ ובר"ה דכתובות דליתר דתתרו וגם מושב למה פוסק הרמב"ם כעולא ולא כר' יהודה משום דלר' יהודה ל"ל דנשתה ח"ה ולשיטתיה אולי צניעין. אלא דלכתי קשה סתירה דברי הרמב"ם דברים בדרות צפ"י המסמיה נראה שסובר כר"י דר' מילין הוי מנ"ה עד הג"ה. אף באמת שם ברמב"ם לא נזכר כלל ד' מילין אלא שעה וחומש משעות הזמניות וח"ה י"ל שפיר דר"ע לא פליג אר' יהודה אלא בשיעור שבין ל"ה לשקיעתה אבל בזה דמנ"ה עד הג"ה הוי חלק עשירי לא פליג ויהיה לפי"ז מנ"ה עד הג"ה חמה שלשה מילין ושלושה רבעי מיל. וד"ק היטב:

השמש עד שקיעתה ח"כ פלג המנחה היו טובא קודם השקיעה:

(ב) שוב כ"ל דלדבריה לשי' הגאונים יש להביא עוד רלו' גדולה בע"ה מנח' להשעות של היום מתחילין מנח' להשעות זה ודאי דהיי' בחצי הלילה דמונת כבודות ה' מוכון בחצי הלילה האמיתי מנח' שנתקשה בגמ' ברכות (ב'): מנח' שחזר משה בלילות השמשות דלא היו ידע האות האמיתי. ומסיק דהיי' ידע ל' אלא שחזר יטעו אלטגייני פרשה עכ"ל ח"א דהיי' הלילה ה' ע"ד הקרבן. אלא ודאי חזי ממש וא"כ כיוון דידעינן דמעלות השחר ימנח' הוא ח"כ ע"כ ה' מעלות השחר עד חצי הלילה כ"כ שעות כמו מחצי הלילה עד תחלת הלילה. והשחא בשלמא לשיטת ר"ת י"ל שפיר דשעות הלילה נחשבות מן שקיעת החמה עד זריחת החמה. ומנ"מ אחר עבור שש שעות משקיעת החמה היו חלות לילה האמיתי כי אף שאין ח"כ שעות של הלילה כולם לילה ממש דהא מן השקיעה עד לנח"כ ימנח' הוא מנ"מ ה' גם מעלות השחר עד הל"ה ימנח' הוא בשיעור שזה שמן שקיעת החמה עד לנח"כ וא"כ השש שעות שמן עלות השחר עד חצי הלילה המנח' נכנסות בלילה כ"כ כמו השש שעות משקיעת החמה עד חלות לילה וא"כ עכ"פ החלות לילה אמיתית אבל אי ימנח' דהא דחשבינן שש שעות דלילה משקיעת החמה הם שעות הלילה כולם ממש כמו שאנו לריכס לומר לשיטת הגאונים משקיעת החמה לילה הוא ח"כ חזק נאמר דהשעה שעות האחרונות הם כלות בזריחת השמש דא"כ הם כונסות שעה וחומש מן היום אבל מן הלילה היו רק חמש שעות חסר חומש. וא"כ חזק ה' חלות לילה דרוד ומנח' בחזית הזמן דקאמר בגמ' על סתירה הכוזבים חלות לילה ח"כ חסר. וקדמו עיי' אשמורות דדרך מלכס לעמוד בנ' שעות ואיכא שית דלילא ותרתי דימנח'. וזה ה' שית דלילא איכס כולם של לילה אלא גם מן היום שעה וחומש. וא"כ חלות לילה האמיתית הוא חצי שעה וחצי חומש קודם. אלא ע"כ י"ל לשיטת הגאונים דהלילה מתחלת משקיעת החמה מעל הארץ דמניין י"ב שעות הלילה משקיעת החמה עד עלות השחר. והשחא היו חלות לילה ממש לפני שש שעות האחרונות של לילה. ומוכח ג"כ בבביר ששעות היום מתחילין מעלות השחר דקאמר שית דלילא ותרתי דימנח' אלא ששעות היום מתחילין חזקף מנח' שעות הלילה:

ענף ד

בו יבואר א"ר החקירה העיקרית איזו מן השישיות קרובה יותר להלכה לפי סוגיות הגמ' ודעת רוב הפוסקים וז"ל:

(א) הנה אחרי שנתבאר בע"ה למעלה דמנין ח"כ שעות של יום מתחילין מנח' ש כמו שהוכחנו בראיות עצומות מנ"מ הנה יחברר לנו מזה ג"כ דהלילה היו משעת לנח"כ דהיינו ד' מילין אחר שקיעת החמה מעל הארץ. דלמדינן בבבבית פ' תפלת השחר חפלת המנחה עד הערב לרבנן דר"י ומוכח בגמ' דהערב היו בכלות פלג מנחה אחרונה דהיינו י"ב שעות היום והערב מזה למעלה (ספין ט"ו) הרי דהלילה מתחלת אחר כלות ח"כ שעות והיינו ע"כ בלילה ח"כ שש ד' מילין אחר השקיעה דהיינו בסוף שש שעות אחר חלות היום. וכן מוכח בע"ה (כה). דרדש החס ויעמוד השמש בחצי השמים ולא אף לבוא כיום חנויס וקאמר ריב"ל עשרים וארבע שעות אולז שית וקס שית אולז שית וקס שית. הרי מוכח מזה דביאת השמש הוא שעה שעות אחר חלות היום וכיון דהשעות מתחילין מעלות השחר מוכח דסוף ח"כ שעות דהיינו שעה שעות אחר חלות היום כשלמנח' בלילה שחזר ד' מילין אחר השקיעה. וא"כ שבוזב ולא אף לבא ש"מ דביאת השמש האמיתית דהיינו לילה ככל מקום בחזרה דכתיב ובלא השמש היו בלילה ח"כ. וכן מפורש ברש"י

בספין שחזר זה. אבל עלי' חזו דנין חס סוגיות הגמ' ורוב הפוסקים נוטים אל סברא זו או שגרה כדעת ר"ת וכמו שיבאר ח"ה בהמשך הדברים בספין הבא:

(יג) ומה שהשקה עוד דחס כדברי הת"ה דפלג המנחה הוא שעה ורביע קודם לנח"כ. לא יהי' לנו בע"ש לקבלת שבת ולהדליק אף הגר אלא שיעור חלק ח' מעשרים בשעה שהוא הזמן ששקיעת החמה מוקדמת לפלג המנחה שהוא שעה וחומש לפני לנח"כ. דקודם פלג המנחה חסור להדליק הגר דבלבד שלא יקדים שח' לקבל שבת קודם פלג המנחה. והביא דברי הפוסקים. וטעם השקה לעולא ורבה דפסחים שסוברים דמשקיעת החמה עד לנח"כ ה' מילין דהיינו שעה ומחלה ח"כ היו פלג המנחה אחר שקיעת החמה וזה הפך מה שגרה מנח' ופוסקים שגריי הכל פלג המנחה קודמת לשקיעת החמה מעט או הרבה ולבד זה קשה חזק היו מזהים חלו האמוראים והפוסקים שסוברים כן (ורש"י בבבבית ב' וחס' פסחים י"א: וסנהדרין מ"א:) בהלקח הגר ובקבלת שבת שהרי חס היו מדליקין הגר ומקבלים שבת בנ"ע קודם השקיעה היה זה קודם פלג המנחה יותר מרביע שעה וזה חסור ואם היו מדליקין אחר פלג המנחה כבר היה אחר השקיעה ואחור ממש חסור שבת. הנה לשנ"ד חזי מתמיה דמנ"מ ח' המוכח רובא להוכיח לדעת הגאונים דס"ל דבש"מ ה' מילין משקיעת החמה מעל הארץ ח"כ מה לר"ה להוכחות קטשות חל. היה לו להביא גמרא ערוכה (ברכות כ"ו:) איכא שית לכו עד ועד ככלל או דלמא עד ולא עד ככלל ח"כ ר' יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד ככלל היינו לנח"כ ב' ר' יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד ככלל ר' יהודה היינו רבנן כו'. מבוזר מזה בני שוס ספק דפלג מנחה אחרונה שלים בערב. והשחא חס ימנח' דבערב היינו שקיעת החמה מן הארץ ע"כ ד"ב שעות היום הם נחשבות מזריחת החמה עד שקיעתה. ואם ימנח' דערב היינו לנח"כ ובעת ר"ת לא קשה גם מכל הני. דלכתי איכא זמן טובא לחוס' שבת בין למ"ד ד' מילין היו משקיעת החמה עד לנח"כ ובין למ"ד ה' מילין. ומה שהקשה גם לר"ת דמאן דלא בקי בשיעורא כדאמר ל' רבא לשמע' אחון דלא בקיאותיו כו' אין לו להדלקה אלא זמן קצר אחרי כ' בשעה ומי וילך לחון כזה. ובפרט כיום המעונן. ואני מתמיה חז' בשביל שקה למי שאינו בקי או כיום המעונן. נעשה שיעורים אחרים בקביעת המזגים. ובודאי מ' שאינו בקי או יום המעונן פשוט שיקדים להדליק בעוד ודאי יום מלכנס בספק חסור מלכזה או מלכטל ההדלקה לגמרי וזה פשוט. גם לבד ח' הנה בש"מ הוא ח"כ לילה ולר"ת ה' ג' רביעי מיל לפני סוף השקיעה. ואי היו לילה ח"כ יהיה פלג המנחה יותר משעה ורביע לפני לנח"כ דהיינו מחלה מהשיעור ג' רביעי מיל שהוא פחות מעט משמינית שעה. וא"כ בלירוף החלק כ' משעה חזי שיעור קטן כמו ש' המוכח. כי מאחר שבה"מ הוא ספק ודאי מ' שאינו בקי או כיום המעונן יכול להקדים כשיעור הל'. וזה יחזק ג"כ מה שהקה מרבי דמייני בבבבית שס' אומר אידון פסם אחת מתקשרו שמים בעצבים כסבורים העם לומר חשבה הוא ונכנסו בלכניס' והתפללו של מ"ש בשבת ואח"כ נתפסרו העצבים וזרחה חמה ובלאו ושללו את רבי וזמור הוול והתפללו התפסרו. ובודאי היה חזק פלג המנחה שקודם זה חפי' ליבור היו לריכס לחזור ולהתפלל שהרי לא הגיע זמן ערבות חפי' לר' יהודה וכו' הב' ס' רס"ג וא"כ חס אין בין פלג המנחה לשקיעה אלא חלק ח' מנח' בשעה חזק אפשר כשיעור מועט כזה אירע אחרי המעשה עכ"ל. ולפי חז"ל ינחא דריון דיש ספק מנח' בש"מ שחא היו לילה ג' רביעי מיל קודם לנח"כ וא"כ פלג המנחה היו קודם השקיעה כשיעור פחות מעט מחלק שמינית שעה וכו' בשעה שלפ"י יכול להיות אחת המעשה בזמן זה שאינו מועט כ"כ כמו שכתב המוכח. ולפי מ"ש למעלה ענף ב' חות ג' ביבאר דברי הירושלמי ריש ברכות עפ"י פ' הפני משה דרבי סובר דבש"מ היו מיד אחר שקיעת החמה מן הארץ ח"כ ג"כ. דכיון דרבי סובר כשעות הגאונים ח"כ לרדיה חשון השעות הוא מזריחת

היה גם חלות לילה דרור וגם דחורה כתיב ויהי בחלי הלילה. חלל ודלי דהוי בחלות ממש ולי"כ מה הוקשה לו ממש. וגם דוחק לומר דהיינו מה שאמר שמה יטעו אלטוניי פרעה דהיינו הטעות שיתשוב הלילה משקיעת החמה עד זריחה. דמה שייך בזה שמה חלל ודלי יתשוב כן. שאין ידעו דעת חורה דהלילה היא רק עד עלות השחר. חלל דמוכח מזה ב"כ כר"ת וסייעתו דתשבינן הלילה מלאה"כ ועד עה"ש והוי זמן שוה :

(ה) הנה כבר הבאנו בע"ה ראיות חזקות מסוגיות הש"ס לר"ת וסייעתו אמנם בהיות שחלילה לנו לבנות יסוד על מה שגראה לנו לפי קט שכלנו וקולר דעתנו נגד גאוננו ז"ל. ע"כ לריכס חזק להביא בזה דעת הפוסקים הראשונים והאחרונים אשר מפורסם אלו חיים. הנה כבר הוכחנו לדעת כי רש"י ז"ל ס"ל כר"ת מסוגיא דע"ו והוא ברור לענין וכן דעת הרמב"ם ז"ל כפי מה שאומרת הרדב"ז ופשוטא לפי מה שהוכחנו דס"ל דתשבינן שעות הזמניות מעלות השחר. וכתב ז"ל במסגרת מלימתי קרין אח שמש בשחרית דכל השעות שבמסגרת הם שעות זמניות וא"כ י"ב שעות שעד הערב הוא בזמן לאה"כ שאחר ד' מילין משקיעת החמה מעל הארץ כנ"ל. וע"כ כן גם דעת הרמב"ן והרשב"א שהבאנו (עקף ג') סעיף י"ג) שהביא בעל מנחת כהן בשנים שסופרים גבי פלג המנחה דהשעות נחשבות משה"ש. ואף דהרשב"א בחי' מוסק בל"ע על ר"ת בסברא קדומה דשתי שקיעות מורכבות מ"מ לדינא ס"ל כר"ת חלל שקעה לו מדברי היושלים. ומ"מ שערי התירושים לא נגענו לפני הרשב"א ז"ל. והר"א"ש בתוספת תפנית סי' י"ב דעת ר"ת ובמקומו שם כתב דאין ראיה כ"כ מהחם דלמלא לחומר קאמר לחם לר"ת. אמנם מנ"ש ביומא (ס' ח') דשיעור ביה"מ הוא מהלך חלק ות"ק אמה קודם הלילה משמע ליה דס"ל להרא"ש אפי' לקולא כר"ת וכ"ל הרמב"ן והסמ"ג והר"ן. וכ"ל החוס' רבינו חזקיה ומרדכי והרשב"א ור"י ובעל מגיד משנה כמו שהשכים הרדב"ז וכ"ל בעל העיטור ומנעמנות רי"ף וכ"ל הרדב"ז וב"י והסמ"ג בס' ש"ח :

(ו) והנה ראיות לרבינו הגר"ז בסידור שכתב וז"ל אבל אין לסמוך כלל להקל ע"פ מ"ש הרב"ז בשו"ע הל' שבת בשם י"א והוא דעת ר"ת וסייעתו שעד כדי הילוך ג' מילין ורביע שהוא קרוב לשעה צומתו אחר השקיעה הוא יום גמור. ואח"כ מתחיל בזה"מ דר' יהודה והוא כדי הילוך ג' רביעי מיל שאז הוא זמן לאה"כ לילה ודלי כמשא"ל משקיעת החמה עד לאה"כ הוא כדי הילוך ד' מילין. כי כבר חזר בו הרב"ז בשו"ע י"ז הל' מילה ופסק בפשיטות דאחר השקיעה מיד הוא ביה"ש וכ"פ הר"ת שם ובכ"ז שהר"ח סי' תע"ב וטעמו וממוקם עמו כי ר"ת וסייעתו יחדיו ניגהו נגד הגאונים הראש' ר' שירא ור"ה בנו (הובא לשו"ם בחשו' ר"מ חלקה' סי' ל"ו) ואחריהם ר' חננאל (בש"ל) והר"ף והרמב"ם והראב"ן וסייעתם נגד ר"י בעל החוס' ובעה"ט וסייעתם ואינהו חתראי וחלקן על ר"ת וכ"ל הרא"ש בשם הרר"י ומה גם כי דעה זו נגד החוס' ופליאה נשגבה שהרי שיעור ד' מילין משמעות השחר עד הן החמה שבדברי ר"ל בגמ' מבוזר שם בפי' שהוא שיעור אחד ממש כשיעור ד' מילין שמהשקיעה עד לאה"כ ובעת עליית השחר נראה שיעור ד' מילין משקיעה עד מלא סופר ואל ששה סופרים בלבד וככה ממש הוא ודלי בסוף הילוך ד' מילין אחר השקיעה. אבל זמן חלול הלילה לענין מלות של חורה שהוא כלאת וראיות ג' כוכבים לבד ודלי שהוא מוקדם הרבה לזמן לאח וראיות כל הכוכבים כמו שגראה בשעת עליית עה"ש. ועד יס פליאות עליונות המהוה של דעה זו וגם ראיות רבות ועליונות מסוגיות התלמוד לדעת הגאונים הנס שאין דבריהם לריכס חזק כעוד שדבריהם דברי קבלה עכ"ל הזהב :

(ז) ואני מתפלל מאד בדברי מאורינו רבינו ז"ל שם"ס דרבינו ב"י חזר בו מנ"ש בל' שבת בש"ע י"ד הל'

ברש"י ש"כ יס במשמעה שתי עכבות אחת בחלי השמים. והיינו בחלי היום. ואחת סמוך לשקיעתו דכתיב ולא חץ לבוא ושבו פירש ב"ר"ה הי' אותו יום מעלות השחר עד יליאת הכוכבים ושבו פי' ב"ר"ה ואולי סת' עד ערב. ח"כ מבוזר מדבריו שהיום נחשבו השעות שלו מעלות השחר והשקעה שעות שאחר חלות היום כלות בשקיעת החמה האמיתית שהוא יליאת הכוכבים וע"כ היינו ד' מילין אחר השקיעה הנגלית דלמ"ה חלל חזק אחר השקיעה הנגלית ח"כ לא חזל סת' אחר עמידתו בחלי השמים חלל ה' שעות דשעה וחומש הוי משקיעת החמה עד יליאת הכוכבים :

(ב) באופן שאני עומד משתאה מחריש לדעת חזק אפשר ליישב דעת הגאונים. אפילו על דל הדוק ואולי י"ל כיון דשעות אלו שאלו חשבים מעלות השחר הם שעות זמניות. וזיון דלמו חשבים השעות לפי הזמן לריכס אז לחלק חלי היום הראשון לשש שעות מעלות השחר עד חלות וחלי היום האחרון מחלות עד השקיעה שש שעות ויהי' שעות אלו קטנות משעות שלפני חלות היום. וח"כ חמוד של שחר נשחט בששה שעות שנוגלת השחר עד חלות היום וזמן המנחה נחשבת שלשה שעות משעות הקטנות של אחר חלות היום. אמנם כל זה דוחק עמוס שאין הדעת סובל בדבר דוכחא אמרי' י"ב שעות הוי היום (סנהדרין ל"ה: ע"ו ג') ומשמע ודלי דהיום נחלק ל"ב שעות שוות. וגם כי מקרא מלא דבר הכתוב (בנחמ' ט') ויקראו צם' תורת אלהים רביעית היום ורביעית מנחותיו וגו'. ובתפנית י"ג) מוקי לה בלאחר חלות היום לותן שתי רביעיות ללמא דמנחות היום עד הערב הוי שתי רביעיות ופלג המנחה הוי רביע היום. משמע דהשעות שוות וכל ג' שעות הוי רביע היום :

(ג) שוב ראיתי בספר מנחת כהן (מלמא ח' פ' ה') הביא דעת הראב"ע בענין זה דמוקם של ערב ובקר ש"כ בפי' יתרו בפסוק מן בקר עד ערב. וז"ל דע כי בקר האמת הוא צורות השמש גם יקרא בקר בעלות עמוד השחר. וזה הבקר הוא ע"ד מקרא והערב האמיתי הוא נשקיע השמש גם יקרא ערב על דרך מקרא עד עריבת האור. וכל חכמי התולדות וכל חכמי המזלות מודים כי גבול היום הוא מרגע היות עגולת השמש כנגד שטח הארץ בכל מקום והוי מעת לאחור עד עת צומו עכ"ל. והנה ודלי שאין דעת חז"ל כן דהא לכו"ע מעת עלות השחר ימנא הוא. והוכיחו כן מן המקרא ולמנו עושים במלאכה מעלות השחר כי' ואומר והי' כי' והיום מלאכה. והוכיחו שכל דבר שמוצאו ביום חס עשאו משה"ס כשר הוא עיקר היום הוא מריחת השמש ורק ע"ד מקרא נקרא יום ומעלות השחר מנל' מנחה קרא לכל המלות של יום ששכר' מעלות"ש. דלמא בכל המזלות שזכר יום מיידי מיום האמיתי ורק הכא ע"ד מקרא אמר והי' לנו היום מלאכה. חלל ע"כ דכל מקום שנאמר בתורה יום סתם הוא נידון כיום דעורא מעלות השחר עד לאה"כ ומויה דה"ל בליה נקראת בתורה כל מקום שנאמר לילה סתם בליה דעורא מלאה"כ עד עלות השחר :

(ד) ולפי המבואר בראב"ע דלדברי חכמי התולדה ותכני התבונה כולם יעידון דהיום הוא מריחת השמש עד השקיעה והלילה משקיעה ועד זריחה ועכ"פ לדעת החורה הוא הלילה משקיעה ועד עה"ש לדעת הגאונים. יקשה לי עוד למה הולכו חז"ל לומר דהא דלמא משה כחלות שמה יטעו אלטוניי פרעה והלא הי' מוכרח לומר כחלות. משום דע"פ תורה החלות הוי מחלה הלילה משקיעת החמה עד עה"ש ותכני מלרים ודלי הי' חשבים כחכמי התבונה והתולדה דהלילה היא משקיעת החמה ועד זריחה וח"כ הוי החלות מאוחר בחלי שעה וחלי חומש לדעתם. ואין לומר דכיון דהוי קודם מתן תורה ח"כ הוי גם תשבינן משה ע"פ חמת התבונה והתולדה זה אינו דמשמע בגמ' דלמ"ה לילה דמשה

הל' מילה משום שסתם וכו' בפשיטות לאחר השקיעה מיד הוא בהש"מ. הנה זה לשון הש"ע (ס' רס"ו סעיף ט') בשעור בהש"מ חילוקו תחלו ואחוריו בס"פ במה מדליקין וכו' בעל העשור מספק לן הלכה בדברי מו' הלך חי חתוליד ישרא משתקע החמה ס' הוא עד דלית ביהש"מ דר"י וימול לעשרה ולי חתוליד במו"ס משתקע החמה עבדין לחומרל כדכנס. הנה בש"ע לא כתב אלא לשון בעהש"ט ובעהש"ט סובר להדיא כר"ת וכו' לשון משתקע החמה שלדעת ר"ת מורה לשון זה על סוף השקיעה. ומסתיונות לשון חז' רח'י' דהלא סתם שס ג"כ מלפני פלוגתא דרבה ור"י אלא כ' סתמא עבדין לחומרל כרבה וע"כ דסמך חמה שפי' בהל' שבת דין ביה"ש בבחור. והש"ך לא כתב שס החלטת דעתו כמור"ס אלשקר אלא הביא דבריו ולא כתב עליהם כלום. ומ"ס דר"ת יחידהא הוא הנה בתשו' הרדב"ז (חלק ד' ס' רפ"ב) שהבאנו למעלה כ' בחור דבריו שלא ראה מו' שחולק על ר"ת זולתי הרמ"ס והרשב"א הגיה בל"ש. וכבר הוכחנו בל"ש דעת הרשב"א להלכה כר"ת. ומ"ס מהר"ק והרמב"ם כבר נתבאר דעת הרמב"ם כר"ת וכו' הרדב"ז שס וכו'ל. ואך חפ"ל כי ר"ת יחידהא הוא אחרי שהכל פסקים ראשונים שהיו שונים בלמא אח דבריהם בכל דין וזה מתבאר בסגנון דר"ת כמו שזכרנו בל"ש למעלה יותר מעשרה. ומ"ס מהגאונים שכל דבריהם דברי קבלה. הנה מ"מ הלכתא כדבריהם וכו' בדין זה הרדב"ז שס. ומ"ס רח'י' מההשם שבע"ס הרקיע מלא כוכבים ומסתמא כן ד' מילין אחר השקיעה הנה הני משתמא מחמתם לדעת מה הולך רבינו לדון מהבקר על הערב. אם דבר זה הוא מוחשי' וכל לראות בערב אחר עובר השמש מעל פני הארץ ד' מילין אם הרקיע מלא כוכבים או שנמלאו רק ג' כוכבים ואך יסול רח'י' ע"כ הדיקס על דבר מוחשי. ועוד יתבאר ח"ה הדברים לקמן בענף הבא :

ענף ה

בו יבואר א"ה חשבון הד' מילין שבין השקיעה לצאת"כ אם החשבון הזה מוחלט בכל ימות השנה. ובכל חלקי הישוב או שהוא משתנה לפי העת והמקום :

(א) הנה הרמב"ם כ' בפי' המשנה (מזכר למעלה ענף ג' סעיף ח') דמעלות השחר עד זריחת השמש הוא שעה וחומש שעה מן השעות הזמניות. וזוהי הזמניות היינו שאין מתקלקל את היום מעלות השחר עד לל"ב חלקים וחלק אחד הוא שעה. ולפי החשבון דעשרה פרסאות מהלך חס ביום היינו מעלות השחר עד לל"ב עולה יפה חשבון הרמב"ם דפרסה אחת דהיינו ד' מילין הוא שעה ושני עשיריות שעה דהיינו שעה וחומש ועכ"פ אל למדין מזה דר' מילין הגאמר בנמ' מעלות השחר עד ה"ה היינו בימים השנים ושאר הזמנים הם לפי ערך זה דמעלות השחר עד זריחת החמה חלק שנינו מוחזק שמזריחת החמה עד שקיעתה. וכן משקיעת החמה עד לל"ב דשעור אחד להס. אך הנה רח"הי' בתוס' חדשים דמשניות דט"ו הוא ברמב"ם וכו' שעות השעות אבל בלמא הדבר ברור שאין כלל ט"ו והג' הגבוהה היא שעות וזמניות כמו שהוא לפנינו ברמב"ם והוא מנ"ס הרמב"ם בפי' אלו עוברים דשעור מיל הוא שני חומשי' שעה משעות השע' וח"כ ד' מילין שמונה חומשי' וח"כ יהיה זה סותר למ"ס הרמב"ם בבירור דמעש"ס עד הזריחה שעה וחומש דהרי לפי דבריו באלו עוברים היו שעה ונ' חומשי'. אלא ע"כ דבברכות מיירי בשעות וזמניות והחשבון מכון. ועוד אם שעה וחומש דעה"ס עד זריחת החמה היינו משעות השע' ח"כ הרי כל העשרה פרסאות דקשיו בפסחים כגללים ב"ב שעות

השעות ומשמעות הגמ' בפסחים שס דעשרה פרסאות היינו ביום נוסף דמירי שס בע"ס וכו' הדבר ידוע דיומי נוסף וחסרי מעש"ס עד לל"ב יהיה יותר מ"ב שעות השעות שס כ"ד במעל"ע וכו' מבוחר הטעם בה"י (ס' חל"ס ס"ק י') והביאו ג"כ ביומי הגמ' בע"ס. וח"כ מבוחר דהרמב"ם שעות וזמניות קאמר בלי ספק. ויתבאר לנו מדברי הרמב"ם דומן עלות השחר מתקרב ומתרחק מזריחת החמה לפי אריכות הזמן שבין זריחת החמה לשקיעתה וכן בודלי זמן שקיעת החמה לפני לל"ב מתאחר ומתקצר לפי אורך הזמן שהשמש שולחת על הארץ. וזוהי יתבאר דברי רבינו הגמ"ז ז"ל שעמדט עליהם בסוף ענף ד' שהביא ראיה מעלות השחר שאו הרקיע מלא כוכבים שכן מו' בודלי לענין סוף היום שראיתו ג' כוכבים הוי קודם הרבה ללכת כל הכוכבים. והקצתו שס מה הולך רבינו להביא ממרחק שקיות והלא אפשר לראות דבר זה גם בלל"ב ממש. ולפי ה"ל הדבר נכון שאין הזמן של ד' מילין מוגבל כלל על לל"ב כי תלוי באריכות הימים. ובימים ארוכים שפי' אחר ד' מילין אין הרקיע מלא כוכבים. ובימים הקצרים גם לפני הזמן הזה הרבה הרקיע מלא כוכבים ע"כ הביא ראיה מעש"ס שזמן עלות השחר ידוע לנו היטב ויכיר בעלמאותו בלי חשבון מזריחת השמש וח"כ מאחר שאלו ראיה שבלותו הזמן הרקיע לעולם מלא כוכבים ע"כ אנו יודעים שבזמן של החוס' הוא סוף השקיעה ואלא"כ ג"כ הרקיע מלא כוכבים :

(ב) אלא דים לתמוה לפי"ל לה' יהודה דס"ל דמתחילת השקיעה עד סוף השקיעה החמה מהלכת עובי הרקיע ומשער בזה עובי הרקיע אחד מעשרה ביום ח"כ מאי נפ"מ בין יום אחד ליום קצר וכו' ביום הארוך נחוסף דבר מה של עובי הרקיע ממה שהוא ביום קצר. וח"כ למה יהא חילוק לענין סוף השקיעה ותחילת זריחת השמש בין יום אחד וקצר. אך בלמא גם אם נאמר דשעור שבין עלות השחר לזריחת השמש הוא לעולם שיה' ד' מילין יקשה נמי מאי פשיטותא דעובי של הרקיע אחד מעשרה ביום תדע כמה מהלך כו' דמירי חיתי נשער שעור עובי הרקיע בימים השנים ולא נשער אותו בימים הקצרים או בימים הארוכים לחמהא. ואשר ע"כ ג"ל דבין לפי דעת חכמי ישראל דחמה מהלכת למעלה מן הרקיע בלילה שלפ"ו בלחות ד' מילין שבין שקיעה ללל"ב מהלכת החמה בעובי הרקיע וצין לפי דעת חכמי האומות שצילת החמה מהלכת למטה מן הארץ שלפ"ו ל"ל בלחות ד' מילין החמה מהלכת עובי הארץ שצין שעת האופק שלנו לתחתית הארץ. מ"מ בימים הארוכים שהחמה מהלכת בלילה למטה מן הארץ בסמוך אלינו כדועט עפ"י החכמה. ולכן חפ"י בשבחה אל תחתית הארץ עדיין מאירה לארץ ולדרים עליה עד אשר נתרחקת הרבה. ולהספך בימים הקצרים חפ"י אם על עברה השמש כל עובי הא"ל מ"מ כיון שהיא מהלכת סיבובה חזק מעולם ישובו. משנכנסה בעובי השמים או שנסתרת מאופקנו אף שלא בזה אל תחת הארץ מ"מ תחשך אורנו ויראו הכוכבים. ואשר ע"כ שיערו חכמים על"ס הלכות השמש בעובי הרקיע בימים השנים. ולפי"ל הנה בימים הארוכים בשעור ד' מילין אחר שקיעת החמה הוי לילה גמורה ואפי' לא נראו הכוכבים. אבל בימים הקצרים הוי לילה מיד בלל"ב ואף שעדיין לא ילך השמש מתוך עובי הרקיע אל למעלה מן הרקיע או מעובי הארץ אל תחתית הארץ :

(ג) והנה רח"הי' בס' מנחת כהן פרק ד' שדעתו לעשות החשבון קלחו כמ"ס וקלחו בלוחן אחר וייעט דבמקום זמון ששים והלילה שיום אז הוי ד' מילין משקיעת החמה עד לל"ב ד' מילין ורביע יום ונ' רבעי מיל בהש"מ אבל בזמן שמים קצר אז הוי ג' רבעי מיל לפני לל"ב לילה והמוחר עד השקיעה יום. ובימים הארוכים ביוצט שיש מן השקיעה עד לל"ב יותר מד' מילין ואז הוי ג' מילין ורביע יום והמוחר עד לל"ב בהש"מ. וכחצ שכן במקומות הקדושות אל קיטבי הדרום והלפון ובחלקות תמוז שיש ב' שעות מן השקיעה

הארץ דבדולי היה גם להם פשוט שהחמה מהלכת בסבוב ובגלגל ולא ישוב בדרך אשר בל בו. ומקרא מלא דבר הכחוב (קבלת ח') הולך אל דרום וסובב אל צפון כו' כ"ח שהשמש יאל דרך הרקיע ויסבב אחורי הכפה מומלל לרקיע אשר תחת הארץ. ועתה י"ל שפיר דהרקיע לבדו בלחמ אינו מסתיר את אור השמש רק שכאשר יכנס השמש בעיבי הרקיע שהוא למטה ממקום עמידתו ע"כ לא יתראה לנו אור השמש. ומי"מ בימים הארוכים שהחמה מהלכת קרוב לאופקו ע"כ גם אחר השקיעה יאיר לנו אור השמש יותר בימים השונים. ובימים הקלים שהחמה רחוקה מאתנו יאיר זמן קצר אחר השקיעה והימים השונים יאיר שיעור ד' מילין אחר השקיעה וע"כ כל יום יהיה זה הדבר שהשמש אינו נראה ומי"מ ויוו מזהבין זמן חלק אחד מעשרה ביום כנ"ל. וזה קרי' ל' ר' יהודה עיבי הרקיע והיטו אותו הסבוב שהוא מעל מעטיו כמיוסרו לתוך עיבי הרקיע ושולח אותו לארץ ולדרים מרחוק עד שנסתר לגמרי אל תחת הכפה שהוא מתחת לארץ ומי"מ קרא לנשום השמים מעלה והארץ מטה כמו ששנים מומלל כו') אותו הסבוב קרא שהוא מסבב בעיבי הרקיע והוא אחד מעשרה ביום. והשאל ח"ס ל' יהודה שהטות אותו השיעור לפי ערך הימים אף שעיבי הרקיע עצמו לא ישתנה מדי יום ויום. אכן הגאונים שהקשו לשיטת חכמי ישראל קשוא משמע דס"ל דהסתר השמש הוא רק ממתח עיבי הרקיע ואל"כ קשה ובי עיבי הרקיע ישתנה מיום ליום וע"כ י"ל לדעת הגאונים כמ"ש למעלה דגם בימים הארוכים יהיה לילה אחר ד' מילין לאחר שקיעת החמה כיון שעברה החמה בלוחו הזמן כל עיבי הרקיע:

(ו) **הנה** נחבאר לנו שיש שני דרכים בשטות ר"ת לפי דעת הרמב"ם יתחשבו לעולם הזמנים שבין ע"ה ונ"ה ושבין שקיעת החמה ללח"כ לפי ערך גודל הימים ואריכות הזמן שבין נ"ה לשקיעת החמה ולפי דעת הגאונים לא יהיה הזמנים הנ"ל אפי' ביום אחד יותר מדי מילין. ופשוט הדברים לפי מאי דחשבין היום י"ב שעות מע"ש עד ללח"כ לענין פלג המנחה משמע דקאי אכל הזמנים ואפי' בימים ארוכים ואל"כ לומר שהשעות הארוכות הן י"ב שעות מן הראשונות וא"כ יהיה מוכרח דלפי ערך היום מתרבה הזמן שבין שקיעת החמה ללח"כ. אמנם י"ל שפיר דחשבין הזמן של ד' מילין שלפני זריחת השמש והדי' מילין שלאחר שקיעת השמש בליווי הזמן שמנ"ה עד השקיעה ומתקין הכל ל"ב שעות. ואף שלפ"י יהיה בימים הארוכים עלות השחר וכן החמה בשעה אחת משעות הזמניות וכן שקיעת החמה עם ללח"כ בשעה אחת. ומי"מ אין צדק כלום ופיר' י"ל כסברא הראשונה וזמנו שמוכח לדעת הגאונים כנ"ל:

ענף ו

בו יבואר א"ח סדר זמן התחלת בהש"מ לשיטת ר"ת ולפי שעות השוות כ"ד במעת לעת והשעה ששים מינוטין.

(א) **הנה** כבר הבאנו בריש ענף ג' דברי תה"ד שכ' דשיעור מיל הוא חלק רביעית וחלק עשרים מן השעה וכן הוא בשו"ע א"ח סי' תל"ט גבי שיעור חמץ. וטעמו מובאר שם משום דחשבין י"ב שעות של היום מע"ש עד ללח"כ ובאמת שלפ"י יש לתמוה דמשמע דהא דלמרי' כמה מהלך אדם בינוני ביום י' פרסאות מיירי בינוני יוסף ויומי חשיר מדמיתי לה ללח"כ דלמרי' גבי ק"פ מן המודיעים לירושלים ט"ו מיל יודע הוא בחוש ומופת דימי יוסף וחשיר הם שווים משעת זריחת השמש עד השקיעה כמו מן השקיעה עד הזריחה. וא"כ י"ב שעות השוות הם משעת הזריחה עד השקיעה והם י' מיל כדלמך עולא ודעת הרמב"ם או ל"ב מיל כדלמרי' יהודה כדרייתא. ובשתחלק ה"ב שעות לל' חלקים שם ל' מיל יהיה חלק אחד שהוא מיל שלישיית מהשעה

השקיעה עד ללח"כ או היו ג' מילין ורביע יום והמותר עד ללח"כ שהוא קרוב לשעה בהש"מ. הנה נ"ה שהמחבר הזה עשה פשרה זו מדעתו. והוא רק ע"ד הספק לחוש לחומרא לכל דבר חלי' גם בימים הארוכים יתהלך בהש"מ חיוב אחר ג' מילין ורביע. ולכן יתחבב בימים הארוכים במקומות הסמוכים לצפון ודרום שיעור בהש"מ קרוב לשעה. וגם יתחבב בימים הקלים ביותר שיעור בהש"מ ג' רבעי מיל ולא יקטין שיעור בהש"מ בערך מימים השנים כמו שגידל שיעורו בימים הארוכים בערך מימים השנים מוספק שמה' בהש"מ לעולם הוא שיעור אחד ג' רבעי מיל ואולי הכא לחומרא והכא לחומרא דלל"כ בלתי אפשר שלענין ימים הארוכים יתאריך בהש"מ ולענין ימים הקלים לא ישתנה כלל. הנה בשיעור הג' מילין ורביע שער בהש"מ דעתו מסכמת למה שעולה גם מדברינו דשיעור זה לא יתוסף אף בימים הארוכים. וכן דבימים הקלים יש הרבה פחות משיעור ד' מילין בין שקיעת החמה ללח"כ. אלא דהוא מחמיר בימים הארוכים להוסיף על בהש"מ ממה שעולה לפי דעתו:

(ד) **ובאמת** אני מתמיה על הגאון בעל מ"כ. איך אפשר לומר כדעתו ז"ל שא"כ איך יהיה הענין בימים הארוכים ל' יהודה דס"ל ד' מילין הג"ל הם שיעור הליכת השמש בעיבי הרקיע ובי' יתוסף בעיבי הרקיע בימים הארוכים וכו' דמי"מ לדין דק"ל דחמה מהלכת בלילה למטה מן הארץ וכחננו א"ה שפיר י"ל כן דבימים הארוכים ירבה השיעור הא' כבר הקדמנו למעלה (ענף ב' אות ד') בשם הרדב"ז דלין מחלוקת בשיעור השקיעה כ"ח בליווי השקיעה שוב ראינו להגאון בעל מ"כ בפ' ב' שגמור גם הוא על זאת הקו' וחי' שם בפ"ג דבבבין השמש שוקע באקסון ומתרחב הילוכה בעיבי הרקיע וזה עלה על רעיוני בהקפדה הראשונה ח' אמרתי כי זה רחוק מן השכל ולמה ישתנה סדר ההילוך של החמה בעיבי הרקיע בין ימים השונים לימים הארוכים אלא ודאי דהדבר מוכרח כנ"ל ד' מילין אלו לא יהיה עליהם מוספות אפי' בימים הארוכים כמדינותיו ואף שמאיר לנו כל הלילה בלילה השמש גם בלילה קרוב לאופקו. ומה שחירה גם למ"ש רבינו הגר"י בסדור אלא ספירת העומר. וז"ל זמן התחלת ע"ה ש"מ מח" חייר ואלך במדינות אלו האפניות הוא בלח"כ הלילה כו'. ולפ"י הנה לשיטת ר"ת דמן השקיעה עד ללח"כ היו כמו מן ע"ה עד הזריחה ח"כ היו עד חלות יום מנחל דלין אלא לילה כלל מח" חייר ואלך. ולפ"י יהיה חיבור מלאכה במו"ש שחמ"י חייר ואלך לשי' ר"ת עד חלות ואלח לא נראה ולא נשמע כלל אלא שרבי' ז"ל הכריע בסדור שלו כשיטת הגאונים אמנם לפי מה שביארנו למעלה דהרבה מהפוסקים הראשונים קמו בש"י ר"ת הרבה ראויות מנגמ' ח"כ היה ראוי עכ"פ לחוש לה. וזה לא נשמעו בדאמת אמתות הזמן משקיעת החמה עד ללח"כ לא יהיה יותר מן הד' מילין הג"ל ומטעם הג"ל וכן מעל"ה עד הג"ה ולא יתחבב יום מקדש אף בימים הארוכים ואף במדינותיו האפניות שמאיר זמן הרבה קודם ד' מילין לפני זריחת השמש ואחר ד' מילין לאחר השקיעה חין זה יום אלא סבת האור מושם קרוב השמש לאופקו כנ"ל אבל מ"מ בלח"כ השמש הגמורה לאחר ד' מילין מן השקיעה הנראית לנו:

(ה) **אך** הנה אחי' קשה לי לדעת הרמב"ם הנ"ל בריש ברכות בפ' המשנה דמע"ש עד הג"ה היו שעה וחומש מן השעות המזניות. משמע דהו משערין בכל יום ויום הזמן משמע"ש עד ג"ה לפי ערך היום דלעולם היו חלק עשירי. ולכן י"ל לפי דעת הרמב"ם שיעור הדבר בלוח אחר ק"ח דהנה הגאונים הקשו לדעת חכמי ישראל דבליה חמה מהלכת למעלה מן הרקיע דל"כ היחה נראה בארץ ולא היה הרקיע חוצץ מלראותה שרי' בינוי כמה רקיעים ואין חוצין אותה ואף רקיע שלה אינו חוצץ לראות מה שלמעלה ממנו כו' (כמובא בתשו' מהר"ם א"ח סי' י"ז) ולפי עניות דעתי נראה ליישב דבר זה דהנה נראה ודאי דלא היה דעת חכמי ישראל שהחמה בלילה למעלה מעל הרקיע שממעל לראשנו גרי

קודם שלשים יום. והנה לפי דעת היושלים אי אפשר לומר דהא דכתיב וידבר משה את מועדי ה' היינו שואלין ודורשין בענין של יום כו' כנ"ל בגמ' דלן דהא משה וכל ישראל היו בית הועד וא"כ שלשים יום לפני המועד בענין שואלין ודורשין. אלא ע"כ דרשו דתיקון להם קריאת התורה ביו"ט ויה' לשבתות. אך מכיון דתיקון קריאת התורה ביו"ט. בהר להם לקרות ביו"ט מועדיו של יום. וא"כ גם היושלים מודה למ"ס במתני' וידבר משה את מועדי ה' שיהא קורין כל אחד בזמנו אלא דמ"מ מוכרח דגם בשבתות קורין. כיון דמה שקורין ביו"ט הוא לאו משום שו"ד בה' החגים אלא משום דמנוה לקרות במועדים בתורה ובחור להם הקריאה בדיו"ט וי"ט השייכים לאותו יום. משום דבר בעתו מה טוב כמ"ס בסנהדרין (קא). וא"כ גם בשבת ודאי דאיכא מנוה לקרות בתורה. אבל בש"ס בבלי דליתו מחלק בין בית הוועד ליהודים אלא דלעולם לאו בענין ל' יום לפני המועד כ"א בפסח משום בקור הקרבן. וא"כ ספיר איכא למדרש מוידבר משה את מועדי ה' על שואלין ודורשין בענין של יום ה' פסח בפסח כו'. וא"כ קריאת התורה בשבת מוכרח ליכא לתשמוע מזה:

(ג) **ובזה** מיושב אליו בע"ה השגת הח"י על הר"ן ב"ב ורמ"ז (בב"י תכ"ט) שכתבו לחרץ הקוש' הג"ל דלמרי' במגילה שו"ד בענינו של יום ה' פסח בפסח. ובפסחים אמרי' שו"ד ל' יום לפני הפסח. וכתב הח"י דנעלם מכולם דדברי היושלים דמתקן בין בית הועד ליהודים ולפי הג"ל לא נעלם מהמאורות הגדולים כלום אלא דגמ' דלן ע"כ פליגא אהירושלמי דדרש' מוידבר משה את מועדי ה' שיהא שו"ד בענינו של יום כדמוכח בסוף מגילה והיינו בצית הועד כנ"ל:

(ד) **אך** הנה לכאורה אין נפקותא בכל זה דהא גם בש"ס דלן דרש' תקנה זו דקריאת התורה בשבתות מקרא דלמרי' ב"ב וילבו ג' ימים במדבר ולא מלאו מים כו' עמדו גביאים שבימים ותקנו להם שיהיו קורין בשבתות כו'. אמנם מיהו י"ל דלפי הגמ' דלן אף דהיתה תקנת הגביאים הראשונים מ"מ אין זה חשוב כדבר תורה ממש. ומאי דרש' וילבו ג' ימים בלא מים ואין מים אלא תורה שנאמר יהי כל מלא לכו למים כו' אינה אלא אסמכתא דדברי תורה מדברי קבלה לא יפינ' כמ"ס בחגיגה (י) ושאר דרכי. ועוד דללאור קמי' דהלכו ג' ימים בלא תורה הכי משכחת לה והא ק"ש דלמרי' פעמיים בכל יום ואפי' למי' ק"ש דרבין (בא). ס"ל בשבבך ובקומך דר"ת אלא ש"ל דפרשת ק"ש נאמרה אח"כ וזה היה קודם שנאמר להם בשבבך ובקומך. וא"כ י"ל דתקנת הגביאים היתה מוכרחת קודם שנאמרה פרשת ק"ש אלא שהיא שמו חייבים בק"ש או בדר"ת בכל יום אין כלל משום ולא מלאו מים ומיהו י"ל דעדיין התקנה במקומה עומדת משום דבר שבמנין דלריך מנין אחר להתירו. מיהו עכ"פ שמענין מזה דלפי הגמ' דלן אין זה חיוב מן התורה בהקריאה עמוה דמן התורה אלו מחויבים בק"ש או בדר"ת בכל יום אבל הקריאה בציבור הוא תקנת הגביאים שנחקקה בזמנין. ובה מיושב ג"כ מה שחמה הב"ח בס' תרפ"ה על התוס' שג' בפ"ב דמגילה דקריאת התורה אינה מן התורה רק מדרבנן לבד מפ' זכור דהוי דלמרי' יתא. והא דמורוה אמרו משרע"ה תיקון במדבר שיהא קורין בתורה אלא שבא עורא ותיקון קולתא וביירושלמי נמי אמרינן משה תיקן להם לישראל שיהא קורין בתורה כו' שנאמר וידבר משה כו' ולפי הג"ל נראה דמה שדרשו מקרא דוילבו ג' ימים בלא מים הוא ריק דאסמכתא. וגם דלפי מה שנגמנו בק"ש או בדר"ת בשבבך ובקומך לא יריבין לתקנה דקריאת התורה בציבור משום וילבו ג' ימים בלא מים. ומה שחקנו הגביאים הוא מה שעשו מעצמם קודם שנגמנו חק"ש וא"כ אין התקנה הוה כתובה בתורה וא"כ ספיר כתבו התוס' במגילה בקיפוס (אבה דלמרי' לימא קסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה דלי ס"ד בלה"ק נאמרה ל"ל למכתב ויהי דקריאת התורה דרבנן. והיינו דהיתה תקנת הגביאים מעצמם. וא"כ ספיר הקשו. דלדך שייך לומר שש"י נאמר והיו למעט שלא חתא חק"ש נאמרה בכל לשון

הא

כמו

בהש"מ הוא ח"י מיוטין קודם חלי שעה אחר השקיעה בימים השניים שבמו שאלו מסופקים בזכבים בימים ח"י מיוטין אחר החלי שעה כן יש לחוש גם ח"י מיוטין קודם החלי שעה שאין אלו בקולין ביכוכים בימים אמנם לפי הגמ' זה אינו דע"כ מ"ס רבינו דחלי שעה לאחר השקיעה נראה כוכבים בימים ודאי אין שייכות לומר דגם קודם הזמן הזה יש להסתפק בזכבים בימים דל"כ מ"ל לרבינו דכוכבים בימים שאלו חלי שעה הם עיקר ולא כוכבים בימים שמקדם מאחר שהתנאים היו מסופקים בזה אלא ודאי דקודם חלי שעה אין כוכבים בימים נראה כלל. וא"כ אין להסתפק בבהש"מ לשיעור ר"ת אלא ח"י מיוטין לאחר החלי שעה אבל לא מקודם. ובראי שאף ששק"ר כר"ת לפי הג"ל מ"מ ראו להחמיר לחשוב בהש"מ מיד לאחר השקיעה הגלויה אבל פשוטא שאין לחשוב לילה גמורה אלא אחר ח"י מיוטין לאחר החלי שעה הג"ל בימים השניים ובימים הקצרים לפי שיעור זה של החלי שעה בימים השניים. ובקצן שג' רבינו דשעה שלמה אחר שקיעת החמה היו אלה"כ לריך להוסיף עוד הח"י מיוטין הג"ל שהם בהש"מ לדעת ר"ת:

תשובה ד

בע"ה תשובה בעידן קמן אם יוכל לקרות בתורה להוציא אחרים.

(א) **הנה** כבר פקח עיניו לראות שדברי היושלים אינם מכוונים עם דברי הש"ס שלנו במ"ס בירושלמי (פי' ד' דמגילה) משה התקין את ישראל שיהא קורין בתורה בשבתות ביו"ט ובראשי חודשים ובחולו של מועד שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל עורא התקין לישראל שיהא קורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במתנה כו'. ובגמ' דלן בק"ש (פב). וילבו שלשת ימים במדבר ולא מלאו מים כו' עמדו גביאים ותקנו שיהא קורין בשבת ומספיקין באחד בשבת וקורין בשני ומספיקין שלשי רביעי וקורין בחמישי כו' ועלה בדעתו לומר דגביאים הג"ל היינו משה דירושלמי הג"ל ודא מלחא היא וא"כ סתם זה מכנה טעמים והלריך בזה. אמנם נעלם ממנו דברי הב"ח (סי' תרפ"ה) שז"ל בפ' מדרבה אמרו משרע"ה תקן להם לישראל במדבר שיהא קורין בתורה אלא שבא עורא ותקן קולתא בירושלמי נמי איכא משה תקן להם כו' שנאמר וידבר משה את מועדי ה' כו' הרי מוצא מדברי הב"ח שחשב דברי הש"ס בבלי וירושלמי אחד מלחא:

(ב) **אך** מ"מ יש בזה מקום עיון. והוא דבש"ס דלן. מגילה (לא). במשנה וידבר משה את מועדי ה' ט' מלות שיהא קורין כל אחד בזמנו. ומייתי בגמ' ת"ר משה תיקן להם לישראל שיהא שואלין ודורשין בענינו של יום ה' פסח בפסח כו' הרי מוצא דדרש' מוידבר רק על יו"ט ומשום ענינו של יום. אבל קריאת שבת דלא היו משום ענינו של יום לא משתמע ובאמת שיש לתמוה על היושלים מ"ל לדרוש מוידבר משה את מועדי כו' על שבתות שאין קורין בזה כלל וכלל מענינו של יום. וזה תמוה. ועלע"ד בע"ה דהבבלי עם היושלים בזה לשיטתם. דהנה הר"ן הקשה והוצא בב"י סי' תכ"ט. דלמרי' בפסחים שואלין ודורשין בה' הפסח קודם לפסח ל' יום. ותני' בפרק גני העיר משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום על שבתות שאין קורין בזה כלל וכלל דש"ד ל' יום לאו למימרא שאלו מחויבים לשאל ולדרוש בה' הפסח אלא דע"מ להיות התלמוד השולל בענינו פסח ל' יום לפני הפסח חשוב שאל ענין יעו"ש ועוד כתב הב"י שם תירץ אחר וא"כ הוצא מע"י (ה). דהא דבבבלי על יום לפני הפסח היינו משום בקור הקרבן. אך בירושלמי פ"ק דפסחים אמרינן שואלין ודורשין ה' הפסח בפסח ה' עזרת בעזרת. ובצית הועד

כמו קרה"ת דלמחרת בכל לשון. וקריאת התורה בעצמה אינה מן התורה אלא חקת הנביאים מעצמם. ומ"ם מירושלמי הלא תבאר אליליו בע"ם דבצ"ל חלוק על הירושלמי זה:

(ה) אף מיהו דברי תוס' בברכות (יג.) קשים להולמם כחצבו חצורה. ואל בל"ק דלמחרת פי' רש"י פ"ב דמגילה לקרות בתורה. ולא נתיירא דהא עזרא תיקן קרה"ת ומקמי דלחא ויהי ל"ל. ואם כי עיקר קושייתם נכונה היא כמו שפירשנו דברי תוס' בע"ה. מ"ם לשון דהא עזרא תיקן קרה"ת ומקמי דלחא ויהי ל"ל הוא תמוה דהוא לכאורה נגד סוגי' דב"ק דמשמע דעיקר קרה"ת נחקקת עזרא. ונראה לישב בע"ה דס"ל לתוס' דהא דחקו נביאים ראשונים קרה"ת הוא משום שעדיין לא נלטו על ק"ש או ד"ת בכל יום. אבל מכיון שנלטו על ק"ש פעמיים בכל יום שוב לא שייך וילכו ג' ימים בלא מים דלפי' יום ח' אין יכולים להיות בלא תורה ויוון שכן מומילא נכללה התקנה בכלל המצוה ודברת בס' כו' בשבדו ובקומדו לפרק לגמור בכל יום עכ"פ ד"ת ואין לריך שוב לקה"ת בזמנים הנ"ל משום וילכו ג' ימים בלא מים. ואח"כ חזר עזרא ותיקן שיקרא בתורה בציבור בזמנים הנ"ל אף שקורא ק"ש או דברי תורה בכל יום. ומאזי דספיק דבנ"י דמורכב עזרא תיקן והא מעיקרא הו' מתקנה דתיא וילכו כו' לא נוחא ל"י. לנמינר דמשום דעזרא חזר ותיקן התקנה הראשונה שמכללה בדת' או ביק"ש שנתחייבו בכל יום ותיקן לקרות בתורה בציבור כמו שהיה מקודם בשבת ב' ו'. דה"ל אין תקנת עזרא חדשה. ומלשון עשר תקנות תיקן עזרא משמע דהו' תקנה חדשה שתיקן עזרא כמו שאר התקנות ואם רק התקנה הראשונה הוא שחזר ויסד לא היה לו לחושבה בתקנות החדשות שתקן עזרא. ועו"מ משני שעזרא הוסיף לחדש בהתקנה מה שלא היה בראשונה והיינו דמעיקרא תקנו חד נבדל תלחא פסוקי ועזרא תיקן תלחא נבדרי ועשרה פסוקי כמ"ם שם בנמי'. ואח"כ דברי תוס' נכונים מאוד בע"ה ש' דהא עזרא תיקן קרה"ת כו' והיינו דקודם עזרא לא הייתה נהוגה התקנה דקה"ת מעת שנלטו על ק"ש או ד"ת פעמיים בכל יום כנ"ל. עכ"פ מדברי תוס' נראה ברור דס"ל דקה"ת בציבור לבד מ' זכור הו' דרבנן:

(ו) אף הגה הרי"ף הביא בנתיב שני הדרשות שבסוף פ' בני העיר הביא דרשח הגמ' דין ובפ"ד הביא דרשת הירושלמי ולמה לא הביא גם דרשת הגמ' דב"ק ובכל זה העיר גם כח"ר. ונראה מזה דס"ל להרי"ף ז"ל דגם דרשת הירושלמי מוידבר משה הוא רק אסמכתא בעלמא ועיין כ"מ בפ' י"ג מנה"ל תפלה שכל דגם הא דדרש' בשמנה מוידבר משה מלכות שיהיה קורין כל אחד בזמנו הו' רק אסמכתא. והשתא ח"ס מה שהביא הרי"ף דרשת הירושלמי ולא דרשת הבבלי מומילא ג' ימים משום דדרשת הירושלמי היא פשוטה יותר. וכיוצא בזה כחב הרי"ף על הרי"ף בפ' כ"ב והל"מ על הרמב"ם (פ"א מנה"ל חו"מ) שהביאו דרשה דחוקי' אף שאין הלכה במתו משום דרשה זו פשוטה ביותר. ויש להביא ראיה דרשת הרי"ף דקה"ת דרבנן דבברכות (ת.) מיייתי ר' ששה מזהר לפי' וגרים ומפרש הרי"ף דר"ש שאני שהיה תורתו לומנתו. והובא בתוס' שם. ואף הו' קה"ת דלורייחא הא אמרינן בשבת (יא.) דמפסיקין לק"ש אפי' תורתן לומנתן ופירש' משום שה' דלורייחא ואח"כ גם לקרה"ת הו' לריבין להפסיק מי שחורתן לומנתן אלא דקה"ת דרבנן. אף הגה בלחמ קשה ממתני' דשבת דמפסיקין לק"ש למ"ד בברכות (כא.) ק"ש דרבנן מ"ם א"י מתפלה. ועכ"כ ל"ל משום דק"ש הו' קבלת עומ"ם ולכן חזיר טפי ואח"כ לאי' מזהר אפי' של תורה שאין מפסיקין. אמנם אף שכן הו' גם השאגת ארי' (ס') ח' מתני' דשבת למ"ד ק"ש דרבנן. מיהו לכאורה אינו מוכרח דיל' דמ"ם מודה דלחמ ויציב דלורייחא כדלמך שם בנמי' ויוון דמצעי ל"י להפסיק משום לחמ ויציב ינחא טפי שיאמר קריאת שמע דלחמ בה תרתי כדלמך שם בנמינר נבי בעל קרי' (ועיין תוס' ד"ה ספק כו') אף זה אינו דבשביל לחמ ויציב ח"ל להפסיק ויכול להניחה לאחר שיגמור לעמוד דלח' אזהר עוברת כמו ק"ש דכי כתיב כשכבך ובקומך אק"ש הוא דכתיב אבל יצי"מ לא. מיהו בלחמ גם יצי"מ אזהר קבוע כזמן ק"ש כדמוכח

(ז) אבנ"ם יש לי עוד בזה בע"ה לקחת דברים על מה שנאחתי בענין זה בסמ"ס להרמב"ם. הגה זה לשון הרמב"ם בסמ"ס שורש ראשון. וכבר התבאר שכל מה שחקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ מדרבנן. ובבאר אמרו בשעה שחקן שלמה ידים וערובין יאל' בת קול ואמרה הכס בני ושמה נבי' וצברו במקומות אחרים שערובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים הגה התבאר לך שכל מה שחקנו אחר משה נקרא דרבנן. והרמב"ן בשורש ב' כחב אחר שהביא לשון הרמב"ם ח"ל ולפי דעתי שגם זה אינו כמו שחשב אבל מה שחקן שלמה או שחקן נביאים ולא נכחב במקרא בצנזורה הוא בלא ס' מדבריהם ומכללם עירובין וידים כו' וכן הגהב בראשון דרר נעשה מן המעשים כגון מה שקבלו מן המעשרות כו' כדכתיב ובפרץ הדבר הרבו כו' וכן שבת דשבת כו' כל זה חומרי וקבלו שקבלו עליהם ועשו סייג לתורה מלבד כמה תקנות שחקן עזרא כו' וכוון מדרבנן הס בלי ס' ואפי' הקטיוו על משה רבינו ע"ה עצמו מדרבנן הו' כמו שאמרנו משה חוקן להם שבעה ימים מתפחה וצנזת ימי אכלות וס' דרבנן כו' וכן אמרו משה תקן להם לישראל שיהא שולחן ודורשין בעניני של יום כו' אבל מה שבי' בצנזרים בדרך הלאה כו' דבר תורה עכ"ל הרמב"ן. ובמגלה אסתר כחב אחר דברי הרמב"ם ח"ל ל"ל כי גם כונת הרב בענין הפסוקים שבו בצנזרים הוא ממש כדברי הרמב"ן

הרמב"ן. וזה נראה מלשון שם' וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו ע"ה הוא ג"כ מדרבנן. הנה דוקא לתקנות הנביאים קורא דרבנן ולא לכל מה שבא במקראות' כי בודאי המלות אשר ילאו מהם ולא בלו בפי' בחוריה יש לנו לומר כי היה בקבלה אלוה' עכ"ל בעל מגלת אסתר. משמע מזה דלן שום מחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן בפרט זה. אך באמת מתבאר מדרבי בעל מגלת אסתר מחלוקת גדולה בין הרמב"ם והרמב"ן דלפי מה שפי' בעל מגלת אסתר לא מייירי הרמב"ם בזה כמה שמלטי בדברי הנביאים בלשון לויי' אלא בתקנת הנביאים וא"כ מנ"ס הרמב"ם שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו ע"ה הוא דרבנן. וכפל דברנו וא"כ שכל מה שתקנו אחר משה נקרא דרבנן משמע דמה שתקנו משה עלמנו הוא דלורייא. וא"כ הא דתיקן משה דשולחן ודורשין בענינו של יום לפ"ז הוא דלורייא אבל דעת הרמב"ן דלפי' מה שתיקן משה רבינו בענינו ע"ה כגון הא דשול' בענינו של יום הוא דרבנן כיון שלא נכתב בחזרה בלשון לויי' :

(ח) אבן לפ"ז יקשה על הרמב"ם אמאי לא תשב גם זה בזמני המלות הא דשול' בענינו של יום כיון דלדור' הוא דלורייא ועוד מ"ס הרמב"ן דמשל' ע"ה תיקן שבעת ימי המשחה ושבעת ימי אבולת הכי' והיה גם זה דלורייא והא דאלי' דאבולת הוא דרבנן וכדק"ל הלכה כר' המיכל באהל ובמ"ס הרמב"ן מיהו קוש' הא' יש לישב משום דשול' בענינו של יום היא בכלל מלוא דת"ת. דהיינו דביו"ט מחויב ללמוד תורה דיני' השייכים לאורח הימים. וע"כ אין שייכות למות במלוא שמורת כי היא מתחילי מלות ת"ת וכמו שביאר ענין זה הרמב"ם ז"ל בשורש ז' שאין ראוי למות דקדוק המלות. אמנם קוש' הב' ודאי קשה ובפרט שהרמב"ם עלמנו כתב (בפ"א מהל' אבל) דדן תורה הוא אבולת דיום ראשון אבל אבולת דז' ימים אינם דבר תורה אלא תקנת מרע"ה. וא"כ הרי זה לבלוא כותה מה שמנחה מדרבי' דתקנת מרע"ה הוא דלורייא. וגם מ"ס הכ"מ בפ"א מהלכות תפלה לענין תקנת משה רבינו ע"ה לקרות בתורה בכל מועד ומועד ושול' בענינו של יום. דהוי דרב דרבנן וקרא דרדשו' בתמי' דמגילת וידבר משה ח' מועדי' ה' הוא רק אסמכתא בעלמא. לבלוא תמור דמגיל' חי תקנת משה הוא דלורייא ח"כ מה בכך דהוי אסמכתא מ"מ דבר זה ודאי אמת הוא דמשה חוקן והוי דלורייא. אלא ע"כ דגם הכ"מ ס"ל דהרמב"ם אינו מחולק בפרט זה עם הרמב"ן אלא דכל שאינו כתוב בלשון לויי' בדברי הנביאים והוי רק תקנת ח' מועדי' ה' ח"כ' הוי דרשה גמורה מוידבר משה ח' מועדי' ה' מ"מ כיון דלא נכתב בלשון לויי' לא הוי כדן תורה דלא הוי אלא תקנת משה והוי כתקנת שאר הנביאים דהוי דרבנן :

(ח) אבן לפ"ז יקשה על הרמב"ם אמאי לא תשב גם זה בזמני המלות הא דשול' בענינו של יום כיון דלדור' הוא דלורייא ועוד מ"ס הרמב"ן דמשל' ע"ה תיקן שבעת ימי המשחה ושבעת ימי אבולת הכי' והיה גם זה דלורייא והא דאלי' דאבולת הוא דרבנן וכדק"ל הלכה כר' המיכל באהל ובמ"ס הרמב"ן מיהו קוש' הא' יש לישב משום דשול' בענינו של יום היא בכלל מלוא דת"ת. דהיינו דביו"ט מחויב ללמוד תורה דיני' השייכים לאורח הימים. וע"כ אין שייכות למות במלוא שמורת כי היא מתחילי מלות ת"ת וכמו שביאר ענין זה הרמב"ם ז"ל בשורש ז' שאין ראוי למות דקדוק המלות. אמנם קוש' הב' ודאי קשה ובפרט שהרמב"ם עלמנו כתב (בפ"א מהל' אבל) דדן תורה הוא אבולת דיום ראשון אבל אבולת דז' ימים אינם דבר תורה אלא תקנת מרע"ה. וא"כ הרי זה לבלוא כותה מה שמנחה מדרבי' דתקנת מרע"ה הוא דלורייא. וגם מ"ס הכ"מ בפ"א מהלכות תפלה לענין תקנת משה רבינו ע"ה לקרות בתורה בכל מועד ומועד ושול' בענינו של יום. דהוי דרב דרבנן וקרא דרדשו' בתמי' דמגילת וידבר משה ח' מועדי' ה' הוא רק אסמכתא בעלמא. לבלוא תמור דמגיל' חי תקנת משה הוא דלורייא ח"כ מה בכך דהוי אסמכתא מ"מ דבר זה ודאי אמת הוא דמשה חוקן והוי דלורייא. אלא ע"כ דגם הכ"מ ס"ל דהרמב"ם אינו מחולק בפרט זה עם הרמב"ן אלא דכל שאינו כתוב בלשון לויי' בדברי הנביאים והוי רק תקנת ח' מועדי' ה' ח"כ' הוי דרשה גמורה מוידבר משה ח' מועדי' ה' מ"מ כיון דלא נכתב בלשון לויי' לא הוי כדן תורה דלא הוי אלא תקנת משה והוי כתקנת שאר הנביאים דהוי דרבנן :

(ז) וליישב דעת הרמב"ם כ"ל עפ"י העתק לשון בפ"א מהל' אבל שז"ל ואין אבולת מן התורה אלא ביום ראשון בלבד כו' אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה ח"כ שגאמר בחזרה ויעש לאביו אבל שבעת ימים נתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה רבינו חוקן להם לישראל ז' ימי אבולת וז' ימי המשחה. הנה נראה מזה דלא היה כתיב ויעש לאביו כו' לאחר מתן תורה היה דין אבולת ז' ימים דלורייא ואף דכתיב בלשון משעה ולא בלשון לויי' מ"מ כיון שכתוב כן בחזרה הוי דלורייא. והשתא י"ל כוונת הרמב"ם כמה שכתב דמה שתקנו הנביאים אחר משה רבינו. היינו אפי' דבר שכתוב בספריים בדרך משעה כמ"ס הרמב"ם מ"מ תקנתו אינה אלא דרבנן. אבל דבר שכתב בחזרה אפי' בלשון משעה והיא תקנת משל' ע"ה אף שאינו כתובה בחזרה בלשון לויי' כמו שולחן ודורשין בענינו של יום שהוא כתוב בחזרה בלשון משעה וידבר משה ח' מועדי' ה' והיא תקנת משה מ"מ כיון שכתוב בחזרה הוי דלורייא ובה' חלוקה תקנת משה ע"ה מתקנת נביאים שאחריו : משא"כ בתקנת משה ע"ה שאינה כתובה בחזרה כלל כמו שבעת ימי המשחה וז' ימי אבולת שלא נאמר בחזרה לאחר מתן תורה. בזה שזה היה עם תקנת הנביאים שאחריו. ואמת כי בזה היה אפשר ליישב :

(ז) וליישב דעת הרמב"ם כ"ל עפ"י העתק לשון בפ"א מהל' אבל שז"ל ואין אבולת מן התורה אלא ביום ראשון בלבד כו' אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה ח"כ שגאמר בחזרה ויעש לאביו אבל שבעת ימים נתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה רבינו חוקן להם לישראל ז' ימי אבולת וז' ימי המשחה. הנה נראה מזה דלא היה כתיב ויעש לאביו כו' לאחר מתן תורה היה דין אבולת ז' ימים דלורייא ואף דכתיב בלשון משעה ולא בלשון לויי' מ"מ כיון שכתוב כן בחזרה הוי דלורייא. והשתא י"ל כוונת הרמב"ם כמה שכתב דמה שתקנו הנביאים אחר משה רבינו. היינו אפי' דבר שכתוב בספריים בדרך משעה כמ"ס הרמב"ם מ"מ תקנתו אינה אלא דרבנן. אבל דבר שכתב בחזרה אפי' בלשון משעה והיא תקנת משל' ע"ה אף שאינו כתובה בחזרה בלשון לויי' כמו שולחן ודורשין בענינו של יום שהוא כתוב בחזרה בלשון משעה וידבר משה ח' מועדי' ה' והיא תקנת משה מ"מ כיון שכתוב בחזרה הוי דלורייא ובה' חלוקה תקנת משה ע"ה מתקנת נביאים שאחריו : משא"כ בתקנת משה ע"ה שאינה כתובה בחזרה כלל כמו שבעת ימי המשחה וז' ימי אבולת שלא נאמר בחזרה לאחר מתן תורה. בזה שזה היה עם תקנת הנביאים שאחריו. ואמת כי בזה היה אפשר ליישב :

(ז) וליישב דעת הרמב"ם כ"ל עפ"י העתק לשון בפ"א מהל' אבל שז"ל ואין אבולת מן התורה אלא ביום ראשון בלבד כו' אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה ח"כ שגאמר בחזרה ויעש לאביו אבל שבעת ימים נתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה רבינו חוקן להם לישראל ז' ימי אבולת וז' ימי המשחה. הנה נראה מזה דלא היה כתיב ויעש לאביו כו' לאחר מתן תורה היה דין אבולת ז' ימים דלורייא ואף דכתיב בלשון משעה ולא בלשון לויי' מ"מ כיון שכתוב כן בחזרה הוי דלורייא. והשתא י"ל כוונת הרמב"ם כמה שכתב דמה שתקנו הנביאים אחר משה רבינו. היינו אפי' דבר שכתוב בספריים בדרך משעה כמ"ס הרמב"ם מ"מ תקנתו אינה אלא דרבנן. אבל דבר שכתב בחזרה אפי' בלשון משעה והיא תקנת משל' ע"ה אף שאינו כתובה בחזרה בלשון לויי' כמו שולחן ודורשין בענינו של יום שהוא כתוב בחזרה בלשון משעה וידבר משה ח' מועדי' ה' והיא תקנת משה מ"מ כיון שכתוב בחזרה הוי דלורייא ובה' חלוקה תקנת משה ע"ה מתקנת נביאים שאחריו : משא"כ בתקנת משה ע"ה שאינה כתובה בחזרה כלל כמו שבעת ימי המשחה וז' ימי אבולת שלא נאמר בחזרה לאחר מתן תורה. בזה שזה היה עם תקנת הנביאים שאחריו. ואמת כי בזה היה אפשר ליישב :

מן התורה בברכה אחת. אלא דתקינו חלו הג' ברכות ואסמכתו חקראי. וא"כ יקשה לברכה אחת אין מוזנין על הקטנים כמ"ס במסכת (מ"ה). כיון דברכת המזון היו דרבנן אלא ע"כ ל"ל כיון דעיקר ברכת המזון דלדוריתא ורבנן הוא דתקנו לעשות המנהג דאכילין זה י"ס גם לקריאת דלדוריתא דכל דתקין דרבנן כעין דלדוריתא תקון במלחא דלית לה עיקר מן התורה כמ"ס (בגטין סד:). וא"כ י"ל מני בקר"ת ביועדים לדעת הרמב"ם ורש"י דהיו עיקרו מדלדוריתא עכ"פ משום ש"ד בעיטו של יוס דמפקין מקרא דודבר משה את מועדי ה' דלף דמן התורה ואלא בלימוד התורה ביחוד ואפי' תורה שבע"פ מ"מ כיון דתקינו דרבנן למזה וז בסדר הזה היו כולה כדלדוריתא לענין שאין הקטן מוילא את הרבים כמו בזמון כנ"ל שאין מלערף לזמן מהא עממא :

(יא) מירוח לפי"ז קשה מהא דבן מבדל לאכילה בשאל כשעורא דרבנן כדלדוריתא (בברכות כ:). והא שיעורא דרבנן מ"מ היו עיקרו דלדוריתא ודמוכה מני בה"א סוף ס"ק דעירובין שכתב חז"ל וכן בכל מערבין חשב' לה אין לו עיקר בדלדוריתא. מיהו י"ל כיון שאינה כתובה בפירוש חשבין לה אין לו עיקר כדי שלא יתקן תלמודי על הירושמי עכ"ל משמע מזה דלי היו תחומין ד"כ מיל כתובה בתורה בפירוש היו חשבין תחומין דלדוריתא י"ס לו עיקר בדלדוריתא. אלא דכל מלחא דלדוריתא דבר תורה אלא בשעור גדול ורבנן החמירו ג"כ בשעור קטן היו עיקרו דלדוריתא וה"ל לענין ברכת המזון א"ס אלא שיעורא דרבנן מחייב בברכת המזון דרבנן מ"מ היו עיקרו דלדוריתא כיון דבשיעור גדול הוא חייב בהמ"ז דלדוריתא. מיהו החוס' בברכות (טו. ד"ה ור' יהודה כו') כבר הקשו ע"ז ממניגה אמו' אין הקטן מוילא את הרבים במניגה לרבנן דר"י והא ממניגה היו דרבנן ותי' ב' חידושים א' דשמי' בהמ"ז שיהא חומרא יתירה יותר מדלדוריתא ובלק נפטרם מונגה כדלדוריתא לקמן והא החמירו על עצמם או בזכות או בכפייה. א"כ תס' ליכא בקטן אלא חד דרבנן דמירי' שהקטן אכל כדי שיעשה לך אתי מדרבנן ומוילא דרבנן אכל הכא גבי קטן איכא תרתי דרבנן דהמניגה דרבנן והקטן דרבנן אינו יכול להוילא היכא דליכא אלא חד דרבנן :

(יב) אף הגה התוס' במניגה (יטו) הקשו על תירוצם השי דקאמרי' בפסחים (קטו) דר' ששת ור' יוסף אמרי' אגדתא בלילי פסחים ומוילאין אחרים משום דסברי מנה בזה"ל דרבנן ופי מה שפי' קשה היכי אתי ליהודי דהיו חרתי דרבנן דהא סוגיא פסור מלומר אגדתא ומוסקי' אחרים דהיו דרבנן וליכא אלא חד דרבנן. אלא דלכאורה קשייתא תמוה. דפריך תס' מהכל דבזה"ל סבר מנה בזה"ל דלדוריתא והא דכא"י הוא דלדור מנה בזה"ל דרבנן קסבר כל דתקין דרבנן כעין דלדוריתא תקון לר"ש ור"י גמי' הא ודאי כל דתקין דרבנן כעין דלדוריתא תקון ומסקי' דס"ל סוגיא דלדוריתא. והנה (בגטין סד:). אמרי' דמירי' דעיקרו דלדוריתא אמרי' כל דתקין דרבנן כעין דלדוריתא תקון ומלחא דל"ל עיקר דלדוריתא ל"א כל דתקין דרבנן כעין דלדוריתא תקון וא"כ בהמ"ז דלד"י בכות היו מיהא עיקרו בדלדוריתא וענין דלדוריתא תקון ולא מופיק ליה קטן כמו תס' בסומא. וא"כ אדרבה מהתם רחיה לסברת התוס' ולא קשוי'. וע"כ ל"ל דס"ל להתוס' דלכית כות לא חשיב עיקרו דלדוריתא מוטעם מה שכתבו בתי' הראשון דבהמ"ז בכות היו חומרא יתירה. ואף דלא יחא להו לפי התי' הב' ליישב הקושית ממניגה בזה. מ"מ סבירא להו להתוס' גם בתי' השי' דמהא טעמא לא היו בהמ"ז עיקרו בדלדוריתא כנ"ל אלא דקשייתא ממניגה לא יחא להו בתי' קמא משום דכיון דמניגה היו דרבנן וברכת המזון בכות היו דרבנן אין לחלק ביניהם ולומר דכות בברכת המזון קיל טפי ממניגה :

(יג) אף הגה לפי הג"ל מובאר דמאן דסובר מנה בזמן הזה דרבנן היו מיהא עיקרו בדלדוריתא. וא"כ תמוה לי נוסוגיא דגיטין (דף סד:). דפריך תס' אהא[לדוריתא ר' חסדא דקטן אינו זכיה לאחרים. מההיא דתפשי' מבוזות דמונה ע"י שפחתו הקטנה ומשני שאני שפשי' מבוזות דרבנן אמר ר"ח אשתיק וירדלן

(יד) מעתה הגה נבוא לדין בקריאת התורה בשבתות ובר"ח וזמול. הגה המנ"א כתב (סו' רפ"ב ס"ק ו') אמ"ס בשו"ע הכל עולין למזון שבעה ואפי' קטן. ליהות מקרא חיי יוכל עד שיביא ב' שערות והביא כן בשם הר"מ מלודרס מתש' ב"י סו' מ"ג. ולפי"ז ל"ל דהא דלדוריתא הכל עולין למזון ז' ואפי' קטן (מניגה כד). היינו כשגדול קורא. וקשה ע"ז ממתני' דתנן (מניגה כד). קטן קורא בתורה ורחמי' בפמ"ג שהעיר בזה. אלא דקשה לברורא לפי"ז אמ"ס בשו"ע סו' הרפ"ט לענין קריאת המניגה דאין הקטן מוילא את הגדול ומ"מ מקרא'ת. אמנם יש ליישב דהנה בפי' המשניות להרמב"ם למתני' דקטן קורא בתורה כתב בשם א' מהאחרים דהיינו אחר שלשה. וכל' גם המנ"א ס"ק ה' (בסו' רפ"ב) ע"פ הע"ז והנה כך משמע בלחמא מזכיריתא דקתני הכל עולין למזון שבעה ולא קאמר למזון שלשה דכ"ס למזין שבעה אלא ע"כ כדעת הגאון שהביא בפי' המשניות דשלאשה אין הקטן קורא ויש להבין הטעם דמ"ס. ונראה דיש לומר דהא דקרינן בשלשה הוא מתקנת עזרא כמ"ס בגמ' (ב"ק פב). אכל הא דקרינן בשבתות ויו"ט ויו"ט ויחר משלשה לא מצינו בזה תקנת עזרא אלא היא תקנת הכהנים. והשתא י"ל דלענין שלשה דהיו תקנת עזרא ודברי קבלה תמור מדרבנן ולכן אין הקטן מוילא בזה. אכל יותר משלשה דהיו תקנת הכהנים ויכל לקרוא גם הקטן ומוילא אחרים דלתי' דרבנן ומוילא דרבנן והשתא לא קשוי' ממניגה דאין הקטן מוילא את הגדול משום דהיו מני דברי קבלה ואין הקטן מוילא בזה את הגדול. ולפי דעת הגאון כאשר ביארנו בע"פ מיושב קשייתא התוס' בברכות ומניגה דהקטן מוילא את הגדול שאלו שיעורא דרבנן. ובמניגה אינו מוילא. משום דמניגה דברי קבלה אכל בהמ"ז בכות היו רק דרבנן מיהו רחמי' במחלית השקל הביא בשם הע"ז דכן אין הקטן עולה גם ביו"ט למזין ה' וביו"ט למזין ו' ובר"ח למזין ד'. והנה ס' ע"ס אינו בידי לענין זו טעמא אמנם ביו"ט ויו"ט יחא כי הקריאה בימים אלו היו עיקרו בדלדוריתא מיודבר משה כו' כנ"ל אכל ברי"ח אמו' לא והא אינו בכלל המועדים וגם לא תקנת עזרא :

(טו) אמנם התוס' ע"כ לא ס"ל לחלק בין דרבנן לדברי קבלה דל"ל לא היו מקשי' מידי ממניגה אברכת המזון באכילת שיעורא דרבנן כנ"ל ליישב קושא זו לשיטת הגאון שהביא הרמב"ם. אמנם לשיטת התוס' קשה מקרא'ת אמניגה דמניגה אין הקטן מוילא וגבי קר"ח תנן דקטן קורא בתורה. אמנם י"ל גם לדעת התוס' דעיקר תקנת קר"ח היתה תקנת קדומה ממונה והנבואים שדברו ומשום שלא יחא ג' ימים בלא תורה ובזה סגי אפי' כשאחד קורא בתורה. אלא דעזרא תקן אח"כ ג' כמ"ס במדבר (פב) כנגד ברכת כהנים כמ"ס במניגה (כב). או כנגד ג' שומרי' הסף. וא"כ במה שלדך בקר"ת להוילא השומעים

257

דא חזין דאפי' בשני החששות לא רלה רבי לומר חסור ואיכא
הרחקת המחלוקת דחכמים חסרים אפי' בחשא אחת :

(ד) ונ"ל לישב כ"ז בע"ה בחיבור מדרוש דהנה גרסי' בשבת
(ו.) ת"ר ד' רשויות לשבת כו' ואיזו היא רה"ר
סרטיא ופליטיא גדולה ומבואות המאושפין : ויפרש' משני ראשונים
לפליטיא . משמע אבל מבוי שיש בו ג' מחילות ונפרץ מן הדין
ביותר משער לא היו רה"ר דאין זה מופלג בשני ראשיו לרה"ר
וכן מלאחי מפרש בריטב"א עירובין ב"ז ד' דפרלה במבוי יותר
משער עושהו כרמלית . והשתא הנה י"ל דהבא הולך לפרס לרבי
שתי החששות אבל בחששא דה"ל למיחש דשמעין ליה
לרבי בכל דוכתי (ע' עירובין ל"ב) דלא גזרו על שבות ביהש"מ
היי דס"ל דמשום דביהש"מ ספקא הוה לא גזרו מספקא בשבותי
שבת . וה"כ כש"ל הכא אפי' אם תחבטל מחילות האשפה או הים
ואתה לבדה וישאר פלטה יותר משער כפי פירש' והריב"ש במבוי
שלידו דאם כלה ליה כו' כ"ל מ"ל אחתי יהיה על המבוי דין
כרמלית וכיון דספקא הוה שמא לא יתבטלו המחילות איך נגזור
מספקא ונס דאפי' יתבטלו אחת מהמחילות אחתי לא ברידה
חסורו דלמלא לא יעלטלו אלא דהוי רק גזירה שמא יבואו לרדי
חסור טעולו בלי חוקין המחילה ואף יגזור ר"כ . וע"כ פירשו
דחייש' שתי החששות יחד שמא יעלה הים שרטון ושמא תנטל
האשפה ויהיה הפרטות זו כנגד זו ביותר משער והוי מופלג לרה"ר
ועוד גרע יותר דהבא ליכא שתי מחילות שלימות אלא מחילה
אחת היא דופן המבוי האמלעית שבראש המבוי אבל ראשו השני
פתוח לגמרי רק שיש בראשו לחי . והשתא איכא חששא דלאורייתא
ושפיר חייש רבי . והשתא קאמר שפיר למרימר דחייש' שמא
יעלה הים שרטון דסגי בחששא אחת משום דהבא במרימר היה
הים מחילה האמלעית כנגדו ראש המבוי השני מופלג שס
עושין בלתי וא"כ אם יעלה הים שרטון יהיה מבוי מופלג משני
לדין ויהיה רה"ר דלאורייתא :

(ה) א"ר הנה המנ"ל כתב (ס' ש"מ סק"ל) דמשמע מדברי
הפוסקים דכשני שני מחילות ולמי היו רה"ר דלאורייתא
כדאיתא בעירובין (י"ב) דלמי משום מחילה וכו' הרא"ש בפ"ק
דסוכה . והנה כן דברי הרא"ש בפ"ק דסוכה (ס' ט') אמר
רבה סיבך ע"ג מבוי שיש לו לחי מלך אחד ומלך השני אין בו
חוקן כשהיה הסוכה בשבת אבל לא בחול ואליבא דר' יהודה דאמר
בפ"ק דעירובין מבוי שאין ראוי לחתוף פ' שהוא מופלג הכשרו
בלתי הוצרך לחבו מיבוי כ' דקסבר לוי משום מחילה כו' עכ"ל
הרא"ש ז"ל ובהוס' שם הקשו (סוכה ד' ז') איך כו' בין למ"ד
למי משום הכירה ובין למ"ד משום מחילה קשה מה ענין סוכה
דשני מחילות דלאורייתא למבוי דרבנן דמלאורייתא בלא לחי שרי
וי"ל דמייירי בלתי טפח כו' וא"ת ומבוי זה אם יש בו ג' מחילות
נגמרות חסוק ליה דבאלא לחי הסוכה כשהיה כו' ובקו' פ' דמיירי
במבוי מופלג ולא יתכן דא"כ לא מיתסרי בלתי וקורה
אלא לר' יהודה וכולהו אמוראי כרבנן כו' ובקרבן נתגלה כתב
על דברי הרא"ש שם דאפי' רש"י ויהא"ש אין מקום לקושיות
ההוא' דרבה דס"ל למי משום מחילה אפי' לרבנן דסברי ג'
מחילות דלאורייתא משתרי בלתי כמו שביאר הרא"ש בסמוך דברי
רבי יהודה וכן פירש' לדידך רבה דס"ל למי משום מחילה אך
בהוס' היה גירסתו רבא ורוא סבר למי משום הכיר ומש"ה קשה
למי וזה כוונתו בתחלת הלעז דבריהם בין למ"ד למי משום
הכיר וע"י יסוד דבריהם כו' עיינו' והנה לפי דעת הרא"ש ז"ל
לרבה דהא דפלוגי ר"י ורבנן דלרבנן בשני בלתי רה"ר לא
מוכיחי למי מכלן ולמי מכלן היינו דוקא ברה"ר וכמו שאמרנו אין
מערבין רה"ר בכך . אבל מבואות המאושפין אפי' בלתי אחד היו
רה"ר מן התורה ולא נחלקו ר"י ורבנן במבואות וכמו שפירש'
בקושי' הבנ' למ"ד למי משום הכירה וקשה לו מאונת דשבת
(פ"ז) אלא אמר רבה שני מחילות ויהי לחיין זהו מבוי שאינו
מופלג שתי מחילות ולמי אחד זהו מבוי המאושפין ותדווייכו
אלבא דר' יהודה דהנאי יתר ע"כ א"ר יהודה מי שיש לו שתי
בתים בשני ילדי רה"ר כו' . ולפי הנ"ל הא רבנן ור"י לא נחלקו

כלל במבואות אלא ברה"ר ואיך קאמר הכא במבואות דוקא אליבא
דר' יהודה . והנה נמי רבה קאמר לה ורבה הוא דס"ל למי
משום מחילה . אך י"ל דהרא"ש גורס ההם רבא ואף דרבה ס"ל
למי לאו משום מחילה לא ק"ל כותיה כהא משום דפלוניתא
למי העמוד מלוינו תלוי כהא כדאמר בעירובין (טו.) אביי
טעמיה דאמר למי משום מחילה ומדוע העשוי מחילה הוה
מחילה ורבה לעטמיה דאמר למי משום הכיר כו' וזו היא אחת
מהלכות יע"ל קנ"ס דק"ל כחיי' לגבי רבא . ומ"מ קשה דאפי'
למי משום מחילה היו רה"ר בשתי מחילות ולמי אחד מדלאורייתא .
וא"כ לא נחלקו ר' יהודה ורבנן אלא אם מערבין רשות הרבים
בלחיים כ"ל . וא"כ דלמא בלתי מבוי מופלג שיש בלתי מכלן
ולמי מכלן אפי' לרבנן וזה וודאי אינו אלא בעיני ל"ה מכלן
ולמי מכלן כמ"ש בעירובין (ו.) אמר רב יהודה הכי קאמר כיול
מערבין במבואות המאושפין לרה"ר עושה ל"ה מכלן ולמי וקורה
מכלן ור"י הוא דסבר בעירובין (יב) למי משום מחילה אלא
דרבנן פליגי אר' יהודה חף במבואות מבוי מופלג שיש בלתי מכלן
דלעולם פליגי רבנן חף במבואות המאושפין דהוי נמי בכלל רה"ר
אלא דאין מערבין רה"ר בכך היינו מדרבנן אבל מדלאורייתא היו
רה"ר במבואות המאושפין בלתי זה אינו חדא דרש"י מפרש שם
בעירובין להדיא אפי' רבנן לא פליגי עליה אלא ברה"ר אבל
במבוי מופלג לא ויחד דבשבת (ו.) אמר מר דתמיא כי פליגי
רבנן עליה דר' יהודה דלא הוי רה"ר ה"מ לטלטל אבל לדוק
ומוד ליה קנ"ל אלא דמלאורייתא פליגי גם אין לומר דלעולם
ל"פ אלא ברה"ר אבל במבואות המאושפין לא פליגי ולכ"ע הוי
רה"ר מן התורה אלא מ"מ מדרבנן לא הוי רה"ר ודקדקתי בהדיא
בריייתא כיול מערבין מבואות המאושפין דבעיני ל"ה ולמי דא"כ
קשה בהדיא דכל כחבי דפריך אביי לרבא לדידך נמי לרבנן נלוי
לחובו וא"מ ומשני אלא ח"ר אפי' שלש מחילות ולמי אחד זה מבוי
שאינו מופלג ג' מחילות בלא לחי זהו מבוי המופלג ואפי' לר"א
דאמר לחיים הג' מ' לא"מ אבל לס"ת בחד לחי סגי . למה ליה
לר"א לדחוקי נפשיה ולמוקמי מתני' כר"א דלא כהלכתא . ואמאי
לא יומא מבוי דאינו מופלג שני מחילות ופני לחיים דהוי רה"ר
נגזור מ"ה אלא דמדרבנן חסור ובעיני לחי וז"ל והל"מ בזה"מ
אבל לס"ת סגי בחד לחי דא"כ כהלכתא ביותר קשה להבא' .
דגמרי אלא אמר אביי דאיהו הוא דסבר למי משום מחילה .
ומיניה אפי' חי גרסי' ר"א קשה דאין לומר דר"א דהוא בתראה
ומסדר הש"ס יסבור דלא כהלכתא . ולרש"י קשה לי ביותר למה
שפי' בעירובין (יב) בקושיא מביריתא דיתר על כן ח"ר יהודה
כו' ואפי' רבנן ל"פ עליה אלא ברה"ר כו' דלמא טעמיה דלמי
משום מחילה אלא בעיני אורח הפתח מכלן ולמי או קורה מכלן
ההם רב יהודה גופיה קאמר לה כ"ל . ואף שכתב ה'הוס' דמה
פעמים היו מלי למימר וטעמיה . מ"מ הא למ"ד למי משום
מחילה י"ל דהאמת כן הוא דרבנן לא נחלקו אלא ברה"ר אבל
במבואות מודו ואמאי קאמר ר' יהודה דבעיני אורח הפתח במבוי
המאושפין . ואין לומר לרש"י דבמסקנא דמסיק קסבר ר' יהודה
שתי מחילות דלאורייתא . אפי' למ"ד למי משום מחילה מודה בזה
דלמי הוי כמחילה רק מדרבנן ולענין מבוי סחוס מג' רוחות ולדופן
הרביעי הוי למי משום מחילה מדרבנן אבל מדלאורייתא לכ"ע לא
הוי למי חסובה מחילה אך ח"א לומר כן מ"מ ברה"ר סוכה (ו.)
ד"ה ואלו סוכה דשבת כו' לדידך דאמרת למי משום מחילה
והוצרך למבוי מופלג שיש לו לחי חייב אלא דמלאורייתא מחילה
היא כו' א"כ מבואר להדיא דס"ל לרש"י אליבא דאמת דלמי משום
מחילה מהני חף במבואות דלאורייתא אלא לדידך דלמי דמסקנא
י"ל חף למ"ד למי משום מחילה ו"מ פליגי רבנן גם במבואות
המאושפין אר' יהודה וההכרח הוא מביריתא דמיייתי בעירובין
ודמשני לה רב יהודה כיול מערבין מבואות המאושפין עושה
ל"ה מכלן ולמי וקורה מכלן . אבל לפי הס"ד הוי סבר דמודו
רבנן לר' במבואות נחלקו ואלמא דהו"ל וטעמיה דלמי ח"כ לימא
למי האמת דרבנן מכלן על ד' יהודה חף במבואות המאושפין
כמבואר מהדיא ברייתא דמשני לה רב יהודה כיול מערבין
מבואות המאושפין ושוב לא יקשה מדין בין למ"ד משום הכירה ובין
למ"ד משום מחילה ואכתי יש לדחוק דלא מיחא ליה לומר דר'
יהודה

צבו ב' מחילות גמורות הרי דמפרשים דבס"ד הוי סבר דגס רבנן מוודו דלמי משום מחילה ומדלורייחא הוי רה"י בין ברה"ל ובין במבוי המפולש ואין חילוק אללס בין רה"ל דלויכא בקיעת רביס או ליכא בקיעת רביס כגון מבוי. ולשטת החוס' ז"ל ע"כ הויא דרב יודנה מבוי שהסכירו בלמי הזרק לחובי חייב שמפרשים בנ' מחילות דעתי הרמב"ם (בפ"ג מהל' שבת ט"ו) ולמי משום מחילה הוי רק מדרבנן אבל מדלורייחא ודאי חייב מועיל. וע"כ ס"ל דגס לבזי טעמיה דר' יודנה משום דס"ל שתי מחילות דלורייחא. ולפי שיטתם דלא תליא כלל בבקיעת הרביס אלא בפילוס המחילות נראה להם סברת רש"י משונה דפרוץ מר' רוחות אמרי' פי תקרה משום דליכא בקיעת הרביס ובמפולש בשתי רוחות ז"ל פי תקרה משום בקיעת הרביס. אבל לרש"י הדבר מוכרח כ"ל (שנז מלחמי בריטב"א) שם דרך י"ב שהקשה על רש"י בשם החוס' כמ"ס למעלה ופי' בשם החוס' כמ"ס ברש"י. אבל אין זה החוס' שלפנינו אלא חוס' אחרים ע"ש ודו"ק :

(ז) היוצא

מזה דלשיטת הרמב"ם והחוס' מבוי המפולש ולמי לא הוי רה"י ואפי' לשיטת רש"י והרמ"ם דהוי רה"י היינו היכא דלא בקעי ביה רביס אבל היכא דליכא למוחס לבקעי ביה רביס הוי תשטח דלורייחא. והשתא שפיר י"ל כנ"ל בזה"ד דמרימר חייש שמא יעלה היס שרטון והוי תשטח דלורייחא ולכן חיישינן אלא הי הוי תשטח דרבנן לא הוי חיישין. שוב מלחמי בחסו' מהר"ם מווארשא שהעיר בזה. אך המג"א הביא בשם המ"מ (ס"ו) שס"ג ס"ק (ל"א) וז"ל ובמ"מ משמע שאשט"ח שיתקרב היס מ"מ נשאר מדרון בשמנוק י' והוי מחילה אלא שהשטח הוי שמא יטלטלו מן המבוי למקום שנתקבש היס שהוא כרמלית אפי' מוקף במחילות היס לפי שלא הוקף לדירה כמ"ס בסי' שס"ג אבל כשהיס קיים ליכא תשטח שאין היס בת טלטול עם המבוי הרי דלפי דעת רמ"ה"מ הוי תשטח משום דרבנן. אמנם המ"מ פי' כן לפי דעת הרמב"ם דגרס במרימר ל"ח. לשמא יעלה היס שרטון ולכן שפיר י"ל משום דהוי תשטח דרבנן ע"כ ל"ח וי"ל גמי דהא דרבי חוש היינו משום דהתם ליכא תרי חששי לאיסורא שמא יעלה היס שרטון או שמא תנטל אשפה ובגל חודא לאיסורא דרבנן והוי ס"ס לאיסורא וחמיר משבזת דבהש"מ דהוי רק ספק אחד ומש"ה לא רלה רבי לומר דה התירא ומה שלא רלה רבי לומר דגם לאיסור היינו משום דמספקא ל' הי חיישי' אפי' לשני תשטחות דרבי לא חמר בה לא לאיסור ולא היתר ע"כ השמיט הר"ק ג"כ כל השקלא וטריא דגמי' שוב מלחמי אחר' כן ש"כ בטעם הר"ק בתשובת מהר"ם מווארשא. דמ"ס הב"י בטעם הר"ק משום דגרס במרימר לא חיישי' שמא יעלה היס שרטון ולכן השמיט דממילא משמע התירא חייב ומספיק לתקן דעת הר"ק דלחמי קשה למה השמיט כל עיקר העובדא דמבוי שזידו אחד כלה לים וזידו ח' כלה לאשפה לאשמועינן דחיישי' מיהת לתנטל האשפה דחידא אלא ודאי כנ"ל משום דס"ל כרבי דלא חמר בה לא לאיסור ולא היתר :

(ח) אך

הנה ראייתו במהרי"ט (ה"א סי' ל"ד) שפי' דרבי רש"י שכתב גבי שרטון של חול ושל אבנים אלא שפירו כי כן דרבו ומתקרב רוחב היס ונעשה קרקע כרוחב פרסה או יותר שאוקמה לו כיון שפירש' דחיישי' שמא יעלה היס חול ואבנים אלא שחזקת הממילה דהו לא תמיד לומר שמתקרב רוחב היס ונעשה קרקע כרוחב פרסה או יותר ופי' הוא ז"ל דרש"י כתב כן לפי שהוא מפרש שרטון שירגשו ממנו רשע וטעם להכי לאשמועינן רבוחא דלא מוצעי' אם אין שפת היס גבוהה עשרה דליכא למוחס למלאה דשמיחא שגמא תתרחק היס ויחמר המבוי פרוץ לכרמלית אלא אפי' אם עשרה עשרה דלפי' אם יתרחק קיימא מוחלתא קמ"ל דחיישי' לתרחי' שמא תעלה שרטון של חול ואבנים אלא שפיר ותחבטל הממילה וגם שחזקת היס יבואו לטלטל מן המבוי לחובו וגמולת פתוח למקום האסור לה אבל

יודנה ורבנן פלגי' אם למי תשובה מחילה אלא דלי' ר"י סבר למי משום מחילה ה"ל לרבנן ס"ל דלמי משום מחילה ומוודו ליה עכ"פ במבואות המפולשין ומדלורייחא הוי רה"י בלמי אף דבעי לזה"פ היינו מדרבנן בעלמא. וכל זה דוחק עלום :

(ו) שוב

היינו טעמא דר' יודנה משום דקסבר ב' מחילות דלורייחא אלא משום דקסבר פי תקרה יורד וסותם איתביה אביי יתר על כן אר"י מי שיש לו שני בתיס כו' ח"ל מההיא אין מהא ליכא למשמע מיהא פירש"י דהתם ליכא למומר פי תקרה יורד וסותם ושרי בשתי מחילות. ומוכח דר"י ס"ל שתי מחילות דלורייחא וקשה הא אביי ס"ל דלמי משום מחילה וקורה גמי משום מחילה וכמ"ס בתיס' (טו. ד"ה אביי לטעמיה כו') דהא דלמור אביי לטעמיה דלמור למי משום מחילה היינו משום דסבר דרך ה' קורה משום מחילה ובע"כ למי. וא"כ מאי פריך לרבה נהי דליכא למומר פי תקרה מ"מ הא ליכא למי וקורה דהוי משום מחילה. אך י"ל דפריך לרבה דס"ל בעירובין (יב:) למי משום מחילה וקורה משום היסר. אבל לבזי בשמא תק"מ דלחוי ס"ל דגם קורה משום מחילה ואל' ספיר אליביה דטעמיה דר' יודנה משום פי תקרה. אמנם בתיס' סורה (יה: ד"ה סירך ע"ג אכסדרה כו') משמע דמפרשים דגם אליביה דלחוי הוי טעמו דר"י משום דשתי מחילות דלורייחא. אך הנה החוס' הקשו שם לרש"י דס"ל לבזי דסירך ע"ג אכסדרה שאין לה פליגון כשרה דלמור' פי תקרה יורד וסותם וסירך ע"ג חדר שנפתח דופן האמצעי והוי מפולש לא אמרי' פי תקרה אמר אביי בההיא מוודיא לך דהוי ליה כמבוי מפולש ופירש"י החילוק שטעני לקסמריא ובקיעת רביס וכתבו החוס' שסברא משונה היא ולעג"ל נראה דרש"י חז"ל בזה לשיטתו והוי סברא מוכרחת והחוס' ג"כ לשיטתם. דהנה כבר הציגו דרש"י מפרש בההיא דמוקשה ליה דלחוי לרבה (דף י"ב) דס"ל למי משום הכירא מהא דלמור ר"י יתר על כן כו' דגם רבנן לא תחלוף אלא ברה"ל אבל במבוי מפולש לא. וס"ל במבוי מפולש דלם עושה למי מכאן ולמי מכאן הוי רה"י וע"כ טעם החילוק שבין מבוי לרה"ל משום דברה"ל בקעי בה רביס ולכן אין מחילה כזו מועלת אבל במבוי דלא בקעי בה רביס מועלת אף מחילה כזו. והשתא ח"ש מאי דלא קאמר שם ולטעמיה ששקשינו למעלה דהא רב יודנה ס"ל דמבוי מפולש צבי לזה"פ מכאן ולמי או קורה מכאן ד"ל דבאמת מולד פלוס המבוי סגי בלמי מכאן ולמי מכאן אלא דלמי מכאן דה"ר עוברת מכאן ומכאן וחיישי' לבקיעת רביס גס במבוי ע"כ בעינן לזה"פ אלא הי לא הוי חיישי' לזה הוי סגי באמת בלמי מכאן ולמי מכאן. והשתא ח"ש ג"כ מאי דלא משי' ג"כ בשעת ככל כחזי מבוי שאינו מפולש בשתי מחילות ושתי לחיים. דלא ניחא ליה לגמיי הכי דלם בקעי רביס במפולש כזה לא מהני מחילות אלו כלל ואפי' מדלורייחא וא"כ מה חילק בין מפולש לאינו מפולש דלפי' בלמי מפולש מלי תחלק בין בקעי ביה רביס ללא בקעי ביה רביס. וא"כ עכ"פ חילוק זה בין בקעי בה רביס ללא בקעי רביס הוא מוכרח כנ"ל וכן הוא מוכרח לענין פי תקרה כנ"ל לשיטת רש"י דלפי מזה שפירש"י שם בעירובין בקושיית רבא"י דרבנן מוודו לר"י במבואות המפולשין ח"כ מוודו ליה אף בקורה דהא ר' יודנה למי או קורה קאמר ואל' לרבנן מהני גס קורה במבואות המפולשין למ"ד קורה משום מחילה והיינו אביי דס"ל הכי בעירובין (ה.) וטעמיה דלחוי בקורה משום מחילה היינו משום פי תקרה כמ"ס ברש"י שם וא"כ מיהא במבואות המפולשין קורה מכאן וקורה מכאן ואמאי בעינן לזה"פ אלא ע"כ משום דחיישי' לבקיעת הרביס. וא"כ החילוק הנ"ל הוא מוכרח לרש"י לשיטתו. וכל זה לרש"י לשיטתו אלא החוס' אין שיטתם כן שהקשו שם בסורה (ז') ד"ה סירך כו') גם למי' לבזי משום מחילה מלי ענין סוכה דלורייחא למבוי דרבנן משמע דלמי לא מהני לדידהו מדלורייחא לרבנן כלל (ודלא כמה שדחק בעל ק"י בדברי החוס') ובעירובין בקושיא דרבא"י לרבה לא מפרשי כרש"י דרבנן מוודו במבואות המפולשות אלא שכתבו שם ואפי' רבנן לא אשרי אלא דמודרבנן

ממעטין בחלון חלמא דלא הוי מחילה וא"כ גם לענין שבת כן. ואני מחמיהם אס' אפשר לומר דמי נהר הנקשרים בחורף הם בכלל כפור וגילד דלא הוי מחילה ואין מצטנין מחמיהם מנש"כ כמ"ס בלא"ע דהא לע"ש ודאי מחילה קיימת היא אלא דבקיץ תחבטל כשיזום הכפור ומי גרע מכן ח' המונח בחלון דלמחר שם בב"ב דמועט בחלון ול"ח דחאי' חמי' ודרי' לי' דמיימי בשבת א"ע דלמחר השבת תטלנו משום אפי"ה הוי מחילה משום דהשתא חמה יכולה משם משום אסור לטלטל בשבת. אך בחמות התוס' כתבו שם דלמחר ביוםם שימות קודם שיהא השבת ולמחר דשם תהא קבורתו. אמנם קשה לי לדברי התוס' והא גוסס בלא"ח אסור לטלטל בו כמ"ס במס' שמחות והובא בש"ך סו' של"ט ס"ק ה' וז"ל מתי דוחק' לאוקמי בשבת הא אפי' בחול נמי אסור לטלטל משם. מיהו י"ל דאין ישראל מזוין על העוברים אלא דוקא בן יום א' וסקים לן בגווי' שכלו לו חדשיו וכמ"ס ברכי' (סנהדרין י"ז) מיהו למנ"ס התוס' בסנהדרין (נ"ט. ד"ה ליכא מודעס כו') ובחולין (ל"ג). דהך דישתאל פטור מ"מ אסור א"כ הדרא קושא דאסור לטלטל גוסס כיון דאסור להמיות וזה הוי כמנתי מיהו י"ל דהיינו למ"ד מי איכא מידי דלישתאל שרי ולעבד' אסור אכל לרש"י דס"ל בחולין מוזמנין ישראל על ב"מ ואין מוזמנין עב"ס על ב"מ שפיר י"ל דבישתאל ליכא אפי' אסור בשבירין. אך קשה לי דהא ברייתא דמיימי בחולין אחד עב"ס ואחד ישראל מותרים בו וזה כהול' א"כ נלתי ברייתא שפיר חמירין מי איכא מידי והיא מתוספתא דהלכות ריש פ"ב וזה ברייתא דבן ח' המונח בחלון דמיימי בבבא בתרא הוי נמי מתוספתא דהלכות פ' י"ד וא"כ אחי קשה כנ"ל מתי דוחקיה לאוקמי התוספתא בשבת וזה כהול' א"כ משום דגוסס אסור לטלטל משום גרס מיתה ואפי' בנפל דלמח' אסורא לשתאל משום מי איכא מידי מיהו י"ל דהא דב"ב נהרג על העובדין היינו דוקא עובר שבמעי' אמו כדדרים שם בסנהדרין משום שופך דם האדם בלחם כו' וי"ל דברי' משום דיכול להיות שילד אחר שיכלו חדשיו כמו רוב עבדים שאינם טועים לזימטו מפילות כדאמר' בכל דוכתא. אבל בטולד בן ח' גם ב"ב אינו נהרג דזה נפל ולא עובר ודומיה דהכי גם בישתאל אפשר דליכא אסור וע"כ מוכרח להעמיד הברייתא בשבת. אך אחי קשה דמשמע ברייתא דדוקא בן ח' מועט בחלון אבל בן ט' לא וע"כ משום דמותר לטלטל ואחי' חמי' דריא לי' והא דלמחר בן ט' פשיטא דאסור לטלטל בגוסס דאי ישראל מזוים עליו. אך בחמות י"ל דמיימי שמונה כלי' כמו מטה ואפשר לטלטל ע"כ הכי' בלופן שגמד שהוא גוסס ליכא אסורא דלא יזיו גוף התניק כלל אבל משום שבת איכא אסורא אלא קדמ' מי"ל דמיימי במטה ומשום שבת אימא דמונח בלא מטה דא"ל לטלטל אס' לא שיימוז ואסור משום גוסס אלא דלפי הג"ל לקי"מ דא"ל דמונח שלא במטה ומשום גוסס א"כ מתי איריז בן ח' אפי' בן ט' נמי מועט בחלון אלא ע"כ דמונח כלי' ומשום גוסס ליכא אסורא אלא משום שבת וצוה יש חילוק בין בן שמונה לבן חשבה עכ"פ מדברי התוס' מוכח דס"ל דלא סגי בזה שאי אפשר לבטל המחילה בשבת אלא בענין שתהא המחילה קיימת לעולם וה"כ כפור וגילד אפי' בימי החורף שתחזיקו עתה ואזנה שומדת להתבטל עכשיו אלא בקיץ מ"מ לא הוי מחילה וס"ל שאינה סותרת המחילה כנ"ל בשם א"ע. אך אמנם משם הרשב"א כ' בש"מ ד"ה חזי לטועא כו' דהוי מתי לאוקמי בשבת כיון דביומי' לא חזי לי' וע"כ מבטל ליה החם חולץ הוא ליומי' ובראיוקמונא לקימן בן שמונה חזי המונח בחלון כו' ועיי"ש א"כ הרי דיש מחלוקת התוס' והרשב"א ואפי' הרשב"א קשה מ"מ כפור וגילד אין חולצין נתי דכסיתחמס ביומיה חממה יהיה למי' מ"מ ביום השבת הוי מחילה כמו בן ח' לשיטת הרשב"א כנ"ל וע"כ י"ל דכפור וגילד היינו שמונחים בחלון כדמיימי בבבא בתרא ועתידים להיות נמוסים אף היום וא"כ אין זה אפי' מחילה ליום השבת לבד וא"כ בנ"ד בנהר שנקשר וגילד דהוי מחילה ליום השבת שפיר הויא מחילה:

(יב) והנה על שיטת התוס' דבשו' שיהא המחילה קיימת לעולם ולא סגי להו בזה שתהא המחילה קיימת

אבל ה"מ מפרש שרטון שיתרחק הים ולכן לא הולך להסיר גבוע עשרה ומדבריו למדנו שהם כסתומה דמיא זהו תוכן דבריו. עכ"פ למדנו מדבריו להחשדא הוא משום כרמלית לרש"י והיו חששא דרבנן. וזה סותר למה שביארנו למעלה בע"ה בדעת רש"י. ובאמת שפירשו דבדרי' רש"י דחוק מאוד ואין הדברים סובלים כלל כוונתו. ולפי הג"ל דלמחר יש ליישב פירש"י יומא ברייתא דחדא מלחא הוא שרטון הוא חול ואבנים ונעשה יבשה. ונעשה כך בעינינו רב ויש בו שיעור רה"ר וגם בקצו' בזה רבים וע"כ נעשה רה"ר גמור וזה פשוט מאוד בדברי רש"י:

(ט) ועפ"י הג"ל יש ליישב סוגיא דעירובין (כ"ד:) לרש"י ז"ל דלמחר שם ההיא כרחה כו' אמר אביי הוי נעביד לעביד ליה מחילה אגודא דנהרא אין עושין מחילה ע"ג מחילה כו' וכחז' התוס' שם ד"ה אין עושין מחילה כו' וז"ל הא חמי' לקימן דאס' עשה מחילה ע"ג החל הולך שבאיר מחילות העלויות הוא דר יו"ל שהיה תל גבוע עשר מן השביל ופי"ו א"כ הא דל"ח שאלה נהרג שרטון אפי' אס' לא מחלק בין יס לשאר נהרות כו' אבל מרש"י משמע דלא הוי שם תל שפי' ד"ה מחילה ע"ג מחילה כיון דגורא גבועה עשרה כו' א"כ משמע דהגורא בעלמא גבועה עשרה ולא תל ע"ג הגורא כמ"ס התוס' וא"כ למה ל"ח לשרטון אי נהר דמיא לים לענין חשש שרטון וע"כ י"ל דנהרג ל"ח לשרטון משום דאפי' יעלה שרטון לא יהיה השרטון מקום רחב כ"כ שיהיה רה"ר אלא כרמלית ולחששא דרבנן ל"ח כנ"ל ועיין מנ"א ס"ק ל"ח דגם דעת התוס' (כ"ד) משמע דל"ח לשרטון בנהרות. אך הגם בזה נהרות איכא חששא דלמחר משום שמתייבש בימי הקיץ. וזה ודאי הוא ולא ספק ואפי' משום אסור דרבנן יש לחוש. וגם בלא"ה יס לספק אם נהרות דווינא ופאלאטא הוו בכלל מחילה כי חולי אין הנדרון מתלקט עשרה מותר לרבע וא"כ במקום האחוזהוץ שאין שם הר משופע בגדות נהר אין שם מחילה כלל אף בכל עתות השנה:

(י) אך הגם יש לבאר תחלה אס' מי נהרג עומם הוי מחילה אף שאין בשופע הנהר מתלקט עשרה מותר לרבע שאינו עמוק כ"כ. והנה המנ"א כ' בס' סס"ג ס"ק ל"א ביבאר דברי הה"מ דהמדורין בעומק' הוי מחילה ומשמע אבל יס עמוק לא חשבו מחילה כשאין שם עומק' מתלקט מותר ד'. אבל מהר"ט בתשובה הג"ל כתב דמדברי הה"מ למדנו שהם כסתומה דמיא. ודליתו בס' בית מורר שכתב על פי' המנ"א בה"מ שאין הדעת סובלו דאס' יש מחילה מה חו חשש איכא שיתלטל חול חממה. אך שהוא ז"ל הביא ראי' מהירושלמי פ"ק דעירובין כהנ"א דלמחר שם מבוזלות המפולשין לים הרי הם כמפולשין לכרמלית ואלו הים מיתבש סתומה להמזויי אף היא מופלשת. אמנם לעד' שאין זה סתירה לדברי המהר"ט בדעת הה"מ דהטעם דהוי כמפולשין לכרמלית משום דחיישי' שמה יעלה הים שרטון אף לרש"י דבחדש שרטון חיישי' שיהיה רה"ר כנ"ל א"כ אס' גם להירושלמי חיישי' לשרטון א"כ יתבשר כמפולשין לרה"ר אלא דל"מ לשרטון ואפי"ה הוי כמפולשין לכרמלית אמנם לרש"י לשיטתו בלחמת הרי הוא כנהר מדרביו שכ' ויש שפתו גבוע עשרה משמע דהיינו כדון עשרה מתלקט מותר לרבע דהמחילה היא רק משום הגדול אבל הים עמוק אינו מושגל כלום להיות מחילה אף בלא חששא דשרטון והוי כרמלית. ועיי"ש עוד בבית מורר שמשמעות הסוד ורש"י א"כ בה"מ והוי ספק דרבנן לרש"י הוי כרמלית ומה גם דלרש"י אין הכרח כ"כ שהשפה גבועה' מתלקט מותר לרבע דמ"ס רש"י ויש שפתו גבוע עשרה היינו דודאי כך הוא שהשפה גבוע מלמלה הים עשרה ואף שאינו מתלקט' מותר לרבע מ"מ גבי מים הוי מחילה מטעם שכתב הבית מורר:

(יא) והשתא נשאר לנו לבאר דביומי החורף דהמים נקשרים אס' נתבטל בכך המחילה. והנה בעל אבן העזר הביא ראי' (ממשה ה' פ"ח דהלכות) דהכפור והגילד אין חולצין בפני הסוממה ובבבא בתרא (כ'). מיימי' שאין

קיימת ליום השבת תשבי מעירובין (ע"ט). דלמרי' שם טומאה
השבת קרימית הנה חסור שבת דלפי' לרנקי' נמי מבטל ל'
והיינו משום דליתו טיטל בשבת אלאה דמוחלה ליום השבת הו'
מחילה. אמנם "ל דזה קאמר ר' הונא ברי' דר' חזל ר"א
משי' התם שטייף אחריתא ונשמע לכו להתוס' דל'ל סברת
ר"ה ואל' הכא סתמא דגמ' מוקמי' התוס' אליבא דר' חשי
ובמו"א (ס') ש"ע ס"ק כ"ו) אלא דר' חשי"ש שם בחרין
סה' מלא עפר או לרורות חפ' סתמא שלא בטלו לרבים
לעבר יחד הביא בשם הרמב"ם ש' דסתם עפר ולרורות
בחרין מבטלין הס וכ' שמשמע דס"ל דלא מהני טיטל לשבת
אחד. ועיי'ש' במחילת השקל דהרמב"ם פסק כר' חשי ולא
כר' הונא ברי' דר' והיינו כמ"ס לדעת התוס' דב"ב.
וראיתו בחשו' ח"ס ח' אור"ה ס' פ"ט ש' דר' חשי מיידי
בעפר מוכן לכסות בו לואה ולכן הוצרך לתקן בין חרין לבית
וכ' שתומה על מנ"א ס' ש"ע ס"ק כ"ז והביא שם גם
מהריטב"א פ"ק דסוכה ש' דלא דמי לדבר החסור לטלטל
דו"ל כבטלו לטעם חפ' שעתיד לנותר לטעו מ"מ היום לא
יטעו בודאי מנ"א"כ דבר המותר לטלטל חפ' שבעל על זמן
מה יכול להיות כל שעה ושעה שומליך ויפיה העפר.
דבעינן או שיה' חסור לטלטלו או שיבטלנו לטעם חפ' הוכח
דקאי למטמאי' והביא חפ' מרש"ל שבת (מ"ב) שמשמע
במחיל' בעל כלי מוכיכו להוציא כלי במקום לא יוכל לטלו
משם הוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט. ומתחייבם שלא
העיר כלום מדברי התוס' דב"ב שם מסייעים להמנ"א כנ"ל.
וכן מובאר מהתוס' סוכה (ר'). ד"ה וחפ' דבעינן או
לא דמי לרנקי' דפ' חלון דחובית למ"ד דלפי' לרנקי' מבטל
חוש כו' משמע דפוגעת היא וליכא למ"ד דמבטל והיינו ר"ה
ברי' דר' חזל חזקא גם מ"ד דלא מבטל והיינו ר' חשי
ויתר האמוראים דלא חזרנו התם כר"ה ברי' דר'. ואף
שה' הריטב"א חוש ברי' מ"מ י"ל דהריטב"א לא כחש שם
דבריו אלא לר' הונא ברי' דר' ואין ר"ה מהריטב"א לסתור
דברי המנ"א. אך הרשב"א בח' שם בסוכה כ' והא דלמרי'
במשטחין דלגבי טומאה בעי בטול עולם לא תקשי למאי
דלמרי' ב"ב דכן שמונה ממעט בחלון בשבת שהוא חסור
לטלטל חפ' דליתא בעינן שם חפ' דעממא דבעי בטול
לעולם כדי שלא ימולך לטעו חזל בעי שמונה חסור לטלטלו
וח"א לימלך לטעו חפ' ביטול יומי' הוי ביטול עכ"ל הרי
דלא הביא הרשב"א מההיא דעירובין מלרנקי' משום דהתם
י"ל דפלגינן בזה ר"ה ור"א כנ"ל אלא הביא מנ"א ונשיטתו
חזק שהוצא בשם מנ"א דל"ל סברת התוס' בזה דקאמר
התם ב"ב ח' דמיידי בנזסם אלא ס"ל דביטול דבר החסור
חפ' ליומאי' הוי בטול. ובש"ע ס' ש"ח סעיף ב' בהג"ה
ואף חזר ולקח מנ"א חז"ל העפר הואיל ובעלו שם שבת
אחת ויש חולקים בו. וכ' המנ"א לדיעה קמיתתא ואין לומר
דלא תהי' הכא הואיל ויעיקר תקנתו ע"מ לפתוח דמה בכך
לרנקי' נמי עתיד בו ודיעה זו היא דעת הר"ן ור"א ש"ר
ועוד גדולי הפוסקים כמובאר ברה"ש שם ואף לדעת הסבורים
דבעינן ביטול לעולם מ"מ מילתא דאסורא י"ל דשאינו וכמו
שחילקו הרשב"א והריטב"א וח"א התוס' הם יחידה בזה
והדרא התימא של התוס' על המנ"א בסי' ש"ע דלוחתא:

אך

הנה באמת תמיהה התוס' על המנ"א הוא רק
לפי מה שביאר הוא ז"ל הסוגיא דעירובין דר"א
דמשי' דלא כר"ה ברי' דר' יושע לא פליג עלי' בלרנקי' דבעל
לענין שבת רק דמיידי ופסוק מוכן בעפר וקמ"ל ר' חשי דלפי'
בחרין לא הייז משום דלמטמאי' קאי אך באמת ח"א לומר כן
דלא אחרנין בביב' (ה). אלא דלמרי' ר"י מנ"א חז"ל מלא
קופתו עפר כו' דרש מר זוטרא משמ' דמר זוטרא רבה והוא
שימד לו קרן יומי' ופסוק י"ל שמה דמנ"א מילתא דלרנכי'
קא בעי לה ואם מיידי בעפר מוכן ברה"ש אך מיידי עפר
סתם הרי זה מוכיח שהוא עפר ועתיד לפתוח דקא בעי ליה
לרנכי' אלא ודאי ז"ל דהרשב"א וסיעתו שפסקו כר' הונא

היינו חף דר' חשי פליג מ"מ פסקו כר"ה. ואמת שבלוחתא
תמיהה אך פסקו כר"ה ולא כר"א דהוא בחרה וכבר עמד בזה
בעל ע"י אלמונים אמנם לענ"ד הדבר פשוט ושכחונו לזה
מסתמא דגמ' בבבא בתרא דמוקי' ב"ב ח' בשבת הרי מפורש
כר"ה ולא כר' חשי ולפי' הנה הרמב"ם ש' הטעם דסתם עפר
או לרורות מבטלים הם בחרין ולא כ' הטעם משום חסור
הטלטול ש"מ דטוסק כר' חשי וס"ל בההיא דב"ב ח' כהתוס'
דמיידי בנזסם וכמו שביארנו למעלה ב"ה וח"א המנ"א שהביא
לשון הרמב"ם ודקדק דלא ס"ל דמהני לשבת אחד נכונים
וברורים בע"ה וח"א הרמב"ם וחס' קיימו לכו בחדא שיטתא.
וכן משמע דעת ר' יהונתן בפי' על הר"ף עירובין שפ' שם
במסגה מלא עפר או לרורות מערבין אחד דהוי סתם לנגמרי
לפי שדרך עפר או לרורות להבטל במקומה וזהו כשטייף דר'
חשי דבחרין בטל משום דקאי למטמאי' והיינו כוונת דבריו
להבטל במקומה. ולפי' הנה דהרמב"ם וחס' ור"י ס"ל
דלא כר"ה ברי' דר' הוי פלוגתא דרבוותא:

י"ד שוב

פלפל שם בחשו' ח"ס חס מותר לשבר הקרח
ומסיק דמזה זה אין היתר בקרח שגברא אלא
שהביא רחיה של חפ' דקרח כמים דיינין ליה לענין טומאה.
וכבר כתבנו דלפיה זו ליתא מוכרחת ד"ע סוגיא דב"ב דמיידי
בקרח וכפיר המונע בחלון לש' הרשב"א וסיעתו דלפני
שימם בשבת חזל בזהר דודאי הוי מחילה ליום השבת י"ל
שפיר דמבטל מחילת המים כ"ז שהוא בודאי קיים לאותו שבת.
מיהו ז"ל בדמחיל' דלחלות שמביא רחיה ממנה בעל חפ' ח'
ח"א לומר כנ"ל דעלג וכפיר דלין חולין היינו כשמוחמים בבית או
שאר מקום חס דח"כ הו"ל להפליג ולומר מפורש כשהן בבית
וכמו שאמר גבי ספינה שם שהיא שטה על פני המים ומדאמר
סתם שלג וכפיר משמע דבעל דוכתי דדין כך. שוב ז"ל
לדמות חילוק הג"ל מזה הסברא דלא ב"ב ח' לדעת הרשב"א
ודאי מיידי כנ"ל דעלג ביום השבת שעה אחת לפני הלילה דלא
חזי טוחן זמן ללדתו בצרייתתא וחפ' חשיב מחילה ואף
שיטענו במוחלי' השבת הרי דלין זה מוחלה קיימת אלא שעה
מועטת וחפ' הוי מחילה לדעת הרשב"א. וח"כ גם כפסור
אף שימם אחר שעה מ"מ הוי מחילה ודעת חזק שעה
שחוקים ולמה אין חולין כלל. אלא ע"כ ז"ל דלין הטעם בשלג
וכפיר משום שאינו מחילה המתקיימת אלא משום דעומד להיות
נימום למים כמים שבעין ליה ואין זה מחילה חף בשעה
שהוא קיים וכן ז"ל מפרש' וחס' שרש"י על שלג וברד
הואיל ועומקים מוחלים אין מוטעמים הרי שלג פירש' הואיל
והיום ימסו לל חשיב מחילה אלא העיקר שעומדים להמך
ולכן חשיב כמים. וביתר יתבאר הדבר מנ"א התוס' ד"ה כוון
כו' וטעמא משום דלין מתקיימים ועומקין במים כו' הרי שלא
כתבו משום שימסו בימי החום מעמלם אלא דלכ"ע לא הוי
מחילה וחפ' לר"ה ברי' דר' בעירובין דס"ל דמחילה ליומא
כמו לרנקי' הוי מחילה נמשך דע"י מים ימסו חיקר וח"כ אין
בהם ממש של מחילה וה"ל בזה קרש ש"י מים ימסו הקרח
והיה למים כנון ע"י גשמים חף שהמים ימי קור וחורף
ובודאי שלא ילכו גשמים בשבת זו מ"מ כיון דע"י גשמים ימסו
הקרח לא הוי מחילה כנון כפסור דצרייתתא דב"ב שאל' שלא
יביא עתה מים על הכפור שא"ל לו להמם הכפור חפ' לא
חשיב מחילה וה"ל בזה קרש:

א"ו

הנה האחרונים התעוררו עוד בחומרא אחת מחמת
דברי הה"מ ש' הטעם דעליות דרשין משום שמה
יטול לטלטל בהרשטין גופיה ולזה לא יעילו כל התירושים דהיי
דהמחילה מחרת במבוי גופיה מ"מ ניחוש ששחמטו על הקרח
שגברא עממו והוי כממלאין כן דעת הש"ע יעקב והובא בחשו'
התוס' שם ואשר ע"י חלן לבתה היתר מזה מחילה המים
אין י"ל דבזהר דוויגא חפ' כשנקש ביומם החורף ע"פ הרוב
איכא גדודים גבוהים. מחלקט מתוך ארבע וח"כ הרי
איכא מחילות. ונשאר רק לחוש חולי יקרה שיה' נקש במים
מרכוסים

ביה"ט מ' במקומו בים ד'ס תחומין למעלה מעשרה והרי יואל לו מחוץ לתחום שלשה פרסאות אסור הוא מן התורה ללכת ברגליו חוץ לד' אמות ולאו מלתא היא דג' פרסאות בעלגן של תורה כד"ל של העברה ברה"ט כל שמעביר באסור מתחלת ד' לסוף ד' חייב וכל שמהלך ג' פרסאות באסור היה לוקח ובשלא הלך ואין בליעתו חוץ לתחום אסור אין בהלכותו משום חוב תורה עד שהלך משם י"ב מיל וירבץ הוא דגור שלא ללכת אפי' אמה אחת. וגדולה מזו אמרו בראשונה כו' התקין ר"ג שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח ולא אלו בלבד אלא אף כחמה כו' והרי העדים הללו הלכו ג' פרסאות עד מקום הועד כו' ואם היואל חוץ לג' פרסאות על כל פשיעה הוא עובר משום אל יאל. כיון שנעשים מלוחין האדן ר"ג מתיר להם אלפים אמה כו' וזו התקנה ודאי דברי הכל היא ואפי' לר"ע ור"מ שהם סוברים אלפים אמה נמי מן התורה וש"מ אין לוקין מן התורה אלא במהלך ג' פרסאות באסורי תחומין לדברי האומר כן הא אלו הלך בהיתר כל היום אשכ"ן שילא לו כמה תחומין ח"ה עד שלך מאותו מקום כשעור תחומי שבת כו' ועוד דלמיר' גבי לוקי שביעה באוקיטם ואשכ"ן ס' דבריהם להקל אשכ"ן שהם חוץ לשביעתן כמה פרסאות ובודאי כשנמצא לומר תחומין דלורייא לאדם אף לכלים כן ואשכ"ן ל"א כיון שקט שביעה באוקיטם ויאלו חוץ לג' פרסאות אסורין הם מן התורה ואפי' בתוך אלפים. וש"מ אין תחומין מן התורה אלא מתחלת תחומין וסופן באסור עכ"ל של הרמב"ן ו"ל בקיטור נמוך. עכ"ל מובאר מדברי הרמב"ן ו"ל דאף דס"ל ג' ספרות הרמב"ם שאין לחייב משום תחומין אלא אם הוא דומה למעביר ד' אמות ברה"ט דחייב. מ"מ לס"ל בזה הרמב"ם דבנינים לכת אסור תחומין דלורייא משום דהו כרמלית אלא משום דהילוך בספינה לאו הילוך הוא ולא דמי למעביר. אבל אי לא טעם זה היה מחייב אף בכרמלית משום תחומין דלורייא ואל"ל הולך ג' פרסאות ברה"ט שגט דהו כרמלית עובר באסור תחומין דלורייא:

(ד) אף הנה באמת דברי הרמב"ן לריב"ש באור ביה"ט דהילוך הספינה אינו קרוי הילוך. וביאר שם וכתב תמה על עמךך הוא יושב ברה"ט שלו שהספינה רה"ט הוא גבוה ורחבה ד' כמ"ס בהורק ואח"כ חושש לו משום מהלך ג' פרסאות אינו מינה נייחא וספינה הוא דאק מנבא וזאת מנבאלת היא ולא חרם מהלך כלל עכ"ל. והתוס' ב"מ (ט"ז) ד"ה ספינה מינה נייחא כו' ב' אשכ"ן דבפ"ק דקדושין אמרי' דח"מ רכוב כמהלך דמי הכא חרם משום יד אחרתא והוי שפיר דומיא דיד דמינה נייחא וממנו לה עס גופיה (ועיין ג"כ תוס' שבת ה': ד"ה חנו) הרי מובאר דאף לענין קנין אמרי' ספינה מינה נייחא אבל לשאר מילי אינו כרכוב ע"כ בהמה דהו כמהלך ולא חלי' בתרי' שהוא יושב כיון דעכ"ל הוא מתנועע ממקום למקום. וא"כ לכאורה זה סותר למ"ס הרמב"ן סברא זו דלחיה מינה נייחא אף לענין הילוך ג' פרסאות ודוחק לתקן דהתם ב"מ בעי למימר דאף הספינה עצמה הוי כנייה והמים הנה המוליכים אותה. משא"כ הכא אמרי' רק דהאדם היושב בספינה הוא נייח והטעם משום דגם הספינה בעצמה היא נייחא רק העיקר הוא המים המוליכים דהא אינו בלשון הרמב"ן שד' אינו מינה נייח וספינה הוא דאק מסנא. משמע דעמיהם רק משום דהאדם בעצמו שעליו אנו דנין הוא נייח וא"כ מ"ס מדרבנן ועוד בלא"ה החילוק דחוק כי ממנ"ס אם אנו הולכים אחר האדם שאנו דנין עליו ח"כ בין ברבוב ובין בספינה אינו נייח אלא אלו דנין אחר מה שהוא מתנועע ועובר ממקום למקום ה"ל בתרדויהו בין ברבוב ובין בספינה איכא טעם זה לומר דהו כמהלך. אך מ"מ נראה לי דדברי הרמב"ן נכונים מאוד בע"ה והוא עפ"י מלי דלמיר' שבת (ח') אמר אבי זק אומר ליה"ר כו' רחב"ה כו' פטור. ופי' התוס' שהבורה עצמה נעשית רה"ט כשתתנו והוי כזרק מרה"ט לרה"ט דרך רה"ט. אלא כיון דהו רשות לעצמה חלי' ביה דידה אף שנגעש ע"י זריקה ולי חלי' ביה הורק הרי זק מרה"ט לרה"ט. מ"מ חלי' ביה הבורה נעשית רה"ט. ה"ל בספינה שיהא רה"ט לא חלי' ביה המים המוליכים הספינה ומינה

להכירא וכבר האריך הח"ס בתשו' הג"ל (ס' פ"ט ד"ה והמובן שהם נכדו כו') להשיב על המנ"א שם דבעי מחילות:

תשובה ו

ועדיין יש לנו לבאר באיזה ענין הוי תחומין די"ב מיל דלורייא לדעת הפוסקים הסוברים דתחומין די"ב מיל הם דלורייא כמבואר למעלה:

(א) כתב הרמב"ם בתשו' והובא בב"י (ס' ת"ד) הטעם שאין בנינים ובהירות אסור תחומין דלורייא לפי שהן כרמלית והטעם בזה אינו אסור אלא מדרבנן ולא יתכן שהיה המעביר ע"פ המים אסור מדרבנן והמהלך לוקח מן התורה וכש"כ שלא יעלה על הדעת שהיה בהליכת המים אסור תחומין דלורייא ממוחה ישראל שהוא רה"ט והלא ידוע שאסור הטעם שיש בו חוב סקילה אמרו בו בשבת (נ"ה). המעביר ד' אמות ברה"ט מקורה פטור לפי שאינו דומה לרגלי מדבר. כן בלי ספק המהלך י"ב מיל על פני המים המועטים פטור לפי שאינו דומה למחמה ישראל עכ"ל הובא ביה"ט יוסף. ולפי"ז הנה לדעת הסוברים שכל שאין כ' רבוב וקושיין בו אינו ר"ה כמ"ס בש"ע ס' שמי"ה סעי' ז'. אנו שאין חללו רה"ט אין חללו אסור תחומין דלורייא בשם ענין:

(ב) אלא דקשה לי ע"ז מנ"ס הב"י מתשו' הרמב"ם בספק אם יש תחומין למעלה מ"י שביאר בתשו' שג' מה שיהיה מן התחומין מן התורה ספקו להחמיר. ומה שהוא מדבריהם ס' להקל. וכו' הב"י ופי' דברי הרמב"ם ביבשה חוץ י"ב מיל כיון דלא מתחר אלא מדרבנן נקטין בעין לקולא דאין תחומין למעלה מ"י. וחזן לו"ב מיל כיון דמתחר מדלורייא. למעלה מ"י הוי ספק דלורייא ולחומרא וכ"כ בהדיא בתשו' עכ"ל הב"י ופי' הג"ל הנה למעלה מ"י הוא לשלם תחומין דרבנן אפי' אם יש תחומין ולא יידיה שם תחומין דלורייא כלל כיון דהו מקום פטור. וק"י מכרמלית דלית בה תחומין דלורייא כמ"ל כש"כ מקום פטור לגמרי דלכתא שם תחומין מדלורייא לא הכלל הג"ל דבמקום שאין המעביר חייב גם על ההליכה לא מחייב משום תחומין מן התורה. מינה י"ל עפ"י מלי דקיי"ל בשבת (ח') המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' אשכ"ן שהעבירו דרך ענף חייב ופירש"י דרך ענף היינו דמחמיר למעלה מ"י וכן דעת הרמב"ם (בב"י מנה"ס ת"ד) שפי' מומרא דרבא. וא"כ מכיון דלפינן תחומין מהעברת ד' אמות. ח"כ כי עקב מרה"ט והלך י"ב מיל במקום פטור ומנאל ברה"ט הרי הוא באסור תחומין מן התורה אבל ימים ונהרות הוא עובר בכרמלית ומהלך בכרמלית וליכא כאן חוב דלורייא לא בהעברת ד' אמות ולא בהליכה בתחומין:

(ג) והנה הרמב"ן ו"ל כתב ביה"ט למסכת עירובין (דף מ"ג) וז"ל שם שהוא תמה על מה שראה במפרשי ימים כשנגיעין ליבשה בשבת מהן שאין יואלן מן הספינה. ומזהו שבעלי הספינה עש"ס משליכין מילין לחוץ ואין זרים מנ"ד אמות שלהם ולא ידע מי הנהיג אותם בחומרא זו. ויש מחזיקין אחרים האסור לומר דתחומין של שנים עשר מיל דבר תורה הן במקלף ובמ"ס בהלכות פ' ראשון ובין שכן אם הלכה שפיתגן ג' פרסאות בים אסורין כי ללכת דהשתא ה"ל ס' דיש תחומין למעלה מעשרה ס' בשל תורה וס' דלורייא לחומרא. וגם זה אינו נכון ולא ראוי לחוש מופי שהליכתן בספינה בים בין למעלה בין למטה ודאי מותרת היא כו' ואין אנו קורא בזה אל יאל אנו ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות ברגליו שהרי הילוך הספינה אינו קרוי הילוך כלל כו' וא"כ כיון שיש לחוש שמה קנה שביעה

תשובה ז

נשאלתי אם מותר לנטוע בעזרה של בהג"ס חילוט לז"ס ולניקוי האזור :

תשובה הגאון מהרש"א בהגהות לשו"ע ח"ח סי' ק"ג כי וז"ל כי הרמב"ם בגל"ע"ו הטעם חזקן אלל המזבח או בכל העזרה בין חזקן ספק בין חזקן מאלל הר"ז לוקח והר"ד דוד ערמונה צ"ח על הרמב"ם כתב דאפי' אלל בהג"ס אסור מדרבנן עכ"ל. והנה הרמב"ם מוסק שם (פ"ו מהל' ע"ו הל' ט') בטעם אסור נטיעת חילוט בעזרה מפני שהיה זה דרך עכו"ם מוטעין חילוט בלד מזבח שלה כדי שיתקבלו שם העם. הנה לפי טעם זה י"ל דאסור זה לא שייך אלל בעזרה שבמקדש ששם המזבח עומד ודרך העכו"ם לנטוע חילוט במקום מזהבחות כדי שיתקבלו שם ויעשו העבודה ברוב עם משא"כ בצית הכנסת חזקן דבר נעשה מבחור שלא שייך טעם זה כלל ואפי' אסור דרבנן ליכא ועוד דבהג"ס ודאי לא עדיף מהעזרה ששם המזבח ועבודה הקרבתו. וזמ"מ חזקן אסור בנטיעת חילוט בזה הבית חזקן לעזרה כמ"ס ברמב"ם האסור רק בעזרה ועיין כ"מ שם. ומכש"ל לפמ"ס הראב"ד בגל' בית הבחירה דאפי' בעזרת נשים שרי וחזקן אסור אלל אלל מזבח ה' שהיה עזרת נשים והיינו ששם העבודה אלל שלל במקום עבודה כגון עזרת נשים שרי וחז"ל הגה' חזקן לביהכ"ס מתי' עבודה אכ"א. ועוד הא אסור לעשות גם אכסדראות של עץ בעזרה כמפורש בספרי וברמב"ם (פ"ו מהל' ע"ו) ובמג"א סי' ל' ס"ק ל"ה כ' טעם על מה שנהנין לעשות אכסדרה לפני בהג"ס אללאל דלא דמי בהג"ס לעזרה לגדון זה. ויש לדחות לפמ"ס הב"מ אסור בין אכסדרה גם בעזרה הוי מדרבנן. ולכן בביהכ"ס חזקן לגזור חזקן מדרבנן אלל נטיעת חילוט דאכ"א אסור תורה בעזרה י"ל דאפי' בביהכ"ס אסורא דרבנן מיהא חזקא. ומהא מדברי הראב"ד נראה דהוי אסור דאורייתא דפריך מנזירותא שטעו בשמחת בית השואבה וזי דרבנן י"ל דמטעם שמחת בית השואבה הקילו (ואשכ"ח) הקילו באכסדראות לבהג"ס. י"ל ה"ה בחילוט י"ס להקל) :

תשובה ח

שאלה. איש אחד חנוני לא מכר החמץ שלו בזמנו בסבת אשר הוציאו של העטור וכשראה שעבר זמן המזירה הלך לשאל אלל המורה מה לעשות. ואמר לו שאינו יכול להשיעו אלא"כ נקרה בחנותו נכרי אחד מכירו וסיפר לו הידוע שקרה לו ענין רע בהיות הדין חלוננו שמי שלא מכר חמלו בע"פ בבקר הרי הוא מופסד ממנו ולדרך להשליכו לנהר. ואמר לו הנכרי למה לו להשליכו הלא יתן לו עשרה רוב"ס ולמה לו להאכידו חסם. והשיב לו הישראל שאינו יכול לקבל מעות בעד החמץ אף לא ת"ח. ואם יקח לו החמץ הר"ז כאלו היה מוילאו מן האור. ואפי' אחר יו"ט לא יקבל ממנו מעות עבור החמץ. וקבל הנכרי את החמץ וביקש ממנו ליחד לו קרן זווית מופסד בעתא את השקים עם החמץ ממוקמות שהי' מונחים שם לקרן זווית ההוא. גם נתן לו הישראל כתי' בשלשן רוב"ס שג"ד החמץ שהיה בחנותו חזקן לו שום טו"ת על הנכרי הגל'. גם הותנה בניהם שהמפתחות יקבל האדון מן החנוני ביום ה' נאשקן דהוי"מ כי בע"פ נכרי הידוע למכור סחורתו יו"ט גם לקח הנכרי מעט מן החמץ לביתו. החמץ הוא קמח קרופלשטקע טומר ח' ב' ג' ד' שקים פעריל גרופין שני שקים. קרפחמאל ה' לז"ס קרפחמאלשטקע ח' פוד. והקרפחמאלשטקע לא נשא אותם הנכרי ממוקם אחר כי ממוקם היה בבקרן זווית שידה הישראל להנכרי בחנותו. גם לא

ומימא דהוי כהילוך כיון דהספיקה רה"י היא ואדם היושב בה הוא ברה"י ואין בזה משום חמיון. וצוהר יתכן לפי פירש"י שם ש"כ דהוי רשות לעגלה ואין ממשקן גמרי' שהיו זורקין מחמיון ולא היו זורקין רשות. וה"ל דבזה"ל דלינעין מאלל ילא איש ממקומו דבזי מן והיינו ילאות האדם ולא ילאות רשותו ודברי הרמב"ן נכונים עפ"י מאור ש"כ יהיה מינה נייח וספיקה דקא מהלכת. פ"י שהוא יושב ברה"י וספיקה מהלכת והוי חזר מהלכת. והיינו דלא גמרי' מאלל ילא לרשותו מהלכת אלל לאדם מהלך :

(ה) והנה במאי דס"ל להרמב"ן דאפי' בימים ומהרה דאין בזה אסור מעביר ד' אמות מ"מ שייך בזה אסור חמיון מן התורה ופליג בזה על הרמב"ם. י"ס לבחורה ראה מנמ' דקאמר גבי איבעיא דחמיון למעלה מ" (מ"ג). עמוד גבוה עשרה ורומב ד' לא תבני לך דלרעה סמיכתא היא. ופירש"י ונכנס ראשו אחד לתוך החמיון לא תבני לך דאסור חמיון מובן כי ולא יעלה על ראשו שבתוך החמיון ולא לראשו האחר דהא חזי להילוך והילוך מעליה הוא עכ"ל הרי דאפי"ג דמיון דגבוה י' ורומב ד' הוי רה"י מ"מ י"ס כי חמיון. ולדעת הרמב"ם הא חזקן בזה אסור העבודה כיון דהוי רה"י וה"ל בית ביה אסור חמיון כנ"ל בדעת הרמב"ם. מיהו י"ל דזה ודאי אף להרמב"ם ליכא בכרמלית אסור חמיון היינו מדאורייתא אלל מדרבנן ליכא אסור חמיון אף בכרמלית אלל למעלה מ"י ואינו הילוך יפה כיון עמוד שאינו רחב ד' או בקפילה או בספיקה מבעיין לן אי ליכא אסור חמיון ואפי' מדרבנן :

(ו) ישוב מולאחי בזה תשו' אחת ברדב"ז (ח"ג סי' תק"מ) בענין זה והקשה ג"כ להרמב"ם מהא דקאמר גבי איבעיא דחמיון למעלה מ"י לישאל אחרינא בספיקה. והא הוי כרמלית. ותי' הרדב"ז דל"ל להרמב"ם הוי לישאל דהאיבעיא הוא בספיקה. וכחב עוד הרדב"ז וז"ל אלל קשה דאיהו בעי ביבשה ופשיט ליה מוספיקה דהוי למעלה מעשרה בכרמלית ותו דדחי רבא במהלכת בתוך הרקק אלל במהלכת למעלה מ"י אכתי תבני לך משמע למעלה מ"י בכרמלית נמי הוי איבעיא ולא איפשטא. ויש ליישב מתי' דבני לא בעי אלל ביבשה ומתי' דפשיט פשיט מ"ס. ורבא דהי דממתני' ליכא פשיטתא דהאם במהלכת ברקק בתוך עשרה ורלו להחמיר למוח עמוד הספיקה ולאו דלעתייהו וקמו שביה והשתא עומדת בתוך עשרה ואם יתלכו את כולה נחמלו ויפליחו חזקן לתחמיר אלל במה שהלכו בשבת לא הלכו חזקן לתחמיר דאין חמיון למעלה מ"י בכרמלית אלל ביבשה מבעיין לן ולא איפשטא ואולי' בזה לחומרא לדעת הרב דס"ל חמיון דאורייתא אלל כשאנו מוספיקים בגובה המים הוי ספק דרבנן ואולי' לקולא וכמ"ס ז"ל בזה"ל תשובה עכ"ל הרדב"ז ז"ל. הנה מובאר מדברי הרדב"ז ממה שהעתיקו וגם מ"מ שם מקודם דמפרש דברי דהא דמחלק בין כרמלית לרה"י היינו לענין למעלה מ"י וס"ל למעלה מ"י בכרמלית לא מבעיין בגמ' כלל. וזה נדחק מאד צפ"י דברי הגמ'. אך דברי הרמב"ם המובא ביה יוסף כמו שהעתיקו למעלה הם ברור מולו דמיידי רק לענין חמיון דאורייתא בכרמלית ליכא חמיון דאורייתא ואפי' למטה מ"י ואין לרדק לרדוק צפ"י הסוגיא כמ"ס הרדב"ז אלל הדבר פשוט דע"כ לא קאמר הרמב"ם אלל לענין חמיון דאורייתא. אלל חמיון דרבנן ליכא בכרמלית ולמעלה מ"י דהוי איבעיא דלא איפשטא חז"ל לקולא :

(ז) עכ"פ מובאר מכל הגל' דעיקר דין זה הוא מהלכות הרמב"ן והרמב"ם אם הם בכרמלית חמיון ד"כ מיל דאורייתא להרמב"ם לא הוי דאורייתא. ולרמב"ן חזקן חמיון. וזמ"מ לדינא הכל מודים בכרמלית דהוי חמיון דרבנן להרמב"ם משום דבכרמלית ליכא חמיון דאורייתא ולהרמב"ן ל"ל חמיון דאורייתא כלל לא בכרמלית ולא ברה"י :

רוב ע"ה מעשרין הס. וע"כ נראה לו שאין אלא מדרבנן. וכן מוכח ממשכ"ל בח' גבי לא בדק בסמינן שכ' כיון דע"י שחיט מומחה מסתמא שחט שפיר דרוב פשימין רובן של סי' נשחטין אבל בלח' דרובא דתלוי במעשה. ומיעוטא דלוי תלוי במעשה הוא ובכי הא לא חליין בתר רובא מש"ה חוקמא רבנן בחוקת איסורא קמא משמע קמא דלוי אלא מדרבנן. והרמיה מהרבמ"ן דהא שכ' שם תחלה שאין כן אלא חשש שמא קידש שחרי הסבלנות לפניו ולא הקדושין. וע"י קאמר ועד דלוי רובא דתלוי במעשה. והיינו כיון דאין כן אלא חשש מש"ה לא חליין בתר רובא דתלוי במעשה. ואף דלכאורה משמע הא דלמור ר' ישמעאל מבאן ויולך ספק היינו ספק דלורייא חיי מוכרח שחרי לחיוריו של רבא דמשני ר"י כר"מ

ס"ל דחייב למיעוט וכבר כתבו החוס' בכמה דוכתין דלויין זה אלא מדרבנן וא"כ ה"ל י"ל לרבינא דלוי אלא ספק דרבנן כו' ומסק' ב"ע. הנה מה שנתקשה מדמאי יש ליישב. דבאמת ההם לכאורה ל"ל כלל לרוב ע"ה מעשרין דלויא ס"ס שמא עבד כר' חושב' מנכסה בזמן שלה ושמוא עשר כדאמר בפסחים (דף ט' ע"א) אלא משום דרוב אין עושים כר' אושעיא אלא ממרחים אותן וכנגד רוב זה דהוי נמו תלוי במעשה שפיר מהני רוב ע"ה מעשרין. ומ"ש מדברי הרשב"א י"ל דס"ל להרשב"א דלא אמרינן דלא חליין בתר רובא דתלוי במעשה אלא כשיש חוקה כנגד רוב זה האמשיע למיעוט כמו ההם בבביות דהוי בחוקה עלה ילדה. ולכן גבי טומאה דליכא חוקת טומאה חליין בתר רובא דתלוי במעשה וגבי איסור דליכא חוקת איסור לא חליין בתר רובא דתלוי במעשה. וא"כ אין לדחות פשוט משמעות לשון הפוסקים משום ראיות אלו:

(ג) אך הנה ראיתי בפסד המקנה בסוגיא דסבלנות (ג) כתב דסברת הרמב"ן תימיה ליה דהא כתבו החוס' בבביות דדוקא גבי בהמה אמרינן דתלוי במעשה ולא בדבר החייל בלח' וכן מוכרח מכמה סוגיות בש"ס דלמרינן רוב תוקות מטפחין. ורוב ע"ה מעשרין ובתים ב"ד בחוקת בדוקים. והב"ן כתב בס' ס"ט גבי אשה ששכחה חס מלחה דרוב נשים מולכות תחלה וצנח"ל השיג עליו וז"ל. וכבר נתבאר למעלה שם הרשב"א בח' ס"ל מהרמב"ן. וקושייתו יש ליישב דהקושא מדמאי כבר תירגמו. ומרוב מטפחין לק"מ דהא אמרינן דרוב זה בלח' הוא רוב גרוע וכמ"ס החוס' ואף שלא פירשו זה משום דהוי רובא דתלוי במעשה היינו משום דאף לאיך אמוראי דל"ל הא דרבינא דמתירא לר"י שנינו אחריו מ"מ ל"ל דהאי רובא הוי רוב גרוע והיינו ע"כ מטעם אחר. ורוב בתים בחוקת בדוקים היינו משום דבדיקת חמץ דרבנן וסומכין אהאי רובא וכן גבי מליחה דרס שביטלו הוי דרבנן כמ"ס שם ב"ד וישנין בק"א לרבינו הגר"י ה"ל גיה ס' קפ"ו ס"ק י' בבה"ה שם שכ' ולא שייך רובא ומיעוטא אלא בדבר שהוא פועל בע"ה ולא במקרים כי היכי דלא אמרינן רוב בהמות עולין עליהם (זכרים):

(ד) אבל בלח' בכל זה ענין אחר דלא קשה מידי. דהנה מ"ש בעל בינת ארס להוכיח דמ"ס ר"י מבאן ויולך ספק היינו מדרבנן לרבינא משום דע"כ ל"ל כן לרביא דמוקי לר"י כר"מ דחייב למיעוטא מדרבנן כמ"ס החוס' בכמה דוכתין כ"י תמוה דאף שכתבו כן החוס' היינו יכולי דליכא חוקה דמסייע למיעוטא אבל היכא דחוקה מסייע למיעוטא הוי דלורייא כמ"ס בתוס' חולין (פ"ו) וכן כ' בתוס' בבביות (כ). ד"ה מחזורתא) וא"כ לשוני' דר"י כר"מ הוי מבאן ויולך ספק ספקא דלורייא וה"ל לרבינא וכן משמע הלשון דקאמר רבינא כי חליי רבנן בתר רובא כיבא אלא חליי משמע כו' משמע דהיינו דלא פליגי רבנן אר"מ אלא ברובא דלא תלי במעשה אבל ברובא דתלוי במעשה ל"פ וכמו דלר"מ הוי ספקא דלורייא היכא דחוקה מסייע כגון הויא דבביות דהוי בחוקת שלא ילדה ה"ל לרבנן דלא פליגי עלי' ברובא דתלוי במעשה. והסתחא י"ל דהא דלמור רבינא דברובא דתלוי במעשה לא חליין בתרה לא מיידי אלא כגון הויא דבביות דלויא לירוק החוקה בהדי מיעוטא

לא נכתבו מפורש בהכ"ה שנתן ישראל להכרי רק שבע"ס אמר לו שם זה אינו שלו. ועוד היה לו חמץ שנתנה לו אחותו שהיא ג"כ חנונית למכור להב"ד כהגוי ואחר שלא מכר אמר לה שהחמץ לא נמכר להשלינו לגבר והלכה החנונית אחותו ונתנה להכרי אחד החמץ שלה בתורת מתנה עפ"י כח"י שנתנה לו כל החמץ שבחנותה ובצביתה ולא עשה להכרי לא משיכה ולא קנין אחר וזהו הכח"י שנתנה לו. וה"י בהחמץ קמה סולת מלאה גרופין. וויינעט גרופין. מאקארלן. ראם וליקט קאנפיקטין וגם אחי' חנוני כתב בבח"י שנתן להכרי שאין לו עליו טו"ת לא מהחמץ שנמלא בחנותו ולא מהחמץ שנמלא בחנות אחותו:

(א) תשובה. הגה החקירות בשאלה זו יפרדו לג' ראשים. הא' חס הדברים מולד עלאם הם אסורים בהנאה בשחייתן עד לאחר הפסח. הב' חס הקנינים שנעשו בנתינת החמץ להכרי הם מועילים ע"פ אופן עשייתם. הג' חס מועילי המתנה להכרי בסיוע הדבר לאחר זמן איסורו והנה בענין הקמח סולת כ' המג"א (ס' ת"ג ס"ק ח') דשם הגאון מוהר"י מנומקין דהוי ממש כדגן שנעבד בנהר. וכל"כ הרב"י בשם תה"ד שמהזיקים הסולת לחמץ גמור כמובא שם במו"א אך היה חקירתי ודעתי על אופן עשיית הקמח סולת והוגד לי שהחטים שירעמאלאטע אין רוחין אותן כלל. וגם שצמחי עשר יש בבתי ריחים הדולדים מאשינען פאראווע שהיא בוללת החטים במים ונתינתן לחוד הבתי ריחים והכל בעסק. וגם במקום שרוחיים אותן שלא ע"י מאשינע הנ"ל הרי הרמיה נעשה ע"י זליפה. והנה יודע שיטות הפוסקים בבי' דעת הר"י אפרים לחלק בין לחיתה לדגן שנעבד כהני משום דלחיתה עושים בהם תדיר תחלה רחיצת החטים בעסק ואח"כ מיד הטמיה משכ"כ דגן שנעבד בנהר דמינה נייח וכל ילדי חמץ. וזו היא ג"כ דעת הרמ"ש וטור ושו"ע. ודעת הרמ"ש דלא מלריכין נתבקעו אלא בלחיתה שולפיתן מועטת אבל בשרי' מרובה חפ' לא נתבקעו אסורות. ולפ"י הנה חפ' נרחלי החטים יש להסתפק לדעת הרמ"א ורמ"ש וטור שמא נעשו ע"י המאשינען הנ"ל ולא נתחמזו כלל. ולדעת הרמ"ש שמא נעשו ע"י זליפה מועטת. אך הנה אכן קי"ל דחפ' נתרדכו לחוד אסור חפ' בלחיתה ולפי הגמרא בלחיתן שנעשו ע"י זליפה קרוב הדבר שנתרדכו. אמנם י"ל דהא חפ' נתרדכו אין כן אלא ס' חמץ. וכמ"ס הרי"ף משום פלוגתא דשמואל ומר עובדא (פסחים מ). א"כ י"ל דליכא הכא ס"ס שמא לא נרחלו וחפ' לחיל' שנתרדכו שמא לא נתחמזו. וב"כ דהוי הכל' ס' ח' שמא לא נתחמזו. דהא גם הרמ"א כתב ס"ס כזה בס' חס"י סעיף ז' שמא לא ירדו עליהם גשמים ואח"ל ירדו שמא לא נתחמזו. ועי' ח"י ס"ק י' (ואף שמדברי המג"א סי' חס"י ס"ק י"ב משמע דהיכא דמינה נייח כו"ע מורד דחפ' לא נתבקעו אסורות ומשמע דהוי ודאי חמץ מ"מ דעת הח"י ס"ק ז' נראה דלוי אלא ספק וכן מפורש בשו"ע רבינו הגר"י סעיף ז' וגם דלהרמ"א לא תלי כלל בנתינת נייח אלא בזליפה מועטת והוי ס' משום פלוגתא דמר עובדא ושמואל (כ"ל):

(ב) שוב ל"ל דחפ' הוי רובא חטים הרחוצים מ"מ לא חליין הכא בתר רובא משום דהוי רובא דתלוי במעשה והמיעוט אינו תלוי במעשה. ובספר בינת ארס בשער רוב וחוקה ס' ד' מלאהי שהביא בשם הרמב"ן במלחמות בקדושין בשמעתא דסבלנות וז"ל ועוד דהאי רובא דלמרינן דלמא קדיש הוי רובא גרוע דהא תלי במעשה הוא ולא חליין בתר רובא דתלי במעשה כדמסיק רבינא בבביות. וכ"כ הרשב"א והר"ן בחולין גבי הא דחליין בתר רובא ומיניה ה"מ כשהרוב והמיעוט שניהם תלויין במעשה אבל אם הרוב הוא ע"י מעשה והמיעוט אינו ע"י מעשה לא חליין בתר רובא. ומשום משום דחפ' דלמרינן דלמא קדיש לא נחשב לרוב. וז"ע שחרי דמאי לבו"ע אינו אלא דרבנן והיינו משום דלמרינן

הקמה כל שנקלחן מכבסין משום קבוע כמחלה על מחלה וכו' אפי' לנחלורה הים נראה להחיר מנח ס"ס שמה לא נחבסם ואפי' חל' נחבסם שמה לא נחמקן ולענין להשקות מהי הס"ס כיון דליכא רוב בהדיא שזין מכבסין ויש לדמות להא ש' האור והכלבו להחיר להשקות הדגן שזין האור והכלבו בעלי' מנח ס"ס מ"מ לא דמי דהתם חזין האיסור קבוע שנתערב מיעוט החטים שנתחלה בשאר החטים שלא נתחללו והם הרוב ומהי האי רוב להחיר מנח ס"ס להשקות אבל כשהאיסור הוא קבוע במקומו ולא מהי הרוב לבטל המיעוט חו' לא מהי הס"ס אפי' להשקות כמו שביארנו למעלה דלא מהי הס"ס חלל היכא דליכא רוב בהדיא כי כן הוא מבוחר באור והכלבו. הנה ה"ל לשטרו חזיל ש' שם בתחלה דהאור והכלבו שהחירו יצאו משום שהיה רוב היצר ובמחל זה תורה וי' ס"ס אחד חזין כי כדי להחיר שריד עוד רוב לשיעור והע"י הקשה שם בדין הכלבו (ברס"ח) חמאי לא שרי למיכליה נמי מנח ס"ס זה והא מועיל אפי' בספק דאורייתא וחזרו משום דחזין הפסד בשב' חלל לאסור גם בשב' ולהצריך לבטל אחרי שיש ס"ס זה דבר מתחילתו מאלו. וגם שדבריו אינם מנכרים ש' בהדיא דהאור והכלבו שדולקין בתר רובא דשמי תסד דהוי רוב שלא נפל עליו ומיעוט שפיל וחזקין בתר רובא היכא דליכא עוד ספק בהדיא. וזה תורה חיה רוב היצר יש כחן והא חזו מסופקים על כולם שמה וידו המים על כל החטים חלל שנקלחן מן הים ניכר בהם שנתחללו והשאר לא היה ניכר. חלל מ"מ הפסד על כל החטים. ואשר ע"כ נ"ל דמי דלכתחלה ודאי צריך למכור הקמה קודם הפסד. מ"מ אם לא מזהו חזין להצריכו לבטל במקום הפסד ולסמוך על הס"ס. וכדעת הע"י והח"י והכלבו בקמה סולת וכלל והפוסקים שהחזיקו הקמה סולת לחזק גמור בימים היה דרכם לחזק החטים הסולת סולת כולם. ואין כחן ס"ס. חלל ספק אחד ספק שמה נתחננו והוי ספק דאורייתא. חלל לפי ענין מלכות הסולת המדעית יש כחן ס"ס וכלל. ואפי' התה"ל לא קאמר חלל שאסור להשקותם לכתחלה חלל לבטל אפי' במקום הפסד מ"מ ששעט. וגם לענין השב' אותן הכללות חזירו טפי דליכא למחש שמה יבא לאוכלם ולענין חליה ממוקים הסולת לחזק גמור דאפי' בשעת הדחק אסור לאכול. חלל השב' בקמה חזין בו חשש כ"כ שיאפה מנחו לחם ויחללו בפסח. ועי' נראה לי דבהפ"מ אפשר לסמוך על הט"י והח"י מכל מה שהארנו בזה.

(ז) הגה ביארנו בע"ה דין הקמה ועתה נבאר לבאר דין יצר הדברים התמוזים של השוללים ה"ל ההה הקארמעינש הנה הכללות לוקער שיש לחוש לתערובות קמה ודינא מבוחר בתה"ד סי' קי"ט וכו' דמדומה ליה דלא נהיין עלמא לאסור ודאי להורות לתת לנכרי מחזן לבית במתנה גמורה ויחזיר ויזהר בהם לחא"פ ע"ל. וענין ח"י ש' דהתה"ד לא קאמר חלל לכתחלה חלל דביעבר שהשקה אותם ואיכא הפ"מ אפשר דחזין לאסור. ובפרט לפי מ"ש דבקמה גופיה חזין לאסור דביעבר כש"כ בכללות לוקער. ועי' המאחארתן לפי דברי החזוני ששעט ששעט מן קוקרוע והוא טירקישט וויין. וח"כ הוי מין קטניות כמ"ש בה"י (ברס"ח) חמאי לא נעשה מקמה ע"כ כיון דנעשה בתערובות עם מי פירות והוי חזון טקשה וכן מלאחין בחשו' בית שלמה ילא חלור מחדש ח' ח"ח סי' ע"ג דהוי מי פירות עם מים. חלל ע"כ או דלא הוי טקשה חלל חזון גמור או דנקשה הוא בלאו כמ"ש הג"ח בזה (בס"כ) עי"ש. וכבר פלג בזה הרבה בעל חו"ד בספרו מקו"ח סי' תס"ב והעלה דכשם רוב מי פירות הוי טקשה. וגמ"ה הוי טקשה ו דאורייתא. ח"י הוי לדעת החוס' ברים חלו עוברין ליכא ב' בטקשה אפי' ח' הוי בלאו ואין בו איסור שה' חלל מודרבנן שמה יבא לאכול וח"כ בזה שהוא ספק שמה חזון כלל מקמה חטים חלל קטניות כ"ל. יש לגדר להחיר ולא גרע מהכללות לוקער. שוב נ"ל דאפשר דעדיף טפי לדעת החוס' איסור השב' בטקשה הוא משום שמה

מיעוטא וכמ"ש לרעת הרשב"א והשתא מיושב כל הקשות ה"ל. דהנה בתום קדושין (ע"ש) מבוחר דחוקה העשויה להשתתף לא הוי חזקה והשתא י"ל דכל חלו דמעבר ובדיקת חזון כ"ד ומלוחה הוי חזקה הטבל והחזון והדס חזקות העשויות להשתתף כיון שהדין מחייב בטבל לשטרו והסודי לבדוק והבשר למנוח וח"כ ליכא חלל מיעוטא לחוד ולא חיישין ליה. ובהו מיושב חללי דברי הרמב"ן במלחמות בהדיא דסבלות דתחלה כ' בטעמא דחמיון ל"ל דרובא מקדשי והדר מסבלי מנח דחמיון נחוש למיעוטא דהטעם דלא חזקין בתר רובא משום דהוי רוב חזוני במעשה. ובסוף דבריו כ' לפרש דעת הר"ק דגרים גירסא אחרת דאפי' באחרת דרובא מסבלי והדר מקדשי חיישין למיעוטא דמקדשי והדר מסבלי משום דהוי רובא גרוע הוא דחזון חלל מנחג ויחיו רובא חזוני במעשה לשיך החמיון במקום חלל חלל לחוש למיעוטא הרי דחזון זה חלל חומרה בעלמא משום חומר חלל ואף כחב זה תחלה לטעם דח"כ לקדושין ברובא מקדשי והדר מסבלי חלל ע"כ משום דתחלה הוי מסייע לה חזקה פני' והוי דאורייתא רוב גרוע והשתא במסקנא בחששא למיעוטא דמקדשי והדר מסבלי דלא מסייע לה חזקה חלל אחרת מנחג לה לא הוי חלל חומרה בעלמא:

(ח) והשתא כ"ד לא מייבש' ח' יומא דלא חזקין מדאורייתא בתר רובא חזוני במעשה היכא דחזקה מסייע למיעוטא כ"ל דהוי ספק שמה לא נחלח ס' טוב משום דהם בחזקה שזין החלום המסייע למיעוטא דחזון החלום ולא חזקין בתר רוב החלום דחלוי במעשה חלל אפי' לדעת בעל בינת חלום מ"מ חזון היכא דליכא ריעותא לפניו כגון היכא דקדושין שזין הקדושין לפניו חלל הסבלות לא חזקין בתר רובא דחלוי במעשה כמ"ש הבינת חלום דברי הרמב"ן. וה"ל בינון דידן שזין הריעותא לפניו דחזון החלום ולא היכא דחלום לפניו דלא חזקין בתר רוב החלום דחלוי במעשה והוי שפיר ס"ס שמה לא נחלח ושמא לא נתחננו:

(ו) והנה בחק יעקב סי' תנ"ג ס"ח ע"ז כתב קמה מן השוק חלל סולת נקיה אסור דהוי חזון גמור כמ"ש בת"ס. חלל לזון הכלבו לוקחין סולת מן השוק וייתר תורה לנחלורה לזוך פסקין בפשיטות דלוקחין קמה מן השוק בשעת הדחק משום דלא מחזיקין איסורא דהרי מבוחר להדיא פ"י דמכשירין מ"ב וברמב"ם פ' ט"ו מנהל' טומאת אוכלין דכל הקומחים והסלחות מן השוק בחזקת מוכרים וי"ל דהרי קאמר דלא מחזיקין איסורא שלחחו בדרך שנתחזק דהיי מדינא דש"ס מותר ללחות חז' שהגאונים גזרו ואסרו בשעת הדחק לא גזרו וכו' ה"ט' להדיא חז' פ"י סי' ל"ב מחמירין בענין זה וכו' כשידוע צדורו בודלי שנקלחן מכבסין תמיד החזין שהא גרע מלתייה חז' שרוב המוכרים חזון מכבסין אסור משום קבוע כמחלה על מחלה דמי ואפי' להשקות אסור. וחל"כ הביא דברי הגמ"ל יעו"ש. הנה תחלה דבריו תמוזים בעיני מה שראה ליישב מחז' דמכשירין ודבריו הרמב"ם לדעת הפוסקים המחמירים לקמה קמה מן השוק. משום דלא מחזיקין איסור שלחחו בדרך שנתחזק ואמאי לא הא מכיון דאחרת חזקה החטים נדחלו בודלי ח"כ מהכי חזיון שמהו בהם שלא למחלם. והוי ספק דאורייתא. חזקת לפי ה"ל נחלח דודאי חזק מיעוטא דלא לחי. חלל דחזקין בתר רובא דלחתי חז' דהוי רוב החלוי במעשה מ"מ החמירו בו חכמים. חלל לענין חזון הוי ס"ס. ובהו נ"ל גם דברי הירושלמי סוף פ' כ"ס ר' חנינא ברבי דר' בחי הוי ליה דבש מוזיק בסולת שאל לר' מנח ח"ל צריך חל לבטל ומהמשך דברי הירושלמי נראה שהשתא היה חז' מי פירות ממוזים וכן כתב התוס' פני משה וקשה הא בירושלמי חזון מפרש שהסולת היה שמוך לפסח. וח"כ בזה"ה הא הוי חזון ואפי' חז' מי פירות חזון מתמזין. אכתי אסור מנח תערובות הסולת חזקת חזון לפי ה"ל נחלח דהסולת שרי מ"ס' ועתה הנה יש לי לענין צדורו ה"ל שאסר להשקות

והנכרי הגבוי ומושך את החמץ לקרן זית ההוא לבד הקארמליש
פשיטא שהוא קנין המושל במתנה לבד מה שהיה לאחר זמן
האיסור וזה יתבאר לקמן ח"ה אבל בחזקתו החטות שנתנה לו
חמלה. ויבא כתב להנכרי. שאין לו שום טו"ת עליו על הקומח
והנרופין וקלפנקטין הנמלאים מונח בחטות וזכחות פלוט.
והיא נתנה החמץ לנכרי אחר וכתבה לו טחנת חזי להאדון
פלוגי החמץ שחורה מחטותי וחמץ ביתי. והנה הכתי' שלה
שנתנה להנכרי פשיטא שבדינו חזי מושל כלום שאין בו שום
קנין ולא היה כלל לא משיכה ולא שאר קנין. והשטר חזי קונה
במושלגין. אך הנה שאלתי לודע דת דין במושפטי המושל
ואמר שלפי דיעהם יכול לגבות את כל מה שכתוב בהכתי'.
וח"כ לפי דעת המ"ב הוצא במו"א (ס"ו תמ"ח) דלולי' בחר
דיניהם קונה שפיר. אך המנ"א הקשה עליו מההיא דבספרות
(י"ג.) מלי בדיוניהם שספק להם חזרה משמע דדיני עכו"ם לא
מהי' וכמ"כ בע"א (ע"א) בחסות' וכמ"כ ביו"ד ס' ש"כ דלולי'
בחר דין חזרה ולא בחר דיניהם ס'. מ"ש מע"ה היינו מלי
דלומר' שם אמר לחומר משיכה בעכו"ם קונה חדע דמי
פרסאי משדרי' מדרמי להדי' ולא הדרי' בזה. וכתבו החס'
ר"י דלין זה עיקר השע' ס' אלמא לדיוניהם חזי מושלים
כלום לענין קנין. ומו"ס מיו"ד ס' ש"כ היינו שלא מלוא תקנה
במדינת הבסמה כ"א ע"כ כסף ומשיכה או בהקלחת מקום טפי
הו"ל לתקן לקנות ע"י קנין שבדיניהם כ"כ במחלות' הסקל.
ולענ"ד ליישב דעת המהשח' בימין דלין מכל חזי שהביא המנ"א
רואה לתקן. דזה ודאי דלף דלולי' בחר דינו המ"א בנכרי
הקונה מישאל דלא נפק מרשות ישראל בקנין שאינו מושל לעכו"ם
לקנות מן התורה. אבל העכו"ם מן העכו"ם בודאי קונה בקנין
שהוא מושל בדיוניהם וחשוב שלו ויש בו ממש גזל. אלא
דמישראל חזי קונה והשאל לענין חמץ דמשנהו זמן איסור
חזי ברשות ישראל. וגם אין שום ישראל יכול לזכות בו בפיסח.
וח"כ אם יקנהו העכו"ם חזי קנינו רק נגד עכו"ם אחר דהשאל
הוא הפקר ויכול לזכות בו גם עכו"ם אחר ובשקיה נכרי זה
הרי הוא שלו ואין עכו"ם אחר יכול לזכות בו. ושפיר קיי ליה
בקנין המושל בדיוניהם כשניע זמן איסור. מושל'ם התם
לגבי כבוד דהוא צריך להוליו מרשות ישראל חזי וזכר בו כיון
לגבי ישראל חולין ביה בחר דינו. וענין במקור חיים שדמה
ג"כ קושת' המנ"א מעל המ"ב וחולק דלא דמי חמץ לשאר
ענינים. וענין בחסות' משיכה נפש ס' ט' שדעתו שגם בשאר
דברים קונה בדיוניהם. וגם בהכתי' של החסות' ש' להנכרי
שלו שאין לו טו"ת עליו מהחמץ המונח בחטות וזכחות מחות' י"ל
דזה היו קנין אודיתא שמודה לו שהחמץ שלו. ומהני לפי דעת
הקלות' החושן ס' ק"ד: האומנם כי שני הקנינים אלו הם
סותרים זה"ל דאם החמץ שלו מכה שהיא נתנה לו. איך חוכל
היא למכור ואם החמץ שלה איך יכול הקנין שלו שהקונה להנכרי
ואין לומר דנקמה ממנ"א דהא מכור לשני ערלים :

(י) **ולבאר** דבר זה הנה הא' כח שהקנו החמץ לאחר חלות
בזמן איסורו בלא"ה חזי קיים לקנין זה דהוא
לאחר זמן איסורו ואינו ברשות ישראל ואיך יכול להקנותו. מיהו
בהחמץ של החטות י"ל כיון דידר לו מקום והנכרי משך החמץ
לזכותו המקום קנהו שפיר דלו יהיה שהוא הפקר מ"מ קנהו מן
ההפקר במשיכה לרשותו. אבל החמץ של האשה בזמן יקנהו
העכו"ם כיון שהוא הפקר ח"כ לא קנהו כלל כדרך שקונים מהפקר
וכת' וקנינם של האומנים חזי מושל כלום שאינם שלהם שאין
להחמץ בעלים ולא מכר (וענין חוס' סנהדרין פ"ג.) מ"ש גבי
שרי הסקל דלין לו מכר ואין לו בעלים והכ"ע מודו כיון
דאין ברשותו ש"א שהוא חסור והתורה אומרת תשיבון' אומנם
י"ל כיון שכתבו בקנין שלה דהיו קנין בדיוניהם ומושל בחמץ
משום דמהני נגד עכו"ם אחר וגם מישאל בלא"ה חזי ברשותו
ח"כ י"ל דאף שהוא הפקר מ"מ קונהו העכו"ם כיון שעכו"ם
אחר לא יכול לנגוע בו שבדיניהם הוא שלו ושפיר קיי ליה בכך
אף מן ההפקר וגם בהקנין שלו י"ל כיון שהוא מטעם אודיתא
שהוא

שמו יבא לזכותו וח"כ הכא במאקלרן שהוא דבר איסור
לישראל חזי לאסור שהרי' כלל. וע"ד הליקטור וראש
קלפנקטין. הנה נראה יש בחובס שפירעט או ראש
והיו חמץ גמור :

(ח) **אלא** שגם בזה יש ללמד דהא דב"ש גופי' יש כמה
דדים להקל בחמץ שעבר עליו הפסח וכמה
נחתבטו בזה האחרונים בחסות' (וענין מ"ס רבינו הגר"ו
בס' תמ"ב סע' י' בהג"ה המתחלת ולרד' לבערו כו' להקל
אח"כ במקום הפסד גדול מאלו) ולד' זה ל"ל ללמד בזה מטעם
אחר דאם הי"ש נבלע בצלילות גופס ח"כ חזי כחן אלא טעם
בלבד וואף למ"ד טע"ע ליכא ב"ל לפמ"ש בחק יעקב רס' תמ"ב.
אלא דבקלפנקטין יש לדון שיש בזה השפירעט כוונת בחטו.
בזה י"ל דהיו כעיקר האיסור אף שהוא מכוונה מכל דלדיו.
מ"מ הרי ישנו בעין. אך הנה יש ללמד עפ"י דברי הירושלמי
בפ' חלו עוברין אמת' דבלק שבדקי' עריבה ר' ירמיה בשם
ר' זעירא שני חלוי' זחיס' בחור הבית חזי מלרפן בחור
הכלי הכלי מלרף והא תנינן פחות מכן כשל במיעוטו כחן בחלום
כחן במחומר. ופי' הפני משה דר' ירמיה מירי' בחלום והלכך
הכלי מלרף משום שה' יכולים ליגע זה בזה ע"י טלטול הכלי.
והפס"ח בס' תמ"ב פ' לרפך דבחלום חזי הכלי מלרפן. ועכ"פ
לכו"ע בעינן שיגעו זכ"ל אלא שגדברי הפני משה חיישי' שיגעו.
וח"כ הכא שהי"ש בחור הצלילות וכלל אחת ואחת מטעם פחות
מכשעור ואין הי"ש מונע לעולם זכ"ל חזי להם להלטרף יחד והיו
כשני חלוי' שאין סופם להכנס יחד דלין חייב לבער. וכ"כ
דהצלילות מונעת זו בזה הא' חזי הצלילות בעלמן חמץ אלא
שהחמץ בחוכן וח"כ הם חוליות בין החמץ שכתובן דהיו מין
בשאינו מינו דחולץ לכ"ע ואין ראוין להלטרף הי"ש שכתובן זו
עס זו. וכל אחת בפני עצמה היו פחות מנשעור. ולבד זאת
הנה הליקטור או הראש חזי אלא תערובות חמץ כזית בכדי ח"כ
כמ"ש בהג"ה שש"ע רבינו הגר"ו ז"ל שזכרנו למעלה. וח"כ
הכא בקלפנקטין שהליקטור מושל ולא יהיה כזית בכדי ח"כ
בהקלפנקטין. וח"כ למה שסוקים ליכא ח"כ חזי בתערובות שיש
בה חמץ בעין כזית בחוכן מבי' וכת"ס במו"א רס' תמ"ב.
וכ"כ דהכא שהמשקל עומד בפני עצמו ואינו מושלע
בהקלפנקטין הוא חמיר טפי דח"כ דהא הנפ"מ בין אם הוא
מערב בחוכו או שהוא כוונת בחוכו הוא רק לענין להחבטל.
אלל מכוין דלפי' כזית ביותר מבי' חזי בטל ותערובות
הוא בלאו בפסח אלא דב' לא עבר לשיטת החס' ח"כ הרי
אף דאין בטל מ"מ ח"ש עליו בבי'. וח"כ חזי המשקל
מערב לגמרי אלא כוונת בחוכו בהני קלפנקטין מ"מ יש לו
דין תערובות כזית ביותר מבי' ח"כ. וראיה לזה מודברי החס'
(מיר ל"ג.) גבי מקשה של חולין ושמן ושמן של תרומה שפירשו
דבשום והשמן מפתרים על המקשה והם בעין. והקשו החס'
וח"כ לוימא הואיל וזר לוקח עליו בכזית אם היה מלקט וזכר
משם כזית אר' דלין דרך חילתו בכך ומשום דק טעמא ל"ל
למימר שלא יתבטל חוב המקשה. הרי מכוין דלין דרך ללקט
מהמקשה הם תשובים כחל מהמקשה וה"ל דלין דרך להוליא
המשקל מהקלפנקטין ולשוחותה בפ"ע הרי היא חשובה כחלק
מן התערובות. והיו תערובות כזית ביותר מבי' ח"כ. ואף רש"י
דמפרש שם שאינו בעין היינו משום דגריס וליבטל ברובא. וזה לא
שייך היכא שהוא בעין אלל מ"מ מודו להחוס' דלפי' כשהן בעין כיון
שאין דרך ללקטם חסיד המעט התערובות ח"כ דלא בטל. מ"מ חזי
מלטרפין והיו כחלי' שיעור בתערובות. ואף לשיטת הסבורים
דחלי' שיעור איכא ג"כ באיסור ב"ל מן התורה כמו חלי' שיעור
דחלב ושאר איסורין שאסור מן התורה באכילה מ"מ
בתערובות מודו :

(ט) **ואחרי** אשר כתבנו בע"ה הגדדי היתר בעלם החמץ
נבוא לבאר בע"ה ענין היתרה לעכו"ם אם
היה בקנין המושל. הנה הדין שיהר להנכרי קנין זית

משותו. ואילו הם דברי הגהות מיימוני שהביא בב' חמ"ה ריב"ק היה אוסר להשליך חמץ במקום הפקר ומציא ראייה מירושלמי דלמור לא יחליף חמץ ואפי' לבלבדים אחרים מיהו קודם זמן איסורו יכול להשליכו ב' מקום שהעורבים מזיזין שם הואיל ועדיין לא נחשב כהולא בהלכה ולא ימלא חמץ אחר זמן איסורו אין להניח שמה כדי שיקחוהו העורבים דעיקר ביעור חמץ הוא שפסע עכ"ל כמובא בב' חמ"ה אמנם בגוף דברי ריב"ק כתב קודם הראי' מהירושלמי ראייה מתמורה כל איסור הנאה מלרד לכו קבורה. והנה הא דכל איסורי הנאה צפי קבורה היינו משום חקלה דלא לחמיז בהו חיש דהא לא יצוה התורה לעבר כל ח"ה. וח"כ הוא רק דרבנן ומדמיית ריב"ק ראי' לחמץ מכל ח"ה משמע נמי דהא דאיסור להשליך חמץ למקום הפקר היינו נמי משום חקלה וברש"י והיו רק מדרבנן ח"כ שלא יחלנו כלבים של הפקר שהאיסור משום הנאה שח"כ דירושלמי וא"ה עשה דתשב' דדוקא בביעור מן העולם לא היה לרד לטעמיהו אלא חלל' דמוראוייתא צפו ביעור מן העולם אלא ע"כ ברש"י דבהסרה מרשותו סגי מן התורה והא דלרד ביעור משום חקלה או איסור האכילה לבהמות ומזות של הפקר לפי דעת הירושלמי. וח"כ לדעת הרב"י שהביא המאמיר כהנאה מרשותו רק מהגהות מיימוני מוכח דליכא בזה אלא משום חקלה ולא איסור דלוריתא לכו"ע כח"כ:

(יב) אמנם ראייתו בט"ו רס"י חמ"ו שכ' על דברי הב"י הם לנו לפרש ק"ו דברי הגמ"י דהא חמץ גם כשהוא אינו ברשותו כברשותו הוא כדאמרינן בגמ' ח"כ ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאוהו ה' כללו הן ברשותו ואילו הן חמץ בפסח ובור דבריה' וח"כ מה חוועלת יש בהולאה מרשותו אלא חייב לבערו מן העולם צין לר"י וצין לרבנן כו'. ונמלתי מזה על דברי הגמ"י מה ענין צ' דברים אין ברשותו ח"כ ועשאוהו ה' כללו הן ברשותו לענין הסרת החמץ מביטו. דענין עשאוהו ה' כללו הוא ברשותו היינו לומר שאף שמפקירו וזה מן חלל' חתה רואה ש"א. מ"מ עשאוהו ה' כללו הוא שג' חלל' במוסר החמץ בפועל מרשותו ומושל אפי' לא היה חייב לך למעט של אחרים והיה אסור אפי' חמץ של אחרים מ"מ הא מקרא מלא דבר הכחוש ל"י בפתים וזוין שהחמץ אינו בפתים ח"כ צין שלו וצין ש"א. ואין להסתפק בזה כלל. אלא שיש לדון אם הפירות שהחמץ הוא הפסח מן השעור או דמיני בשבטתה מן הבית וגם הבאנו ראוות מדברי הפוסקים לרוביה דמיני בהולאה מן הבית גם לעשה דתשביטו כח"כ:

(יג) אך הגה ראייתו לרבינו הגר"י בקי"א (כ) חמ"ה ס"ק (ב) שג' דמדבריהם ש"כ בב' חמ"ה ע"י מ"ע לאחד ע"י ומשמשי' וצפ"י ח' כתב כילד מנאכר כו' שזוק כו' משמע קלח דמדוראוייתא קלחור וכן משמע בטוש"ע ו"ד ס' קמ"י סעיף ד' וכן משמע מלשונו בהל' חו"מ וכו' במח"א ס' חמ"ו ס"ק ב' שג' דמישי' שמה לא יפדנו דמינו ח"כ לא צפי פירור אלא משום חקלה לא היה מישי' כ"כ להסחתו חמץ בשביל כך. ולכאורה יש לתמוה בזה איך אפשר לומר דמשום אכד חזקדון הוא מחייב להיות שזוק וזורה לרוב היינו איבוד במזילות. שהרי כתב שם הרמב"ם (בפ"ה מהלכות ע"י הלכה ט') עכ"ל שג' ישראל אינו צוה לטעום ח"כ אסורה בהנאה לטעום וטעונה גיזה. והוא מגמ' ע"י (נב). דא"ר יצחק מנין לע"י של ישראל שטעונה גיזה שגמור ושם בספר כו' ואיך ההוא מדרב הסדר כו' מנין לע"י של ישראל שטעונה גיזה שגמור לא חטע לך חשרה כו' הרי דברי גיזה וזו מ"ע מן התורה לאכד לגמרי איך יספיק גיזה ומלשון הרמב"ם משמע דמשום ח"כ הוא דטעון גיזה. אמנם הכ"מ שם הקשה בלחמץ ח"כ גיזה זו למה ה"ל לשורפה או לאכדו והניח הדבר בל"ע. ומלחתי בס' חל' איתן בשם חורת חיים דה"ט דמיני דמיני משום דישאל לא הי' אדוקין כ"כ בע"י ולפיכך לא אחמור רחמנא ללא ליסגי בגיזה. ולפי"י הגה בע"י גוס י"ל שפיר דלרד דמוראוייתא אכדו במזילות

שהוא מורה לו שהחמץ שלו. והודאת בע"ד כמאה עדים קיי ליה בכך חף שבחמת אין כאן קנין כלל. כמ"ס שם צעל קו"ה"י. אך יש לפקפק בזה דשכלמה אי מקנה לו קודם זמן איסורו הוי הודאת בע"ד דהחמץ של הישראל או אכל השתא לאחר זמן איסורו דהחמץ הפקר ח"כ הודאת בע"ד כלל דאיתו בעל החמץ בשעה שנתן לו הודאת. ומ"מ יש לומר דשייד בזה הודאת כיון שהחמץ ברשותו. ואין אחר יכול לומר שהוא שלו:

(יא) אך הגה רבותיו האחרונים ז"ל (החם סופר סי' קי"ד ומשיבת נפש סי' ט') שדו בזה נרגז בקנין של אחר זמן איסורו. דכיון שאין החמץ לח"י ברשותו של אדם ועשאו הכחוש כללו הוא ברשותו ואינו יכול להפקירו אלא לרד ביעור דוקא מה מהני מה שזכרנו בו העכ"ל והכניסו אפי' בביתו מה לי בית הישראל או בית הגכרי עכ"ל לענין ב"י ברשותו דישאל קאי. והנה כאשר נצוה להבחין הדברים נראה דאפי' אי יחבנה לכו דאין יכול להחלל מלפניו כו' אחר חלות כ"א בהשפחה מ"מ הא כתוב לא ימלא בפתים ותשביטו מביטם. וח"כ כל שהולא החמץ מרשותו מקיים תשביטו מביטם ואין ל"י בפתים כי אין חמץ בביתו כלל. וכן מוכח מדברי הרמב"ם לפי הטעם שהביא הכ"מ (בפ"ב מהל' חו"מ) ומה הוא השבחה זו האמורה בחורה שסיר החמץ הידוע לו מרשותו כו'. הרי דהשבחה היינו הסרת החמץ רק מרשותו. וכן מובאר מדברי רש"י בפ' כ"ס (כת). ד"ה או דילמא לרוב הוא דבעי פירור שמה ירדקו שלם וימלאנו אחר ויחלנו כו' משמע הא דבעי פירור הוא משום דמישי' שמה יחלנו ישראל בפסח. אכל בלח"ה הוי ביעור בהסרה מרשותו. וכן מובאר עוד ממ"ס שם ב"ה צפי פירור שמה חפגע בו פסיגה ותעלנו ולאו אדעתייהו. והיינו נמי ע"כ דכיון דלאו אדעתייהו יחלנו ויעברו בלפניו אכילת חמץ וזה הוי צעין ביעור לגמרי משום אדם ח"כ אפי' יטלוהו עכ"ל לא קיים הביעור כהנחתו דהא הכא מיירי לאחר זמן איסורו מדפליג ר' יהודה ואמר אכ"ה אלא שפסע והיינו בשם כמ"ס ברש"י (יב) ד"ה שלא בשעת ביעורו (כ) לרד ביעור ממש מן העולם לפי דעת האחרונים הג"ל. אלא ע"כ דבהולאה החמץ מרשותו מקיים עשה דתשביטו רק דבעי פירור והטלה לים שלא יבוא ישראל ליד אכילת החמץ. אך לפ"י קשה לי דה"ל מה דלרד ביעור מהעולם הוא רק דרבנן. ח"כ למה כתב רש"י בפ"ק (ה) ד"ה ש"מ דהי' השבחה בכל דבר ס"ל לוקמא ביו"ט ויבערנו דבר אחר יאכלנו לבלבדים ויטלוהו לים דלכאורה למה הכריז ביעור זה דאכלנו לבלבדים שהוא לא מוכר כלל אלא מפרר וזורה לרוב והול' לרש"י ביעור זה המזכר בגמ' : ונראה דאיתו יכול לפדור ביו"ט משום שזוק וכמ"ס בגמ"ל (פ"א מהל' חו"מ הלכה ג') דמינו לר' יוסף דס"ל דהטלה לים לא צפי פירור משכחת ביעור לרד' בהטלה לים שלם אלא לרבה ח"כ מצינו ביעור אחר הא צפי פירור וע"כ הכריז רש"י אכילת לבלבדים של הפקר דאז יכול לעשות אפי' לרבה מהיו עכ"ל מוכח מזה דבעי מדוראוייתא ביעור מן העולם דל"ה הא יכול להולאו מרשותו והרי הוא כמובער מדוראוייתא והכא מיירי מדוראוייתא דבעי לאזכורי מוכח המקרא דתשביטו מיירי בעיו"ט. מינו י"ל דהכא קיימונן לרבה דאמר ש"מ מדר"ע דאין ב"ה אלא שפסע. ורבה ס"ל בפ"ק דקדושין (נז) דאז חמרה תורה שלא לחקלה. וח"כ ע"כ לא לפסע ביעור דאז בהולאה מרשותו לרוב משום חקלה. אלא השתא דאין חט לוקמס מן הגכרי שום דבר בפסח. אלא לא דבר שדוע לו שאין בו חשש חמץ. סגי אפי' במזילות מרשותו לרבות הגכרי. והטור כתב בס' חמ"ו המולא חמץ בביתו חס הוא בחו"מ יולאו מיד. ותמה הב"י למה כתב וילאו והא לרד לבערנו וכו' דאפשר דילולא דקאמר היינו שיוולאו מן העולם ע"י שישפכו ח"כ לפירוש' דשעת ביעורו היינו משעה ששית ואילך וכיון דבשעת ביעורו השבחתו ב"ד משמע לרבינו דה"ה דבמזילות מרשותו סגי ודלא כדברי הגהות מיימוני שכתבתי בס' שקודם זה עכ"ד הרב"י הרי דמפרש לדעת הטור דאפי' מדרבנן לא לרד ביעור אחר בזמן איסורו כ"א להסירו

שהוא פי' הקרא מהו נקרא בבתיכם זה שהחמץ נולוי בידו זהו
נקרא בבתיכם לענין חמץ. ומיושבים ג"כ דברי הרמ"ש ז"ל:

(מ) והנה רלחית בם מוק"ח סי' ת"מ שם הוא ז"ל הרגיש בקושיא זו שהקטנו בסוגיא דדור לו קרן זית מסוכר בית שלח יעבור על חמלו וכ' ג"ל התיקון כשכחתי יסמחתי שנותן רלעוהו הגדולה חלום הוא ז"ל כתב שם עוד כשחזר אחרת דהיינו דלף דלמ"ר שכירות לא קצא לה בספקע לגמרי מרשות המסמיר אבל מ"מ גם השוכר קריו ביתו והא דירשאר ששכר פרה מוכרן ואילענה כרשיני תרומה (ע"ו עי.) כיון שכן סותרים זא"ל מוק"ח קריו הגוף עדיף והוי כלאו היא כולה של בן עזוד דלמ"ר ימירי ששומט"ה על הכס כמ"ס החסם יט"ו ש"ס במוק"ח. והנה דהיינו הראשונה אינה מוכנית כלל דמה סותרים החס זא"ל יוחר ממלן הא לי אמרינן דכיות כלאו של שיהס גבי חמץ ה"ל יש לומר כן דהא דהוי כסל שיהס. ודחיינו השניא לכו מוכח כן מדברי החס' דהא ס"ל ה"ל כבעל מוק"ח סי' מה הולכר הלוכה לדישא שומט"ה על הכס מדיקין בגמ' דשכירות לא קי' מוספא ולא מרישא חיפוק לכו בלא"ה מגופה דמלתא דלי' לכו ששומט"ה על הכס חפ' שכירות לא קי' חמלי ואילענה כרשיני תרומה והא דהי הפרה גם של השוכר חלף ע"כ ל"ל דשכירות לא קי' כלא כלל. ועוד מנ"ל להסוח' להקשות בלא"ה השחם ממחי' דלמ"ר גבי חולאה שכירות ליומא מוכר הוא חלף מכיון דלית לי' בה קנין וקריון ביה שהוא שלו והוי כשוחף חל"כ שפיר שייך ממוכר בזה חף דלא נקפא לגמרי מרשות מוכר. אלא דלוי שכירות לא קי' חלף הייט לא קי' כלל. גם מ"ס עוד בעל מוק"ח החלה סכרן חלף דלף דשכירות לא קי' מ"מ מלוי בבעל דברים דכתביב ביתו ולא ממעטינן שכירות כמו במוזה ומטעם משום דלא מסכרן לכו לנעוטי וכן גבי חמץ לא מסכרן לכו לנעוטי שוכר כיון שחלף מלוי בידו. ופי"ו משמע דמלוי בידו לחוד עובר אלא דלא הוי בכתוב וק"ל בכתבים עובר חף דלא הוי במוזי חל"ט. ובאמת דמלוי חלף בצבתיס דהיינו חלוי מוקי' צבתיס מי שטנ"י בידו. וכמו כן ג"ל במוזה דמסכרן לכו לומר דהשוכר יקראל ביתו אמרינן מוזה חובה דדר. דהיינו דלח"ל רק בחד הכר וזוהו הוא העיקר שנקרא צבתי. ובהו ח"ס מאלו לפי שיטת החס' במשכיר בית לחבור דה"ל במסות המפתח והייט דלחור שצידו המפתח הוי מלוי בידו ועליו חויב הבדיקה :

(מז) והנה מאחר שנתברר לנו צע"ה דלחשו שהוא מו"י ביר
קרוי בצחכים ויהי לו בית קרוי ביתו של אחר
שיחיד לו לענין לא ינאלא ממילא נני לענין תשבינו שאור
מבצבים קרוי צחכים לזוהי מא"י ביר. דלא יפסין תשבינו
מאלא ינאלא ולא ירחא לענין שך דבי הי"ז דה"ל צב"י וצ"ב בחמך
של אחרים ה"ל צעשה דתשבינו. וכן נמי לענין צחכים דל"ז
שך להסיר מבצבים שהוא מו"י ביר שחור קרוי צחכים וא"ל
דמקנה הגברי החמך ומתחתו קרוי זוית שיחיד לו חז"ל ינאלא
וגם תתקיים לו תשבינו שאור מבצבים היימי שחור החמך ומקום
שהיה מו"י ביר שזו קרוי לענין חמך צחכים למקום שאינו מו"י
ביר ואינו קרוי ביתו לענין זה. שוב י"ל צב"ד דהי"ז אפי' לפי
דעת השלחן ארי' ידוע לא מהני חלל שחור קבלת התחרי"ת
בביתו לא מהני חלל מי שהוא ביר משם. דהבא ב"ל שם
שוכרים התנויות ואינם שלהם ח"ל לא היה צ"ח ביתם חלל מה שיש
להם רשות מזה השכירות וא"ל כשיהי מקום להכריז הרי מלא
הבא שיהיה לו חלל הכריז ואינו לו שום רשות לחזרו הקרן זוית וכל
מיקרי כלל ביר. חלל שהאון בעל ש"ס האריך לבשר דבמנה
חמנו ברשות כרי לא עבר כלל צב"י ואפי' חז"ל מפקדו. חלל
צעשה דתשבינו קעבר. ואח"כ י"ל כיון דעבר צעשה דתשבינו
ויסגר החמך שלו בהולא לחה"פ. חמסם י"ל דנהי ששכריו
חלמך בין לחי דב"י וצ"ב לענין תשבינו י"ל לדחות דמ"ש
ממחלקת דר' יסורו ורפנן צביבור לענ"ה פשוט דל"ז דלחור
אב"ח ח"ל ודלי לא מהני בהולא מצינו כמו דלא מהני אפי'
פרו וצורה לרזח חלל להחמסם סיג דההולא מצינו וכן מצינו
גם צב"י רס"י חמ"ו וכמו שהוכחנו במקמה פוסקים ומעלה:

במציאות כמו שזכר וזרה לרוב. אך ההג' יש לתמונה על רש"י
שפי' במצא' רע"ז (מנח) וזרה לרוב שלא יוכל בה ישראל
וזה ויהי לא ידע רש"י מחזיק אחד תאבדון אשוריות ששפון
וכן אמר רש"י בפסחים ג' ע"ז א' שזמן ומטיל לים
לאו מטיל לים בעיני' פטוה' בדעינין שחקה דהא בעי אבדון מן
העולם. וכן' דהכנה לים חסד מיי אבדון מן פטוה' מן דה"ל
הטות ממנו ח"כ היינו נגזר. וזה חילוק בין ע"ז על גוים על"ז
שפי' ישראל. וחש' בעי' ל"ל בלחמה דמדאורייתא סגי בחדל
או בשחיקה והיינו אבדון במציאות או מטיל לים בעיני' דהיינו
נגזר והיו נמי ביעור (והחס' בעי' ל"ב ס"ל) בלחמה דנחמ' היינו
ביעור אך מלשון הרמב"ם: דהחם קרי ל' אבדון אפי' כ' לשון
נגזר משמע דל"ל שחיקה וזרה לרוב. ועוד אפי' לחס' ודלי
נ' חילוק דהחם בעי' ל' על עוה"ס היו החיוב לאבדה. והכא כיו
החיוב רק לנגזר שלא יכסלו בה דילין ממונה ופרש"י דהי ח"ה
היינו דמשה' לרד' בעי' שלם. ויבואו לרד' ממשל אבדה מן
העולם ורש"י מו'ו' לבני שלם. אלא תאבדון לרד' שמיס' לאבדה
המציאות היינו שחיקה וזרה לרוב שלא יכסלו בי"ל דלף דקדוש אחד
ותאבדון בשחיקה מ"מ לרד' לרבות לרוב משום ממשל בחס' הגא'ה
וח"כ ל"ל שלא הממירו בנחמה להרד' שמיס' אלא בעי' ל' גוים
חבל בעי' ל' שפי' ישראל סגי בנגזר לחוד וכ' מוכרח גם הרמב"ם
לא לרד' החיוביו היינו מדבדקי דמממשע' ל' סגי בממשל
ל'ס בעיני' אלאה דמדאורייתא סגי בחדון מן העולם. וזה קרי
נמי אבדון. וח"כ הא דבעי שחיקה ולא סגי בנגזר בלשון שלא
מלאהו ארס הינו מדבדק. ועכ"פ אין שום הכרח מרוב"ס
דחולק על רש"י דה' ומ"ס רבתי הגר"ז ח"ל סגי משמע מלשון
הרמב"ם בה' ח"מ לא ידעתי מומנו לחזקת מלשון הרמב"ם
כפי הגו' שהביא הכ"מ משמע ודלי דסגי בהסרת החמץ מרשותו
כ"ל ודלי' לפי הגו'ס שלפנינו בספרי הרמב"ם אין הביעור בל
מדברי תורה שפי' דהבטחה האמורה בחזרה היינו ביטול
בזל וביעור הינו מדבדקי וס' סובבין להכליל כל הדיעות
בפרטות דיי הבדיקה והביעור. ומה שהביא משמעות דברי
הגר"א התייג' למה לא הביא דברי הגר"ט המפורס'. ובאמת
מדברי הגר"א אין ראיה כ"כ לפי מה שסובר כחוס' דמשהא ע"מ
לבערו אינו עובר. ושני בחש' פני ידועס ס' ל"ב מפורר
סובר כרבי' :

[illegible]

אבל כהן שזכה בו העכו"ם לא שייך חשש הג"ל שמה לא יזכה בו העכו"ם ויאמר שזכה דל"כ גם קודם זמן איסורו נחוש לה. במוכר לעכו"ם חמולו שמה לא ימכרו ויאמר שמכר לעכו"ם. אלא ודאי דלא חששו להם אלא בהפקר. אבל לא כשאלו החמץ לזכות אחר:

(יט) אף הנה בח"כ דאף דלחורף שבעטו היינו משום שכיון שעשה שלא כתיקון חכמים שלא ביער החמץ או מכר לעכו"ם ח"כ ש"ע מצטנע בזה"ל מ"מ חיישין להעדרמה שיאמר שבעט ובאמת לא ביטל. ואפי' איכא עדים שהפקיר לא מהי. ועפ"י י"ש לחוש גם כג"ד כיון דעשה שלא כתיקון חכמים שלא ביער או מכר קודם זמן האיסור חיישין להעדרמה שיאמר שמכר ובאמת לא מכר משא"כ במוכר קודם זמן איסורו שלא עבר על תיקון חכמים וליכא למיחש להעדרמה. אומנם דעת הח"י ובספרו תוה"ש שאלה ו' דהיכא דהוי חזק לא עשה כדברי חכמים אין לחסרין החמץ בהנחה לחס"פ. והכל כג"ד היה החזק חזק לפי דבריו שטעה במורה שעות שלו. ואף שבתוה"ש מסוק שם דהמ"ב החמיר לפי שבגדון דידה' שבה למכור והיה קרוב לפשיעה. וא"כ י"ל דגם בגדון דידה' היה קרוב לפשיעה שהיה לו למידק אך הנה י"ל דג"ד לא דמי להפקיר כיון דע"פ זכר זה הניו י"ש להוכיח כן מירושלמי דמהתם שורש דין זה דביטל חמולו חסור לחס"פ. וזה לשון הירושלמי הבקיר חמולו ב"ל לאחר הפסח מהו ר' יוחנן אומר חסור רש"ל אחר מותר מחייב ר"י לרש"ל אין חתה מורה לי משש שעות ולמעלה שהוא חסור ח"ל תמן איסורו גרם ליה כבא ממי אית לך למימר ח"י יוסה לר' פנחס נהירא כד היינא אמרין אחיין לר' יוחנן כר' יוסה ודרש"ל כר"מ (פ') המפרשים דפוגתא דר"מ ור"י אי בעינן בהפקר דוקא עד דחתי לרשות זוכה) איכא כן אלא לר' יוחנן חשש להעדרמה ור"ל לא חשש להעדרמה ממי נפיק מביניהן נפלה עליו מפולת מ"ד העדרמה לית כלל העדרמה וכו' מותר מ"ד זכ' לית כהן זכ' והוא חסור. ולכאורה ממי פריך מה נפיק מביניהן. הא נפ"מ טובא כשזכה בו גכרי לאחר זמן איסורו דלמ"ד משום זכ' הוי הפקר ולמ"ד משום העדרמה איכא למיחש שמה לא יזכה בו העכו"ם והוא יאמר שזכה אלא ודאי דבזכה בו העכו"ם ליכא מחלוקת כלל ואפי' למ"ד העדרמה נמי שרי:

(כ) ובאמת שלפי הפי' שפירשו בדברי הירושלמי דהעדרמה היינו שיאמר שהפקיר אף שבאמת לא הפקיר ה"ל י"ש לחוש גם אחר שמה לא יזכה אחר שזכה. ואין טעם נכון לחלוק. ואשר מזה כפי' הפי' יושע ב"ש חשו"ך מ"ד מדברי הרשב"א. דהעדרמה דירושלמי היינו שיכין לאחר ולזכות בו אחר הפסח. וא"כ הו"ל דזכה בו אחר לא שייך חשש זו. ולכאורה יש לתמוה למה לא פירש גם העור כסבא וז' דברי הירושלמי דהעדרמה היינו שלא יפקירו בלב שלש ודעתו לחזור ולזכות בו ומצינו לשון ערמה כזה בהפקר בגדרים (מר). אחר רבה מפני הרמאים דמפקרי והדין בזה. אומנם י"ל דהוקשה להטור לפרש הטעם כן משום דהא חזינן דביטול בעלמא סני ואפי' דדברים שזלזל לא הוי דברים וע"כ כמ"ס הר"ן דכיון דשני דברים ח"כ ש"א ועשאוה' הכ' כללו הוא ברשותו חמץ בפסח בגילוי דעתא בעלמא סני וא"כ לא שייך בזה חשש שלא יפקירו יפה. דאי הו' מדקדקי רבנן שיהיה הפקר יפה למה לא הקפידו שיהיה הפקר צפה דוקא ולאמרו מבטל בלבד אלא ש"מ שלא הקפידו העדרמה זה שסמכו על גילוי דעת. וא"כ איך לומר בזה חשש העדרמה שלא הפקירו יפה ע"כ הוראה לפרש העדרמה שיאמר שהפקירו אף שבאמת לא הפקיר. אומנם יש ליישב גם פי' הרשב"א דהנה בל"ה קשה בדברי הירושלמי דהוי בעי למימר שטמא דר' יוחנן שסבור כר' יוסי עד דחתי לרשות זוכה. א"כ לר' יוסי לא מהי כלל הפקר בחמץ וכש"כ ביטול בלבד. והא כללו שפירין (טעם). מוקין ר' יוחנן דקמי ביטולו בלבד כר' יוסי אלאה דמהי לר' יוסי אפי' ביטול:

(כא) וגלעיד ליישב דהנה בזה דלמרי' שני דברים חש"ל כו' דהיא הלכה ריווחת אלאה קשה דהא קיי"ל דחמץ

והשחא מה שהקשה מרבא דלמר ש"מ מדר"ע תלת ש"מ חין ב"ח ח"ש וס"מ לא חמרי' מותר. דלמא חמרי' מותר אלא בעינן לורך קלח דעתה החוס' בבינה. והכא ליכא לורך כלל דלפטר בהולאה מביטו. דלפי הג"ל לק"מ דהשחא קיימין דלפטר ח"ש ופשיטא דלא מהי הולאה. וכן מיושב מה שהקשה מלא מלא טי"ס לשורפי יח' יושב ובטל דיוילטו מביטו. דלק"מ דלר' יהודה קיימין דלפ"ח ח"ש ולא מהי הולאה:

(יז) וראיתי בס' מקו"ח ש"ל על דברי הש"א שר"ה ליתן חורה הדשה דלפי' במוליאו מרשותו לבד סני כו' והוא דחוק ולא אסתמיט שום פוסק שיאמר כן. וגם קשיא לי' לדברי הש"א דסני במוליאו מרשותו או מפקיר רשותו דל"כ הו"ל דפסחים (ו). במולא חמץ ביו"ט כופה עליו את הכל יפקיר הבית שהחמץ בו ויתקן הללו דב' לדבריו דהא מותר להפקיר בשבת יעו"ש בלורך קלח ולפטר קוש' זו קשה במש"ל לדבריו דאף בעשה לא עבר במוליאו מרשותו אך הנה לפמ"ס הר"ה"ש שבהלכו למעלה דהמפקיר חמולו אלא הגברי ע"ע משום דהעכו"ם משאיל לו מקום ח"כ אף במפוקר את ביתו כיון שהחמץ שטמא הכ' כללו הוא ברשותו מזה שם הוי כזכה במקום ההפקר בשביל הנחת חמולו ומה לי שאל מקום בבית העכו"ם או בבית הפקר כיון שהוא יכול לזכות בו. ואין שום חולעה לפי' במפוקר ביתו שהחמץ מונח בחביתו אם לא סיסור החמץ למקום שאין לו בו שום זכות כגון לרה"ל שאין יכול לזכות בו או לבית העכו"ם. והעכו"ם מקבל החמץ שלא ע"ד פקדון. ועוד אפי' לדעת השאנא חרי' י"ל דהפקר ביתו כה"ג דאין סהדי שדעתו לחזור ולזכות בו י"ל דלא הוי הפקר כלל בחורף ג' ימים כמ"ס בגדרים (מר). אחר רבה מפני הרמאים דמפקרי והדין בזה. ועי' בקי"ל לרבינו הגר"י ס' תמ"ה ס"ח ח' דלדעת הר"ה"ש בזה ג' ימים לא הוי הפקר מולוריתא. והדברים ארוכים ולא עת האסף עכ"פ קשייה דהו"ד אינה מוכרעת ועי' מו"ל ס' תמ"ו ס"ח ב' וי"מ' בעל מקו"ח דלא אסתמיט שום פוסק לומר כן היינו כלפי מ"ס הש"א דלס מסרו לעכו"ם בביתו פקע מונח ב' אף דהחמץ נשאר שו' זה באמת מלתא חדתא שלא נמצא נפוסה בשום פוסק אבל בלפון שמופקר החמץ או נחתו לעכו"ם להיוות שלו ככר ביארנו דדעת כמה פוסקים דהוי ביטור עכ"פ מולוריתא:

(יח) הנה ביארנו בע"ה דבמה שז"ה הגברי בהחמץ והישראל יחד לו קרן זיית בחטתו והגברי מנך החמץ אל הקרן זיית ההוא ילא מידי איסור ב"י וגם השבתה החמורה בחטתו תקיימה בזה. אומנם אחייה הא מדרבנן לריך שיטור ממש. וכיון שעבר אדרבנן. חסור בהנחה לאחר הפסח דלא עדיף מביטול והפקיר חמולו. ועיין ש"ע רבינו הגר"י ז"ל ס' תמ"ח סעיף כ"ט דלפי' חמץ שנמצא מושלך במקום הפקר שהעלית שם ישראל קודם שעה ששית בע"פ כדי שלא יעבור עליו ב"י ובי' בפסח כמו שנבאר בס' תמ"ה שמונת לעשות כן לכתלה מ"מ לאחר הפסח חסור לכל אדם מישראל להטות מונח עכ"ל. וא"כ אם כעשה כן קודם זמן איסורו חסור בהנחה לאחר הפסח כש"כ ב"ד עשה כן לאחר זמן איסורו אומנם באמת דין זה לכאורה תמוה דלמה יאמר חמץ זה בהנחה לאחר הפסח ולמה יוקנס הא לא עשה שום דבר איסור אך באמת לק"מ לפי מ"ס ש"ע דלפי' דק' בלל י"ד כחוקת חכמים וביטול כל חמולו שנשאר ברשותו שלא מלא בדקיה ונמצא שלא עבר ב"י אפי' מו"ס על חמץ זה אפי"כ הוא חסור בהנחה כו' ששם יח' מותר בהנחה י"ש לחוש שמה יינה כל אדם חמולו עד לאחר הפסח והפקירו קודם הפסח שחזיר לו להטות מונח. ולפי' הנה גם החמץ שהטות לפי זמן איסורו במקום הפקר כתב רבינו הגר"י ב"ש ע"כ ס' תמ"ה שגריך שיפקירו לגמרי בפיו ובלבו ולא יהיה דעתו בשעת הפקר לחזור ולזכות בו לאחר הפסח. וא"כ מתיין לריך להפקירו אחייה איכא חשש הג"ל שיאמר שהפקירו ואף שבאמת לא הפקירו. והשתא י"ל כג"ד דכל י"ח הוא שייך בהפקר שלא זכה בו עדין שום אדם

דחמך לחמה"פ שרי מדלורייחא וז"ל הוי גורם לממון וכו"ת דקיי"ל לאו כממון דמי. הא לרדן דייקנין דיי דגרמי וגורם לממון עדיף מדיי דגרמי כנ"ל צ"ב (לה) ולהרמזו"ל דיי דגרמי דלורייחא וז"ל כש"ל גורם לממון ואפי' אי הוי לר"מ דיי דגרמי דרבנן משום ק"ש. וכדעת הש"ך בחו"מ סי' שפ"ו מ"מ י"ל בגורם לממון וצ"ל דהוי ממון לחמה"פ לכל העולם הוי דלורייחא ואפי' לרבנן דפליגי חר"מ בדניי דגרמי (ועיין תוס' צ"ק ע"א ד"ה סבר כו') וז"ל אך קורא לחמך אינו ברשותו ש"ח. כיון דהוי גורם לממון וכממון דמי. וי"ל דכיון דכתוב תשביחו ומחייב לבערו ח"ל אינו ברשותו. ואף דיכול להפקידו קודם זמן איסורו ולקיימו עד אחר הפסח לא קשה מידי דכיון דמפקידו אינו שלו אך אחתי קשה אך מועיל הביטול בלב ואפי' לר' יוסי דבעי דלחי לרשותו. משום דלחי ברשותו ובגילוי דעתא סני גמולין דעיי"ל יכול להשקותו עד אחר הפסח שוב הוי גורם לממון והוי ברשותו ואין גילוי דעת מועיל. אמנם י"ל דמדרבנן לרדן דוקא ביטור וי"ל דבאמת הוי מזה הטעם ואם לא קיים מולות חכמים אסור בהנאה לאחר הפסח שוב מועיל הביטול מדלורייחא דלחי ברשותו כיון דעכ"פ מחייב לבערו. והשתא י"ל דאם מפקידו בפה הפקר שלם שוב אין חיוב הביטור כלל מדר לא יראה. אלא משום שמא יבוא לאכול. אבל מכיון דמשום חשש ב"י לינא אחר ההפקר שוב אינו אסור אחר הפסח. מיהו לר' יוסי דס"ל עד דלחי לרשותו וזה ח"ל אפי' הפקר בפה אינו מועיל ואם מטעם שאינו ברשותו ובגילוי דעתא. והשתא מחייב ג"כ לבערו דל"ל אין ההפקר כלום כנ"ל ואסור בהנאה אח"כ אם נשאר כיון דהיה מחייב לבערו מתחש בל יראה. וז"ל בע"ה דברי הירושלמי שלא יסתרו למ"ס בגמ' דידן דמתני' דמבעלו בלבו מוקי לה ר"י כר' יוסי. דהא מבעלו בלבו רק עד שיחזרו ויבערנו ומועיל הביטול ספיר משום דלחי ברשותו אבל מ"מ הוי סבר דירושלמי דעמנו"ר דר' יוחנן דאסור לחמה"פ בהפקר חמנו דס"ל כר' יוסי ואי הוי שרי לא היה מועיל ההפקר כלום. והשתא ח"ש דמסיק בירושלמי טעמנו"ר משום דהערה שמא לא יפקיר יפה. אף לרדן מועיל דלורייחא משום שאינו ברשותו וסני בגילוי דעתא דהא דמהני גילוי דעתא היינו משום שנחייב לבערו אבל ר' יוחנן דמיימי להחריז החמך לאחר הפסח לרדן הפקר יפה. שוב דלחי שנס בספר מקי"ח פי' דברי הירושלמי כך רק שתי הקשות מנ"י ומהני לרדן"י ביטול משום גילוי דעתא ואעפ"כ לאחר הפסח אסור בהנאה מטעם חיוב הביטור מדרבנן ודחך בזה לתקן בין ר' יוסי לרבנן אבל לפי הג"ל הדבר נדרש כמין חומר בע"ה. ועכ"פ לפי"ו בדיון דידן שזכה בו העכו"ם פשיטא דאין לאוסרו לאחר הפסח:

אך

הנה כ"ז בחמך של החמנוי אבל בחמך של אחתו. של ה' שם רק קנין השער ולא משיכה ולא יחד מקום להכריז. ח"כ שייך בזה ספיר מ"ש רבותיו הגדולים האחרונים ז"ל שמכין שלאחר זמן איסורו ח"כ ועשאו הכ' כאלו הוא ברשותו אך יכול לזכות בו העכו"ם בתמנה להפקיעו מיד חובת ביטור. אמנם דין זה לאו מוסכם שראיתי כמה מגדולי האחרונים הסוברים דחמך שזוכה בו העכו"ם לאחר זמן איסורו אינו צ"ב. דבפמ"ג (סי' תנ"ח במשכנות ס"ק ה') כתב וז"ל אם מוכר חמך בשעה שנית לעכו"ם י"ל דהוי מכירה עיי"ש וצ"ב וצ"ב תינינא סי' ס"ג מבאר בלרוב דהא דלדנ"י דחמך דאין ברשותו ש"ח ועשאו הכחוב כאלו הוא ברשותו היינו כל זמן שלא זכה בו שום אדם אבל משזכה בו אחר שוב אינו ברשותו של הישראל ואינו עובר עליו. וכן הדעת נוטה דהא בזה"כ דשליך ח"כ אבל אחת רואה של אחריי. והנה בחמך לאחר זמן איסורו שאינו ברשותו של ישראל והוא הפקר גמור. למה לא זכה בו העכו"ם. והלא לגבי העכו"ם לא שייך לומר דהחזרה חוקמה ברשות ישראל דלא חוקמו"א אלא לענין ב"י וע"כ דהעכו"ם זוכה בו ואם לקח החמך מן העכו"ם שלא ברצונו הרי הוא גזל עכו"ם ומכיון דהוא של העכו"ם ח"כ הרי הוא בגלל אבל חלוקה רואה של אחריי. אך הנה בעשה דתשביחו ודחי עבר דהא כיון דהנעי זמן איסורו מחייב לבערו כיון שלא ביטורו הרי עבר אטעה דתשביחו. ולפי"ו הנה קשה לי

אך

הנה כ"ז בחמך של החמנוי אבל בחמך של אחתו.

(כג) אך הנה אחתי קא חזינא תוהא במזיכה זו מדר דהא כתב הפמ"ג דלחי בפלוגתא דכל מלחא דלחמך רחמנא ל"ח אי עביד מהני אי לא מהני בתמורה (ד) וז"ל מכיון דרבא ס"ל אי עביד לא מהני כותי"ן קיי"ל לנבי אביי בר מינ"ל קנ"ה הפמ"ג מיייר בשעה שנית דהוי דרבנן אבל לאחר שעה ו' דהוי דלורייחא אי עביד לא מהני דהא ה' אסור ליתנו לנכרי דהוי הגהא והוא בזמן שאסור בהנאה מן החזרה דקיי"ל כר' יהודה. וגם שאף שכתבנו למעלה דקנין שהוא רק קנין דבדיניהם מהני בחמך מ"מ ה"מ היבא שהמקנה עכ"פ יכול להקנות בדיניהם אבל הכא דכיון דהמכר הוא אינו שלו. ואין להחמך לא בענינים ולא מכר אך יקנה העכו"ם בשטר זה:

(כד) אך אמנם מלחתי בפמ"ג (סוף סי' תמ"ג) באשל אברהם) שפ"ו וז"ל והוי יודע דאם עבר ומכר חמך בפסח לעכו"ם ומכירה ואילך אינו עובר צ"ב דקנה הנכרי חט"פ שאיסורי הגהא מ"מ כשים ידים זכות קונה ומקנה ספיר הוי מכירה ועיין חו"מ ר"ן ור"ח כדמוכח מיי"ג במשך תהלה ובחמ"ה סוכה ל"ה לנס בלולב דליסורי לאחר מ"מ לנס קניין ב' יע"ש וספיר דכיון דאסור ומשואו לאחר איסורו לא מהני מ"ה הא כשים ידים זכות ספיר מנאן ואילך לא עבר צ"ב וז"ל לילך לעכו"ם ולקח ובערו עכ"ל הפמ"ג. פי' דבדיו דבע"ו (עא) מיי"ר ר' אשי' דא"י דמשיכה בעכו"ם אינו קונה מדלחמך רב להי סביחא כי כייילוי חמורא לעכו"ם שקלי וזו מנייהו והדר כייילן להו כו' דאי לא עבדיהו הכי כי קא הוי יי"ג ברשותוכו כי קא הוי וכי שקליהו דמי יי"ג קא שקליהו ואי ס"ד משיכה בעכו"ם קונה דממשכה עכו"ם קני"ו יי"ג לא הוי עד דנעי ב' ב' ומקני לה דנעשה יי"ג מקניין דקנה ל' העכו"ם ואם אחת דל"ה אין להם מכר ח"כ מכיון שנעשה יי"ג אסור בהנאה ולא קני ל' העכו"ם ולא דמי יי"ג קא שקלי לה חט"פ יי"ג דהא לא קני ל'. אך הנה באמת מהא אין ראי' דא"כ למה לא מיייתי ראי'

(כ) ור"א חמאי חיה מקודשת הא שרי להטות ממנו שלא כדרך הגהה כדלמור בפ' כ"ט דכחן וי"ל חמאי לתיבא שור פטורה חלל כדרך הגהה (וב"כ ר' תנחומי) בפסחים (כז): וי"ל חמאי חיה כו' כיון שההגה סבורה שיש לה להטות דרך הגהה ואינו כן לא סמכה דעתא והוי קדושי טעות ע"כ משמע דלי חיה ש"פ שלא כדכ"ג וגם ידעה חמלה דהוי חיה מקודשת וב"כ רב"ש (סי' כ"ח ס"ק ג' דר"ש) ולפי"ז ההגה חיה האיסור הגהה ש"פ שלא כדכ"ג י"ש בו דין ממון וחרות בעלים מהדוי הגהה חיה לא היה ממנו לא היה קדושין. ומשמע דכן הדין נמי באיסור הגהה דחמץ דמ"ס. חלל דלפי"ז מליטו דמים לחמץ בפסח וחלמה חמרי' בגזל חמץ לפני הפסח ובא חמר ושרפו במועד פטור (ב"ק נה) הא יבול להטות שלא כדכ"ג דה"ל דהוי ש"פ. ודוחק לומר דמיידי שאין בו ש"פ שלא כדרך הגהה דסתמא קלמור גזל חמץ דמשמע דחפ' טובא דלית ביה ש"פ שלא כדכ"ג. אך ההגה שם בב"ק קלמור הטעם ממנו שהכל מלאוים לבערו ור"א חיה שומר הגהה יבול להטות שלא כדכ"ג מ"מ הא מלאוים לבערו. אך אחי קשה הא יבול להטות ממנו בשעת ציעורו והוי שלא כדרך הגהה כמ"ס התוס' בפסחים (כת: ד"ה ר' שמעון כו') דלר"ש איסור באכילה אף שאינו איסור בהגהה דנפ"ל מתשבייתו ומוחק חלק ומשמע תשבייתו שלא כדכ"ג דהיינו באכילה אבל להסירין תחת תשבייתו מותר לר"ש. הכי דהגהה דרך טריפה הוי שלא כדכ"ג. אך הנה בגמ' דרבי החוס' בעצמים תתוהו דכיון דהסקה תחת תשבייתו שלא כדכ"ג ח"כ גם לת"ח מותר דכ"ע מודו דשלא כדכ"ג אין לוקחין ולמה כתבו החוס' דוקא לר"ש מותר בהסקה תחת תשבייתו. וכן יש לתמוה בזו"ס פ"ק דפסחים (ה) ד"ה וכתבי כל מלאכה (כו') דהסקה דא מותר להטות ממנה וחרותו כיון דמתחלה הבערה חיה יבול להטות ממנו ח"כ שיהיה לו הגהה ממנו ח"כ איסור יעו"ש וקשה חמאי מתחלה הבערה חיה יבול להטות הא הוי שלא כדכ"ג כמ"ס בתוס' דפ' כל שעה כמ"ל שוב מלאתי שכן הקשה גם מוריטו הגאון מהר"ר עקיבא חיינר בדו"ח שלו :

(כה) שוב רחמי' בתש' בריה חברה (סי' כ"ו) שהביא דברי מנ"ח חלו. וכו' דאין רחמי' מיי"ל. משום דמשנעשה י"ל ונאמר בהגהה הוי הפקר ובשנעשה העצום משך מן ההפקר ונקטה לו כשאר הפקר. אבל כל היכא דלא משך רק עשה קנין אחר דבשיעור דעת הישראל המוכר לא הוי מוכרה והביא כחילוק זה בשם חל"ח חלל שהעיר שם מדברי החוס' כתובות (ל"ג: ד"ה גגז כו') שכתבו חמאי תקש' מהבא לר"ל דלמור בפ' מביאה כל היכא דלית' במוכרה לית' בעצמים דהא שור הנסקל לית' במוכרה. וי"ל דהתם קדשים חמרי' דליחגורו כל במוכרה חלל השור הנסקל אם ימכרו לעצום חיו חוס' חת דמיו ולר"ת שאומר דאין חלל הנסקל נאסר מחיים מנ"ח ע"כ ר' החוס'. עכ"פ מוכח מזה לסברת החוס' דלית ל' בעלים ושיך בו מוכרה. ושוב הביא רחמי' מנ"ח שכתב על ח"ה כשר כדלית' בל"ע סי' קכ"ד. אך דבשיעור ובהב ונקח סיסה הגההה משלו כמ"ס בגט פשוט (קסח). ופסלל בזה בחריטות גדול והנה רחמי' זו יש לדחות וברר עתה בזה הגאון בעל בית מאיר בסי' תל"א וכו' דכל ח"ה מיקרו שלו ובמ"ס הריטב"א גבי לולב דמקרי לגם מ"מ בחמץ דמחויבים להשבייתו הוי הפקר חמנם מתום' כתובות הוי רחמי' דהתם בשור הנסקל דמחויבים ג"כ לסקלו ואפ"ה שייך בו מוכרה :

(כו) אך הגהה סברת החוס' דבר נפלא דמה בכך דלית תופס דמיו מ"מ אין זה מוכרה דליתו בעליה כיון דאסור בהגהה ומחויבים לסקלו חיו ממון כלל ואחרת אם היה תופס חת דמיו היה סברת יוטר לומר דהוי עלי' תורת מוכר כמ"ס תש' בריה חברה הפ"ל. ושוב דהחוס' כתבו שאם ימכרו לגוי כו' משמע דבישראל לא שייך דין זה. והיינו ע"כ משום דלא לא ידע שהוא שור הנסקל הוי מקח טעות ואם ידע הוי הבעות מתנה. וה"ל שייך בגוי לומר שהוא מקח טעות שאינו יודע שהוא הנסקל הוא הפקר. ואפ"י יודע מ"מ אין התענות עבור הנסקל חלל מתנה משום דהשור הנסקל אין לו בעלים ואין לו מוכר משנעשה דמי דאסור בהגהה ועומד לסקול. ולישב דברי החוס' הג"ל ע"כ מואי דחמרי' בב"ק (ק"ג). ישראל ועצום' שבו דלר"ן אם חתה יבול לזכור דרין ישראל זכור ואחרו לו כך ידגו דבדיו עכו"ל זכור ואחרו לו כך דינא כו'. ועפ"י י"ל דבשלמא אם הקנה לישראל זה אם חתה יבול לזכור לזכור לא כייסוף ל' דאם הוי הפקר. אבל אם הקנה לעצום' והעצום' חיו חיה לזכור כיון דאין שור הנסקל תופס חת דמיו וישראל שרי להטות מהם חס' בזה לפי דרין. חמרי' לעצום' שבדיניהם מחויב לשלם לישראל כיון שבדיניהם יש לשלם הנסקל נכר. ומוכר סברת החוס' ולפי"ז הנה יש מוכר לזכור לזכור לעצום' מופי שאנו גובין המעות מן העצום' להישראל. ולפי"ז הנה י"ל דכ"ז במוכרה חלל במוכרה להעצום' דאין מזה חשולת לישראל אם חלוקין בחר דיניהם. אפשר תל' שייך בזה לומר דלזכור בחר דיניהם. ואין מתנה בח"ה אף דיש לו דין מוכר. מיהו לפי הסברא שכתבו למעלה דקדיקין של העצום' הוא נגד שאר העצום' שבדיניהם הוי מתנה דהוי ישראל בעל החמץ דיניהם. אפשר דגם בזה חלוקין בחר דיניהם. דאף דהחמץ הוא הפקר גמיר משום אפקעתא דמולא מ"מ שבדיניהם חיו הפקר דאין להם ח"ה חלל לדידהו לא הוי הפקר חלל כל בעלים בעלמם מקריבים :

(כז) אמנם לעג"ד יש לר"ן חמאי חיה מקודשת הא שרי להטות ממנו שלא כדרך הגהה כדלמור בפ' כ"ט דכחן וי"ל חמאי לתיבא שור פטורה חלל כדרך הגהה (וב"כ ר' תנחומי) בפסחים (כז): וי"ל חמאי חיה כו' כיון שההגה סבורה שיש לה להטות דרך הגהה ואינו כן לא סמכה דעתא והוי קדושי טעות ע"כ משמע דלי חיה ש"פ שלא כדכ"ג וגם ידעה חמלה דהוי חיה מקודשת וב"כ רב"ש (סי' כ"ח ס"ק ג' דר"ש) ולפי"ז ההגה חיה האיסור הגהה ש"פ שלא כדכ"ג י"ש בו דין ממון וחרות בעלים מהדוי הגהה חיה לא היה ממנו לא היה קדושין. ומשמע דכן הדין נמי באיסור הגהה דחמץ דמ"ס. חלל דלפי"ז מליטו דמים לחמץ בפסח וחלמה חמרי' בגזל חמץ לפני הפסח ובא חמר ושרפו במועד פטור (ב"ק נה) הא יבול להטות שלא כדכ"ג דה"ל דהוי ש"פ. ודוחק לומר דמיידי שאין בו ש"פ שלא כדרך הגהה דסתמא קלמור גזל חמץ דמשמע דחפ' טובא דלית ביה ש"פ שלא כדכ"ג. אך ההגה שם בב"ק קלמור הטעם ממנו שהכל מלאוים לבערו ור"א חיה שומר הגהה יבול להטות שלא כדכ"ג מ"מ הא מלאוים לבערו. אך אחי קשה הא יבול להטות ממנו בשעת ציעורו והוי שלא כדרך הגהה כמ"ס התוס' בפסחים (כת: ד"ה ר' שמעון כו') דלר"ש איסור באכילה אף שאינו איסור בהגהה דנפ"ל מתשבייתו ומוחק חלק ומשמע תשבייתו שלא כדכ"ג דהיינו באכילה אבל להסירין תחת תשבייתו מותר לר"ש. הכי דהגהה דרך טריפה הוי שלא כדכ"ג. אך הנה בגמ' דרבי החוס' בעצמים תתוהו דכיון דהסקה תחת תשבייתו שלא כדכ"ג ח"כ גם לת"ח מותר דכ"ע מודו דשלא כדכ"ג אין לוקחין ולמה כתבו החוס' דוקא לר"ש מותר בהסקה תחת תשבייתו. וכן יש לתמוה בזו"ס פ"ק דפסחים (ה) ד"ה וכתבי כל מלאכה (כו') דהסקה דא מותר להטות ממנה וחרותו כיון דמתחלה הבערה חיה יבול להטות ממנו ח"כ שיהיה לו הגהה ממנו ח"כ איסור יעו"ש וקשה חמאי מתחלה הבערה חיה יבול להטות הא הוי שלא כדכ"ג כמ"ס בתוס' דפ' כל שעה כמ"ל שוב מלאתי שכן הקשה גם מוריטו הגאון מהר"ר עקיבא חיינר בדו"ח שלו :

כר"פ דלמור ודלמא לא הוה ע"כ לא קלמור כו' דל"פ אין הכרע ממהלוקת רבא ור"ח למחלוקת דרבי וחבירו (ובחמא שש' הר"ה דק"ל כר"ח ואף דק"ל כר' אליעזר ועי' בשע"מ ה"ל יו"ט פ"ג הל' ט' שהקשה עליו קושא חזקה) והנה שם במתני' כתבו החוס' (מנז' ד"ה עד שחאפה כו') אור"י דלנן שרינן לקרות לה שם קודם האפי' חא"צ' דפסקין כר' אליעזר כו' אלמא דס"ל לר"י דלחף דמחלוקת ר"א ור"י הוה בפלוגתא דרבה ור"ח ק"ל כר"א ור"ה ק"ל רבא. אלא דדברי החוס' צבילא בזה אינן עיקר כנ"ל. הנה מבואר לפי כל ה"ל דלפי מלי דס"ל רוב הפוסקים כרבה דל"ל הו"ל. אם התמך רב כמו בנ"ד וש"פ שלא כדרך הגהה להטות ממנו בשעת ביצורו שיהיו בו פסיד מצירה דיש לו דין ממון וחורת צעלים :

(ל"א) הנה הראמו לדעת בעו"ה לדרים נמוס דשיח צחמן זה קיים אפי' היכא דבעינן דעת הישראלי המקנה. חמנס אחי נהי שמדא הסכרות הג"ל יש מקום להקנין לחול. מ"מ הא ק"ל כל מלחא דל"ל לא תעביד חי עביד לא מהני. ואל"כ הא דעביד איסורא שנתן להעב"ס דהוי הגהה היכי ניומא דהאני מעשיו. חמנס י"ל עפ"י מ"ס הט"ז בחו"מ (ס' ר"ח) לתרן לא דקוים בשבת מקמי קיים דהא דלמרי' ח"ע לא מהני הוא רק היכא דהאיסור מלד בעלמא משח"כ קומה קנין בשבת שהאיסור מלד שהיוס גרס. ואל"כ ה"ל צחמן האיסור מלד שהיוס גרס איסור התמך ור"ח בזה ח"ע לא מהני. אלא דקשה ע"י מתמורה שהקשו בחוס' שם דשומע פסח על החמך ניומא דפסול הפסח. ואלו נכבדה הג"ל מאי קשה להו הא התם איסור התמך היום גורס. חמנס כבד ישב על מדוכה זו הנו"כ צתינא (ח' ח"ע ס' ק"ט) ותי' דשאני התם דמפורש בחזרה לא תשטט על חמך משח"כ איסור שבת דהוי מכללא דכל מלחא כו' ור"ה איסור מצירה לעב"ס הוי מכלל איסור הגהה צחמן ואינו מפורש בחזרה. אך בצלוחת חני מסופק מלוד חס שייך בזה לומר שאיסור היום גורס דלכאורה לא דמי למוכר או שומע בשבת דהתם השמיטה בעלמא בלוחו צלוחו דבר המותר וכן המצירה מלד עמלה רק שהיוס גורס לעשות מצירה ושמיטה בשבת איסור. משח"כ הא שגמאס החמך בהגהה והוא איסור במצירה מלד בעלמא. ונהי דאיסור ההגהה הוא בגרס היום. מ"מ מה לי חס נעשה איסור ההגהה מנה היום או מנה סבה אחרת עכ"פ הוא איסור בהגהה והוא בעלמא איסור במצירה ולא משום סבה מן האד. ונס דנראה סתירה בדברי הפמ"ג דבס' תמ"ח הסתפק חס שייך בזה עלמ"מ דברבנן והאכא בס' תמ"ג כתב בפשטות דהוי מצירה :

(ל"ב) ונלע"ד ליישב בעו"ה דהא דלמרי' כל מלחא דל"ל ל"ח חי עביד ל"מ לא שייך אלא שחם המעשה שלו קיים הוא איסור. ואם נחבטל המעשה נחבטל האיסור. ח"י חמרי' חי עביד לא מהני כד"ה שאלו יתקיים למעשה האיסור. אבל בנ"ד שאף לא יתקיים המצירה יהיה איסור מלד אחר דהיינו שיעבור בב"ל לא שייך ח"ע לא מהני דמאלי חזית שיתבטל איסור זה ויתקיים איסור אחר. ולפ"י ח"ב נפקותא במורד חמך בפסח דליכא ב"ל לא שייך ח"ע לא מהני. ולכן פמ"ג בס' תמ"ג דמייירי בפסח לא הויור מעינן חי עביד לא מהני. אבל במורד חמך צעשה ששית דליכא ב"ל שפיר י"ל סברה ח"ע לא מהני לכן בס' תמ"ח דמייירי משעה ששית שפיר כתב דחילי בפלוגתא דחי עביד מהני. ולפ"י הנה בנ"ד שייך שפיר חי עביד לא מהני דהוי בשעה זו :

(ל"ג) אף הנה הפמ"ג העיר בס' תמ"ח ממכרן וקידש בדמיון דהוי מקדשת. ובשלמא חס מכר לישראל י"ל דהוי המעות מתנה כמ"ס בשב"י ביות אברהם שהבטלו למעלה אלא מכר לעב"ס דהוי מכר כנ"ל לפי פברת החוס' בכתובות חל חי עביד מהני (ונס משור הגסלן שכ' החוס' דשייך בו מצירה לעב"ס משום דחיו חופס את דמיו ללכאורה קשה הא חי עביד לא מהני מיהו בזה י"ל דקישות החוס' שם היא לר"ל ואפשר שסובר

לאיסורין ח"ד שניהם ואמאי לא תחביב נמי חומרי' ד' דכל האיסורין מותר שלא כדרך חבילה וכלה"כ איסור כמ"ס בפסחים (כה). אלא משום דר"ש קלמור לה ואיסור ס"ל כ"ס למכות ושלם כד"ה נמי איסור (וחילן להקשות מתוס' שבעות ד"ה אחתירא קמשחצב כו' (כב) דלמרי' התם דל"ל יוחנן דס"ל חלי שיעור איסור מ"מ שלא כד"ה מותר. דשאני התם דל"ל הטעם בחלי שיעור דחיו לאטרופי וח"כ זה לא שייך בשלם כד"ה משח"כ לר"ס דס"ל כ"ס למכות דהוי בעלם איסור והדברים ארוכים וחילן כחן מקומם) והשחא מיושב ג"כ סוגיא דב"ק להחוס' ד"ל דרבה ס"ל כר' יהודה דלן ביעור חמך אלא שרפה והוי הסקה כד"ה ואיסור. ואפי' חי ס"ל כחכמים ח"ס. דהא כיון דלפ"י אחר חזות איסור להשחא החמך אלא לריד לבעור מיד עכ"פ מדרבנן שלא יבא לאכלו ח"כ נהי שיוכל לשורפו ולהטות ממנו דרך שריפתו דהוי שלא כד"ה מ"מ כיון דזה חיו שורפו והכל מלואים עליו לבעור ח"כ זה ששורפו שפיר עביר ואינו מתייב לשם. ומ"מ חס קידש בעל החמך צחמן ששורפו פוטרים שלא כד"ה י"ל דשפיר הוי קדושין כשאר ח"ה לדעת החוס' משום דיכול לשורפו ולהטות ממנו בהסקה תחת תבשילו הוי ממון שלו :

(כ"ט) אף הנה בנוף דברי החוס' שהקשו מהיתר שלא כד"ה כתב הריטב"א דעכ"פ מדרבנן איסור חס לא לחולה. ועכ"כ י"ל דהחוס' ס"ל דלפ"י מדרבנן נמי שרי אפי' שלא לחולה. ואל"כ לפי מלי דק"ל (בי"ד ס' ק"ה) דשרי דוקא לחולה אין מקום ללד היתר זה. אך הנה צלמית יש לחמוה על סברת החוס' דריך דלמרי' שרפה שלגל"כ שרי לגמרי והא משנה מפורשת ולא יסיק בו הנור וכיריס וקלמור בגמ' פשיטא. והא היסק החמך צחמן הוי שלא כד"ה כנ"ל ושרי ורלחיו שכן הקשו כד"ה לרבינו הגאון מוהר"ע וכן צחש' מוהר"ס חלעטער ולא תירנו אלא שהם ז"ל הקשו מזה דמוכח מדברי החוס' פסחים (כו). דה"שח"י היכל כו' דשכ"ה"י שרי לנ"ע ואפי' שלא לחולה חמנס לעב"ס מזהם לק"מ ד"ל דהתם מייירי בלא אפשר וקמכין שאני. ועכ"פ מדברי החוס' קדושין קשה מאד אשר ע"כ לנע"ד דגס החוס' מודים דשלגל"כ לא שרי אלא לחולה ומ"מ הוי קדושין אפילו צביריאה והיינו משום דלמרי' בפסחים (מו) טעמיה דר' אליעזר משום דהואיל וחי בשי מתחיל עולה ממוניה הוא והחוס' כתבו שם (ד"ה רבה אמר אינה לוקה כו') ואל"כ חי חמרי' והואיל ח"כ צעלח כל מלחא שבת הואיל ורלחיו לחולה שיש בו סכנה וי"ל כיון דלא שכיח כלל לא חמרי' הואיל עכ"ד. והנה סברתם זו דל"ס הוי רק בחולה שיש בו סכנה אבל חולה שאין בו סכנה שכיח הוא וכן צחש' מוהר"ר עקיבא אייגר (ס' ה"ה) ח"כ שפיר חמרי' הואיל וחי הוי חולה שאכ"ס היה רלחיו לו ממוניה הוא. והשחא שפיר מקשו החוס' בקדושין דהוי קדושין מנה היתר שלא כד"ה והיינו משום הואיל הוי ממוניה והשחא ח"ס מלוד הגול חמך לפי הפסח ובה אחר ושרפו דפסור וכן חילת תרומת חמך בפסח דפסור מתשלומים משום דחמך אין לו דמים וכמ"ס רש"י בחולין (ד) היינו משום דהשחא לאו מדי הכרסה וח"ע דלמרי' הואיל וחי הוי חולה שאכ"ס רלחיו לו מ"מ חף דמנה זה חביב שלו מ"מ לא חילן. כלום ענה ופטור. והא דלמרי' שני דברים אין ברשותו של אדם ועשין הכתוב כאלו הוא ברשותו. היינו משום דהא אפי' צחמן שאין שו"פ שלגל"כ עובר בב"י ואל"כ מוכח דעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו :

(ל"ו) ואין לסקק על מ"ס בפי' דברי החוס' קדושין מנ"ס החוס' צבילא (ב' ד"ה ויהי ביום הששי כו') אך תימא הואיל והכנה דלורייתא איך חופין ומבטלן מיו"ט לשבת כו' וי"ל דרבה גופיה חיל לעמיה דל"ל הואיל כו' ואפי' לרדן יחא דכל דבר אפי' ומבטל לא שייך בזה הכנה כו' דמשמע מזה דס"ל להחוס' להלכה דלא חמרי' הואיל כר' חסדא. דע"כ אין דברי החוס' חלו עיקר דהתם בפסחים (מה) בחוס' ד"ה רבי אומר הלכה כר"א כתבו הר"ר יוסף פסק כרבי משום דק"ל כוחותיה מחבירו וכן מנהג רי"ו דוחה דשמא לא קלמור הא כרבי מחבירו דהא חילפנו רבה ור"ח בזה כו' משמע מזה דלא ס"ל החוס'

דשור בקנייתא מאי ח"ל הפת חסורא ומה זין זו לערלה אמר רבא הכי השתא ערלה בעלה במאחזים הקדש חפי' באלף לא בטל. וכו' החוס' תימא מה חומרה הוא זו הלא הקדש דבר שיש לו מחירין הוא ע"י חילול ומעטעט זה חין דמי להיות בטל חפי' בלחור קל חפי' מדרבנן כדלמור' בריש בילה. והנה רלחיה בס' תורת חסד מהרב דלובלין שגדפס מחשש שכל לישב תמיתה החוס' עפ"י שיטת הר"ן סוף פ"ג דע"ו דשיקר היתיר דזה היה גורם היו מדין ביטול דכמו לחיסור בטל ביהורא היכא לחוסר טעמא ה"ל ביהורא הבא מכה גרמא לחיסור כל היכא שהאסור והיתיר גרמו לו היו כאלו נתבטל האסור. וח"כ י"ל באיסורי משהו שאין כאן היתר מדין בטול זוז' ג"כ אסור והשתא ח"ש תמיתה החוס' דאף דהקדש לא בטל לאו משום חומר הוא אלא משום דשינ"מ מ"מ כיון דהוי במשהו משום דהוי דשיל"מ זוז' אסור בו. וכל דבריו אלו לקוחים מתש"י שבסוף ספר חבני מילואים (סי' ז') ובזו רלחיה מהכ"מ (פ"ה דנדרים) שברמב"ם כ' החוסר פירושו על חביו זין גמור וזין בשטתיה הרי גדוליהן וחילופיהן ס'. והקדש הראב"ד הא ק"ל ח"כ זוז' מותר ואם נטע אנו של ערלה מותר בפירותיהן וכח הכ"מ לישב נדרים ושבויות הוי דשיל"מ וחפי' באלף לא בטל :

(ב) אמנם צעמי יפלא על הגאון בעל חבני מילואים והא דשיל"מ דלא בטל היינו דוקא בזמן דמינו אבל מין בשלש מינו בטל חפי' בדשיל"מ (במבואר בחוס' ביא' ל"ח. ד"ה ולבטל בו' בשם הירושלמי וכן בר"ן נדרים נב. וברמב"ם פ' ט"ו מהל' מוא"ל ובש"ע יו"ד סי' ק"צ) ועליו ופת מבשח"מ הוא וח"כ נדחה גם הרא"ה מהכ"מ דהחוס' מ"מ הוא דהא מיירי בגדולין דהוי מן הפרי שמרע. וי"ל לפת"ס החוס' בבילה (לג). ד"ה משום דהוי דשיל"מ בו' דכיון דהעביה חניה מלושה חלל ע"י האיום והקדשה נתקנה בשביל ההבדל ח"כ כעשר זב"ז הוי מ"מ. ועפ"י ח"כ גם כאן דכיון דהפת נאפה ע"י העלים הוי מ"מ. אך הנה החוס' בלח"ל לא ס' שריחא דזוז' משום בטול כמ"ס הגאון בעל ח"מ וכמו שהעתיק דבריו ג"כ בעל תורת חסד וכל עיקר סברא זו דזוז' שני משום בטול הוא לדעת הר"ן כמוכח שם והא' הר"ן בנדרים פ' המור מן המבוסל (סס) ל"ל כלל סברת החוס' גבי מים צמיח וצבילן בקדשה כחכב שם טעם אחר האם דמים וזמל הוי דשיל"מ חף דהוי שלל חביו יעו"ש וח"כ לדריה ליתא כלל לסברא הנ"ל דפת הנאפה ע"י עזי הקדש אסור משום דשיל"מ דהוי מין בשל"מ ובטל שפיר חפי' בדשיל"מ שוב נ"ל דגם לפי דעת החוס' בבילה ח"כ לומר הכונה ברהא חסרת הקדש חפי' באלף לא בטל משום דשיל"מ חפי' יומא דבאחא דמרת הר"ן ח"כ לא משום ציטול לפי מ"ס החוס' שם בבילה (לח). בתחלת הסוגיא דהא דפריך וליבטל מים וזמל לגבי עיסה ותימא הא הוי דשיל"מ וזמלנו בחי' קנאה משום דהוי מבשח"מ ולפי תי' זה הנה רבא הוא דמנטי ממי החס' תי' אחר על הקושיא דליבטל מים וזמל ברוכא משום דצבילן עבדי לטעמא ולא קאמר משום דשיל"מ ל"ל לירדיה נמי דס"ל דהוי מבשח"מ חף דהעביה חניה מלושה חלל ע"י המים. וח"כ רבא דלמור הבא הקדש חפי' באלף לא בטל חין לפרס טעמיה משום דשיל"מ דהא הוי מבשח"מ ואף שאין הפת נאפה חלל ע"י העלים מ"מ הוי מבשח"מ כמו החס' מים וזמל צמיח. ואף דהחוס' שם בבילה כתבו תי' אחר וז"ל ועוד דלא דמי לשאר איסורין דהדבר חלי בטעם אבל הבא לחיסור החומין חלי בשם בעלים על ההפך ובכאן שם בעל העיסה עילוי' ולא שם בעלת המים והמלח ולכך יש לו להתבטל עכ"ל. אי ס"ל לרבא כתי' הב' של החוס' חף משני צבילן עבדי לטעמא לא בטל חין מכוין דשם בעלת העיסה עליה חפי' יהיב טעמא נמי בטל. חלל ע"כ ל"ל לרבא כתי' קנאה של החוס' וח"כ מוכח עכ"פ דרבא ל"ל כלל סברא זו דדבר שדרך תקיפו אינו חלל ע"י המעורב חסוב מין בזמני. וח"כ לרבא ע"כ ח"כ לפרס דהקדש לא בטל דקאמר הבא גבי זוז' דעיסה בפת היינו משום דשיל"מ :

(ג) וקצת היה אפשר לישב סברת בעל חבני מילואים דחפי' מוחן דל"ל החס' בבילה סברת החוס' שהמים וזמל יהיה

סבור כצ"י דלי עבד מהני) וכו' להחוס' בקדושין דלש"ש"פ שלא כדרך הגאון מקודשת. והא הקדושין הוי דרך הגאון ועשה איסור ולי עבד לא מהני. ובזוהר יש להפליא על הב"ש שכתב (בס' כ"ח ס"ק ג') וז"ל וכל שאר ח"ה דק"ל שלא כדכ"ג מותר להטות יכול לקדש בהם כשהיא יודעת בו' חפ"ג דהיא חניה חולה וח"ה להטות בו' חפי' שלא כדרך הגאון מ"מ יכולה למכור לחולה ומ"ס הר"ן בקדושין דכשהיא בריחה לא הוי קדושין אפשר דאיידי כשהיא ח"ה אסור בהנאה אסורה להטות כך עכ"ל צ"ש ודבריו תמוהים מאוד חף יכולה למכור לחולה הא לידיה הוי כדרך הגאון. וחפי' תימא דזה גופיה הוי שלא כדרך הגאון במה שמוכרת להטות שלא כדכ"ג מ"מ הא הקדושין בעלמם הוי כדרך הגאון ואף דאפשר לקדש לבתולה ושוב מאלף בם' עזי ארזים ויחר החריגים שחפסו על הב"ש בזה. מינה עכ"פ מוכח דבמכירת ח"ה ליכא משום מלחא דח"ל ל"ת חפ"ג מ. ונלע"ד הטעם משום דמכירת ח"ה חניה בטעם דבר איסור אלא משום שהנהגה אח"כ מן המעשה. וכן חפי' במתנה שותן ללדס שאינו חוהבו רק שוהה להחלל מחסור המן. ואף שיכול להיות בזה הגאון היינו שהעב"ס יעשה לו טובה עבור זה מ"מ כיון שעכ"פ בטעם הנתינה ליכא איסורא אלא משום ההנאה הבאה אחרי כן ובה לא שייך ח"ע לא מהני ובש"כ הוא מושחט ומוכר בשבת שביאר בטב"כ שם הטעם שהמעשה היה יכול להיות בלא איסור שלא בשבת. ובש"כ בזה שירא ליה שהמעשה עתה בלא איסור שסלק ממונו הגאון הנכרי לגמרי וח"כ לא שייך בזה אי עבד לא מהני :

(ד) הנה ביארנו בעמ"ה נדרים נכונים להיות ואף שהיחר קמא אינו לר"ת דס"ל דשור הנסקל שרי בהנאה מחיים כמ"ס החוס' בנחוצות שם וח"כ אינו מוכרח לירדיה שהיה שייכות מוכרה בשור הנסקל לאחר שנאסר בהנאה. וכן נראה מהחוס' סנהדרין (פ). שביאר רלחיה מנחוצות דשור הנסקל לא נאסר בהנאה מחיים משמע דלי נאסר מחיים בהנאה לא שייך בו מוכר. מ"מ הנה הנהגה ח"כ ל"ל ע"י דשיך בו ומכירה משום שוה פרוטה שלא כדרך הגאון משום הואיל ואף דהריטב"א ס"ל דחניה מקודשת י"ל דס"ל דמשום הואיל שהאשה יכולה להטות כשהיא חולה לא יעשה מומן שלה בעבור זה ולא אמר' בפסחים דמשום הואיל הוי מומן אלא כשהיה החלה מומן ממנו וח"כ מכיון דאכתי יש בו דזכות הוי מומן אבל כשלא היה מעולם מומן שלו כמו הבא בקדושי אשה דלריך עתה להעשות מומן שלה לא נעשה בכך מומן שלה משום סברא דהואיל וח"כ בל"ל בחזון שהיה תחלה ממוניה לא נפקע לגמרי מומן כיון שוה פרוטה שלכה"ל ושיך בו ממוניה משום הואיל :

(ה) הנה בל"ל לענין לאחרי החמץ בהנאה לאחר הפסח אכתי יש לזון נתי דהמכירה קיומה מ"מ הא עבר בעשה דחשביה דהיה לריך עכ"פ להאילו מרשוחו. וח"כ יאסר בהנאה משום קנס דעבר אעשה דרממנא. וח"ל הפני' באלף אברהם ס' תמ"ה ס"ק ב' עי' בשו"ת פני יהושע בו' ומשמע חפ"ג דעבר על עשה כל דלא עבר בלאו לא קנסיהו וז"ע דמשמע ממהה פוסקים חף דעבר בעשה קנסיהו אומנם שהאגת אר"י רס"י ע"ט והנב"י בקמא ס' ט"ו וכו' דעתם דעל עשה דחשביה לבד לא קנס. ואחר כל הלכות הנ"ל הנהגתי החלל לאחר הפסח בהנאה באשר דהחמץ עלמו אינו חמץ גמור כנ"ל :

תשובה ט

אודות הבהמות שמוכרין לנכרי לפני הפסח כדת אם מותר לשנותו החלב שנחלב מהן בפסח אחר שאוכלין חבין בפסח :

(א) גרסי' בפסחים (כז) צמי מניה רמב"ח מור' חסדא תמור שהסיון צעמי הקדש ואפה בו הפת לרבין

סס וע"כ דבטבל דלסור באין זרעו כלה היינו לאו משום זוז"ג וא"כ י"ל שפיר דבאיסורי אכילה לא שייך זוז"ג כלל. וגם מוכרח לומר כן לפי מאי דמשמע בגמ' דפלוגתא דרז"ה הוי בנטיעת אנוו כמו בהרכבה ולרבנן דלסורי זוז"ג הכא נמי אסרי בלאו. וא"כ לא מלינו כלל שיחלקו בהדיא גדוליו טבל דלסור אפי' בזרעו כלה. אלא ע"כ דלסורי אכילה שאני כמ"ס החום' אכל הירושלמי שומרש חילוק בין נטיעת אנוו להרכבה י"ל שפיר דבנטיעת אנוו כ"ע מודו דל"ח לזוז"ג משום שזרעו כלה ואח"כ מנתי' גדוליו טבל מותרין בשזרעו כלה לכ"ע. וגם בעל תורת חסד הביא משם מוהר"א פולדא דהירושלמי ס"ל דבאיסורי אכילה שייך זוז"ג ופליגי בהא אגמ' דין. שוב י"ל דהירושלמי וס"ס דין אולי לשיטתיהו דהנה הפני משה כתב שם בתרומות בזה דלמור הירושלמי הטעם דטבל גדוליו מותרים משום דרובו חולין אף דטבל הוי דשיל"מ היינו שאפשר לתקנו וכשרעו כלה ח"א לתקנו ולא הוי דשיל"מ ובטל ברובא וספיר איכא למימר דרז"ה שייך אף באיסורי אכילה. אבל לפי הטעם שנאמר בגמ' דטבל שאסור ב"ס משום דהתחירו כך איסורו (ע"ע עג:). ח"א לומר דלסורי אכילה שייך בזה נמי זוז"ג דה"כ הוי גדוליו אסורים דלא בטל ברובא. עכ"ס אך שיהיה פלוגתא הירושלמי והגמ' דין עכ"ס מוכח בירושלמי דלמור' לענין זוז"ג בטול ברוב. אלא דרז"ה ח"א לומר בהקדש דלפי' בחלק לא בטל משום דשיל"מ ולכן אף בלשם הפת דבעי הקדש לא בטל הגורם דע"ס. דכיון דהע"ס כל"ס ליכא חילול ולא שייך יל"מ ובספירת הגזול בטל אגמ' מלואים שכן מוכח גם מירושלמי דהתרומות כ"ל דלפי' בנדון דהוי מ"מ ח"א בתר השבח ולא הוי יל"מ. ואין להקשות לפי' על הכ"מ שומרש דעת הרמב"ם בלסור פירותיו על חבירו שהגדולין אסורין משום דשיל"מ דהא כיון דזרעו כלה ח"כ שוב אינו יכול לשאל על צבועתו כדמוכח סוגיא דשבוטות (כח). ושוב לא הוי דשיל"מ דיל' דמירי שלא זרע כל פירותיו ומינו דיכול לשאל על פירותיו הנשארים מהני נמי אפירות שזרע דלמור בשבוטות (עס) מינו דמירי שאלה אכזות בחרת מהני נמי אכזות קמא :

(ה) ולפי הג"ל הנה עדיון י"ל דבטבל והקדש לא שייך ללסור זוז"ג מטעם דשיל"מ אפי' בחלק ל"ב משום דלזולין בתר השבח שהאיסור כלה וח"א עוד לתקנו ולא הוי דשיל"מ אבל תמך בפסה דלסור במשאו משום דשיל"מ שיהא מותר לח"פ לדעת הרמב"ם ולדעת יתר הפוסקים משום חומרא דהמך י"ל שפיר דלפי' בזוז"ג שייך טעם האיסור. ויש להביא ראייה לזה מאי דמבאר בירושלמי (פ"ב מהל' בכורים) דבכורים ומוע"ס בירושלמי גדוליהו אסורים משום דהוי כדשיל"מ וכן פסק ברמב"ם (פ"ב מהל' מע"ס הל' י"ד ופ"ד דבכורים הל' ט"ו) והא הוי זוז"ג אלא ע"כ כיון דמותרים חלו הוי לאוכלן בירושלים שאין לריך תקון לכן אפי' בזרעו כלה שייך דשיל"מ ואסור בזוז"ג וח"א ה"כ בחמץ. אך יש לדחות ראייה זו דבלא"ה קשה לפמ"ס החום' דבאיסורי אכילה ל"ס זוז"ג והא מועשר ובכורים נמי ח"א הס ולא ח"ה דלא חמירי מתרומה בזה כדתנן יש במועשר ובכורים משא"כ בתרומה (בכורים פ"ב הל' ב') ולא חשיב איסור הגהה דתרומה שרי בהגהה דלמור בפסחים (כ"ג). והרי תרומה כו' אלא דגם בכורים ומועשר שרי בהגהה וכ"כ החום' בע"י (מ"ט. ד"ה שאם נטע כו') וח"א מ"ס גדוליו אנוו של ערלה מגדוליו טבל ומוע"ס שכן חולין כו' וי"ל דערלה אסורה בהגהה אלא דמיע"ס נמי שרי בהגהה. אלא עכ"כ ל"ל כמ"ס הפני"מ ביו"ד (סוס"ק ק"ב) אהיה דמיע"ס שני ובכורים ממתת קשיות אחרות דשע"ס דשיל"מ ולא דשיל"מ ממש אלא החמירו עליהם כדשיל"מ וה"כ י"ל לענין זה אף לענין זוז"ג דלף דשרי אפי' באיסורי משאו מ"מ הכא עשאוה דשיל"מ אפי' בזוז"ג :

(ו) שוב נ"ל להביא ראייה דרז"ה שרי אפי' באיסורי משאו מוע"ס (מ"ט.) אמר ר' יסודא אמר שמואל הלכה כר' יוסי ועוד שם היאך נגתא דלזבבלא בזבז דעכ"ס שלא ר' עמרם קמי' דר' יוסף ח"ל הכי אמר ר"י אמר שמואל הלכה כר' :

יהיה מ"מ עם העיסה משום דתיקונה היא כך מ"מ הכא מודה. משום דהסם שאני דגוף הניס והמלה מעורב בטעמה ולאו רואים להחשיבם מ"מ עם העיסה משום דתיקונם בכך וע"י י"ל כיון דהניס והמלה בטעמם הם מין אחר לכן חשיבו גם בתערובת הקמח מבשיל"מ אבל הכא אין גוף הע"ס מעורב בפת אלא פעולה הע"ס בלבד שהפת נאפה על ידו. ופעולה הע"ס בפת ודאי י"ל שפי' דהוי מ"מ עם הפת דהוי ע"ס הפת ולא דבר אחר המעורב. אך הנה בלמות גם בטל ח"מ בעצמו דהה הסברא הנ"ל דלף י"ל דהקדש הוי דשיל"מ משום חילול והא ח"א לחלל כן אחר שאין כאן ממשו של איסור והביא ראייה מדלל אחר אפי' למי"ד יש שבה ע"ס בפת אלא ב"ס ולא באיסורי אכילה. והי' אפשר ליישב דה"ז שגלמור כיון דמשיקרא היה לו מותרים ע"י חילול אף שלאחר התערובות ח"א להיות היתר מ"מ הו"ל בכלל דשיל"מ וכה"ל מליתו בטבל דהוי דשיל"מ כמ"ס דברייתא דמיתא בגדרים (גמ.) ואמרי' במנחות (לא). תניא אמר ר"ס שארי פ"א תעשרב י' טבל בחולין ופחלי ופחלי חת ר' עטרין ואמר לי קח לך מן השוק ועשר עליו קסבר דלירייתא ברובא בטל ורוב ע"ס מעשרים הם והו"ל כחורם מן הפטור על הפטור. ולפי"ז הנה כשנתערב הטבל שוב אין מוטיל לו כלל ההפשה דהוי מן הפטור אלא משום דהוא מעורב ובטל ופליגי יתבשר דשיל"מ היתר בהיתר לפי טעם הר"ן בגדרים (גב.) דשיל"מ דלף בטל דהוי מ"מ היתר בהיתר הא בלמות אין להטבל בעצמו עכשיו היתר כלל ולטעם רש"י בביצה (גב.) בטעם דשיל"מ משום שיכול לאוכלו בהיתר פי' צולת הביטול פשיטא דקשה הא הכא צולת הביטול אין לו היתר כלל בטעם שומרים עליו מן השוק דהוי כמו מן הפטור. ועכ"כ ל"ל כמות הר"ן והוי דשיל"מ משום שתחלה היה יכול להתירו ע"י הפשה ממנו תרומה ומועשר לכן גם עתה חשיב מ"מ מיורו סני בהפשה מן השוק משום דכל עיקר מלחא דשיל"מ לא בטל הוא מדרבנן ומדרבנן לריך להכריע גם על היתק מן השוק והוי מן המצוי דרבנן על המצוי דרבנן. אמונ' גם לזה לאו מלחא היא דהא מ"מ ח"י בזה מעיקרא חלחל שהי' הע"ס קיימים ח"א הו"ל מבשיל"מ והר"ן אף דטעמו משום דהיתר בהיתר הוי מ"מ מ"מ בעי שיכא גם מ"מ בע"ס היכא שאין לו היתר עכשיו בלא תקנה. ואי בזה השבח חלחל אחר פעולת הע"ס בפת הנה הפעולה הולחל אין לה מותרים שח"א לחלל אחר שכבר כלו הע"ס ומומ"ג לא הוי הע"ס עם הפת מ"מ ח"י משום דלפוס השבח לא הוי כהיתר בהיתר ואי לפוס מעיקרא לא הוי מין בנטיט בע"ס וע"ס ב"ר"ן הטיב :

(ד) וג"ל ראייה לזה דלמור בתחלת הסוגיא דרז"ה בפסחים (כו:) חומור דשמעת ליה לרבי משום דיש שבה ע"ס בפת זוז"ג מי שנעתה ליה והא רבי ס"ל (חולין קט.) דמ"מ לא בטל וכיון דלא בטל שוב הוי כל זוז"ג כמו הקדש ואמאי שרי רבי אלא ע"כ דרבי ס"ל דהוי מין בשלתי מוט או ד"ל דגורס לא דמי לתערובת ממש ובטל אפי' באיסורי משאו וח"כ אין לומר דהקדש לא בטל בחלק ולכן הוי בזוז"ג בתערובת משאו שוב ראייה שכן כתב בספר חורת חסד גופיה דלרבי ל"ל דהוי מבשיל"מ ושוב כתב שבלא"ה ח"א לומר דבעת הר"ן דביטול דרז"ה יתיה שיה לביטול שאר איסורין אלא למה יתיה זה וזה גורס מותר אפי' בשני הגורמים שווים הלא חד בחד לא בטל והעלה דענין בטול זוז"ג הוא דמקלס האיסור אבל לא כדרך ביטול ברוב יעו"ס. ועלם ממונו דברי הירושלמי (פ"ט תרומות הל"ב) דפי' דטבל ומועשר ראשו גדוליהו חולין משום דרובו חולין וגדוליו הוו זוז"ג כמ"ס החום' בע"י (מט.) ד"ה שאם נטע כו') אלא שהחום' כתבו שם דרז"ה לא שייך אלא באיסורי הגהה אבל לא באיסורי אכילה שאני חולל האיסור עצמו. אבל הירושלמי ס"ל דשרי שפיר זוז"ג באיסורי אכילה ולשיטתו חולל כסוף פ"ק דערלה אמתני' דלן טענין אנוו של ערלה דמיתיה ח"כ ויתקן עבר ונטעו מותר עבר והרכיב אסור והטעם בנטעו דמותר משום שזרעו כלה והוי כמו בטבל דדבר שאין זרעו כלה גדוליו אסורין והוא מטעם זוז"ג דלסור כשאין זרעו כלה ולכן ס"ל גם בערלה דרז"ה אסור באין זרעו כלה כמו בהרכבה אבל לדין אפי' עבר והרכיב מותר כמפורש צ"ע :

ללא בעל משום דש"ל"מ חסור גם לרבנן ומשום שבה עלים עלמים דהוי כגוף החסור מעורב ושיך ביה חילול כנ"ל דשבה עלים עדיף מנורס והוי כגוף ההקדש :

(ח) ולפי"ז הנה בג"ד ביו"צ בחמץ תלול בפלוגתא שבין הרמב"ם ושאר פוסקים בחסור חמץ בפסח במשכו להפוסקים הסבורים דטעם חסור חמץ בפסח משום חסור חסור כח"כ בחמץ דרבנן בטל בם' וכמ"ס במג"א (ס' תנ"י ס"ק ה') והשתא בגורס דרבנן לכתב חסור משהו. אבל להרמב"ם דסובר טעם חמץ בפסח משום דש"ל"מ זה שיך גם בחסור דרבנן כנ"ל. אך הנה האחרונים המג"א והח"י הסכימו להעיקר כדעת הפוסקים דש"ל"מ דטעם חסור משהו חסור משום דש"ל"מ. וי"ל דגם לדעת הרמב"ם עדיין חסור חסור החסור כ"כ דהנה בחזרת חטאת כתב הטעם דש"ל"מ לא בטל במינוי אבל בש"מ בטל היינו משום דכל שחערב שלב"מ אין היתיר נקרא על דבר החסור ולפי"ז הנה לכאורה לא שיך כלל מ"ס התוס' בסוף ב"מ גבי מים ומלח דמשום דהעיסה נעשית בשביל המים עיקרי מב"מ לענין דש"ל"מ דהיינו מ"מ אין היתיר נקרא על דבר החסור. ויש לתמוה שהחזרת חטאת בעלמא (כלל ע"ד) הביא ספרת התוס' הג"ל וע"ל ז"ל דבין דעיסה חזנה נעשית חלה ע"י מים וכן הקדמה חלה ע"י מלח ח"כ נשאלו קריש עיסת היתיר או קדחת היתיר שם זה מלה גם המים כיון דעיסה היינו תערובת מים וקמח וקדחה היא עם מלח ח"כ היתיר נקרא על דבר החסור. וממילא דה לא שיך חלה בגוף החסור מעורב אבל בגורס לא שיך לומר כן כי בקריחת פת היתיר חסור כלל בו גם העיסים כיון שאינם חלה גורס בעלמא אבל אם יש שבה עלים היתיר שם שפיר שיך סברא הג"ל דהוי תערובת החסור בעלמא. והשתא ל"ק מהקדש דהטעם משום שבה עלים כנ"ל ומגדולין דגדיר לפמ"ס הכ"מ דהוי דש"ל"מ ואפי' גורס חסור משום דהוי מב"מ ממש עם הגורס וח"כ בע"ז שאין חמץ חסור חסור חלה ואין היתיר חלה נקרא על החמץ גם הרמב"ם מודה שאין בזה משום דש"ל"מ ללא הוי מב"מ. הנה בררנו בע"ה שורש הדין מגמ' ופוסקים ראשונים שאין בג"ד טעם לחסור משום דחמץ בפסח בנושא :

כר' יוסי ופירש' דזה היה גורס מותר. והנה שמואל לא חזר חלה הלכה כר' יוסי וח"כ ח"ל לפי דקאי חזתה' דע"ז החס זורעין ויקח חזתה' דהתם דהריב' ר' יוסי חזר חלה לא יקח' מופי הגשמים מפני שהגביה טעם עליוס חלה דגמ' מפרס דר' יוסי לדבריהם דרבנן וח"כ ח"ל לומר דהלכה כההוא ר' יוסי קאמר וכן ח"ל לומר דההיא דשוחק וזורה לרוב דמהתם לא הוי ליה לשה' דלדבריהם בזבל עכו"ס ד"ל דשחי' התם דקאזיל לאבוד כדלמור בגמ' וכן ח"ל לומר דבדרייתא דשה' תזרע דמוקמינן כר' יוסי דהתם לא מבר' ר' יוסי כלל. חלה ע"כ דקאי חר' יוסי בדרייתא דערלה מודה ר' יוסי שאם נטע והבריק והריבז מותר (ובס' תורת חסד כתב דר' חזר שמואל הלכה קאי חזתה' דזרעית ויקח ולא חר' יוסי בדרייתא דחס נטע כו' וזה טעם גמור וזה שמים שם כמבואר ברי"ף סוף"ג דע"ז. ח"ן שם ח"ף דבור אחד המורה ע"ז) וזה דגדולין הוי מב"מ עם הזריעה ושמואל ס"ל מב"מ במשכו (כמ"ס בפסחים כ"ט: ובג"ז ע"ג) וחזתה' ס"ל ה' כר' יוסי דזה היה גורס שרי חלה ע"כ דחז"ל שרי ח"ף בחסורי משכו. מייב' לכאורה יש לדחות דח"ף דגדולין הוי מב"מ עם הזריעה מ"מ בטל הגורס דזריעה בגורס היתיר דקרקע ואפי' דהוי חד בחד מ"מ בטל שפיר כיון דגורס קליס חסור' והגרמים הוי מבש"מ ובטל בלשון אחרון נטע חזון עם ערלה שפיר חסור חלה ולכשיגדל ונעשה נטועה הבריכה והריבז בחלין דהיתיר מותר דלוחן פירות שטוען אחר זמן בחלין נמי ע"י החלין של היתיר. והתוס' כ' בלשון זה עיקר וקשיית רש"י שם דבלא הריבז ח"כ גורס היתיר דקרקע תי' התוס' דבעין שני הגורמים נטועין אחד ע"י"ש והשתא ח"כ ינוח דגורס דהיתיר בטל בגורס דהיתיר דקרקע מ"מ הכא שני הגורמים הם מב"מ דהרצבת מבש"מ חסור לקיומה ומשנעושת ר"י שאסור להתלה רק משום הפרי והשם ערלה דחז"ל ובידעבד מותר הכל ההרצבה עם הפרי ולי מיידי מבש"מ חסור מדלוחין חסור' להריבז וגם חסור לקיים וע"כ צריכ' מ"ל וידך חזר שמואל הלכה כר' יוסי חלה ודלי דמוכה כנ"ל דחסי' בחסורי משכו חז"ל שרי :

(ז) אך לפי"ז הנה נשאר קשה מסוגיא דפסחים דלמור הקדש חסי' בחלה לא בטל דמשמע דדבר שאינו בטל הדין מותן בו שיהא חסור ביו"צ - וכן קשה מהרמב"ם דגדיר לפי תי' הכ"מ דמשום דהוי דש"ל"מ לכן ח"ף גדולין חסורין בו ח"ף דהוי חז"ל. אך הנה י"ל לפמ"ס הר"ן בפ' כל הללמים גבי הלכות הגהה ח"ף הגהה דגורס חסור חלה מדרבנן. וחזקוני בחולין (ט"ז) וחזקוני ר' יוחנן חסור חלה לא בטל ומשני שאני ליר דזיעה בעלמא הוא ופי' התוס' דלא חסור חלה מדרבנן והשתא י"ל דלעולם חסורי משהו משום דש"ל"מ חסור ביו"צ משום דש"ל"מ חסי' בדרבנן לא בטל כמ"ס בריש ב"מ דהרבנן דרבנן בטל ה"ז ביו"צ בטל. והשתא ח"כ דברי הרמב"ם בגדיר. וכן הקשיא מהקדש דהוי דש"ל"מ ואפילו בדרבנן חסור. חלה להקדש ע"כ קשיא בלח"ה חלה עתה ח"ן לו מתירים שא"ל לחלו שכתב כל החסור. ואולי י"ל לישב גם קשיא זו ד"ל דלרבי דיש שבה עלים בפת חלה גוף החסור' מעורב ושיך דכ"כ חילול דעדיף מגדולין דהוי רק גורס רק דחכמים פליגי על רבי וס"ל ח"ן שבה עלים בפת חלמים התוס' (כ"ז ד"ה חזק כו') הסבירו טעם חכמים משום דשהבה חזיה בזה מן העיסים חלה מחמת משהו הגשקף וח"כ היא כמו גחלת שאין החסור בטל ולפי"ז י"ל דלע"ז דרוב הגהה הוא מן משהו הגשקף כל רגע ורגע מ"מ כיון שתחלה היה עלים והחזר נאחו בעיסים ומכלם וע"ז נאפה ח"כ יש במשהו הגשקף קלת הגהה בחפית דהתם גם מהעיסים השלמים שט' שנעשה מעין גחלת נאפה כ"כ הפת רק ד"ל מחמת מהירות החיות האש בעיסים ח"ן הגהה העיסים חלה מוטעם דמיעוטא ובטל ברוב הגהה מהגשקף. והשתא י"ל דרבי דס"ל יש שבה עלים בפת לעטמיה חזיל דס"ל מב"מ לא בטל. וח"כ ה"ה בעלי הקדש

(ז) והנה המג"א כ' (בס' תמ"ה) דנ"ל עיקר כדעת הט"ז והש"ך ביו"צ ס' קמ"ב דדעת הרמב"ם והפוסקים דבע"ז חסי' ביטל ע"כ גחלים או בחזונו של חזר חסור ולאו מטעמיהו חלה מדלמדינן בפסחים דח"ף דרבנן שרי בחזוקה כנגדו דוקא צעירה דבטלי' במחוסר הלכך לא חזר ממשלה ונבער חסורו. אבל בהקדש דחסי' בחלה לא בטל חסור וח"כ ה"ה בגחלים עוממות דלמור וזו דעת הסוה שלא חילק כאן בפת בין חזר חזש לישן משום דכ' ביו"ד בשם הרמ"ה דכיון דע"ז ח"כ בטלה חסי' חז"ל חסור וס"ה בחמץ דהגהה כ"ס מיהא הוי כו' יע"ש. והנה כו' שפיר דבריו הטור יו"ד ס' קמ"ב ויחא שאין דברי הרמ"ה כמו שהעתיק המג"א ז"ל חלה שו"ל הטור שם והרמ"ה כתב חסי' למ"ד חז"ל מותר הכא גבי חילול הפס שנאפה בעלי חסור והבגד שנאחר בברכ' של חילול חסורים בע"ז וח"כ לא מבר כלל בדברי הרמ"ה הטעם כיון דע"ז לא בטלה כמו שהעתיק המג"א ז"ל שהוסיף דברים חלו לפי פירוש דברי הרמ"ה ז"ל ובחזית הרב"ב כתב שם חזני ידוע טעם לדברי הרמ"ה בזה דהא בענין גחלת דלדבר כלל דחלו דלמדינן בפ' כל הללמים דהלכה כמ"ד חז"ל מותר וח"כ ח"ל דתנן נטל ממנה עלים כו' דלא כהלכתא היא דחתי' כמ"ד חז"ל חסור ולא קי"ל כוותיה וכ"כ הר"ן עכ"ל רבינו ב"י והט"ז כתב שם טעם דברי הרמ"ה משום דע"ז חסור והיה דגתחא שאני שאפשר ללמיהא בלא זיבול והוי רק משבית בעלמא דע"ז. עול עובר יתר ובלא זיבול לא היה טובה כ"כ. והש"ך שם כ' עול דברי הרמ"ה משום דע"ז חסור חסור ע"י"ש ולפי"ז הנה דברי המג"א קרובים לדברי הט"ז ודלא כש"ך ולפי"ז ז"ל גם להנב"ל הטעם בזה'ה דגתחא שאני שאפשר ללמיהא

ללמיהה בלא זיבול. והנה הש"ך בזה"כ כ' על חילוק הט"ז בהס"א דגנחא דהוא דוחק גדול גם כולה סוגיא דפ' כ"ה (דף מ"ט.) לא משמע הכי ומראה כוונתו למאי דקאמר התם הי"א והי רבנן אלימא ר"א ורבנן דשאר כו' ומומאי דעממא דר"א כדאבי כו' ולפי הג'ל אפי' הוא כדאבי אפשר לדחות מי שמעתי ליה לר"א דלמור זוז"ג אסור אפי' בצובל דלפשר בלעדה (וראיתו שהט"ז הרגיש וכו' שבלא"ה דחי לה שם וזה דוחק גדול) וכן נמי הא דקאמר התם אלא ר"א ורבנן דע"ס כו' ודחי רבנן דפלוני עליה דר"א מאן ניהו כו' אלא רבנן דשאר אימור דשמעת לכו לרבנן דמקילי בשאר דעכו"ס מי מקילי. משמע דל"ל דהי' אלא מדרבנן והא גם לר"א איכא למדחי מי שמעתי ליה בצובל כנ"ל וקושיות אלו איננהו גם להמנ"א וכו' רבינו הגר"ז בקי"א לכל פסח (ס' תמ"ה חות ו') יעוי"ש :

(י) אומנם לפי המבואר למעלה יש ליישב הכל בזה"כ

דהנה יש להמחיק סברת הט"ז בחילוק דצובל משאר זוז"ג עפ"י סברת החוס' בסוף ב"זה דהעיסה לפי שאינה מילשה אלא ע"י היינו והקדירה נתקנה בשביל התבלין חשובים מב"מ עם התערובות דפשיטא דהא שייך אלא במים ומלא שם מוכרחים לה התערובות שפשה בלא מים א"ל כלל וקדירה בלא מלא האכל חפל בני מלא וע"כ חשובים מב"מ אכל דבר שאינו אלא משביח בעלמא כגון בשר ברוטב דהוי ודאי משביח ואפי"ה אינו חשוב מב"מ דהוי בסי' אף דהוי דשיל"מ כמ"ש בר"ן גרדים (נ"ב). ומבואר במשנה דהוי בסי'. והשתא נכון מאלד חילוקו של הט"ז דהא דהערכות ע"ז אסור בסי' היינו מב"מ אכל שלם במיניו בטל כדחק (ע"ז ע"ג). יין בין מים במים בסי' יין במים בנ"ט וא"ל באפי"ה הפת שאין נעשה הפת אלא ע"י האפייה חשוב מב"מ ובמסורו זוז"ג אסור אכל גנחא דלדודל בצובל עכו"ס דלפשר בלעדה לא הוי מב"מ ובטל שפיר ולכן זוז"ג מותר והשתא א"כ ב"כ קושיות הנק"כ מסוגיא דכ"ה דכל עיקר חילוק זה לא שייך אלא לענין להחשב מב"מ באיסורין שאוסרין במסורו אכל בשאר איסורין שאין אוסרים במסורו לא שייך לחלק בחילוקו של הט"ז ומכיון דשמעינן לר"א גבי שאור דתחומה דל"ל זוז"ג אסור שפיר איכא לאוקמי בוותיה היתא דשרה תבור וכו' דבשי לאוקמי כר"ל דע"ס דמייירי נמי בזה"כ ולא דחי אימור דשמעת לר"א בזה"כ ובע"ס לא אפשר מבלעם אכל בצובל דלפשר בלא זיבול מי שמעתי ליה היינו משום דמסיק בפסחים (כ"ו). ועוד הא תניא בהדיא וכן היה כ"א אסור בכל איסורין בשבתה וא"ל ח"ל לחלק בחילוקו של הט"ז דלא שייך אלא בחסוריו משכו. גם י"ל חילוק אחר קצת דהתם בעסה וקדירה דחשיבי מים ומלא מב"מ היינו משום שהעסה ענינה והקדירה ענינה נתקנו במים ומלא משא"כ בצובל ותמור דהקדקע היא דנתקנה בשביל הזבל והתמור בשביל הע"י אסור ולהכי לא יתשובו הזבל והע"ס מב"מ עם הלמיהה והפת שגמיהה נעשית מהקדקע והפת לא נתקנה בע"ס שחקנו התמור אלא בחמור ענינה עכ"פ לפי סברת החוס' הג"ל יש ליישב דעת הט"ז ומנ"א על נכון :

(יא) ולכאורה יש להביא ראיה לדעת הט"ז בחילוק דצובל לשאר זוז"ג.

דקאמר בסוגיא דכ"ה שזכרנו אלא רבנן דשאר אימור דשמעת לכו לרבנן בשאר דעכו"ס מי מקילי אלא לעולם הא ר"י והא רבנן ר"י לדרביהם דרבנן אמר לכו כו' וקשה מאי ינחא ליה אי ר"י ורבנן הא גם לר"י איכא למדחי אימור דשמעת ליה בשאר איסורין בזה"כ מי מקילי וכדאמר תחלה וכו' תימא שני ליה לר"י בין שאר איסורין לע"ז. ומאי חולמי דר' יוסי מרבנן דשאר. אמנם לדעת הט"ז י"ל דה"ק אימור דשמעת לכו לרבנן בשאר בזה"כ מי מקילי וע"כ י"ל דס"ל לתנא דברייתא דלא תמור זיבול בזה"כ דהוי רק נשתיח מזוז"ג דשפית ליה בשאר איסורין וכה"כ דל"ל בלעס וא"כ ע"כ ר' יוסי נמי הכי ס"ל ומוכרח דר"י לדרביהם דרבנן קאמר. אך ז"ל דלכתי קשה מהא דקאמי וכן פרה שנתפסמה ומנ"ל דמאן דמיקל בשאר איסורין בזה"כ

חית

(יב) אך

הנה לפי מוס השסברנו הענין לדעת הט"ז והמנ"א יקשה ציורא לשיטתם מהא דשמואל דפסק כר' יוסי וזכא סבר מב"מ ל"ב מיהו על הט"ז ל"ק כ"כ דלפ"ל דדעתו להחמיר בזה"כ משום חומרה דע"ז ולא משום דאוסר במסורו אכל להמנ"א קשה. אך גם בלא"ה קשה לי קושא ענינה בין להט"ז ובין להמנ"א מהא דרמי בגמ' דע"ז שם בסוגיא דזוז"ג שתי דבריות דהיי מרח שדה תוצת ופרה שחשט ותניא לידך שדה תבור ופרה תרמו ובגמ' מוקי לכו בפלוגתא דר' יוסי ורבנן וכיון דקיי"ל כר' יוסי א"כ קיי"ל נמי כדרייתא דשרה תוצת ופרה שחשט (וכ"פ בש"ע יו"ד סי' קנ"ב) ונהי דבשרה תוצת יש לומר כסברת הט"ז דצובל קיל טפי משום דאינו מוכרח מ"מ בהמה שנתפסמה בדרישני ע"ז דמומות בהמה מוכרחים הוי זוז"ג ממש ואמאי שרינן בזה"כ. וזה תמו' ענינה על הט"ז והמנ"א בשבז דעת הרמ"ם :

(יג) והר"פ

כ' ב"רד (ס' ס') זול"ל אפי' נתפסמה בחמץ מ"מ מותרת משום דמה צריך דע"ז מניע הגאח מנ"א הא הוי שלא כדרך הגאח ואין לוקין רק על כד"ה וכו' זה דרך הגאחן שיתחלק האיסור לשפע מןו לבמהם ובאכילה בהמה נהנה מאיסור אין לך שלא כד"ה יתיר מזה ולכן דברו הכל מדרשני ע"ז דע"ז אסור אפי' שלא כד"ה כמנ"א ס' יו"ד אכל בשאר איסורין למ"ע מותר עכ"ל. והנה ראיתי בסי' תורה חסד שעמד בדברי הר"פ אלו בפלפול ארוך שהקשה מאי מרחי מיה שאלו לוקין שאלו כד"ה מ"מ איסורא מיהא איכא ובעה היתר הפלתי בצויר אחר דבאמת היתר מכה זוז"ג אלא דמ"מ אסור לכתחלה וע"ז מהני שלא כד"ה שיהא שרי גם לכתחלה. ולכתחלה היינו לקנות מן הנכרים. והאריך לפלפל בזה. וסוף כל הפלפול העלה שגדך הקדירה לידע ליה מנח דמאכילין בהמהות בפסח ולפי הגשמי יש שנתפסמן בהמהות מפסולת הברייא הוי שמועד הוא לכן ותמיד הוא מיוחד רק למאכל בהמה שע"ז מתרבה אלאם החלב וכן דרכם תמיד וא"כ בכה"כ הו"ל דרך הגאחן וליתא להיתר הכ"פ בזה. והנה לא ידעתי תחלה מאי קסבר המחבר הוה שאלו אין נותנין להבהמות מבדיוא נותנין להן סובין או דבר חמץ אחר שהוא ג"כ מאכל בהמה ואינו בשופטני עסקין שיחנה לה מיני מאכל שאין דרך להאכיל להבהמה וכן מצינו מדרבי ה"ס שם היה שונתו שנתנית החמץ להבהמה הוי שלא כד"ה מאי הוקשה לו מנחשינו ע"ז והאריך לומר דרך בזה"כ דברו ללא בעינן כדרך הגאח אלא אפי' שלכה"כ אסור. הא כדשינן הוי מאכל פרה כמ"ש ברש"י ב"ק (י"ט: ד"ה ותמור שאלו כו') והיו כדרך הגאח לפי הבנת המחבר הג"ל בדברי ה"ס. אמנם דברי ה"ס הם צדדים למצין דאף דנפסמה בהמה במאכל בהמה מ"מ הנחשיל את בהמהו שזו בלא"ה נקרה נהנה כדרך הגאח. אכל חס אין בהמהו שזו אלא של נכרי ונתפסמה אפי' כל ימיה בלא"ה. והשתלש שותה החלב. א"כ אין הישראל נהנה מעלם פסוס בהמהו אלא שהוא נהנה מהחלב

ורבא ל"ג חלא חס יס לגזור באתו המין וכנ"ל שהגהלה היא בזופה של דבר ולא בריחא. והשתא ח"ס גס דברי החס' קדושין (נ"ו: וצ"י ס"ב). שהקשו המקדש בעהלה חזנה מקודשת אמאי הא שרי להטות ממנו של כדכ"ג. ותמוה דכ"ס מגדולי המחברים והא שלל כדכ"ג עכ"פ חסור מדרבנן לצריא. ותי' בפנים שונים ודחוק מולד ופי' הג"ל ח"ס בפשיטות כי משכת להם דמים בשלל כדרך צאופן שח"ח כדרך כגון לעשות זבל וכיוצא בזה שח"ח לעשות צאופן ההוא כ"א שלל כדרך הגהלה וזה שרי בלחמה אף לכתחלה. והשתא לפי הג"ל בענין החלב מבהמה שנתפטמה מול"ה עולה יפה היחר הכו"פ דהוי שלל כדכ"ג והיינו שתיית החלב לגזור שתיית החלב דהוי שלל כדכ"ג אטו הגהלה בחמץ גופיה זה לא גוזרין כנ"ל ובשתיית החלב לעולם ח"ח להיות כדכ"ג. הגהלה חמץ. ואף דבבבתיית שלו חסור לשכות החלב כשנתפטמה כל מילי בח"ה היינו משום דחס נתייר החלב הרי הוא נהנה מהאכילת האיסור לבהמה וח"כ עשיית האיסור הוא בהחלפת החמץ לבהמה. אבל בשתיית החלב עצמו ליכא חסור הגהלה מהחמץ כדרך הגהלה. ולכן ל"ג בשלל כדכ"ג ושרי לגמרי:

(יז) שוב רחיתי בספר תורת חסד אחרי אשר דחה היתרו של הכו"פ בתוס'. כ' ופעה נבוא לברא במה שיש לרין בדין החלב המתאחה בבמה ע"י חלית חמץ שיא' מתורת אולב ונשתה ענינו וזוהו ופלה תחלה חס חמץ הוי מהקדשים שאפרן חסור. ומשמעות דבריו דה"ל חלוי בזה היתר החלב דחס אפרו מותר משום שאין זה חמץ חלא אפר ה"ל חלב מותר משום שאין תורת חמץ עליו ואם אפרו חסור ה"ל החלב חסור ומסיק דלפיו חסור. ושוב כתב דהכא י"ל היתר מטעם חס' הר"ס (כ"פ) דברכות ס' ל"ה בשם הר"ד (יזה) בהיתר המושק דחש"פ שבתחלה היה דס ל"ח להכי דבחר השתא חלוקין. וז' דה עדיף מואפר דלפני חמץ אכתי במילתיה קאי ולא נשתנה לדבר אחר המותר משא"כ בחלב שנתנה לדבר אחר המותר וגלי ביה קרא דבחר השתא חלוי' דלאחר' בצבורות (ו) זהו חוקן דבריו ופלה שם הרבה בספרות אלו. ולענ"ד כי כד שכתב וי"ס המחבר חסור להא מילתא. הנה המחבר הזה לא הזכיר שם שום חסור אחר שהחלב כ"א מלד חו"צ. ואם חו"צ חסור בחיסורי משהו אף בדיעבד לו דעכ"פ לכתחלה קי"ל חו"צ חסור. וא"כ מה שייך לומר ע"י נשתנה וא"כ הוא בכל עניני חו"צ פחה שפחה בקליפי ערלה לא נשתנה והפס והקליפים אחד המה והלמיתה שנעשה מוצל ע"י לא נשתנה לחמשה. ובהא גופא כפרה שנתפטמה בכרשני ע"י דתלה בגמ' דע"י (מ"ט). בפלוגתא דחו"צ חסור או מותר ולמ"ד חו"צ חסור אסור ח"ה הפס אף שנשתנה ובי הבשר שם כרשנין עליו וחלקן בין בשר לחלב לענין זה מטעם דבבבב גלי קרא דבחר השתא חלוקין זהו דבר זר ומר ולא יתקבל חלא למי שלא ידע בענין זה כלום דמה שהורכבו לומר בחלב דבחר השתא חלוי' ולא בחר משקרא היינו משום דס בעלמו נעשה חלב וח"כ אף דלא שייך בדר חסור גורס דהוא חסור חלילה ולא חסור הגהלה מ"מ מלד שפוח שותה ע"ס הדס הוי ס"ד להאכיל חי לאו נשתנה למהות אחר. אבל בזה"ל דיש בהם משום גורס אף שצדאי חזי חילל האיסור מה יועיל כאן השינוי מממות למהות ואף דגלי ביה קרא דחלוקין בחר השתא מ"מ לא עדיף מגדולי עכ"ל ומע"ש דחלוי' בחר השתא ושרי כמ"ס צע"י שם משום דהוי רק חסורי חלילה ואפ"ה גיזול ערלה חסור למ"ד חו"צ חסור משום דהוי חסורי הגהלה והטעם דבזה"ל חסור מלד גורס ואין שינוי המהות מושל בזה כי ח"כ ע"ס האיסור כ"א גורס לחסור ואין לחיך דבריו חלוק משא"כ כיון דהוי דס והותר בשניו לחלב ה"ל הותר בו גורס חסור. ח"כ לא היה צריך כלל לסברא דנשתנה דמה לי נשתנה או לא נשתנה כיון דמצינו דהיתרו הכ' מכלל חסורי ה"ל הותר בו גורס דחיסור חלא ודאי לחין ללמוד זה מזה דהנה הותרה מכלל דס היינו משום דנשתנה והכא חלא חין שינוי מושל כלל דלענין גורס

דבדברים דלא קיימי לריחא דהוי גמי שלל כדכ"ג אפי' איסורא דרבנן ליכא ושרי לגמרי ולכן שרי רבא בת תיחא לגמרי. ובזה יוחא גמי מ"ס החס' בפסחים (כ"ה ד"ה ותי' כו') ח"כ מתני' ח"ס כרבנן דהתם כו' נשכ דבמחץ וכתב לא יחלב ואינו חסור חלא כדכ"ג וכה"ל לאו דרך הגהלה היא. וק' ח"ך שרי לכתחלה והא החס' ס"ל בכמה דוכתי לחסור מיהא מדרבנן ולפי הג"ל יוחא לפנ"ה הר"ן (הבאתו למעלה אות ז') כ"ה דגורס חזי חסור חלא מדרבנן וח"כ כיון דהוי ג"כ שלל כדכ"ג לאו מילתא היא כלל כמו ריחא לרבא:

(מז) שוב ג"ל בזה עוד ענין אחר דהנה רש"י וחוס' כתבו בפסחים (כ"א). בזה דקאמר שם שאני היכל לתיבו עשוי ואין הגהלה לינו חסור שלל כדכ"ג. והנה ע"י יקשה מלד מזה דס"ל להחוס' בכמה דוכתי דשלל כדרך הגהלה חסור חוס' שבעות (כ"ב: וכו"ז: וע"י כ"ב: וכו') מ"ל ה' יסודי הותרה) וז"ל דיש לתקן בדבר דהא דשלל כדכ"ג חסור מדרבניהם היינו משום גזירה ונראה דלא גוזרין בשלל כדכ"ג חלא ח"כ מלינו צאופן המין כדרך הגהלה כגון חלב חי שיכול לחולו מבושל והינו חלב של שור הנסקל ע"י מכתו דמלינו בו הגהלה למשוח בו שורות כמ"ס ברכ"י שם בסוגיא (כ"ד:) אבל הכא גבי היכל לתיבו עשוי חין לגזור ליכא צלילו אטו ציאה בהיכל דציאה להיכל בזה"ל חסור גורס ואפילו לכהן שלל בשעת עבודה ח"כ נשכ צלילו דהוי שלל כדרך הגהלה שרי לגמרי ואין לגזור משום הגהלה בהקדש בזמן אחר של הקדש דחין גוזרין בשלל כדכ"ג מין זה אטו מין אחר כנ"ל והשתא מיושב ג"כ דברי החס' בפסחים (כ"ה) גבי זבל דכיון דהוי שלל כדכ"ג ואין בכגון זו כדכ"ג חין לגזור. והשתא גמי יוחא דפליגי אב"י בבת תיחא בריח דין נסך דחין עומד להריח וריח אטו הגהלה אחרת בי"ג לא גוזרין דריחא לאו מילתא שאין בו ממש כ"כ כמו שאר הגהלה ואין דומה לשאר הגהלה ולכן חין לגזור בו משום שאר הגהלה וכן חין לגזור משום ורד והדס דהוי מין אחר ואין גוזרין בה"ג בשלל כדכ"ג כנ"ל. ובזה גמי יוחא דקאמרו הים בצבורא דריחא מילתא (ס"א:) אמר רבא מנא חמינא לה דריחא ולאו כלום הוא דתמן תמור שהסיוקו בכמין של תרומה כו' ואב"י שאני הים דמיקלף איסורא ומאי פריך מתרומה דהוי רק חסור חלילה ח"י"ל דהוי חסור הגהלה והחוס' כתבו שם דאב"י ס"ל ריחא מילתא וחשבו"י ליה כשותה ורבא ס"ל לאו מילתא דהריח מוסיק והיינו לפי סברת החוס' צפ"ק (י"ב:) דאפי' בדבר שאין עומד להריח חסור משום דשלל כדכ"ג מיהא איסורא איכא חלא דבי"ג ריחא ל"מ משום דמוסיק. י"ל שפיר דחין לתקן בזה"ל חסורי חלילה להגהלה דהי אמר' ריח חסור מילתא היא ח"כ לאו מוסיק חשבין לה ובחלילה גמי חסור. אבל לפי ר"ת דס"ל דאין עומד להריח שרי משום דהוי שלל כדכ"ג ול"ל כלל סברא דמוסיק מחוץ הריח חלב בעומד להריח חסור ח"כ בזה"ל קשה בההיא דכנען של תרומה דעיקרו לתת ריח מוחלל ואמאי שרי אפי' לרבא דמורה צורר והדס חלא ע"כ דשאינו הים דהוי חסור חלילה וח"כ היכי מייחי ריחא מעיקרא מתרומה לחסור הגהלה דיי"ן ומאי פריך ואב"י כו' ואולי י"ל דחין דכמין עומד לחלב בזה המוחלל מ"מ עומד להתערב גם גוף התבלין במחלל דלא מטענים יותר מריח לחוד חמוס אכתי קשה מלד לשיטת הפ"ה לאומות שמואל שכתבו לרעת ר"ת והרשב"א וייתר הפוסקים העומדים בשיטתם דאפי' בעומד להריח חזי חסור חלא בזה"ל חלב בחיסורי חלילה שרי ח"כ משמע דל"ל שהריה נכנס בגוף וה"ג בכמין וי"י"ן וק' כנ"ל ח"ך מייחי מחיסורי חלילה לחיסורי הגהלה חמוס לפי הג"ל יוחא דלא מייחי וממין דתרומה חלא חלא גוזרין ריחא חזי חסור חלא מילתא עצמו וי"ג ריחא דיי"ן אטו הגהלה י"ל עצמו. והשתא חלוי אב"י רבא בפלוגתא דריחא מילתא לשיטתיהו בפלוגתא דפליגי בפסחים בזה דר"י בן זכאי שהיה יושב צלילו של היכל דלאב"י גזיר' בשלל כדכ"ג אפי' גזירה רחוקה אטו הגהלה מהקדש אחר וכן בריחא אטו חלילה ואפי' בריח דהוי שלל כדכ"ג

כמו שהזכיר בתחלת השאלה ובנה ע"י יסודי היתר לסלק חששות דחו"ג אסור לבתולה או דחמץ בפסח דהוי במשנה אסור חף בדיעבד. והביא ג"כ דברי הפמ"ג בזה ו' שאלה לתלות דין זה אי חמץ היו משהפסח או מהתקבצים דחפין אסור וה"ל יש להחמיר בזה"ל בתקבצו. ועל קוטר זה סובבים הולכים כל דבריו שמתקן ח"כ הדגב שנתנה עדיף מאשר ח"כ מוצא דעתו דמשום דשנתנה אין זו משום חז"ל וזה טעם במח"כ כ"ל :

(ב) הנה ביארנו בע"ה למעלה דהעיקר בחלב מבמהה של נכרי שאוכלת חמץ בפסח שאין לאסור החלב משום חז"ל ומטעם דחמץ במשנה דהעיקר בהש"ך ומה גם שיש בזה סברת הכופ"ס דהוי שלא כד"ה כ"ל דמה"ט שרי אף בתפסומה בלחמין חז"ל דהוי כדור גורס דלחמין. ולכן חף דחו"ג אסור לבתולה ואפי' אי לקנות מן הגברי חסיד לבתולה הכל מטעם סברת הכופ"ס שרי חף לבתולה אכן בעיקר הדבר שכן' לקנות מן העכו"ם היו לבתולה והביא מש"ך יו"ד ס' ס' הנה לא עיין שם בתו"ח שממנו מאלף דברי המש"ך שכן' בגלל ס' דין' ש' שחמץ לקנות חם דבר ידוע הוא משום מראית העין הרי דלא חסר חלב משום מה"ע אבל לענין חז"ל דשרי בדיעבד ולבתולה אסור נראה לי לקנות מן הגוי עדיף טפי אחרי שמוצא דחו"ג לא שייך חלב בזה"ל וה"ל לבתולה אסור לעשות חז"ל דהא נהנה עכ"פ מן האסור הנאה כ"ל וי"מ בדיעבד שרי משום דכבר בלה האסור צעת שנהנה מן הגורס כ"ל חז"ל דמי"מ הרי יש שיעור הנאה ממה שגבר האכיל לבמהה אסור הנאה דמשום זה יש לו פתח החלב ח"כ כש"כ כשקנה חלב מן הגברי חף מזהמה שאלה חלל הגוי חמץ שאינו נהנה כלום מן החמץ דהא מושלם לו בעד החלב ולא נפחא לי' מידי חם האכילה חמץ או לא דכך יכול לקנות חלב אחר שנתפסמה בהמה ממשאלות אחרות וחז"ל לא נהנה מידי מחסור הנאה. ומה שחשש בתו"ח למראית העין הנה לא חשש לזה חלל בתפסומה לא ימיה והכל לפני הפסח לא נתפסמה בלחמין וגם בעיקר דברי התו"ח פקפקו בו הש"ך והמנ"י מהממדי. ובשפתו דעת פ' דברי התו"ח דאסור משום מה"ע שחמרו חז"ל שרי לבתולה. והדבר חמוה דמה שייך חז"ל בלחמין אכילה. וגם דלענין לא שייך כלל חז"ל בקנות מן הגברי דלא חמרו חז"ל דאסור להשתמש בזה"ל אפי' דרך גורס בעלמא ואפי' חז"ל וכן נאסור להנות מחסורי אכילה אטו ח"ה ומכיון דשרי הנאה ממש מחסורי אכילה אפי' לבתולה חיד נאסור חז"ל דלחמין אכילה אטו אסורי הנאה חממה. שוב מאלתי בזה עיקר שכן' תמ"ח ס"ק כ"ד שכן' דבשלמא נבי פרה שנתפסמה ע"י דמיירי בביתא שיהיה של עכו"ם ודומה לזה בזהמה עכו"ם שנתפסמה בפסח מחמץ ג"כ פשוט שמוחר. משמע שמוחרת חף לבתולה ובלא טעם דחו"ג ואפי' היה חד גורס דבזה אין חילוק בין לבתולה ודיעבד ואפי' שרי דלכסוף מסיק שם בתי"ן אכן המעיין בסוגיא דסוף כל הללמים יראה דמותר דיעבד בכל ענין מטעם חז"ל וז"ל ח"כ הרי בתולה לא דבר כלל מוחז"ל חלל אפי' היה חד גורס שרי ומטעם דאין שיעור כלל אסור גורס מחסורי הנאה בקונה מן העכו"ם כ"ל וכך הו"ד דברי בעל בית אפרים בתו"ח ס' ל"ה. ומאלתי בזה יסודות עיקר ס' תמ"ח שכן' שיש לו מקום עיון בהמה שנהנה למכור בחג הפסח בהמהות לנכרים ולהאכיל חמץ. ועי"ש שהסכים להיתר בתנאי שהבהמות ימכרו לעכו"ם אחד והחמץ לעכו"ם אחר שלא יחא הערמה נכרת. ומה שטובא לקנות החלב מן העכו"ם מטעם דלא נתפסמה בלחמין כל ימיה יש בזה מקום עיון ביון דבמהה חף חז"ל אסור משום דלא מהני בטול דל"מ לאחר זמנו או משום חומרא דחמץ ח"כ מהרשו"י לאסור החלב בחג הפסח חף שאין כל מאכלה רק חמץ עכ"ל. ובכר נחבאר בע"ה דאין לחוש מה"ט כמבואר למעלה באריות. ועכ"פ לא חש בקניית חלב לבתולה משום חז"ל. וע"כ אחר כל אריות

גורס אין נפ"מ כלל. ולומר דכיון דשרי הכתוב בחלב משום שנתנה ח"כ גורס שרי אין סברא דאין לתלות כלל בז"ל דאין היתר כלל בגורס מזה השינוי דלכתי גורס מיהא הוי חף שאין זה המדות בעלמא. וגם שהמחבר בעלמא האריך לבאר דלא חמרי' דגוס"כ בחלב להיתר אסור דם בלא שום טעם חלל דגילוי מילתא בעלמא הוא בכל האיסורין דאוליין בזה השתא. וא"כ קשה מכל חז"ל צפת שאפה בעלי אסור וכל וכו"ל בזה דאין שם מהות האסור כלל ואף לא התפסות מהות אסור למהות אחר חלל גורס בפעולתו להתהוות מהות אחר. ואפי' אסור למ"ד חז"ל אסור ואילו היה חד גורס דאסור לבו"ע אסור חלל ע"כ דה"ה שאני דלא שייך לדון בו היתר מזה שינוי המדות. וכל זה פשוט וברור בעיני בע"ה :

(יח) שוב כ' שהעיקר נראה לו שזה תלוי בהפלותא דהר"ב יונה והחולקים עליו דלש' הר"י ודאי חף בזה"ל כמו בחמץ ג"כ ס"ל דאולי' בזה השתא וכמבואר בחשו' הרא"ש (כלל כ"ז הובא בפי"ו ס' חס"ו סק"ו) לענין ערוך קמח בדבש שלפ"ד הר"י. דבשר בבלה שנותנין לחמו ומתהפך לדבש בזה השתא אולי' ושרי ה"ל בחערות קמח בדבש לענין חמץ ואין לומר דשאינו תמימי' שנתערב לפני הפסח ולא חל עליו שם אסור קודם שנתהפך לדבש ח"כ למה תלה ממוקדת את בדר"ה אפסר דגם החולקים עליו מודים בזה. והמחבר הזה בשעתו אולי' ובכר ביארנו שאינם חלל דברי חומה. ומי"מ קשה להר"י הא עכ"פ לא גרע מוגרס דלחמין. מיהא י"ל דהו"ל חז"ל ושרי דגם הדבש גורס שיתוסף ע"י הסיפוק מקמח לדבש. וי"ל דמה שגרס להר"ב המחבר לדון בדיון חז"ל להיתר מזה השתנויות המדות הוא משום שראה בפמ"ג יו"ד (ס' ס') שרואה לומר דחמץ חמור לענין חז"ל דהוי מהתקבצין ואפסר אסור וחשב שזה משום דלכתי בזה שינוי המדות כ"כ אבל חלב שנתפסה מאכילת הבהמה הוי שינוי מהות גמור ועדיף טפי אבל זה טעם גמור דהטעם הוא משום דלא עפרין אסור ח"כ חף שנתפס החמץ בעת שנתפסה החלב מי"מ הוי שפיר החמץ סבת התהוות החלב אבל חם אין שם חמץ עליו כלל או ושרי ח"כ צעת שנתפסה החלב אין כאן אסור כלל חלל דמי"מ הוי בגדר גורס כמו שאר גורס דאפיית פת בעלי אסור וכו"ל בזה והדברים מובארים יפה ברא"ש בפי"ב שכן' ששם הר"י והובא בש"ך (יו"ד ס' קמ"ב חז"ל עי"ש) ביאור הדברים באורן וע"כ אין מלך השתנויות המדות שום היתר בנ"ד :

(יט) והנה כל הג"ל כתבו ואלה היה לפני ספר חיי אדם לענין בו חלב אחר שרואים שנתפסה בהמה וכו' עליו דברים שלא בדרך כבוד השנתי לענין זו. ומאלתי שמה שכן' המחבר מסוגיא דבכורות הוא לקוח מספר חיי אדם וז"ל הח"א ועוד שהרי חלב אי לאו דכתב קרא להיתר ה"ל דאסור כדלחמין בבכורות אי משום דדם נעבר ונעשה חלב או משום דהוי כמו חמץ מן החי ועכ"פ יש בו אסור גמור ואפי' היתר תרומה וא"כ אמרי' הואיל ואישיחתי אישיחתי דוגמא דלחמין ביבמות (ז) הואיל והותר ללדעו הותר לקרין ובדלחמין נמי בבכורות דח"ל גמול גמול לאסור ה"ל דחב דמאה נמי מותר והיינו משום דכבר הותר אסור אחד דהיינו דם או מיהא הותר נמי אסור מוטא. הנה המעיין שם בח"א יראה להדיא שר"ה בזה ליתן טעם להיתר שאפילו בלחמין יוס שאלל החמץ מותר ומשום דלפי' האוסרים לא חסרי חלל בתפסומה כל ימיה וס"ל דהוי חד גורס וא"כ חלב מבמהה שאללה חמץ דלא מנשכת כל ימיה בלחמין שרי. ואפי' בלחמין יוס שאללה הותר ואין לאסור דעבול דלא חמרי' פחות ממועל"ט וא"כ חמץ כחולל החמץ עליו וכו' דהיינו בלחמין הדבר עליו שאללה חלב ודאי מה שנתהפך להיות בשר מבערה לבו"ע הוי מושלם וע"י נקט עוד טעם דחלב דלישתי אישיחתי ובה שייך שפיר סברתו. אבל המחבר ת"ח לא הזכיר כלל מתקם זה שאולי החמץ עליו ולא מיירי רק מדיון חז"ל.

שמגבלה בזמנים כשר שוב בזה האזהרה דחמץ על שעת הנבול בזמנים בטרם שבה השמן בדורלו הוא חמץ גמור :

(ג) ואני תמיה עליו בתרתי חדא מ"ש דמות השמן תחילה היינו כדי לקיים מצות בלילה דמ"ל זה ואדרבה בגמ' מוכח להפוך בזמנאות (ע"ד: ת"ר סולת בשמן תעשה מלמד שטעונה מתן שמן בכלי ופירש"י קודם לכל דבר הרי דרש"י לה מקרא וס' (ע"ה) ת"ר סולת בלילה מלמד שגבולת סולת רבי' אומר מלות בולגן כו' חמרו לו והלא כו' אלא סולת כ"ל עושה נותן שמן בכלי קודם לעשייתו וותיה ונותן שמן עליה ובלילה ולשה כו' רבי' אומר מלות בולגן שגמור מלות בלילות בשמן כ"ל עושה נותן שמן בכלי קודם לעשייתה וותיה ולשה ואפוא ופותחה ונותן עליה שמן ובלגן כו' הרי דרש"י אף דהבליה היא לאחר אפי' ופותחה מ"מ נותן שמן בכלי קודם לעשייתה אלא דמ"ל היא ולא משום בלילה : ועוד אני תמיה בזמ"ש שנתנה השמן בכלי היא משום בלילה ולכן כיון דאם לא בלל כשר פשוט דמגבלה בזמנים והדר יאן השמן כשר. והרי אם נתנה השמן בכלי תחילה היא משום בלילה ע"כ ל"ל דבנתינת השמן תחילה היא בלילה יפה וא"כ הרי דאם לא בלל כשר מ"מ רחוי בלילה בשמן וכדמוכח בגמ' דמנחות (ו"ה) דאמר לא בלל כשר היינו לא בלל כלל ומשום דכל הראוי לביילה אין בילה מעצבה זו וכיון דהכל לא נתן שמן בכלי תחילה אינו בלל יפה והיו כמו ששים וא' דאין נבלים יפה בכלי אחד כמ"ש ברש"י שם ומועבד דאין רחוי לביילה יפה. ומכיון דע"כ ארץ ליתן הסלת בשמן כדדרש מקרא סלת בשמן ע"כ דלית מגבלה תחילה בזמנים. אלא נותן הסלת בשמן שנתן תחילה בכלי וא"כ מגבלה בזמנים היינו עם השמן והיו מי פירות עם מים ביחד וקמה גס נלצה רחית הטב"כ וכן מקור חיים רחיתי שדחה ג"כ רחיתי הטב"כ מנחות דלמאי דס"ל פשרן גמשה איכא לאשכחי חמץ בזמנאות בפשיטות דקודם שנותן בביסא שקיל פורתא מיניה כו' היינו שמתמזג קודם נתינת השמן (וזוהו כסברת העונג ו"ט ובי"ת מאיר) והביא רחית מדלמאי : בזמנאות ג"ל שקיל פורתא מיניה ומתמזג לי דהתם בחלות חמץ דהורה שלא היה בזה שכן אלא בחלות מלות כמ"ש בקרא וע' רמב"ם בפ"ט ממע"ק מנחות דבשו שמן בעי סלת בשמן. ואם לאו הו' מנחה פסולה דפטור כמ"ש בזמנאות (כ"ה) ומה שהביא רחית מסוף דברי החוס' מנחות י"ג תמיה לי אחיאי לא הביא מנחות דברי החוס' דמוכח הפוך בדבריו. שם ופרש"י ר"ח דכשנלושה בני פירות בפ"ט בלא תערובות מים אין מתמזגין אבל כי איכא מים בהדיהו מתמזגין וכן מוכח לקמן בפירקין דלמאי לרבות מנחת נסכים לחמץ ופריך מנחת נסכים מי פירות אין מתמזגין אמר ר"ש אומר הו' ריה"ג מנחה ונסכים מגבלה בזמנים וכשרה פ"י וכיון דאיכא מים בזה שכן יכולה היא להתמזג ואי מתמזג בעל בית מאיר מאי מיתו רחית דמ"פ ומים מתמזגין והיו חמץ נוקשה כדמוכח דהתם ומהיה דמגבלה בזמנים והא דהתם איכא למימר דמגבלה בזמנים לבד קודם נתינת שמן והיו חמץ גמור לבו"ע אלא ודאי דאין סברא לומר דמגבלה בזמנים לבד משום שארץ להיות נתינת שמן בכלי מתחלה כ"ל ומה שהביא מסוים דברי החוס' אינו רחית כלל דלפי מאי דבשו החוס' לומר דמי פירות לבד הו' נוקשה ו"ל דמי פירות עם מים היו חמץ גמור. ורחית שכן מפורש בדברי הטב"כ בעלמא בהבנת סוים דברי החוס' כנ"ל :

(ד) עוד כתב שם בס' בית מאיר דמ"ש בטוב"כ כיון דלר"ע נוקשה בלאו הלכה כר"ע מחברו וכש"ה מתלמידו. זה אף לשיטת הטב"כ לאו מידי אלא דלשו מה דפסקין נוקשה דרבנן עוקר על ר' יהודה דשאר הו' דסמכין הא עיקר נכנה טפ"ה רבנן דפלוגי על ר' אליעזר ואמרו על תערובת בלא כלום וכש"כ נוקשה בעיניה אלא דרמב"ם חוס' ור"ל"ש סברי דגם ר' יהודה ס"ל דנוקשה בלא כלום וז"ל. ובאמת המעיין בדברי הרא"ש פ' אלו עוברין יראה להדיא שלא הוכר

לריות הדברים הנ"ל כ"ל דלעת האורך אין למועש משמחת וי"ט לאסור ליקח החלב הנ"ל מנחה שכבר הרגילו להאכל כל הבהמות בלילה. אם לא לבעל נפש שראוי להדר להשיג חלב בפסח מבהמות שאין אולגין מחמץ בזמנים שאלש"י :

תשובה י

חטה הנמצאת בפסח בקניידלעך או חרעמולעך הגנושים משומן ושאר מי פירות ומים אם אוסרת במשוחו :

(א) הנה בטוב"כ קמא ס' כ"ב כ' שחכם אחד ראה להחיר בזה להיות בטל בס' וראה לסמוך דמי פירות ומים היו רק חמץ נוקשה ובששים. והטב"כ ז"ל דחה סברתו וכו' שאלו החלב בשתי ראשון שהרי החס"ד החמיר בנוקשה שהוא במשוחו והמג"ל השיג עליו בזמ' תמ"ס ס"ק ה' ומסקנתו שהחס"ד לידד להחמיר לפי שסובר נוקשה דלוריתא חבל לפי מאי דק"ל נוקשה דרבנן בטל בס'. והשתא אם מי פירות עם מים היו נוקשה או ודאי נוקשה דלוריתא דאם לא הו' דלוריתא לענין חמץ ח"כ לא מיקרי חמץ לענין מנחות למי תורה וכן מוכח בזמנאות (כ"ה) גבי שיאור דמקשה הגמ' מהתקף וכן ר"ח ואיכא לא תחפה חמץ אלא שיאור ומסיק דהיינו שיאור דר"ל לר' דמדלא לקי עלי' לאו חמץ מיקרי וכן כתבו החוס' בזמנאות (כ"ד) סוף ד"ה אין מתמזגין כו' דשיאור דר"ל לר' לא חשיב חמץ לענין מנחות. והנה בדף כ"ה דמנחה מנחת נסכים לחמץ ופריך מנחת נסכים מי פירות הן ואין מתמזגין ומשני אומר הו' ריה"ג מנחת נסכים מגבלה בזמנים וכשרה ואי ס"ל דמ"פ ומים לא הו' רק נוקשה ח"כ אך ס"ל דנוקשה הו' רק דרבנן דא"כ דהר"א קשיית הגמ' לדוכתא מי פירות ניטרו ואפי' מגבלה בזמנים אין בה חמץ דלוריתא אלא ודאי חדא מתרתי או דנוקשה הו' דלוריתא או דמי פירות ומים היו חמץ גמור. ואין לומר דריה"ג סבר כמ"מ דנוקשה דלוריתא ואין קי"ל כר' יהודה דז"ל דהא בגמ' שם מסיק אופך דר"ע הוא דמנחה מנחת נסכים והלכה כר"ע מתבירו ומכש"כ נגד ר' יהודה תלמידו וז"ל :

(ב) והנה זה רבות בשנים עלו בלבי הרהורי דברים בדין זה ללדד להיסר אך מ"מ לא מנלתי לבי להחליט שום דבר לדינא בזה אך עכשיו רחיתי בס' עונג וי"ט להגות מנה"ה ר"ח ל' וי"ט ליפמאן שיאל אור מקרוב שדחה רחית הטב"כ בשתי ידיים והעלה להחיר. ע"כ נתתי בלבי לעיין הדק היש בדין זה בע"ה. והנה בעל עונג וי"ט כ' שלא הביא רחית הטב"כ דהא חפ"ל דמנחת נסכים מגבלה בזמנים והוא כשרה וא"כ משכחת לה חמץ שנתן המים לחוץ המנחה קודם שנתן השמן והיו חמץ גמור וכמ"ש החוס' בפסחים (ל"ה) ד"ה מי פירות גבי חומץ האדומי יעו"ש. שוב רחיתי שם הם דברי בעל בית מאיר על א"ח שכתב דהוכחת הטב"כ לאו מידי הוא שכל שמגבלה בזמנים בזה אזהרת חמץ על הנשמה חמץ בשעת גיבולו מים טרם יאן השמן לתוכה אף דמנחות יקראת השמן הוא תחילה כדליתא ברמב"ם (פ"י ממע"ק) היינו כדי לקיים מצות בלילה ומ"מ הרי נאמר שם ממי לא בלל כשר וממילא ה"ל פשוט דכשר כשמגבלה בזמנים והדר יאן השמן ועל גיבול זה הוא דהאזהרה התורה. ותדע דהרי החוס' בזמנאות (כ"ד) כ' מידי יש לנשות ולהחמיר דלעולם אפי' בלא מים כו' הו' נוקשה והא דחך רשב"ל לשנוי מגבלה בזמנים אע"פ דבאל מים ממי היו חמץ נוקשה אינעךר לשינוי הכי לר' יהודה כו' וק' דא"כ מאי משני מגבלה בזמנים ומה בזה הא' אכתי אינו אלא נוקשה אלא ודאי כל

(ו) בדבר דהו' סבדא לרבות כו"ע מודים דרש"י כל לרבות והסבדא כיון דהו' שיעור חזי לאשמועי' הוי מסתבר ומרבינן ליה מכל. והסבדא הנה חז"ל דנוקשה חמור מתעורבת היינו לענין מלקות ולכן חי' איכא יתורא למדע דרש"י דנוקשה טפי מתעורבת לרבות מלקות חבל לאסורא ודאי מסתבר טפי לרש"י תעורבות דשיק דבין טעמא דהו' לאשמועי' חבל נוקשה לא שיק צו חזי לאשמועי' ולא מסתבר לרש"י דהו' הוי מסתבר הוי מרבינן ליה למלקות מכל דהיכא דמסתבר כו"ע דרש"י כל כו"ע. והסבדא חף דלרבנן איכא איסורא דלורייא דתעורבות מ"מ נוקשה לוכא איסורא דלורייא כלל. והסבדא הנה מובאר דלרבנן ס"ל בחמת כר' יודא דנוקשה שרי מדלורייא לכו"ע ואפי' לר"י. וע"כ ס"ל להר"א ששניא דק' דהו' מתקנת ר' מאיר ור' יודא ואלהי כר' יודא ולא הוכר מדברי חכמים משום דתנאים לא הוכירו נוקשה כלל ור' חומר מפרש שואר ישרף והאכיל פטור :

(ז) ובמקו"ח רח"ת בסי' תס"ז עמוד ג"כ הובאת הטוב". חלף שב' דמראה לו ברור לחלק בין נוקשה דהו' רח"י לחילול דהו' דרבנן כגון זמן ועמילן ושואר נמי חין רח"י לחילול. חבל נוקשה של מי פירות עס מים חף נוקשה הוי לא ממשטינן חותן רק מברת כדאמר בש"ס וכן בטור מובאר לשון זה חין חייבין על חמול כרת משמע דלאו חית ביה. ואפשר דלח"י ילפינן חותן ממנחת דקרי' דמנחת חתן גבי מנחת נסכים וברת ממשטינן מכל חובל חתן ולא כל חתן כמ"ל הר"ן ברי"ט ח"ט ופסיר חוסר במשהו וכן משמע בסעיף י' דהנה שנימא דבדש שנתערב עס מים דחוסר ע"כ בעל מקו"ח ז"ל. וכל דבריו תמוהים בעיני כי מ"ס לחלק בין נוקשה לחין רח"י לחילול למו פירות עס מים. דלא ממשטינן חלף מברת כדאמר בגמ' כוונתו לת"ס בפסחים (ל"ה) חמר ר"ל עיסה שנימא ביון שמן ודבש ח"מ על חמולו כרת וזה ודאי אינה הוכחה דהא בשי' למימר התם מהקדש לא תחבל עליו חתן שבעת ימים כו' הלא מיידי בקרא רק מלאו דלא תחבל כו' וברת לא נזכר בקרא כלל. חלף ע"כ דל"י חין חייבין על חמולו כרת דלאו נמי ליכא וחז"ל דלא קם בגמ' דה' טעמא לרש' לקס דר"ס מפרש הכי וליחשר בכו' ר"ל צב חזין כו' ואמר טעמא דמי פירות ח"מ מ"מ הא שמעין לר"ס דמפרש לדר"ל דחפ' לאו חין צו. ולא הוקשה לו כלל מדאמר ר"ל חין חייבין על חמולו כרת דמשמע חבל לאו חית ביה. והתו' שכתבו עס דר"ס מי פירות כו' היינו להתחייב כרת כדאמר' בדהו' חין חייבין על חמולו כרת חבל לאו חית ביה לא על דרך הוכחה כהבו כן חלף דהו' מפרש מולתא דרש' לקס וכתבו דבלאו חיתא למחן דס"ל חתן נוקשה בלאו. וכן מוכח בתוס' מנחות (ז"ד.) שכתבו ומיהו לו לנשות ולהתמיר כו' והא דדחוק רשב"ל לשטי' מנבלה במים כו' אינטרין לשטי' הכי משום ר' יודא דאמר לשיל דשואר דר"י לר"י לא חשבו חתן כו'. והסבדא ח"ל לחילוקין עס בעל מקו"ח קשה אחת מה הולך ר"ל לומר מנבלה במים חפ' מי פירות לחוד טעמא הוי נוקשה וכיון דרש"י לחילול הוי בלאו ח"מ לר"י נוקשה דשואר ח"מ בחוסר דלורייא כלל חלף דחין חילוק. ובתוס' עס נופיה מובאר הא דאמר ר"ל חין חייבין על חמולו כרת חבל איסורא איכא לר"מ כדאיתא ליה ור"י כדאיתא ליה היינו דלר"מ הוי בלאו ור"י לאו חין צו. ופשיטא דלר"י לוכא הוכחה מדי מדבריו הטור דנקט לשון בגמ' חין חייבין על חמולו כרת היינו דהו' נוקשה וכבר הביא הטור בסי' תמ"ז מחלוקת בזה דלרמב"ם הוי בלאו ור"י ור"א פסקו דלוי' בלאו כחכמים וממילא

הוכיח הר"א שמתקנים דר"א לענין נוקשה כ"ל דהו' פלוגתא דר"מ ור"י והל' כר' ולא הוכיח שם חכמים דר"א ס"ל כר' וכו' רבים. ובחמת דבעל בית מאיר שב' דרבנן ס"ל דנוקשה דרבנן מנכ"ל דתעורבת דחמור ואינו בלאו והיינו כר' יודא דס"ל תעורבת חמורה ואמת כי תניא כוונתו מ"מ הא הטור כ' כר' נהמן דר"א חית ליה נמי נוקשה בלאו והיינו כר"ל דס"ל דתעורבת קול מנוקשה וכיון דר"א ח"ל תעורבות בלאו כש"כ נוקשה. וכן מוכח ג"כ מהר"א ש"כ עס דלר"י דהתם מתני' דלאו שערין ס"ל הוי חלו בחזרה דתעורבות בלאו מ"מ כיון דהתם סתם והל"ל מחלוקת לענין נוקשה במתני' דשואר הוכך גם לענין שריות לא חשבו סתמא כן סברת ר' אלפס ז"ל ור"י הר"א ע"כ וז"ל והסבדא בשלמא חס נוקשה חמור ספיר הוי מחלוקת דנוקשה סתירה גם על סתמא דתעורבות חבל חו' תעורבת חמור מה מוטיל מחלוקת דנוקשה לאשקין מסתמא דתעורבות חלף ע"כ דנוקשה חמור ור"י נמי דחכמים פליגי עליה דתעורבות דקול מ"מ נוקשה דחמור חלף חמור ודאי ליה ודרש' לה מכל כמו ר"א לתעורבות ואינו לא דרש' לתעורבות חלף לטקס דמנחת מהתוס' פסחים (מ"ג ד"ה) מהן תנא כו' לר"מ דס"ל נוקשה בלאו מדאמר דכל מחמתא. אך הנה בגמ' דפסחים (מ"ג) פירך דרבנן כל לא דרש' חלף נשום מנ"ל ומשני כל לא דרש' כי כל דרש' הוי להדיא דסתמא דגמ' ס"ל לרבנן דלא דרש' כל לגמרי ומנ"ל הכי דלמא דרש' כל הנוקשה דחמור חלף חלף דס"ל כר' יודא דתעורבת חמור וכיון דלא דרש' כל לתעורבות כש"כ דלא דרש' ליה לטקס וקשה להר"א ש"כ שואר דס"ל וכו"ל. וישיב זה נ"ל דהנה רב' כתב על דברי הטור בסי' תמ"ז דלרבנן חפ' לאו חין צבן חלף איסורא בעלמא דהיינו איסורא דלורייא. ודקדק כן גם מדברי חכמים שאמרו ועל שריות בלא כלום שט"ס חסור מן התורה דל"ל הים להם לומר ושריות מותר ויס לתורה מנ"ל איסורא דלורייא חמ"ל חו' דרש' כל יסיה גם בלאו ולי' לא דרש' כל חף איסורא דלורייא חין צו. וגרסא עפ"י דברי התוס' פסחים (מ"ד.) ד"ה לענין חתן כו' שב' התוס' דהא דלר' יוחנן חין חוסר מנוקף להיתר בחתן בפסח ע"כ דרש' כל לחי' שיעור היינו לאיסורא בעלמא. חבל להתחייב מלקות מכל כששוער לא נוקשה אחת כיון דהו' שיעור ילפינן מכל חלב בימא (ט"ד.) למחי' מצטי' לר' יוחנן כל דהתן. ור' בגליל' דמבעי ליה לח"ס ע"י תעורבות והנה לפי' מיושב מאד מה שאמרו רבנן בלא כלום דס"ל כר' יוחנן דרש' כל לאיסורא ולא למלקות וכו"ל והסבדא שפיר פירך בגמ' חפ' לר"י ורבנן כל לא דרש' חלף נשים מנ"ל היינו מכיון דלא דרש' כל חלף לאיסורא ולא למלקות מנ"ל כל לרבות נשים חפ' לרבות. חלף דדברי רב' תמוהים דהטור כ' לקמן ור"י פסק כחכמים שאין לאו לא בתעורבות ולא בנוקשה חלף איסור דרבנן וכן הטור בזה הענין *):

(ח) הנה לפי דברי רב' רב' דרבנן איכא איסורא דלורייא בתעורבות כש"כ דנוקשה ח"כ עכ"ס נוקשה דלורייא. ואפי' לר' יודא דס"ל חילולו פטור ו"ל נמי דע"כ איסורא דלורייא חית ביה לר"י דס"ל נוקשה חמור מתעורבת. אך הנה בחמת י"ל דביומא חמור' התם טעמא דר"ס חסור מן התורה משום דהו' לאשמועי' והתוס' בימא קשו למחי' לר' נוקשה דהו' לאשמועי' הא דרש' התם מכל חלב ור' דבגל' טעמא דהו' לאשמועי' הוי חמור' דקדא חסוכתא בעלמא הוא לח"ס וכן אמר טעמא דהו' לאשמועי' דסבדא הוא מנ"ס הוי דרש' גמורה ויס להמתין דבריהם ביותר עפ"י מ"ס התוס' בפסחים (מ"ג ד"ה) מהן שמעת ליה

(*) ויס ליישב בלופן אחר לדעת הטור דהנה לר"י דנוקשה חמור מתעורבת קשה בלא"ה דר"א מברת מכל מחמתא תעורבות וכש"כ נוקשה כיון דנוקשה חמור חלף דכל לא מברת חלף נוקשה ולא תעורבות ו"ל כיון דכל חתן גבי מחמתא ולא גבי חתן חו' מברת מברת תעורבת דמשמע טפי מחמתא דהו' בשי' למימר דר"א מברת ליה ממחמתא נופיה. וכש"כ נוקשה ור"א רבנן דלא מרבו תעורבות מכל מחמתא ע"מ דלא דרש' כל לגמרי.

כשרה (ו') עב"ס הכחת העב"ס נודר"ע דמי פירות ומים היו בלאו חנה מוכרחת לפסוק כן להלכה. מיוס מה דמוניה העב"ס מכל המנחות דלוקה על חמוץ חף דיש בהם מי פירות. לבלוזה ל"ל כמ"ס במוק"ח דהיכל דרובה היו מים פשיטא דמחמיץ חמוץ גמור. אמנם עיב"ס עלמו דהה שם לבסוף רח"ו וז"ל דהחמוץ הוא בלרד של מנחות אבל במנחת נכסים דהיה הרבה שנה לא שייך זה :

(ח) וע"ד הראיה מהרשב"א שהביא הטוב"י שם שכל בחשו' הרשב"א סי' ג"ג שאסרו יין שגפל לתוכו שערי חי' חובט מים בחמורא וכן אמרו בירושלמי רשב"י הו"ל יין קוסם יהיב בגווייהו שערי בנין לחמט שאל לר' אמי ח"ל לריק אחת לבער כו' כתב ע"ז בעל שו"ט דס"ל כש"ס דמי פירות עם מים היו חמוץ גמור ואין ק"ל כר"ת דהיו חמוץ נוקשה ובעל בס' ובעל בית מואר הביא ראיה מהמור סי' תס"ב שכל הלך חטה שגמולת בדבש או בחמוץ ויין מותר ובלבד שלא תערב בהם מים משמע דאם תערב בהם מים היו במשור. והביא שם משמע דעת כל הפוסקים האוסרים בחטה שגמולת במלחה לאסור במשורא וסובר שהטעם דס"ל כהפ"ח דנוקשה דמשורא ולא כמב"א דנוקשה בס'. ולפי מ"ס המוק"ח להלך בין מים מרובים דלא היו חמוץ גמור ל"ל דהכא מיידי במים מרובים ועי' מג"א סי' תס"ב שכתב ומ"ס שם דסברות חלוקות הם והביא מומ"ב וחס"י י"ל דלשטתיהו חזני דס"ל להרמב"ם נוקשה דלורייחא כמ"ס הטור לדעתו סי' תמ"ג וכן חס"ד דס"ל להדיא נוקשה במשור כמ"ס במג"א סי' תנו"א ס"ק ה'. ולדינא ל"ל דאף דאין פשוט להחיד לבטל בס' בנחבוקו ממש : מ"מ בנחבוקו ממי פירות רבים על המים יש לסמוך להקל. וכן בבית מואר כתב כשם עוד לדדים להקל יש ללמד גם זה דמי פירות ומים היו נוקשה ונוקשה בששים יעו"ש :

תשובה יא

ענף א

ברין חמין בפסח אי היו דשיל"מ ומחלוקת הפוסקים בזה :

(א) הנה דעת הרמב"ם (בפ' ט"ו מהל' מל"ס הלכה ט') דחמין בפסח חורס כג"ס משום דהיו דשיל"מ לאחר הפסח והרמב"ן במלחמות הקשה דל"מ מ"ט דר' יוחנן (פסחים כט:) דלחור בזמנו בנ"ט : ותי' דר' יוחנן ס"ל דפלגין חמנים על ר"ש בנדרים (נח.) דלחמ"ד דשיל"מ לא נהנו צו חכמים שיעור והוא ס"ל בחכמים דל"ל כלל דשיל"מ כג"ס אבל אין ק"ל דשיל"מ חפ"י בלחף לא בטל. והביא ראיה דר' יוחנן ל"ל דשיל"מ לא בטל מהא דלר"י (פ"ו ענ:) כל חיסורין שבתורה כו' בט"ט חוץ מטבל וי"ג והא טבל דשיל"מ הוא ולא הולין מן הכלל ביולא צו והתיר נמי כר' יוחנן עכ"ל הרמב"ן ז"ל. ועי' שטה"מ (פ"א מהל' חמין ומלה ה' ה') שהביא בשם רבינו יונה דר' יוחנן ל"ל דשיל"מ ל"ב ותמה עליו דהא סתם חמין דבנדרים ואסורים מלאכול בירושלים והטעם משום דשיל"מ לא בטל ור' יוחנן ס"ל הלכה כסתם משנה. ואיך יומא דשיל"מ לא בטל. וסם בטעם המלך הקשה על הרמב"ן משובא דביאה (ג.) דפריך הסם אברייחא דקתני וספיקא אסורא וקאמר הימח לר"ל חלף לר' יוחנן מהל' ומפרש ר' אשי משום דשיל"מ לא בטל הרי דר' אשי סובר אליבא דר' יוחנן גופי' דשיל"מ לא בטל. ורואיז בספר תורת חסד שגרפס מהדס הביא קשיא זו משמיה דנפשיה והאריך בזה עוד שכתב ליישב סוגיא דביאה דחתיא כר"ס דס"ל דשיל"מ לא בטל ועי' דדו"ח להגאון מאו"ב רע"א במערכת ו' למח' פסחים ש' ליישב כן. ומה שדחה בעל חו"מ משום דרישא אחיא כר' יודנה אין מטלטלין כו' ועפ"י מה שמשמע מהחוס' שבת (מהי) דלר"ס שרי בנפוטל הנה

וממילא דכן הוא במים ומי פירות למד כדלית ליה בנוקשה ולמד כדלית ליה ופשוט. וביחוד יש לחמוה על מה שכל' בלאו ילפי' ממנחת נכסים דקריא דחמנה חמין דהו' אליבא דר"ע אבל אין ק"ל כריה"צ דאשר חקריבו מרבה להם הפנים כמ"ס ברמב"ם ומבואר בעיב"ס שם וה"ל י"ל שפיר דמנחת נכסים לא תהרבה כלל לחמוץ משום דלית יכול להיות חמוץ גמור חלף נוקשה ואינו חמוץ כלל מדלורייחא. גם מ"ס דממעטין מ"פ עם מים מכת מבי כל חולב חמוץ ולא כל חמוץ הנס הר"ן כתב דנוסם זה ממעטין לרבין תערובת בין מכתר ובין מלחו וה"ל מוגל עוד למעט גם נוקשה דמי פירות ומים דחמור מהערובת דהוא בלאו מכת מיעוט זה דליתו בכרת דלמח לא ממעט חלף תערובת ובין מכתר ובין מלחו חלף מי פירות ומים היו גם בכרת. מיוס בזה י"ל דכיון דממעטין ליה מבי כל חולב חמוץ דמיוותר לריבין חלו למעט מין חמוץ גרוע ולא תערובת חמוץ גמור דכן משמע לשון הכתוב כל חולב חמוץ ולא כל חמוץ היינו לא כל מין חמוץ חלף יש מין חמוץ שאינו בכרת והיינו מי פירות עם מים וע"כ ל"ל כן לכתת הר"ן לר' נחמן דס"ל דנוקשה חמור מהערובת ח"כ באמת מוגל דנוקשה חיו בכרת דלמח לא ממעטין מבי כל חולב חמוץ חלף תערובת ולא נוקשה חלף ע"כ כ"ל דמסתבר טפי למעט נוקשה מבי כל חולב חמוץ. חף לפ"י יקשה אחי' למחן דס"ל נוקשה דמחמי' בעיניה בלאו דלחתי מחמי' כוותיה ח"כ ע"כ ממעטין כרת בנוקשה מבי כל חולב כו' וה"ל במי פירות עם מים מוגל דאין חייבין על חמנו כרת ודברי הר"ן גופי' לריכס ביחור רחב ועי' מהרש"א ואחמ"ס. עכ"ס כבר הראנו לדעת כי קשה מולד לקיים דברי בעל מוק"ח :

(ז) שוב דלחתי בס' ענוג וי"ט הנ"ל דתמיהא ליה על הטוב"י חפ"י חי נוקשה דלורייחא מ"מ חיו בכרת ובטל בס' דלחור משהו הוא משום חומורא דכרת וח"כ היכל דלירא חיסור כרת ליכא חיסור משהו כמ"ס המג"א שם והך סברא דנוקשה דרבין כתב רק לריווחא דמלחא. ואני מתמיה ע"ז מאור דהא במג"א חף ש"ס שם סברא זו ותמה על חס"ד שהחמיר בנוקשה מ"מ מסקנתו דה"ד סובר דנוקשה דלורייחא ולכן ירד להחמיר אבל אין ק"ל דנוקשה דרבין בטל בס'. משמע דלאו היו נוקשה דלורייחא חי חיו לדחות דברי פוסק מפורסם כח"ד משום קשיא וסברא בעלמא. והיינו אוסרים במשור וע"פ זה כתב שם הטוב"י להוכיח דמי פירות ומים היו עכ"ס בלאו וח"כ רחוי לאסור במשור כדעת חס"ד ודברי הטוב"י נכונים מאוד עפ"י דברי המג"א גם בלא"ה הוכיח שם הטוב"י דאם נוקשה דלורייחא חו חוסר במשור יעו"ש ואין לדחות הוכחת הטוב"י מר"ע דמנחת נכסים כ"א מטעם שכל' הב"מ דרבין דר"א נמי כר' יודנה ס"ל דנוקשה פטור. שוב ל"ל לדחות דברי הטוב"י מטעם אחר דהנה הא דחוקי הרמ"ס לפרש טעמא דהר"ף דפוסק דלא כר"א דתערובת חיו בלאו חו סתם משנה כר' אליעזר הרי חלו בזהרבה לבלוזה יש לחמוה הא י"ל הטעם בפשיטות דלחמי' לקמן ח"כ אבוסר ח"ר יוחנן כל חיסורין שבתורה אין היתר מנטרף לחיסור חוץ מלחיסור מיר ועיירי אמר חף שאור כל חקטירו כמחן כר' אליעזר דרדוס כל כו' ח"כ ר' יוחנן דלא חמר שאור כל חקטירו ע"כ ס"ל דלא כר' אליעזר. וח"כ פסק הר"ף כר' יוחנן וי"ל דבעלמא אמרי' תרי אמוראי אליבא דר' יוחנן נבי הא דלר"י הלכה כסתם משנה (עי' חולין מג.) ושאר דוכתי טובא) ח"כ י"ל דהאי אמורא אליבא דר"י ל"ל הלכה כסתם משנה ווא"כ אין דק"ל כחוהו אמורא אליבא דר"י דהלכה כסתם משנה דרש"י כל לתערובת וס"ל גם שאור כל חקטירו כעזרי וע"כ מייחי הרמ"ס דהו' סתם וח"כ מהלוקת וח"כ אין ראיה מהסתם והסתא שפיר פוסק הר"ף כר' יוחנן דלא דרש כל. והסתא אין ראיה מר"ע דס"ל נוקשה חו חמוץ דלורייחא נבי מנחת נכסים חף דמשויק מנחות ומוץ בפסח להלדי ורואיז חזיל לשיטתו דרדוס כל כמ"ס החוס' בפסחים (מג:) ד"ה מחן שמתח כו' ואין לא ק"ל הכי חלף כר' יוחנן ואע"כ דעירי סבר כר"א מ"מ ר' יוחנן רבו היו והלכה כר"י נגד עיירי (עי' קדושין עה) מבואר דעירי תלמוד ר' יוחנן היו יעו"ש ברש"י ד"ה

הנה בחוס' לא כתבו שם בזה דבר ברור אלא בלשון אפשר ואין להקשות מזה זה על הרמב"ן. ומה גם שברשב"א כ' שם ח' אחר על קושיית החוס' ואין הכרח לומר דר"ש שרי בטלול. ובאמת שלפי ח' החוס' יש לתמוה מ"ט דמלתא דבינה אסורה משום מש"י באכילה ומוותרת בטלול וזה לר"ש ג"כ ס"ל ע"כ דדבר שחוסר חפי' מדרבנן באכילה חסור גם בטלול ומדאסור במתני' דמספיק טבל ואמר בגמ' (קדמ' פספ"א) ומשי לא לריבא בטבל טבול דרבנן שורשו בעלון שאינו קרוב וס"ס (קדמ' מוקי' שמואל מתני' דקתני חבל לא חת החולר כר"ש. ואין לומר דטבל חסור מנוצרת מש"י חף דתרוויחו הוו דרבנן דמ"מ יש להוסיף דהפרכת תרומה קיל מנוצרת מש"י (וזה מדרבנן) באמנם דעריבון (לט). ועוד ח"י מתנה חס' על כלכלה שם פירות דרשון וכלכלה בשני וכן בינה שנולה בראשון תחלה בשני וקאמר בגמ' ולריבא דאי שמועין ר"ש כו' חבל כלכלה דמיוח כמחקן טבול חומא מודו להו לרבנן וחי' שמועין הני תרתי משום דליכא למגור עליהו חבל בינה דלריבא למגור בה משום פירות הטורח ומשום משקין שזבו חומא מודו להו לרבנן לריבא. ופספ"א דמלתא דערוב וטבל תרוויח לאו שיקרן בדאורייתא דליכא למגור בזה חטו. דאורייתא חבל בינה חובא למגור משום מש"י ומשום סהיטת כמ"ס ברס"י שם הוי שיקרן בדאורייתא ח"י עכ"ל שמועין מהבא דאסורא מש"י חסור מהפרכת תרומה ומשפך ביו"ט וס"ס בשבת וא"כ כיון דר"ש חסור טבל בטלול ואפי' טבל דרבנן כס"ס בינה שאסורה משום מש"י. וא"כ דברי החוס' לכאורה תמוהין ואולי י"ל דהא דטבל חסור בטלול היינו משום כיון דהיו ראוי לאכילה מקלה דעתיא מנייה דהיו ראוי למידי אחרינא לבד מטלול חבל בינה נתי' דאסורה באכילה מ"מ חוץ לסמוך בה כרבי המטה ולכאורה בזה חת הכלי ואינו מקלה דעתיא מטלול חף שאסורה באכילה כיון דראוי לתשמש אחר. וב"ה ח"י לר"י נמי אמאי חסור לטלול וזה חזי לתשמש ושרי חפי' לר"י. י"ל דלר"י בעינן ראוי וימוד לבד כמ"ס החוס' בינה (ו) ד"ה מוכן לכלבים הוי ראוי לחדס לבד ח"י חבל לר"ש חפי' חזי עומד לבד כיון דראוי שרי כדמוכה בשבת (קדמ' דג תפל חסור לטלולו בשר בין תפל בין מלוח מורה לטלולו וסבמא כר"ש וכתבו החוס' ד"ה דג תפל כו' תימא מדרבי בשר תפל חלמא כר"ש חתיא ח"י דג תפל נמי לישרי י"ל דדג תפל חזי ראוי ללכבס ח"י לבד בשר תפל דל"י ע"כ לכלבים שרי חף שאינו עומד לבד דלחצי' ח"י ויורה חסור. וה"נ בבינה דחזינה עומדת לכפית כלי ורחינה לזה לר"ש שרי ולר"י אסור. והנה כ"ו הוא לשיטת החוס' חבל הרמב"ם כתב (בפכ"ו מהל' שבת) דמטלטלין בשר חי משום דחי' לאדס והרמב"ם פוסק בשבת כר"ש כמ"ס פכ"ו (פ"א ח"י) חבל הרמב"ם ח"י לר"ש דדג תפל חפי' חי ראוי לכלבים מ"מ כיון שאינו ראוי לאדס חסור לטלולו וע"כ דגס לר"ש בעינן שהיה תשמיש משין מה שהיה עומד לבד וא"כ הבינה שאין תשמישה לכפות בה חת הכלי הו' לסמוך בה כרבי המטה משין מה שהיה עומדת לבד דהיינו הבינה חסור לטלול גם לר"ש. וסבמא חף שהחוס' כתבו דלר"ש אפשר דמשום משקין שזבו לא נאסרה הבינה אלא באכילה ולא בטלול מ"מ להרמב"ם ח"י לומר כן וע"כ ס"ל כרשב"א וא"כ הרמב"ן שבה ליישב דעת הרמב"ם וחלוציה כתב דר"י ל"ל דבר שית"מ חפי' בחלק לא בטל שפיר יש לומר חלוציה סוגיא דבינה דמפסח מתניתא לר' יוחנן טעמא דבר שיש לו מתירין דלחתיא כר"ש :

(ג) **שוב** כ' לתרץ להרמב"ן כל קושייתו דתרי אמורא ואליבא דר' יוחנן דחד אמר משמיה דר' יוחנן הלכה כסתם משנה וסבמא דר' יוחנן דס"ל לדוריה דשיל"מ לא בטל כסתם משנה דבכורים והסא דר"י נבי חמון דבטל היינו אותו אמורא דס"ל לר' יוחנן דשיל"מ בטל. חבל מלידה דבבא דבכל מקום שחמור כ' יוחנן דלא כסתם הקשה הש"ס וזה ח"י הלכה כסתם משנה ומשי תרי אמורא נייהו ואליבא דר' יוחנן ולמה שינה הש"ס כחן דשיל"מ ולא הקשה כלום. ובאמת כל קושייתו כבר תיראנו בע"ה וגם הקושיא ממתי' דבכורים יש לתרץ ע"ל הרוחק כמ"ס הפמ"ג בש"ד סוף ס' ק"צ ע"ל לטון הרמב"ם שפסוק כדשיל"מ ולא דשיל"מ משום הוא וא"כ לר' יוחנן ח"י למד חומרא לא בטל. וביורה כ"ל ליישב דעת הרמב"ן ע"פ הסברה המוסכמת מכל האחרונים. דודאי גם לר"ן דמפסח טעמא דשיל"מ לא בטל משום דהוי היתר ביהמה ע"כ ס"ל נמי טעמא דר"ש. עד שחללנו באסור ע"ל בטול תחלתו ביהמה דהיינו דחי' עומד דר"ש כ"ל ח"י אמאי תס' בבינה מפרש' וספיקא אסורה משום דשיל"מ מאי שיק' מ"מ לענין ספיקא חלל דגס הר"ן מורה בטעמא דר"ש ר"י דס"ל דלא שיק' עד שחללנו באסור ע"ל ביטול תחלתו ביהמה גמור חלל תצטרפות יבש ביבש דהיו מתערב ונכלל לגמרי ואסורה כמחן דלחתיא דמי שח"כ בזה בזה כעל"י ופס וסוי כנוף אחד וליכא לאסורא כלל לא שיק' לומר עד שחללנו כו' דגס עתה היתר גמור הוא (וע' כ"מ סוף פ"א מהל' אבות השומאה שבהי' חילוק זה דבין חן ליבש בשם הר"י קורקס) וע"ל האריך ה"ה

(ב) **יעוד** הביא החוס' דהיה ג' כנגד דעת הרמב"ן מירושלמי דבינה (פ"ה הל' ו') בשר שצין שני תחומין ר' יוחנן אמר עושין לה מחומות שם ברין כו' ח"י תינא ולא מין

במיני הוא אלא התמידי דבדריהן כד"ת והק"ע ופ"מ פירשו דהיינו כח"ד מ"מ לא בטל והקדש המהבא ח"י ר' יוחנן ח"י מ"מ בטל (פסחים כט) ולבר זה יקשה להסביר דלר' יוסה דרבנן מ"מ בטל חלל ע"כ דפי' הירושלמי דהוי דשיל"מ דלפ' דרבנן ל"ב במין במיני. והנה דפי' זה מאלד שלא יזכיר הירושלמי כלל דשיל"מ שהוא עיקר הקושיא. ויזכיר מ"מ שהוא מתגלי העיקר והיה לו לומר והלא דשיל"מ הוא. ולעיל' בעיקר הקושיא

הר"ן לומר הטעם בתערוכת לח משום דהוי מב"מ היתר בהיתר . והנה מדברי ר"ם בצרייתא גדרים דבר שול"מ לא נתנו בהו הכמים שיעור משמע ודאי דס"ל דביבש בזין בלה לא בטל דשיל"מ דאי הוי מודה בלה דבטל ח"כ לא ס"ד הכלל כל דשיל"מ לא נתנו בו הכמים שיעור הא שיעור בלה בס' אלא ודאי בלה מתקן וס"ל לפי הר"ל דס"ל כסדרת הר"ן משום מב"מ לא בטל היתר בהיתר . ודאמת דלר"ם הסברה נכונה מאד דלע"ג דעדיין הוא חיסור מ"מ ר"ם לטעמיה דס"ל כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן בכל דבר ששומד להעשות כך כעשוי דמי וח"כ ה"נ כיון ששומד להיות יתיר כהיתר דמי והוי היתר בהיתר ולא בטל (וסברא זו נכחה בעל ברית אברהם תשנ"ו ס' ל"ה) ומעתה נמוס מאד דברי הרמב"ן דרבען פליגי על ר"ם ול"ל כל העומד לזרוק כזרוק דמי ומנומל דלדידהו לא הוי היתר בהיתר ובטלה סדרת הר"ן וכך ח"ל לר' יוחנן וכל זה בתערוכות לח בלה אבל יבש ביבש דאזכא טעמא דעד שתכלתו באיסור ע"י ביטול תכלתו בהיתר גמור בזה לכתא מחלוקת כלל בין ר"ם לרבען ור"ע מודים דלא בטל דהוי דשול"מ וגם ר"י ס"ל בזה דהוי דשיל"מ והשתא ח"ס הכל בע"ה דמתני' דבזורים מיירי לר' יוחנן ביבש ביבש וכן סוגיא דביבש ביבש דמודה ר"ה דהוי דשיל"מ ולא בטל . אבל התם בחמץ בפסח דמיירי בלה בלה מדאמרי בין בזיטו בין שז"מ בלה ויחייב בלה ביבש בזיטו חד בחדו בטל ס"ל כחכמים דר"ם דפליגי על ר"ם וס"ל דל"א כל העומד לזרוק כזרוק דמי ואחי גמיי שפיר הדיא דע"י (עג) שהביא הרמב"ן דר"י ור"ל דלמרי דתרייורו כל חיסורין שבוזרה בין בזיטו בין בלא בזיטו בנ"ט חוץ מנבל וי"ל וקאמר משום התירו כך חיסורו ולא אמר הטעם משום וי"ל דמיירי בתערוכות לח מדאמר בין בזיטו בין בנ"ט וס"ל כרבען דר"ם דלדידהו ליתא לטעם הר"ן ככ"ל ובטל שפיר . וח"ס מאד דעת הרמב"ם עפ"י דבהל' מא"ס הדיא הטעם בטל משום יל"מ ולא הדיא כלל הטעם דהתירו כך חיסורו ובפי' המשניות כתב דמה שלא חשב התלמוד חמץ בפסח כמו שחשב טבל וי"ל משום דהוי חיסור התלוי בזמן ח"כ משמע דס"ל כר' יוחנן דטעם טבל משום כהתירו כך חיסורו וכמו שהעיר בזה הרב בעל מורה מסד . ולפי ה"ל ח"ס דפי' המשניות ח' מה שיקשה דלחשב גמיי חמץ בפסח ביבש דבכ"ס לכ"ע משום דשיל"מ וכ"ס דלא מיירי אלא מדיון לה בלה וקאמר דבכל האיסורין הוי בנ"ט ופשיטא חלו הוי ככ"ס דע"ל ח"כ לפרם כן דהא גם ב"י"ל בנפל חיסורא לנו התירו הוי בנ"ט והא דאוסר בכ"ס היינו בהתירו לנו חיסורא כדלמרי בנ"ט שם (עג) וח"כ איך אמר סתם דכל חיסורין לה בלה בנ"ט לבד וי"ל וטבל דהוי לה בלה במשנה והא גם ב"י"ל בלה בנ"ט בנפל חיסורא לנו התירו אלא ע"כ דהיינו פ' כל חיסורין שבוזרה אין בהם חיסור יתיר מוס' אבל וי"ל מל"טו בו חיסור חפ' בכ"ס והיינו בנפל התירו לנו חיסורא והשתא הוקשה להרמב"ם דהלא גם בחמץ בפסח מל"טו בו חיסור בכ"ס והיינו יבש ביבש ועל זה מחרך הרמב"ם בפי' המשנה דהוי חיסור התלוי בזמן אלא דיקשה מה הולך בטל להתירו כך חיסורו תופק ליה בלא"ה דהוי דשיל"מ וכדקתני בצרייתא גדרים . וע"י ל"ל דר"י ל"ל דשיל"מ בלה בלה דס"ל כרבען דר"ם ובכ"ל . וקני"ל דבטל לח חיסור בכ"ס מטעם אחר דהתירו כך חיסורו . אבל הרמב"ם סתמוהו דס"ל דחמץ בפסח דהוי דשיל"מ היינו משום דק"ל בלה ח"כ דיון דעומד להיות היתר הו"ל היתר בהיתר מב"מ ולא בטל אף בלה ח"כ לא הולך כלל בטל לטעם כהתירו כך חיסורו כמו דלא הולך ר"ם בטל לטעם אחר וזהו דשיל"מ דמטעם זה לדידהו לא בטל לא ביבש ולא בלה :

(ד) אמנם חלוני דברי הרמב"ן ז"ל הקדושים היה נראה לי

ביאור אחר בדעת הרמב"ם ז"ל . והיינו דהתוס' כתבו בפסחים (ד"ה מלאווייתא כו') וז"ל ואורי' דמדאורייתא צביטול בעלמא סי' מטעם דמלאר שבטלו הוי הפקר ואלא מרשותו ומותר כו' והא דלמרי' בנדרים הפקר בפני שלשה מדאורייתא ח"ל . והנה בגדרים שם (מה) ס"ל לר' יוחנן המפקד בפני שלשה הוי הפקר כו' וע"י פלוג ריב"ז וס"ל דבר חורה חפ' באחד

(ה) אך

מיהו נ"ל לפ"ז דעיקר דמהני הביטול הוא משום דלית ברשותו ש"ס . ח"כ ה"י שנתערב חמץ בפסח . אף שבטלו בע"פ מ"מ הוא עתה בליכוסר ב"י דלענין חיסור ב"י אין הביטול ברוב מועיל דהוי כמו משא דטומאה שנתבטלה כמאן דליתיה דלמרי' בצבורות (כג) ולהרמב"ם הוי מלאווייתא וכו' לענין כל יראה שרואה הכל ביחד וכ"כ הפנ"ג (באשל אברהם בפתיחותיו לס' תמ"ב) והשתא לענין חכילה מתבטל שפיר כמ"ס התוס' בצבורות שם (ד"ה נבילה כו') דלענין חכילה לא משכו ומשאו שנקנס בביית הבליעה קמא קמא בטל ברוב היתר ודמי למנע כשנגע וזהו וזנע דטורו כו' יטו"ש ופי' דבריהם כיון דבאכילה ח"ל להיות כות חיסור ביחד דאין בית הבליעה מחזיק יותר משאי וזיתו כדלמרי בכריתות (יד) וח"כ הדיא דנתערב ברוב היתר ח"ל להיות בבליעה אחת כיוצא חיסור אלא פחות מוכח . ולכן בטל שפיר ואף דה"ש חסור מה"ס מ"מ היכא דנתבטל ברוב לא חסרה תורה (וע"י בפנ"ג בשער התערוכות פ' ב') ולהתוס' חפ' מדרבען חיו חסור עכ"פ הביטול לענין חכילה הוא מבשרת הר"ן דלית ברשותו של אחד דהיינו שאסור בשניה מן התורה לדעת הרמב"ם אף שבטלו מ"מ מה שמועיל הביטול הוא מסדרת הר"ן דלית ברשותו של אחד דהיינו שאסור באכילה ובהנאה וסני בגיטוי ועתא . וח"כ שנתערבו חמץ וז' שמועלת באכילה שישבעת החמץ בביית הבליעה ח"כ הדיא הוא ברשותו דהא יכול להטח ממנו וח"כ מעתה אין הביטול עשאה למפרע מועיל ועבר בצ"ל דלענין ב"י לא נתבטל ככ"ל וכ"כ נבטלו עכשיו דהוא ברשותו ומועיל לו הפקר ז"ל חדא דאין יסיה הפקר והוא מחזיקו לאכול . ועוד חפ' זה היה יכול להפקירו מ"מ אין לחשוב החמץ דשיל"מ לענין חכילה משום שכול להפקירו ולהשאתו לחסיה"ס דיון דמפקירו אין זה נקרא יס' לו מחזיקין . עכ"פ לפ"ז כיון דעובר ב"י שוב לא הוי לענין חכילה דבר שיל"מ שישהנו לאחר הפסח דאסור להשאיתו . וכ"כ ח"כ מה מועיל לחיסור ב"י שיתכלו בפסח וזין כך וזין כך קעבר בצ"ל זה חיו להרמב"ם ודאי י"ל דבאכילה הוא מרשותו דלהרמב"ם השבתו בכל דבר . ואין לומר להרמב"ם דתשבתו משמע שלא כדרך חכילה וכמ"ס התוס' (פסחים כח) דהא הרמב"ם ס"ל דילפינן בטול

בחמץ זה. וכבר נתערב ובטל זכרון מיעוט כמאן דליתא דמחא טעמא אין צו משום דשיל"מ ולא חל עליו האיסור. וז"ל ע"כ דר' יוחנן ל"ל חילוק זה אלא בכל נוגי מיעוט כמאן דליתא ואפי' נולד האיסור בתערובת. וע"כ לר' יוחנן לא הוי חמץ דבר שיל"מ כנ"ל אבל רבא דאוסר במשכו וס"ל הרמב"ם בטעמיה משום דשיל"מ ע"כ ס"ל כחילוק הנ"ל דלענין צ"י מיעוט כמאן דהאיסור נולד בתערובת אבל לענין חילוי האיסור ניכר מקודם ולא בטל כדין דשיל"מ בכל דוכתא :

(ז) ובוה יש לי לבאר בעו"ה דעת הרמב"ם במקום זה אשר גדולים חקרי לב לאלו למאז פשר דבריו וחסר בה' אבות הטומאה (פ"ח) וקודם לזה סוגיית הגמ' בדבורות (כב). אמר ר"ל משום ר"י נשיאה הלוקח ליד מע"ה משיקו במים וטורח מ"ה כי רובא מיא ניכר כיון דעבד לכו השקה טהרי לכו ולי רובא ליר ניכר לכו בר קבלי טומאה הוא מלי איכא משום הכן מיעוטא דמא. הכן צטלי לכו ברובא ח"ר ירמיה לא שט אלא לטבול בהן פתו אבל לקדרה לא מלא מין את מינו וניטור ומיית רחיה ממחתי' דתרומות מאה הרימיה שנפלה לתוך מאה חולין טהורין כו' ואמר עולה מים טעם גזירה שמה יביא קב חולין טמאין ממקום אחר וקב ועוד ממין זה סבר אבטליטור ברובא וכוון דאוכא הרי משכו מלא מין את מינו וניטור ח"ל אס טומאה עוררת טומאה טהרה עוררת טומאה. איכאיה אפר כבר שנתערב באפר מקלה הולכין אחר הרוב לטמא ולי רובא אפר מקלה לא מטמא וא"ל טומאה כמאן דליחא דמי נהי דבמגע לא מטמא ליטמא במשא הא ליחמיר עלה אמר ריב"ז טהור מלטמא במגע אבל בטמא במשא. ופריך עוד והאמר ר' הירש נבלה בטלה בשחטה כו' ואחמיר עלה אריב"ז טהור מלטמא במגע אבל מטמא במשא. והא דתנן רחב"י חומר בהמה גסה ששפטה חררת דם ה"ל תקבר ונפטרה מן הבכורה ודמי ר"ח אינו מטמא לא במגע ולא במשא אמרי נהי דבמגע לא מטמא טומא במשא אשתיק וקאמר דלמא שמיא הא דסו"ל טומאה סרוחה היחיא לבר פדא דלמור טומאה חזורה עד לגר וטומאה קלה עד ללכל הא לא חזיא לגר חלל לר' יוחנן דלמור אחר זו ואחר זו עד ללכל הא חזיא ללכל ע"כ הלפת הסוגיא והנה דברי הרמב"ם בכתאן מרפסין חוגרי דפס"ה אבות הטומאה ה"ל כ"כ כבד שבר נבלה שהבאים ונפסד מלאכול ללכל טהור והיינו ר"ל יוחנן וזכר בה' י"ד שבר סרוח מעיקרו ואינו ראוי לנאכל אדם כו' זהו נמי כר' יוחנן דליק' סם מוגר נבלה סרוחה מעיקרו. ושם בה' ס"ז בהמה ששפטה חררת דם כו' לפי שהיא בטלה ברוב. וע"כ דלר' יוחנן טומאה אינה חרחה ומיעודה הוי כמאן דליתא ולא מטמא אפי' במשא. ח"כ איך כתב בהלכה י"ז נבלה שנתערבה בשחטה אם רוב מן השחטה בטלה הגבלה בשחטה ואין הכל מטמא במגע אבל אם נשא הכל נטמא וזהו כר' ירמיה דס"ל טומאה כמאן דליחא וכן דרין אפר (פט"ו) מפרה ה"ל כבד דמטמא משא. ובעיקר דין הרי פסק בה' טומאת אוכלין (פט"ו) ה"ל (ה) להדיא כר' ירמיה אבל לקדרה מלא מין את מינו וניטור. וכ"ז נראה כסותר וא"ל לפי הלפת הסוגיא דבכורות הנ"ל :

(ח) אמנם לפי הנ"ל יתיישב הכל בעו"ה דלפי מה שביארנו החילוק לענין דשיל"מ בין אם היה האיסור ניכר קודם שנתערב. לבין שלא היה האיסור ניכר מקודם אלא שנוול בתערובת. משום דביכר האיסור קודם חמור' מיעוטא כמאן דליתא. אבל בנוול האיסור בתערובת שנתבטל קודם שנעשה איסור חמור' מיעוטא כמאן דליתא ה"ל יש להקל לענין טומאה משא. והשתא לא יקשה מידי מואבר כבר שנתערב באפר מקלה ונבלה בשחטה דהתם היה הטומאה ניכרת מקודם ולכן אמרי' ביה טומאה כמאן דליחא. אבל בהמה ששפטה חררת דם לא היה הטומאה ניכרת קודם שנתערב דקודם שפלת חררת דם עדיין לא היה שום טומאה בצולם שלא היה נפל עד שלא ידא לאור העולם וכבר הוא מעורב. וזכאי לא חמור' מיעוטא כמאן דליחא כיון דלא חל עליו הטומאה עד שנתערב ונתבטל ברוב כנ"ל. ומי"מ מסיק בגמ' שפיר בקשוא לר' יוחנן משום דלפי מלי דס"ל

בטול מתשבתיו וכתב (בפ"ב מהל' חו"מ) מלות עשה להשבותי ההמך קודם זמן איסור אכילתו כו' מוכח דההשבתה עמדה אינה איסור אכילה אלא לפני זמן איסור אכילה ומוכח דתשבתיו לא מקיים מהשבתה ע"י אכילה וא"כ הכל בתערובת דשרי באכילה לענין צ"י שפיר מקיים מלות תשבתיו ע"י אכילתו הרי מבואר לפי"ז דכיון דהביטול מועיל לחמץ מטעם הר"ן דלמי ברשותו ש"ל לא הוי חמץ דשיל"מ חמסם חייט לר' יוסי ולר' יוחנן דס"ל הפקר בפני ג' וכנ"ל אבל לדידן דקי"ל כריב"ז דא"ל לא שיבא ליד הזוכה ולא בפני שלשה סגי בביטול מן הרין ואפי' היה החמץ ברשותו וא"כ בתערובת חמץ בפסח אף דשרי עכשיו באכילה מי"מ מועיל גם השתא הביטול שביטל צ"פ שלא יעבור צב"י גם מעשה ושוב הוי לענין אכילה דשיל"מ יופה כתב הרמב"ם דהוי דשיל"מ ואוסר ב"ס ור' יוחנן דס"ל צ"פ לשיטתיה חז"ל כנ"ל ולא הוי דשיל"מ. והיו להקשות הא הרמב"ם ס"ל דנפקא לן ביטול מתשבתיו כנ"ל וא"כ לדידיה אף לר' יוסי ל"ל לסברת הר"ן דביטול מועיל מטעם הפקר ומשום דשפלו הכתוב כאלו הוא ברשותו וסגי בגיטול דעתא אלא דגוה"כ הוא. ז"ל דהמעין בר"ן שם יראה דלמי מחלק בין רש"י ורס"ו ולכ"ע ביטול מוכי מטעם הפקר ומטעם הגיטול דעתא הנ"ל אלא דלרש"י ילפינן מתשבתיו ולרס"ו מלא יראה לך וכן מבואר בספר בית מואר סי' תנ"ח יעו"ש :

(ו) ובויתר נ"ל הדבר קצת בסגנון אחר דהנה בהא שכתבנו לר' יוחנן דכשנתערב בפסח ומתבטל לענין אכילה אבל לענין צ"י אינו מתבטל דמיעוטא כמאן דליחא דמי וכוון שמונת באכילה הרי מנעיה אין הביטול שביטל לפני הפסח מועיל כלום דליכא מהשתא סברת הר"ן דסגי בגיטול דעת כיון דשרי מהשתא באכילה ובהנאה מנח התערובת עדיין יש לפקפק בנוף הסברא דמיעוטא כמאן דליחא נגדון זה עפ"י מ"ש המדרי בסוף פ"ק דשבת בגיטול של ענבים שמוחר למשך ממנה בשבת לשחות שרי משקין הרבה ילאו מים חץ לענבים בגיטול ואפי' יולא בשבת מחור הענבים נתבטל הוא במשקין של היתר שכבר ילאו ולא דמי לשיל"מ שיכול להמין עד לאחר השבת דאפי' באלף לא צטיל דר"מ כשהאיסור בשל מוחלה ואח"כ נתערב בהיתר במינו אבל הני לא נכחו בשל אלא מטעם שיואלין מתערבים שם עם המשקין של היתר שילאו מלחמול ואפי' ע"ס שנשו מן הדקל מותרין להסיק ביו"ט ע"י שמרבה עליהם ע"ס מוכנס ומבטלן כיון דליתא לאיסורא בעיניה וע"ס ודבריו הובאו ברמ"א יו"ד סי' ק"צ יעו"ש דליסור שלא היה ניכר קודם שנתערב אין צו משום דשיל"מ. והנה יש להבין בטעם הדבר מ"ש ניכר האיסור קודם שנתערב או לא ניכר לענין דשיל"מ וגמלא דעפ"י טעמו של רש"י דבדר שיל"מ ח"ס מואר דרש"י כתב הטעם שעד שחלכלנו באיסור ע"י ביטול תחלכלנו בהיתר גמור אחר זמן איסורו ועפ"י י"ל דמה דלא יאכלנו ע"י ביטול הוא מעליותא היינו משום דאין האיסור נהפך ע"י ביטול להיתר גמור אלא שגדה מפני רוב ההיתר ודמי למאי דליפלנו בעלמא (יומא ו) אי טומאה דהויא ציצור או הותרה ציצור דפ"מ לאהדורי ולאחיי טהורים מביית אב אחרינא דאם הותרה ציצור ח"ל לאהדורי אטהורים כלל. ואי טומאה דהויא ריח לאהדורי אטהורים וה"ל ענין הביטול בתערובת או כמז דחייב וליך לאהדורי היתר גמור וזהו נמי דלמור' מיעוטא כמאן דליחא דא"ל דנדחה האיסור מנח התערובת מי"מ לא נעשה היתר גמור ולכן כמאן דליתא דמי. והשתא יש להסביר היטב טעמו של המדרי ד"ל דכל זה כשכבר הוא איסור לפנינו ע"כ אף אחר שנתבטל מיעוטא כמאן דליחא דמי דלא עבר ממנו שם איסור משא"כ כשהאיסור נולד בתערובת י"ל כיון דכשנוול האיסור כבר נתבטל אינו יכול לחול עליו האיסור כמו שמוציא צ"פ בר ט"ט כיון שהוא טעם קלוש לא יחול עליו איסור דם וע"כ נ"ט בר ט"ט דהיתר שרי ובויתר יש לדמותו למ"ש חז"ל (ע"ב) גבי מרח שגזירה דקפליט ליתיה לאיסורא בעיניה וע"ס והשתא הנה בחמץ ע"י שנתערב כיון שכבר ביטלו לפני הפסח ואינו צב"י אלא השתא כשנתערב פסק כה הביטול שביטלו אז ח"כ הרי נחחדש עתה האיסור זה צב"י

כו' ח"ל ליבטל שק כרובא אמר ר"פ בליפירחא. והנה הרמב"ם השמיט דך בליפירחא וח"כ קשה לכאורה דהוי נגד המסקנא. אמנם י"ל דליכא לשנוי בלא"ה דהבא לענין שק דמי למשא שנהיה מכל השק וח"כ מיעוטא כמאן דליחא דמי. ולמה משני ר"פ בליפירחא. אמנם י"ל דבבבא (ג) פריך וספיקא חסורה אמאי ספקא דרבנן קלולא ומשני בס' טרסה ופריך ח"כ אמאי לא בטיל בחלק ומשני ר"פ האי תנא תנא דליטרא קציעו דלמא לא דבר שבמנין חפ' בדרבנן לא בטל ור"א מסיק שם דדשיל"מ חפ' בחלק לא בטיל חפ' בדרבנן. ח"כ משמע דר"פ ל"ל דביל"מ חפ' בדרבנן ל"ב וח"כ ע"כ ס"ל בדרבנן מיעוטא כמאן דליחא דמי והנה בשער מיר דילק משום דבדבורא חיישין לתקלה כמ"ס ברק"י שם והוי רק חסורה דרבנן ובהא ס"ל לר"פ מיעוטא כמאן דליחא דמי ומוכחה לשנוי בליפירחא. אבל למאי דקיי"ל דדשיל"מ חפ' כרבנן ל"ב כר"א ח"ל לשנוי בליפירחא אלא דבלא"ה לא בטל משום דדמי למשא ומיעוטא כמאן דליחא דמי חפ' בדרבנן :

(יא) וי"ש לוי בע"ה עוד דברים בנו במ"ס למעלה בסדרת המדרשי דבלא ניכר האיסור ליכא לחומרא דשיל"מ. דהנה כמב"י תימנא (ח' י"ד ס' י"ג) הקשה לו השולח אלא דס"ל לראב"י (הובא בבב"י י"ד ס' י"ג) דלא מקרי דשיל"מ אלא ח"כ הותר למה שהוא חסור לע"פ מהרש"א נדירים חף חמי לא אמרתי אלא לביעור כו' לפני הביעור חשוב דשיל"מ כיון שאפשר לאכול עתה והרי קודם הביעור עדיין לא נחסר כלל ואפי' חשוב דשיל"מ ומוכח מדעת הר"ף וף' על ראב"י וישאר בצנ"ע ורבינו הגאון בעל טוב"י השיב לו כי לא נזכר הטעם דשיל"מ אלא בדברי הר"ן והר"י ודאי סובר כפי' הר"ף אמנם לראב"י י"ל פירושים אחרים בדברי הגמ' הר"ל נדירים ופי' הפ' המבוארים שם לק"מ גם על המדרשי הר"ל. ומה שמבאר מדברי הטוב"י דהר"ן ע"כ לא ס"ל דמי של הראב"י הנה לפי מה שביארנו למעלה י"ל דגם הר"ן מודה לדמי של הראב"י בתיאור ששהא ג"י בלי"מ ומתעברה באתרוט שאין בה משום דשיל"מ אך לא מטעמי' אלא מטעם אחר והיינו דס"ל כהמדרשי דליסור שלא ה' ניכר קודם שמתעבר חיוני בנדר דשיל"מ והטעם כמ"ס למעלה דלא יחול שם חדש של איסור אחר שמתעבר ברוב. וה"ל הרי התיאור צעת שמתעברה נותרת לאכול באומלל או בלי ומאי יחול האיסור כשיבטלה ויהי' נפרש דמה ממנה והלא אז יהיה האיסור טולד בתערוכות ודמי ממש לניגית הר"ל ואין כח לאיסור לחול אחר שמתעבר ברוב. וכן דמוכח דרש"י ל"ל סבא דאוסר חף בגידולין הנה כבר ביארנו שבה נחלקו ר"פ ור"י. והכוונה לישב בזה קוש' שעה' על הר"ן שדבריו סותרים מה שפסק בחשו' בחטים מבוקשות שאם ש' ב' ביהמה מותר לטוואם ולאכול בפסח ופי' דברי הר"ן נגדירים הוי דשיל"מ סיכול לחלוט לפי הפסח והביאו בן המאמר בנוב"ס שם ותי' שהר"ן בחשו' מיירי בחטים שמתעברו אחר שמתעברו דלא ה' האיסור ניכר קודם שמתעברו ולא הוציל בחי' כלום מדברי הר"ן נגדירים מבואר דחפ' טולד האיסור בתערוכות הוי בכלל דשיל"מ דהא מיירי החם בגידולין אלא לפי הג"ל ח"ס דזהו לר"ש אבל הר"ן ס"ל ביו"ט כר"י דח"ל מוקפה ולכן מוכרחים אנו לומר דטולד האיסור בתערוכות לית ב' חומרא דשיל"מ. והשתא שפיר י"ל דכשטולד החמץ בתערוכות לא הוי דשיל"מ ובאמת שא"ל לומר כלל שמתבקשו החטים אחר שמתעברו אלא חפ' מתבקשו קודם חשוב שהאיסור טולד בתערוכות כיון שמתעבר בזמן ההיתר ואין כח לאיסור לחול על דבר שכבר נתבטל קודם תלות האיסור כגון חמץ שמתעבר בזמן ההיתר ונתבטל דרין דכשכא זמן האיסור כבר הוא מעובר ובטל ואין כח לאיסור לחול (וב"כ להדי' בפמ"ג י"ד ס' ס"ט במשפלות ס"ק ל"ה) כיון שכבר נתבטל :

(יב) ועפ"י יתיישב ג"כ הפליאה העולה שעל דברי הר"ן נדירים (ג). דפת שאפאה עם הללי חסור לאוכלה בכותא חף דריחא לאו מלתא מ"מ הוי דשיל"מ ולא בטל חפ' במשאו. והקשו כל האחרונים עליו (ע' חשו' מואה"ל נש"ע)

דס"ל לר"י דחמץ בפסח בטל בס' ולא הוי דשיל"מ ע"כ היינו ממש דמיעוטא כמאן דליחא דמי וקאי עלי' בב"י כנ"ל וע"כ דלא מחלק בין חס ניכר האיסור מוקדם שמתעבר או שטולד האיסור אחר שמתעבר ח"כ לר' יוחנן חי אמר' גם בטומאה מיעוטא כמאן דליחא כי הכי דלמרי' גבי איסור ב". יקשה מראב"י מ"ס לא מטעם במשא וזהו דמסיק בקשו' לר' יוחנן. ומ"מ אין הקושי' אלא לר' יוחנן, אבל לפי מאי דקיי"ל כרבא דחמץ בפסח במשאו ולפי דעת הרמב"ם היינו משום דהוי דשיל"מ ע"כ דסבירא לן דבטולד האיסור בתערוכות לא אמר' מיעוטא כמאן דליחא. ודאי לק"מ מראב"י משפטה חררה דס' דליחא לחלק גם בטומאה בשרי דהיינו העומאה מוקדם אמר' טומאה כמאן דליחא ולהכי בלי' חו"כ ופיר פרה באפר מקלה חף שמתבטל ברוב מ"מ מטמא במשא וכן נבלה שמתעברה בשמטה דבכל הוי הטומאה ניכרת קודם שמתעברה. אבל דבראב"י שטולד הטומאה בתערוכות ל"א מיעוטא כמאן דליחא ולהכי חף במשא לא מטמא :

(ט) ובעיקר סברת המדרשי בדבר שלא היה ניכר קודם שמתעבר בטל חף דשיל"מ. מאלחי בשעה"מ (פ"ה מהל' יו"ט הלכה כ') וקשה מסוגיא דגדרים (גה). ר' שמעון חומר כל דשיל"מ לא נתנו בהן חכמים שיעור ל' והלא שביעית אין לה מתירין ולא נתנו בה חכמים שיעור דתקן השביעית אוסרת בכל' במיהא חמר להם חף חמי לא אמרתי אלא לביעור אבל לאכילה ביו"ט. ופי' הר"ן דהו"ל דשיל"מ להפסיק לאכול קודם הביעור וס' איסור מיירי חפ' בגידולין כגון שעת שנטעו בשביעית כמ"ס הר"ן שם ד"ה השביעית והרי מה שחוסף בגידולין לא היה ניכר קודם שמתעבר ואפ"כ הוי בכלל דשיל"מ ול"ב זה שלא בדברי המדרשי הג"ל. וי"ל לישב ע"פ מ"ס החס' בבב"א (גז) ד"ה לאיסור מוקפה דמה שהבאמה גדלה ומוסיף שמונות ביו"ט שיד' ב' איסור מוקפה. וח"כ למאן דח"ל מוקפה קשה באמת הכי שחטין בהמה ביו"ט הא איכא שמונות המוסף ביו"ט דהוי מוקפה ולי' ע"כ דבטל בכל הבהמה. וקשה אחי הא הוי דשיל"מ ול"ב אלא ע"כ כיון דהאיסור טולד בתערוכות לא אמר' ב' חומרא דשיל"מ. ומוכח דר' יהודה דח"ל מוקפה ע"כ פליג אר"ס וס"ל באיסור הטולד בתערוכות לית ב' חומרא דשיל"מ ור"ס לטעמי' דל"ל מוקפה והנה עיקר ראיתי המדרשי הוא מדר' מתנה דעלים ששפרו מן הרקל. וכיון דר"מ ח"ל מוקפה כר' יהודה מוכח ודק"מ ע"כ דליסור שטולד בתערוכות לית ב' חומרא דשיל"מ ולק"מ מר' שמעון דתנאי הוא ור' יהודה פליג עלי' כנ"ל. ועפ"י לר' יוחנן ורבא דסלמי לפי דעת הרמב"ם אי חמץ הוי דשיל"מ לשיטתיהו חלי דר' יוחנן ל"ל מוקפה דס"ל הלכה כר"ס כמ"ס בשבת (קטו) וח"כ שפיר מני סבר כר"ס דשיל"מ שיד' מני באיסור שטולד בתערוכות. אבל רבא ס"ל כר' יהודה בילה (ג). דרש רבא אשה לא תטעם כו' למימרה דרבא כר' ס"ל כו'. וע"כ מוכח דליסור שטולד בתערוכות לא אמר' ב' דשיל"מ ל"ב דח"כ הכי שחטין בהמה ביו"ט. והיינו פלוגתיהו גבי חמץ כנ"ל דהא דרשיל"מ חלי' אי אמרתי מיעוטא כמאן דליחא' ופסק הרמב"ם כרבא משום דס"ל מוקפה ביו"ט ומוכח דבאיסור שטולד בתערוכות הוי מיעוטא כמאן דליחא ולכן אין בו חומרא דשיל"מ. וכ"ת הא בלא"ה קשה לר' יהודה בהמה היא שחטין ביו"ט הא איזו ס"ל מין במינו לא בטל וח"כ מה שחוסף ביו"ט דהוי מוקפה חסור בכל' כל הבהמה תערוכות איסור מין במינו. מיירי ע"פ מ"ס החס' בחולין (לט) ד"ה שאני לר' יהודה בעלמא פ' לא חסור אלא מדרבנן א"כ מוכח בדרבנן מודה ר' יהודה דמין במינו בטל ומוקפה דרבנן :

(י) ולפי הג"ל דעממא דשיל"מ לא בטיל חלי בסדרת דמיעוטא כמאן דליחא דמי נתיישב ל' עוד קוש' אחת בדברי הרמב"ם והיינו דבתמורה (לד) רמז ל' טבי לר"ע שער הגזיר יקבר וימיוהו חסור מלא הסעי כו' משער מיר ופטר חמור בשק ידלק השק כו' ח"ל הכי אמר ר"ס כן בשק כן בשער

עם פשתן ומשכ בזה ליישב דברי הר"ן בנדרים וכו' שלפ"ז חלב חי' בחלב סחוטם בטל להר"ן והדבר תמוה דהרי הר"ן כתב בעלמו שם דעת שאפסא עם הל"ה היו דשיל"מ ומ"ש בשר דלא היו שם איסור עליו וחלב היו עליו שם איסור אמתא שוב ראיתי שהוא ז"ל בעלמו התעורר בזה בחש' הג"ל :

(יד) והמתבר תורת חסד חי' הקושיא הג"ל ממשנה דלכלא לשעת הר"ן דנדרים דמוהה הר"ן בתעריבות יבש ביבש דהטעם דדשיל"מ ל"ב כמ"ס רש"י עד שחלכלו ע"י ציטול תחלכלו בהיתר גמור אחר זמן האיסור רק דס"ל דזה לא שייך אלא ביבש אבל בלח בלח נחשדק האיסור להיתר גמור ולא שייך עד שחלכלו כו' כי גם ע"י ציטול היו היתר גמור ולכן הילכך לטעם מב"מ. וטעם זה לא שייך ביבש דגם לר' יוחא דלזיל בתר העש' במב"מ מ"מ ביבש בטל דלא גמיר' מרס הכר ודס העש' אלא לא בלח וכמ"ס תחום' ביבמות (פג). וכבר קדמוהו בזה בעל דברי חיים (ס' ט"ו) והגאון המפורסם בדוריו מוהר"א יחי' בספרו בשר יתק (ס' י') ותמיהתי על הרב המחבר הזה שעניני משפוטות בכל ספרי האחרונים שלא הביא כן משום. אך בלמות יש לקרות בזה שהר"ן בחשו' הג"ל אחר שהביא הרא"ה ממשנה ל"ר שערפן עם ל"ג מסיק ולפיקד ל"ל להלכה שכיון שאין באותן חטים המבוקשות אחד מ"ס שמוחר לטמון הכל קודם הפסח ולשהותן בפסח (ועי' עוד חשו' כזו בס' י"ט) והנה נראה מדברי הר"ן שהציטול נעשה אחר הטמנה והיהו קמח ואם ס"ל להר"ן כהתחום' הג"ל דלר' יהודה יבש ביבש מב"מ בטל ע"כ ל"ל דס"ל דקמח בקמח היו לא בלח וכמו שהוכרחו תחום' שם ביבמות לומר כן מהא דחמיר' בביא' הרי שנתערב לו קב חטים כו' וז"ל חזק מייח' רח"י מולמר דהיו יבש על קמח דהיו לא בלח אלא בטל בהיתר בהיתר וי"ל שהר"ן ס"ל כמסקנת תחום' דסוגי' דביא' מייח' בדרתא אונס' במנחות כז: שמועט בתחום' דסברא רשונה שיקר ודו"ק הנה הראשו לדעת בע"ה כי היתריוס' הנאמרים בישוב דעת הר"ן אינם מספיקים. ומ"ס ע"ה בישוב דעת הר"ן הוא דבר נכון וצדור בע"ה :

(זו) ולבאורה הנה כל הג"ל לא שייך מידי לדברי הרמב"ם שאינו עוסקים בזה אך בלמות הלכתא גבורתא איכא למשמע מינה לפי דעת הרמב"ם וישוב לקושיא אחרת מסוגיית התלמוד אשר הקשה להם משנה על הרמב"ם וכמו שהלכו שחידושים בלח א"ה. הנה הרב המגיד משה כ' בפ"א מהל' ח"מ הלכה ה' דלהרמב"ם טעם איסור החמץ במשנה משום דשיל"מ ויש מי ש' דלפי טעם זה ה"ה בנתערב משש שעות ולמעלה בע"פ שהיא במשנה. ומודברי רבינו שבי' סוף פ"ד נראה שאפי' נתערב מתחלת השנה איסור לאכול בפסח ושם אבאר ויהיו שבפ"ד מהל' ח"מ הלכה י"ב כתב הרמב"ם דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל לאדם כלל או שאינו מאכל כל אחד כגון התריסקה וכיוצא בו אעפ"י שמוחר לקיימו איסור לאכול עד אחר הפסח ואעפ"י שאין בו מן החמץ אלא כ"ס הרי זה איסור לאכול וכו' שם הר"מ והרבה מן הגאונים כדעת רבינו שאפי' נתערב כמה זמן קודם פסח איסור לאכול בפסח שמוזר ויטור. הנה מודברי הר"מ נראה דטעם זה דשיל"מ ל"ב אינו מוכרח שחמץ שנתערב בשאר ימות השנה ואיסור בפס' במשאו דלפי' ה"ש מ"י ש' אינו מחמיר מטעם דשיל"מ אלא בנתערב משש שעות ולמעלה. רק דמכל מקום ס"ל להר"מ לאוסר מנשון הרמב"ם בפ"ד דלפי' שנתערב מתחלת השנה איסור בפסח בכל"ס ובלמות שקשה כיון דהטעם משום דשיל"מ מה י' נתערב בפסח או לפני הפסח מ"מ היו דשיל"מ ולא בטל. אמנם לפי הג"ל יוחא בע"ה דכיון דנתערב לפני הפסח בזמן ההיתר א"ה לא יחול עליו שם איסור מחדש בפסח אחר שכבר הוא מעורב ברוב. ומה שהכריח הרב המגיד מפיק ד' דהרמב"ם סובר דלפי' שנתערב מתחלת השנה חו"כ בפסח אינו מוכרח כלל דלשון הרמב"ם כתב גם המחבר בשי"ט (ס' תמ"ב) וק' עליו דכס' תמ"ז הביא סברת החולקין וס"ל דלזיל חו"כ וכן סתם כדעת הרמב"ם והט"ו כתב בזה

רע"א סי' קפ"ט) ממשנה ערוכה (רפ"ט דכלאים) לומר גמולים ולומר רחלים שטרפן זכ"ל אם רוב מן הגמולים מותר איד בטל הנמר רחלים בלמר גמולים וזה היו היתר בהיתר ול"ב לדעת הר"ן ולפי הג"ל יש ליישב שפיר דבשנלמא בפת שאפסא עם הל"ה שפיר י"ל דלא בטל דמ"מ חל איסור על הבשר קודם התעריבות דהיינו שאסור לבשל בחלב דבכ"ה נאמר בהבטול בעלמו וא"כ האיסור ניכר קודם שנתערב וכיון דהיו מיהת היתר שמוחר לאכול בפני עלמו לכן לא בטל האיסור ש"י בו מקודם. וכן מ"ס ומוחל שנתערבו בעיסה דמייח' הר"ן ש"ס על האיס ומוחל איסור הלוין חזן לתחומן ולכן לא בטל מהם איסור משום שנתערבו בעיסה דהיו מיהת היתר לאכול כהן משא"כ בכלאים דלזיל איסור כלל לערבן עם פשתן אלא אם נתערב בפשתן איסור לבשם (וכמ"ס במשנה רפ"ח דכלאים) וזמיתי מולר האיסור של הלבישה אחר שנתערב הג"ל בל"ג ונתערבו בפשתן ח"כ מולר האיסור אחר שנתערב ברוב וזה ש"י חפ"י בתעריבות היתר בהיתר מתחלה. ובה מיושב ג"כ מה שהוכיח הר"ן בחשו' הג"ל דין החטים מחומלים ממשנה דלמר גמולים ולמר רחלים שטעם אחד להם שהאיסור לא ה' ניכר קודם שנתערב ודרווייהו לא דמו לפת שאפסא ע"ה הל"ה בתמור דהתם היה ניכר האיסור קודם שנתערב שאסור לבשל הבשר בחלב. ולפ"ז י"ל ג"כ בהיא דשביעית דלא דמי לחטים מחומלים דהתם ניכר האיסור קודם שנתערב בתעריבות פירות שביעית בפירות היתר דפירות שביעית חפ"י קודם זמן הביעור לר"ך לאכול בקדושת שביעית :

(יג) וראיתי בחשו' מהוה"ג מוהר"א (ס' י"ח) שדהה ראיתי הר"ן בחשו' הג"ל על חטים מחומלים לפני הפסח דבטל ממשנה דלמר רחלים שטרפן עם ל"ג דלא דמי לומר רחלים שם איסור עליו לערב בפשתן ונתבטל שפיר בלמר גמולים האיסור הזה והיתר לערב בו פשתן משא"כ בחמץ דקודם זמנו אין בו שיטות איסור י"ל דלא בטל ומוחל כן גם בפסח"ה ח"ה סי' תמ"ו. ומתניה דהא הר"ן בעלמו ע"כ מודה לחלוט וז' לפמ"ס בנדרים בתי' הר"ף. חף דהר"ן לא מרח בחשו' למ"ס בנדרים דפסק דחמץ קודם זמנו חף דהיו היתר בהיתר בטל ומ"מ קשה להר"ן בנדרים. חף יפרסם מתני' דכלאים. אלא ע"כ דלמר רחלים שם איסור עליו לערב בפשתן והוכיח מה דעת הר"ן דלא כמ"ס הפמ"ג בהקדמתו להל' תעריבות דאם נתערב חלב חי' בחלב שחוטא דאיסור לבשלו עם בשר דהיתר בהיתר לא בטל ופי' הג"ל אינו דחלב חי' היו מיד שם איסור עליו לערב עם בשר ודמוה להבשר דכלאים. והו' חזק דברי הגאון מוהר"א ז"ל. הנה מ"ס הגאון דחמץ לפני זמנו חשוב טפי היתר בהיתר מתעריבות ל"ר ול"ג משום שהלמר רחלים שם איסור עליו לערב בפשתן. אמתה וכו' בלזיל בנדרים האיסור בעלם התעריבות הלא אין איסור אלא בלבישה כמפורש במשנה שהבאנו למעלה ובשו"ע בסוף הל' כללי בנדרים מותר לעשות ולקיימן ואין אסורים אלא בלבישה. ואולי י"ל כמ"ס הש"ך שם והא דכ' הרב לעיל סי' ש"א סוף ס"ה דלכתלה של כלאים היינו בנדרים ש"ס לחוש שיחכמה בקו' כו' ח"כ יש שם איסור על הלמר לערב בפשתן לעשות צד שיחכמה בו. אבל בלמות קשה לומר כן דהא מודאורייתא היו היתר בהיתר ואידן יבטל משום דמדרבנן יש איסור בעש' משום גזרה ולא להקל בלא חכמים אלא להחמיר כמ"ס הר"ן ב"ז חמץ בפ' כ"ס. ובפ"ה ח"י מתמיה על יסור סברתו דחמץ היו היתר בהיתר משום שהוא מחוסר זמן האיסור ולמר רחלים לא היו היתר חף שהוא מחוסר מעשה. והא אן חפכא שמעינן לה בנדרים (ט). דתומוה לזיל מזה לאחשוף חף דלפסח לאחשוף לא היו דשיל"מ משום שמוחר מעשה השאלה וביא' שגולה ביו"ט היו דשיל"מ משום שמוחר חתא מותרת חף דעשויו הו' מחוסר זמן ההיתר וחף דהתם לענין ההיתר והכא לענין האיסור מ"מ שמעינן שמוחר זמן חשיב ענין כאלו הוא עכשיו כן ממוחר מעשה לענין ציטול איסורין. גם מ"ס בסוף דבריו דהר"ן מוכרח להודות ציטולין דל"כ יקשה דדס הפסח ודס השעיר לא בטל משום דהיו היתר בהיתר וז"ל עם ל"ג לא היו היתר בהיתר ע"כ משום דיש שם איסור על הג"ל לערב עם

ולפמ"ש למעלה בשוב דעת הרמב"ם ח"י שפיר הכל בע"ה :

(יח) וגם קושיית הלח"מ יתיישב שפיר לפי מה שזכרנו בדעת הרמב"ם דחמץ שנחבטל לפני הכנסה לא שייך ב' חומר דדשיל"מ בפסח משום דלא ניכר האיסור קודם שנחבטל דלא היה הכל היתר והשתא שפיר פריך בע"י ליתני חמץ בפסח ולאשמועינן דאפי' נחבטל לפני הפסח דלא היה חומר דשיל"מ. אלא דלפ"ז ל"ל דדבר שבמנין לא בטל אפי' לא היה ניכר האיסור קודם שנחבטל. ואמת שמדברי הגאון מור"ש בן המל"ח בעב"י תניינא (יו"ד ס' ח' ב'ג') נראה דס"ל דהא דלין האיסור ניכר קודם שנחבטל לא מהני אלא לגבי דשיל"מ אבל שחר דברים החשובים לא בטלי אפי' לא היה ניכר קודם שנחבטל שמתוך קושיית הגאון בעל טוב"כ בלל"ח דלין מחיר בש"ע סי' ט"ז בלח"ט שנחבטל דנגבשוהו דמידי והא' היו דשיל"מ ואל"כ אפי' כל דפרים מרובא פרים לא אמרינן. ותי' דמיירי שנחבטל האס קודם שהט הבח ולא היה ניכר האיסור הכי דדוקא גבי דשיל"מ מהני הא' סברא אבל מ"מ לא מהני לבטל חיים שיבטלו דמה"ט בעינן נכששוהו דמיירי כמ"ש בזבחים (עג). אמנם בתשו' חוות יאיר סי' קל"ג מביאר דלין לענין דברים שאין מתבטלים כמו בעלי חיים איתא לקולא זו דכשלא היה האיסור ניכר מתבטל. וכן מפורש בזה"ל (כלל ז' דין ג') ושני פל"ג במשכבות (ס' ס"ט ס"ק ל"ה) הביאו והאריך בזה קצת. אך יש להקשות לפ"ז מביאה (י: זמן שחורים כו' שנים ומלא ששה חסורין וקאמר בגמ' מ"ל חי אחריני ניטור הא' אחריני ניטור וא' לא אחריני ניטור הא' איכא חד דמערב בהו. והקשו בתוס' לבטל ברובא ותי' דבע"ה לא בטלי א"ל דהו"ל דשיל"מ ולא בטל. וקשה דלמא בלא מתחבול לאחר הכונה חתוף ונחבטל קודם שחל האיסור על הג' וליכא לא משום דשיל"מ ולא משום דבר חשוב שאינו מתבטל. וספק דבר חשוב בטל כמ"ש בשו"ע יו"ד סי' ק"א ברמ"א דס' חס' היו חתיכה הראויה להתכבד בטל וה"ל הו"ס' חס' הם י' בחטירות וזו' דין דבר חשוב שאינו מתבטל להטעם משום דהו"ס' דרבנן. אמנם י"ל דהכא הו"ס' לאיסורא שמה כל הג' אחריני ניטור ואפי' אח"ל שמה חד מעורב בהם שהזנין מ"מ שמה נחבטל ביו"ט שחל האיסור ולא בטל. אך יש להביא ראי' אחרת והוא ממעלה (בבא): פרוטה בדים זה הקדש כיון שהזנין את הראשונה מעל והקדש בתוס' תימא וליבטל היא פרוטה של האיסור שפלה וכו' דבר שיש לו מיתרין הוא ע"י פדיון הא' ליכא למימר דשיל"מ דרבנן הוא וי"ל דליכא אלא חד בדים דליכא ביטול א"ל מתבטל חשוב ולא בטל. והנ"ל הקשה מדרבי תוס' אלו על המרדכי והוכיח דל"ל להחוס' סברת המרדכי דכל שחל ניכר האיסור שחל אף ביש לו מיתרין ובאמת חמי מתפלה הא' תוס' הקשו על פרוטה שפלה דהו"ס' ניכר האיסור וע"ז היה אפי' שפיר דהו"ס' דשיל"מ ובאמת שהיה אפשר לדמות מסיפא או שאמר פרוטה בדים זה הקדש תירוק זה דשיל"מ דהתם לא ניכר האיסור אלא דבלח"ט דחו שפיר מיהו מה שכתבו תוס' בתירוולס א"ל דמטבע תשיב ולא בטל דה"ל ע"כ גם בספא פרוטה בדים זה והא' לא ניכר האיסור אלא ע"כ דגבי דבר חשוב לא מהני סברא זו דלא היה ניכר האיסור. מיהו תוס' ע"כ ל"ל סברת המרדכי הג"ל כדמוכא בב"ק (סג). ד"ה כל הגלקט כו') שכ' ועוד דשמה היה בטל ברוב ואפי' דשיל"מ אפי' באלף לא בטל כו' הרי דש' לא ניכר האיסור תהלה ואפי' ס"ל דהו"ס' דשיל"מ וז"ב מדרבנן. ואל"כ מתחוס' לין ראי' כלל וחי משום דקשו' לנ"י קושיית תוס' וליבטל ברובא וי"ל כתי' תוס' קמא דליכא אלא חד בדים וליכא רובא דהתירא. אמנם תירוק זה ודאי לאו עיקר הוא דלשון המשנה חמי מוסיף שיהא בדים רק אחת מדקתי סיפא מוולא ואל"כ עד שיולא כל הבדים ובגמ' משמע דלין טעם לחלק בין רישא לסיפא אלא משום לשון ההקדש ומשמעותי' ובראי' דהב"מ לא קנט' בתי' קושיית תוס' ונבטל ברובא אלא או משום דהו"ס' דשיל"מ לא משום דחשוב ולא בטל ותי' זה דחד בדים לא הביא כלל אלא דלמי עיקר הוא שהוא דוחק גדול בלשון המשנה :

(יט) שוב י"ל ראי' אחרת מיומא (נה): דמפרש תוס' טעמ' דר' יודא דלמא לא היה שפירות לקני מובה

בזה ש"ל שאפי' החולקים מודים כאל דשמה חמץ שבתוכו הוא מעמידו והפרי"ח תי' דהמחבר מחלק בין שירב במיד שהוא דין התריחוק ובין שירב בשוגג וחולק זה הוא מדרבי רי"ז הובא בב"י וכן א"ל לטעור והמ"מ לא ס"ל הכי חלוקה דרי"ז ואל"כ להט"ז והפרי"ח לין שום הכרח כלל שיסבור הרמב"ם דחמץ שנחבטל לפני הפסח חו"ל בפסח לאסור במשהו וכן משמעות לשון הרמב"ם בפ"א חמץ שנחבטל בדבר אחר תוך הפסח בין במינו ובין שלא במינו הר"ז חוסר בכ"ס כו' ועיי"ש בב"מ שגין לדעת הה"מ דבדרי' הרמב"ם ובין לפירושו דברי הרמב"ם דחוקים מאוד ולפי הג"ל ח"ש בפשיטות :

(מז) והנה הרב בעל תורת חסד הביא קושיית הלח"מ (בפ' ט"ו מהל' מוא"ס) על הרמב"ם דחמץ בפסח הו"ד דשיל"מ דל"כ מוא' פריך בע"י (ער). ליתני חמץ בפסח דלמא לא חיי' לא' משום דהו"ס' דשיל"מ ולא רגה לשטת אלא דשיל"מ ולבסוף הטעה דהא דחמץ הו"ד דשיל"מ היינו להקנת ר' יודא משמ' דרב דלמא הבדק לריד שיבטל וכיון שבעל שרי לאחר הפסח והו"ס' דשיל"מ אבל לפי דין המשנה לא היה מבטל ואל"כ חמץ שבער עליו הפסח אסור ולא היה דשיל"מ והשתא ח"ש דפריך בע"י אמתני' ליתני חמץ בפסח ובזה נתיישבה אלא הקושיא החסוראמה להרמב"ם מר' יוחנן דס"ל חמץ בפסח כנו"ט. והנה כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמר' סייע' לכתוב כמה וכמה גלויות בענין אחד ולהיות נכשל במסקנת דבריו בדבר פשוט שסחירת דברי מביאר בפי' המשניות להרמב"ם אמתני' דע"ז שס' אלו חסורין כו' ואל"כ חמץ בפסח בלבד בין במינו ובין שלא במינו במשהו ולאמנם ולא חולק דין חסורין שבתורה לפי שיתק בזמן קצוב ואין חסורין חסור לעצמו בלבד כשאר כל חסורין שבתורה שקדם הדבור בו אבל הוא חלוי בזמן וכשעבר הזמן סר האיסור ולפיכך לא התנה בו התלמוד כמו שהתנה ביו"ט וטבל כמו שהקדמנו עכ"ל הרמב"ם ז"ל וכוותו פשוטה מאוד שבה ליישב למה נקט בברייתא דמית' בע"י (עג) וכן ר"י ור"ל דלמתי שס' הכי כל האיסורין שבתורה בין במינו בין שלא במינו כנו"ט חמץ מטביל וי"י. ולא נקט נמי חמץ מתחמץ בפסח דאסור במשהו ואפי' שלא במינו ועל ר' יוחנן באמת לק"מ דהא ר"י ס"ל דחמץ בפסח כנו"ט אלא דהקושיא על ברייתא למה לא תשנה גם חמץ בפסח וקשה לרבא דס"ל במשהו מבריתא ולפי דברי בעל תורת חסד גם לרבא לק"מ דברייתא היתה לפני הקתנא דר' יודא הבדק לריד שיבטל ולא היה חמץ דשיל"מ. וביחוד יש לחמוה על הרב המחבר הג"ל בתשו' קמיתא בענין זה סי' י"ח הביא בעלמא ראי' זו שהרמב"ם שכתב דלמא לא תבטל בברייתא חמץ בפסח משום דהברייתא ס"ל דהו"ס' דשיל"מ :

(יז) ובאמת שלפי דעת הרב בעל תורת חסד דחמץ לא הו"ד דשיל"מ לר' יוחנן אלא בלא בטל אלא בבטלו הו"ס' במשהו א"כ ליד קאמר ר' יוחנן חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור כנו"ט משמע דש"י הם לגמרי מינו ושלא במינו והא' לא שוו כלל דשלא במינו בין בטלו ובין לא בטלו כנו"ט ובמינו בבטלו במשהו. ועוד קשה דלמא רבא הלכתא חמץ בזמנו כו' משמע דפליג אר' יוחנן ובאמת לא פליג כלל אלא דרבא מיירי לאחר דלמא רב יודא הבדק לריד שיבטל והכי הו"ד לריד לומר והשתא דלמא רב יודא הבדק לריד שיבטל חמץ בזמנו כו' וכו' דלא מני' למימר הכי משום דשלא במינו דס"ל במשהו הוא לאו מטעם דשיל"מ אלא משום דלמא תורה כל מחמת החמירו חכמים כמ"ש הרמב"ם (בפס"י מהל' מוא"ס) ובהא ל"ל ר' יוחנן להחמיר משום דהו"ס' חמץ מכל מתחלת לאסור תערובות דר"א חמיר ר' יוחנן כל חסורין שבתורה לין היתר מעטף לאיסור חמץ מחסורי מיד וחשירי חמיר אף שאור כל חקטירו ומפרש בגמ' (פסחים מג) דס"ל כר"א דדרשי כל ופריך בגמ' ח"ש לענין חמץ בפסח חמיר כו' ח"כ ר' יוחנן ל"ל דר"א ולכן לא מחמיר בזמן פסח מ"מ ובהא א"ל דר"א וע"כ דגם שלא במינו במשהו. מ"מ היה לרבא לומר והלכתא חמץ שלא במינו במשהו והשתא דלמא ר"י הבדק לריד שיבטל במינו נמי במשהו.

גחלי איסור קודם שנתערב והשתא מיימי המורדכי רחיה שפיר מעלים שנשרו דלף דלמך בגמ' מקלי קלי איסורא מ"מ אחתי הוי דשיל"מ ולא בטל דהוא דהנה מן הגחלים והם מעלים שלא הוזמנו והוי מוקפה. אלא ע"כ משום דלפי מזה שרי השתא גחלים זה לא היה ניכר איסורין והיינו מקלי קלי איסורא דליסורא דעלים ליכא הכא אלא גחלים ולא היה ניכר קודם שנתערבו אלא שיעור היותן גחלים בתערובות ודמי ממש להם דגניית דה' מיכרס מקודם בעורן שגלים רק דלם גידון במקורם הרי מתחלה מתחלה בעינבא הוי מבשיל"מ לרבא בע"כ שם אלא דלמ דנין כמו השתא דהוי יין והוי מולד בתערובות ולהכי לא הוי בגדר דשיל"מ ואין מילוק בין חם היה ניכר תחלה באיסור או שהיה אז היתר רק אם נשתנה בתערובות לניין אחר או לא :

(כא) והנה הל"ח בחי' ביזה (דף ד') הביא רח' לשיטת המורדכי משפח (כט). מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ופריך הש"ס מכיון דמודליק ב' פורחא הו"ל שברי כלים ומשי דעביד כר' מתנה דמורס עליהם עלים מוכיין וקשה מ"מ הא הוי דשיל"מ ולא שייך מקלי קלי איסורא שברי מיד כשמודליק כ"ס הו"ל שברי כלים ואסורא אע"כ כיון דבעת שנתערבו לא היה עלי' איסור ומתבטל שוב הוי מולד האיסור בתערובות ואין בהם דין דשיל"מ ל"ב ומזה יש לכאורה להוסיף דלפי' היה הדבר ניכר מקודם רק שהאיסור נהחדש לאחר התערובות אין בזה חומרא דשיל"מ וזמן כן בחזק שנתערבו לפני הפסח וכן חולקת טעמים דבכורות ותמורה. אמנם לפי הכ"ל לא דמי כלל דהכא שנתבטל הכלי בעלים שמרבה עליהם ממ"ל אי שברי כלי שם כלי עדיין עלי' משום שראוי' לעשות מלאכה דבהי פלניו ר"י ור"ס כמ"ס בשבת (קקד): ח"כ הרי הש"כ בעלים הוי מין בשאינו מינו. ואי שברי כלים הוו כעלים והשתא הוו מב"מ עם העלים ח"כ הרי מולד המיני בתערובות ולית ב' תומרה דשיל"מ כ"ל. אך הנה לדעת הרמב"ם בחמאה של נכרים המובא בטור יו"ד סי' קט"ו שאסור מפני הקוס שאינו מתבטל בתוך התחלה ששומד בפני עצמו וכמו שביאר הרב"ש שהוא ניכר ואינו מתערב. ח"כ הנה בכלים שמשקקים בהם לר' יהודה כשמורבה עליהם היתר במאי עסקינן אם כשמורבה עלים על הכלים ח"כ מזה מהני הא חף כשמודליק פורחא ונעשו שברי כלים אחתי הם ניכרים בהתערבות ואין בכלים אלא ח"כ מייירי דמערב לא שברי כלים אחרים שנשברו מעיו"ט ואין ניכרים ושפיר מתבטלי ח"כ היתחא אם שברי כלים אין עליהם שם כלי כלל יתחא דשפיר י"ל כסברא הכ"ל דמשנעשו מינן של השברי כלים לא היה בלא תערובות כלל והוי מולד האיסור בתערובות דהיינו מה שנעשו מב"מ עם התערובות זה לא היה מקודם שהי' כלים והוו מבשיל"מ כ"ל אלא במתא חף דר' יהודה בעי לגבי מוקפה בשברי כלים שהיה עושין מעין מלאכתן דוקא וכשעושין מעין מלאכה אין מעטעלן אותן מ"מ תורת כלי עליהם ושם כלי עליהם וכמ"ס בשבת (קקד): ורבא אמר אפי' ברה"ר ופירש"י כיון דבחדר כלי הוא בעלמא נמי לא פקע שם כלי מיני' ורבא ס"ל כר' יהודה כמ"ס התוס' שם ומיירי בשבועות מע"ס חלומה דגם לר' יהודה שם כלי על השברים ח"כ מוכח לפי' דלף דהוי מב"מ אפי' חלוי' בחר מעיקרא מ"מ לא הוי דשיל"מ משום דקודם שנתערב לא היה איסור. והשתא הנה להרמב"ם לשיטתו דמוכח מסוגיא דשבת סברא דכשלא היה איסור קודם שנעשה התערובות אין בו משום דשיל"מ ואף שהיה במילואת קודם התערובות כמו חמץ שנתערב קודם הפסח וחולקת טעמים וכלב. ח"כ מוכח מסוגיא דבכורות ותמורה דלענין דבר חשוב ל"א סברת המורדכי ומיושב הקוסא הכ"ל דפריך בעי' ליתני חמץ בפסח כ"ל דו"ל שפיר דהיינו בחמץ שנתערב לפני הפסח דמשום דשיל"מ ליכא ומשום דבר חשוב איכא כ"ל :

מפני התערבות משום חטאות שמתו בעלי' ופריך וזכור ד' זו' וגדי בימא והני נשתרי ומשני ר' יהודה ל"ל ברירה וקשה אחתי נבטל ברובה דהא בשופר היה קוין וכו"ט דחייסין שנת' ימות בעלי' של חטאת אחת עד שלא יהיה בשופר כ"א חדא ולא בטל. ו"ל דלכתה איכא חקנה סימתין עד שירבו בשופר עוד חטאות וכו"ט דאין מבטלין איסור לכתולה הא אין כוונתן לבטל האיסור אלא להשליך המעטה לשופר שיקריבו בשבילן אלא ע"כ ל"ל משום דמטבע לא בטלה דמשיבא ואחתי קשה הא לא היה ניכר האיסור ומוכרח מזה דלא מהני סברא זו אלא לדשיל"מ ולא לדברים החשובים שיתבטלו. אך לכאורה יש לדחות דהא קיימין לר' יהודה ור"י ס"ל מב"מ לא בטל. ואף דלשיטת התוס' ביבמות יבש ביבש בטל חף לר' יהודה מ"מ לאו כו"כ הדי ס"ל ור"ט בעלמא חזר בו מסברא זו כמ"ס בתוס' בוצחים (עג). ומנחות (כב): אמנם ו"ל דלכתה קשה לר' חנינא במנחות (כג). דס"ל דלר' דס"ל מב"מ לא בטל היינו דוקא אם אפשר לבטל להיות מתבטל והכא ח"ל לחטאת שמתו בעלי' שיוכר וגם לר' יהודה מב"מ בטל. וע"כ ל"ל דלא בטל משום חשיבות דמטבע ומוכח דלפי' כשלא היה ניכר האיסור מתחלה מ"מ ל"ב מיהו יש לדחות עפ"י מ"ס התוס' בוצחים ומנחות שם דלר' חנינא לא הוי כר' חייא הדיא דאין דוק מבטל דוק ואין מ"מ מבטל מ"ר גבי דם כיוסי יטוי"ש וא"כ ל"ק אי גס זו לא הוי כר"ח. אמנם כ"ל רח' מוכרחת וסורא ומ"ס דבכורות (נז). ובתמורה (ל). וכן השותפין שחלקו אחד נטל עשרה וא' נטל תשעה וכלב שכנגד הכלב חסורין ופריך ואל' י"ב לזכור חד מייירי לגבי כלב כו' וקשה הא אפי' אין ברירה ממה דבטל ברוב וע"כ משום דבע"כ לא בטלי וכו"כ הדי המיני"ט בספר קריית ספר הובא בשעה"מ (פ"ג מהל' גירושין) הרי חף דלא היה ניכר האיסור קודם שנתערב ואפי' לא בטל משום חשיבות בעלי' חיים ש"מ דלא מהני סברת המורדכי דלא ניכר האיסור כ"א לגבי דשיל"מ ולא לגבי דברים החשובים :

(כ) וליישוב קושיא זו לדעת הא"ה דס"ל דלף לגבי דברים החשובים מהני הסברא הכ"ל דלא ניכר קודם שנתערב שיתבטל ל"ל ע"כ דלוי"ה ס"ל דהא דלא ניכר בתערובות היינו שלא היה ניכר כלל מקודם כמו גניית שלא היה היין כלל מכונה בשם יין קודם שנתערב והיה מילואת אחרת והייט ענבים אבל משבא לכלל יין כבר נתערב ויש להסביר הדבר ביותר דהנה מולד דשיל"מ דלא בטל היינו בזמנו אבל שלא בזמנו בטל. ועפ"י י"ל הכא בין שצניגת דלמו בלויס לאוסרו מזה התערובות מב"מ ודשיל"מ והלא שנעשה מב"מ כבר היה מעורב ובעל מולד בתערובות האיסור ואף שכבר היה היין צענבי' מקודם מ"מ לא היה ענבים ולא יין וקיי"ל דבת שמה חלוי' כרבא בע"כ (סו). וא"ל היין מולד ממש שנתערב משל"כ המס גבי טעמים דגם לפני החלוקה היה שם טעמים עליהם ולא מיקרי מולד בתערובות. ואף שהאיסור נהחדש עתה מ"מ היה הדבר במילואת גס קודם התערבו. ובהו יתבאר לשון המורדכי בסופ"ק דשבת שכתב על דין גניית הכ"ל דלא דמי לדשיל"מ דה"מ כשהאיסור צעין מתחלה ואח"כ נתערב בהיתר בזמנו אבל הני לא נכרו מעולם כו' ואפי' עלים שנשרו מן הדקל מותרין להסיק ביו"ט ע"י שמרבה עליהם עלים מוכיין ומבטלין כיון דלית איסורין צעני' אע"כ שהעלים המוקיים הם צעין עפ"ל המורדכי ז"ל והדברים תמורה דהא גבי עלים היה האיסור ניכר תחלה דגם לפני התערובות מעת שנתלשו נחשכים וכבר עמד ע"ז הל"ח ומדחק מאלו ליישב דברי המורדכי אמנם לפי הכ"ל יתייבש הטעם בשי"ה דכללו של דבר המורדכי סובר דכל שנעשה מין בזמנו בתוך התערובות ולא קודם מתבטל שפיר ולא דקדק וכתב ואח"כ נתערב בהיתר בזמנו כו' דמה הולך לומר בזמנו וכו' דין דשיל"מ אחי' לאשמועין הכא אלא הכי קאמר דוקא שנעשה מב"מ קודם התערובות אבל הכא שנהנה מן העלים בעת שנעשו גחלים ואז אם נלך בחר העלים שהי' מיכרין הוי מבשיל"מ ושאלו הולכים בחר השתא דהוי גחלים ונעשה מב"מ הוי לא ניכר האיסור קודם שנתערב דלא היה

ענף ב תשובה יא

(א) הנה כבר נחבאר בע"ה בס' הקדום דעת הרמב"ם בדיון המנן בפסח דלא בטל משום דשיל"מ. ועתה נבאר ח"ה דעת יתר הפוסקים בזה. והחסום' בפסחים (ל). כתבו הטעם בחמץ בפסח לרצא במהרה משום חומרא דחמץ והר"ה' בפ' כ"ט כ' ג"כ הטעם משום חומרא דחמץ שהוא בכרת ולכן פסק בחמץ משש שעות ולמעלה עד הלילה דהוי רק חיסור ביטומות (ק"ע). מה לו חיסור כרת מה לו חיסור לאו ובפ' הערל (פג). פריך אהא דבעי רבא לומר שם דחתיכה של חטאת טהורה לא בטלה משום דהוי חיסור כרת וחתיכה חטאת עמומה בטוהרות בטלה משום דהוי חיסור לאו. והא רבא הוא דאמר כל בדאורייתא ל"ש חיסור לאו ול"ש חיסור כרת ומסיק בקושא (ואט"ג בדגמין פ' הערל אהא רבה מ"מ ל"ל רבא דהכי גרסינן התם בהאשה בתרא רבא וכן היא הגרסא שם בחי' הרשב"ה) ומה"ט לא יחא להו להחום' לפרש לרבא הטעם בחמץ דבמשוה משום חיסור כרת דח"ל תקשי נמי הכא והא רבא הוא דאמר כל בדאורייתא ל"ש חיסור לאו ול"ש חיסור כרת. עכ"פ מדברי הפוסקים האלו נראה דלא ס"ל הא דשיל"מ לא בטל בחמץ בפסח אמנם ל"ל דמודו בטעמא דשיל"מ דשיך גבי חמץ בפסח אלא דקשי' להו ח"כ כינה מניו ח"ה מאל' וע"כ הוכרחו לפרש משום חומרא דחמץ ובאמת הרמב"ם ס' (בפ' ט"ו מהל' מל"ס) אחר שביאר דשיל"מ ל"כ היינו בזמני אהל שג"כ בטל. ולא התנה על חמץ בפסח שהחורה אחרת כל מחמת לא תחלו לסיפק החמירו צ"י ולשוטתו חז"ל דס"ל כר"י דתעורבות חמץ בלאו מכל מחמת משח"כ בשאר חיסורין (וכמ"ס הטור בשמו בחי' תמ"ז וכן הר"ה' בשם' כלל י"ז הובא בב"י שם) ולכן החמירו גם חכמים ותעורבות חמץ לחסור אף שג"כ במשנה. אבל הר"ה' ס"ל כחכמים דחמץ שזה לשאר חיסורין לענין תעורבות וכמ"ס הטור שם וכן ס"ל להחום' ולכן הוקשה להם אמאי חמץ בפסח במשנהו שג"כ וע"כ הוכרחו לומר מטעם חומרת חמץ בכרת וב"י ולא בדילי' :

(ב) אלא דיש להוכיח מנ"ס הר"ה' בפסחים והחום' בע"י (סו: ד"ה רבא כו') דחמץ משש שעות עד הלילה

הוי בס' משמע דל"ל בחמץ דשיל"מ דאם הוי ס"ל דשיל"מ בחמץ היה חסר במשנהו גם משש שעות עד הלילה דהא יש לו מחירים עכ"פ אחר הפסח. אף הנה בעל מקו"ה כתב בס' תמ"ז דאחר שש דאכתי לא עבר בב"י לכו"ע לא הוי בכלל דשיל"מ לא בטל דהיינו דלענין אכילה אמרי' עד שתחללו באיסור וע"י ביטול השתא תחללו אחר הפסח דהיתר גמור מ"מ אם יחללו עתה לא יעבור בב"י וכשישהו בפסח יעבור בב"י. שוב ג"ל ע"פ מ"ס בשם' ברית אברהם ח' יו"ד (ס' ל"ז) בטעם הר"ן בדשיל"מ משום ששומד להיות היתר והוי מצינו דהיינו כר' שמעון דס"ל כל השומד לעשות כעשו דמי, והנה החום' בב"ק (עו: ד"ה כל השומד לזרוק כדורק דמי) כ' כיון דלא חזי' אור"ח ח"ה חושט' כולה מתמי' דלא כר"ס כ' מדי שמיטין לר"ה דאחר שחטת שח"ד לא שמה שמיטה קדשים נמי כ' דכל כמה דלא זרק כו' ואמאי חשיב ל"י שמיטה שח"ד הוי דלא משתייך בשר אלא בזריקת הדם הלא משעת שחטת הוי כדורק דכל השומד לזרוק כדורק דמי : וכתבו החום' בחי' ב' כיון דלא חזי' אור"ח ח"ה חושט' עד שיתקבל בזמן כדמשמע בפ"ק דפסחים דמלוא הוא להמחין מלזרוק עד שיתקבל כל סד הגשם הלכך בגמר השמיטה שעדיין לא נתקבל כל הדם ל"א כדורק דמי עכ"ל החום' הוי דאף שח"מ שומד לזרוק לבסוף מ"מ כיון דעכשיו שומד הדם להשתקל ולא

לזרוק ח"ה' בתר השתא ולא בתר בסוף ור"ה' בחמץ בע"פ דשומד השתא להחוסף עליו חיסור כרת בפסח ח"ה' בתר השתא ולא בתר בסוף שבפסח יהיה שומד להיות יותר דכיון דמדמינן מחוסר זמן למחוסר מעשה ה"ל איכא לזמני חמץ בע"פ לרס שלא נתקבל בכלי עדיין כ"ל :

(ג) וראיתי בספר תורת חסד (ס' ב') שחפס במוחלט דהחום' והר"ה' פליגי על הרמב"ם ולי"ל שמוחלט דשיל"מ בחמץ בפסח. והאריך מאוד לפתל בטעם החום' למה לא ס"ל דחמץ בפסח הוי דשיל"מ וחקך תחלה אם ס"ל להחום' סברת המרדכי המוצא ברמ"א יו"ד ס' ק"ב דדבר החוזר ואסור אין בו חומרא דשיל"מ והביא רמ"ה דהחום' ס"ל דדבר החי' הוא ג"כ בכלל דשיל"מ מחום' בינה (י) אהא דקאמר שם איכא חד דמערב בהו והקשו ליבטל ברובא ח"ה' דבע"ה לא בטלי חי חמי הול' דשיל"מ ולא בטל והא ח"ה' חוזר ואסור לוי"ט הבא וחס"ה הוי דשיל"מ ולא בטל הנה דבריו אלו נקודים משע"מ (פ"ב מהל' יו"ט יעו"ש) אלא שלא הביא דברי שעה"מ בשלימות ש"י שם דשני תירוצי החום' תלויים בזה דלפי' הוי ראשון ס"ל להחום' כהמרדכי ופי' ת' אחרון ס"ל דלא כהמרדכי ח"כ החום' עלמס מסופקים בזה. גם י"ל דמוקף לא דמי לחמץ בפסח לפמ"ש למעלה דסברא דחוזר ואסור היינו על החמץ המעורב בתעורבות ובפסח ודאי יוחזר לחיסוריו ח"ל משום צטול ברוב ומה שנתבטל לפי הפסח ולא הל עליו שם חיסור כלל ל"ל להיט שטריס דחמץ בפסח לא הוי דשיל"מ כ"ל בשם' הקודמת. והשתא י"ל לפמ"ש כל האחרונים וגם המחבר תורת חסד בענינו דסברא דחוזר לא שייכא אלא לסברת הר"ן דשיל"מ הוי מצינו והשתא בהיני גזלות אם תחסר הגזל המעורב לוי"ט הבא היינו ע"כ בדלא חזינו להו לוי"ט הבא (וכ"כ בשעה"מ ובעל תורת חסד בענינו) וח"כ כולן נאסרים ולא י"ל מכלל מצינו בזה שחזרין ונאסרין עד דבמיו החול הוי הכל היתר ובימי יו"ט הוי הכל חיסור משח"כ בחמץ דלפסה הבא יהי' החמץ נאסר ושאר היתר והוי מבשח"מ. וכלל"ה י"ל נמי לפי הסברא שבי' האחרונים והיורה המחבר תורת חסד דלכר"ן דטעמא דשיל"מ משום מצינו היינו בדבר לא אהל יבש ציב"ש ל"ש טעם זה אלא לכו"ע הטעם משום עד שתחללו באיסור תחללו ביהתר אחר זמן האיסור. וחז"ל נמי לא מהני לבטל חומרת דשיל"מ אלא לטעם הר"ן ח"כ ציב"ש ציב"ש לא שייך כלל לומר דמשום דחוזר ואסור לא הוי בכלל דשיל"מ וח"כ החום' דמיידי גזלות דהוי יבש ציב"ש שפיר כתבו דהוי דשיל"מ אף דחז"ל לאו"ה הבא והחמי' על צעל ת"ה שלא העיר בזה כלום :

(ד) והנה לכאורה יש להוכיח מנ"ס החום' במקום אחר דשמוי' קמא דחום' עיקר דהכא גבי גזלות לא

הוי דשיל"מ דהנה לכאורה קשה בהא דאמר בסוגי' דבילה שם (י) לימא מסייעא ל"י לר"ה דאמר רוב וקרב הלך אחר הרוב. והיינו מסייעא לימא דרוב וקרב שוים דשניהם סברות דאורייתא והכא הוי ספיקא ודשיל"מ אפי' ספיקא חסור. ובאמת הרמב"ם כ' הטעם משום ס' מוכן דאסור וכתבנו במקום אחר ליישב שיטתו דלכאורה הוא נגד הגמ' דס"ל דקורבא דמוכה אפי' לר"ה לא גרע מרובא והכא הוי קורבא דמוכה ומוכה מנגמ' כר"ה בקורבא דלא מוכה דרובא עדיף דח"ה דקורבא דלא מוכה לא גרע מרובא ח"כ קורבא דמוכה עדיף מרובא וח"ה אפי' בס' מוכן שרי דלא הוי ס' השקול אלא דרוב עדיף מקורבא דלא מוכה וח"כ י"ל שפיר דקורבא דמוכה לא עדיף מרובא אלא שוים הם והוי ס' מוכן ואסור וכל זה להרמב"ם אהל החום' ס"ל דקורבא דמוכה נמי גרע מרובא ובהי' מיידי ר' חנינא וכו"ש בב"ב (כג:) דהא שחורים וכו' אפי' שם ומוכה דלמינה מינה. וח"כ קשה מל"ל דרוב וקרב הלך אחר הרוב דלמה שוין לא עדיף אסור משום דהוי דשיל"מ אלא ע"כ דהעיקר דמוקף לא הוי דשיל"מ משום דחוזר ואסור כ"ל אמנם יש לדחות דהנה לפמ"ש הגלגל ודכ"ן הובאו ביניה יוסף (בהל' שבת ס' פ"ה) דבשל עכו"ס ליכא מוקףא וכן

נמי ליכא למינח משום מוקףא דלואר דגוי משום הכנה לגוי שהכל מוכן אללו וזיון שהוא מוכן לחם אחד מוכן הוא לכל. אך גם לפי"ז היינו עדים שהיה בשרו מושא"כ בדבר הניזון שיש לומר שיהיה תחלה של הפקד לא שיד לומר דעתו של העכו"ם עליו:

(ז) והנה בספרי האחרונים חלגי חמלא דבר מנחה שהעירוב צ"ע מלאחי שהקפידו עליה בזה דלמור לימא מסייע לר"ח הוא כתובה בהרבה מספרי האחרונים ז"ל וגם תי' מלחין הכן לעכו"ם מלאחי ח"ל בעטרת פו שהביא ע"ש הגאון הנפלא בעל ח'ות. אך הנה בספר הג"ל נוסף בקפידא עדיין לש' ר"ת בתוס' (ג'): ד"ה ואחרות כו' דס' אחד בגופו וס' ח' בתעניות שרי אפי' בדשיל"מ. וכל הגשיון בדבריו יראה כי חף שהמחבר ז"ל ה' גאון ובעל שכל נפלא מ"מ קשיתו כאן הוא ע"ד הדרוש ואפשר לדחותה בק"ל וגם לחיט' ס' ח' בגופו וא' בתעניות מלאח שיש לומר חסול' אחריו מינה כדלמור בגמ' מ"מ כו' אך חי קשיו הא קשיו שהחוס' שם (ד"ה חד כו') כ' ח' וז"ל ובי חליק לקולא בדבר שיש לו מתירים וי"ל האולי ונשאר כו'. ומא' מקשו והא הוי ס"ס שמה הוי מינה וחד חילי לעלמא ואפילו תימא אחריו מינה שמה דעכו"ם מינה והוי ס"ס בדשיל"מ דשרי דמח"ט מוכיח דרוב וקרבא הלך אחר הרוב כנ"ל וזה תמיכה מ' תי' הג"ל ועל מה"י. האומנם שיש לדמוק ולקיים התי' מדרמור בגמ' לימא מתני' רבי הוא כו' וא' מיירי בהלכות דלויכא לספוקי גם בשל נכריס ח"כ מאי פריך שאני בזה דלויכא ס"ס. מ"מ הוא דיוק גדול דלדבריה תקשי אננ' גופה מאי פריך לימא שאני בזה דלויכא ס"ס. וגם סופא דמתני' בתוך הלך אחר הרוב ח"כ ליכא לספוקי שמה שזכר דמנ"י אי לר"ח דהלך אחר הרוב ח"כ ליכא לספוקי שמה שזכר זה אחר אלא מעלמא דלוא' בחר רובא. וכ"ה ה"ע יגול בחר רובא דעלמא ושל עכו"ם הם דהוי רובא דעלמא זה אינו דלא שיטת יוחר מל' ריס וכמ"ס ב"ב (כ"ג.) ועיי"ש בתוס' (עמוד ב' ד"ה בדלויכא כו') אלא דבתוך לו'. איכא של שורא ושל דשיל"מ ודאי ס' השקול ומ"מ כיון דרובא מנגד לקרבא דשוכר זה חלוא' בתרי' ואי רק ס' אחד אס של ישראל או של עכו"ם. וכן לאביי דמנ"י בדף וחי קורבא עדיף ויכריז שס' ח"כ ליכא למתלי כלל בעכו"ם והוי רק ס' אחד והסתא ח"ה גם הקושא הראשונה דע"כ דמתני' אי דס"ל כנ"ל דהלך אחר הרוב או בדף (מנ"י) וא"כ ליכא לספק הכא בשל שוכר גופי' ולוכא אלא ס' אחד. וזה דמקשו החוס' ובי תלי' לקולא ותי' דהואלי ונשאר במיקומם וודאי בכה"ג תלי' לקולא והיינו דזה עדיף מקורבא אלא כאן נמלא כ"ה. ומ"מ דחוק קתא:

(ח) לבן נ"ל בזה דרך אחרת דהנה ב"ב (כ"ג.) פריך לר' תינא דלמור רוב וקרבא הלך אחר הרוב ממתי' נפול הנמלא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השוכר ואע"ג דלויכא אחריו דנפיש מינה בדלויכא ח"ה אימא סופא חוק מנ' אמה הרי הוא של מולאו וחי דלויכא וודאי משהוא נפל הב"ב במדרה ופירש"י כולה מתני' מתרבה במדרה בגולא שאני יכול לשעף אלא בדיווי מעט מעט הלך חוק לו' אמה של בעל השוכר ואע"ג דלויכא אחריו דנפיש מינה דכל המדרה אינו מדרה יותר מנ' וחוק של לו' של מולאו דכיון דלמ' יותר מנ' זה ילא חוק לו' נפק לו' מתורת מדרה וקס לו'. בתורת מפרים ויכריז למתלי בחר רובא דעלמא עכ"ל והסתא מהך מתני' מוכח ע"כ או דלוא' בחר קורבא וכספדת הנקשה. או דמיירי במדרה וחלוא' בחר רובא וכו"ה אלא זה אין לומר כלל דקורבא ורובא ספיקא הוי ושיניה שויס דל"כ מנ"י אי סס"ד דמקשה חמאי בירוש' של בעל השוכר הא ספיקא ה' ומתלה לבעל השוכר ומתלה של מולאו כמו מתלה על מתלה שמהם יתלקו. וא' מיירי במדרה לומר דכיון דספיקא דה' הנמ"ה דהא בגמלא ליכא חוקה דמנומא כמ"ס התוס' שם ד"ה חוק דנ' שמינע בסיפא מנלא בין שני שבתות כו' מנ"מ יתלקו ואף דמיירי בסתמא ואפי' המולאו הוא

ואין דין הכנה לעכו"ם ח"כ היכי קאמר לימא מסייע לר"ח דרוב וקרבא הלך אחר הרוב ואפי' בקורבא דמוכה כנ"ל הא אדרבה לפי"ז יגול בחר רובא דעלמא דהוי עכו"ם ואין דין הכנה בשל עכו"ם ושרי. אך י"ל דמ"מ אס העכו"ם ידע שהגול שלו פרה לעלמא והוי יאוס בעינ' והפקד ואינו שלו וזריך ודאי הכנה. אומנם כשלא נתייחס או דלא ידע והוי יאוס שלא מדעת דקיי"ל דלא הוי יאוס ח"ה הכנה. וא"כ הוי ספק והסתא גבי זיון שחוריס כו' הוי ס"ס שמה אחרפיו ואפי' חל"ל דמעלמא חתי דעכו"ם יגונה דהוי רובא דעלמא ולא נתייחס וא"ה הכנה והר"ן לטעמיה דס"ס שרי אף בדשיל"מ (כמ"ס בש"ך יו"ד סי' ק"ה ס"ק י"ז) אבל בזה דפריך ולבטל ברובא שפיר לא בטל משום דשיל"מ דל"ט דהוי ס' מוכן מ"מ פסטיא דדשיל"מ אפי' ספיקא לא בטל וכמ"ס בדרייחא דריס בינא וספיקא אסורה ואס' נתעברה באלף כולן אסורות:

(ה) אף הנה עיקר דין זה דלחין מוקףא בשל עכו"ם הוא מיושגמ"י פ' אין לדין אמתני' מלודות חיה ועופות ודגים כו' ח"ה הירושלמי ר' חייא רבה ור' שמעון בר רבי חד אמר העכו"ם לריך הכן וחורנה אמר אין העכו"ם לריך הכן ולא ידעין מלח אמר דא' ונולו אמר דא'. מן מה דרב מבט' מתוקמא ר' חייא רבה והוא ח"ה הן היתה והוא ח"ה שיררת הות עברה ורבינא אכל מינה תלוינא כי דו אמר אין העכו"ם לריך הכן. ובפנ"י בינא (ד"ה) דפריך בגמ' אמתני' דמלודות כו' לא יטול כו' ונועשה כו' מעשה לסחור חסורי מחסורא כו' הקשה ז"ל מאי פריך בפשטות מעשה לסחור הא קיי"ל דשל עכו"ם ח"ה הכן. וכו' דלפטר דמשום זה השמינו הרשונים דין זה משום דלחך דקן מוצאר צירושלמי מ"מ מדפריך בגמ' מעשה לסחור משמע דל"ל דלחין עכו"ם לריך הכן. ורלחי' בס' עטרת פו להגאון מו"ה ואביל חייגר תי' על קושא זו צבינא (ג.) על החוס' ד"ה גזירה שמה יעלה ויתלט כו' דשאני הכא דלחך דביר הגכרי' לתלט בשל מ"מ אלו חולשה הגכרי' ציו"ט והי' הן ככלל חיסור פה"ע וחי לא שיד בזה לומר של נכרי ח"ה הכן. פי' דממילא חיתקלף בהש"מ כיון דלפי' יתלשנה הגכרי' תהיה אסורה לשרא' משום פה"ע. אך אומנם החוס' לא ס"ל כן דעיקר המוקףא החס' תליה בלחיסור פה"ע. שהקשו אסויא דהחס' למה ליה טעמא דמוקףא תיפוק ליה משום פה"ע וחי' דהחס' מיירי בדבר דבעי מלא ותינא יעו"ש ובאמתה שבעל ע"פ כתב שם תי' על קשיית הפנ"י רק לפי מה שח' שם הגאון מה"ה רע"ה קשיית החוס' הג"ל. אבל לפי דברי החוס' קשיית הפנ"י והשע קמה וגם נלזה ויהיה מוכח דהחוס' ל"ל דין זה דירושלמי דשל עכו"ם ח"ה הכן וממילא דהדרא קשיין לדחתא דלמור בגמ' לימא מסייע ליה לר"ח דרוב וקרבא הלך אחר הרוב לימא דרוב וקרבא שוים ומשום דשיל"מ הוי ספק להחמיר כמו החס' צבינא שגלדה ס' יו"ט ס' חול:

(ו) אף הנה באמת אפי' לימא דהכא גבי גזלות לא הוי דשיל"מ אין זה מעלה ארובה כלל לקושא זו דלפילו בלא סברא דדשיל"מ קשה דהא קיי"ל ספק מוכן אסור ואפילו ר"פ דל"ל גבי צבינא דס' אסורה משום דשיל"מ מודה ע"כ דס' מוכן אסור דזה משנה וברייתא לקמן (כ"ה) אלא רק גבי צבינא ס' לר"פ דלחין לאסור דשיל"מ מוכין משום חסורי חסורי' אינה אלא משום גזירה דפה"ע אבל ס' מוקףא תמינא כעין דלורייתא וכמ"ס גם בתו"כ בסוגיא קמייתא דבינא הביחו הרש"ח ז"ל. אך הנה לפנ"ש בתמיס דעיס להראב"ד (ס' קב"ה) דעת רבינו זח"ה בטעם דלחין הכן לעכו"ם משום דלחין כח ביד העכו"ם לדחות ולהקטין דבר הראוי מתחלה לכל אדם שיהא אסור לשרא' מפני דעת העכו"ם ודחיותו וכש"כ דלא חסרי' מסתמא עכ"ל ופנ"י הנה לא ק"מ דלחין הכן לעכו"ם לא שיד אלא בדבר שהיה צידו קודם יו"ט אבל בגולא שלא היה צידו כלל והיה של הפקד והוא מוקףא ממילא בלא דהיי' העכו"ם והוי שפיר מוקףא. אכן ככלל כתב טעם אחר ח"ה וכן

הוא דחוק מאוד כנאות דברי החס' לומר בעירוב הקילו משום דלזין שייך כאן דשיל"מ שח"ל לשנה הבאה דח"כ חזן זה קולא דעירוב :

(יא) ולענ"ד

נראה ליישב דברי החס' בח"ל והיינו דידוע דלחכא שני טעמים בדשיל"מ הא' הוא טעמי' דרש"י דעד שתכלנו ביאסור ע"י ביטול שתכלנו אחר זמן איסורו בהיתר גמור. וטעם הר"ן משום מב"מ ופי' דברי הר"ן הגם כיצבם ביצבם דל"י יהאכל בטל במב"מ כו"ש החס' ביצמות (פ"ב). דלאל בחר שם העצם ה"ל בטל דשיל"מ כיצבם ביצבם. וכן ס' דשיל"מ מטעם הר"ן חזן שייך לאוסרו אלא מטעם דרש"י שייך שפיר עד שתכלנו כו' גם כס' דשיל"מ. והסתא דלעולם יליף ר"א שפיר בריש בילה ס' י"ל מתערבות והיינו יבש כיצבם דכו' הנה בילה בלילים דשטעם עד שתכלנו שייך כס' כמו דתערבות ואפשר דס' חמור טפי אבל בלה בלה דלחכא טעם הר"ן חזן ללמוד ס' מתערבות והסתא הא דלחכא ר"א בסוף בילה גבי עירוב דשיל"מ לא בטל היינו מוס ומלח בעטה דהוי כמו לח בלה שנתערב ונבלל יפה בטלו. וזוה לא הקילו בעירוב ויחר מבשר אסורין דדינא הוא דהוי כמו מב"מ דלא בטל. ומ"ש החס' בעירובין דבעירוב הקילו כס' דשיל"מ היינו משום דכס' לא שייך אלא טעם דרש"י עד שתכלנו כו' וזוה הקילו בעירוב דהוי איסור קל ובחמת לפי"י גם דתערבות יבש כיצבם בעירוב הקילו דתערבות יבש כיצבם וספיקא שוים בדשיל"מ. אך הנה עדיין יש להקשות לפנ"ס החס' במנחות (כ"ב) דר"ת חזר בו מסברא הל"ל דיבש כיצבם במב"מ בטל לר"י דלזין חילוק בין לח ליבש. ח"כ הדרא קוש' ה"ל חמס י"ל דגם לר"ת לק"מ דהחוס' כתבו שם לפי חזרת ר"ת ס"ל לר' יוחנן דבחר במבטל חז"ל וח"כ פלי' כ"ל סברת הר"ן כלל דיל"מ אסור משום מב"מ דהוי רק נלמד דבחר בטל חז"ל וכו' שהערנו זוה בתשוב' הקודמת. ושם בבינה דמנשי ר"א הוי ל' דשיל"מ היינו לר' יוחנן שם דהקוש' חז"ל חליב' כמו שחזר שם הניחא לר"ל אלא לר' יוחנן. ור' יוחנן ודאי דדמי ספיקא לתערבות מב"מ דשיל"מ דחד טעמא הוא עד שתכלנו כו' אבל מב"מ לא ס"ל לר' יוחנן ע"כ כ"ל דבחר במבטל חז"ל. ור"א דלחכא בסוף בילה גבי עסא דהוי דשיל"מ היינו לדין דקיי"ל כטעם דהר"ן ג"כ כמו שפ' לדעת הר"ף כן. והסתא לדין חזן הכרח כלל לכל עיקר סברת ר' חשי' דדשיל"מ ספקא חסור. וזי משום דקדשא ספקא חסור דקדמי דברייא. הא לדין דקיי"ל דס"ל הכנה לק"מ כדחזר שם הניחא לרבה אלא דהקוש' הוא רק לר' יוחנן דס"ל הטעם משום מש". ור"חיו שכי' בל"ה שם דחזן הכרח דהר"ף סובר להלכה דס' דשיל"מ חסור אלא שלא שם שם הסוגיא כמ"ס. והל"ה הביא ג"כ רח"י מומחאות (ס"ח) דרב דבי ר"א חלכו בנפסא דשיבסר קסברי חדש בחול' דלורייתא ופירש"י הלכך חיישי' לנפיקא אלמא דחי לאו דלורייתא הו' חליי וחלע' דהוי דשיל"מ חלל ע"כ דלהלכה גם ר"א מודה דס' דשיל"מ שרי :

(יב) שוב

כ"ל לפרש דחפ' ס"ל להר"ף דס' דשיל"מ חסור מ"מ חזן שאני. עפ"י מ"ש בשער המלך (פ"א) מהל' חז"מ ה' ה' בשם הרב רחש יוסף דטעמין' דר' יוחנן דס"ל חזן בטל אף דהוי דשיל"מ היינו משום דלא חשבי יל"מ אלא כשהאיסור הוא מחמת עצמו אבל כשהסבר המעשר הוא חסור מחמת הזמן בלה ל"א דשיל"מ דהוא עצמו מותר הוא וביום שנאסר בו חזן לו היתר לעולם ובילה שטלדה ביו"ט שאני שלא ה' לה שעת הכושר מעולם אחר שטלדה הו"ל כחוסר מעיקרו. וז"ל שזה לא שייך לשיטת הר"ן דדשיל"מ לא בטל משום דהוי מב"מ דשנייה היתר. דלדבריה כיון שה' לו שעת הכושר ואין איסורו עצמי אלא חזיו בזמן הוי יותר היתר ולא בטל טפי אלא דר"י ס"ל דבחר במבטל חז"ל וז"ל טעם הר"ן כלל אבל חזן דס"ל דחזן כפסחא הוי דשיל"מ הוא משום טעם הר"ן ואף שה' לו שעת הכושר הוי יל"מ וז"ל. והנה מלחר שטעמא זה של הר"ן לא שייך להחמיר בספק ב"א דתערבות ע"כ ס"ל להר"ף

הוא ח' מבעל השוכבין. וח"כ שפיר קאמר הכא לימא מסייע ל' לר"ה דרוב עדין דשנייה שוים ח"א לומר מומח' דכ"ב :

(ט) ולכאורה

יש להוכיח מדברי החס' דס"ל דחזן כפסח לא הוי דשיל"מ דהנה החס' כתבו כפסח' (ג) ד"ה אמר רבא כו' ועוד חומר ר"ת דלא גרסי' במשאו כרב וכן משמע בה"ג דלא גרס ל' וסבר רבא גם בחזן כר' יוחנן והא דלא פסק בהדיא הל' כר' משום דהוי חמיונא שלא פסק כותי' אלא בזמנו כו' וח"א דהוי ס"ל להחוס' דחזן כפסח הוי דשיל"מ חזן אמרו דלא פסק כבד' כר' משום דהוי טעמא הא רבא ח"א ל' למסבר כר' יוחנן לגמרי משום דחזן כפסח במב"מ במשור כיון דקיי"ל דשיל"מ ל"ב בחזן כפסח ור"י סבר בין בזמנו ובין שלב"מ כו"ט. אך יש לדחות דכיון שאינו גורם במשור כרב אלא דרבא אמר סתם בין בזמנו ובין שלב"מ אסור חזן סברא שיה' חלוק בין מיט לשל"מ ולא יזכר מזה רבא כלום אלא דחי לא גרסי' במשור כרב ע"כ דגם הוא סבר כר' יוחנן דחזן כפסח לא הוי דשיל"מ. אבל חז' גרסי' במשור כרב י"ל שפיר דתערבות מב"מ הוי משום דשיל"מ. עכ"פ מדברי החס' חזן רח"י ברוכה לל"ל דשיל"מ בחזן ל"ב :

(י) עוד

הביא בעל ת"ח רח"י מהר"ף דס"ל דחזן כפסח לא הוי דשיל"מ דכ' אפלוהתא דמר עוקצא ושמואל כפסחים (כו). אס' בעינן נחבקנו ממש. וכיון דלא חיפסקא בהא מלתא הלבחא בהדיא עבדינן לחומרא דהו"ל ס' דלורייתא והג"מ למילכנוהו בעינייהו אבל חי משתכחי בהדי ביטולא ולא נחבקנו כיון דאיסור תערובת חזן דרבנן במשור לא אסרינן להחוס' ביטולא משום דס' דרבנן לקולא וח"א דהר"ף ס"ל דחפ"ס הוי דשיל"מ אף ספיקא דרבנן לחומרא ושבו הביא מוסרי תרומות שחלה ס' ג"כ דהוי ס' דרבנן לקולא וח"א כ' אבל קשיא לרבינו עלה הלא ס' מוכן חסור חל"ג דהוי ס' דרבנן כיון שיל"מ אחר יו"ט חז"ל לחומרא והוא מבעלי החס' (וכמ"ס רבינו הגר"ז בקו"א לה' נדה ס' ק"פ ס"ק ב' שטדע שחרת הטרומות שחלה ס' ג"כ רבו ר"י בעל התוס' וזה לא חל דעת הר"ף דס"ל דבספיקא דדינא לס"ל ספק בדשיל"מ לחומרא אלא שדחה שח"כ שהר"ף סובר שיש חילוק כס' דשיל"מ בין ס' במניאות לס' דדינא לא הוי שח"ה הר"ף מלבד זאת. ולענ"ד נראה לדחות רח"י זו מהר"ף. דהנה יש לבאר דברי החס' בעירובין (מ"ה) ד"ה אבש"א ח"ה ס' ש' חל"ג דהוי ס' דבר שיש לו מתירים ואמר ר' חשי' בריש בילה דדשיל"מ חפ"י בחלף לא בטל חפ"י כפסק דבריהם בעירוב הקלו עכ"ל. והנה דברים אלו נלמדה תנאים דהא דזק ל"ט משיק ר"א גם לגבי עירוב דשיל"מ בחלף לא בטל ובריש בילה יליף ר"א דספק דשיל"מ חסור מזהל דלא בטל אבש"א ח"ה ס' וזק חל"ג דגבי עירוב הקילו לענין ס' והחמיר לענין תערובת ח"כ חזן יליף ר"א בריש בילה ס' מתערבות. ועמדו ע"ז כל האחרונים ור"חיו שגם בעל חזקת חסד עמד ע"ז. ותי' דפ' דבריהם דבעירוב הקילו היינו רק הכא דעכשו חזן לרס שום היתר אס קט שבינה בלוקייטוס ומה שיה' להס היתר לאחר יו"ט זה לא חסוב יל"מ שחזר לאיסורו לשנה הבאה. משח"כ התם כסוף בילה שזן היתר לזובלם כאן שפיר חסור להלכו ולחללו חזן לתחוס חזן דהוי דשיל"מ. ונפלאחי עליו מאוד חז' כ' דהסתא חזן להס שום היתר והיינו חפ"י שחומס חזן. והא זה נגד גמורא ערוכה עירובין (מ"א:) פירוח שילאו חזן לתחוס בשוגג יחלנו במזיד לא יחלנו ומוקי לה בגמ' שלא במקומן יעיי"ש ובחוס' ש' דהלכות תת"ק. ואף שדחו שם הר"א דלא קאסינן שוגג אטו מוזר מ"מ הר"א מר"ס דסובר להלכה כרבנן לא מדה. ואף שרש"י ס' בשוגג יחלנו בנזק שח"ס שם ס' יש אדם שיערב כו' ודקדק המהרש"א דלחזתו אדם עצמו חסור. ודברי רש"י והבא גם במג"א (ס' ת"ה ס"ק ט"ו) מ"מ בעביס לא שייך לומר דבאזו בשביל זה חז' זה. ור"חיו שכדברי בעל חזקת חסד כ' ג"כ בספר זית רענן להגאון מקוטנא ונפלאחי גם עליו כמ"ל. ומה שם שלמי חסד שביאר דבר זה בעל

להר"ף דס' בחמץ דרבנן הו' להקל ואין בו משום דשיל"מ :

(יג) הנה הו'לא מכל הנ"ל דדעת הרמב"ם והרמב"ן וסה"ת דחמץ בפסח הו' דשיל"מ ומדברי החס' והרמ"ם אין הכרח כ"כ לסל"מ דשיל"מ בחמץ רק ההמדרבי כ' בפ' כ"ט סי' תקצ"ג בשם רבינו חיים דדבר החזיר והסור אין בו משום דשיל"מ ל"ב. והנה דעת האחרונים מודע שהרמ"א בת"ח פסק כדעת המדרבי והמש"ל חלק ו' עיקר כהרמב"ם ומו"א הביא בס' הגו"ל ס"ק מ' דברי נקד"ה כהרמב"ם והוא חלק עליו וכן הח"י ס"ל עיקר כהמדרבי. והפ"ח כ' להחמיר כדעת המדרבי ושכן נראה מהרמ"ם דלא הו' דשיל"מ משום שחזר לחסורו הלא הטעם דאוסר במשכו משום חומרא דחמץ ושכן נראה לו עיקר החמיר. וכבר בארנו בע"ה מדברי הרמ"ם אין הכרח. וגם ממה דבע"פ בטל בס' אין ראי' דחמץ בפסח לא הו' דשיל"מ. וע"כ נראה שאין לרבות לנמיר דברי הרמב"ם והרמב"ן וסה"ת מהלכה וידון בספיקא דריגא :

תשובה יא

ענף ג

(א) אחר שנתבאר בס' הקדומים מחלוקת הפוסקים וסברותיהם בטעם דחמץ לא בטל חי הו' משום דשיל"מ או חומרא דחמץ יש לבאר הנפקותא שבין הסברות הנ"ל. והנה בעל חורת הסד חשב ששה חלקים לדינא בין הפוסקים הנ"ל ח' חמץ שנתערב בע"פ משם שעות ולמעלה ב' חמץ נוקשה ג' יבש ביבש ד' ספק משוה ה' ס"ס דלי הו' ישל"מ אין להחיר כ"ל לאורך כמ"ס הרמ"א (ס' ק"י ס"ח) ו' לפמ"ש הש"ך (ביו"ד ס' ק"י ס"ק ג') דבדבר שיל"מ אין להחיר בתערובת בגלל אחד מהם לים ח"כ ה"נ בחמץ חי הו' דשיל"מ אין להחיר בזה. ולעג"ל נראה עוד נפקותא אחרת כגון אם החסור הוא משום דשיל"מ אינו רק באכילה אבל בשהי' מותר דאם באכילה בשהי' שוב אין לו מחירים אבל אם החסור במשכו הוא מזה חומרא דחמץ חסור חף להסחי' וכמ"ס הרמ"א (רי"ש סי' תנ"ז) ואריך לשרוף הכל והיא נפקותא ז'. עוד יש נפקותא באם המאכל עתיד להתחלק עד שיעבור הפסח לא מיקרי יל"מ אבל אם הטעם משום חומרא דחמץ אין חילוק בין אם יתקבל המאכל או לא. וכל זה יש לבאר בע"ה ולגסות דבר אולי טבל להשוות בקצתם או ברובם דעת הפוסקים ואפשר פלוגתא לא מפשין. וגם לחקור הו'לא לדינא להלכה ולמעשה :

(ב) והנה בנפקותא הראשונה בדיון חמץ משם שעות ולמעלה. כבר כתבנו בס' הקדום בע"ה סברא נכונה דגם לדעת הרמב"ם בטל בס'. משום דשיל"מ הו' טעמא שגומד להיות היצר והרי הוא מעתה כהיתר כדס"ל לר"ם בכ"מ כל העומד לעשות כעשוי דמי וחמץ משם שעות ולמעלה עומד להיות נחוש עליו חסור בפסח (עיי"ש חות ב') וגם דעת המק"ח (בס' תמו"ז ס"ק ה') וכו"כ הגאון ממו"ה רע"א בסוף ספרו דו"ח דחמץ משם שעות ולמעלה שאם יאכלנה טעה לא יעבור באיסור ב"י. לא שייך לומר בחמץ שנתערב מו' שעות ולמעלה עד שתאכלנו כעשוי ע"י ביטול תאכלנו אחר הפסח בסיחרי אחרי שגם להסחתו לריב ביטול ומו"א חות להסחתו ע"י ביטול מלאכות ע"י ביטול. והנה הרמב"ם כ' (בפ"א מהל' חמץ הל' ה') חמץ שנתערב בדבר אחר חוד הפסח בין במיני ובין שלב"מ הרי זה חסור בביש. ומלשון זה משמע דוקא חוד הפסח אבל לפני הפסח לא דמתבטל בס'. והר"מ כתב דלפי הטעם ש' הרמב"ם בחמץ בפסח משום דשיל"מ ה"ה בחמץ משם שעות ולמעלה הו' במשכו. והר"מ כתב דזה לא שייך אלא בתערובת מצ"מ אבל שלב"מ כיון

דטעמא דחמץ במשכו הוא משום דכתיב כל מחמץ ל"ת כמ"ס הרמב"ם בפ' ט"ו מהל' מ"ח"ס היינו בחוד הפסח דכתיב ב' האי קרא אבל משם שעות ולמעלה דלא כתב ב' כל לא הו' במשכו. והנה הכ"מ הביא שם תהלה מחלוקת הפוסקים דהר"ן פי' דהא דקרי זמנו היינו גם ע"פ משם שעות נכלל בזה דלי לא הו' בכלל זמנו הו' בכלל שלא בזמנו והו' ח"ל אבל הרמב"ם והרמ"ם וסוג' ס"ל שאר באר רבא לפרש אלא חסור החמץ בחוד הפסח והחירו לאחר הפסח אבל ענין חסור משם שעות ולמעלה לא חש להזכירו דהרי הוא כשאר חסורין. ופי' מ"ס הה"מ דדעת הרמב"ם דמשם שעות ולמעלה במיני במשכו משום דהו' דשיל"מ ושלב"מ בס' ח"כ ה' לו לרבא להשיעורו גם דין זה כיון דפשוט כן בשאר חסורין דהא דחמץ בפסח הו' דשיל"מ אינו פשוט כ"כ דהא ר' יוחנן ל"ס ל' הכי וז"ל הי"ל לאשמועינן דחמץ משם שעות ולמעלה במיני לא בטל וגם חט"ב דבמיני ל"ב שלא במיני בטל ודלא כרב דגזר שאינו מינו אטו מינו משום דלדידי' במיני לא בטל מדאורייתא ולכן גזר גם שלב"ב אבל לרבא משם שעות ולמעלה דבמיני הו' רק דרבנן משום דשיל"מ לא גזר שלב"ב אטו מינו. שוב נ"ל שכן משמעות דברי הרמב"ם בפט"ו מהל' מ"ח"ס שכ' חמץ חט"ב שהוא מחסורי חורה אינו בכללות חלו לפי שטין התערובות חסורה לעולם שהרי לאחר הפסח תהי' כל התערובות מותרות כמו שביארנו לפיכך אוסר בכ"ס בין במיני בין שלא במיני וה"ה לתבואה חדשה וכל דבר שיל"מ ואפי' היה חסורו מדבריהם כגון חסור מוקפה כ'. ואח"כ כתב יראה לי שאפי' דבר שיש לו מחירים אם נתערב בשל"מ ולא נתן טעם מותר כ' ואל תחמה על חמץ בפסח שהחורה חמרה כל מחמץ ל"ת לפיכך החמירין בו כמו שביארנו משמע שמה של זמן שחמץ אוסר במשכו אין חילוק בין מינו ובין ח"מ שאל"כ ה' לו לחלק בחמץ גופי' שלפעמים הוא חסור במשכו במיני ואינו חסור במשכו שלב"מ דהיינו משם שעות ולמעלה. וע"כ מוכח מזה לפי דעת הרמב"ם ב"כ חמץ משם שעות ולמעלה בטל בס' :

(ג) אמנם בהיות כל זה תלוי על היסוד ש'סדר הכ"מ להרמב"ם חמץ בזמנו שהזכיר רבא היינו דוקא מליל ט"ו ואיך אבל משם שעות ולמעלה ע"כ אינו בכלל זמנו דבאורו הזמן יש חילוק בין מינו ושל"מ דל"מ חט"ב בס' משום דכל מחמץ לא נאמר אלא בפסח ולא משם שעות ולמעלה. ע"כ יש לבאר מג"ל דבר זה דהא דתערובת הוא בלאו היינו רק בפסח. ולכאורה י"ל כיון דכתיב ריבוי דתערובות רק בחד קרא מוקמין ל' אחד הפסח ולא גם חלפני הפסח. אמנם אין זה הכרח לפמ"ש החס' בפסחים (כ"ח ד"ה וחד לפני זמנו כ') וח"ת ולחוקי' מנגן חסור הגאה לפני זמנו דליכא אלא חד לא יאכל והסוד מסבירא מוקמין לתוך זמנו ואור"י כיון דחד מהני קראי משמע חסור הגאה לא נחלק ביניהם. וח"כ ה"נ לענין ריבוי דתערובות מכל מחמץ כיון דבחד קרא נתרבה תערובת לא נחלק ביניהם. שוב קשה דהא מחמץ דרש' התם לנתחמץ מחמת דבר אחר וח"כ ה"נ דאינו חסור רק בחוד הפסח אבל משם שעות ולמעלה אין בו חסור דאורי' וזה דבר תמוה ולא משמעיט שום פוסק להשיעורו דבר חדש בזה. אמנם בזה י"ל עפ"י מ"ס צביה (ז') פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ לומר לך דזה שאור וזה חמץ הרי דלון חילוק בין שאור וחמץ ורש"י הביא שם פסוק שבעת ימים שאור כ' כי כל אוכל מחמץ וריינו נתחמץ מחמת דל"א ובאמת חתקש שאור גם לתוך שנתחמץ מאליו מקרא אחר דכתיב חן ביום הראשון חסריותו שאור כי כל אוכל חמץ ח"כ חתקש חמץ שאור מחמץ כולו להדידי וחומר שיש בחדל י"ש באורך וכולו חסורין גם משם שעות ולמעלה. אך מ"מ מחוס' קשה כנ"ל :

(ד) וליישב זה הנה נ"ל דלמרי' בסוגי' דפסחים (כ"ח:) מי"ט דר' יהודה תנא קראי כתיב לא יאכל חמץ וכל מחמץ לא תאכלו ולא תאכל עליו חמץ חד לפני זמנו. אמר מר ומיני לאוכל חמץ משם שעות ולמעלה שהוא בל"ת שנתחמך

שנאמר ל"ה עליו חמץ ח"ל ר"ש ובי אשכנז לומר כן והלא כבר נאמר לא תחבל עליו חמץ ו' ימים תחבל עליו מלות ור' יהודה שפיר קאמר ליה ר"ש ר"י חמר נך המוא לקובעו חובה בזה"ל הוא דלתי. ופירש"י האי שבעת ימים תחבלו מלות לאו לאקשי חסור חמץ למלות חבילת מלה אחת אלא לאקשי חבילת מלה לאזכרת חמץ לקובע חבילת מלה חובה לדורות אלא לאו לאו לקובעו חובה בזה"ל הוא דלתי ור' אמרי' דרשק לענין שלא יתחיל חסור חבילת חמץ אלא משעת חבילת מלה. וא"כ בזה"ל קרא דכל מחמלת לא תחבלו בכל מושבותיכם תחבלו מלות דלחמץ נמי חמץ למלה ולכא' לומר לקובעו חובה דכבר נפ"ל קביעת חובה לדורות מלא תחבל עליו כו' ע"כ ל"ל דלחמץ לענין מלי דנפקא לן מכל מחמלת היינו תערוכת חמץ דלתי אלא משעת חבילת מלה והיינו מבטלה וא"כ מוכח דתערוכת חמץ בל"ה אלא בפסח ולא משש שעות ולמעלה בע"פ. ובה מיושב גם עיקר קשיות החוס' הנ"ל מנ"ל לחמץ חסור הגאה לפני זמנו כיון דלא כתיב אלא חד לא יחל והוא מסביר מוקמינן ליה לחמץ זמנו. דלפי הג"ל לא מוקמינן ל' לחמץ זמנו דקרא דכל מחמלת ע"כ חתי לחמץ זמנו דלחמץ למלה. וא"כ ע"כ לא יחל מיירי שלא בזמנו וכיון דלפי זמנו וחד זמנו שקלים חתי למזין בשניהם ח"ה מלא יחל :

(ה) ובה מתחדש לי בשה"י ענין אחד בשעת הרמב"ם אשר צו יסולקו תמימות החוס' בחופן נפלא דהנה הרמב"ם כתב (בפ"ו מה"ל מלה) מ"ע מן החורה לאלול מלה בליל ט"ו שנאמר בערב תחבלו מלות בכל מקום ובכל זמן. והוא הרמב"ם ס"ל כר"י דחמץ לפני זמנו בלאו (כמ"ס בפ"א מה"ל חו"מ) וא"כ בערב תחבלו מלות ע"כ חתי למלה ושהיה בדרך רחוקה. וקביעת חובה בזה"ל נפ"ל מהקישא דלא תחבל עליו חמץ ו' ימים תחבל עליו מלות כדאמר בסוגיית הגמ' דפסחים הג"ל ואחרי דהרמב"ם חול בשעת רבא סו"פ ערבי פסחים (ק"כ) דריש מבערב תחבלו מלות לקובעו חובה. מ"מ הא נלכאריה מוכח דרבא ס"ל כר' שמעון דהבי מפרשי' שם בפ"א כ"ס עטמא דר"ש דס"ל חמץ לפני זמנו מותר. אך הנה י"ל בדגמ' דפסחים (ל"ה) אמרי' אחמץ דללו דברים ארס יולא כהן ידי חובתו בפסח הכי אין אורי ודוקא לא מה"מ חמץ ר"ש ב"ל וכן תנא דבי ר' ישמעאל וכן תנא דבי ראב"י אמר קרא לא תחבל עליו חמץ שבעת ימים תחבל עליו מלות דברים הבאים לידי חימוץ ארס יולא כהן ידי חובתו בפסח יולא אלו שאין בליל חמץ חמץ וכו' דלעטריק דהקיש להכי מהכי חתי לומר קביעת חובה בזה"ל מהקישא אדרבה עיקר מאידך הקישא על מלות ומורורים יחללוהו בזמן דאיכא פסח כו' וכדפריך בסוף ע"פ לרבא וכן נמי בקדושין (ל"ז) סו"ל האול וכתוב על מלות ומורורים כו' וע"כ ל"ל דנפ"ל קביעת חובה מבערב תחבלו מלות וטמא ושהיה בדרך רחוקה ל"ל קרא דלחמץ לר"י. אלא דקשה ח"כ למח הוצרך לומר בסוגיא דכ"ס לר' יהודה דלתי הקישא לקובעו חובה לימא דלתי לאפוקי דברים שאין בליל חמץ ודכתא דבי ר"י וראב"י ולמה לר"י לעשות היקש חדש אמנם לפי הג"ל יש ליישב שפיר שזכרה לזה לר' יהודה לשיטתיה דהנה ב' אלו עוברין (מ"ג) אמרי' מאן תנא חמץ דגן גמור ע"י תערוכת וטקשה בעיני' בלאו חמץ ר' יהודה חמץ רב ר"מ היא כו' ר"י חמץ ר' אליעזר הוא דלתי על חמץ דגן גמור ע"כ ועל עירובו בלאו דברי ר"א כו' ושמינין ליה לר"א דלחמץ תערוכת בלאו וכ"כ נוקש בעיני' וס"ל להבזר (בס"ל) דהלכתא כר"י כמ"ס הרב"י שם וכן ל"ל להרמב"ם לפי"מ הל"ה במשנה דאלו עוברין יעניין להרמב"ם מוקשה בעיני' בלאו. והשתא ר' יהודה דפליג אר"מ וס"ל נוקשה בלא כלום כ"ס תערוכת דלתי בל"ה וא"כ מכל לדרוש הקישא דכל מחמלת כו' בכל מושבותיכם תחבלו מלות לתערוכת שאין בל"ה לפי דהא חתי בפסח חתי בל"ה. וא"כ איכא חתי הקישא דחמץ זמנה ואפי' ימא דחד חתי למשתי דברים שאין בליל חמץ (ומסתברא דכיון דהקישא דכל מחמלת מופנה לר"י חתי מוקמינן למעט

(ו) הנה ביארנו בע"ה דעת הרמב"ם דמורה בחמץ משש שעות למעלה דבעל כ"ס ואין בזה מחלוקת בין הפוסקים. ועתה נבוא לבאר בדגן טקשה. דלכאורה לפי הטעם דדש"מ לא בטל א"ל בחמץ טקשה דהוי במשבו אכל לטעם דבחמץ החמירו משום חומרא דחמץ כ' הגמ"א ס' תמ"ז ס"ק ה' בשם מהר"ל דבעל כ"ס. ומפלי' שם קתא אס הטעם דלא דידי' עיקר חו' חומרא דכרת וס"ס דהניקול לא הפסיד. אמנם דעת ה"ט' להחמיר באכילה ולקבל בשה"י (ע"ה) ח"י ס"ק ח"א) והנה לפי"מ בריש ס' ח' דקשה מה"ל לומר דהחומרא בחמץ דלא בטל משום חסור כרת דרבא בעלמא הוא דלחמץ חמץ בזמנו במשנה כרב ואיכו סבר ציבנות מה לי חסור כרת ומה לי חסור אלא חמץ ע"כ משום ב"ב וכן לפי"מ החוס' וא"כ הדבר תלוי

לפי"ז יהיה להרמב"ם תערוכת משהו חמץ שלב"מ חמיר ממינו דש"ל דלא בטל משום שהחמירה תורה בתערוכת חמץ מכל מחמלת והחס חכא חפ"י ב"ז וז"ל כשהחמירו חכמים במשהו ה"ל החמירו חפ"י לענין שה"י. וכן נמי בתקלקל התערוכת בשה"י לאחר הפסח דזה לא שייך אלא במב"מ דהוי הטעם רק משום דש"ל חבל שלב"מ דהוי משום חומרא לתערוכת אין חילוק בין נתקלקל המאכל בשה"י או לא :

תשובה יב

שאלה פה עירנו בשנת תרמ"ג הוצא קמח מלאסוק. ולקחו מורקמה הנ"ל כמה בע"ב ואחר שאפו המנות. מאלו בהשקט מצפים קמח דבוק באיזה מקומות שתייצב ומדבק אל השק שמוזר ניכר שנתלחלו קלת השקים. ובעלי המנות הם עניים וההפסד גדול ומרובה מחד. ותחלה שהיה נמלא כן לאיש אחד שאפה סוד אחד קמח והוא לא היה עני כ"כ חסרתי אצל חל"כ שאירע המקרה הזה לאחרים עניים גדולים חורתי על לדני' ההיתר והתרת המנות הנ"ל מטעמים שיבארו למטה יע"ע :

(א) תשובה. הנה בש"ע (סי' תס"ו סעיף ד') כתב נפלו מים על קמח או נתלחלו השק יאחו צידו כל המקום המלוכלח בו' אצל אס נתייבש התלחמות לא מהני ריקוד דמיפיד ומתערב עם השאר ואסור לאוכלו בפסח אלא ירקדו וישמרו לאחר הפסח בו' ובע"ז סי' תי"ג חנ"ש בש"ע חס לא צירו החטים מאלית עבדן אין בכך כלום הקשה ממ"ש הש"ע בסי' תס"ו מדין הנ"ל וז' דלדין לחלק דס"ל דקמח בקמח אינו מתערב שיחא נחשב כהחטה אחת אלא חס יטחון אותו ביחד כמו שהוא לשון הטור שכתב ומתבטלן הם כשיטחון דמשמע הטמיה עושה תערוכות כללו הם חתיה אחת וזה הוי כלפי' ומש"ה החי' שם בסי' תי"ג שנעשה התערוכות קודם הטמיה אצל בסי' תס"ו דבא החימוץ אחר הטמיה וז"ל בדרך הפסח אסור לאפותו לעשותו כהחטה אחת מש"ה גם קודם הפסח אסור לאפותו דודאי אחי לאפותו גם בפסח עכ"ד ה"טו' שם :

(ב) והנה לפי"ז יש מקום ללמד להקל לדברי ה"טו' האיסור בסי' תס"ו לאפותו קודם הפסח הוא משום חשש שיאפו בפסח והיינו להס' שה"י רגילים לאפות מאה בפסח כמו שהביא ה"טו' שם מנבחרת סמ"ק. וז"ל בפר"ח סי' תס"ו וז"ל אלא דקשה לזה דח"כ למה אסרו לאוכלו בפסח לימא דכל שאופו קודם הפסח ש"ד ואפשר שנמשך בזה אחר לשון המרדכי וביאורו לא ה"י רגילים לאפות אלא דבר יום ביומו ולפיכך לא נתן תקנה לזו עכ"ל ואפשר לומר כונתו בשני פנים האופן האחד דכיון שנמשך אחר לשון המרדכי שה"י רגילים לאפות יום ביומו ח"כ לא מיירי הש"ע מדין חפ"י קודם הפסח אמנם זה דוחק גדול דכיון דמהדר אחר תקנה שריקדו וישאו הו"ל נמי תקנתא זו שאפה קודם הפסח אלא ודאי דכונת הפר"ח שכוין שה"י רגילות לאפות דבר יום ביומו ח"כ איכא למימר קודם הפסח אלו חוץ הפסח ודברי ה"טו' וז"ל בזמננו שחין שום רגילות לאפות בפסח אלא הכל אופין קודם הפסח אין לגזור כלל ושרי :

(ג) אך אחי היה אפשר לדון בזה משום דבר שבמנין שכוין עבדו נאמר בזמן המרדכי והש"ע משום גזרה לריק נמין אחר להחירו. אך אמנם הרא"ש כ' בתשובה (כלל ב' סי' ח') וז"ל לענין שגזרו בגלות של פשקן. דשיקד טעם האיסור הוא דלמא אחי למרמי ביה תכלת שהוא שיקר המלוא ובכחות לילה או אס יקרב סדתי הו"ל כלאים שלא במיקום מזה

תלוי אי חיכא ב"י במקשה או לא. והנה לפי מה שפסק הש"ע בסוס"י תמ"ז דחמץ נוקשה אינו ב"י ח"כ בטל בס'. אך רוב הפוסקים לא הזכירו ב"י וע"כ ל"ל לדבריו דטעם דלא בדילי עיקר דחל"כ מה לי איסור כרת ומה לי איסור לאו. וזה נראה ראה לדברי חס"ד שהביא המנ"ח סס. אך המנ"ח הקל בטקפה משום דקיי"ל דנוקשה דרבנן. והלא בחמץ דרבנן גם דעת הרמב"ם דבטל בס' (בפ"ה מהל' חו"מ הל' ח') גבי שעורים או חטים שנמלחו בתבשיל ולא נתבקעו. אמנם לכאורה י"ל דהיינו שלא בזמנו דס"ל להרמב"ם שהחמירו חכמים משום שאמרה תורה כל מחמלת והיינו בחמץ גמור אצל לא בחמץ שהוא רק מדרבנן אצל בזמנו דהוי דש"ל מ"ל דס"ל להרמב"ם דגם בחמץ דרבנן אינו בטל כדקיי"ל בכל דוכתי דש"ל מ"ל חפ"י דרבנן לא בטל. ואמא שמלשון הרמב"ם (בפ"ו מהל' חו"מ) ש"י חמץ בפסח אסור בפ"ס בין בזמנו ובין שלא בזמנו משמע דאין חילוק להרמב"ם בחמץ בפסח ענין בין מינו ושלא בזמנו. מ"מ ה"ל ודאי קיי"ל דש"ל מ"ל חפ"י דרבנן ל"ב. ומהו י"ל כיון דל"י יתכן ס"ל דחמץ לא הוי דש"ל מ"ל אלא שרבא הכריע דחמץ בזמנו אסור במשהו כרב והיינו בחמץ גמור אצל זה שאינו חמץ גמור אלא מדרבנן לא מינו שהחמירו בו כיון דר"י דקיי"ל כותיה בכל דוכתי ס"ל דחמץ בפסח לא הוי דש"ל מ"ל חפ"י בחמץ גמור. שוב י"ל לפנ"ם האחרונים דבלא בלא לא שייך טעמא דרש"י דש"ל מ"ל עד שחלכלו באיסור ע"י בטול תכלתו בהיתר גמור אחר זמן האיסור. משום דבכל יפה ותבטל לגמרי. אלא בזמן לטעמא דהר"ן משום מב"מ והנה ל"י יודאח דאזיל בחר מין העלם ס"ל דבדרבנן בטל כמ"ס החוס' (חולין ל"ט) ח"י דמב"מ ל"י דאורייתא כס"כ לרבנן דאזיל בחר מין היתר ומודרבנן. דבאיסור דרבנן בטל שפיר. וא"כ מבוחר דגם נפקותא ה"ל יתא : נפקותא ה"ל ביבש ביבש. הנה נפקותא זו לא שייכא אלא לדעה הב' בש"ע (סי' תמ"ז סעיף ט') אצל לדעה הא' שם דחפ"י יבש ביבש נמי לא בטל ח"כ ליכא נפקותא והאחרונים הפסו עיקר הדיעה הראשונה שהביא הש"ע בסתם. אמנם בנה"כ הביאו המנ"ח ס"ק מ' כתב באמת שד"ע הראשונה היא דעת הרמב"ם דהטעם משום דש"ל מ"ל וכתב להקל בתערוכת שלא בזמנו והמנ"ח השיג עליו מהמרדכי ש"י הטעם משום דבלא איסורו במשהו ה"ל ביבש. וכן נראה דהחוס' ע"ז (פ"ד) ד"ה אי נמי למשטוי ח"ה' בו' ש"י ושמא יש ליישב למשטוי דסופא נמי דהיינו שלא יכר לעשותו אצל מ"מ אחת הוא לדיכא איסורא דהוי במשהו כנון חמץ בפסח שאסור בהנאה והוי במשהו ואפי' בלא חשיבות דבר שבמנין דהא חפ"י תערוכת חמץ דעלמא הוי במשהו כ"י והחוס' ס"ל דטעם איסור משהו משום חומרא דחמץ. ואם ליתא דהחוס' ס"ל דיבש ביבש בטל הא בעינן חשיבות דבר שבמנין דהא מיירי ביבש ביבש. אם לא שאלמו כמ"ס בסי' הקודם דהחוס' שכתבו הטעם באיסור משהו משום חומרא דחמץ היינו בשלא בזמנו ובזמנו הוי משום דש"ל מ"ל עכ"פ כיון דנקטין כדיעה הראשונה ח"כ אין חילוק. אך לפי דברי הנקד"ק עדיין יש חילוק בשלא בזמנו דהי' משום חומרא דחמץ ח"כ שלב"מ ביבש במשהו וחי משום דש"ל מ"ל שלב"מ בטל אך לפי שדקדקו מודברי הרמב"ם דאין חילוק בחמץ בפסח בין מינו בשלא בזמנו לענין איסור משהו אלא כל דאסור במשהו אסור חפ"י שלב"מ ע"כ ל"ל דאע"ג דהחמירה תורה בתערוכת שלב"מ בלא מ"מ החמירו גם ביבש דלא גרע ממשהו לח :

(ד) הנפקותא דה' בס' משהו. כבר ביארנו בע"ה דהר"ף והרמב"ם י"ל דלא ס"ל כלל ס' :

דרבנן בדש"ל מ"ל להחמירו ונס כי יש לתקן בזה בין חמץ לשאר דש"ל מ"ל. ובש"כ שיש ללמד להקל בס' ומוסלחו גם נפקותא ה"ל וכן בנפ"ח מן התערוכות לים שהיא נפקותא ו' שלמד הש"ך מוס"ס. חמץ נפקותא ה"ל וזה ודאי אמתיות הנה וכן מלאחי בתי' הרשב"א ב"ה (דף ד') דחמץ בפסח בפת הוי דש"ל מ"ל בתבשיל שמתקלקל לא הוי דש"ל מ"ל אך הנה

זה קריו דבר שאין טעמו מזכור. מ"מ אף שדלי סברא זו כחבה גדול האחרונים הע"ז ז"ל מ"מ לא הזכיר ע"ז לזריר מנין אחר. ואם נומא דגם כוונת הרא"ש בחשו' הוא כהנ"ל ח"כ מאי מייתי משונו לכס לאהליס דלא שייך שם משכול וגזירה כמו בגי' וכן צהריא דר' חלעיו דהו' דלוי ידוע טעם החיוב להעלות לירושלים כדי לעטור שוקי ירושלים בפרות ומה איכא למטעי ולמנוח דהם אלא ודלי דפי' דברי הרא"ש כנ"ל. שוב י"ל דלא שייך בזה דבר שבמנין עפ"י מ"מ האנ"א (רס"י תס"ח) גבי גילוי דלהכי לא הו' דבר שבמנין משום דמתחלה לא נאסר בכל המקומות רק במקומות שיש מחשם. וה"כ בגי' י"ל דמתחלה לא נאסר במקום שנהגו שלא לאפות ביו"ט. ע"כ לא הו' בכלל דבר שבמנין (וראיתו במה"ל סעיף ד' שעירב דברי הע"ז עם מ"מ הרא"ש בחשו' ולא נהירא לי כנ"ל):

(ו) שוב נ"ל להביא ראיה למה שפירשנו בדברי הרא"ש שבתש' ושאלו להסיע דבריו למה שכתב הע"ז דאמרי' בגמ' (ב"ב) דאמרי' שני יו"ט של גלויות רב אמר טולדה בזה מותרת בזה ור"ל אמר טולדה בזה אסורה בזה. לימא קסבר ר"א קדושה אחת היא כו' ר"א שסוקי מספקא לי' ועבדי הכא לחומריה כו' אמר ר' זירא כוונתיה דר"א מסתברא דהאידיגא ידעין בקביעה דירחא ועבדין תרי יומי כו' אמר אביי כוונתיה דרב מסתברא דתן בראשונה כו' והשתא דבקיאותן בקביעה דירחא מ"ט עבדין תרי יומי כו' וקשה מאי פריך הא הו' דבר שבמנין וטעם התקנה הו' מזכור דהא ח"כ כר' אסי דהו' קדושה אחת. אלא ע"כ נ"ל דכיון דלפי האמת שהטעם מספקא ולפי טעם זה הדבר ברור דליכא עכשיו לפסוק זה אין לרדך מנין אחר להחירו ומצאנו הדבר כפי מה שפירשנו דברי הרא"ש שבתש'. אמנם לכאורה יש לדחות ולומר דהא דלא הו' דבר שבמנין היינו משום סברת המג"א שהבאנו למעלה דאפי' בשעת הגזירה לא היתה אלא בנקום שהיה ספק בדא"ל לא היו עושין מעולם אלא יום ח' אלא דז"א דהא שה' עושין בדא"ל יום אחד היינו לזו משום בקיאות בקביעה דירחא אלא שה' מקדשין עפ"י הרא"י וא"כ קביעות המועדים עפ"י התשבוין הוא דבר חדש ובעי מנין אחר שוב נ"ל דסברת המג"א לא שייך אלא בזה היתה הגזירה סתם כמו בגי' אלא דממילא לידעין מנין שייכא אלא במקום דליכא נחשים אבל היכא שהיתה הגזירה לנחתלה על מקום ידוע אין להלך בזה משום שלא היתה הגזירה במקום אחר וראיה לזה מעטור שוקי ירושלים בפרות דלח"ק דמתני' דמעטור שני (פ"ה משנה ב') היה ההיתר משרבו הפרות ולא הולכין לעטור ולהביא ממנהלן יום אחד סביב ירושלים ואשכ"ח הי' לריסם לנמות ולתקן דבר זה אבל ח"ה היה אסור משום דבר שבמנין אף שלנחתלה לא היתה הגזירה אלא סביבות ירושלים כדי שיהיה די בעיטור פירות וא"כ השתא דליכא עיטור פירות בירושלים בלא"כ בטל הטעם גם במקומות אלו שסביבות ירושלים מהלך יום והו' כחותן המקומות שרחוק מירושלים ואפ"ה הו' דבר שבמנין משום שלנחתלה היתה הגזירה על מקומות ידועים דהיינו מהלך יום ח' סביב ירושלים:

(ז) אך הנה כ"ז אם ברור לנו דאפי' הו' תערוכות גמורה כמו למ בזה ואנא התק יעקב כתב (בס"י תס"ז ס"ק י"ג) אשכ"ח דקמה בקמה הו' לא בזה ולא אמרי' ח"כ מ"מ פירורין שאני דאין מתערבין יפה כו'. ובס"י תנ"ג ס"ק י"ג כתב ובנחתלה תקמה ונעשה פירורין לא מהני ביטול אפי' לאפות קודם פסח כמבואר לקמן ס"ה חס"ל עכ"ל משמע דעברו דלא ביטל משום דאין מתערבים יפה אפי' נאפו קודם הפסח לא נעשה תערוכות גמורה כלה בזה. וכן ביאר רבינו הגר"א בש"ע ס"י תס"ו דעת הח"י דפירור חו"ט מתבטל גם בחפיה משום דהו' יבש בזה שאין בישים המולה פירורין יבש שמתבטל פירורין דחמץ בחוס כד"כ ב"ב. והביאו עוד בשם ים חולקין דס"ל דלזו דומה לתערוכות יבש בזה מאחר שהפירור נעשה

מזה אבל בזמן הזה שאין לנו תבלת ואין לנו היתר כלאים בלית כלל לא שייך למינור כלל דלא שייך לרמוזו לדבר שנאסר בזמנן דאין לו היתר אלא ע"כ ד"ד הגדול מומנו בחכמה ובמנין דכיון שטעם האיסור ידוע אף אם נתבטל הטעם בטל האיסור ממילא דלא דמי לבטל מתקנת ריב"ז ואיך וגם ללך חומר להס כו' ור"א שביקש להפקיר כרס רבני שלו דהיתר בילה אין הטעם ידוע כ"כ לעולם שיהא היתר תלוי בזה שתקן שיהא מקבלין העדות כל היום וכו' וכן בשאר כלם לאהליסם לא משמע מתוך הפסוק זמן מפורש להחיר זמן התשמשם אם לא שפי' במשך היובל הנה יעלו בזה דהכי משמע פירוש דקרא הו' נכונים לשלש ימים לקבל התורה אל תגשו אל חשה ולא נקבע זמן לאותה פרישה אלא שהסברא מותרת כיון דבשביב קבלת התורה נאסרו בתשמשם כשנתנה התורה יהי' מותרים להביא דר"א שביקש להפקיר כרמו משום שבמנין נתמעטו הפרות בירושלים והיה דאין שיוכחו פירות מכל סביבות ירושלים אל חוזה לעטור שוקי בפרות אי לא דהחירו התקנה אבל בגמ' זה אין כאן תקנה אלא ב"ש אסורים משום גזירה וכיון דהשתא לא שייכא הר גזירה שרי ממילא עכ"ל הרא"ש ז"ל ובחילוקן של הרא"ש נ"ל ע"כ להבוס' בילה (ז'). ד"ה תנן כו' שכתבו דוקא בזמניה שה' בקיאות לעשות כלי שירים שייך למינור אבל לרדך כו' וקשה הא הו' דבר שבמנין אלא ע"כ לרדך לחלק בחילוקן של הרא"ש:

(ח) אך הנה באמת טעם דברי הרא"ש יש להבין וג"ל דיש לזקק בדברי רש"י בבילה (ה) ד"ה מנא חמינא לה דכל דבר שבמנין לרדך מנין אחר להחירו ואפילו חירע דבר שחתה יכול להורות בו היתר ולומר אין תקנה מנין הראשון עומדת כי הכא אפי' אסור עד שיתירבו בפרות בקבוצ חמשים עכ"ל רש"י ולכאורה הוא מאריך בשפת יתר ואפי' חירע כו' והל"ל בקצרה אפי' בטל טעם הגזירה לרדך מנין אחר. ואשר ע"כ נ"ל דדבר שבמנין לא שייך אלא בדבר שיש שייכות להיות הגזירה נמשכת גם להבא רק דאפשר וקרב הדבר בטעמא דמילתא לפי מנא הדבר נעשיו שלא גזרו על אופן כזה. והיינו בענין הבילה דיש שייכות לומר דגם עתה אסורה משום מהרה יבנה בהמ"ק ובדאמרי' שם באמת הו' טעמא לחור ר' חלד ור' שלמן ואין הדבר ברור שלא אסרו הבילה אלא דוקא בזמן שבהמ"ק וקודם תקנת ריב"ז. וכן שאין הדבר ברור שלא נאסר אלא בזמן שבהמ"ק קיים ואין לרדך מנין אחר להחירו. וכן גבי מ"ט ועטור שוקי ירושלים שבי הרא"ש נבטעמו שפסח לומר שנאסר לעולם אף שיש סברא וטעם נכון דלא נאסר אלא בזמן שהו' מ"מ לרדך מנין אחר להחירו. משא"כ בהביא דאין מעטתן וההוא דטעמא של פשתן דהדבר ברור שלא נאסר אלא בזמן דליכא למינור וכיון דהשתא ליכא למינור לא לרדך כלל מנין אחר. וה"כ בגמ' דידן כיון שהטעם שנאסר רק משום שיבא לאפות בפסח ח"כ הדבר ברור שנעשיו בטל טעם הדבר שצבילו גזרו אסור זה שנעשיו אין שום אדם אופה בפסח:

(ה) אמנם יש לפקפק בזה לפי מ"מ הע"ז ביו"ד (ס"י קט"ו ס"ק י') דהא דבמנין לא גזרו הו' דיעא משום גילוי משום דאין טעם אחר רק גילוי ע"כ ידעו הכל דבמקום היינו משום גילוי יאסור משא"כ כאן שיש טעמים אחרים בגמ' הלכך אי שרית בזה נחשים מניס חתי למשרי גם במנין דהיינו שסברו שיקר האיסור מטעם אחר ובמקום שהי' מותר מטעם אחר לא יחוס לגילוי הרי אשכ"ח דר"א סובר בגי' הטעם משום גילוי אפי' חיש' שיוסבר שהאיסור הוא מטעם אחר מאחר שנאסר בזה טעמים אף דלא קיי"ל כן ועפ"י י"ל גם כוונת הרא"ש בחשו' כן דהיכא דליכא טעמים אחרים להאיסור אף דלא קיי"ל כוונתיה לרדך מנין אחר להחירו וזכו דקרי ליה טעם שיש ברור וא"כ גם בגמ' דאין שום טעמים אחרים להאיסור חלטי מ"ד דלא בזה חו"כ ולדידיה אפי' לא מהני אלא דלא קיי"ל כוונתיה מ"מ הרי

למה בלש נתייבש בפסח חסור להסחותו כמ"ש בשו"ע ולמה לא יבא מוהי ריקוד להסחותו מזה ס"ס שמא לא נשאר בו כלום ואפי' אח"ל שגשג שמה דהו נוקשה ונ"ש. ואולי י"ל שבאמת בקמח חו"ט מתבטל משום דהו יבש בלא וכו' שנאמר ונתחייב בביעור שוב חו"ט יכול להסחותו ולחפזו מזה עכ"ל לדעת הט"ז לאחר האפיה חו"ט חוזר ויעור והאפיה קודם פסח אינה אסורה אלא משום גזירה שה' רגילין לאפות בפסח חו"ט ביומו ובמומיותו שאין רגילים לאפות בפסח חו"ט שום חיסור באפיה קודם הפסח :

(י) **ישוב** יש כחן ב"ד כמה לדרים להקל שמה לא נתלחח במים אלא בלש במו פירות כיון שאין ידוע צדור שנתלחח במים. והוצא באחרונים ע"ש ח"ו שם חו"ט ידוע ויש להסתפק שמה נתלחח במי פירות יש להחזיר משום ס"ס שמה במי פירות נתלחח ומהא לא תעברך כלום. והלומים ש"ל שם זה שמה במי פירות נתלחח חו"ט ספק טוב דלעולם תלין במלוי ומים מלוי חלל מי פירות חו"ט מלוי כ"כ ע"כ יש לתלות במים והא"ל לא מיידי אלא דלחבא לפנינו גם מי פירות לתלות בהם. מ"מ יש כחן עוד ס' אחר שמה נעשה מוצעה שדרך הקמח להוציא מעליו והעשות כמו בלח ופי' קרבן נתחלל פרק כל שעה חות קד"ו גבי זיעת ריחיים. וגם יש כחן עוד ספק ח' כי הקמח שנדבק בהשק חס מוללים חו"ט נפרד והיה לחבק דק וח"כ הגר"י כפירור שנתחייב לאחר הריקוד שהוא דק והיו בקמח כלל בלא לדעת ה"ח שהביא רבינו הגר"י דה"ל כשנגלגלים קרוב הדבר שנתמזג ונפרד לקמח דק. ומה גם דיש עד גדול להחזיר אפי' בתערובות יבש בלא כמבואר בחש"י ל"ל שם ע"כ מכלל הלוי לדרים והס"מ גדול ההרתי המוצא שחשבו מהקמח הג"ל :

תשובה יג

בדין חולה ר"ל בפי"ב המבואר בשו"ע א"ר
ס' תקנ"ד

ור"ל השו"ע ח' כל ל' יום וכן חולה כו' בדמקום חולי לא גזרו רבנן: והנה בשנת תרל"א ה' ר"ל ממלת החלוצה' חוקה ומסוכנת בלחיה מקומות ובעיריות תל"ח לא היתה בחוקה. כי אף שחלו בה חוזה אשכנזי אך בע"ה נהפזו. וה' אללו ספק אם להתענות בצ"ב. והרופא אמר שיש חשש סכנה בתענית בעת האות. והחזינו ללחול בתענית זה. והגני לבאר בע"ה. את הענין עד שירי די כהה מנעת. והנה ראינו כי כבר נפתח דבר זה בגדולים. הגם אדמו"ר מור"ם משמעות דעתו ה' להקל בידיון זה (כמ"ש בחש"י דברי נחמ"י ס' מ') ויסודו מדין זה המבואר בש"ע בדמקום חולי ל"ג רבנן. והשיב לו הגאון מוה"ר"י דמטעם חשש חולי לחוד חו"ט להחזיר. דהא בדמקום חולי ל"ג רבנן. היינו אם החולי התחילה ולכן משום לערר דופיו לא גזרו. אבל הכא שהוא רק חשש שמה יחלה חו"ט משום זה לא מלאנו שיתר חיסור רבנן. שמה אלא הערות להקל בזה ודחאס. וא"כ ב"ד דהו רק חשש חולי. כיון שצ"ה חו"ט המהלה בסביבותיו בוצע חלילה. והחולים מתרפאים בישועה ה'. (ב') אך ל"ל להביא רח"י לנ"ד. מהא דגרסי' בשבת (קכ"א) אמר ריב"ל לא נמקקים שבתין בשבת מתיב ר' יוסף חמשה שיתר חיסור רבנן. ועקרב שבתין ונחש שבת' כו'. ועוד שם בעו מיני' מר' ינאי מור להרוג נחשים ועקרבין בשבת אמר להו ליעה חו"ט הוצי' נחש ועקרב לא כש"ל דלמא לפי חומנו כו' וח"ל ששת נחש דורסו לפי חומנו כו' וישיש' דהו חו"ט מתכוין ואסור לבי' מדרבנן ולענין מתיקון לא גזר. ובש"ע (ס' שט"ז סעי' י') מבואר הדין כל ח' כו' ושאר מתיקין כגון נחש ועקרב מקום שאין ממתין חס רלין אחריו מותר

נעשה דק בקמח אלא שחוששין להאומרים דקמח שנתעבר בקמח יש לו דין יבש ביבש שחוזר ויעור בפסח ולפיכך חס אפיה קודם הפסח מותר לדברי הכל משמע דאין האפיה עושה אלא שיהא בטל גם בפסח ולא יהיה חו"כ אבל ע"כ הביטול הוא לא משום האפיה אלא דהו יבש ביבש כיון שהפירור דק הוא בקמח ומתבטל. וח"כ היינו רק חס רקד הקמח דלא חו"ט חשש אלא שגשג פירור משהו אבל ב"ד שלא ניקד כלל ויכול להיות שנתעבר בקמח פירור גדול קמח חו"ט בטל בקמח והאפיה אינה מועילה לה כמ"ל דאין האפיה מועיל לענין הביטול אלא לענין שלא יהיה חו"כ :

(ח) **אלא** שאני מתפלל בדברי רבינו הגר"י ז"ל שכתב לדעה קמייחא דוס לחוש להאומרים דיבש בלא חו"ט מתבטל כלל וח"כ הפירור שהוא יבש נוקשה חו"ט מתבטל בקמח אף לאחר העשה והאפיה שהרי חו"ט בעיסת המלה פירורין יבשין שיתבטלו פירורי המזון בחוכם ברוב כדון תערובות יבש ביבש עכ"ל הוצא והנה הא דלחבא מחלוקת ביבש בלא חו"ט בטל היינו כגון דבר גוש שנפל בתמקה (וענין מזה שהאריך בזה מרן הגאון מור"ם ז"ל בל"ל ס' ע"ו) אבל הכא הפירורין בעיסה וכש"ל לאחר האפיה תמיהא למה לא יהיה זה בגלל יבש ביבש וכי חס תעברו דברים יבשים לריסו חו"ט לשער שכולם ה' יבשים בשיעור אחד חו"ט זה אלא חומה. והיה צדורה בדחוף כזה בטל מוטביל דהיה (ל"ג). לא קשה הא במלח סדומית הא במלח אסתרוקית. וכן פירש' במתני' שם (ל"ג). ר' יהודה פוטר במים מפני שאין בהם ממש חו"ט ניכרות לא בקדירה ולא בעיסה כו' ובמלה לא פליג דמוקמין לה בגמ' במלה אסתרוקית שהוא גסה וניכרת עכ"ל רש"י הרי דכתב רש"י העטם שאינה בעילה משום שהיא ניכרת אבל לא משום שהיא יבשה יותר מן העיסה ולכן אינה בטלה. וח"כ הכא בפירורין אפי' הם גסים מ"מ חו"ט ניכרים בעיסה שזו עיסה וזו עיסה וכש"ל לאחר האפיה נעשה הכל יבש ממש וחין שום היכר לא במלה ולא במשמוש ולמה לא יהיה בטל עכ"ל לאחר האפיה כדון יבש ביבש ולע"ג :

(ט) **ישוב** מולחי לרבינו הגר"י ז"ל שכתב בתשובותיו שסוף ח"ד משו"ע שלו ס' ה' ח"ל אך לפי מ"ש המג"א (ס' חס"ס ס"ק ט') דלחי פירור חו"כ ור"ל אף שגשגה קודם הפסח דס"ל דהו יבש ביבש לא ידעתי מקום לספקו דמעב"ת אך באמת חו"ט אינו מורה כן לעניים משום שמחת יו"ט לאסור האפיה קודם פסח מחשש פירור דמיספר עכ"ל הנה מבואר דהחומה שלא לאפות מקמח זה קודם הפסח הוא רק מחשש חו"ט ולא משום חשש לדעת הסוברים דיבש בלא חו"ט בטל אלא דהחומה הוא דס"ל דהאפיה אינה עושה כלל בלא. אמנם גוף הדבר וחומה דחו"ט כדון זה תמיהא לי טובא דהא כתב רבינו ז"ל וח"כ הפירור שהוא יבש נוקשה כו' כמ"ס למעלה לשון הזהב. ולפי הנראה הוא מסתבר מאד דלא הו"ל אלא נוקשה אף דנוקשה הו"י חנוך שאינו ראוי להכילה כקולן של סופרים כמ"ס במשנה קמייחא דא"ע. מ"מ הא יש עוד נוקשה דהיינו שיאור שלא נתחמץ כראוי (וכמ"ס בגמ' דפסחים מ"ג). והיינו שלא נעשו בו סדקים וכמ"ס במשנה (מ"ח) ופירורים אלו ודאי דלא הוו סדוק אלא שאור ונוקשה. וקול"ה דנוקשה בטל כשאר חיסורין וכמו חנוך בע"פ אחר חלות (וכמ"ס בגמ' ס' חמ"ז ס"ק ה' וח"כ ס"ק ח"א ובש"ע רבינו הגר"י שם סעיף י"ח) וח"כ מלי שיתכח דין חו"ט בנוקשה כיון דגם בפסח בטל. ודאי דכל האחרונים פלפו בזה חו"ט ונראה שצ"ל ל"ל שיש ט"ס בדברי רבינו ופרך להיות יבש נוקשה בדמקום יבש נוקשה אבל באמת הוא חנוך גמור. אך מ"מ באמת ח"א לגזור על הפירורין שם חנוך גמור מאלה שאלו רח"י כו' ס' סדקים ויכול להיות שהוא ספק נוקשה אבל לא ודאי חנוך גמור. והחזינו בלחוש משהו דמתן לגמור חו"כ אף שיש כמה ספיקות ס' הו"י נוקשה וס' שמה לא תעברך כלל בקמח מן הפירורין. משום דהו' לכתחלה לאפות ממנו לחבול בפסח אלא דקשה

מוחר להורגם ואם לאו אסור אבל מותר להורגם לפי תומו ואפי' במתחין אלא מראה עלמנו כאינו מתחין. ועיין מג"א שכתב דאפי' להרמב"ם שרי פי' אף להרמב"ם פוסק כר' יהודה דמלאכה שא"ל גופה חייב א"כ איכא איסור דאורייתא. וכי הטעם משום שט"פ הרוב הם מומחין ולכן אף במקום שאין מומחין מותר להורגן. הרי דאע"פ דאין רגין אחריו וא"כ לא ברי הויא. וגם אין מומחין במקום זה. מ"מ כיון דבמקום אחר הוי סכנה שריגן בכל מקום להורגן. ולהרמב"ם אפי' איכא ח"ד בדבר. רק דורסן לפי תומו שלא יהי' פרהסי'. וא"כ בנ"ד ים מקום ויסוד נאמן להחיר עפ"י הג"ל. האומנם ראיתי שהגאון מוהר"צ בתשו' הג"ל העיר מנחם צרה"ל דג"ל הנזק לאח"י וחששא בעלמא. ומתירים איסור דרבנן. מ"מ דהה"ה ז' משום דלנו מתירים צרה"ל והויא דרבנן שאני. אבל בנ"ד ח"א לומר כן. הדר להרמב"ם מתירים איסור דאורייתא וא"כ אין חילוק בין יחיד לרבים. ועוד דהא סתמא קתני משמע בכל מקום נהרגין. ואפי' רחוק ממוקם הרבים אלא דהחששא הוא רק לעמנו. וכן מוכח מההיא דהלך נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישימו פטור כו' (משנה עדיות ובגמ' שבת ק"ה.) ושם מצאנו דפטור ומוחר. ועוד שם בפרק ח' שרלים ק"ו:) ומוקמינן בפ' שמונה שרלים כר' שמעון דלמחר מלאכה שא"ל פטור עני'. והנה שם"י פי' בנ"כ (ק"א:) צהא דלמחר שם ברטו אחריו ודברי הכל דקאי אדר' וישמע בן לוי דלמחר כל המוקיין נהרגין בשבת. ודברי הכל היינו אפי' לר' יהודה דלמחר מלאכה שא"ל פטור. ופי"ו ע"כ ז"ל דהלך נחש מיירי דאין רגין דלי ברטין למה לי למקמי כר"ס. ודוחק לומר דר' אמר רב פליגי אריב"ל. וגם למה לן לעשות מחלוקת חדשה אלא דמייירי באין רגין. ומוכח דבכל המוקיין מותר לעשות איסור דרבנן. אפי' שאין דרכו להמית במקום זה דהא סתמא קתני נחש ואפי' באין רגין אחריו. ואפי' שההיק יחי' לו לבדו כדקתני שלא ישימו דמשמע לו לבדו. והנה בש"ע (שם סעי' ז') כתב הך נחשים ועקרים בשבת וזו שאר נחשים המוקיין בו' ואם בשביל שלא ישימו מותר. מדר' סחם ולא חילק משמע אפי' באין רגין אחריו ושרי אפי' משום מוקי' דר'י' לתור. וטעם החילוק שבין הריגה לזידה מבוחר בחוס' (ק"א:) ד"ה כל המוקיין בו' דבהריגה מופרסמא מלחא עמי ומטעם זה אסור ר' הוגא הריגה. אע"פ דתנן בנחמי' שם ועל עקרב שלא תישך. וכן מפורש בש"ע דרבי' הבר"א (ס' שט"ז) ישימו י"י שייח"ס) דשרי לידת נחש אפי' באין רגין אחריו שלא ישימו ואפי' במקומות שאין מומחין ואפי' להרמב"ם שיש בזה מלאכה דאורייתא. מ"מ כיון שאינו אלא מתעסק בזה ואין לך כדרכי החירוי. וגם בעיקר הדבר שנוכחו בו הגאון מוהר"צ עם דמנו"ר בתשובה הג"ל דאפי' בגוונא דלי שייך כלל סכנת פחדות. אלא תשע לער הגוף שעתיד לבוא: ל"ל לפשוט מכאן שהחירוי צה"ג איסור דרבנן. והוא מנ"ס התוס' (ק"ד:) ד"ה הך אה הפרעוש כו') וז"ל משמע דפטור אבל אסור ואור"י בשם הרב סורא דאפי' אם נשך האדם מותר ליקטו ולהשליכו מעליו דמשום לער שרי אבל אם הוא באותו ענין על האדם שאינו ירא שישכנע כגון על סרבנו מבחון אסור לטולו אבל יכול להפילו מעליו עכ"ד ועיין ב"י (ס' שט"ז) שהביא בזה מחלוקת הפוסקים דמנ"ק וסמ"ג ומורנו ס"ל דדוקא בעוקצת שרי לטולה ומשמעות החתלת לשון החוס'. אבל הר"ן וה"ה כתבו בשם החוס' דאפי' כשהיא על בגדיו מצפנים שיש לחוש שמה חסנא שרי לטולה וכו"ר דשרי' ורשב"א ובט"ו ס"ק ח' כ' דהסומך על המקילס לא הפסיד. ח"כ מוכח מזה בצרור דהחירוי איסור דרבנן משום חשש לערף דגופא שיבוא לאחר זמן ואפי' שלא משום מוקא דרבים. ועיין מנ"א ס"ק ח"י שכל משמע דלש הארץ על צדו ואינו עוקלי אסור לגדלו ולא דמי לקיץ צרה"ל כו' דהבא ליכא למיחש להויא רק לער בעלמא אבל י"א דמותר לטול מעל בגדיו מצפנים עכ"ל. משמע מזה דלס ר' חשש מוק לנ"ע הוי שרי ואע"פ דהוי רק חששא דחירוי ולא דרבים. ומשמע מדברי המג"א אלו דאין חלק בין רבים ויחיד דלכא כגון שאלה ע"ד הגאון מוהר"צ בתשו' הג"ל. אף דבאמת ים להבין דמשמע בגמ' וש"ע ס' ה"פ

של"ד גבי נחלת דההיחר הוא משום הויא דרבים. וכן הוא נמי גבי קיץ דהא דין קיץ נלמד בגמ' מדין נחלת. וא"כ מה שייכות נחלת וקיץ לדין פרעוש שמשום אחרים המנ"א. וז"ל דעת המג"א דה"ל דבעינן גבי נחלת וקיץ הויא דרבים משום דחזקין דגם גבי נחש לא החירוי אלא בדרים לפי תומו. וגם בל נחש דהוי כמתעסק שאין דרך לידה בכך. והיינו משום דבהריגה להדיא הוי אולו לשבת וכן צלילה כדרכה ולא החירוי. ולכן מה שהחירוי גבי נחלת כיצוי להדי' וכן גבי קיץ איסור ההעברה להדי' הוא רק משום הויא דרבים אבל אם לא היינו חוששים הנזק הנמשך ממוקס אלו כנזק הדוב. לא ה' מתירים אף משום חששא הויא דרבי' אלא ע"כ דאין חילוק בין נזק ההוא לנזק הבא לאחר זמן. וא"כ שפיר הויא לא להמנ"א למה לא החירוי כאן כ"א בעיקר דוקא וע"י הוכחה לתוך דכאן ליכא אלא לערף בעלמא. ועכ"פ שמעינן מהבא דבמקום מוק ליכא מאן דלמחר אפי' בחשש נזק הנמשך לבוא לאחר זמן. וא"כ הרי עולה צ"ע לפשוט הס' הג"ל. (ד' עמוד כ' מוהר"ן בתשובה הג"ל דעיקר יסוד ההיחר על הדין שש"ע כאן הוא יסוד הלש. דדברי הש"ע אלו הם דעת הרמב"ן והם רש"י וידו מכמה טעמים חזא שהרי גבי ח' כגון חוקים כר"ת והגמ"י ומהר"ל ורש"ל שבת' וא"כ ה"ה לחולה וכו"כ בתשו' רש"ל להדי' גם לענין חולה. וגם הרמ"א כ' דעכ"פ המנהג להעשות ואשכ"י שכל המיקל לא הפסיד הרי לפי דעת הרבה מחאחרונים ים מקום לזה מודיע כ"ל. ואף שצ"כ סתם כולל דעת הרמב"ן מ"ל צב"י ס' תקנ"ט וביד"י ס' רס"ה סותר לו. ולכל הפחות מ"ל דגם הב"י מודה דהמנהג להעשות כמ"ס הב"ח והע"ז. ודעתו ללאו במנהג תל' מלחא אלא דחורא ים כהן. והביא עוד רא' מכל גדולי הראשונים שנתלצבו אודות הכוס של צרכה במילה צב"ב ולא ח' בהם שיצור ליתן לילדת והביא עוד קצת ראיות מתשכ"ן ותשובת רשב"א בשם ר"ף צב"ב. וכו' דדין גרמא ל' להב"י שחזר בו בהגיונו לנקומי ביד"ד עכ"ד בקיצור נמרץ והנה זה לשון הגמ"י שהובא צב"י וט"ו ס"ק ד'. שרי' החירוי לילדת לאכול צב"ג ואפי' לאחר שבעה ואשכ"י דלמחר' בפ' משני' דלאחר שבעה אם אחרת אין לריבא אין מרללין עלי' שבת וז"ל מדברי קבלה ודברי קבלה כד"ל אפי' מותר כיון דרלו אין מתעניין בו' א"כ רשות הוא עכ"ל ודקדק בה"י מזה דבצ"ב אסורות שלא כרמב"ן דט"ב לא תלי' ברטו דהוכפלו בו נרות והוא חוב עכ"ד. ולענ"ה הקלושה אחר בקשת המחילה מנ"ק של הרש"ל והט"ו. נראה רא' להיפך מדברי ר"ת דהנה הרי"ת לא הקשה מילדת לאחר ז' אלא לענין מה שהעלה אה"כ דדברי קבלה כד"ת. ובגמ' לדיס מקרא דקרי לזו לזו וקרי לזו ששון ושמהה (ר"ה י"ח) בזמן שיש שלום ים ששון ושמהה ים גזרת המלכות לזו אין גזרת המלכות ואין שלום לזו מתעניין ר'ו אין מתעניין. ופירי' ח"ה ט"ב נמי ומשי' שאני ט"ב הואיל והוכפלו בו נרות דלמחר מר צב"ב חרב הבית בראשונה ושני' כו' וא"כ מאי דחמיר ט"ב לאו מקרא הוא אלא לאחר חורבן צ"ש שהוכפלו בו נרות החמירו בו להעשות בו חובה וא"כ הרי זה רק מדרבנן. ואין לדמות זה בשום אופן מילדת לאחר שבעה דאין מתללין עליה שבת כיון דלא הוי מדברי קבלה אלא מדרבנן והדבר פשוט דאיסור דרבנן החירוי במקום חולי בשבת וכן הדין צב"ב וכו"ל. וא"כ הרי זה ממש כדברי הרמב"ן. ותשובה פני הושע ח"ב ס' ט"ו רחמי' ש"י ג"כ להשוות דעת ר"ת עם דעת הרמב"ן. וכו' דגם הרמב"ן אין חובותו להחיר לחי' אלא דמה אינה לריבא ובוה מיירי הר"ת. וחלק שם על תשובת הרש"ל ומסקי' כ"ל ליישב דברי הרמב"ן וכן ראו' להורות בלי ספק. ובוה ים ליישב מה שהביא הגאון מוהר"ג הראשונים שנתלצבו בזהם עם מלה. וגם משני' דלש הארץ שהובא צב"י ס' תקנ"ט ופסקי' הש"ע דכאן וביד"י ס' רס"ה שכתבו דצב"ב אין הילדת יכולה לשחות היינו באמרה אינה לריבא. דבשאר לזמות מותרת כדברי הר"ת. שוב מלחא קן בצלל הגולה ביד"ד ס' רס"ה ומו"ס הראמ"א ש"י שנהגו להעשות. הנה צ"מ מבוחר יסוד מנהג זה משמע ים להרמ"א מדברי ר"ת בס' תקנ"ט גבי יולדת. דמשמע שם דצב"ב אינה שותה הכוס. ולפי מ"ס בשם ה"פ

מאחר שלא הותר לו לעשות חבורה חלה געילת הקדש בלבד ומ"מ אי לא משום דער היה חסור שמה יהיה לרין לרס ויהיה כוונתו שחם יאל דס יתחמש צו לרסו ואף שיעשה חבורה מ"מ לא יצא מזה להחריט שחוק סמנים. וכל כיוצא בזה היה המשקל והפסל בידי חכמים לשקול בזה שבות יוכל לבוא לרדי שחוק סמנים וביחוד שבות רחוק הדבר לבוא לשחוק סמנים (ובזה יובן מ"ס רבינו הגר"א ב"ש"ע סו"י ס"ח גבי מחט יטול לת הקדש דלמ"ה ח"ל להוליוו משם מבלי להוציא דס חסור להוליוו. ולבאור חפ"י הוי פסוק רשום מ"מ אחי הוי דרבנן דהוי מלאכה שח"ל לנפשה ולא גרע ממפס מורסא. ועיין מנ"א ס"י ש"ה ס"ח ל"ג מותר לטול הקדש כ"י ובלבד שחבר שלא יוציא דס כ"י ועי"מ מהות השקל ש"ל על דברי המנ"א ודלי חס ח"ל לזכר מותר לזכר כ"ל חסור דרבנן. ובמקום לעד לא גזרו וכמ"ס במג"א ס"ק ל"ג והיו מפס מורסא וח"ל דברי רבינו ש"ל חסור בזה הובא דהוי פסוק רשום תמוה מ"י גרע ממפס מורסא. ולפי ה"ל מותר ד"ל דלן ללמוד ממפס מורסא שום ענין אחר הדומה לו. דהתם אין נראה כ"ל כעושה פתח ויציא ללמוד שחבר דמשום לעד החסור מלאכת שבת משח"ל בהוצאת דס וחבורה ודלי נראה לכל שהיה משום לעדא ואח"י למשיב מני מלאכה דאורייתא בשביל חולא. ולכן כתב רבינו גבי מחט חסורא בלמ"ה ח"ל להוציא בל"ה דס) עוד י"ל רלוות נמוות לסבדא זו. והיו מ"ה שחוק הרמב"ן דשבות חסור בחולא שח"ל"ס. אבל בשני מותר חסור מלאכה גמורה וכמ"ס ב"ש"ע רבינו הגר"א. והרי זה פלא דמלאכה גמורה בלחוד יד הוי נמי שבות וזה לי שבות דמלאכה גמורה בשני משבות אחר חל"ה ע"ל הוא הדבר אשר חמרת דכעושה שבות שלא בשני יס לגזר שיהושב שסותר לו לעשות מלאכה בשביל חולי ואפי' מלאכה דאורייתא משח"ל מלאכה הנעשה בשני אינה דומה למלאכה כלל ויציא ללמוד דה גזירה ה"ל חל"ה גזירה אחרת והיו שמה יעשה המלאכה שלא בשני וזה לא גזרו במקום חולי וזה דבר שיש לחוש שילמד סתורו לו מלכות בשביל חולי. וזהו יובן ג"כ החילוק בהיות נחשם שהתירו דוקא דהריסה לפי תומו. ועפ"י יובן ג"כ ב"ד ס"י ק"ה לחסור דרבנן חסור בחילה לחולא. וחסור דאורייתא שלא כדרך חילת מותר לחולה כמ"ס בש"ך בשם הגמדות בזה"ב הוי ועי"מ ע"ל משום דכשאר עושה כדרך החילא יס לחוש שיהושב שכל החסורין התירו לו בשביל חילת. אבל כעושה שלא כדרך הנאה לא יצא לעשות בזה. משום דשלא כדרך חילת לא נחשבת לחילה כלל ולא יצא לעשות מזה לחילה דברכה. (ז"ל עוד מובאר ברמ"א סיף ל"ו דמשקין ואוכלין שמוכח מלחל דלפרשה הל מותר להולין ולסותר חס וכל למשכ"ל. ועי"מ בש"ך שח"ק על הרמ"א בזה ממה שמבאר בש"ע סיף י"ד דשבות ע"י ישראל חסור בחולא שח"ל"ס. ובש"ע רבינו הגר"א מובאר דהיתיר הוא כחן משום דלי חסר ע"י ע"מ"ס. ואף שהביא דעת הגר"א בשם יס חוסרים מ"מ כתב דהכלה דברי המקל דברי סופרים. הנה מכל ה"לן טעמי מובאר דלמ"ה נבוא ללמוד מהיתר חולא שח"ל"ס בשבת שפיר מול ללמוד ממה עמיס. דמה שהביא דעת הרמב"ן ב"ס"ה דשבות ע"י ישראל שלא בשני חסור וא"כ הוי זה רחיה לסיק יס לדמות ממה עמיס לפי ה"ל דהל דמבאר דהיו דוקא דברי שיעקרו בדאורייתא וז"ל לאו עיקרו בדאורייתא ואף שכתב דדברי קבלה דברי חורא דמי כבר ביארנו בס"ד בזה"ר ד' דעשו הוי רק דרבנן. ואחר הוי מלחל דדברי בתב"ך ס"י רע"א דהיבא לזכר שמה הוי לוס ח"כ רק מנה קבלת בלבד. ולא מתקנת הנבחים וא"כ דיעק"ר ח"ה הוי מדברי קבלה מ"מ מלן לימא לן דשיקרו דדברי קבלה הוי עיקרו בדאורייתא. גם י"ל דדבר התני צומן. שבוין זה ח"ן צו חסור וצומן אחר יהיה צו חסור וגזר רבנן על כל המונס לא הוי עיקרו בדאורייתא ורחיה לזכר ממה"ס (בניטן ס"ה). צומן הוי דלל מיתבש עיקרו בדאורייתא ח"כ דלמחר יבנה ביהמ"ק ויהא חייב במעשר מדאורייתא. ואף שיש לחלק קל"ה בין ביין ביחמ"ק

הפ"י והבאור ד"ל דהתם מיירי בחמרה שאינה לריסה. ח"כ ח"ן הוכחה למנהג זה ועב"פ דעת הרמב"ן והנ"מ ור"ן ושו"ע גבי ח"כ ופי' ובאור"ג דיש להקל לח"י וכן לחולה ומר"ת ח"ן הוכחה להיפך כ"ל וחדרבה יש הוכחה דס"ל כהרמב"ן ובמ"ל. וכן מותר הסוסקס הדאשנים הרי זה יסוד חוק. (ה' שוב כ' מוהר"ג בתבו"י ה"ל דעתו דלן כוונת הרמב"ן לומר דחסור דרבנן לא גזרו במקום חולי שאין צו סכנה. דמבד דר"ק כד"ל דמי'. ק"ה הרבה מה לטון ח"ן לרין חומד והול"ל חולא שח"ל"ס מותר. גם הרי ק"ל צו"ד חולא שאין צו סכנה חסור לחלל חסור דרבנן. ודוקא לחלק בין גוף חסור להיות בשעה חסורה כמ"ס התוס' בניטן ז'. והבוא מ"ס בביאורי הגר"א מקור דדברי הרמב"ן מזה שהתירו חמירה לגזרי בחולה שח"ל"ס ותתם ממה טעמים דלן לדמות שבותן וז"ל ועוד דבס"י ש"כ"ה דעת הרמב"ן דשבות ע"י ישראל שלא ע"י שני חסור. וח"כ הרי זה רח"י לסיק עכ"ד בקיטור מופלג. והנה בלחורה יקשה גם חלודת פרעוש דעשוקט עכ"פ שרי לב"ע לגזר ח"ף דהוי חסור דרבנן. וגם בזה"ר יקשה דגבי חולא שאין לו חל"ה מיוחש בעלמא חסור חפ"י חמירה לגזרי כמ"ס במג"א (ס"ק י"ב) והב"א שרין חסור דרבנן משום לעד בעלמא. מיהא אשכחן פתרי לזה עפ"י מ"ס בש"ע רבינו הגר"א (ס"ה ש"ה ס"ה) דמשום לעד בעלמא לא התירו חל"ה לידת פרעוש לפי שאין במורה מיוד חמירה מלאכה כלל חל"ה חמירה גמורה חל"ה חל"ה לגופא ולא התירו משום לעד בעלמא חולא ועיקר מן חמירה. ועפ"י י"ל דהא דחסור בחולה שח"ל"ס לעשות שבות ע"י ישראל בלל שני ובמיוחש בעלמא חסור חפ"י חמירה לעש"ל"ס משום דיש בזה גזירה משום שחוק סמנים וחי עיקרה בדאורייתא משח"ל בלודת פרעוש לזכר בזה סדר מלאכה דאורייתא כ"ל. וחילוק זה מוכרח הוא בל"ה דברי רשום. מהא דמעלין חוקקי (ס"ה ס"ה) מ"ג) וכמ"ס ב"י ופי"ו (ס"ק ז') דלעת הרמב"ם לחלק בין דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא ובין דבר שאין צו סמך למלאכה דאורייתא. ומבאר ג"כ בש"ע ס"י י"ז ב"ל סלוב"י עי"מ"ס. מיהא קשה לי ממפס מורסא דשרי משום דהוי מלאכה שח"ל"ס הרי דלף דבר שיעקרו דאורייתא שרין משום לעדא בעלמא. שוב מלחל בלל חסור שהריגם בזה בס"ק מ"א. וס"ה בס"ק י"ד משמע דמפס מורסא שח"ל"ס ליה מלאכה ע"י והיו שבור הכשר ויתקב ופתח מלחל וח"ן דרין לעשות קב"ן. וזה דה תמוה דל"ל חמ"ל לעשות לה פה חייב הא הוי בלחוד יד דפטר מדאורייתא חל"ה ע"כ דלל נחשב ליה שני בזה. ועוד יקשה ממהט לטול בזה חת הקדש דמדתה לא מפס מורסא (שבת ק"ה) והבד קשה מחד. (ז' ואשר חל"ה ל"ל בס"ד דבר דהש בזה והיו דיעק"ר החומרה באוסורי דרבנן בחולה הוא רק משום גזירה דשחוק סמנים חל"ה אי לאו משום גזירה ז' היה רחוי להחריט כל השבותין משום לעדא דנפשא. רק משום שחוק סמנים חשבו לגזירה קרובה דמשום לעדא יצא בקל לחסור שחוק סמנים וחששו בזה בכל ענין שיש לחוש לזה. ומעתה י"ל דיש צו הגזירה שני חופים שח"ל"ס לעסוק ברפואה בסמנים ח"ף שאין בזה שום מלאכה משום דלמ"ה יפסוק בסמנים יצא לשחוק חותם. ואופן הב' הוא שח"ל"ס חכמים לעשות מלאכה דומה למלאכה דאורייתא כגון כהל (כמ"ס הב"ב) דברי הרמב"ם) שהוא דומה בשני העס ליתב. וא"כ יס לגזר שיהושב שמשום חל"ה חסור לו לעשות מלאכה ויבוא לעשות מלאכה דאורייתא. והנה בענין מלאכה שח"ל"ס שח"ל"ס חכמים היה הגזירה שבווא לעשות חותם המלאכה לזכר גופה. כגון המפס מורסא אי לאו משום היתר החולי היה המלאכה חסירה מדרבנן ח"ף להוציא ממנה ליהא שח"ל"ס לעשות לה פתח. אבל לזכר מיתב בזה לשמה יחשוב שמכיון שהותר לו להוציא חמירה חסור לו כל המלכות בשביל חולי ואפי' שחוק סמנים שאין זה דומה בשני המון כ"כ למלאכה. וגם ח"ן מתבין כלל לעשות פתח להכניס ולהוציא. וממילא שיהא על דעתו שותר לו לעשות פתח שז מלאכה גמורה והיו משום חולי. וכן במהט ח"ן לגזר משום שחוק סמנים כי לא יחשוב שהותר לו כל המלכות.

בהלכות לזה ליכא למיחש והטעם יס לומר משום דלענין חסורא חזין להאמין לה"ר כלל כיון שאינה נאמרת עפ"י שנים עדים. רק לענין נזק דחמיסא סכנתא וחישי' אפי' למיעוטא ספק דשני למיחש. אבל לרש"י משמע דלמיחש חישי' אפי' לענין חסורא. ויש להקשות לפי' רש"י מהא דפסחים (קנ"ג) דטובא חטא ויגורא מנגד ויחוש ר"פ דקושטא קאמר יגורא וחסורא להכותו חס. ואין לומר דאפי' לומר אמת ראוי להכותו משום לא יקום ע"א בחי'ש. דא"כ איך קאמר אה"כ חמר ר' אחא ברבי דרבא לר"א מכו למימרא ליה לרבי' למשי' א"ל אי ידע דמסימן לרבי' כבי תרי לימא ליה ואי לא לא לימא א"ל. ואי חיבא חסורא בהנחת ע"א מה לי אי מסימן אי לא מ"מ חסור לו להעיד יחיד חלא ע"כ דלע"א לא חישי' כלל משום דרבי' לה"ר ומחזיקין ליה בשקרא ולהכי מלקינן ליה. ודווקא לומר דהוא אסמכתא מדרבנן מקרא דלא יקום עד אחד ר' ובמקום דלא ידע אי מסימן כבי תרי אסרו עליו חכמים להגיד יחיד. ובמקום דידע דמסימן כבי תרי שרי ליה למימר :

(ב) אבל העיקר כ"ל בזה דרש"י לשיטתיה חזיל שפי' בקדושין (טו) חמר ר' חמא בר גוריא חמר רב משנתנו (דלירי דביקה בד' אמהות) כשקרא עליו ערעור ופירש"י ששני עדים מעידים שלא קול עיו"ש ומשמע מזה דס"ל לרש"י דקול הוא מלחא. וראיתי לרבינו הגאון הגדול מהר"ל מפרגא בספרו נתיבות עולם (נתיב הלשון פ' טו) שהקשה על רש"י מבדרייתא דגויטין (פס. ח"ר) בצולה א"ח לה כו' מומרת אין מוששין לה מוכח דקול לא הוא ולא מידי ומירך הגאון ז"ל דודאי גם רש"י מורה דקול לא הוא מידי לפסול על ידו. אלא דס"ל דלירי דביקה וזה מיהו חשיב הקול. והשחא י"ל דהתם נמי צדקה צבורא דר"ט הוא קאל. ומהמנין בעל"ש קת שליך חקירה. ולכן כיון שה' יכולים להשמיץ עצמם לא היה רואה ר"ט להטמינם כיון שאם אמת הדבר יש חסור בהטמנה. ועד"ז מייירי גם רבא דחמר למיחש מצעי אצל ע"א גרע מקאל. וכמ"ס החוס' כתובות (כו) ד"ה והאמר ר' יוחנן (כו) ואפי' למיחש נמי לא מצעי ולהכי יגורא מייגדי ולא חישי' דלמא קושטא קאמר. ומבואר לפי"ז דאפילו לרש"י ל"ח ליישנא בישא דעד א' כלל ואפי' לענין להאריך לבדוק :

(ג) שוב כ"ל דמנוף סוגיא הי"ל מוכח כן לפי מה שפי' הרשב"ס דסוגיא זו אחת נמי צב"ב (לב). וז"ל ערעור חד א"כ ב"א סבר ערעור חד ורשב"א סבר ערעור תרי והא"ר יוחנן דברי הכל אין ערעור פחות משנים אלא ערעור תרי והבא במ"ע כנון דמחזיקין ליה בצדקה דהאי דכחן הוא ונפק עליה קאל דבן גבוהה וכן חלוה' כו'. ופירש"ס ונפק עליה קאל קול בעלמא ולא עדות ואחתי' ולא הכהונה עד שיבדקו חת הדבר שמועה לא כבהונה כו' הרי דלא מהני הקול אלא למיחש לבדוק. ואפי"ה עד אחד לא היה מהני אף לענין זה דלמא חתלה ד"ה אין ערעור פחות משנים. מבואר דעד אחד לא מהני אפי' לחוש לבדוק ולחקור :

(ד) ומדברי הרשב"ס חלו מבואר דאפי' בקאל לא הוא רק מועדא כבהונה אצל לא בשאר דבר. וא"ת כדברי הרמב"ם והטור דקרא ערעור היינו דוקא עפ"י עדים וכמוכח שם בס' נתיבות עולם משמע דבין אפי' בדיקה א"כ :

תשובה טו

בענין הפיוטים מדת הרחמים עלינו התגלגלי ומבניני רחמים כו' ופזמון מלאכי רחמים כו' ושלוש עשרה מרות האמורות בחגיגה כו' שפקפקו בהם רבותינו האחרונים :

(א) הנה מורינו הגאון מהר"ל מפרגא בספרו נתיבות עולם (נתיב העבודה פ' י"ב) כתב דאח' דלמא"ר צביהדין

יא

בהמ"ק לגזרת התולדות כ"ל להביא ראיה דאין לחלק מומא דחמרי' בשבת מחייב ר' עמרם הדמאי מערבין בו כו' ואי אמרת כל מדרבנן בעי ברובי כי קאלי ערוס הוי מלי מברך כו' חמר אביי ודאי דרבנן כו' ס' דדבריהם לא בעי ברבא ופירך והא יו"ט שני דדבריהם ובעי ברבא. ומוח' פירך לומר דמערב בזה"ל דרבנן וא"כ לא הוי עיקרו בדאורייתא כמו מע"ש ולכן ספק לא בעי ברובי אלא יו"ט שני הוי עיקרו בדאורייתא ואפי' ספקא בעי ברובי. אלא ע"כ דיו"ט לא עדיף מומערב וכי היכי דמערב לא חשיב עיקרו בדאורייתא ה"נ יו"ט שני טוב מלאחי כן מפרש במג"א בשם הר"ן סי' תל"ו דיו"ט שני חשיב דבר שעיקרו דרבנן. והתם הוי תקנתא משום זמנין דגזירי התולדות גזירה כו' כדאמרי' בבבלי (ד) הא חלא. ועוד דכבר ביארנו בס' דהא דאסרו בחולה שאב"ס שביתין ע"י ישראל שלא בשנינו היינו רק היכא דשייך למגור דמשום היתר גופי' בינא לחילול שבת כנ"ל והבאנו ראיות לזה. ועוד דדעת הרמ"א וסברת רבינו הגר"ז להקל בד"ס היכא דלא אפשר ע"י עכו"ם שרי אפי' דליכא שיטי. (ח) ומ"ש דאין לדמות שביתין ז"ל ויסורו מהמג"א (סי' ט"ז) ס"ק (ז) שכתב דאין מדמין שביתין ז"ל. וז"ל דהמג"א לא חמר אלא על דורות האחרונים אבל לא על דורות הראשונים שאין לומר שאין שום דמיון להשביתין בעל"ס. דהא מלינו במג"א שהקשו למה הקילו בחסור דרבנן כאן מטעם זה. וכאן לא הקילו אף ששייך טעם זה. כמו במנחות (מה) גבי עמוד ומטא בשביל שחזקה. שהקשו משבת אחרונה. אלא ע"כ שכונת המג"א שדורות האחרונים אין מדמין. וא"כ ל"מ אם הרמב"ן למד חסור אכילה בת"ב ממיאסור רשאה בשבת. ואדבריה לפי ה"ל יש לומר דהרמב"ן למד זה בחירות ק"ו דבשבת הוי עיקרו בדאורייתא ואפי"ה שרי בגוויי שזכרנו למעלה מהב"ס ת"ב דלא עיקרו בדאורייתא כנ"ל. ומ"ש מיו"ד בחולה שאב"ס חסור לחלו חסור דרבנן יש לדמות כמ"ס דהתם איכא למגור שמתוך שגזרו לו חסור דרבנן בשביל חולי יבוא להחיר בשביל זה חסור דאורייתא משא"כ בת"ב. ולגזור אכילה בת"ב אטו אכילה דבר חסור זה גזירה רחוקה. גם מ"ש שדוקא לחלק בין אכילה חסור לאכילה בת"ב שהוא דבר היתר בזמן האסור. לא ידעתי מהו הדיוק ועי' בחשו' הגאון מוהרש"א (סי' ה') לענין להאכיל לחולה שאב"ס פירות הטעורים בשבת והשגה מדברי החוס' פרק המאנוע להיתר דלא גרע ממלאכה רשאה בשבת ולדברי המחזיקין בשביתין לחולה שאב"ס. מותר לו לאכול ג"כ פה"ג. וחולק שם כנ"ל :

תשובה יד

שאלה במקום אחד בקשו מתפלל לבוא על ימים טורחים להתפלל ואחרי אשר התפלל בר"ה בא מכתב לבני הקהלה ממקום שהמתפלל דר שמה וכחוצ עליו דברים רעים שפוטנו מהיות ש"ך ועל המכתב חתום רק איש אחד וגם א"י חתימתו ויכול להיות שזוף הוא. אם ראוי לחוש לזה או לא לענין להניחו להתפלל ביום הכפורים :

תשובה

(א) גרסי' בנדה (סא). חמר רבא האי לישנא בישא אע"ג דלקבלי לא מצעי מיחש ליה מצעי הנהו בני גלילא דנפק עליהו קאל דקטיל נפשא אחו לקמיה דר' טרפון אמרו ליה למעמורין חמר להו הוי נעבד כו' אומרינו הא חמר רבנן האי לישנא בישא אע"ג דלקבלי לא מצעי למיחש מצעי ופירש"י ושמו הרגתם ואסור להילי אחס. והתוס' שם הביאו פירש"י וכתבו ששאלות דר' אחאי מפרש שמה הרגתם ואם אומרים אהם חייבתם ראשי למלך והיינו מיחש מצעי ליה למיחש שם לחוש לה"ר להאמינו לגבי זה שיהיה שלא יבוא לו הפסד ולא לאחרים. ומשמע לפירוש השאלות ההשגח הוא רק לענין שיהיה נזק לשמוע הלה"ר. אבל לענין שמה ישעיה חסור

(מד): ר"י אמר לשלם יבקש אחד רחמים שיה' הכל מחמתן את כמו ולא יהיה נו לרים מלמעלה וענין חפלה זו שפאשר האדם מתפלל שיתן לו הש"ת עושר אפשר שיהיה לו מקטרגים למעלה שאין רחוי לעושר אבל כאשר מתפלל שלא יהיה לו מקטרגים טוב על הדבר הזה שהוא מופקד חן מקטרגים. וזה שמעט שיתפלל אל ה' שלא יהיה לו לרים. אבל שיתפלל ולומר למלאכים אל תהי' לרים לי זה חסדי רחמי רק שיהיה דרך התפלה להש"ת. ואני מוכיח לומר מוכישי רחמים הכניסו רחמתי ולא מלאכי זה. ואני אש מותר לומר לאדם אחד התפלל עלי זהו אל האדם שהוא עושה חסד עם חבירו לפיכך יכול לומר לו עשה חסד חסד זה להתפלל עלי אבל במלאכים לא שייך לומר כך רק הוא דרך חפלה ובקשה וחי' שיתפלל כך וי"ל דמה שאומרים מוכישי רחמים חן זה בקשה רק מלאכי ויש כח לאדם ללוות למלאכים שהם ממונים על שיהיה חפלה לפני הש"ת. ועם כל זה הוא דבר שאינו ראוי. רק שיהיה מוכישי רחמים חפלה ע"ד שאמרנו ר"ל שיתפלל שיהי' הכל מחמתים את כמו ולא יהיה לו לרים ויהי' מתפלל אל הש"ת ע"י ולבד לירך להודי מוכישי רחמים ויכניסו רחמתי כו'. ומ"מ יש ליישב כיון שתכלית הבקשה הוא להכניס חפלתו לפני הש"ת חף שהוא חומר למלאכים הכניסו רחמתי חן זה יולא מן הש"ת שהי' תכלית של הכל הוא הש"ת. ומ"מ כיון שלא מלאכי רק שיתפלל שיהי' הכל מחמתין כמו היה נראה לומר כמו שאמרנו מוכישי רחמים ויכניסו רחמתי ע"ל הגאון מוהר"ל מפרגא. והרמב"ם כתב בעיקר החמישי שלו שאסור לנו לשום חלוצים ומלוצים בינו ובין הש"ת אלא שיבנו כל מחשבות לנגדו ויתרחקו מולתו. ועפ"י ספק בעל קרבן נחמאל ספ"ק דר"ה על מה שאומרים ביהמ"ס מדת הרחמים עלינו התגלגלי ולפני קונך תחתיו הפלי הרי משיח המדה לאומני בינו ובין הבורא יתברך וזה חסור :

(ב) **ולכאורה** נראה כי הגאון מוהר"ל מפרגא חולק על הרמב"ם בעיקר החמישי הזה. ולא מביני רחמי דהי' דאפי' דמי לומר חף מוכישי רחמים הכניסו רחמתי דהי' דאפי' נראה כעושה להי' מוכישי רחמים למחשבות ומלוצים חף לפי מהי' דאסור לומר מוכישי רחמים ויכניסו רחמתי ה"ל לכאורה ג"כ ממונעים ומלוצים היינו שעב"פ מתפלל שיהיה לו מלוצים וממונעים להכניס חפלתו. ובאמת שאי אפשר לומר כן כלל שזה בכלל מה שאסר הרמב"ם שהי' מקרא מלא דבר הכתוב המלאך הנואל כי יברך את העניים. וכי יהיה זה ג"כ תלילה בכלל ממונע שישא את הברכה מהש"ת להעניים. וזה חסיד. ומלך אחר ההם דברי הרמב"ם בענין חסור ממונע ודאי מוכישי ואומני. וכן דרשו בסופרי מו כה' אלהינו בכל קראתי חיו ולא למדושים. והנראה בזה בע"ה דודאי כ"ע מוריס להרמב"ם בביאור ממונע ר"ל שהוא ב"ל פנים חס לעשות חלוצים או לעשות מלוצים והיינו שידבק חסד מלאך להפיל תחתיו לפני ה' זהו נקרא מלוצים כגון מלאך פלוגי הענין לפני ה'. וכן אש יאמר מדת הרחמים דהם זהו נקרא ממונע. אבל כשאלו אומרים מדת הרחמים עלינו התגלגלי ולפני קונך תחתיו הפלי. הנה הוא רק מעורר מדת הרחמים לעשות כמדתה כאשר כון הבורא ית' וע"ז אמר הגאון מוהר"ל מפרגא שאין יולא מן הש"ת שתכלית הכל הוא הש"ת שכן הוא חומר מדת הרחמים כו' ולפני קונך. מוכישי רחמים כו' שלא נפקדו מהבורא ית'. והאופן מוהר"ל כתב שלא מלאכי מ"מ מופקים חפלה זו ואני בעניי מלאכי מפורש בזה בגמ' בברכות פ' הריחא (ס): הנכנס לבית הכסא חומר המכבדו כו' הרפו כו' אמר חבי' לא לומר חסד הכי דלמא שביק ליה ואני אלא לימא שמרני שמרני ערורי ערורי שמרני שמרני כו' הרי דמבקש ממונעים שיעורוה וימסורו ואין זה בכלל מתחנני אלא ע"כ מושם שחפדוה מהבורא ית' הם שומרים לעוררו ולסומנו ע"כ יכול לעוררם לזה :

(ג) **ובע"ז** (י). בעבורה דלעזר כן דורידא פי' החוס' הדריס ונצטות בקשו עלי רחמים היינו שם של הדריס לתד תירוצא. וכן פי' בחזקת (ג). ד"ה אמר כו' א"כ הרי התפלה

לשרים של מעלה ולמה חן זה בכלל ממונע. וקשה חפי' לפי מה שעשו פשרה בין הרמב"ם ומוהר"ל דהם שרים של הרים ונצטות שמים וארץ וחמה ולבנה חנים מופקדים על הרחמים. ונראה לפי הג"ל בע"ה דבר גמ' בפי' הגמ' דאש דבא"ה קשה על חסד' שלהם עד שנבקש רחמים עליך נקרא רחמים על עצמנו וכי אש יבקשו רחמים עלינו לא יוכלו לבקש גם על עצמם ואדרבה אמרו חז"ל (ב"ק נב). כל המבקש רחמים על חבירו והוא לירך לאחריו דבר הוא נענה תהלה. לכן נראה דהוא חסד שהבורא ית' ברא שמים וארץ בריחא קיימת נעלם וח"כ השרים הממונים עליהם חנים רק לשמור קיום הנבראים שעליהם כל בני חנוף ולהם גם לבקש רחמים עליהם וחשי' שר שלהם היהיה כי יש לו לבקש רחמים על שמים וארץ עצמם בהיותם גם המה בעלי כליון והפסד ופקודתם עליהם לשמירת עצמם ודאוי הבקשת רחמים מהם על שמים וארץ עצמם ודבר חן להם עם הנבראים שעליהם. ולכן אמר ר"ל בן דורידא ח"כ חן הדבר תלוי חלל כי ואין חסד תהלה שאין הדבר תלוי רק בו וכי הדבר תלוי בחסדים. אלא שהוא חסד שהשרים האלה המה מופקדים לבקש רחמים על הנבראים ולכן היה יכול לעוררם שידבק רחמים עליו אבל ח"כ מרדע לי שאינם מופקדים ע"ז ואין חן לבקש רחמים עליו וממילא שיש בהם גם חסור ממונע כמ"ל בפי' דעת הרמב"ם :

תשובה טז

ענה א

בנידון חרוננו קארפו אשר האריכו האחרונים בחשובותיהם אחרותם ובכל זמן ועידן מחמשים דברי ויכוחים בין הרבנים זה חסר וזה מחיר ע"כ נתיי אל לבי גם אני לבד ב"ה את הדברים כפי קט שכלי ובחפלה לה' שלא אכשל בדבר הלכה כאשר חתק חז"ל ואזנה לבין לאמתהם עליו חסרה וחפלה נחקר בע"ה בעלם דין המורכבים :

(א) **הנה** המג"א (בסוף סי' תרמ"ח) כתב וז"ל אחרון המורכב מלמוני ואחרון פסול כו' ולבוס כתב אחרון שקורין גרסין פסול משום שנעבדה בו עבירה כמו בהמת כלאים שפסולה להקדשה ע"כ וקשה דא"כ עז של כלאים יפסול קרנו לשופר ועו"ק למה לי קרא דלכאים פסול לקרבן חסידות ליה דנעבדה בו עבירה כו' ול"נ דפסול משום דלא מיקרי אחרון כלל וע"י חוס' ריש דף ל"ג וכו' חסיד דברי המג"א. ופי' בעל מחלת השקל דבריו מה שרמו לחוס' חסידות דלא חסידא מהם בך שהמורכב לא נקרא אחרון וכי אחרון חסיד בקרא פרי עץ הדר חסיד וגם המורכב הי' פרי עץ הדר. ול"ל כמ"ש הרמב"ם דהלמ"מ דאחרון הוא פרי עץ הדר הכתוב בקרא אלא דחכמים נחלקו בחזרה חסידה בתורה מרומנו דהיינו אחרון וכן בהדם ובהם מיוספת תמימה החוס' המכר דהנה שם בגמ' אמר חבי' ש"מ האי חסא מלרעה כשר להושענא פשיטא מהו דתימא הואיל וא"ל שם ליווי לא מתבשר קמ"ל. וכי' החוס' חסידא מאי ס"ד למפסלה משום שם ליווי מידה דהם חסיד בקרא כו' ולפי הג"ל מיחא דהוי הלמ"מ והוי חסידא דשם ליווי פסול לו כיון דהלמ"מ דהם חסיד בענין ח"כ ע"כ מוכח מחמת תמימה החוס' דמניין שגולב הם הלמ"מ בשמם וכדעת הרמב"ם הג"ל וז"ל אחרון דוקא בענין ולא פרי עץ הדר אחר. ויש לתמוה הא נבי דהם מסיק בגמ' דלא פסלינן חסא מלרעה משום שם ליווי דעץ עצות חסידה הכל חף דהלמ"מ דהם חסיד וה"ל פרי עץ הדר חסיד ומרבה מני מורכב חף דהלמ"מ אחרון. ודלחית למרן הגאון הקדוש מור"ם ז"ל בספרו אשר יאל לאור מקרוב נאמך דרך ח' אור"ח סי' ס"ד שגמור בדברי המג"א אלו. וכי' דלא דמי דהם עץ עצות חסידה והלא גם דהם שם לו שם ליווי עץ עצות הוא ולכא' חף ממקובל דהם דעץ עצות היינו דהם עב"ז חן לפסול דהם שם לו שם ליווי הכל

הפשוטים ח"ן לדעת כלל שלא נהנו להשתמש בהם למאה. וכן הכתוב פיר' ע"ה הדר נמי ח"ן למעט. וא"כ הרי זו ממש כמו אשח' מלחלה דמשפיקין למאה וא"כ לא נמנעין דל"ן סירה מסוגיא ה"ל להשגר המורכבים אלא רחוק נמי איתא :

(ג) והנה הרמ"א כתב בחשוכה (ס' ק"י) שהמורכב לא נקרא אחריו ולא מיקרי פרי ע"ה הדר אבל הדרם עצבות תליא מלחא וא"כ בהדר מלחא שא"ז חו"ן צ"י שפ"ה עצבות למח' נפסול איתא. אבל בפרי ע"ה הדר שמלקין צ"י בשרים הדר ח"כא למימר דלמח' איתא לחממי ו"ל עוד דרשות אחרות בזה בחלת הדר דאחריו הוא דוקא ואף ח"כ נאמר דל"ל דרשות אחרות מ"מ דלמח' שא"ז מינ' ח"ן להם אלו החולשים שאמרו באחריו. ומאחר שכבר נבאר שהמורכב לא נקרא אחריו ח"כ מנוחל לא נכסיוהו ואין לנו צ"י ח"כ מה שאמרו חכמים. ובבר' שפ"ה מוקד' אחר שאלו המיני פירות מאחללי' ולימון" עמ"ק דר"ס משנה לשנה על הח"ן וגם יש להם כל הסימנים הגאונים בנ"י וכו' ס"ד להשקיען בחרות אחריו ולכן המורכב כאלה מהם ואין להשקיע רק האחריו ולא שא"ז מינ' ולא בלתי תליא מלחא מאחר שכבר נבאר שזה המורכב לא נקרא אחריו. ואח"כ הדרם להשיב על השאל' שכתב להוציא אחריו דאחריו ואפי' מקצת אחריו במשמע כדלמח' ב"י ואפי' מקצת מה ודעה זו נכונה עמ"ק דל"ן תורה לחוד ולשון חכמים לקח ונאמר דל"ל אחריו אחריו לא נוכל להשקיע מקצת אחריו. ועל מה ש' בחורה פרי ע"ה הדר לא נוכל לומר דאפי' מקצתו הדר דל"ל נכשיר שא"ז מינ' כי' ועוד למח' דוקא מה שמענו לכו ה"כ כי' ועוד דהתם לחומרא חמרי' כי' ואפי' מור"ם ק"ה בזה. הנה מובאר מדברי הרמ"א שפסול המורכב הוא משום שא"ז פרי ע"ה הדר ובלשון חכמים נזכר רק אחריו וזה איתא אחריו. ומור"ם חלשין בתשו' (ס' ק"י) כ' חשוכה אחרים בעינין זה וזכרון דבריו כ"ל הולכין וזו של למח' באחריו לא קא מבטלי' לן דהא ח"ן היחור ההוא מנוחל' אלא למונ' כדברי הגאונים וכו"מ' ב"רס" ו"ל (סוטה מג): כי אלא מבטי' לן כשהמורכב יחור של אחריו בלמח' שמוחל היחור דומחל אחריו ואין הפסד אלא שהחמור שפסול מרובה משא"ל לאחריו בלתי מורכב שהחמור מועט והקלפיה שעליו עבה מאד והיה עטת המחור שכבר נחבטלה יתקח הלימון בתוך האחריו שהמורכב בו וכלאו טעמו אחריו. והביא מור"ם ו"ל דברי הר"ן בתוס' ד"ה בזה דמייח' התם אחד הטעם וא' המרכיב ומזכיר חייב בערלה והקשה מספרים דמיח' ונעשה פט' למזכיר ומרכיב ומתוך דהיהא במרכיב בל"ן מאלל דק"ל ילדה בטלה בזהה דקשה כדלמח' בסיטת שם. וזה דר"ם בשמטת רחשונה לסיני ולקירות לפי שאין ברחשונה ערלה כלל ומש"ה ח"ן זו בטלה לגבה ועי"ש שהאריך הדרה בזה ומסיק הלכך ב"ד ל"כ בטל יחור האחריו שהמורכב בלימון חנבי' דל"ן הלימון ולא אחריו הוא כלל ואין יולאים בו כמו שאין יולאין בתפוח ורמון ודומיהם. ועוד שש"י לא היה היחור ההוא מתבטל בלימון אלא ש"ה כשי מינ' מעורבים בזה אחריו ולימון לא ילא הא למה זה דומה למי שחלו עבד וחלו בן חורין שתקע שא"ז מו"ח א"ז בן חורין דלא חזי' דל עצבות שבו ומו"ח א"ז ב"ה ה"כ כ"ש הוא דנוח' האחריו שיואלין בו מעורב ע"ה למח' דלא חזי' דל למח' שבו ומו"ח א"ז חייב באחריו ועוד שהוא בפחות ממשכור וכו"מ' שהאריך ב"ד' והבאר רק תוכן דבריו בקצור נמרך. עכ"פ מובאר מדבריו דפוסל אחריו המורכב משום שא"ז פרי ע"ה הדר היינו דל"ן מנידולי ע"ה האחריו אלא מנידולי ע"ה הלימון דהיחור של אחריו בטל לגבי ח"ן הלימון. או מזה הדין שבו עכ"פ כשוי מעורב בו ע"ה הדר וע"ה אחר. אך הנה בתחלת החשיבה כתב שם לשון ע"ה וא"כ ה"ל בטל ע"ה האחריו לגבי הלימון וכלאו כולו למח' והחורה אחרים אחריו וליכא וליחית בחשוכה ב"ה אפרים שהביא מש"ה ח"ן האחרים ש"ה להשיב ע"ה הדין כתוב בחורה אחריו רק פרי ע"ה הדר ומינ' ע"ה הדר הוא דר' משנה לשנה בל"ן א"ז אפרים נאמר וכלאו התחלים והאמרים אחרים אבל לא שסמכו עיקר מלתייהו אחרים זה הדרר דהיינו שר' בל"ן ושאר דרשות דש

אבל לענין אחריו שנאמר בו פרי ע"ה הדר וקבלו הפ' דהיינו אחריו דוקא ולא בזה בקרא דגם שא"ז פירות יש שנקראו פרי ע"ה הדר רק אחריו בלתי נקרא ע"ה הדר ולא כמו בהדרם דגם שא"ז עמים נקראו עצבות וכמו שהביא שם מפסוקים דיוחלל וחתח כל אלה עצבות ושאר פסוקים יעו"ש ח"כ ו"ל שגם אחריו שיש לו שם ליווי ב"כ פסול ואפי"ן שלא בזה בכתוב לשון אחריו יש לדמותו להיחור דדבש שיש לו שם ליווי כגון דבש של גזין ולרשין דאסור למ"ד בבטורות (ז') וכמו שהאריך שם בזה. והנה מה שהביא מרן ו"ל דע"ה עצבות כולל גם שא"ז עמים שנקראו עצבות מקרא דכל אלה עצבות ח"ן רחיה כ"כ דבאמת כל ח"ן שגדריבו ענפיו ומסובבים הרבה שייך לקרות עליו שהוא עצבות. והיינו שנתעבת אלא מ"מ ח"ן ע"ה עצבות שם העלם אלה. אבל זה שגם העלם שלו ע"ה עצבות ו"ל שא"ז אלה הדרם ח"ן מה שהביא מסידורף זה ודאי רחיה דע"פ יש עמים אחרים שהם ע"ה עצבות. אך קשה לי מסוגיא דפסחים (לט). דגרס"ה הדר ח"ן ב"ר קרא אלו ירקות שא"ז יולא בזה ו"ל בפסח בעולשין בתמחא כי' ר' יהודה חומר אף עולשי שדה כי' ופירש"י ח"כ שם לכן שם ליווי הרי הן כעולשי גינה ומשמע דח"ק פליג וע"כ היינו מטעם שם ליווי ו"ל נמי דכך היה הלימון שמינין אלו הם בכלל מרור שכתוב בחורה והלא גם התם ו"ל ע"כ דמרור כולל כל מיני מרור גם לבד אלו שהרי גם שם פריך ואימח' הרדוק. ומ"מ פוסל ח"ק שם ליווי וא"כ קשה מזהה דמשפיקין ח"כ מלחא אף דל"ל שם ליווי ובעיקר הבנת דברי הרמ"א מסיק שם מ"ל פ"ה אחר והיינו דלאו משום שם ליווי פסול אחריו המורכב אלא דגרע משום ליווי ועד כאן לא מכשירין בהדרם משום דכתיב ע"ה עצבות אלא שיש לו שם ליווי אבל אחריו המורכב לא נחבטה משום פרי ע"ה הדר כיון המקובל הפ' הלמ"מ דהיינו אחריו ח"כ כשנתערב בו דבר אחר איתא אחריו. ועכ"פ הקשו"א ממורר אחרים קשה מאד :

(ב) אך הנה האמת יורה דרכו כי המענין ברמב"ם שהקדמתי להם ורע"ה בפ' המשניות יראה שלא כתב כלל שיהיה הלכה משורשת מקובלת מפי משה דפ"י ע"ה הדר היינו אחריו וע"ה היינו הדרם שכתב שם שמה שהביאו רחוק ממה שנאמר פרי ע"ה הדר ע"ה שטעם עליו ופרי שזה הוא הדר בל"ן משה' לשנה או הדר על כל מיס שזה אחריו אלו החליות לא הביאו מפני שנשכחם עליהם הענין עד שגורע להם מהחליות אלו אבל רחוק בלא ספק מיהושע עד עתה שהאחריו ה' לוקחין ע"ה הלולב בכל שנה ואין בו מחלוקת כלל אבל חקיו על הדרים הנמלא בכתוב לזה הפ' המקובל כי'. הרי מובאר מלשון הזהב דעיקר הקבלה היתה בזה מפי המעשה שראו טהינן כן מרור דור עד משה דבינו ע"ה. ולכאורה לפי זה ה' הקבלה מושגת אלא על שנהה לקחת אחריו ע"ה הלולב אבל על פרי אחרת שאינה ראויה למו"ח לולב מנ"ל ואי משום דלא רחוק טהינן לקחת פרי אחר לא רחוק אינה ראויה. מיהו ו"ל דבפירות המזניים תדיר ודאי ראויה היא שאינה ראויה ללולב דהא ה' רחוק ודאי ה' מלאים בכל הדורות אכסים שמשמשים בהם למו"ח חמנם א"ז חמלם פרי שאינה מו"ח כלל ויותר מאחריו ח"כ ע"ה לא יהיה ראויה כלל ממה שלא נהנו להשתמש בה למו"ח שאינה ראויה כלל לזה דלמח' לא נהנו בה משום שלא היה מו"ח בידם. חמנם לזה יעילו דרשות שדרשו ח"ל מפסוק פרי ע"ה הדר על אחריו דבעינן דוקא אחריו ולא שום פרי אחר ח"כ שאינה מו"ח ואין ראויה על פיסולה למו"ח משום שלא רחוק יולאין בה וכן הענין בהדרם וכל כיוצא בזה והשתא ח"ש מאל' הקושה מהדרם אמור. דהתם מרור דעולשי שדה או חורה גלין מו"ח כמו שא"ז עולשין ואפי"ן כן לא רחוק טהינן להשתמש בזה למו"ח בפסח ח"כ ש"מ דבעינן עולשין ומותר סתם בלא שם ליווי לח"ק דר"י אבל בהדרם דלמח' מלחלה לא שפ"ה ואין ראויה כלל מהמעשה שלא נהנו לקחתו ע"ה הלולב דהיינו משום דל"ן מו"ח כמו הדרם סתם ולכן נהנו הכל בהדרם סתם ומן הכתוב ג"כ ח"ן מו"ח ע"ה עצבות חביב והוא עצבות ע"ה ח"ן לפוסלו כלל. ומה"ט נמי ח"ן למעט אחריו המורכב ממו"ח דמאל' המעשה ח"ן להוכיח שאין רחוק ללאות בו אחר שהוא איתא שיהי' כמו אחרים פשוטים. וגם שהאחרונים המורכבים ששים בחורשם לאחרונים

בשם אודות אחרוני קהרסיקא ועיו"ש. וא"כ עכ"פ יאל לנו מזה
לגבי אחרוני אין חיבור בשל לגבי אילן הלימון ואין לדון בזה משום
ילדה שסבבה בזקנה :

(ו) אך גם מלבד זה הכי כ' מור"ם הלשיך דהו כמשורבין
לימון ואחרוני והוי כחלו צדד וחלו ב"ח שז"מ חת
ב"ח וה"י אינו מוציא את מי שהוא חייב באתרוני . ולדעת המגלה
אינו אחרוני כלל והיינו שהוא בריה בפני עצמו לא אחרוני ולא לימון
מהמת התערבות ואף שכבר דחית מ"ש מהחוס' . וענין ההלכה
המקובלת ממש . מ"מ בעיני פרי עץ הדר . וזה שמעורב בו עץ
הדר ועץ אחר שייך לומר בו שהוא פרי בפ"ע ואינו אחרוני פרי
עץ הדר שדבר בו הכתוב ואף שהוא דומה לאחרוני במדומתו
ותמונתו מ"מ אינו אחרוני ובעל חנודת ארז הביא ראיה לזה
מהרא"ה דחולין (עט.) גבי פירות למ"ד חוששין לזרע אב דפרי עץ
האם חסור חט"פ שהפרי דומה לאם מכל וכל בחאים וצונז ובקול
כדלוחא התא א"פ"ה חסוב מין אחר לגבי מין האם וחו משמע
התם לענין מתנות דלד האם לא חסוב רוב כלל אלא פלגא .
וה"ה הכא אפי' תימא דשיקק הפיי בא מעטף של אחרוני א"פ"ה
חסוב כמין אחר לגבי האחרוני וגם מזינו למימר חט"פ שהוא
דומה לאחרוני מ"מ אין בו רוב מן האחרוני כמו התם ומה שטעמי
מזה דק"ל שם ואפי' מוקף שם כבר דחו זה בזה הרמ"א ושבו"י
עכ"ל בעל חנודת ארז :

(ז) הנה מה שפסוק לו לבעל חנודת ארז ממוניא דחולין הנה
לכך אלא תלמוד ממוניא דכסורות (ז.) דלמה התם
אברהימא דר' ארשטיא רחל בת עז כ' ר"מ מחייב ותכנים פוטרים
ח"ל נחזי אן הכא במאי עסקין ברחל שילדה מין עז ואביו חס
ובחוששין לזרע אב לענין חט"פ קמפלני דר"מ סבר חוששין לזרע
אב ורבנן סברי ח"ל לזרע אב ופירי ח"ל יפלטו בחוששין לזרע
אב בעלמא פלוגתא דהנזיק ותכנים ופיר"ש חוששין לזרע אב
שוחט האב והבן ביום אחד והלכך ר"מ מחייב אס שחטו וברו
חייב הואיל וזה דומה לו מוכח מדברי רש"י דהא בחוששין לזרע
אב היינו דוקא באם דומה לו משמע דאם אינו דומה לו לביע
ח"ל . והתוס' מפרשים שם דלא כרש"י אלא דנקט מין עז לרבותא
ובאמת נראה חס' קשה מולי פירי דפלוני בחוששין לזרע אב בעלמא
דלמא חתי לאשמועינן רבוחא זו והתוס' בעצמם הרגישו בזה וכו'
שהקשה ל"ח הכי . מ"מ קשה אמאי נפל מאוקומתא זו ומוקי
לם במלתא אחריתי ר"ל לשמוי אוקומתא זו דרבותא דהתכנים
קמ"ל ולימא ואב"א כ' באוקומתא דמסיק . אמנם לרש"י דס"ל
דכל מאן דסבר בחוששין לזרע אב היינו כהא דר"מ וא"ל בפלוגי
בחוששין לזרע אב כמו דפלוגי תכנים . אס חט"פ טוב
בזכרים או אינו טוב בזכרים . אכן לשיטת רש"י קשה קושא
עצומה מההיא דפרי עץ האם חסור אפי' היא דומה לאם בעולה
אלמא דמאן דס"ל חוששין לזרע האב היינו אפי' אינו דומה כלל
לאב וכמו שהוכח בעל חנודת ארז :

(ח) וליישוב שיטת רש"י ע"כ ל"ל דיש חילוק בין היבא
שהקפידה תורה על המין כמו כלאים וכן אפי'
מתנית בזה למ"ד חוששין לזרע אב אין חילוק כלל בין אם הוא
דומה לאב או שאינו דומה כלל לאב אלא לאמו דמ"מ חייש' ביה
למין האב . ומש"כ היבא דהקפידה תורה על היחס ותולדה כמו
אחרוני ואם בני או אפי' למ"ד חוששין לזרע אב היינו דוקא כשהוא
דומה לאב או הוי בכלל אחרוני ואם בני אב אינו דומה כלל
לאביו אינו חסוב בני כלל אף שגדל ע"י האם מ"מ מייחסין ליה
רק אחר אמו אבל אחר אמו מייחסין ליה אפי' אינו דומה לה
כלל וכדלמרי' בחולין (עט.) הכל מודים בזהא חיסה ובעה גבי
שחיב כו' . והשכח ח"ס פירש"י בצמורות בר"מ בחוששין לזרע
אב הואיל והוא דומה לו דמיידי לענין חט"פ ובעיני אפי' למ"ד
חוששין לזרע אב חסוב דומה לו . והשכח הנה לענין אחרוני
המורכב בשלמא אי הוי כחייב בקרא אחרוני הוי בעיני מין אחרוני
לגמרי שלא יבא מעורב בו כלל מייסות מין לימון וכמו בבהמה
גבי כלאים למאן דחייש לזרע אב אפי' אינו דומה לו כלל . וכמו
שדימה

וכ"ל להדיא בח' הריטב"א אהא דפריך ואימא פלפלין דודאי ק"ל
דהדר היינו אחרוני ולא ה' מוספיקם בדבר ששעו מיימות משה
אלא שעל שדולה להוכיח מן הכתוב פריך דאין הוכחה אלא שקבלנו
כן ולאמרי' נמי זה הדר בלימון כו' לא שהיה זה הוכחה נמורה שזה
אחרוני שהרבה חילוקת אחרים יס שהם כך אלא שהקבלה העידה
לנו . הנה דברי הריטב"א הם כדברי הרמב"ם בהקדמתו לסדר
זרעים וכו' . ומ"מ דברי מור"ם קשה לפרש כן דשחיות לשון
והתורה אמרה משמע ש"כ בתורה . וע"כ ל"ל כוונתו . והתורה
אמרה כו' היינו פרי עץ הדר דהוא אחרוני ופרי היולא מעד
לימון אינו פרי עץ הדר וזה המורכב הוא מחילין לימון דחור
האחרוני בעל בלימון ואינו פרי עץ הדר וזהו פ' והתורה
אמרה אחרוני :

(ה) ובעיקר סברתו מזה דילדה שסבבה בזקנה שבעלה
ילדה בזקנה לענין ערלה מחלאל אינו מסוניא
דע"ז (מט.) דגרסי' התם מורה ר' יוסי שאם נטע והברך והרכיב
מוחר ופירש"י אס הברך או הרכיב יחור של ערלה בחילין וכן
מוחרין פירותיהן מיד כו' דח"צ מותר וה"ל אמרי' בעלמא ילדה
שסבבה בזקנה בעלה לשון אחר אס נטע האנו של ערלה שהוא
חסור הגלה ולכשיגדל ויפטר נטיעה הברכה והרכיב בחילין
דחור מותר דלוחן שטובן אלא בחילין נמי ע"י החילין של
החור וקשיא לי כו' . והתוס' כתבו פ' בקול בשלשן אחרוני נטע
האנו כו' אחרוני לשון שיקר ומה שהקשה בקונט' אפי' לא הברך
והרכיב נמי לא דק כו' וזה שפ' בשלשן ראשון הברך יחור של
ערלה בחילין והוי כמו ילדה שסבבה בזקנה דבעלה אין הגדון
דומה לרלוה דהא אפי' למ"ד ח"צ חסור מותר כיון שבעלה
בזקנה וכן משמע לשון בעלה עכ"ל התוס' הרי דלשיטת רש"י
השעם בביטול הילדה בזקנה לענין שאין בה דין ערלה משום
דח"צ מותר . וי"ל דשיטת הרמב"ם ג"כ כשיטת רש"י ויחייש
הקושא שהקשה מור"ם הלשיך בדברי הרמב"ם בפ' המצוות
(פ"א דערלה) דמשיי הוא דספרא ונטעמא פרט למברך ומרכיב
דמיידי שלא נפסק מהחילין והא דמברך ומרכיב חייב בערלה
היינו בנפסק מהחילין וכי כעורה הא דלמך בסוטא ילדה שסבבה
בזקנה בעלה ונדמתה ר"ן ונדחק בזה הרבה . אבל לפי הג"ל
י"ל דהרמב"ם ס"ל כרש"י ילדה שסבבה בזקנה בעלה היינו
משמע ח"צ מותר וא"כ לא לירך לזה קרא דונטעמא דמ"ד ח"צ
שי ס"ל כן בעולה תלמודא מסבבה וא"ל לזה קרא כלל ע"כ הוכחה
הרמב"ם לומר דלעולם מיידי גם בספרא שלא הורכב בחילין מחבל
אלא דהיחור משום שלא נפסק מחילין הראשון ולזה בעי ונטעמא
ומה דלא מוקי כרש"י ילדה שסבבה למברך ומרכיב ג"כ בזה
שלא נפסק מחילין הראשון לזה לא הוי לירך ולא חללו דהוא נלמד
מערלה וע"כ מוקי ולא חללו להרכבת חסור :

(ה) אמנם י"ל דגם לשיטת התוס' אין ראיה כלל מדיון ילדה
שסבבה בזקנה לגבי ערלה לדון אחרוני המורכב
דח"צ דהנטיעה נעשה כאלו טלו לימון ולכן אין בה דין ערלה
דגבי ערלה חילי' בתר נטיעה דכתיב ונטעמא . מ"מ האחרוני
שגדל בה אחרוני הוא . ומלכו כה"ס בצמורות (י.) ואב"א ברחל
בת עז בת רחל מ"ס חזרו שות למקומן וא"ם לא חזרו שות
למקומן הלא חט"פ דנדמה הוא לגבי אמו מ"מ כיון דהוא כמין
משפחתו ורלוה היה להיות רחל אלא שבאמו נעשה השמיני שהיה
עז לאו דנמה הוא וה"ל באחרוני הגדל חיבור עץ אחרוני שהוא
אחרוני ורלוה להיות אחרוני אלא שנעשה שמיני בעץ שלו שהורכב
בלימון והצטבל לגבי הלימון ונדמה כאלו הוא ג"כ לימון אין זה
מושל אלא שלא יסיה בו דין ערלה דחילי' בתר נטיעה אבל אחרוני
הגדל ממנו חזר למקומו להיות אחרוני כדלוי להיות כן גם מתחלה
אלא שנעשה השמיני שהעץ שלו ואין זה מוקף לאחרוני כלל . ואט"ו
דהתם ס"ל דק ר"מ הכי דחורש שות למקומה אבל רבנן פליגי
עליה . ל"ל רחל פליגי עליה אלא משום דליפנין כל הקדשים גבי
דמה משעיר של ראש חודש דכתיב אחד המיוחד ובה משעיר ימי
בראשית כדלמך התם ר' יוחנן מורה ר"מ בשעיר של ר"ח . שוב
רלוהי שבעיקר החלוק הג"ל כוונתי לזרע הנחון בעל חנודת ארז

כאן ובמ"ש בעל אגודת ארז. מיהו ש' לנתן טעם ויפה לחלק בין ההיא דולדות ללמחיס ע"פ מהו דלמחיס במדה (לא). שלשה שותפין יש בחדם (וע"כ כן הוא ממי בשאר וולדות ומבע"מ) הקב"ה ואביו ואמו אביו מוריש הלבון שממנו עלמות גידין ופטרנס ומוח שבראש ולבון שבעין אמו מורשת אורס שזמנו עור ובשר ושערות. ושחור שבעין. והשתחא הנה חף שהאב שותף בחדם כמו האם וכן שחור הכריות מ"מ הילד דומה להאם כמו שחשכ הס' דפרדות בחולין באודני' וגזבחי' וקל' דהכל תלוי בעור ובשר ושערות ואפי' הקול הוא תלוי בריאה וקנה ותבונתם. וה"ל כיון דחלק שבו יכיר המין הוא משג' אם לכן דומה לאמו. אבל מ"מ חלק האב בולד לא טפל מחלק האם שגם העלמות וגידין הם חלק חשוב כמו שער ועור שגם מבלעדם לא יהי' ודאי קיימא. וע"כ חף אם חוששין לזרע אב ואמו בטל חף שאינו דומה לו. מ"מ י"ל שפיר דחלק האב שבו שזה לחלק האם חף בלמחיס המורכבים שהמורכב לבד וגם הגרע לבד מולידים פירות שלמים כל אחד לבדו. וה"ל במורכב יביא למומר כמו בולדות שחלק האב הוא מיוחד לאב והוא שיהי' לחלק האם חף שאינו יכיר. אלא כיון שהפרי היואל מן יחור המורכב הוו כמו פירותיו כשהיה חילן לעצמו מהם גראה שיתקף חילן הגרע פעל בו מקצת עד שאינו יכיר כלל בפרי ואי' כשאר דבר המעורב מעט שמחבטל:

(יב) אלא שמו"מ אני מחבטל על הגאונים המפלים בזה אם המורכב כמעורב משני מינין או שיתקף הגרע בטל דלכאורה הוא תלמוד ערוך בחולין (ס). דלמיניהו באלמות במש"כ הוא למעט הגרע והחס כתיב ע"פ פרי עושה פרי משמע דהגרע אין עושה פרי למיני ופי' הכל הנה גם בגרע עושה פרי למיני דהיינו כעין הענף המורכב. האומנם י"ל כי בקרא כתיב תדשא הארץ כו' ע"פ פרי כו' ח"כ הארץ מוליד פ"ך שפירא פרי למיניהו והלא במורכב אין עושה הגרע פירות כמיני אלא כענף המורכב וע"כ למיניהו שפיר מוליד הגרע. אמנם לפי מה שהדענו בע"ה דבמקום דקפדין אמין הוי כמעורב אבל היבא דקפיד חלוליה אינו מחבטל בשביל יתקף האחר שאינו דומה לו כלל ח"כ הכל בע"ה דהחס דכתיב למיניהו אפי' קת' הטיקא המעורבת מבטלת למיניהו דכתיב ב' וכן בסוטה גבי כרם של שני שותפין כיון דבעינן כרמי דמיניהו לא וזה אינו מיוחד דיש לאחר קת' בו הוי כמו לענין דבעינן הבדלת המינין דאפי' מקצת יתקף מקצת:

(יג) אך כ"ל ראי' אחרת וטעם אחר להיתר המורכבים והיינו שראיותי בזה אפרים ש' דבזה לא שייך כלל לרון משום זוז"ג אם חסור או מותר דלא תלי' כאן באיסור והיתר כלל ועל גידול הפרי אלו דנין וכיון דמוכח שזה גידול הוא ג"כ מן הגרע לזו פרי ע"ה הוא אלא פרי ע"ה דרד ולמון יחד ואין יולאין בו. כיוונה דזוז"ג שייך רק היבא דתלי' באו"ה ואין אלו דנין בו מנה מותרות אבל כשאו דנין על מותרות לא שייך סבבות זוז"ג מותר או חסור. ודברים אלו מבוארים בזה"ש חולין (נח). ד"ה מבין ואלק' זוז"ג מותר זוז"ג אע"פ דבסוף כתובות פסקינן כר"י בפירות דמספקא ל' ב' א"ב אי חוששין לזרע אב או לא היינו במילתא דמי ש' דהו' בחפ' נפשי' ולא שייך זוז"ג אבל הכא דחד חסור דחד שרי הוי ל' זוז"ג ע"כ פירוש דהחס גבי פירות דאין דנין על מותרות הפירות אם הם סוסיס או חמוריס ולא מנה א"ה אלא מנה הבדלת המינין דהא כל חד וחד בחפ' נפשי' שרי שייך ספקא אי חוששין לזרע אב או לא אבל הכא דדעיי' על ע"ה ואל' על מותרות דבר שרי בזה וזה גורם ואפי' אי חוששין לזרע אב מ"מ הוי גורם דהיתר. וקשה לי ע"ז מסוגי' דבסבבות דכך הלעמא (ג) אך את זה לא תכלהו כו' זה עמא העולר מן הטביר ועבדיו מן הטביר יכול חף שיבדיו מן הטמא ח"ל ש' כסבים ושה עזים ש' שהא אביו כבש ואמו כבשה דברי ר' יבוסע"ר חליעור ואמר לא בלא החבוב להחיר את המותר אלא להסיק על המותר ואיהו זה עמא הטלר מן הטביר ועבדיו מן הטמא או אינו אלא עבדיו מן הטביר

שדימה לזון הרב בעל אגודת ארז. אבל השתחא דלא כתיב אחרון בחורה אלא פרי ע"ה דרד והיינו יתם חולדתו וגידולו כמו בא"ב ודרי' להיות דומה ללינון אלו באנו לחס' לע"ה הלינון. ואחר שהוא דומה לאחרון היינו להפירות הגדלים בע"ה דרד לבד ה"כ באחרון זה לא חולין בזה אלא בזה הע"ה דרד שהוא דומה לו. כמו חס' שאין חוששין לזרע אב כלל גבי א"ב אם ח"כ דומה לאביו אלא לחמו:

(טו) אך הנה כ"ז לשיטת רש"י אבל החוס' הא לא ס"ל כלל שיהא שום חילוק לענין חוששין לזרע אב בין דומה לאב או לא חפ' לגבי א"ב כ"ל ח"כ מהו איבא למומר. אמנם י"ל דאף דהחוס' ס"ל דחוששין לזרע אב לחלק דס"ל הכי היינו חפ' אינו דומה לאביו מ"מ לא מחבטל מיניה בכך שם בנו של האם ואפי' במקלות ורואים לזה מהא דאמר' שם בבבורות אמר ר' אשי חף אינו לאחר הדלה הגפן ע"כ החלטה יינו פסול לגסיס מ"מ זבח וגסיס מה זבח שלא נשתנה (ופירש"י) דהא דממה פסול לקרבן חף נסכים שלא נשתנו ומסיק דזה נשתנה ריו. הכי דאף דהחוס' ס"ל בע"ה (ס"ד ד"ה דאב כו') דכ"ש ריחא מלחא היא ולא בטל ואסור מהאי ערוב. מ"מ הכא יין נשתנה ריחא ממחמת יתקף מהחלטה אינו פסול אלא משום דממה אב לא שגאמר שאינו יין כלל. אלא ע"כ דאכתי פרי הגפן הוא. וה"ל בשאר יתקות וכמו כן גבי אחרון דאף דיש בו יתקף מעט למין מ"מ לא נחבטל ממוט שם פרי ע"ה דרד. ובאלה' חין זה דמיון כ"כ לזרע אב דהחס בלא זרע אב ח"כ להחיות הילד. והייתקף הוא רק מהאב משא"כ בלמחיס שהיתקף הוא מהאב רק שהיא עוברת להחור דרך ע"ה הלינון ואלו לא היה כאן כלל ע"ה הלינון היה אפשר להחור לניק מן הארץ וגדל פירות. ע"כ יין דלרש"י בודאי לא שייך בזה חששא לע"ה הלינון כיון דהפרי דומה לשאר פרי ע"ה דרד וגם להחוס' חין ספירה לזה ואדרבה יש קת' רואה כנ"ל ע"כ חין מקום לחס' לזה דפתיך בזה יתקף מעט הלינון ואלי' בזה היסור של האחרון שעושה תמיד פירותיו אחרונים:

(יז) והנה ראייתו בחש' בית אפרים ס' כ"ז שתחלה הביא ראי' לסבבות מור"ס אשכך דהו' כב' מינים מעורבים מהא דאמר' בסוטה שם ולקוחם בדרם של שני שותפים דכל חד דרד חלדי' אחר ר"פ זאת אומרת בדרם של שני שותפין היה חורין עליו מעורב המלחמה. ומ"מ מחמשה אחין ומת' ח' מהם במלחמה שכולן חורין. ומשני החס' כל חד וחד קרינן ב' אשתו הכא כל חד וחד לא קרינן ב' כרמי ופירש"י כרמי המיוחד לו שאין לך בה גפן שאין לשניהם חלק בה כו' ועכ"פ הא קמן דהס"ס מקשה וטקופא בדרם של שני שותפין ופירש"י כיון שהנעטה של ראובן וזבא שמעון והרביב בה להיות פירות הגרענה שלו ועלה משני דה"ל משום שאין מיוחד לו. ולפ"ז הדבר ברור שאע"פ שהיסור מושא פרי של עצמו אע"פ כח אחר מעורב בו משל עיקר האילן דהא אם עיקר האילן הוא של אחר דייקנן ל' כשותפין א"כ חין זה פרי ע"ה דרד שאמרה חורה שע"ה דרד הוא יגדל הפרי משא"כ בזה שזה אחר מעורב בו כו' יעו"ש שהארריך עוד בזה וזב' ב' שם פתחון פה לרחות כ"ז דיש לחלק בין מב"מ למבשח"מ וגם לענין אחרון י"ל דכיון דלאו מייא דאילן הוא עיקר גידולו מיוחד שלו הוא שהוא אב האחרון ודכא' הבאין מו"ה מש' מרועבובי ראייתו קרוב לזה ש' דכיון דעיקר דהפרי הוא דומה ממש לפירות חילן המורכב יש לו לומר דעיקר גידול הפרי הוא מחילן המורכב אלא דייקנן ג"כ מלחמות הגרע מה שיוק מהקרקע שעומד עליו. עכ"פ כונת שניהם לומר דכיון דעיקר הגידול הוא מהענף של האחרון אלא' בחר' וישבו מין אחרון:

(יח) אמנם לע"ה אין דברים אלו מספיקים להורות היתר באחרונים המורכבים וכנגד דבריהם יפה הוכיח בעל אגודת ארז מכלאס דאע"ג דפרי דומה לחס' בהדרבה סומינן מ"מ חוששין לזרע אב ואסור הפרי ע"ה אלו אלא חף דגם החס' בודאי עיקר הולדת הילד הוא מהאם שהוא דומה מ"מ לא אלא' בחרה וחישי' ג"כ למעט גידולו ממחמת האב. וכן ה"כ

וההרכבה של שמעון דלחן מוזרין עליו משום דלא קריין ב' כרמו המיוחד לו אלמלא דחשבינן ל' כח אחר מעורב בו וא"כ אין זה פרי עץ הדור דלפי ה"ל דשרישן ל'י מנח זוז"ג ח"כ ה"ה בשותפין לא שייך זה דייטש לחשוב מיוחד לו משום זוז"ג. אך הנה מ"מ האמת יורה דבר דגדלה ל' שיקר כסברת הראשונה ויש ל' בע"ה רח"י בדורות מנחן דהנה דש"י ז"ל מפני דשמעון הרכיב בגטיות ראוין להיות ההרכבה שלו. ולפי"ה הנה פירות הית' הם מיוחדים לו אלא ע"כ מביין שכל הכרם אינו שלו שפירות הגטיות של ראוין וכרמו היינו ע"כ כולו משום דכרם משמע כל כרם ולא מקלת כרם דחי אמר' כרם ואפי' מקלת כרם כמו שה ואפי' מקלת את ח"כ כרמו מני שהא מקלת הכרם מיוחד לו אלא ע"כ דכרם ולא מקלת כרם. ח"כ אי מנח בהרכבה דש"י העלים המורכב והמורכב עושין שניהם הפרי הגדל בענף המורכב הו"ל מקלת כרם ולא כל כרם כמו שה ולא מקלת את. דמכלאס היו מקלת את ולא כל את ואח"כ אחרת החס כי חתי ר' דימי אר"י הא מני ראב"י. היא לאו אחר ראב"י החס כרם כמשמעו ה"ל נשע כמשמעו ומה אר"י לדרוש מנעט בלח"ה ח"ש מדרם לחוד דבעיין כל כרם ובהרכבה לא היו אלא מקלת כרם. אלא ודאי מוכח מהבא דבין דהמור הוא מולאס פירות כדוגמת הפירות שהולאס צפת שהם מחובר באלו"ה ח"כ הפירות שאובים פריי לבד ולכן כממריב נפן בעץ אחר חשוב שפיר כל הכרם שלו דנוף האילן ממין אחר אינו כרם. ורק העגפים ענפי הגפן המורכבים הם הכרם והם העושים הפירות הגדלים עליהם וחשובים פירות שבהם ח"כ היו שפיר כרמו המיוחד לו דהיינו כל הכרם שלו. ודלית בחשו' ח"ס חלק א"ח ס' קפ"ג שבהו דברי מור"ם אלשיך ודליתו מש"ס דסוטה דיל"ל בעלה בזקנה ודחה ג"כ דהתם לעיין ביטול האיסורין מיירי ולא שישתנה הפרי שיעשה מאגוז חסות והביא רח"י דאם ימנח דבטלה חז' היו כרם לראב"י ונשיק דלפי האמת דכה אחר מעורב בו בל"ס שאינו פרי עץ הדור וחל' אי אמר' דמו ואפי' מקלת דמו יעו"ש. ומהחיות שמאגוזי הפ"ל מבוחר גס סתירת סברא זו דמסיק דלא היו פרי עץ הדור משום דכה אחר מעורב בו. ואע"ג דאלו היו כתיב אחריו בקרא היה אפי"ל באמת דתלי בהיה דמו וזה אינו מקלת או כולו. אבל השתא דכתיב פרי עץ הדור דקפיד קרא על הגדלת הפרי ולא על הגדלת מינו שפיר יעו"ש. ומהחיות שמאגוזי הפ"ל מבוחר גס אמר' אלא כולו שה וכן דמו כל דמו מ"מ פרי עץ הדור נקרא שפיר אפי' אחריו המורכב אע"ג דלא היו מין אחריו ממש:

(מז) דיוצא

מכל ה"ל דנבי אחריו דלא כתיב בקרא מפורש אחריו וגם בהלכה אינו מקובל מפורש אחריו כנ"ל אלא פרי עץ הדור והמורכב דומה כמעט לגמרי לאחריו שפיר מיקרי פרי עץ הדור דמלשון זה לא שמעיין רק שז"ל דדומה לפירות היואלס מעץ הדור כמו שהבן נקרא בו אם הוא דומה לו מאחר שהגולדים ממנו עפ"י רוב דומים לו ולכן גם זה הבן דדומה לשאר הדברים נקרא בו וכן כן הנה המורכב מענף אחריו בעץ למון שהוא דומה לשאר פירות היואלס מעץ אחריו מיקרי פרי עץ הדור. ואף דהיכא דנחיתן להבדלת הניין אינו לגמרי מין אחריו משום דלגבי הבדלת הניין בעינן שהי' בלי תערובות מין אחד לגמרי. מ"מ הנה לא נקרא אחריו בחתום אלא פרי עץ הדור שאל הקדירה תורה על הבדלת המין אלא שהיה תולדת עץ הדור וזה שפיר מקרי תולדת ופרי עץ הדור שהוא דומה לפירות הגולס בעץ הדור ומכאן הוא שהעץ הדור הוא העושה הרכיב שני דברים אינו בראשית ההרכבה שני דברים חתום לגמרי בראשית. והלא מ"מ כתיב עשב מוריע זרע ואף דלא כתיב למיניה מוכה מיניעת ההרכבה. דבהרכבה אין עשב אחד מוריע זרע אחד אלא שני עשבים מוריעים זרע אחד המורכב והמורכב. וכן גם בעץ עושה פרי מה אר"י למנו הא מעץ עושה פרי אחד מוכה מיניעת ההרכבה שני עשבים עושים פרי אחד לפי דעת מור"ם אלשיך דהוי כחלי עבד וחלי ב"ח. אלא ודאי דעושה הפרי הוא הענף המורכב לבדו. ומ"מ אסרה תורה ההרכבה

הטורח ח"ל שור שה כשבים ושה עוזים מ"מ ופריך למימרא דסבר ר"א זוז"ג מותר ור"י סבר זוז"ג חסור והא חסרפא שמעיין להו ולד טרפה ר"א חסור לא יקרב לגבי המזבח ור"י חסור יקרב לגבי המזבח ומשני בעלמא חסור ר"א זוז"ג חסור וס"ה דאם כן נכתוב קרא שה כשבים ועוזים שה וס"ה ל"ל ש"מ שה מ"מ ר"י חסור לך בעלמא זוז"ג מותר והכא ח"כ לכתוב קרא שור כשב ועז כשבים ועוזים ל"ל ש"מ עד שהא אביו כשב ואמנו כשבה. וקשה היכי הוי בעי למימר דפליגי בזוז"ג והא הכא דייקנין על מהות הדבר וביין דכתיב שה כשבים ח"כ לר"י להיות בלא מן הכשבים וזה מהותו ומה שייך בלא זוז"ג מותר דיכול להיות זוז"ג מותר ואפי"ה אינו בן כשבים כמו נבי פירות אע"ג דקיי"ל זוז"ג מותר אפי"ה מספקא לן אי הוי מין סוס או מהות ומין אחר דהיינו מעורב מן סוס וחמור ובפרט ד' אליעזר ס"ל לפי המסקנא בחולין (פ). דשה ולא מקלת את. ומה בכך דתלי ג"כ בכך מלתא ח"ה מ"מ שיקר הספק הוא על מהות הדבר ואם נחשוב דברי החס' כפשוטן דהיכא דהוי היכר כל חד בחס' נפשי' והס' על חיבור שני המינין אז לא שייך זוז"ג אבל היכא דהס' על כל חד בחס' נפשי' שייך זוז"ג ח"כ הכא באחריו המורכב דהס' עליו לבדו חס דהוי לאלף בו למה לא מיון דן משום זוז"ג (וה ודאי דלחן לחלק בין חס מותר לאלף לא מותר לאלף בו) ומ"מ נראה פ' דברי החס' כסברת תש' בית אפרים הנ"ל:

(יד) וליישב

הקושא הנ"ל ג"ל דהנה הר"ן כתב בסו"פ כל הללוים דלאסור דגורס לר' אליעזר לא היו אלא מדרבנן כיון שאין גופו של חסור מעורב בו. וא"כ קשה מסוגיא זו דלמדיין בעלמא חסור ר"א זוז"ג חסור וס"ה דל"כ נכתוב קרא כו' ח"כ משמע דל"כ חתי קרא לאסוקי מאיסור זוז"ג ולהר"ן דכל שיקר חסורו אינו אלא מדרבנן חז' חתי לאסוקי חסור זה מקרא. והגרי"ה ל' בזה דהנה הבא חזוין דהתורה קפדה רק על הגורם דטמא הולד מן הטורח כשר וטורח הטולד מן העושה טמא וכוין דלתי רק בהגורם ע"כ אם בעלמא זה וזה גורם הוי בגורם דחסי הכא חסור מדאורייתא וזי' זוז"ג מותר דגורם האיסור בטל לגבי גורם דהיכר הכא שרי (וכן מוכחא לימר גם להחוס' דבכורות שם ד"ה והא חסרפא כו' ש' למ"ד טרפה יולדת יוחא כו') אלא למ"ד חתי יולדת כו' ומייהו אשכחן כו' וטוביה כל הללוים נגמ' ממה ע"כ וזה הא חסור' בע"י (מוט). ד"ה שאם מתקלקל לעיין זוז"ג בין חסורי הגאה לחסורי חכילה ולפי הנ"ל יחא דוק' ואף דהספק הוא על מהות הדבר. מ"מ כיון דהתורה הלא בגורם הא דקיי"ל דזוז"ג שרי ולפי"ה הנה באחריו דהתורה הקפידה מפורש רק על הגורם שנאמר פרי עץ הדור ר"י דיש לדון להיכר כמורכבים מעט זוז"ג מותר. ואע"ג דבאחריו קיי"ל בסוכה (לו) גדלו בדפוס ועשאו כמין ברי' אחרת פסול הכי דבעיין דוקא אחריו ל"ל להדירה משם רחיה דהוי דומיא דשה כשבים למחן דשרי משום זוז"ג דהא שם בסוכה מסקיין אחר רבא לא שני אלא כמין ברי' אחרת אבל כברייתו כשר פשיטא כמין ברי' אחרת חתיא ומהני לא לריבא דעבידא דפי דפי הרי אף שאין דומה לו ממש מ"מ כיון שהוא כעין זרעו כשר (כמ"ש בשו"ע רבינו הגר"י) וה"ל בשה כשבים בעיין שהא דומה קלת אלמו וכמ"ש בחס' ב"ק (עח). ד"ה לעמא שטולד מן הטורח כו') והרי שיקר מימי הכשר האחריו הוא ריבוי הניין והבליעות ושקיעות ופירוקן נחתא הנריטין נכתבו ומ"מ אם ידעו אחריו הגדל באלו בלי שום הרכבה ואין בו סוממין הללו. לא מאלו בשום מקום שפסול ע"י כיון שעכ"ל הוא לזרע אחריו בגדולו ותמנונו הרי דלא הקפידה תורה על מין אחריו ממש אלא שהא טולד ותתולד מעץ אחריו ותלה הדבר בגורם האחריו כמו נבי היכר חכילה בהמה דאע"ג דפי' טורה הס מעלה גרה ופרטי' סדוקות ואעפ"כ הכשיר הכ' טמא הטולד מן הטורח אעפ"כ שאין בו מ' אלו רק שהא דומה קלת אלמו ולכן אמריין בו זוז"ג מותר וס"ה באחריו דתלה הכ' בגורם מינו ולא בהבדלת מינו שייך לומר בו זוז"ג מותר:

(טו) ועפ"י חתי ג"כ שפיר מה שהקשה בעל בית אפרים

מכרם של שני שותפין ופירש"י דהגטיות של ראוין

ההרכבה משום ערוב מין אחר דעכ"פ איכא תערוכות קאמ
מין האלן שניכבב צו ואלן זה למיניהו של המרכיב אף דמקרי עושה
הפרי שרובו גדל ממנו וגדל עליו מ"מ אפי' מין אחר כל שהוא
היו כללים דלא בטל כיון שהוא ניכר קאמ דובר שניכר חיו
בטל בתערוכות וכ"כ כאן בטל אגודה חזב בתש"ו הנ"ל חות
ט"ו ע"ש:

(יז) ועפ"י יש לבאר דברי הרמב"ם המופלאים בסתירות
עלומות בענין חוששין לזרע אב שהתפלאו
עליו גדולים חקרי לב כמבואר בש"ד (יו"ד סי' ט"ז ס"ק י"ז)
שכ' בשו"ע שם והוא דעת הרמב"ם לבי שגא' כו' אבל העו
שגא' על האבי' אסור לשמוע אוחה ואח' בנה ואם שגא' אינה לוקה
יהיה בת האבי' הולד נקבה ושגא' אח' ההקבה בת הנבי' ואח'
בנה לוקה. ותמחה עליו תמיהות הרבה א'. דבגמ' חולין אמר
ר' פפא הנכד כו' לענין א"כ בחיוב א' האבי' לאיסורא
כו' אלמא דמלקות ליכא בהא לכו"ע משום דמספקא לן א"ס
חוששין לזרע אב כו' הרמב"ם עלמו פסק שאם שגא' אב ובנו
דחינו לוקה וכן הוא בשו"ע סעיף ב' הרי דמספקא א"ס חוששין
לזרע אב. ו'. דהרמב"ם פסק (פ' י"ג מהל' שחיטה) שהבה
מזבהמה וחי' לרד' לבסות דמן וחיו מבדל הרי דס"ל דהוי ס'.
ד'. דתחב הרמב"ם (רפ"ט מהל' בשרים) חייש הבה על האבי'
הולד פסור מן המחתות אלמא דמספקא ל' א"ס חוששין לזרע אב
ה' דבפ"ט מהל' כללים כתב הרמב"ם והטלדים מן החמור
אסורים עם הגולדים מן הסוס והיינו משום דמספקא ל' א"ס
חוששין לזרע אב דחי ודחי חוששין מותרים כדליתא ב"ח"ב בסוגיא
הנ"ל. ו' קשה ביותר דדברינו סותרים זא"ל דכ' שם הלכה ו'
הטלדים מן הכללים א"ס הים אמותיהן מין אחד מותר להרכיבן
זע"ז ואם היה שני מינין אסור להרכיבן זע"ז וא"ס הרכיב לוקה
א"כ מוכח דאין חוששין לזרע אב וחל"ה רק בתר האם מדלוקה
בה' אמותיהן שני מינין. א"כ וכן א"ס הרכיב זה העלד
אפי' על מין אמו לוקה מוכח מזה דחוששין לזרע אב צברור
דחל"כ לא היה לוקה ועי"ש ב"מ שם הנ"ל ש"ל תמה ע"ז
והכ"מ שגש שם הגירסא ומ"מ גם אחר ההג"ה לא יתיישב לשון
הרמב"ם לזרע אב וחי' להאריך בזה י' גם בל"ה קשה כל הדין
הנ"ל. וגראה בעגלי כי הרמב"ם ז"ל היה לו דרך אחרת בכל
הענין הנ"ל שפי' דרבו יהיה כל העקוב למישר רק שנעלם מאחתו :

(יח) והנה יעטמי למאז פתח בדברי הרמב"ם לפתור אח
דבריו וחל"כ כי לפי דעתי מאלחי דרך נכונה
דבריו ז"ל לפי הנ"ל והוא זה. דהנה שם בסוגיא דחולין אמרינן
חבט' לכו מפסט פשיטא ל' לר' יהודה דאין חוששין לזרע אב
או דלמא ספקין מספקא ל' למאי פנ"מ למישרא פרי עם האם.
ויש לחמור בזה הלא י' פנ"מ פשוטה בין א"ס מספקא ל' או
פשיטא ל' דאם פשוטה ל' מחייב מלקות וא"ס מספקא ל' הוי רק
איסורא בעלמא. וכן י' להקשות בהא דלמור ר' הונא ברי' דר'
יהושע החס (עט). הכל מודים בפרי עם האם שאסור ומאן
הכל מודים אי קחי רק אפלונתא דר' ותכמים חל"כ היה לו למור
מודה ר' יהודה אלא דקאי אכל פלוגתייהו דתכמים דאפלינו
בחוששין לזרע אב וחל"כ א"כ קאמר הכל מודים והא איכא תכמים
דחנני' דס"ל אין חוששין לזרע אב מדס"ל דלחי' חיו מוב בוכרים.
וע"כ ס"ל להרמב"ם ענין הספק דמספקא לר' בחוששין לזרע
אב הוא ספק כפול דיש להסתפק א"ס חוששין לזרע האב בשוה
עם זרע האם חל"כ הדפרי דומה לעולם א"ס האם כדמוכח
מדחב"י ור"ש שם. מ"מ זרע האב הוי עיקר כמו האם ושוב אפשר
להסתפק דחפ"י חל"כ זרע האם עיקר משום שהוא דומה לה
עפ"י הריב מ"מ חוששין לזרע אב ע"ד המיעוט ומ"מ לא בטל
לנבי זרע האם דהוי רוב משום דניכר וחיו בטל כנ"ל דמ"מ אף
שפרי דומה צברור אל האם י' כי קאמ דהא גם להאב אב
אפשר שאין חוששין כלל לזרע האב אפי' ע"ד המיעוט כיון שגולד
מהאם ואין יחס לבעלי חיים והולד דומה לאמו וכרוך אחריה
והנה מחנני' מוכח ע"כ דס"ל דחוששין לזרע אב בשוה עם זרע
האם דאם חסוד כמיעוט הרי הוא בטל לנבי זרע האם דהתם

לא מיירי קאמ מכללים אלא בשור ושה דעלמא שטלדים ממין
אחד וחל"כ אין שום היכר לזרע אב ובטל מיעוט דאב לנבי רובא
דאם אלא ודחי חנני' דדריש אורו לזכרים וס"ל גבי א"כ דחוששין
לזרע אב ע"כ היינו דחוששין לזרע אב בשוה עם זרע האם
ותכמים דפלוני לחנני' וס"ל דלוחו לא מרבה זכרים מני סברי
שפיר דחוששין לזרע אב ע"ד המיעוט ואפי"ה אין א"כ מוב
בזכרים משום דזרע האב מיעוטא הוא ולא קפיד קאמ אלא
אנקבות והשתא לענין כללים אף רבנן מני סברי דפרי אסורה
עם האם דאם חוששין למיעוט זרע אב נמי אסור הפרי עם
האם דלא בטל כנ"ל. והשתא הנה לר' יהודה דמספקא ל' א"ס
לגמרי א"ס חוששין לזרע האב כחנני' דהוי בשוה עם זרע האם
או א"ס חוששין כלל איכא לענין כללים ס"ס לחומרא והיינו
בבן הסוסיא עם בן החמורה איכא ס"ס לחומרא שמה אין
חוששין לזרע אב כלל ואמותיהן של חלו שני מינין. א"כ ואפי'
חל"ה חוששין לזרע אב מ"מ שמה אכתי חיישין ע"ד המיעוט אלא ע"ד
המיעוט ואכתי הוי כללים זכ"ז דאף שיש בכל אחד שני לזדים
לד סוס ולד חמור מ"מ בזה לד סוס עיקר שהוא מולד מסוסיא
ובזה לד חמור עיקר שגולד מחמורה וכן בפרי עם האם איכא נמי
ס"ס שמה כחנני' דחוששין לזרע אב בשוה עם זרע האם ואפי'
חל"ה דאין חוששין מ"מ שמה אכתי חיישין ע"ד המיעוט ובי
חינא דס"ס זה חד שמה הוא זה חיו דהא ס' אחד מוסיף על
חברו דאם חוששין בשוה לזרע האם חל"כ בן הסוסיא מותר בבן
חמורה דשנייהם י' בזה שני לזדים שווים וא"ס חוששין ע"ד המיעוט
אסור בן הסוסיא עם בן החמורה כנ"ל וא"כ מכיון דליתא ס"ס
לאיסורא הוי כדלוי אסור כמו ס"ס להיחר הוי כדלוי היחר
ומש"ה דעת האחרונים דס"ס לחומרא בציסור דרבנן אסור (עו'
פנ"ג ס' ק"י בבל ס"ס) ומש"ה ס"ל להרמב"ם דלוקין בשנייהם
בין צוללות שאמותיהן משני מינין ובין בפרי עם האם משום דבכל
אחד איכא ס"ס לאיסורא דהוי כדלוי מוכח ל' הוא היכא דלמי
מספקין צוללות כללים דהוי חייס אכל לבני מתחת כהונה
וכיו"ה דהם דהספק הוא כשהן שמוטים אין הס"ס הזה חשוב
כשני ספיך' רק כס' אחד משום דהשתא אין אחד מוסיף על
חברו כלום דמה ל' א"ס חוששין בו לזרע האב בשוה לזרע האם
או ע"ד המיעוט מ"מ חייב בציסור ובמתות מוכיב אחר או
איסור ליכא השתא כשהן נשחיתים ולא שייך בזה כללים. ואין
לדקדק לפי הנ"ל דמוכח בגמ' מר"ה ברי' דר' דלמור הכל
מודים בפרי עם האם אסור דמספקא ל' לר' יהודה אי חוששין לזרע
האב והיינו דליתא ס"ס כנ"ל דלמא פשיטא ל' דאין חוששין לזרע
האב כמו לזרע האם אכל פשיטא ל' נמי דחוששין קאמ ע"ד
המיעוט. ד"ל דמשמע ל' מדשמואל דלמור זו דברי ר' יהודה
דלמור חל"ה לזרע אב דאין חוששין כלל אלא דמסופק בגמ' בפ'
אין חוששין א"ס היינו אין חוששין בודלי לזרע אב אכל מספקא
חיישי'. או דל"ה אפי' מספקא וצריח לן דאין כאן כלל זרע אב
ופשט מדר"ה ברי' דר"ה דמספקא חיישין ובהו יתיישבו כל
הקוסיות והפליאות שבדברי הרמב"ם דמ"ש בבית חיש ובי'
ששטתה עם בנה לוקה היינו משום דשה ואפי' מקלח שה משמע
אפי' מיעוטא שה וא"כ אפי' לזרע אב ע"ד המיעוט לוקה והוי ס"ס
לחומרא שמה חוששין לזרע אב בשוה כמו לזרע א"ס ואפי' חל"ה
דאין חוששין בשוה מ"מ שמה חוששין ע"ד המיעוט ולוקין כנ"ל
דהוי כדלוי והא דלמור ר"פ לאיסורא ולא למלקות היינו משום
דמוקין בגמ' לרבנן דמספקא להו אי חוששין לזרע אב או אין
חוששין וכן לר"א ומשמע דחא ספיקא ל' חוששין או אין חוששין
לגמרי כנ"ל ע"כ קאמר ר"פ הלכך כו' לאיסורא ובמתות דהוי
מני למימר למלקות ולגרם פלוגתייהו שני ספיקות אלא דאין
הכרח לזה דלישב פלוגתייהו שני בחדא ספיקא וכדמסיק ר"פ אכל
מסתמא דגמ' ור"ה ברי' דר' מוכח דליתא דלמא מספקא לן
שני ספיקות ולחי נמי אחר שמואל זו דברי ר' יהודה דלמור
אין חוששין לזרע אב ולא אחר דספק ל' אי חוששין לזרע אב
כדמסיק משום דאם הוי אחר בלשון הוי חייס אכל ע"כ
אמר דס"ל אין חוששין בודלי לזרע אב למור לרבי צור שם צו.
ז"ל אלא דמספקא ל' בזה טובא ספיקות שמה חוששין לזרע אב
בשוה לזרע א"ס או שמה חוששין למיעוטא כנ"ל. ומיישב ג"כ קושא

ס"ק י"ב) והדברים ארוכים ואחמל. ומדברי ר"ק ורש"י נפ"ל בסוגי' דרז"ל דלדע שסבבה בוקנה בעלה דרבי משום זוז"ג מותר משום דביטול גורם האיסור מוכח נמי דאפי' נולדו בתערובת בעל רק ש"ל משום שהגורמים היו יבדים ומפרידים תהלה שאלי וכו' בס' מקור מים חיים ביו"ד סי' ק"ב :

(כא) אף הנה מדברי הרמ"א בתשו' הג"ל נראה דס"ל דעיקר מיעוט המורכב ממוטל לולב היינו משום שהכמים ז"ל אמרו אחריו זה לא נקרא אחריו. אך מ"מ גם הרמ"א ז"ל נשען על הסברא שאין זה פרי עץ הדר ומאחר שהוכחנו בע"פ בזמנה סברות שנקרא פרי עץ הדר אין להולילו מכלל אחריו שזכרו חכמים סתם הוכרחו להזכיר אחריו כי אחריו לא היינו יודעים אם לא הזכירו אותו חכמים בפירוש עפ"י המנהג אשר ראו שנהגו מיימות יאושע ב"ל ללכת בלחצותו אבל לא בלו למעט אחריו המורכב שהוא ג"כ פרי עץ הדר והיו כמו אסא מלכא ש"ה הרמ"א ז"ל שכלל בהם סתם משום דהיו עכ"פ ענף עץ עצות. ומ"ש בעל כפות תמרים ליישב הקושי' שבת"ל הרמ"א שם ששמע מוזקין ח' שמאחלגלי ולימיו יס להם כל הסימנים האמורים בגמ'. וז"ע ב"ע ב"ת דלש"צ דגם חלו טעם עליו ופרי שזה היה השוין הוא שהקליפה אבל התוך שהוא המין ודלי דלית שזה לענין רק שבת"ל הקליפה מרובה והתוך מועט והעיקר הפרי הוא הקליפה אבל מאחלגלי ולימיו העיקר הוא התוך הוא הקליפה פרי ואין טעמו שזה לענין ולפ"ז הנה היה מקום לומר דהמורכב ליתו פרי עץ הדר. אבל באמת ז"ל דבדלי' אחריו המורכב שהוא שזה בטעמו ודיתו לאחריו גמור וגם עיקרו עומד לאבילת הקליפה כמו התוך לש"צ. שהמין בחיובו רב יותר מכמו בלחצותו גמור מ"מ לא ילא מכלל פרי עץ הדר. ובאמת שאם היה האחריו המורכב חובו מרובה כ"כ עד שהקליפה עומדת לזרז כמו בלימיו ודלי שיה' אפשר לפסולו אבל באלו אחריו קארפו שאזו רזין ע"י המשימוש ביד שהוא קשה וע"י בחינה ובסיון כמה פעמים ע"י חתיכה שגם קליפתו עבה ודלי גם הוא קליפתו עיקר הפרי ולא ילא מכלל פרי עץ הדר אפי' אם היה מורכב מהטעמים הנ"ל :

(כב) הנה האחריו בע"פ לבאר ולהרחיב לך היתר להמורכב שכלל בפרי עץ הדר ש' בחורס. אך הנה מלינו לגדולי האחרונים אמרו עוד טעמים לפסול אחריו המורכב וכאשר נבאר בע"פ. הנה דעת הלבוש הביתו הט"ז והמג"א לפסול משום שנעבדה בו עבירה כמו בהמת בלחים דהפסולת להקריב וכו' המג"א ע"ז דא"כ עז של בלחים יפסל קרנו לשופר. וע"ק למה לי קרא דבלחים פסול לקרבן חיפוק ל' דנעבדה בו עבירה. וט"ז הקשה עליו דברי הלבוש דלחצותו המורכב פסול משום שנעבדה בו עבירה ואף שבע"פ הרבינו מ"מ חילק למ"ד ב' ד"מ דאפי' ב"ג מלוה ע"י. א"כ הלא דאמר רבא (סוכה ל:) לאני תגרי מוכרי הדם דכי זכיתו אסא מעב"ס לנזוז חניה מ"ט סהם עכ"ס גולגל ארעתיא וניהו ומזלי מנהי סוף סוף עבדי העב"ס עבירה ואמאי' לנבזה לפ"ד דב"י נלשוט על הגול ועוד דלחצותו בסי' י"א המשתתתה לפשתן נטעו כשר לזילות שגרי נשתנה כש"כ כחן שאין לך שינוי גדול מזה שאחר שנעשה ההרכבה נתגדל האחריו ונעשה ברי' חדשה ותו קשה ממנ"ש ב' מרובה (ע"ת) נבי' קדשים או כבש פרע לבלחים חיפוק ל' דהו"ל מלוה הבאה בעבירה לפי דבריו אלא דלא שייך כחן מלוה הבאה בעבירה מטעם שזכרנו עכ"ל. ואני מתמים מאלו דבריו הט"ז ז"ל שפי' כונת הלבוש משום מלוה הב' ע ודחה משום שנשתנה לא שייך כחן מלוה הבאה בעבירה כמו משתתתה לפשתן נטעו. ולא מן השם הזה הוא כלל דבסוכה (לח) אמרי' ושל אשרה פסול והאמר רבא לולב של עכו"ם לא יטול ואם נטל כשר ומשני הכא בלחצותו דמשה עסקין דכחושי מכתת שיעורי' הרי שדעתם אפי' היכא דלא נשתנה לאו משום מלוה הבאה בעבירה אלא משום מכתת שיעורי'. ובאמת שהחוס' בסוכה (ל) ד"ה משום כו' עמזו בזה מה לריק לטעם מכתת שיעורי' לימא משום מלוה הב' ע. ותי' דלא דמי לנול דמכתת עבירה בגל בזה המלוה שיולא

ב' דלענין ח"ב' אם נוגע בזכרים היו רק ס' ח' אם דרש' אותו לזכרים או לחלק. קשויות ב' ד' מיושבות דלענין כיוסיו הדם ומתנות היו ס"ס מחד שמה וכס' אחד דמי כיון דכס' הוא לאחר שמישה כניל. קשויה ח' וק' ו' מיושבות שפיר דמסקתא ל"י להרמב"ם באמת אם חוששין לזרע אב אלא דהשיב ל' ס"ס כניל :

(יט) ולפ"י הנה היה מקום לומר ב"ד דכיון דחזוין בזה דחוששין לזרע אב דהיו ס"ס שמה אין חוששין כלל ואפי' אח"ל חוששין מ"מ שמה ליתו רק מיעוטא ומס' לוקין במולדים מן הסוס עס הטלדים מן החמור. ה"י חובה לפסוקי בגידולי חילן בהרכבה שמה אין חוששין כלל להחלין דלש"צ דהענף יונק ממנו מ"מ לא עדיף מרוב האב ואפי' חוששין מ"מ שמה אין חוששין אלא ע"י המיעוט. ומיהו הסם בכלאם אפי' חיישין רק ע"ד המיעוט יס בזה משום בלחים דליתו בעל ברוב משום דיתכר דליתו בעל אבא אלא אלא יס ע"י הסימנים של אחריו מבחין אפי' אם מבפנים הנוץ מרובה מ"מ ליתו ניכר ובטל שפיר וכו' אפי' חי היו כתיב אחריו לא היה ממשע אחריו המורכב. אלא דהיו ס"ס משם אחד דמה אם אין חוששין כלל לעץ הגרעב או שחוששין לו ע"ד המיעוט ובטל. אך באמת לזכירה אין שייך כחן ביטול דלש"צ דלית ניכר מבחין שמי' ההרכבה מ"מ כיון שאפשר לחתכו ויהא ניכר שוב ליתו בעל וכן כ' הריטב"א ובר"ן נבי סדך פסול שנחצצב בסדך כשר והביאו המג"א סי' תרכ"ו ס"ק ב' דלף דעכשווין אין ניכר הסדך פסול מ"מ אפשר להכיר דליתו בעל וכו' הטעם שם בסדך דלאו מטעם ביטול אחיין עלה אך הנה בחמור משה השיג על המג"א וכו' דבעיין דוקא שלא יהיה ניכר ומטעם ביטול ולכן כשניכר ליתו בעל אבל באין ניכר בעל ואף שאפשר להכיר מ"מ עכשווין אין ניכר (והובא בתשו' ז"ל לחדמו"ר ב' ח' יו"ד סי' ע' יעו"ש) והדברים ארוכים ולא עת האסף אך מ"מ לפ"ז י"ל דאם חוששים למיעוט עץ הלימון ע"ד חוששין לזרע אב למיעוטא נהי דמ"מ ח"ל לקרלו מין אחריו כיון שאם יתחוך האחריו ויהיה ניכר ששיתו ואז ודלי ליתו בעל. מ"מ כיון דבחורס לא מוכר אחריו אלא פרי עץ הדר ובעיין ללוקחו שלם ולא מחתך וכשהוא שלם בעל בחובו המיעוט השינוי מוהרכבו ברוב אחריו שאינו ניכר מבחין כלל והיו טלו פרי עץ הדר ממש והשתה הס"ס ליתו משם אחד דאם אין חוששין כלל לניקת החילן הלימון והיו כולו אחריו ממש א"כ מותר להרכיב באיין הגדל מנרשניו ענף אחריו בלתי מורכב כלל ואם חוששין למקת חילן הלימון א"כ אסור להרכיב בו חילן אחריו ממש :

(כ) אלא דלחתי יס מקום לומר דאפי' חוששין רק למיעוט מ"מ לא בעל משום מ"ש המורכב סוף חזוין דדבר שבה לעולם לא תעריבת לא בעל (הביאו המג"א ביו"ד סי' י"ד וק"צ) ותו ד' הרשב"א (הביאו מרן הפ"י סי' קל"ד והמג"א בלוח' סי' תמ"ב) דדוקא ע"י שנחצצב דרך מקרה לא התמירו בו עד שיהא במו"ט אבל כל שדרסו כן ליתו בעל במיעוטו כלל והעור בקשויות חלו בעל חודת חוזב ויהי בקושי' השני' שרואה לזמון דין זה לתערובת שתקון עשייתו כדן כ' לי ממה שמוכר ב' ע"י (ו"ד סי' רנ"ד סעיף כ"ב) או שלקח ענף מלא פירות מאיין זקן והרכיבו ב' אלה אם נחוסף בפרי עד שאין בפרי הראשון שהוא היתר ק"ק מלקים על החוס' אסור ואם לאו מותר כו' הרי דהכל היו התערובת דרך תקון עשייתו ואפי' בעל במחללים כדן ערלה. אלא ודלי דהא דתקון עשייתו בכך דלא בעל היינו דוקא בתערובות ולא בלחמיה או בחוללה. וכן י"ל ראוה מהמג"א עמזו (סי' תמ"ה ס"ק ה') שכ' שם דחמץ זוז"ג אסור משום דאמרי' הקדש אפי' בחלף ל"ב ולכן זוז"ג אסור בו (פסחים כז) ולא דמי לערלה דבעלה במחללים וה"ל חמץ דבכ"ס אסור דהגה"ה כ"ס מיהו חית ב'. ולפי הג"ל דדבר שתקון עשייתו בכך בעל איסוריו הוי בכ"ס. א"כ ה"ל לענין חזוין בערלה שתקון עשייתו בכך דבכ"ס. אלא ודלי דלא התמירו בדבר שתקון עשייתו בכך אלא בנוף האיסור שנחצצב אבל לא בתערוב' הגורמים וה"ל בלחמיה וחוללה. ולענין קושי' ה' הנה דעת הרמב"ם דאפי' נולד בתערובות בעל וכמ"ס בפמ"ג (יו"ד סי' י"ד שפתי' דעת

בעידנה דקא מיעקר לאו קא מוקים לעשה והכל דמוקי ברייתא
 כר"ש ור"ש ס"ל כ"ס למכות ח"כ משה קמא דנכנס לבית
 הבליעה (כמ"ס החום' בדמויות כג' ד"ה גילה) ענה הלאו
 ועשה לא מוקים עד שילבד כוח (כמ"ס האחרונים דפעה בעין
 גם לר"ש כוח) ח"כ לא הוי בעידנה דמיעקר לאו קיום העשה
 שוב נ"ל דכן י"ג לבד דר"ש דבני כוח למקום ככל החיסורין
 לפי מיל דלמור' בחולין (ק"י) אמר ר"פ בשל שנים כו"ע לא
 פליגי כי פליגי בין החיוביים מ"ס הרי הנה נדעו כמות ח"כ
 לעין חיסור עבר בבית החיסור בחיוביים וידו מלא ודאי לא
 יא' חלל בבליעת המלא ודלמור' בפסחים (קט"ו) בעל מלא לא
 ודעו שיתר הלבוש ה' חפ"ד סעף ג' כג"ה דעיקר מלות חילת
 מלא קיומו בהנחת המע' במילוי הכנס לכן מוכח מהא דלמור
 דברכות (י"ד) שמשמח חוטא שטורה ברה"ב וגי' ברה"ב כתיב
 ואלה ודרש' מזה כמות (ברכות מט:) חלמא דעשימת ח"ך
 ולשון לא קרע חילת הכי דשעין חילת חלל דוקא בליעה רק
 לגבי חיסור חשב ג"כ חילת. וי"ל העטעם בזה משום דמלא
 חלל יפיקין חפ' חיסור כל הנאה חפ' שלל בדרך חילת כלל
 לר' חזיון. חלל דלשאר הנאה חלל מיושט ונמוקא בכוני'
 דרש כל שעה מיהו היינו היכא דכתיב בקרא לא חלל לא חללו
 דילפיקין מלא חללו דכילה חלל היכא דלא כתיב כלשון הכתוב
 בנבילה לא ילפיקין ודמ"ס החום' בפסחים (כא: ד"ה כל מוקים כו')
 גבי כל חלל וכס"כ הכא שאין ללמוד מזה חילת ממיטת
 חילת. ועפ"י הנה אשכחן פתרי להג"ל ד"ל דר' שמעון
 דס"ל ככל דוכחא כל השומד לעשות כעשוי דמי כגון גבי זריקה
 הכי דהוי מלאה כמ"ס החום' כב"ק (ענ' ד"ה והלא זריקה מתנה)
 ח"כ ה"ל דמלאה בלבוש כל הכות ח"כ גם כשהוא בחיוביים הוי
 כחילו כבר מובטח בזה בבית הבליעה ומוקרי בעידנה דמיעקר
 לאו קא מוקים לעשה ולכן לא הוי מלאה הבאה בעצירה וע' עוד
 דר"ש חולין פ' גז"ה סי' ל"ז דכל השומד להרים כמורס דמי
 ובשו"ע יו"ד סי' ק"ח סעף ז' דשוחטין מלערסות מעטעם שעתיד
 להתערב וזריך לדרוש מי שחיסורו כו' אבל לרבנן דל"ל כל
 השומד לזרוק כזרוק דמי וה"ל חף שומד ליבלע חוט בבלוע ח"כ
 לא הוי בעידנה דמיעקר לאו קיום העשה וח"ן עשה דוחה לתי'
 כה"ל ופירי הוי מלאה הבאה בעצירה וח"ל שפיר מתקמא למתי'
 כרבנן דר"ש (ועי' סי' ב"ר ב"ר עטס דין עשה וז"ל פ"א הביא
 מחלוקת הראשונים בזה ונע"ל דחלו בשלוחת דר"ש ורבנן כג"ל):

(בג) א"ך הנה דעיקר פסול מלאה הבאה בעצירה תמור
 החום' בסוכה שם מ"ס כל מלא דחניא ח"ן ויאל
 יד מלא בטבל ודרש' מ' מקרא חסוק ח"ל שש מלאה הבאה
 בעצירה דקא חיל חיסורא ונפק ידי מלא ובע"כ ל"ל כסדרת
 הרשב"א בזה' דמלאה הבאה בעצירה לא שייכא חלל כשהמלאה
 סייע בעצירה שבקדושה המלאה קונה אותו והולאו מרשות נגז
 נגזן שהיה יאוש כדי שילוי קונה ובהקדשות בלמורו הכי הוא
 כחלו מכרו דמה לי מכרו לגביה מה לי מכרו להדיע וה"ל השתא
 ע"י המלאה יאוש ושוני רשות שהיא קונה ולפיכך ח"ן לרעון לשם
 חלל כל שאין המלאה מסייעת בקיין ואינה מוליתו מרשות הנגז
 חוט נפסל לקרבן ולא למלאה כו' יעו"ס ופ"י מיושב ג"כ תמיהה
 החום' דגבי טבל לא שייך מלאה הבאה בעצירה כיון דהמלאה לא
 סייע בעצירה ח"ן נפ"ח ח"א חללו לשם מלא ח"ן לשם תאווה
 לענין עצירת חילת הטבל ולא דמי ללולב הנזול שבמה שלוקחו
 לשם לולב מלאה נעמר הנזול שוקע לו ע"י זה. ומכ"כ דביד לא
 שייך כלל מלאה הבאה בעצירה דמה שלוקח תמור המורכב למלאה
 ח"ן מוסיף כלל על עצירת המורכב:

(בה) ולפ"י הנה הדרג הקיטת לדוכחא מילי מקשו החום'
 לר"ש דלא חמר בצרייתא דח"ן וילאן בטבל משום
 משום מלאה הב"ע הא עשה דוחה ל"ת כנ"ל וזה' חפ"ל
 דהחום' חלו לשיטתם לפי מ"ס בשם הרשב"א וזה"ל דס"ל הא
 דח"ן מבטלין חיסור לכתחלה היינו מדרבנן אבל מדאורייתא
 מבטלין ח"כ ככל בטבל גבי דהוי העשה בעידנה דמיעקר מ"מ
 הא חמירין בכל דוכחי הכי דאמר לקיים שנים ח"ן העשה
 דוחה ל"ת והא' ה' חפשי לקיים שנים שפירא חרומה
 ויחזיר ויבטלם ברוח היתר דמדאורייתא בטל ברוח ומוותר לבטל
 מדאורייתא. חף הנה ע"כ ל"ל דהחום' דמייח הרשב"א וזה"ל
 הם חוס' שאין דמוח' שלט מוכח דלדבר דח"ן מבטלין
 מדאורייתא כהרב"ד דהנה הרב"ד מוכיח ל"ת מהא דלמור'
 בחולין (אח) חדוש הוא גבי זרוע בשלה והחדוש הוא דח"ן מבטלין
 חיסור לכתחלה והחום' מוסיחם מהא דלמור'. זה היתר הבא
 מכלל חיסור לענין ביטול וק' דלמא מכלל חיסור היינו דח"ן
 מבטלין והרב"ד דמחר דמשמע לי' הלשון מכלל חיסור שחזר
 ולענין היתר חילת ולא מכלל היתר ביטול והמעין בחוס'
 שלפניו בחולין שם (ד"ה לא למשטי כו') וראה כי דבריהם הם
 ממש כדברי הרב"ד דח"ל מוכח דס"ל לחוס' שלט דח"מ חיסור
 לכתחלה היינו מדאורייתא וח"ל ח"א להפריש ולבטל וח"ל הדרג
 הקשי' לדוכחא ח"ן ח"ן מלאה מכלל מלאה הב"ע הא עשה
 דוחה ל"ת כשאין לו חלל כח וח"כ למה תמור החום' בסוכה
 דמייח' בצרייתא הדיקא ולא חמר משום מלאה הב"ע. מיהו
 ש' להוכיח דר"ש שבחוס' שלפניו סובר ג"כ דח"ן מבטלין חיסור
 לכתחלה היינו דרבנן דהנה הר"ן הקשה בפ' ח"ן מעמידן גבי
 קיקים

שילא בו חלל הני חטו מחמת עברה שנעשה בו מי נפיק ב'.
 ח"כ הרי דהסם לא שייך כלל מלאה הב"ע חלל משום מחמת
 שיעור'. והקיא דמחמתה לפשתן נטוע היינו בע"י שבטלה
 כמבואר בסוגיא דע"י (מג) ודחוס' סוכה (לא) חללינו בזה
 עכ"פ לא שייך החסם כלל מלאה הב"ע. כמ"ס החום' דח"ן המלאה
 בזה ע"י העצירה ולא משום שנעשה ח"כ בל' שגדול הפרי
 ע"י עברה דהרכבה י"ל שפיר דהוי מלאה הב"ע דהרי המלאה
 בזה ע"י גידול האחרון שנתגדל בעצירה. ומה שהקשה מאונכרי
 לא קשה דהסם נקנה להו בתיכר ע"י יאוש ושוני רשות משא"כ
 הנא שנתגדל בחיסור וכ"כ בתנאי בית חפשי ח"ל ומה שהקשה
 ה"ל וכן המג"א דח"כ למה לי קרא דכלאום פסול לקרבן לא קשה
 מידו דלדבריהם הלבוש ילף מהכא טעמי' לפסול תמור' המורכבים
 וח"ן תמור' כ"כ שומד מוקדשם דה"ל וילף בגמ' דסוכה דלולב
 הנזול פסול משום מלאה הבאה בעצירה משום דכתיב והבאתם
 גזול כו' והיינו ג"כ בקרבן ואפ"י ילף מיהו' לולב למלאה. חף מה
 שהורג הלבוש ללמוד מללואם ולא ממילי דילף בגמ' לפסול מלאה
 הבאה בעצירה היינו משום דהכא הוי טול דבר חדש ולא שבטלו
 נעשה העצירה וע"כ לא הוי מילוי למילף מנזול. דעשה העצירה
 בגוף הדבר הקרב. ולכן מייח מללואם דהוי ג"כ טול דבר חדש
 ופסול לקרבן וה"ל פסול למלאה. וח"כ עטס הלבוש בתקומו
 שומד ולא קשה עליו קשיות סט' :

(בג) א"ך הנה דעיקר פסול מלאה הבאה בעצירה תמור
 החום' בסוכה שם מ"ס כל מלא דחניא ח"ן ויאל
 יד מלא בטבל ודרש' מ' מקרא חסוק ח"ל שש מלאה הבאה
 בעצירה דקא חיל חיסורא ונפק ידי מלא ובע"כ ל"ל כסדרת
 הרשב"א בזה' דמלאה הבאה בעצירה לא שייכא חלל כשהמלאה
 סייע בעצירה שבקדושה המלאה קונה אותו והולאו מרשות נגז
 נגזן שהיה יאוש כדי שילוי קונה ובהקדשות בלמורו הכי הוא
 כחלו מכרו דמה לי מכרו לגביה מה לי מכרו להדיע וה"ל השתא
 ע"י המלאה יאוש ושוני רשות שהיא קונה ולפיכך ח"ן לרעון לשם
 חלל כל שאין המלאה מסייעת בקיין ואינה מוליתו מרשות הנגז
 חוט נפסל לקרבן ולא למלאה כו' יעו"ס ופ"י מיושב ג"כ תמיהה
 החום' דגבי טבל לא שייך מלאה הבאה בעצירה כיון דהמלאה לא
 סייע בעצירה ח"ן נפ"ח ח"א חללו לשם מלא ח"ן לשם תאווה
 לענין עצירת חילת הטבל ולא דמי ללולב הנזול שבמה שלוקחו
 לשם לולב מלאה נעמר הנזול שוקע לו ע"י זה. ומכ"כ דביד לא
 שייך כלל מלאה הבאה בעצירה דמה שלוקח תמור המורכב למלאה
 ח"ן מוסיף כלל על עצירת המורכב:

(בד) א"ך הנה דרש' כחב שם בגמ' דפסחים גבי מלאה של
 טבל (ל"ה) בזה' דפריך בגמ' חמירי' דמילי הא
 לא חזי ל' משום דלמור' לקמן מי שחיסורו כו' ח"ן מילי ח"ל
 מלאה הבאה בעצירה וכן מילי ח"ן פ' במתני' העטעם משום
 מלאה הבאה בעצירה. ובאמת שההכרח לפרש כן דהא טעמא
 דמי שחיסורו משום כל חלל חמ"ל לא שייך חלל לר"ש דס"ל ח"ן
 חיסור ח"ל על חיסור דמקומו לה בגמ' וח"כ דירין דק"ל חיסור
 ח"ל על חיסור הכי יתח' למח"ל כלל חמ"ל לפ"י חננל עוד
 ביותר תמיהה החום' אמאי הורג כלל להקשא למדרש מי
 שחיסורו כו' כיון דע"כ שייך הכא מלאה הבאה בעצירה. והג"ל
 בזה הוא דהנה כל האחרונים הקשו ח"ך שייך במלאה של טבל
 מלאה הבאה בעצירה ח"ן ח"ן מלאה אחרת נמא עשה דוחה
 ל"ת וח"כ למה תמור החום' שהורג לטעם מי שחיסורו נמא
 דח"י לשמועין מהקשא ח"כ כשאין לו מלאה אחרת נמי ח"ן
 יואל. ומ"ס האחרונים ליישב דהחום' לשיטתם חלל בקדושין (לח)
 ד"ה הקדוש כו') שהבילו מהירושלמי דח"ן עשה דמלאה דוחה ל"ת
 דחדש משום דח"ן עשה דלפני הדיבור דוחה ל"ת דלמחר הדיבור.
 הנה החום' כתבו שם עוד ח"י אחר דגור' בזה לרשון חטו כות
 שני ולפי זה ח"ן תמיהה על הצרייתא דמפיק מקרא דלא יא'
 בטבל דהשתא מדאורייתא ח"ן יואל. וח"ך יכתבו החום' תמיהה
 בסתם ולא זכרו כלל מדברי הירושלמי ח"ל כח' חמ"ס י"ל לפי
 מילי דק"ל (בינה ח' ודוכחי טובא) דעשה דוחה היינו דוקא

ינחם ב"כ דלחור ס"ל דהמלוא מסייע בעצירה אז איכא משום מלוא הבאה בעצירה כנ"ל וא"כ גבי טבל דלא ע"י המלוא דוקא נעשה העצירה שהרי אם היה אוכל אותו שלא לשם מלוא ואפי' בעצב פסח היה עובר בעצירה דלחורא טבל ח"כ אין העצירה נעשית ע"י המלוא. ואין בזה משום מלוא הבאה בעצירה אלא דלחור קשה לו דא"כ להרשב"א מ"ט דמתני' כיון דמלוא הבצ"ע לא שייך בטבל וטעמא דמי שאיסורו משום כל תחלה חזק לא שייך אלא לר"ס דל"א ח"כ ח"כ על איסור ח"כ הכי לא קי"ל כסתם מתני'. ועוד דהר"ן כתב בפ' לולב ג"כ כהרשב"א דבעיקר במלוא הבאה בעצירה שיהא המלוא מסייע להעצירה שצ"ע נגמרת ואפי' פ"י דמתני' דפסחים דל"א בזמנה של טבל משום מלוא הבאה בעצירה. וע"כ ג"ל דגם החם שייך לומר שהמלוא מסייע להעצירה שצ"ע אכילה שאוכל המלוא עובר על איסור טבל ואצ"ע דלא דמי לגמרי דהתם ע"י שהוא מלוא לטול לולב נגמרת העצירה והכא לאו משום שמלוא לאכול המלוא עובר מ"מ כיון דבעשיית המלוא נעשית העצירה והי מלוא הבאה בעצירה ולפי"ז הנה גם להרשב"א קשה תמיהת החום' מה לר"ד בברייתא לטעם מי שאיסורו לימא משום מלוא הבאה בעצירה לרבינא דמוקי ברייתא כרבנן. מיהו י"ל דהא דלחור עשה דוחה ל"ת לרבנן היינו משום בעירולא דמיעקב לאו לא מוקים עשה. ומוכח בשבת (קל"ב:) דלאו כ"ע ס"ל הכי אלא דר' אבי מנשי לא הוה ח"כ אלא ר' אפרחא ששמע דלא ס"ל הכי מדפריך התם לרבא ואל"כ רבינא מצי סבר כר' ספרא ומושב תמיהת החום' וסתתא י"ל דגם רש"י והר"ן ס"ל מלוא הבאה בעצירה דלא, ילא היו דלורייא :

(כח) עכ"פ לענין ג"ד הנה לדעת הרשב"א והר"ן המלוא הבאה בעצירה לא שייך אלא היכא דהמלוא מסייע לגמור העצירה פשיטא דב"ד לא שייך זה ולא היו מלוא הבאה בעצירה. והכ"מ (פ"ח מהל' לולב הל' ח') כ' ג"כ כסדרת הרשב"א והר"ן ובהלכות שכן ס"ל גם הר"י שכתוב' ב"ק (ס"ז.) ד"ה אמר עולא (ו') וגר"ת נמי ס"ל דמשום מלוא הבאה בעצירה יאוש לא קני אבל בשאר ענין לא. מיהו מנ"ש החום' בסוכה לתרץ הוה דלחורא משום דלחור המלוא מתקיימת ע"י העצירה משמע דאם היה נעשית ע"י עבירה חף שאין העצירה נגמרת ע"י המלוא הוי בטל מלוא הבאה בעצירה נראה שהחום' כתב בן בדדי לתרץ על גר"ת מיהו הר"י מקשה שם בב"ק לשטת הר"ת וכן בחום' סוכה גבי סוכה גזולה ואל"כ ר"ת הוא יחידא דבדר זה. אבל לדעת הר"י ורשב"א ור"ן ואל"כ ליכא בנ"ד משום מלוא הבאה בעצירה. ומה שהביא רש"י מכלאס דבדיון זה שייך דלחורא בעצירה י"ל שהיה ראיה להיפך דלחור בדיון הכלאים (משנה בבור' י"ב.) וקאמר מתני' מני בן בג בג הוא דתניא בן בג בג אומר נאמר כאן שם כו' ומה לר"ד לג"ש והא דביון מלוא הוא ובי הכי דילוף אחרון מכלאס משום מלוא הבאה בעצירה ה"נ יתלף בדיון :

(כט) ולבר זאת הנה כל עיקר ענין מלוא הבאה בעצירה הכא לא שייך אלא אם נלמנו כי נח על ההרכבה אבל דין זה גופו לר"ד תלמוד. ומלואי בזה תשובה ארוכה בחש'י' ופ"ד הבהן (ס'.) ל"א שהביא שם דברי הרמב"ם (מפ"י מהל' מגלים) שז"ל מפי הקבלה שבני נח מלואים ואסורים בהרבעת בהמה ובהרבעת חילין בלבד ואין נהרגין עליהם כו'. והקשו עליו דלא הוי לא כר"א ולא כרבנן (דסנהדרין נו.) והכ"מ ח' דהך דלית הלכתא כר' אליעזר משום דא"כ הו"ל שמונה מלות שב"ע נהרגין עליהם ואין על ז' מלות ב"ע נהרגין אשכחן כו' מ"מ כיון דשמואל מפרש למילתיה אלאם ס"ל דלחורין הם בכלאים אעפ"י שאין נהרגין עליו. והלכ"מ כ' שאין זה מספיק ותי' מסוגיא דקדושין דמשמע דמילתיה דשמואל הלכה היא. ובעל יושב הכהן לא הוצי' לו בכ"י שהרמב"ם יקריע כיון דלרבנן אין מלואים כלל ולר"א מלואים ונהרגין כדמשמע פשוט' דהש"ס כדאמר' ר"א אומר חף על הכלאים משמע דשוים לשאר מלות ב"ע ונהרגין עליו. וחק

קנקנים של עכו"ם למ"ד דלחור מבטלין איסור לכתחלה מדלורייא ח"כ ח"ד אותה התורה להגטיל כלי מדין הא הוי מבטל איסור לכתחלה ותי' הדיכא דלחור כוונתו לבטל לאו ככלל מבטל איסור לכתחלה. ובפסחים (ל.) דפריך לישתינו לאחר הפסח וליעבד בזה שלא בזמין כ' החום' תימא וי"י נהי דס"ל טעמא דחמץ בקדירה חשיב משכו מ"מ הא חנן אין מבטלין איסור לכתחלה ומי' קיטא הוא זו והלא אין כוונתו לבטל אלא לבטל בקדירה וע"כ י"ל דדעת ר"י דלחור מבטלין איסור חפ"י אין כוונתו לבטל ואי ימנא דלחור מבטלין איסור לכתחלה דלורייא ח' ח"ד אותה התורה להגטיל כלי מדין אלא ש"מ דר"י ס"ל דלחור מבטלין איסור לכתחלה היו דרבנן. וא"כ י"ל דהתני' שכתוב' סוכה קאי אילבא דהר"י שכתוב' פסחים כנ"ל. ומ"מ קשה לומר שהחום' שכתוב' בסוכה תמיהתם בסתם שלא תהיה רק אליב' דהר"י ולא כסתם החום' דמלואין וכל כעין זה הו"ל לפשוט :

(כו) ישוב י"ל דדבר זה נסתר מהמתו דהנה גם בלא"ה י"ל דאפשר לקיים שיהא בזה דמסיק בברייתא ואפי' מעשר עני מנין ת"ל לא תאכל כו' והא דמסיק עני יכול להפרישו ולאכול בלא הערבות כלל דנמאי ניוסח לה חי משום איסורא ובי קדושה י"ס במעשר עני ואם משום גזל עניים דאצ"ע דה"ל הובעים מ"מ לכתחלה ודאי חסור ואפי' בדעביה י"ס מ"ד דהייב ב"ס (ע' חוס' חולין ק"ל: ד"ה ואצ"ע כו') הנה כ"ז הא כי במעשר שז פטוה אצל מעשר מכות שחוק שיהא בו שז פטוה ואף שז איסור בגזל חפ"י בפחות משוה פטוה כמ"ס בסנהדרין (נז.) בגמ' וברש"י שם מ"מ היינו משום דלעגרא בשעת' ח"ל והכא שעדיין לא הגיע לידו וגם שאין לו הובעים ודאי לא שייך זה וא"כ גבי טבל למעשר עני לכאורה ודאי לא שייך עשה דוחה ל"ת דאפשר לקיים שיהא לעשר ולאכול ח"ה הכ"ס מעשר עם יתר הכוונת מלה אלא שכתבת זה חזי בדיון דמפריש מעשר עני ח"כ הרי מתייבב לתת לעניים מטעם נדר ומלוא שפתיך והכא מצינו נמר בלבו כחרומה משום ומאצ"ע חרומתם כמ"ס בחום' שבוטע (כו: ד"ה משום כו') וא"כ ה"ל בחרומה ומעשר חפ"י אם מעשרו ומבטלו מ"מ אין זה מועיל אלא לענין איסור אבל מ"מ הוא בשעה משום מלוא שפתיך לקיים חת הפרשתו. ובהו נדחה ג"כ מה שר"חית במקנה בקדושין (ל"ח. בחום' ד"ה דלקרוב כו') שני לתרץ הקושיא בפסחים במלוא של טבל דלר"ה הולך להקישא דמי שאיסורו בברייתא ובמתני' הוי הטעם משום מלוא הבצ"ע היינו משום דלרבנן דס"ל דמלקות הוי בכיות ח"כ יכול להפריש מהכיות חרומה דיהיה פחות מכשיעור ויאלכו עס היתר מהכיות חולין ולכן אין עשה דוחה דוחה ל"ת דטבל אבל לר"ס דס"ל כ"ס למכות לא ידוע כלום בהפרשה דעבר על ל"ת דלחית חרומה ולפי הג"ל הנה גם לרבנן ח"ל להפריש חרומה מהכיות טבל ולאכול דהוי בשעה דמלוא שפתיך פשטור ופשיטא דלא אין עשה דוחה עשה וגם איסור אכילה חרומה ומעשר ח"י שיעור :

(כו) ולפי"ז הנה הדלא הקיטא לדוחה למה תמיהת החום' דלא אמר הטעם במלה של טבל משום מלוא הבאה בעצירה והא לר"ס דחשיב בעירולא דח' מעיקר לאו קא מוקים עשה לא שייך מלוא הבאה בעצירה דעשה דוחה ל"ת וגר"ה דתמיהת החום' הוא לרבינא דמוקי חתם ברייתא חפ"י כרבנן וע"י תמיהת למה ליה טעמא משום מי שאיסורו חופף ליה משום מלוא הבאה בעצירה. ורש"י והר"ן דס"ל טעמא דמתני' משום מלוא הבאה בעצירה י"ל דס"ל דמשום מלוא הבאה בעצירה לא פסול אלא מדרבנן. והסתא מנח הכל הולך דלרבנן בברייתא לומר מי שאיסורו כו' ולא קאמר משום מלוא הבצ"ע משום דלחור לאשמועינן דלמי יולא מן התורה מהקישא דקרא ואלו משום מלוא הבאה בעצירה לא הוי אלא מדרבנן. וע"י חוס' סוכה (ט.) ד"ה האו"כ כ' סברא זו דמלוא הבאה בעצירה לא הוי אלא מדרבנן אלא משום מדרבני הרשב"א בפ' לולב הגזול נראה דס"ל דמלוא הבאה בעצירה הוי דלורייא וע"י ג"כ מ"ס הרשב"א בח' גבי סוכה גזולה ד' ט' אמנם הרשב"א לשטתו

ואף שהיה חפ"ל דר"א ס"ל דחין נהרגין ואיסורא בעלמא קאמר מ"מ מנ"ל להרמב"ם לפסוק כר"א הו' יחיד ורבים הלכה כרבים. ופי' הרב המחבר דבברייתא דמיייתי בגמ' דסנהדרין (כ"ו:) יחידא ר"א חומר אף על הכללים מותרים בני נח לבטל כ"ו וחין חסורין אלא בהרבעת בהמה ובהרבעת חילין ומפרש רש"י ז"ל דזוהי מסקנת ר"א אלא הרמב"ם מפרש דלא כרש"י אלא סיומא דברייתא חליבא דרבנן הו' ואמה הוליד דרש"י והרמב"ם פליגי דרין זה חס יס' איסור הרבעה והרבעה בב"ב או לא. אבל לענ"ד במחילת כבוד הגאון בעל ושב והנהן הישתמטותיה דברי הירושלמי (בפ"ק דכלאים הלכה ו') דחיתא שם חני בשם ר"א מותר הו' גוי ללבוש ולזרוע כלאים אבל לא להרביע בהמתו כלאים ולא להרביע חילין כלאים הרי מפרש בברייתא כפיש"ם ומה שנהלה לי בביאור דברי הרמב"ם ז"ל הו' כך דהנה שם בירושלמי חמר אברייתא הג"ל חטעם איסור ההרבעה והרבעה לב"ב למה מפני שכ' בהם למיניהן והרי דשחין כו' אין חכוב בלויין אלא בחללה הרי מובאר בירושלמי דמסקין כלאים לר"א מלמנו שחאמר במעשה בראשית ובגמ' דרין חמר העטם בסנהדרין (ס.) מלח חוקית וגמ' דרין נמי ס"ל דרש'א דלמנו דמע"ב כמ"ס בחולין (דף ס.) יעו"ש"ס וב"ק כ"ה. והביאו החוס' שם. ושיב קשה לי דבגמרא דרין (כ"ו:) חמר חנא דבי מנשה הו' דנפיק ד"ך ועייל ס"ך דחנא דבי מנשה ז' מלות נלטו בני נח כו' וכלאים ומפרש בגמ' כלאים דכתיב דמסוף למיניה ופיש"ם. מדלעטו להביא זכר ונקבה לחיבה מכל מין ולא שידווג לו מין אחר ש"מ איסורין להרביע כלאים. ולפי"ז הנה לחנא דבי מנשה כלאים היינו הרבעה ולא הרבעה דחילין דזה לא שמעינן מחיבת נח וקשה למה לא נאמר העטם בכלאים כמו לר"א מלח חוקית כדאמר בגמ' דרין או מלמניהם דמע"ב כדאמר בירושלמי ובש"ס דרין בחולין ושמע אזהרה לב"ב בכלאים בין בהרבעה ובין בהרבעה. ועי"ש ס"ל להרמב"ם דכל התנאים מודים דעל ז' מלות נלטו בני"ב ולא יותר. בדכל מקום שנינו שבע מלות בני"ב. וכל התנאים המוספים על ז' מלות כגון ר"ח בן גמליאל ור"ח ור"ש ור"א לא הוסיפו אלא לענין איסורא אבל לא להיות נהרגין דחין נהרגין אלא על ז' מלות. והיינו משום דעל ז' מלות נלטו מפרש ועל אותן נהרגין אבל על השאר לא נלטו אלא ידענו שהזהיר עליהם מפי הקבלה. ולכן ר"א דאמר אף על הכלאים היינו לאיסורא ואף שלא מלני שהזהיר על הכלאים מ"מ שמעינן מלמניהם דכחוב דמע"ב ומלח חוקית שחוסרים. והשאל חנא דבי מנשה דנפיק ד"ך ועייל ס"ך והיינו דמעייל כלאים מלות ועי"ש היינו נהרגין עליהם ולריכים חנו למלוא בחורה אזהרה מפורשת לב"ב על הכלאים ע"כ מיייתי קרא דמסוף למיניה דהו' אזהרה מפורשת לנח וע"כ דכלאים דחנא דבי מנשה היינו הרבעה דבהמה ויתר בעלי חיים אבל הרבעה דלמיתים לא דלא מלני בזה אזהרה מפורשת דלמיתים דכחוב דמע"ב לא אזהרה הו' לאדם אלא לאחר. נמאל לפי"ז דר"א עצמו לא חמר אלא דב"ב חסורין בהרבעה והרבעה אבל חין נהרגין עליהם ואף דייחידא הו' מ"מ הו' דשמואל וסוגיא דלנו טרפות וב"ק מוכיחות כוותיה כמ"ס החוס' בסנהדרין שם קי"ל הו'. ובהכי יחא גס דעת הרב"ד (המובא בב"ב) בל"ב ס"ה ה' לענין סיוור דס"ל מסקנת הגמ' בב"ב (ז:) דב"ב מלואים על הסרוס כר' חדקא והובא דיעה ז' ברמ"א ח"ע ס"ה ה'. והו' קי"ל בכל דוכתי דז' מלות בני"ב מלואים עליהם וכו' לא אלא ע"כ דהני תנאי דמיייתי בברייתא ר' חדקא ור"א דמוסיפים על ז' מלות היינו ר"א לאיסורא אבל לא להיות נהרגין עליהם דחין נהרגין אלא על ז' מלות בלבד דקיי"ל בכל דוכתי חמנס לפי הג"ל יחא דר"א מוסף סרוס לענין איסור אבל מ"מ לא נלטו בלויין ממש להיות נהרגין אלא על שבע מלות בלבד כנ"ל :

לדרבנן לא נאסר כלאים לבני נח ודחקו לפרש מילתא דשמואל חליבא דרבנן ועי"כ היינו משום דלא קי"ל כר"א אלא כרבנן ש"מ דליכא איסורא לב"ב בהרבעה. ונ"ל דכן ס"ל ג"כ הרמב"ם בפ' הפועלים שם גבי סרוס דנפשטא חליבא דלמורה לעט"ס שבות בשאר חסורין וחלק על הרב"ד שסבור דשמואל דבני מערבא משום דס"ל כר' חדקא וכו' קי"ל כר' הרמב"ם דליחא לשיטתו דר"פ דבני מערבא ס"ל כר' חדקא דהא אבין ורבא כו' ח"ל דאבין דשמואל ולית הלכתא כר' חדקא דהא כמה תנאים פליגי עליה פ' ד' מיתות הלכך אבין דשמואל לא סבר כר' חדקא אלא משום דלמורה לעט"ס קאסר עכ"ל הרמב"ם (כמובא בב"ב ח"ע ס"ה ה') ומדפשיט הרמב"ם דלית הלכתא כר' חדקא דכמה תנאים פליגי עליה ה"ל לית הלכתא כר"א דכמה תנאים פליגי עליה. ואדרבה ר' חדקא שוכר בברייתא קודם ר"ש ור"י ור"א ואינו קאמר אף אף ש"מ דמוסיפים על ר"ח עוד אחרים אבל ר"א שוכר בחיובו משמע דכולו חולקים עליו ולי לא קי"ל כר' חדקא כש"כ דלא קי"ל כר"א ונ"מ רבין בעל ב"י שם על דברי הרמב"ם וכו' רבין הרמב"ם בפ' ט"ז מהל' ח"ב. ודעת הרמב"ם דס"ל דקיי"ל כר"א חין הכנה לדידיה דלא קי"ל כר"פ חליבא דבני מערבא דס"ל כר' חדקא דלע"ג דכמה תנאים פליגי עליה דר"א חפ"ס קי"ל כר"א וה"ל מלני למינקט להלכה גס כר' חדקא אף דכמה תנאים פליגי עליה. ודלית ב"מ"מ (בפ"ג מהל' שמיכות הל' ג') שם דרמב"ם חמר לגוי חסוס פרחי ודוס בה יב"ב לה קץ בפה כו' הרבין לה ארי כו' כל זה וכיוצא בו חסור וכ' הרמ"מ יס נוסחאות חלוקות ג"כ בספרי רבין שדקלחן כחוב חומר לגוי חסוס פרחי ודוס בה משום דרין דבשין לא חשיטא חל' לא לקולא שם שחוסר האמירה חפ"י בשבת חניה אלא מדבריהם והו"ל ספקא דרבנן ולקולא ומ"מ הטעם האמיתי בספרי רבין חמר לגוי וכן הו' מוכרח מנ"ס בפ' ט"ז מהל' ח"ב שחוסר חומר לגוי לסרוס בהמה של ישראל ומוכח בסוגיות דלדון דקיי"ל דב"ב חין מלוא על הסרוס אחד סרוס ואחד שאר מלות שיש בהן לאו האמירה לגוי שוה בהן עכ"ל. ובאמת שיקשה ע"ז מנ"ס הרמב"ם בפ"ק דכלאים (הל' ג') ומותר חומר לגוי לזרוע לו כלאי זרעים ולי ס"ל להרמב"ם דלמורה לעט"ס חסור בכל האסורין היה לו לאסור גס בכלאי זרעים (וה"ל דבשבת הרב"ד שם ועי' דברי יוסף ביו"ד ס' ר"ל שחאריך בזה) אלא מוכח מדברי הרמב"ם חנו דלא נפשטא חליבא ולקולא ועי"ש בב"ב שחאריך ג"כ מנ"ס ט"ז דל"ב כנ"ל (ומנ"ס י"ג דשמיכות לא קשה דיל' כחות נוסחא דחומר לגוי כו') ובאמת שלפי הג"ל י"ל להרמב"ם ס"ל דלא דחה כלל עומדא דר"פ ובני מערבא דס"ל כר' חדקא ואע"ג דהרבה תנאים פליגי עליה דהרמב"ם לשיטותיה דפוסק כר"א חפ"ס דפליגי עליה הרבה תנאים יותר מעל ר' חדקא כנ"ל ונ"ל גבי סרוס דפסק לאיסורא היינו משום דמנ"ס הו' לאיסורא ח' משום דבני מערבא וכולה אמוראי דמתמרי בסרוס ס"ל כר' חדקא והכי קי"ל או משום אמירה לעכו"ם ועכ"פ חסור. אבל לענין כלאי זרעים דהו' רק משום אמירה לגוי בזה כיון דלא נפשטא חליבא חו"ל ספקא ולהלך :

(לא) עכ"פ הנה מדברי הרמב"ם מוכח דלא קי"ל כר"א משום דהרבה תנאים פליגי וא"כ כש"כ דלא קי"ל כר"א דלפניו עליה תנאים יותר הרבה מעל ר' חדקא. וכ"כ דעת הגמון"ק שם ונ"ל דליכא למימר דכולו ס"ל כר' חדקא ומשום דקא עבר ישראל אלפני עור משום דס"ל דב"ב חוהרו על הסרוס דלא חל קיימא חני וסוגין בעלמא דלא כוותיה עכ"ל כוותיה דסוגין דעלמא דעל ז' מלות נלטו בני"ב ולי קי"ל כר"א הרי הן שמונה. ומוכח מזה דפשיטא דלא קי"ל נמי כר"א ודלא כשיטת הרמב"ם. וכן פסקו הסור ושי"ע חו"מ שם ש"לח יעו"ש"ס. ח"כ מובאר דעת החוס' והרמ"ם וגמון"ק ומ"מ והסור והש"ע דב"ב חין נאסרין בהרבעה. וא"כ פשיטא דלית לן למיחס בחיובו המוכרח למלוא הבאה בעבירה שהורכב ע"י נכרי :

שוב

(ל) הוצא מכל הג"ל דמורש"י חין רחיה דחוקק על הרמב"ם אבל מוהחוס' ודלי יס רחיה דלא ס"ל כהרמב"ם וכנ"ל ויותר מפורש בדבריהם בב"ק (ה"ה)

רחמנא להדיט ש"מ דאין המעשה מתועב אלא האדם העושה מתועב. וא"ל לענין אכילת הנבלות אינו בכלל תועבה ולכן כשהאמר בקדשים ע"כ לאו משום תועבה אלא גז"ל י"ל להלבוש לא הוצא לו בזה דבשלמא למי"ד חוששין לזרע אב ספיר י"ל דקפיד קרא אמינ מבורר ואמר כלאים אבל למי"ד ח"א לזרע אב ואולי בחר זרע אב ח"א ה"ל מין מבורר ולזה אסרה החזרה אלא ע"כ משום תועבה ואף דשמעין מוכח דלאמר בקדשים דלחלין שרי היינו משום דתועבה זו לא אסרה החזרה בחולין אלא בקדשים. ולכן בקדשים חסור חס' ממילא משום דהמעשה מתועב. רק דמ"מ לענין ממילא ח"א ללמוד לזב מקרבן דודאי קרבן חמור ואפי' לענין מאיס דהא טומאה פסולה בקרבן ואינה פסלה בלולב. אך מיהו בעצבה זו עבירה זה יש ללמוד ספיר לזב מקרבן דהא לרעות כמו קרבן כ"ל וע"כ אין ראוי לרעות בדבר שמזכיר עון ולכן כחב הגבש דהרכבה נאסרה אף ב"ל וכן הו' מזכיר עון והא דילין ליה מכלאים דקרבן אף דהתם נאסר חס' ממילא היינו משום דאי לאו דלופסלי כלאים לקרבן משום מילא חס' אמינא דהמעשה שנעשה בחולין הקרבן אף שהיתה תועבה אינה חל על המולדים ודדרשנין (יבמות י"א) היא תועבה ואין בני' תועבה אבל מדחיסלי כלאים לקרבן חזין דהתועבה שייכת גם בנולדות והם מאוסים לקרבן וא"ל ה"ל יש ללמוד בלולב היכא דנעשה עבירה בגידולי דהעבירה אינה חלה גם על הגידולין והיו מזכרת עון ואינה באה לרעות:

(לד) שוב רחמי' בח"ס (ח' א"ח ס' ר"ז) ח"ל ובלבד כתב עוד טעם לפסול המורכב משום דנעשה

זו עבירה ואותו ענין מ"א סוס' תרמ"ח ובמ"ז סוס' תרמ"ט ולפ"ד ליישב כל קשייתם דודאי כל כלי' בהמה שאינו חסור אלא הרבעה להכניס בו' אבל גוף הגידול אינו באיסור ומותר לקיים הבהמה המעוברת מכלאים ח"א חז"ל נחשב אלא מעשה ההרבעה ספיר מוכח מש"ס דמוחרי בקשוטין ע"ז ומג"א ובחוסרין כאלו מילי ב"ש' בחולין אבל כלי' חסור דחסור לקיימו נמצא לו גידולו באיסור והמקיימו לוקה כמבואר בטור ושו"ע י"ד ס' ר"ז זהו חסור למנוע וענין זה כתב ה"מ בדעת הרמב"ם באתרוג של אשירה שנעשה מתחלה לז' ע"ש ב"פ מה' לולב כיון של פיקר גידולו בעבירה חסור למנוע ולדקו דברי הגבש חזנים היינו לדעת הרמב"ם דב"ל מלוה על ההרכבה. וגם ב'ארת' בחש' אחרת דחפשי דחין חסור במקיים כלי' ההרכבה בחול' זהו חסור דבדיו. אמנם יש לו ענין גדול בדבריו. דהנה מ"ס שכבר ביאר בחש' אחרת דחפשי דחין חסור במקיים כלי' ההרכבה בחול' הלא חסור בחלק יו"ד (ס' ר"ה) שביאר שם הטעם דהרכבה לא כתב בחזרייתא אלא שדך לא תזרע ולא משמע הרכבה אלא ילפין בהקשא שדך במהמחך מה בהמחך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומינה מה בהמחך חובת הגוף בין ב'ארת' ובין בחול' אף ההרכבה שדך בין ב'ארת' ובין בחול'. וא"כ מינה מה בהמחך בחול' ע"י מעשה דוקא ה"ל ההרכבה בחול' ע"י מעשה והנה מהמרש' בב"ק (כ"ה:) ס"ל בהקשא לכו"פ חמרי' דון מינה ואוקי' באתרא חזנים ב"ס ברכת הזבח בזבחים (ז"א:) ס"ל בהרפור' עיי"ש ובס' ב'ארת' בכללי' סוגיא שלו והכא כ"פ מודים דרון מינה ומינה כיון דלא כתבא כלל ומכ"כ שווא חובת דקדש ועשיו' אותה כחובת הגוף מינה מה בהמחך בחול' ח"א מינה מה בהמחך ע"י מעשה דוקא עכ"ל שם:

(לה) ולענין יפלא דלדבריהם אפי' לחמור בלאו דלחמורין מינה ומינה מ"מ נדרוש הכי מה בהמה

בהרבעה לא חלקת בה בין חרץ לחול' שלא ע"י מעשה לא לחסור אלא להחירו ה"ל הרכבה איני לא תחלק בה בין חרץ לחול' לא להחירו שלא ע"י מעשה אלא לחסור דה"ל דרש' בב"ק (ז"ה) לתא דבי חוקי' הקשא דמונה חלום ומנה בהמה יעו"ש. א"ל נפשי' לומר דגמור' מורכבה לקולא כיון

(לב) שוב רחמי' בחש' בית אפרים דכל סרג' להביא רחמי' לדעת הגבש מאוחד דכל הבשר (קטו:) דחמור שם כלי' בהמה נופייהו מונן (דשרי ולא חסרינן משום כל שחיבתו לך חסור באכילה) ומשני מודאמר רחמנא כלאים לגבוי מכלל להדיט שרי הרי מבואר דבשכיל שנעברה זו עבירה הוא בכלל ל"ח כל תועבה אלא להדיט שרי דגלי רחמנא משא"כ לגבוי תועבה מיקרי ואפשר שזו טומה הלבש ע"י דומיא דבהמה כלאים אלא דלפי"ז קשה במ"ס דאפילו הרכיבו עכו"ם הא חיבה מ"ד דב"י מלוה ע"י ולפי הג"ל אפי' נעשה משלמו כמבואר ברש"י שם גבי ב"ב' ומסקין כיון דגלי קרא דשרי להדיט ע"כ לאו תועבה הוא. וא"כ מ"ס הלבש דחימאס לגבוי ע"י דלי מהס' יליף ח"א אפי' נעשה מלוי הו' מלוה לגבוי אלא כיון דלהדיט שרי לא חימאס אפילו לגבוי והא דאסרה חורה לאו משום מילאס הוא זהו חסור דבריו ועיי"ש שהאריך בזה. ולבארה קשה לי נתי' דלא חימאס ולא הו' תועבה מ"מ הרי פסלה חורה כלאים לקרבן. וכן ודאי גבי מאיס המורכב פסול לגבוי דהתם ילפין כלי' זרעם להחירא להדיט מודאיתקס לנלאים וה"ל חיבה למילף לחיסורא לענין קרבן. ואמאי לא יליף מלוה לזב מקרבן כי הו' ילפין ברש' לזב הגזול לזב מעולה לענין מלוה הבאה בעבירה דכתב גבי קרבן דמייתי קרא והבחתם גזול כו' שווא גל בשוה. ה"ל יליף חסור כלאים בלולב מקרבן. ולפי"ז נראה דאפי' אינו מורכב אלא כמו הדלה הגפן על גבי חלנה דפסול יינו לנסכים כראש' בצבירות (י"א) ה"ל ללמוד לענין אחרון ואפי' נסתרה רק ריחו ולא הורכב כלל יפסול כמו גבי קרבן:

(לג) ובישוב דבר זה י"ל דהנה באמת קשה אין ילפין מלוה מקרבן לענין לזב הגזול.

אך הנה לרעת הר"י והרשב"א והר"ן דלא חמרי' מלוה הבאה בעבירה אלא היכא דהמלוה מסויע להעבירה דע"י נעשה יאוש ושינוי רשות וקונה בגזל שאינו מחויב להחזיר גוף הגזל אלא משלם דמי' ועד ששעה המלוה או הקדשה נקרבן לא הו' שווי רשות ומחויב להחזיר גוף הגזל. דפשוטא לפי"ז דאינו רשאי לקנות הגזל אלא מחויב להחזירו ולהשיב את הגזילה אלא דהו' אמינא דכיון דמלוה קפידו ספיר דמי אף שעי"ז נגמור הגזל. וזה ספיר ללמוד מנעלה דלא מהני מלוה לזה אלא אפי' חסור. וא"כ אין האיסור משום קדשים אלא דקרא קמ"ל דחין מלוה דקרבן דהא חסור דגמור הגזל וא"כ ספיר מכל ללמוד גם שחר מלוה אבל כל היכא דהאיסור משום קדשים ענין נלאים להדיט שרי אין ללמוד מלוה מקרבן. אך הנה ענין קשה לשטות ר"ח דס"ל (בחוס' ב"ק ס"ז) דבכל מקום יאוש כדי קני רק בקרבן משום מלוה הבאה בעבירה ח"א ע"כ האיסור הוא משום קדשים ואין ילפין מינה מלוה. אך הנה החוס' בטובה (פ.) הקשו לשי' ר"ח מה לרד קרא לטובה גזולה חופין ליה משום מלוה הבאה בעבירה וכ' בחי' הרשב"א דחי' בחוס' (ואינם החוס' שלפנינו) דליכא למימר מלוה הבאה בעבירה אלא בדבר הבא לרעות כגון קרבן ולולב אבל לא בשאר מלוה. ולפי"ז הנה י"ל דחוקן החוס' כתבו כן אחרן לדעת ר"ח. ומיושב מני' הקשויה וה"ל דלולב דמי לקרבן דבא לרעות ולפי"ז דברי ריטוי בדבר חסור ומזכרת עון. ומ"מ אין ללמוד מקדשים אלא בדבר שאסור מחמת שנעברה זו עבירה אבל מה שחסר בקדשים שלא מחמת עבירה לא שייך ללמוד מקדשים ללולב דחין זו קדושה וא"כ כלאים דחמור חס' ממילא שלא נעברה בהן עבירה אין ללמוד בלולב חסורא מכלאים ולפי"ז דברי הגבש תמוהים בזה שהביא רחמי' מכלאים. דבכלאים חסור אף שלא נעברה זו עבירה שנעשה ממילא וזה אין ללמוד מכלאים דקרבן למנוע. וכ' הטעם משום שנעברה זו עבירה ובאמת בכלאים אין הטעם משום עבירה אך הנה רחמי' שמי"מ יש ליישב דברי הגבש דאפי' יבואנה ליה לבעל בית אפרים דכיון דכלאים שריא

דבר הרמב"ם עדיין לא ח"ש לפנ"ש בפרישה ליישב דעת הרמב"ם מוקפות הסוד סמו' ל"ו והוא ג"כ קושיה הראב"ד בכלאי זרעים שג' הרמב"ם מותר לומר לעו"ש כו' שזין שאסור לקיימם האין היתר לומר לעו"ש לזרעם. וכו' הפרישה דלין אסור אלא היכא דנעשה האסור בידים וה"כ אין הפסוק להמב"ם לכלול אסור קיום הרבנות האלין במ"ש דהרבה הו' בכלל שדך לא תזרע כלום אחת ים נפוחת דבריות העו"ש מלואם לא נאסר בקיומם ובהרבתו דקצתו אסורא דב"ז מלואין בהרבה אסור בקיומם וה"כ הו"ל למוחש גם רבותא זו. אך שיש שם תירושים אחרים על הרמב"ם בכ"מ ובפ"ו ועיו"ש עכ"פ גם לדברי הברני ויוסף אין בקיום הרבה כ"ל אסורא דרבנן כמו שביאר שם דעת הרמב"ם ולא שייך גזירה דרבנן בב"ז נח וה"כ עכ"פ באתרוג המורבב קשה לפסולו מטעם שגא"ר בקיום הרבה על השען הגדול עליו. גם בביטול הדבר שגלה הגאון בעל ח"ס מלקח כיון שאסור בקיום הדבר שייך ע"י לומר מלוא הבאה בעצירה ונסחית מדברי הה"מ בפ"ח מהל' גלגל הגה כבר תתי' בזה הב"מ ועיו"ש. ומה גם שאין זה אלא לדעת המב"ם דב"ז מלואים על הרבה וכבר ביארנו שרוב הפוסקים לא ס"ל הכי. ונדחה בזה טעם האסור שג' בעל ח"ס גם מ"ש לדעת האב"ש אין זה אלא ליישב דבריו שלא לשו"י טעם ח"ו אצל מ"מ דבריו לא יתנו אלא לדעת יחידות היינו לדעת הרמב"ם דב"ז מלואים בהרבה ודעת החס' הקדמונים אליבא דר"א דבקרוב גלגל בעלם לרבות שייך מלוא הבאה בעצירה חפ"י היכא דלין המלוא מסייע להעצירה. שאין זה דעת רוב הפוסקים וכמו שהבאר למעלה היטב בדבריו הכל בזה היטב בע"ה:

(לז) וראיתי בס' בית מאיר על חו"מ תשובה בסוף הספר בזה והביא הרב השולח מחשו' איתן האורח טעם וסעד להיתר האחרונים המורבבים ממ"ש בירושלמי דביתים שהרבנן לשבת לא מיקרי הרבה כלל. וזה לשון הירושלמי (פ"א ממסכת כלאים ה' א') תני אין מרבבין זיתים ברבב של תורה מפני שהוא חלין בחלין. ר' יודן בבי' לית הדי' פליגא על ר' לוי אשתדן כגפן פורה כו' בידי כשתלי זיתים כו' מה זיתים אין בהם הרבה כו' הא מכלל שיש בהן פסולת שני' היא הכא שהוא עמיד למתקן וכו' הפני משה זיתים אין בהן הרבה לס"ד משום שאין מקבל כלום ממין אחר ומשום שהוא עמיד למתקן בלומר לעולם בליתם לית בהן הרבה שיעשו ע"י כך פסולת ופירות אחרים גרושים והא דאמר משום דעמיד התורה למתקן וכיון דמבש"מ הוא שייך בזה אסור הרבה. אלא אע"ג דהתורה משנה קלה היתוס בענין מ"מ אין חשבים פירות אחרים ואכתי מיקרי זיתים וה"ל באתרוג המורבב שהוא דומה לאתרוג גמור חפ"י שם בו קלת שינוי מ"מ מיקרי אתרוג וכן בשא"י הג"ל כתב שאין דבריו נכונים הדין שאפשר שהיתוס אין בהם שינוי כלל רק בטעם לבד משא"כ באלו האחרונים יש להם קלת שינוי בתואר מפני הבליטות שאין בהם כ"כ ואף שגא"ר דלא מסתבר דבשביל שינוי מועט כזה יסתנה השם ממנו מ"מ כוונת רמ"א במ"ש שאין זה אתרוג ומ"ש הט"ו דכיון שיוק מאלין אחר הרי הוא חסר משיעור דפיי אחר המועד בו כמאן דליהא דמי ולא אולין בתר שמה אלא בתר טעמא ומה בכך ששמו אתרוג אטו אתרוג כחוב בתורה ודומה הוא לאתרוג הבבוב דלע"ז דודאי שמו עליו מ"מ פסול הוא לפי שבלבוש הוא מדרב אחר עכ"ל וכל דבריו אין אלא דברי חינוך דמ"ש אטו אתרוג כתיב בתורה דמשמע אלו היה כתוב אתרוג היה מסתבר ע"י להיתר האתרוג המורבב ואדרבה היפכא מסתברא כמלא מכל דברי האחרונים ז"ל דהא דפסלין המורבב אע"ג דלא כתיב בתורה אתרוג מ"מ לא הלא"מ או עכ"פ לשון חזונים כנ"ל. ומ"ש דאולין בתר טעמא ח"כ חפ"י אטו מורבב אלא כגון ההיא דבבירות (ו"א) דהנה הגוף ע"ג היין דמסתנה ריחו יסבול וכגון ההיא דב"ק (ל"ב) שגא"ר חיי"י ליה אריסא תמרי ואכל טעם בזה טעמא דתמרי ח"כ מלי' הלא ח"כ בני גופי קיימי כ'.

דלא כתיב הרבה אלא הכא נלמד ג"כ מהרבה באתר דלואה אסורה במקום כמו הרבה ואסור קיום אטו רק בכלאי זרעים ובא"י דכלאי זרעים לא הוקשו להרבה דלין כלאי זרעים מהב' במל"ו ומל"ו לרמב"ם לומר דהרבה אסורה בקיום בל"ו ובמל"ו שרי. ובגוף דרדן מינה ומינה וכו' הקשה מה שמחליקים בזה מהר"ל עם בעל ברכת הזבח מן הקלה אל הקלה הנה אין הפסדים בידו לעיין בהם. אך ח"ס יש סברא לומר דב"ז הקשה אמר' טפי מינה ומינה מב"ש קשה לי בסוגיא דבבביות (ע"ה) אמר ריש לקיש ממוחל לאתר עשרה דורות מותרת ליף עשרי עשרי מעטיו ומוחל כו' ואין חנן ממוחל ומינין אסורים ואסורין אסור עולם אחד זכרים וכו' נקבות לא קשה הא כמ"ד דון מינה ומינה הא כמאן דאמר דון מינה ואוקי' באתרא ופירש' פלוגתא דר"א ור' יהושע בהשור והרעב (ק"ב) ור"ל סבר כמ"ד דון מינה ומינה ומחל' דין מינה ואוקי' באתרא. וקשה הא פלוגתא דר"א ור' בחולין הוא בהקשה וה"ל דהכא בג"ש חפ"י מורה דלא אמר' דון מינה ומינה אלא דון מינה ואוקי' באתרא ור"ל כמאן. מיהו בגמ' היה חפ"י דקאי פלוגתא דרבי וחכמים בזבחים (ז"א) דפליגי בהם בזון מינה ומינה ודון מינה ואוקי' באתרא גבי הקשה אך לרש' קשה שפ' פלוגתא דר"א ור' ובאמת נראה שהכרח לומר כן כד"ש. דאם היו מוקינין לה בפלוגתא דרבי וחכמים בזבחים ח"כ חת' חת' סתם דב"ז והחם קי"ל כחכמים דהכי ס"ל לשמואל וה"כ חת' משנה דלא כהלכתא. וכן פירש' בפלוגתא דר"א ור' והחם קי"ל גמ' כר"י. האומנם דוקשה באמת אך קי"ל החם בזבחים כחכמים דדון מינה ומינה והכל ביבמות ובחולין קי"ל דון מינה ואוקי' באתרא. הנה באמת כבר יסב על מדוכה זו הגאון בעל שגת ארי' בתשוב' הדפסות מהדק דב"ז חש (ס' י"א) ותמה על סתירות דברי הרמב"ם בדיוטם אלו בדמחלוקת ר"א ור' פסק כר"י דדון מינה ואוקי' באתרא דר"א ור' ה' כר' יהושע וחסם מתני' כוונת דייקא. ובפלוגתא דרבי וחכמים פסק כחכמים דדון מינה ומינה. ולע"ז נראה דל"ק מידי דלא דמי כלל דהחם ששקין הדולחין מן הפירות אל עימא דון מינה ואוקי' באתרא היינו באתרא ממש דלין טהנה אלא בחיבור ויזהר וכן גבי ממוחל דשייך דון מינה ואוקי' באתרא ממש דאסור ממוחל טוב עד עולם משא"כ הכא דבאתרא לא ביריבא כ"כ דלע"ז דנכסי יין הוי בשלש גלוגי מ"מ שמן לאו יין הוא וה"כ בל"ד דהיינו ממש באתרא דהרבה באתר אסור לקיים קי"ל להלכה דאמר' דון מינה ואוקי' באתרא. וה"כ אין לדחות מה שג' החס' בטעם אסור המורבבים:

(לז) אך כ"ל ביסוד הדבר חי ס"ל להרמב"ם בהרבה דאסור לקיימו לריך נלמוד וזאת שבש"ע (ו"ד ס' ר"ה) כתב שאסור לקיים המורבב. ובטור כתב ואסור לקיים המורבב אבל הפרי הו"א ממנו מותר וכו' ע"ז בב"י כ"כ הרמב"ם בפ"א וכו' הרא"ש כו' אבל המעיין ברמב"ם יראה שלא משמע כן ברמב"ם שזה לשון הרמב"ם בפ"א מהל' כלאים אסור לזרע כלאים לגוי כו' ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים בשדהו כו' הרי דלא כתב וכן בהרבה חלין ולא זכר באסור הקיום כ"ל כלאי זרעים משמע דס"ל בהרבה חלין שרי לקיים ודאי כספר דרכי יוסף ביו"ד שם שהביא תשובה כ"י להר"ד ורמ"י גוטש כ"כ בדעת הרמב"ם והביא שכן מפורש בריטב"א ובכלבו ובשל דברי יוסף כתב שם דמורמב"ם לא מנח מידי ואדרבה משמע אופכא מודביו דהרי בתחלה כ' דאסור לקיים כלאי זרעים ואחר זה כתב כלאי חילות הרי הם בכלל מה שגא"ר שדך לא תזרע כלאים ובסמוך ביאר החילוק שבין כלאי חילות לבין כלאי זרעים וכו' לוקח על הרבנות אין אסור לזרע לזרע לעו"ש להרביץ חילוי דעתים זו היתר לעיל ומסתמא מלי דאמר הקיום בזרעים מכ"ש בחלין. עוד כתב בסתירת דברי מהר"ר זצח' דמה טעם לאסור קיום בכלאי זרעים ולהתיר חלין המורבב כיון דתווייהו מחד קרא נפקא ואדרבה היתר אסור הרבה דאסור בח"ל. הנה מ"ש ביוסב

דקא גופא חבל אס בא מעשה אחר לידו חט"פ שהוא שיה
 לו ממש יכול הוא לדון כנו שגדלה בעיניו דאין לו לדון חלא
 מה שעיניו רואות וכו' הרמ"ה ז"ל והר"ן ז"ל עכ"ל השטות
 מקובלת. ולפי"ז תינה בלחות האחרונים שפסלו הפוסקים הנ"ל.
 חבל חנו דין על אחרונים אחרים אף שדומה ממש ללוחן
 המורכבים שפסלו הפוסקים הנ"ל מ"מ הו' כשגדלה אחרת
 אף דשה ללוחן העצובא בעל דהכל טעם אחד להם שהם
 מורכבים. ועי' פ"ח ח"א ס' תל"ז בכללי ההנהגות אחר
 י"א. ומיהו כ"ל עפ"י דברי הפרי חזקא ס' ל"ט שהביא
 מדברי הרמב"ם גבי סוכה לדון דלא סוכי' חשפיה מלך
 המנהג בא' משני טעמים או דחיישי' דלמא הו' מנהג קדוש
 מימי התלמוד או משום דלא נודע לנו אס הנשינו כן מלך
 חזה נדר או משום שחשבו שהדין כן ואס חלון שהנהיגו מלך
 חזה נדר ואין ב"ד אחר יכול לבטל דבריהם. וא"כ בג"ד
 שכל רבנותיו האחרונים החמירו בדבר והעירו שכן המנהג
 שאין שום ב"ד יכול לבטל דבריהם ואין ללכת באתרוגים
 המורכבים ידי חובת מלוא :

(ב) ועתה נחזי אן בע"ה הנה ביסוד הדבר שכתב הח"ס
 בתש"ו ס' ר"ז דמן הדין דיו של אחרון כדון
 עוף טהור נחלל במסורת. מהתם גופה תכחל דזה לשון השו"ע
 שם (יו"ד ס' פ"ב סעיף ג') יס לאמרום של עוף שחרטומו רחב
 וכף רגלו רחבה כשל חוח בדיוע שאינו דורס ומותר בחליה כו'
 וי"א שאין לסמוך אפי' על זה ואין לחלוט שום עוף חלא במסורת
 שקבלו בו שהוא טהור וכן מנהגין ואין לנטות. ובפ"ח שם כתב
 על דברי המחבר וזה פסק אמתיו וברור ודלוי לסמוך עליו ודלא
 כהנה"ג. ואפי' לא"ה שממנו שורש הגה"ה זו כתב בכלל כ"ז ס' י'
 ח"ח ואפי' מקלות חלומות ובר חלומות שכל הגלון שקבלה בידו שכל
 שחרטומו או כף רגלו רחבין בדיוע שאין דורס מ"מ יס לחוש שמה
 הן מהי"ט עופות שיש להן ג' סימנים כשרות והם חסורין חט"פ
 שאין דורס אחר מהן וע"כ המסקנה והמנהג חלא לחלוט שום עוף
 כ"א במסורת שהוא כשר עכ"ל ח"ה. הרי חלא חשש שמה יס
 בו שני סימנים חלו דהרטומו וכף רגלו רחבים ואפי' דורס. חלא
 אף שאינו דורס בודאי מכיון שיש בו שני סימנים חלו מ"מ שמה
 הוא מהי"ט עופות שאין דורסים טמאים. ואמת כי דברי
 הח"ה במ"ס אחר"כ לריכס ביאור שם ח"ל אחר מ"ס וע"כ
 המסקנה כו' כ"א במסורת שהוא כשר פ' שיש במסורת שח"ד
 ויש בו ה' סימני טהרה בנפשו. ולפי הכלל לסימני חרטום וכף
 עופות שאסורים אף שסימן ח' מהן שאינו דורס ח"כ כשש ג'
 סימנים דפוק וקורקבנו קקף ו"א דודאי מיעיל חרטום וכף רחבים
 לבריות שח"ד ולמה לריך מסורת. מיהו ח"ל דהא דבעי מסורת
 כשש ג' סימנים לבד שח"ד היינו כשאלו חרטום וכף רחבים חלא
 כשחרטום וכף רחבים בחמת שח"ד. וכן מוכח הלשון דמסיק
 בסוף ח"ל וכן כתב בס' חש"י שפי' עופות הידועים שאין דורסים
 כגון חותן שחרטומו או כף כו' חסורין עד שימלא ג"כ השאר ג'
 סימנים טהרה בנפשו חלמא דלא לא בעינן מסורת וזה ממש
 כהמחבר וח"כ הרמ"ה שכתב דבעינן דוקא מסורת ושעטן על
 הח"ה תמוה לכוזרה ועי' כו"פ בקונטרס פני נשר ד"ה אמנם
 הרמ"ה והרשב"א בחי' ובתנ"א כו' ודביוור שח"כ המתחיל ולכך
 חותן חלומות ו"א ואכמ"ל עכ"פ אף שהיה מובאר דמשיק הדין
 סמכין גם החס על הסיוון דחרטום וכף שח' מקובלים רבנותיו
 הפוסקים ולא נזכרו בש"ס ואס חלא לריכס למסורת ואס אפי' נהגו
 להחמיר שם אף ללמוד משם לבאן לומר בחתרוג שאין וילאין בו
 חלא ח"כ יס לנו מסורת שאינו מורכב :

(ג) והנה במנחות (סו) מיייתי ברייתא תורמין משל ישראל
 על של ישראל ומשל עכו"ם על של עכו"ם ומשל
 כותיים על של כותיים ומשל כל על של כל דברי ר"מ ור"י כו'
 ופירש"י מאחזה שירא יתרום על חבירו ואפי' משל עכו"ם וכותיים
 על של ישראל. והנה לפי מה שהבטנו בתש"ו הראשונה לחינן
 ממין ח' שצונו בין חלולות ממין אחרים יכול לקבל טעם וריח
 אפי' בלא הרכבה. מסוגלת דבוכות (ת). וסוגלת דב"ק (יש דף
 נב). ביני גופי קיימו והשאלה אף תורמין משל עכו"ם על של
 ישראל בחירוש ויזהר דלמא חותן של העכו"ם מפירות מורכבים
 דהו'

תשובה מו

ענף ב

ואחרי אשר נתבאר בע"ה למעלה דין המורכבים
 גמורים נבוא עתה אל הנדון אשר לפנינו אם
 נכון לצאת ידי חובת מצות אתרוג באתרוגי
 קארפו :

(א) הנה כבר ידוע דברי מהרמ"פ שבתש"ו הרמ"ה (ס' קכ"ו)
 שכו' והוצא ברמ"ה שם ביה"ל ואפי' כתב למח"ת
 ג' ס' אשר חוכל להכיר בהם המורכבים הגדלים בחרלנו כי מפולאי'
 לא יוכלו לבוא אליהם כי רב מכם הדרק הסי' הא' הוא כי
 המורכבים הם חלקים ולאחרונים בלילות קטנות בכל גופם וגיבה
 להם. הב' כי המורכב העוקף בולט ועוקף האחרון שוקע. הב' הוא
 כי חוד המורכב דהיינו המין רחב והמהל של רב והקליפה
 התינונה קלה ובאחרון הוא להיסק כי הקליפה רחבה והחוד
 קצר והוא כמעט יבש וסימנים חלו מובהקים חללנו עכ"ל. והע"ס
 כתב עוד סימן שבאחרון הנרעין קוקף לאורך האחרון ובמורכב
 מושבך לרומב האחרון והיבא הכל במג"א סוסי' תרמ"ה יעו"ש.
 ודליתו בתש"ו ח"ס שכו' בס' ר"ז ח"ל כד כתבתי בתש"ו אחרת
 כי כל חלו הסימנים חלו דלוריתא ולא נזכרו בש"ס ובשום מקום
 וכן הדין דיו של אחרון כדון עוף טהור נחלל במסורת ע"כ חותן
 הבאים מיעיניו שמוסרת בידיו מן הוצאות אבותיו ורבנותיו חכמי
 הגרפתים אשר מעולם יושבי מדינות אשכנז שיי"ח באחרונים
 הבאים מיעיניו הן הנה הכשרים ואין לריך לשום ס' והנאון
 מוהרמ"פ ז"ל לא בא חלא להודיע סימני האחרונים ההנה כדי
 שאם לא ימלא בהם חותן הסימנים ידעו שאין מוחלן שמוסרת
 בידיו חלא הבאים בודאי מנאיים אחרים אפי' יש להם חותן הסי'
 אין רחיה שאין מורכבים. והאריך שם בפלפול ומסיק העולה
 מזה כל האחרונים שאינם מיעיניו חין ליקח בלי כתב הכשר
 שיועד המעיד שאין מהמורכבים ואין לסמוך על סימנים זהו חוקן
 דבריו ז"ל. ועוד מלאה חס' אחרת דבריו והוא בס' קפ"ו ח"ל
 שם בחוד התשובה אף ספיקות מורכבים שמעינים בסימנים
 שהמלאו האחרונים יס לעיין כו' ומסיק ולפי"ז באחרונים שיש להם
 סימן מבחן שקוף ובלילות הפכה הו"ל ב' סימנים ושוב חין לנו
 לחוש שמה ימלא בסימנים הפמינים היפך חין לחוש אפי' לחלוט
 אחרון אס היה אפשר ללכת בו אחר שנתחד כיון ששני סימנים
 טובים מכ"ש שפ"ח חין לחוש לשאר אחרונים שבאותה תפוסה
 עכ"ל הנה מתחז' זו דלאה דעחו לסמוך על הסימנים היפך מ"ס
 בתש"ו הנ"ל. ודליתו מי שחמה על הח"ס בתשובתו ס' ר"ז ס' כ'

דביו כבירה חדשה לעת המנ"ל או כתרבות לעת המהר"ם
 הלשך שזה טעם הפסול במורכבים. ואפי' אם טעם שזה לאחור
 של ישראל מ"מ דלמא אוחו של ישראל הוא רק שהזכיר והגפית
 ה"י עומדים בין חלומות אחרות ולא נעשו כבירות חדשות משום
 קבלות הניקוק וא"ל היותא מהן היו יין ושמן אבל של עכו"ם הוא
 מנוורכבים והיו הפירות כבירות חדשות ואינם זיחים וענבים כלל
 ולא היו היותא מהן יין או שמן גמור והיו מעשר ותרומה מן הפטור
 על החיוב ובשמיטה נעל שפירא על זית עכו"ם היו מן החיוב על
 הפטור. אלא ע"כ י"ל אחת משתי אלה או דמורכב לא נשתנה
 כלל לפרי אחרת. או דמן הסתם לא חיישי' להרכבה. וזה לענ"ד
 רחוק עומה. וכן נראה מסתמנות לשון הכתוב בנחמיה דמייחי
 בסוכה (יב). ללא ההכר וכו' ועלי עץ שמן ועלי הדס
 ועלי תמרס כ' שהזכיר על דמי סוכה ולולב ולא אמר להם לבחור
 שזין מורכבים אלא ש"מ דלא כשיטה וסתמא לא מורכבין הם
 ואע"פ דבין סוכה לא שייך ליסור מורכבים לטעם המנ"ל ומור"ם
 הלשך מ"מ לטעם הלבוש. משום שנעברה בו עבירה שייך שפיר
 אם לא שנהלק בין סוכה ללולב לענין מלאה הבאה בעבירה כ"ל
 בסומן הקדוש ומיחו הכא בקרא מוכר גם הדס ללולב כדדריש
 בגמ' ושיר שפיר ליסור מורכבים כמו בני אחרון (ועי' תש'
 שבז"י סי' ל"ו) ואף שיש לדמות שה' ידוע להם ליסור מורכבים
 ולכן לא הולך להביד להם כי יבחי' אותן שיראו שזין מורכבים
 מ"מ אם הם רוב מורכבים יש לחוש דלמא תחלה מורכבו ואח"כ
 נטלו היחידים ושחלוס במקום אחר או שנקחו מורכב הענבים
 שגדלו עליהם וזרעו בדרך ותגדלו אלו ההדסים ואין נכרים כ"כ
 ודומק לומר שהיה במסורת אלא שזין שם מורכבים אחרי שבנחם
 הלכו בגולה ואף שיש לומר שהיה ידוע להם חומר וגידול אותן
 שאינן מורכבים. מ"מ באם נטלו גוף היסור ונטעו במקום אחר
 ודאי שזין הפס' ניכר כ"כ בעלי האילן זה מעלי אילן שאינו
 מורכב אך י"ל שאז בימי קדם לא היה ההרכבה מלאה כ"כ
 חבל עתה הרוב מרכיבים. וגם יש לספק דלמא בחתרוג מרכיבים
 שיהא הדר מאחר ששזין מסחור מזה. ומכין שזין הדבר ידוע
 לנו נאמנת לו עדותו של הגאון מוהר"י מרגליות בספרו חשיבת
 בית אפרים (סי' י"ז) שז' ח"ל והקדתי ע"ז והוגד לי ושמעתי מפי
 אדם כשר וישר וגאון רות א"ל מנע דבבר כי היה שמה בא
 קרפ און מה היה שם הנהגה ופירסו ולא אחד בהם
 שמואל שהוא מגדל שני מיני פירות יחד כגון אחרון ולימון או
 אחרון ומאראדך רק אלו גדלים לענאם ואלו גדלים לענאם ויש
 הפרש ניכר בין אילן הלימון שסומך לליאחו מן הארץ נצטו עב
 הדבה ואילן האחרון אינו עב שמה והם מקפידים על ההרכבה
 ביתר שאת שלא יעשה כך דלא לרוע נפשיהם ע"ל הרי שעתה
 ודאי אין הרוב מורכבים רק שנבוא לחוש דלמא בזמן קדוש ה'י
 מורכבים ועתה מרעו מן זרע הפירות הגדלים בהרכבה ונעשו
 חלומות וע"פ חתשו ה"ל שמפירות המורכבים אין הזרע מגדל
 בחלומות וא"ל החשק רק שמה לקחו היסור אחר שהורכב ונטעו
 במקום אחר עם הענבים שגדלו על לאחד ההרכבה ופולל בזה
 והוכיח שבה אין ליסור הרכבה ואין צפירות הגדלים מהם דין
 דא אהיה א"לם דא מורכבים כלל :
 דא אהיה א"לם דא מורכבים כלל :
 דא אהיה א"לם דא מורכבים כלל :

(ה) אלא דלמא לשיטת רש"י יש מקום לומר דלא דייקין
 בחתרוג משום חזקת האילן דכן פירש"י ז"ל בקדושין
 גבי ינאי דל"א חוקי לבדדי תרי בשבחי להעיד על ינאי ואין
 ולא על אמו. וה"ל הרי אמו דנין על החתרוג ולא על האילן. ואי
 קשה לרש"י הריא דב"ב וימייה' לה בחתרוג (כו). דלמרי' חוקי
 תרי לבדידי תרי ואוקי גברא אחזקא קמייחא דלבוה היו כהן כמו
 שפי' הרשב"ס ב"ב. הנה בחמת רש"י מזה מזה בחתרוג ופי'
 דמוקמינן ליה אחזקא קמייחא דלחוקיה ע"פ. עד הראשון. אך
 הנה כל הראשונים נתקנו על רש"י והם רש"ס ורמב"ם שם ורמב"ן
 ורשב"א ורבינו אלב"א בחי' לקדושין יעו"ש. וז"ל להוכיח בע"ה
 דאף רש"י לא קאמר אלא לענין יוחסין שהחמירו שלא לסמוך על
 החזקה של האם אם הספק בא על הולד אבל לשאר דבר שפיר
 מהי דהנה בקדושין (עא). אמר שמואל משמיה דסבא בבל בחזקת
 כשרה עומדת עד שיוודע לך במה נפסלה שאר ארלות בחזקת
 פסול הן עומדות עד שיוודע לך במה נכשרה פירש"י לריך אחיה
 לבדוק אחר המפסלה כמו שאמרה משמיה דרבי אבהו. אמריתא כהן
 שמה ע"ל ח"כ שמינין דמשמיה דלחוקין (עו). הנהא ח"כ כהן
 לריך לבדוק ד' אמהות כ' מיירי בשאר ארלות שהן בחזקת פסול
 וע"כ שמואל שם רישותא וחסא חללות דהא בבבל ח"כ לבדוק
 וע"כ דלא מלאח שם אבל בשאר ארלות לריך לבדוק היינו ע"כ
 משום דחזין בה רישותא. והיינו כמ"ס בגמ' (שם עב). אמר ר'
 יסודא אמר שמואל ז' דברי ר"מ אבל ח"כ כל הלכות בחזקת
 כשרות הן עומדות. ופירש"י מחגי' דקתי דעלו פסולין לא'
 ומשמע דאין כל הלכות בחזקת מיוחסות חוץ מבבל דלאחר בריס
 פירקא. והנה החוס' כתבו שם בנחמ' דהנשא כו' שר"י בספר
 השכר

הבליטות בנופו והעוקץ שוקע ומוהל מועט מוליחם את האהבה
מחשש הרבה בכל מקום :

(ז) אבן ביסוד הדבר יש לבדד אם נלכד כלל לסימנין להכשיר .
הנה כבר ביאטנו שיש להסתיר חזקת היתר הסתירות
בחזקתם שלא ה' מורכבים וגם שיש לומר שרק המיעוט מורכבים
ורוב חזקת מורכבים ופחות נראה לומר כן לפי מה שהבאנו מחשבו
בית אפרים מעדות האיש שהיה שם וספיר לו שהם מקפידים
על ההרכבה ולא ראה שם ההרכבה כלל וצדו ודאי דע"א נאמן
דהוי מלתא דעבירה לגלויי אלא שהחשש הוא שמה לפני זמן הרבה
ה' מורכבים רובם ואחרי שזדע להם שישאלו מקפידים על
המורכבים שלא לקנותם חללו להרכיב ועב"א הוי ספק רוב לאיסור
או להיתר והחזקת שיש להסתירות ו"ל דנכנז זה חיובא נמי חזקת
האדם שהוא מחויב בחזקתו ועדיין לא יאל דחוקא' לחזקתיה גם
אחר שנטל החזקתו מהאחפירע שזדעין לא יאל וזהו מורכב
ואין מוליח ידי חובת אחריו בנטילתו . ורואיני ב'ס' תורת הסדר
שילא לאור בקרוב להר"א מלובלין ס' ל"ד שכתב דע"א דיש
כאן חזקת חיוב על האדם ללאות אחריו הכשר מ"מ חזקת
זו מנגדת להסימנין רק בסימנים מצדדים את החזקת חזקת חיוב
שעלו שילא חיוב בנטילת אחריו זה . וכמו שהאריכו האחרונים
בסבבא לענין ע"א דל"א כיני לחזקת חסורא מ"מ אם הע"א
הוא רק מצד החזקת נאמן ומ"מ הר"ן פ"ג דקדושין גבי קדשתי
את בתי כו' דאם בא אחר ואמר אני קדשתי נאמן מה"מ ע"כ
ולפי"ו היה אפ"ל שפיר דלפי"ו בלא סימנין ל"א משום דחזקת
האחרונים אינה סותרת לחזקת חיוב דנכנז אלא מצדדת החזקת
כמ"ס בסימנין אמנם אני המיה בעיקר הדמיון של המחבר ה"ל
ל"ד להסיח דקדושין דהתם בלומר אני קדשתי הוא מצדד שפיר
החזקת ומקיימה שהיא בחזקת ח"א אבל בנ"ל שהחזקת היא לחיוב
את האדם בנטילת אחריו וכשנטל אחריו זה הוא רואיני לומר
שנטל מהחזקת ושוב אינו בחזקת חיוב . ודמי ממש לטבל הקדש
וקונמות דמייתי ביבמות (פס). דנדרמה להו עדות דמה בעלה
דהתם בטבל נמי מצדד החזקת דאומר שהפדים ממנה תרומה
ואי משום דהתם הספק לאחר שחקן ואומר שכתב תקנה וא"כ
אינה בחזקת טבל כמו שהיתה משא"כ בנ"ל שאלו דנין אם יכול
ללאות ואם יאל בנטילת אחריו זה אינו סותר אלא מצדד החזקת
שנכרד לאחריו ונטלו . ולבאורה יקשה ע"א מהא איבעיא גופיה
אי סימנין דלורייא (בב"מ כז) דאמר נפ"מ לאהדורי גט אשה
בסימנין דהתם דמינו בעט מצדד החזקת דהיא ח"א אלא שמתגרשת
אמנם יש לדמות דהתם חזקת החזקת שזמרת להתגרש משא"כ הכא
החזקת שנכרד לנטול אחריו . אך מ"מ רואיני ראשונה ודאי רואיני
היא ממה שאלו מאמנים להתחלה לתרום וניקור הבשר ושחיתה
לאחר משום דבדיו כמ"ס תוס' ובר"ן ריש גיטין ומה לר"ד
לזה הלא הכא מצדד החזקת ואינו סותר כמו בנטילת אחריו
וא"כ אינו בכלל לחזקת חסורא ולא לר"ד לטעמא דבדיו כלל ומה
מקשה הר"ן בתי' לרש"י בנטיין דמפרש הא דלחמרי' עד ח' נאמן
באיסורין של ח' האמנתו תורה על הפרשת תרומה . והא הוי
לחזקת חסורא ואין ע"א נאמן אלא משום דבדיו ולפי ה"ל נאמן
בלאו הטעם דבדיו ולא מקרי לחזקת חסורא כיון שאין העד
סותר אלא הוא מצדד . אלא ע"כ דנכנז זה הוי סותר החזקת
ולא מצדד כיון דכשהוא נוטל האחריו הוא נפטר מהחיוב וא"כ
הרי זה סותר החזקת כנ"ל :

(ח) היצא מכל ה"ל דהכא חזקת לחומרא היינו החזקת
חיוב דנכנזא וחזקת לקולא היינו החזקת חזקת
שלא היה מורכב . והיו כמו חזקת המקור שהיה שלמה וחזקת
הטובל שהיה טמא או חזקת ערוב שהיה טמא וחזקת גברא
העמידו על תחום ביתו בצעירובין (לה: וכל הסוגיא שם) דהוי
ספק השקול אמנם אחיני יש לומר דלח"ו בזה חזקת האחריו
ולא בזה חזקת גברא לפי דברי תוס' דמייתי שם הר"עב"א
(צעירובין לו ד"ה רבא אמר) דכל היכא ליתא עדים ודאי אלימא
טובא חזקת הערוב כו' ובר"מ ב"ר שניאור ז"ל נתן טעם לדבר
שכנל

הש"ר כ' דהא לר"ד לבדוק היינו דוקא להכשיר ביהם לעבדות
ח"א הוא טעמו לעבדות אבל להאכילו בתרומה ח"א בדוקא והביא
רואיני מהא דלחמרי' בכתובות (דד) אלו כהן וכדרי כהן נאמן
להאכילו בתרומה כו' והיינו ע"כ חזקת דלורייא מופלגי ר'
יהודה וס"ל דל"א להאכילו בתרומה דהיינו בתרומה דלורייא
מדפרשין טעמיה בכתובות (דד) משום שעלין מרובא ליוחסין
והיינו ע"כ חזקת דלורייא כדלחמרי' בכתובות (כה) ובקדושין
(סט:) ולגמ"ד שעלין מתרומה ליוחסין כו' הרי חזקת דלפי' במידי
דלורייא ח"א בדוקא לבד מיוחסין ויש להבין הטעם למה ח"א
בדוקא לשאר מילי ולבאורה י"ל משום כל פדים מרובא פדים ורק
ליוחסין עשו מעלה דלא נסמך ארובא ובעי בדוקא . אלא דקשה
לי והא דלחמרי' זו דברי ר"מ ור"מ חיש למיעוטא בכל דוכתא .
אלא ע"כ ע"א משום דהכא חיובא נמי חזקת דכנל אחת שאלו
מסופקים שמה נולדה מחלל י"ל דלח"ו בחזקת ארובא שהיה כהן
כשר וכל דגם על אביו הוא הספק והם בשלמות מ"מ יומא ע"כ
אבי אביו או על הראשון מן המשפחה שעלו טול הספק דלחמרי'
בחזקת כשרות וממילא דלח"ו החזקת גם בבטו וכן בטו עד שיהיה
והשחא כיון דהחזקת מסייע לרובא גם ר"מ מודה דהוי כמו
מיעוטא דמיעוטא ומה"ס תוס' בחולין (פו:) ועכ"פ דגם לרש"י
מוכרח דרק ביוחסין החמירו אבל לשאר מילי סומכין לחזקת
דאבות שחולל גם לגבי הבנים כנ"ל :

(י) הנה נחבאר לנו בע"ה דחשש ההרכבה בחזקתיו לא דמי
לשון טהור דאין נאכל אלא במסורת וגם דלפי' בעוף
טהור גופיה מעיקר הדיון סומכין לסימנין וא"כ כש"כ הכא דיש
לסמך לסימנין ואע"כ דסימנין דהכא אינם מפורשים ב"ס הם הא
סימן דשון טהור חזקת רבץ וכן רחבה נמי אינם מפורשים
ב"ס הם אלא שהם בקבלה ור"כ ס' חלו . ולפי ה"ל אפי' סימנין
ח"א כיון דלח"ו חזקת להאחריו ולא חזקת רשעית רק מה שמסורה
קלת בגידול ובמראה וזה ודאי יכול להיות משינוי המקומות שאלו
רואיני בכל הפירות שיש בהן שינויים אך בכתובות הגאון מוהרש"י
שברמ"א ש' לו סימנין חלו להכיר בהן המורכב משמע שכל
סימנין יש להם . מה"ס י"ל כיון דלח"ו סימנין ואפשר להכיר בהן
המורכב ודאי לר"ד לבדוק אחריו . ומ"ס הח"ס דהסימנין חזקת
מועילים אלא לחזקתיו שהם להכיר בין המורכב לשאר
מורכב . אבל לחזקתיו הבאים מאינם אחרים אפי' שיש להם
אותן הסימנים חזקת רואיני שאלו מורכבים ולקח זאת מלשון החש'ו
שברמ"א שכתב ואני טול למעלה כ"ח י' סימנין אשר תוכל
להכיר בהן המורכבים הגדלים בארצו כי מפולחי' לא יוכלו לבוא
אליהם כי רב מהם הדבר . משמע דלא יוכלו לבוא אליהם
מפולחי' לא ה' הסימנין מועילים כלום אבל לעג"ד י"ל לדקדק
מלשון אישכא ש' הסימנין אשר תוכל להכיר בהן המורכבים
והיה לו לכתוב שחולל להכיר בהן את הכלי מורכבים כי לחזקת נדרם
לנו בלתי מורכבים וא"כ הסימנין המה על הכלי מורכבים ולמה
כתב לו הסימנין להכיר בהן המורכבים אלא הוא הדבר אשר
אמרנו שבאמת אין לר"ד סימנין כלל כי אין לחוש מסתמא למורכבים
בזהו להם חזקת האילן שלא תורכב וכן כל פדים מרובא פדים
אלא מכיון שיש להכיר המורכבים בסימנין ח"א כל היכא דלח"ו
לבדיו מצדדיו וע"כ כ' לו הסימנין ובאמת שאין הסימנין האלו
דבליטות בחזקתו ותלכות במורכב ויתר הסימנין רק באותן
הגדלים בארצו אבל ממדינת אחרות יכול להיות שאף שהם
הקלים וכן עוקף בולט וכו' הם אחרונים ולא מורכבים ומ"מ
מאחר שהם אינם באים אליהם חזקת סימנין להכיר
המורכבים . וי"ל שכן הסבבא נחמת של אחריו שיש בו סימנין
הלו דכלית מורכב מועיל להוציא מחשש ההרכבה בכל דוכתי משום
דכל הלו הסימנין המורכבים חלק ודעוקף בולט ומוהל רב המה
תונת הלמון וכל היכא שאלחזקת מורכב בלמון קבל ממנו קלת
מתכונתו ואם חזקתו כל אלו הענינים המורים על קבלתו יקרא
הלמון למה נחש בו למורכב . ובאורה סבבא נחלק בין מקום
למקום דבמקום זה המורכב מקבל תונת הלמון ובמקום זה אינו
מקבל ע"כ הדעת נתון לומר דאלו הסימנין דלחזקת הכלי מורכב

סימן הסוס מה לרוף שיך בזה דאס ים לחוש שיקרה פעמים שזה הפסד יולד בתוהו ודמות האב בסימן א' כמו כן אפשר להתדמה בכולם דמה לי מקלחו או כולו הואיל ואשתי אשתי וע"ש עוד חי' אחר וע"ש סברות י"ל ב"כ במיון סימן לחתונת נבי הרבנה דכיון דאפשר שהאין המורכב יולד בזמיון אינו מורכב במקלחו ה"כ שילד בדמות לו כנולד דמה לי מקלחו או כולו. שוב מאלתו גם דאש' טוב' תיניא ס' ס' קושא זו וחי' קושא וזנא ס' סימן אחד וא"כ גם הכא מני' לכל הסימנים אינם מאטרפים להיות סימן אחד ביוני ובאמת שח' של הע"כ הג"ל כתוב ב"כ במה"ל. אך שם לפי חי' זה נדחה לד הישר הג"ל כמ"ס ומיהו י"ל דהתם הסברא דרברבן אודניה וזוטר גיטותיה הוי סימן א' היינו משום דכן משמע להו לשון רב פפא דלמור רברבן אודניה וזוטר גיטותיה בר תמרה כו' ולא אמר כל חד באישים נפשים בר תמרה כדלמור אביי עבי קלא בר תמרה. וא"כ הכא דנקט מהר"ם פלדווא בכל סימן וסימן אס הוא כך הוי מורכב ואס כן הוי בלתי מורכב דהיינו המורכב הוא חלק והאחרון ים בו בליטות המורכב עוקין בולט כו' משמע מזה דכל חד הוי סימן בפני עצמו וכתשו' ח"ס ס' קפ"ג ישב שם הסוגיא דפירות למ"ד דשני סימנים מאטרפים והוא דוחק גדול מיהו ל"ל להביא דהיה דשני סימנים איין מאטרפין להיות גיטותיה וזוטר גיטותיה דרברבן דהא בסימני ביוני אמרי' בגמ' (חולין סד.) דהוי דרברבן ופרקי' אלא למאי הלכתא קמי' לה (פ' לסימני ביוני) ומשני ה"ק ב' ראשיה כיון או ב' ראשיה דקין או חלמון נמחוק וחלמון נמפנים ודאי טמאה רישיה חד חד רישיה חד כד וחלמון נמחוק וחלמון נמפנים ואמרו לך של עוף פלוגי וטורח הוא סמוך עליהם כו' הרי אפי' אי איכא תרי סימנים דרישיה חד כו' וחלמון נמחוק כו' אפי' לא סמיכין עליהו בלא אמירת הע"ס. ואף דבריייתא קמי' כל סימן וסימן באפי' נפשים ראשה אחד כד וראשה אחד חד טורח כו' חלמון נמחוק וחלמון נמפנים טורח כו' :

(י) והנה בדברי רש"י בעניני סימנים באיסורין ים כאן מקוים עיון דבני ביוני פ' רש"י אלא א"ר זירא ס' לאו דאורייתא הכן סימני ביוני לאו הלכה למ"מ מינה ולא סמיכין עליהו. וגבי פירות דר' אבה פ' סימנים דאורייתא בחזרת אברה. ולמה לא פ' רש"י בנושא חדא וגם דקשה אי הוי הלמ"מ מה בכך דס' דאברה דרברבן ואי לאו הלמ"מ מה בכך דבני אברה ס' דאורייתא מ"מ הכן ס' דרברבן כמו גבי ביוני ורואי' שם חזרת חסד שם שהרגיש בקושא זו. וחילק דבני ביוני בהספק שחא ים בשלום עוף שמכיל ביוני בסי' טורח והוא טמא ע"כ אי לא הוי הסי' הלמ"מ איין לסמוך עליהם אפי' אי ס' אברה דאורייתא דלון אלו בקיזין בכל הבריאה כולה אבל גבי פדו' דהספק הוא על המליאות דבר המלוי אלגו איין אלו ריכוס כלל להלמ"מ בסי' שלהם פפרט אלא אס ס' דאורייתא בעמא כנון גבי אברה סמיכין פפרט אס' דפרדות. וחילוק זה עלה על לבני בצה"ל בתחלת עיוני אבל עדיין לא נחה לבני בזה דמ"מ אחי מי הכריחו לפרש ש"מ ס' דאורייתא באברה הא אפשר לפרש ס' דאורייתא דהכא כמו גבי ביוני דהיינו הלמ"מ. ומנן להוית מדר' אבה דס' דאברה דאורייתא וב"ת דזה מוכח נמנולא דאפי' אי ינוא דס' דהכא הלמ"מ מ"מ ע"כ ס' באברה דאורייתא דאס איין ראהו מסימנים גבי אברה לא יהיה הלמ"מ לסמוך לזרע על ס'. זה אינו דאס ינוא דלבי ס' הוי הלמ"מ י"ל דהוי כמו סמיכין מובהקין דאברה דלבי הוי דאורייתא וס' אלו הלמ"מ אס הוי סימנים א"כ אמרי' דקמיה קודשא בריך הוא ידוע דאפי' אחד מחלק לא ינאל היפך הוראת ס' אלו דלמור' גבי ס' מובהק בעיניה. אמנם ג"ל דרש"י סוכרה לפרש כן דמיייר מס' דאברה דאי איכא הלמ"מ בזה ים עלמס יקשה למ"ד חוששין לזרע אב וכן למאי דק"ל דמספקי לן קין חוששין לזרע אב ואין מספקי לן הא אס חוששין לזרע אב א"כ הלכתא למאי אינטריך דמאי נפקא לן מיהא אס בני סוסיה הן או בני חמורה הא אס חוששין לזרע אב א"כ כל מיי פפרות אחת הן. וע"כ הארך רש"י לפרש דס' דאורייתא היינו ס' דאברה ואלה הוי סימנים שוב

שכל מקום איין לו לדון אלא בחר חזקה של הדבר שהספק בא ממנו וכן ג' מקום אמרי' העמד דאס על חזקה ול"ל העמד טהרות על חזקה ע"כ וס' הספק בא מן האחרון ע"כ ים לדון על חזקה ואל על חזקה של האדם כיון שהספק בא מן האחרון ואל מן האדם האומנם שנלמדה דבר זה בסתר ממקום דלוקמי' גברא לחזקה ואל אלו' בחר חזקה המקוה לחוד אף דהספק בא ממנה. מיהו באמת ים לבין דברי הריטב"א גופיה דמיייר ראהו ממקוה ומשם ג"כ ראהו לסחור סברתו. אך באמת ים לחלק דהתם גבי מקוה עכשו הספק רק על האדם ועל המקוה ליכא עתה שום ספק כי הוי עכשו ודאי חסרה ע"כ מלרפיין גם חזקה האדם שעתה הספק בא רק ממנו. אבל היכא שהספק גם עתה על הדבר שבה ממנו הספק על האדם כמו הכא גבי אחרון שהספק גם עתה על האחרון אס ראי' לטעול למינה ואחר מין הוא אס מין אחרון או מין אחר וגפ"מ לענין תרומה ואף דהוי בחול' מ"מ נפ"מ לענין האחרון אס יעז מגרשינו בא" ויגלו אילנות אפירות ע"כ לא חלו' אלא בתריה לענין החזקה ואל בחר גברא דהספק שעליו בא מן האחרון. ואף דאכתי לא מתיישבו בזה דברי הריטב"א דהתם גבי עירוב ליכא שום נפקותא השתא בכבר הערוב דהוא עתה ודאי טמא דהספק הוא מתי נטמא אס בזה"מ. מ"מ על ג"ד ודאי איין להקשות ממקום. ואולי ים ליישב גם דברי הריטב"א דאפי' דעל הערוב איין ספק מ"מ הספק הראשון לא על האדם הוא אלא על המקוה אנה קנה שבתו בזה"מ אס בביטוי או במקום הנחת הערוב משא"כ התם במקוה הספק הראשון הוא על האדם עלמנו אס הוא טמא או טמא. והלכתי כג"ל במקום אחר בצה"ל ואין כלן מקומו עכ"פ לשיטת התוס' שבריתב"א וסר"ס בר שטחור ים מקום לומר בג"ד שח"ל ללל לסימנים אלא שהסוס' דין בעירובין ד"ה אמר ר' ירמיה כו' משמע דלא ס'ל סברת הריטב"א הג"ל :

(ט) וע"כ נבוא לדון בזה בצה"ל מזה הסימנים הג"ל. והנה בעלם הרין דסימנים כבר ידוע שהוא ספיקא כאשר האריכו בזה הראשונים וגם האחרונים דברי ענוגא. והרב בעל תורת חסד הג"ל כתב בזה שני דלדים הא' משום לירוף סימנים עפ"י דעת המ"כ וי"ל ב"כ ב"כ ס' י"ז דשני סימנים ביוניס מאטרפים להיות סימן מובהק וי' דבזה פלוגי רש"י ור"ן גבי ההוא דלפקיד שז מרגינאל דליירי בסריגא (כחצות פה) שכתב רש"י סימנא שחמך בסדן הן לרבות וכן שבע א"כ לרש"י ס'ל דמלרפיין סיני' והר"ן ש' והאי סימנא דלמרי' הכא מיייר בסימנים מובהק ותמידיה דא משמע שסימנים שחמך בסדן הן לרבות וכן שבע ובי' רש"י י"ל עכ"ל הר"ן י"ל משמע כי איכא שני סימנים ביוניס לא הוי כסימן מובהק. ועוד עמס אחר דאפי' אי לא מלרפיין סימנים מ"מ איכא ס"ס שחא סיני' דאורייתא ואפי' חת"ל דרברבן מ"מ שחא אחרונים שחא הן ממוקם שחא מרכיבים והוא כסר. וי"ל פירכא אחת על חזי ממוקם דחולין (עט.) אמר ליה ר' אבה לשמע' אי מעיילי יטרייתא בריספק עיון להנך דמייין אהרד' ועייל לי אלמא קסבר כו' וס' דאורייתא ופירש"י דמייין להדדי באינים ובוצב. וסימ' דאורייתא מרסמין אסימנים ופרי איסורא עליהו ש"מ הא דסמיכין אסימן בחזרת אברה כו' דאורייתא הוא כו' ואי ס' דשני סימנים מאטרפין להיות סימן מובהק או דלמרי' ס"ס הג"ל א"כ לא מוכח כלל מדר' אבה דסימנים דאורייתא דלמא שחא הכא דאיכא סימן מובהק משום לרוף שני סימנים דלמ"מ וזכ. וי' דריכא ס' שחא ס' דאורייתא ואפי' חת"ל סימנים דרברבן מ"מ שחא שחמך סוסיה או מין חמורה. אלא ע"כ דשני הסברות דמיות דרש"י אינו סובר דלירוף סימ' מהני למיהו סימן מובהק וגם דלא אמרי' ס"ס כ"ל. האומנם שמשום זו לכחורה קשה על המ"כ והט"ל בעיקר דין לרוף סימנים. אך תפשי' ומלחתי סברותא לעובדות ס"ק ג"ל שהקשה עליהם כ"ל וחי' הוא י"ל הקושא דלא דמי דע"כ לא אמרי' דלרף ס' מהני אלא באותן סימנים דלא שייכא אהרדי ננון שומא ודוסס ובה"ל דכל חד אפשר דמתמי באינים אחרים אבל שייכא יחד ודאי לא שכיח דמתמי משא"כ בסימנים הפפרות דהיינו רברבן אודניה וזוטר גיטותיה הוי סימן החמור ולהטק

שוב מלאכתי כי בתשו' משכמות יעקב ח' ח"ע סי' ט' ושמתיו מחד שכונתי לדעתו כ"ה ולפי"ז יקשה בלמח' להר"ן והרמב"ן דמפרשי הכא דסי' דלורייא היינו סי' דפרדות למ"ד חששין לזרע אב הני סי' ל"ל ואמנם היה אפשר לומר דסי' דלורייא חין פירושם הלמ"מ אלא שם סי' מובהקין ומוחקקים שלא יקרה ההיפך מזה ולשון גמרי גמר לן ש' בחי' הר"ן כמועתק בהג"ה שבבב"י תיבא חק ח"ע סי' ס' משמע כן דלא קאמר הלכה. ומ"מ כ"ז חינו מעלה חרובה אחרי שביארנו בע"ה דכחן חין אירוף סימני מושל' להמיו סי' מובהק ובאברה קיי"ל דהוי ספקא חי סי' דלורייא חו דרבנן :

חזק בעדים וקשה הא אחי נגשר פשוטא ממתני' דתכריך דמשמע דמהדרין משום סימנא. וכבר עמד בזה רבינו הרא"ש ז"ל ותי' דליכא למדחי דהא דמהדרין תכריך של שטרות לאו משום סי' דלא הוי סימנא כולי האי אלא לז"מ מהדרין בטב"ע דע"י סימן לן דהוא מכירי בטב"ע. וקשה לו ע"י הכא קאמר סתמא דגמ' בסופ"ק (כ): שמעת מינה קשר סימן יעו"ש ובבב"ה דרוק מחד לומר חוקמתא שלא מכרה דמ"מ הוי ליה למפקד ומתני' דתכריך מוא"ל וישיב צו"מ כדברי הרא"ש אלא ע"כ ל"ל דבמח' דחיו בגמ' דח"ל כדשנין דמח' גמי פשוטא דמתני'. ולפי הג"ל יש ליישב בטוב טעם דהנה בהא דקאמר עד דרוש חזק אס רמאי הוא קשה והא חפ' חינו רמאי אחי בעי דרישא דלמא נאבד גם לאחר חפך כזה בסי' אלו דבאמת גבי אברה חזקא תרי חששא שמא רמאי הוא ושמע שבעל אברה מתולקן שנאבד לו חפך בסי' כך וכך כמ"ס רש"י (ב"מ כ"ח:) ושמא נאבד גם לאחר חפך בסי' כלאו וכמ"ס בב"מ (כ"ג:) בגמ' כי היכי דחתמי לידיד חיתרמי גמי לתכריך. אמנם י"ל דחששא ראשונה הוא ספק דבריר דלא ידעינן אם זה הנתון סי' הוא בעל אברה או שבה לרמות וסי' ל"ד לכן חין רחיה מסי' שאומר שהוא שלו. אבל חששא הב' חינו סי' בגמור אלא חששא בעלמא דאס ידעינן שזה אבד חפך כזה ומתן סי' מהיכי חתיו לומר שגם לאחר נאבד (ועיין תוס' ב"מ י"ח: ד"ה נפק דק ואשכח ח"ע מוקי מתני' דאשתכח סי' כסברא הג"ל) בחשש דחיו סמכין על סי' כ"ל. והשתא י"ל בפשוטא דהא וקאמר חפשוטא מעד דרוש אחיך לא בעדים היינו עדים דהא אבד חפך ולגבי חששא שמא גם לאחר נאבד לז"מ סמכין שסי' והשתא דמסיק בסוף הסוגיא משום דאפשר לומר כדשנין דמח' גם הפרכא ממתני' דתכריך למ"ד סי' ל"ד דח"ל שיש מדים שהוא אבד שטרות וח"ל לייבא למיתא שמא גם שטרות עתרות נאבדו כיון שזה נותן סי' ובחששא לז"מ סמכין אסימנין חפ' חי לא מפיקין סימנין מנדרש הכתוב ומוזכרת הסוגיא כמין חומר :

(יג) וכן ל"ל לחוכמה מההיא דבשר שנחשלו מן העין בחולי (י"ג:) חיתיד ל"י כרכשא וחיתיד ל"י גבי דבשרא ונמשע דחי הוי ב' סימנא הוי מהני וחף שהתם ה' חפ"ל דחיתא רוב היתר והוי רק חששא דרבנן מ"מ מההיא דקבוצא דתנכלתא דמשמע גמי דבסי' הוי מהדרין חפ' בלא טב"ע והתם חששא דלורייא מוכח כ"ל דבמקום חששא שפיר סמכין חסי' לכו"ע והכא ליכא אלא חששא כיון שאס מלמשינס להם ששדור ח"כ הם' רק שמא לא לאחר נאבד קלא חילן ותי' רק חששא ולא ספק גמור. ובה"ל ל"ל ליישב קושיות הכו"ס (סי' ס"ג) על החוס' שם (י"ג:) ד"ה ולא מהדרין בטב"ע ש' תימיה דשאי תתם דתשדקי ל"ל דלמא משקב שאינה שלו דהא לז"מ מהדרין בטב"ע וי"ל דהכא דבשר בטב"ע וי"ל דמהדרין בטב"ע לז"מ היינו בטב"ע גמור כ' והקשה הכו"ס וק' עדיין אס טב"ע עדיף מסימנא למה לא מחזירין אבדיה בטב"ע כ"ד ותי' עש"י דברי הט"ו דבשר שנחשלו מן העין לא הוי אלא דרבנן והקילו בטב"ע כ"ד. והיינו משום דמהדרייא חז"ל בחד רובא ורוב בשר כשר הוא ומ"מ בגמ' קשה מההיא קבוצא דתנכלתא דלא תישי' לקלא חילן אמנם לפי הג"ל יתח' דכיון דלא הוי ספק גמור אלא חשש כיון דידעינן שזה אבד לכן סמכין חטב"ע כ"ד אך דעיינן קשה כיון דעכ"פ קולא הוא שהקילו הכא ויתר מאלדיה ח"כ מ"ל דטב"ע עדיף מסימנא. הא בלא חזקא חטב"ע ל"ל קשה בלח"ה מלן דטב"ע עדיף מסימנא הא חשש שאלו בתחלה סימנא חזק לך משמע דחי הוי סימנא הוי שריק בסימנא וי"ל עש"י דברי הראב"ד שהביוו הסי' בב"מ (כ"ה:) אמר חז"ל גלימא ואמר חז"ל סימנין ומח' לא אמר סימני' לא אמר סי' מובהקין דידה. ופי' הראב"ד כיון דלית בזה סי' מובהק ולא קאמר לה סי' לאו דיד' הוא דחי דיד' הוא מודע הוי ידע ל' ובי אמרי' דמהדרי' אבדיה בסי' שא"מ דלית ב' אלא הוא עכ"ל והכא ששאלו חית

שוב מלאכתי כי בתשו' משכמות יעקב ח' ח"ע סי' ט' ושמתיו מחד שכונתי לדעתו כ"ה ולפי"ז יקשה בלמח' להר"ן והרמב"ן דמפרשי הכא דסי' דלורייא היינו סי' דפרדות למ"ד חששין לזרע אב הני סי' ל"ל ואמנם היה אפשר לומר דסי' דלורייא חין פירושם הלמ"מ אלא שם סי' מובהקין ומוחקקים שלא יקרה ההיפך מזה ולשון גמרי גמר לן ש' בחי' הר"ן כמועתק בהג"ה שבבב"י תיבא חק ח"ע סי' ס' משמע כן דלא קאמר הלכה. ומ"מ כ"ז חינו מעלה חרובה אחרי שביארנו בע"ה דכחן חין אירוף סימני מושל' להמיו סי' מובהק ובאברה קיי"ל דהוי ספקא חי סי' דלורייא חו דרבנן :

(יא) ובה שני' ללדד בזה הוא דכל עיקר דין פסול המוכרים הוא מחלוקת האחרונים כי בתשו' הרמ"א (סי' קי"ז) כ' שהראשונים נהנו בדין על אחרונ המורכב וכן דעת הב"ה. וכן בתשו' חיתן האחרון ורבותיו האחרונים הממורים יגבו למלוא טעם נכון לפוסקם וכבר עשיו סמוכים להמתירים ועכ"פ מידי ספק לא יאל. והשתא הנה חזקא ס"ס שפיר שמא אחרונ המורכב כשר ואפי' חט"ל פסול שמא סי' דלורייא וזה לאו מורכב הוא. ואפי' בלא סי' חזקא סי' זה שמא לאו מורכב הוא. אלא דאס לא נמלא בו הסי' חינו ספק השקול דמוכח שהוא מורכב אבל מכיון שיש בו הסי' הוי ס"ס טוב. שוב ל"ל לדון בזה בדבר חדש דבשר הבאנו דקבלת הראשונים גבי סימני עוף טהור דכל שחף רגלו רחבה והרעומו רחב חינו דורס וסרי אס יש בו ג' סימנים ושכן עיקר לדינא. וקשה כיון דבעינן דחיסורין סימנין שהן הלמ"מ וזו מיקרי סי' דלורייא אבל בלח"ה הוי סי' דרבנן ולא מהני גבי חיסורין לשיטת רש"י וז"ל חזק יד הסי' סימנין אלו הלמ"מ ולא מכרו בתלמוד. וחזן לומר דבעינן הקבלה הו"ל כהרמב"ן והר"ן בעינן סי' דלורייא דלאו היינו הלמ"מ דהא הרשב"א ז"ל בתה"ח הביא בסי' עופות קבלה זו ובסי' ביצים הביא דברי רש"י דסי' ל"ד שאינם הלכה למ"מ שוב מלאכתי בחי' הרמב"ן לחולין המכונים בשם מוצת כפרה גבי ביצים דסי' גמי כפרש"י דסי' ל"ד שאינם הלמ"מ ויתבאר לקמן ח"ה שיטתו ונלמד דהא דע"י סי' דלורייא היינו בספק דבריר כמו גבי ביצים דלאו מוספקים הם הן של שטרות או של טמאות אבל הכא בשוף טהור שיש לו סימני' וגם לפי ראות עינינו חינו דורס אלא דחיישינן שמא דורס בחיה זמן ולא דליתו ולענין חשש מושל' סי' חף אס סימנין לאו דלורייא וח"כ בג"ד שלא דליתו שום הרבבה וגם האחרונים המה בטעמים וריחם כשאר אחרונים אלא דחיישינן שמא אחרונ לא מהני שפיר סי' חף אס סימנין לאו דלורייא. ובין אס נאמר דהרעומו רחב וכף רגל רחבה הוי סי' ח' או שני סימנין עכ"פ מוכח מזה דשני סימני חולדה מהני לענין חשש שאינו ספק דבריר :

(יב) ובהבי יתיישב לי סוגיא דסי' בב"מ (כ"ז: וכ"ה.) דאמר התם ת"ש והיה עד דרוש אחיך וכי חעלה ע"ד שיחננו לו קודם שידרשוהו אלא דרשוהו אס רמאי או חינו רמאי מ"ל בסי' לא בעדים ופירש"י בעדים שביא עדים שהוא שלו והיינו שביארו אותו בטב"ע והקשה בבב"מ תיפוק ליה משמלה. ומפרש הוא ז"ל שביא עדים שאינו רמאי אלא לזרעא מרבנן ונטל בטב"ע. וקשה לי אי לזרעא מרבנן דמהדרין ליה בטב"ע בעי קלא ח"כ לפי מחי דמספקא לן חי סי' דלורייא או דרבנן היכי מהדרין לזרעא מרבנן בטב"ע דלמא עד דרוש אחיך היינו חז"ל אבד לז"מ בטב"ע לא. אלא ע"כ דלזרעא מרבנן דמהדרין ליה בטב"ע הוא מסברא דפשיטא לן דליתו משקל ולא בעי קלא. שוב קשה הקושה המפורסמת במסקנת הסוגיא דפשוט דסי' דלורייא ממתני' דתכריך וקאמר אלא אמר רבא סי' דלורייא דכתיב עד דרוש אחיך אותו וכי חעלה כ' ש"מ אמר רבא חט"ל סי' דלורייא ופירי חט"ל הא פשוט ליה סי' דלורייא משום דליכא למימר כדשנין. היינו עד דרוש

הס' יחד חיסם ס' מוצק ולא סמוכין עליהו מיהו קשה להעמיס כן בשלון הרמב"ן ז"ל ועב"פ מדברי הפוסקים גבי עוברי דמים שמשיגין דריבא דרבותיהו הפוסקים חקרו על ס' אחד וקבעו אותו לס' מוצק סמוכין עליו חף באיסורי תורה:

(מזו) והנה מוהר"ם פארוה כתב הס' שבאחריו המורכב וכו' שאלו הס' מוצקים חללים וא"כ להם לא נסמך עליהם. וא"כ האחרונים שיש להם בליעות ועוקן שוקק פשיטא שיש לסמוך ע"ז דס' הפנימי לפי מה שגראה מואהתכנס יש בכלם באלו הבאים מקארפי. אך האחרונים שאין להם בליעות או שהעוקן חזק שוקק לכאורה יש לחוש ואף שבהרבה מן האחרונים יש גם סימני הבליה מורכבים מ"מ יש לומר דאין חלו מעידים על אלו דהאחרונים באלו מוכחה גיטות ומכמה מקומות ולא מכא"ל לבדו וא"כ אין לדון מה' על חברו ודאי' מעירובין (ל"ז) אי מתרי תלחא גברי זבין כל חד וחד לבשי בדיקה. ולעג"ד אין נראה כך דהו לשון הרמב"ם ושו"ע (הל' תפילין ס' ל"ט) לקח ממני שאינו מומחה לריד לבדוק לקח ממנו מלאה קליפות בודק מהן ב' קליפות כ"ו ואם לקח זבחים זבחים חזקתן מלאשים הרבה לקוחים לפיכך בודק מכל זבחה כ"ו. ולכאורה להם לריד לומר בזבחים חזקתן מלאשים הרבה כ' אפי' אין חזקת לזה אלא ספקא בעגלמא חזק' ויעל בדיקת ג' למהא שאר הזבחים לקוחים מלאשים שונים ויש בהם ג"כ שאינם מומחים. אלא ע"כ ל"ל דאי לא חזקת אין לנו לומר מספקא דאלו נלקחין שלא מן המומחה משום דלחזקת התירא ע"י ג' שברק ואלה שהן כשרים ואין ס' שמה אלו שלא מן המומחה מולחין מיד וודאי שיש בזבחי תפילין מן המומחה. וא"כ ב"ד שאין שום חזקת שגגותם משני ב"א בודלי דלריד לאוקמי חזקת היתר שנתחזק כל תיבה לכשרים בג' ממומחים בבליעות ועוקן בלתי מורכבים:

(מזו) שוב רחמי צ"ח תורת חסד בתשוב' ה"ל שכ' שיש לנמנע בשיקור הדבר להחזיק כולם לנשים ע"י ס' הפנימי שרוחין בבדיקת ג' מהם ד"ל דסימנים לא עדיפי מחזקה או רובא דמשמע בכל דוכחא דלא מהני רק לזהרה דבר שדין עליו החזקה או רובא ולא היו צבירור גמור להחזיק ע"ז גס לאחרים שאין בהם הד חזקה או הרובא ואף דבפ"ק דנחיות פליגי ר"א ור"י אם מהני חזקת האם לבת ב' מ"מ כ"ו תס שהכשרה של הבת תלוי' בהאם בהנחת שממנה נולד הספק משא"כ לענין להחזיק לאחר' כמו הכא שאין זה בהכרח תלוי' זב"ז כו' עיי"ש שפלג עוד בזה ולא ה' לו להביא מחזקת הבת והאם אחר שמלטי גבי סימנין גופי' בסוגי' דס' צאים (תולין ס"ד) אלא ח"א"ר א"ר ל"ד דאי לא תימא ה"ה הא דל"ד א"ר א"ר שמה ספקות הם לבדוק בצאים חלומ' דס' הדבר הגולד מהני להמוליד. והסבר' שכ' לחלק בין חזקת האם והבה ל"ד דהתם תלוי זב"ז והבה חזקת תלוי זב"ז לכאורה ה' סבר' נכונה אלא שאין נראה כן מדברי הפוסקים דהש"ך הביא ביו"ד (ס' ל"ז ס"ק ט"ו) בשם מהרמ"ל גבי חולשים דאין לריד לבדוק שמהא חולשים כ"כ כמספר נקבים וכו' הש"ך וכן משמע לכאורה ממאי דכתבו הפוסקים דבזאב אפי' שלא במקום שניו תלוי כולה בזאב והכי משמע ה"ה שם זאב בודלי נקיב וא"כ יש לדון שפיר מקבים שצמקו שניו חנקים שלא במקום שניו. אבל בחולשים הוא רק חזקה דלאחר שחי' פריש ואין נדון מהנקבים שבהם חולשים על השאר. גם דין שגמולו חולשים על הריאה ולא בחוד הנקבים שיש להכניס הריאה למקום חס אס מחתמם ויולא אפי' חולשת אחד יש להכשיר וכו' ה"ה ע"ז שפסגר שאין אחד מוליד אותו מיד ספק ומשמע דאס הוחזק מהני ואחמי הא עיקר סברא דמורנא לאחר שחי' פריש אינו וודאי' אלא חזקה וגם דין הקדוש ב' התב"ש (ס' ל"ז ס"ק כ"ט) כשה"ך ללמוד מזהב. ומנחה דאפי' היתר הבא מכח חזקה מוכיח על חברו. ועי' ג"כ יו"ד ס' קל"ב בהג"ה ואם בדיקה עולה ג' פסעים

לך סימנא משמע שה' זה סימנא וא"כ אס איתא דס' עדיף מטב"ע חזק סמוכין חטב"ע והא בסימנא אס לא ידע הס' המוצק שיש בה לא מהדרינן דאיכא הוכחה דלאו ידי' הוא והכא נמי איכא הוכחה זו דהא לא ידע הס' אלא ע"כ ל"ל משום דטב"ע הו' הוכחה יותר טובה מוס' ולכן חף דלא ידע הס' שלה ואיכא הוכחה במקלפת שאינה שלו מ"מ אטב"ע. וכו"ל אחי קשה כיון דעב"פ כ"ד ע"כ ע"כ מסימנא נהדר אבדה בטב"ע כ"ד כיון דמהדרינן חף בסימנין. י"ל דרבא קאמר לה לפוס הסברא דס' דרבנן דהטעם משום דניחא ל' למוחל אבדה דנהדר בס' כי הוי דכי אבדה לריד' נמי להדרו ל' בסימנין דלאחר רבא ה"ב צ"מ (כ"ז) וזה לא שייך בטב"ע דלא מהדרינן בטב"ע כלל למו שאינו לו"מ ותו דלא ניחא ל' כלל להדרו בטב"ע כיון דבעל אבדה בקי בסימני הכלי. מיהו עכ"פ הא דשרי הכא בקבוצא דתנחלח בטב"ע כ"ד חף דבאבדה לא מהני כלום ע"כ ל"ל כ"ל דהוי חשש ולא ס' גמור:

(יד) עוד יש לבאר דהנה חף שחרטנו בע"ה מה שסמנו על ס' דהרשטוס רבב וכו' רבבה משום דהוי רק חשש ולא ספק גמור וכו' עדיין מהא דסמוכין בקב"י דגיס על הס' דחלומים כתובאר בטב"ע ס' פ"ג וכו' הב"י ונראה לומר שהקדמונים חקרו בדבר ומלאו שלא הולירו תכמים למומחה או שחלמו חני מלחמים אלא כדי להחיר כל מין עוברי דמים בין חלומים ואין שוררים וכו' הספק אלא בשמורים דאיכא מנייהו עומא אצל החלומים נחבדר להם שאינו מלאא בשום מין טמא וק' הא חלומים נמי סימן הוא ואי אין הסימנין הלמ"מ לא סמוכין עלייהו כמו שפירש"י גבי סימני צאים ח"כ הוי סמוכין על ס' זה בעוברי דמים דחלומים והא וודאי שאין ס' זה הלמ"מ אלא הקדמונים חקרו ונחבדר להם כמ"ס הרב"י. וזה איסור חורה. וי"ל עפ"י דברי הרמב"ן בח' לחולין ד"ה הא דאמרי רבנן ח' ספיקות לבדוק בסימנין בצאים כ' ומו"מ תמי' לי ובי משום דעיריבה בלחוד כאסור הצאים והא מיעוטא דמיעוטא הוא וצולת וטרפות נמי בצאים דשחלח קמא ל"ש כלל אלא כך אמרו כיון שמלטי שם עורב לא נסמך על הסימנין שמה יש נמי מינין אחרים שאין ידועים דומין לפהורים וחששא בעגלמא הוא והיינו לישא דקאמרינן לכו דאורייתא כלומר כיון שאין הלמ"מ ונמלא בהם טמא אטב"י שרוב המינין הידועים באים בס' הללו אין סמוכין עליהם שח"א לעמוד על כל העמלים למויבה ע"ל הרמב"ן ז"ל בס' מוצב פכרה. הרי דהרמב"ן בעינן תרתי דלאו הלמ"מ ואיכא במיליאות היסוד הס' או לא סמוכין אפי'. אבל כשלא ראו היסוד הס' חף דאין הסימנין הלמ"מ סמוכין עלייהו. ולכן גבי עוברי דמים חף שאין ס' דחלומים הלמ"מ מ"מ כיון שלא מולא עוברי דמים טמאים שיהי' חלומים סמוכין עלייהו חף שלא עמדו על הבהור אלא הפוסקים ואפי' בגמ' לא נזכר כלל אלא דלפ"ז באמת קשה בהא דמסיק גבי פרות ש"מ סימנין דאורייתא כיון דלא מולא בהפוך שיהא בר סוס' דרבנן דאורי' וזוטר גמובת' טולל לסמוך על הס' חף דלא הו' דאורייתא וצמלמא לפי פירוש רש"י שפי' ס' דאורייתא היינו ס' דאבדה ניחא ד"ל דאפי' אי לא מלטי שיהי' בהיפוך מהס' מ"מ אי מלחא דס' בכלל הו' דרבנן לא סמוכין עלייהו באיסורין דכי הוי דים לחוש באבדה שמה נאבד לאחר כלי בס' זה חף שלא ידענו ה"ל ניהוש שמה יש במיליאות היסוד הס' חף הו' דאורייתא וצמלמא לפי פירוש רש"י שפי' ס' דאורייתא היינו סימן אלו דפרדות קשה למה לריד שיהיה דאורייתא כיון דלא ראו היסוד מן הסימנין. ואפי' דבאמת אי ס' לאו דאורייתא אין מועיל כלל באיסורין חף שלא נמלא בהיפוך רק דהתם גבי צאים איכא שני סימנין ראשם אחד כד וראשם אי חד ומלמון מצבים ושני ס' מלטיא לריות ס' מוצק ומהני חטב"ע דס' לאו דאורייתא כמו גבי עגוגא אלא דהטעם משום דמיליאות שני סימנין וודאי לא שכיח כלל ובלא שיקרה באחר כמנחה ודאי כמו ס' מוצק דאפי' אחד מאלף לא ימלא כמ"ס האחרונים וא"כ הכא דאיכא דעורבא דרמי לדיונה ח"כ גם שני

תשובה יז

נשאלתי אם ראוי להשתמש למנות לולב והדסים בחזון הגדלים בבית בעצין שהרצ בעל חיי אדם נסחפק בזה בעצין שא"ל ובחזון שלנו אפי' נקובים רק עומדים בבית על התלון או על רמפה של עץ :

(א) הנה בספר חיי אדם (כלל ק"ח) כתב אם גדלו בעצין שאינו נקוב ל"ע ובגשמת אדם ביאר הענין והביא מ"ש בירושלמי (פ"ז דלולא סוף הלכה ו') עליון שא"ל מעשרותיו מהלכה ותרומתו אינה מדמעת בו' ר' יוסי בעי מהו לומר על פחו המוליח לחם מן הארץ ר' יונה בעי כן דלעת כחלום הוא לסכך בה בו' והיינו הגדל בעצין שא"ל וכו' ר' מנחם ומספקא ל"י אי הוי מדרבנן כמחזור גזרה אסו עליון נקוב וזהו טעם האוביעי' גם לענין המוליח לחם מן הארץ אם חשוב מדרבנן כמחזור ושי"ד עליו לקדומו מן הארץ או דהוי כחלום לגמרי ולא חשיב מן הארץ וקשה הא גבי סוכה בענין גדולי קרקע וא"כ הוי כחלום פסול ממשעם שאינו גדולי קרקע אלא משום דליפניו מגורין ויקב ומקרי גורין ויקב אפי' זרע בעצין שא"ל מן החורה משום דלא כחבי יותר ארץ וזהו וא"כ ה"ל בכפות תמרים דלא כחבי ארץ שרי אפי' הגדלים בעצין שא"ל. אלא דל"ע ממש' הרמב"ם בהל' תרומות (פרק ב') מה דגן ותירוש מיוחד שהוא גדולי קרקע וא"כ ה"ל נימח מה כפות בו' זהו תוכן דברי בעל גשמת אדם :

(ב) והנה י' להבין במ"ס הרמב"ם בתרומות מה דגן תירוש ויהיה גדולו מן הארץ. ובפי' המשניות להרמב"ם ריש פ"א דמעשרות משמע דליף מהיולא השדה. ומשמע ע"כ דהרמב"ם ס"ל דלא ליפנין תרומה מומעשר דבמעשר כתיב היולא השדה אבל בתרומה לא כתיב שדה. ולפי"ל הגהה הא דגרסינן בירושלמי (סוף"ק דערלה) ר' יוחנן בשם ר' ינאי אילין שנטעו בחור הבית חייב בערלה ופטור מן המעשרות דכתיב עשר תעשר היולא השדה. ה"ל לא מיירי בתרומה אלא דוקא במעשרות משום דשדה דכתיב במעשר לא מומעשר אלא מעשר ולא תרומה. ומה"ט נמי הביא הרמב"ם דין זה דירושלמי רק גבי מעשר (פ"א הל' י') ולא הביאו גבי תרומה דהוי משתמע מומילא מעשר לפי הכלל ש' הרמב"ם שם הלכה ז' וכל שהוא פטור מן התרומה פטור מן המעשר. אלא ודילוי דלא מומעשר מתרומה רק דבר שאין גדולו מן הארץ אבל כל שגידולו מן הארץ אפי' אין גדולו מן השדה חייב בתרומה דהיינו אילין העומד בחור הבית דהוי גדולי קרקע ואינו יולא מהשדה. אך הגהה בחש' הרא"ש (כלל ב' ס' ד') נראה דס"ל דתרומה נמי אימנעו משדה דכתיב גבי מעשר ש' שם על מה שנשאל בכרס הגטע על הגג אם דמי לעצין שא"ל שפטור מן התרומה וכן יחי' פטור מן הערלה שנראה לו שהי"ב בתרומה ובערלה דלא חיירי בגמ' לפטור אלא מן הצרוע דבדר המטעל כגון עליון וספינה דלא הוי צרוע בארץ ואין דרך לצרוע כך ולא חייבה התורה להפריש מעשר אלא תבואה ורעך כדרך שהעלו זורעין והיולא השדה שנה שנה וגו' ואין דרך לצרוע דבדר המטעל אבל כשהוא נקוב חשוב כמחזור לארץ כי השריש היוקדם יתקיימו מלתחות הארץ וקרינן ב' היולא השדה וגם דרך לצרוע כך עיי"ש. הרי שהתחיל בתרומה והביא העטעם דענין שא"ל פטור מתרומה מקרא דכתיב במעשר תבואה ורעך. והיולא השדה. נמלא שם כחן מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש דהרמב"ם יליף גדולי קרקע מדנקי תירוש והרא"ש יליף מומעשר. ולפי"ל נראה דהרא"ש ל"ל כלל מה דגן תירוש בו' מיוחד שהן גדולי הארץ וא"כ להרא"ש ליחא לגמרי ספקא דהגשמת אדם דגם בתרומה לא דרשינן מה דגן בו' וה"ל לא דרשינן גבי לולב מה כפות תמרים :

פעמים בו' הרי דגם שם לא הוי דבר ברור אלא הוכחה ומהי בדיקה ג' פעמים על השאר. ועוד אי סימנין הוי כמו חזקה או רובא והא אין ע"כ בלאו להיחרס הס' אי מכה ס' דלורייחא או מכה דהוי ס' מוצקת ומועיל אפי' בעגונה והתם אית מועיל לא רובא ולא חזקה וכו"ס הרמב"ם פ"ז מהל' נחלות (הל' ג') מי שנטעב במים שאל"ס בו' אבל ה' לו סימנין בו' בכל אלו בו' וירדיו לנחלה בעדות אטפי' שאין משיחין ח"ל שאני אומר שלא התמירו בדבר אלא מפני חיסור כרת אבל לענין מניין אם הידיו העדים בדברים שחזקתן למיתה בו' הרי אלו נוחלין על פיהם וכן כחוב לשון זה בשו"ע (חומ"ס ס' רפ"ד) ובשו"ע אה"ע (ס' י"ז סעיף כ"ד) פסק דבס' מוצקתן ביותר משיחין וא"כ ע"כ היינו משום דמתמירין דס' ל"ד וכו"ל דרובא ביבמות (ק"ק) ולכן בענין דווקא ס' מוצקת ביותר וא"כ ע"כ דס' מוצקת ביותר הוי דבר ברור. וכיון דרשיתא דידן הוי משום ס' מוצקת ח"כ הוי כוודאי ולא כרוב וחזקה. וא"כ אין לפקפק על הסברה הי"ל דג' שיש בהם סימני הבחתי מורכבים מוכיחים על השאר כנ"ל :

(יז) עוד כ' הרב בעל תורת חסד לך היתר עפ"י דברי הרא"מ (בפ"ח מהל' מוא"ס הל' י') שנהגו לסמוך על חיות נכרי שקנה חוטי קצבוס לחפור בוט לבין עמלו שקיין שיש היכר בין של קצבוס לשל פשתן מירחת ולא אחי לחולופי דהא מרע אומנת' לו וא"כ ה"ל י"ל כנ"ל דהף שאין לסמוך על סימני אחרוני בעלם שעיך הוא ה"ל בסימני וא"ל לבדר או דס' דרבנן מ"מ כשלקח מן התגר אפי' נכרי לא מרע אומנת' כיון שיכולים לבדוק בוט אלו מומילא מירחת ולא יתליף את המורכבים בחתונת' ודחה סברא זו מדברי הרשב"א והגלבו והא"ח דלס"ל כה"מ ופלפל שם עוד אם שייך לא מרע אומנת' היכא דהריעותא הוי רק לישראל ומסיק דמ"מ לפי מה שכתב לעיל לחם דלולב בומנעו נשתנו טעמי ההרכבה באופן שלא יבחינו כלל ע"כ בדיקה הס' וי"ל דמשום הכי לא מירחת הנכרי כלל בזה ואין לסמוך ע"ז. ובמכ"ת אין לו ענין ללחן דהתם היינו במפרס להכרי שחפור לו בחוטי קצבוס. והבא בחתונת' הבאים אלינו מי יאמר שמתים עמיהם שלא יהי' מורכבים. וגם שאנו רואים שקונים מהם גם אלו שאין להם בליטות ולא עוקץ שוקע ולא מירחת כלל וכ"ת דעיקר הירחותה שמה יחתבו וימלאו המהלך רב וזה עיקר הס' וכי הוינן המורכבים אחרוני' בקיאים בסברות מיוחד' בספרי רבנותי המורכבים ז"ל וגם כל זה ה' אפשר להתעקש ולומר דעכו"ס מירחתו אם ה' בעלי הנימות בעלמם מורכבים האחרוני' לישראלים אבל באמת בוודאי מוכרי האחרונים י' מהם שאינם בעלי גיטות כלל אלא עושים מקנה וקנין כיתה הסוחרים כיון שהמסחר גדול והוא קונה בסתם מבעלי הנימות ואינו יודע בין ימניו לשמאלו. גם מ"ס מהשתנות הטבעים הוא דבר בטל דל"כ אנה נמלא אחרוני כשר והלא גם בחתונת' נעמיע אף שהם במסורת לבחתי מורכבים שמה בזה"ל הם מרכיבים ואף שיש בהם כל הסומנים כמו שה' מקדם מ"מ שמה נשתנו עתה ונעשו כך אפי' ע"י הרכבה אלא וודאי דלא חיישי' להכי. ומ"ס שישלחו מכלן איש אחד המוחזק בכשרות שיבדוק לו שם האחרונים הם מנימות המוחזקים בכשרות תמה אפי' אם ימלא מוחזק בכשרות יותר מהאיש אשר חקר ודרש ממונו הגאון הנדיק בעל בית אפרים ויהא העיד שלא ימלא שם מורכבים וגם שם מקיפים על ההרכבה ואם נבוא להשם שמה ה' מורכבים מוכר לזה לא יועיל שום ע"ל שנשלה עתה ואשר כתב שש"ל מהני נגד החזקת חיוב כן מתבאר ממו"ס בשו"ע א"ח ס' ל"ט ומג"א שם ס"ק י"ג :

סוף דבר לפי הנע"ל דרך מיוחד הבעל בית אפרים שדן להיחרס בחתונת' קארפו ויש לבחור מהם אותן שיש בהם בליטות וקנינים ושעוקקם שוקע אבל מ"מ אין לפסול גם יתר אחרוני קארפו כנ"ל באריכות :

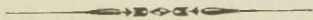
י' ובעיקר הדיון בצוותא שלנו שהם נקבוס ועומדים על החלון אי חשוב כענין נקבז או ענין שא"כ בעל כ"ד הארוך הזה הרבה והביא טעם רש"י ור"ל במנחות (סג) סוכר דל חרס לא בני נקיבה ואל עץ בני נקיבה ר"ל ס"ל להפך דל חרס בני נקיבה ואל עץ לא בני נקיבה . ולפ"ז הנה ב"ד שהענין עמו נקבז אלל שמעמד החלון ומפסיק

של עץ מ"מ בעיני כזה ודאי דאין כח בשרשים לקיבץ. והנה
בגדון חשיבות העץ כמחזר לענין חיוני קרקע לא מזכר
כלל שהשרשים יכולים לקיבץ חלא שיונק מן הקרקע. ומ"מ כ"ל
שלענין דינא כך הוא האמת דלר"ת דלא מזריק קב בעיץ של
עץ כתבו בחוס' העצם משום דשל עץ מלחלח יותר מן החרס
וא"כ פשיטא דאם הכותל והחלון מפסיק בין הקרקע לעץ דאין
הלחלוח של משה מועיל כלום להעץ שעל החלון :

ומפסיק בין קרקע לעץ לר"ת הוי בעיץ קיבץ כי החלון הוא
של עץ ולא בעי קיבצה ולרש"י הוי בעיץ שא"ל שהחלון של עץ
בעי קיבצה וליכא. שוב כ' דאפי' לר"ת י"ל שהחלון מפסיק לפי
דברי המל"מ (בהל' בטורים) על מתני' דעוקלים דתנן כלי
גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולים ללחח וכו' שנראה מפשט
הדברים דקמ"ל דאם הכלים הללו עוביים יותר מכשיעור אין כח
בשורש לקבץ וא"כ גם כאן נהי דהכותל מהחלון ולמטה הוא

סליק חלק א"ח ובו תשובות כמנין טוב

שאלות ותשובות

משנת רבי אלעזר

חלק י"ד

היה הרב בבית השו"ב פתאום וראה את הסכנים של עופות ומאלץ יפים ונקיים :

תשובה א

שאלה בנידון שו"ב ח' אשר הוא שו"ב כשלושים שנה ויותר. וזה כמה שנים שלגשים מתלמדים עליו שלחו ירא שמים. שנהג קלות ראש עם הנשים שמוציאים אליו לשחוט. וגם שותה י"ש הרבה בסעודתו. וגם שלח את בניו לבית מדרש התכומה אשר לישמעאלים אשר כל הבאים בבית הוא פורקים מעליהם עול החורה ודת יהודית ולא חשש לזה ולאומרים שזה מוכיח שנתקן בו שמך מינות. והנה צעיר ההוא המנהג ששני שו"ב הולכים לשחוט בבית המטבחים נסות. ואחד מועמיד את הסכין והשני שוחט. והנה זה מקריב ילא הקול שסופר שו"ב ח' שהוא מוחזק לירא שמים לפני אנשים רבים שחיות זה השו"ב טרפה. ובאשר נשמע הדבר לרב העיר וראשי' שלחו אחר השו"ב ושאלו ממנו אם אמת הדבר והשיב שלא אמר כלום ושאלו אותו אם השחיטה של אותו השו"ב כשירה או לא והשיב כשירה ואותה שחיטה הגסות שבבית המטבחים בודאי כשירה רק שחיטת הדקות שנוהגין ששוחט כל שו"ב לבדו ראוי לתקן שישחטו ג"כ בשנים כמו בגסות. אח"כ הגיד ח"ס אחד גלמן לרבב שהשו"ב הירא שמים כיחד ולא הגיד האמת כי בפניו אמר על שחיטת השו"ב השני שהיא טריפה ושלח הרב אחר אותו השו"ב המעיד בפני אותו הגלמן ושאל אותו איך אמרת ששחיטת השו"ב כשירה והלא זה הליש מעיד כי בפניו אמרת שהיא טריפה. והעיד שכן הוא הדבר שאמר על שחיטת השו"ב השני שהיא טריפה. ושאל אותו הרב למה היא טריפה והשיב שלחו בודק הסכין לאחר שחיטה מנחתם שהוא עלל מחד. ושאל אותו הרב ח"כ למה אמר תחלה שהשחיטה כשירה וגם למה הריעם עד כה והבי לפי דבריו הוא מקולקל בחופו זה כמה וכמה שנים. והשיב שבדעבד אס נאבד הסכין לאחר שחיטה כשירה. וז"ל הוי כדעבד להעביר שו"ב ואמר עוד אמתלאות כאלה שהם בלתי רחויים אף להעתיקם. שז סופר ששו"ב זה דהיותו עלל עם ע"כ הסכנים אלו תמיד בלתי נקיים וחלילה עולה בהם תמיד. גם אינו מכסה דם עופות והלך הרב אל בית המטבחים צעת ששחטו עם אותו השו"ב עם שו"ב אחר לראות איך נוהגים בשחיטה והוא לא ידע עדיין מכל העדות שהוגד עליו. וראה הסכנים שהעמידו והוטע בעיניו. ואותו השו"ב הגטען ילא עם סכין בידו לשחוט ואחר ששחט איזה נסות התלוי סכין זה באחר וראה הרב את הסכין שהתלוי ונמלא בו עימות כ"ש ושאל את השו"ב למה התלוי את הסכין והשיב שנתקלל ע"י שנגע במפרקת. גם

(א) תשובה הגה בודאי מה שמתלמדים עליו כמה שנהג קלות ראש ודלי ראוי להוכיחו ולהזהירו שימנע מזה להבא וגם ע"ד הי"ש שלא ישתה הרבה כ"א בדרך הממונע כאשר בני אדם. ומה ששולח את בניו לבית מדרש האומנם שזה ודאי עון פלילי ועי' גמ' יבמות (קיד). דהאב אינו רשאי להכשיל את בנו בדבר איסור אפי' בקטנותו ועי"ש דליף מקראי בטומאת הכהנים ושרשים ודם הגדולים מהרים על הקטנים. ועיין בשו"ע ח"א ס' שמי' שכן הוא בכל המצות ויש להאריך בזה אלא שאין כלן מקומו ומכש"כ ב"ד שאלו רואין שפוקדים ר"ל בכל מצות החורה ופשיטא שזה עון גדול ואין לריך לפניו. אך מ"מ לפסול שו"ב מכשרותו עבור זאת ולחשובו לנדר מינות ואפיקורסות איך הדין ניתן כן ע"פ מה שמבואר בשמלה חדשה (ס' ב' סעיף י"ז) האפיקורסות הנזכרים בפ' חלק שאין להם חלק לשו"ב כגון מביא ת"ח או מנלה פנים בחורה ודומיהן מ"מ כשירה שחיטתן וא"ל לבדוק להם סכין משום שגלה איסור זה קל בעיניהם ומומרים בו התיירא משח"כ איסור שחיטה שמפורסם כו' ויש ללמוד מזה ה"א לשאר עבירות הקלות בעיני ההמון עד שלא נחשב להם לאיסור מחסרון ידיעה דכשירה שחיטה בלא בדיקת סכין. וא"כ בזה שנחפץ הדבר בעו"ה צעת האמת שכל עיר ועיר נמלאו אנשים כאלה ואפי' מבני מרום עם הארץ אשר ימסרו בניהם לבית מדרש הישמעאלים בודאי י"ל דמורי התיירא. אך מהיו כל בזה טעם אחר והיינו ש"פ מ"ש המג"א סי' קכ"ה ס"כ ס"ב דדוקא בזה כהן שזוהר הוא מוחלת את אביה והעצם משום שיכול לשומרה אבל משאר עבירות שאינו יכול לשומרה אינו מתחלל על ידה. נמלנו למדין דלפ' על מנעת השמירה הוא מתחלל ובגמ' דסנהדרין (נב). אמרי' אמר ר' חשי כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפי' לרשיעא בר דדוקא כמאן כהני' תנא פ' תנא דמיויתי לעיל את אביה היא מוחלת שחם ה' טובין בו קודש טובין בו חול כבוד טובין בו ציון לומר ארור שז יד ארור שז גידל. וא"כ נמיון דנקדא רשע איך יובשר להיות שו"ב היינו ממונה לשחוט לאחרים וכמו שכתב רבינו ז"ל בשח"א שבסוף השו"ע סי' ח' בני מסוני גבול דבשביל דמשיג גבול נקדא רשע אינו יכול להיות ממונה לשחוט לאחרים וה"ל נקדא רשע אינו יכול לשחוט לאחרים. והנה כ"ו הוא רק בשביל שח' יכול לשומרה ולא שמרה מלהתייחד עם זרים כמבואר

סמינים של ירחי אלהים ביותר הם כשרים ולכן נאמנים חף נגד ח"א דבהמה חף דהוי ע"ז:

(ד) נמצינו למדין לפ"ז דשני ש"ב צורקין את הסבין לא בענין מוחזקים בחזקת כשרות יתירה אלא אפי' סתם מוחזקים שאין עליהם פסול מדינא שמיטתן כשרה חף לאחרים בלי שום פקפוק. ובתש"ו (ס') י"ח ס"ק ל"ה) כתב בישוב דעת הרמב"ם ושיטתו דס"ל דאם אינו מראה סמינו לחכם י"ש חשש פנימה מדינא. והלא מפורש אמר ר' יוחנן לא אמרו להראות סמינו לחכם אלא משום כבודו וזו' דאם לאו כבודו דחכם הוי סגי בנ' בני הכנסת כמו בצבור ח"א' אי חיובא כמה טבחי דבדקי לא הוי חשיבין לאיסורא אבל מפני כבודו של חכם אפי' מכניף בן מאה לא מוכי. וכל דבריו תמוהים לי מאד חדא במ"ש לתוך דריק' ור"י לא פליגי וי"מ ר' יוחנן לא אמרו כו' היינו במאי דלא סגי בנ' בני הכנסת או הרבה טבחי נהי דהיה אפ"ל כך דבר' יוחנן מ"מ הסוגיא לא מתיישב בדברי בשום ענין דמשמע דלא מאריך אלא בודק אחד אי לאו כבודו של חכם דקאמר ע"ל נאמן באיסורין כו' מיהו לפי מהו דקאמר בנ' בני הכנסת דהיינו לאו משום עדות א"ל שפיר דל"ל לבדוק אלא אחד אלא דלח"א יטערפו בני הכנסת להורות דמותר לשחוט בסבין זה. אמנם ח"א דזה הוי הוראה להחיל לשחוט בסבין זה והבדק לא יהיה אלא אחד ח"א כחתי לא אולא חששת הרמב"ם שיחשט בסבין פגום. ומ"ש בת"י אפי' חסדי אלו כמות טבחי דבדקי משמע שצריך להיות הרבה וכמה הוא השעור וכבר מובאר דאין חילוק בין תרי למאה לענין עדות וגם דבזה ודאי קשה עמנו' דמשמע דבודק אחד ס"ל כבודו של חכם. ע"כ החילוק של רבינו ז"ל בין שוחט בשלו לאל אחרים ודאי מוכרח ומ"מ מוכח מדברי התב"ש דבהרבה שוחטים אין לחוש מדינא אי לאו כבודו דחכם וזה ודאי שאין חילוק בין תרי למאה כ"ל. שוב ראיתי שכן מובאר בקו"א לרבינו הגר"ח ס' י"ח ס"ק ט'. שז"ל שם שגולא כבודו של חכם הוי סגי לי' לטבח להראות סמינו כו' או אפי' טבח אחד שאין שותף עמו ואין מוטל עליו כו'.

(ה) ועפ"י הג"ל ראוי לתקן שלא ישחוט לבדו כ"א בצירוף עוד שו"ב אחד שיבדק שיהיה את הסבין קודם שמיטה ואחר שמיטה בין גסות בין דקות ועופות. והשתא אין לו מוכרח לדקדק שיהי' אפי' השו"ב השני בחזקת כשרות יתירה אלא כל שאין עליהם שום פסול מדינא יכולים לסמוך על שמיטה בלי שום פקפוק כ"ל. ומשעם זה התקינו הגדולים שיהיה שנים שו"ב בודקים מנבואר בח"ס ס' י"ג שיהיה שמיטתן כשרה בכל ענין. וא"כ חף אם נניח שמיטתם שסמך את צמיו לבית מדרש הישועאליס נקרא רשע ואין לו חזקת ירא שנים כמו שבלא"ה ניכר ממשעיו שאין לו חזקה זו מ"מ אין לפסול מדינא לשמיטה בשביל זה וא"כ בשנים בודקים אין שום חשש ופקפוק כיון שיש שני עדים כשרים מדינא על הבדיקה שוב אין לחוש כלל. וכמו שהבאנו בזה החב"ש ורבינו ז"ל בקו"א' דמשמע דכל עיקר מה שהלכינו חזקה יתירה ידועים ביראה ה' היינו כשאין שנים בודקין הסבין. ומאי דמסיק רבינו ז"ל בקו"א שם וז"ל הלכך לריך ליתר ביותר האירא שיהיו השוחטים ידועים ביראה ה' כמ"ש הרמ"א ס' ח' ב' דל"מ שם או שיהיה ממונה עליהם איש אחד וי"ש לבדוק סביבין לפני השחיטה וכן נגזר בהרבה מקומות וכן ראוי לנהוג. ולפי מה שכתבנו יקשה למה הוצרך למנועה י"ש אפי' בחקקה הג"ל שיבדקו שנים שהם כשרים מפסול ממש סגי. והיה אפ"ל בזה דכיון דלריך עכ"פ להראות סמינו לאחר ח"א הרי זה הוראה ואין כבודו של חכם שיהיה אחר במקומו וכמ"ש רבינו בצבור הדבר בקו"א שם ולמחול על כבודו אינו ראוי אלא ל"ש ומוחזק בחזקת כשרות יתירה וזהו כ"ש ואין החכם יכול למחול משום כבוד שמים לשאר חכם. אמנם י"ל גימ' ששניהם שו"ב ועל שניהם מוטל להכשיר השחיטה. והרי הם כעדים בעלמא. ומה שהלכין שהמנוחה לבדוק יהיה י"ש היינו שאפי' יבדוק הוא לבדו יהא נאמן ולא יטערך שנים השוחט יטערך עמו להעיד על הכשר הסבין:

(ו) ועתה נבוא לעדות השו"ב הכשר וי"ש ויש לחקור תחלה מלך עלם העדות שאמר שהכשר משמיטה השו"ב ערפה ומשום שאין בודק הסבין לאחר שמיטה חף אם לא היה סתירות בדבריו. דכיון שידע שאינו בודק הסבין ולא הגיד הרי עבר על לפי עור וזו"ל אך ילומן לעשות עלמנו רשע. אך יש להבין אם עבר איזה עבירה בשו"ת אי מיקרי רשע בפק ואם אמרין בזה אלאמער. ובתש"ו חוט השני (ס') י"ח) הוצרך לבאר דבשב ואל חששה לא נפסל ולא נעשה רשע בעבירה דשו"ת לא בעבירה דאורייתא ולא בעבירה דרבנן והביא מבימות (ב.) דכל שאינו מקיים דברי חכמים נקרא רשע וזו' דהיינו בקום ועשה ושוב הקשה מהא דלמרי' חזירו רשע ערום זה המשאל עלה כו' ב"ב (קלז.) וזו' דרשע ערום מיקרי רשע סתם לא מיקרי חמוס י"ש להביא רח"י מההוא דסנהדרין כמאן קריין רשעא בר רשעא כו' הרי דנקרא רשע חף ר"ה ר"ה ר"ה ר"ה ר"ה שאל שמו בר רשעא מיהו י"ל דלא קריין לי' רשע אלא כשקריין הבן רשע קריין לי' רשעא בר רשעא ובעל דברי יוסף העניין (בחו"מ ס') י"ד סעיף י"ב) דהעובר על איסור דרבנן בשו"ת אינו נקרא רשע מתחשבה חוט השני הג"ל ומשמע לכאורה דבאיסור דאורייתא נקרא רשע והמענין בתש"ו הג"ל יראה לדידא דלשי' באיסור דאורייתא כו' הוא וחדרבה באיסור דאורייתא פשיטא לי' ומוכיח דאיסור דרבנן לא עדיף לענין זה מאיסור דאורייתא ומה גם דהכא מה שעבר האיסור בשו"ת הוא בלפני עור ומבואר בחו"מ שבת (ג.) דהוי דרבנן לפני עור היינו מוטעם כוס יין למזר וקאי בתרי עבדי מהרי יעו"ש:

(ז) אך בתש"ו מהרשד"ם חלק י"ד ס' מ"ז בשו"ב אחד שבדק סמינו של חבירו ואמר שזאלו פגום ולא הוריעו אלא הניח לשחוט בו ויחלו אחרים בצלות כחב שאלו נאמן לעשות עלמנו רשע. ולפי הג"ל קשה מאוד למה מלנו שנעשה רשע בשב וזו"ת. וג"ל משום דמלנו דמי שיש בידו למחות מחיוב בזה ואם אינו מוחה מעלה עליו הכתוב כאלו עשהו וכמ"ש בשבת (נו.) ויעש שלמה הרע כו' שלא עשה אלא מתוך שהיה לו למחות ובסנהדרין (נז.) וכשלו איש עטין ואינו מלמד ששלוש ערבים וכו' שהיה בידם למחות ולא מיעלו. שכן מיקרי רשע וג"ל להביא ראיה לזה דגרסי' בשבועות (לז.) סורי נא מעל אהלי הרשעים האלה בשלמא האוה דקא משבעט קאי באיסורא אלא האוה דקא משבעט לי' אמאי לבדנתי' ר"ש בן ערפון אומר שבועה ה' חסיה בין שיהיה מלמד שחלה שבועה על שניהם פירש"י שניהם נעשין בה שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן וכו' ולידי חילול ה' וחמיו' לי נהי דעונש מיתא דשייך אפי' בשוגג וכמ"ש בחו"מ ב"ה) ד"ה אורח ארעא קמ"ל כו') מ"מ אמאי קריין ליה רשעים. והא רשע לא הוי אלא במזיד וכדלמרי' בקדושין (ג.) הו"ל למימר מזיד לאו עבדי אינש דמשו"פ רשעא. וא"כ אמאי קריין ליה רשעים והא הכא ודאי הוי שוגג דאלו היה יודע שיכפור בודאי לא היה נותן לו ומג"ל לגמ' דהוי רשעים וע"כ י"ל משום דס"ל דכל שאפשר למחות ולא מיעלה עליו הכ' כאלו עשה ונקרא רשע. וא"ך איך משבעי את הכופר ואינו ידע שמשקך אלא דמ"מ החירה התורה כדי לבצר האמת ולא היוקרתו תורה להפסיד ממונו דא"כ יתצבה הכפירה והגול אך מתחלה ודאי לריך לדקדק למסור ממונו לנאמן למנוע שבועת שקר. ואם לא דקדק לא עדיף משאר עבירות שמוכח הערבות מחיוב למחות ולמחול השבועה ואף דמפסיד ממונו בפק מ"מ הרי הוא בעלמנו גרס לו ההפסד שהיה לו לדקדק על נאמן ואם הוא אינו מוחל הרי הוא עשה מוזר במה שמניחו לישבע והוי רשע. וא"כ מוכח עכ"פ דחף שאינו עושה שום דבר איסור רק שחבירו עושה והוא אינו מוחה שהיה יכול למנוע את חבירו שלא יעשה העבירה ואינו מונע נקרא רשע. וזהו מלך הכלל שהיה להם לתכמים שכל שוכח למנוע חבירו מעשות דבר איסור ואינו מונעו נקרא רשע מפני ששייך לומר עליו ויעש הרע כ"ל והשתא דקדק דברי מהרשד"ם דמה שהיה לחבירו לעשות עבירה והיה יכול למנועו נקרא רשע וע"כ אין נאמן מטעם דלדקדק קרוב אלא עלמנו:

(ח) אך הגה י"ש לתמוה דמשמע דהוי חיוב דאורייתא למחות בשו"ש רשעה ומפקין לי' מקרא דאורייתא וכשנ

פוד לבד האיינפאל ואמר להטותן ה'על שכל יגלה כמה היה הנטות יען כי שק ח' אשר לזוה המו"ץ שכל ישתמש אורו על שמורה ואזי מבין יותר מהרבה וערביתו בהשמורה ואח"כ בא המעשה לפניו ושאלתי את השו"ץ ע"י ואומר שהסך כ"ב פוד הוא עס השמור ושאלתי הלא עדיין נמצא צו מותר הרבה כי לפי דבריו נמצא עתה כ"ט פוד ועשרה ל"ט ולך היה רק כ"ב פוד חטים כאשר הגדת תחלה להמו"ץ דשי"ך וישתק ואמר חיה שעות בא השו"ץ ואומר כי בתחלה לא ראה נגלות האמת לפני יען כי היה עוד חטים הרבה. אך עתה יורה ויגיד האמת ולא יבוס כי ערב השק חטים שאמר עליו לפני המו"ץ שהוא בלתי שמורה ובאמת היה שמורה ואשר הגיד להטותן שהוא מבין יותר מהמו"ץ הכחיש שלא על דבר זה נאמר וידקדקת עמו בחשבון ואלא שאפי' ערב השק ה'על שהיה מן ג' עד ד' פוד עדיין יחסר לחשבון סכום הנטות ושתק ואלא בפני נפש. אח"כ אמר השו"ץ כי מאחר של הגיד תחלה האמת כמה היה לו שמורה בכלל יכול להיות שנס מה שאמר שבשק לא היה כ"א מג' עד ד' פוד לא הגיד האמת והיה שם יותר. עכ"פ לפי דברי השו"ץ ערב רק אותו השק שאמר עליו שהוא בלתי שמורה והע"י פוטט שצירר הוא וב"כ ואחרי שהיה הפסח חזרה ימים ואזי היתי טרוד מחד ח"כ הנחתי את הדבר עד עת מועד כי היה נלמד לבד את הדבר ולשלוט אחרי הטותן ולבדל את הדין ואת דברי השו"ץ אשר מעדיו נמירו אני שהוא חזר בדבריו חלילה אם מלך שהוא שכתן או סבה אחרת וע"ד השמורה אשר קנו אותה בעיריני לזוהי שלא להשתמש ממנה בפסח יען כי לא בדרתי את הדין בזה ולכן לא אמרתי בזה לא איסור ולא היסר. והנה המו"ץ אשר הוא שנה את השו"ץ תכלית שאלה לפי דברי המו"ץ מלך עזות ותיורה שיש בו ולפי דברי השו"ץ המו"ץ רוצה לקחת ממנו את הכנסות אשר כבר החזיק בהם השו"ץ. ואף שהיה עכ"פ המו"ץ רוצה לפסולו משחי' בעון השמורה:

(א) תשובה. הנה תחלה לריכס אלו לדון לפי דברי הטותן שאמר על שחותן החטים שאמר לי המו"ץ שכל ישתמש מהן על שמורה עירבין עס השמורה ושהוא מבין יותר מהמו"ץ מה היה דין השמורה ודין השו"ץ לענין שחי' והנה לכחור הדין פשוט דכל אדם נאמן על שלו וא"כ השו"ץ נאמן על השמורה שלו. הלא דים כלן שני רישות ח' דנמצא בהחטים כשהיה צו"ס הענינה וקחו פרחט מהם והיו החטים שרע מאלאטעט ולא היה ס' נגד המלומים שמוה ניכר שערב אותן שלא הכשיר המו"ץ שהיה שרע מאלאטעט וגם שהמו"ץ יפה הבין שהרי אלו רואים שאין בהם ס'. ואף שיש לומר שזה מהמ"ז ל"ט' שצירר השו"ץ וב"כ כשצוהו. או שדברך הסעטראווקע קפאו המלומים הקלים למעלה מ"מ רגלים לדבר איכה לדברי המו"ץ שהשירע מאלאטעט היו מלומים ושהטותן אומר אמת שהשירע לו שהכשיר מה שפסל המו"ץ דכל רגלים לדבר שבתלמוד כך הוא שאין זה ראה ברורה הלא הוכה המשיע לדברי העד כמו קאל לה וסכתרה דמשיע לדברי העד טומאה. וא"כ יש כלן עד אחד ורגלים לדבר וא"כ יש לומר דבזה אפי' הבעלים אינם נאמנים ועיין טב"י קמא חלק ח"ע סי' נ"ד בענין ע"א צירוף רגלים לדבר דנאמן אפי' להחיר בעריה ואפי' אחתה איסורא ועוד שיתן שיינן שהולך להראות החטים להרב שיקבל ממונו הכשר וכן קבל ממונו הכשר ח"כ יכ' דלמות את המו"ץ לשומור שאמר נתנסן יי"ק שאלמן משום דהוי צידו שהוא שומר שוב מאלאוי בחדש' שיבת ציון סי' כ"ג שכי' כן לענין שו"ב שהורה תחלה בפני הרב שחטא ואח"כ כפר. וכ' הסיבת ציון שהרב נאמן משום דכל שצידו נאמן שנתנו צידו לשומרו וזה כבעליו עליו וא"כ הרב נאמן דהוא עומד להשגיח על השומט. ח"כ כש"כ ב"ד השו"ץ בעלזא מפר את הכשר השמורה ביד הרב ולבדוק את החטים ולהכשיר את השמורה ע"י דהוי כשומר שאומר נתנסן יי"ק:

(ב) ונ"ל לזכות דאין ע"א נאמן להכחיש את הבעלים אפי' איכה רגלים לדבר והוא ממו"ץ הרמב"ם (בריש ס' ה')

ושכלו איש בלחיו. ואף כ' התוס' בשבת דרכי דלא קלי בתרי עברי נהרי היו רק איסור דרבנן. שהיב להפרישו מאיסור דרבנן. וי"ל דהבא מיירי שעושה בשוגג וכמו"ס ברש"י שבת (ג. ד"ה פטורי דלתי בזה לדי חוב חטאת כו') כל חובי ופטורי במס' שבת בחטאת קלי ובשוגג. ולכן מטעם החוב למחות בעוברי עבירה לא שייך הבא דהתם מיירי בזדון. אבל מ"מ איסור דרבנן איכה אפי' במסייע בעבירה בשוגג. ובה מיושבים היטב דברי הרא"ש שם בשבת שהקשו ג"כ קשיית התוס' מלפני עור וכו' ואין לומר דהבא מיירי בכה"ל דלפי' אם לא היה נתנו צידו היה יכול לטלו דהשתא לוכא משום לפני עור כו' דמ"מ איסורא דרבנן איכה דלפי' קטן חולל נבלות ב"ד מלזון להפרישו כש"כ גדול שלא יסייע לו כו'. ולמה הולך הרא"ש להביא מקטן והי"ל להביא מהרבה גמורות מפורשות דלרף למחות בעוברי עבירה כ"ל. הלא ע"כ משום דהבא מיירי בשוגג וא"כ אין לראיה הלא במס' מקטן שעושה בלא דעת ומלזון להפרישו וא"כ ודאי גדול בשוגג חמור מקטן. עכ"פ העולה נוכח ה"ל דעדות השו"ץ הכשר מלך עלמה אינה עזות כלל מאחר שעושה עלמו רשע בכך שרואה ושותק ואינו מוחה:

(ג) אך עדיין יש לומר דיון דשי"ך עזותו היא על בדיקת הסכין לאחר שחטא ואם נאבד הסכין דכשר בלא בדיקת ח"כ ע"כ דהוי דרבנן. ועדיין לא שמענו דבאיסור דרבנן מני נעשה רשע בשו"ת ואל"כ אף שפוסק ח"ע בעדותו מ"מ אפשר דנאמן וממהרה"ס אין ראי' דהתם מיירי בבדיקת הסכין לפני השחטה ומלוא פוטט דהוי איסור דאורייתא ולכן ח"כ וכן בעבירות דהוי דאורייתא נעשה רשע בזה שמניח חבירו ליטעט משח"כ בבדיקת הסכין לאחר שחטא דהוי רק דרבנן. וי"ע עדיין. אך אמנם עדות השו"ץ הכשר בלא"ה היא עדות גרוע שהכחש ח"ע כמה פעמים ואמר ג"כ שאוכל מהשחטה של אותו השו"ץ וא"כ הרי זה עובר בקום ועשה על איסור דרבנן ופוסל ח"ע מדבריהם ואינו נאמן בזה שאמר שוב ששחטת אותו השו"ץ טרפה ובלא"ה לא היתה עדותו ברורה שאמר שלא ראה כן בעלמו הלא ששמע כן איש מפי איש ע"כ אין לפסול אותו השו"ץ עפ"י עדות זו:

תשובה ב

שאלה מעשה בשו"ב אחד אשר עסק תמיד בעשיית קמח שמורה לפסח וביקש מהמו"ץ דעירו לראות את החטים שמורה בכדי שיתן לו הכשר על השמורה. וה' הלא השו"ץ חטים צוה"כ פוד לפי דברי השו"ץ להמו"ץ אשעטנא. ועוד שק ח' מן ג' עד ד' פוד אשעטנא רק שלפי דברי השו"ץ אז זה לא היה חטים שמורה. ועוד חיה שיקס שרעמאלאטעט. ובדק אותו שבתיה ומלא בהם חטים מלומים אך שהיה ששים בלתי מלומים. ומכל השקים עשה פרחט כללית ולא היה בה שום. אח"כ לקח השו"ץ פרחט מכל שק בפני עצמו. ומלא כי השק אשעטנא הבלתי שמורה היה צו ס'. ויתר השקים לא היה בהם ס'. אח"כ בעת הענינה לקחו חיה חטים פרחט מהמ"ס שעל האבן צבית הרימים צעת שהיה בשעטראווקע ומלאו בהם הרבה מלומים יותר מלומי ציוול. ואמר השו"ץ שכול להיות שהיה שצירר הוא ובני ביתו נאשר מהמים אשר הם נלמחים ששה עשר ל"ט' שלא ציררו בני ביתו יפה והוא לא צירר אחרים ויכול להיות שנתנו למעלה על המ"ס. ואותן החטים הם שלקחו מהם פרחטש ומלאו בהם הרבה מלומים. והמו"ץ דעירו ע"כ חיה מו"ץ אחד החמירי לדבריו בלשך כי הפרחטש הי' שרע מאלאטעט. והחטים שבתיה הכשרים היה אשעטנא ואיפרי הע"י ל"ט' עס כל השמורה ואלא לפי החשבון שיש בהחטים ס' נגד המלומים. אח"כ נודע מהטותן הנאמן על בתי הרימים כ"השו"ץ טקן יותר והיטי שהקמח האבן היה עשירים ושלשה פוד ועשרה ל"ט' ושחור שני פוד וחצי וסוף ערך ששה פוד וא"כ היה צו"ס ל"ב

בא אחר והכניס את הראשון הרי זו לא תלא מהחירה ותנשא הרי מבוזר דברי חפ"י לכתחלה האומנם כי דבריו אלו מקורו בה אקרייתא מגיל לרחות דברי אב"י מהלכה ומה ש"ל בזה דרבא פליג אדאביי משום הרמב"ם דברי ר"י באוקיומא אחריחא אין סוס הוכחה לזה דמוס"ט פליג רבא עלי' דלא תיחא לי' שימ' דאביי משום דלס"ל כלל אסור לזות שפחים. אמנם נלמד"ל ליישב בטוב טעם בהקדס מה שהקשה הרמב"ם על הרמב"ם בהלכה שחזר ז"ל. ש"ל שם הרמב"ם בה"ל פ"ה פט"ו בזה שחזר ז"ל ואם נשאת לעד שהעיד לה והיא אומרת ברי לה שמת הרי זו לא תלא והקשה הרמב"ם עליו הובא במ"מ דח"כ מלי דוקא' דאביי למוקמי בזה"ל ומשום לזות שפחים לוקמא בבא' כחזק ואומרת ברי וגשאת לה' מעד' דלא תלא. וליישב זה ג"ל דהנה קשה להרמב"ם מלי אומרי אלו מוקמי (ווס"ל) ונשאת לה' מעד' אחתי קשה אמאי לא תנשא לכתחלה ונ"ל משום דזה אסור ממשנה מפורשת ביבמות (בה). המביא גט בו' מת בו' לא ישא את אשתו. וס' בגמ' (בה) איבעי' לכו כנס מהו שזילא ר' כהנא אמר כנס מוליא ר' אשי כנס אלו מוליא מוקמי (ווס"ל) פ"ה שם אהרם ואמבא' גט קאי וי"ל דלאו דוקא אלא רש"י נקט התחלה המשנה דמתחלת במבוא גט וס"ה מת הריגתי דתי' לכו במשנה זו) והשאל י"ל דאביי ס"ל כר"כ ואין ס"ל כר"ל. ולהכי לא מוקי אביי לר' יוחנן כנשאת לה' מעד' דלאו היה דין שחזר. והנה הובא' ביבמות (ק"ה) כתבו שם בה"ל דפריך בגמ' טעמא דנשאת לה' לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים ואין דבויי של ח' במקום שנים וז"ל החוס' שם (בד"ה) ה' לא נשאת (כו') קשה לר' דפ"כ דכתובות גבי מלתי' דר' יוחנן דשני אומרים כי' משמע דמלתא דעולא איירי' בדיעבד אבל לכתחלה מורה דלא תנשא משום דר' אשי הסר ממך כו' ועיי"ש בחוס' שחזרו בדוקא וכו' עוד וסיפא דעד ח' אומר מת וע"א אומר לא מת הרי זו לא תנשא ומלאל קתי' ואם נשאת תלא כ' הרמב"ם שח' נשאת לחזרו שאומר מת לא תלא כו' עיי"ש. והשאל י"ל דהרמב"ם מפרש לדאביי דס"ל כר' כהנא דאם נשאת לעד שאומר מת תלא ע"כ ח"א לומר דמתני' דקתי' לא תנשא היינו לחזרו העד דאם נשאת לדרי' תלא. וח"כ קשה לאביי אמאי לא קתי' במתני' שח' נשאת תלא אלא ע"כ ג"ל לאביי דמיידי אפי' בזה"ל ואפי' לכתחלה לא תנשא וח"כ לדרי' מוכרחים אנו לומר דעולא ע"כ מיידי בדיעבד. אבל לדרי' לא קיי"ל כאביי אלא כר' אשי דס"ל דאם נשאת לחזרו העד לא תלא וח"כ ספיר מליני למוקמי מהי' דה' אומר מת כי' נשאת לחזרו העד שהומר מת ולכן לא תנשא לכתחלה אבל אם נשאת לא תלא ושפיר מליני למימר דעולא חף לכתחלה קאמר כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים ומותרת להנשא לכתחלה. וזו היא שיטת סתמא דגמ' דמקשה טעמא דנשאת לה' לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה י"ל דמפרשין שפיר דעולא אפי' לכתחלה קאמר כנ"ל:

(ה) נמצין למדין לפי"ל לדעת הרמב"ם דס"ל דאפי' באיסור ערוה לא הישגין לזות שפחים ואפי' לכתחלה שרי אלא דאכתי י"ל ללמוד מדברי הרמב"ם בה"ל אישות בדין כנ"ל דה' אומר נתקדשה וח' אומר לא נתקדשה לכתחלה לא הישגין ש"ל וז"ל (בפ"ט מהל' אישות הל' י"א) אומר ע"א מקדשה היא זו והיא אומרת לא נתקדשתי כו' אחד אומר מקדשה וח' אומר אינה מקדשה לא תנשא ואם נשאת לא תלא הרי הרמב"ם חייש לקדושין לכתחלה. ואמת שנגמ' גם זה דברי אב"י וח"כ י"ל דלשונתי' חזל שסובר דמישגין לזות שפחים. אבל לפי מה שביארנו דעת הרמב"ם בה"ל גירושין דל"ל חששא לזות שפחים ה' אפי"ל דגם כאן לכתחלה לזות שפחים ושרי אפי' לכתחלה אמנם דברי הרמב"ם בבור מלול לכתחלה לא תנשא וע"כ העטם לזו משום חששא לזות שפחים דלזה לא חייש הרמב"ם. וז"ל לדעת הרמב"ם כמ"ש הר"ן הובא בב"י פ"מ מ"ד דמיידי שורק לה הקדושין אלא שכן מלוקין אם קדוה לו או קדוה לה אמרינן מדרבנן

ה' מהל' עדות) וז"ל אין מוחזקין דין מן הדיין עפ"י ע"א לא דיני ממונות ולא דיני נפשות שנאמר לא יקום ע"א כו' בשני מקומות האמינה תורה ע"א בסוטה שלא תתנה מי המרים ובשניה ערופה שלא תעידין וכן מדבריהם בעדות אשה מבוזר מדבריו ז"ל דבאיסור אחר בנוגא דסוטה אין ע"א נאמן אע"פ דאיהא רגלים לדבר כמו בסוטה דקיימו וסחירה היו רגלים לדבר אפי"ל אין ע"א נאמן להכניס את הבעלים וזאת בסוטה דהוי גוס"כ. ובסוטה גופה אם ע"א אומר נטמאה וע"א אומר לא נטמאה הרי זו שותה כמ"ש במשנה (סוטה לא) הרי דלא מסימן העד צירוף הרגלים לדבר הובא דלחר מבישו. אלא דבסוטה עצמה גוס"כ שלא תהא חשובה כע"א המכניס לעד עומאה. ואין לדחות דשאני התם בסוטה דיש לה חזקה היתר שודאי לפי הקיימו וסחירה וביאת עד עומאה היתה בחזקה היתר משא"כ בג"ד שמעולם לא היה השמורה בחזקה שמורה כשרה בביתו זה אינו דכיון דקודם חזירת הנאמן לפני המו"ק והולאת לעד של המו"ק על השמורה היתה בחזקה שמורה כשרה לפסח ע"פ הסו"כ הרי זה מוקי חזקה היתר. ורז"ל לזו ממו"ס הרא"ש ז"ל בהנחין בכללי נאמנות דע"א (דין י"א) דהיבא דהוי בידו נאמן אפי' להוליא דבר מחזקהו כמו בטענות שאמר לו טענות ששיתי עמך נטמאו ומפרש אביי הוליא וברשותו הן והרי הן כשלו ולא משום דהי' צבי מוטמא לכו ספר טמאיהו צבי שלמי עוד דמשמע גבי ספר חורה לכו ספר חורה ביד לגבר נאמן לומר לא תבתי אכזרות לשמן אע"פ שכבר נכתבו. פ' ואין לו מינו. ומה ראה הוא זה דלמא התם לא אחזק היתר דמי החזיק לנו תחלה שכח לשמן. אלא ע"כ כיון שנכתבה לשם ספר חורה מסתמא נכתבו האכזרות לשמה וכל זמן שלא ערער הרי הס"ה אלזי בחזקה כשרה והוא בא להוליא אותה מחזקה אינו נאמן וזאת מטעם דהוי כשלו. וח"כ ה"ל בג"ד שהסו"כ החזיק את החטים בחזקת שמורה וזין אותה לפסח וכל מי שרפו את השמורה החזיקה בחזקת שמורה ואחר הולאת הלזין של המו"ק אתה בא לפסולא ח"כ הרי זה דמיא לטובה שחשה בא להוליא מחזקה ואין ע"א נאמן אלא מטעם גוס"כ בסוטה ולא בשאר איסור:

(ג) אמנם י"ל לדחות דהתם בסוטה הוי חידוש דהאמינה תורה ע"א היינו להיות עומאה וזולתו אבל להיות ספק אפשר דעומלי גם בשאר איסור. וז"ל להביא ראי' דגם בזה אין מאמינן להעד עם הרגלים לדבר והיינו ממואי דאמרינן דכתובות (בג). עד אחד אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה תרומיהו מהי' והא דקאמר נתקדשה לו וכו' החוס' דה"ס תרומיהו כו' אבל תימא אמאי לא תנשא לכתחלה ותי' בתירוצ' שני אי גמ' כנון שהיה נרות דולקות ומטות מונעות שהיה עומד לקדש כדאמר בסוף המגנרש וע"א אומר לא נתקדשה בזה"ל שעה. ח"כ הרי דחזרו עד שאומר נתקדשה רגלים לדבר מסייע לו. ואפי"ה כשנשאת לא תלא אלאו דאין העד עם הרגלים לדבר עשה אפי' ספק ואע"פ דלכתחלה לא תנשא מ"מ היינו רק מדרבנן דהי' מדאורייתא ח"כ הוי ספקא ואמאי לא תלא אלא ודאי דלא הוי אלא דרבנן ומשום הסר ממך עקשות פה כו' כדאמר בסוגי' דכתובות שם (בב) אע"פ ח' אומר מת כו' ח"ה לכתחלה נמי משום דר' אשי דלמר ר' אשי הסר ממך עקשות פה וזות שפחים הרחק ממך:

(ד) אמנם אכתי יש לעיין חזלי שיד גם בג"ד איסור לזות שפחים דאין לומר דדוקא בערוה החמירו משום חומר ח"ה אלא כך אמרינן ג"כ בנענע על השפה ועל הנכרית (ביבמות כד) חזלי דקשה גבי שחמיה צי"ד סי' ח' דאמרינן שם ע"א בהכחשה לאו כלום (וכן בסו' קי"ז) אמאי לא תנשא לזות שפחים מיהו י"ל דבאיסורי גילהא לא שיד לכתחלה ובדיעבד אמנם צי"ד י"ל שפיר לכתחלה ודיעבד היינו לכתחלה לא ישתמש בזה במנה מיהו אם חל מזה כזית מזה בדיעבד י"א אך הנה צעיק חשש לזות שפחים מאלו להרמב"ם דל"ל כלל איסור זה דפ"י מ"ב מהל' גירושין (הל' ת). כ' בא אחד והעיד שמת בעלה והסחירה להנשא על פיו ואח"כ

מאומה לגרע נאמנות ולכן דבני ע"א אומר מקודשת וע"א אומר אינה מקודשת מהי רגלים לדבר לאותה עדות שאינה מקודשת היינו משום דהתם מכה חזקה אחינא עלי' דחרוויי'ו בפני' קמסהדי ולכן מהני כאן רגלים לדבר לאסור מיהת להתחלה להנשא אבל בג"ד דהוי מכה עדות י"ל דאפי' להתחלה נמי לא מהני לאסור דלא מושיל כלום במקום נאמנות עדות כ"ל :

(ח) ובגדון החששא השני' דהיינו שיש לומר שהמו"ץ הוי כשומר כיון שהש"צ צא להכשיר את השמורה על ידו ולקבל מאתו הכשר . אמנם בשומר גופי' יש מחלוקת בין הפוסקים כמובא בש"ך (סו' ק"י ס"א ח') דלדעת הרא"ש טור ומרדכי הא דשומר נאמן משום דהוי כבעלים , אבל רא"ש ורמ"א והרשב"א ס"ל דנאמן משום מינו דבירו לטמאן והנה לש' זו ודאי דלא שייך כאן לומר דהוי כשומר כיון שאין בידו לעשות חמץ . אלא לדעת הרא"ש וטור שפיר י"ל דהוי כשומר דנאמן משום דהוי כבעליו ואפי' אין לו מינוי נאמן . אך הנה ראיתי בספר שב שמעתתא (שמעתי ח' פ' ו') שהקשה לפי שטת זו ממאי דלמך בפי' האשה רבה (פס' ח') על טבל דידך' הוא משום דבירו לתקן וכן גבי הקדש או דידך' משום דבירו לפדותו וכיון דבירו אינו אלא משום דה"ל כבעלים והתם אי דידך' הוא כבעלים נאמנים ולמה לריק לטעמא דבירו וגבי הקדש חפ"ל כיון דלקדשה ח' לאו בעלים הוא אבל מטב קשה וי"ע זכר חובן דבירו ולע"ה לתקן קושייתו ע"פ מהל' דאמרינן בקדושין (נד') במעשר מיני לא חנן והתנן הפסדה מע"ש שלו מוסיף עליו חמישיתו בין משלו בין שיתן לו במתנה מני חלימא ר' מאיר הוא מי מני' יריב' ל' במתנה והאמר מעשר ממון גבוה הוא אלא לאו ר"י הוא ודאי לא לעולם ר"מ והבא בזהו עסקין כנון דייב נהלי' בטבלי' וקסבר מחמת שלא הורמו כנוי שלא הורמו דמיון נמלא לפי' למ"ד כמי שהורמו דמיון לא שייך בטבלי' מתנה על המעשר שבהן דהוי ממון גבוה אף שלא הורמו עדיין והשתא כשהו מעיד על טבל שהוא חולין שכבר הורמו ממנו מתנות הרי מעיד על שאינו שלו דאם טבל הוא הרי יש בזה המחמת שכן חיים שלו ואין יכול להעיד על הטבל שהוא חולין ולכן אנו לריבים לטעמא דבירו לתקן וכיון דקיי"ל מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיון (נמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' אישות הל' ו') צעיקן בטבל לטעמא דבירו לתקן ומיושבת יפה קשיית בטל ע"ש בע"ה :

(ט) עכ"פ מליט למילף מהו דטעמא דטבל דנאמן דוקא משום דבירו לתקן כיון שאין המחמת שלו אבל אם לא היה בידו לתקן אפי' שעליו מוטל להעיד אם נתקן או לא שהוא יודע מהו ואחרי אלו שאלוין אפי' אינו נאמן דאיתו חשוב כבעלים בזה שהוא יודע רק לגלות הדבר אם נתקן או לא ולא דמי לשומר דהתם בידו לשומרו ועליו מוטל לשומרו שלא יעמא ושל' יתנפק והוי כשלו וכבעלים דמי משא"כ כשאין הדבר מוטל עליו לשומרו אינו כבעלים בזה שידע רק אם הוא אסור או מותר שאין זה אלא גילוי מלחא בעלמא ואינו חשוב מחמת זה כבעלים לגנין נאמנות . וא"כ בג"ד דלא היה על המו"ץ שום ענין שמירה רק לברר אם יש בהם חמץ מחומלים אין עליו תורת בעלים כלל :

(י) ומ"מ עדיין אינו נבדק בזה דמי היכי דשומר הוי כבעלים משום דעליו מוטל לשמור שלא יעמא ושל' יתנפק כ"ל או עכ"פ להודיע לבעלים אם נטמא או נתנפק ה"ל בטבל מוטל עליו להפריש תרומה ומעשר וגם להודיע לכהן וללווי אזהר התרומה והמעשר ומ"ש דלא הוי בעלים וא"כ אלא מכה מינוי ובפשיטות י"ל דשומר שאינו משום שיש עליו אחריות אם ש"ס מנביזה ואבידה ואם ש"ס עכ"פ חייב בפשיעה וכיון שיש עליו אחריות הוי כבעלים וי"ל דהרמ"ש חול' בזה לשטת' דהנה כ"ל אנו מוכרחים לומר להרא"ש והרא"ש ס"ל גבי חמץ בפסח (הובא בטור ח"א סו' ת"ח) דאפי' הנפקד חייב רק בפשיעה מ"מ עובר . והיינו ע"כ משום דקרינן ב' לא יראה לך הרי דמיקרי בעלים אף כשחייב בפשיעה לחור . אבל בטבל הוא קיי"ל חולין

דמדברנן לא תנשא דחיישין שמה בשעת הקדושין שמים ראו שקרוב לה וזה טועה עכשיו ובפ' ד' אחין נמי אמרינן שבת אחת שח' אומר קרוב לה ואחר אומר קרוב לי דם' דרבנן הוא עכ"ל בקריאה :

(ז) א"ר הנה מ"מ הדבר פלא דהלא אפי' נקט לשון ח' ב'ב' האוקומתו שלו דהתם בדר' יוחנן קאמר אין דבריו של ח' במקום שנים והבא גבי קדושין נמי קאמר לשון ח' דאין דבריו של ח' במקום שנים רק דהתם הוי כשנים משום דעולא כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים . והבא הוי משום דחרוויי'ו בפני' קמסהדי . וא"כ מהיכי תיתי להרמב"ם דהבא מיחא לאביי דאיהא חיסורא להתחלה אף בלא לזות שפחים והתם פריך בגמ' ח"ה להתחלה נמי ובטי לטעמא דר' אסי משום דהס מחד עקשות פה כו' . וגרלה לענ"ד דהנה בזה דחייש' לזות שפחים יש לתקן וכן בכל דבר שאין עד אחד נאמן כנון דלחמך התיבא ובה"כ ניהוש לזות שפחים . וע"כ י"ל דדוקא הבא בדעולא שאם בלא בזה"ל אין האחרון נאמן אף דאם בלא בזה"ל הוי חסרין לה בזה שייך לזות שפחים כי אין הכל בקולין בדעולא . משא"כ היבא דגם בזה"ל אין האוסר נאמן כנון דבר שהחזק בהיחר בזה לא שייך כלל לזות שפחים ולכן מפרש הרמב"ם טעם האיסור להתחלה בחזקת חוקמתא דאביי גבי קדושין לאו משום לזות שפחים אלא דהוי ספקא דרבנן וכמ"ס הר"ן כ"ל מ"מ אף לפי"ז י"ל דדוקא היבא דדוק' לה קדושין ס' קרוב ס' קרוב אף דעכ"פ חיתרע קלת חזקה פניו' איבא חיסור דרבנן כ"ל אבל בג"ד שח"א מולא מן החזקה והכני מחזיק היתר בחזקה אף דאיבא רגלים לדבר דמסייע להאסור ליכא חפ' חיסור דרבנן משום ס' . ואף דלפי היריז השני שבוים מוקמי בבטי הא דעד אומר נתקדשה . מ"מ י"ל דליתידן זה ליבא אלא משום לזות שפחים . מיהו מהחוס' אין מוכיח כן דעיקר קושיותא הוא למה להתחלה אסור ואין מוכיחים כלל בדבריהם לזות שפחים לכן טפי מיחא לומר גם להתוס' דס"ל כהרמב"ם דאיבא חיסורא דרבנן ממש בזה דגם ח' אומר נתקדשה ולא משום לזות שפחים לבד :

(ז) וא"כ לפי"ז היה נראה לומר דיש חיסור דרבנן לחלוט שמורה זו בפסח . אך הנה עדיין יש לעיין בזה דהנה צבצא בתרא (קלה) כתב הרשב"ם בזה דאמר שם ואשמיני ניקום וכסמך ח"ל דלמא אמורא מינור דפלגינא אליבא דר' יוחנן ואיבא למ"ד ח"כ אפי' להבא דלא אמרינן מינו שהרי רגלים יש לדבר שלא גירשה דאם גירשה קל' הוי לה לנולתא וכן כתבו החוס' שם (קלד' ד"ה חול' לי' החול דר"י כו') סברא זו דלא אמרינן חול' ובידו גירשה משום דה"ל דגרשה אית לה קלא . ולפי"ז הנה קשי' לי בגמ' דפריך אמלתא דר' יוחנן שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הר"ל לא תנשא ואם נשאת לא תלא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הר"ל לא תנשא ואם נשאת תלא מ"ש רישא ומ"ס סופא ודחוק בגמ' בכמה אוקומתות להעמיד מלתא דר' יוחנן ואמאי לא משני בפשיטות דהבא ח"א דגרשה קלא הוי לי' למלתא וא"כ כיון דליבא קלא הרי רגלים לדבר שהאומרים לא נתגרשה קושטא קאמרי . משא"כ בשנים אומרים לא מת דליבא מידי דמסייע לאו . והנה כ"ל בזה דרגלים לדבר לא מהני אלא כנגד חזקה או מינוי אבל לא במידי דליבא עדים או נאמנות שהיא מתורת עדות דרמי' לעדים . וטעמא רבה איבא בזה מלתא דרגלים לדבר הוי הוכחה ומינוי נמי הוכחה הוא דמחזק שהיה יכול לזות עצמו בטענה אחרת וטוען טענה זו ש"מ דקושטא קאמר וכן חזקה הוי הוכחה דהדבר שומד בחזקה זו מסתמא כך היא בחזקה כמו קודם ולכן אחי הוכחה דרגלים לדבר ומרע להוכחות אלו . משא"כ בעדים דנוס"כ לאמאין לעדים ח"כ מה בכך שיש הוכחה לעדים או לא ואם שני כחות של עדות מהחששות זו את זו לא הובא כח ההוכחה להכריע את עדות כח האמת על הדין וכן נמי במקום שהאומרים חת ע"א הוי הוא כשנים גם לענין זה שאין ההוכחה מנגר כלום מנאמנותו וא"כ בג"ד שכל אדם נאמן בשלו והוי כשני עדים אין הרגלים לדבר שנגדו פוטל

תחלה שהיה לר"ח לזכור האמת גם זה הו' אמתלא. אך כל זה חט לרבים לומר אם היה הדין שאם אמת דברי העוון היה השמורה נפסלת. אבל כיון שברדנו בע"ה שאפי' אם האמת כמו שאומר העוון מ"מ אין לפסול השמורה ח"כ אין לרבים כלל לזה. אך י"ל כיון שהמז"ל לומר לו בפנינו שהוא בדרך החטים הישרע מאלאטנט ולא מלא בזה כדי ביטול נגד המזמזמים. ורואה שותק ואינו מבחשו ח"כ הרי זה כמו נחשק ייך ובעה"ב שותק דלאמן העד לאסור. אמנם י"ל דמה ששותק ע"ד ביטול המזמזמים היינו משום דכח אינו רואה להודות שערב אותן חטים שאשר הרב כי בזה היה גורם היזק לו שלא יקנו השמורה חלל שערב אשר לזוה ע"כ לאסור להסכים מכל וכל שלא עירב כלל אותן החטים. ואף שממה שאמר על הפרצוב שהביאו מן הטחנים שלא נמלא בהם ס' כנגד המזמזמים שזה מן הששה עשר פונט שצירר ח"כ מוכח שגם הוא החזיק אותן החטים שאשר לו הרב לאמן שהולך לברר מוסן המזמזמים הגם נאמר גם בזה שמאחר שרואה להכחיש כל הענין שעירב מן החטים שאשר לו הרב בכדי שלא יגרסם לו היזק בזה מלבד כל הענין הזה שצירר הט"ל לטירות חטים. ומהגם שנמלא בהם חטים מזמזמים הרבה י"ל שזה מחמת השערעוראקע שדרך החטים המזמזמים שהם קלים להקפיד למעלה וללפסר שהיה אלא שכן חלל שהם חטים באמת הרבה מזמזמים וצירר מהם ונחתו מן החטים שמורה:

(יג) אך

אכתי יש לפקפק בזה מהיבוי תיתי לתרץ כ"כ דיבורי ההגדן כ"הו"ב ולהעיד בעדו אמתלאות אלו. אמנם באמת ההגדן ק"ו לא דמי לשאר עד המזמזמים הבעלים דהתם עפ"י דבור העד נאסר בודלי. אבל הכא ע"פ עדות המז"ל עדיין אינו נאסר אף שערב ח"כ שיש לו יותר קצת מן 25 פוד כי מה בכך הלא יש לומר שעירב חטים שמורה מה שלא הראה להמז"ל ולא גרע מנידון שהביא הפ"ט בסם הד"מ (בס"י ח' ס"ק כ"א) שאנו לרבים שער המזמזמים להסוותו ואמר שברר בהמה זו שלא כהגון אבל אם השותק לומר בשעה פלונית שחטתי בהמה זו ונ"ל מכחשו ואומר לא שחטת בהמה זו כי כל שעה בורה דבר שרואה לאסור לו חשבוני להבטח. וי"ל אין כלן הכחשה בבורה מהרב עצמו על השמורה שהיא מחטים מזמזמים אלא ע"כ דלא לרבים לר"ח אמירתו להטותן שמה שאמר לו שעירב החטים המזמזמים הוא אמת ולי' חפשי' דבדיו הראשונים לפני העוון עיקר הרי הפה שאשר הוא הפה שהתיר שאמר שמעין יותר ולא הא' מחמזים. ובפ"ט הל' שח"י ס"י ח' ס"ק כ' הביא מחש' שבו' בשותק שאמר תחלה כשרה ומכר לאחר' ואח"כ אמר טרפה אם בלא אמתלא ח"כ בדבריו האחרונים. ואח"כ ה"ג אין שתיקתו שותק ח"כ ולא אמר שהחטים ה' בלתי מחמזים כלום ואפי' אם היה מודה ח"כ שמכר שמורה מחמזמת אין זה כגוס בלא אמתלא למה שאמר תחלה כשרה ומכר מזה מכש"כ הכא שהוא לומר גם עכשיו שהשמורה כשרה אלא שאומר על ריבוי החטים אמתלא אחרת שלא כמה שאמר תחלה לפני העוון ע"כ לע"ד הקלושה שאין לאסור השמורה כלל מלהשתמש בה בפסח זולת משום הידור מאחר שילא עלי' לעז:

(יד) אמנם

מה שיש לענין עוד בזה הוא אם יש לאסור השמורה להמזמזמים להמז"ל והטותן דלכאורה המזמזמים להמז"ל אותה השמורה הישרעמאלאטנט נחשבת חללם לתמוך כי לפי דברי המז"ל לא היה בהם ס' לבלול המזמזמים וגם הם מזמזמים להטותן שאמר לו השו"ב שהוא עירב אותן החטים שלפי דברי הרב ה' מחמזים עם החטים של השמורה וא"ל לפי"ו כיון דמזמזמים להס' כבי תרי הרי נאסר להס' השמורה. אך הגם באמת כבר ביארנו בחש' אחרת דהיינו דע"ל מבחשו לבטל המזמזמים חט חפ' שבו' חמזים כבי תרי. ויפ"י שריא השמורה חפ' להמז"ל עצמו כי מלך מה שהוא לבדו חושב אותן החטים הישרעמאלאטנט לתמוך אין לאסור השמורה אף שאנו יודעים שנתרבו חטים השמורה יותר ונמנה שאמר לו השו"ב כנ"ל. אלא רק בצירוף מה שאמר העוון ואף שהוא מחמזין להטותן

חולין (ק"ל) המזיק מחמת הכוונה או שאכלן פטור ובש"כ כשפסע בשמירתו. ולפי"ו נראה גם סברה השוכנת אין דרוב כיון שהוא מנוונה על השותק הו"ל כבעלים וגאמן ד"ל לפי הנ"ל ולא דמי לשומר דהתם יש עליו אחריות והו"ל כבעלים והכא אין עליו אחריות השותק ואינו כבעלים להיות נאמן לאוסרו:

(יא) וכל

זה חט לרבים לש' הרא"ש וטור דשומר נאמן מטעם דהוי כבעלים אבל דעת רש"י ור"ת ורשב"א ותוס' דלאמן מטעם מינו וח"כ אין זה שייך כלל בנ"ד וכן משמע דעת הב"י וכן דעת הלבזם כמ"ס שבי"ד שהביאו רק דעת רש"י ורשב"א וסויעתם. אך הגם ב"ס בית מדרר הקשה לפי שטת זו איך שייך מינו בבי י"ל הלא אף אם מנאסכו בפנינו אמרינן אין חסם לומר דבר שאינו שלו ועוד איך שייך בבי ישראל מינו שיעבוד ע"ז וינסך. ואינו מתפלל על קוסיות אלו דהא אפשר לערב י"ל ומיניו בנמ"י גיטין (כ"ב) דמפרש מנסך מערב שוב הקשה על הש"ך שכתב דמוכח מחש' קדושין כשיטת הרשב"א דלאמן משום מינו והיינו מ"ס החט' (סה: ד"ה גטמזל) בסוף דבריהם וכשארם עשה חברו שנית לשומר יינו או להביא מן המרתף נאמן דהיינו בידו ומיניו עליו כבי תרי כשסומך עליו. ופי' בידו היינו בידו לנסכו ב"ס דענין שמוך בידה דהתם דגם מה שבי' שם מתחלה חליבא דרבא דמונה מה שהיה בידו תחלה פעם אחת והיינו ע"כ דלא היה לו מינו להבי' נאמן אף שעתה אין בידו זה חומא דבבל הס"ס מסק' החט' דמינו למפרע לא אמרינן. ולזה רואה הבית מאיר לפרש דהרשב"א והרא"ש לא נחלקו אלא חליבא דאביי דבעי עכשיו שיהא בידו ולדיר' להחוט' ורשב"א הוי הטעם משום מינו אבל לרבא דמונה מה שהיה בידו מוקדם ט"ל לכו"ע הטעם משום דהוי כבעלים ולא משום מינו. וזה חוכן דברי הגאון בעל בית מאיר והוא חולק על הש"ך. והנה נפלאות על הגאון בעל בית מאיר שדברי רש"י נכונים וצדוקים ומבוארים ע"פ מ"ס בחי"מ ס' י"ו שם בס"ק ח' האריך לברר דשליש נאמן בלא שום מינו רק כשהיה בידו בשום פעם מה שאומר עכשיו והיינו דמינו למפרע מהני בשליש. ושם בס"ק ל"ד הביא מחש' ומוסר"ט שהאשה שהיתה שולטת בכל אשר לו יש לה דין שליט ומוסר"ט ארי' זו דומה להא דלמור' בהגדן בבי טהרות שעשיתי עמך דאם אמר לו ב"זוגא קמייחא עדיין נקרא בעליו עליו. ח"כ מבואר דגם ההם דין שליט על השומר כיון שהאמינו על הטהרות ואמר' בזה מינו למפרע. ואף דהש"ך פקפק שם בדברי המוסר"ט היינו שבי' שאל' להביא רח"י מטהרות שעשיתי עמך כי דין זה פשוט אלא ומוכרע ממוקדמו אבל מ"מ זה ברור דגם בטהרות נאמן מוסר"ט דהוי כשליט ואמר' בי' מינו למפרע:

(יב) הנה

כי כן ברדנו וסלקנו את שני התשבות בידיון השו"ב. אמנם אכתי יש לדון בזה שאמר שאמר השו"ב שהסך כ"ג פוד היה עם השחור ושאלתיו כי עדיין חסר הרבה שלפי דבריו תחלה אמר לפני המז"ל כי יש לו כ"ה פוד חטים שמורה ואח"כ היה כ"ט פוד קצת שחק ולא ענה דבר חוכך רק אח"כ בל ונקח אמתלא. ואח"כ י"ל דדמיון ע"ל שאמר לבעלים נחשק ייך והבעלים שותקים שנאמן. אך הגם מבואר בשו"ע ס' קכ"ו סעיף ח' ואם שחק ואח"כ הבחשו ואמר מה שחקתי תחלה לא בשביל שהדירתי אלא להתישב ולחשוב בלבי לזכור אם הוא אמת נאמן הרי דאמתלא מועיל בענין זה. והבי' נמי בנ"ד הרי מוכן אמתלא. וזה חלל אמר תחלה כלום ושחק מפני שהיה כמה אנשים ולא ראה לגלות האמת שעירב אותו השק שאמר להמז"ל שהוא מלה ולא שמורה והטעם שלא ראה לגלות לפני המז"ל שהוא שוגג שיש לו הרבה שמורה מפני שלא יקנה בו כי הוא שואף אל ההכנסה מהשמורה וטיין בזה' נדה ס' קפ"ה בש"ך ס"ק ה' שהביא מחש' רמ"א באשה שנתנה אמתלא שאמרה טמאה אני משום עין הרע דהוי אמתלא טובה. ואף שגם בפעם הזה נחסר מוסר"ט החטים והולך להגיד עוד פעם ג' מ"מ חפ' יהא שאינו זוכר בברור ענינו מה שהוא מוכנה ענינים שראיתי בו שגילה שהוא שכן מ"מ אם אמר אח"כ ששחק

לזה אחר שאנו מאמינים לו שהוא רשע. מיהו באמת לא דמי כלל דהאם גבי הרבניו לריבים אנו לעדות לחתור לא האשה ולחוליה נאמרת ח"ל וביין דרשע הוא ופסול לעדות לא נאשא. משא"כ האם גבי פגול דהוא בא לעשותו קרבן ומעולם לא היה בחזקת קרבן. ובכל קרבן היה ראוי להסתפק שמה פגול הכהן חלל שאנו מעניינין הכהן בחזקתו כששר הוא ולא פגול. אבל הכהן שהכהן אומר שפגול ואנו מאמינים לו שוב אין אנו לריבים כלל לעדותו לפסול הקרבן רק מבין אלו מעשיו כי אין לנו לפסול הקרבן. דהוא פסול מנעול ולא מטעם עדותו חלל אדרבה שאין כאן עדות להכשירו. מיהו היינו דוקא לר' יהודה ולר' יוסי שכתבו דס"ל כר' יהודה וכו' יוסף דס"ל אדם מע"ר אבל לרבא ונפי מרזי דקי"ל דאדם קרוב חלל פגול וא"ל מע"ר ח"כ אינו נאמן כלל במאי דקאמר שפגול. ואחתי נאשר הכהן בחזקתו שכן כשר הוא ולא פגול. וגבי עמאל חזי לך במשנה דנדרים דהוה נאמנת לומר בדמיון לר' יהודה ולר' יוסי כמ"ס למעלה היינו משום דהוה בכלל לפסול את עצמו דשוי' אנפשיה חתיכה דאיסורא כמ"ס התוס' בכתובות (סבז ד"ה חבל) ולא מהמינין לר' יהודה כמ"ס בס"ק הסמוך :

(ח) ונלע"ד

דבריהם הנ"ל מוכרחים הם. דאם נאמר כדבריו הנזכר' דכל לאפרושי מאיסורא נאמן אפי' היכא דבעי עדות ואפי' אם משום עצמו רשע יקשה לו מהא דאמר' ביבמות (נז). מעשה באחד שבא לפני ר' יהודה אומר לו תגייירתי בניו לבין עצמי אומר לו נאמן אתה לפסול א"ע כו'. וכתבו התוס' היינו דוקא במיני דמשוי' נפשיה חתיכה דאיסורא אבל אם בא על בית כהן לא פסלה כדפרסי' לעיל סוף פ' ב' עכ"ל הרי א"ע דהוי לאפרושי מאיסורא ח"ע בעדותו משום דמשוי' נפשיה רשעא. הרי דאם אנו מאמינים לו שהוא רשע א"ע בעדותו נכלום וא"כ איך אמר' לרעת הנזכר' דכאן נאמן לעשות עצמו רשע ולפסול בעדותו את הקרבן. חלל ע"כ ו"ל משום דהאם לא צענין עדות כלל כמ"ל ולהכי מהמינין ליה דהוא רשע דר' יוסי ס"ל כר' יהודה וכו'. והקרבן פסול כמ"ל. אבל היכא דבעי עדות אפי' הוי לאפרושי מאיסורא אין עדותו כלום לכ"ע לרבא משום דאם משום עצמו רשע וא"כ כלל ושקרי קא משקר. ולר' יוסף דס"ל לר' ור' יוסי כוותיה. נאמן דהוי רשע ואין עדותו כלום :

(ט) אך

עדיין יש לי מקום עיון בזה דלפי מ"ס הזה לר' יהודה נאמן לשוי' נפשיה רשעא. וכו' דשוי' אנפשיה חתיכה דאיסורא רבוי בחומרת עמאלה חזי לך ובמני דבר שפסול א"ע צבת ישראל. כמו משום דר' יהודה ס"ל אדם מע"ר. וא"כ לדין דקי"ל אדם קרוב חלל עצמו וא"ל מע"ר דאנו נאמן כלל א"כ אפי' בשוי' אנפשיה חתיכה דאיסורא גמי לא מהימן והלא התוס' כתבו מפורש בכתובות (סבז ד"ה חבל) וז"ל וכן נראה דבאומרת עמאלה חזי לך אין נראה להחריב מעטס דאירכוסיו הוי מירכס כיון דשוי' אנפשיה חתיכה דאיסורא והאם מסתמא הוי בדרגון כמ"ס התוס' שם ח"כ מוכח לשוי' אנפשיה חתיכה דאיסורא נאמן לשום עצמו רשע אפי' לדין. והמרדכי כתב בפ' זה צורר וכו' דמ"מ בסי' ל"ד בחומ"מ דא"ל מע"ר אפי' אם יצא חציב את הרבניו דאמר' דאמר' דאמר' דאמר' דאמר' עובדא דטבאח כו' (סנהדרין כה). אלא דאפי' להחייב עצמו בזמון ח"ע לדין דקי"ל אין אדם מע"ר. וכו' דאפי' ס' מ"ד כתב וז"ל גרסי' בפ' החולין מעשה באחד שבא לפני ר' יהודה ואמר תגייירתי בניי בני עצמי כו' וכו' דאמר' וז"ל למה נאמן על עצמו חלל אדם קרוב חלל עצמו וז"ל דהכא לא בעי לפסול א"ע חלל אדרבה הוא רואה להכשיר ולהתגיייר היעב עכ"ל. ואי הוי ס"ל להמרדכי נאמן לשוי' אנפשיה חתיכה דאיסורא לא היה לו לכתוב הטעם דלא בעי לפסול א"ע. ומיהו גם דברי המרדכי קשים להולמם מאי פירך לר' יהודה מפרש קרוב חלל עצמו הא ר' יהודה ס"ל כר' יוסף דאדם משום עצמו רשע וא"כ בודאי נאמן לפסול א"ע ולשוי' אנפשיה חתיכה דאיסורא. ולכאורה היה נראה מזה לומר דהתוס' ס"ל דבין רבא ובין ר' יוסף וכן ר' יהודה

נאמן מן החורה ואפי' כי משום עצמו רשע ח"ע דאין נאמן להעיד על עצמו. משא"כ הוי מטעמא דמינונה הנה מטעם זה לא צענין עדות כלל דהא מהימן מטעם מינו לאפרושי ממונה אף דפסול לעדות לעצמו. ולרעת הרבה פוסקים אמר' אפי' מינו להוציא עיין כלי מינו. ובהו ל"ל להסביר מ"ס שבט שמעתיא (שמעתיא ו' פ' ו') דלפי מרזי דס"ל דבעלים נאמנים על שלהם אף שלא היה בידו מעולם וגם אחתיו איסורא ח"כ מרזי מקשו התוס' (ביבמות פת. ובגושין ג') ודרש' הרבה נאמנת על הספירה וטבילה דהא אחתיו איסורא. ותפוק ליה מתורת בעלים. וז"ל דבעלים אין להם נאמנות חלל בקיין כספס ולא בשל עצמם עכ"ל. ולכאורה דבר זה אין לו מובן ולפי הכ"ל י"ל בטוב טעם. דהא דבעלים נאמנים ואפי' אין בידם היינו משום עדות. וא"כ אדם קרוב חלל עצמו ואינו יכול להעיד. ואפי' דבאלא אחתיו איסורא נאמן י"ל דהאם נאמן אפי' קרוב כמו דבעי לומר בעדות אשה דנאמן ע"א מידי דהוי אחתיה ספק של חלב ספק של שומן הוא דמהימן. והאם בעדות אשה נאמנת היא בעצמה עליה. אבל אם הבעלים נאמנים אפי' דאחתי איסורא י"ל שאין נאמנים אפי' יס כחן פסול קורבה ולגבי עצמו הוא קרוב משא"כ לגבי ממונו מסיק בסנהדרין (י). דלא הוי קרוב ולכן שפיר מהימן דבעלים מתורת עדות. וא"כ במקום דמשום ע"ר ודאי לא מהימן משום תורת בעלים. ולפי"ה הנה שפיר מוכח סברה הנזכר' דלאפרושי מאיסורא מהימן אפי' לא משום מוכח מההיא דכהן שפיגל במקדש. וא"כ כמ"ל דהוי לאפרושי מאיסורא י"ל דנאמן לפי שטת זו :

(ו) והנה הגאון מוה"ר ש"ס בנו של הנזכר' בספרו שיבת ציון סי' כ"ג הביא דברי הנזכר' ודחה ראיותיו דמכא"נ ביוה"כ"פ אין ראייה דלנאמן חזוניהו בפשטו ובעד דמנלן דפגל במזיד. והנה לפי המבואר למעלה מח' הרשב"א והר"ן דלא מהימן לשוי' נפשיה פושע. א"ס הוכחת הטב"ל דאפי' אי לא הוי מויד מ"מ צודאי קשה לומר דכ"ע שפיגל ביוה"כ לא הוי אפי' פושע. וגם דחייחו הראשונה יס ליישב דר' יוסי דאמר שם מה אעשה שהחורה החמיניתו ומפרש שם מהר"ב שפגל ביוה"כ. ע"כ לא ניתא ליה לומר דחזוניהו ליה בפשט. ומוכח שפיר דמהימן לאפרושי מאיסורא אף דמשום עצמו רשע. וא"כ קמה גם נלצה ראיות הטב"ל. ובעל שיבת ציון הביא ראיה חתרה לדברי הגאון טב"ל והוא מנדרים (א). מוכח הגמ' דמתני' דחני בראשונה ה' אומרים אשה שזוהרת עמאלה חזי לך וילאח וטעלה כתובתה דמתני' מיייר באשת כהן שאומרת נאמנתי דלי בזה"ו וכשאומרת שנעלה בדרגון. ומי אית לה כתובה. ואחתי לא הוכיח בגמ' בפסוק דלי מיייר שאומרת שזונה בדרגון מו מהימנא והא ח"ל מע"ר עכ"ל ומוכח מזה דכ"ס לאפרושי מאיסורא נאמנת לשוי' נפשיה רשעא היינו להליל את בעלה מאיסור. ולעג"ד הקלושה יס ליישב שני הוכחות אלו ביישוב אחד. דהנה ביבמות (כה). איחא במתני' ר' יהודה אומר הרבניו לא תנשא אשתו כו' וגרסי' בגמ' אומר ר' מנשה גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה גזלן דאורייתא פסול לעדות אשה יומא ר' מנשה דאמר כר' יהודה אומר לך ר' מנשה חלל דאמר' אפי' לרבנן וטעמא דרבנן הכא כדברא דאמר רבא אדם קרוב חלל עצמו ואין אדם משום עצמו רשע. הרי מוכח משום דר' יהודה ל"ל דרבה חלל דאדם משום עצמו רשע ומהמינין לו על אחת מעשה רק היכא דבעי עדות הוא פסול לעדות. אבל על הנועשה נאמן וא"כ מותר דרבה תנאי היא והסתא שפיר י"ל דר' יוסי דס"ל דפיגל במקדש אף דלא חזונו בפשט הוי פגול ומשום עצמו רשע אפי' כר' יהודה ויבין דפליגי דר' יהודה וס"ל דא"ל מע"ר ס"ל כדחייית הגמ' דחזונו בפשט חלל היכא דלא חזונו לא מהימן משום דא"ל מע"ר. ובהו מיישב גמי הוכחת השיבת ציון דהאם בגמ' דנדרים (פז). מוקי מתני' כר' יוסי ור' יוסי הא דאמרן דס"ל כר' יהודה דאמר' חלל לפי מרזי דקי"ל כרבנן ח"ל מע"ר. ולא מוכח מידי מסוגיא דנדרים :

(ז) אך

עדיין חזי לריך לפרש שיחתי דלכאורה גם האם גבי פגול גמי עדות הוי לעשות הקרבן פגול ואין מהמינין

יחודה ורבין דפניו בפלוגתיהו"ס ל' דהא קרוב אלל עלמו ואין משום עלמו רשע וכן נראה ג"כ ברור ממ"ס החומ' ביבמות (כה): ד"ה לימא ר' יוסף דלמא כר' יהודה ומיהו י"ל דהאם לאו מטעם עדות נאמן דהא קרוב אלל עלמו כו'. וכן מוכח מדברי הרמ"ם בהפסוק דהחולץ במעשה דגר שבה לפני ר' יהודה שכתב דאין נאמן לפסול בת ישראל שבה עליה משום דה"ל מע"ל אלל לאוסרה עליו משום דשו' אנפשיה חתיכה דאוסרה. הכי דפי' גם לר' יהודה דס"ל כר' יוסף דה"ל מע"ל. והפלוגתא שבין רבא ור' יוסף וכן בין לר' יהודה ורבין הוא בפלגין דיבורא. ואמח הדוקא מאד לומר כן דלא מוכר בסנהדרין (ט): בדברי רבא פלגין דיבורא אלל חסר קרוב אלל עלמו כו'. ולפי ה"ל דלא פלגין כלל בהא דהא קרוב אלל עלמו אלל בפלגין דיבוריה ח"כ יהיה עיקר הסבר מן הספר. מ"מ משמעות דברי החומ' ור"א ש מוכחוס כן. אמנם מדברי החומ' במכות (ב). ד"ה נועדן חנו בלוי פלוג' פלוג' גלות) ח"ל לומר כן שהקשו איך יכולים להייבבו גלות והא יכול לומר מויד הייתי כדלמא נבי אכלת חלב במליעא (ג) ולכאורה לפנ"ס החומ' שם לק"מ דהחומ' הקשו שם איך נאמן לומר מויד הייתי הא ח"ל מע"ל ויתרו דעשה חש' ור"א להביא חולין לעזרה וזה לא שייך בהא נבי רוחא. אלל ע"כ י"ל דהאם כתבו החומ' אליבא דרבי דק"ל במוהי דאין חסר מע"ל ובמכות הקשו החומ' ממתני' עכ"פ אליבא דר' יוסף דס"ל דהא משום עלמו רשע. שוב עיינינו בחומים בכללי מינו ס"ק ק"ד שהביא בשם מהרש"ל שמהם על החומ' דמכות כנ"ל ויתרונו של החומים הוא כנ"ל ור"ל פלגין. אי מע"ל או לא :

(א) אבן י' ליישב דברי החומ' דמכות כנ"ל בישוב הנון דהנה במכות (ז) ח"ל בשננה פרט למויד כו' ופריך מויד פשיטא בר קטל הוא אמר רבא פרט לאומר מויד ופריך אומר מויד חסם הוא ופריך וסאך הוא קורטו מויד ומשני רבא שאני אומר אומר מויד קרוב למויד. וא"כ מויד דברייחא היינו אומר מויד והחומ' שם בד"ה אלל הקשו והא נבי חלב ושבת דחביב בשמיים שנהגו והיינו בחיטין ששבה לבין העכו"ם. ור"א דשאני הכא דכתיב בשננה יתירה למעוטי אומר מויד. והסתחא מיושב ספיר כנ"ל דהא שפאקא החומ' נבי גלות והא יכול לומר מויד הייתי י"ל דהיינו אומר מויד דהא מויד דפטור דקתני בדברייחא. ובבבא מליעא חש' שם אכלת דעשה תשובה דהאם ח"ל לומר דמויד הייתי היינו אומר מויד דהא אומר מויד בחלב חייב כמ"ס החומ' שוב עיינינו שזה מחלוקת מהרש"ל והרש"ל כפי' דברי החומ' ביבמות (כה): דהרש"ל מתקן שם מהחומ' מלות דהא חסר קרוב אלל עלמו והיינו משום דס"ל לדעת החומ' דמחלוקת אבן ורבא הוא רק בזה אי אמרי' חסר קרוב ח"ע ואין משום עלמו רשע או דלא אמרי' הכי ומשום עלמו רשע והמהרש"ל ס"ל בדעת החומ' דמחלוקת אבן ורבא הוא בפלגין דיבורא אלל בזה כ"ע מויד דאין חסר משום עלמו רשע משום דהא קרוב אלל עלמו. וגרים שם בחומ' מלות אלו דהא חסר קרוב אלל עלמו :

(יא) והנה לשיטת המהרש"ל דכ"ע מויד דה"ל מע"ל קשה ביותר אמאי נאמן לר"י לפסול ח"ע משום דשו' אנפשיה חתיכה דאוסרה כיון דה"ל מע"ל חפי' לפסול את עלמו אינו יכול ובקשיות המדבריו. אך מיהו לשיטת המהרש"ל י' ליישב מה שהוקשה לנו מתחום' כתובות דהא נאמנת לומר עממה אני כך בהפסוק דהדריש משום דשו' אנפשיה חתיכה דאוסרה ולא ה' מתיריה לוחה משום אירכוסו או מירכסו גלות כמ"ס בביית לין לדחות ר"חית הגו'. מסוטם ואלו לא שותות האומרת עממה אני כך דיון שקנה לה ונסתרה ועברה על איסור יחוד כבר היא רשעה על היחוד שנהייתה ע"פ האיסור הזה אשר קנה לה בעלה והיא רגלים שובא שזתה חסר' דמשמע מדברי ר"ס דברי לירוף ש' הטעמים שבה הוא רשעה וגם דליתיה רגלים לדבר דקנה לה. מ"מ י"ל דמשום טעם זה דעברה לאיסור יחוד לחוד נאמנת לשו' אנפשיה חתיכה דאוסרה. והיינו עפ"י מ"ס הרשב"א בחי' אהבא דתכן שפוגל במויד או פושע ח"ל דחוקה

מוחזה וזכר ולאו כל כמיהה להעיד על עלמו שפסע או שקנה כו' וה"ל באשה שאמרה עממה אני ברין דאם לא ידעו' שנהייתה עמו אלל עפ"י דיבורה ח"ל ח"ל לומר עממה אני לפי מאי דק"ל ח"ל מע"ל ומתני' דגדרים ר' וסי' הוא כנ"ל דמשום ע"ר ולכן אם אמרה עממה אני חפי' ברין היתה נאמנת כדמוכח בנמ' כמ"ס השיבת לין. אבל בהפסוק דהדריש דיענין שנהייתה ועברה על איסור יחוד ח"ל אחרת חוקה שלה ושוב נאמנת לשו' נפשה רשיעה. וה"ט שכתבו החומ' בכתובות דשו' אנפשיה חתיכה. עוד נ"ל שם ליישב גם לפי שיטת מהרש"ל דבכל גווני נאמן לשו' אנפשיה חתיכה דאוסרה כמ"ס החומ' כנ"ל נבי חלב דנאמן לומר מויד דעשה תשובה ור"ל י"ל דעשה תשובה וכן דעת השולל שם בנב"י :

(יב) עכ"פ איך שהיה אם נאמן לשו' אנפשיה חתיכה דאוסרה רק לר' יהודה ור"י. או דנאמן לכ"ע לשו' אנפשיה חתיכה דאוסרה שזה תלוי בפי' הרש"ל ור"א דברי החומ' דיבמות ה"ל מ"מ מוכח מדברי החומ' דחולץ דעכ"פ לאסור לאחרים ח"ל חף דהוי לאסורא מאיסורא כמו בנדר שם דא"ל לפסול בת כהן חף דנאמן לאוסרה על עלמו. וזה נכון וברור כנ"ל. וא"כ כנ"ל פשיטא שא"ל לעשות עלמו פושע לאסור את שותות השני' לאחרים. ואפי' האמתלא לא מוכי' כמו שמבאר למעלה אות ב' :

(יג) וא"כ לפי"ז יקשה בהפסוק דמות יחוד שקיבל האמתלא של המסרת. ואולי י' להלן בעדו משום דהאם הוי איסור דרבין וי"ס. וכבר הבטנו בשם דבריו יוסף דהא הוא עבר בשב ואל תעשה באיסור דרבין לא הוי רשע כלל. וי"ל דלא הוי רשע אפי' לענין זה דה"ל מע"ל. ולכן קבל האמתלא. אבל כנ"ל דהוי איסור נבלה דאורייתא אין ר' בנימין נאמן כלל ואפי' באמתלא להשיב עלמו רשע שראה אכלת נבלות ושחק את מימה ואיך ר' בנימין חזיקת כשרות שלו. וא"כ לקלקל השו"ב במיד :

(יד) והנה בידין הכתוב כבד חסד כח"ל בענין הלכה זו בדברים ישרים עוד שמענו לא הית' לולתו מקום להתגדר בו. מ"מ נ"ל בזה כנ"ל חזק חידושי דברים. הנה ר' בנימין אמר שבדק כל הסכמים ומלאן שם פנומים כמניה. ומלאן זה לכאורה משמע שם מלאים פנומים מן הקלה אל הקלה ומ"מ כיון שלא פירש כן בהדיא ד"ל דמלא בזה חזק פנומים אבל מ"מ אפשר דאפי' כך דבריו היה חלק בסכמים או לכל הפחות בסכין אחד שלא היה פנום. וא"כ לפי המבואר בשו"ע סי' י"ח סעיף א' ב"ש שם ס"ק ט"ו בדדועבד כשר הכשר חף שלא כדך מטיילת על הפנומה. ובשעת הדחק מבוחר בשו"ע דשרי לשחוט לכתחלה ע"י כריכת מטיילת על הפנומה. ואף שהשו"ב אמר בהכחשתו את דברי ר' בנימין שהסכין ששחט בו יודע הוא שהיה כשר דמשמע מזה שהיה כשר לנמרי בלא שום פנומה. מ"מ בכנון זה מתרעין דיבורים. ואמרי' שנוהו שמקום הסכין ששחט בו היה כשר חף שהיה בהסכין חזק פנומים מ"מ נאמר בו מקום חלק בשעור הראוי לשחוט בו :

(טו) אך הנה י' בזה מקום עיון אי מתרעין דיבוריה והנה בהא דכריתות (וא) שנים אומרים אלל והוא אומר לא אכלתי ואמרו לו חכמים לר"מ ומה אם ידעו לומר מויד הייתי כו' וסקל וטרי שם בנמ' אי טעמייהו דרבין משום דלמרי' מינו דא' בעי אחר מויד הייתי והקשו בחומ' ואלו הוי מינו במקום עדים ויתרו דפי' מינו דהכא היינו דמתרעין דיבוריה דהא דלמא לא אכלתי בנותנו שלא אלל בשוגג אלל במויד. הכי דמתרעין דיבוריה חפי' דלא במשמעות דבריו. דמשמעות לא אלל היינו שלא אלל כלל ואריכין חט לפרש בלא חול שוגג אלל באמת אלל במיד דב"ב (לא). כתבו הרומ' ד"ה מה י' לסקר במקום עדים לא אמרי' הינוא לרשב"א אמאי הוי במקום עדים יומא של אבותיו ה' יום אחד ונאמר שקחו מאבותיו דהא טענין לירש כו' ואומר ר"י דשל אבותיו משמע שהיה משעל לא אבותי ח"כ

בנימין לפסולו משמיטה שוב גם על הבשר יש לדון בהיתר מכח שנתקבל עדות ר"ב שלא בפני הש"ב וכמ"ס בחש"י ר' בללל אשכנזי שם דאע"פ דלענין איסורין מקבלים עדות שלא בפני בע"ד מ"מ אי פתוך בהדי' דררא דמונח לא מהני הקבלת עדות שלא בפני בע"ד חפ"י לענין האיסור :

(יח) שוב עיינתי בסוף דבריו שכתב דש"ב ח"ל לכל דיני עדות משום דבכל הדברים האמורים עדות גמורה לא יועיל אומדנא. וגם מודגמין קרובים כמבואר בס"י קי"ו. באמת לא מלאחי יסוף קרובים נאמנים לפסול את הש"ב. ומה שפשוט מהא דקרובים נאמנים. וכן אומדנא דמוכח דל"כ לא בעינן כל דיני עדות. תמיהא לי מה ישנה בפלוגתא דר"ט ור"ע בסוף יבמות אי בודקין עדי נשים בהדי'ם. והלא קרובים ופסולין כשרים להעיד ועב"ס מוסח לפי תומנו דלא היו רק אומדנא. ואח"כ ס"ל לר"ט בודקין. אלא לא דלי דיני עדות לאו בחדא מחתא מחחיבה :

(יט) ובענין אשר חזר ואמר שכתבי שהיה עמדי סבין אחר. והנה כת"ר אמתלא של הש"ב. ופילפול שם בסוגיא דמלע"א (ו). הנה צעברי על דברים אלו עמדותי משתומם כי הפלפול הוא שמה הוא מכל אשר פלפל בחש"י בדברים ישרים וברורים. וכאן אחז דרך הדדוש. ובא לו אין הדברים האלו נאמרים מוכח כל יתר הפלפול. ובאמת לא דמי כלל דהתם בסוגיא הוא אומר היקר האמת ולכן פירש' מס' שבעה וכן בדיון הט"ו דהנשבע מכיון להגיד האמת. משא"כ ב"ד דאין האמירה פועלת כלום לא איסור ולא היתר והמעשה היא הפועלת ולא האמירה. אחתהא. ואשר הביא מנ"ך סי' ל"ד ס"ק ח'. הנה באמת ג"ל אינו מוצא הדין שאנו עוסקין בו. דהתם עכ"פ ה' שבעה להבא ובג"ד ליכא שום איסור באמירתו את אומר כך או כך. ובאמת היו בכלל מלאכי דלא רמיא עליה דלינש כו' האם מחויב לזכור באיזה מקום לקח הסבין או מהתקנה או מההס' שצבגדו וכיון שהוא יודע וזכר ששטח בסבין כשר שוב אין לר"ך לזכור ודמיא להא דאמר' בכל מקום (ב"ב) לג. ובשביעיות לר' מאי: מנ"ך) כל מלאח דלא רמיא עליה דלינש לאו ארעתיא ועיין ג"כ רש"י סנהדרין (ט: ד"ה צדיקות ו') הכתשה צדיקות לאו הכתשה היא דלא רמיא סהדי ארעתיא למבדק כולי האי עכ"ל ובד"מ ק"ל עדות המכחות זו אח זו צדיקות כשרה כמבואר בש"ס סנהדרין (ז: ד"ה איסורין לא עדין מד"מ כדמשמע בסוף יבמות (קכב) ברש"י ור"ה כתיב נפשות דמי דבא על אשת איש בחנק. משמע דלי לאו דבמיתה היו כד"מ והיינו ע"כ בטעם שכתב רש"י דלא רמיא עליה דלינש ולא ארעתיא ועיין עוד סמ"ע (סי' י"א ס"ק ח') :

(כ) סוף דבר כי עדות ר' בנימין אינה כלום לפי דעתו מכל הטעמים הנאמרים למעלה. ואשר כתב כת"ר מלך הקבלת ד"ח (מה שהגיד בשמי להקל איט אמת) יש להמליץ בעד הש"ב שמלך שחשב את כת"ר לשגויו. וגם שהקבלת ד"ח היה כפני' ע"כ חשב שאינו מן הדין. ועיין חוס' ב"מ (פג: ד"ה כי האי גוונא ב') דאם ע"כ כפיה טוחבין וטוחמים לו. ואין זה בכלל העצה דבעלמא היה מחוייב מדוי כמ"ס בשמ"ע (סי' י"ד ס"ק כ"ג) ולכן לא מזהר בהם. ומ"מ התקנות אשר חקן על הש"ב ישרות וברורות ואני מסכים עליהם. ואכתוב אותם על כתב מיוחד בחיבור קאת ומה שלקח מותר הדמי שחשבו צוה לר"ך אי עוד לחקור מהש"ב. ואז נראה אם מחוייב בזה :

תשובה ד

מעשה חירע צהלה אחת עש ש"ב אחד אשר היה גריל בשתיים י"ס שמה סיכור ומוגז קלות ראש עם הקצבים וכאשר נשמע הדבר לפני המורה והדיינים שבשיר. ובידו אוחז וקבל

ח"כ משמע דלא מתרעין לדיבוריה היכא דמשמעוד דבריו לא היו כן. והנה רחמי' בס' שורש יוסף על דיני ממו שורש ב' ענף ג' שהביא קושא' זו ותיקן דהתם בב"ב לא מתרעין לדיבוריה משום דאם איחא דהיי הוא אמאי לא טעין בהדי' משא"כ התם גבי חלל חלב שאינו חומר ברטון שאכל במיד דלא משוי אינש נפשיה רשיעה כדאמר' בדקדוקין (ג) וא"כ ב"ד בודאי אינו אומר ברטון ששטח במקום הכשר בסבין או ע"י מטעיה. וכת"ר נמי כתבו התוס' בנחוצות (ט) סוף ד"ה ואבע"ה שהקשה דאכת' בא"י שקדשה חב' פחותה מבת ג' שנים נמי ליכא ס"ס ספק מוכח ע"ן ספק באונס וכחבו וי"ל דאם איחא דמוכח ע"ן היא הויה טוענת דאין גנאי בכך כמו בציאת אונס מוחל טענה אין להסתפק בכך. הרי דמסקינן באונס משום דבושה לטעון כך חלל במ"ע דלוי' בושה לא מוסקינן. וא"כ ב"ד דהיי דיש לספק שמה שחט במקום הכשר שבסבין. ואינו טוען דבר זה ברטון כמובן :

(מז) עוד יש לך היתר בג"ד לעד"ה עפ"י דברי הראש"ח הובא בכללי מינו דאף דק"ל דלא אמר' מינו במקום עדים מ"מ אם שני יחיד עדים מבחישות זא"ו והבע"ד יש לו מינו נאמן. והנה האחרונים הקשו על הראש"ח מודברי התוס' (ב"ב ד"ה רבא) שהקשו שם בחס"י דיהי' האחרונים נאמנים במינו בדי' פסלו וקמחי' בגלגולתא. ותי' שני תירושים ח' דמינו בשנים לא אמר' דמה שירלה לטעון זה לא יטעון זה. ועוד נראה דקת' דמי' האי מינו למינו במקום עדים שהרי יש עדים כנגד האי מינו להכחיש ואע"פ שיש כמו כן עדים עם המינו אין בכך כלום דלא עדיף מינו מעדים שאם ה' עדים מסייעים אלו לא היה להם כח להכחיש את אלו דהא חרי כמאה וכש"כ מאה עכ"ל התוס' והנה שלמא לת' הראשון דין הראש"ח ח"ש דכל זה שייך אם העדים יש להם מינו איז לא אמר' מינו כיון דהיי מינו בשנים משא"כ אם הבעל דין יש לו מינו שפיר אמר' אכל לפי ח' השני מה לי אם המינו הוא לעדים או לבע"ד עכ"פ אין המינו עדיף מעדים ואלי' יש עוד שני עדים לא מועיל כלום דחרי כמאה וכו' לא מהני המינו. ותיקן דהראש"ח כתב סברתו כפי סברת התוס' הראשונה שהיא נראה לו עיקר והשווה יוסף הביא ראייה להראש"ח דהתוס' בנחוצות (ח: לא הבנא רק תירושים הראשון אמתא דהוא עיקר. וי"ל דהיכא דעד אחד מוכחש לעד אחד כ"ע מודים ששם יש מינו לאי' מהם דנאמן. דסברת התוס' הראשונה ודאי ליחא דהיי מינו בח' ואפי' סברת התוס' השניה ליחא ג"כ בג"ד דמנח ק"ו דמינו לא עדיף מעדים ליכא למדמי הבה המינו. דע"כ לא אמר' האי ק"ו אלא לענין שני יחיד עדים דלא ח"ה שני עדים אחרים לסייע אחד מהני לא היה מהני וק"ו למינו משא"כ בהכתשה ע"א אלו ה' באמת עוד עד אחד לסייע פשיטא דמהני נגד עד אחד וא"כ בטל הק"ו ה"ל. ויש לומר שפיר דגם מינו מהני : וא"כ בג"ד דע"פ ה' להשוות מינו לומר ששטח בסבין אחר וא"כ מהני נגד עדותו של ר' בנימין :

(יז) עוד נראה לנדר בזה מטעם דעדות ר' בנימין היה שלא בפני בע"ד. האומנם כי כת"ר מזהר בזה. וכתב שאין לומר בזה שהעיד שלא בפני בע"ד דבאיסורין קיימין ולא בעי עדות בפניו דהא קרובים כשרים לעדות ח"ל ללמוד זה מהקשה אלא הדבר מפורש בחש"י ר' בללל אשכנזי (סי' ה') שהביא כן מודכ"ז. וטעמא דמלחא כיון דהיי לאפדושי מאיסורא כ"ע צעני הדין וניחא יעיי"ש אומנם י"ל לפי מאי דבעי מע"ל להעביר את הש"ב עכ"פ על איזה זמן עד שיקבל דברי חברות. שוב הנה נגעט בזה בפנה אחרת והוא בענין פיסול עדים אי בעי דוקא בפניהם או לא כי מה שפסלו לזמן משמיטה הרי הוא פסול מעדות דח"י לא גרע משאר עדות. והנה חף שהריב"ש הובא בב"י חו"מ סי' ל"ח ס"ל דגם לפסול עדים מקבלים שלא בפניהם. מ"מ הטוב"ה האריך להביא ראייתו כנגדו (סי' ע"ב) והביא דברי הכנה"ג דכל המפרשים מולקין על הריב"ש. והאריך דלא ליתיי אינש דלאו דסמוכא ויסמוך על הריב"ש וכתב שגם הריב"ש לא סמוך ע"י אלא שכתבו לספי' בעלמא ע"ש כל זה בעז"ר. ומשנהא אי אומר כיון דלעת' כת"ר מהני עדות ר'

וקבל עליו בלוי'ם למועט מלשכות יו"ש וגם קבל עליו שארי זביות וזה מוסה הא"ש. בפנינו ב"ד ח"מ ועל דעתנו קבל עליו פלוני שו"ב בלוי'ם ובלוי'ם וה"ל שלל לשתיו יו"ש כ"ל בשבחות יו"ש וגם אז רק מעט בכדי שלא לבוא לידי שבחות ובימי החול לא הותר לו רק מעט וקודם אכילת קביעות שפודה דוקא או יורה נגדך לו לרשעה ע"פ לוי' הרופא וגם שלא לשחוט שום דבר העשון שחיטה בלא לעטיל החומר והרעבים ואם יעבור ע"ז ויהי נכשל בשבחות או בהעלמה או דיו כעובר על שבועה ומ"מ כ"ל ורשות ביד הרבנים לפרסם קלוגו ברבים. גם שלא להתחבר עם הקצינים להרבות עממם בשמה יתירה ולאכול וישחוט עממם ולהתנגב עממם בק"ר גם שלא לנקוט ולגטור להקצינים שדבריו עליו סרה לפני הרבנים דפ"ק כל הג"ל קיבל עליו פלוני שו"ב הג"ל בחומה הג"ל ולרדוף בצה"ל יום ב' ח' מרחשון תרל"ב לפ"ק נאום פלוני המורה ונאום פלוני הדיין ונאום פלוני הדיין. והנה אחרי עזבו חיה זמן מזה השו"ב לקבלו ור"ל רבני הקהלה להעבירו אך אנשים בעלי זרוע עמדו לנגדם ועשו שחין בלוי'ם שיעזבוהו רבני העיר אפי' על חיה זמן כ"ל ששלחו אותו אל רב אחר שמוחק בשיטתם לגדול והוא יצא את דיו. ואף שהמורה היטב מרה לו ע"ז בכל זאת הסכים לזה מפני המחלוקת. והנה"ג השיב שהוכיח את השו"ב ושיקבל עליו שיהיה עוד וגם שחין אותו בצדיקת הסבין וממלא סבינו ופה ע"כ אין חשש לאכול משחיטת השו"ב. ואם אמנם כי לא יסרה תשוב הגדול בעיני המורים בכל זאת לא התייבזו כנגדו מפני המחלוקת. ועבר חיה זמן כמו שנה ויותר שלא שם השו"ב בפריסה אך לח"כ חזר השו"ב לסורו. ויטן אשר המורים סבלו יסורים רבים בסביבת המחלוקת ע"ד השו"ב ע"כ רפו ידי המורים ולא קמו בו בהש"ב. והוא צפחוהו דבק במעשיו הרעים בשתיים מרובה בכדי שיהיו הוללות ולילנות וקלות וקלות הראש עם הקצינים עד אשר נחפרסם קלוגו ברבים לאחר זמן רב שהשחבר ביו"ש והלך לבתי בע"ב וקצינים ובה קלות ראש עם נשותיהם. והלך בשבחותו לבית המשפחה ואכל ושתה עם הקצינים בהוללות וילנות מרובה. עד כי היה לבדו בעיני כל בני העיר. וחללו את הרבנים להוציא לאור משפטו כי אין הפלס לאכול משחיטת שו"ב כזה וגם מאדם הוא בעיניהם :

(א) והנה מה שיש לבארה לגדל בזכות השו"ב ח' חולי י"ל שחין שכתב בזוהר הא"ש שפ"ד רבני העיר קבל עליו הא"ש ח"כ אשר שאלו בני העיר את השו"ב להסד"ק בהסכם המורים ח"כ עוצו הרבנים את דבר העיר ומהסו אותו בדי הרה"ק הג"ל וממילא שפלטו גם הא"ש ב' י"ל שהשו"ב בעלמו שהרגיש אשר הרבנים נעשו כפי מומתו ושלחוהו להרב קה' הג"ל ח"כ אין לו חלק בדברי הרה"ק הג"ל וממילא שנתבטלו כל הנדרים והא"ש ח"כ אשר נעמד בעדו רבני העיר. ואחרי אשר הרה"ק לא נטל עליו לא ח"ש ולא ח' ע"כ אינו רק בלא יחל דברי הרב ותו לא מודי ואין כאן לא שבועה ולא ח' חלל יש כאן מחילה וביטול הא"ש והורה היתר לעלמו ביו"ש של שמחת תורה שכל העולם שמחים. וגם ח' חולי י"ל חיה אורחות היתר בזה שכתב בלוי'ם סתם נכתב לעולם. וחלוי י"ל כחם רק לשלשם יום כמו בזמירות :

(ב) ולבאר כל הג"ל הנ"ל יריכום חזו לדון תחלה אם יש כח ביד הרבנים ליכנס בעלמם לבעל הא"ש ח"כ חלל ח"כ יסעלו בהנהגה רבני'ם שו"ב ע"ד (ס' רכ"ח) גבי נדרים וחרמים שמשמין הקבל (סעיף כ"ח) שאם היתה ההסכמה מדר לבדים או סייג לתורה ולדבר מלוא חיים יכולים להיתר וכן בגדר של שחוק והנה שורש הדברים הוא מתשו' הרשב"א הובא בב"י שו"ל על קבל שבועותיו והתירוהו שלא לשחוק בקבוצה והנה"ג ראו להתיר שאפי' כולם מסכימים להתיר אינם יכולים להתיר לפי שדבר זה מעלמו חסור ועוד מוסף עליו חיסור הסכמה והתירם והא"ך יכול להתיר הנע את עלמך סלק את התירם כמו שאינו הא"ך יסכימו רבים להתיר את האסור כל מי שמסכים להתיר זה כמו שמסכים להתיר עברה אחת בשיטתם וכל שהי' התסמינים

רבים תהיה אותה ההסכמה רבת הטעם והמאומה עכ"ל הזהב ויש להבין טעם דבריו דנהיג דלחמך חסור בל"ה זה אין יכולים להתיר מ"מ מה שהסיפו חיסור מעטם מדר אמאי אין יכולים לסלק ההסכמה וישאר בלוי'ם כמו שהיה קודם ההסכמה. ונראה שבתר הרשב"א ע"כ כי אחר שמסכימים להסד"ק חסור שבועה בדבר שכתב נאמר ח"כ היינו מושגים שחוששין שבלא ההסכמה הג"ל יוצלו בהחיסור וה"ל כשמתירין ההסכמה חסור שבועה הרי זה כאלו ביום להתיר לגדול בלוי'ם ח"ל ואין יכולים להתיר משום לפני עור לא תתן מכשול והנה הש"ל כתב בס' ח' מה"ל שחיטה (סעיף ז') השו"ב ראויו שלא ישתכר בשום זמן כו' וכחך עוד (סעיף י"ד) ח"ל ואם חלל להשתכר ח"כ שחין מניע כו' יד להעבירו עד שיקבל עליו חרמות ועונשים שלא ישתכר כו'. ח"כ מניין שהטילו רבני העיר ח"כ וחרם ע"כ ראו שהוא חלל וממלא בזה ח"כ הרי זה דומה לגדל שלא לשחוק שחין יכולים להתיר שכל ידי זה יבוא לידי ממשול ויש בזה משום לפני עור כו' כנ"ל :

(ג) אך הנה מובאר עוד בשו"ע דין נדר דשחוק (ס' רכ"ח) סעיף ט"ו) אין מתירין נדר של דבר חיסור אפי' חזי חלל חיסור דרבנן כגון לשחוק ולא התירו נדר של שחוק יש מתירין ויש חוסרין והרמ"א הגיה ע"ז ואם יש מכשול בגדר זה כגון שיש לחוש שיעבור בלא התירה מתירין לו להתחלה. וח"כ אם בטלו הרבנים הא"ש יש כאן מהנהגת הפוסקים כמובאר בשו"ע ח"כ שלכתחלה לא היה כגון להתיר. ואפשר שראו הרבנים שהוא עובר על הא"ש וח"כ יש מכשול והיה שרי לכתחלה לבעל הא"ש. וגם שמבאר עוד בשו"ע בשם מוה"ר"ם מ"ן דכל זה דוקא במשחק בקבוצה שאין לו חומות אחרות חלל הוא והוא פסול לעדות מחמת כן חלל חרם שחין חומותו בכך ולפעמים הוא שחוק יכולים להתיר הרי ח"כ דרמיו ודלוי שלא לשחוק בקבוצה כלל שהוא חזק גול מ"מ יכולים להתיר השבועה ע"ז ורק בחומתו בכך שהוא פסול לעדות אין יכולים להתיר וח"כ בג"ד שהוא רק ראויו שלא ישתכר חלל מ"מ אין בו חיסור ממש י"ל שפיר דיוכלים להתיר השבועה. מיהו י"ל דל"ל לא גרע מנדר של שחוק. דהנהגה לבחורה משמע דהדין הזה הוא פסול בסעיף ט"ו וסעיף כ"ח ולאחר לורך חזר ונשנה אך הנה בלמות בסעיף ט"ו מייירי ביחוד שגדר בעלמו והתם בסעיף כ"ח מייירי בהסכמות וחרמי ליבור וכן הובא בב"י בזה ב' חסו' הרשב"א בגדר שלא לשחוק בקבוצה אחת בגדרי עלמו ותשו' הב' בגדרי ליבור חלל שיש קלת חלוך בדמים דרבין נדר על עלמו שסבסעיף ט"ו הביא תחלה הלשון אין מתירין ובדיעבד הביא שני דעות אם הותר הנדר. ובסעיף כ"ח גבי נדרי ליבור כתב בג"ד זה אין יכולים להתיר דמשמע אפי' בדיעבד וגם תחלה הלשון דין זה יש בו שני דברים הסעיפים חללה לבסעיף ט"ו כתב אין מתירין נדר של דבר חיסור כו' כגון לשחוק כו' משמע דמייירי בדבר שהוא כבד חסור מתקנת חז"ל כגון משחק בקבוצה ובסעיף כ"ח כתב אם היתה ההסכמה כו' סייג לתורה ולדבר מלוא כו' וכן בגדר של שחוק משמע דתחלה מייירי בענין אחר ולא כגון נדר של שחוק דסייג לתורה ולדבר מלוא יכול להיות אפי' בדיה נגזר. ולכן י"ל דסעיף זה כולל שני דברים והדין האחד הוא לקוח מדברי הרמב"ם (בהל' ממרים פ"ב הל' ג') שו"ל שם חלל בדברים שראו ב"ד לגזור ולאחר ולעשות סייג אם פטו חיסורין בכל ישראל אין ב"ד אחר גדול יכול לעקור ולהחין אפי' גדול מן ההלכות עכ"ל ובתוס' גיטין (ל:) מובאר דבית דין דלא נגזרה תחלה הנגזרה כ"ל על מקום אחד היו חללו פשטה בכל ישראל אם פשטה בלוחות מקום שנגזרה בו הנגזרה רק דהתוס' לשי' ס"ל דכלל מילי יכול ב"ד גדול לבעל דברי ב"ד חבירו וזאת ב"ד דבר מפני שגמרו להם נגזרות שגמרו עכ"ל משמע מיהא התוס' דגזרה שנגזרה לכל ישראל נגזרה שנגזרה על מקום אחד שווים הם ואם פשטה הנגזרה על מקום שנגזרה היו כנפשתה בכל ישראל וממילא דהרמב"ם היכא דהיו נדר וסייג לתורה דאין ב"ד יכול להתיר אפי' גדול וזה הטעם ב"ד דבר. הוא הדין ג"כ בנגזרה שנגזרה על מקום אחד אם היא לסייג ונדר של תורה אין שום יבול לבעל אפי' גדול

ביום הגדול. ח"כ הרי דלף בדבר שיש בו סייג וגדר לדברי תורה וס"ל להירושלמי דלפטר לשל על גדרו. וי"ל לפי מה שפי' מפרשי הירושלמי דמיייר בד' בשבת דבד פליגי ב"ס וב"ה בפ"ק והם נהגו להחמיר כב"ס. ועפ"י י"ל דהא דגדר שהוא לסייג וגדר לתורה ח"ן מתירים אותו היינו בחוקן שיהיה להמיר לפי הזמן והמקום לגזור חיסור בדבר המותר שלא יבוא ע"י שיהיה יותר בדבר זה המותר לדי חיסור. ובזה שייך שאם מתיר הגדר הוי בלפני עור לא חתן מכשול. משא"כ שייך שאם ביום הגדול שבו מחלקו ב"ס וב"ה דל"כ שייך בזה גדר לחיסור תורה ואסרוהו וב"ה ס"ל דליכא בזה גדר לתורה ושרי לגמרי. ובני מייאסא נהגו לאחוז בחומרת ב"ס וח"כ מכיון דב"ס במקום ב"ה ח"כ משנה קטנין דברי ב"ה דלין בזה גדר לתורה דפי' היתר הפלגה לים לא יבוא מכשול ואין לחוש בזה ושפיר יש להחיר גדר כזה והוי בכלל שאר דברים המותרים והגו בהם חיסור אבל בענין שיש לומר שבמקום וזמן כזה כל ההכמים ה' מודים שראוי לתקן דבר זה לגדר שלא יבוא ליד מכשול. ומה שלא נחקר עד עתה היינו שבזמן הקודם לא היה ליד גדר לה. בכגון זה ודאי שייך בהיתר הגדר חיסור לפני עור ל"ת מכשול. ובגמ' דידן בפסחים מלינו (בפ' מ"ט ג:) עובדא זו בסננין אחר בני ביישן נהבו דלא הוו אוליין מותר לידון במעלי שבחא אחו ביינוהו קמיה דר' יוחנן אמרו ליה אבהתין אפשר לכו אן לא אפשר לן אחו לכו כבר אבהתים עליהן כו' ולא פריך הכי שישאלו על גדרן ולתורה דפליג על הירושלמי ולפי הג"ל ח"כ דהנה בגמ' דידן בשבת (י"ט.) וירושלמי פ"ק דשבת מבוחר דבריייה דמותר לידון שרי לכו"כ בלין חוקן וח"כ בני ביישן שקבלו על עמלן שאלו לילך היינו משום שראו שאללם הקלקול מהו מרובה ובלים ע"י"ל ללול שבת וע"כ גזרו על עמלם לגדור מזה ובכס"ג ח"ן להחיר כנ"ל. אבל עובדא דירושלמי הוי רק שהיו רוצים להחמיר ע"ש חומרת ב"ס ולכן היה אפשר להחיר להם כנ"ל:

(ו) והנה דבר ח"כ ח"כ ס' תנ"י הביא בשם הרמב"ן בפ' מ"ט ע"כ ס' הזנות דמקום שנהגו שבתות מנהג ויודעים ה' הראשונים שאין בו חיסור אלא לעשות סייג למטה הוא שהחמירו על עמלם בזה ח"ן מתירים להם אשכ"י שהם בליס לחזור בהם בענין בני ביישן וכן אמרו בירושלמי וישאל ח"ן מתירין לו שכן הנשבע לקיים את המלה וישאל ח"ן מתירין לו וכן הכ"ז אברהם חומר כו' והביא ג"כ תש' הרשב"א שהובא גם בב"י ס' ר"ד וי"ל מי שנהג חיסור בדבר המותר בגדר אפשר שהוא חומר מן הגדר והשבויה שהגדרים והשבויות נשלחין עליהם ומתירין להם. ואלו מי שנהג חיסור בדברים המותרים כדי לעשות גדר בפני האויסין קבלו על עמלם בחלוסין שאסרתן תורה שאין להם היתר לעולם וכ"כ מהר"ק והריב"ש. והביא עוד דהר"ש פליג אכולהו וס"ל דיש לו התרה בירושלמי דפ' מ"ט הכי חיתא כל דבר שאין ידוע בו שהוא מותר והוא טועה וזהו בו חיסור נשאל ומתירין לו. וכל דבר שידוע בו שהוא מותר וזהו בו חיסור נשאל ואין מתירין לו ופי' הירושלמי לפי שטת הר"ש דנשאל לאו דוקא אלא מתירין ואין מתירין ממילא. אבל ע"י חרטה בכל דבר מותרין והמחבר ביו"ד ס' ר"ד סתם כדעיה זו אלא שכל בשם י"י מי שאומר דעת המומחיים הג"ל ובפי' רכ"ח סעיף כ"ח א' חס היתר גדר לריס או סייג לתורה ח"ן יכולים להחיר וגמשה בזה אחר אחר סבת הריב"ש וזה סותר למ"ש בס' ר"ד והעיקר אללי דהר"ש עכ"ל הפרי"ח בקיצור נמוך. ולפי הג"ל הנה ח"ן כחן שם סתירה בדברי השו"ע דבס' ר"ד מיייר מפלוגתא שבין הרמב"ן והר"ש והיינו שהחמיר ע"ש בדבר המותר לגמרי ולא נתחדש אלא שום חשש למגדר מילתא. משא"כ הדין דסי' רכ"ח בהכמה שהוא סייג לתורה דהיינו כעין י"ח דבר שיש לגזור בהן שפיר אשו דלירייתא ובהחירין איכא בהם משום לפני עור וה"נ ח"כ דבר שהיה מותר בימי התנאים הראשונים רק שעתה בזה"י שיש להם בהן לפי הזמן והמקום והסיכוי לאסור שאין להחיר בשום ענין ואפי' בב"ד גדול משום לפני עור כנ"ל וכו"ע מודים בזה:

גדול מן הראשונים וזהו במלחא דהתירה לגמרי רק שיש בו חשש שאם לא יהיה מותר בחיסור או יבוא להקל בחיסור תורה כמו כל הנהגות דר"ח דבר והנה דבר זה הוא בלד אחר חומר ממשחק בקיבוץ דלף דמשחק בקיבוץ הוא חסור מורבגן והגדר שלא לשחק הוא מותר שלא יעשה חיסור שהוא כבר חסור מדרבגן. מ"מ ח"ן בזה משום מגדר מלחא דלירייתא דלירייתא משא"כ ב"ח דבר וכו"ל אכן דהם סייג וגדר שלא להתפרך בחיסור תורה ואם מתירין הרי זה מותר מכשול לעבור בחיסור תורה ויש בהתרתן ממש משום לפני עור לא חתן מכשול ולכן ח"כ חס החיר לא מוהי דכיון דלמחר רחמנא ל"ת חי עביר לא מוהי. אבל גדר שלא לשחק בקיבוץ דלין בזה אלא חיסור דרבגן. לכן יש פוסקים דאם עבר והחיר מהני כיון דליכא בזה משום לפני עור דלירייתא וזהו מ"ס בשו"ע סעיף כ"ח סייג לתורה כו' דמיייר ח"כ בדבר היתר ממש רק שהוא מגדר מלחא שלא יבוא לעבור בחיסור תורה ובהו ח"ן יכולים להחיר והיינו ח"כ דיעבד משום דיש בזה לפני עור כנ"ל והוא מדברי הרמב"ם הג"ל בהל' ממונים. ומה שסיים השו"ע וכן בגדר של שחק של דגדר של שחק לא דמי לגמרי לדין הראשון דהם יש בו מתחלקת הפוסקים לענין דיעבד. מ"מ כלל המחבר דין זה בסעיף זה אחרי שהוא מבוחר בתש' הרשב"א בענין הסכמות הצר. ופרי"ח הדין סמוך המחבר עמ"ס בסעיף ט"ו:

(ד) מבוחר לפי הג"ל דאפי' חס הגדר והשבויה הוא על גדר היתר לגמרי רק שהוא למגדר מילתא משום חיסור דלירייתא לא גרע ממשחק בקיבוץ ואדרבה דמיייר יותר דאפי' דיעבד לא מהני התרה לפי סתומות השו"ע ומורה בזה חותן השחי דעות המוציא בסעיף ט"ו לענין משחק בקיבוץ דאפי' המתירים שם דיעבד מ"מ הכא מורה ואף דלפי הג"ל אכתי יש בזה מחלוקת החס' והרמב"ם. דלהחוס' ב"ד גדול יכול לבטל בכל דבר חוץ מ"ח דבר ואפי' נעשה לסייג וגדר לחיסור תורה מ"מ השו"ע סתם כדעת הרמב"ם. ואפי' להחוס' י"ל דהיינו דוקא בגזירת הציבור אבל ביחיד ובמו ב"ד גם החס' מורה דדוקא בגזירת ב"ד י"ל דאם באו ח"כ ב"ד הגדול בתכמה ובזמנין ואלו שאין צורך לגדר ההוא ובלא"ה לא יעשו בחיסור תורה שפיר יכולים להחיר. אבל בגדר יחיד שידוע בעמלם שהוא קריב ליעבד בחיסור וגדר עמלם בזהו דבר המותר שלא ליעבד בחיסור תורה פשוטא דלין יכולים להחיר לו משום לפני עור. ונראה דאפי' בהסכמת הציבור לפי דעת החס' שסוברים דב"ד גדול יכול להחיר ח"כ מה שנתקן לסייג וגדר. היינו חס הכ"ז החסותן סוברים שאין צורך לסייג וגדר זה אבל חס הם מודים שח"ן עור לסייג וגדר זה ח"ך יתורו הסייג והגדר הזה ולהביא בני דורס למכשול ודאי לאו כל כמיניהו להחיר גדרן של הראשונים עכ"פ ב"ד שעדיין הוא לריד לסייג וגדר זה שאנו רואין שהסכמות מקלקל לשו"כ והוא רגיל בזה ומועד לגדר ואף שאין זה חיסור ממש מ"מ הוא גדר גדול שלא לעבור בחיסור תורה כ"ע"י הסכמות יכול להיות קלקול בהשו"כ שלו ע"כ שפיר י"ל דכו"ע מודים בזה דח"א להחיר הגדר. וי"ל דבכס"ג לא מוהי להחיר ח"כ כשם לחוש שיעבור בלא התרה דבשלמא בגדר דמשחק י"ל דכיון שזה ח"כ אלא חיסור דרבגן ח"כ מוטב שיעבור חיסור דרבגן משעבור חיסור הגדר דלירייתא. אבל בסייג וגדר לשל תורה ח"כ חס' איכא למיחש שחלול בהשבויה והגדר מ"מ כיון שאינו ע"י הגדר יפרוש במקלת ולא ירבה כ"כ כמו בזולת הגדר ח"ן להחיר לו הגדר כיון דיש לחוש שפי' התרת הגדר יבוא ליד מכשול בחיסור תורה:

(ה) הנה בעיקר הדין גדר משום סייג וגדר שאינו יכול להחיר קשה משוב' הירושלמי בפ' מקום שנהגו דאמרי' שם כי מישא קבלו עליהם שלא לפרוש בים הגדול אחו שאין לרבי אמרו ליה אבותינו נהגו שלא לפרש בים הגדול אלו מה ח"ן אמר לכן מניין שנהגו אבותינו בחיסור אל תשנו מנהג אבותיכם כ"כ. ופריך ואין אדם נשאל על גדרו כו' ומסיק רבי תלמידו דר' יהודה הוי דר' יהודה אמר חסור לפרש

לדבוק הסבין ולרדק לבדוק לו סבין ח"כ ע"כ ז"ל דלחין בזה משום חשוד והיינו ע"כ אפי' בעצירה דקלא מנבלה דלחין בזה משום חשוד מ"מ אם הוא מומר לעצירה בדרך סבין וטחן לו . אי נמי כמ"ס הש"ך בס"י ק"ט ע"ס ס"ק י"ב דחשוד מוצר החומר לדבר הקל היינו דוקא כשנטיהם בדבר מחלל וכיוצא בזה . ובכ"ז ראה מרדכי מומר לעצירה דלא רבי מומר לשניהם אפי' דמילה חמורה בשוגג ובעיני הבריות משח' אלא ודאי מטעם הג"ל דלא היו בעיני ח' . והנה דבין מומר לעצירה כתב בשו"ע דרדק כחומר לח' משארי עבירות משמע דהיינו פלוגתא דהרמב"ם ושאר פוסקים וע"כ כל האחרונים ח"כ מוכח ה' דהרמב"ם דרדק כחומר לח' משארי עבירות דבדוק סבין וטחן לו אינו ענין כלל לחשוד דמיידי אפי' אי מטעם חשוד ליכא למוחש בזה מ"מ במומר מלכדים להרמב"ם בדקת סבין . ומשמע נמי דהיכא דשייך לחוש מטעם חשוד כו"כ מודים להכי ס"ל להש"ך דמומר לעצירה לא היו מומר לשח' להפסיקם החולקים על הרמב"ם . משום דלחין בדרך חשוד דלא היו בעיני אחד . אבל אם היה בעיני אחד כו"כ היו מודים דלמדין דחשוד מחומר על הקל ואפי' בפעם אחד :

(יב) אך הנה כ"ל בשו"ע בשלו אכל בשו"ע לאחרים אפי' חשוד לאכול נבלות אינו חשוד להעיד על של אחרים שנשחט כרדיו . ודבר זה מובחר בס"ד ס"ק כ' מ"מ ה"כ"מ על הרמב"ם דדוקא שהוא מומר ורגיל בכך או לרדק בדקת סבין אבל לא בפסול לעדות . וז' הש"ך דטעמו מדאמרי' לקמן ס' ק"ט ע"ס ס"ו דחשוד בדבר מותר להעיד בשל אחרים . רק דבמומר בדרך סבין וטחן לו אפי' בשל אחרים . ולענין הדבר תמוה לעצירה לא דמי כלל לדחשוד . דשם מיידי שהוא רק מעיד בדבר ואין לרדק לעשות בזה שום מעשה בזה פשיטא דלאנן ואפי' בשלו ואפי' מומר דהא אם יש סבין יפה ושאינו יפה לפניו נאמן להעיד דבשם שחט ועי"ס בט"ו וס"ך . וה"כ במעיד לאחרים שייך פסול דלא שייך חתירה בו' דהיינו שבהם לא יבשל בר ישראל משא"כ בשו"ע אפי' בשל אחרים אם אינו בודק סבין וטחן לו מהיכי תיתי לומר דבשל אחרים יבדוק הסבין יותר מבשלו :

(יג) עכ"פ היותא מכל הג"ל לדינא דחשוד לח' משארי עבירות החמורות מנבלה והוא ג"כ בעיני אכילה אפי' בפעם אחד נעשה חשוד נבלה אפי' להפסיקם הויסקים על הרמב"ם . וח"כ יש לרדק בזה דעובר על שבעה כדי לשחת י"ש אם הוא חשוד על נבלה והיו כמו מומר לאכול נבלות לחיובן . והנה בשבועות (ל"ט) הפליגו בשוגג עובר על שבעה יותר מכל עבירות . מ"מ י"ל דלחיושי חמירי לכו נבלה משבועות מיהו עבירות הרמב"ם עכ"פ בודק סבין וטחן לו כמו שביארנו למעלה בע"כ אות י"א וכדמוכח נמי לשון הרמב"ם דבין זה דלחין מחלק כלום רק שכל שהוא מומר לעברה אחת של חורה בודק סבין וטחן לו וח"כ ב"ד לרדק שיבדוק לו אחר סבין תחלה וסוף אחר שהוא מועד לעבור על השבועה . ולענין הבדיקה נראה דודאי לכו"כ אין לסמוך עליו דיש בזה טורח והיו כמו בדקת סבין . הן אמנם שיש לומר אפי' להרמב"ם עד כאן לא תצונו לבדוק סבין וטחן לו אלא משום דהיו חסור דלחיותא משא"כ בדקת הריאה דהיו דרבנן מהיכי תיתי שלא נאמן לו . אך בלחם אחרת היא הושתת דמהיכי תיתי עממא כו"כ מודים בבדיקה דלפי' במומר לח' משארי עבירות והוא בעיני אכילה דהוא חשוד לבדיקה הריאה משום דהיו מחומר לקל ובעיני ח' דאכילה . וח"כ ב"ד דהוא חשוד לעבור שבעה דלחיותא בשביל שתייה פשיטא דחשוד על חסור דרבנן בבדיקה הריאה וכמ"ס בבביות (ל') כוון דחשוד דלחיותא כ"ס ארבעה שהוא ענין אחד דשתייה בכלל אכילה וענין אחד הם . וכמ"ס ביומא (ע"ו) . ולכן היותא מזה דלחיושי לרדק בדקת סבין לחוש לדעת הרמב"ם . והבדיקה לכו"כ אין נאמן עליה עד שששה חסונה כרדיו :

קושיות הט"ו דהנה הרמב"ם כ' (פ"ה מהל' שבועות ה"ד) אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו ושלא יתנה מנכסיו ועבר שמעון בו' ראובן פטור בו' ושמעון חייב ששבע על דבר האסור לו לעשותו שלא נשבע זה אלא על דבר שהוא ברשותו וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ובטור הקשה שזין אדם יכול לאסור עלו אלא בקיום . והביאו הב"מ ות' ששט"ם שלא חלה השבועה להתחייב עליה מלקות מ"מ חלה עליו קלף והיו כאלו קבל שבעה לענין שלרדק לזהר בדבר . והנה לפי"ד הטור פשיטא דקשה קושיות הט"ו דל"ה דבשבועה אינו יכול לאסור את חבירו ליכנס לתוך שלו כמו בגדר ח"כ מייתי גם ה' נבי חומר דגדר משבועה אלא ע"כ ז"ל כיון דלשמוע' שפיר החומר שנגדר והחומר שבשבועה מטעם דגדר הוא חסור חפלא עליה ושבועה הוא חסור נפש' ח"כ גם חילוק זה בכלל דה"ל חלי בזה . וח"ה ה"ה ב"ד לפי טעם הב' י"ס חומר בגדר משבועה לענין סתם דאסור לעולם ותלי י"כ בזה דגדר היו חסור חפלא' עליו' ואפי' לטעם הראשון דגדר חסור לעולם משום דגדר כולל גם מקדים י"ל דהכל הוא מטעם דאסור חפלא' והיינו דגם במקדים העצם דקדוש לעולם משום דמקדים החפץ ותלי הכל בטעם זה שחלוק שבועה מגדר דהו חסור נפש' וזה חסור חפלא' . ועכ"ה הכל בחומר דרדקי במומא' כ"ל . ודקתי לפי דעת הרמב"ם מ"מ יש חילוק בין גדר לשבועה . דגדר חייב מלקות ושבועה אינו חייב מלקות כ"ל בשם הב"מ ומוכרח לומר כ"ל . אך מיהו דהט"ו לשטתיה (בס"י רל"ו ס"ק ז') דמפרש דעת הרמב"ם דשבועה בכה"ל הו"ל גדר וח"כ לק"מ הסם דמיתני בחומר דגדרים . אבל דעת הש"ך שם כסברה הכ"מ ועי"ס . וע"כ ז"ל כ"ל . מיהו לדינא ודאי גם דעת הש"ך דשבועה סתם היו לעולם כמ"ס בש"ך ס' רי"ע ס"ק ד' וכמסקנת הרמ"א ס' רל"ו ס"ד :

(יא) ועתה אחרי אשר נתבאר לנו בע"כ כי אין שום התנוללות להשו"כ לבטל האו"ס הג"ל ניהיו אכן בע"כ מה דתו וז' יורנו דבר אמת ויוליגו משבועות . הנה מובחר ביו"ד (ס' ב' סעיף ו') פלוגתא בין הרמב"ם ושאר פוסקים במומר לדבר אחד משארי עבירות לבד נבלות אינו מומר לשח' לענין להרדק לבדוק לו סבין אך הנה ראינו בחש' משכמות יעקב (ס' ו') ש' על קושיות האחרונים להרמב"ם מדין נגנבו לו גדייו דמשמע דחשוד על הנגיבה לא חשוד על השחיטה ודמה שם ת' האחרונים על קושיו ו' והעלה דמקל' לחומר פשיטא דלכ"ל אין לרדק לבדוק לו סבין וגנבה קילא מנבלה ללחיושי והרמב"ם [ל"א] אלא בעבירות דלא ידעין אי קילא ליה מנבלה ובכ"ז ראה לזה מביירות (ד' ל') דחשוד על השביעות לא חשוד על המעשר וכן להפך משום דמשכח בכל דהא קולא לגבי עברה . ומשמע ג"כ דהו לא דמשכח בזה קולא היה חשוד מזה לזה וזה ראה בצורה לרדק הרמב"ם ותמה על הפוסקים שלא מלאו טעם לדברי הרמב"ם ודעת שפתיו הלא ברור מלגו עכ"ל בקצרה . ואני תמה על גלון כמיהו אם יאלו דברים אלה מפיו דמה זה ענין לחשוד דחשוד היו אפי' בפעם אחד וכדמוכח בסנהדרין פ' ז"ב כ"ס . היותא טבחה דאשכחא דנפקא טריפה מת"י בו' אלא מלי תתקתא כד"ל ב"ד דאמר ראב"א דחשוד על העריפות בו' אלא דאפי' ב"פ מיקרי חשוד והכא בעינין עכ"פ מומר להרמב"ם כמ"ס בשו"ע גבי מומר לח' משארי עבירות . והב"י כתב דחשוד לאכול נבלה אפי' בפעם אחת בודק סבין וטחן לו ואפי' אם בעצירה ח' משארי עבירות בעינין דוקא מומר ואף שהכ"מ סובר לדעת הרמב"ם דאפי' אכל נבלה פ"ה ח"ל לבדוק לו סבין ועי' חב"ס . מ"מ ז"ל ע"כ כמבואר ברמב"ם הטעם פ"ד הל' ט"ו שאינו ממה דבר מותר ואוכל דבר חסור בו' והיינו אפי' דחשוד מ"מ היינו ע"כ להחלו . אבל הנה בשביל טורחא קתה של הבדיקה אינו ממה היתר ואוכל חסור וזהו במומר דאפי' בשביל טורח הבדיקה יוכל דבר האסור וכיון דמומר עכ"פ לא דמי לחשוד לרמב"ם ח"כ אין ללמוד מומר מחשוד וי"ל דאפי' מומר לדבר הקל בעצירה של חורה הוא מומר שלא

(י"ד) שוב

הראוי יודיו הרבני מוה"ר ש"ב לזכות הש"ב
הג"ל מ"ס הפ"ת בשם הרדב"ז החדשות דהא
דבדוק סבין ומתן לו למומר ואל"ה לא. היינו כשחן משחת
לפניו אבל כשם משחת לפניו לא שבין התורה ואכל חסורא
כיון שאפשר לו לתקן הסבין במשחת. ולגמ"ד הדבר הלוי
במחלוקת הראשונים אם לר"ד לבדוק הסבין בשחיטת מומר לאחר
השחיטה ועיין תב"ש (ס' ב' ס"ק י') דעס המקילים משום
דמסתמו יבדוק המומר בעצמו לאחר השחיטה כיון דלא שבין
התורה כו' וא"כ לר"ד לו לדעת אם זו נבלה כדי ששקרה לו
כשרה לא יכלה מו. והמתמירים ס"ל דלפי שורה הבדיקה
היו נזלה ולא שבין חסורא ואילו בודק הסבין. וא"כ
להמתמירים לבדוק לאחר השחיטה פשיטא דלא מהני כשם
משחת לפניו לענין הבדיקה דקדוש השחיטה אלא נראה דלפי
המקילים י"ל דמורו דלא מהני משחת דדוקא שורה הבדיקה
לבד הוא מטריח ח"ע שלא לאכל חסורא אבל שורה הבדיקה
והחקון במשחת היו שורה בשביל לאכל התורה. וכן משמע
פשיטא דמלחא דלי תימא דהיינו דוקא כשחן משחת לפניו
ח"כ נתח דבריד לשיעורין ולא ידענו מה נקרא שחן משחת
לפניו אם הוא בחדר אחר או בבית אחר או ברחוב אחרת. וה
לפון רש"י חולין (ג' סוף ע"ה) מומר לתאטין כי לא משכה
היתר אכל נבלות ומלחך שסבין בודק ונתון בידו שחט שפיר
דכל כמה דמנא למיכל התורה לא אכל חסורא וכי אין לו סבין
בדוק לא טרח להדורי בחר סבין יפה אם זו פטומה עכ"ל הוב
ח"כ משמע ודאי שר"ד שיהיה סבין בודק נתון בידו אבל כי
יש לו טורח אכל חסורא. וא"כ כשסבין פטום לפניו אלא שם
משחת לפניו אין זה מקרי סבין בודק ומתנה בידו. והרא"ש
כתב בישראל מומר דאם היה סבין פטום לא טרח לתקן.
משמע דלפי משחת לפניו מ"מ לא טרח לתקן. וכן מובאר
ברשב"א במשמרת הבית (דף ה' א') בשחובתו ח"מ"ס הב"ה לחלק
ח"מ"ס בתוה"א ואפי' עוף שחט כל היכא דלויכא ישראל מומחה
ואמר לפניו מומחה שחט לו לחמא ולא גרע מחמלן של עובדי
עברה דלמורי דודלי מחליפין וכו' ע"ז הבדק הבית דלא דמי
דהם ודלי מנא להחליף אבל הכא ח"ע דלויכא מומחה דלמא
ליכא גבי סבין מתוקן ומשיב טרחא דנפיש. וע"ז השיב הרשב"א
ז"ל בלשון זה ותתלה אשיב על מה שאמר דהם מנא להחליף
והא היו מנא דלא אמר כלום דטורח ההולך והעובד ח"מ
שהיו עובדי עברה טורח ההולך והעובד יש לכן ח"מ"ס אין
חוששין לכן כל שחן לריכס לטורח במשחה לתקן סבין שאנו
חוששין לסתם הסבין לפגומים אבל המומחה אם סבין יפה
ישחוט ואם לאו יתקן יבדוק וישחוט ובכר אמרנו שזה כל שיכול
לאכל היתר ובלא טרחו היו חושש על ההולך והעובד. ומן
הדיו היה שיהיה לחמון מן הכסח כהוא דחמלן של עובדי
עברה אלא מפני שאנו מנא ח"מ"ס חוששין שאל לא יטרח כ"כ
לחור אחר ח"מ אחד ימדי מומחה או שנים ושלשה שם בעיר
עכ"ל הוב הר"ד לענינו. ח"כ הרי דברי הרשב"א ברור מללו
דהא דבעין בודק סבין ומתן לו היינו שאנו שחט שאנו
טורח לתקן הסבין. והיינו רק מנשה התקן בעצמו אבל על
ההולך והעובד היו חושש ומונע בשביל לאכל ח"מ"ס מובאר
מה בחר היטב דחף כשם משחת לפניו שיד החשש הכ"ל שאנו
טורח במשחה תתן הסבין אבל אם נמא כסברת הרדב"ז ח"כ
הר"י היפך סברת הרשב"א דקשם משחת לפניו היו מונע
למור ולתקן אבל כשחן משחת לפניו הוא מונע ח"כ הרי עיקר
המונע הוא ההולך והעובד להשיג משחת. ולגמ"ד הדבר
מובאר ברשב"א דלא כסברת רדב"ז החדשות :

(טו) האומנם

כי דברי רש"י לריכס עיגול משמעות
תתלה לשון מורה שר"ד לריכס סבין בודק ונתון
בדו שחט שפיר מורה שר"ד לריכס סבין יפה מומן בידו אבל
כי יש טורח לתקן אין זה קרוי מומן בידו. וסוף לשון שכתב
וכי אין לו סבין בודק לא טרח להדורי בחר סבין יפה כו'
משמע דעיקר הקפידא הוא על ההולך והעובד בשביל לחפש
אחר סבין יפה. אבל אם היה לפניו משחת שזו אינו לר"ד

לחזור אחר סבין אחר לא ימנע מלתקן את הסבין פטום כדי
לאכל התורה וזה משמע כסברת הרדב"ז. ומלחא לישב
בע"ה דברי רש"י הוקשה לו רש"י ז"ל למה לר"ד דוקא לבדוק
סבין ויתן לו הלא סבי שחמלן לו שחט אין לו סבין בודק יבדוק
אלו ויבדוק לו סבין ויתן לו ע"ז דקשם סבין מומן
לפניו טוב ויפה אלו לא שבין התורה ואכל חסורא אבל כשחן
סבין בודק ואפי' יכול להדורי ללך לזה ויבדוק לו סבין ויתן לו
אין מומר אחר סבין בודק ולא דמי לחמלן של עובדי עברה
דהם החמלן של נכרי מומן לפניו ואינו חסר רק הטורח ללכת
אלל הנכרי ולהחליף שזה טורח קל כמו השחי' שלא לטות
ולדרוס וכו' לא שבין התורה ואכל חסורא אבל ללך להשיג
סבין בודק ואילו אין אלו סבין בודק מומן ור"ד לתקן וטורח
זה אינו מקבל על עצמו. אבל מ"מ ח"מ"ס כשם משחת לפניו
אם אין לו סבין בודק י"ל דהם רש"י מודה הרשב"א והרא"ש
דלוי מקבל ע"ע טורח הבדיקה וכן דעת הרשב"א דלוי טורח
לתקן סבין פטום :

(טז) אכן

למודני דה היתר להט"ב שלא להלך לבדוק לו
סבין. מדברי הרשב"א במשמרת הבית שהבאתי
למעלה ש"ד דמן הדיו ה' שיהיה נאמן מן הסתם דהיינו ח"מ'
בלא חסורא שמומחה שחט לו כהיה דחמלן של ע"ע אלא
מפני שאנו מנא כ"כ שלא יטרח כ"כ אחר מומחה אחד שנים
ושלשה שים בעיר נמלא לפי"א אם המומחה לפניו עמו בבית
ומומן אלו לא שעה שיתקן סבין ודלי דלא בעינן שבידיו לו
סבין דלא שבין התורה ויתן להמומחה לשחוט או שיתקן את
סבין. וא"כ ב"ר שהט"ב יש עמו בכו בבית שהוא בקי
בהעמדת סבין כדאין אין לחוש כלום דלא שבין התורה כו'
ואם יתעל בעצמו לתקן סבין יתן לבני לתקן. האומנם לפי"א
יקשה קלמ מה לר"ד לומר בגמ' גבי מומר לתקן בודק סבין
ותתן לו ח"מ' היו בודק רק סבין שהוא לפניו והוא יכול לתקן
סבין לשחיטה ולבודק סבי בכך אם המומר יודע מזה ז"ל דגמ'
מיירי דאם בודק סבין ומתן לו סבי ח"מ' ע"ל מחלו קודם השחי'.
והוא לא יטרח אחריו כמ"ס הרשב"א שאם יטרח לחפש אחר
המומחה וזה אלאי טעם כיון בע"ה שיש בו כדי לסמוך עליו :

(יז) ועתה

מראה מענין הבדיקה אם יש ללדד בזכות הש"ב
דהנה מלחא בשא' שמדסה מקובץ שם חרי'
ס' ה' שהעלה שם דר"ב שמואל בביתו חן להעבירו וחלי'
מהא דס"ס ס"ד טבח שגמלא אחריו חומים וקרומים דרבנן אין
מעבירין אותו רק מלמדיו אותו ומחבירין אותו שלא יזלזל
באסורים ואם נמלא אחריו חלב מעבירין אותו. והב"ב ג"כ
בזאת מחש' שזכות הגרשני דעין שמוכר בשר שגמלא ג"מ
בלא מליחה בזכות בשר כשר דאין מעבירין אותו כיון דהיינו
רק מדרבנן והואיל דין זה ג"כ מהיהא דחומים וקרומים. ולפי"א
הנה נראה ללכאורה דהחשוד באסור דרבנן אין חוששין לו דאם
הוא חשוד על בדיקת הריאה מ"מ אובלין מבדיקתו. וא"כ
כש"כ דהחשוד לדר אחר ח"מ' הוי דלוייתא. אובלין מבדיקתו.
לגבי בדיקה דרבנן וכן שאר דרבנן אין נמנעים מלאכל
היינו. אלא שזה תמוה דהרי מובאר בע"ז (ל"ט:) אין לוקחין
ימ"ח מח"ל כסוריא אלא מן המומחה וס' קחשיב מילי דרבנן.
וכן חמלן של ע"ע מותר מפני שמתלפין. ואילו שגמלא
דמתלפין היה ח"מ"ס דהוי חסורא דרבנן דחמלן אחר
הפסח חלמא דנס באסור דרבנן מהרין מן החשוד. ומה
שהביא מקדומים וחומים הנה חלמא יורה דברי דהם היינו
טעמא שאנו חולין שלא עשה במידה אלא מכשול ושונג ולהבי
מלמדיו ומחבירין דלי בודקין מה מהני מלמדיו כו' ואפי' הובלא
טריפס מח"ל פ"א דעת רמ"א דלוי מעבירין אותו והיינו
משום דתלי' בשונג ומכשול (ועי' תב"ש ס' ב' ס"ק ל"א) ואפי'
החלוקים על רמ"א שם היינו משום דהוי חסורא דלוייתא
ומי"ס' למוד אבל בחומים וקרומים דהוי דרבנן כו"ע מודים
דתלי' בשונג ומכשול. מ"מ ח"כ בחשוד מומר. דלא שייך תלמא
בשונג חייש' ח"מ"ס דרבנן כנ"ל :

פז

לש"כ"ב ובפרט שגם בבדיקת הס' לאחר שחיטה דעת התב"ש דלכתחלה ח"ן לסמוך על המומר כי שמו לא טרח לבדוק וה"ל אפשר בבדיקת הריאה חייש' שמו לא יטריח לבדוק יפה כי עכ"פ יש בזה טרחה יותר מבדיקת הסימנים :

תשובה ה

(א) מכתבו בתלונה מסותרת עלי הנעימי והנני להשיבו בעה"י. מה שדנתי לכך חובה בלי שמוע דבריו יענין בכורות (ב) אמר לו ר"י חביו של זה ביה"ח ח"ח אף הוא מבזה ח"ח ופירש"י לגב רחמייה קאמר והיינו משום שהטעם מרה לו על בזיון ח"ח. ולמה יתפלא עלי. וע"ז אשר השבתי בדיון הש"כ מבלי חקור דבר תהלה ו' שמסתמא לא נעלם ממני שאין משיבין לגד א'. פשיטא מי איכא דלא ידע לה. אלא דלא נעלם ממני ג"כ ב"ה דמשום זילותא דל"מ ואפרושי מאיסורא שפיר דמי כדמוכח בגיטין מר' אלעזר בהא דשלח ליה מר עוקבא והשיב לו (ז) ועייניו בפ"ת ח"מ סי' י"ז ומלאתי שכונתי בזה ח"ל לדעת מהרש"ס. וכן מוכח עוד בקדושין (ע). בעובדא דר' יהודה והואו גברא דהרדעא יעו"ש. ומ"ש בד"מ כש"כ בדיון בזה שהוא ד"ל אין בזה לא ד"מ אף לא כש"כ מוד"כ כי כתבתי את דעתי בדיון הש"כ שיקבל עליו גזירת הרב המו"ל אשר קבלוהו עליהם בני קהלתו וגם הש"כ בעלמו ואחר אשר יבטיח את הרב בכחצו וטערת כראוי שלא יחזור להשיג כנגדו יחירו. ומה יפסיד הש"כ בזה. אם לא את נאחשו. תמיהני אם ימלא שום עולה בשפתי אם לא שהש"י יעור עיני חכמים ודרש' (כתובות ק"ה) שהוא חד ואין אדם רואה חובה לעלמו :

(ב) והנה עיקר דברנו שצריך עשה מה שפשה. וע"ז אשים תחילה דברתי בע"ה. והנה טעמו הוא שהרב דטארפאפצ'ן שלא כדון עשה ולא חלה הוראתו וטעה בדבר משנה שאין בזה שום נדר וסיוג כ"ל פניתי ממוין. והטעות בדבר משנה הוא משום דבלי הבל' שלהחמיר משום גזירה בלי טעם מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועם בדבר משנה מיקרי. הנה שאר' לי מר' למע"ל שהבחנו אל בנו שזו פני' גמורה העשו מדרך האמת. והטעם דטעה בדבר משנה מותר להורות מבוחר בחוס' ע"ז (ז) ד"ה השאלא כו') מפני שיכול להחזירו ועי' תשו' משכנות יעקב (סי' כ"ט) ש' דהך דינא דיש לו קבלה לא שייך רק אם התחייב או האוסר הראשון מוכרח להודות לקבלתו כששמע ולא יחלוק על רבוטיו של זה וכ"מ מדברי הרמ"א דבילי בחדא הך דיש לו קבלה עם הך דטעה בדבר משנה. ח"כ האל מבוחר הטעם דטעה בדבר משנה שמוחר לשמח ההוראה של חכם היינו כשאין החכם הראשון מחובת עמו ואלו ידע מזה שזה יודע בודאי היה מורה לדבריו משא"ל ב"ד ששניכם הייתם עומדים בזה"כ ומתוכחים ומריבים שזה לועץ אסור וזה לועץ ומחיר. ואם בזה יתבאר הא' לטעם בדבר משנה בעצור שפשי אומר שלא כדון עשה ח"כ בכל מהלוקות ייהם שני המתוכחים נחשבים לטעמים בדבר משנה. בעצור שכל אחד מוכח האמת דרכו בעיניו ובר' פלוגתיה טועה. ומה זה נקרא שקול הדעת. וביותר הדברים מבוארים בר"י שהובא בש"ך סי"ק כ"ה שז"ל אם יראה לפני שטעה הראשון ילך ויחזקו עמו אם יכול להוכיח שטעה בדבר משנה יחזירוהו כי אלמא דבעינן שיודה הראשון :

(ג) וב"ש מסי' רמ"ה בה"ה רמ"א מרב אכסנאי דאסור להורות או"ה או לנהוג בו' ודעתו שהוא רק לנהוג שררה ולקחם פרנסתיהם הנה לא ראה מקור הדין במהרי"ק מסוגיות הג' שבכל דיני או"ה הדין ק' ואלתה כי זהו משום כבודו של חכם מ"מ אין לעשות קד. ומ"ש שאם רואה שטעה בדבר משנה שאסור לו להורות ולהודיע שטעה יתקע הדבר. כבד

הנחשד בשאר' איסורים היינו הכל במוכר לאחרים ואע"ג דבש"ע סי' ק"ץ כתב דהאשדו ח"ט מתאחר ח"ט משמע חפ' לחלוט משלו אף שאינו מוכר לאחרים י"ל בלמח דהשדו ל"ד דבאמת דין זה הוא ממשנה דמאי פ"ב מ"ב והתם מייירי בע"ה. וע"ה ודאי גרע טפי מחבר הנחשד פעם א' לדבר עבירה והוא פשוט. וא"כ לפ"ז המלוק שבין מוכר לאחרים או דברים שמשתמש בהם לעלמו. הוא דכשמוכר לאחרים בפעם אחד להיות נדחה מחברותו. ובמה שאינו מוכר לאחרים הוא דוקא בלש מוחק לעצור נפסל מנאמנותו. וא"כ להרמב"ם דבני בדיקה סבין נפסל גם מעבירה אחת לשחיטה מה שלא נמא' כן בשאר' איסורים ואדרבה מוכח דמומר לר"א ח"ט מומר לשאר איסורים מודאמני' בעירובין (ס"ט). אמר ר"ה חזיה ישראל מומר זה הממלא שבתות כו' ופריך ח' כר"מ דאמר חסוד לר"א כו' וא"ל דבמומר גם רבנן מודו וא"כ מאי פריך דוקא מר"מ אלא ע"כ דלרבינן חפ' במומר נמי לא היו חסוד לעבירה אחת זולת בשח' אין חילוק גם בזה בין שוחט לעלמו מוכר לאחרים אלא דבשוחט לעלמו בצי' מוחקין לעבדין והיינו מומר ובמוכר לאחרים סגי בפעם אחד אבל לענין מה שצובר אין חילוק דבין שוחט לעלמו ובין במוכר לאחרים נחשד משאר איסור לשחיטה. נמא' להרמב"ם בכל מה שנעשה מומר לענין שוחט לעלמו. ה"ל במוכר לאחרים נפסל בפעם אחד. ובהו מוכר היטב דשמי' שמתני' הכל שומעין כו' דמשמע דכל אדם בחזקת כשר לשחיטה דהיינו בשוחט לעלמו דלא לא מיפסל אלא במומר ובהו הוחק לנו כל אדם שאינו מומר לשום עבירה. ובמוכר לאחרים חפ' בשאר איסורים בעינן שיקבל עליו דברי חזירות היינו משום דכיון דנפסל בפעם א' ולכן אין סתם חזקה מועלת לזה וא"כ כשהלריך הרמב"ם גבי מכירת בשר אדם כשר ומוחק בכשרות היינו ע"כ לכל עבירות שצורה לריך שיבא מוחק בכשרות שבה הוא חלוק משאר' איסורין כ"ל והטעם ששח' חלוק משאר' דברים משום שהרבה לריך ישוב הדעת ויראה שמים לזה וגם מלך שאין נאמנות לע"ל א"כ בבדיקת הסבין כמ"ס מרן ג"כ בחשו' הג"ל וא"כ מיושב שיטת הרמב"ם. והנה הנס שהפוסקים נחלקו על הרמב"ם דין מומר שאין נעשה מומר מעבירה אחת לשח' מ"מ היינו כששוחט לעלמו אבל בשוחט ומוכר לאחרים י"ל דמודו ליה דשח' חזירה משאר איסורין בלתי חזקה ויראת שמים יחירה וכו' שהלריך חזמו"ל בהחשו' בדיון הסגת גבול מהא דמדדן על שלא סר סבינא קמיה חס :

(כז) והנה לפי דעת מרן בחשו' הג"ל דבב"ז גרע מנגדל בהמה דקא ואיסורא חמיר טפי. מ"מ ודאי דעובר על או"ה וטובא קלות ראש בפרהסיא לא גרע עכ"פ מנבא. והנה מ"ס מרן ז"ל דגם בבב"ז לא נפסל אלא אם פירש חזר להיות חבר. וכן בהסגת גבול אם מתקן את אשר עויתו כשר הנה תמיה לי דמשמע דכשר מיד. ושם בבב"ז הדין מפורש ברמב"ם (פ"י נוהל' מטמא' מו"מ) דלריך לקבל דברי חזירות ככתחילה. אמנם בלמח חפ' לדעת מרן עכ"פ לריך לתקן את העויות. ובאמת שזה חזרה גמורה בדבר שבזמון כמבואר בחז"מ סי' ל"ד גבי פסולי עדות מאימתי חזרת מלוי צריכה שיקרעו שטרותיהם ועיי"ה אבל המועל בשבועה חזרה מבוחרת שם בשו"ע סוף' ל"ג שיבוא לב"ד שאין מכירין אותו. ויאמר להם חסוד אני או יתחייב שבועה בב"ד שאין מכירין אותו בזמון חסוד וישלם ולא יראה לי שבע. אשר לזאת נראה דין הש"כ ברור בע"ה דמחויב להראות סבינו להכס או לש"כ אחר עכ"פ שהוא שולחו אם התכס עד שישב בתשובה הראויה כ"ל :

(כח) והנה הש"כ הזה נכשל כמה פעמים בשח' עס הקבצים והרגל עומהם בקל"ף וזה ע"י הבדיקה שהוא בודק הריאות להקבצים ומתפאר לפניהם שטעל את הסכמות יפה ודאי שראוי לתקן שלא יבדוק הש"כ הזה אלא אחר עד אשר ישוב מדרכו ויתנהג בדרכים הראוים

ר"ב. והיות המו"ץ בקהלות ההם הוא נמוך יותר מבעירי ישראל אשר שם הלומדים מלומדים משא"ל צעירים הג'ל. וגם שהיה נהג צעטל שלא להעלות על המקומים וזה מכלל הקהות הציבור. וענינים כאלה מלומדים בכל ערי ישראל הגדולות יותר הרבה מקרב ישראל בטרארפיץ ואוליגה צידה. ורלוי להכריח השו"ב לחתום על טעטלעך ואו"ש. והישרים מהם אין נמנעים בזה. וזאת אופן השו"ב אשר כפיסה נעולו בגניבה וגול מפרס הרבנים. ואחרי שהעטל היה ראוי להנחן מהשו"ב להמו"ץ והוא העין פניו צרבים ודלי כדון עשה בהעברתו. ומע"ל שחושב את המו"ץ טרארפיץ לטועה בדבר משנה. אינו אלא טועה בעלמו. ועשה מה שעשה שלא כדון ושלא כשורה:

(י) **עוד** מוצא במכתבו שביקש המו"ץ שיראה לו סכינו ולא הראה לו השו"ב משני טעמים אחד שאינו בקי בהעמדת הסכין ושנית שהוא חייב וסוגל לו מכבר. הגה בעל דין הראות סכינו לחכם יראה מה ש' הגאון בעל ח"ס ס' י"ג ו"ל. ובע"פ יהי' השגחת חכם העיר עליו ושתהיה חזמתו עליו ולהסיר סכינו לפניו זמן זמנים טובא ולא ראוי הממונה על השחיטה לשחוט בלי ראות סכינו על כל שחיטה ושחיטה ולממונים כאלה מחלו חכמים על כבודם אלא זולת זה אין ראוי למחול. ואם כבוד חכמים מחול כבוד שמים מיו' ומחול עב"ל משמע מדברי הח"ס שמה שצריך להראות סכינו לחכם אינו רק משום כבודו של חכם אלא הכשר שחיטה נמי אית בזה. וזה ג"כ דעת אחרוני' בתשו' שבסוף שו"ע ס' ח' תשובה המתחלת המכסה אינו מחויב בדמונה לשחוט לאחרים מדינה דגמ' לרד להראות סכינו לחכם דוקא. ועיין עוד בק"א ס' י"ח ס"ק ט'. ואף ש' שם שהאידלג שאין מראין לחכם היינו משום שהם זריקין ויודעים כי שהוא אדם כשר. מ"מ אפי' בשוחט לעלמו כתב רבינו ז"ל בק"א שחכמים מחלו להם כבודם הטעם שצריך מחילת החכם בעיניו זה אף דלא שייך פגיעה בכבוד ח"ה אלא כשמצדו אצל לא כשאינו מנכדו. היינו משום דבדיקת סכין הוי כבודא וכמו שאין אדם יכול להורות במקום שיש חכם קבוע. כן אין יכול להורות הסכין במקום חכם קבוע. וא"כ גם לרבינו אם החכם אומר בפירוש שאינו מוחל להם כבודו אינו מחויב להראות סכינו וכמו שאין אחר יכול להורות במקום החכם הקבוע. ושם מסיק רבינו בשוחט לאחרים וז"ל או שיהי' ממונה עליהם איש אחר י"ש לבדוק סכינו לפני השחיטה וכן הכוונה בהרבה מקומות וכן ראוי לנהוג בכל מקום עב"ל. וא"כ ודאי גמ' הוא ז"ל מסיים למ"ס הח"ס שיהיה השגחת חכם העיר עליו ואימנה על השו"ב. והש"ח נבוא למ"ס מע"ל שחש' השו"ב שצד אינו בקי בהעמדת הסכין. וזה טעם גדוע ופסל שמה"ט לא יראה סכינו לחכם וישחוט בלא סר סכינו קמיה חכם וגם טעם השני שהוא שוגל אינו מספיק שיחוט בלי הראות סכינו לו. עב"ל כיון שהרב מקפיד על זה שיראה סכינו אינו יכול לשחוט בלא זה כלל. והדברים פשוטים אלא מאחר שראיתי שמע"ל טעה אפילו בדיון זה שהוא ידוע לכל השו"ב ומו"ץ הקטנים הוכרחתי להאריך קצת:

(יא) **עוד** כי מע"ל וכ"ז אם היה ההוראה בזה"ל לחד אצל כהן בנ"ד הרי יש כאן ד"מ שרואה לירד לחיות ולקחת פריסתו ולפסול את האדם הוא כד"ל כמבואר בשו"ת ברכת יוסף ודאי דגם האכסניא אינו רשאי לשחוק ולדעתו הוא עובר על כל תעמדם על דם רשע אם לא יגיד שטעה הרב עב"ל מע"ל. ואם בלחמה דין דמי הוא ד"מ או ד"ג תמה אי איד יהיה האב נאמן לזכות את בנו בד"מ או בד"ג. ואם אינו רשאי לשחוק בדעתו הנשועשה היה לו להתיר את המו"ץ לד"ת וכן היה ראוי לו לפי דעתו. ומה שהביא ראהו מסמיכה שאב יכול להסמיך לבנו וכל הנעשים אדם רואה. ודיון ראיתי דמי אשחו כל זה נכסר ממחמתו שדמה דין בנו לד"מ וד"ג. וכל זה לפי מה שהיה בהעלם דבר ממנו שרפי

ובת קול ל"ל וכר' יהושע דלמור ח"מ כדאמר בגמ' אצל אחר שבא מטעה לפני ב"ה לא היו נועלים בו משום לא תתגודדו. אצל לרבה לרבה בזה"ל לא תתגודדו ליכא למימר כהירושלמי. ועיין תוס' פסחים (נ"א) ד"ה אינו כ"ו) שחמרו על עובדי דגמ' דידן ובידלשמי אליבא דר"ש סותרין זא"ו. ומ"ס החס' בכתובות (ק"ב) ד"ה אליבא כו' הירושלמי וגמ' דידן פליגי אליבא דר' יוחנן. ר"ת הוכרח לומר כן לפי שם והוא ט"ל הדוחק:

(ז) **עוד** נ"ל דאפי' לפי חוקימא דרבה איכא בנ"ד משום לא תתגודדו. דהא הר"ד פי' דעת הרמב"ם אליבא דחוקימא דרבה וכו' (בית י"א חדר א') וז"ל ולענין הסכמותם אשר הסכמתם ה' קהלות נראה שאין אפי' הקהל ה' חייבים ליכנס בהסכמתם שאין בני קהל א' כפופים לבני קהל אחר והואיל וכל קהל מנהגו הראשון הו"ל כשתי בתי דיעין צעיר אחת אלו מנהגין לאסור ואלו מנהגין להתיר ואין כאלו משום לא תתגודדו ומה ש' הרמב"ם וכן בעל הסמ"ג שכלל וזהרה לא תתגודדו הוא שלא יאסר שתי בתי דיעין צעיר א' נראה שר"ל שכשיש צעיר חלוק מנהגים שחלק מהם מנהגין מנהג זה וחלק מהם מנהגין מנהג אחר שבו הדבר הם נעשים שתי ב"ד אצל אינם ב' בתי דיעין ממש בכל דבר ובכל ענין עב"ל הרי מוצא מדבריו דקוק שתי קהלות הם כשתי ב"ד אצל קהל א' אף שיש שני מו"ץ וא' מורה לאסור והשני מורה להתיר הוי בכלל לא תתגודדו:

(ח) **אלא** שיש ללמד בזה. אם שייך בנכון זה לא תתגודדו כיון דאין מדיינים אלא אם דברים הנשחטים משו"ב זה מותרים ואותן שאין אובלין מנשיטתו וז"ל צעת שמזמנין אותן לאכול ומונעים שאינם רואים לאכול בשר וכו' ג. וכדאמר' שם ביצמות בני איסור עשיית מלאכה דלא שייך ביה ל"ת משום ההוראה אומר מלאכה הוא דל"ל. ומה שאין שולחים לו לשחוט ודאי לכאורה לא שייך בזה ל"ת. ואמנם נ"ל מ"מ דאפי' במונע מלאכה שייך לא תתגודדו ורואה ממ"ס מג"א ס' תל"ג בהלב בני יריינים ששייך בזה לא תתגודדו. אלא שיש ללמד בזה מטעם אחר והוא מ"ס המג"א שם בשם הכנה"ג בענין הסכמה שתקנו קאסם בחרם לא שייך ל"ת. וה"נ יש לומר דאף הרב המעציר השו"ב הוא כ"ז תקנה ולא איסור מדינה וא"כ לדעת הכ"ה אין בזה משום ל"ת אך מ"מ מביא המג"א שם י' שולחים. אצל בלמת דא בורכא הוא דודאי אין הפי' בתקנה משום קלות החיוב ההנהג בזה דלא תקנה בחרם קאמר אלא ודאי הכי פי' דכיון דתקנו קאסם שם עלאם שאין כח להם לתקן על כל הקהל. לא שייך בזה ל"ת משא"כ בנ"ד שהמורה אסר על כל הקהל ואם קאס ינהגו בזה איסור וקאס לא ינהגו איסור מפני שמע"ל הוסיף להם י' בזה משום ל"ת:

(ט) **ואחר** כל זה נחזור להבחין על מה שפשוט בעיניו שהמו"ץ עשה שלא כדון וטועה הוא בדבר משנה שאסר את המותר. והנה עפ"י העתקה הדברים אשר שלח לי מע"ל רטון המו"ץ טרארפיץ היה שיחתום לו השו"ב על טעטל כדור שלא ישחוט מבעדיו טעטל מזהב. והיינו תקנה שייקב שכירות הקצובים להרב מחת בני קהלתו ועוד שלא יעלו הקצובים המקמים. ואח"כ מנעטל אשר שלח להמנינים נראה שנתן לחתום והעין פניו צרבים. ואחר אשר העביר המו"ץ את השו"ב מטעם זה יתקברו מע"ל לטועה בדבר משנה. לחממה. הודא דמוצא בנ"ד תניינא ס' מ"ח בשו"ב מומחה שהעין נגד הרב דגליל מליקח ממנו רשות לשחוט ואסר הרב את שחיטתו דגזירתו קיימת כל ימי חייו ואפי' דעיקר האיסור היה רק משום כבוד הרב. ולא חשב העוב"ל את רב הגליל והוא ח"ו לטועה בדבר משנה. וגם מה שביקש מומת תחלה להעטל היה דבר נכון מלד עלמו י' שכירות הרב וצפרט צעירי ראשי אשר אחב"י שם מעט ודלים לריכים קיום וחזק

אלא שמעונית. ומלך שהבדלה שמינה ואל"כ בלתי צדק למחלוקת האחרונים המובא בפ"ת סי' מ"ט בשומן של עופות מפותמים אם סוטה הנקב מחלף שאלו בחולדה ולמ"ד שאינו סוטה היה מקום לומר כאן כיון דלאו ניקב הושט שני העורות ושומן סוטה הנקב דעריפה דל"י לחיות ה"ל היו שמיטה בזה כי אם השומן מנגרע רוב השמיטה דאין השומן סוטה כלום. אמנם רמיהו בתב"ש סי' מ"ט שהביא קלף לשון תשו' בזה עסק המחמיר בעופות מפותמים ואל"כ ולימי הגנה שאותו שומן לאו בחולדה הוא שאם תחשב יוסר משם השומן עכ"ל משמע דהטעם דלא היו הגנה משום דעמיד להסיר משם ואל"כ י"ל דהוה שייך לענין עריפות דבעמיד לקרוב מטרפין משום שאנו לריבים שחמיה י"ב חודש משא"כ בשמיטה דמשמע דמה מיד ע"י שמיטה כההיא דיבמות שחט בו רוב שנים מעידין י"ל דכ"ע מודו דהוי הגנה פורתא מיהת דעד שיוסר השומן ותחשב חובל לחיות. אלאה דלפי' הקדוש שומן בענין שמיטה מפורעת וגלויה ברחוב חללו של הושט :

(ג) ג מ"ט בשם הרמ"ב משאלב איני יודע מי הוא שלא שירש שמו ואם הוא ר' הלל ידוע לי הרב הזה לירא שמים גדול ובעל דיעה ישרה אמנם לר לי מלך כי בדקון זה גם דבריו לבו ואיך יעלה בדעתו להחיר איסור נבילה בלחמרי רוח ובבשרות הכרס כללו כי מ"ש שאף אפשר שישטח מוצקין ומצפנים וישרר בלחמני הכי מעשה גם הוא. בלחמני ח"ל כאן למעשה ניסים אלא כך הוא הרגילות כפי שאמרנו לי השו"ב דפה המוצקים וכך אינו מביין בדעתו שגוי שאלו אומן כ"כ וגם הסבין אינו חד כ"כ יקרה לו בסבת שהס' עגולים שישטח חילוניות הושט ובהבולה יתגלגל וישטח מצפנים ובלחמני ישרר דבר מה ומ"ש מענין היריון לחממה שהיריון יתקיימו בזהו הושט נמחה ע"כ קנים וכיוצא בזה ומה גם במ"ש רוח גמדה שאין זה שייך אלא מחיים אבל מה שייכות רוח גמדה ופשוטא לאחר שחמיה :

(ד) ומ"ט בזהר הב' משום הבחינה שהשו"ב הוקן הראה להם בחינה אחרת וגמלא רובו נשחט ואמר שלא ביחתי השו"ב מקודם יפה. גם זה טעם תפל בלי מלה. ויש לזון בזה מתשו' הר"י בן הרמ"ש שהביא רבינו ב"י בס' ל"ט על שנים שאלו בועש בשפילי ריחא ולו לנפשה והסכימו שלא היה בשר מקיף אותה. ואח"כ בלו הבדקים ונפשו והבשרותה וקדשו הבושה ואמרנו שמי שנפחה לפניהם היה כמו יפה ממי שנפחה לפני הראשונים ולכן הקיפה בשר והביא אם הייתי שם לא הייתי אורכלה מפני דבריו הראשונים כי' והכלים לא הייתי משבשם כיון שאין איסור בענין וגם כי בועש בשפילי הריחא לא הוצרכה רק מפי הגאון לא בתלמוד ועוד אוקי תרי לבדדי תרי דשרי ובהמה שנשחטה בח"ה עומדת. והב"י מסיק דרך לחומרה לא היה אורכלה אבל מן הדין מותרת. הגה עכ"פ מוציא מן העממים שבי' בזהר הכלים משום שפיקא ואוקי בח"ה וגבי דמכח זה היה מותר מן הדין אף בלילה לדעת הב"י מ"מ הדיח הוא מנה חזקה ועוד דלא הוי איסור הגאמר בש"ס. ולא אמרו' בפשיטות כיון דחזין דלחחרונים עלתה להם חוט מקיף ש"מ ודלי' שהראשונים לא יפה ביחתי ובחינת האחרונים אומותיה אלא דחשבו כס' והכחשת שני כיתי עדים ואל"כ בנ"ד דהוי ס' בשמיטה וחזקה איסור ודלי' דלחיי לאסור דלוקמה לחזקה והוי נבילה ונ"ד גרע טפי מהסם דשם ח"ל לומר שנשחטה אח"כ אם נבוא להשוות השתי כיתי עדים ולומר דאין כאן הכחשה. אלא אם נגזר הושת ע"כ לרין לומר דהראשונים לא בדקו יפה. ואין שם כח להשקיע. אבל אם בלתי להחמיר ע"כ ל"ל דהווי שתי כיתי עדים הממחשות זא"ל. ואפ"ה אנו מאיריכם לח"ה. ח"כ כש"כ הכא דלפי' אם בלתי להחמיר יכול לומר דאין כאן הכחשה כלל. אלא שאח"כ נהרצח החזק. ואף משמע מדבריו שעיין יפה שחמ"כ בבחי' השו"ב הוקן האחרונה לא הרחיבו ההדק מ"מ מאלה ששהו יום שלם או יותר וביחתי כמה פעמים קרוב הדבר מולד שצ"י משומש

שרשי דין זה. אבל לפי מה שביארתי למעלה בע"ה אין מקום כלל לדברים אלו כי אחרי אשר המו"ץ עשה כדיון ובחירה והרשות בידו ע"י ודבריהם מכיון שסלק השתתחו מעל השו"ב לא היה השו"ב ראוי לשחוט למכור לאחרים מכיון שזוהי לו להביא לו סבין לראותו. ולא הראה לו. ומע"ל עשה שלא כדרכו. וקדשו לאיסור דלורייחא מלא תחנודו כנ"ל. ומה מועיל בזה אם האב יכול להסמיד לבדו או לא. אין דין זה שייך בנ"ד כלל וכלל :

תשובה ו

בנידון שאלו ששו"ב אחד שחט גסה שמינה ושחט עור החיטין ועור הפנימי ב' שלשים ושאר קרום א' כמו שלומי בין העורות הג"ל שאלו שלא נשחט רובו ולקחו קנים דקים וקלפי מעט מעור החיטין מלך זה ומלך זה והבניסו הקנים בתוך העור הפנימי וגם עור החיטין היה ע"ז. ורלו שהקנים האמנעי לא נשחט רובו. והנחורו בתוך המים על איזה זמן ואח"כ בא שו"ב אחר וקן ואמר שלא ביחתי יפה שער החיטין שמועט נקף כופף עליו מלמעלה ואינו מניחו לנחותו וגם הקנים כפופים. ובחן אח"כ השו"ב הזה שקף עור החיטין ממנו לגמרי והבניסו קנים קשים וגמחה כדלוי ורלו שיש רוב בקרום האמנעי :

(א) תשובה. הגה לפי דבריו מע"ל הסכימו בזה מורים רבים להקל. אבל אינו מותרת מאלה אף יחצלו משפטם כרגע בכל דבר הקשה ודין חמור אשר לא נמלא בפוסקים מפורש. ואינו אשר דרכי ההכמה בסתמו ממני מוכרח אינו להתבונן ולחקור הרבה בדין חדש אשר לא נמלא מפורש בפוסקים המפורסמים אשר מומיהם אלו שותים. והנה השו"ב הביא (בס' כ"א ס"ק ב') דלא נשחט עור החיטין כולו ולא נשחט הפנימי רובו לאסור והוא מתשו' מהר"ם מינך שכתב בהגות מהר"ל לומר והביא שבי' גם הב"ה והתב"ש ס"ק ד' האריך לבאר דבר זה. משום דבענין רוב חלל הושט ויחודו דשחמיה הוי גמילה נשמה ואין הבע"ח יכול לחיות וכשלא נשחט לחלל יכול לחיות דעריפה אינה חי' ושנינו בעריפות ניקב לחלל אבל כל שלא ניקב לחלל אינה עריפה והיינו משום דיכולה לחיות ועי"כ שביא עוד רמיהו ואל"כ בלחורה הדבר פשוט דכאן דלא נשחט רוב עובי החלל לפי הבחינה הראשונה הוי נבילה. ומ"ש מע"ל דשני עורות שמינו בושט ולא ג' ואין זה מעוררות הראויים להיות שחט שאין ענין שחמיה. לא ידעתי מה הועיל בזה הא אכתי לא נשחט רובו לחלל. ואם כונתו שהוא קרום יתר והוי כלאו ניטל גם זה דבר זר מאלה שאם אמרו יתר כנטול הכי יתבשר כלאו אינו כלל ואינו בכלל שחמיה ואף שזה דבר פשוט ואין לרין לרמיה מ"מ הביא לו רמיה מפורשת מדברי רש"י חולין (מ"א). ד"ה אינו קרום שכ' ואם ניקב ונסחם כי' אינה מתקיימת כדלמרי' ביבמות כדמות שפה ניקב פסול נסחם כשר והוה פסול שחור להבשרו וזה למעשתי קרום שעלה מ"מ בריחה שאינו קרום דכל נקובי דעריפות לא מהי' להו סתומה סלקא בזה לאחר זמן כי' משמע דהטעם בקרום שעלה מ"מ משום דסלקא לאחר זמן וא"כ אם נצרך בקרום יתר וניקבו שני הקדומים ודלי' דסוטה שפיר הקדום יתר וכשר ואל"כ מוכח דחי' מלחמה עריפה ואל"כ פשיטא דלא הוי שמיטה בכה"ג כשנשאר הקדום יתר כמ"ש התב"ש ובנ"ל דשחמיה הוי משום גמילה נשמה. וביחתי יש להביא סמך לדברי התב"ש מנמ' דיבמות (ק"י) שחט בו שנים או רוב שנים מעידין כי' אלאה מכיון דשחט רוב שנים עמיד לנח מיד. והדברים ברורים בלי ספק :

(ב) ומדברי מע"ל שכתב שאפשר שער זה האמנעי הוא מוחמת שמעונית היה אפ"ל שזין זה עור כלל

לפניו ולחמור' השתח' הוא דחוי' הקדוש' מה' דלמור' הרי
בוגרת לפי' ודחוי' דרגיות שערות לבוש מלפני' והשתח'
לא מבני' לדעת' החום' דס"ל דרוב שחיות כשירות' הם והיו
רוב גמור דל"ל בידון דין' נמי כיון דהרי רוב שחוט לפיט
ורוב שחטים חותכין רובא מחוקין' להו למפרע בחוקת ששחטו
רובן. ואפי' לדעת הרמב"ם הנה לפי מה שביאר דס"ל דלא
חלז' בחר רובא דחלי' במעשה. הנ"מ היכא דחש לא ניל
בחר רובא נמא' דלא היה מעשה כלל וזו לא אמר' דחלז'
בחר רובא ונעשה מעשה אבל היכא דחפ' לא ניל' בחר רובא
לכך לומר דהוי מעשה כמו בל"ד דאם לא נשחט רובו חתלה
נקרע אח"כ עד רובו בזה"ל חית לן למול' בחר רובא אף
דחלי' במעשה. והרשב"א בחי' לחולין בסוגיא דחלז' בחר רובא
כ' ומיחו הנ"מ כשהרוב והמיעוט שניהם חלויים במעשה או
שניהם הם ממילא אבל אם הרוב הוא ע"י' מעשה והמיעוט
ממילא לא חלז' בחר רובא דלא עדיף רובא דע"י' מעשה
ומיעוט דהוי ממילא דמסין רבינא בבהמות עב"ל וזה מסייע
לנ"מ דגם בל"ד דלכך לומר דנקרע אח"כ אם ניל' בחר
מיעוט דשחיות שאין כשירות הוי נמי בכלל דשחיות חלויים
במעשה דגם המיעוט חלוי במעשה שאפי' ניל' בחר המיעוט
ל"ל שהיה בו מעשה. ואפי' נמא' כהכח"ס הרמב"ם ל"ל כלל
דרוב שחיות כשירות ע"כ ל"ל דס"ל כהמרדכי בחי' השני דהוי
רוב שאינו מבזר דכמה פעמים שאין רוב הס' נשחטים ולא
הוי רוב גמור אפי' מדאורייתא דודאי לא יתקן הרמב"ם על
המליחות דרוב הנשחטים כשירות שכתבו החום' והמרדכי
בפשיטתא אלא דס"ל שאינו רוב גמור. אחי נמי שפיר דלא
ע"כ גם מ"מ דרגיות לבא מלפני' חיו רוב גמור דחי' הוי
רוב גמור אח"כ פשיטא דחית לן למול' בחר רובא ואפי' בלאו
חוקה דהרי בוגרת לפיטו. אלא ע"כ דגם חיו רוב חיו רוב
גמור מיהו משום דהרי בוגרת לפיטו חיו חוששין לקדושי האל
משום דחוקת הנוף דידע' ליתרע מכה הרוב שאינו גמור דרגיות
לבא מלפני'. וה"ל בל"ד ליתרע החוקת שאינה זכורה מכה רוב
שאינו גמור דרוב שחיות כשירות' ולחמור' הרי שחיות
כשירה לפיטו:

(ח) אף הא תימא לשיטת ר"י שכתבם' ה"ל' אבל רש"י כתב
שם משום דהוי חוקה העשויה להשחטות. וכ"כ שם
החום' לשיטת קמא. ואפי"י יש מקום לומר דלא שייך בל"ד
דהחם עשויה להשחטות בודאי היום ואלא מנעירות לבגרות משא"כ
בל"ד דמי יאמר שישחט כהנון כלל דלמלא לא יקחט לעולם מיהו
י"ל דחפ' לרש"י דהולך לומר שפשיטא להשחטות היום לאו משום
דלא בני ליה אלו ה' רגילות לבוא בלפני' דבזה כ"ע הו' מודו.
וכדומה בגמ' דקאמר ושמואל אמר אלא דלמור' אפי' לר"י עד
כאן לא קאמר ר' נתן החם דכ"ע בחוקת בריהם קיימי אלמא
דבהא אפי' שמואל מודה ואין לומר דהחם הוי רוב גמור. דא"כ
היכי אמר רב כר' נתן שאני החם דליכא רוב גמור ורב ס"ל
דחלז' בממון בחר רובא (ב"ב נב:) וא"כ לא לריך כלל לחוקה
דהשחא וא"כ מה שייכות לומר רב כר' נתן אלא ע"כ דגם רוב
זה חיו מבזר. ועי' בקו"א לרבינו הגר"ז ז"ל בהל' נדה ס'
קפ"ז וז"ל דמן האדרים הוא ממנה ולא שייך רובא ומיעוטא אלא
בדבר שהוא טבע בע"ח ולא במקרים המחלידים כמו דלא אמר'
רוב בהמות שוליים עליהם זכרים עכ"ל הרי דס"ל לרבינו ז"ל
דרובא דחלי' במעשה היינו משום דהו' מקרים המחלידים ולא
בטבע ודרך הבע"ח וא"כ החלי' נמי היא בגדר זה והוי נמי רוב
כריחים כמו רוב החלוי במעשה (אלא דל"ע בזה) הרשב"א ה"ל'
שהבאנו דלכאורה לא חתין דברי רבינו שפיר לפי דברי הרשב"א
ה"ל' ודו"ק) וא"כ ע"כ אם היה רש"י מודה דשערות רגילות לבא
מלפני' דלא היה לריך לטעם אחר בזה אלא משום ד"ל דלא
ס"ל כלל שיהיה שערות רגילות לבא מלפני' מהו משום חוקה
עשו' להשחטות היום. עכ"פ נמלינו למדן מהו דלכולי עמא
מיהא אם רוב שאינו מבזר מסייע לחוקה דהשתחא חלוקין
בחרה ואם כן בל"ד שפיר יש לסמוך לחוקה דהרי הסומכים
שחוטים לפיטו:

והנה

משמשה ידא דטבחא נחרחב החתך וז"ל להרגיש זה כ"כ. שוב נ"ל
דכיון שגשגים בנים י"ל בל"ה שאין רחיה מעשה על שהיה
חתלה ג"כ החתך כן לפי מ"מ בפירש"י (חולין מ"ו:) בקריכי
לא דמטרי' ליה מקשין אותה כחבן ואם חיו שם נקב בקרס
העליון ויש נקב בתחתון מתקרע העליון מחמת שהוא קלוג
ומים הקרים מוחטין אותו ומתקדקדק וא"כ י"ל דבהא נמי
דמסתמא היו המים קרים ומתחבב החתך מאליו. אכן בזה
י"ל דמשמע מרש"י שהם קרים ביותר שמקשים אותה כחבן
אבל אם היו המים עומדים בבית י"ל דהו' פושטין ולא משנו
מידי וא"כ י"ל דבל"ד לא היו המים קרים כ"כ ועיין מזה
באהרונים גבי יראה:

(ה) וגם מה שגמרה מדבריו שרונה לומר ע"ד ס"ם שמה
העור האלמעי חיו טעון שחיות ואפי' אם טעון
שחיות הא ראו בבדיקה שה' רובא נשחט. הנה הרי קי"ל דס"ם
במקום חוקה חיו מושל ומש"ל בש"ך בכללי ס"ם כ"ח דמסיק
שם אלא ס"ם בשחיות ודאי חיו להתיר כיון דה"ל ח"א ממש
עכ"ל ואף שהרמב"ם מיקל בס"ם במקום ח"א מ"מ רוב האחרונים
לסורים. וכל זה הוא לדעתו אבל בלמדת כבר בדרנו בע"ה דס'
זה שמה חיו קרס זה טעון שחיות חיו ס' כלל. ומה גם שאפי'
לדעת מע"ל אם ה' ספק בזה חיו זה אלא ס' חסרון ידיעה. ע"כ
פרחו להם כל דלדי היתר ש' מע"ל בשמו ובשם הרבנים שרלו
למשך את האיסור בידים בדברים על מה בכך:

(ו) אמנם מתאר שכבר נעשה מעשה להיתר עפ"י רבנים
מז"ל נחתי אל לבי לעיין בדבר יותר חלוי יעלה ר'
בידיו להאזין הוראה זו וז"ל כי מלאחי דברים נכונים בזה.
והנה גרס' בגמ' (חולין ט.) ואמר ר' יהודה א"ש הטבח לריך
לבדוק בסי' כי לא בדיק ממי ר' אלעזר בן אנטיגוס משום ר"ה
בל' יאמר טריפה ואסורה בלילה במתמיהא תנא נבילה
ומטמאה במשא ומפרש דפליגי בדר"ה מ"מ בח"א קיימא והשתח'
מחה היא ומ"מ בח"א אמר' בחוקת טומאה ל"א. וכתבו
החום' ואסורה בלילה משום דרוב פעמים שחוט שפיר ושירא
מדאורייתא לא התמירו לעשות נבלה. ח"כ לחום' בלא בדיק
הוי רק איסורא דרבנן. והרמב"ם כתב ר"ז נבילה וכו' התב"ס
(ס' כ"ה ס"ק ג') וז"ל דמדאורייתא קאמר דלא ס"ל דרוב
שחיות כשירות רק דהספק שקול מוקמין ליה לחוקה מרדכי
נבילה ח"כ כמ"ס המרדכי עי"ש וז"ל המרדכי לא בדיק בסי'
טריפה ואסור בלילה וליכא למימר ז"ל בחר רוב דרוב העולם
שוחטין רוב הסימנים דכיון דבחוקת חסור עומדת איכא למימר
סמוך מיעוטא לחוקה וליתרע ליה רובא ועוד דחיו מבזר זה
הרוב דכמה פעמים שוחטין שאין רוב הסימנים נשחטים. והנה
חי' קמא של המרדכי ודאי ח"א לומר לדעת הרמב"ם דמלך
סמוך מיעוטא לחוקה הוי פלגא והוי ס' נבילה (וכמ"ס הרשב"א
בחי' ביבמות פ' האשה בחרה לדעת הרי"ף והרמב"ם) ואיך כ'
הרמב"ם ה"ז נבילה דמשמע ודאי וחי' הב' של המרדכי היינו
מ"ס התב"ס דרמב"ם ל"ל רוב שחיות כשירות אמנם דברי
המרדכי גופיה לריכס ביאור דהתנא פסיקא ליה דרוב שחיות
כשירות ואח"כ מסיק דחיו רוב ובאמת מלך מה ש' דכמה
פעמים חיו רוב הס' נשחטים לא הוי אלא מיעוט המלי' כמו
יראה דהוי החשק טריפות בה להאריכה בדיקה משום מיעוט
המלי' רק מדרבנן. וביאור נ"ל לפרש דעת הרמב"ם משום
דהוי רובא דחלוי במעשה ואינו רוב ולא חלז' בחריה מדאורייתא
כמ"ס בכתובות (ב:):

(ז) והנה גרסין בקדושין (ע"ט:) אחמר קדשה אביה בדרך
וקדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת לפיטו רב
אמר הרי היא בוגרת לפיטו. ובגמ' הוי בשי למימר דפליגי
בפלוגתא דר"י ור"ז וקאמר ח"ל רב עד כאן לא קאמר ר"י החם
דל"ל העמד ממונן על חוקתו אבל הכא מי נמא העמד הנוף
על חוקתו. ופי' החום' בשם ר"י דרגילות הן לבוא בבקר ואין
שייך חוקה דנערוה. ובגמ' (ב:) בזה דלמור' שם הרי דס'

מ"מ משום שלום סתימה דמיעקרא והא ס"ל להחמיר גם כהרשב"א דס"ל יתר כניעול (בס"י ל"ד בש"ך ס"ק ט') ומיהו אין זה הכרח כ"כ דיל"ל משום דקד"ל עיקר כהרמב"ם. אך עכ"פ הסביר צמח דיל"ל כניעול. מיהו צבית חפרים צביוורו לנ"ל פי' דברי רש"י עפ"י דעת הט"ו והלכות דבסתימה דמיעקרא אף שסופו להחפיקה אל סתימה אך צבית גם זה לא יתכן ללא לרש"י לשיטתו שסובר דיתר אינו פוסל אלא מטעם דהוי כחבר אצל מטעם שסופו להנגיל אינו פוסל וי"ל דהיינו משום דהוי סתימה דמיעקרא. אצל לשיטת הפוסקים דיתר פוסל מטעם ניקב ח"א לומר כן צבית מיהו העיקר בדברי הרמב"ם ורש"י בדיון יתר דהוי כחבר וכמ"ש הר"ש שם :

(ג) אך הגם צבית כל הפירושים שנאמרו בדברי רש"י הג"ל הם דמוקים מאד וגם פי' הב"א אף שקילסו מ"מ הוא דוחק עליו. והלעז"ל צ"י דברי רש"י ומה שגדלה לנאורה סותר א"ע שצדק (מת) כתב הטעם בריאה שניקבה ודופן סותמתה דמהני משום דהוי סתימה מעליא וגם צדק (מג). צתחלה כתב הטעם בקרום שעה מ"מ שליו קרום שהטעם משום שליוה מתקיימת וח"א מה לריך צבית טוב לומר דסתימת כבד וחלולות דירטו מעמידים אותה משום דהוי סתימה דמיעקרא בלא"ה יתא דהוי סתימה מעליא. ובצמח ל"ל צע"ה פי' יפה בדברי רש"י והוא עפ"י מ"ש מרן ב"ל (ס' כ"ד אות ד') שאין לומר דקרום שעמ"מ לא הוי קרום משום שכבר נטרפה וח"א להכשירה אף שהקרום יתקיים דהטעם דטרפה ח"ח משום שאין לה רפואה וזו שעלה קרום על מנתה הרי נתרפאה. ואין לומר משום דיוון דכאיב לה תמות דח"כ מסוכנת שודאי תמות אחמי אינה טרפה אלא דבעיני חסרון באבר או ניקב וח"כ זו שאין לה קצב עכשיו אחמי תעריך אלא ע"כ דהקרום סופו להנגיל. אלו דבריו ז"ל וגדלה דהנה צבית דקרום שסופו להנגיל י"ש שני אופנים הם מלד דקרום שהוא חלם. וסופו להנגיל מלד תועת הצב"ב ו"האברים. או מלד שהחלי גורם שכל קרום שיתהווה עליו לא ילגל ואין לו קיום מלד תלישת עלם האבר והבשר שלו שאין לו חורק ועולם להחיות הקרום שמתהווה עליו וי"ל דבזה הוא שנתקן ר' יוסף ורבינא בסוגיא דק"מ מ"ח דרבינא ס"ל דבעיני סביר ושתימה הדופן לא מהני ורייני דאף שקרום שעלה מ"מ אינו מתקיים היינו מלד עלם תלישת הקרום ותועת האברים כנ"ל ולכן בצב"ב דדופן דהוי סתימה חזקה לא תספור ולא יועבו אותה תועת האברים ולכן אף דהסבירה לא הוי סתימה דמיעקרא מ"מ הוי סתימה מעליא. ורייני עפ"י רש"י לרבינא דסתימה הדופן סתימה מעליא היא משום שהריאה סבוכה דדופן וגלחתי יפה. אצל ר' יוסף סבר דקרום שעמ"מ שסופו ליסתר הוא משום כלב המכה ותלישת האבר שפועל ומספיק קלקול ותלישות עד שיופסד הקרום. ועפ"י"ו הנה נבוא ליישב צע"ה דברי רש"י שצדק מ"ג דהתם קאמר דבה קרום שעלה מ"מ בושט אינו קרום. וידוע דנקוצת בושט הוי נבלה ומלשון דקאמר דבה קרום שעמ"מ בושט אינו קרום משמע דהוא כאלו אינו והקצב פתוח והוי נבלה והשתא אם ס"ל כרבינא דטעם הטרפות בקרום שעלה מ"מ משום תלישת עלם הסתימה ותועת האברים ח"כ סתימה צטרפה דהטרפות משום שעתידה למות דטרפה אינה מ' שפיר י"ל כנ"ל אצל צנצנא בושט דהוי נבלה וע"כ משום דהוי אגמרי' רחמנא למשה ושט שלם תשחור ולא מנוקב. ח"כ מה צדק שעתיד להיות נקב השתא מיהת שלם הוא. וע"כ ל"ל משום דהב"ס כ"כ יוסף דהקרום שעתיד לסחור מממת נקב והסרון דבשט שהקצב פועל כאלו ה' פתוח. ולכן אף שהסתימה עדיין קיימת מ"מ אינה סתימה כלל אפי' לשעתה. דהקצב פועל כאלו ה' פתוח ואינו ושט שלם אלא מנוקב שהרי אינו מקבל שום סתימה קיימת גם עתה ולכן שפיר הוי נבלה וח"כ לפי' ע"כ הטעם בריאה ודופן סותמתה משום דהוי סתימה דמיעקרא ולא הוי נקב חלל חור שפ"י דקרום שעלה מ"מ בושט אינו קרום אפי' סתימה עבה. משום דהקלקול הוא מלד עלם הטרפות ולכן כל קרום שיוצר עליו לא ילגל וריאה שניקבה ודופן סותמתה דכבר לפ"י היינו משום עלם סתימת הדופן וצוה דברי רש"י מיושבים כמין חומר צע"ה. ומיושבים בזה יפה

(ב) והנה מה שלא סמכו על סברא זו בעובדא דר"י בן הרב"ש לומר דהאמת הוא כהאחרונים שלא נפחו הראשונים כמו האחרונים היה חוט מקיף וגלחתי הרי חוט מקיף לפיט היינו משום דבצמח עובדא הוא לא דמיוא כלל לעובדא דין דהתם הראשונים לא ה' כלל בעובדא דבדיקת האחרונים. אלא האחרונים לבד העירו שיהיה חוט מקיף אלא שנתנו טעם למה לא היה כן בבדיקת הראשונים משום שלא היה כוחם יפה וח"כ הדבר מוספק אם היה כלן הכחשה מן הכתי עדים או שהאמת בדברי האחרונים שטחם היה יפה ונפחו יותר. משא"כ ובג"ד שאין כלן שום ספק כלל שבדיקת הסו"ב היה רוב חסדן וכולם מודים בזה אלא שלא מוספיקם אם זה צבית מלד שבדיקתו היתה באופן אחר או שמה נקבע ח"כ הושט ונטעה חסדן רובו וע"כ בזה יש לסמוך על חזקה דהשתא בלירוף הריב שחיטת כשרות. דגם זה ליתא התם בעובדא דבועה בשפול. גם יש להם עוד לד אחר גרוע מל"ד דהתם אין ח"י ודפיס אף היתה הריאה שפוחה צבתי בהבמה אם נכפיתה שפוחה לפני הראשונים ולא היה חוט מקיף או נכפיתה שפוחה לפני האחרונים והיה חוט מקיף וצביואל בזה הוא ספיקן של הרשב"א בספק סרכל כסדרן המבואר בשו"ע ס' ל"ט סעיף ה'. ועכ"פ ל"ל דבג"ד ודאי י"ל כסברא הר"ל :

תשובה ו

(א) מה שר"ה מע"ל להשיג עליו צמ"ש ריאה מרש" (צבית ח"א) דדוקא קרום שעלה מ"מ אינו סותם משום דהוי סתימה שעלה ח"כ אצל אי הוי קרום מעיקרא סותם כדמסיק רש"י הטעם בזה שסותמים כגון סתומות שני' ויריטו מעמידים אותה וריאה שניקבה ודופן סותמתה. והב"א מ"ש הש"ס ס' ל"ו ריאה שניקבה ועלה בה קרום ונסתם אפי' עבה וחזקה טרפה דסופה ליסתר ואפי' דק"ל צמח דוכתי כגון מנה שניקבה וכבר סותמה לקמן ס' מ"ב ודמוה דכשר שאני התם דסתימה צב"ב שנצברא מעיקרא להתקיים כ"י. ומשמע דקרום יתר שוא כנטול אינו סתימה. הנה אף לפי דברי הש"ס שהוא מפרש דברי רש"י (צדק מג). כדדרישה דמ"ש דסתימה דמיעקרא הוא פי' ולא שגלה ח"כ מחמת המכה רק נולד מתחלת הצריאה וכמ"ש בצב"ש שם. הנה מובא בדרישה ש' דהטעם דסתימה דמיעקרא מהני משום דאין לומר דיוון משם אותה סתימה דהרי ברייתא היא כן. ומש"ה מעיל משא"כ סתימה דלחצר זמן דיחזור ויפתח. ועכ"פ מוכח דכל שמיעקב ברייתא סותם. דל"ה לא ה' לרש"י לחלק כלל בין סתימה דמיעקרא אלא הו"ל לומר דזה קרום טסף והתם סתימה מדבר שררף להיות צב"ב. ואי משום דיתר כנטול וסוף הקרום הטסף להנגיל. הנה לפי שיטה זו צבית יהיה מוכרח לומר דאין הפ' יתר כנטול שינטל בפועל אלא דהשקב כנטול שאינו פועל פעולה שלמה כראוי לאותו אבר. אצל לא שיהא חסוב כנטול וניקב שם. ומאחר דלרש"י אין היתר כנטול בפועל (ועי' לב"ש רס"י ס"ק ח' אות ה') אלא כחבר צב"ה ח"כ י"ל שפיר דרש"י לשיטתו ח"ל. אלא דלפי' יהיה תלוי דין זה במחלוקת הראשונים צ"י יתר כנטול ולדעת הסוברים בזה כנטול היינו שינטל בפועל צבית לא הוי סתימה :

(ב) אך הנה כל מה שנכתבו הוא לדעת ההב"ש עפ"י דברי הדרישה אצל צמח הט"ו והש"ך והלכות לא ס"ל כך אלא דוקא משום דסתימה דמיעקרא הוי סתימה שלא נפסל כלל וח"כ משמע דוקא קרום שעלה מ"מ אצל אם היה הקרום מעיקרא סותם שפיר אף דהוי יתר כמו שהקרום שעלה מ"מ הוא קרום טסף. אך לנאורה יש לדחות באופן אחר ורייני ש"ל שקרום שעלה מ"מ אינו יתר דהא ניקב שם והקרום סותם משא"כ קרום טסף שבל"ה סופו להנגיל אינו סתימה וע"כ ל"ל כן דל"ה ח"כ מוספיק להש"י הטעם שכתב רש"י גבי קרום שעלה

(ב) ונ"ל להסביר סברות הר"ן והראב"ד דהראב"ד ס"ל כיון דאיכא שני ריעותות במקום אחד ויש לומר על שניהם סבה ידועה אחת חלו תולין בזהות סבה וכמו סברא לדופן והעלתה למחיש דלע"ז דרוב הבעות חנים מנקב מ"מ הא יש בעות מנקב וכמ"ס ברש"י הטעם צבועי דסמיכי שהם מנקב וגם בסברא הוא מנקב וחלו תולין בסבה אחת שהיא הנקב בריאה ואפי' בסברא תלויה מבועה חל"ג דסברא תלויה היו בלא נקב מ"מ כשהיא מבועה תלוין שנפרקה מליה מקום או שיש מקצת סברות תלויות מנקב והיו סבה ידועה אחת לשני הריעותות חבל הר"ן קאי בשיטת החוס' דהסברא לאו מנקב היא בלא חלל דסיבה חולי אחר או מקרה של ליה עבה וסברא במקום זה וא"כ אין הנקב סבה לה וע"כ אפי' אם הבעות נעשית מנקב מ"מ חיו גורם להסיוות הסברא וע"כ שיש גם סבה אחרת להסיוות הסברא חיו גמיו י"ל דהר"ן ס"ל כיון דיש סברא בלא נקב י"ל דהסברא והבעות נעשין מסבה אחת או חולי או דבר הגורם לשניהם חבל לא נקב כי גם בלעדי הנקב יכול להיות סבה אחת לשניהם. והראב"ד סובר שכיון שיש סבה ידועה שיכולה להיות משניהם דהיינו הנקב תולין בהסבה הידועה חבל זה ודלוי שניהם מודים שחולין בסבה אחת דמה"ט פשיטא ליה להר"ן בסברא לדופן והעלתה למחיש שהסברא היא מהיראה ולא מהדופן משום ששני הריעותות במקום אחד וכמ"ס מליני גבי אצדה (ב"מ כה). מלא דבר שאין בו סימן בלד דבר שיש בו סימן לפי ח' בחרא שם בגמ' הא דלית ליה כו' הא דלית ליה חוגים לנא יעו"ש. ועפ"י הכה נראה לי דבר חדש בסברא מלמון במקצת לכ"ע לא היו חר"ל ואפי' הראב"ד מודה כן דלית לומר כחן מדרגות הריעותות להדי ע"כ הם מסבה אחת דלית סבה יהיה למקרה עם סברא שנאמר שהיא סבה ידועה המערפת דבשאלה אם הנקב היה סבה ידועה גם למקום שפיר היה אפשר לומר שהיא הסבה לשניהם חבל בזהות סבה המלמון הידועה היא הפחד כמפורש בגמ' חולין (נה) ובפ"י המשיבות להרמב"ם ומהות ב"כ כו' או אירע לה חולי שזולתה פחד כו' דהרי דהמלמון נעשה רק מהפחד ואף שהח"כ כתב (ס' ל"ו ס"ק ע"ה) דלפי' מלה לא מלמון ע"י חולי אחר חול' כבדו שמים והרמב"ם מלחא דפסיקא נקט רק אף דעת דהכי הוא כו' כשהוא שיש בה חולי הממחיד בלא סבה חמור' מסתמא מזה בלא המלמון כו' הרי דעת הח"כ ש יכול להיות המלמון ע"י חולי אחר מ"מ אין זה סבה ידועה למלמון חלל הפחד הוא הסבה ידועה כמבואר בדבריו שהפחדו וכו' דלית המלמון נעשה מנקב אף ינמא דהמלמון מורה על נקב ואם שהמלמון והסברא במקום אחד מורים על סבה אחת מ"מ לא על סבה המערפת הם מעידים וסברת הר"ן בסברא לדופן והעלתה למחיש וא"כ גם להר"ן אין כחן חרתי לריעותא. ואין לומר שמתוך שהמלמון והסברא במקום אחד ינמא שהמלמון גרם שתקוב הריאה ונעשה הסברא דהמלמון חיו עומד לנקוב מדשרין מקרה במקצת וא"כ אין זה סבה ידועה. ואין לדמות ולומר להראב"ד לא בעינן שיהיה סבה ידועה לשני הריעותות ואפי' אין סבה ידועה מ"מ כיון דנעשו שני הריעותות במקום אחד דלית לומר דשני סבות או מקרות נקבו במקום זה כמו שאין לנו אומרים דשני אנשים אבדו הכלי והסיוות במקום אחד חלל סבה אחת גרמה וע"כ אינה אותה הסבה הידועה להבשר שזולתה בעות או סברות וא"כ חייש' שמא הסבה שהולדה שניהם היא סבה המערפת דל"כ גם להראב"ד היו ס' עוקר דין חר"ל וא"כ כיון דלח"כ ליתא לגמרי לכלל זה דהר"ל ס"ס ולהקל דשמו הנהגה חל"כ ואפי' חל"כ כהראב"ד דחיישין בחרתי לריעותא מ"מ חיו חלל ספק שמא הסבה שהולדה שניהם היא סבה המערפת ושמא היא אינה סבה המערפת חלל סבה אחרת :

(ג) מידהו אם ינמא מקרה רוב הריאה דערפה הוא משום שסופה לנקוב. ח"כ אף דבמקצתה מוכשרין משום דבקלקול מועט כזה לא תתקב הריאה י"ל שפיר דהיינו חר"ל כמו כל שאר ריעותות כגון גבשושית דהיינו ריעותא אף דערפה גמורה לא היו חלל בירתת אונה מגבה מ"מ גבשושית דהיינו משין יתרת י"ן

יפה דברי הגבש שכתב והבואו הפמ"ג במשנות ס' ל"ו ס"ק ד' וז"ל קרום מ"מ סופי ליסתר וז"ל לדופן דהתם לא נחלשה הבהמה משח"כ הכא וכו' הפמ"ג עליו ויראה ג"כ סחירה בדבריו והיינו שתתלה כ' שסופו ליסתר ואח"כ ש' דהתם לא נחלשה משמע דמלך שכבר נערפה ואפי' לא יסתר ערפה בקרום שעלה מ"מ. ולפי הנ"ל יוחא בע"ה דהטעם שסופו ליסתר הוא משום שנחלשה כנ"ל משח"כ התם בדופן שלא נחלשה ולכן לא תסתר הסחירה :

(ד) ועכ"פ לפי כל הנ"ל בני"ד מבואר דלא שייך לומר יתר נעטול לכל השיטות דאף אם היתר סופו להטעל היינו דמשום זה יהיה ערפה חבל מ"מ משום זה לא יהיה נבלה כיון דלא ניקב הדיט מעולם נקב מפוש ולא נחלשה הבהמה. וא"כ מכיון דאם יש שלשה קדומים לנשט וניקבו שני הקדומים לא היו נבלה נמלא דהשחיתות מועלת בקרום השלישי לטהרה מידו נבלה ושייך בו שחיתות וא"כ ודלוי דלריך לשחית כל הקדומים :

תשובה ז

שאלה ריאה שלמקם במקצת האונה בסופה בשיפולי וסרובה לשומן הלכ ועברה ע"י קליפה הנוונה במדינתיו. וא"כ לבדוקה בפשרין מתחת שאין האויר נכנס בלימון והסברא היתה רחבה כמין קרום :

(א) תשובה חתלה לריים חלו לבאר אם יש בזה משום תר"ל. והנה הל"ש בריש ס' ל"ה האריך לבאר דלמקרה לא היו מנעם סופו לנקב ולכן חיו מלטרף לתר"ל לריעותא דהיינו משום חשש נקב. חבל בסברא שלכ"ס ועברה ע"י מ"מ מחמיר כשהיא מתוך הלימון משום דמיו"ל קולא גדולה היא ובעליה כ"ד מבטלינן לה. ובתשו' טור האבן (ס' י') כתב בסברא מתוך ריעותא לדופן להחיר בהפ"מ דכיון דיש לספק שמא הסברא מן הדופן היו ספק חר"ל יעו"ש באורך וכל דברים חלו לריים ביאור. הנה חתלה י"ל בספק חר"ל אי היו להקל או להחמיר. והפמ"ג דעתו דספק חר"ל כשר והביא ראיות לזה והלבו"ש דמה רחיוותו בריש ס' ל"ה ומ"מ מוסק כיון דמלך הסברא נכנסו דברי הפמ"ג והר"ל לא י"ל שורש ב"כ ע"כ לדינא יש להכשיר וסברתו כיון שאין לזה שורש ב"כ ע"כ אין זה לא איסור דלורייתא ולא איסור דרבנן חלל חומרת האחרונים וע"כ ספקו להקל זהו חוכן דבריו ז"ל. והנה מ"ש שדין חר"ל אין לו שורש ב"כ ורק חומרת האחרונים איתמא חלל זה דעת הראב"ד בספר תמים דעים ס' י"ב והבא בלבו"ש (ס' ל"ז ס"ק ו') לשון הראב"ד שכתב ע"ז ריאה מנמ' שהרי ריאה הסמוכה לדופן לדברי ר' יוסף בר מנחם שאין חוששין לה וכשהעלתה למחיש דהיינו בעות חוששין לה ה"נ ל"ש והטעם שהבעה מעיד עליה נקב. וא"כ הראב"ד מוכיח דתו מש"ס. אך הנה עיקר הוכחה הראב"ד דין חר"ל מהיהא דהעלתה למחיש נראה דליתא חלל לשיטת רש"י וכן דעת הראב"ד עצמו דלית סברא שלכ"ס בלא נקב חבל לשיטת החוס' דיש סברא בלא נקב והטריפות דסברא שלכ"ס הוא משום פרוק דלפי' פירש הר"ן הטעם בהעלתה למחיש דחוששין לה משום דממקם שבה הסברא משום שתתפרק ופשיטא למחיש בריאה מוכח שמריאה בלא ותתפרק מלך הריאה. הרי דלית הוכחה מהתקבץ שני ריעותות על שיש נקב במקום האויר דל"ה לא הולך הר"ן כלל לומר הכלל שלו שתתפרק מלך הריאה חלל מכיון שיש למחיש וסברא יולאח משם גרלים לדבר שסברא זו בלא מנקב אף דלהתוס' יש סברא בלא נקב וז"כ בזהות בתי' הרשב"א חלל ע"כ מוכח דהר"ן לדעת החוס' ל"ל סברת הראב"ד בריאה שהעלתה למחיש דהטריפות משום חר"ל ואפי' בס' חר"ל היו ספק פסיקא שמא כהר"ן להחוס' דליכא כלל ריאה לתר"ל ושמו חיו זה חר"ל :

דמיירי לקמן (מו): במעט שנמלח בריאה ומקשו קשיא וז' סוגו תלמודי דר"י גינה ומקשו שפיר לטעם ר' יוחנן רבא חבל לידן דס"ל ערפא חזיה חזרת להכשרה באמת לק"מ. וזכר מיושבים אללי בע"ה דברי רש"י גבי תרי חזי דסריק (מו): שכתב בד"ה היינו רביהיו וז"ל וז' מנינה על וז' והדרה חזי לר"ד להדרה והקדוש הולך וזקן כו' ולחזרה הדרה פלא מה לר"ד להדרה בריא והקדוש הולך וזקן אפי' ישאר כך כשר שהקצב נסתם אך לפי הג"ל וז"ל דרש"י סובר כשיטת הפוסקים דבסיומה נעשה ממלא ובטבע לא שייך לומר ערפא חזיה חזרת להכשרה (ועי' רח"ס פ' בהמה המוקשה אמת' דנחתכו רגליה) והנה בסרסל כסדרן דאמר' שנקצב וגסרה ים לחוש גמי לחסרון באותו הקצב. אמנם מטעם הסרסל נעשה הקדוש והולך ומתחזק ונעשה קדוש עלאז של הריאה ים להחזיר וללאז חף מידי חשש חסרון וזהו שפירש' הדרה בריא והקדוש הולך וזקן ויטיב נעשה קדוש נגזר בקדמוי הריאה ושלם החסרון ומטעם זה כשר כיון דהדרה בריא :

(ה) ועי"פ לפי דברי הכו"פ י"ל באמת דביבא חיבה משום עתידה לנקוב וגם משום חסרון וז"ל כל שיש קצת יבשות הוי רישותא וכדעת הבית אפרים אך הנה באמת יש להבין מאין יא' לא דהרמב"ם דבר זה דביבא חיבה גם משום חסרון דלמא לא הוי רך משום נקב. אמנם נקב. אמנם נקב' (מו): משמע דילין יבש דריאה מיבש דלחון צבור ובעיני הכא נפדך בלפורן כחו ההם ומיג'ל דלחון הכא בני בפחות משום דסופו לנקב ובטרפות דיינין ע"ש סופו משא"כ בצבור דהוי משום מוס וכל שאין עכשיו מוס חף שסופו להיות מוס לא הוי מוס לכן ציינן נפדך בלפורן חלף ע"כ דגם הכא חין הטרפות ע"ש סופו דכל שאין נפדך בלפורן פשיטא ליה שאינו עומד לנקב חלף נפדך בלפורן אפי' לא יתקבל יומר הוי מוס דהוי כחסר וס"ה בריאה הוי כחסר ע"פ משניין דכל שאינו נפדך בלפורן חיו עומד לנקב ואין ציינן ביבש משום רישותא דנקב ועי"פ בזה יש ללמוד מ"ש הבית אפרים (סו' ל"ז ס"ק ק"ד בלש אפרים) דיבש קצת הוי רישותא משום דהרמב"ם ס"ל גבי צבור דעד שמוציאה דס הוי יבש רך הכא דלא שליש בה חזרה שאני. ולפי הג"ל אפי' תימא דהכי הוא מ"מ לאו משום יקב הוא חלף יבש הוי כמאן דליחא וז"ל חף יבש חיו מלטרף לתר"ל. עי"פ הנה דבריו בע"ה דביביוק במקלת ורישותא אחרת דמשום לתא דנקב חיו מלטרף לתר"ל כמזה עמישים :

(ו) ועתה יש לנו לבאר בע"ה אם סרסל מתוך הלחון ואפי' לבאר שאין הנקב פוסל בו חומר משאר רישותא עס הלחון. והנה כבר הקדמנו תשובת טור האלץ שכתב בכל תר"ל ורישותא חזיה מהן היא סרסל לדון אפי' שלא במקום רביהיו ונצרה ע"י מו"מ ים להכשיר בהס"מ מטעם ספק תר"ל דספק אם הסרסל מן הדופן וגם כיון שעברה ע"י מו"מ חיבה הוכחה דהוי הפשטת ליהא ח"כ מ"ש סרסל תלויה מצועה שעברה ע"י מו"מ דשרי ולדעתו ג"כ משום ס' תרי לרישותא דסרסל תלויה לחודה כשרה וצועה לחודה רך כשרה בחד טרפה וכשעברה ע"י מו"מ הוי ספק תר"ל וה"ל הוי ספק תר"ל וכש"כ הוא דאל' ספק מן הדופן הוא. אך באמת י"ל שאין הגדון דומה לריאה כלל דהנה סרסל תלויה בעלמא הוי הפשטת ליהא על הרוב חלף דכשהיא יולא מצועה אמר' דרגלים לדבר שהיא מנקב ודלמא נפדקה ממקום אחר או שיש מיעוט סרסל תלויה מנקב ומאחר שעברה ע"י מו"מ חיבה הוכחה להיפוך דגם וז' הוי הפשטת ליהא ונגד רגלים לדבר של הצועה שהיא משידה על הסרסל שהיא מנקב חיבה המו"מ שמעיה שהיא הפשטת ליהא חלף בסרסל דלדון דכל סרסל דבוקה היא מנקב חלף עלאז משופקים אם הקצב בדופן או בריאה והוי טרפה מספק עי"פ חלף דלדון מקלין לספק על המו"מ וז"ל כשם תר"ל דהרבה חיבה הוכחה וז' כנגד ההוכחה של המו"מ וז"ל לא היה לא תר"ל ולא מו"מ טרפה מספק וז' פרכא שאין עליה תשובה :

אמנם

הוי גמי רישותא דלפעמים עתידה גם וז' להתקבל ועד"ו י"ל גם בלמקום במקלת דלפעמים עתידה להתקבל ולנקב ואם רישותא וז' הוי לבדה ל"ח חבל כשם עיר רישותא י"ל דרגלים לדבר שז' הלחון נתקבל ונקבה הריאה ונעשה הסרסל והוי סבה ודועה לשי רישותא חלף לאי מוס שהייתה הלח"ם שטרפות למקד הוא מוס הסרה הריאה ולא סופה לנקב ח"כ בלמקום במקלת לזכר שום טעם לומר דהוי תר"ל. אך הנה הבית אפרים (סו' ל"ז בראש אפרים ס"ק כ"ד) כ' דלמקום במקלת הוי רישותא משום יבש דכל למקן הוי משני יבש וי"ל שפיר דיבש הוי רישותא דעומד לנקב וז' שאינו כשעור מ"מ י"ל דלפעמים מונקב וז' דלמקד רישותא הוי רגלים לדבר שהוא מאותו המיעוט. אך באמת י"ל דלמקום ויבש הוי שני ענינים דלמקום בא מן הפחד ולא מוספה אחרת כנ"ל ואותו היובש חיו עומד לנקב כלל כנ"ל חלף היובש בעלמא הוא בא מחזי אחר והוא עומד לנקב. ובאותו יובש באמת אפי' חיו כשעור הוי רישותא חלף בלמקום במקלת ים להסתפק אם הוא יובש או למקד מפחד. וכיוצא בזה הוי ספק תרי לרישותא דכשר כנ"ל והכ"ל לשיטתו חז"ל דס"ל בכללי תר"ל ספק כ"ח דבשני רישותא נגזרות חלף להחמיר בם' תרי לרישותא חלף לפי מוס שביחתינו בע"ה וז"ל חף וז' להתמיר בכל ספק תר"ל ח"כ גם בזה ים להלך :

(ז) ובעיקר דין דיבש בריאה ס"ל להרמב"ם דהוי כחסר וח"כ ג"ז חין מלטרף לתר"ל אך באמת הדבר יפלא לאמר דיבש חיו עומד לנקב ודלחיו כב"ס שהעיר בזה והביא שכן תמוה הכ"מ ובאמת שכל"מ לא כחל לשון תמוה חלף שו"ל שם ויש מקום לבע"ה לחלוק ולומר שאין הטעם חלף מפני שהיא ננקבה ומו"מ משמע מדברי הכ"מ ששטט לו שעומדת לנקב ומו"מ ים מקום לבע"ה לחלוק. והכו"ל כתב לתר"ל דאפשר דקמ"ל הרמב"ם דאפי' הוי כנגד הדופן במקום רישותא דריאה שנקבה שם כשרה דדופן סותמתה מ"מ אם יבש הוי כחסר לא מהני סתומה דדופן דמ"מ הרי הכר מנוף הריאה ומה מושיל סתומה דדופן. ואני מתפלל מזה על תי' זה חף אפי' דח"כ מנאי פדך ליה ר' חלף לנולא (מו): הריאה שנקבה או שהסרה מלי הסרה חלומה מצבור היינו יקבה מימא דקמ"ל הסרה טרפה אפי' בדופן סותמתה דמטעם יקבה לתא ומטעם חסר חיבה וטרפה וזה לבחורה קשיא עלמה על הש"ס י"ל דהנה בחולין (סו' גרס' עולא ח"ר יוחנן ואבר עלאז מותר כו' מיתבי ובשר כשרה טרפה ל"ח מה ת"ל לפי שאינו כו' חף זה כן ת"ל טרפה מלי תלמודא אחר רבא כשרה מן טרפה כיון שנטרפה שוב חין לה היתר חף כשר כיון שילא חזק למחלוה שוב חין לו היתר וקשרו בתם' לר' יוחנן נהם קרי טרפה ותי' דקרי ליה טרפה למלתא אחריתא וזה דוק גדול ובאמת י"ל דאדרבה לר' יוחנן קרי ליה טרפה לשמוענין דמה אבר שילא חזק למחלוה ואחר כשר חף טרפה חזרת להכשרה וכן מלחיו שכתוב בספר לב ארי'. והסתחא י"ל עי"פ מ"ש הרשב"א במשמרת הבית בזה דשריין ריאה שנקבה ודופן סותמתה חף חיו מתירים משום דסבין כשרה כדמסיק הנה בסוגיא הא מתחלה קודם הסבין נטרפה וז' תחור להכשרה ותי' משום דבאמת הדופן סותמתה חלף שאנו מוששים שמא לפרקים לא הסתחו יפה ציינן סבין כשרה. והסתחא י"ל דבאמת לענין יקבה סתומה הדופן מהני חלף אם הסרה הריאה שוב חין סתומה דדופן מושיל כלום דמ"מ הריאה הסרה בעלם אמנם אם עלה סרסל וקדוש על מקום הסרה הוי נפדקה ושלם להכשרה וז' דבמקום דלדון רביהיו דלחוף ק"ל דקדוש שעלה מ"מ חיו קדוש שסופו ליסתר חלף במקום רביהיו דלדון דהוא מתקיים הו"ל קדוש ומשלים החסרון וז"ל כיון דק"ל דענין סבין וסבין כשרה שוב ים להכשיר אפי' כשרה שם הריאה או שיצרה דהוי כחסרון אמנם כיון דק"ל דטרפה חיוה חזרת להכשרה שוב לא מהני הקדוש החדש דקודם התהוות הקדוש כבר נטרפה ושוב חיוה חזרת להכשרה אמנם כל זה לידן חלף עולא חזיה דר' יוחנן ס"ל טרפה חזרת להכשרה וז"ל שפיר מהני סבין וסבין כשרה חף לחסרון ומקשה ר' חלף שפיר לעולא חזיה דר' יוחנן לשיטתו וכן הוי אמוראי

עב"ם מרבא דל"ח לרעותא הנשר . ואף ר"ב דמזמור י"ז דליתוי
 רק בחלי' בדופן אכל בזמ"מ דהוי הוכחה גמורה י"ז דמורה .
 ומה גס דנשו"ע ספקין כרעב דבמה' בדופן לא בעי בדוקא אפי'
 העלתא למחיס כמ"ס בשמ"ח (סי' ל"ט סוף סי' ט"ו) דהשמ"ח
 הנהגה סע שיהיב גם לרעותא האחרת אפשר לתלות בזמנה
 שדופן והשתא אודא לה ראותיו דהתא אט חזין שני הרעותא
 בזמנה שדופן אכל הכא המז"מ אינו מושיל רק להסרכא אכל
 אל לרעותא האחרת . אך בחז"ש שם (פ"ח) מוכח דהשג שם
 לדעת הר"ן אכל לדעת הרשב"א תליא מלחא' באס אינו רעותא
 גדולה וא"כ בזמ"מ דהוי רעותא אל דהוא כמ"ל ואפי' לדעת
 ר"ב אין ראייה להחמיר בזמ"מ :

(ח) ועתה נבחר בע"ה הישועה שיש ב"ד מאחד ש"א"ל
לבדוק בספרין מזל הלומד כי אין הרוב נכנס
בו כי לפי דברי ההב"ש (ס' ל"ו) ס"ק (כ"ב) בדקוקה מנבנת
והביא רמיה מדברי ההב"ש והמשלמות וזה (ס' ל"ו) ס"ק (ז') דחה
לייחור ועתה בדקוקה הוא רק לתומרה ודבתי כהל"ל בתש"ו
בסבוק ש"ע שלו ס' י"ג הביא שכן דעת ההב"ש וחסדן בית
היהודי וכן דעתו הקדושה ז"ל והב"ש יחידה הוא בדבר יעו"ש
אלה שאלו י"ס הקלפיה הרגילה בזמננו לא דמיון למז"ל ולא
סומקין עתה כמו על מז"ל אבל הדבר קשה כי מזה ה' ממקום
בין סומקין על מז"ל ולא ה' סומקין על הקלפה כל כיוון דהבדקיה
פשיטא לן דהוי רק לתומרה ואינה מוספת קולא אלא ע"כ דלמז
המקוץ הקלפיה נעשית אחתה כמו מז"ל וע"כ לא מה שיש להקל
במקומה"ל י"ס להקל גם בקלפיה ודמיון מוספת סומקין למקום
במקוץ עתה שאלו מקומים ודמיון אחתה הוא מנהג נכונה
וב' ההב"ש קמא (ס' י"ב) דלפי מלי דק"ל בסכרמא ממקום למקום
דשרי הוי לה בסכרמא תלויה וכל מה שמקומים בסכרמא תלויה
מקומים גם ז"ב וה"נ ל' לענין הקלפה הנדונה אלמנו שמה שאלו
מקומים בזמ"ל מקומין נמי קלפיה. ועוד דלפי מה שביארה הבית
אפרים בבניה דרתי העשם שאלו סומקין על הקלפה נמשך
עצבדה דרייטום ושם לא נזכר כלל בדקוקה פושטים אלא ההב"ש
הבדק דקוקה לעבד ובראש אפרים (ס' ל"ה) ס"ק ק"ל כתב
דעטם ההב"ש הוא דמל"ד דקוקה לעבד הוא מוסף דלמז ס' ב'ל
בזמ"ל וא"כ לפי מה שביארה דעתם ההב"ש יחידה הוא בזמננו
זו אין להחמיר גם כאלו ושוב כתב בראש אפרים טעם שהוא
שמתי גדול וי"ל שזה דוקא בעצבדה דרייטום שהיתה כל הריאה
מוכנסה בקרום ולא ניכר כלל מחזור האמות אבל בקרום שכל
מקום ממונאלם לא מחמירין כ"כ ובפטרם בסכרמה אלכסב שאין הנכב
סופ' ב' מח' י"א יאלט גם מידו ומורא ז' :

תשובה ח

עובדא הוי קמן ברירה שהיתה סבוכה לרדוף צנויר החזה. ונס מקומה לשומן מלא. ובסכסכתי הי בירוק המספר הדבוק. רק בשכסוכי הרירה מלא חתר אחר צבא הדבוק שניכר משעשע מהסכין צעת שפתח הטובה אל הדבוק. ובדוק החתר היה חלוי חתכת עוד חלש של מצר ע"י קליפה כנחוש וספק אלס זה היה מהסכרכל או שהיה מחר הרירה שנתלם מהרירה ממות המצר :

ענף א

(א) תשובה הגה לדינא דגמ' (חולין מ"ח). ר"א שניקבה ודופן סותמתה כשרה. אך הגה המנהג במדינות אלו להחמיר בזה עפ"י המהרי"ו והאגור ורמ"א ויתר האחרונים

(ז) **אמנם** אם יש לדון בזה לענ"ד הוא מזה ספרם שז"ל כסדרן ממש דודאי איכא נקב לשיטת רש"י ואפי"ה בזמ"מ מקלוגין ואי"ל לא יהיה הדרג' חמור מסרסא שלג"ס לענין חס"ד עברה בזמ"מ שנסמך ע"ז להקל. דלדעת הר"ן לשיטת ה'הו"ס' ה'העטס' בהעלאת ל'מחיס' דהשג"ן משום דודאי ממש מסרסא ומשם תתפרק ופשיטא שאין להחמיר בזה יותר מסרסא שלג"ס בריאה עלמה לענין מו"מ דבסרסא שלג"ס בריאה ודאי תתפרק ונמראה מוקוסט או זו מוקוס או ואפי"ה סומכין אמו"מ וכן מוכח לדעת הר"ה"ס ש'הביא הרשב"א בח' דסרסא מריאה שבעלתה למחיס סומכין אבדיקת פושטין לבד מסרסא שלג"ס שריאה גופה ואי"ל בדין שלמו סומכין על המו"מ בשלג"ס בריאה גופה כש"ל דסמכין בהעלאת למחיס ושאר חר"ל וסרסא לדון ובסרסא למקוס אחר דהיינו חזו או גגרתו וכן שומן הלז הנה הרשב"ד ח"ו עלמו דהוא בעל הסרסא דהר"ל ש"ל דין מזה דבזה דקד הדין ש"ל בשאל מקומות מוכח' בחי' הרשב"א וכן שומן שס דעת הר"ה"ס ור"ת דהעלאת למחיס וסרסא לחזו או לשומן קול טפי מסרסא שלג"ס בריאה שג' דלכל סרסא מריא בדיקא לבד מסל"ס בריאה גופה ודי למו א' נחמיר בזה בסרסא מחזיק הבועה שפיה בריאה גמורה אבל בסרסא נמחקת במקדח' דהיינו רישות' כ"ד או ספק תרתי לריעותא אין טעם כלל להחמיר. ומלחי' גם בכתשו' הגאון מהר' משה מרדעטשארב שג' סרסא זו אכל לא בריאה כל הורד והמיהה ש"ל וענ"ד הדבר ברור כת' שפ"ה. וזו"ל לדמות דכל הפוסקים הג"ל והכוטנו מהם דרשין קל מוכרסא אבל כסדרן אלו בשטותי ה'הו"ס' דטעם סרסא משום פרוק וכן מוקוס כלל לדון חר"ל אכל לשיטת רש"י י"ל דהר"ל חמור מסרסא שלג"ס או חמו דהרשב"א בח' פ' הסוגיא דריאה הסמוכה לדון לשיטת רש"י וכו' נמלא פסק הלכה לפי פירש' דריאה הסמוכה לדון בין איכא מזה בדופן ולא העלתה למחיס וכן ליכא מזה בדופן והעלתה למחיס לריכיה בדיקא כר"ל דבדיק' על פשוטין בשל תורה הלך אחר הנחמיר ובדיקא מיהא כשרה הרי מבוחר דגם לרש"י סרסא לדון מריעותא חרתי מנטי בדיקא אפי' ליכא מוכה בדופן וסרסא שלג"ס בריאה לא מהני בדלומר בגמ' דהיינו מבוחר דגם לרש"י חמור טפי מסרסא שלג"ס מוכסור לריעותא חרתי וכמו דמכשיר בזמ"מ שלח כסדרן בריאה מכש"כ שמכשיר בחר"ל בסרסא לדון דאין לומר דשאי סרסא שלג"ס דיון וטעמה ע"י מו"מ אי"ל סרה חרתי לגמרי משא"כ בחר"ל דלחתי שגלה לריעותא חרתי (וכן ראה לדמות הסרסא הג"ל הגאון ומוה"ר' (מרדעטשארב) דהוא חזק דהרי בדיקא פושטין ללא מזה בבסרסא שלא כסדרן אף דלפי בחינותיו חמו דואין שאין כאן נקב מו"מ לא סומכין ע"י משום דודאי י"י כאן נקב והבחינה שמה לא עלתה בדידיו מו"מ ואפי"ה חס עברה לסרסא ע"י מו"מ סומכין ע"י לומר דאין כאן נקב כש"ל העלתה למחיס וסרסא לדון דמנטי בדיקא לאפוקי מחשך קרב משום דלא בריחל לן שיעקבה הריאה סומכין אבדיקתיו כש"כ שיוטל' המו"מ לאפוקי מחשך קרב שזה מושיל אפי' בסרסא שלא כסדרן. ואין לומר דהסרסא שגברה ע"י מוטייל לטו להוכיח שאין הסרסא בהם מנקב ואי"ל היכא לריכיה רישותא חרתי אין לנו שום טעם אבל כנשאר בריעותא לריכיה הרי שאלה הסרסא מחשך משך מו"מ שאר רישותא האחרת היא רישותא המערפת. דא"כ קשה כי איכא מזה בדופן למאן דמכשיר בלא בדיקא אפי' בהעלאת למחיס כמ"ש בחי' הרשב"א בל' לשיטת הר"ה"ס אמו"מ נהי דהר"ה הסרסא דבסרסא מו"מ לא נמריאה מסרסא שגברה בזמ"מ שזה מוכיח בהעלאת לדון כה"ל. וממחת נקב שבדיה הוי צאה אפי' חיישי' לריעותא הגשארת. כש"ל הכא בדאיכא מזה בדופן דהליגין בדופן דאין זה מזה הוכחה ודאי ודאי מדופן דלא דהליגין בדופן שנין ששאריו הנלמדים בריאה דהיינו לכו אלא דאי דלא חיישי' לריעותא הגשארת פיון דריאה בעלתה אין זה שום טעמית. ק"ק מלד החבור לריעותא חרתי וכיון שעבר לרדוף הריעותות אין שום כח בריעותא הגשארת האסור ואפי' לפי דעת שאר גדולי הפוסקים דס"ל דגם בדאיכא נקבה בדופן לא תלי' בלא בדיקא מו"מ היינו כפי' נמניה דמחמיר לשיטת רש"י להלדיק בדיקא אלא לריכא לא כפי' בדיקא כלל אף שבעלתה למחיס וכו"מ' בחי' הרשב"א לשיטת רש"י א"כ מוכח

ההאגות כמ"ס בתב"ש (ס' ל"ט ס"ק ע"ב) ואפי' כשחן ידוע שהיה נקב חלל סתם סרסא כל שאל עברה ע"י מו"מ מטריס כמ"ס השמ"ח. וכחז שם בזה ג' טעמים ח' דכיון דבעינן סביר ואין לא בקיאות בסביר. ב' דבעינן בדיקה ואין לא בקיאות בבדיקה. ג' כתב בתב"ש דלא בקיאות במקום רביחא דכח' מהרומות ובמותה מתקלח. ולפי כל הטעמים הג"ל קשה לי דשגלמא בדיוט שפירש וסרסא כמ"ס דלא שגלמא כמ"ס דלא חבל בסתם סרסא דלחובא כמה שפיקות לחיבה שמה הסרסא בלא מן הדיוט ואפי' חל"ל שכן הריחה שמה סביר דכיון דהוי ס"ס להחיות ולמה נחוש להסור. ובכ"ז דלחובא נמי ס"ס להסורא שמה לא סביר ואפי' חל"ל סביר מ"מ שמה חין זה מקום רביחא דלחובא וז"ל דכיון דמדינת ודלי שריא חל"ל דלחובא נחמא חל"ל חיד טימא דחמירא מספק לחיבורא חל"ל ודלי דחבר-כל החומרות חין כחן חל"ל ס' אחד ובחמית חין זה חל"ל ספק אחד שמה נסתם הנקב יפה. והיינו דסביר במקום רביחא דלחובא. או שלא נסתם הנקב יפה והיינו או דלא סביר לדלחובא במקום רביחא דלחובא. אך שגלמא י"ל דהוי ספק הסרסא כממא דהבקאות יודעס מהו סביר וגם חיה מקום רביחא דלחובא וכמו שבו לפי דין הגמ' חמנא נמי מ"ס הג"ל בס' ל"ח דהובא דהוי ספק לכל העולם הוי ספק והביא דלחובא לזה מ"מ הטור בס' פ"א גבי נטיות מטריס ש"י סרסא דהוי ספק שמה אם הייט בקיאות בבדיקה היינו יכולים לברר שאינה עברה. וח"כ קשה למה החמירו בסרסא לדופן :

(ה) אף הנה נראה דגם לרש"י יש כאן ג' היתר. והיינו דק"ל בכל דוכתא דלחובא ספק מוילא מדי ודלי ובפסחים (ט). טעמא דל"ח דשקל ח' חמין דשקל חייש' ובעי דבדיקה וחמלי נומא חללתה כו' ובתוס' ד"ה וחת"ל כתבו דלחובא חללתה עדיף משאר ספיקות מוילא הרגיל הוא וקריב לודלי. ועי' בפני יהושע דסברא זו מוכרחת דהא גם בזה דלחובא נבי מעשר חין ספק מוילא מדי ודלי היינו חל"ל דכיון ע"ה מעשרים הם חל"ל ח"מ מדי ודלי ועי' שם שחל"ל בזה קלח. הרי דלחובא חין ספק מוילא מדי ודלי חפי' בספק הרגיל וחל"ל ה"ג כ"ד דמקלח הסרסא שגברתה הוי ודלי ליה ולא נקב ועל המותר ח"מ מוסקין חין ספק מוילא מדי ודלי. חל"ל שם לחקך דלא דמי דהתם הוי ודלי ובספק כדמא מלחא דודלי הוי כחן חמין וספק חללתה וכן גבי מעשר דלחובא פירות הוי ודלי טבילא ועל חותן פירות הספק שמה עשין חבל הכא ודלי חמין אחד מהדבוק ובספק בחקך אחר מהדבוק. ואפסו דבבבון ח' ל"א חין ספק מוילא מדי ודלי חמנא ג"ל דזה מהלכות רש"י ותוס' ביצמות (לח). ספק יבש שבו לחקך בנכס סבא כו' הוי יבש ודלי וספק ספק וחין ספק מוילא מדי ודלי ופירש' הוי יבש ודלי יורש יודע מזה מי הוא בל ומוחזק בנכסיו כו' וכזה תוס' דלשונם מוחזק פירש' דקרי ודלי מה שודלי נגל חקך בנכסיו כו' חל"ל נראה כלל דלחובא מפני שבו ודלי במקלח הנכסיו יחא ודלי בבולן. וח"כ לרש"י עכ"פ ודלי חמין אחד מוילא להכליל כולו. וס"ל דהוי חין דחלק אחד הוא ודלי ליהא בעלמא מהפסדת והמותר ספק נדון הספק כודלי ואף שהחוב' חלוקים על ג"כ מ"מ הא כתבנו שנהחוב' לא שייכא כלל השבא דלחובא לא סביר בדיחה הסוכה לדופן במקום רביחא. וחל"ל כ"ד מ"מ' כשר בין לרש"י ובין לתוס'. ואפי' ח' יומא גם בסרסא זו דהוי כמו רוב הסרסא לרש"י הוי מנקב מ"מ חין מהמקלח ודלי ליהא והמקלח ספק חין ספק מוילא מדי ודלי חפי' בספק הרגיל כ"ל :

(ו) אלא דלמאורע דבר זה נסתר מחמתו. דח"כ בסרסא שרוע שיש לה הפשטות בשעה רב מהריחא וקלף ההפשטות ועלם הסרסא לא נגע בה יומא ג"כ חין ספק מוילא מדי ודלי. חבל בזמנת לא דמי כלל דהתם רחיו סרסא דבוקר ולרש"י הוי ודלי נקב חל"ל דהקליפה מוילא לברר שאינה סרסא נמורה ח"כ חף שגברתה המקלח ע"י קליפה מ"מ הנשאר הוי בחוקת ודלי נקב והוי ודלי ודלי שהי סרסא לפנינו מנש"ל הכא כ"ד דכשהיא לפנינו הוא בספק סרסא וספק עוד הריחה והסרסא עברה מכל וכל הוי ספק וליט מוילא מדי ודלי. חמנא יש לפקפק בזה דהא תחלה ודלי היתה סוכה וכל סרסא מוחזק בודלי נקב וח"כ אחי הוי ודלי ודלי. אך בזמנת כל זה לא שייך חל"ל בזה היינו יודעס בבבון ששם בחזותו מקום שגמלא עתה העור חלום היתה סוכה לדופן. חבל כ"ל שכל האונות סוכה לדופן פשיטא חל"ל להבדיל חס היתה במקום סוכה כמ"ס סוכה ח' לא וחל"ל דכיון דכל האונות היתה דבוקה מסתמא גם שם היתה דבוקה הכא מ"מ חין זה ודלי חל"ל ספק הרגיל. והיינו מוילא לגבי ודלי דיתר הסרסא שגברתה נומר שהיה כחן סרסא ולא עברה :

(ז) שוב ג"ל שסרסא/א כתב בחי' עוד טעם אחר לר"י דס"ל ריחה הסמוכה לדופן חין חוששין לה והיינו משום דס"ל דיש מקלח סוכות בלא נקב והוי ס"ס שמה חין כחן נקב כלל

ההאגות כמ"ס בתב"ש (ס' ל"ט ס"ק ע"ב) ואפי' כשחן ידוע שהיה נקב חלל סתם סרסא כל שאל עברה ע"י מו"מ מטריס כמ"ס השמ"ח. וכחז שם בזה ג' טעמים ח' דכיון דבעינן סביר ואין לא בקיאות בסביר. ב' דבעינן בדיקה ואין לא בקיאות בבדיקה. ג' כתב בתב"ש דלא בקיאות במקום רביחא דכח' מהרומות ובמותה מתקלח. ולפי כל הטעמים הג"ל קשה לי דשגלמא בדיוט שפירש וסרסא כמ"ס דלא שגלמא כמ"ס דלא חבל בסתם סרסא דלחובא כמה שפיקות לחיבה שמה הסרסא בלא מן הדיוט ואפי' חל"ל שכן הריחה שמה סביר דכיון דהוי ס"ס להחיות ולמה נחוש להסור. ובכ"ז דלחובא נמי ס"ס להסורא שמה לא סביר ואפי' חל"ל סביר מ"מ שמה חין זה מקום רביחא דלחובא וז"ל דכיון דמדינת ודלי שריא חל"ל דלחובא נחמא חל"ל חיד טימא דחמירא מספק לחיבורא חל"ל ודלי דחבר-כל החומרות חין כחן חל"ל ס' אחד ובחמית חין זה חל"ל ספק אחד שמה נסתם הנקב יפה. והיינו דסביר במקום רביחא דלחובא. או שלא נסתם הנקב יפה והיינו או דלא סביר לדלחובא במקום רביחא דלחובא. אך שגלמא י"ל דהוי ספק הסרסא כממא דהבקאות יודעס מהו סביר וגם חיה מקום רביחא דלחובא וכמו שבו לפי דין הגמ' חמנא נמי מ"ס הג"ל בס' ל"ח דהובא דהוי ספק לכל העולם הוי ספק והביא דלחובא לזה מ"מ הטור בס' פ"א גבי נטיות מטריס ש"י סרסא דהוי ספק שמה אם הייט בקיאות בבדיקה היינו יכולים לברר שאינה עברה. וח"כ קשה למה החמירו בסרסא לדופן :

(ב) ונלענ"ד דס' זה שמה הסרסא מן הדופן ולא מן הריחא הוא ספק גרוע דהא פשוט דטרפות הריחא כמ"ס דמס' ח' מ"שע המלי וטרפות בשאר חברים לא שחזר כלל ומס'ה הריבוי חול' בדקה בריחה ולא בשאר חברים. והשתא מוכח דסרסא מליה בריחה ויתר מבשאר חברים וכן מדבוקן והוי ספק זה רובו לחיבור ולא הוי ספק חפי' להטורף לס"ס וכמ"ס תוס' בציצות (ט). ד"ה וחל"ל (כו') ולי קשה דח"כ מ"ט דר"ג דס"ל ריחה הסמוכה לדופן ח"ל לא דחלוקן דבוקן כמ"ס ברש"י. ולפי הג"ל הא ספק זה הוי רובא לחיבור ולא הוי ספק כלל. אך הנה דרש"ל ח' ל"א בחי' כתב דר"ג ס"ל חל"ל חין חוששין לספק דרובה. והיינו דבספק דרובה נמי שכיח טפי לחיבורא ולהחירא כמ"ס תוס' (חולין מנ' ביצמות לח). ואפי' להחירא בספק מה ממת חוקת היתה חבל לדופן חוששין לספק דרובה וס"ל דס' זה רובו להחמיר וחל"ל י"ל שפיר דחפי' לס"ס לא מוטריף. ומה"ט נמי לכה נספוקי שמה לא הוי סרסא חל"ל הפשטת ליהא דהוי דלחובא נמי סוכות שגברתה כמ"מ. משום דסרסא מנקב שכיח טפי. וזה טעם המהיר' והנור בסרסא לדופן :

(ג) ובמ"מ ג"ל דכ"ז חובא ס"ס גמור דשגלמא בנסרסא לדופן ולא נחפיקה כלל חזי לכה נספוקי כלל שמה חין זו סרסא חל"ל הפשטת ליהא דרוב סוכות בזה מנקב כ"ל חבל הכא שהיתה כל האונות דבוקה לדופן ונחפיקה ורובה הוי שלמה ויפה הוי חמין שנסרסא כחן מהמת הפשטת ליהא. וח"כ שפיר חובא נספוקי דלמא לא הוי כחן כלל סרסא מנקב חל"ל כולה הפשטת ליהא ח' מיהו יש ג"כ לדחות ולומר דדרך הסרסא חף שהיא יולתה מנקב דק ויחא רק חט אחד מ"מ מוילא הנקב ליהא רבה בשעת הריחה וסרסא למקום אחר. וחל"ל חין ריחה כלל ממה שנחפיקה בריחה ומקום סוכה שהיה הפשטת ליהא וחל"ל בזה רוב סוכות שם מנקב. וחכמי חין זה ספק השקול :

(ד) אמנם ג"ל בזה דבר חדש וסברא נסוגה להחירא דהנה ג"ל דשני הטעמים האלו הטיקוס דלמלא לא סביר וגם דלמלא בעינן דוקא בדקה שהטעם נמי משום שמה נקב ולא נסתם יפה לא שייך חל"ל לשיטת רש"י דכיון סרסא בלא נקב חבל לשיטת תוס' דיש סרסא בלא נקב חל"ל חייש' לברוק י"ל ודלי בסוכה לדופן במקום רביחא חל"ל לא סביר מ"מ ל"א לפקוק. דק"ו הוא מחירי חוץ דממדי להחירא לא שייך סחימת האונות חל"ל במקום שסוכות זו לזו. חבל במקום דלא סמוכי לא במפורש בדברי תוס' (ריש דף מח). וחל"ל ס"ל

(ג) והנה אם שפירוש זה יפה הוא בדברי הרמב"ם ז"ל חבל אין לומר שגם הר"ם כיון להם בחסידות לגמול ולזה נ"ל דהכ"ס לשיטתו חולו לפי מה שפ' שם בד"ה ויש מי שאומר ס"ק י' דהא דלא חפץ חסדה דמתי' בחסרון חלות והרמב"ם בפי' המשנה מפיר' בלחמך דת' חסדה דמתי' היינו משום דבקשוייהו שבז המקשה דר"ש לא מחלק בין נקב שיש בו חסרון לבין נקב שאין בו חסרון וכתרומתו בשי לבית המטפנות וס"ל דחסרון חלות היינו משום דסופו לנקב. וז"ל לבית חילתה דחסרה דמתי' מיידי ביהי לחילי לא פליגי ר"ש גם לחסרה. וע"כ מוקי בחסרון מצפנים. ומשני ליה דר"ש מודה בחסרון חלל בעי לבית הסתמכות והשתא שפיר מלוי' למומר דמיידי בחסרון חלונ' והטעם דסופו לנקב ולי קטוי' לנקב ר"ל נקב. וי"ל דהא ש"ס בו חסרון ר"ש מודה וזהו סופו לנקב נקב שיש בו חסרון עיי"ש. ועפ"י י' יחלל גמי דלא משני בחסרה ודעון סותתתה דל"ל לפי ההו' לחילתה חקשה לו לחילי לא פליגי ר"ש בחסרה. ולפי המסקנא דר"ש מודה בחסרה שפיר י"ל דחסרה דמתי' מיידי בחסרון ודעון סותתתה חלל דבלת"ה ח"ש דלחילא לחוקמי בחסרון חלונ':

(ד) אמנם בעיקר תירושו של ה"פ בסוגיה ה"ל אח"י לא מוקי הסרה דמתני' בחסרה חזונה הוא תמורה דמי' ס"ל דחסר חזונה סופה לניקוב א"כ חסרה היינו ניקב ואיך מפרש בזמנה הרמב"ם חסרה דמתני' בחסרון חזונה דמשמעל דהסרון היו טריפות מיוחדת מתני' טריפות ואם היו בכלל ניקבה. ומדברי ה"פ נראה שהוא מפרש דעיקר קושיית הגמ' חסרה היינו ניקבה כוונתו למה לא פליג ר"ש בזה. ובזמנה הקוביא גזירה לבד זאת דאם אי אפשר להיות חסרה בלא ניקבה א"כ טריפה מיוחדת ומאי נפ"מ מהסרונה. ואיך תחשב לגטריפה מיוחדת. ועם מתי קא"ו לא אחי' לא פליג ר"ש בחסרון חזונה דלמא סופה לניקוב עד הסמוכות ולכן מורה דטריפה:

(ה) ונראה להביא ראיה דאפי' בחסרון מהני סתימה מוח' דהיינו אומי דסריבי להדדי כסדרן כשריה ואפי' לנש"ס דס"ל אין סרבה בלא קרב כשריה ווא"ל לפרון הסרבה ולנאות אל חסרה היראה אל שנקב בלי חסרון ופי"ק משום דלון חילוק דמהני סתימה דל"א ללא מהני סתימה בנקב בחסרון ניוחם בכל סרבה דלמא אינא חסרון בנקב דכיון דע"כ אינא נקב ודאי דלון סרבה בלא נקב א"ל אינא רישותא לפגיונו וניחוש שמה ים ג"כ חסרון אלא ע"כ דמהני סתימה בכל גוויי. ונראה לי דע"כ זה ים ליישב ג"כ לון רש"ס שם' דריה היינו רביתיירו כו' (מ"א) וז"ל וז' מנינא על נה וסרבה דריה כו' וטעמא דלויי משום שעומדים במיזר החוזה ומתחממות וסרבה דריה כו' ולכאורה ים לתמהו מה לרד' הדרא בריה הלא כיון דהאומות והסרבות סותמות שוב לא היו יתקבה והל' ע"כ עוד הדרא בריה אפי' יסאר ק"כ לעולם כשריה ואפי' הנ"ל דבמות ים לתום שמה ים סרון בנקב ושוב לא מהני סתימה דהא חסרה טריפה מזל עזמה ולא מטעם יקבב כמו דל"ס דבשי יקבב עד הסמפוטות ואלו בחסרה אפי' עבור לחוד טריפה. וחסרון אינו מתמלא סתימות האומה האחרת דהא ע"כ שם סאר מעור היראה. וזהו כ' רש"ס השעם הדרא בריה שהקדום הולך וזקן ומפסי קדום עגמות היראה ומתמלא ההסרון. ועפי"ז י"ל שפיר בטעם הרמב"ם דריאה שיבשה לא מהני בה סרובה לרופן במיזר האומות דמשום זה לא יסאור היבש להיות לח מש"כ כשחסר ים ומקאם העור הדרא בריה. ואפי' ים סברה אפי' להרמב"ם ולדעת הכו"ם סרבה בנקב בחסרון מהני סרובה לרופן במיזר החוזה. ועוד ראיה מריאה שנקבה ודופן סותמתה דלא צעין כלל בדיקה אי היו נקב בחסרון או שלא בחסרון ועוד דלפי מ"ש החוס' (דף מ"א.) בד"ה היינו רביתיירו. כי נמי בודק לא מהני כלל ההקדום סותם חסרה ומוהי"ק נדע אל היה נקבב גדול או קטן אלא לאו דנקב סתימה אפי' נקב בחסרון ומטעם הנ"ל:

כלל ואפי' ח"ל מהנבד היה בזה שמה מהדופן. הרי דפי"ו
אף לדין להנמינין היו משום דר"ל אין סירכה בלא קצב.
אבל מ"מ הם' הן היטות היום ס' טוב, ואשר ע"כ בלא דעיקר
החומרה בסוכה לדון בקוים ריבוא יטות משום יקבה ממש.
אלא משום אל פלוג משו' בכל סירכה. וא"כ ב"ד להפטרקה
הסירכה אלא שבנקום ח' אלו מוספיקים אם עברה אין לו ככלל
בגמרא ח"ל שהחמירו בזה אלו שיה' בזה אל פלוג:

ענף ב

יש לבאר היכא דמהני סתימה לנקב כגון ריאה שניקבה ודופן סותמתה או חלב סותם אם זהו בכל הנקבים או שיש נקבים שאין מועיל להן סתימות כאלו:

(א) הנה רחמינו ברוך (סו' ל"ו ס"ק י"ב) שב' ו"ל הרמב"ם
כ' על יבשה הריאה דהרי זה כחשר ותמה
הב"מ דהא ה"ל נקבה והוא כעין קושיות הגמ' (מ"ז) חילומא
חסרה היינו ניקבה ואפשר דקמ"ל הרמב"ם אפי' יבשה במקום
דדון סותמה וסבד דקלקטן ס' ל"ז וכלא כחשר הריאה דבדוק
מן דוקן לריאה נמאל יבשה ואל"ס מחמת הנקב נאמר חסרה
משא"כ אם הטעם דהוי כחשר מונק הריאה מה יועיל
סתירת הדופן סוף כל סוף הא חסר הריאה ע"ל. ויפלא לפי"ו
מאי פריך תחא חסרה היינו יקבה הא חיובא לזקומא בחסרה
ממש מעור הריאה. אלא דסמוך לדופן ומטעם נקב הוי
כשרה אלא מטעם חסר טרופה דלא מוהי סתומה:

[illegible]

תשובה ט

שאלה. איש אחד הגיש מחט באלו חתיכת הריאה. והסניף האוכל עם המחט מפיו. והיה שם מקלט מן הקנה היורד בין ערוגות הריאה. והיו ידוע אם המחט היה בקנה או בריאה והמחט היתה מלאה חלודה. וגם היה תערוכות שני בהמות. והיו ידוע מאיזה מהן היא הריאה וז' שנמלא בה המחט:

(א) תשובה. הנה בש"ח (ס') ל"ו סעיף מ"ח) כתב בדיון מחט שנמלא בסמפון הגדול שבריאה בין שלמה כו' בין קטיתח כו' וקופא לנו או לבר כשירה בלא בדיקה דמקום זה רחב ודרכ הקנה בלא ולא ניקבה כלום. ולפי"ו הנה כש"כ שחם נמאלת בקנה שחם מקום רחב ביותר שכשירה. והל"כ בנ"ד ו"ל דלויא ס"ס שחם היתה בקנה ואפי' אם ה"ל שהיתה תחובה בריאה מ"מ שחם לא ניקבה הריאה. וכת' דהוי ס"ס משם אחד דס' שחם המחט נמאלת בקנה הוי טעם היתה דנמאלת בקנה תלין דלא ניקבה וה"ל כשחט חומרים אפי' נמאלת בריאה שחם לא ניקבה. הוי הכל טעם היתה שחם לא ניקבה זה חט דהא הפוסקים כתבו (בס') מ"ט) ס"ס שחם ע"י חולי ואפי' ניקב ע"י קוד ומחט שחם לא ניקב אחד מאיברים הפנימים. הרי אע"פ דהכל שם אחד הוא שחם לא ניקבו מאיברים הפנימים מ"מ תשוב ס"ס משום דהוי משני טעמים וה"ל דכוותיה. וז"ל עדיף טפי דאם נמאלת בקנה לא ניקבה כלום אבל אם נמאלת בריאה אף שלא ניקבה העורות מ"מ ניקבה הבשר. והל"כ ס' אחד מוסקי על חבירו. דשחם לא ניקבה כלום שנמאלת בקנה ואפי' חת"ל שנמאלת בריאה וניקבה הריאה מ"מ שחם לא ניקבה אלא בצר הריאה ולא עורות הריאה וכשירה:

(ב) אך הנה ביסוד הדבר דמחט שנמלא בסמפון הריאה דמקום משום שהמפון הוא רחב יש לבאר בע"ה צוה דעת הפוסקים הראשונים ז"ל. והנה החוס' כתבו (מ"ה: ד"ה אי קופא לגוי כו') וז"ל וגרלה דוקא גבי כבד יש חילוק בין קופא לגוי לקופא לבר אבל בריאה כשירה בכל ענין דקריובה לקנה וסמפונה דריאה יש לה ריוח וחלל גדול כו'. והנה החוס' כתבו כי אצמאל בריאה שמה דכשירה בכל גווי מושל"כ בכבדא שלמה דהוי כי חיתוכא דכבדא ונמ"ס התב"ש בסומן מ"ב סעיף ט'. אבל באשתכח בסמפונה דריאה דכשר אפילו בריאה חתוכא י"ל הטעם נמ"ס ב"ש"י כיון דבסמפונה רבא אשתכח מי מכוונה לאורו סמפון א"ש דרך וושט נכנסה הלכך דברים נכרים ע"כ דבסמפונה נקט ואעל דרך הקנה וכל לסמפונות הריאה. הרי דמפרש רש"י דלויא הוכחה דבאה דרך הקנה. אבל בלא"ה הוי אמרי' דרך הושט בזה משום דרוב הגבלעים דרך הושט. ובאלא הוכחה אצ"ל בחר רובא וי"ל דין נמי דעת החוס' ומודים הם בזה לרש"י. והל"כ לשון התב"ש תמוה מאד שהלה טעם היתה בסמפון משום שהוא רחב ולא הוכיח כלל עיקר הטעם ש"כ רש"י משום דלויא הוכחה דלא מן הושט בזה דמי מכוונה לאורו סמפון כו'. וטעם זה כתבו החוס' אמיתא אחריתי דהיינו אצמאל בחרך הריאה והיא שלמה לפינו. ולא אצמאל בסמפון שביראה:

(ג) והנה הר"ן כתב גבי מחט דאשתכח בסמפונה רבא דכבדא. דכיון דלא ניקבה מידי אמרין דסמפונה נקט ואחא. הרי דהר"ן לא בעי הוכחה שלא בא דרך הושט ואע"פ דבדולא גס הר"ן מודה דרוב הגבלעים דרך הושט. ונמ"ס שם במחט שנמאל ובריאה שלמה קמן אצ"פ שחן דרך הקנה לבלוע אפי' הואיל ואחא לריאה קמן ולא חזין דלינקבא ע"כ סמפונה נקט אצמאל דס"ל להר"ן בזה כרש"י דרוב הגבלעים דרך הושט. ואע"פ בנמאל בסמפון לא בעי הוכחה ללא בא דרך הושט ואמאי לא ניזיל בחר רובא דרוב הגבלעים

דרך הושט וסבירא רש"י דמי מכוונה כו' ואיכא הוכחה דלא בזה מן הושט מוכרחה לכוונה. וז"ל דהנה בלחמ חין לומר כ"כ דלא"י בחר רוב הגבלעים דרך הושט דהא איתרע ליה רוב זה דרוב הגבלעים דרך הושט נמאלת בדרם נמאלת בדרם וזו שנמאלת בריאה איתרע ליה רובא דרוב הגבלעים דרך הושט ודמי להא דלמרי' כתובות (ט"ו.) רוב נשים בחלות נשאת כו' ורוב הנשאת בחלה יש לה קול וזו שאין לה קול איתרע ליה רובא. וה"ל איתרע ליה רובא דרוב הגבלעים דרך הושט. והל"כ אוקמא לחזקת היתר דמשנשטה בותרה. אך הנה אם נמאל מחט בריאה איתרע לה נמי חזקה והל"כ כיון דרובא ריעא וחזקה נמי איתרע הדיון לכלל דרובא וחזקה רובא עדיף ומיהו אם נמאל המחט בסמפון ליכא ריעותא כלל והחילוק יש להמתק ע"פ מ"ש בתי' הרשב"א גבי בסרסא תלויא דלא הוי ריעותא ולא דמי ליכא קוד בושט דהתם הוחל הטורף אלא ספק שחם לא נגמר מושל"כ בסרסא תלויא שחם לא ניקב כלל. וה"ל בזה המחט תחובה בצבר הריאה הוחל הטורף שהרי התחילה לנקוב מושל"כ כשנמאלת בסמפון שאין כאן לפינו שום נקב ולא הוחל הטורף והיו זה ריעותא ולא איתרע החזקה כלל. וכיון דרובא איתרע והחזקה לא איתרע חזקתא בחר החזקה וזה טעם הר"ן ז"ל:

(ד) ולפי"ו הנה מבוואר דרש"י והר"ן חלוקים בטעמא דמחטא בסמפונה דכשירה בין בריאה ובין בכבדא שפירש"י בתירווייה דמי מכוונה כו' וע"כ דס"ל דבעינן הוכחה דלא מן הושט בזה המחט וחי לאו הוכחה אמרי' ז"ל בחר רוב הגבלעים דרך הושט. ולהר"ן אף בלא הוכחה לא חזקין בחר רוב הגבלעים דושט כדאשתכח בסמפונה דריאה לא דכבדא משום דרובא אחרתי וחזק לא איתרע כנ"ל. שוב י"ל דאפשר דגם רש"י מודה להר"ן לדניא. והיינו ע"פ מ"ש רש"י ד"ה והלכתא כהגן רבנן דמכשרי כו' ועוד דקס ליה בשיטתיהו ר"א ור' חשי דלמרי לקמן אי קופא לגוי סמפונה נקט ואחא. אצמאל עבדיא קנה שיכנס לתוכו מחט ולא מחזקין חיסורא הואיל והיו נקב ניכר זו. הנה ס"ל לרש"י ז"ל דרבנן טרופאי ורבנן דמכשרי לא פליגי אי מהני בדיקה או לא. אלא דפליגי אי מצי שיכנס דבר מה דרך הקנה. ולכן הוכח דלא חזקין ריעותא לא חזקין רוב הגבלעים דרך הושט. וע"כ ז"ל גם לרש"י הטעם דלא אצ"ל בחר רובא משום דאיתרע כנ"ל. וזה בתירווחא דריאה דלא לא חזקין רובא משום דאיתרע אלא הניקב שניקב המחט בצבר הריאה. והל"כ איתרע ג"כ החזקה דהרי נקב לפינו והוחל מעשה הטורף. אבל כשהמחט נמאלת בסמפונה לא נקב מידי ולא איתרע החזקה ומעמידין בחזקה היתר משום דהרוב הוי רובא דריעא כנ"ל. ומ"ש רש"י מי מכוונה היינו מדיוש דהתם מיירי לרבנן טרופאי ולדירויא אפי' בדקין לריאה וחזקין שהיא שלמה מחזקין ריעותא לומר שניקבה ומתרפא. והיינו ע"כ משום דס"ל דאין מצי כלל שיכנס בקנה. והל"כ אפי' נמאלת בסמפונה נמי מחזקין חיסורא חילוי משום האוכחה דאם בזה מן הושט מי מכוונה לאורו סמפון כו' ומה שפירש"י כן גבי מחטא דאשתכח בכבדא ר' אדא בר מנחמי מכשר כיון דבסמפונה אשתכח אמרי' מי מכוונה אף דאמורא זה לא מחשב ברבנן טרופאי לעיל. מ"מ מדקאמר שם אהו שיליה לריביא אמר שקילו גלימא דטרופאי. ובשלמא אי נימא דזה שרי אפי' לרבנן טרופאי דלעיל בריאה רשב"ל שיעשו א"ש דהו טועים בשקל הדעת בסברא דמי מכוונה ש"כ רש"י דהר"ן דהיו דמשלם כמ"ס בבכורות (כ"ה:) אבל אי נימא דזה תלוי במחלוקת רבנן דלעיל להבין רבנן דמטרפי החס ומחזקין חיסורא אפי' בדלא חזקין ריעותא טריפה נמי הא כדאשתכח בסמפונה דכבדא אמאי אמר רביא שקילו גלימי דטרופאי וי משום דפסקו כהגן רבנן לריכס לשלם. והל"כ דלמרי' בסנהדרין (ל"ג.) ה"ד שיקול הדעת א"כ פסח כנון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי אהדדי ולא אחרת היתר לא כמר ולא כמר ואיקרי ועבד כמר מיידיהו וסוגיא דשמעתא אולא כדודק היינו שיקול הדעת והל"כ י"ל דהכא סוגיא דעלמא כרבנן דמכשרי בריאה והיו מאל דמטרפי החס

שביארנו למעלה והגבלעים בושט רובם נמלואים בחרם ודקין ולא בכבד ויראה וז"ל הו' לרדו היסור והאיסור שוים דבתמוייהו איבא רובא דאיתרע וז"ל ס' גמור :

(ז) **ומ"ש** החב"ש בשם הסמ"ג (ס' מ"ט סעי' ד') במחט שנמלא בחלל הגוף דהוי ודאי טרפה לא יסורח למ"ש דהתם לא הוי ספיקא משום דלחלום שבל לחוד חלל הבחמה דרך הדופן זה לא מצינו כלל. ולומר דבא דרך הקנה והכבד וניקב הכבד כשרה זה לא אמרינן משום דרוב הגבלעים דרך השוט ואף דאיכא חזקת היתר דרוב בהמות כשרות. במ"מ התם לא איתרע כלל רוב הגבלעים דרך השוט דמשמאל בשנמלאת המחט בריאה או בכבד יש לומר שפיר דרובא דגבלעים דרך השוט איתרע דהו"ל להמלא בחרם ודקין ומדנמלא בכבד או בריאה ש"מ דלא בחר השוט נכנס אלא דרך הקנה דבכ"ג הוי מקומו שפיר בריאה או בכבד משא"כ הכא אין היריעותא מתנגדת להרוב בלא דאם דרך הקנה נכנס ב"ג אין מקומו בחלל הגוף חל"ל ע"כ דבין כך וכך ניקב ויאל לחלל הגוף ואלו מדמיינין על מקום היווצר חתלה קודם שנכנס לחלל הגוף ולזה חטו אומרים דרוב הגבלעים דרך השוט ולא איתרע כלל הוי רובא :

(ח) **והנה** כל זה לשטת רש"י דמחטא דאשתכח בריאה וכבד החשש שמה נכנס דרך השוט משום דרוב הגבלעים דרך השוט ולפ"ז היה מקום לומר דלא הוי ספיקא חלולי מ"ש דרוב הגבלעים דרך השוט איתרע כיון שלא נמלא במיקום שרוב הגבלעים דרך השוט נמלואים שם. אבל לשטת ר"ף ורמב"ם שהביא הרשב"א דהחשש הוא בחוד המחט לגד חלל הגוף ומשום דחיישי' שניקבה אחד מאברים שנקובתו בחשבו בירידתה לחד הכבד ודאי דלא הוי רק ספיקא ומ"ש החב"ש ב"מ מ"א דחפ"י להרשב"א הוי ודאי והיותו ממנ"ש בח' הרשב"א ח"א שלא ניקבה בו' היינו מחשש שנמלאת בכבד שהוא רחוק מהקנה אבל מחשש שנמלאת בריאה שקרובה לקנה לא הוי חלל ספק וכנראה שם מדברי הרשב"א. וח"ל להרשב"א פשיטא דהוי ס"ס כנ"ל. וגם לרש"י י"ל כן כנ"ל. ושבו ב"ל דלפי מה שביארנו ש"י רש"י עפ"י דברי הר"ן דאם נמלא במחטא רבא דריאה לא בעינן הוכחה דמי מכוונה לפי מצי דקו"ל כרבנן המכשירים מחט בריאה שלמה. רק משום כיון דלא חזינן ריעותא לא מחקינן ריעותא מספק וח"ל הכא ב"ד כיון דלא נמלא המחט תחובה בריאה לא מחקינן ריעותא מספק לומר שהיתה תחובה בריאה אלא אמרינן בקנה היתה ולא ניקבה כלום :

(ט) **והיה** אפשר לומר בזה ב"ב ספק שמה לאחר שחיתה נפלה שם המחט. ואם קודם שחיתה שמה בקנה נמלאת או שלא ניקבה הריאה וכס"ס של הג"ז אמנם ב"ד שהמחט מלאה חלודה י"ל דלא שייך ס' לאחר שחיתה. והג"ז העיר אותי בספק מחודש. כי כשהקציב מולאים הקיבה והדקין הם מולאין אותן דרך הריאה וח"ל יכול להיות שמהכרם נפלה המחט בריאה ולא ניקבה מאברים הפנימיים. ואמת שהיה חפ"ל בזה דאין מחקינן ממקום למקום ואמרינן כאלו נמלא כאלו היה חלל דהיינו לשי' הרשב"א דה"ק ורמב"ם דהחשש במחט שנמלא בריאה וכבד שמה ניקבה צעברה דרך מקומות המטריפים בנקב כ"ס. אבל לשי' רש"י דהטרפות הוא משום דרוב הגבלעים דרך השוט ובזה לכאן מן הכרם והדקין שניקבה אותן. ח"ל שפיר לשי' ב"ד דחפ"י ח"ל מן הכרם בזה מ"מ שמה לאחר שחיתה בזה מן הכרם ולא ניקבה כלום. והשתא שפיר מצינו למימר דמחקינן לה ברוב הגבלעים דרך השוט ורוב בהמות כשרות ולא סתרי אהרדי כלל :

(י) **והנה** לענין הבשר יש כאן עוד ספק אחד שהיה שני בהמות אלא קצב אחד ומכרו. וח"ל בכל חתיכה וחתיכה שנקלחה מן הקצב יש ס"ס שמה אין זו מן הבהמה שנמלא המחט בריאה שלה ואפי' חמלא לומר שהחתיכה מבהמה

התם במחט דאשתכח במחטא דכבדא טועה בשקול הדעת. מ"מ היה לו לפרש טעמיה שאמר להם שקילו גלימי דטרופאי משום דסוגיין דעלמא כרבנן דמכשירי. חלל ע"כ טעמי' כמ"ש חתלה בגמ' דחפ"י רבנן טרופאי לא אמרו בה איסור. ובזה מיושב ג"כ קושיית החוס' על רש"י חלל דוחא מבוטע בזה בו' פ"י הקול' ולמאן דחייש במחט חייש נמי הכא וח"ל הוי דלא כהלכתא דקו"ל הלכתא כר' יוחנן דמכשיר לעיל. וביותר תמוה דרש"י עצמו ס"ל דר' חשי ח"ל הלכה כר' יוחנן. ולפי הג"ל י"ל דקאי חסוניא לעיל מוניה דאמר רבינא שקילו גלימי דטרופאי דהוי טועים בשקול הדעת דזה לכ"ע כשר. וע"ז מייחט עובדא דקשייתא דאשתכח במרה דר' חשי הא ודאי סמפונא נקט וכו"ע מודים בזה ומאן דמטרי' בזה הוי טועה בשקול הדעת וע"ז מסיק ור"מ דדקלא חלל דוחא מבוטע בזה וחלי כפלונתא דר' ור"ל ואף דר' חשי ס"ל הלכה כר' יוחנן מ"מ מאן דפסיק כר"ל לאו טועה בשקול הדעת חשיב ליה :

(ה) **ועפ"ז** י"ל שכתב הסמ"ח הטעם שנמלאת המחט רחב ודרך הקנה בזה בו' ולא הוכיח הסברא שר' רש"י דמי מכוונה בו' דדבריו הם עפ"י דברי הר"ן ופ"י שגם רש"י מודה לזה לדינא. שוב מלאת בריאה אפריי' (ס' ל"ו ס"ק רל"ז) שר' ור"ל ואפילו לשיטת החוס' דסבירי הטעם דחיישי' שדרך השוט נכנסה מ"מ בדי האו גוונא שאם נאמר שבהא דרך השוט ע"כ לומר שעשתה נקבים הרבה בדרך הילוכה אבל אם בזה דרך הקנה ח"ל פה לא עשתה מאומה ואין לו להחזיק ריעותא עכ"ל. הנה מ"מ בשם החוס' סברא זו שדרך השוט נכנסה תמימה דבעל סברא זו הוא רש"י חלל שהתב"ש כבד בס"ק פ"ו לפרש דגם החוס' מצי סבירי חששא זו דרש"י. וחלי יס לגרום בדבריו רש"י במקום חוס'. ולפ"י מוכח מדבריו ג"כ כמ"ש דמ"ש רש"י הסברא שנמלאת במספון מי מכוונה היינו למאן דמריף וס"ל מחקינן ריעותא כנ"ל. ולפ"י כענין הוכחה דלאו דרך השוט בזה חלל לפי מצי דקו"ל כרבנן דמכשירי לא צריך כלל להוכחה. אלא אפי' בזה הוכחה דמי מכוונה לא מחקינן ריעותא כל שלא ראינו שניקבה המחט. וח"ל קס דוגא ב"ד דאיכא ס"ס שמה נמלא בקנה וחל"ל בריאה שמה לא ניקבה :

(ו) **אלא** דאיתי יש לפקפק דיש לומר דלרש"י אי אשתכחא בריאה ליכא ס' כלל והוי ודאי טרפה כיון דרוב הגבלעים דרך השוט. וסברה זו איתא בצ"ב ס' מ"א שהביא מחט' ל"ז (ס' ק"ו) שר' כשנמלאת מחט בהחיתת כבד דבהמה בשעת חילול מחט שראשה אחד עגולה מעט וכן אותן שרגילות השנים להשתמש בהן ללציפיהם בו' ולידד להקל מעטם ס"ס ס' אחר שחיתה בו' וחל"ל מחיים ס' דרך וטע ס' דרך קנה ולא ניקבה כלום עכ"ל והתב"ש תמה עליו כיון דבשיטתו דרש"י קאי ובאמת רוב הפוסקים הסכימו לשיטה זו וכ"פ הטור ושו"ע אין זה ספק דהא כ' רש"י (מ"ח) דרוב הנכנסים דרך השוט נכנסים דאין דרך הקנה לבלוע עכ"ל ואין לא משיגין ספק כ"ל היכא דב' החדים שוים כמ"ש בסי' כ"ו חלל מחט חלודה טפי בושט מביקבה כמ"ש חלל דרך הקנה ח"ל שלא ניקבה מחטא שנקובתו בחשבו ואפי' לשיטת הרשב"א שר' בחי' ור"ל ח"ל שלא ניקבה וקרום הוא שעלה בה זכו חזק דברי החב"ש. ולענ"ד דברי הג"ז נגונים בזה. וכאשר נבאר דהנה הא דאמרי' בהמה משקטתה בחזקת היתר עומדת היינו חזק דאחרי מכה רובא דרוב בהמות כשרות כמ"ש הרשב"א והר"ן בשם ר"ש ומעטם זה כתב להכשיר בזה עשו צניעות מבהמות הרבה וחל"ל נמלאת אחת טרפה שיש לו להחיר מכה הרוב דרוב בהמות כשרות הן וזו נכשיו היא שטרפה בו'. והנה הא דלא מחקינן בחזקת כשרה מכה רוב בהמות כשרות במחט שנמלא בריאה וכבד היינו משום דאיתרע דא חזינן דניקב בשר הריאה או הכבד והואל מעשה הטורף כנ"ל. והנה נהי דאמרי' רוב הגבלעים בושט מ"מ גם רוב זה איתרע כמו

לקחת בצור. וא"כ לא הוה העורף כלל וליכא שום הוכחה על לקוחה וכמו בשער שחור בבשר שהם נאמרו שמכאן זה יכול להיות שחרות בעצמות מבלי לקוחה האם יחשב השער שחור לרישיתא. וא"כ לא הוה העורף. אך בגמלא מחט בבשר הריאה לדריכה בדיקה דחוי' ג"כ שמא נוקבה העצמות ולכאורה קשה והא לא הוה העורף אלא ע"כ צ"ל כיון שהמחט קרוב הדבר שניקב העצמות אפי' כשהוא בבשר הריאה לכן חשוב הוה העורף והוכחה על טריפות בעצמות. וא"כ הכא שיש כאן חולק זהו נמי הוה העורף והגלים לדבר שניקבה הריאה וקדום שעלה מ"מ הוא וכן הוא שחור או שנקבה העור כ"כ וקרוי לניקב וכו' פי' דברי הפנ"ג לענ"ד:

(ג) אך

יש להבין מה שאמר דחזיון שניקבו מחיים וקדום מ"מ כו' מוכיח חזיון שניקבו מחיים. וז"ל משום מ"מ בזמנא (כו' ל"ז ספ"ה) וכל נקב שהוא פתוח או שהושחר או חרום סביב הנקב טרפה ולא חלי' בשום דבר דודלוי מחיים נעשה. ולפי"ז הנה גם בנקודות אדומות מוכח שמחיים נעשו ועפ"י דין הבית אפרים שגם בגמלא נקודות אדומות ותחתיהן חולע טרפה (עיין ראש אפרים ס"ק ט"ט) דלע"ג למראה חרום לאו טרפה היא מ"מ זה גרע מוכח בדופן כנגד אורח בריחה שאני מטרפים בסי' ל"ח עפ"י שו"ת ר' אפרים ורגלים לדבר שכבר ניקב או שנקבה כ"כ עד שעמד לניקב כמו בשחור:

(ד) אמנם

כ"ל ללמד בזה להלך באדומות עפ"י מ"מ הגאון בעל ב"א בקונטרס הראיות על מ"מ הגאון בעל הב"ש דף רש"י וי"ף לא נהלקו על ר"א בהלכותא אלא בפי' הנמי' דלא הוה לכו לפרש בהלכותא מ"מ בדופן אבל לדוגמא י"ל דמוד' לכו' אפרים דטרפה בהלכותא כנגד מכה בדופן וכו' ע"י בעל ב"א דלא נראה כן מדברי רש"י שכן באדומות כשרה דהדא בריא משמע דלפי' אדומה מחמת חולי נמי כשרה. שוב כ' שם דלפי' דמ"מ רש"י מורה בהלכותא נגד מכה בדופן לרי"א דבשלמא כשאין מכה בדופן אף שהאדומות בא מחמת חולי שיש בריחה אמרי' דהדא בריא כיון דלא שלטא החולי בקרומי הריאה רק בפנים משא"כ היכא דארכא מכה בדופן שאנו דנין לעומד שרגלים לדבר שהמכה שבדופן הלכה וקלקלה את הריאה א"כ כיון דחזיון ששלטה מכה זו מתחת לקרומים ק"ו ששלטה המכה בדופן עומן שחרי בערה דרך עליהם כו' ואח"כ דחה גם את זאת משום דבגמ' דל היתיר באדומה יליפין מחלבה דשאר שלטים ויחס ג"כ בא המכה מבוחר. ועי"ש מה שהאריך בזה. ועפ"י"ז הנה י"ל לשיטת ר"א ג"כ אינה טרפה אלא בהלכותא כנגד מכה בדופן דלא היא הוכחה בריחה שהמכה נעשה מכה המכה בדופן ויזון ששלטה מכה המכה בדופן ע"כ שלטה המכה גם בקרומים וטרפה משא"כ הכא בחולע דלפי' נעשה האורח מהחולע מ"מ י"ל שדעוין לא שלטא הלקוחה בקרומים ומה שהן אדומים היינו מכה החולי והאורח שנעשה בבשר הריאה מכה החולע. ואע"כ שכתבנו שם השפתי דעת שחור שמאין הדברים שחולע נקב כו' והיינו ששלטא הלקוחה גם בקרומים מחמת החולע מ"מ י"ל דהיינו רק בשחור וכמו שביארנו שם למעלה (אות ב') דהיו רישותא והוה העורף והיו ס' דאורייתא ולהחמיר שחם נלקה מחמת החולע וודאי טרפה משא"כ באדום אפי' היו מחמת לקוחה דחולע אכתי ספקא הוא בהלכותא כנגד מכה בדופן ג"כ לרי"א טרפה רק מסיפקא שחם לח' שריים מודמין וכמ"ש בלבוש"י יעו"ש. וא"כ הוה ס"ס שחם לא נלקה העור אלא שהלקוחה הוא בבשר הריאה. ואפי' אח"ל שנקבה העור מ"מ שחם לשאר שריים מודמין ל' וכשרה. וא"כ מ"מ הב"א שחולע תחת נקודות אדומות גרע מהלכותא כנגד מכה בדופן תמוה לפי דברי עומן בקונטרס הראיות. דלפי' דמאין הדברים דהאורח נעשה מכה החולע מ"מ מנ"ל אכתי דגם העור נלקה ותאדום מכה החולע ולא מכה הלקוחה שבבשר הריאה. ואינו אלא ספק. ואף שהפנ"ג כתב גבי שחור דמאין הדברים שחולע נקב כו' מ"מ אין זה אלא ספק ומ"מ מראין הדברים פירוש דהיו רישותא וספק כמו יבש לו קוץ בושט וזה נקרא ג"כ בדברי הרשב"א רגלים לדבר שהוה העורף אבל מ"מ אינו אלא ספק

זו מ"מ היו ספק טריפה ושחם כשרה וכמ"ש הש"ך בלבוש"י ס"ס אות ו' דאם יש כאן חתוכה אחת ויש בה ס' א"כ היא של כשרה או אם היא של ספק טריפה כיון שיש כאן ב' מנייות אחת יש בה כשרה ואחת יש בה ס"ט. ונתערבו ההנניות שהיו ידוע באורח מהם יש ס' טריפה חצ"ס שידוע מתחלה הספק טריפות מ"מ הרי אמתו בלתי לדון על החתוכה אם היא מכשרה ואין כאן חיסור כלל ואח"ל מהמחמת האחרת שחם אינה טריפה א"כ הוה ס"ס נגמר בגוף אחד ובעיני אחד ובאין כאחד שהרי לא נולד הספק הראשון רק עם השני עכ"ל ואף שמדברי הש"ך נראה דיון זה הוא בב' מנייות דוקא אבל אם היה בזהמחמת אחת ס' טריפה וכשרה ונתערבו וכו' הוה הכשרה או אין נחשב לס"ס וכמו ש' בלוח"ה וכו' אבל אם יש כאן לפניו ב' חתוכות אחת כשרה ואחת מוס' טריפה כיון שאין להחליט ולומר שחם אין כאן חיסור כלל שהרי ודאי אחד מהם ס' טריפה חצ"כ שתיהן חסורות לניכא ס"ס. ונראה דלפי' נאכד אחד מהן למקום אחד אין להחריז מכה ס"ס שחם אין כאן חיסור דהרי הוה בודאי כאן ספק חיסור כו'. וא"כ במדון דיון שר' תעריבות חד בחד במחמת א' ליכא לס"ס הג"ל. הנה האנ"י חלק על הש"ך בזה. וגם דלפי דעת הש"ך י"ל דהיינו דוקא כשהתערבות במקומה רק שנאכד אחד מהם בדבר היה כאן חיסור. אבל כששרים אחד ואינו דנין עליו שחם אין כאן חיסור הוה שפיר ס"ס אפי' לדעת הש"ך:

תשובה י

(א) בנידון ריאה שממלא עליה נקודות שחורות או אדומות

ולתחתיהן חולע הנקרא מוטילוק אשר בקם לדעת חוות דעת' בזה ולא חילק בין נקודות שחורות או אדומות הנה אשתמישתיים דברי מר זקנו רמ"מ בזה' לטריפות הריאה ס' ל"ז ויזכא לקמן ח"ה אך תחלה לריכס אטו לבאר שורש הדיון שהוא בשפתי דעת ס"ק ר"ח שפעם א' בא חלוי ריאה ונמלטה נקודות שחורות הרבה ואמר הבדוק כי הם מחמת מורגא שיש תחתיה ובראה בחוש כן ואמר שכשרה היא ואני לומר דטריפה היא דחזיון שניקבו מחיים וקדום מחמת מכה או מראה פסולה היא ואף דלקמן חולין היינו כשנוטלין המנוגלה חוזר למראה הכותה כמ"ש התב"ש ס' ל"ח ואף אם נאמר שם דלא כתב"ש מ"מ י"ל דמראין הדברים שחולע נקב וקדום העלה או דלכיון הוא ס"ט וסופי לפסוק כו'. וכונתו למ"ס השמ"ח בסי' ס' ספ"ק א"כ כ"כ במראה טריפה ומוגלה תחתיה דתלי' במוגלה היינו כשנוטלין המנוגלה וחוזר למראה הכותה. והוא ע"פ פי' הב' ש' שם כתב"ש בפי' דברי הרא"ה אבל לפי' הב' ש' שם אפי' אין הקרומים חוזרין למראה מותר כשרה אלא שהמ"ח הכריע שם כתב"ש כסברא הב' לחומרה. והתמיהא שחם לא בדק יש לאסור ובשפ"ד סי' ל"ח ס"ק ה' פסק בזה. וע"כ כתב כאן שחם נאמר שם דלא כהתב"ש אלא אפי' אם לא חלק מראה האסורה מן הקרומים לאחר הורקת המנוגלה נמי שרי מ"מ י"ל כאן דטריפה דמראין הדברים שחולע נקב כו'. והיינו שאפילו יש כאן מוגלה חייש' שחולע ניקב:

(ב) ויש להבין שחורות מהיו תיחי נאמר טפי בחולע שהשחור העור מחמת החולע ונקלה. מובשחור

השחור ותחתיו מוגלה, וז"ל ע"פ מ"ש הרשב"א בזה' גבי סכא חלוי' (בגמ' דף מ"ו) דהיו דומה לספק דרוסה וישב לו קוץ דהתא חלוי' דה רישותא בזהמה כלומר שחול בזה מעשה המעורף אלא שאנו מוספקים בנגמ' המעשה יעו"ש שהאריך בזה לבאר דהתא איכא רגלים לדבר והוכחה על העריפות שחול העורף. ועפ"י"ז הנה י"ל כיון דק"ל' דהסרוך מופנים לש"ח ואפי' רישותא לא היו כמ"ס האחרונים. לכן ס"ל להר"ה לפי' ראשון של התב"ש דכשים מוגלה שחור בבשר אף שהשחור ג"כ שחור מ"מ יכול העור להשתנות מכה המנוגלה שבבשר בלי

כיון שלפניו הוא מראה טרפה לא חליץ בתולע שעשה אחר שחיטה אף דלויא חזקת היתר דבהמה. כמו התם בנתייחד זאב עם ב"מ. ולא דמי לנקב פתוח וחולע בחיור אפי' פיו שיה לנקב דזה דמי ממש לבא זאב ונטל ב"מ כיון דהשחא ודאי נקוב לא חמרי' בנקוב נקב נקוב. משא"כ במראה שחור למור דלויא למימר השחא ודאי הושהר ודמי לנתייחד ולא לנטל. מיהו כ"ו במראה שחור אבל בלחוד דלא הוי אלא ספק טרפות אפי' נעשה מחיים שמו' ניקב ח"כ לא נרע מנשבר גף העוף ויש ספק חי מחיים או לאחר שחיטה דחליץ להיתר מ"מ ו"ה' דטוית' אף דלא הוי כנפל ב"מ אלא בנתייחד זאב עם ב"מ מ"מ הוי ס' ומאטרף לס' ו"ה' בנשבר גף העוף לא בעינן תלי' כמו נפל זאב דהתם לא הוי לרד' ס' ס'. אלא ע"כ כל דלויא למיחלי לאחר שחי' נעשה הוי ס' ומאטרף לס' :

(ח) אמנם דברי הפנ"ג ח"א לפרש כן אף דהסברה מורד עלמה נכונה היא בע"ה דהא כ' הפנ"ג ואני אומר דטרפה דחזין דניקב מחיים וקרום מ"מ או מראה פסולה היא משמע דהוי ודאי ולא ספק שניקב מחיים. ומיהו י"ל דמ"ש דחזין שניקב מחיים היינו כי כבר ניקבו הקרומים וקרום שמי' הוא דודאי לא יתהווה קרום לאחר שחיטה אבל אם מראה שחורה היא ולא ניקב הקרום אזי אפי' אין צבור שנעשה מחיים טרפה כנ"ל. מ"מ ממ"ש בסוף דף אס דאזל חס דלויא דלא כהכח"ס. מ"מ י"ל דמראין הדברים שחולע ניקב וקרום העלה או דלקוי הוא כ"כ וסופי' ליפסק וכתבנו פי' הדברים דהוי ריעווא וי"מ מירי' שפיא לא נפיק שמה המראה מחמת המוגלא שבבשר. ח"כ גם במראה שחור ח"כ ס"ס שמה המראה שחור מהמוגלא וזקף ח"ל' שהחולע הלך העור אחרי' שמה נעשה לח"ל' ולמה יגרע שחור מאדום דכתבנו שיש להכשיר מור"ע דלויא ס"ס ו"ה' בשחור ח"כ ס"ס חלל משמע דס"ל להפנ"ג דשחור ודאי נעשה מחיים ומיהו י"ל דספק זה שמה נעשה שחור מהמוגלא אינו ספק אלא ח"כ יומא דלא כהכח"ס ובאמת פסקין כהכח"ס דכל שלא חלף המראה מהקרומים בחולת המוגלא טרפה. לכן אין זה ספק. וביותר נראה לי שמה שכתב הפנ"ג שדראין הדברים שהחולע ניקב כו' הוא כמ"ס החוט' יבמות (ל"ג) דס' דרוסה שריחא ומוכחא מילתא טפי' לאיסורא מלהתירא וכן הדין דיש לה קץ בושט דחיישי' שמה הביא. וכן מצינו חולע שריחא ומוכחא מילתא שניקב הקרומים או שהלך אותם כיון שהיה קרוב אליהם והוי מצינו בושט וקרום טפי' לאיסורא מלהתירא ולכן אינו מאטרף לס' :

(ט) וב"מ עדיין יש לתמוה על הפנ"ג ח"ד כתב דמראין הדברים שהחולע ניקב כו' התינה חי נימא דהוי ספק חי מחיים פירש. אבל אם חזקה דמורית לאחר שחי' פירש ח"כ ח"ד מראין הדברים שהחולע ניקב וקרום עלה מ"מ וח"כ פירש החולע מחיים שזה נגד חזקה וכן אפי' גלמוד שהשחור הקרומים מחמת לקותא מהחולע ע"כ נגד לומר שהיה החולע סמוך לקרומים כ"כ מחיים עד שהלך ח"כ. ומהיכי חיתי דלא ניקב אותם ג"כ מחיים כנ"ל וח"כ ח"ד לא חזקה דמורית לאחר שחי' פירש. וח"כ ח"ד כתב הפנ"ג דמראין הדברים החולע ניקב דלדבר נימא דלאו מזה החולע השחור הקרומים אלא משום המוגלא וזי' נימא דלא כהכח"ס הרי זה כשר. והש"ך הביא ראיות מהרבה פוסקים דס"ל חזקה לאחר שחי' פירש. אלא מוכח מהפנ"ג דמראה שחור ח"כ א"ל להחיות לאחר שחיטה. אך קשה בלחמת מנ"ל הא ואין לומר משום דאי מראה שחור יכול להתהוות לאחר שחיטה ח"כ כל מראה שחור נימא דלוקא לאחר שחיטה ונעשה שחור. ד"ל דלעולם אין חולין בלאחר שחי' דס' דלורייתא לחומרא אלא דוקא בחולע משום דלאחר שחי' פירש. ופי' ע"כ דנעשה לאחר שחיטה גם המראה שחור כנ"ל. אמנם יש להביא ראיה מתח' ריש אלו טרפות (מ"ב). ד"ה דרוסת הנן גרסי' בחוספא (כו') שכתב דשעמא דרדוסה לאו משום סופי' לניקב דח"כ בכלל נקובה היא ומהאי טעמא לא חגי' במתני' דמימא לריווא דומיא לבשרא כו'. וזי' נימא דמראות האסורות

ספק. משא"כ בהדימה כנגד מכה בדופן שזה רח' והוכחה במוצהר שלקק העור משום דמקום הלקיחה הוא מכוון כנגד המכה בדופן. וגם כיון שהחלה הלקיחה בקרומים ודאי שהם נלקו כמ"ס בקוערס הרלוות כנ"ל :

(ה) ובצאתי בכתבי הדמו"ר להל' טרפות היראה צסי' ל"ו ש"כ וז"ל כתב בשפ"ד ס"ק י"ח אס נמאלו נקודות שחורות כו' הביאו בפרי תבואה ס' ל"ח. וכ' דה"ה נקודות חלומות וכוונתו דשחין הנקודות פתוחים ונקובים חייסין דמחיים נעשו. ולכאורה לא ידעתי העטם מלחר דקו"ל מורגא לאחר שחיטה פירש ח"כ י"ל דלאחר שחיטה התחילה ועדיין לא השפיקה לגמור הנקב ונעשה שחור או חלום דתומ"י אחר שחיטה עדיין הדם בחוכה ולפיכך נעשה חלום וכמ"ס כנהג"ה הובא בראש אפרים ס"ק ס' ו"כ' בתשובות ס' כ"ה דהש"ס ס' ט"ו שניקבי המורגא חלומים כו' היינו במקום הנקב ממש ס' בפת"ב סעי' כ"ו. ומ"מ דיו של הפנ"ג יש לקיים דבהושהר י"ל דמחיים נעשו כמ"ס רמ"א או שהושהר כו' הגם ש"כ או חלום וכבר כתבאר דניקבי המורגא חלומים במקום הנקב ממש אפשר דאין דרך היותן שחורים. ח"כ מזה שהסוף הפת"ב דה"ה חלומות אין טעם לזה ועיין בלבו"ס ס"ק מ"ג כוונתו ג"כ לחלק כמ"ס בין שחורים לחלומים עכ"ל הובא העתקתיו כולו יען כי אין הכתבים ההם מזוין בד' כל חס :

(ו) הנה למראה עיני כת"ר כי מרן זקני כתב שאין להחמיר בחלומות. הן חלום כי יש לפסול קצת בדברי מרן שיש לומר דענין זה תלוי בשני הסברות הנז' בש"ך ס"ק ט"ו דהא דמורגא לאחר שחי' פירש י"ל דהיינו משפך וחליץ להק' משום חזקת היתר דבהמה משנשטתה הותרה וי"ל ג"כ דהוי חזקה דלאחר שחיטה פירשו. ויש לזקק כן וכן מרדכי הפוסקים. והשתא י"ל דאם מקלינן מספיא ומשום חזקת היתר לומר לאחר שחיטה פירש שפיר י"ל כסברת דביו י"ל דה"ה כשלא פירשו י"ל שהחזיקו לפרוש אחר השחיטה ונעשה חלום דלמה יגרע כשעדיין לא ניקב משניקב. אבל אם אמר' חזקה לאחר שחיטה פירשו י"ל דהיינו דוקא כשפירשו לגמרי הוי חזקה דלאחר שחי' פירשו שחיים ח"ן דרכם לנקוב אבל כשנעשה רק חלום י"ל שפיר דף שאין דרכם לפרוש מחיים מ"מ דרכם לעשות לקותא מחיים. ומספיא לא מקלינן. וז"ל ח"כ גם בפירשו נימא מחיים עשו מראה ונעשה חלום וטרפה ז"ל דגם במראה חלומים חיה טרפה מורגא דמחיותה רק משום דחיישי' לנקב כמו בהדימה כנגד מכה בדופן לר' אפרים וח"כ כיון דלא חזין לה חלום כשהוא שמה אלא ענה כשפירש החולע מיהיכי חיתי מחזיק ריעווא למור שהיה חלומה מקדום וניקבה כיון דאפי' חלומה גופה חיה אלא ח' נקב. מיהו אכתי קשה התינה חס היתר המורג' הוא דוקא כשנמאל מקלחו חזק לנקב. אבל מכיון שאנו מחזירים אפי' פיו שזה לנקב. ח"כ מה שייכות לומר חזקה לאחר שחי' פירש חס גלמוד שדרכו ללקות הקרומים בשדורו בחי' הבהמה ומהיכי חיתי שלא ניקב או הקרומים ג"כ והנקב הוא מחיים אלא ודאי לפי מה דלאו מקלינן בפיו שזה לנקב ע"כ דאין לחוש שמה ניקב מחיים. וה"ה אין לחוש שמה האדים הקרומים מחיים כ"ל היה דרכו מחיים להתקרב כ"כ להקרומים להפסידם ולהלקותם בודאי היינו לריכוס לחוש ג"כ לניקב מחיים. אלא ע"כ או דאין דרכו להתקרב כ"כ להקרומים מחיים ולהלקותם. או דלאו מקלינן במורגא מספיא וחזקה היתר דבהמה ואמר' דלא נעשה כלום מחיים רק לאחר שחיטה :

(ז) והנה לפי סברה זו יש לקיים דיו של הפנ"ג אפי' חס גלמוד דשחורות נמי אפשר להתהוות אחר שחי' דמשמע שרבו י"ל מסופק בזה אפי' דאין דרך היותן שחור משמע דאין זה צבור ולפי הנ"ל י"ל אפי' אפשר להיות שחור ח"כ מ"מ דיו של הפנ"ג אמת. דהנה מובאר בשמ"מ (ס' ל"ו סעי' ה') דהא דבא זאב ונטל ב"מ כו' דוקא נטל אבל נתייחד עם הב"מ לא חליץ ביה. והשתא י"ל דנקודות שחורות

בס' נ' דלא אמרי' בריעותא מוהים חוקי אחזקא. וע"כ נ"ל דס"ל להש"ך דנזון זה עדיף טפי ואמרי' ב' חוקי אחזקא. ואפ"ל כמ"ס צבינת חרם בשער חו"ה סי' י"ז במעשה דקורבן שנמלא בו מחט בשעת חילול דיון לויא ריעותא מבחון מוקינן אחזקא. וה"ל מכוין דלא נמלא ריעותא בשאר אברים אמרי' שפיר חזקה דמשנשחטה הותרה:

(יח) והשתא כתי' דרש"י לא ס"ל כן אלא דמישי' לרוב הגבלות דרך השט היינו משום דאפשר דלא ס"ל לרש"י דקורבא וחזקה עדיף ממנוי' לרוב. אי נמי דל"ל חזקה דמשנשחטה הותרה בריעותא מוהים אפ"ל לויא ריעותא בשאר אברים. מ"מ הו"ל דלויא רובא דרוב הגבלות דרך השט ודאי דגם רש"י מודה דאולי' בחר קורבא. וא"כ בהני תולעי דעילי באוסי' דלא שייך רובא דדרך השט דלזין זה אלא בהנחה דרך צליה אצל שלא כדרך צליה חין נפ"מ בין וסט לקנה. ואולי' בחר קורבא דקנה. ואין כאן ס' כלל שחא באו דרך השט דקורבא דאורייתא הוא ומכ"כ דמישי' ל' חזקה דבא"ה דעת הרשב"א ורמב"ם ור"ף דלא מישינן שחא בא דרך השט אפי' בצליה כנ"ל:

(יט) ובלא"ה דברי השולח ומשיב תמוהין שלמד שם לחוש לזה מדברי הפר"ח סי' נ' במעשה דפ"מ דמחמיר כל שיש ריעותא ולדעתו גם הפ"מ מורה צ"ל כיון דהחולע הו' ריעותא וגם נקודות אדומות הוי ריעותא והוא מכוון כנגדו דודאי הוי ריעותא וטעמה. ולענ"ד לא קרב זה אל זה כלל דהתם צדון הפר"ח בזה ששחא בחלל הנוף דמליאת המים בנזק מורה על נקב ודאי אלא שהספק הוא אם ייקב טיפס הכבד או השט ע"כ מרפה מספק אצל הכא מליאת החולע מזה עלמנו חינו מורה על נקב שיכול להיות שנגס בקנה עד לריאה בלי שום נקבה. ונקודות האדומות בריאה חינו מורה על היות שום נקב באבר אחר. וא"כ מוהי' תיחי' שחא דרך השט וייקב השט. ואם האורס בריאה מורה על חיה קלוקל מהחולע אין זה מייבב שחא החולע לכהן דרך אברים אחרים ש"ל שהחולע קלוקל כהן במקומו. ובאמת אלו לא ה' סברא מלאחר שמיטה קלוקל ה' מקום לומר שהחולע עשה אדמומות זו והייתו מטרדין אי לאו משום דהוי ס"ס כנ"ל וכל מה שפלטנו בזה בע"ה:

(כ) והנה אלו המאמליקתם כאשר ידוע לכל השו"צ הצומחים הם מחולעי הכבד כי הם נמלאים בכבד למכבד ובאים מן הכבד אל תוך הריאה ע"י קנה הכבד והריאה וסמפוטות וזה דרך הילוכו. ופשיטא שאין להחזיק ריעותא ולומר שייקב אברים הפנימיים וזה מן הכבד לריאה מבחון. ואף שיש ריעותא שהיא המראה אורס מ"מ חין ריעותא זו מרע חזקה שאר האברים שלמים וקיימים. ואפי' חל"ש שהאורס נעשה מהחולע שחא לאחר שמיטה נעשה ואפי' אי בבור קודם שמיטה איכא ס"ס כנ"ל בע"ה:

תשובה יא

בנידון השאלה שקצב אחד קנה בהמה מגכרי שקרוב לשט שלא עמדה על רגלי' רק בקיץ העבר להכה מעט על ארבעות' וכעת בחזק' דנא לא עמדה כלל ואמרו כמה אישים ששמעו מוהים ששטקו עמה להעמידה אומרים מסל"ח שנשברה השדרה שלה מומתת חייה סבה שנאחזה בסבך בקרני' בדרך מרומחה מלפניה לז' שה' עומדת בו והעגל שלה היה מחוץ לרפת וגמשה אחריו העגל וגם הקצב אינו מוכיח המעשה הנ"ל שהבהמה נאחזה בקרני'. רק לומר שיועד צבור שלא נשברה השדרה שלה אלא שנחקרו רגלי' שהיו בעמלנו עסק בטרותה

היינו משום דאי דרך חילול ודאי צבינת הריעי' ה' לו להנאל כדלמור בגמ' משום דכיון דבא טס האכולה ה' לו להנאל במקום ח'. ולהכי אמרי' דעיל באוסיא מ"מ מכיון דעיל באוסיא יכול להיות שנגס בשט וייקב האברים הפנימיים ונגס בריאה. ולענ"ד חין מקום כלל לחשש כאשר נבאר בע"ה:

(כז) הנה אמרי' בחולין (מ"ח:) הו"ל מחטא דאשתחא בחיתוכא דריאה כו' הדר שדרה לקמי' דר' אמי וטריפה אמרי' ל' והא רבנן מכשרי אומר לכן הם הכשירו שיועשים מנזיה טעם הכשירו חזק מליה טעם נכסיר דלמא אי הוי ריאה קמון מונקבא. ופירש"י דרוב הגבלות דרך השט נכנסין ולי' בושט נכנס ודאי ייקבא ושם ברש"י ד"ה לחבירו אמרי' כו' חזר רש"י ובפל דבר זה חזקה שרוב הגבלות חין נבלטין אלא דרך השט. והחוס' כתבו שם לא משום דדרך השט מנקיב ואחאי דא"כ אחאי מכשר בסמוך בחיתוכא דכבדא אלא צעי למימור דרך השמפוטות יא' ונגס בריאה מבחון עכ"ל. ועיין חב"ש ס"ק פ"ו ס' ש' שחשש שהחוס' מודים לרש"י אלא דפי' הקוטרם אחת לענין קופא לבד. ופי' החוס' לענין קופא לגוי. אך הנה הרשב"א בחידושו לפי דעת הרי"ף ורמב"ם ודאי חולק על רש"י לגמרי' שפי' דקופא לבד הוא ללד פי' הקנה. וקופא לגוי הוא ללד חלל הבהמה ובהני משפוטין אצל בקופא לבד היינו חודה למטה כנגד חלל הבהמה לא מכשירין משום דמישי' דלמא ייקבא בחודה כשיריה לכבד קנה הריאה או הריאה עצמה. ומשום לפי' דבקופא ללד חלל הבהמה לא מישי' כלל שנגסה דרך השט כדרך רוב הגבלות וייקבא השט או חזקין ונגסוה בכבד וקשה אחאי לא מישינן לרובא:

(כח) ונראה עפ"י מ"ס החוס' בדרה (י"ז:) ד"ה ואין שורפין (כו') וז"ל וז"ת וכיון דלא ילפינן מוטסה טרי' אשה בחזקתה ונטרה ואפי' ברה"י וז"ל משום דדמי החדר מוהין ביותר כדלמור בלא יחפור רוב ומנוי קאמרת ולא חשיב חזקה וקורבא לגבי רובא אלא כפלגא ופלגא. משה' לפי' אם חזקה וקורבא הוי כפלגא נגד רוב ומנוי ש"מ דנגד רוב לרוב או מנוי לרוב הוי קרוב וחזקה עדיף מנוי' (ובשו"ע אדמו"ר סי' קפ"ג הובא ס' החוס' לפי מאי דקדו"ל מן הללו ולחוד עומדה מוס' והנה רוב ומנוי פירש"י (ב"ב כ"ד.) דהיינו דדמי החזקת רבים יותר משל ע'י' ועוד שהן תדירין לרוב משם דדמי עלי' חין תדירין ללאת והשתא הוי תרי מילי ובתרי רובא דמי. מרדא דדמי המקור הם מרובים במליאות מדמי העג' ועוד שהן תדירין לרוב דדמי העג' המופיעים עדיין כנ"ל חין תדירין ללאת. לפי' הנה הכא ברוב הגבלות ליכא אלא חדא מלאת דהיינו שהבליטות מנזיות דרך השט. ולא שייך כאן רוב ומנוי אלא מנוי לרוב. והוי הכא חזקה וקורבא נגד מנוי' לרוב דהא הכבד קרוב לקנה הבהמה משנשחטה בחזקת היתר עומדת וחזקה וקורבא עדיפה ממונוי לרוב כנ"ל ולכן לא חיישי' לרוב צליה דדרך השט. ועפ"י י"ל דחוס' לשיטתם בדרה וז"ל כלל חשש דרש"י בריאה שחא בא דרך השט משום דהוי דרך הקנה קרוב לריאה וקורבא וחזקה עדיף מרובא או ממנוי' כנ"ל:

(יז) אלא דיקשה ע"ז והא בריעותא מוהים לא אמרינן חזקה דמשנשחטה הותרה (ועיין בש"ך בס' נ') וביחוד קשה על הרשב"א דס"ל כן כמבאר בש"ך שם. אך הנה באמת בלא"ה קשה להרשב"א שכי' בהדיא והובא בש"ך (סי' מ"ח ס"ק ל"ז) וז"ל לפי שדרך השט לבטול ודרך שם נכנס טס האוכלין אלא שנסתם הקצב שטס אחד מהקצבים נסחם וא"כ חולין בהמה שדרכו ועוד העמידנו על חזקתו דעוף זה בחזקת כשיות לגבי קצבים אלו עומד הרי משמע להדיא דעומטם חזקה יש להקל אפי' בלאו רובא דרוב הגבלות כו'. ואמאי הא בריעותא מוהים לא מוקינן אחזקה. ואף שהרשב"א כ' שם דרך ה' סבור הרשב"א לומר אצל באמת לא ס"ל כן. מ"מ מהש"ך לא נראה כן שהביא דברי הרשב"א וגם טעם הש"י ולא העיר ע"ז כלום אף שהש"ך עצמו ס"ל דעת הרשב"א

הקצב. וככה"נ ח'כא שבת הרשב"א דלא חמרי' הימני' חלל כגון צת ר"ח אומר' ומהר"ק הג"ל שדקדק מסוג' דהכותב דאפי' ר"פ לא הימני' רבא לחורש' שטרה. וגם דלא חמרי' הימני' כיון דהקצב מבחש' :

(ד) עור ג"ל דקדק בדבר דהנה לפי מלי דמסיק הגאון מוהר"ע ח"ב שם מהר"ט דשטם הרמב"ם דהימני' מהני לחסור היינו משום רגלים לדבר. ח"כ קשה מלי מושיל כגון מלי דמסיק מנ"פ חי הדן דע"ל ורגלים לדבר מהני לחסור ח"כ חסור לב"ע ואפי' חי לא ה' מאמין ואפי' ח"כ ורגלים לדבר לא מהני לחסור ח"כ מלי מהני לן דכח מאמניו הכי אנו יודעים מהני טעם הוא מאמניו משום דרגלים לדבר ואנו יודעים דאחיזו חין בזה בדאי להאמין לע"ל ואפי' ודע לן שדקין גתן שחין להאמין לע"ל ח"כ חסור רגלים לדבר גם הוא לא יחמיו. ואם נחמיר דכיון שדעתו טעם להאמין חף שחיו מן הדקין להאמין מושיל לחסור. ח"כ בשל כל הכלל הג"ל שכ' הרשב"א ומהר"ט דבשנין שיהא נחמין לו ככת ר"ח לרבא שיה' מכיר בה שלא תפקיד בשום ענין דמה בזה שחיו מוכיר בהמיעד מ"מ כיון שלבו טעם להאמין מושיל לחסור על עולמו. אך הנה בחמת לק"מ דהא בקלא לה ונסתרה נחמין ע"ל היינו משום רגלים לדבר (עין כתובות ט'). והיכא דע"ל נחמין ל' לדידי' משום רגלים לדבר ח"כ חסור אומדנא חסרת דלחו קצין וסחמיה מהני לחסור עליו ח"כ דאי לאו דהוא יודע וקצין בהאומדנא הג"ל לא הוי מליט למימר בלא אומדנא דקצין וסחמיה מ"מ כיון לדידי' נחשבת אומדנא ופה ודאי מאמין להאומדנא הג"ל הכי זה בקצין וסחמיה. ואין אנו לריסם לשקול את האומדנא אם הוא חסרה רגלים לדבר כיון שאלו נחשבת להאומדנא ופה סגי בזה. חלל דקסי' ל' לפי' דהא ח"כ בקצין וסחמיה אם עד א' אומר נטמאה וע"ל אומר לא נטמאה הכי זו שותה כמ"ס במשנה (פסוק ל"א) הכי דלא מהימן העד בצירוף הרגלים לדבר היכא דחסר מבחשו חלל חוקי חד לגבי חד ונחמין ליתא דמי וכו"מ ב"ס. שם. וה"ל מלי מהני הימני' משום אומדנא שלו כיון דאחיז חסר המבחשו וח"כ ליכא חלל האומדנא שלו לחוד כמו הסה קצין וסחמיה ומושום האומדנא לחוד לא חסרי' האשה. מיהו זה הרשב"א לק"מ דלחו מיירי שהשאה בצמחה הוא המכחשת ואינה בגדר עדות כלל וכן כיון דאחיז עד אחד ורגלים לדבר הוי כמו קצין וסחמיה ועד עומאה אחד דנחמין. ועכ"פ מבוחר מה דאם ה' עד אחר המכחש לעד עומאה. ח"כ שבעל מחמין לעד עומאה מוחמת חסר רגלים לדבר מ"מ חסר נאסרת עליו. דדוקא בקצין וסחמיה דמן החסרה לריסם לשותה וכוין דאחיז יוכלה לשותה הכי הוא נאסרת בלי שום עד עומאה חלל בשאר אומדנא דאחיז נאסרת עליו בלא עדות ח"כ חס יס שני עדי' המכחשים זא"ל ח"כ שבעל מחמין לעד עומאה לא מהני לחסור דעדים כיון דמכחשים זא"ל כמאן דליתא כנ"ל :

(ה) אף עדיין אני מתמים על דברי הרשב"א שכ' מפורש בתשו' (סי' אף ר"ל) שבוטא בדברי מין הגאון מוהר"ע ז"ל ועוד מסבחר לי דלא חמרי' חי מהימן לך חלל כשאניס מבחשו חלל שותקת הא מבחשו חלל דעד אחד בהכחשה ח"כ שבעל מחמין לעד עומאה מוחמת חסר רגלים לדבר ובהאומרי' ב"ס האומר נבי משעה דחבילה וסחמיה עד אחד בהכחשה מי מהימן משמע דלא מהימן כלל כו' ואינה חסורה לשום אדם ח"כ למחמין שלא חלקו בשום מקום והיכא דשמואל בשאניס מבחשו חלל עב"ל הוצא. והכרע פלא דלחך מיייתי רח"י מהתם מסוג' דחבילה (קדושין ס"ה) דהתם מייירי ששני עדים מבחשים זא"ל ושפיר קאמר וסחמיה עד אחד בהכחשה מי מהימן דכיון דמכחשין זא"ל כמאן דליתא להו לעדים כלל דמי דלוקי חד לבדדי חד כמ"ס ב"ס ב"ס במשנה דסוטה שם (ועין ש"ד סי' קכ"ו ס"ק י"ד) חלל הכא דליתא עד אחד המכחשו חלל חסר עומה חין בהכחשה חסרה כעד אחד דהא בקצין וסחמיה ועד עומאה חסר שותה חסר המבחשו ולי חסר עד אחד המכחשו הכי הוא שותה ולכחורה יס לחמיה על הגאון מוהר"ע ח"כ שבוטא תשו' הרשב"א ז' בכמה תשו' בספרי עיי"ש סי'

בדמיה. והינו מבחשים את הקצב ואומרים שלא רבא חסר כלל. והאנשים הגלל אומרים שהיו מסל"ח נחמן עליוס הרבה יותר מדברי הקצב וכו' חלל חסר ע"ל אומדנא דמוכה שבערה שדרתה. וזה חוקן דבריו צידון השאלה ודעוים לדעת חות דעתי בענין הכשר והכלים וגם אודות הש"כ :

(א) הנה לנחמה הדין פשוט (ב"ס ל"ב סעי' ז') בזה שגוררת רגלי' שחין מושפין שמה נפסק החוט : חכן מדבריו נראה שדעתו לחסור משום דהגוים מהימני לכו טפי מן הקצב. וגם כ' שבוטא להם ע"ל אומדנא דמוכה שבערה שדרתה. והנה חסרי' שלא בזה מפורש בדבריהם מה הוא האומדנא דמוכה ע"ל חיו יכל לזון בזה. ואולי חושבים זה לאומדנא חסרי' שבהמה לא יכלה לעמוד וגם הגוים מסל"ח ע"ל ע"ל אומר דעתו מוכה להם שכן הוא החלום. ועכ"פ הכל הוא משום נחמיות עדות הענינים בעניניהם. ולחוסר חסר לזון בזה ב"ס. והנה מוכרחה חסרי' להשתוק דברי מוהר"ק ב"ס פ"ב סעי' דאפי' לחסור על צמחה לא מהימן חלל ח"כ ח"כ ל' ב"ס דלא משקר כגון חסר שמאני' חלל חסר וגם ב"ס טעם כההיא דרבא דהימני' נכת ר"ח חלל חסר חסר דלא ק"ס ל' ב"ס לא בדמוכה שהכותב (פ"ה) דלא הימני' רבא ל"פ לחורש' שטרה ח"כ דודאי ה' ח"כ כשר והסון מאוד בעיני רבא וגם ה' חסר לחסור עליו מד"ה הוא חלל נאסרת לאלה ל' והיכא ג"כ כך מתשו' הרשב"א. וישן בתשובות הגאון מוהר"ע ח"כ פ"ה העתוק תשו' הרשב"א שכ' על הימני' ג' החסרים ח' מתוך דמרגל קטנים שקרי' משקר ומלי' דחמרי' חי מהימן לך זיל אפקא לא לחסור עליו מד"ה הוא חלל נאסרת לאלה ל' חס' הוא שרדך להיות נחמן בענינו ככל דבר דבר בכת ר"ח לרבא משא"כ זה שחמיר על עבירות מה רבא זה להאמין ואפי' חסר מהמניו חיו חלל מחמת עולם שמהל' על' זו מחמת חסר האשה ג' ועוד מסתברא לי דלא חמרי' חי מהימן לך חלל באינה מכחשת כו' חלל דהרמב"ם כ' ח"כ שבע מלי עבד מפי שפחה כל שדעתו סומכת עליו חייב להוציאה ול"ע דבריו וזה חוקן דברי הרשב"א והיכר' ב' כוונת מוהר"ק :

(ב) והנה הגאון מוהר"ע ח"כ נחקקה בפי' דברי התשו' מלי דמסיק חלל דהרמב"ם כ' כו' דלנחמה חין זה סותר חלל ליתר הא' ואחרי' כתב' לבסוף ומסקנת דבריו ב"ס ג' וכן מלי בהמה"ט דמוכה הרמב"ם בזה שכ' ב"ס לכוין חלל וסמך דעתו לדבר זה שהוא חלל (פ' כ"ד מוס' חסות הל' י"א) והרשב"א קילב בשלשן הרמב"ם דהינו מלך סוטה ופגום שמויהם ל' ח"כ וזה סותר גם לפני' החסרים האחרונים דהא דבשנין שיהא נחמן לו ככת ר"ח וגם שלא יכא אחר מבחשו היינו חס ה' נחמיותו מלך עלם המיעד שהוא נחמן בענינו לחס חלל חסר משקר. חלל מחסר דמשמע מהרמב"ם דהנחמיות הוא מלך עלם הענין שמויהם על כך ורגלים לדבר חיו לא בענין נחמן ככת ר"ח לרבא וגם לא חכמת לן חס אחר מבחשו ובה ח"כ ג"כ מלי דמבוחר בהרשב"א סי' ק"ח דשיר הימני' ח"כ בענינים ח"כ חלל חסר להיות זו נחמיות ככת ר"ח ולכחורה זה סותר נאסרת הג"ל חלל לפי המהבחר ממנה"ט בענינים הרמב"ם וי' ד"ל דם הרמב"ם מודה בזה דאם יש רגלים לדבר חיו הכל נחמיות ושיך לומר בזה הימני'. וח"כ מייירי ב"ס ק"ח דהימני' להגביר מכה רגלים לדבר ואומדנא דמוכה. וזה המהבחר מתשו' הגאון מוהר"ע הג"ל :

(ג) נמצינו נחמן מוסר דהיכא דליתא רגלים לדבר ואומדנא נכד העדות חיו בענין שיהא נחמן ככת ר"ח לרבא וגם דלא לא שיר נחמיות היכא דהיו מבחשו. וח"כ ב"ל שלא ציאר כת"ל שום אומדנא חסרת זולת עדות הגוים מסל"ח ומה שלא יכלה לעמוד הנה לע"ד מה שלא יכלה לעמוד ודאי דלא הוי אומדנא לבספרה השדרה ונפסק החוט כדאמרי' בגמ' (חולין נ"ה) שבוטא שטחה ולא מלכרי' ח"כ דדיקא וח"כ חין כחן חלל עדות הענינים האסל"ח נגד עדות

מי מרומן אפי' לא מנכחש' ל' זיהי חין לו דחי' משס דודי
אפי' נאמן כבי' הרי כל דחיא סהדא אחריתא דנמכחש ל' לא
מיימנא חבל דהכשת בעד' צעמא חוה הכד לאו כלום הוא
והי מרומן כבי' זיהי חילת להוציא הנה כבי' צידרנו צע'א
הרשכ"א יס לו ש' אחרת דהכשת בעד' עדין מנמכחשת
טאר ע"א והבעד' זיהי מנכחש. אמנס עכ"ס מבוחר דבזה
גס מהי"ט מורה דהיכל דשיי עידס מנמכחש וז"ל והי'
מיימנ' כלל תרי לו כלום הוא. אך בצמנת הדבר לריך תלמודו
מאי דשעמט ממונה"ר דהיכל דהבעד' דנמכחש גרע מעד
אחר. והא כללא כיילי הפוסקים כמובא בד"מ ס' ק"ד דכל
חד נאמן על שלו אפי' היכא דחתחוק איסורא משא"כ בעד
אחד נאמן היכא דחתחוק איסורא. אלמא דעדות הבעד'
עדיפא משאר ע"א. אמנס אשכחן פתרי ל"א בצמהרי"ק (שורש
(ב) עב' שס על קושיותיו איך ילפי' ע"א דנאמן בחסורין
היכא דלא חתחוק לא התיירא ולא איסורא ואפי' חין בידו מגדר
דחתחוק איסורא ובידה לטבול וד' וז"ל דודורו כש"כ הוא
כיוון דשעמ' מגדר דלא חתחוק איסורא נאמנת חין שבידה
לטבול שש"כ היכא דלא חתחוק איסורא אף שחין בידה הוה
טעמא בידה לטבול לא מהני אלא לגרוע חזקת איסורא שבי'
לה וכ"ס כשאין חזקת איסורא כלל דנאמן ע"א ואש"כ דבפסקי
הייקוקן טעמא דטעס דבידו מנכ' לאסור אפי' כיוון
השגבר בחזקת היסוד והעד מעיד שנאסר דהסס לא שייך
טעמא שפירשתי לגיל. דשאני גבי' מנאמן כיוון שבידו אי"כ הוה
כמו שלו ואדם נאמן על שלו לאסור או להתייר וכן כ' המדרכי
רש"פ' האשה רבה חבל גבי' טעבית גדה פשיטא דלא הוי
האי טעמא אלא הטעם שפירשתי לגיל עכ"ל מהרי"ק הוה
מחבאר מדברי מהרי"ק דהא דלא חתס נאמן בשלו היינו דוקא
במנאמן על חבל ע"כ כמו דלה על ספירכה לא שייך להימני'

בצורת צעלים נמלנו למדים מה דב"ר דהקצב מעיד על מונון שבו הנוא חנן יותר מעד חרר דליו חנן כדלחזקו אסורא. ויהוה חנן חפ' כדלחזקו אסורא כנ"ל ויזון משמין ממוהר' ודאקא בשני עדים מוכחים וז"ל לא שיד להחנין את החסד ויותר מחבירו כ"ס כשחד מועד להכחיש את צעל החנון שאינו חנן חפ' אם מחמינו יותר מהצעלים וחסן כן צ"ד לא מהני מזה שהקצב"צ מחמינים גוד הקצב צעל הבשר. ח"כ לעג"ד מזל העדות של העקוב שנשברה השדרה אין לאסור הבשר :

(י) **אך** כ"ת סיים במכתבו דאפי' לדברי הקצב ה' לויך
להכ"פ בדיקה אם לא שלמה המהלה גם בלו"א
וגם בכו"ד. והנה אלוי הדבר לריך עדיין תלמוד דמנה שבו
עובדא דחולין (ל"ה). דעון כרעא בדיקתא דאמרי' דאמרי' דאמרי' דאמרי'
נקט' לא לריך שום בדיקה. אמנם י"ל דכל ז' שאלון בדיקתא
בדברג' ואמרי' דאמרי' נקטא היינו חלישות חבל כשיש חיות
לקוחת בדברג' שמי. והכל בכו"ד שקרה לה חילוי בדברג' ע'
הקור ואולי אפשר שנעשה בה חיות לקוחת בדברג'. וע' שם
בספרנו ונאמא הבשר ולכן ה' לריך בדיקה חף בלו"א. ולבדחיה
מומח' כ' עובדא דבר ע"ז דלחא לבי ר"צ דהוי שמפקן כרעי
בדרימא דדק' רב בלו"א (ע"ג). וע"כ שנפקון הרגלים שלא
בדקום בלו"א דהיינו בפרק התחתון (ועיין רש"י ב"ה) וזמ"ה
בדק' רב בלו"א חלמא חפ"צ דלח הוי הנקוחא חלל בפרק
התחתון חפ"צ חלל בדיקה בלו"א. וזמ"ה כיון שפסק
ברג' ע"י הקור שלא יכלה לעמוד עושה קרוב הדבר שנעשה
חיות לקולל בדבשר ולכן יש לחוש ששלמה המנה גם בלו"א.
בשאר המקולל אם חיות נחתה הוא מתפשט ויחר הקולל.
ואפשר שהגיע בלו"א. אמנם חסדי חפ"צ בכו"ד.
והענין דהיו המוסרי' בגמ' דאמרי' או ח' שנפקון רגלי' לא
יכלנו מומח' חלל ע"י בדיק' כו' וזו היא בדיקתה שלא יכלנו
חלל לוי ולא מוכר כלל בדיקה בלו"א. ואף הרמ"ה שם' דלדריך
אין לחוש לנחתה ולא אם חפ"צ שאל נעשה ערפא מומח'
בכל בדיקה. הנה חף שכתב שאל נעשה ערפא מומח' לא
שליך בדיקה בלו"א כרצ. וגם ולא מנעו בחדק הרגל בפרק
התחתון שיהא לריך בדיקה בלו"א חפ"צ ע"כ מוכרח לומר שרצ

מזי

סי' ל"ט וק"א ולא העיר בזה כלום וכן המשנה למלך פכ"ד מהל' חטאות הל' י"ז הביא תשו' הרשב"א ז' וסיים ולדעתי דבר גדול דיבר הגביא ולא העירו כלום ממ"ס :

(ו) **אמנם** באמת לק'מ דבאמת ש' הרשב"א היא כמובא בב"ש (ס' מ"ג ס"ק ז') דע"א בהכחשה דלח' כלום הוא היינו בהכחשת הבע"ד. אבל א"ל הבעל דין שותק בקום שני עדים מבחששין וז"ל הרה"ר דרכותוס (כ"ג) אחד חומר נתקדשה וא' חומר לא נתקדשה ויגיייר שיהא שותקת שח' חלה שא' חומר שאב' קבל בה קדושין בזה"ל לא תשאל להתחלה. אך יש להבין באמת כיין הרשב"ע דין בצלמו עדיף משאר ע"ל לשי' הרשב"א וכו"ל ח"כ לחאי" ע"א בטומאה ולשה מבחששו לא היו הדין דלחוי ד לגבי חד. וזלוי א' מבחש' עד אחר לעד טומאה אמר' דלחוי ד לגבי חד. מיהו ו"ל דגבי סוטה גזה"כ הוא שיהא עד טומאה אחד חלמן לגבי ידיה לחוד אבל אי חייב עוד עד אחר המביעה לו לא מהימן וזהו מבוחר לשון הרשב"א שכן (כ"ב ס' מהל' עדות) ז"ל דנין חותבין דין מן הדינין עפ"י ע"א לא דנין ממונות ולא דנין נפשות שנאמר לא יקום ע"א כ' בשני מקומות האמינה תורה ו"א בסוטה שלא תשהה מי המרים ובעגלה ערופה שלא תערוף וכן מדבריהם צדוות אשה כ' הרי מבוחר מדבר' דסוטה פ"ט באהמניה תורה וע"א שלא ה' ראוי להאמין דסוטה משום שהאשה מבחשת ועד אחד בהכחשה לח' כלום הוא כ"ל מ"מ גזה"כ ויודות הוא שהידשה תורה להאמין לע"א בסוטה בשם דמה"ט חלמן חפי' נגד בע"ד הנזכרשו וכן פ' במראות הזבאות בד"ע א' בשאר אסורין ס' ז' ו' ומהלחי מפורש בת' הרשב"א שבמחשבתו שיהיוס הגלון מוזהרש' בסי' פ"ח דלאמנות ע"א בסוטה מחדש הוא :

(ז) והנה מכל זה יאל לנו דחף שמוכח מדברי הרמב"ם
הריב"ש דלחמיוני וסומך דעתו עליו ממהות חז"ה
אומדנת ורגלים לדבר חיוב להענייה חפ' כשהיה מכתשת את
העד היינו דוקק בצרות זאת כיון דגוריה חב' בצטום להאמין
ע"א עגדה בקיטוי וסחורה ח"כ כיון שמשמין את העד חפ'
בלא קיטוי וסחורה רק באומדנה אחרת מהני לאסורה כנ"ל בזאת
ד' חגב בשאר איסורין ללא האמנה חסרה עד אשר נדב בע"ד
המכתשו לרבות כדמי'. לכן חפ' אי חסרה רגלים לדבר ח"א
מהימן נדב בע"ד. לכן חפ' מיומין כשם רגלים לדבר ח"א
מה זה החידוש בצטום הא הרי בכל מקום הדיון כך חלף ע"כ
ללא הסימן. וח"כ מצינו דלא מהני כלן חמיוני מזה חסב
ומוגדל שבו. כיון דמילא אי חסב שצטמו היתה האומדנה חסב
לרגלים לדבר מ"מ ח"א הים כלמין ח"א לא יפה כמו להאמין
כנ"ל בזאת ד'. והנה הגאון מוהרש"א בתש"א סי' ל"ט הוכיח
מתשו' התיימיוני קו' הוכיח מהס'ע' (ס' קט"ו) סע' ו' לחפ'
במכתשתו חפ' הימני'. ולפי חל"ל היינו רק בעדו' של זנות.
אבל בשאר איסורין לא מנעם חל"ל:

[illegible]

(ט) אך הגה ראיתי עוד שם במהרי"ט שכל לרחות ראיתי של הרשב"א מסוגיא דחבילה דלפי מה שפירש"י שם דער אחד בהכחשה היינו דאזכא חד סהדא דמכחיש ליה

מוזמנין עבד'ם על בני מעיים ע"כ ולקח' י"ל דלא קשה מבריתא
 חף לר"ל משום דלר"ל הסבחה לומר דאיכא מידי לישתאל שרי
 ולעבד'ם חסור וריוו משהו בשר גידים ועלמות. ובריתא חתול
 כר' שמעון דס"ל כל שהוא למדות וגם לישתאל חסור במשהו
 בשר וליכא מידי לישתאל שרי ולעבד'ם חסור וע"כ מותר
 להשתלח נפשה קודם שתלח נפשה. וא"כ כיון דלר"ל לאו קרימ
 ברייתא כר' שמעון ע"כ ליכא תויבתא משה לר"ל וא"כ הוי
 דלא כר"ל דלחן קי"ל כר' יוחנן דהוי שיעור חסור מן התורה
 וליכא הכרח מלמדה דאיכא מידי לישתאל שרי ולעבד'ם חסור
 חסום עדיון זה דוחק גדול לומר תניא דלא כר"ל. משום
 דלחן קי"ל כר' וזה ר"ל דלחן קאמר ש"מ מדר"ם בן לקיס ולדדי'
 ודלוי הכי הוה ולק"מ מבריתא דלחן' כר'ם ובגל' :

(ג) ולכן י"ל בע"ה לקיים שיטת הרמב"ם וליתבב אליב' סוגיות הגמ' כמין חומר. והנה הרמב"ם ב' (בהל' מלכות פ"ח הלכה י') וז"ל וכן חייב על חבר מן הדיו ועל בשר מן החי ככ"ס שלא נתנו השיעורים אלא לישתאל בלבד. ולפיכך טעם דברי הרמב"ם בזה י"ל עפ"י המבואר ברה"ס הל' חנוך דלחילה משמע בכל שהוא ולחיי הגמיה ואפיקות' ומשמעות' בכיות וזהו דלחילה למ"מ לא תאמרה אלא לישתאל חבל לב' כחוב לא תחלו ומושמע חפי' ככ"ס. אך הנה יש להקשות על דברי הרמב"ם מיומח' (ט"ז). ריש לקיש אמר מותר מן התורה חלילה חמור רחמנא וליכא משמע דלחילה בכיות. וע"כ י"ל דר' יוחנן ור"ל פליגי בהכי דלח' חלילה ככ"ס ולר"ל חלילה בכיות (וכ"כ משה למלך בפ"ה מנה' חנוך ואף שהקשה ע"י מ"מ יש ליישב) והנה לר' יוחנן חמור' ביומח' הטעם דהוי שיעור חסור מן התורה משום דהוי לאתערופי ולפ"ו בחמ"ה דחלקו מבחון פטור לר' יוחנן כמבואר בגמ' (ק"ג): חיי שיעור שרי לר' יוחנן מן התורה והשתא ליכא למימר מי איכא מידי לישתאל שרי ולעבד'ם חסור דהא איכא חמיה"ה במשהו לישתאל שרי ולעבד'ם חסור לשיטת הרמב"ם דב"ל הוי ככ"ס. וא"כ ע"כ לר' יוחנן ברייתא דשרי לעבד'ם לאכול מבהמה קודם שתלח נפשה משום מי איכא מידי לישתאל שרי ולעבד'ם חסור לר' יוחנן חמור' ע"כ כר"ס דס"ל ככ"ס למלקות וא"כ גם לישתאל חסור ככ"ס. מיהו כ"ל לר' יוחנן חבל לר"ל דס"ל בכל דוכתא ח"ס שרי וע"כ משום דלחילה הוי בכיות וכדמשמע ביומח' ובגל' ח"כ גם ב"ל חמו חסור ככ"ס בחמיה"ה אלא בכיות כיון דכחוב לר' חלילה דנפ"ל בסנהדרין (כ"ז): ומדכחוב חבל תחלו או משום דכחוב אך בשר נכנסו דמו לא תחלו כמ"ס סס (כ"ז) וא"כ גם לרבנן דר"ס ליכא מידי לישתאל שרי ולעבד'ם חסור ושרי גם לדידהו מו"ט לחלו לנפ"ס מבהמה קודם שתלח נפשה והשתא שפיר קאמר תניא דלא כר"ל דהא חמור ש"מ מדר"ל מוזמנין בו' ואין מוזמנין עבד'ם על ב"מ ולפי ברייתא שרי דלחמרי' מי איכא מידי בו' וע"כ לר' דס"ל חיי שיעור מותר מן התורה אין חלוק בזה בין רבנן לר"ס ולכו"ע מוזמנין עבד'ם על ב"מ לפי ברייתא וא"כ תניא דלא כר"ל וא"כ לא קאמר תויבתא דר"ל דלחן זה תויבתא גמורה שאין זה כותה לגמרי דינו של ר"ל דלח' דלח' יוחנן ודלוי כן הוה כר"ל וקי"ל כותה' דר' אלא לפי מה שמפרש בן ר"ל חליבא דר"ל זהו דלא כברייתא כ"ל. ומיהו שמעינן מזה דלדיחא שפיר קאמר ר"ל דלחן מוזמנין עבד'ם על ב"מ וא"כ פסקו של רמב"ם בספר שופטים ולשיתוף חזיל שסובר דב"ל מזהו בחמ"ה ככ"ס. חבל הרשב"א ז"ל ס"ל כשיטת התוס' בגל' דב"ל מיי' בשר משהו בשר גידים ועלמות והשתא כיון דכ"ס ב"ל בשר משהו בשר ח"כ זה ג"ל לר' חסור לישתאל משום ח"ס דהוי לגבי חמיה"ה לא שייך לאסור ח"ס משום דהוי לאתערופי דחלקו מבחון פטור מ"מ לגבי בשר מן החי שייך שפיר דהוי כשהו חסורין כיון דנפ"ל מנכר בשדה חרפה וכ"כ בפנ"ג סס (ואין לפקפק במ"מ להרמב"ם דברייתא חתי כר"ס דס"ל כ"ס למלקות' דמשמע דלא חתי כר"ס מדקתני כותה לאשמועי' דלחן זו חסור דלחיה"ה ודלוי לר"ס דלח' ככ"ס חסור מן התורה וממייב מלקות הוי שמע' ספיר סברה דמפרסת

מיידי שיה' נפסק במקום ז"ל אך שלא ילח העלם לחץ ע"כ חס לר"ל שלמים כשהו חפי' לר"ס שפסק בלשנא קמח דרב בבבאמה המקשה (ט"ז). ובי' נכשר העלם וכו"מ בשר' בדיקה בלח"ל כיון דמותר הוה בעלם במקום ז"ל. ומאחר שכבר מובחר דתין כש"ע שפירק בדיקה בלח"ל (עין ס"ן כ"ו סע"י) ובש"ד סס ס"ק י"ז) ולכן לא הוה כמחבר לכפל דין זה הכא. ועכ"פ מובחר מר"ל דלח' הריעותא הוה בפרק התחתון ח"כ בלח"ל. והנה שמעתי מהקדושים דפה ויתר בדיקה בדבר דסתם התקדמות רגלי הבהמה הוה כשהו עומדת על חיה לחות חיי מתקדמת ושיקר הקדמות הוה במוח העלם ואמת כי עדיון לא נתברר לי הדבר הוה התלוי בהקדמת הרעותא חמס זה שמעתי מן הגל כי אין קבוע ולקוחה ברגלי הבהמה שנתקדמו רגלי' ולו יחא חפי' הדבר בספק מ"מ בבהמה בתי' בחוקת היתר עומדת ואף שגדל הס' מזהים מ"מ הוה מסוק הש"ך בס"ל כ' להקל בהפ"מ. ואשר לחל לפי דעתי דלחמרי' ח' גרסה לי להתיר גם בשאר. ואשר כ' מבדוקה בדיקה דלחמרי' לא ידעתי ההמש של מזה שיטות לבחן כיון דב"ל אין כאן אלא חסם נכשרה השדרה לפי דברי הערלים. וההמש בלח"ל מתנתה שמה י"ס לקוחה ברגלים :

(יא) וע"ד השו"ב ממילא מובן שלפי הגל' לא ילח מנשול מתח' . ואמת גם לפי דעתי לא טעה כהנן בזה ששחט את הבהמה בלא שאלת חכם וידלוי לכתלה ר' רחוי לבדוק בלח"ל לראות אם חין שם חיה לקוחה. ועכ"פ ה' לו לשאל ממונה או להגיד להקדיש ששאל ממונה ורחוי להוכיחו ושוקבל עליו שכל שיהיה חיה ריעותא בבבאמה חפי' קלה שבקלות יעשה שאלת חכם ולא ימנה לשחוט ולהעמיד את הדבר על שקול דעתי :

תשובה יב

בדיון מכירת בני מעיים לגברים :

(א) גרסינן גמ' חולין (ל"ג). חמר ר' אחא בר יעקב ש"מ מדר"ס בן לקיס מוזמנין ישתאל על בני מעיים ואין מוזמנין עבד'ם על ב"מ מ"ט ישתאל דבשחיטה תליא מולחא כיון דאיכא שחיטה מועייתא השתרי לכו עבד'ם דבשחיטה סגי לכו ובמיתה תליא מולחא הוי כחבר מן החי דמי חמר ר' פפא הוי יתיבנה קמי' דר"ל ובעי דלוימח' ל' מי איכא מידי לישתאל שרי ולעבד'ם חסור ולא חמרי ל' דלחמיה הוה טעם קאמר. תניא דלא כר' אחא ב"ל חסור' לאכול מבהמה קודם שתלח נפשה חותך בו' אחד ישתאל ואחד עבד'ם מותרים בו' . וב' הרשב"א ברה"א (הביוו הש"ך ס"י ב"ז ס"ק ב') וז"ל ולחמן את העבד'ם על בני מעיים ח"ל על בשר הפורש מן הבהמה קודם שתלח נפשה חס בבהמה טוהרה דבת שחיטה הוה נכשטה ע"י ישראל דבן שחיטה הוה מותר חבל בבבאמה עומדה בו'. ואעפ"י שהרמב"ם ז"ל פסק בספר שופטים (דבבאמה טוהרה נמי) לישתאל שרי ולב"ל חסור לא ידעתי טעם לדבריו עכ"ל :

(ב) והנה הדבר המתמיד דבגמ' קאמר תני' דלא כר"ל ורמב"ם חסם לו דברי ר"ל חסומים לבשן גמ' דלחמרי' תני' דלא כר"ל ולא חמר חותב' לר"ל מבריתא מוקשה ודקדקו האחרונים בזה ליישב בך דעת הרמב"ם אך גרסה דלדעת הרשב"א וסייעתו יש ליישב שפיר לבשן זה דהנה חסום' הקשו סס (ד"ה אחד עבד'ם ח' ח' ישתאל כו') דטובי' חסור במשהו בשר גידים ועלם וישתאל לא מותר חלל בכיות וא"כ הוי חמור ומי איכא מידי בו' ות' דר' יוחנן ח"ל דהוי שיעור חסור מן התורה ולר"ל דלחמרי' חיי שיעור מותר מן התורה דלמח לא הוה כלל חלל סבר לה כמ"ד הכא אין

מאבד מן החי הדינו לר' יוחנן דס"ל חיי שיעור חסור מן התורה חבל לר' דס"ל דח"ש שרי ואינו חסור חלל בכזית ח"כ צב"ג נמנו חיינו נהרג חלל בכזית משום מי חיוב מויד ומתהומות שלל התעורר כלום בדברי החס"ם :

(ו) אף כל דגם מ"ס לחלק בין שחיטה לשיעור חזר מ"ה יש לשדות בו נרבה מהא דמיינו לקמן (קב). מתני' דטהרות חלל חמ"ה ממנה חיו סופג ארבעים ואין שחיטה מטהרתה שפירש"ש שם דבטוריה שח' מטהרתה מאבד מן החי חף לבני נח משום מי חיוב מויד חלל בטמאה דחסור לישאל חין השחי' מועלת גם לב"י ולפי הג"ל הנה מאבד שחטלה בחורה דבשחיטה שוב לא מיקרי ח' מה לי טהורה מה לי טמאה חלל ע"כ דחף דבשחיטה לא נפקא מכלל ח' מ"מ כיון שגורס התורה דשרי לישאל ח"ע שרי לב"י וח"כ אחאי לא מוזהר כן לענין שיעורין חלל דבאמת ממשנה זו בלח"ה קשה מאוד על הרמב"ם דמוכח מינה דלמדי' מי חיוב מויד וקשה לומר דסח"ס משנה היו כר"ם וכן כל התירושים לא יתבנו בזה לדעת הרמב"ם דע"כ יפסוק הלכתא דלא כסח"ס משנה (ועי' תוס' שם מה שחורו דלא קאמר מתני' דלא כר"ם) אך הנה מלאתי בם' ראש יוסף שח' קשיות החס"ם שם דלא אמר מתני' דלא כר"ם"י : משום דלר' יוחנן דליף בשר מן החי מנשר בשדה טרפס י"ל שפיר דטוב חף בטמאין וח"כ יתיישב מתני' בישראל דאם חלל חמ"ה ממנה חיו סופג ח' הארבעים ואין שחי' מטהרתה לענין בשר מן החי ואמוראי דמיידי בגמ' חזו כר"ל וח"כ לא קשה מהחס"ם לר' הרמב"ם. אך מ"מ מהני אמוראי דמפרשי צב"ג קשה קושא הג"ל לפי מה שפירשו לחלק בין שחיטה לשיעורין. וע"כ נראה לי חילוק אחר והיינו דכשחטו בלח"ס להחיר חסור לבני נח משום מי חיוב מויד דלישראל שרי ולעכו"ם חסור זה לא שייך חלל כמו בשחיטה שנאמר היתיר מפורש בחורה וי"ל שפיר דנתנה תורה ונשתנה הלכה דתתלה ה' מותר לב"י רק בחימה חלל עכשיו שחית' בשחי' הותר לכל בשחיטה. חלל דבר שאין היתיר מפורש בחורה רק שמופרש האיסור וממילא שמועין היתיר ענין בשיעורין שנאמר לישראל ששיעור כזית לא יחלל וממילא שמועין דליכא חסור בישראל בפחות. וכן להחוס' דלמחר חסור בישראל בחמ"ה"ל ובשר מן החי וממילא שמועין היתר בחדר שאינו שלם ובשר פחות מכזית בזה אין לומר שנשתנה הדין גם לבני נח כיון שנאמר בלח"ס צב"ג דלרמב"ם ולחוס' וליה"ח בשר גידים ועצמות. ומ"מ כיון דמלנו דבר שאסור לנכרי ושרי לישראל שוב בטל הכלל מי חיוב מויד קן י"ל בלצר בע"ה דעת הרמב"ם :

(ז) אף לפי"ז הנה דלהרמב"ם ל"ל מי חיוב מויד ופסק דלא כדבריהם ח"כ ס"ל כר"ם"י דמזמנין ישראל על צ"מ ואין מזמנין עכו"ם על צ"מ וח"כ קשה למה השמיט דין זה מהלכה דבדל' מלכים (פ"ט הלכה ג') כתב ח"ל כל שאסור על ישראל משום חמ"ה חסור על בני נח יש צב"ג חייבין עליו ולא ישראל כו' ואבד ובשר הפורשין מן המפרכסת חע"כ שחטו בה ישראל שני סימנין הרי זה חסור לב"י משום חמ"ה"ל הרי דלא השמיטו חלל דין בשר ואבד הפורשין מן המפרכסת חלל הא דחין מזמנין עכו"ם על בני מעיים שזה חידוש ראש"י מדר"ל דבר זה השמיט רבנו לגמרי מספרו. ומתה"ש ח' דברי הרמב"ם חלל בשר דלרמב"ם ימירי בבהמה של עכו"ם ח"כ ח"כ שחטה ישראל מ"מ מאבד שחול לא נטווה על השחיטה דיו כשחטה עכו"ם. והדבר הווה ששמיט הרמב"ם דין הפורש בגמ' דב"י מותר במפרכסת של ישראל לפי דעת מהרש"ל ויב"ח הארון בעל ח"כ בנ"ס ח"כ נאם בנש"ס ב"ר ישראל דחסור ליתן הריאה וב"מ לנכרי. משום דלא קיי"ל כר"ל בדין שנקבה הריאה אחר שחיטת הקיפה וי"ל כמאן דנמנה דביקולא ח"כ חין כחן חמ"ה"ל ולפי"ז הנה ח"כ מה ששמיט הרמב"ם דינא דר"ם"י דהרי דלא סברא דמי חיוב מויד מל"ל. מ"מ לוכא חסור לזמן נכרי על בני מעיים דכל זמן שלא מתה הבהמה לא היו כמנחה דביקולא

מפרכסת שרי ח"כ ח' לא היו נקט כזית ד"ל דנקט משום קתי הרוגה לאכול כו' ופירש"י כדאמר לקמן הרוגה שפירא וחק כזית כשר מביט שחי' של בהמה כו' ח"כ י"ל דלא שייך בהרבה צב"ס ולכן נקט כזית גם בדבריהם :

(ד) והנה לפי הג"ל דלהרמב"ם ליתא לכלל זה דליכא מויד דלישראל שרי ולנכרי חסור משום דליכא חיי שיעור בחמ"ה דלישראל שרי ולנכרי חסור משום דס"ל כר' יוחנן דלכילה צב"ס ולכן צב"ג חסור בחמ"ה"ל צב"ס נתיישבה לי עוד קושא אחת בסנהדרין (ג"ט). דגרס"ה חס"ס אמר מר כל מוזהר כו' לבני נח ולא נשנית בסני' לישראל נאמרה ולא לבני נח אחרתה מדלא נשנית בסני' לב"י נאמרה ולא לישראל לוכא מדע"ס דלישראל שרי ולעכו"ם חסור ולא והרי יפ"ח חס"ס משום דלכו בני יבוס נגורו והרי פחות משהו פרוטה חס"ס משום דלכו בני מוחלה נגורו. והנה דלהרמב"ם דס"ל דחסור לגזול ח"כ כ"ס כמ"ס בריש ה' גזילה קשה מאי פריך מפחות משהו פרוטה. חמ"ס חס"ס"ה כ' בריש ה' גזילה הטעם משום חיי שיעור והשתא לפי הג"ל ח"כ דהא מדאמר לוכא מדע"ס דלישראל שרי ולעכו"ם ח"כ ע"כ דס"ל כר"ל דלכילה בכזית ואבד מ"ה"ל לבני נח ג"כ בכזית דל"ה חלל כר"י דלכילה צב"ס ח"כ חיוב מויד דלישראל שרי ולעכו"ם חסור והיינו חמ"ה"ל צב"ס חלל ע"כ ל"ל דר"י ב"ה ס"ל כר"ל דלכילה בכזית וגם לבני נח חין חסור אבד מן החי חלל בכזית וח"כ לוכא מויד דלישראל שרי ולעכו"ם חסור דלח"ה צב"ס גם לבני נח שרי וממילא דס"ל דחיי שיעור שרי וח"כ פחות משהו פרוטה שרי לישראל ואין צו משום גזל ח"כ לכתחלה ופריך שפיר והרי פחות משהו פרוטה :

(ה) אף הנה לכאורה יש לפקפק בכל הג"ל דמחובא חיתוי דלהרמב"ם דלא קיי"ל כדבריהם משום דס"ל כר"י דלכילה צב"ס וח"כ בני נח חסורין צב"ס מאבד מן החי וח"כ חיוב מויד דלישראל שרי ולעכו"ם חסור הדינו אבד מה"ל כאשר ביטרו למנחה צב"ה ואחתי יש להקשות דאדרבה נאמנו דמיו חיוב מויד בחמ"ה"ל גופי' ולא יח' בני נח נאסרים חלל בכזית בשר או באבד שלם מה"ס גופי' דליכא מויד דלישראל שרי ולעכו"ם חסור וח"כ כ"ס חמ"ה"ל דשרי לישראל שרי נמי לעכו"ם. וח"כ דהלכה למ"מ דשיעור כזית לא נאמר חלל לישראל ח"ס שחיטה לא נאמרה חלל לישראל ואכפ"ה משגלתה התורה דלישראל מותר בשחיטה הותר מנו לב"י וה"נ נאמר קן לענין שיעור אכילה. אך הנה קושא זו תקשה גם להחוס' דס"ל לבני נח חסור בשחיטה בשר גידים ועצמות ולישראל דוקא בכזית בשר והקשו מהו על הכלל דמי חיוב מויד והדברינו מכה זה דר"ל דס"ל חיי שיעור מותר מן התורה ל"ל החי כלל' וקשה מנ"ל דלמא לר' אמר' גם בזה"ה"ל הכי מי חיוב מויד דלישראל שרי ולעכו"ם חסור וכיון דלישראל לא נאמר חלל בכזית בשר ה"ל לב"י לא יחסר פחות מכזית. וע"כ ל"ל דבשלמא גבי שחיטה י"ל שפיר מכיון דנתנה תורה ונתגלה דבשחיטה שרי לישראל וליה"ח ב' משום חמ"ה"ל היא חשובה ולא ח' ח"כ שרי לב"י דליכא מדע"ס דלישראל שרי ולעכו"ם חסור. חלל לענין השיעור דיון דקדאי מוכיח גבי צ"ל להחוס' דסני במשנה בשר גידים ועצמות ולא הקפיד שיהי' אבד שלם כמו גבי ישראל דשניין או אבד שלם מוכיח בשר גידים ועצמות או כזית בשר דוקא דמדפלגיניהו קרא לאבד מן החי ובשר מן החי כמ"ס ברש"י צ"ב ג"ה (ק"ב סוף ע"א) חלל גבי צ"ל לא פלגיניהו קרא חלל כ' אך בשר בנפשו דמו ל"ח ומשמע חמ"ה"ל ולא בשניין אבד שלם דלא הקפיד קרא ע"ז. חין לומר שמכיון שנתנה לישראל דבשניין או אבד שלם או כזית בשר ה"ל לב"י דהתורה נתנה לישראל חלל ולא לב"י להרמב"ם דמכיון דגבי צ"ל כתוב לא חתלו ח"כ היו במשנה דלכילה במשנה. ח"כ חף לאחר שנאמרה ההלכה לישראל דכל מקום שנאמר להו אכילה היינו בכזית חין לגמור מהו על צ"ל דהתורה נתנה לישראל ורחמי' בם' ראש יוסף שח' לשיטת הרמב"ם ח"כ חסור צב"ס

(ב) וראיתי בצבור שור שב' לתוך דברי רש"י ז"ל בשני תירושים הא' הוא דהוקשה לרש"י דהא פלוגי חזקי' ור' יוחנן לקמן בצבור והרשב"א (ק"ה) וס' לתוך דבהמה שחוטת אפי' עומדה בפ' מואסור חמ"ה לכנרי ולכן קיי"ל חזקי' ור' יוחנן הלכה כחזקי' וא"כ לתוך' אפי' אי ס'ל כמאן דמנחה בדיקולא דמי שרי להאכלי לכנרי ואפי' דלמחר' ההם תניא כוותי' דר' יוחנן הא ר' אחא דהבא לא ידע מהאי ברייתא דהא בדיחא הנא בה אחד נכרי ואחד ישראל מותרין להכי פירש"י דעכ"פ אסור משום ריאה דאפי' לתוך' בני שנים או רוב שנים אבל סתם שהשיות שוחט הקנה תחלה. תי' שני עפ"י מ"ש התוס' לקמן (פ"ד.) דת"ה בעינן כו' בשם הר"ר שמוע' דכל שנשחט כחמיו הו"ל מיתה דהבא' מפניכסת וי"ל דה"ה לז"י יעו"ש. ועיין ראש יוסף שקיהה בת' הנ"ל ולעג"ד הדבר פלא איך אפשר לומר כן כלל דהבא' רש"י כ' מפורש ועו"ש לאו בשחיטה תלי היתר אכילה דידוע שלא הוזכרה שחיטה אלא כו' וא"כ שפתי' ברור מללו דעו"ש נאשר באמ"ס אף לאחר שחיטה ועדו שני התירושים הנ"ל ואין להאריך בזה והדבר מוכרח כפי מ"ש בע"ה:

(ג) ולעג"ד שחכם גדול כפר"ח שאמר דבר אין מוחזקין אותו. והנה יש להבין קצת דברי רש"י ז"ל בזה דאמר ראב"ן ש"מ מדר"ל שו"ל מדרים לקיש דאמר כיון שנחמד קנה הוי ריאה כמנחה בדיקולא ש"מ חין מומזנין עכו"ס על צ"מ משום ריאה כו' ותמוה לנאורה מאד הא הכא מיירי בשחיטתו שני הסו' וא"כ מיד הוי כל הב"מ כמנחה בדיקולא ולמה פי' דוקא משום ריאה. וכבר עמדו דברים הרבה לב מדר"ל לובלין ובכור שור והראש יוסף ובבא דבריהם לקמן ח"ה. וגם שדברי הרשב"א עלמו בזה"ל (דף ל') שנסתייע מהם התב"ש תמוהים מאוד שכ' שם להביא רא' דהלכה כר"ל מדרב"ש שאמר ש"מ מדרים לקיש מומזנין כו' ש"מ כוותי' ס"ל. וה"ה שאני התם שנשחטו שנים או רוב שנים א"כ אמאי תלי בדריש לקיש אף לכו"ע גמ' עכ"ל הרשב"א ז"ל וזה סותר לפי' התב"ש בפירוש ש"מ מדר"ל. אומנם דבריו ז"ל בעצמם לנאורה תמוהים דא"כ באמת למה הולך ראב"ן לומר ש"מ מדרים לקיש כיון דנשחטו שני הסימנים ולכו"ע הכי הוא דכמאן דמנחה בדיקולא דמי אך בחמת י"ל אי לאו מדר"ל לא מוכח מידי דהע"כ דנשחטו שני הסימנים לכו"ע כמנחה בדיקולא דמי היינו משום דלישראל שרי בשחיטה וכו' באמת כמנחה בדיקולא הבני מעיים וכל הבהמה כולה דשחיטה לישראל הוי כמותה וא"כ אי נלמוד מהכא דהוי גם לב"י כמנחה בדיקולא גמול דשרי נס לבו בשחיטה אלא דאנו מתקנין ואמרין לגמולא דמי כתי' עד שתמות אף שכבר נשחטו א"כ מהיכי תיתי דלדידו הוי כמנחה בדיקולא קודם מיתה. אבל מדר"ל שפיר דאמר בשחיטת הקנה לחוד הוי הריאה כמנחה בדיקולא א"כ ע"כ שאין זה משום דמשנשחטה תשובה לישראל כמותה. דהא בס' אחר עדיין אינה תשובה שחיטה אלא ע"כ דהיא סברה פשוטה ונבחר לר"ל דכל שנשחטה הקנה נפסק חיות הריאה מהבהמה לגמרי ואף שהבהמה עדיין חיה היא מ"מ הריאה הוי כמותה וכמנחה בדיקולא והיינו דקיס ל' לר"ל דהריאה אין לה שום חיות מהאין של הבהמה כ"ה מהקנה וא"כ מניין שנפסקה ממות שוב אין לה חיות והרי היא כמנחה בדיקולא. ומיושבים היטב דברי הרשב"א דראב"ן מוכיח רק מדר"ל אבל אי לא הוי ס"ל כר"ל אין להוכיח כלום משחיטת צ' הסימנים דהוי כמנחה בדיקולא. וגם דברי רש"י מיושבים על נכון בע"ה דעיקר איסור האונן בעו"ש לר"ל הוא על הריאה דמנחה בדיקולא דמי אפי' לגבי עכו"ס ולהכי אסור לעכו"ס משום חמ"ה. אבל משאר בני מעיים אף דלאחר שחיטת צ' הסימנים הוי לכו"ע כמאן דמנחה בדיקולא מ"מ אינו אסור לעכו"ס משום חמ"ה כיון דליגמור בשחיטה ולא הוי לדידו כמאן דמנחה בדיקולא. ולפי"ז א"ש מה שהשמיט הרמב"ם דין זה דראב"ן משום דס"ל כר"ל דפליגי אר"ל וי"ל כמאן דמנחה בדיקולא וגם דר"ל בעצמו סותר את דבריו וכמ"ס הפוסקים הנ"ל:

בדיקולא ולא הוי בכלל חמ"ה אומנם התב"ש (ס' כ"ו ס"ק ה') השיג עליו וז' שלא עיין בעצם הפוסקים דלא פסקו כר"ל ל"מ לנ"ש בצפר המלחמות דאין לפסוק כר"ל דס"ל דהיי ריאה תלויה בקנה ודב"מ בשטח משום דהיי ריאה וכו"מ תלויה בצ' הסימנים דיקני מהדרי וכו"כ הרשב"א בזה"ל א"כ דוקא בדשחט ס' ח' עדיין לא הוי כמנחה בדיקולא אבל בדשחט' תרומתו כו"ע מורו דהוי כמנחה בדיקולא ולפי"ז הוי דאמר ראב"ן ש"מ מדר"ל אף דליירי בדשחטו תרומתו ס' היינו משום דמנח' דשמיטתא הוא ר"ל דלמחר כמנחה דמי. וכן למ"ש שם בשם הרשב"א דכו"כ הר"ש דהטעם שלא לפסוק כר"ל משום דאמר' צגמ' דדברי ר"ל סותרים זא"ז ולא ידעין ק"י דלדחייתו ועבדין לחומרא גמ' פשוטא דלחומרא לקולא לא עבדין וכו' וה"ה לעכו"ס לענין חמ"ה. ואפי' להפוסקים דפסקי' כר"ל דפליגי אר"ל וס"ל דלא אמרי' כמנחה בדיקולא דמי ולדידו אפי' דאפי' שחיטת תרומתו לא ס"ל כמנחה בדיקולא דמי ולא ס"ל טעם ינקי מהדרי אלא דיקני הקנה ובני מעיים מכל הבהמה הבמה מתים גם כן מ"מ י"ל פשוט דלא פסקו כר"ל נגד ר"ל אלא משום דלחומרא זהו חוקן דברי התב"ש ועי"ש שהאריך עוד קצת בזה:

(ד) ולעג"ד שחכם גדול כפר"ח שאמר דבר אין מוחזקין אותו. והנה יש להבין קצת דברי רש"י ז"ל בזה דאמר ראב"ן ש"מ מדר"ל שו"ל מדרים לקיש דאמר כיון שנחמד קנה הוי ריאה כמנחה בדיקולא ש"מ חין מומזנין עכו"ס על צ"מ משום ריאה כו' ותמוה לנאורה מאד הא הכא מיירי בשחיטתו שני הסו' וא"כ מיד הוי כל הב"מ כמנחה בדיקולא ולמה פי' דוקא משום ריאה. וכבר עמדו דברים הרבה לב מדר"ל לובלין ובכור שור והראש יוסף ובבא דבריהם לקמן ח"ה. וגם שדברי הרשב"א עלמו בזה"ל (דף ל') שנסתייע מהם התב"ש תמוהים מאוד שכ' שם להביא רא' דהלכה כר"ל מדרב"ש שאמר ש"מ מדרים לקיש מומזנין כו' ש"מ כוותי' ס"ל. וה"ה שאני התם שנשחטו שנים או רוב שנים א"כ אמאי תלי בדריש לקיש אף לכו"ע גמ' עכ"ל הרשב"א ז"ל וזה סותר לפי' התב"ש בפירוש ש"מ מדר"ל. אומנם דבריו ז"ל בעצמם לנאורה תמוהים דא"כ באמת למה הולך ראב"ן לומר ש"מ מדרים לקיש כיון דנשחטו שני הסימנים ולכו"ע הכי הוא דכמאן דמנחה בדיקולא דמי אך בחמת י"ל אי לאו מדר"ל לא מוכח מידי דהע"כ דנשחטו שני הסימנים לכו"ע כמנחה בדיקולא דמי היינו משום דלישראל שרי בשחיטה וכו' באמת כמנחה בדיקולא הבני מעיים וכל הבהמה כולה דשחיטה לישראל הוי כמותה וא"כ אי נלמוד מהכא דהוי גם לב"י כמנחה בדיקולא גמול דשרי נס לבו בשחיטה אלא דאנו מתקנין ואמרין לגמולא דמי כתי' עד שתמות אף שכבר נשחטו א"כ מהיכי תיתי דלדידו הוי כמנחה בדיקולא קודם מיתה. אבל מדר"ל שפיר דאמר בשחיטת הקנה לחוד הוי הריאה כמנחה בדיקולא א"כ ע"כ שאין זה משום דמשנשחטה תשובה לישראל כמותה. דהא בס' אחר עדיין אינה תשובה שחיטה אלא ע"כ דהיא סברה פשוטה ונבחר לר"ל דכל שנשחטה הקנה נפסק חיות הריאה מהבהמה לגמרי ואף שהבהמה עדיין חיה היא מ"מ הריאה הוי כמותה וכמנחה בדיקולא והיינו דקיס ל' לר"ל דהריאה אין לה שום חיות מהאין של הבהמה כ"ה מהקנה וא"כ מניין שנפסקה ממות שוב אין לה חיות והרי היא כמנחה בדיקולא. ומיושבים היטב דברי הרשב"א דראב"ן מוכיח רק מדר"ל אבל אי לא הוי ס"ל כר"ל אין להוכיח כלום משחיטת צ' הסימנים דהוי כמנחה בדיקולא. וגם דברי רש"י מיושבים על נכון בע"ה דעיקר איסור האונן בעו"ש לר"ל הוא על הריאה דמנחה בדיקולא דמי אפי' לגבי עכו"ס ולהכי אסור לעכו"ס משום חמ"ה. אבל משאר בני מעיים אף דלאחר שחיטת צ' הסימנים הוי לכו"ע כמאן דמנחה בדיקולא מ"מ אינו אסור לעכו"ס משום חמ"ה כיון דליגמור בשחיטה ולא הוי לדידו כמאן דמנחה בדיקולא. ולפי"ז א"ש מה שהשמיט הרמב"ם דין זה דראב"ן משום דס"ל כר"ל דפליגי אר"ל וי"ל כמאן דמנחה בדיקולא וגם דר"ל בעצמו סותר את דבריו וכמ"ס הפוסקים הנ"ל:

אפי' השתא חי לישראל לעולם אסור אלא הא דר"א ברוחא היא . והקשה מוהר"ח הא ו"ל שפיר דהוי דשיל"מ לכהן לענין ליפסל ביולא משום דכיוול לאכול בעזרה בלא תערוכות ודומיא דהבי אמרי' בירושלמי בכורים (פ"ב ה' ב') גבי בכורים ירושלים עשו אותה מדשיל"מ דאסור בכל שכן דהיינו משום דאפשר לאכול בירושלים . הנה הקושיא ו' לא חדשה הוא כי כבר הקדימוהו הפמ"ג ביו"ד סוף ס' ק"ב בשפת דעת :

(א) הנה בתחלת עיוני בזה סלקא ברעיוני תרצ"ט עפ"י שני הקדמות הקדמה אחת הוא מ"ש בסוף סי' ק"ב ברמ"א ולא מיקרי דשיל"מ אלא ח"כ הותר לנו שנאמר אבל אם נשאר לאחד לעולם אסור אפי' שמירת לאחרים כגון המבשל בשבת לא מיקרי דשיל"מ כן הביא הב"י בשם ר' יוחנן בשם הרמ"ה וכו' שדקדקה מהביא דבמות . הקדמה ב' מ"ש ב"ז סי' ס"ט בביטא טרפה שנוגדה ביו"ט ונתערבה דאף דלא הוי יל"מ לענין טרפה מ"מ כיון דלענין חיסור נולדה ביו"ט הוי יל"מ לא בשיל . והשתא י"ל בדשלאמ לענין ביכורים דלדיוס חוץ לירושלים איכא חרי חסורי משום זרות ומשום חוץ למחלה ח"כ נהי דלענין זרות לא הוי דבר שיל"מ מ"מ לענין חוץ למחלה הוי דשיל"מ אף לישראל דאפשר לאוכלו ע"י ביטול חיסור זרות בתערוכות בירושלים ולדעת הג"ל הוי בכלל דשיל"מ נמלא דהוי יל"מ לכל העולם ואפי' לגרים . אבל בתחית חטאת דליכא חיסור לגרים חוץ לעזרה אלא משום פסול יולא אבל לא משום זרות כמ"ל במכות (יח) ולילקי נמי משום לא יאכל קדש ה"מ היכי דלכנסו חוץ כ"י וכן הובא ברמב"ם להלכה (פ' י"א מהל' מעשה הקרבנות הל' ח') אבל אם חל הזר בשם ק"ק בחוץ לוקה משום חולל קדשים בחוץ לא משום זר שאלו קדש . וח"ל לישראל לא שייך כלל דשיל"מ דמאי נפ"מ אם יאכל בעזרה או בחוץ עכ"ל אין זו אלא חיסור אחד ודאי ביטול וח"ל הוי לישראל אין לו מתירין ובעל אף לכהן לפי דעת ר' יוחנן בשם הרמ"ה . ונל"מ הנה לא מביעי לדעת הרמב"ם דס"ל (ב"ב מהל') דבשר ופירות הוי נמי בחיסור הבאח חולין בעזרה וכן משמע דעת רש"י (מנחות כא: ד"ה מאי צנו העם) פשיטא דלישראל אין לו מתירין בשום ענין לאכול בעזרה דהא לגידה איכא חיסור חולין בעזרה ואף דלא נאמר אלא חיסור הבאח חולין בעזרה מ"מ משמע דשה"י הוי כמו הבאח ודמשמע בשבועות (ז) עיו"ש וישלחם לכהן שרי ע"י חיליה בזמן שהקרבנות מועטין שאוכלין אשכרי' חלמי' שם במנחות . ואפי' לשיטת החס' בכמה דוכתי (ועי' חס' חולין ק"ג) דליכא חיסור בהנכסה חולין בעזרה כ"ל דרך עבודה הא מ"מ אסור לישראל ליכנס בעזרה אלא למה שצריך לעבודה כמ"ל בסוף פ"א דלול' במעשה . ומכש"ל דאסור לאכול חולין בעזרה דאפי' בבבב"ג גרס' במגילה ת"ר בתי כנסת כו' אין אוכלין בהן כו' (בבב) :

(ב) ובזה יתיישב לי קושיא אחת בירושלמי דר"ש פליג אף בערובין והיינו דביכורים אין אוסרים בכ"ש ובי ר"ש י"ל דשיל"מ לא בטל והלא ר"ש הוא האומר בנדרים דשיל"מ לא בטל (ע"ש נח) וביותר יקשה להרמב"ן בפ' כ"ש דמפרש הא דר"י חזן גט"ו ולהרמב"ם הוי חזן דשיל"מ . היינו משום דר' יוחנן ס"ל כרבנן דהתם דפליגי אר"ש וס"ל דפליגי אדשיל"מ דבטל דהשתא קשיא דרבנן אדרבנן ור"ש אר"ש וגם דרבני הירושלמי בעלמא תמיהין דקדמו שם שר"ש מורה לרבנן במשטר דלא בטל רק דפליג אבכורים וקאמר שם מהו שן מעשר מהו בין בכורים מעשר אין להם עליו בכורים יש להם עליו ולרין להבין מהו העטם בחילוק זה . ועפ"י הג"ל י"ל דהנה בטעם דשיל"מ דלא בטל מחלקו הקדמונים דרש"י סי' בביטא (ג) משום שיכול לאוכלו למחר בהיתר למה יאכלו עתה בחיסור ע"י בטול והר"ן כתב בנדרים העטם משום דכיון דעומד להיות נותר הוי כמו היתר בהיתר דהוי כעולין דלא בטלי לרבנן דר"י עיו"ש בחריכות והנה נראה פשוט דסברת הג"ל לא שייכא אלא חליבא דרש"י דעד שתאכלו בחיסור ע"י בטול יאכלנו מחר בהיתר שפ"י גס בשני חסורים שייך למחר עד שיאכלנו עכשיו בשני חסורים ע"י ביטול יאכלנו למחר בחיסור אחד ע"י בטול ואסור השני יהיה היתר

י"ח

דעומד דר"ל משום דאין טרפות לחי חיות ח"כ ליתא לדר"ל מביבעיות דר"י דמשמע דס"ל יש טרפות לחי חיות ואם ר"י קנייתא אמר חליבא דנפש' או חליבא דרבה מ"מ אחריתא דר"י הוי יש טרפות לחי חיות וקיי"ל כר"ל ולא כר"ל ואפי' אם נאמר דעומד דר"ל משום דכמנחה בדיוקולא דמיה ובה לא מצינו להדיא דפליג ר"י דלמלא הדר ב' מקמייתא ובביבעיות שני לא נסתפק אלא בקצבו ב"מ כמו שפי' רש"י ז"ל מ"מ לפי"ז סותר דר"ל דידר' חודי' ולא ידענין הי אחריתא ועבדין לחומרה . והשתא לענין זמון עכ"ס על ב"מ איכא ס"ס דלמא ליתא כלל לדר"ל דשטת חת הקנה והל"ל בקבה הריאה כשרה . ואפי' חת"ל ליתא לדר"ל דלמא עומד משום דאין טרפות לחי חיות ולא הוי כמנחה בדיוקולא וח"כ לא הוי ב"מ כחבר או כשר הפורס מן החי ושרי לב"ל ולפי"ז י"ל גם להרשב"א והרמב"ן ש"ל לדעת הר"ף ש"ל בטעם השמטת הר"ף דאף דר"ל משום ספקא ולחומרה היינו לענין קבה הריאה אחר שחי' הקנה אבל לענין זמון איכא עוד ס' אחר והוי ס"ס ולקולא ולהכי השמיטו הר"ף והרמב"ם ההוא דראב"י :

(יא) אך לפי"ז אין מובן לשון השור ברמזים שכתב וזמזמן עכ"ס על ב"מ דיש טרפות לחי חיות משמע דאין טרפות לחי חיות אין מוזמן וזה תמוה דהא אפי' אין טרפות לחי חיות מ"מ יכול להיות דמזמן דס"ל דלא הוי כמנחה בדיוקולא כ"ל ונראה מלשון דס"ל דלא אמרי' אין טרפות לחי חיות אלא ח"כ נמא דשטת הקנה הוי הריאה כמנחה והשתא י"ל שפיר דכשנשט סימן אחד נשאר רק חצי חיות אבל אי לא הוי כמנחה בדיוקולא ח"כ חיות שם הוא עדיין כ"ו שלא נגמרה השחיטה . אבל מ"מ מלשון רש"י ותוס' נראה דמאן דסובר אין טרפות לחי חיות לא סבר כלל דריאה כמאן דמנחה בדיוקולא דמיה . שוב מלמאי מפורש ברמב"ן דלר"ל בדר"ל דאין טרפות לחי חיות ל"ק כלל דר"ל אדר"ל דל"ל כמאן דמנחה בדיוקולא דמיה :

(יב) שוב י"ל דהנה הרשב"א כתב בזה"ל (דף ל') וז"ל ולענין שטת חת הקנה וטקבה הריאה לפי הפ' שפירטנו בדר"ש ק"ל כר"ש ב"ל דכשרה דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף וכן נשחטת הקנה הריאה כמאן דמנחה בדיוקולא אפי' דאמר ר"ל בפ' השוחט אינה לשחיטה אלא לבסוף ההיא משמיה דלוי סבא אמרה וזמנא כי הרמב"ם פסק כר' יוחנן דישנה לשחי' מתחלה ועד סוף (בפ"א מהל' פסולי המוקדשין הל' י"ח) והיינו ע"כ מההלכה הידוע דר"י ור"ל הלכה כר"י אף מיהו החס' כתבו (חולין כט) ויבמות לו . וי"מ מהו וזמנא . דהע"ז דרבה עלמו אמר הלכה כר' יוחנן בר מתחלה והלא ס"ל בזבחים שם כר"ל אינה לשחיטה אלא לבסוף היינו משום דר"ל אמרה משמיה דרבי עכ"פ מבוחר דעת החס' דרבה ס"ל אינה לשחיטה אלא לבסוף ולדידיה ודאי אין הלכה כר"ל דשטת הקנה הוי הריאה כמנחה בדיוקולא וח"כ אף דרבה מפרש טעמיה דר"ל מ"מ לא סבר לה כוותיה וח"כ לשיטת החס' פשיטא דק"ל כרבה ומכש"ל דר' זירא ס"ל כוותיה לפי דעת החס' דלא ק"ל כר"ל . וגם נראה בזה מ"ש החב"ס לטוביה דבבלי דוכתי ק"ל כר"ל לגבי ר' זירא דהכא ס"ל רבי דר"ל לוי סבא דלא כוותיה ואין הלכה כתלמוד במקום הרב קך י"ל בע"ה להלן בעד הפס"ח אבל מה אעשה שכל האחרונים תפסו בפשיטות כהכח"ל לרבות דברי הפס"ח . ומהתימא שלא העיזו בכל הג"ל :

תשובה יג

ע"ד קושיא אשר הקשה המופלג מוה' חיים יעקב ממאהליב ביבמות (פ"ג) בסוגיא דחריכות חטאת שנחטבה דר' אשי משני סיפא משום דהוי דשיל"מ וכל דשיל"מ באלף לא בטלי ואקמר והא דר' אשי ברוחא היא למאן חי לכהן משרא שר' פירש"י

לר' יוחנן וע"כ היינו דרבנן דפלוגי על ר"ש ודעת הרמב"ם מושבת על חופן נעלה צהור :

(ה) וביותר כ"ל ע"פ מה שמלכתי סברא נכונה בס' ברוך טעם (בשער התעורבות בדין דשיל"מ פ"א) דלעטע רש"י עד שתכלנו ב' חסור לא שייך לרש"י בטבל דשיל"מ דאמרי' במנחות (ל) דריכא שמתערב טבל בחולין חזין להפריש ממקום אחר אלא מטבל דרבנן והטעם מוציא שם דכיון דנתבטל הטבל הוי בחולין ולא שייך כלל חיוב הפרשה מדאורייתא רק מדרבנן ובשם פריש מטבל דאורייתא הוי כמפריש מן החיוב על הפטור. וא"כ מה היעילו חכמים בתקנתן שלא יבטל ויפריש עליו הכ חסור דאורייתא שבתוך התעורבות חזיו מופקע כלל ע"י ההפרשה דהא מדאורייתא הוי מן הפטור על החיוב. וא"כ חזיו שייך כלל לומר כהן שואכלנו צהורא גמור דאף אם יפריש עליו יהיה החסור טבל דאורייתא במקומו עומד ולא יהיה גם לא יותר רק בשביל הכ טול. משא"כ לשיטת הר"ן מושם מ"מ שפיר י"ל דהוי דשיל"מ דכיון דטבל יש בו דר היתר ח"כ חזיו דבר חסור גמור והוי מ"מ ע"ס ההיתר. ולא דמי לרעו של ר"ל דהתם ע"כ"ס החסור טול יופקע ממנו לגמרי לאחר יו"ט ולכן אף שישאר צו חסור אחר דטרפיה הוי בכלל עד שתכלנו בחסור טול תכלנו צהורא גמור מאיסור זה. אבל נבי טבל דחיסור טבל בעמנו לא יופקע ממנו מה שייך צוה דשיל"מ לרש"י וטפ"י"ל בפשיטות דר"ס דקחשיב טבל דשיל"מ אלא דר"ס ע"כ בשיטת הר"ן. וא"כ אין חילוק בין אם יופקע חסור אחד או לא אלא כל שעדיין נשאר עליו חסור אחד לא הוי בכלל דשיל"מ :

(ו) ושוב כ"ל ע"פ"ז ליישב דעת הרמב"ם דר"ל דחנן צפסח הוי דשיל"מ מ"ע דר' יוחנן דר"ל חנן צפסח בטי"ט בתירין נכון וישר. דהנה קשה לדעת הרמב"ם ח"כ הוי חנן דשיל"מ והא חנן חסור להסות וא"כ כשאתה בא לאמור עד שתכלנו בחסור וצביטול בתוך הפסח יאכלנו אחר הפסח צהורא גמור אף חזי לומר עד שאתה משאח החמץ צפסח ועובר כל רגע צ"ל יאכלנו חיקף ולא יעבור עוד צ"ל ודאורייתא בספר מקור חיים שעמד צוה בס' תמ"ז וכתב דב"י יעבור אף אם יאכלנו צפסח בשעת חילול וזה תמוה לי דהא ששיטה יעבור כל רגע ורגע. ואשר ע"כ כ"ל פשוט דעת הרמב"ם לא תתיישב אלא ע"פ סברת הר"ן ה"ל דלפ"י י"ל שפיר אף לנענין שר' הוי מין בשאלו מין דהחמץ חסור צהורא וזהו חסור מותר מ"מ לענין חילול הוי מ"מ דהא החמץ יהיה לו ג"כ זמן היתר אחר הפסח וי"כ אם לא יבטל לענין השחי' שוב אין לו היתר גם לענין חילול דחזיו יכול להשהותו י"ל הא יכול להיאלו למקום הפקר וכשישאר חסור יפסח יהיה מותר באכילה (ועי' תשו' פני יהושע חלק י"א ח"י ט"ז) וזה לחלק עוד עכ"פ אם חמץ הוי דשיל"מ היינו רק לשיטת הר"ן. וכבר הוכחנו מהנהיג הגמ' לומר לר' יוחנן בטבל כהניו כך חסוריו ע"כ דר' יוחנן ל"ל בטבל דשיל"מ וההכרח משום דר"י לא חסור רק טבל וי"ל ולא חסור שאר דשיל"מ וא"כ מוכח דר' יוחנן ל"ל טעמא דהר"ן מושם מ"מ והא דמוכח בביאור דר"ל דשיל"מ לא בטל היינו משום עד שתכלנו בחסור תכלנו צהורא גמור וזה לא שייך בחמץ כ"ל וע"כ ס"ל בחמץ צפסח דלא הוי דבר שיל"מ אבל הרמב"ם דר"ל חמץ צפסח במשהו היינו משום דר"ל דטבל הוי דשיל"מ וכסברת הר"ן ולכן גם חמץ צפסח הוי דבר שיש לו מותרין :

(ז) נחזור לתחלת המאמר בשוב קשיית מוהר"ח דהנ"ל (סי' ש"ה ס"ק ב') השיב על הר"ן המבואר ביו"ד במשאל בשבת דלא הוי דשיל"מ מהירושלמי בדבורים הי"ל ובאמת לפי דבריו לא יקשה מירי ונראה דרדכי הרמ"ה שבי"ד שם מוכרחים המה בגמ' דאל"כ קשה והא מנינו למימר שפיר בפשיטות דהוי י"מ לכהן לענין לאכול אחר זמן חילולו והוי י"מ לאכול בזמנו ובמ"מ הר"ן בגדרים (גה) לענין שביעית כמוכח למעלה וע"כ משום דחזיו מותר אלא לכהן אלא לשראף אין לו מותרין לכן לא הוי בכלל י"מ. ועי' במחלת השקל מ"ה שם על דברי הגמ"א

היתר גמור מבלעדי התעורבות. אבל לשיטת הר"ן דהוי מושם היתר צהורא ח"כ כיון שעכ"פ יש עליו חסור אחד שישאר צו לעולם שוב לא יהיה לעולם היתר צהורא. והעומת זה י"ל דסברת הר"ן שייכא אף בתעורבות לא חזי אף שנתערב ויבטל יפה חפ"ה הוי היתר צהורא מ"מ גמור ולא בטל. אבל לשיטת רש"י עד שתכלנו בחסור ע"י ביטול י"ל דהיינו דוקא ביבש ביבש שאינו נבלל ומתערב יפה אבל לא בזה כיון שמתערב ויבטל יפה נתהפך הכל להיתר גמור ואיסורא כמאן דליחא דמי וכן חילק מוה"י קורקם צ"מ ה"ל אבות הטומאה סוף פ"א יעו"ש וכן מלכתי סברא זו בכמה אחרונים. והשתא י"ל דרבנן דר"ס היינו ר' יהודה דר"ס צמ"מ דלא בטל וא"כ חזין צהר המזין הטבעי ולא צהר היתר כמ"ס הר"ן בגדרים שם ולא שייך דשיל"מ לא בטל מושם מ"מ לדידיה אף חפ"כ סברת רש"י דעד שתכלנו בחסור ח"ל ולכן בתעורבות יבש ביבש לא בטל דשיל"מ אבל לא בזה בטל שפיר וכן בגדולין שם בגדרים שנתוסף גדולי חסור בשביעית חזיו חסור בכל"ס דהוי התעורבות לא שנתפס הכל דבר אחד מושם. אבל ר"ס ח"ל סברת הר"ן דשיל"מ לא בטל משום מין במינו היתר צהורא ולכן חסור אחר התעורבות שנתוסף חסור בגדולין צ"כ"ס אף דהוי כזה בזה :

(ג) ובתשו' ברית אברהם (ס' ל"ה) מלכתי מרגליות טובה דר"ס חזין צוה לשיטתיה שסובר דכל העומד לצורך כזוכר דמי וכן ס"ל בכל דכל העומד להיות יותר כזוכר דמי וא"כ הוי מ"מ לשיטת הר"ן הנ"ל ורבנן דפלוגי בגדרים על ר"ס היינו רבנן דר"ס דלא אמר' כל העומד כאלו נעשה כזר ולא הוי מ"מ עכ"פ מנינו למדין לפ"י דר"ס ידחיו לה סברת ה"ל דהוי דמאד שיתכלנו צהורא שייך דשיל"מ חפ"כ צ"ל חסורין והא"י שאל לעולם כ"ל מ"מ י"ל שפיר דר"ס י"ל כלל סברא זו אלא הטעם דשיל"מ דלא בטל משום דהוי מ"מ ולפ"י אין חילוק בין צ' חסורין לחסור אחד אלא כל שישאר חסור לעולם לא הוי היתר צהורא וזהו הטעם דר"ס דמיקל הכא בצבורים ומתמיר הכא נבי שביעית בחוסף גדולי חסור כ"ס ורבנן ס"ל סברת רש"י דעד שתכלנו כ"ל ולכן נכלל בצבורים משני חסורין לחסור אחד הוי דשיל"מ אבל סברת הר"ן ל"ל ולכן התם בשביעית בגדולין ל"ל שיכיה דשיל"מ. והשתא נחא דברי הירושלמי בטעם דמתקן לר"ס בין כזכרים למעשה משום דמעשה לא מנינו לו עני' והיינו חפ"כ לר"ס דהוי צ"כ צהורא כמ"ס בגדרים שם אבל כזכרים עולה לר"ס דא"ל צהורא והוי לדידיה שאל"מ. ושני חסורים ע"ס חסורא ח' שוה אלא כ"ל :

(ד) ובכל הנ"ל יתיישבו חללי דברי הרמב"ן בפ' כ"ה שהן למחורא תמיהין מלך עלמין וזמנו שמתעוררו צוה גדולים תקרי לב דאך נאמר דלר' יוחנן ל"ל דשיל"מ לא בטל והא הגמ' משני לר' יוחנן צביות (ד) דשיל"מ לא בטל ושיקר הקושיא שם לר' יוחנן דר"ל אח דשרכו למנות שנינו. ולפי הנ"ל הנה הדבר נכון דר' יוחנן ס"ל כרבנן דר"ס דח"ל הטעם של רש"י עד שתכלנו כ"ל וזה שייך רק ביבש וא"כ התם צביות דהוי יבש ביבש מודה ר' יוחנן דהוי דשיל"מ ולא בטל אבל נבי חמץ צפסח מייירי בזה מוקדמא בטי"ט בין במינו ובין שלא במינו וי"ל סברת הר"ן וסברת עד שתכלנו לא שייך בזה כ"ל. ובאמת שדברי הרמב"ן נכונים וצדקת דעת הרמב"ם יוצר מכל תירוץ האחרונים שרמב"ם ה"ל מ"מ (ט"ו) ה"ב שם על טבל הטעם דהוי דשיל"מ וקשה מאד דצבתי אמרי' צע"י (עג) ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו כל חסורין כ' חזן מטבול וי"ל בזמין במשהו כ' וקאמר הטעם כהניו כך חסוריו. אך באמת ע"כ לא אמרו בגמ' טעם זה אלא לר' יוחנן דלא חזי משום י"מ חסור דטבל צ"כ דאם משום י"מ ח"כ מאי חריא טבל הא חריא טובא אלא ע"כ ל"ל דר"י ס"ל דטבל צ"כ חפ"י בחופן דמשום י"מ לא היה חסור והיינו בנתערב לא בזה דר"י ס"ל דטבל אף בדשיל"מ ולכן קאמר משום דכהניו כך חסוריו אבל הרמב"ם ס"ל חפ"י לא בזה דבר שיל"מ ל"כ משום טעם הר"ן בכל גווני הוי י"מ ולא בטל וא"כ כלל לטעמא דכהניו כך חסוריו ושם מיייתי ברייתא דמסייע

דחור ונאסר לשנה הבאה והנה האחרונים כתבו (ע"י ל"ח בחי' בנז מהר"ש בענין דבר שיל"מ בסוגיא קמייתא דביא' דסבדרא זו דשיל"מ היו משום מב"מ היתר בהיתר ואל"כ מכיון דחור ונאסר אין זה היתר בהיתר אבל לסבדרא רש"י דעד שתאכלו בחיבור ע"י בעול תאכלו בהיתר גמור לאח"כ מילי נפ"מ בזה שחור ונאסר מילי להר"ן בגדרים (נח). דס"ל שם גבי שביעית דלא מותר עכשו ולאחר זמן יאסר היו ג"כ דשיל"מ. וע"כ ל"ל דדבר שעכשו אסור וגם בזמן הבא יש זמן שנאסר היו רובו אסור ואין זה היתר בהיתר. ועפ"י י"ל גם כן דבטורים היו שפיר דשיל"מ משום דבירושלים שרי לעולם משא"כ גבי תענית דיאסר משום מותר אחר זמן אכילתו היו רובו אסור דעתה אסור מן לעולם ולאחר זמן אכילתו יאסר אפי' בעזרה ולכן היו דשיל"מ :

תשובה יד

בעזרה"י בריני קבוע

סימן א

באיוה אופן נקרא קבוע דאורייתא וביאור שיטת הפוסקים בזה :

(א) הנה הטור בס' ק"י אחרי שכתב דין קבוע ודין פירש כ' וז"ל כ' הרשב"א לפיכך מלא בשר ביד עוב"ס אע"פ שהדבר ידוע שאין לוקחין בשר אלא מאותן מקולין והוא ח"י מאותן לקח מותר דלאחר שפי' מלך זו הספק בד"א שלא ראו אותו יולא מן המקולין אבל ראו אותו יולא מן המקולין באותה עשה מלך הספק ונמלא שבמקום הקבוצות מלך הספק לאסור ויראה לי שלא אסור אלא בזמן שהוא צפני עלמנו כו' ולפיכך מי שלקח בשר מן המקולין אפי' תחילה הראויה להסבד וזאת נמלא טרפה במקולין ולא נודעו החתיכות הטרפות זין שאר החתיכות והוא ח"י מאותן מהן לקח כל מה שקלמו מהמקולין קודם שנמלאה הטרפה מותר שלא נכל ספק בקבוצה אלא לאחר שפירש. אבל אסור ליקח משם מכלל ואליך בד"א בחתיכה הראויה להסבד אבל שאר החתיכות מותרות כו' ואינו מציין מה שכתב להחיר בחתיכות שאין ראיות להסבד אלא שחמירי לאוסרין שנראה שחמירי מן הדין ולא מטעם חומרא דכל קבוצה כמחלה עם מחלה דמי ואסור בכל דבר עכ"ל וכתב רבינו ז"ל על הטור תמהיני עליו איך חשב על הרשב"א כו' שלא ידע דין קבוע כו' ומבואר הוא שדבריו נכונים וברורים דכשנחמירי חתיכות הטרפות עם חתיכות הכשרה במקולין עלמנו דינס כמו שנתערבו בזה וכלן וכלן בעלים הם ברוב אם אינם ראיות להסבד כמו שנחפזר בס' ק"ט ואין זה ענין לקבוע כמע"מ כלל דהתם בשלקח מאחת מהמחיות ולא נודע אם לקח מהמוכרת כשרה או מהמוכרת טרפה כו' מאחר שהאסור יכיר במקומו אינו בטל עכ"ל רב"ז ז"ל. ובדרישה כתב ליישב דברי הטור שהבין דברי הרשב"א דמיירי בזה שם מקולין הרבה וא"י בלחוד מקולין האסור. ובכ"ז בד"מ (אות ו') וז' עוד ואף שהתורה אמרה אחרי רבים להטות אף אבני אדם שאין נכללים התם ג"כ קלי אדרייט בשל אחד מהרוב מניר דעתו כו' ואפ"ל דרב"ז ס"ל דדוקא בחתירות ממש ס"ל לרבינו הטור דלמירי יבש צביב דחתי בל ממשא"כ בחתירות דמקולין דהיינו שנשחטו בו ג' בהמות שוות ובשרן של כל אחד מונח במקולין במקום מיוחד וא"י איזה מהם טרפה דזה ס"ל לרבינו דלא מיקרי חתירות להיות בטל ברוב והב"י בשם הרשב"א ס"ל דגם זה מיקרי חתירות כו' אלא דגם לפ"י אין תמיהה כ"כ אדני' איך חשב לטועם דלא ידע דין קבוע יבש צביב דלמא שמי ליה זה דלית חתירות ממש וגם בהיות כן מכל לומר שגם הב"י הבין לדברי רבי' הרשב"א במקולין הרבה ואפ"י ס"ל דחתיכה שבמקולין זה

המנ"א. שוב הראני חכם אחד דמ"ס ליישב דעת הרמ"ה עפ"י דברי הל"ל כבר יבש על מדוכה זו הגאון בעל חו"ד יו"ד ס' ק"ב יעו"ש :

(ח) שוב ל"ל בזה ענין חדש והיינו דהש"ך כתב ביו"ד ס' ס"ט ס"ק נ"י אלא דפסק שם בשו"ע דבשר ששהא ג"י בלא מליחה בטל ברוב דקמ"ל דלא תימא דהוי דשיל"מ בללי לללי לא נאסר. משולם וז"ל הש"ך בס' ק"ב והלק"ש על הרמ"א שכתב טעם אחר. ולע"ד הדבר תמוה מה בכך שלא נאסר לללי מעולם מ"מ כיון שיש תקנה לבשר זה ולאכלו הוי יל"מ כמו בטל וקונמות כיון שאפשר להפריש תרומה ולישאל על גדרו ובאופן זה דלא הוי בטל ודבר הנדור לא נאסר מעולם מ"מ כיון דאפשר בתקנה הוי דשיל"מ וה"כ בזה"כ מפורש ב"מ (נג). דפרקי ונהדר ועינ"ל והיינו שמתעסב זה יהיה מנע"ל דשיל"מ שלא יבטל משום שיכול להחזירו בירושלים אע"כ דלא נאסר שמה כלל וה"כ בחתיכה שלא נמלחה כיון שיש תקנה בללי יהיה דשיל"מ וז"ל ביאור הדברים דלא דמי לכל הני דהכא בחתיכה ששהא ג"י בלא מליחה השתא היא מותרת ואין דנין אם יבטלה אם היא מותר או אסור ע"כ שפיר י"ל דלא הוי יל"מ בתקנה דלא היתה היתר גמור בלחודא. ולללי לא נאסר מעולם וא"כ אין זה בגדר דבר שיל"מ שאסור חז"ל דהיינו דבר שהיה מותר ונאסר. משא"כ בכל הדברים הנ"ל בטל וקונמות ומנ"ס דהוי יל"מ דהשתא הם אסורים ויש להם תקנה בהיתר (נכ). בזה"כ ס' ק"י ועפ"י י"ל שחלק בין בשר קודם בעזרה לבשרים בירושלים דבשר קודם בעזרה לא נאסר מעולם וכשי"ל לחוק לא יהיה לו היתר לעולם דיפסל בזולא וא"כ לא יהיה בשום ענין היתר לאסורו משא"כ בברורים הוי שפיר דשיל"מ שיהיה היתר לאסורו דאפי' אחר שיאל מירושלים אם חור והגניסו לירושלים מותר ולכן הוי בטל דשיל"מ דהרי אנו דנין להוציא החתירות מן לירושלים ולאכלו שם והא כיון שיאל מן לירושלים נאסר לאוכלו בלא הביטול בחתירות וגם יש לו תקנה להחזירו בירושלים והוי דשיל"מ שפיר כנ"ל וכמו בטל וקונמות ושאר מילי דהוי יל"מ משום דאפשר בתקנה :

(ט) ובהאי ענינה תמוהים לי דברי הפ"ח בס' ק"ב שסב"ק "א אמי"ס הרמ"א בחתיכה שלא נמלחה חז"ל דלא מיקרי דשיל"מ והוא ומוחרת לללי כתב שזה דעת הר"ף בפ' ג"ה בשמעתין דריחא מותר וכן דעת הר"ן בפירושו למסכת נדרים (ג). וכן נראה דעת רש"י שכתב בס' משניות דשיל"מ למחר יולכיה או היום יאכלהו כאן. ושם בס' י"ג אמי"ס ברמ"א דחמץ בפסח לא הוי דשיל"מ משום דחור ונאסר לשנה הבאה. כתב מסאנא דס"פ משילין מונח דחמץ מיקרי דשיל"מ שהרי הטיעה עלמנו אם ימחה לבטל הבחלה חזרת ונאסרת דומיא דחמץ ואעפ"כ קרי' ליה דבר שיל"מ. וזה תמוה דהא מביא תהלה דברי רש"י שכתב שהיום יאכלהו כאן וא"כ מילי שייך בזה דבר שיל"מ. ואע"כ דסבדרא זו דחמץ לא הוי יל"מ משום דחז"ל היא מהמדרגי בשם הר"ר חיים בפ' כ"ט והמדרגי בעלמנו אומר בפ' ג"ה דלא שייך דשיל"מ בחתיכה שלא נמלחה ב"י וקשה להמדרגי מסאנא דמשילין מ"מ הוכחה לבטל עמם הסבדרא לכתב דסבדרא זו יש לה שפיר קיום עפ"י שיטת הר"ף ר"ן ורש"י שהביא הפ"ח חמלה. וביותר תמוה שהר"ן עלמנו כתב ליישב מסאנא דביא' דמנ"ס הוי בכלל יל"מ אף דהוי שלא צמינו משום דיש היתר גם עכשו במקום ששניהם יטולים להלן :

(י) אך הנה כ"ז אינו מעלה ארוכה לדעת הר"ן בגדרים בענין דבר שיל"מ שסובר דהטעם דשיל"מ לא בטיל משום דהוי מצי"מ לרבנן היתר בהיתר. וס"ל דגם שהאור לרבר שלא נאסר מעולם מיקרי דשיל"מ דלפ"י שני החיבורים הנ"ל אין להם קיום דסבדרא הנ"ל ליתא לדעת הר"ן מכיון דהטעם דשיל"מ לא בטל לרבנן היינו דהוי היתר בהיתר כיון שנתחד להיות מותר א"כ אם יבטל אסור וישאר אסור הב' אחתי בטל דלא הוי היתר בהיתר כיון שעכ"פ אסור אחד ישאר כו'. ובה"ב' בודלי' ליתא להר"ן כנ"ל. ע"כ נראה לי תי' ג' דא"ש לדעת הר"ן הנה ברמ"א ס' ק"ב הביא בשם המדרגי דחמץ בפסח לא הוי דשיל"מ משום

למה בדין המוקדם שם ברמב"ם בדרב"ם עפ"י עגול ואין ידוע
 לזה הוא דהו' כמו בדין הכדור שם ה' ו' דאם יש מזה הכ
 ה"ו תעלה וה"ו עגולין כמבואר שם, ואמאי לא בעינן הכ
 רוב בכל כד לגבי הניגוד חלום של תרומה, וכל מה שנגמם
 בספק מוגמר לבטל ח"ל לגבי הבטול דרוב דאין שם אפי' רוב
 בכל אחד שידוע מוקם התרומה כפי העגול ואין לה שום בטול
 במקומה, ועוד יש לתמוה מה לריך לשיי הביטולים אחד בשני
 היתרין ויתר, והב' במאה של העגולין, וגם שכתב בספק
 תרומה בטל ברוב ואפי' מה לריך עוד ביטול במאה כיון דהו'
 ספק תרומה :

(ד) ונ"ל בלאר בע"ה דעת הרמב"ם שהוא עפ"י הירושלמי
 (סוף הל' ו' פ"ד תרומות יט"ז) והיינו הריב"ז
 דאמרי' שפי העגול ששם התרומה בטל במאה פומין של חולין
 ח"ל שוב לביטול אחר כלל דה' ביטול יפה הוא שפי העגול האחד
 בטל במאה כיוולא בו, אבל הכא בדרב"ם בעגול ואינו ידוע בליזה
 מוקם שאלו אפי' חין כהן מזה פומין חלל מזה לטירות ביתר
 העגולין מוגמרין לבטל בעינן הבטול ברוב בלחות עגול עגול
 והוא עפ"י מ"ש בחוספתא (פ"ד תרומות) ומייתי לה גס בירושלמי
 שם מוקדם, וח"ל בחוספתא וכן היה ר' יוסי אומר שתי קופות
 אחת של חולין ואחת של תרומה כו' שתי קופות בשתי מנורות שתי
 מנורות בשתי עליות שתי מנורות בשלתי אחת הרי אלו יעלו ר'
 יהודה אומר לא יעלו ר"ס אומר אפי' הן בשתי עירות מעלות זח"ל.
 והבאה בתורה הבית החרוז (דף ק"ד ע"א) ובתב דק"ל בת"ק.
 וטעמא דר' יהודה ע"כ משום דאין בעינן לבטל הסאה תרומה
 שפלה לאחת מהקופות או המנורות, הלא אחת הסאה היא
 קבוע במנורה או בקופה אחת ואינה מעורבת כלל עם פירות של
 קופה או מנורה אחרת ובשלמא אם היה מאה קופות או מנורות
 ובספק בכל אחת מהמנורות שפיר י"ל דמנורה אחת בטלה ביתר
 המנורות דכל המנורות חשובות כמנורה אחת השתא דלא' בתר
 הסאה תרומה שפלה למנורה אחת שילטטרס הפירות שבמנורה
 אחרת לבטלה זה חזי כמנורה כלל דהא הסאה תרומה קבוע
 במנורה אחת, אבל ח"ק סבר דמגטרף כה"ג ולא חשיב כקבוע
 רק ד"ל דמ"מ סאה התרומה כבר נתבטלה ברוב דאפי' במנורה
 אחת כבר איכא רובא וכמו שאביר הירושלמי והביאו הרמב"ם
 להכלה גבי דרסה בעגול ואינו ידוע אם כלפונה או בדרומה
 דבעינן שני לטרין ויתר דק"ל בת"ק בחוספתא כמ"ה הרשב"א.
 והטעם נכון מזה עפ"י מ"ה הרמב"ם בספק תרומה בטל ברוב.
 דהשתא אם בלתי לדין על כל עגול או כל קופה בפני עצמה חין
 בה אלא ספק תרומה דשנא נפלה הסאה לאחת, אבל אם נלחף
 כולם יחד ודאי תרומה שאנו יודעים שכל עגולין אלו איכא
 ודאי תרומה וכן בשתי הקופות או המנורות יחד איכא ודאי תרומה
 דע"כ נפל בדרור לאחת, וכיון דבבין יחד איכא ודאי תרומה
 בעינן מאה לבטל, מיהו כיון דהאיסור הוא מזה לידוך כולם יחד
 ה"נ לענין הבטול מוגמרין כולן יחד :

(ה) אכן לפי הנ"ל קשה לי בסוגיא דבילה (ד' דר' פסא
 מוקין ברייתא דמסיקא אסורה בספק טרפה ואם
 נתערב בחלק כולן אסורות משום דבר שבמנין ולר' יוחנן דאמר
 את שדרבו למות שמי אחיה תחא דלימירא קנינות ומייתי ברייתא
 וגרים בה רמ"א ר"א אומר רואין את העלויות כאלו הן פירות
 כו' ור' יהושע אומר אם יש שם מאה פומין יעלו כו' ר' יהודה
 אומר ר"א אומר אם יש שם מאה פומין יעלו ר' יהושע אומר
 אפי' יש שם ג' מאות פומין לא יעלו דרסה בעגול וח"ל בליזה
 עגול דרסה או לפונה או לדרומה ד"ה יעלו, והא' ר' יהודה ס"ל
 בחוספתא גבי שתי קופות ושתי מנורות לא יעלו, וח"כ חזק ס"ל
 גבי דרסה בעגול וח"ל אם לפונה או לדרומה ד"ה יעלו ואפי' ר'
 יהושע דמסחמא הלכא כוותיה לגבי ר"א, והא' ר' יהודה ס"ל
 דאין כל הנגמם בספק מוגמר לבטל גבי קופות ומנורות בחוספתא,
 ול"ל דר"ס מפרש ד"ה יעלו היינו אם יש מאה עגולין עולה העגול
 בעגולין דהו' כמנורה וכנ"ל, והשתא יש לתמוה למה תפס לו
 הרמב"ם דרך הירושלמי בהיה דרסה בעגול ואינו ידוע אם
 ללפונה

זה נתבטלה במקולין אחרים כיון דאין מוקם מקולין של טרפה
 ניכר בעינינו ובכנ"ג שהמקולין עלמנו נתבטלו זו בזו כאלו נתערבו
 החיות זכ"ו צבית והטור לא הסכים עמו בזה וכמ"ס לפי פי'
 של עכ"ל הדרסה ז"ל והב"ח פי' דברי הטור ג"כ עיני מ"ס
 הדרסה רק דמישכ דברי הרשב"א דגם הוא מודה בתערובות
 חיות דהו' קבוע ולא מיירי אלא מתערובות חיות עי"ס :

(ו) הנה הולא לנו מדבריהם בפתחות של אחת בחנות
 מיוחדת דעת הטור דהו' קבוע אפי' אם חין יודעים
 בליזה חנות היא הטרפה לדעת הדרסה ולדעת הב"ח ח"ל
 הרשב"א מודה בזה בחמת, ובאם החיות כולן הם צבית אחת
 רק שכל אחת מיוחדת במקומה ואחת בין סולן טרפה היא אלא
 שלא טרע לזה היא צבית הדרסה מוסק לפי דעת הטור ובתש'
 מהרי"ל ס' קס"ח הובאה צבית אדם שער הקבוע ס' י"ד נראה
 דאם היה לנפש אנוש בהמות צבית אחד וכל אחד מיוחד בשלו
 וגולד טרפות בלחת ולא טרע לזה היא דחשוב קבוע וזה נראה
 כדעת הדרסה בספיקא דידה לדעת הטור חתום י"ל דהר"ם
 הבהמות להגשים הרבה אבל כשהם לאיש אחד אפשר דנרע לענין
 קבוע, אך הנה צט"ו ח"ה ס' תרע"ב ס"ק ו' כתב גבי נר
 המוכה בעטם דברי חס"ד אם הל"ה קבוע ודוק בין שני שמושים
 דאזי בטל כיון דק"ל קבוע כמ"ה דמי, והפמ"ג שם עמד
 בדברי חס"ד חזק חין הקבוע ניכר במקומו, ובתש'
 שבות יעקב ח"ב ס' ל"ב כתב מפורס כן שול"ש שם על דברי מו"ר
 הגאון בעל פנ"מ ח"ה ס' ה"ג צ"ח דהו' קבוע כתב ולא זכיתי
 להבין דבריו מאי קבוע שייך בזה דקבוע דלורייתא איכא דליסור
 ידוע ויכיר במקומו, ובחמת הדברים מובנים כפשוטו כיון דבר
 חשבה קבוע במקומו הראשון וכן שני השמושים אלא שהוא ח"ל
 לזה היתר ולזה איסור דהו' ג"כ קבוע כמו ט' חיות מוכרין
 בשר שחיות וז' בשר בעלה אלא שהמקולין נתערבו שהוא ח"ל
 לזה טרפה מוקרי ג"כ קבוע וכמבואר ביו"ד מדברי הפוסקים
 ע"י ש"ך ס' ק"י וס"ק י"ז וס"ק ו' וס"ק י"ז בספרי מנחת
 יעקב כלל מ"ג ס"ק מ"ה שכן דעת ראשונים ואחרונים הוא ברור
 עכ"ל השב"י ז"ל, ורלוותי בשפתי דעת ס"ק י"ד הביא דברי
 השב"י וכתב אחת שפ"ז סובר ס"ק ה' דתערובות חיות היו
 קבוע דלורייתא ומ"מ אפשר דקביעות נ"ח לא דמי לזה, ונ"ל
 דלוריתו דהאם החיות מחולקות במחלות משא"כ הלא היו קבועות
 במקום אחד, ובחמת שם להביא דהיה דגם היחוד במקום מהני
 להיות קבוע והוא ממשנה דתרומות פ"ט מאה לנינין של חולין
 וא' של תרומה בדבר שאין זשיו לזה כולן אסורין ומגמר הרמב"ם
 הטעם לפי שהתרומה מופרשת היא ולא נתערבה בחולין אלא
 דכיון דהתרומה מיוחדת במקומה שבי קבוע, וה"נ צ"ח כיון
 שקבוע במקומה חשוב קבוע :

(ג) וראיתי בספר בית יצחק ס' ל"ה שהביא בשם צינת
 אדם שכתב דהיה מוסמק וז' לחיות במקומות
 נפרדים דחשיב קבוע, והוא דהא זה ומתקין בין ביטול ברוב
 לביטול במאה, דהיכא דבעינן ביטול במאה או בס' לריך להיות
 מעורב דוקא ואין כל הנגמם בספק מסייע לבטל ועי' מ"ס הש"ך
 ס' ק"ה ס"ק ל' והפמ"ג ס' ק"ח ס"ק ט"ו והפמ"ג ס' ל"ב
 ס"ק ו' שכתבו כולם דבליזה חזק חין כל הנגמם בספק מסייע
 לבטל ולדעת המחבר יש ללחץ בין ח"מ בלח לריך ס' משא"כ
 ביצט ביצט מוגמר ח"ל בליזה דלורייתא, דמה שצטל ברוב
 הוא משום שכל א' חזי אומר מהרוב הוא או שאין שמו עליו ח"כ
 מה בדר שאין מעורב זח"ל ועי"ס שהחריף בהסבר דבריו ז"ל.
 דהיכא דהיה ג"ל לבטל ראה חזק חין דבריו מנ"ס הרמב"ם (פ"ד)
 מה' תרומות הל' ז' דרסה עפ"י העגול וח"ל אם כלפונה או
 בדרומה ולא לזה עגול הוא רואין אותן כאלו הן פירות ותעלה
 לפי המשקל אם יש בכל העגולין מאה לטרין תעלה והוא שם
 בכל עגול מהן יחד שני לטרין כדי שנתבטל התרומה ברוב
 ספק התרומה בטל ברוב חולין, הרי לגבי רובא לא מהני
 לידוך יחד העגולין וע"כ משום שכל אחת מיוחדת לעצמה ולגבי
 מאה מהני הלידוך, אך הנה בלחת דברי הרמב"ם תמוהים דא"כ

(ח) ונראה ליישב צ"ה זה על עפ"י מה שפירש"י בביצה (ד) צד"ל פסח דרסה בעגול וא"י בלחיה מקום

עגול העטם דלא היו דבר שבמנין משום דעכשיו אין ניכרות שהן מדובקות בו' ממילוי למדין לפי' דדבר שבמנין דלא בעל היינו באופן שהדברים המעורבים הם נפרדים זמ"ל וכל אחד ניכר לעצמו רק שאל"י חיה הוא האיסור. אבל כשהדברים המעורבים מתערבים ומתדבקים ועשויים כחתיכה אחת שוב צ"ל מהן החשיבות דדבר שבמנין. והשאלה הגדולה בשער בכור ומזיר ופ"ח שנאמר בבבא זו בשק שנעשה הכל כחתיכה אחת ונאמר האיסור והיתר יחד באופן שאין כל אחד מופרש בפני עצמו לא היו דבר שבמנין ובטל שפיר וזהו דמקשה וליבעל שק ברובא. ופ"ח מורה בגי' למד בכור שנחשבו בגי' חולין דהיו דבר שבמנין היינו מופרדים כל אחד לעצמו רק שאל"י חיה הוא האיסור וכן שיעור מזיר ופ"ח דמתני' דע"ז היינו שנחשבו השער האיסור בשער הנותר ולא נדבק יחד חלל כל אחד עומד לעצמו. והיינו דקאמר בירושלמי דערלא למד בכור שערש בטל ברוב היינו שערך ועיבר האמר בכור בלמך חולין יחד באופן שנעשו הכל דבר אחד ולא ניכר כל אחד לעצמו בזה אמרו ממש ר' יוחנן דבעל ומסוק דמ"מ לא בורה ר' אמי להיתר ומשום קושא דר' יסא ממתני' דהאמר מלא הסית בבבא דרובק הרי דאפי' מעורב ומעשה כדבר אחד לא בטלה ממנו חשיבות' ואל"י להירושלמי ה"ל כפרא דר"פ בהיהא דליטרא קליעות דאם דרסה בעגול וא"י אס בלפונה או בדרומו דאזלא ממונה חשיבות דדבר שבמנין משום שדבוק יחד ואינו ניכר בפני עצמו והיו כחתיכה אחת כנ"ל. אבל ר"פ בתמורה לשיטתיה חז"ל בביצה דכדדבוק יחד חלל היינו חשיבותיה. וע"כ מוקי בתמורה ההיא דלורב מלא הסית בשק בליפורחא ואין הפירוש בליפורחא היו חשובי טפי דחימא לומר דבעינן מלא הסית וגם ליפורחא משום חשיבות כמ"ש בשם הר"ש אלא הטעם במה שאמר בליפורחא היינו דהשאלה האיסור מופרד בפני עצמו רק שכל הבגד עשוי ליפורין ואין ניכר חיה האיסור והשאלה במלא הסית היו דבר חשוב. ואף דגם עתה הוא מחובר אל הבגד. מ"מ חשוב שפיר דבר שבמנין דהא אלו ידעין אס בלפונה או בדרומו גבי ליטרא קליעות חשוב דבר שבמנין ואף שהוא מחובר להיעגול אלא משום דניכר בפני עצמו שדעינן בלחיה מקום הוא רק דלא ידעין בלחיה עגול. והירושלמי ג"כ בשיטתיה חז"ל דלא מפרש הריא דדרסה בעגול וא"י בלחיה מקום בעגול כר"פ דלא היו דבר שבמנין משום דנדבק יחד ואינו ניכר חלל משום דבעל בגוף העגול ברוב וכנ"ל באריכות צ"ה. והרמב"ם חפס לו דרך הירושלמי מטעם שהסוגיא דיבמות סמייע ל' ע"כ בלוק השמיט אוקומתא דר"פ בתמורה :

(ט) הגה ממשכנו מעינן לענין בלחיה ענין ועתה נחזור לראש שמה שרצינו להוכיח מהרמב"ם היפוך סברת הבית יצחק כבר נדחה במה שביארנו צ"ה דעת הרמב"ם. ואנחנו י"ל כהבית יצחק דאף ממשנה דתרומוות מוכח דערובה אינה בטלה בערוגות וחשיבא קבוע היינו לענין בטול במאה אבל לענין בטול ברוב אפשר דבטלה אף הנה ביסוד סברתו נ"ל חיובה רבא שכ' דשאי תחס בטול במאה דהא הטעם דתרומה בטלה בק"א הוא מדרבנן ואסמכתא אקרא דהא מקדשו ממנו (ירושלמי פ"ד דתרומוות הל' ו') דלא מקדשו ממנו בו' דשעורו דתרומוות מעשר ושם חלוי במה שהוא מעורב בו'. ואלא אמינא אררבה כיון דליפנין מהחיות מעשר לא בעינן מעורב ממש דהא תרו"מ טעלה שלא מן המוקף כמו ששטני בביביות (פ"ב מ"ה) ואמר' בירושלמי ריש פ"ב דתרומוות אחד ציבורא ואחד בגבול. ואף דמסתח גופיה י"ל משום דתרו"מ מלמדת ואינה למידה שמלמדים מתרו"מ לתרומה גדולה דבעי מן המוקף דכתיב ממנו : ואינה למידה על עצמה דיעלם שלא מן המוקף וא"כ מה דלמדין ממונה לתרומה עכ"פ היו כמ"ש מהם בתרו"מ וכיון דליפנין בטול במאה מדרבנן בתרו"מ מדכתיב במה בתרו"מ כ"י היינו ממונו ממש ובעינן מעורב. מ"מ אפי' בעינן מוקף בתרו"ג מדכתיב ממנו בתרו"מ אכתי אין זה מעורב דמוקף דלא בעינן חלל שיפא לפניו. דלמרי' שם כל בין הנחות אחד כל בין הגרעות אחד. ובתלה (פ"ב הל' ג') אמר ואלן

ללפונה חו לתרומה ולמה לא חפס דרך הס"ס בדין זה וכדסבירא ליה לרב פסח :

(י) ונ"ל דהנה רש"י מפרש בביצה ההיא דדרסה בעגול וא"י אס בלפונה או בדרומו דר"ה יעלו הטעם דלא היו דבר שבמנין דעכשיו אין ניכרות שהרי מדובקות וא"י היכן היא אס בלפונה של עגול או בדרומו והואיל והשאלה לאו בת מנין היא ולא מנכרל דר"ה יעלו משמע דקא' ההיהא דליטרא קליעות שאלו היה יודע היכן הם ה' חשיבות דבר שבמנין וא"כ הקליעות עצמן היו דבר שבמנין. וע"ז יקשה מסוגיא דיבמות (פ"א. ח"ל ר' יוחנן (לר"ל) מי סברת תרומה בזה"ל דרבנן ח"ל אין שאלו שונה עגול בעגולין עולה בו' הלא דאפי' ר"ל דסובר כל שדרכו למנות שניט היינו בעגולין אבל שיה' הקליעות עצמן דבר שבמנין זה לא שמענו כלא אפי' למ"ד כל שדרכו למנות. אבל לדרכו של הירושלמי ח"ס דלדידיה חזכא למימר שפיר דקליעות עצמן אין חשובין דבר שבמנין אלא כשהן דרוכות על פי העגול והיו דבר שבמנין ע"י העגול אבל הקליעות עצמן אין דבר שבמנין ולהכי באין יודע היכן דרסה ולא בעינן מאה פומין אלא רואין אותן כאלו הן פרודות ומטעם שמדלוריייהא כבר נתבטלו ברוב בהעגול עצמו ע"כ בעינן שאל"י היכן דרסן שאלו היה יודע לא ה' בעלין ברוב בעלם העגול והיה נלמד לבטל במאה עגולין וא"י היה להם דין דבר שבמנין למ"ד כל שדרכו למנות שניט. וע"כ בחר לו הרמב"ם דרך הירושלמי שכן הסוגיא דיבמות צ"ס דלין מסייע ליה :

(ז) ונ"ל ליישב בזה עוד תמוהא נפלאה בדעת הרמב"ם שעמור עליה גדולים חקרי לב והוא דגרסי' בסוף מס' תמורה (לד) שער המזיר יקבר רמי ליה עבי לר"ג חנן שער המזיר יקבר ורמיניהו האורג מלא הסית מוצאם בכור בבבא ידלק הבגד משער המזיר ופסטר חמור בשק ידלק השק בו' פ"ח אפטר חמור קשה אשתיק ולא ח"ל ולא מדי ח"ל מדי שמוע נך בזה ח"ל הכי אמר ר' ששח כאן בשק כאן בשער בו' ח"ל ליבעל שק ברובא אמר ר"פ בליפורחא ופירש"י דקחשיב דמיפס ליה בלפונה שק ולא מבטלי. והרמב"ם השמיט אוקומתא דר"פ ולא הביאה בהלכותיו לא גבי בכור (פ"ג מ"ה) בברכות הל' י"ב) אלא כחצ האורג מלא הסית מלמור הבכור בבבא ידלק הבגד וכן כתב שער ופ"ח (פ"ט מהל' פסולי המוקדשין הל' י"ב) וכבר עמד בזה הכ"מ בשם מהר"ק בהל' בברכות והמל"מ פ"ב מהל' מו"מ כמובא בפמ"ג ס' ק"י בש"ד ס"ק י' ובאל"ה קשה ממתני' דע"ז (ער). אלו אסורין ואסורין בב"ש וקחשיב שער מיר ופ"ח הכי איכא למימר ה"נ בליפורחא כיון דמייירי בשער עצמו ולא ארוב בבבא ובירושלמי דע"ז גרסי' אמתני' שהבאנו ר' יוסי בר' חנינא בעי א"ה מיה שיבעלו צירוף. והענין שור הנסקל חפחת בחחיות והענין ליטרי מלרע חיפחת ליטור בליפורין. והענין שער מזיר חית נך למימר ליטור בליפורין כד מוטון לעילה חזיב ר' יעקב קומי ר' יוסי והענין האורג מלא הסית בו' ומשמע דשער מזיר מני מלא הסית. ואילו היו מוקמינן להיהא דלורב מלא הסית בליפורחא לא היו מיייתי לה אשער דלא שייך ביה ליפורחא. והר"ש פ"ג דערלה כתב ודבר חימא אי בעי תרתי מלא הסית וליפורחא. וכן הקשה הר"ם במכירות (כה) דמוקף חס בגי' בכור בעל מוס דלורב בכ"ס וגיה דליכא למימר במלא הסית מ"מ בלפורחא לא שייך לומר בגי' ובויתר יש לתמוה דהתם ר"ג קאמר לה והבא בתמורה פריך בפשיטות וליבעל שק ברובא. עוד אי תמיה מאד בירושלמי דערלה (פ"ג הל' ב') מוקף תנא סויר ב' מאיר ברם כרבנן הוא סויר הוא פחות מכסיו ר' יוסי ב"ר בון אמר לה בשם ר"י ר' יסא בשם ר"י למד בכור שטרפו בטל ברוב בו' חיתיה ר"ה ליטורחא קומי רבי אימי ליטורחא בשמנה ואלו הורו דלמך ר' יסא ולא מתני' היא האורג מלא הסית. ונראה נפלאותי אף הבאנו ממש ר' יוחנן דבעל ברוב נהי דמתני' דערלה י"ל דכר' מאיר אחיה מכל מקום הא סחם מתני' דע"ז אלו אסורין ואסורין בכל שהוא שיער מזיר ופ"ח מאי עביד ליה :

וממילא דהמישעט בטל ברוב. וכיון דהיתר בהיתר לא בטל ממילא דלא חלוי' בהתר רובא ג"כ דהא ביטול ברוב לא חשיב בקרא אלא דילפינן מסנהדרין דאלו' בחר הרוב וממילא חמירי' דהמישעט בטל ברוב וא"כ היכא דלא בטל ה"כ דלא חלוי' בחר רובא. וביותר יתבאר הדבר לפי מ"ש הר"ן בפ"ג ד"ה ובמנאל הג' אחר הרוב כו' בסוף דבריו שם וז"ל וזהו הדין דהתעורבות כיון שאין האיסור ידוע היכי קרינן ליה קבוע חל' אין לך איסור שיהא בטל לעולם י"ל דבכל האיסורין ודאי כל שמעורב ואינו ידוע לא מיקרי קבוע ולדבריה ברובא בטל וכיון שהוא מתבטל חל' לדון קבוע אבל ההם בטלי חייס מנור וחסדי' ולא בטלי וכיון דלא בטלי הוי ליה קבוע עכ"ל מהם דבע"ה דלא בטלי מדרבנן הוי קבוע רק מדרבנן אבל היתר בהיתר דלא שייך ביה ביטול י"ל דמדאורייתא הוי קבוע. והשתא גם להר"ם בעה"כ הוי הדין דערוגה קבוע מדאורייתא. ולפי"ז י"ל גבי גר מוכס דמחזירי' לבתל גם הר"ם מודה דהוי קבוע דכיון דמחזירי' לבתל הו' כמותל. וז"ל הביטול בטול והוי היתר בהיתר ואין לו ביטול. וא"כ כשהנרות אינם קבועים אלא שעומדים במזמרה שפיר י"ל שהביטול הוא בנרות עצמם ושפיר שייך בהו ביטול :

(יא) הנה ביארנו בע"ה דעת הר"ם והיא עפ"י החוספתא שהביא הר"ם (פ"ט דתעניות משה"ה) וז"ל אבל בדבר שאין זרעו כלה. אפי' מאלה של תרומה ואחת של חולין ולא ידוע הי' מנייניהם הכל איסור דלע"ז דתרומה עולה ביה"א הכל דורשין אין הקרקע עולה והכי תנא בחוספתא אבל בדבר שאין זרעו כלה לא יעלה שאין הקרקע עולה הוא משום דהוי היתר בהיתר כתב העטם מפני שהתרומה מופרשת ולא נתעברה בחולין משמע דהטעם משום קבוע וכנ"ל. והנה יש לתמוה על הרמב"ם מג"ל לפ"ט טעם אחר שלא הכחוספתא אף אהנום יש לומר דהרמב"ם לא נמקל כלל על הר"ם בטעם התנאה וגם הטעם לדריה דקרקע אינה בטלה כיו"ש בחוספתא והטעם הוא משום דהוי היתר בהיתר ולכן לא בטל אלא דהרמב"ם הוסיף ביאור במ"ש במשנה דלמחורה קשה דריון נהי דקרקע אינה בטלה משום דהוי היתר מ"מ ליבטלו הזרעים שבלגיה ביתר המאה לגימות המלאות זרעים וע"ז פי' הרמב"ם דהערוגה מופרשת. והיינו כיון דקרקע הערוגה אינה בטלה והזרעים מחזירי' בה ומופרשים משאר הערוגות ע"כ הוי קבועים לעולם הזרעים שבערוגה בלתי מעורבת ביתר הזרעים. וברש"י גיטין (נד) יש לי מקום עיון אמתני' דמייחיה החס נטועה של ערלה ושל כלה"כ שנתעברו בנטיעות אחרות ה"ל לא ילקט כו' ופירש"י דכ"ו שהיא במקומה כמחזיר חשיב' ולא בטלי כו' וקשה לי לטון לשון רש"י שכתב דכ"ו שהיא במקומה כמחזיר חשיב' ול"כ. משמע דהוי מחזיר והא נטועה מחזיר ממש היא ואיך כתב שהיא רק במקומה וכמחזיר חשיב' משמע דאינה מחזיר ממש. ואפ"ל משום דסתם מתני' ר"מ ור"מ ס"ל ענינים העומדים לבדור כבילות דמיון (גיטין לב). והנה בעומדת ללקט דהא מייירי אי שרי ללקט מוסתמא עומדות ללקט וכלקטות דמאי ואינם כמחזיר ממש ומ"מ ה"ל כמחזיר כיון דהם במקומם. ומאחר שלא כתב רש"י דקרקע אינה בטלה משמע דעו"ג כהרמב"ם דאף דהפירות יש בהם תורת ביטול אף שהקרקע לא שייך בה ביטול מ"מ כיון שהקרקע אינה בטלה הוי להפירות שמחזירי' ביטול שבה דין קבוע כנ"ל. והשתא אין צוה מחלוקת ולכ"ע טעם אחד לדיון אלו שהקרקע אינה בטלה משום דהוי היתר בהיתר ואין בה תורת ביטול והמחזיר בה ה"ל קבוע שהוא מופרש משאר פירות ומיוחד במקומו שוב י"ל ברש"י שם שט"ם הוא מ"מ כמחזיר אלא י"ל כמחזיר ור"ם דכ"ו שהיא במקומה כמחזיר חשיב' ולא בטלי שוב מלאכתי כן הג' ברש"י בבית מואב ס' ק"י והשתא הנה אין ראיה כלל ממשנה לגימה לגבי חתיכות המונחות במקומות נפרדים שחשוב קבוע דשאי' החס במשנה שם מחזירי' בקרקע ואלו הנה החתיכות אינם מחזירי' במקום הגמחן אלא מוחים הגמחן וכן משמע מחוספתא שחזירי' רק חולין אינה בטלה וכי על הקרקע אנו דנין הלא על הזרעים אלא משום דמחזירי' לקרקע בקרקע. וכן משמעות רש"י בגיטין כמחזיר חשיב' ולא בטלה אלא דקדינן אחרת. ומ"מ אדינא דגר

ואין הבית מלוקף. הרי דלא בעינן עכ"פ שיהא מעורב ממש. מיהו י"ל דהנה בבלה הבית מיהא מלוקף וכן בתרומות אמרי' שם חגי אומר ר"י והוא שחופסת את הגורן. אבל הכא בלגינן שהם מופרשים כח"ש הרמב"ם אין מלוקפינן להיות חשוב כמו ממש דמוקף. אך ח"כ בערוגה שבין ערוגות ל"ל דין מוקף ולא משמע כן בדרייתא דמייחיה בקדושין (פ"ג) אין תורמין מן התלוש על המחזיר כו' אבל אחר לבשתלשו ונתלשו דבריו קיימין. וברמב"ם (פ"ה דתרומות הל' ט"ו) אין תורמין מן המחזיר על התלוש כו' כולל הנה לו פירות תלושין כו' אבל אם אחר פירות ערוגה תלושין יהיה תרומה על פירות ערוגה זו לבשתלשו ונתלשו הו"ל ויזרו לתלוש ואינו מחזיר מעשה ולבשתלשו שניהם דבריו קיימין כו' ומשמע דכל זה הוא פירוש דרין שאין תורמין מן המחזיר על התלוש בלתי אופן מותר ובלתי אופן איסור ובאומר לבשתלשו דבריו קיימין משמע דמותר לבשתלשו לתרום ביה"א אלא מה חשיב מן המוקף. וחשיב שפיר ממש. שוב קשה לי לדעת המחזיר ה"ל דח"כ אלא בדבר שזרעו כלה אפי' מאלה לגימה של תרומה ווא' של חולין הכל שרי. ובשלמא אי חשיב קבוע כה"כ אפי' לענין ביטול ברוב ח"ש כיון דקבוע כמותה ע"מ דמי ח"כ הוי כספק בעלמא ובדבר שזרעו כלה הקלו בספקין כשאר איסורין דרבנן. אבל אי לגבי רובא חשיב כמעורב בעינן אף שיהא על העתה אפי' באיסור קל שם נתערב אחד של היתר בשנים של איסור והא שרי כל ההתערבות ומה לי אם נתערב בו מיטעו היתר או שלא נתערב היתר כלל הא מדאורייתא חלוי' בחר רוב. ואפי' הנה ח"ל לדעת המקילים דס"ל שאינה מומעת מ"מ בעינן עכ"פ שה קשה כמבואר בשו"ע ס' שפ"ב דמ"ח דלפי' באיסור קל דמותר לבטלו לבשתלשו מ"מ אם הרוב איסור וודאי דבטל ההיתר לגבי האיסור. וגם יש סתירה לחלוקו של בטל בית יתק מנהל"ה והרשב"א בזה"ה דף ק"ג גבי שתי מגורות בטלי' אחת שכתב דזה רק לגבי שיעור דרבנן אבל לא לגבי רובא דהוי שיעור דאורייתא שיעור ח"כ ה"י ה"י דבריו. ובאמת שהסברא הפשוטה כך היא דכל השיעורים שאמרו חכמים מנאחים ומאה וששים במין במינו לא בלא לענין ביטול אבסורן וכלאו ביטול ברוב האומר בחורה רק שששים ו"ל האריכו בלתי איסוריים רוב גדול כמנאחים ומאה וששים אבל אין נאמר דרבנן יתמירו בביטולים אלו יותר מבטול דאורייתא :

(י) אף הנה להר"ם בטל הכריתות לבאורה חילוקו של בית יתק מוכרח הוא שכן בסוף הספר דקבוע לא הוי אלא כשיכיר האיסור במקומו. ובזה מיושב מה שמקשין העולם יאסר כל העולם בהרשע וזרעו מטעם מהל איתן שהוא קבוע אבל אי בעינן דקבוע שייכר האיסור ח"כ ליכא למיחש לנחל איתן כיון דלא ידוע. וא"כ קשה ממתני' דלגינה שכתבו למעלה סוף אוח"ב וביותר יקשה לפי החוספתא שהביא שם במשנה דתרומות דבר שאין זרעו כלה לא יעלה שאין הקרקע עולה בק"א. ויקשה מנחל איתן דע"ז ו"ל ע"כ דקרקע (אינה עולה) היינו הנה דבצי ק"א אבל היכא דסני ברובא בטלה שפיר. ומ"מ אין הדבר מיושב כ"כ בחוספתא דמ"י אי בחר קרקע חלוי' הרי קרקע בטלה ברוב מנחל איתן ואי בחר זרעים חלוי' הרי הזרעים בטלים במאה דקדקתי אם תלם יעלה. מיהו אין הגדה לזה דל"ל דהא דקרקע אינה עולה הוא מטעם אחר. והיינו משום דהיתר בהיתר לא בטל והקרקע שבה זרועה התרומה היא היתר וע"ז לא שייך בה ביטול משא"כ נחל איתן דהקרקע עצמה איסור ועי"ך בה שפיר ביטול. והא דאלו' בתרומה בחר הקרקע דהוי היתר בהיתר ולא בחר הזרעים דהוי איסור בהיתר היינו משום דהקרקע עיקר וכל המחזיר לקרקע בקרקע. אלא דאכתי קשה לדעת הר"ם אלא בדבר שזרעו כלה מהני ערוגה אחת חולין שנתערבה במאה של תרומה להחיר טען ובשלמא אם נאמר דהוי קבוע מנחל כנ"ל דהוי כמע"מ אפי' לוקחא אלא להר"ם דהטעם דלא בטל לאו משום קבוע אלא בהיתר בהיתר לא בטל ח"כ הוי דאחיה של חולין לא בטל מ"מ אף מהני לומר על כל אחת מהערוגות שמה זו של חולין מנחל דאלו' בחר רובא וכל אחת י"ל שהיא מן הרוב תרומה. אך הנה בלמות זב"ה תליא דהיכא דאמר' דאלו' בחר רובא

סימן ב

והגני להעתיק כאן טה שהשבתי על דברי מורה אחד שהשיג על הרב מור"ו דויעבעק שפסק להלכה למעשה בענין תערוכת עפ"י דברי הפר"ח אלו. וזה מצוי הרבה ע"כ ראוי לברר בע"ה הלכה למעשה בדיון זה:

שמותי עיוני בע"ה בקונטרס שלו במה שחלק על הוראת הרב מור"ו צידוין טרפה ודולח שנתעברה בחוך הבליגע ולא נודע הטריפות עד אחר ב' וג' ימים ובחוך כך נמכר הדבה. והיה הם' גם על הקצבים שהיה להם ג' בהמות וגם של א' ח' ושיים וקלחם עירבו בל"ג גם מה ששחטו בנתיים הורה הרב מור"ו חף למכור אחר שטועה התערוכת וראה כח"ר דעת מהר"י בזה דס"ל דהכא לוכא חיסור דאורייתא כדעת הפר"ח סי' ק"י ס"ק י"ג דתערוכת תמיוח לא הוי עפ"פ קבוע דאורייתא או לפי שהיה גם קצב ח' עם ג' בהמות. ולענין קבוע דרבנן סמך הר"י חמ"ש החו"ד סי' ק"י צביאורים ס"ק ה' כי בחוך הבליגע ששם נתעריבו הוא מקום הקביעות ונשהיכו לתמיוח קודם שנטל הספק הו"ל פירש מן הקביעות ומסתמימות דברי החו"ד משמע ב"ה דאפי' של כמה בני אדם וואך שצדקויו אשר שם שהם פסקים בקצרה בס"ק י"א כ' ש"ש. והנה מזה הוראת הרב ר"י לא הייתי משיב פ"ז כלל. וזה מאשר ראייתו כי הפסיו כ"ח על הבושה הראוי לכל הרבנים שדורות אלו עד גדולי הפוסקים האחרונים כמו הפר"ח וכו' דברי הפר"ח אינם נכונים. וכי לא היה יכול לכתוב שדברי הפר"ח אינם מובנים לו שגלה שהלכות כן ולמה לא ילמדו הרבנים שדורות אלו מדרך הגאונים האדוקים המתחברים בזמן הקדום שבבואם להשיג על דברי פוסק גדול מהאחרונים נראה עזותותם הגדולה הכרוכה בעקב הממסס לכתוב כתלמוד הדן לפי רבו. ע"כ לבשתי קנאות להראות נדקת הנדק דמשיקא :

(א) הנה עיקר תפיסתו על הפר"ח במה שהביא דברי החוס' צמיו (יב. ד"ה חסור כו') שז"ל אחר שהביא דברי החוס' דפסחים ושאר דוכתי דקבוע היינו שהאיסור ניכר ונודע. והא דלמרי' בפ"ד דמור האומר לשלוח לא וקדש לי אשה סתם חסור כלל הנשים שבעולם משום דאשה לא מייאל וחי קבוע וכל קבוע כמור"מ דמי כבר נכתב בחוס' דהיה אינה אלא קטא בעלמא מדרבנן אבל מן התורה שרי לישא אשה משום דחול' בחר רובא עב"ל וחפס על הפר"ח למה הביא דברי החוס' ולא הביא דברי הרמב"ן האובא בחי' הר"ן גיטין פ' האומר דס"ל גבי לא וקדש לי אשה דאסור בכל השנים שבעולם מדיעא ומשמע לי' להרב המשיג דהיינו מדאורייתא כמו שיבאר :

(ב) ועתה נחזי חנן חס צדק כ' דברים אשר לא כדת על הפר"ח. ונראה אפי' יחיבנא לי' שמוכה מדברי הרמב"ן דס"ל גבי אומר לשלוח לא וקדש לי אשה דהוי קבוע דאורייתא מ"מ ל"ק מידי על הפר"ח ואמינא בזה בע"ה דבר נחמד. כי הנה השפתי דעת הקשה על החוס' מור הג"ל דלא הוי קבוע משום דלא ניכר האיסור והא מבוחר דכל שיש אחר שיועד מהקביעות הוי קביעות גמור. וא"כ בהאומר לשלוח לא וקדש לי אשה אפי' מת השלח מ"מ לוכא דיעא מחן ודיעא ודיעא האשה והבית מאיר הוסיף להקשות דהא בודאי לוכא עדים דבלא עדים לא הוי קדושין כלל וא"כ העדים יודעים והוי ניכר האיסור וקבוע דאורייתא הוא לכו"ש. וכל' ליישב בע"ה דהנה נראה מסבירא דאך דבענין ידוע ויכר ואפי' באחד דיעא מחן ודיעא קבוע משום שיכול לאוודע גם להלוקח וליותו גם לו נודע ויכר התערוכת ווא שפיר מיתשב ידוע ויכר והוי קבוע לכו"ש (שוב מלאחי כן בס' בית יתקן על דיו קבוע סי' ב' שהביא כן מהפר"ח) ולפי"ז הנה נראה לי דבעלמא באו"ה דע"ה נאמן היכא דלא הוי כנגד החוקק ח"כ חס אחד יודע איזה תמות היא מוכרת בשר טרפה נאמן להעיד גם לאחר וכמ"ש בכו"ש יו"ד סי' קכ"ו סעיף ג' ברמ"ח. אבל

הטובה הקבוע בנחת בין גרות של חול וא"י איזהו שפיר יש להביא רח"י ממשנה זו לדעת הט"ו דהוי קבוע דהא גם הגרות מחזירים לביתל הס. וא"כ חס תחזירם הס במורה ולא מחזירים בנחת י"ל דחין זה קבוע אלא כחיות שמונחים כל אחד במקומו ואחד מוכן טרפה וא"י איו :

(יב) והנה לענין ט' תמיוח ובא' בשר טרפה ואין ידוע באיזה מקום. בט"ו סי' ק"י שפי' דעת הרשב"א ורא"ש וטור שכולם מודים שזה הוי קבוע דאורייתא. וכ"ד הש"ך בשם הב"ח (עו"ס ס"ק כ"ט) דאפשר דגם הרשב"א מודה בזה ובג"ל (אח"כ וב' חבל הפ"ח סי' ק"י ס"ק י"ג כ' ו"ל דע דמן התורה לא מיקרי קבוע אלא כשהאיסור ניכר לעלמו והיהיר ניכר לעלמו דומי' דט' תמיוח. אבל כשאין האיסור נודע וניכר לעלמו וכגון ספקא דתמיוח שטועה דלכא נבלה בלחת מן התמיוח ולא נודע באיזה תמות הוא מותר ליקח מן התמיוח דחולין בחר רובא וכה"ג לא מיקרי קבוע וכ"כ החוס' בפ"ק דפסחים (ט: ד"ה היינו בסופו) ובפ"ה ג"ה (לה. ד"ה ספקו חסור) ובפ"ה התערוכות (עג: ד"ה חלל חסור רבא בסופו) וכן הביא משם הר"ש בס' הכריתות דס"ל דנחל חיתן בטל מטעם דחין ניכר האיסור. ולפמ"ש למעלה חין רח"י מהר"ש דשאני תחס בנחל חיתן דבטל ביתר הקרקע משום דהוי חסור ובטל ביתר חבל הכא בהמיות י"ל דהתחת ע"מא בהמיות לא בטלה משום דהוי היחר. בהיחר חלל לומר דהבשר בטל ביתר הבשר כיון שמונח במקום דלא בטל הר"י מופרש לעלמו והוי קבוע ולא בטל כמו לגינה תרומה בלגיות דחולין. חמוס יש לחלק כנ"ל דהתם מחזיר והוי קבוע אבל הכא הנחה בעלמא לא הוי קבוע. וא"כ חין מדברי הר"ש חלו רח"י אבל מתחלת לשמו שם בודאי יש רח"י שכ' וכן ט' תמיוח שנתברר לנו תמות שמוכרת כו' אבל היכא דמיקם האיסור לא נתברר ל"א כל קבוע כו' מבוחר דקח' על אלו הט' תמיוח ח"ל נתברר תמות האיסור חין זה קבוע :

(יג) שוב נ"ל דאפי' טיבה ממשנה דלגינה של תרומה לא בטלה משום דהוי קבוע מ"מ מנ"ל דהוי קבוע דאורייתא דלמא הוי רק קבוע דרבנן. ובאמת מדרבנן לא בטל אבל מדאורייתא לא הוי קבוע משום דלא ניכר האיסור במקומו ד"ל כן להחוס' דס"ל דגבי קבוע בענין שיהא ניכר האיסור במקומו דוקא וכן גר' מדברי רש"י בנתיב גבי נטיעה לפי הגירסא דכל שהיה במקומו ממוכר חשיבא כו' דמשמע דהיינו רק משום חשיבות ל"ב מדרבנן כאשר דברים החשובים דלא בטלו רק מדרבנן. שוב ראייתו שדברי הפר"ח בראיותיו מהר"ש מוקינן ויחוס' העילו האחרונים ספק שאפשר דלא בעו דוקא שיהא ניכר האיסור ע"י ס' בית מאיר רס"י ק"י. שכ' דאפי' דעת החוס' כדעת הר"ן דעיקר קבוע תלי' בדבר שאינו בטל. ואם אינו בטל מדרבנן הוי קבוע דרבנן ואם לא בטל מדאורייתא הוי קבוע דאורייתא חף שאינו ניכר והבאר רח"י לזה מחוס' מנחות (גג). שמועה אינה בטלה בנבלה (שאפשר לנבלה שחטטה שחטטה והוי מנ"מ) שכ' שם והיכי דקביעי ברה"ב וא"י באיזה מהם מונע ס' טהור דכל קבוע כמחלה על מחלה. וע"כ איירי בלא נודע ויכר דאם נודע ויכר אפי' מבשח"מ לא בטל. אלא דאינו נודע ויכר ומוכה דאפי' הוי קבוע משום דלא בטל מטעם מנ"מ וכן י"ל בדעת הר"ש וא"כ לדעת הפרישה שכ' בס"ק ט"ו שהחלל והמקולין דבר קבוע הוי דומה לדבר שבמניין ולא בטל. חין רח"י להפר"ח מהחוס' והר"ש (אלא דמהר"ש מתחלת לשמו שם יש רח"י כנ"ל בסמוך) עכ"פ לפי זה הוי קבוע דרבנן :

אבל לענין הקדושין דהוי דבר שבערוה ואזי נאמן פחות משנים דבר שבערוה. מה בכך ש"ל יודע מ"מ הא חזי נאמן וכו' לפי קשיית הכ"מ מעדי קדושין איכא כח שנים. זה חזי דהבא מיירי במת השליח כמ"ס בגיטין (סד.) והא השליח עזמו עב אחד מן השוק היו יכולים להיות עדי קדושין כמ"ס בקדושין (מג.) וכו' מהיירי חזי דליכא כח שנים דלמא היה השליח בעלמו עד ומת ולא נשאר כ"ל ע"ל וכו' הא מ"מ הוי ספיקא דלמא איכא שנים והוי קבוע דאורייתא ו"ל לפי מ"ס הרשב"א בזה בקדושין דף ע"ג ד"ה מהי חמת דלמא חזי חזי לגבייהו וה"ל קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי וכו' הרשב"א איכא למידק אחי רובא נינהו דלי חזי לגבה ה"ל רובא ולי חזי חזי לגבייהו ה"ל מע"מ נגמא הרוב להכשיר ו"ל דלחיותא דמלחא קאמר. וה"ל דמי להרשב"א דליכא רובא להחיותא דלמא השליח היה מן העדים ומת ואיכא רובא להחיותא ואם השליח לא היה מן העדים ואיכא עדים אחריני הוי מע"מ ואיכא רובא להחיותא זו היא דעת החס' והר"ן שמקשה על הרמב"ן דאין דבר שבערוה פחות משנים. אבל הרמב"ן עולמו ס"ל דהבא נאמן ע"ל כמו שמופיע בהד"א בדבריו ח"כ הרי איכא עכ"פ ע"ל או האשה בעצמה שיוצאת שנתקדשה ויכול להתברר לכל ע"י העד או האשה וח"כ לדעת הרמב"ן חשוב ידוע ויכיר האיסור במקומו והוי בלחמה קבוע דאורייתא. מיהו כל זה לענין הדין דלא וקדש לי אשה אבל אין דברי הרמב"ן כלום בדיון תויות דמייירי מתי' הפר"ח שאין האיסור ניכר לשום אדם ולא הוי קבוע:

(ה) עור כ' לפי עניות דעתי צריך דלא כהפר"ח מתוס' מוכין (א): וכו' בצבחים ע"ל. וסנהדרין (פג.) גבי נסקלין שנתערבו בנשרפין דלא חזי' בחר רובא להחיות וכו' משום דהוי קבוע וכמע"מ דמי וכו' נפשות להקל והא לא הוי ניכר וידוע וכן הקשה מהחוס' (ב"ק מד: וסנהדרין עט.) לה"ל דלחור עד שיתכין לא שייך דאורייתא וישראלים ויחזק כותי עד שישמר לאותו ששומר שם חזי מתכונן וע"כ דאין האיסור ניכר דאין ניכר שהוא ישראל ח"כ הרי אין זה תערוכת כלל. בלחמה קשיות אלה אינם אלא לפי עניות דעתו כי יש ליישב שפיר עפ"י מה שהבאתי למעלה מהב"י בשם הפרי תואר. והנני להעתיק כהן דברי הפ"ח גופם כי כך הם דבריו ס' ק"ס ו' וס' ק"ו. וכגון דא ליקד לאדושי דהא דלחמין דבענין ידועה דקבוע לדעת החס' והרשב"א לא בעינן שידע הלוקח אלא כל היכא דליכא במציאות לפנינו דידע ל' הוי כמתחא חליבא דכו"ע עכ"ל ועפ"י נראה דהס' בסנהדרין איכא במציאות לפנינו דידע ל' דהנה הויא דנתערב נסקלין בנשרפים תמוה קת אחי אפטר דקבוע לדעת החס' ויחזק מעשה מחייבי מו"ב ל' שני מסופרי הדיינין שנותנין הכל ואפי' המו"מ של הדיינין כמ"ס צברייתא סנהדרין (לד.) ובודאי שנותנין שם הדיינים והעדים ופרטי עניני העצמים ש"ה הפרטי' ויכול להנמיא חזיה זכות להגדון. וכו' ע"י הדרישה וההקדמה מכל אחד מהתערובות בלחיה מעשה ודן ומי חזי העדים ומקום המעשה. ויכול לדעת כל אחד מה היה עשו ומה היה גמר דינו כי הכל נכתב מסופרי הדיינין. וע"כ ל' שנהגדון עולמן אין רואים להגיד דבר כי המה בעלמם סוברים ש"ה התערובות הווא יבטל או יקל עונשם. אבל אם היו עושים תשובה ורואים לצרר הדברים הווא צידם וכו' הרי במציאות לפנינו שידע מי הוא הנסקל המעורב והוי זה שפיר קבוע. ומכש"ל דשייך זה גבי ט' ישראלים ואחד כותי דאפשר לצרר מי הם הישראלים ומי הוא הכותי דהוי קבוע גמור:

(ו) עור הקשה מהחוס' פ' הקומץ (נג.) שכ' שמועה אינה בטלה בצנלה. והיכא דקביעי ברה"ר וכו' בלי זה מהן נגע ספיקו טעור דכל קבוע כמע"מ דמי היכא דאפשר לנזוהי כותי' מזה משמע דאזי ניכר ואם חלמס כי קוש' זו דלא דילי' אלא כחובס בספרי האחרונים כמו כל הקשיות האלו שהק' על הפ"ח. אם מה שנבצב מכל ספרי האחרונים מ"מ לכאורה הוי קושא עולמה. וסותר למ"ס החוס' בכמה מקומות. והנה ראיתי בספר ב"מ ברס"ק"י שעמד צוה וכו' לחך דהנה כל עיקר סברת דבעינן קבוע שניכר האיסור חזי אלא מכה קושיות דא"כ יש ציבש בטל צרור היכא משתתח לי הא ה"ל קבוע וכבר מובאר התי' פשוט בר"ן והביא לשון דבכל האיסורין ודאי כל משעורב ואין ידוע לא מקרי קבוע דלדרכה צריבא בטל וכו'

אבל לענין הקדושין דהוי דבר שבערוה ואזי נאמן פחות משנים דבר שבערוה. מה בכך ש"ל יודע מ"מ הא חזי נאמן וכו' לפי קשיית הכ"מ מעדי קדושין איכא כח שנים. זה חזי דהבא מיירי במת השליח כמ"ס בגיטין (סד.) והא השליח עזמו עב אחד מן השוק היו יכולים להיות עדי קדושין כמ"ס בקדושין (מג.) וכו' מהיירי חזי דליכא כח שנים דלמא היה השליח בעלמו עד ומת ולא נשאר כ"ל ע"ל וכו' הא מ"מ הוי ספיקא דלמא איכא שנים והוי קבוע דאורייתא ו"ל לפי מ"ס הרשב"א בזה בקדושין דף ע"ג ד"ה מהי חמת דלמא חזי חזי לגבייהו וה"ל קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי וכו' הרשב"א איכא למידק אחי רובא נינהו דלי חזי לגבה ה"ל רובא ולי חזי חזי לגבייהו ה"ל מע"מ נגמא הרוב להכשיר ו"ל דלחיותא דמלחא קאמר. וה"ל דמי להרשב"א דליכא רובא להחיותא דלמא השליח היה מן העדים ומת ואיכא רובא להחיותא ואם השליח לא היה מן העדים ואיכא עדים אחריני הוי מע"מ ואיכא רובא להחיותא זו היא דעת החס' והר"ן שמקשה על הרמב"ן דאין דבר שבערוה פחות משנים. אבל הרמב"ן עולמו ס"ל דהבא נאמן ע"ל כמו שמופיע בהד"א בדבריו ח"כ הרי איכא עכ"פ ע"ל או האשה בעצמה שיוצאת שנתקדשה ויכול להתברר לכל ע"י העד או האשה וח"כ לדעת הרמב"ן חשוב ידוע ויכיר האיסור במקומו והוי בלחמה קבוע דאורייתא. מיהו כל זה לענין הדין דלא וקדש לי אשה אבל אין דברי הרמב"ן כלום בדיון תויות דמייירי מתי' הפר"ח שאין האיסור ניכר לשום אדם ולא הוי קבוע:

(ג) אר הנה צעיק דברי המורה הנסני דפשיטא דהרמב"ן ס"ל דהוי קבוע דאורייתא. אין הדבר כך אלא דמוספקא מלחא טובה. וכן מוספקא לי' הרשב"ר ומה שהביא ראי' דאל"כ אלא גזרת חכמים לא מסתברא כלל למה ק' לי' שאסור כל היתומות שבעולם ויתענו לעולם וכו' לפי המבואר שם דמקח ש"ס הוי רק לחומרא וכו' דרבנן להקל ועוד שאפי' אם עשה שליח שליחו לענין איסור יתומות קטנות יש ספק על מציאות האיסור שמה קידש השליח אותו שמתו או שמתו וכן לענין איסור הקרובות שמה קידש אשה שאין לה קרובות וכו'. ובלחמה שאלה ארבעות לשון לא הווא לאור כוננו ודבריו משוללים בהנה. ומ"מ ל' דהיינו מ"ס הרמב"ן כמוכא שם בר"ן דלחיה כל היתומות קטנות שמה אביסן מותרות משום שהם בחזקת פנוי' משמע דלי לא חזקת פנויות הוי אסורות מוספק והוקשה לו דאי הוי קבוע דרבנן ח"כ ס' דרבנן להקל כי שמה לא עשה השליח שליחו ושמא זו לא קידש. ואין זה מוכרח כלל דהרמב"ן שפיר הוקשה לו כיון שאסור בכל הגשם ח"כ חששו לחזקת שליח וגם תשובה לקבוע צבור זה. וק"ל מ"ל החמירו חכמים כ"כ בטי' ליצורין של מלה ואחד של חמץ הוי קבוע לענין בדיקה ואריך לבדוק לרש"י חף דהוי דרבנן ובפרט דבאיסור ערוה החמירו חכמים מאוד וחששו לתשטת רחוקות. ואם כוננו להוכיח ממה שמקשה הר"ן להרמב"ן דאין נאמנין הקרובות והא אין דבר שבערוה פחות משנים. וע"ז רואה לומר משום דהוי ס' דרבנן ולא קשה קשיית הר"ן מיד ח"כ אימא דבלחמה הכי ס"ל להרמב"ן ול"ק קשיית הר"ן עליו עכ"פ מדברי הרמב"ן ליהא הוכחה דס"ל גבי לא וקדש דהוי קבוע דאורייתא:

(ד) ואשר הביא מדברי הרשב"א (בית ד' דף קכ"א) בעובדא דההוא טבחא (נה"ל ל"ה) דמרפרש בלשנא בחר' דאי לא חזין לגערי אסור כל המקולין ליקח מכלן והבא מן הגכרים המוכרים שם משום דלחחוק איסורא. ומקשה הרשב"א ח"כ פשוטא ומאי פריך מהא דתני' ר' אומר צרר הנמלא ציד נכרי מותר וכו' דאין דרבי' דה"ל הקבוע קאמר והא' מתני' ט' מניית כו' ד"ל דהא מקשה סבר דלא חמרי' כל קבוע כמע"מ אלא פקיס שם ודאי טרפה דומי' דלחמא מוכרת כו' אבל כשאין שם איסור צרור כי הא דח"ל דלא מוכר נלכדי אחר אלא לרשע מוכר לו חתוכי כו' בכל יו הא לא חמרי' איסור קבוע כלל ואהדר ל' שאני תסם דלחחוק איסורא במקולין דלנכדי זה מיהא מוכר וכבר לחחוק איסור זה בקבוע עכ"ל הרשב"א ז"ל ומה

זרעים הנמלאים בחורי הנמלים שהקסר ר' משולם לר' צדוק דלמאי לא חלי' בתר רובא דרובא דקמה דבע"ב הוא ות' לו בתרוך ח' דל קצוע כמע"מ דמי כו' ופי' הנל"מ שבאין הי' קצועים לצורים של בעה"ב וליצור של עניים וא"כ הו"ל קצוע כיון שזכר מוקס האיסור ונ"מ מסיק המל"מ בתמי' דהא קי"ל בנמלא הלך אחר הרוב וה"ו בחורי הנמלים הו"ל פי' ורואה ליישב קושיית המל"מ דכיון שהיה להתהלך שם גם של עניים ודבר לבד פשוט שמונת המדרשי שבין שמועד להתפרש כמו מה שחורי הנמלים הו"ל קצוע מ"מ ח"ו זה אלא דברי חימא שהרי בחולין (זה) מובא דגם נמלא ציד גוי היו פירש והלך אחר הרוב והרי החם ג"כ בעלי החיות עומדים לנמור מה שבתחומם הכשרות והטרפות ואפי' חסוב פי' בנמלא ציד הלקוח ועי"ש בחוס' (ד"ה) הכא כו' שהקצו שמונת דפסחוס חסוב לצורים כו' ואפי' עכבר ושקל כו' דמ"ש מנמלא ציד עב"ס ותרלו שראשו שלקח מן היצורים משמע דחי לא רחיו לא היו קצוע. ומ"ש מחורי נמלים הנ"ל אלא ודאי שסברתו לאו כלום היא. שוב רחמי שסברתו זו לא מליב' הולא כו' חס שלקח דברים מספר צידת חס ושמה לא טעמו לרוע כי זה מ"ש הב"ב בשער הקצוע סי' ט' על מ"ש הרשב"א בחי' לחולין לה. דלפי' רש"י הא דמיא שם מקולין וטחי ישראל בשער הנמלא ציד נכרי מותר בנמלא במקולין קאמר. ומסיק הרשב"א דלדבריה דוקא חוץ למקולין אבל במקולין חסור משום דהא גזר לנו הספק בקצוע ולא עוד אלא אפי' ראה אותו יולא מן המקולין חסור וכדמוכח בפסחים עכ"ל ומ"ש בפסחים היינו הדין ע' לצורים ומ"ש בחוס' וע"ז כ' בעל בית חס דמ"ל דעד כאן לא פליג רשב"א אלא במקולין דס"ל כיון דרך לטמא בשער בכל המקולין ע"י הלקוחין שמוציאין אותו ממקום לתוך השמטה הוא חס רזה ונמחר אותו לטבח וא"כ דרכו בכך לטמא בכל המקולין ופי' שם עוד דבזה דהיינו לפי דברי הרשב"א חלו י"ל קושיות המל"מ בהל' מתנע' בחורי נמלים שהקסר דהו"ל פירש ד"ל דזה לא כו' פירש כיון דדרך לא לשדות ש"ש בהן חורי נמלים ואם כן מובא דלא למד הב"ב לחורי נמלים מנמלא ציד עב"ס אלא במקולין גופן או בשיואל מן המקולין דהיו פירש ממקום הקביעות בפנינו. ומ"מ לא היו אלא במקולין עולמו דשם הקביעות חס החיות גופן או קרוב להם כמו בחור המקולין ש"ש המקולין שמוציאין אותו ממקום לתוך הבית לתוך המקולין וכן הוא בחורי נמלים. אבל הכא בפי' מן הבית המטבחים לחיות או לבית בעלי הבתים חף שדרך להוציא לשם מ"מ אינם מקום ח' עם המקולין ואין זה קביעות אלא פירש ממקום הקביעות וזה פשוט:

(ז) ולעיקר הדין הזה יש להביא ראי' חזקה לשטות זו דבעינן ידוע ויכיר ממוגז דברכות (כח). צו ביום בא יהודה גר עמוני פנימיה בבה"ט אמר להם מה אני לבוא בקהל אמר לו ר"ב חסור אתה לבוא בקהל וכי' אמר לי' ר"ג והלא כבר נאמר לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' א"ל ר' יהושע וכי' עמוני ומואב במקומן הם יושבים כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל כל האמוות כו' וכל דפרים מרובא פריש כו' יעו"ש. וכן הא חמרי' בנזיר (יב). חימא קדשה בשוק ומנשי הדרא לניחותא ח"כ בחדש אפי' פירש היו קבועים בדוכתי' ומנא קאמר וכל דפרים מרובא פריש והא קצוע אלא ע"כ ל"ל דבעינן בקצוע שיהיה ידוע האיסור וההסדר וכיון דהכא ח"כ לא היו קצוע אלא פירש ומרובא פריש. וחי' עפ"י שפירש"י שם (בד"ה ח"כ) אשה דלא נידא דכל כבודה בת מלך פנימה והואיל דקביעה כו' משמע דוקא בחדש חמרי' כן אבל בחדש דרכו להיות יד תמיד ל"ל כלל דבר זה דהדר לניחותא כו' יעו"ש ש"י דהחוס' סופ"ק דתרבות לא ס"ל כן. ואפי' מתמה עזי' במה שפי' דכל כבודה ב"מ פנימה אלא דאמרינן הדר לניחותא הא בגמ' קאמר הכי קודם דמסיק הדר לניחותא אלא אלא דקאמר שם אשה לא נידא. וא"כ אם גם עיקר הקביעות שבבית לא היו קביעות אלא בחדש אבל לא בחדש יקשה מהא דלמור מפורש בכתובות (עו). דקא אולא חייב לגבייהו הו"ל קצוע. וע"כ ל"ל דהכי כו' וכוונת רש"י דבעי כל כבודה בת מלך פנימה משום דקשה כיון דשמה קדשה בשוקא היו ספק קצוע ופריש כמ"ש למעלה (אות ב') בשם הרשב"א וע"כ פי' רש"י דכל כבודה ב"מ פנימה וע"כ ח"י לחוס שמה קדשה בשוק. ומה"ש פי' רש"י שם בציר הא דמקשה אימור בשוקא אשכח וקדים כלומר היכא דמלא אותה היה לנו למר שכול לקדשה דלא קביעה כו' משמע דלא קאי על השליח אלא שהעבד יכול לקדשה בשוק. ויתר סברותיו שהם חילוקים מסבא דנפש' ח"י אלו אחריו להם וכבר השגנו על סברותיו במקום אחר דל"ל לה"מ על הרמב"ם לפי מה שצדכתי דבריו בע"ה לשיטתו שסובר דהאשה נאמנת כאן כמו בשאר איסור. ח"כ גם המקודשת נאמנת למור שמונתה לו מפני שאותה היא שקדשה ולא מקדושתו' וגם שאין מוכרח מדרבנן הרמב"ם דס"ל דהיו קצוע דאורייתא כו"ל. ולענין דינא ל"ל דבריו הפ"מ סי' ק"י בשפתי דעת ס"ק י"ד דבהפ"מ י"ל כדעת הפרי"ה דלא היו קצוע דאורייתא. ומ"מ היו קצוע מדרבנן:

(ח) ועתה נבוא בע"ה לדברי החו"ד ואשר טפל גם עליו השמיעו התפלות בלי טעם וסבירא. הנה אלו דבריו בס"ק ה' שאם נשחטו ב' בהמות במקום אחד ואח"כ נלקח בהמה אחת במקולין אחת שבמקולין היו כפירש. והיינו דוקא באופן שנשחטו ב' בהמות ומיד ערכו הריאות וקודם שגולד הספק פירש מהותו מקום ואח"כ נמלא ריחם טרפה מותרת מטעם כל דפרים במקום תרבות הריאות נקרא מקום הקביעות וכפ"י ממקום זה נקרא פירש ממקום הקביעות. אבל אם גזר התערבות אחר שחולק לנ' בחוס חף שהיו מקודם במקום אחד לא נקרא פירש וחי' יעו"ש. וע"י השג' המשיג הנ"ל והקסר מהמדרשי שביא המל"מ (פ"ד מהל' מתנות עניים) דחוס'

דהאיסור קבוע ויכר ח"כ מן האיסור פשוט דלסוד ומן ההיתר פשוט דמוחר. מיחו י"ל דמיידי דליו לא ידע מהו ההיתר ומה הוא האיסור רק דל' בסוף העולם יודע ואף שח"ל להחזיר ממ"מ היו קבוע ומ"מ זה לא יתכן אלא למאן דסבר שאפי' ח"ל להתבדר היו קבוע (וזה דעת הכ"ס כמובא בבית יוסף שער הקבוע ס' ב' ועי' ג"כ בפתח השער בסופו) אבל לפי מ"ש בס"פ הפרי תואר דלא מהני ידוע לא' בעיני ח"ל אפשר להתבדר גם לפניו ח"כ פשוט דבכ"ס שאסור דבכל האיסורים כל שאפשר לבדר ח"כ ס' כלל :

(יא) אך באמת ראוינו ב"ט' (ס' ק"ד ס"ק י"ד) שפי' דברי הרמ"א וז"ל ע"כ דמיידי כאן שיש ג' מינין אחד ודלי מערבין שני ודלי ח"ן מערבין ג' הם סתם ועל מי שקנה מן הסתם קא מיידי חי גיזל בחד רובא עכ"ל וזוהי מיידי גם הפ"ח שנקבעו בחמיונו ג"כ הג' מינין ויש חמיות שמוכרות ממה שמעורב ודלי י"ג ויש חמיות שמוכרות ודלי ח"ן מעורב. ויש חמיות סתם ועל ח"ן חמיות ח"ן מסופקים ח"ס הם ממין הרוב שאין מערבין ח"ן מהמיושם שמערבין. וחמיו' דהוי קבוע וכמחלה על מהלך כיון דיש איסור לפנינו ידוע ויכר ומה לי בזה בין בתיס או חמיות. וח"כ ח"ן שום קוש' מדברי הפ"ח על דיון הח"ד דבין ח"ן שום קבוע ויכר וזהו דנשקן במקומן חשוב קבוע מדברגן כ"ל היינו ח"ן ה' נעשה התערבות בחמיות מטעם שהם במקומות מיוחדים ולא בטל כ"ל אבל בזהו זה נעשה התערבות בבאינו ותפסו לחמיות שפיר י"ל דהוי כפירשו. ואין שום מקום לדמות סברת הח"ד :

סימן ג

בדיון קבוע דאורייתא דבעינן שיהא האיסור ניכר במקומו כמבאר בס' הקודם. אם היה ידוע ונשכח מהו אי חשבו עדיין קבוע או לא :

(א) לבאורה הדין פשוט דלחר נשכח ושוב אין מיכר הקבועות מה בכך שה' תחלה קבוע עכשיו עכ"ל נחבטלה הקבועות והנע ע"מך בחתיכה הראוי' [להתבדר] שמתעברה ברחב ונחתכה חתיכה אחת שאותה חתיכה מותרת ממ"מ ח"ס היא של איסור ח"ך כולן מותרות כמ"ש בש"ע ס' ק"א סעיף ז' הרי מכיון דנחתכה ואינה ראויה להתבדר מעכשיו בעלה שפיר וחל' בחד השתא וס"כ בשאר קבוע כמו בקבוע דחמיות כיון שנשכח ולא טרע מהשתא ח"כ האיסור דבטל. אך אחרי חשיון כ"ל שאין הדבר כך. דהנה בכריתות (זו) אמר ר"י אמר רב היה לפניו ב' חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן אבל אחת מהן וח"י חיוור מהן אבל חייב חתיכה אחת ס' של חלב ס' של שומן וכלה פטור אמר רבא מיה טעמא דרב דלחר קרא ועשה אחת מכל מלות ה' בשגגה עד שיבגוד בשחים כו' וס"כ ח"ד זירא מ"ט דרב דקסבר שתי חתיכות אפשר לבדר איסורו חתיכה אחת חי אפשר לבדר איסורו כו' אמר ר' נחמן מתי טעמא דרב קסבר שתי חתיכות אקבע איסור' חתיכה אחת לא איקבע איסורא מתי איכא בין אקבע איסור' לשתי אפשר לבדר איסור' ח"כ גמ' שהיה לפניו ב' חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן וכל עכ"ס וכל ח"ה הראשונה וכל ישראל וכל ח"ה השני לרבך ליכא מלות בעידנא דלכל ישראל לר"י חי אפשר לבדר איסור' לר"י איקבע איסור' ופירש' איקבע איסור' משקילה. אלמא דפשיט' לגמ' דיון דמתחלה איקבע איסור' ח"ך דהשתא נשתלק הקבועות מ"מ כיון דאיקבע איקבע. וזוהי יתבאר הסוג' ביומא (פר) דקאמר ל"ך ח"ה דפרש' כולו ח"ה דפרש' מקלתינו ו' ה' ח"ה נראה לפניו דפרש' כולו ח"ה אחרת ויולו גם משם ולא נשאר בהם עד אחר שנפלה עליו מופלת כו' ובעל' חשוב קבוע ואח"כ ח"ן כלל

התוס' נראה דבשלמא הכא בנתיב' דטהרות צעת שהלך בראשונה ונשה טהרות לא היה לפניו שום ספק על הסביל השני שעדיין לא הלך ולא עשה טהרות וצדקתה שטהרו טהרות ח"ן נמשך טהרה העשית טהרות השנייה מש"כ הכא ח"ס נטהר אותה לאחר ז' מהמות הס"ס שמא לא הולידה כלום ושמה זכר היה נמשך גם הספק מה היה לאחר מ' ח"ס היא בס' נקבה וס' שמא לא ילדה כלום. ח"ה שיהא גם כן זכר כי לבד נולד ס' זה מש"כ בהרא"ה דטהרות שלא נולד השתא הספק השני. וח"כ הכא בפי' זה אחר זה לא שייך כלל דתרי דתרי. וזוהי נראה ג"כ מ"ס לחוק סברתו של בעל דרכי נועם (שהביא הכ"ס ס"ק י"א והע"כ ס' ט"ז) דשנים האחרונים אסורים גם בלקחו קודם שנוגד הס' משום דלויסורא לסיבן חלו וח"ן להחריב בזה ומ"ס רמ"י מנחש' המיוחסות לרמב"ן המובא ב"י סוסי' ק"י שלא התיר טקלה הכנס שמשך ביד ישראל חפ"י שלקח העכו"ם ב' כבשים וח"י קודם שנוגד הספק הרי דלא אמרי' איסורא לרובא פריס לא ידעתי מה הוא שח' דלדבריה מנחש' הרמב"ן הג"ל מוכח ההיפוך מדבריו דלא אמר הרמב"ן שם ח"ה משום דל"ה ללבוש שנים שנים כמו ר"א בנזקים (עד) אבל בל"ה היה מותר הכל באינה אלמא ל"ה סברתו איסורא להיכא ח"ה וזה דבשי שנים הוא הדין המפורסם ח"ה סעיף ז' דלא ח"ן ח"ן ח"ה האיסור בהנפסם ומתיריהם ח"ה השאר הנשאר במקום הקבועות הראשון בעינן שיהא שנים שנים ונ"ד הוא ענין אחר לגמרי שנפרסו כלם :

(ב) ואחרי אשר צע"ה דחיו את כל השנותיו נתבונן בעיקר הדין. הנה הפ"ח כ' (ס' ק"י ס"ק כ"ח) וז"ל דע דקבוע מיקרי בין נשאר האיסור קבוע במקומו הראשון ובין שנעקר על הקבועות ונקבע במקום אחר וכמ"ס התוס' ב"ב דיומא דלי פריס לחלף אחרת ולא ילכו משם מה לי חלף ז' מה לי חלף אחרת כו' ועוד רמ"י מניח דהאומר לשלחו לא וקדם לי אשה סתם אסור בכל הנשים שנעלה. ופריקין מקן סתומה ונשניקן שמי אשה דהדרת למוחלת ופירש' דעילא לבית' הוי לא קבוע כו'. ואם נתפסו וחזרו והיקבעו מותרין דכיון שהיו שוב ח"ן חזרין לאיסור עכ"ל בקיור. ובס' ק"י כ' הרמ"א בהג"ה ואם ידוע שמקלה עכו"ם בודלי טמנין ב' יין ומקלה בודלי ח"ן טמנין ב' יין חל' בחד רובא דכל דפריס מרובא פריס אבל אסור לקטת מוכן בנתיבות דכל קבוע כמ"מ דמי ו' הפ"ח וס"ה בחמיות שלהם דלע"פ שפי' מן הבית לטוליה לחת מ"מ חזר ויורקע. ולא מיקרי פריס חלף כשקנה מן העכו"ם שסמכבס בשוק למכור ועי' ס' ק"י ס"ק כ"ה עכ"ל פ"ה ז"ל הרי ח"ך דהתערבות נעשה בנתיבות מ"מ ח"ס פירשו לחמיות חזרו ונקבעו. וח"כ ה"ל בנ"ד ח"ך שפי' מן הבאינו מ"מ חזרו ונקבעו בחמיות ואח"כ לא יחשב קבוע לפי"ד הפ"ח. וז"ל דהפ"ח נש' חלף דלדרי' לא הוי קבוע חלף בידוע ויכר האיסור במקומו אבל כשאין ניכר חפ' קבוע דרבנן לא הוי. וח"כ ח"ס נעקר הקבועות ונקבע במקום אחר ז"ל דהיינו גמ' שחזר האיסור במקומו וח"כ הוי קבוע מה לי בנתיבות ח"ס הקבוע במקום הראשון ח"ה במקום אחר. חלף דקש"י לי לפ"ז מ"ס בנתיבות וחזרו ונקבעו מותרין דכיון שהותרו שוב ח"ן חזרין לאיסור ואם בוקבעו ח"כ באופן שהאיסור ניכר בפי"ע והיה ניכר בפי"ע ח"כ מה לי ח"ס נתפסו תחלה ח"ה חלף עכשיו הוי ודלי קבוע דאורייתא ח"ך הנה באמת הפ"ח בס' ק"י קח' קבוע דרבנן דהיינו חתיכה הראויה להתבדר ודומה דברים חשובים שאם פי' מנוחל מותרים. ואם נעקר כל הקבועות וחזרו ויורקעו הרי דין קבוע להם אבל ח"ס נתפסו תחלה והותרו לא מהני מה שחזרו ונקבעו לאיסור משום קבועות דדבר חשוב אבל בס' ק"ד גבי כבשים של גברים דלא שייך ח"ס קבועות דדבר חשוב דבטל בס' כיון י"ג דבטל דבטל בס'. ע"כ דהקבועות הוא מאוס שהאיסור ניכר, וח"כ שפיר כתב ע"ה הפ"ח דאם נתפסו לחמיות הוי גמ' קבוע. ומ"מ קשה הלשון קלה שכי' הפ"ח ח"ה בשו"ע שאסור לקטת מנתיבות וס"ה בחמיות כו' דמשמע דקח' על האיסור לקטת לכתחלה. וקי' ממ"ל כיון

גדול ובעד"מ מתוך דברי רש"י והלבוש והט"ז ס"ל כצ"י ומהר"ק וס"ד ובינינו זאב ובה"ס ס"ל כרמ"א. זהו חוקן הדברים אמוס לפרק הדברים יש להאריך בזה בע"ה :

(ב) הנה הט"ז הקשה הרבה על דין זה שכל הרמ"א בשם רש"י ח' דמנ"ל דאם אינו שלוח ממוסל יש חלק ב' עבדות דהמשלח עם השליח הוי כמלוה ולוה והוי כלוה מן המלוה ברבית וחוזר ומלוה ברבית להמשלח כמו ישראל שיש לו משותף עמו"ס ומלוה לישראל אחר בשליחות העכו"ם שאסור כיון שאין שליחות לעכו"ם. ב' דאם אין עברה במיתות הרבית שנותן השליח מה הוא האיסור בלוקח ההלוואה בעצמו מן המלוה ושולח הרבית ע"י שליח וקשה ע"י ממשנה מפורשת בסוף ח"ג גבי רבית מוקדמת ומחוררת דאמר' ה' משלח טו'. ב' קשה דמ"ס מנוסד הגאון מהבדל דאסור ליתן לו ע"י שלוח ויעד דאמר' ח"ג גבי זוזי דתמיני אמר' ריבן עבדין כו' והא דהס' לא בא הרבית מיד המקבל ליד המלוה שהם היתומים ופס"ה אסור ברבית. וכן מבואר בצ"י בס' זה בשם רשב"א וז"ל לפי שלא נתן לאסורופוס שיעבד לעצמו אלא יתן להאלמנה או לבטל המשותף והאסורופוס הוא כרסורא דהטח והנה המל"מ כ' בישוב קוש' הב' שצריך הענין לדעתו דיון שהחורה אסרה שלא יתנה המלוה מן הלוה בשכר ההלוואה ואפי' שלא הרבית ע"י שליח מ"מ אסור דאף דאין שליח לד"מ מ"מ הרי נהנה המלוה מן הלוה בשכר ההלוואה ואפי' שלא הרבית ע"י גברי וע"י קוף בעלמא אסור שהרי באו מנכסיו ליה למלוה בשכר ההלוואה והביא רח"י לזה מדין מוחר הגאון שביבא הט"ז בקושיתו והבא דאמר' אין שלד"ע בלוה ע"י שליח דחשבינן ליה כאלו השליח ליה לעצמו כיון דאיתו שלוחו של ליה והוא לא לקח ברבית אלא בחשבו שההלוואה היתה למשלחו אבל האמת הוא שהשליח הוא הלוה וחוזר ומלוה אותו למשלח והמשלח אינו נותן הרבית למי שהלוה לו אלא למי שהלוה לשלוחו שזה היתר גמור וכדאמר' שרי ל' לאנסי למימר לחברי' הילך ד' זוזי ואפי' לפלגי' זוזא לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד ליה מלוה וכשהשליח נותן הרבית לעכו"ם שהוא הלוה אינו עושה שום איסור דאף רבית לאו דיד' הוא וכמ"ס רש"י זה חוקן דברי המל"מ וז"ל וכן דעת הגאון"ל בישוב קושיות הט"ז כמו שהביא החו"ד :

(ג) והחור"ד כ' שמאוד תמוה על דין זה דמ"ג במאי מיירי דין זה אי מיירי שמוכר השליח עם הלוה שפלוני הוא הלוה ממנו הא נפטר השליח בכך כמ"ס הש"ך לקמן ס' קס"ט ס"ק ל"ו ואחריות החוב על המלוה ובוה ודאי אסור דמ"ס מיישראל שמינה לעכו"ם אסורופוס להלוות משותף ברבית ואחריות החוב על הישראל ברבית קללה הוא אף דלכו"ע אין שליחות לעכו"ם מדאורייתא וזמ"ל דאין שליחות לעכו"ם מאין שליח לד"ע. ועוד תימא דאטו בעינן ברבית שיחא ההלוואה מיד ליד שיה' מותר כשאר ע"י אינו בר שליחות בשלמא בניטין וגירושין דבעינן מיד ליד דהא עלי גיטך מע"ג קרקע אלא כמ"ס ט"ז קרקע מע"ג קרקע אלא ברבית כיון דאם הניח משותף ע"י קרקע ונטלן הלוה מע"ג קרקע דודאי ר"ק היא וה"ע ע"י מי שאינו בן שליחות כו' ונע"ל דעני קושיות אלו מתורלות הודא בהתרתא דהנה זה ודאי כדברי החו"ד דברבית לא בעינן שליחות כיון דגם במיתות ע"י קרקע ונטלן הלוה הוי ר"ק כמו שהביא בשם הרמ"א ומעשה קוף נמי אסור ברבית ומה"ט אסורופוס עכו"ם על משותף ישראל אסור כיון דהישראל מקבל הרבית ואף דהעכו"ם אינו שליח שלו אלא מעשה קוף בעלמא קעביד מיהו כיון לענין שליחות עכו"ם. אבל לענין חין שליח לד"ע דאמר' הטעם בקדושין (מ"ב) דברבית הדב דברית החלמיד דברי מי שומעין ח"כ זה הטעם שייך ג"כ במעשה קוף בעלמא ולכן אפי' אי לא הוי שליחות גמור אלא מעשה קוף מ"מ כיון דהוי עברה מתבטל השליחות ולכן אמר' שפיר דלאו בשליחות הלוה ליה אלא לעצמו ליה דמבטלינן שליחות' בענין ההלוואה וכדעת המל"מ והחו"ד :

כאן השתא קביעות כיון שלא נשאר אלא אחד אלא ע"כ כיון דמתחלה איקבעו לא מתבטל הקביעות בכך כיון דא' נשאר במקום הקביעות וא"כ כמ"ס אס כולן במקומם רק דשכח מקום האיסור ואיך הוא דלא מתבטל הקביעות בכך :

(ב) ולפ"ז הנה קשה מאוד מ"ס מהתם בהתיבה הראוי' להתכבד שאם מתכבה וראוי' להתבטל נחבטל וה"ע באם שבה ולא ניכר האיסור אמאי לא יתבטל כיון דראוי' השתא להתבטל. ונראה דאף שהבאנו למעלה בס' ב' בשם הבית מאיר דקבוע חלי בביטול ואיסור שליח מתבטל הוא ממוסל קבוע מ"מ תמוה לומר כן דא"כ מאי קמ"ל דוארבי כו' דפשיטא דברבית שליח מתבטל אסור. וע"כ ל"ל דבאמת שני ענינים הם דענין ביטול הוא שנתכבד כולו היתר ואם באי"ה שרי לאוכלן כולן ביחד ושלח נחבטל אז התעוררה אסורה והיינו לאוכלן כולן ביחד אלא מ"מ לאוכלן כל אחד בפני עצמה י"ל דמרוכז פרים דאז"ל בחד רובא. ותדעה התורה דקבוע דלא אולין בחד רובא. והנה לענין ביטול אין לחלק כלל בין שלא היה ניכר האיסור מעולם ובין שהיה ניכר ושכח דמתבטל שפיר ומה בכך שהיה ניכר מתחלה ודאי עכשיו אינו ניכר ומתכבד להיתר ממש. אבל לענין קבוע ודאי יש חילוק כמ"ל דאם איקבע מעיקרא שוב אינו מתבטל ממנו הקביעות כל זמן שהוא במקום הקביעות כמ"ל. והשתא הנה ח"ס הכל בע"ה דגבי חתיכה הראוי' להתכבד שמתכבה וראוי' עכשיו להתבטל אין לאסור משום שהיה מתחלה קבוע כיון שהשתא מתבטל ומתכבדת להיות היתר. אבל שם בזמנות בשחורה שנתעברה בנבלה כיון דאזינה מתבטלת לר' יהודה דא"ל בכה"ג דמין בזמין ל"ב חף דנשתכחה איזה היא הנבלה מ"מ כיון דמעיקרא היה ניכר איזה חתיכה נשתכחה לא בטלה הקביעות ולא אול' בחד רובא כיון דאין בה תורת ציטול. והשתא הנה לענין חתיכות אס הוי ניכר החטות הטעם ומשנה שאם ה' לה דין ציטול אז לא היה בה דין קבוע כיון דמיד שנשכח מתבטלת אבל מוכיח דמדברנן ודאי לא שייך בה דין ציטול דא"כ ע"כ לא גרע מדברים החשובים לכן גם דין קבוע יש בה חף לאחר שנשכח איזה היא הטעם :

תשובה טו

בנידון באהק המשותפת מאלפים רגים יהודים ואין יהודים ועיקר ההלכות הוא להמשתתפים. וגם מקבלים משותף בהלוואה (אוקלדטין) מאלפים אחרים ואלה השותפים על פ"ל קבוצ חין הוא לענין רבית אף שהרבית של הבאקן היא טובה גמורה גם להלוה כמוסכס בכל המדינות ועשויה ע"י ניונים הממשלה ור"ה מ"מ ישראל מלווים זה לזה בהתם בלא שום רבית :

(א) תשובה לבאר דין זה לריך בע"ה עיונא רבא ויש בזה ב' חלוקות לענין משק רבית הא' מה שהבאק מקבלת ההלוואה (אוקלדטין) ובעלי הבאקן. ובעלי האוקלדטין הם משום לווים ברבית דהיינו בעלי הבאקן. ובעלי האוקלדטין דקאססע וממוני הבאקן מלווים על פ"ל והריחח מלק להשתתפים לכו"כ כפי ערך המשותף שהבנים והרי יש בזה לכל ח' מצעלי הבאקן משום מלוה ולוה ברבית. והנה לענין המשק הא' יש לרין להתיירא עפ"י מ"ס המדריכי בשם תשו' רש"י הוצא ברמ"א להלכה (ס' ק"ס טע"ז ט"ז) ו"א דמותר לישראל לומר לחברו ישראל לק ולוה לי משותף מפלוני ישראל ברבית ומותר לח"כ לחת הרבית לשליח להביאו לו דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד ליה למלוה והשליח אינו עושה שום איסור דאף רבית לאו דיד' הוא ואי משום שגלוהו של אדם כמותר חין שליח לדבר עברה כו' והב"י כ' שחלמיד טועה כ"כ ותלה באילן

לחלומה או לבעל המעות ואפטרופא הזה סרסורא דחטאה הוא ואינו בתורת השבון. עכ"פ שמעין דאף דעיקר ההלואה נעשה ע"י שליח המלוה מ"מ יש בזה משום רבית אף דאין שליח לד"ע. אמנם אשר אני רואה בזה הוא שיש חילוק בין שליח הלוה לשליח המלוה לפנ"ס המל"מ וקרא' ודחשבינן שהשליח הוא הלוה ומלוה ללוה י"ל דאין זה שייך אלא בשליח הלוה דמיוך כשמוסר המלוה לשליח המעות הרי מוסרם לו בהלואה אלא דהוא מושב שהם בהלואה אלא הלוה אבל אכן אמר' כיון דאין שליח לד"ע נמלחו המעות בהלואה ביד השליח. אבל בשליח המלוה כמו אפטרופוס דמיימי מו"י' הרשב"א שמעות המלוה אלו בפקדון להלוותם ח"כ מהיכי דתרי נאמר שם ילוה אותם ברבית לישראל וה' נעשה שמה אחת לפני כן בהלואה אלא ומוי הוליס מתורת פקדון לתורת הלוואה. ומכיון שהם פקדון והוא מלוה אותם ברבית לישראל הרי נעשה שליחות לד"ע בעל כרחו אף דאין שליח לד"ע והיו כמו הקפס וכל' ולא דמיוך לשליח הלוה. ובה מתורבת ג"כ קשיית הח"ד מאפטרופוס נכרי על מעות ישראל שמוסר ללוה ממנו ברבית דלא דמי שליח המלוה לשליח הלוה:

(ז) והנה רחיקי ג"כ בס' בית מואר שחזי בסדרת המל"מ דממ"א חס אמר השליח למלוה בשם הלוה ח"כ אך נאמר דהשליח נעשה לוה וכי משתעבד הוא לשלם עי"ן מפני שאין שליחות בהלואה זו לומר עלי' שלוחו של אדם כמורו. הא מ"מ מוסר המעות לידו להלוות למשלוחו ולא שיהיה בזה לעצמו וגם לא קבל שום אחריות על עצמו ואף המלוה לא הלוה רק על אחריות המשלח והשליח עשה אשר פקד המלוה ליתן למשלח ומאין ישתעבד ויבוא עליו שם לוה ועי"ן ששהריך בזה ואף שלפנ"ס יש לדרוש וליישב סדרת המל"מ. מ"מ שיטה זו דחוקה מאוד צפ' דעת רש"י והרמ"א. והח"ד כתב צפ' דברי הרמ"א דמיימי שהשליח הזכיר על הקרן שם המשלח אבל הרבית נחתיב לשלם בעצמו. ואין זה במשמעות לשון הרמ"א שם בסתם כך והלוה לו מעות מפלוגי ישראל ברבית ועוד מה שסיים רמ"א אבל חס שליח המלוה כי' דמשמע שיש חילוק בין שליח המלוה לשליח הלוה ולפי פירוש הח"ד לא יתכן לחלק בלל. וזה קשה גם לסדרת המל"מ דמשמע ברמ"א דשליח הלוה חפ' עשה שער מן הלוה למלוה שרי וזה ודאי אסור לנשותם:

(ח) ולכן נלע"ד הקלושה בע"ה פי' אחר דדברי רש"י והרמ"א והוא עפ"י מ"ס רש"י בקדושין (מ"ב:) צפ' אין שליח לד"ע דהיינו שאין שליח חשוב שליח לדבר עברה שיתחייב שלוחו אלא הרי הוא כעשה מאליו ולפי"ז הנה דין רבית הנזכר דהוי השליח בתנאית הרבית כעשה מאליו ואע"ג עמון דהוי אחר מתחברו מעות ולקח אדם אחר מעות הלוה ונתן למלוה רבית בלא דעת הלוה האם יש בזה משום רבית והרי זה ממש רבית שאינה בזה מיד לוה למלוה שהלוה לא קצץ לו רבית וגם לא נתן לו כיון דאין שליחות לד"ע אלא השליח מעצמו קצץ ונתן. וכל זה שייך בזה ע"י שליח אבל חס לוה בעצמו מן המלוה ושולח הרבית ע"י אחר ודאי רבית היא דהרי דחשבינן כאלו עשה השליח מעצמו מ"מ כיון כיון דהלוה עצמו קצץ בעצמו הרבית ואח"כ ברא מעות הלוה למלוה בתורת חותן הרבית לא חזיפת לן איד בזה לידו מ"מ נגמר ענין הרבית והוי רבית קלוה דנעשה השליחות בעצמה בעל כרחו כמו הקפה. מנחה יחייב שפיר החילוק שבין שליח לוה למלוה דשליח לוה חפ' עשה שטר למלוה ע"ש הלוה לא עשה כלום דאין שליח לד"ע ואין יכול לחייב את הלוה מדינא מאחר שבעל שליחותו וכללו עשהו מעצמו אבל בשליח המלוה כיון ששם הלוה שטר ע"י הלוה מזה בפקדון השטר הוא ביד השליח המלוה הרי מ"מ השטר הוא בחזקת שטר נגמר והשטר עביר לי' עיקר ההלואה כמו"ס הרמ"א ע"ש מהרי"ק ואף דאין שליח לד"ע מ"מ המעשה קיים בעל כרחו כמו הקפה וכל' ויחא נמי דמשמע מהרמ"א דדוקא שליח המלוה בשטר אסור אבל בלא שטר שרי והיינו משום דאין שליחות

(ד) אך אמנם הח"ד הקשה עוד קוש' ג' ע"ד המל"מ ונקום"כ דא"כ אמאי מליך הרב לתת הרבית ע"י השליח אדרבה יותר עדיף ליתן הרבית בעצמו כיון שהוא לא נחשב ללוה רק השליח. ולבר זאת אהה בעיקר סדרת הגאון בעל מל"מ תמימה ל"ו. ח' כיון דמעטס אין שליח לד"ע אמר' שהלוה לעצמו אף שבעל המעות לא לד"ע נחבין וגם הוא לא לכך נחבין ח"כ ה"ל ימא בשולח רבית ע"י שליח אף שהוא בעצמו לוה שבעש המעות ביד השליח מתנה והוא חוזר ומתן למלוה. וכ"כ במאי ק"י לכו השליח. הרי החס נמי חזיב למסר במאי ק"י השליח מעות אלו בהלואה אלא אמר' אכן סבדי דמיחא לי' להמלוה שיהי' לשעה בהלואה ביד השליח עד שיתגם ללוה כדרי שלא יהי' באיסור רבית אי נמי מכיון דאין שליח לד"ע ממיילא נעשו המעות הלוה בידו ה"ל כיון דאין שליחות נעשו המעות גזל בידו או דמיחא לי' ללוה שיקם במתנה שלא יהי' באיסור רבית. ב' קשה לי מה שמדמה איסור רבית למודר הגאון ודעתו דאסור למלוה להנות מנכסי לוה בשכר ההלואה דהנה פשוט בגמ' בכמה דוכתי דאין איסור דאורייתא אלא בקצץ עבור ההלואה אבל בלא קצץ אין זה אלא ח"כ חט"ג דשניהם כוונת לשם וכדלמרי' (ב"מ ס"ב:) כל שאלו דבניהן מוילין כו' ומאי ניהו בר"ק ח"כ כל שלא פסקו בראשית ההלואה בדיובר אף שנתכוונת מ"מ כיון דאין מוילין דבניהם לא הוי רבית דאורייתא. וא"כ הכל העיקר מה שקצץ הרבית ושפיר אמר' אין שליחות לד"ע וקולתו לאו כלום הוא וי"ל דבזה חפ' איסורא דרבנן ליכא כיון דאין הלוה בעצמו מקבל ההלואה ואינו מתן לו בעצמו הרבית:

(ה) אך אמנם נתתי אל לבי ליישב דברי רבינו הש"ך והמל"מ דודאי לא טעו בכל מה שהקשית כי הם דברים פשוטים ואין יטעו בזה המאמרות הגדולים ז"ל. ונראה סברתם דאף דאין שליח לד"ע ובעל שליחותו מ"מ יש דברים שאי אפשר שתבטל השליחות כמו בהקפה דאף דאין שליח לד"ע מ"מ הקפסו הקפה היא צפ' ב'. והסתבא בזה עושה כל ההלואה ונתינת הרבית ע"י שליח אף שהשליח חוזר למלוה שהוא בשביל הלוה וכן נותן לו הרבית בשם הלוה. מ"מ כיון דאין שליח לד"ע דל מהכא אמירתו והוי כאלו לא אמר כלום מהשליחות ולכן חשבינ' לי' כלוה לעצמו והרבית מתאר שהוא של הלוה דייקא לי' שהוא מתן למלוה רבית בשביל ההלואה שזה לשליח ואין זה רבית הבאה מיד לוה למלוה. וכל זה כשנתן הרבית ע"י שליח אבל כשנתן בעצמו הרבית למלוה הרי נותן לו בשביל עצמו ומקיים דברי השליח שאמר למלוה שהוא לוה בשבילו ולא בשביל עצמו. ומאי מטיב בזה מה דאמר' אין שליח לד"ע הא בע"כ נעשה שליח כיון שהלוה עצמו מקיים שליחותו ומראה בעצמו ששעשה אותו שליח והשליחות נעשה בע"כ כמו הקפה ומיושב בזה הקוש' ג' של הגאון בעל מ"ו. ומה שנתקשו צפ' דבריהם נמי יש ליישב דס"ל דהכא שפיר אמר' דהשליחות בעלה והוי המעות הלוה ביד השליח אבל בזה בעצמו ושולח הרבית ביד שליח לא שייך לבעל השליחות ולומר דהוי מתנה בידו דהא צריך למוסרם למלוה ואידך הוי מתנה. וכן לא הוי גזל והוי בע"כ שליח לד"ע כמו הקפה ומה שדיומו זה למודר הגאון אין כוונת המל"מ שהוא דומה לגמרי למודר דהא בעינן קצץ אלא כיון דנעשה הקליטה לא חזיפת לנו איד בזה מעות הרבית ליד המלוה חס ע"י עצמו או ע"י שליח או חפ' עשה למלוה דמ"מ אסור לו ליתנה מנעושת הקצבים ברבית בכל אופן שיבוא לידו כמו מודר הגאון. ודברי הש"ך ומל"מ נכונים לפי הני"ל בע"ה:

(ו) ולפי"ז הנה אין חילוק בין שליח הלוה לשליח המלוה אלא מכיון דאין שליח לד"ע אמר' דנעשו המעות הלוה ביד השליח ואח"כ הלוה ללוה והרבית מתן מלוה למלוה בעד הלוות השליח והוי רבית שאינה בזה מיד לוה למלוה. אמנם אחי' יקשה קשיית הט"ו מתשו' הרשב"א שהובא צפ' שכל שהלוה לא לאפטרופא נתן שיעבד לעצמו אלא כדי שיתן

שטר למלוא בשם הלוה שהתחייב על השטר הם הממונים על הבאקן היינו הדיקטאטורן ומחייבים את הבאקן בתשלומי הקרן ורבות כפי השטר שיתנו למלוה ויחייב הם שלוחים של שותפי הבאקן. והנה לדעת המל"מ וקרא"ה דעבש בהיתר רבית ע"י שליח הוא משום דחשבינן להשליט שהוא לזה ומלוה ללוה ומשום הרבית ממעוט הלוה. וזה ח"א לומר כלן דהא בשטר מצויר שהחוב הוא על הבאקן. ולדעת זו אם נתן השליח שטר למלוה בשם לזה חסור. מיהו יש לדחות דאפשר דגם למל"מ וקרא"ה ליכא חסורא בשליח הלוה שעשה שטר למלוה בשם לזה משום דכיון דלחין שליח לד"ע וכיון דהשטר נעשה בשליחות עברה הוא בטל וזה לי שאלו מבטלין את דבריו וזו את השטר שעשה ומבטל"ש שיש לומר כן בג"ד שמופרכה השליחות בשטר שנכתב ע"ש הבאקן ותורמוני הממונים. ולפי מה שביארנו בע"ה דעת רש"י ורמ"א פשוטא שיש היתר רבית ע"י שליח בג"ד דהא לפי מה שביארנו מוכח כן מנבדרי הרמ"א ומקרא"ה דשליח הלוה חסר בשטר שרי חלף לדעת החו"ד יש בזה משום ח"א:

(יב) אמנם חוצה בזה תיובתא אחריתא דהא בין הממונים של הבאקן הטורס פה יש בזה ישראל אחד וב' ח"א והישראל הוא ג"כ מן המשותפים בבאקן. וח"א לענין חלקו שיש לו בבאקן הוא לזה ממש בחלקו שבאחראלדען ולא שליח בלבד. וגם שאין לבנות היתר על סברת רש"י שהובא ברמ"א מאחר שהב"י והרבה מן האחרונים מספקים בזה כנ"ל. ע"כ חזיתי לי בע"ה דרך אחרת בזה ותקנה ללאת בזה מידוי חסור רבית. והיינו שהממונים ישראל יתנה עם בעלי האחראלדען שהם הממונים שהוא אינו מתחייב בהרבית חלף בהקדן לחוד. וח"א חייב הרבית מוטל רק על הממונים הא". ובזה יש לדון להיתר עפ"י מה שנבאר בע"ה:

(יג) הנה הטור כ' (בסו' קס"ח קס"ט) וז"ל ישראל שאומר לעב"ס לזה לי מעות משראל בשנך ומחי דיהבית לי קרנא ורווחא עלי הוא והמלוה לא ידע שבשביל ישראל לקח אותם ולבסוף מרע לו לדברי ר"ח שאין שלוחו של לעב"ס כלל מותר כיוון שאין שלוחו לעב"ס ח"א שליח של הישראל ואין למלוה עסק אלא עם העב"ס ואפי"רש"י שיש שלוחות לעב"ס לחומרא הרי הוא שלוחו של הישראל וחסור ור"י התיירו אף לדברי רש"י ואפי"ר עשאו הלוה שליח בפירוש ויש עדים בדבר וכ' ח"א הרא"ש ז"ל לדברי ר"י אין היתר בדבר אלא למלוה לפי שיהא לנזק הישראל אבל הלוה שיועד שנקחם ללבוש הרי שלוחו הוא ואסור לפירש"י עב"ל הטור ז"ל ובש"ע ס' ה"ג סע' ז' ישראל שאמר לעב"ס לזה לי מעות ברבית משראל בשנך והמלוה לא ידע שבשביל ישראל הם המלוה מותר והלוה עשה חסור והנה רמ"א ויש מקילין משום דלחין שלוחות לעב"ס וכבר נתבאר דלחין להקל רק במקום שהנו להקל. וכ' הפ"ו והש"ך דהיינו חפ"י ידע המלוה שבשביל ישראל הוא. ולפי"ז הנה בג"ד לדעת ר"ח שרי דנהי שהח"י הממונים הם מקבלי המעות עבור כל שותפי הבאקן וכן הממונים ה' הישראל הוא ג"כ מקבל המעות מ"מ כיוון שהעב"ס הם מתחייבים לשלם הרבית ח"י זה רבית של ישראל חלף על עב"ס דחפ"י ח"א שמה שמתחייבים העב"ס ישראל הם שבביל כל השותפים וכן בשביל הישראל הממונה כי גזר הא"י אין הישראל נפטר ממשלם להם הרבית למוסרו ליד המלוה מ"מ הרי זה שלוחות עב"ס משראל וכיון דלחין שלוחות לעב"ס הרי חייב הרבית רק על העב"ס ולא על הישראל ושרי כי גזר המלוה אין הישראל מתחייב ברבית כלום ואף שיועד המלוה שהרבית יהי גם של ישראל מ"מ הא לדעת ר"ח כ"ז שרי כמ"ש הפ"ו והש"ך כנ"ל. אך לרש"י דס"ל דיש שלוחות לעב"ס לחומרא אחתי אין היתר בזה:

(יד) אמנם כ"ל דבאמת הכא אין האיסור בשליחות עב"ס משום הישראל הממונה שהוא מתנה להדיא עס

לד"ע הר"ז כללו עשה מאליו מה שהלוה לו ולא בשליחות המלוה ונעשה הלוה חייב לו והוא חייב לבעל המעות וח"א חפ"י כמותן הלוה הרבית לתת ליד המלוה אין זו רבית הבאה מיד לזה למלוה וז"ל בזה דרדוקא כשעשה בלא דעת המלוה להלוותם ברבית וכיון דלחין שליח לד"ע י"ל דהוי ממש מלוה מעות שלו והוא חייב בחבריו. אבל כשעשה מדעת המלוה ח"א ודאי דלחין חייב בחבריו המעות דהא המלוה נתתה בזה ונהי דלחין שליח מ"מ אינו חייב בחבריו כיון דעשה מדעת המלוה וברצונו. וח"א הרי זה הלוה ממלוה ללוה ברבית ובע"כ נעשה שליח לד"ע כמו הקפה וזהו טעם הרשב"א בחפ"פ דהא של חסר בזה חסור רבית והיינו משום דעשה מדעת המלוה ויחיד הכל בס"ד:

(טז) שור בחו"ד שבסוף דבריו הרגיש גם הוא שיש חילוק בין שליח לזה לשליח מלוה. אלא ש' החילוק לענין רבית קא"ה דכיון דלחין שליח לד"ע הוי כאלו לא קא' דלחין קא"ה כלום ומ"מ הוי ח"א. ולכאורה יש רח"י לזה ממתני' דרבית מחלוקת דהוי ח"א אף דהוי ע"י שליח וגם לא קא' ופמ"ז דכיון דלחין שליח לד"ע הוי כאלו עשה מעצמו שלקח מעות הלוה וטמאם למלוה בלי דעת המלוה והוי ברבית הבאה מיד אחר שלא מיד לזה למלוה. ח"א הכא חפ"י לזה בעצמו מ"מ כיון דלא קא' כלום ושלח רבית ע"י שליח אלא לא ימוא ג"כ דהוי כאלו עשה כן מעצמו. האומנם שיש לומר עפ"י מה שנסתפק מהר"ט והמל"מ באיסור דרבנן חי חמרי' ב' חין שליח לדבר עברה. ולד הספק דיש שליח לד"ע דרבנן לק"מ דהתם הוי רק חסור ח"א דרבנן שפיר יש שלוחות ואסור משא"ל בג"ד דהי' יש שלוחות הוי חסור דאורייתא ולכן אין שלוחות לד"ע דאורייתא ושרי לגמרי אמנם כיון דעב"ס מספקא מלתא. וזו חין שלוחות חפ"י בעברה דרבנן קשה ממתני' כנ"ל. מיהו י"ל דהתם דרבנן הוי רבית הבאה מיד לזה למלוה כנ"ל לכן גזר בזה אף בלא קא'. אבל בג"ד אף דקא' הוי רבית הבאה שלא מיד לזה למלוה כנ"ל לכן אין לגזור בזה חפ"י מדרבנן. דרבנן לא גזר ברבית חלף היכא דמסר הקא"ה. אבל אם גם ע"י קא"ה לא הוי רבית כגון בג"ד שהיה ע"י שליח ואזיה רבית כלל משום דלא בזה מיד לזה למלוה כנ"ל לא גזר ממונים. שוב י"ל דהיכא דלוח בעצמו מן המלוה אף שלא עשו הרבית ושלח אחריו כן רבית ע"י שליח אף שלא נעשה מן התורה שליח דלחין שליח לד"ע מ"מ מנכר ומוכחא מלתא שמציב הרבית מדעת הלוה ולכן הוי ח"א אבל הלוה שנעשה כזה ע"י שליח לא מנכר מלתא ולא הוי חפ"י ח"א מדרבנן:

(יז) ג ביסוד סברת החו"ד לא הוה לי ש' לחלק בין שליח לזה לשליח מלוה ולכן הוי ר"ק בשליח מלוה משום דחפ"י אם המלוה הניח מעות וקא' דמי' כל מי שלוחו לזמן פלוני סך פ' הוי כדבר דקיי"ל דמי' כח"מ ס' ר' סע' י"א דקס' כשנענן וז"ל ה"י ח"ק כשנענן הלוה מתחייב ברבית כמטל דבר העומד להסביר והוי קא"ה בשעת מ"מ וכמו בעושה שליח עב"ס להלוות מעותיו דר"ק הוי אף דלחין שלוחות לעב"ס עב"ל. ולפי"ז דיפה כיון בשליח עב"ס דאף דלחין שלוחות לעב"ס מ"מ משמע קא' בעלמא קעבר שנותן מעות המלוה ברבית. משא"ל בשליח ישראל דחפ"י במעשה קא' שיד אין שליח לד"ע מטעם דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין כנ"ל. ואין עשייתו חסובה כעושה מדעת המלוה אלא כעושה מאליו וכמ"ש ברש"י קדושין כנ"ל והוי רבית שאינה בזה מיד לזה למלוה כנ"ל וכן משמע במהר"ק ורמ"א להדיא דרדוקא משום ש' השטר ולכן השטר עבד לי' עיקר ההלואה ע"כ אף שלא מדעת המלוה חסור דהמעשה נעשה בע"כ כמו הקפה משא"ל בלא שטר דעושה מאליו ואזיה רבית הבאה מלוה למלוה כנ"ל ושרי לדעת רש"י ורמ"א:

(יח) ועפ"י נבוא לדון צידוק הבאקן הג"ל כי נדון הבאקן בענין האחראלדען דומה לשליח הלוה שנתן

אלא תורת לוי דהא אין המלוים ימולים לחבוב להמשפטים
בבאק אס לא בבאקטלשטעטע של הבאק אלל בלא"ה אין
ימולים לחבוב אלא מהמונים וז"ל הממונים הם הלויים ושותפי
הבאק המה רק ערבים וגם מלוה על משכון ישראל לא שייך
כאן שהם המשתכן של ישראל ביד המלוה ועליו הוא עיקר
סמיכתו והרי זה כמלוה לבצע המשתכן להדיא. והוא ישראל.
משא"כ הכא אין בידו כלום אלא משותף הבאק הם ביד
הממונים ועליו הם סמיכתו נמלא שהוא מלוה להם. והיו כמו
ממנוי הקהל חלו לא ה"י הבטחת העבו"ם גם על הקהל שאו
הי' בחזרת לויים. ואף שהי"ו כ' סברא זו בלשון ועוד נראה
כ' משמע דגם בלא"ה יש הישר באפטרופוס יתומים או ממנוי
הקהל היינו אפי' הי' עיקר סמיכתו על האפטרופוס או על
הממונים. והיינו ע"כ משום שיש בידם הממונים היתומים
של הקהל והוא סומך ע"ו ולכן היו כמלוה להקהל או הממונים
מ"מ הא הרשב"א ס"ל דיש בזה רבות קולא וגם המקילים י"ל
דעיקר טעמם משום דהבטחתו על כל הקהל כמ"ס הט"ו ועיין
חז"ל שם טעם אחר להמקילים. וגם שכל זה הוא בלא"ה למי'
יש שליחות לעבו"ם להמורא אלל לשיטת ר"ת דאין שליחות
לעבו"ם לחמורא בלאו כל זה יש כאן הישר מטעם אין שליחות
לעבו"ם כג"ל חז"ל. וא"כ מכל הדין י"ל כאן הישר נכון
עפ"י הדרך הנ"ל שיתנה עם המלוים הישראל הממונה שהוא
חינו מתחייב כלל ברבית כ"ל בקיין:

(יז) אך יש לבאר אם מושלל כאן תנאי כיון שבשטר הגחון
מבאק חתומים בו כל הג' ממונים (דירעקטארען)
ובשטר כתוב הקרן עם הרבית. וז"ל עפ"י מ"ס בחז"מ סי'
מ"ו וכן ימולים לפרש דברי השטר בכל דבר שאין סותרין דבריהם
ובתשו' מהר"ם אלשיך סי' ס"ד כ' דלפי' אס פי' דבריהם הוא
דחוק כמ"ס ב"ש שם. וא"כ אמאי לא טבל לפרש גם כאן
דהישראל מתחייב רק בקיין. אבל אין לומר דאף שהישראל
מתחייב בשטר ברבית מ"מ כיון דהמלוה מוחל לו הרבית שרי
דהוה דמי' י"ש אסור בשטרי' השטר דעברי עליו בלא
תשימוין ועיין גמרא ב"ק (ל:) ובתוס' שם ד"ה וזכ"ל כו'
וגראה דלר"ד ע"ו עדים או כח"י דאל"ה לאו כל כמיני'
לאורושי' שטרא ולומר דהוא לא נתחייב אלא בקיין. וא"כ
כיון דהשטר בחזקתו על הקרן ורבות שוב יש בו אסור
לא תשימוין:

(יח) ולבאורה יש לפקק בהיתר זה ממ"ס הט"ו סי'
ק"ע שחלק שם על הרמ"א שמחזיר
להיות ערב עבור עבו"ם בצד הקרן ולא בצד הרבית וז'
הט"ו דמשמע דעת רמ"א אפי' שער שוף דין ופי' הנראה
שזה אסור עי"ש שהאריך וז' הטעם דכיון דהישראל ערב שוף
דון ה"ל הוא הלוה ע"מ שיתן העבו"ם הרבית ואין בזה חילוק
אם ניתן עבו"ם עבורו או ישראל דמי' המלוה עושה אסור
שמומנו מתדבר ע"ו ישראל הלוה. וא"כ י"ל גם ב"ד כיון
דהישראל מתחייב בקיין כלום עלמנו א"כ מתדבר מעות המלוה
ע"ו ישראל הלוה. ושיך בזה ג"כ הראי' שמביא הט"ו ממ"ס
בס' ק"ס דאסור בלוה מחזרו ומתנה עמו שפלוני יתן לו רבית
עבורו. אך באמת חצי תמה על הט"ו בראי' זו דהרי מפורש
שם דמוחר לומר לחזרו הילך זה והלוה עשיר דגירין לפלוני.
ואינו אסור אלא באמירת הלוה פלוני יתן בשבילי הרבית וא"כ
הכא בדיון הט"ו שהישראל הוא ערב ועיקר המתחייב ברבית
הוא העבו"ם והישראל הוא עושה לו טובה שמתחייב בערבו
בצד הקרן ולא שייך כאן אמירת פלוני יתן בשבילי הרבית וא"כ
מאיכא תיתי יחא אסור ודרכה ראי' איכא מני מנחה דשרי
בלא חמירה. מיהו י"ל דהט"ו לשיטתו' חזיל שם שם בס'
ק"ס ס"ק ו' שאם אומר לו כ"ו שפלוני הי' חייב לך המעות
אני אתן דינך בכל חודש אסור אפי' בלא חמירה פלוני יתן
הרבית בשבילי. מיהו באמת מכלל זה אין ראי' לנ"ד דהא גם
הט"ו בעצמו לא חזר אלא בערב שוף דון שהוא לבדו נגס
הלוה ואין דין המלוה כלל עם הלוה אלא עם הערב כמ"ס
בש"ע

עם המלוים שאין שום חיוב רבית עליו אלא קרן בלבד ואין
לומר בזה דהא"י הממונים הם שותפו עם הרבית. דהרי אין
הממונים ימולים לחבוב מהישראל שישלם אף פרוטה אחת מביטו
וגם אין לרבים לשלם מביטו אלא המשותף הבאק. וכל
הממונים הם שותפי הבאק לזות משותף ברבית. רק
הישראל הממונה מבטל ממנו השליחות לזות מיישראל ברבית
במה שהוא מתנה עם המלוים שאין עליו חיוב רבית. נמלא
דאין אסור בשליחות הא"י בשבילי הישראל הממונה אלא בשבילי
שותפי הבאק. ובהו נ"ל דאפי' על הא"י הממונה אין כאן
תורת שליחות מיישראל גמורה שאסר אפי' רק לרש"י. דהנה
כאן אין המלוה יכול לחבוב כלל את שותפי הבאק אלא
להממונים אס לא מנא בבאקטלשטעטע. כי לא השותפים הם
ערבים לשלם מביטו. נמלא דאין השותפים אלא בזה חזרת
ערבים אלל עיקר החוב הוא על הממונים ממשותף הבאק
ועיקר סמיכות המלוים ע"ו. ואמרי' ב"מ (ע"א). אל תקח
כו' אלל אחת נעשה לו ערב. ואע"ג דיש לומר דעיקר סמיכות
המלוים על משותף הבאק והם של ישראל וא"י. והרי זה דומה
כמלוה על המשכון המבואר ב"ש ע' (ס') ק"ס ק"ס ס"ע (ט')
דהיו ג"כ במחלוקת שבין רש"י ור"ת בשליחות עבו"ם לחמורא.
מ"מ נ"ל להביא ראי' דממונים לא דמי לשליחות והוא מתשו'
הרשב"א הוצא בב"י סוס' הנ"ל. שז"ל כ' הרשב"א שאלת מה
שהנה הקהל לזות אנשים מהם ברבית מתחייב כל הקהל ואין
המלוים ימולים לחבוב משאר הקהל בערבותו שלהם ועכשו'
לאו הקהל והתנו שכל א' מהקהל שפרע מה שפרע יכני לו
מן המוב סך ידוע חשובה. שאלתנו על דבר שברחתו ממנו
כל הימים כמו הבזרז מן הנשח כי מעיקר הדין חזי רוחא דרך
רוב להיות האמורים לוי מן העבו"ם וימולים לקבל שגמלאו
עוברים משום לא תשור והקהל משום לא תשור אלא שאני
רוצה הישר זה פשוט בכל הקבלות ואינו מולא ורוצה אני אחר
פורה בחיור וגם מורי הדין הי' זה ענינו כאסור גמור אלא
ששטמתי משמו של הרבנ"ל ששטעם בשם א' מתכניי רבנא
שהאמורים כאפטרופין על הקהל ופורשים בשבילם ואומר אני
בזה ערבך ערבא לר"ד ומי יגיד לנו שהאפטרופא מותר לזות
ברבית ולפרוע מנכסו יתומים ולא מאלתי לזות מקום שאוכל
להשטן עליו ועי"ש שהאריך עוד שם בזה:

(כז) ויש להבין למה נסתפק הרשב"א אם האפטרופא של
יתומים מותר לזות מנכרי ברבית. ואמאי רבי'
אסור הא חזי אלא שליח בעלמא של יתומים. וגראה דעיקר
הדבר תלוי בזה סומך עלמו על השליח או על המשלח ובהם
אמר השליח שליח עבור המשלח ועליו הוא סומך או אם השליח
ישראל והמלוה עבו"ם ודאי שרי ואם השליח עבו"ם והמלוה
ישראל אסור ומה"ש אסור לרש"י כשהמלוה ידע שהעבו"ם לזות
בשבילי ישראל שאו הוצע להישראל ועיקר האחריות עליו עיין
חז"ל (ס') ק"ס ס"ק ט' ובמלוה על משכון ישראל ע"ו עבו"ם
עיקר תביעתו מהמשתכן והוא של ישראל ועיין בזה ג"כ חז"ל
שם (ס"ק כ"ב) אבל הכא עיקר סמיכתו על האפטרופוס ואת
היתומים יכול להיות שאינו מכיר או אפי' מכיר מ"מ לא
עליהם קא סומך וא"כ הרי הוא מלוה רק לאפטרופוס
והאפטרופוס היתומים וגמלא שמה"ט יש בזה חשש רבית.
ועפ"י יובן מ"ס הט"ו ס"ק כ"ב חז"ל ועוד נראה דהעבו"ם
שגמלו יודע שהוא שהמלוה הוא לזכות הקהל והבטחתו על כל
הקהל בזה לא היה מאלו לשלם. ואע"ג דלכאורה אין הקהל
לדברי הט"ו אלא ערבים וכנ"ל לענין הבאק דהבטחתו על
הקהל בזה לא היה מאלו לשלם והיו תורת ערבות נ"ל שאין
הפי' בדברי הט"ו דאין העבו"ם יכול לחבוב מוקהל כ"ו שהיא
להממונים מה לשלם דאן היו ערבים אלא שהעבו"ם יכול לחבוב
ממי שיראה אס מן הממונים או מכל הקהל כיון שהלוה להקהל
אלא שהעבו"ם מדעתו' לא יתבע להקהל כ"ו שהיא לזלו ממנה
לשלם כי יחא ל' עפי' לחבוב מאלו הממונים שלהם
נתן המעות:

(כח) עכ"פ ב"ד נראה דעדיף עפי' מן ממנוי הקהל וכו"ע
מודו דאין להם להדירעקטארען תורת שליחים

ומלחצי בחו"ד סי' זה שכ' וז"ל ולפי"ז יש היתר בראובן שרואה ללוח משמעון ברביע שיבקש לראובן מלוי שיתן לו שטר חוב שלו מסך ק"ב וזהוים וראובן יתן ללוי שטר"ח שלו מסך כזה וראובן מוכר שטר"ח של לוי לשמעון בעד ק' אף שיטען ליתן אלח"כ ק"ב מותר דהוי כמוכר שטר"ח בפחות עכ"ל הר"ד. ועפ"י"ל כל תקנה טובה בנ"ד ט"ו איש בצינוס והיינו שראובן הלוח משותפי הבאק יתן שטר שלו ע"ס שיראה לשמעון. ושמעון יתן לראובן שטר שלו כזה שחילפו שטרותיהן ויתנו בציניהן של ח' יכול למכור שטר חברו לכל מי שיראה. ואלח"כ ימכור שמעון השטר של ראובן בבאק בפחות ויקנה מראובן השטר שלו בעד חזיה סכום שיתרצו. וגמלא דלין בזה אלא תמורת שטרות ואין בזה שום איסור רביע :

(כב) אלא לנאורה יש בזה הערמה נ ברת דמוכחא מלחא דראובן רואה ללוח בבאק. והוי הערמה מה שמוכר שטר חוב של שמעון לשמעון ולוקח המעות שלקח בבאק. וכ' בש"ע סי' ק"ס סוף ט"ו מותר לומר לחברו הולך זו ואמור לפלוני שלוני כו' י"א דאסור למלוה ליקח ממקבל זה הוה שלא יבואו להערים אלמלא דהערמה אסור ברביע אך הנה באמת הערמה זו אינה הערמה ע"ד היתר אלא שאנו חוששין שיפלו לו הברית ויאמר שנותן להשליח עגמו ומלוי כמה פעמים בגמ' הערמה ע"ל זה כמ"ס בבבא (י"ז): ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור. משא"כ הערמה על ד' היתר היתר מלוי בגמ' כמה פעמים שיעלו להערים. וביבטין (ס"ה). מייחא מערימין על מע" ש כיצד אומר אדם לבנו ובתו הגדולים לעבדו ושפחתו העבדים האם לכם מעות הללו ופדו בזה מע"ש זה ופירש"י דהוה להו אחרים לגב' והם סמוכים על שאלתו ושללם שלו שהן חוזרים ומתנים לו הרי דזה הערמה ממש כמו בנ"ד שרי. ואמת דהבכור שור כ' בפסחים (כ"א) דהתם העצם דהוי דברבן. אמנם כבר תמה ע"ז במקור חיים (ס' תמ"ח) דהא דמוקי התם בגיטין צעקן שאינו נקוב דרבן משום שפחה דקמי התם במתני' שהיא צעקן אבל ע"י גדולים ודאי דמערימין אלפי' דדאורייתא וכ"כ הרמב"ם בדיני צפ"ה מהל' מעשר שני הל' ח' ט' דע"י גדולים מותר אלפי' בדאורייתא רק ע"י קטן יש חילוק בין דאורייתא לדרבנן :

פתחי נרה

תשובה זו

ע"ד שאלתו. אשה שיש לה וסת קבוע והגיע יום וסתה. ולא הרגישה. ובדקה בעד הבדוק לא בחזוהו יום ונאבד העד ואם מחזיקים אותה לטמאה להאריס ז' נקיים ועבילה. והביא מה שמלא בפרישה סי' קפ"ד. ותי' סתירה דברי הטור דבוסת קבוע אם נאבד העד טמאה ובוסת שאינה קבוע ח"ט. והב"ה בקו"א פסק בזה שתי' דברי הטור באופן אחר. וכתב מע"ל דאין לדחות פשוטא של הפרישה מחמת פסיקו של הב"ה. והביא ראה מוספת נדה לדעת הפרישה מנ"ס בש"י (ט"ז): וזו אין מוכיחה קיים דהיינו שזו שאבד עדה אין מ"ק וא"ל תשמע מה תקנת חכמים יש כאן דהרי הוא כמו שלא בדקה עכ"ל רש"י ז"ל. אלמלא היכא דליך בדקה לריך שהיא מוכיחה קיים דל"ל מה תקנת חז"ל יש כאן. והאריך בזה קצת בדברים שאין לזרז להעתיק לפי דעתו הקלושה. והביא ב"ה ראה מריאה שנאבדה בלא בדקה דאסורה שלא בהפ"מ וכתב הש"ך העטם דל"ל מה הועילו חכמים בתקנתם. ועשה ק"ו לנ"ד דלוא חזק לאיסורא לפי דעתו דחזק דאורה בזמנו בא ברוב פעמים והוי חזק דאיתא מכה רובא ומסיק דלא נאבד העד בלא בדקה אסורה מדינא ולא משום דכל אחד שילך העד בלא בדקה כדאמרי' הכא בריאה לדעת האוסרין אלא דאפי' המתירין שם יודו הכא עכ"ל מע"ל בקיור :

הנה

בש"ע סי' ק"ע הנוק"ב. אבל בשאר ערבות אפי' בדיניהם שחובע לערב תחלה שרי גם לדעת הט"ז וא"כ הכא בנ"ד שניהם מתחייבים בשטר היתון מבאק כיון שהישראל מתנה שאינו מתחייב רק בקרן שפר דמי וכן לא דמי לדין המבואר בס' ק"ס דהתם עכ"ל מותן הרביע בשביל לזה ישראל משא"כ בנ"ד דהא"י הם עגמום ג"כ לויס ומוחזין הרביע בשביל עגמום שוב רואתי בחו"ד שצביא בשם נקוה"כ שהגיע על הט"ז :

(יט) הנה ביארנו בע"ה חלוקה ח' בענין האולאדען שיש בזה תקנה להחמיר התנאי הנזכר ללאח מידי חשש לויס ברביע. ועתה יש לעיין בחלוקה הב' בענין נתינת המעות לכל ח' משותפי הבאק אם יש בזה משום מלויס ולויס ברביע. והנה רבים חשבו שכיון שטיק ענין הבאק מיוסד משותפים וההולאות המה רק להמשתפים ואין לליש אחר זולתם לקבל הלואה מבאק. א"כ הרי הם שותפים בהריות וכל אחד עוסק לשווא השותפים וכאל' לזה חזיה סך וותן פ"ד הרי זה לכל השותפים וגם הוא יש לו חלק בהפ"ן. וגם בהריות מהולאות יתר השותפים יש לו חלק כנגד מעותיו. וע"י ידמו שאין בזה משום חשש ברביע. ולענ"ד טעות גמור הוא כי מותר שהלוח מקבל מעות וימור מהם שהקנים ומקבל עליהם אחריות הרי הם הלואה בידו והערמה מה שכנגד מעותיו ואפילו מה שכנגד מעותיו הם הלואה בידו כ"א וה' הפסד בהבאק אינו יכול לעבד ממועות ההלואה לעגמו אלא מחויב למסרם בבאק והפסד מעותיו הוא יש ויסבול גמלא שאין לו אלא הלואה ואף שיש לו חלק בריות שהוא ענין רביע קולאס הוא זו. דזה פשוט דכל שאחריות המעות ענין לבדו הרי זה הלואה ולא תורת עסקא ושותפות. גם יש חזיה שאמרו ליתן שטר"ע כמנהג על המעות שמקבל בהלואה. וזה דבר המביא לדין גיחוך וכי בשופטי עסקין האל הלוה מותן שטר על הקרן והרביע ביהא והרביע מכין לו בחלטה ההלואה. ומה מועיל כלן השטר"ע אלפי' אם יבצע או ביא עדים שהפסיד מי ימור לו הרביע וגם מי יסבול ההפסד האם הממונה הישראל ישלם לו והלא הוא לא התחייב לו בזה כלל ואם נאבד שלא יבצע ממנו בשטר שלו כשיביא עדים שיפסיד גם זה הוא חוכא ואיטולול ובי בשביל שתן שטר"ע להממונה לא יבצע ממנו מחויב בהבאק שרובם ח"י וגם האוסטאוו המוקים כנימוס. אשר אם תחנהג כן הבאק תשא עונש הממשלה על העדר קיום האוסטאוו :

(כ) שוב ראינו בחשו' שאל ומשיב בח' ג' סי' ל"א שכתב בגידון שפארקאסטע שם מלויס ישראלים הרבה בחבורה ולויס הרבה ישראל בחבורה. והשיב להיתר בזה משום רביע ט"ו שניה וגם שאינו מוכר שיהודים נוהגים הריות למלויס היהודים ואולי היהודים הלויס לוקחים מעות של העכו"ם ומתת לדיני צריה. ולענ"ד כל דבריו תימא הם בעיני כ' לנאורה ענין השפארקאסטע הוא כמו ענין הבאק שלנו ויש שם ג' ממונים וסדר נכון כמו בכל הבאקען וא"כ אי מלוא הממונה ברביע לישראל מה שייך בזה רביע ט"ו שניה דמייירי בשליח הלוה כנ"ל ומ"ס ממונה השפארקאסטע מאפטרופוס נכרי על מעות ישראל שאסור ללוח ממנו ברביע. וגם מ"ס שאינו מוכר שזהו מעות הישראל. אחרונה כיון שהוא מותן שטר על הבאק הרי מלס שותפים בהלואה זו היהודים והא"י ואחריות ההלואה על מלס צימד ואף אפשר לומר ולהק בזה מעות היהודים ממונות הא"י וגם מ"ס בזה מדתי צריה המעיין בדבריו ומשיל אל דבר בדיני צריה יראה כי דבריו תמוהים ואין כאן מקום להאריך כי אינו עונש לדינא בנ"ד כי לפי החסירות וסדר הבאק שאנו מדברים בזה אין ההיתרים שייכים כלל וכלל :

(כא) אך ע"פ חזיתי לי בע"ה דרך היתר בזה ותקנה על אופן אחר והיינו עפ"י מה שמבאר בש"ע סי' קע"ג מי שיש לו שטר על חברו או מלוה ע"פ מותר למורכס לאחר בפחות ואפי' לא הגיע זמן הפרעון ואין בו משום רביע כו' ובשם שיכול למכור לאחר בפחות כך יכול למכור ללוה בעגמו.

דאמרי' גבי קדושין הרי הו' צוגר' לפנינו ומשום דהו' חזקה העשויה להשתנות ביומא דמשלם שית והו' כמאן דליכא חזקה כלל ואיכא חזקה דהשתא הרי הו' צוגר' לפנינו היינו משום דביומא דמשלם שית לית לה חזקה כלל דמתחלת הו'ס אלו בספק שמא בזה סימני צגרות משא"כ הכא דהדס שגמלא כעת אחר לחותיו אלו וידעיס צוודלי דלפני שעת לא הו' הדס הו' דמותי צויד"ר לא מוקמי דם ווא"כ אף בעגות הווסת גופה יס לא חזקה בגוף שתחלה לא ילא ממנה דם זה ווא"כ שפיר י"ל אוקמה לחזקה דהשתא הו' דחזוי משא"כ בצוגר' דביומא דמשלם שית לא הו' לה חזקה נעדרת כלל אפי' בלפרא כמו שמוכח שם חזקה מסופקיס שמא בזה בלפרא . א"כ שפיר אמרי' הרי הו' צוגר' לפנינו להועיל לדחות קדושי אביה לגמרי כיון דחלאל לה חזקה נעדרת דידה ביום זה לגמרי . מיכו להחוס' לא הו'ס להס לומר כך דחלוי לשיטתיהו כחוקין וי"ל ד"ה אחיא מפרה חדומה כו' דכל חזקה שלא נתבררה בשעתה לא הו' חזקה . וכן נמי כו"ד דלומתי ידעין שלא דחתה חתלה הדס הו' היינו כשגמלא עכשו דידע' שאלו הו' בל מוקדס הו' יולא לחוד דמותי צויד"ר לא מוקמי דם ווא"כ הרי זה חזקה שלא נתבררה בשעתה . ולכן הו'ס חתום' לפרש דהא דאמרי' הרי הו' צוגר' לפנינו היינו משום דרגילות סו' צגרות לבוא מלפרא . והיו דמא"ס הו' וודלי צוגר' מתחלת הו'ס אכל בזה י"ל דהחוס' מוודיל לרש"י דחזקה העשויה להשתנות לא הו' חזקה מעילול והכא בגדה אס מלאה הדס אחר' היינו מסופקיס מתחלת העגוה זו ללו דמותי צויד"ר לא מוקמי דם . עכ"פ מוכח לדעת רש"י ופי' הראשון כשחוס' קדושין דמותי צויד"ר לא מוקמי וגם החוס' לפי פירושם השני לא נחלקו בזה כו"ל וכן מוכח בפשיטות בגמ' (ס"ה) ור' אבשיא אמר אפי' בעלה בחטאת טהרותיה תלויה בשלמא החס לחומר שמש עכ"כ לרס הכא אס ליחא דהו' דם מאן עכ"כ ופירש"י הכך וודלי טומאה ליכא חלל גורה מעיל' דרבנן משמע דאמרי' דמותי צויד"ר לא מוקמי דם צוודלי נפיק ווא"כ יפלא על הפרישה דלפי פירושו מה מהאי ח"כ הבדיקה להורות שלא הו' הדס מעיקרא והלא דמותי צויד"ר לא מוקמי דם כנ"ל :

(ג) אלא דלכאורה לפי"ז יקשה דברי הסור בעגמאס לפי דעת הב"י דמרי' בדיקא אפי' לאחר זמן הוסת מה מועיל בדיקא זו לחין זה רחיה כלל שלא הו' דם בשעת הוסת . חלל ע"כ ל"ל דכי בדיקא ומלאה ח"ע טהורה מוקמי' לה בחזקה מליאה כדקיי"ל כל הטומאות בשעת מליאה ואף שבי' החוס' צגרה (ד) דחזקה זו דכל הטומאות כשעת מליאתן לא מהני חלל מרבנן מ"מ הא ווסתוהו ג"כ דרבנן ושפיר מועלת חזקה דרבנן לחוסר דרבנן . ווא"כ גל כשצוגר' עגמה לאחר זמן וסחה ומלאה עגמה טהורה אלו מעגמדיס אותה למפרע בחזקה שהיו עכשו ורחיה ליה מלדאמרי' (ד') דמכיס חקטו לרס לבנות ישראל שיהו צודקות עגמן שחרי' וערבית שחרי' להכשיר טהרות של לילה וערבית להכשיר טהרות של יום כו' ואיך תכשיר הבדיקה שחל"ה חת טהרות שעתה למפרע מה ליה אס תמלא דם או לא תמלא הא חין זה מוכיח כלום על העבר כיון דמותי צויד"ר לא מוקמי דם חלל וודלי כנ"ל דאס מלא טהורה מועיל להחזיק בטהורה למפרע . וכדאמרי' נמי בפלוגתא דר' יעקב ור' נתן מיייתי בקדושין (ע"ט:) אס בריה הו' עגמו לאביה רחיה שהיו עכ"כ מרע ווא"כ ר' יעקב לא פליג חלל משום חזקה ממון כדאמר שם לרב . וה"כ כשגמלא ח"ע טהורה היינו מעיניה סתום מועיל להחזיק למפרע כך :

(ד) שוב ג"ל דיש לישב גם דברי הפרישה דכמו שהחמירו גבי קדושין בל"ה לומר דמותי צויד"ר מוקמי דם ה"כ מחמיר' לבעלה לומר כך להידיכס בדיקא לנתחלה לאחר זמן הוסת . וי"ל ג"כ דהא דס"ל בל"ה דמותי צויד"ר הו'ס מוקמי דם לענין חוקין ולקדושין ס"ל דמוקמי דם היינו משום דעל פי הרוב דמותי צויד"ר לא מוקמי דם רק דמ"מ מיעוטא איכא דמוקמי דם ולכן לענין קדושין החמירו לחוס למיעוטא . ועכ"פ מבוחר לפי"ז דלא חמירא מדבדיקא הריאה דהס ג"כ הו'

(א) הנה תחלה לריכס אט להעתיק דברי הפרישה שו"ל דאף דמוכח מהב"י דלפי"ז ביש לה וסת קצוץ סגי לה בצדיקה דלאחר זמן היינו דוקא שלא נשתנה עגמה אכל קמה פניה של משה צווי וצווי ולא כוונה לראות בלוחו פנים חס ה' דם צדבר שקמה כו' בו וודלי לא סגי לה בצדיקה של אחר' ללא כל בו מהשם אורח צומוי בל' ואסורה לבעלה מהשם גרה עכ"ל . נראה דעת הפרישה דהא דמוקמי בדיקה אחר' היינו משום דאס ליחא דילא דם בשעת וסחה הו' ניכר עדין על הבדיקה של אחר' ולכן בקמה פניה של משה יס לחוס שילא הדס וקמה חותו . והא דאמרי' בגמ' (ג.) כותלי צויד"ר לא מוקמי דם היינו בל"ה אכל בל"ה ספיר י"ל דמוקמי ווא"כ דהס אחר' בגמ' טעמא דב"ה משום פו"ר יס לדחוק דהיינו רק לשיטת דמותי צויד"ר לא מוקמי דם אכל למ"ש שם רבא משום פו"ר ומפרש"י דך בייחא הלל הו' דקטעי כו' י"ל דב"ה ס"ל בלחמא דמותי צויד"ר מוקמי דם וכן י"ל לחידך שיטת דהלל הו' דקטעי . ווא"כ דב"ה לא קאמרי חלל לגבי קדושין היינו משום דלחוקין ס"ל לב"ה אוקמה בחזקה טהרה וכמ"ס החוס' שם בשט"י דהסא מרגשת ווא"כ בשעת וסחה לויכא חזקה טהרה כפי סברה מעיל' דלדבריה ליכא חזקה לחוסר' שפיר י"ל דמותי צויד"ר מוקמי דם . ואס נמלא חח"כ דם אחר' דמותי צויד"ר העמידוהו וטמאה למפרע וכשלל נמלא אף דלחתי ליכא הוכחה שבי' ונפל מ"מ שרינן מספיקא אכל כשגמלא דם ואיכא ריעותא לפנינו חישקין דמותי צויד"ר העמידוהו יבשעת וסחה בל' . אחר' אחר' יס להקשות ממתי' (י"ד.) נמלא על שנה כו' ואחר' מוטמאה מעיל' . והנה בשבועות (י"ח.) מוקמי' מתני' בסמוך דלחוסת . וחלמי' חח"כ לא הו' ס' לחייב ח"ה חו למתי' דין לטמא חס' דלמלא כותלי צויד"ר אוקמי דם ויקשה צוידר לבני אחר' דס"ל (ע"ו) ווסתות דלורייתא והו' חזקה מדלורייתא לחוסר . חלל ע"כ ש"מ דלפי"ז בשעת וסחה ווא"כ למ"ד ווסתות דלורייתא לא אמרי' כותלי צויד"ר מוקמי דם ולכן חח"כ חין כלן שום י"ל דלורייתא רב טומאה מעיל' ולקדושין ואין לקפקא ולומר דלעולם בעגות הוסת גופה אחר' ליכא לחזק טהרה ואמרי' השתא הו' דחתה אכל לאחר הוסת אס מלאה דם על העד אמרי' דלורה צומוי בשעת הוסת וכותלי צויד"ר הו' דלוקמהו דלחתי יקשה למאן דס"ל לרב דוסתות דלורייתא מסויגה דקדושין (ע"ט.) קדשה אבי' צדבר וקדשה עגמה צביר ורבי הו' צוגר' רב אמר הרי הו' צוגר' לפנינו ומוקי לה חס קדוש ביומא דמשלם שית (ופירש"י שהיוס הו' בחזקת שחבור) רב אמר הרי הו' צוגר' לפנינו מדהשתא צוגר' בלפרא נמי צוגר' כו' הרי אף דהיוס בחזקה נעדרת מ"מ עכשו צגרה חזקה כיון דהיוס עשויה להשתנות כמ"ס החוס' בקדושין (ע"ט) ד"ה מי ליכא למימר) צפי' ראשון . וא"כ לפי"ז ח" ס"ל לרב ווסתות דלורייתא וודלי דבעגות הוסת הפסידה חזקה . וא"כ חלמי' אחר' כשגמלא מעיל' ולא טומאה ס' ממס חלל ע"כ יחא מוכח מזה דמותי צויד"ר לא מוקמי דם ואין זה ס' כלל דהדס שהיו מעיקרא וודלי יא :

(ב) אמנם כל זה לפי קמא של החוס' שם שהבאנו ושקן הו' דעת רש"י שם כמו שהבאנו למעלה . אכל החוס' שם הביאו עוד בשם ר"י וכ"כ ג"כ החוס' צגרה (ב') ד"ה השתא דרגילות הפערות לבוא צבוק ווא"כ י"ל דהכא צגרה מייורי שאין להווסת שעה ידועה בלוחה עגמה ולא מוכח דמותי צויד"ר לא מוקמי דם . אף בלחמא י"ל דהחוס' מוודיל לרש"י ולפי' קמא בזה דבין דהחזקה עשויה להשתנות הו' כמאן דליכא חזקה כלל מ"מ קשיא לכו חלמי' חין חושקין לקדושי אביה יח' נידון כספק . וגם דיש הוכחה ליה דלי יומא חזקה העשויה להשתנות כמו נערה צומוא דמשלם שית דאמרי' הרי הו' צוגר' לפנינו וקדושי קדושין וודלי . א"כ חלמי' צגמתי' דגרה לאחר לחותיוס טמאין חס' היס טומאה וודלית דהרי דם לפנינו . ובסמוך ליוסחה כנ"ל והו' חזקה העשויה להשתנות . ומלחתי בספר שב שעתה להחזיק בעל קדושת' (שעתה ג' פ' ט"ז) שהקשה קושא זו לרש"י . ובלחמא לפי"ז יס לישב דעת רש"י דהא

לדון את חומרים כלל שעתה נסבבה להגשת שטח ועד הווה
ובמלחמת ה' הגשת דס. ה' כש' רש' דקסיה' מולח' הו
חומר' שבה בהגשה משום דחוקה דס שבה בהגשה. ח"כ
שבה שבה צעד וחלד לויכא סבה דחוקה דס שבה
בהגשה. בן לרש' ה' רש' לחס' לא חוקין שהגשה ובספר
הגשת עד ושם הוא :

וְהָיָה לְכַלְמָהּ כָּל מִנְה שֶׁ בִּשְׁרָ"ה וְחוּס' הָיָה לִבְ"ה
 אֲבָל לְבִי"ה הָיָה קָלָמֶה שֶׁ לְהִי"ו וְהָלָה כְּסֻדְהָ הִרְגֵּשָׁה
 מִי רִגְלֵיהָ הָיָה. מִיָּה בִּזְמַת הָיָה חָיוֹן קָלָמֶה בִּין שְׁמִי"ה הִלָּל
 לְהָלָה לְקִדְשֵׁיהָ אֲבָל לְחֻלִּין הַתְּוִיִּיִם שׁוּיִם שֶׁ דִּרְ"ה שְׁמִתָּה
 וְלֹחֲקִימָתָהּ ז' הִיָּיִן מִשׁוֹם דְּלֹשָׁה מִרְגֵּשָׁה בְּעִלְמָה קֻבַּד מִלְּחִי
 שֶׁכֵּן כ' רִבְזוּ הִגְרִי"ו בִּקְרִ"ה לְשִׁי קִפְ"ו וְחָלָה שְׁמִתָּה שֶׁם בִּקְרִ"ה
 לְפִרְסָה דַּעַת הָיָה"ל דָּלָה תִּתְּקַן עַל רִשְׁ"י אֲלֵל דָּלָה תִּתְּקַן קָלָמֶה
 וְשִׁמְשָׁה אֲבָל לְחֻמְרָה מִ"מ בִּהִגֵּ"ה מִמְּהֻדָּרָה בְּחִתָּה חֹדֶר
 בְּיָבֹב הָיָה"ל חֻקִּים לְגִמְרִי עַל רִשְׁ"י אֲמֻנָה מִה שֶׁ שִׁם
 לְפִקְקָה בִּזְה הָיָה מִ"ש הָתוֹם" בְּרִישׁ הָרֹאשׁ כְּחֵם (בִּזְ"ו) דִּרְ"ה
 חִימֹר הָתוֹם שְׁמִשׁ בִּי דִּמְקֻסוֹ אֲמִי"ו לֵאל נִקְטָה הִרְגֵּשָׁה מִי רִגְלֵיהָ
 וְחֻפְפִ"י שֶׁלָּה הִיָּלָה כְּדֹלָמֹה בְּרִישׁ מִגְלָתִי וְהוּלָ"ל כְּסֻדְהָ הִרְגֵּשָׁה
 מִי רִגְלֵיהָ הָיָה כִּי"ו אֲשֶׁר לְבוֹ הָיָה חֲסִי"ה מִי הֵלָלָה וְהוּלָ"ל
 לְקִדְשֵׁיהָ אֲבָל לְחֻלִּין מְוֹדֶה דָּלָה חֲמִיר' כְּסֻדְהָ בִּין כְּנִ"ל. חָדָה
 הִנֵּה רִחֲוִיתִי בִּסְ"ט (ס') קִי"ס סִ"ק (ס"ו) חֲדַרְבָּה הִבְזִי רִחֵ"י
 מִדְּבִיר הָתוֹם" אֵלֶּי דִּפ' הִנֵּנִי לְעֹלָם הִרְגֵּשָׁה הִיָּיִן שֶׁרְגִישָׁה
 מִמֶּשׁ. גֵּם רִחֲוִיתִי בְּחִשׁוֹ מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ (ס') לֵאל שֶׁרְגִישָׁה בִּזְמִ"ס
 לֵאל מְוֹדֶה הָתוֹם" דָּלָה לְרֹאשׁ אֲמִי"ו חֲמִיר' הִרְגֵּשָׁה
 וּסְבִירָה שֶׁרְגִישָׁה מִ"ר חֵ"ב חָדָה מִיִּיתִי רִחֵ"י מִחֲסֵה דְּהוּי רִק
 סִיג' לְקִדְשֵׁיהָ וְכ' בִּי"ב שְׁמִרָה לִי פ' דְּבִיר הָתוֹם" שֶׁרְגִישָׁה
 וְהוּלָ"ל וְלִפְנִ"י לֵאל מִ"ה הָתוֹם" וְהוּלָ"ל כְּסֻדְהָ הִרְגֵּשָׁה מִ"ר
 לִ"ד חֵ"ב פ' הָיָה לִגְמ' מִשׁוֹם לְעֹלָם דִּלְרִגְשָׁה שֶׁרְגִישָׁה חֲסִי"ה אֲמִי"ו
 שֶׁרְגִישָׁה אֲלֵל שֶׁלָּה סֻבִּירִים מִזְמַר הִרְגֵּשָׁה מִ"ר הוּי וְהִלָּשׁוּ דְּחֻק
 לְפִנִּי. עֲכָ"פ הִדְבֵּר בְּדֹר כְּנִ"ל. וְמוֹכַח בִּין לְשִׁי הָתוֹם" וְכִן
 לְשִׁי רִשְׁ"י הִיָּבִיב לִנְחֵה דֵם לְפִנִּי לֵאל חֲמִיר' שֶׁרְגִישָׁה אֲלֵל
 שֶׁרְגִישָׁה אֲמִי"ו חֲתוּלָה הִרְגֵּשָׁה בְּעַד וְשִׁמְשָׁה וּמִ"ר (אֲמֻנָה בִּזְ"ו) קָלָמֶה
 מְוֹדֶה לְשִׁמְשָׁה בְּחֻלִּין חֲסִי"ה לְפִקְקָה דָּלָה חֲתוּהָ לֵאל הִרְגֵּשָׁה
 שְׁבָחוּם" (ג) דִּרְ"ה חִימֵה בִּינִיָּה שֶׁ"ל דְּשִׁמְעִי דִּהִרְגֵּשָׁה מִהֵי הִלָּל
 שֶׁלָּה לְטוֹמָה וְחֵ"ב לֵאל חֵ"ב ב' י"ג שְׁפִיר הִלָּל חֻקֶּה בְּהִלָּשׁ
 אֲבָ"שׁ בְּהָה. וְכֵן הִדְבֵּר חֲתוּלָה בִּזְמִ"ס בְּחָחוּם" דִּרְ"ה וְחֻפְפִ"י
 רִחֵ"ה לְחֵלְלִי לִשְׁמָה נְמִי לִרְדִּי טַעֲמָה דִּהִעֲמֵד חֵ"ה עַל חֻקֶּה
 לֵאל דְּרוֹת חֵ"ב ב' שְׁבָחוּם" וְחֵ"ב וּמִ"ר בְּגִלְיוֹן חֵ"ה עֲכָ"פ הִ"ה
 שְׁבָחוּם". וְכֵן מִלְּחִי בְּחִשׁוֹ חֲמִיר' בִּזְ"ו ס' יִטֵּ"ס סִ"ק ח' הִ"ה
 וְהִיָּחִיחָה עַל רִבְזֵי בִקְרִ"ה הִיָּלָה פִּשְׁטוֹ לִי דִּהִלָּל לֵאל מִתְּקִין
 עַל שְׁמִי"ה בְּסִבְרָה דֹּשָׁה מִרְגֵּשָׁה לְעִיִּין חֻלִּין. מִיָּה לְפִי דְּבִיר
 הָתוֹם" בִּזְ"ו חֵ"ב חֵ"ב לֵאל פ' הֵ"י לִגְמִי חֲסִי"ה מְוֹכַח בְּחֻלִּין חֵ"ב
 לְהָלָל טַעֲמָה דֹּשָׁה מִרְגֵּשָׁה דֹּלָ"ה הוּי ס' עֲכָ"פ לְחֻלִּין. אֲבָל
 בְּחָחוּם" וְחֻפְפִ"י מִשְׁמַע דָּלָה אֲלֵטְרִיךְ טַעֲמָה דִּמְרְגֵשָׁה אֲלֵל
 לְקִדְשֵׁיהָ. רִבְזֵי בִקְרִ"ה כְּסֻדְהָ מִדְּבִיר הָתוֹם" חֵ"ב וְדְבִירֵי כְּוִטִּים
 וְדְבִירֵי הָתוֹם" וְחֻפְפִ"י לֵאל לְשִׁמְשָׁה עַם דְּבִיר הָתוֹם" חֵ"ב שֶׁהָהָה
 מְוֹכַחִים בִּגְמִי קָלָמֶה חֵ"ב לְגִמְרִי חֲתוּהָ (וְמוֹקֵה) וְחֻפְפִ"י חֵ"ב שֶׁהָהָה
 דֹּשָׁה מִרְגֵּשָׁה בְּעִלְמָה הוּי רִק לְחֻקִּימָתָה אֲחֵה אֲבָל שֶׁ בִּגְמִי
 חֵ"ב לְחֻקִּימָתוֹת הִרְבֵּה יִ"ל דָּלָה קָלָמֶה שֶׁלָּה טַעֲמִין אֲלֵל רִק
 אֲמִי"ו שֶׁלָּה חֲמִירִי שְׁמִי"ה לְקִדְשֵׁיהָ אֲבָל בִּזְמַתָּה לְחֻלִּין וּמִיָּה לֵאל
 בְּחֻקֶּה בִּגְמִי אֲסֻבְרָה ז' דֹּשָׁה מִרְגֵּשָׁה בְּעִלְמָה דִּמְדִּירָה חִיָּיתִי
 לְפִנִּי לְפִנְיָה בִּזְמָה שֶׁפִּלֵּ"ל שֶׁשְׁוִי מִלֵּם בִּזְ"ו:

(ז) וּמִזֶּה נִצָּח לְבִיאוֹר הַהֶחָלֶה שֶׁהָלַ מוֹעַל בְּחֹשֶׁךְ שִׁדְקָה
 בְּעַד שִׁלּוּם בְּדוּק צִנֵּה וּסְחָה וּמִלֵּאל עֵינֵי פִּתּוֹת
 מִנְּגִיבִים וְעוֹד אִם יֵשׁ לְדַמּוֹת צִנֵּה וּסְחָה לְהִרְשִׁיעַ שֶׁנֶּפֶשׁ
 מִקְרִיר וּבִדְקָה בְּעַד שֶׁאֵ"ז וּמִלֵּאל פִּתּוֹת מִנְּגִיבִים לְעִמּוּלָה לִפִּי
 דַּעַת הַגּוֹבִי תִּנְיָנָה מִ' קִי"ט וְהֵאֵם מִ' קס"ו. וְלִפִּי מֵה
 שִׁדְקָה שֶׁ הֵאֵם שֶׁהִרְשִׁיעַ הִרְי הֵאֵם בֶּט' מִמּוֹחֶה כִּי אֵל
 בְּיָדָהּ אֲפִן הַעַד רִאִי' אִי"ט הֵאֵם חֲלוֹת וְהֵאֵם יֵל צִנֵּה שֶׁ
 אֵל דִּסְמוֹת בְּרִנְנָן וְעוֹד לְדַמּוֹת הַהֶחָלֶה (ד' (ז):) אִי"ט

במי

五

[illegible]

(יה) **הנה** דבשע"ע ס' קפ"ד מייתי דיעה ראשונה דעב
הוסח ולא הרגישה טעורה בלא בדיקה. והוא
דעת הר"ף ורמב"ם והנה לדעתו זו מוסחק בעל חיות דעת
כיון דעיקר היתירה מנח ללא הרגישה ואל"ס אם בדיקה עומה
בשעת וסתה וגאבד העד רשוב לכא' רח"י מהא דלא חרגשה
לחומר הרגשת עד הוא דלמחר"י בריש פירק הוהא כחם
לפטר דעמחורו וז"ע. ובעני"ן הקלשה נראה שם לפטוש ס' נלשם
זו דהנה דוע שיש עי סבורה בפ"י לא לחמר בגמ' שם נלשם
לחרגשה ולימור הרגשת עד הוא. אם הפ' שיודעת שהרגשה
לא שחט מוספקים שחט הרגשת עד הוא. ולפי פ"י זה אם
לא הרגישה ביוה"א חזו חוששין שחט בחמת הרגישה אלא
שעמיה וסבורה שה' העד. או שהפ' בגמ' לעולם שהרגשה
אך הוא חומרת שלא הרגישה. ומשום שסבורה הרגשת עד
הוא. והנה יש להביא רח"י ראשונה מהחוס' ריש מוסחקין (ג').
ד"ה מרגשת שכ' פ' כשנשקך עד מן המקור ומדלא הרגישה'
נעשו השתא הוא דחזאי וס"ת ודי בדיקה עומה ומלאה עמיה
ולא הרגישה מ"ע דשמי' ח' וי"ל דלא פלוג ב' וי"ש"י פ"י מה
שנשקפו לא הרגישה כסבורה הרגשת עד הוא וקשה מחמתו
נמי יומא לא דלא הרגישה אם שמשם סבורה הרגשת שמש
הוא ואמתי מוסקין למפרע אלא שחט חזאי ח"ל לעולם אשה
מרגשת וזמיה חוששת בהרגשת עד ושמש כמו שחיה חוששת
בהרגשת מי רגלים עכ"ל. הנה מובאר מדברי החוס' דס"ל
דשחט הרגישה ואל"ס לימור הרגישה וזמיה סבורה שהרגשת
עד ושמש הוא. ואל"ס לפ"י שם בהוהא כחם דלחמר
לעולם להרגשה היינו שהרגשה ממש שחומרת שהרגשה עד
חזו מוספקים שחט טועה ולא ה' הרגשת דס אלא הרגשת עד
ושמש. ואל"ס מוכח מדברי החוס' כפ"י קמח. חמם מוש"י
מוכח כפ"י הב'. אלא שהחוס' הקשו עליו קוש' עומה.
ועלנ"ד שיש ליבש קוש' דעת רש"י בטעם נכון. דס"ל לרש"י
דחק דלמחר"י דלחרגשה וכסבורה הרגשת עד הוא לא חמר'
סבורה זו שהיא רחוקה קלה לומר שטע' כיון הרגשת דס
משום ועד. אלא מוכח מה שרצתה הדס וחזקה הדס שחט
בהרגשה ומוכרחים לו לומר שטעמה בפ"י והנה דא דמפרש
טעמא דב"ש לפי אוקימתא זו דאשה מרגשת בצמיה. ולא
טעם לו בפ"י קמח דלכא' לב"ש דיה שעתה משום דאשה בחזקת
טעורה עומדת. משום דמח' דפרקי בגמ' ממוקח ומשום
דהרי דס לפניך והתם קמח דלא חמר' השתא הוא דחזאי
משום דהתם התם חזיתי. והשתא ח"ש בצמיה. דרש"י
מפרש הכי אוקימתא דאשה מרגשת ומדלא חרגשה מחמתו
חמר' השתא נפיק בבדיקה עד וכסבורה הרגשת עד הוא
ואפי' שחט החמול ואל"ס דלחמול רצתה וכסבורה הרגשת שמש
הוא דאשה בחזקת טעורה עומדת והשתא הוא דחזאי ואפי'
דהרי דס לפניך מ"מ השתא הוא דנפיק ולא דמי למקור דהתם
חזאי חסר וחתא. והכא ח"ל השתא התם התם חזיתי. דלפי"ן
נהי' לריכס לומר דטעמ' שני פעמים או יותר בהרגשת שמש
מי רגלים ועד כל חומת שרצתה התם. או וודאי לא חמר'
שטעמה אלא משום חזקה הדס שחט בהרגשה. ומשום זה
חזו חזו מוכרחים לומר שטעמה אלא פעם אחד. וחזו לו מכה
זו שהם הכרח לומר שטעמה פעמים ובלא הכרח לא חמר'
שטעמה כח"ל מאל שחט סבורה רחוקה וצרי שטעמה כח"ל.
ממינו למדנין מוסוג' זו שיש לנו שני שיטות אי כשה' החוס'

דבריו בדברי עלמו שלטו להסיע את ההוכחה של הח"ס לדבריו לדין וסחית דה' אפשר למוקמי הא דרבי דטמאה נדה בשעת וסחה וכו' ובפרט לפי מהי דס"ד דרבי סבר וסחית דלורייחא דא ודאי בורכא היא דבזה גופי' סתר הראי' דלדבריה מהאי טעמא דיל' דרבי סבר וסחית דלורייחא ח"ל למוקמי הא דטמאה נדה בשעת וסחה דל"כ אפי' פחות מנגנים נמי טמאה דדמי' להרגשה משח"ל אי וסחית דרבנן :

תשובה יז

אשה שמוצאת תמיד על עד הבדיקה קרטיין שחורים ולעתים רחוקים גם אדומי' ונקלשים מן העד. ואי אפשר לה לטחור. וזה שתי שנים אשר היא מוצאת אותן קרטיין אדומים. ואומר שיש לה פצעים והבורות על האם. שאפשר שמחמתן באים הקרטיין מה דינה. ואם מועיל לה בדיקה במכחול ולא ימצאו אלו הקרטיין על ראש המכחול :

(א) תשובה. תחלה נדבר בצ"ה ממהות הקרטיין ודינם הה צורה (כ"ה). גרסי' במשנה המפלת כמין קלויס כמין שצרה כמין עפר כמין יבוסין אדומים תטיל למים כו' ובטור וס"ע השמיטו עפר מדין זה וס"ע הרגיש בזה. ונלמד ליישב דה"ה דעתו (ס"ה קל"א ס"ק ג') דקרטיין שיש לתלות שהן מהחול הנחתהוה בכליות אפי' שלא רחוק עס מן רגלים אלא לבדן וסח"ל בחש"ל ס"ה ע"ג הקשה עליו שהרי משנה שלמה שנינו כמין עפר תטיל למים חס ויודעו טמאה. הרי דבעינן בדיקה. ויש ליישב בצ"ה דהי דה"ה וודאי משום זה למד לתלות בקרטיין בכליות לא דהי שרינן לה אלא משום ס"ס שגוף מן החול שבכליות הם ואפי' חל"ל מן המקור מ"מ שגוף לא ה' ימינוס. ולפי"ז קם דינא דלפי' בדיקה לא בעי כיון דס' זה שגוף מן הכליות לא יתברר לעולם דלפי' חס ימינוס אכתי יש להסתפק בכליות דהחלץ אפשר שנימוח ע"י שריי' וכו' בחש"ל ר"ח כהן דפאסורט (ס"ה ל"ה) וכיון שס' אחד לא יתברר לעולם אין לריד לבדן חף ס' הב' (וכנ"ס בחש"ל מ"ב ס' מ"ג) וטעמה נמח ס"ס אך הנה כ"ל לבעלה אצל לטהרות לא מהני ס"ס דס' טמאה ברה"י טמאה אפי' ב"ס כנ"ס החוס' ב"ב"ב (כ"ה: ד"ה ר' אליעזר) ממשנה טהרות והשתא נחא דקתינו בנתינו' עפר דבעי בדיקה דהיינו לטהרות אצל בשי"ע דמיירי לבעלה השמיטו עפר בצוונה משום דאיכא ס"ס כנ"ל ולא בעי בדיקה פושטין :

(ב) המבואר לפי הג"ל דכמין עפר אין לריד בדיקה כלל לבעלה משום ס"ס שגוף מן הכליות ואפי' חל"ל שגוף המקור מ"מ שגוף לא ה' ימינוס בפושטין. אומנם בחש"ל זו שאינה יכולה למצוא בדיקה נקי' בלא קרטיין אלו ואינה יכולה להפסיק בטעמה מצלי מליאת קרטיין אלו. והנה יש לדין בזה דהא היו ס"ס בחזקת איסור דאשה זו בחזקת טמאה עומדת והיו ס"ס במקום ח"ל. אך מהני יש לדחות עפ"י מ"ס החוס' גיטין (ב') שהקשו דיהא ע"א נאמן אפי' באחתה חזקת איסורא דילפינן מוספסה לה וחי' דלוגה בחזקת שטתה רואה לא שעה כו' ומאמינים לה אפי' בבדיקה של הפסק טערה והיינו ע"כ משום דלוגה בחזקת רואה. וחל"כ ע"כ מוכח דלא חשבי' לס"ס זה במקום חזקת איסור. כיון דלוגה בחזקת רואה כל שעה. האומנם שגוף ב"ס חוות דעת (ס"ה קל"ו ס"ק ג') בחש"ל שיש לה מכה שדוע שמוציאה דס' שאינה חולה בה בשעת וסחה דבעינן שיהא לה חל"כ בדיקה של הפסק טערה נקי' לגמרי דהיי' דחולה במוכהה שלא בשעת וסחה מ"מ הרי אין כאן בדיקה ואין בעינן בדיקה של הפסק טערה ובדיקה אחת של נקיים

שח"ב ומלאה צו פחות מכנגדים טעורה היינו דוקא חס בדיקה בעת ההרגשה או שמשה בעת ההרגשה כמו בנתינו' דלוחים מומחין שהרגשה בעת תשמיש. ובדרי' בדיקה בעד שח"ב שהייתה בקופסא דטמאה נדה משום שהרגשה היינו שהרגשה בעת הבדיקה וכיון שאפשר לתלות ההרגשה בעד ושמש לא איתרע החוקר בכך משח"ל בנתינו' החס"ס שהרגשה קודם שבדיקה שפיר י"ל מכיון שהרגשה אברה החזקה דלע"ג ש"ל שהיתה ההרגשה למראות טהרות מ"מ כיון דרוב הנשים ברוב הזמנים היו ההרגשה למראות טמאות כמו שביאר שס החס"ס שפיר היו ריעותא להחזקה. ואע"כ דהתם גבי הרגשה שמש ועד נמי ודאי דברוב הזמנים היא מנחתה כיון הרגשה שמש להרגשה דס נדה כמה ששנינו בשבועות (י"ד: ה') משמש עס הטערה ואמרה לו טמאית הרי שיוכלה להבחין בהרגשה דס נדה מהרגשה שמש (ועיין בחש"ל משיבת נפש ס' ל' ש' לפרט דודאי לא טעיה שדמיה לה על הרגשה נדות שהן מיו רגלים דודאי לעולם משנה הרגשה נדות מהרגשה מ"ר ונשלל עלה בלבה הרגשה נדות וודאי לא בלא הדס בהרגשה רק כשנפעמים ויחלום מיו רגלים בשנינו דומין להרגשה נדות וכמו כן בהרגשה עד ושמש) דמ"מ יש לחלק דהתם דהרגש' היא וודאית שנפתח אלא שס' חס למראות טהרות או לטמאות ח"כ נעשה עכ"פ שנינו בצופה דפתיחת המקור וחשוב ריעותא נגמורה דרוב הפתיחות למראות טמאות ויחזרע משח"ל הכא דהס' חולי לא הרגישה כלל אלא שטענה על הרגשה שמש ועד שהיא דס נדות ח"כ אין זה ריעותא ברורה כיון דלא נעשה בודאי איזה שינוי בצופה ולא נחצה ריעותא להחזקה בכך. ודבר זה מבוחר יפה בחב"ס ס' כ"ע דס' שהיא וודאי נשוכה אלא דלא ידעינן אי מהלכה או משוכה או נתיחד אלא מוקד ושתוק ואינה מוקדקדן הוי ריעותא והיינו שהיה בה הטורף כמו שהביא בשם הרשב"א שס' חלל סרבה שס' חס היא בגב או בחתוך לא הוי ריעותא משום דבחתוך יכול להיות בלא שס נקב ואין כאן שום התחלת מעשה הטורף. והיינו ג"כ כנ"ל. וסס ג"כ בלא הרגישה בודאי ויכולה להנעשה שט"י זה נטמאות חס ילא הדס ח"כ הוי ריעותא אצל כסס' לוי חס הרגישה כלל ושח"ל הרגשה עד ושמש הוא ולא התחיל בה כלל מעשה המטמאה לא הוי ריעותא כלל וזה פשוט :

(יב) ועפ"י מבוחר השאלה שני' ודחיית דבריו בזה ראשונה מה שחשב רח"ת החס"ס מנדה ליסוד מילין הנה הראינו בצ"ה ש אפשר לדחותה בצו"ב טעם. ומה גם שזה לא דמי כלל לגדון של החס"ס דלפי' חל"ל דאם וסחית דרבנן הוי כמו הרגישה שנפתח מקור. מ"מ גם בהרגשה לא ה' מטמאין בפחות מכנגדים אלא משום דכיון דהרגישה בודאי ויכולה מעשה הטמאה והוי ריעותא בצופה. אצל חס אפשר לתלות בעד ושמש לא מטמאין אפי' דרוב הרגשות אין עד ושמש כנ"ל והיינו משום דהתם נעשה ריעותא בצופה ואוקמי' לחזקה כנ"ל וה"ו נעשה ריעותא דלא נעשה ריעותא בצופה אין לטמאותה. ועוד דכשדקדקה פעם שנית ומלאה עלמה טעורה שפיר חמרי' בזה כי השומאות כשעת מליאתן דלענין וסחית דרבנן מועיל לה חזקת כנ"ס החוס' נדה (ד') כמו שהביאנו למעלה בזה. אך חזקת כנ"ס לא הוי לגמרי ולא לפסולא וממילא רוחא שמעתיא ולענין העיקר הדין הדבר מוטריס בחס"ד שהוא למד דיו דלס נפתח מקורה ובדיקה ומלאה טעורה דטמאה דלא גרע מוסחית למ"ד וסחית דלורייחא דטמאה משמע דאי הוי מנדה לה לוסחית דרבנן הוי טעורה. והח"ס למד דיו בלא בדיקה בעד שח"ב ומלאה עליו מראות טהרות ובחובו טפת דס פחות מנגנים מדינו של חס"ד ועכ"פ לא עדיף מאס בדיקה עלמה ומלאה טעורה לגמרי וכו' כי היכי דבטעורה לגמרי אי הוי כוסחית דרבנן הוי מטהרין לה ח"כ בזה אי הוי הרגשה דרבנן הוי מטהרין לה. וחל"כ בוסחית דהוי דרבנן מטהרין לה. ואע"כ דאפשר לחלק קלח מ"מ מוכיח יתתי לן ללמוד דבר זה דמה דלומרי' בהרגשה חמרי' מני בוסחית דרבנן ובאמת לא דמי ולא קרב זה אל זה כלל. ומה ויאלה סחית

נקיים. וכיון שאין הבדיקה נק' אף דתולה במכתה מ"מ אחת לא קיימה בדריקת המוכרות להיות ותמה על השו"ע ורמ"א (בס' קפ"ו ספ"ה) שסתמו דבריהם ולא כתבו שחשש זו לזיהא עכ"ל שהדבר שני פעמים ותמאל טמורה (וא"ל דמשמע מודבריו שם דאלו ה' ס"ס ה' מושל אף בדריקת הפסק טמורה. וזוהי ממש"ש שם להקל בדריקת ב' שהיא של נקיים משום ס"ס ס' שמה דס גדה הוא ואימור לא רחצה כלל. וז' אבל לענין הפסק טמורה לא מהני ס"ס דלפ' גדה צבי הפסק טמורה משמע דלי הוי ס"ס טוב הוי מהני אף לענין הפסק טמורה וז"ל דהתם הס"ס הוא צענין הבדיקה של שעת וסתה ואם ה' אז דס גדה ולא זכה אם לא היתה דין הפסק טמורה לגדה ה' שפיר מושל ס"ס זה להפסק טמורה כיון דהספקיות הם אי צענין כלל הפסק טמורה. אבל צנ"ד דהספקיות הם על הקרטין שגמלו בדריקת ההפסק טמורה שפיר י"ל דלא מהני) וא"ל גם צנ"ד דלזכא ס"ס על הקרטין אלו מ"מ י"ל דהוי כאלו לא בדק כלל כמו בזכא שדוע שמואלה וצענין בדריקת הפסק טמורה ודריקת יוס' א' שהי' נקיים לגמרי כנ"ל. מ"מ י"ל דהיינו דוקא צמולא דס גמור כמו שהיה רגילה לרחות בשעת וסתה. אבל בקרטין אלו שצבעת וסתה היא רחצה דס גמור ולאחר הוסת היא מולאת אותן קרטין שפיר י"ל דמהני ס"ס הג'ל אפי' לבדיקה של הפסק. ואסברה דך מולאת בטעמא דהנה הא דצענין הפסק טמורה ודריקת נקיים הוא משום דמעיניה פתוח ומהי' טעמא גבי תצורה להגשא לא צבי הפסק טמורה וס"ס צמולא (דף קס"ו) משום דלון מעיניה פתוח וכיון דטעם דריקת הפסק הוא משום מעיניה פתוח א"כ אף שם לא מנה שמואלה דס מ"מ כיון שרחצה דס אחת לא הוחזק בזה שמעיניה סתום כי אין וזכאה ע"ל. אבל בבדיקת קרטין שדקק עגמה צעת שהפרישה בטמורה ולא נזארה דס אלא קרטין א"כ הוחזקה שסתם מעיניה מולאת דס ואלו קרטין טמורים מס"ס כנ"ל :

(ג) שור

מלאתי בתשו' ח"ס (ס' קנ"ב) שכ' וז"ל ואפשר אם דס מכתה שרגילה לרחות כל שעה חשש' שהיא ממראה עמאה אם הוא עכ"ל משונה מנה שהיא צבעת וסתה א"כ אחר שהמתינה כ"כ ימים שדרסה לפסוק בראיון דמים בלומד יפה ותפסוק בעברה ותראה אח"כ העד נקי ממראה הסחות רק שהוא מולוכך ממראה דס מכתה מיקרי שפיר הפסק טמורה לענין זה עכ"ל א"כ כ"ד הוא כש"ל וק"ו דהתם דס ודלי דס טמא הוא אלו ה' בל מן המקור אפי"כ יש סברה לתשוב זה להפסק טמורה א"כ צנ"ד דאף אם הוא מן המקור אחת זכא ס' ה' הוא דס או עפר כש"ל דהוי הפסק טמורה אם לא רחצה בדריקת זו דס ממש אלא אותן קרטין. דקרטין אלו ודליה הם מובדלים ביותר מן וסתה. מן דס מכה שהוא דס גמור אלא שהוא משונה במראה מדה הסחות. וגם כי קרטין אלו אפי' אם הם נימוח מ"מ דרך לבוא מן הכליות כנ"ל משא"כ צדס אף שהוא משונה קצת מ"מ מראות כזה מלוי' ג"כ במקור רק שחשש וז' ה' וסתה משונה קצת מן דס זה של המכה. וענין זה אפשר ונלוי' שיתחלף. ויהי' המקור מריק גם דמים כאלו. ע"כ מובאר שג"ד עדיף טפי מנדון של חס"ס. ולכן אף שהס"ס כתב סבר' בדרך אפשר מ"מ צנ"ד הסברה פשוטה דהוי שני גדול מפיחת המעיין בשעת הוסת ומושלף אף בדריקת הפסק טמורה כיון בדריקתה נק' מדה ממש :

(ד) אבנ

בעיקרה דמולאת אפי' דן דהוי הח"ל חלק על הט"ל. וגם דהט"ל צעלמו לא סמוך להיחית הקרטין לבד משום שאולי אין דוים צדס לך להקרטין של הר"ן יעו"ש. וכן מני צנ"ד י"ל דאולי אינם דוים קרטין אלו לעפר הנזכר במשנה אומם צס"ט (ס' ק"ל ס"ק ל"ה) כתב צס"ט עבודת הגרשוני להחיר מלך אלוית הרופאים שטיפין הללו דרכן לבוא מהלדדן וסמן קצ"ט (ס' ק"ל ס"ק ס"ה) שם אף דהנה רחוי' בתשובת חס"ס (ס' קע"ו) שכתב שם על מי שראה להחמיר בקרטין אפי' אם לא נימוחו לחם לדעת הראש"ל דלון להחיר אלא

כעין לורת צרי' ועפר המצובר בש"ס. וע"ז השב' כיון שקרטין אלו הם קטנים מאוד ואינם דבר ממש היינו עפר דמתני' ועוד כל הרופאים מעידים עוד מימי הר"ן כי דרך לאולד כלניות כולא כללו אפי' לו י"ב שאלים כלורת המפרש בש"ס מ"מ כיון שרופאי זמניו מעידים שלוחות הללו נולדים עתה בזמניו כלניות נאמין להם ע"ז בדקה וצנ"ד קרטין שכתבתו לעיל שאין דרך המקור להולא דבר מועט כזה על הרוב מושא"כ כליות מלוי צדס כיוצא בזה עפ"י עדות הרופאים עכ"ל והביא ג"כ דברי הס"ט הנה הוא וז"ל הקל מלך עלמות הקרטין חלל שהחמיר להצריכן בדריק. וא"כ אחת צנ"ד שחי אפשר לבדוקן מחמת קוטין אחת נפל שחא צבירה. והנה נחזי' אכן אחת לא הוי ס"ס לא מצע' לדעת הר"ה דס יבש נמי טמור וודאי זכא ס"ס דלמא מן הכליות ואח"כ מן המקור שחא לא נימוח. אלא אפי' לדעת הראש"ל דלפ' בל נימוחו צע' דוקא שהי' מומה יוש לומר דזכא דליכא מכה לא תלי' להקל דלמא זכא מכה ובשלמא לדעת הר"ה דלס אין נימוח אפי' הוי דס ודלי' טמורה שפיר הוי ס"ס אבל לדעת הראש"ל דלי' אלו מומה בזה טרפה מהי' חתי' נחלה שיש מכה במעי'. מ"מ י"ל כיון שסם שמוס וגם שאין דרך המקור להולא דמי וסת בשיעור קטן כזה זכא רגלים לדבר דמכה יש לה במעי' וכן ל"ל ע"כ דעת השו"ע ששמיט עפר דמתי' וע"כ היינו דלזכא ס"ס כנ"ל (אות ח') אף שהביא גם דעת הראש"ל צס"י קפ"ח שוב רחיתי תשו' אחת למרן הגאון מל"ל בלעט צספרי הר המור שגריה לחוק על הס"ט צענין ס"ס זה והעיקר דלון חלוקין הקרטין אלו משא"כ דס. והנה כבר נראה דעת חס"ס אלו כך הלא דהוי ס' טוב. גם מה שצ' הגאון מורמ"ב דס' שמה לא נימוח ע"ס' לדין הוי חד שמה ואלו דמי לומם במקור דהוי ס' אחד מוסף על חציו דסם ממקור הדס טמא דמקור קמיון עמא. אבל כאן אין ס' אחד מוסף על חציו. הנה בתשו' הגאון מו"ה חיים כהן ראשפרט (ס' ל"ה) כתב ס"ס צענין זה וישב הקוש' הי"ל. ודעוהו ג"כ כס"ל אלא שכ' שם הס"ס צנ"ד אחר ולין פל"מ ליתא :

(ה) אד

הנה כיון שהס"ס האריך בדריק קשה להקל בלא בדריק ולסמוך על הס"ס הי"ל ולכן נחזי' אכן מחמת הפעמים שאמרו הרופאים. ותחלה לריבם אלו לצד קצת צענין האמנת הרופאים והנה יסוד דבר זה הוא מנמי' דמה (כ"ב) מעשה בחשש שהי' מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו חת אבא ואבא שאל לחכמים ותכנים שאלו לרופאים ואמרו להם אשה זו מכה יש לה במעי' שמונה מפלת כמין קליפות חטיל' לנחם אם נימוחו עמאה הנה מסוגי' זו משמע דלון הרופאים לחכמים מזהריו להטיל לנחם ולבדוק. דף הנה בלמות כבר הקשה הרא"ש להרשב"א בתשו' (רובא צס"ט ס' קפ"ח ס"ק ה') דלמה אם נימוחו עמאה כיון שאמרו הרופאים שיש לה מכה אחת לא תלין דסם במכה ע"כ. ובתשו' מור"ס לוצלין (ס' ק"ח) חירץ שהכחשים בחנו דברי הרופאים אם אחת אחס או לא. וכתב ע"ז צס"ט דלפ"ו מוכח דלא סמוכינ בלזכור זה על הרופאים אך י"ל דזכא דלפסר לבדווי מצדרי' אבל היכא דלא אפשר מהימי וכתשו' ח"ל ה"ק על פי' מור"ס דל"כ למה הוצר שאלת הרופאים כלל אחר שלא סמכו עליהם כלל אך קוש' זו אינה אלא לשטת הר"ה דס"ל דלפ' צדס יבש אם לא נימוחו טמורה אבל לשטת הראש"ל דס"ל דדוקא היכא דלורחן מוכיח עליהם וז"ל צרי' הוא דמהני שריית מעל"ע אבל בחתיכה דס יבש לא מהני שרי' כיון דליכא למומר דברי' הוא לפ"ו שפיר נפ"מ צדברי הרופאים דלי' אלו דלממו שכן הוא לורת צרי' מקליפות המכה לא ה' מהני שרי' מעל"ע אך הרא"ש לשטתו' אולי דס"ל כש' חז"ה ולידרי' ליכא למומר כתי' מור"ס דל"כ למה הוצרכו כלל דברי הרופאים ועל מה שאלו להם אחר שלא ה' רלוים לסמוך עליהם עכ"ל ס"ט. ולעני' נראה ברור צס"ד דנס לדעת ר"ה נוחא דהנה לשון הצביריית' הוא שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות כו' מפרש פסם אחת הי' נמשך אלאה זמן נכון דל"ה אלא דהי' מקרה פסם אחת הי' ראוי לומר בלשון אחר מעשה בחשש שהפילה כמין קליפות אדומות

(ו) אבנ

בעיקרה דמולאת אפי' דן דהוי הח"ל חלק על הט"ל. וגם דהט"ל צעלמו לא סמוך להיחית הקרטין לבד משום שאולי אין דוים צדס לך להקרטין של הר"ן יעו"ש. וכן מני צנ"ד י"ל דאולי אינם דוים קרטין אלו לעפר הנזכר במשנה אומם צס"ט (ס' ק"ל ס"ק ל"ה) כתב צס"ט עבודת הגרשוני להחיר מלך אלוית הרופאים שטיפין הללו דרכן לבוא מהלדדן וסמן קצ"ט (ס' ק"ל ס"ק ס"ה) שם אף דהנה רחוי' בתשובת חס"ס (ס' קע"ו) שכתב שם על מי שראה להחמיר בקרטין אפי' אם לא נימוחו לחם לדעת הראש"ל דלון להחיר אלא

שפיר ס"ס חבל אס המנה צלדדים היו ס"ס מחד שמא. ור"ל
 בס"ס רנ"ד ועוד דלכתי י"ל דלכתי נתי ס"ס לחומרת שמא חין
 דבברי הרפאים וחין לה מכה ואפי' את"ל שאתח דברי מ"מ שמא
 דס זה מן המקור וסא דס גדה. וח"כ נגד ספק זה דשמא
 מן המכה לרוב ס"ס שמא חין לה מכה ושמו דס גדה
 כחל כ"ל:

(ח) אשר ע"כ לריסות חמו למ"ס מרן גאון הקדוש ה"ל בשבועות המזרחת דקיון שיהא אשה שם לא וסת תלח בשעת וסתה מוחלת הקדשין ה"ל י"ל ג"כ דה"ל רובא להלך שצ"כ מזה או מזה ש"ס חמשי' והבית מושב' דא"ל אחרים נספחתי' בזה מח"י הרשב"א פ' המפלת שם' שחמו מזוי שיהא הסם נקטם ויוולא על הרוב בעצמן זה כו' שרובן בריות נטלה כל שואלין בעצמן זה ע"כ"ל אך הסם מרן העיר בזה מזהא ללא סמכין הרובא בעצם חלוצות אפי' בליקור גוי מסל"ת והיינו ע"כ משום שואלין מיעוט המזוי. וכתבנו ש"ד רבנא אינא מזוי חזקת טהרה ולכן אף דהוי מיעוט המזוי מ"מ חזקת טהרה מטעמך לרובא ומעטל בליקור גוי מסל"ת. והנה בל"ד דאיהי יכולה להפסיק בטוהרה בלא הקדשין אלא' ליהא חזקת טהרה. ההומנס שום בעובדא דמזין מוצא' בלא'ן השאלה שח"ל לא להפסיק בטוהרה בלא שערות הקדשין מל"ה דבר תמוז' דא' נסמך בזה על חזקת טהרה כיון שעדיין לא הפסיקה בטוהרה :

(ב) אשר ע"כ ל"ל לרון בזה מטעם אחר דהנה גרס' צע"י (מ'). קרבי דגים ועוברין אין נקחין אלא מן המומחה ואמר שם אין שם מומחה מצי אמר ר' יודאן כיון דלאמר אמי מלחמים מותרין ר' נתנן אמר דמי שזימנ' ליה דגים אלא קריבוס אורי ל' ר' יודאן ללא דר' דלמ' אמי מלחמים מותרים. והנה בש"ס (ס' פ"ג סע' ז') כתב דין זה אף קרבי דגים אין נקחים אלא מן המומחה אלא אי"כ לומר לו הישראל העוברין אמי מלחמים ואתחיל מדג טהור והרמ"א הגיה דכן הדין צענז"ס. וכן גבי דין בליס (פ"ו סעי' א') כתב המהרש"ל לנדר שישאל המוכר אם אמר לו של עוף פלוגי הוא ולאו מבידוס שאורו טהור הוא סומך עליו. והגיה שם ג"כ הרמ"א דכן הדין צענז"ס וכתב שה"ך המהרש"ל חיל בש"י הדמז"ס והרמ"א חיל בש"י הטור וש"ך פוסקים. והנה זה לרון הטור (פ"ו סעי' א') סומני בליס כו' ואינו מוזהב לטמון עליו לקחם מן העמ"ס אלא להכי חתב שם וי' בהם ס' טהרה שואלני דכן המוכר ממני ק"כ הוא מלבי עוף פלוגי ואינו מבידוס ואורו טהור קונים ממנו וכ' ב"י ואם תאמר כיון דס' אלו אינם מוזהבים דלמא דשורבא דדמי לדיונה כדליתא בגמ' כי אמר שם עוף פלוגי וטהור הוא מצי הוי הא מצי להשתמושו ולמימר דיונה הוא הוא אינה אלא דשורבא. ותיב הש"כ דלע"ז דרמו להסדיר אחרי רחמי מרחת דלמא אידין ישראל דשחיה עליה' ומקפיד לדיונה ומכיר שח"א לב' מניסין חלקים שלא יבא הפרס כל דבא צייטס. והרמ"א דס"ל גם גבי קרבי דגים דלע"ז צענז"ס נלחמן היינו אלא בצינומא כמ"ס הש"ך (ס"ק כ"ה) וכן דעת אחרים והדריש דבעת הרצב"ו והרשב"א והר"ן. ע"כ ל"ל דלע"ז דודאי ליכא הפרס אלא אחר העיון והדקדוק הויבן ומומחה בזה בצינז"ס וצפרט שדגים מלחמים בליס מלחין מרחק כמ"ס הה"מ הובא בש"ס ס"ק כ"ד ואף שסמ"ד מלך על הרמ"א והב"ח והדריש וכן הפר"ח קס' ל' בש"י שה"ך מ"מ ה"י כ' הפר"ח שדעת ההש"כ והרשב"א דלס אומר מדג פלוגי וטהור הוא אפי' בצינומא נלחמן. ואפי' החולקים י"ל דהעיון דבצינומא אין שום היכר אפי' למומחה ולפי"ז עכ"פ מוכח דלע"ז במוקס שגריד עיון ודקדוק נלחמן עפ"י"ס משום דמרתת לשקר וא"כ כג"ד שהרופאים מבידוס שם בכלל המוחה ואומרים כי יש לה פלגים י"ל ב"כ דמרתת לשקר אולי יבא רופא אחר ויזימה לו שקרי אל פניו. ומזן הגולן העיר מטעמית קפילא וכ' דהתם הוי מלחא דשבידא לגלויי מיד כמ"ס הש"ך (ס' ל"ח) דלפשר להטעמיו לקפילא ויתברר שקרי. וכונתו ע"כ ל"ל דהבא אף אם יאמר רופא אחר שלא כדברי רופא זה אין זה גלויי שקרי כ"כ. אמנם לפי ה"ל דלע"ז דלחין ההפסד גדול בצייטס ועוברין מ"מ כיון

ארומות ומדקמתי לשון היתה מפלת משמע שנקרה זו התמדת
 משך זמן (וכן מלאכי מפורש בזה"ל דף ק"פ ע"ב) וזמן הסתם
 לא היתה כל הקדמין שרצהה מעת החלתה זמן רחיינה לפני
 התמדת כלל שבהם מן שרצהה בחזרו הפעם. וה"ל
 בלחלו דברי הרופאים לא היינו מטהרים אותה כלל מעכשיו
 שדקו הקליפות ולא ניומוה. אבל מכיון שאמר הרופאים מכה
 יש לה בצמ' שגממה מפלת אלו הקליפות אלו מטהרים אותה
 למפרע. ומה שהרמב"ם שרצה עכשיו הקליפות היינו לחומרה
 כיון לדיכא בלבדו ובמ"ס ה"ט. וכן משמע לשון הבריייתא
 דקמתי חטיל למים אם ניומו טמאה וזהו לא וחס היתה בבדיקה
 חיונית ובלעדה לא היינו מטהרים. ה' לתנא דבריייתא לומר לא
 היתה חטיל למים אם לא ניומו טמאה. ומדקמתי רק עד
 האיסור הוא ניומו טמאה משמע דכל עיקר הבדיקה היא
 לחומרה משום דלחבא בבורי ודלמא ניומו וחס טמאה. והבי
 קמתי במתני' שני הדברים אם ניומו טמאה וחס לאו טמאה.
 משום דקמתי המפלת דהיינו פעם אחת ויכול להיות שזה מקרה
 חולי הוא בצמח דס שנתייבש ע"כ הבדיקה חיונית להחיד.
 משא"כ בבדיקתא שח' מקרה- תחומת אוייתת הקליפות מכה
 יש לה בצמ' ע"כ הבדיקה היא רק לחומרה חולי ונימוה כיון
 דלחבא בבורי כלל ובוה מיושב ב"ר קושיתא חמ"ל על המה"ס
 בשו" (מ"ו) שפקה דלמא בדרם מכה אי אחא מזהירה
 לבדוק ובקליפות ושעורא אחא מזהירה לבדיקה. ופי' ה"ל והבא
 בקליפות ושעורא שפאר בלבדו מבדרי'. וזה מלאכי כן
 בשו" הגדול מזה"ס חיים כהן לאפשרות (ס' ל"ב) ונחתי"ע
 מתת' כנ"י (ס' ל"ד) שג' ג"כ סבבא הג"ל:

[illegible]

(ז) הנה מראה לענ"ד דלא הוי ס"ם דלין זה ס"ם המחשבה דשטחה מתחיל מ'ס' רחשון שמה הוא מן הכליות ולא מן המקור ואפי' את"ל מן המקור שוב א"ל לומר שמה מן הפעלים דלויס בתוך המקור אלא על האם וכן שתי הספיקות הם מהם שמה שמה מן המקור או עלה מן המקור ונסי' מן הכליות או מן הפעלים שעל האם ועיין ס' קפ"ב דברמ"א סע"ה' דחשב"ס ס"ם שמה מן הדדדים ואפי' ת"ל מן המקור שמה מן המכה ונש"ך עס חלק דלין זה ס"ם מוסר דהוי מחד שמה' והב"ם והטב"ם' והס"ם כתבו דבמקור דהוי מקומו עמא שפיר איכא נפקותא בין הספיקות האם הוא מן הדדדים הדם נמי טביר ודאי במקור עב"ס' הדם עמא ואפי' ס' מ' מחזיר ויחד ממזכיר ואוי

לכבוד עדיף מחוקק טהרה. ולכן כל דע"כ ס"ל דטולתו ביה"ר לא מוקמי דם וז"ל סברא זו הוי נמי כמו חוקק דבא בהרשעה כמו תסם שבעה הדם שבה בהרשעה כך שבעו שלא היא מחנכב בכותלי ביה"ר ולכן היא ספק השקול וז"ל בשפופרת דליכא סברא דטולת ביה"ר לא מוקמי דם וכנגד זה ליתא חוקק הדם שבה בהרשעה חרבה דסברא דלשה מרגשת בעלמה מסייע להקל דמולא ארשעה תחלה ש"מ דללו דם נדה הוא שבה חיה זמן מה מקודם נמלא מבוחר מזה דס"ל דטעמא דטולתו ביה"ר לא מוקמי דם הוי חוקק גמורה ולא כמ"ס העיב"י שם דלא מהני חלל שלל לעשות סייג בקדשים כמו דאמר' לשמאי :

(יב) אך אחי קשה לי מ"מ יחוש דלמא בשעה שהכניסם קת השפופרת יא' הדם מן המקור בלדדים ולכן לא ירד חוקק לחון כי השפופרת עכבו כשנענו ומוס מתלכב לדידי השפופרת וז"ל אחי חין הוכחה מזה שלל נמלא בראשו חלל בלדדי השפופרת דמשה יש לה שמואלה דם דלחתי יש לומר דדם המקור הוא כמו דם הנמלא בפירודור שוב רלויה שסברא זו היא כחוזה ב"כ טע"ב" (ס"ו) מ"ו). חנוס י"ל דהרי ידוע שהמקור הוא בלמנע פירודור וכשנולא הדם יולא בחלנע פירודור. ואפי' חס נמלא בלדדי הפירודור י"ל דמ"מ יא' גס דם בחלנע הפירודור ונפל לחרך חלל שמקת הדם ירד על כותלי הפירודור חלל שילא הדם רק ללדדי הפירודור לבד זה אינו מהטעם וז"ל חלו יא' הדם עכשו בעת שהשפופרת בחוך גוסה ודלי' היה מתלכלך גס ראש המכחול. ומאחילי סעד ב"ס' פרס רמזים שפיתוח לס' קפ"ז ש"כ סברא זו ממש ונסתיע בסברא זו מתח' גלויי בתרי' מנחנן מור"ש הירך בנו של הב"ח שכתב בעיבדל שמואלה דם בבדיקה שלל בשעת תשמים דמהני בדיקה שפופרת. ויישב הק"ש' מנמלא דם בפירודור דמנמלא דהסם חוקקו שבה מן המקור חלל בבדיקה שפופרת חס לא נמלא דם על ראש המוך אמר' דלו איכא הוכחה דלא בל מן המקור דללו בל מן המקור היה נמלא על ראשו ואיכא הוכחה שאין שום דם במקור. הרי מבוחר מזה דדעת מהרש"ה בבדיקה שפופרת היא בדיקה מחלטה ומבשרת שאין דם במקור וללו משום חוקק טהרה דללו היה העצם משום ח"ע לא היה שייך לומר ע"ז דליכא הוכחה שאין שום דם במקור :

(יג) והנה כבר הקדמנו (באות י') דלדעת הח"צ בפי' דברי הרשב"א חין רחיה כלל מהרש"ב"ל דהשפופרת מהני לטהר הדם משום דהוי דם מזה. ולרובים חלו להחריך בזה קת כפי אשר יורו ה' דעה הח"צ כתב לפרש דעת הרשב"א במ"ס דח"ל לה לידע חלל בבדיקה שפופרת היינו שמנסת השפופרת בשעת תשמים חלל שיהא שופעת חין ידוע חס הוא מן המקור או מן המכה שבלדדין מנסת השפופרת ומכחול עס מוך ואס לא נמלא דם על המוך בידוע שם זה ששופעת חיו מן המקור חלל מן המכה שבלדדין ופי"ר הגה הוי ודלי' הוכחה ברורה לכיון שהמכחול שיהא שם חיו זמן והוא שופעת דם והמכחול נקי הרי איכא הוכחה ברורה דמהמנה הוא ששופעת הדם. חנוס כל האחרונים הסכימו שדבריו דחוקים מאוד עיין טע"ב" (ס"ו) מ"א) וז"ל (ס"ו) קמ"ב) כתב שלל מתקבלו דבריו בזה. ובחלטה שאין דברי הרשב"א מתפרשים כך שיהי כתב להדיא וז"ל לא לידע חלל בבדיקה שפופרת כדרך שמו"ה ברוחה דמ"ס. משמע דהיא בבדיקה שפופרת בחלמור שלל נמלא דם על ראש המכחול בידוע שמן הלדדים הוא בל. וגם הח"צ בעלמו מוסק דם דגם הרשב"א מיידי בבדיקה המוכרת בגמ' חלל דס"ל דלפטר לידע חס המנה מ"ד בלל בדיקה הנ"ל חלל לירוחא דמנחל כתב בדיקה הנ"ל. ומונה עב"ס' דהוי בדיקה מוכרת להוכיח שמהני יש לה שמ"ד :

(יד) אך הגה רלויה עוד פי' אחד בדברי הרשב"א הוא מ"ס כנו"פ (ס"ו) קפ"ז שפי"ר (ה') שהביא לשון הרשב"א והקשה איך נדע ע"י בדיקה שפופרת שמהני מויליאה דם דממ"מ חס לא תמלא דם על המוך הרי חיה מויליאה דם ואס

שבדיקו ועיין יש להכיר קת ולא משקר ח"כ ה"כ בל"ד כיון שבעיין היטב יש לראות ע"י כלי המזהר חס יש לפעוס או לא שפיר י"ל דלא משקר דמרתת שמה יתגלה שקרו ופכרת בל"ד שהרוב הוא מסייע לי' היינו רלויה הקרעין שלל בשעת וסחה וז"ל שפיר יש מקום לומר דהיי' חס בבדיקה של הפסק טהרה מויליאה קרעין חלו מ"מ יאלה מחוקק דמי וסחה וזלו חס מוכחה וללו דמי נדונה חס :

(יז) וב"מ לא מלחי לבי להקל משום הג"ל ויוחיו לעשות לה כים ארוך ולמולתו במוך ולהכניסו בעומק הדסם וטעמה זאת כמה פעמים. וברוב הפעמים נמלאו הקקודות רק מן הלדדים וזלת בפסם אחד נמלא גס מקורה חלת על ראשו. הגה בבדיקה זו היא מפורשת בלמנע שמואל (ס"ו) חך חנוס בעיין בדיקה השפופרת נפללו בזה האחרונים הרבה (עיין ט"ב) ק"י מ"ג) דלכחורה מולי רח"י חס נמלא בלדדי השפופרת חל קי"ל דם הנמלא בפירודור מוחתו מן המקור וז"ל חיה ליתחש שמה רגע קודם בבדיקה ירד ממקור לפירודור ולכן נמלא מן הלד. ודעת הג"כ בזה דשפופרת מושל מנס' ברוחה דם מ"ס דללמא הוא מן הלדדים ואפי' חל"ל שם זה הוא מן המקור וירד תחלה מ"מ לא יא' עכשו דם ע"י השפופרת ונחפרחה. שוב פלפל שם הרבה אי בבדיקה בשפופרת ברוחה דמ"ס מהני גס שלל להרביה ז' נקיים וזלו יח' הוכחה דהשפופרת הוי רח"י גמורה שהדס בל מן הלדדים ולא חייש' לאשחתי בפירודור חלל ש"ל שלל מלא מפורש בשום מקום שיועיל השפופרת לטהר הדם חל"ל כ' שמואל משמעת בדברי הר"ן דשפופרת מהני לעיין ז' נקיים. וסיים שערין הוא נכוד בזה חך הגה בחלטה הדבר מבוחר ברשב"א בתורה"ל (ד' קפ"א) : שהשפופרת היא רח"י מוכרתת שהדס מן הלדדים ש"ל שם חלה דגריס' בפי' כל היד הרוחה דם מחמת מכה חפי' בחוך ימי נדונה טהרה דברי רשב"א ורבי חומר חס יש לה וסת מוסת לוסחה. וכתב הרשב"א מסתברא דלפי' חיה מרגשת ממש שהדס שוחת ויורד מן המכה חלל דחין עיני' בין מכה וזלו חפסר לה לידע חלל בבדיקה שפופרת כדרך שמו"ה ברוחה דם מ"ס עב"ל חלל מבוחר מזה דהשפופרת חלל הוכחה מחלטה שהדס הוא מן המכה. ומושל לעיין ז' נקיים וללו דווקא ברוחה מ"ס וכסברת הג"כ חלל דמהני לבדדין שהדס מן הלדדים ולא מן המקור. חך הגה כל דזה חלוי בפי' האחרונים דברי הרשב"א הנ"ל ועיין שו"ע של רבינו הגר"י (ס"ו) קפ"ז ס"ק ב"כ) ולפי דעת הח"צ בדברי הרשב"א חין רחיה מכח חלל לפי דעת רמ"א ודלי' דהשפופרת מוכרתת כשנמלא הדם בלדדי השפופרת שהדס הוא מן המכה. וז"ל שמה היה הדם שם תחלה וילא מן המקור ונמלא בפירודור משום דלא מחזיקין טומאה למפרע חלל לעיין תרומה וקדשים משום דלשה חוקק טהרה עומדת והיינו כשהפסיקה בטורה וכן ביאר מפורש בשו"ע של רבינו הג"ל :

(יא) אך הגה קשה לי על כל הג"ל ממתני' (י"ד). נמלא על שלה אחר זמן טומאים מספק ופסורים מן הקרבן. ובבביתא דחיי"ב" באשם חלוי חלמא דהוי ספק דלורייתא וחלמא לא מינח גס הכה השתא הוא דלחא דחוקי בחוקק טהרה חלל ע"כ אמר' דמקורא פורחא חתי דם ה"כ בבדיקה שפופרת מומא דמנע קודם בל הדם. חנוס יש ליישב עפ"י דעת הרמב"ם דחוקק הדם שבה בהרשעה. וז"ל הכה במתני' דנמלא על שלה היינו בדיקה בעלמא כמו ברישא לחוסר כו' וכמו שפי' בגמ' (י"ד) הוי וסת שמו"ה לקימה וזלו בבדיקה לוכא למינח דלמא הרבה עד הוא וז"ל שבלמא חיו מומא דלחחה מקודם בשעת תשמים מומא דלחג' וכסברה דהרשעה שמש הווי חלל בל חיו רחיה חל"כ חל לא הרשעה וחוקק הדם שבה בהרשעה והוי חוקק כנגד חוקק דלשה בחוקק טהרה עומדת והשתא הוא דחלוי' וחוקק הדם שבה בהרשעה ובשעת תשמים רחיה לכן הוי ספק דלורייתא חך אחרי העיין כל דחין זה משה חרבה דהך חוקק דחוקק דמים שבה בהרשעה עדיף מחוקק טהרה. דהיי' חלמא מוכח רחיה דחלמא חלמא חוקק הדם שבה בהרשעה משום דרוב פעמים בל בהרשעה וז"ל

ומה שהיא רואה עשיו בשעת הסת היא רואה דם ממש כשאר הגשם ועשיו היא רואה רק נקודות וקרטין פשיטא דלא בעי הפסק טהרה בעד נקי לגמרי מקרטין חלו אחר כלות ימי וסתה חלו מכיון דעבר הסת והוא רואה שלא בשעת וסתה רק חלו קרטין היו הפסק טהרה שפיר מדמי וסתה. וזוהו הוה לנו מה שתמנהו על מרן מור"ם בספרו י"א (אח ח') שהחור הקרטין מתחת ידיו חזק וטהור וסתה לחמית הרופאים דכיון שעברו ימי הסת ועשיו חיה רואה כ"ל קרטין והיא בחזקת שאינה רואה עתה דמי הסת שפיר טבל לסמוך ע"ו בציורף חמית הרופאים :

(יז) עוד חמית האשה שהרופאים רפואה והניחו רטוי על מקום הפלגים וכל פעם שלקחו הרטוי משם ה' מולאת דם וגם מוגלת בערך כמו עגול קטנת וגם הרגלה לי הסמרטוט עם הכתם הזה. ובתשו' ח"ס (סי' קמ"ד) כתב שמה שרואה הדם בעין מוגלת חלו ראי' בדורה שבה מן המכה וח"כ הרי גם זה ראי' שיש לה מכה שמוציאה דם מכל הליו טעמי ג"ל לסמוך להחיר באשה זו שמואלת קרטין שלא בשעת וסתה:

קיצורי ההיתרים

[א] קרטין חלו הם כמו עפר דמתני' שהשמיטו הטור וס"ע דלא בעי דיקת פושרים משום ס"ס שמה ברי' הם וסמא מן הכליות. ואף שטע"ל לא סמך להחיר בקרטין בלי כתב משום שמה חיות קרטין הנזכרים ברי' להחיר מ"מ דעת עבודת הגרשוני ס"ט ומוהר"ג רחשפרט לסמוך על הרופאים דדברים קטנים כאלו הם מן הזד ועכ"פ הוי ס"ס כ"ל ואף דבעי הפסק טהרה י"ל כיון דהוי שלא בשעת וסתה ובשעת וסתה רואה דם ממש הרי זה הס"ט מדמי וסת רחיה לזה מהשו' ח"ס דדם מכה שהוא משונה מדמי וסתה לא בעי הפסק :

[ב] מחמת חמית הרופאים שכיון שאומרים שראו בה פלגים בחאם שראוי להוליך דם ודעת הנכ"י ומוהר"ג רפאשפרט דאם אומרים דבר ברור נלמנים ואפי' רופא ע"ס י' להביא דגמנן משום דמרתת שמה יראה רופא אחר ויגלה קטנו. ואף שיש כאן עיון ודיוק גדול בענין זה מ"מ לא גרע מבזים ולוקחים מן העובים אף שיש שדומה עומדות למתורות כגון דשורבא דדמי לדינה ואין ניכר חלו אחר העיון והדיוק וכן עובדי דגם שנימוחו לדעת הרשב"א והרשב"א ורמ"א דרישה וז"ל :

[ג] מחמת בדיקת חמית שמואל בזים מלא מוכין ומלא על החדין ובראשו לא מלא. ורוא' מרשב"א דשפופרת הוי בדיקה מוכרתת משום דטובלי בית הרחם לא מוקמי דם וכן דעת מוה"ש לבי דמי של הב"ח ואף דקרטין אפשר דמתעבזי מ"מ מודלא חרנשה ש"מ דלא רחשה או דרחשה שלא בחרנשה דהוי עכ"פ דרבנן וכן דעת מהר"ם מווארשא :

[ד] דעת קאור"ח בתשו' שכם' חבני מילואים דביש לה מכה חיה לריבה הפסק טהרה חלו מכיון שעברו ימי הסת הרי היא בחזקת טהרה ומונכ"ב בקרטין חלו שהם משונים מדם וסתה :

[ה] דהרופאים הניחו רטוי על מקום הפלגים וכל פעם שלקחו הרטוי משם הייתה מולאת דם עם מוגלת וזה רחיה שיש לה מכה שמוציאה דם וכמ"ש בתשו' ח"ס :

ואם יש דם עדיין מנ"ל דמהמכה הוא דלמא ממוקד דמיס קחתי ודם נדה הוא וי"ל דאשה זו יודעת דמכה זו עומדת בלד זה בהדרי בטנה ולוקחת שפופרת ובראשה מוך ומטה המכחול ומוך ללד המכה ומוציאה דם וח"כ לוקחת מכחול ומוך אחר נקי ומטהו ללדדים אחרים לחורים וסדקים ואינה מוציאה אליהם דהרי זה ברור דהמכה מוציאה דם חלו ולא מלאה בשום מקום רק בלד המכה הריא עכ"ל ופי' כיון שיש לה מכה ומוציאת רק בלד המכה חלואי מלאת דמכה המכה אחי דם ולא מן המקור. והנה גם זאת היא בדיקה חדשה שלא נזכרה בגמ'. אך ומוהרי הרשב"א משמע דמיורי בבדיקה הנזכרת בגמ'. אך חמס י"ל דהרשב"א דס"ל בבדיקה שפופרת מוכרתת היינו דוקא ביש לה מכה דכיון דיש לה מכה בלדדין וגם היא מולאת דם בלדיה השפופרת הרי יש שני עדים שהם מן המכה וכן י"ל גבי רואה מ"ל דכיון דרוב הגשים חיו רוחות מתחת חשמים ח"כ הרי גם כיון חיוב שני עדים שיש לה חיה שני כגון מכה שמתחתיה דם ויאל כיון דרואה מ"ל חשקין דרוב הגשים בדרך וגם שמואלת על לדיה השפופרת והרי זה שני עדים. אך לפי"ו הנה גם ב"ד חיוב נמי שני עדים חזק דמה שמואלת קארטי' שלא בשעת וסתה ובשעת וסתה היא רואה דם ממש הרי זה הוכחה דלמי דם נדה וגם שמואלת בלדיה המכחול ולא בראשו והרי חיוב שני עדים :

(טו) עכ"פ לפי הג"ל מווארשא בבדיקה שפופרת מהני בכדור דין. ומשעם דמותי ביה"ל לא מוקמי דם האומנם שבו היה מקום לחלק בין דם לקרטין. דהם זו מיד לחזק ואינו מתעבז בביה"ל. חלל קרטין דקין אפשר שמתעבזים קצת. הנה מלחתי חשקא זו בתשו' מהר"ם מווארשא (סי' י') ודחה זה משום דעכ"פ לא חרנשה וח"ל דרחשה מקודם הנכסת השפופרת ה' לה להניש ומודלא חרנשה ש"מ דלא רחשה דם מקודם או חפ' אם רחשה מ"מ רחשה שלא בחרנשה דמהורה מדאורייתא. ואין לומר דהניש שמה חרנשה ולאו אדעתא או דסברה חרנשה מי גרסינן הוא דהני חשקא לאו דאורייתא ניהו [ואפי"ו דמין הנאון הקדוש מור"ג בשו"ע סי' קפ"ג בגביה ס"ל דלמורי חומר חרנשה ולא אדעתא והוי ס' דאורייתא משום דחזקת הדם שלא בחרנשה י"ל דהיינו להרמב"ם דס"ל חזקת הדם שבה בחרנשה. אבל להפוסקים הוצרכים דחרנשה הוי ס' שפיר י"ל דחשקא חרנשה ולאו אדעתא הוי חשקא דרבנן ואפי' לדעת הרמב"ם י"ל דהיינו דוקא אם מלאה דם ע"י קינוה דלובא למימר חרנשה עד או חמית' חומר חרנשה ולאו אדעתא חלל ב"ד דלמי מוספיקים אם רחשה עשיו וטענה בחרנשה המכחול. או שמה רחשה מקודם וחרנשה ולאו אדעתא ודאי חמית' דחשקא רחשה דלמורי חרנשה ולאו אדעתא היא חשקא דחוקה] אך חמס ב"ד אחתי יש לפקפק נהי דהשפופרת מוכחת דרחשה בלא חרנשה הרי מ"מ כיון שאינה יכולה להפסק דטהרה מלבד חלו הקרטין ח"כ אף שרחשה בלא חרנשה מ"מ סותר ספירת נקיים שלה וכמ"ס בח"ה (סי' קל"ו ס"ק ב') אך מלחתי חסובה אחת בס' חבני מילואים להגאון בעל קאור"ח (סי' כ"ג) שהביא דברי החו"ד וכתב דדבריו חנים מוכרחים ועיי"ש מלחא בטעמא :

(טז) שוב רחיתי בתשו' שכם' חבני מילואים שהביא מ"ש החו"ד בס' קל"ו דבש לה מכה דמלאה בשעת וסתה לריבה הפסק טהרה ובדיקה אחת תוך ז' נקיים. וחלק עליו וי' דלא משמע כן מלשון הפוסקים והוכיח ג"כ מהרשב"א והתוס' דלא כח"ד וי' דנראה דכיון דבשעת נקיים לא מוקרי ח"ל מנ"ש החסם ריש גסיין ד"ה ע"א כ' רחיתי בחזקת שהיא רואה כל ז' ומנ"ש' ביש לה מכה ח"ל להפסק טהרה ולבדיקה בז' נקיים דמדינא חפ' בשעת וסתה ה"ל למוקמי בחזקת טהרה ולחלות בזמנה חלו כיון דה' לה וסת קודם לכן מחזיקים אותה בדוחה בזים וסתה לחוד ותו לא ותמנה לבצלה אחר ז' ימים. ולפי"ו הנה מנכ"ב וק"ו ב"ד דדמי וסתה הם משונים

תשובה יח

את הדם. ולפי"ז הנה יקשה איך מביא המהרש"א ראיה משפופרת לדון שכן דע"י שפופרת חין מטהרין את הדם ח"כ מהייתו חיות לטהר ב"ד חף בלא ספירת נקיים ודיו בלא מן הדין מ'. שוב ראיתי שגם דעת הנ"ס סי' קפ"ז ס"ק ז' כדעת החו"ד דאין השפופרת מועיל כ"ל להחיות לבעלה אבל לא להחיות את הדם. חמוס ראיתי לומר בשור'ת שלו ב"ק"א חות י' שהק"ט ע"ז והאריך לבאר דמטהרין חף לבעלה ולפי"ז מייית המהרש"א שפיר משפופרת לדון ח"כ לטהר גם את הדם. אך לפי"ז לריבוס אלו לעיין בכל הקוסיות והרחיות שהביא ע"ז בעל חו"ד ללכאורה נראה שהם חזקות :

(ד) ואילו חן קוסיות החו"ד דרש"י וכל הפוסקים כתבו דהא דליהם בודקת עומה במוך לבד הוא משום חשש דתחלולך ראש המוך בדם לדון. וח"כ חס נמאל הדם בגדדי המוך ה"ל דמותה. ואם אלו מחיות הדם שראתה מחמת השמים ה"ל נתיב הדם שתרצה בשעת בדיקה במוך ואין השכל נזר כן. וגם דבסי' קל"א כתב שם הס"ך נבי בדיקה המוך דלאו בדיקה מעלייתא היא. והא בדיקה המוך היו כמו בדיקה שפופרת כ"ל וח"כ בדיקה זו מוכרת בגמ' ולמה לא היו בדיקה מעלייתא. ועוד דבגמ' קאמר לא נמאל על ראשו בידוע שמן הגדרין הוא בא ולא חילק בין חס לא נמאל כלל דם. ובין שנמאל על ידו השפופרת ולא על ראש המוך. משמע דגם נמאל על ידו השפופרת הדם מיהא טמא כמו בלא נמאל כלל לא על ראשו ולא על ידיו דלח"ה ה' לגמ' לחלק בכל"ל. והנה קוסיות הראשונות לענ"ד לק"מ דהא ברואה מ"ת ע"כ י"ל דבלאו תשמיש חיות רואה דם. אלא ע"י תשמיש. וח"כ תשמיש גרס לה זה אלו יודעים בברור אלא שאין אלו יודעים מהיום מקום גורם התשמיש דם. וח"כ כשבודקת ע"י השפופרת שהיא כדמות חבד תשמיש בחרטו ועוביו ונמאלת דם מן הגדרים הרי אלו רואין שאחרי התשמיש גורם הדם מן הגדרין. ולכן אלו מטהרין אבל האין נטהר את הדם שהיה רואה ע"י בדיקה שאין זה מגרם התשמיש. ובשלמא חי חיותא מכה שדוע שמואלה דם זה לא שייך לומר דניזיל בחר רוב דמים שבמקור כיון שגם המכה מוליאה דם אבל הכא דאין לה לא מכה ולא כאב ח"כ לעולם חולקין בחר רוב דמים שבמקור רק דע"י חבד תשמיש יואל דם מהגדרין ועל זה יש לו הוכחה מהשפופרת. אבל בלאו תשמיש מה שהיה רואה דם פשיטא שהם מן המקור דרוב דמים מן המקור הם. ובזה ממיאל מיושב הקושי מסי' קל"א. דלפי מ"ש חין השפופרת והמוך רחי' אלא דאחרי תשמיש מוליאה הדם מן הגדרין. וח"כ החס דלא מיירי מרואה דם מ"ת אלא מרואה דם בהשחנה. והוא רואים לבד בדיקה זו שאין דם ב"ד ממקור אלא מהשחנה וממקום שמו רגלים יואל זה לא מליט בגמ'. והוא ענין בדיקה ובחיה חדשה. ומ"ש בקוסיות ה"ל מולת חילק בגמ' בין לא נמאל עליו לנמאל על לדיו של השפופרת. הנה נמנ"ל לא מוכח מידי דחי בעינא חמוס דגמ' מיירי דוקא שנמאל על ידו השפופרת. ואף ללכאורה אין זכר לזה בגמ' י"ל דאדרבה בזה מכוון לשון הברייתא דקאמר לא נמאל דם על ראשו בידוע שמן הגדרים הוא בא. ואי מיירי שלא נמאל עכשיו לטעם על השפופרת ומה שאמר בידוע שמן הגדרים כו' קאי על הדם שנמאל לאחר התשמיש. ע"ז לא ה' לחנא לומר "הוא בא" דמשמע לשון הוה אלא מן הגדרין ה' בא כיון דקאי על העבר היינו ראוי' שראתה כבר בשעת התשמיש. אלא דגם השתא נמאל דם על הגדרין של השפופרת והברייתא לא קאמר אלא דאין דם בראש המוך. והנה נראה שיטת הרשב"ד ש' שלא לבדוק בשפופרת בוס"ז שאין אלו בקיאים בין בראשו לגדרין. אלא דענין ליה דמיא דגמ' שהיה נמאל בדם על הגדרים וענין בשור'ת דאמר "הוא בא" חות כ"מ מ"מ אכתי קשי' לשיטת הסוברים דבלא נמאל כלל לא על ראש המוך וגם לא בגדרין שריין לה ויטו ע"כ דמפריש לשון הברייתא לא נמאל על ראשו היינו חפי' לא נמאל כלל. ולפי"ז הדרגה קושיות החו"ד לדוכתא דמשמע דאין חילוק בין נמאל בגדרין או לא. ויחיה חפי' לשיטת שאר הפוסקים ל"ק ול"מ דהנה הירושב"א שבהג"מ שהובא בש"ך ובר"מ דמחיר חפי' בלא ראה כלל היינו משום דכיון דע"י שפופרת רגילה לראות כמו ע"י תשמיש ומכוון שלא ראתה

שאלה.

חשה שמואלה אחר התשמיש מיד בכתות שלה דם הרבה ואיך לה כן פ' פעמים. והמרה שמרגשת כאב בלד ה' וליטוי לה לבדוק ולהבחין אם תמלא דם במקום שמואלה לה. וכן עשה כמה פעמים ומלאה דם במקום שחבב לה. והמרה ג"כ שהאשה המולדת שבדקה אותה חמרה לה שיש שם כמין פלע (וספרישע) ונקב קטן. אך לאח"כ בדקה עוד כמה פעמים ולא מלאה דם כלל. והאשה היא מניקה :

(א) תשובה. הנה מובאר בסי' קפ"ז סעי' ז' אם כל זמן שהיא בודקת בלא חזרין והסדקין ה"מ כתמים כ"ל במקום ה' בגדרין יש לחתום שממכה שבאחת לה בא וכו"ש כשמרגשת בשעת בדיקה כשינגעת בלד המקום ההוא כואב לה קצת ובשאר חו"ס ח"מ כאב כלל. ולכאורה י"ד דמי ממש לדיון המהרש"א ה"ל. אלא שיש לחלק כיון דבג"ל לא מלאה חו"ד דם כ"ל אחר התשמיש אבל ח"כ לא מלאה כלום בבדיקה. וכן גם עתה חע"פ שמואלה חיות פעמים דם בלד ה' כ"ל בהשחנה מ"מ ח"כ לא מלאה דם כלל. והנה הוכחה שהתשמיש גורם לה הדם. ולכן בימים הראשונים שאחרי התשמיש מלאה דם וח"כ שנמשך חיות ימים מהתשמיש. שוב לא מלאה כלום. והמחשבה שיש לומר. שהתשמיש גורם לה דם המכה מחמת המימך במקום שהובא לה הרבה. אבל בלא סיבה חין המכה מתגלגל להויתא דם. חמוס עכ"פ רחי' בעי' :

(ב) והנה בשלש מהרש"א הובא בב"י דכיון דמולת חותין לעולם רק במקום ה' יש הוכחה דלאו מן החדר בא שפתח החדר באמצע פרוזדור וכשיוסר מומט לדדון ה' יורד פעם ליד זה ופעם ליד זה (כך סי' בש"ע חרמו"ר) ולפי"ז הנה מה לי חס לפעמים לא נמאל דמים כלל. הרי מ"מ חותין דממה פעמים נמאל הדם במקום ה' ובמקום אחר לא נמאל כלל. הרי מוכח דמן המכה הוא בא כיון שהחדר הוא באמצע והיה נמאל פעם בלד זה ופעם בלד זה כ"ל. אך דמולשין רבנו בש"ע שלו סי' ל"ב שב' והיא מולת כתמים אלו לעולם משמע דבעיין שהיא מליאה הדם באחת לד בתמידות. חמוס מן יאמר לנו שלא תתפא עכשיו אותה המכה. ויבי בשלש שפתחא המכה ופסקו הכאב ולא תראה עוד דם נתימנה למפרע שמואלה הדם בעוד שה' לה הכאב חמוס מדברי' ניכר דגם תחתה בעת שראתה לאחר התשמיש כשבדקה ח"כ לא מלאה כלום. הרי מזה נוכח דמליאות הדם הוא חיוס חסדיות רק כשמואלה דם הוא לעולם בלד זה. חמוס מלשון רבנו חין הכרע כ"כ ד"ל דלאו דוקא קאמר לעולם אלא כלומר שרגילה למלא דם באחת לד ואינו עפ"י מקרה. ואשכחן פתרי' לדבר זה מחש' ל"ז (ס' פ"ו) ששם ה' דיון קרוב ממש ל"ד שבלד שמואל ה' לה בליטה ושם מרגשת כאב ומולת דם תמיד באחת לד. ולא בגדרים אחרים. ולפעמים תמלא נקיי' וטובלת אבל מיד למחרת אחר שמושה נמאל לה דם כשבודקת בלד שמואל. והביא ה"ל לד היתר לזה מדיון מהרש"א ה"ל. הרי דלא בעיין שהיא רואה דם בתמידות באחת לד אלא חפי' כשפעמים לא תמלא דם כלל מ"מ כיון דשקשה שמואלה דם חיות מולתה אלא באחת לד הרי זה הוכחה דאין דמים אלו מן המקור אלא ממוכה שבלד הרחם :

(ג) והנה בגמ' מהרש"א נראה מדבריו ודאי שדעתו להחיות בלא ז' נקיים. דהא מומ"ש שם מהרש"א בסי' מ"ז חמוס בעובדא דיון מולת ב' גדרים להחיות ולטהר. דמשמע כופל לשון זה להחיות לבעלה ולטהר בלא ספירת נקיים. וכ' עוד שם שכל לשון זה והנה חתה כתבת שלאשכח י' לה וסת כהוון ח"כ מועיל ג"כ להחיות ולטהר כו' ומסיק ח"כ לכ"ה חי חתנהו לכל הני גדרין חסדיון כמסודר עליהו להחיות רק טעורה. משמע טעורה גמורה בלי ספירת נקיים. והנה דיון שפופרת ראיתי בסי' חיות דעת סי' קפ"ז וקל"א שהעלה דחפי' בגמלא מן הגדרים. חיו מועיל כ"ל להחיות לבעלה ע"י ספירת נקיים אבל לא לטהר

הסוברים דמהר"ל מייירי בזמנה ידועה. משמע דלא כנ"ל דהא
 י' בעי שחמלא תמיד בלד הוהא דס :

(ו) אך הגה רלוותי שחקר שם עוד אם לטהרה עשוי בלא
 ספירת נקיים ועבירה כיון ששכח לה ג"פ מחמת
 חשמים עדיין לא נודע לה אז שהיה לה מכה ושמולתה דס רק
 עכשיו נודע לו ע"י בדיקת הנשים ח"כ ח"ל לטהר הדס למפרע
 שרמ"ת דלמלא עשוי נטהרה הנשים והביא רלוותי מפרק ח"ט
 הוגדר פי המכה בידוע שנ' ימים קודם לשחיטה הרי ח"כ
 הוגדר פי המכה לא אמרין דיתהא כן למפרע רק עד ג' ימים.
 ונפול שם הרבה אי חמור? דמילי בחר השתא להחזיקה כך
 למפרע. חלל דמ"מ לענין שלא להסירה על בעלה מחמת שראה
 ג"פ מחמת חשמים שהוא רק חיסור דרבנן משום וסתות אחר
 הטבילה הים נראה להקל. והנה במ"ש דלא חולנין בחר חוקה
 דהשתא דהרי מכה לפיכך משום דהיה לה חוקה דמשיקרה
 דתהלי ודאי לא היה לה מכה. חלל שיש ללדד קאת משום
 דכיון דלא רחצה רק מחמת חשמים ודאי נשים חיון רוחות מ"מ
 ח"כ רובא מסייע לחזקה דהשתא עכ"ל. ו"ל דהדבר מוכרח
 מהא דשפוסת לא נמלא. על ראשו בידוע שמן האלדיון הוא
 בא. ח"כ אי מייירי בגמלא בלדי השפוסת. מ"מ חמאי לא
 נמלא דהשתא דהשתא בלחית מן האלדיון חלל תהליה היתה רוחה
 מן המקור דרוב דמים מן המקור. חלל ע"כ משום דרוב נשים
 חיון רוחות בשעת חשמים. ומימי סבה המולתה דס מה שלא
 נמלא בשאר נשים דהיינו דס האלדיון. חמור? דהיינו הוא הדס
 ש"י מולתה בשעת חשמים וי"ל לענין מכה. ואין לומר דשחי
 תהא דשיקרה העטם משום שלא מולתה עכשיו בראש המכחול
 חלל בלדי השפוסת חלמא דהחשמים גורם לדס האלדיון שיבוא
 ולא לדס המקור והיו הכהנה טובה מנמנה שחיון בזה חלל דל ח'
 שמואל דס מן המכה חלל לא שחינה רוחה עכשיו ממקור ע"י
 החשמים: דח"כ ח"כ [למד] מהר"ל: דיו שמואלת תמיד בלד ח'
 ולטהר דס שראה ח"כ ח"כ להבא כנ"ל ח"כ ספירת נקיים
 מהא דשפוסת דהתם היו הכהנה יותר טובה חלל ע"כ דסובר
 מהר"ל: דשיקרה הכהנה דהתם הוא מה שמואלת מן האלדיון
 המכחול דח"כ ליה הכהנה דהתם בא מן האלדיון דלמור דס
 הראש המכחול בא גם לאלדיון. ובלח"ה מוכח במהר"ל שמואלת
 הראש ח"כ בלא ספירת נקיים מהדס שראה מכבר כמו שכל
 "החזיקה לך טעורה" דמשמע טעורה למיירי בלא ספירת נקיים
 מרחייתו הראשונות ח"כ חיון לומר דמהר"ל מייירי שמואלת לעולם
 בלד הוהא דס וגם דחמלא כשהחזיקה לרחות מ"מ היה כן.
 דח"כ קשה מה מיייתי רחיה משפוסת לנאן. דלא שייך האב
 מירי דמנ"ל חס חושב זה למכה ידוע שמולתה דס ח"כ מפרש
 בצרייתא וחולה במכחה ולדעת כמה פוסקים סוברים דמהר"ל
 מייירי שיש לה מכה. ח"כ אי חושב זה שמואלת תמיד במקום
 הוהא כתימים שהמכה מולתה דס חלל דיון זה מפורש בצרייתא.
 ומה לר"י להביא משפוסת. חלל ע"כ דמייירי מה שהחזיקה
 למולת תמיד במקום הוהא דס היינו לאחר שנעשה רוחה מ"מ.
 ולכן חיון להוכיח מצרייתא דחולה במכחה. ד"ל דהמכה היתה
 תחתלת רחיהה השתא מיייתי משפוסת. דהיו נמיו לאחר שנעשה
 רוחה מ"מ ואעפ"כ מהני למפרע מכל זה מוכח דמהני לטהר
 ח"כ למפרע אך הנה מ"ש שם עוד דיש ללדד דהיו תרתי לטיבותא
 נגד חדא לרשיחא. ולזה לא לריבין כלל לרוב נשים חיון רוחות
 בשעת חשמים ח"כ מכיון דהרי מכה לפיכך ואשה בחזק טעורה
 הרי תרתי לטיבותא נגד חדא חמלא דמחמלה לא היה כזה מכה.
 ונלמוד מתרתי לרשיחא דמקור דמולתו משוי' לה לחומרא ח"כ
 בתרתי לטיבותא דנקל מהאי טעמה. וכתב שם דקולא מהומרא
 לא יליפין וגם שיש חלק קאת. ולעג"ד חוקה גדול יש בדבר
 עפ"י מ"ש החוס' כחובות (ע"ה) ד"ה חלל ח"כ שכל ונראה
 לרשב"א דחזקה פנייה ל"ה כלל חזקה לגבי חזקה הגוף. ודברים
 אלו לכאורה תמוהין דהא חזקה פנייה לבדד חזקה היו כמ"ש
 בחוס' קדושין (ע"ט. ד"ה קידשה כו') וחמאי לא חשיבה חזקה
 כלל במקום חזקה הגוף ח"כ להטעם לתהר"ל. חמאס כבר
 ביארנו

רחמה הרי נתפרה. ואין זה הדין המוכר בצרייתא לא נמלא על
 ראשו בידוע שמן האלדיון הוא בא. דהא התם חל' בלדיון והכא
 חמור? דהתפרה חלל דצרייתא מייירי בגמלא מן האלדיון וכמו
 שדקדקנו מל' הצרייתא. ומלא דמחור הריב"א בלא נמלא כלל הוא
 משכחה וכמפורש בדבריו. חמאס בצי' מובחר דמפרש הצרייתא
 בידוע שמן האלדיון הוא בא היינו ח"כ בלא נמלא כלל. ומשעם
 לרוב נשים חיון רוחות אחר החשמים ח"כ מכיון דהוכיח נמי הכהנה
 שלא מולתה על ראש המכחול ש"מ דלחו מן המקור קאתי. ומה
 שלא נמלא בלדי השפוסת היינו משום שאין השפוסת עבה כמו
 חבר השמש. ואין כל האלבעות שוות חמור? קולא ולא לחומרא.
 ונפ"י מכיון דלא מחלקין בצרייתא בין נמלא ח' לא וצרייתא
 מייירי ח"כ בלא נמלא ח"כ משמע דהדין שיהא ח"כ לענין נקיים. הנה
 באמת פירש שם בצי' למדן בש"י דעתו כדעת הש"ד והא"ש
 ולדידו ח"כ בלא נמלא כלל לא לר"י לספירת נקיים. וא"כ באמת
 חיון חילוק לפי"י בין נמלא על דל השפוסת ח' לא נמלא כלל.
 וא"ל דח"כ הדרא קשות החור? הראשונה דכיון דבלא נמלא כלל
 מטהרין רחיהה של אחר חשמים בלא ספירת נקיים. ח"כ גם
 במולתה ע"י בדיקה מולת דמן האלדיון הוא דחכתי י"ל כנ"ל
 דהשפוסת חיונה מבררת לו כ"כ שאין חבר השמש מעורר דס
 נדות לאלה. וח"כ ע"כ חותה הדס שהחשמים מולתה הוא דס
 לר"י. חלל בדבריה אכתי חל' בחר רוב דמים שחיון מן
 המקור. וחו ל"ק ול"מ. שוב ג"ל ממש"י רחיה מבררת דמטהרין
 לה ח"כ בלא ספירת נקיים דרש"י פירש שם (ס"ו). בידוע
 שהוא מן האלדיון וטבור. הרי דקאי על הדס ומטהרין ליה.
 דאם חיתא כדברי החור? ע"כ ל"ל דמאי דלמור בידוע שהוא מן
 האלדיון היינו חס הוא מחמת חוליו או ודאי חיו מן האלדיון
 כמ"ש שם החור? באריכות. חלל השתא מ"מ חיו ספק שמה מן
 הכהנה הוא. וא"כ מ"ש וטבור פירשו שחם הוא מחמת חוליו ח'
 הוא מן האלדיון והיו דס טבור. וזה לא חיו ליה לרש"י לפרש
 הכי לא ידענו דרס לר"י טבור הוא ואין מטמאין חלל דס
 מקור. ומנחת דפשיטא הוא חלל ע"כ דכוננו רש"י לפרש בידוע
 שהוא מן האלדיון. וטבור היינו דבריו לן שהוא מן האלדיון
 וטבור כשהוא ח"כ הדס בעצמו וחיונה לריכה ח"כ ספירת נקיים.
 ועפ"י כל זה מובחר היטב דשפיר הביא מההר"ל מהא
 דשפוסת רחיה לגדון ידיה לטהרה ח"כ בלא ספירת נקיים דס
 בשפוסת הדין כך כנ"ל :

(ה) שוב עיינתי בתשו' הגאון מוהר"א ס' ס' שכתב
 בפשיטות דהשפוסת לא מהני חלל לענין לאלת
 מושש וסתות. ובאמת לא מטהרין הדס דלחיה למיתם שחא
 בהגיע השפוסת סמוך למקור שהוא במקום גמר ביאת האבר
 זו הדס מהמקור לפתח לר"י המקור ובלח"ה נמיו י' לחוש שחא
 רגע אחד קודם הכנסת השפוסת ששעור חשם תלוי ח' בתהלת
 הכנסת השפוסת זו הדס וכנסת לח"ה דהרי מדלוריייתא חיוש' למקור
 מועט כדלמור? דבעלה בלחש תלוי וטבורת תלויית חמאס לפי"ה
 למעלה לק"מ דכיון דלחיה רוחה חלל לאחר החשמים הרי חיונה
 דהחשמים גורם הדס רק שאין חס וידעיה חס מן המקור ח' מן
 האלדיון ע"י מבררת השפוסת דלחש החשמים גורם דס הנקור לאלת
 ח"כ היה גורם נמיו השפוסת ומכיון דליכא דס בראש המכחול
 חלמא דלחן החשמים גורם דס המקור :

עוד מלחתי תשובה אחת בכת' למרן הגאון מוהר"מ צנזון
 רוחה ח"כ שדקדק עממה ומלחתי מקום ח' שטוב
 לה ביחיה וסם מלחתי דס חלל בשאר חו"מ לא מלחתי כלום.
 ומן רב שנחחד חללה שיש לה גיד כפרודורו המולתה דס.
 וקרב הדבר שהיה לזה זה מברר. והאריך מרן לבאר שזה
 נקרא מכה שידוע שמולתה דס מושש דכיון שיש שם מכה ומלחתי
 דס על הרוב בגמלא בחו"מ המקום. והבין רחיה מהח"ל ס'
 מ"ז ס' בגמלא בגמלא שבראש המכחול מכה ומלחתי דס ח"כ
 נקרא מכה שידוע שמולתה דס ומתחילתה שלא זכר רבינו כלום
 מדברי מהר"ל ח"כ. ומיירי בג"ד חלח נמיו להחריא דמקור
 דח"כ חלח פלג וכאז לא ומלחתי שם דס. ולדעת הפוסקים

במים מבוש שהרופאים לא דברו אלא אחר הבחינה הפשוטה במים והתברר שהם קליפות. אכן אחרי טעמא צבי נהי דיש מכה במקור המוילאח קליפות מ"מ מחין לנו לומר שהמכה היתה ג"כ למפרע והעמד אשה על חזקה שלא היתה בה מכה עד שהא לא י"ל מניין שרוב השנים חין רוחות דם יבש קליפות. ע"כ הרוב מסייע לחזק דהשתא שיש בה מכה וסמכין להקל. וה"ל כ"ד כיון שרוב השנים חין רוחות מ"מ מסייע לחזק דהשתא נסמך להקל ולחלוק גם הדם שראתה תחלה במכה זו כמו התם גבי קליפות:

(ח) **שוב** נ"ל דהבא איכא עוד טעמא אחריתא דניזיל בחר חזקה דהשתא והיינו מבוש דבשעת תשומת הרגשה כאלב בלחות לד והרי זה הוכחה שהמכה היתה אז ובכח"ל אולי בחר חזקה דהשתא ונמצא אנוניא לה מוכח דמצינו בדין מהט ב"ד סי' מ"ה עפ"י דעת הט"ז שם ס"ק י"ג דמהלך חס נמצא נקיב מ"ל אז בעינן קורט דם בעבר השני כנגדו ואם ניקב משני לדרין אז אפי' נמצא דם מצפנים סביב המחת בידוע שקודם השחי' ניקב כולו וטרפה וע"כ ל"ל דנמצא דם סביב המחת חין זו הוראה מוחלטת שניקב משני לדרים דל"כ אפי' ניקב מלד ח' ונמצא דם סביב המחת יתא טרפה וימצא דניקבה נקב מופלג וחזרה לחזור' כמו בנמצא קורט דם בעבר השני. אלא ע"כ ל"ל דיוכל להיות קורט דם סביב המחת ולאפי"כ לא ניקב מעל"ע וא"כ בנמצא המחת שניקב משני לדרין מל"ל שקודם שחי' נעשית דילמא לא ניקבה קודם שחי' אלא מלד ח'. והדס שסביב המחת חין זו הוראה מוחלטת שניקבה המחת קודם שחי' מעל"ע כ"ל ואחרי אחרית בידוע שקודם שחי' ניקב כולו. אלא ע"כ ל"ל כיון שנמצא עכשיו המחת חסובה מעל"ע לחזק' הרי נקיב לפניך והעמד על חזקה דהשתא. אלא דלויכא חזקה דמעיקרא דשלמה הוא. וימינו כשלא מוצאין דם סביב המחת ח"כ הרי עכ"פ דניקב מל"ל בחיים וא"כ הרי איתרע חזקה דמעיקרא כיון דע"כ נעשית התחלה המכה ממיים. ושוב שפור אמרי' הרי נקב מופלג לפנינו והרי הוא ודאי טרפה. וה"ל ב"ד כיון דהרי מכה לפניך וכבר ידענו שהתחלה המכה ממה שהרגישו הכאב בשעת תשומת ואיתרע אז חזקה דמעיקרא וספור מל"ט נמינור הרי מכה. ונוקמין לה לחזקה דהשתא:

(ט) **והש"ך** שם ס"ק כ"ו הביא שכן דעת מהרש"ל והב"ח והפרישה דניקב מב' לדרים טרפה אפי' בנמצא קורט דם מצפנים. והנה לדעת הפוסקים אלו משמע אפי' בנמצא הדם רק מצפנים טרפה ודאי דמפשיי הכי מ"מ בנמ' נמצא עליו קורט דם בידוע שלפני שחיטה. והע"ג דנמצא לא מסיק בידוע דלפני שחיטה ניקבה כולו כמ"ס בשו"ע מ"מ ומסתמנות הלשון שאמר שחיטה שלפני שחי' דהיינו לוי משה שזכר תחלה קח' דהיינו ניקבה מב' לדרין. וכן משמע לשון הרמב"ם שם ב"ב דפ"ו מהל' שחיטה הל' י"ב ואם ניקב נקב מופלג לחזק מלל ביה"ט. ונמצאת טפת דם במקום הנקב טרפה שודאי קודם שחי' ניקב. משמע נקב המטרף. ומשמע אפי' הקורט דם בפנים. ולכן חזק ע"ז הראב"ד בדימוס. וכמו שדקדק הב"ח. אמנם רליתו בפמ"ג שם בדברי הש"ך דבקיורט דם מצפנים וניקב מב' הדרים טרפה מספק וא"כ חין רח"ל ל"ד דמספק חין לטורח. מיהא לפ"י נלמד לפרש מהי דאמר בידוע שלפני השחיטה היינו שלפני השחיטה התחיל לנקוב. אמנם מדברי הרגיש והב"ח נראה ברור דס"ל דנמצא דם מצפנים בידוע שניקב כולו כי הם פירשו דברי הטור דמה שאמר בניקב המחת מב' לדרין ונמצא קורט דם סביב המחת היינו מצפנים ובטור מפורש בידוע שניקב כולו קודם שחיטה. הרי מובא מדבריהם דס"ל דהוי ודאי טרפה. האמנם שהרבה פוסקים ראשונים ס"ל דנמצא קורט דם היינו דוקא מנחך אכל חס נמצא רק מצפנים אפי' ניקב נקב מופלג לא מהני להיות טרפה בהכי וכמו שהובא דעת הפוסקים אלו במדעי ועיין ב"ח. וא"כ לדידהו מוכח לכאורה היפך מהסבא הנ"ל. מיהו מהבא לא תברא דהא חזקה ס"ל דאם לא נמצא קורט דם מחזק בידוע שלאחר שחיטה נעשה וע"כ

באחרי בנמ"ל דברי החס' דהנה כל עיקר ענין חזקה הוא היינו דהחזקה מוכרעת שיהיה הדבר כמו שהיה ולא מילא חס הדבר מחזקתו סתם תחלה. והשתא בחזקה שפיר מל"ט לנימור העמד מקום על חזקה שהיה עד עתה בלחותו שהיה תחלה. וכן גבי טמא שפיר מל"ט לומר העמד טמא על חזקה שהוא בלחותו שה' עד עתה. משא"כ גבי חזקה פנייה חזק נמצא התם גבי מומין העמידה בחזקת פנייה היינו שהוא עתה בלחותו שהיה תחלה וכמו שהיה פנייה כן הוא עתה. דמדא שתחיל לומר העמידה בחזקה שלא נשתנה מכוון שהיה ח"כ כמו שלא היה בה מומין מתחלה כן היתה עד עתה וא"כ ממצא נסתה חזקת פנייה דשניו הנוף הוא יותר גדול מהשני שכן פנייה למקודשת. ח"כ הרי דחזקת [פנייה] נסתרה ממצא ואין לה מקום כלל לגבי חזקת הנוף וא"כ ה"ל דחזקת טרפה נקבלת לגמרי מחמת חזקת הנוף שלא שלא היה בה מכה תחלה ולא מטרף אפי' לתרתי לטובותה כמו גבי מומין:

(ז) **אבל** מ"מ סבדא הראשונה נכונה היא כיון דרוב נשים חין רוחות מ"מ אמרי' דמכה היה גם למפרע. וג"ל לבדא רח' לזא מסוני' דהמפתל. דהכי אמרי' שם (כב): ח"כ בר' שני משעים כ'י משה בשהה אחת שהיתה מפלת כמין קליפות הדומות ובהו ושניו חס אלא ואכא שאל להכמים והכמים שאלו לרופאים ואמרו להם אשה זו מכה יש לה בחזק משי' שמומה מפלת כמין קליפות תטיל למים חס ינימוה טמאה כ'י. והנה הראש' הקשה הרשב"א (הובא בס"ק ס"ק ה' סו' קפ"ח) דלמה חס ינימוה כיון דאמרו הרופאים דיש לה מכה אמאי לא תלין במכה כ'י וסבדא שם בס"ק כל לפיכך האחרונים בקשו' זו שמהר"ם לובלין תירך ע"ז שחכמים בחזק דברי הרופאים חס חמת אהם חס לא. וכן ח"כ הקשה על פי' זה דל"כ למה הוצרכו שאלת הרופאים כלל כיון שלא טמאה כ"ל דהא דרשיל למים הוא מדברי הרופאים וכתב הס"ט שהוא דוחק. וגדלה דלפי' זה יקשה דלויכא תחלה תטיל למים חס ינימוה טמאה וא"כ מכה יש לה כ'י. וגם לשון חס ינימוה טמאה לא יתכן לפי' דהרופאים חין להם להוכיח לשון טמאה כ"ל דהוי זה מדה חס מכה וסבדא' תירך דהרופאים לא אמרו כן דבר ברור ולכן תירך בדקיה וכ"כ הב"י בס' קל"ח. אכן אחרי יקשה למה הוצרכה שאלת הרופאים כיון שלא אמרו דבר ברור ולא מפייהם אנו חיים כ"ל תירך בדקיה. ואולי י"ל לאשמועינן שאם היו אומרים דבר ברור היינו סומכין עליהם בלחות ידות. אמנם גם זה דוחק גדול דל"כ ה' לבריתא לאשמועינן שלא אמרו בברור ואדרבה בברייתא משמע הלשון שאמרו מכה יש לה כ'י בברור. ואמנם חס כי במקום שהגאונים תחלה ז"ל דברו בפ' הדברים היה לנו לשחוק ולא לפתור פה חזק תורה היא והרשות נתונה לכל מעיין בלדק להקשות וליישב ע"כ אמרתי ואענה גם אני עונה בידעת חלקי בפ' סו'ני' זו אשר נראה לי לאמת ברור. כי הנה האשה הזאת היתה רגילה להטיל קליפות כאלה זמן רב כנראה משון הנג' היתה מפלת ולא קאמי' הפילה. ומסתמא כאשר באה לשחול לסוף חייה זמן לא הביאה כל הקליפות שפלו ממנה אלא קליפתן שארע לה אז וסאלו לרופאים. ומאות השאלה היתה שאם ישתרר לנו שאנו דם דהיינו שאם ישנו אותן במים ולא ינימוהו. מה משפטן חס הם דבר מקרה וברי' שנתהו לשע בחזק. או שסם מסיבה אחת שגלוה לא בהמשך חייה זמן. והרופאים השיבו מכה יש לה בחזק. והיינו שאין זה ההוכחה מקרית. רק שיש לה סיבה המוילאח קליפות אלו ולכן יכול להיות התחדות מקרה זו ממשיך זמן מה חס רב אז מעט עד שיתרפא אכל מ"מ הרופאים לא דברו אלא כשיתברר לנו שהם קליפות ממש ולא דם. והבחינה לה פשוטה ונדע והיינו תטיל למים. ועיקר הס' לרבותיה היה על הקליפות שאבדו מקודם שזם הספק תבחר להם מן הרופאים. והיה השאלה חס הוא מקרה שנתחבר בריות אלו. חין לשפוט מאלו הקליפות על השאר שנאבדו שאף חס אלו בריות הם מ"מ י"ל שאותן הקליפות היה דם קרוש. אכל חס לה מכה היינו סיבה מתחדת אז אפשר למתלי גם למפרע אותן הקליפות שאבדו במכה ההיא. ופשוט להם להשתרר להקל. ומ"מ הוצרכו להטיל

וע"כ היינו טעמייהו דח"ל דיקב נקב מושל קודם שחטת היה לו להיות קורט דס נמי מבוחר ומדליח קורט דס מבוחר מוכח דלא יקב נקב מושל קודם שחטת. אבל אי לאו הכי הוכחה שפיר י"ל כנ"ל דמוקמינן אחזקה דהשתא היכא ידיענו שהחזיקה הירושלמי להחזיקה למפרע. וח"כ ראויהו נכונה היא בע"ה לפי דעת הדרישה והב"ח. ואשר בסיעתם גם הרש"ל והט"ו והש"ך שהביאם :

(י) והנה אחתי לריכס חט לחזור על הראשונות שזדנו להקל בג"ד עפ"י סברתו של המהרש"א. אך הגה המהרש"א הולך עוד לזה יותר שלו שהיה לה וסת. ובג"ד יש לספק אם מה שהיא מייקת חשוב כיש לה וסת. והנה נחש' הב"ח ס' פ"ד מבוחר דמוקמא מסולקת דמיס וכשלא בשעת וסתה דמי. וכדח' צפ"ק דנה' צבע' דהינע ימי וסתה בימי עיפורה כו' עכ"ל הב"ח. והנה ראיתי בחש'ו הגאון מוהר"ע חייגר ס' ג"ו שפלט שם צדן זה אי ד' נשים היו מסולקות דמיס יותר מאשה שיש לה וסת או דלשה שיש לה וסת עדופא. ולא זכר שם כלל מדברי הב"ח הנ"ל ורחיטיו. אך מיהו דעת הגאון מוהר"ע א"ג ד' נשים מסולקות יותר מאשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה והעלה כן בהרבה ראיות מש"ס וחוס'. אמנם מה שעומד לנגד זאת הוא תש' הפנ"י ח"א י"ד ס' ו' שכתב שם בצי זקנה וז"ל ובש"כ שאין להחזיקה מטעם האחרון שכתבתי שלא בשעת וסתה כיון שאומרת שחל להיות לה אורח כנשים עכ"ל. ובתש' טוב"י קמא ס' כ"ה ראיתי ש' וז"ל הפ"י אם מימא שגם שלא בשעת וסתה מיקרי עלולה לראות מ"מ זקנה שפסס וסתה לגמרי ודאי דלא מיקרי עלולה לראות והר"ח שהרי צאמת זקנה דיה שעתה עכ"ל הרי שקיל לדידיה זקנה מאשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה ובדעת הב"ח ומוהר"ע א"א. אך הרי גם הפנ"י שפשוט ליה דזקנה גרוע משלם בשעת וסתה ודאי טעמא חז' ל'. ומהאחרונים שפסקו דלא כוותיה. אין כ"כ ראיה יען שלא הביאו דבריו. ומסתמא לא ראו. שהם ראו ב"ב שהוא מחמיר בזה עכ"פ היה להם להביאו. והנה נחזי אן לפי קט שכלנו בע"ה לפי הראיות שביארו המקילים בזה והנה ראיות הגאון מוהר"ע א"א מומלי דלא מטמאה מע"ל צ' נשים מסולקות דמיס. ואשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה חייש' ל"ל דלפטר לדחות. דהנה הגאון ז"ל חילק בין בשעת וסתה דלא מטמאין למפרע ושלא בשעת וסתה דמטמאין למפרע. משום דשרארה בשעת וסתה הרי ראיה אחת הרא' שרגילה לראות ואם נחוש למעל"ע ח"כ יהיה היפך חזקת הוסת ולמה לנו לחוש לזה בלא הוכחה משא"ל כשרארה שלא בשעת וסתה. הרי בין אם ינוא שרארה עכשו או למפרע ע"כ ראיה רא' יסירה שאינה רגילה בזה. וח"כ אם נחוש למפרע אחתי לא נושא אחת מחזקת הוסת מאומה. ולכן חיישין שלא בשעת וסתה טפי מבשעת וסתה. ולענ"ד הדבר תמוה. דהנה מרע דמעל"ע טעמאיה חכמים למפרע. היותה עונה אחת מלד עלם החשש שמה ראיה קודם ונשתא ברחם והעונה הב' היא משום קנס וכמבואר בסוגיא (ד:) וברש"י שם. ועכ"פ דלא חייש' לנשתא כ"א בעונה אחת. והנה אף בזמן הוסת חייש' לעונה אחת דהא לריד לפרוש עונה אחת סמוך לוסת. ובאין לה וסת עכ"פ מותרת לשמש אחר הבדיקה הרי דיותר חייש' בעונה הסמוך לוסת לראיית דס מראיית הדס באין לה וסת. וח"כ למה לענין טומאת מעל"ע אמר' שכלתי וסתה לא חיישין שרארה

קודם שעת הוסת ובאין לה וסת חייש'. אך מיהו י"ל דאם באנו לחוש באין לה וסת שמה תראה כל שעה ח"כ לא יהיה לה תקנה כלל. אבל ביש לה וסת דהוי עונה ידועה חיישין אבל שנאמר דיותר יש לחוש שלא בשעת וסתה לשמא נשתא מבשעת וסתה זה תמוה דשלא בשעת וסתה היא בחזקת מסולקת בדמיס ובעונה הסמוך לוסתה חיישין שמה תראה כל שעה ושעה דמה"ש לריד לפרוש. ולכן הראיה לי בזה טעם אחר. והיינו דאף באשה שיש לה וסת מ"מ הרי אלו רואין שהוסת משתנה ועקר. וח"כ כשהיא רואה בתוך ימי הוסת הרי יש לחוש שמה תעקור הוסת שלה לגמרי וח"כ היה מן הדין להיות דין הטומאה וטהרה חולה בזה עד עובר ימי הוסתה ותראה אף ויול דבר כי חזי תעקור הוסת שלה לגמרי וח"כ היה ח"ה עומאח למפרע טומאת מעל"ע. ואם לא תעקור וסת שלה או תהא דיה שעתה. ולכן חכמים שהשוו דבריהם בכל מוקס העמיוו דבריהם שכל זמן שתראה תהא טומאה למפרע טומאת מעל"ע. ומטעם זה י"ל דחמירא אשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה. מד' נשים המסולקות דבהו לא שייכא הסברא ה"ל. ולפ"ו הגה אין ראיה מזהה לומר דנשים המסולקות הוי מסולקות טפי מאשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה גם לענין מכה. ושפיר י"ל דהפנ"י דקנה זקנה וזינא בזה אין חולין במכה במקום שהאשה שלא בשעת וסתה חולה. אמנם מה שעומד לנגדו הוא המבואר בשו"ע רס"י קפ"ד דרוב נשים יש להם וסתות וח"כ למאי יחוש לה להאי רואה בתוך ימי וסתה אי משום שמה תקבע לה וסת אחר. אחתי הוי רואה בשעת וסתה ודיה שעתה ודאי משום תעקור לגמרי הוסת ומהיה מעתה מחולק נשים שאין להם וסת כלל לזה לא חייש' דלזניה מיעוטא מינה דרוב נשים יש להם וסת. ולזה נראה לי לעולם דבריו הגאון רע"א. ומה שהקשנו מעונה הסמוך לוסתה י"ל דהא דבני פרישה לעונה הסמוך לוסתה לאו משום דחיישין שמה יקדים הדס לבוא בלוחה עונה קודם רגילותו. אלא משום שאם נחיר לו החשמש בלוחה עונה ימשיך לשמש אף בזמן הוסת ממש ולכן מתורת הירחקה גזרו חכמים לפרוש כל העונה וסמך לסברא זו מאלתי בדרישה שפי' דברי אבי אסף שסובר דלעולם לריד לפרוש "ב שעות ופי' הדרישה דסיימו מחז' היום עד ח' הלילה. וכתב משום דזמן זה שנקטו חכמים היינו משום שהן מונבלים שהכל יודעים חזינה הוא חזי יום וכן חזי לילה. ולכאורה הדבר תמוה דבשלמא אי עונה הוי יום או לילה שפיר י"ל דהוסת חלוי בהילוך המלות ולכן ישתנה הדבר ציוס או בלילה בקביעות אבל שיהא חלוי ב"ב שעות מפני שידוע הזמן לכל לא בשביל זה יקדים הדס או יתאחר לבוא אלא ע"כ דסברת ח"א הוא כנ"ל דאין החשש שמה יקדים הדס לבוא דלעולם אין חוששין לזה אלא דחיישין שהם ישמש קרוב לאחר זמן ימשוך לשמש בזמן הוסת ממש. לכן גדרו חכמים לפרוש עונה והיינו דבין קודם חלות לאחר חלות לא יבוא למשוך שהוא זמן ידוע. וח"כ סברת הגאון מוהר"ע א"א במקומה עומדת. ומוכח ע"כ דד' נשים מסולקות דמיס יותר מאשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה. שוב ראיתי בס"ט שהביא כן בשם שב"י (בס"י קפ"ו ס"ק כ"ו) דאפי' החולקין על המרדכי באשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה מודה בזקנה דהוי מסולקת דמיס טפי דאין בזה משום רמ"ח ע"ס. וח"כ יש לסמוך על הב"ח שבו"י טוב"י ומוהר"ע א"א בזה. וגם דסוגין דעלמא דייקא כוותיהו וכמו שביארו ראויהין ב"ב טעם וצויתר שדבר בזה מוהר"ע א"א בחש'ו הנ"ל בכמה ראיות :

(י) והנה אחתי לריכס חט לחזור על הראשונות שזדנו להקל בג"ד עפ"י סברתו של המהרש"א. אך הגה המהרש"א הולך עוד לזה יותר שלו שהיה לה וסת. ובג"ד יש לספק אם מה שהיא מייקת חשוב כיש לה וסת. והנה נחש' הב"ח ס' פ"ד מבוחר דמוקמא מסולקת דמיס וכשלא בשעת וסתה דמי. וכדח' צפ"ק דנה' צבע' דהינע ימי וסתה בימי עיפורה כו' עכ"ל הב"ח. והנה ראיתי בחש'ו הגאון מוהר"ע חייגר ס' ג"ו שפלט שם צדן זה אי ד' נשים היו מסולקות דמיס יותר מאשה שיש לה וסת או דלשה שיש לה וסת עדופא. ולא זכר שם כלל מדברי הב"ח הנ"ל ורחיטיו. אך מיהו דעת הגאון מוהר"ע א"ג ד' נשים מסולקות יותר מאשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה והעלה כן בהרבה ראיות מש"ס וחוס'. אמנם מה שעומד לנגד זאת הוא תש' הפנ"י ח"א י"ד ס' ו' שכתב שם בצי זקנה וז"ל ובש"כ שאין להחזיקה מטעם האחרון שכתבתי שלא בשעת וסתה כיון שאומרת שחל להיות לה אורח כנשים עכ"ל. ובתש' טוב"י קמא ס' כ"ה ראיתי ש' וז"ל הפ"י אם מימא שגם שלא בשעת וסתה מיקרי עלולה לראות מ"מ זקנה שפסס וסתה לגמרי ודאי דלא מיקרי עלולה לראות והר"ח שהרי צאמת זקנה דיה שעתה עכ"ל הרי שקיל לדידיה זקנה מאשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה ובדעת הב"ח ומוהר"ע א"א. אך הרי גם הפנ"י שפשוט ליה דזקנה גרוע משלם בשעת וסתה ודאי טעמא חז' ל'. ומהאחרונים שפסקו דלא כוותיה. אין כ"כ ראיה יען שלא הביאו דבריו. ומסתמא לא ראו. שהם ראו ב"ב שהוא מחמיר בזה עכ"פ היה להם להביאו. והנה נחזי אן לפי קט שכלנו בע"ה לפי הראיות שביארו המקילים בזה והנה ראיות הגאון מוהר"ע א"א מומלי דלא מטמאה מע"ל צ' נשים מסולקות דמיס. ואשה שיש לה וסת שלא בשעת וסתה חייש' ל"ל דלפטר לדחות. דהנה הגאון ז"ל חילק בין בשעת וסתה דלא מטמאין למפרע ושלא בשעת וסתה דמטמאין למפרע. משום דשרארה בשעת וסתה הרי ראיה אחת הרא' שרגילה לראות ואם נחוש למעל"ע ח"כ יהיה היפך חזקת הוסת ולמה לנו לחוש לזה בלא הוכחה משא"ל כשרארה שלא בשעת וסתה. הרי בין אם ינוא שרארה עכשו או למפרע ע"כ ראיה רא' יסירה שאינה רגילה בזה. וח"כ אם נחוש למפרע אחתי לא נושא אחת מחזקת הוסת מאומה. ולכן חיישין שלא בשעת וסתה טפי מבשעת וסתה. ולענ"ד הדבר תמוה. דהנה מרע דמעל"ע טעמאיה חכמים למפרע. היותה עונה אחת מלד עלם החשש שמה ראיה קודם ונשתא ברחם והעונה הב' היא משום קנס וכמבואר בסוגיא (ד:) וברש"י שם. ועכ"פ דלא חייש' לנשתא כ"א בעונה אחת. והנה אף בזמן הוסת חייש' לעונה אחת דהא לריד לפרוש עונה אחת סמוך לוסת. ובאין לה וסת עכ"פ מותרת לשמש אחר הבדיקה הרי דיותר חייש' בעונה הסמוך לוסת לראיית דס מראיית הדס באין לה וסת. וח"כ למה לענין טומאת מעל"ע אמר' שכלתי וסתה לא חיישין שרארה

החזומה לגמרי דין זה דשמואל ד"ל דכיון דק"ל כ"כ ח"כ פשיטא . והגאונים האחרונים בהשו' שב יעקב הוכרחו לפרש דעת הקדמונים האלו דפליגי לגמרי לחינה דהרגשה :

(ה) עכ"פ יאל לו מזה דלעת הרמב"ם ל"ל חזקת הדם שבא בהרגשה אלא כשנמצא לפניו מן הלול אצל כשנמצא מן הלול ולחוד ארבעה מדלא הרגישה חולין שהדס בא מן העלי' דכיון דליכא הוכחה שבא מן הקרוב אולי' בחר קורבא כמו החס בהבית ופי"ו הא דלמרי' מן הלול ולחוד ספקו טמא אין זה ספק טומאה דלורייתא אלא טומאה דרבנן שגורו טומאה ע"ל הספק חט"פ שכן התורה נוטה ספק זה להחירה ודלוי' בדורה לזה ל"ל דהכא כנמצא מן הלול ולחוד כתב הרמב"ם (בפ"ה מהל' ח"כ ה'ה') הרי טומאתו בספק שמה מן החדר בא או מן העלי' שחת דרך הלול לפיכך אין שורפין עליו חרומה וקדשים כו' . והרמב"ם כלל כילי (בפ"ג מהל' שאר אבות הטומאה הלכה י') וז"ל חרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטומאה של חורה הרי אלו נשרפים בטומאה זו כו' . ובפ"ג מהל' משכב ומושב הל' ט' כתב וטומאת וסות וטומאת כתמים הכל מדברי סופרים וטומאתו מספק לפיכך אין שורפין עליו חרומה וקדשים כו' אלא דבשיעור דוקא תרתי שיהא דרבנן וגם להחמירו בו מספק וכן דקדק מרן ב"ל סי' ע"ג דבשיעור דוקא תרתי וז"ל עכ"ל מביאר דספק דלורייתא ממש ודל' שורפין חרומה וקדשים . וז"ל אמי' פסק הרמב"ם דמן הלול ולחוד אין שורפין חרומה וקדשים אלא ע"כ ל"ל דמן החורה ספק זה להקל אלא רבנן גורו בו משום דמודאורייתא חולין בקורבא דל' משום ההוכחה דלא הרגישה . אלא דרבנן חששו לספק זה וטמאות ולכן אין שורפין על ספק זה חרומה וקדשים . והשתא מיושבים קושיית הש"י דיעקב העטם בהתמים משום שלא הרגישה והך דחזקת הדם שבא בהרגשה היינו כנמצא מן הלול ולפנים . ומיושב ג"כ מה דחתא שמואל לאשמיעין דלפי' ליכא למחיל בעלמא אלא ודל' מנופה חתי מ"מ כל שלא הרגישה אין בה טומאה דלורייתא ולכן בדקא קרקע עולם דלא מקבל טומאה ואין בה טומאת כתמים טעמה לגמרי אף דודל' מנופה חתי :

(ו) ועכ"פ המבואר מזה דלהרמב"ם הפ' בסוגיא דהרואה כחם לעולם דלורייתא היינו חומרת שהרגשה אצל כשחומרת שלא הרגישה אף שיש לומר שטעמה וסברה הרגשת עד הוא . מ"מ חולין הדס דמן עלי' חתי משום ההוכחה דלא הרגישה וכמו החס לרב בהבית . ומן החורה טעורה היא דהא מאלא בפרודור מן הלול ולחוד ודל' ע"י דדיקה היתה המליאה דל"ל מה שייך נמצא ופי"ו אין שורפין חרומה אלא דכל בלא הרגשה להרמב"ם ליכא חיסורא דלורייתא וזה כ"ל בידר ברעת הרמב"ם . אלא דרש"י ז"ל ודל' חולק על הרמב"ם בזה דהס מנמצא בפרודור דלדידיה כל שנמצא בקרקע פרודור חפי' מן הלול ולחוד טמאה ודל' וכמ"ס בדברי רש"י ב"ב (כד.) והא דלמרי' מן הלול ולחוד ספקו טמא היינו כשנמצא בנג פרודור דהשתא ליכא הוכחה דלאו ממקור חתי מדנמצא בנג פרודור וז"ל גס רש"י מודה בזה דהיכא דליכא הוכחה לקורבא עדיף מרובא וכמו החס בהבית . אלא דס"ל דבקרע פרודור דלתי' כדכרו מן המקור ליכא הוכחה והא דלא הרגשה לא היו הוכחה דבא מן העלי' . אלא שיש למקור מתי' ס"ל לרש"י אי ס"ל חזקת הדם שבא בהרגשה ח"כ זו שלא הרגישה היו הוכחה שבא מן המקור וזי' ס"ל דל"ל חזקת הדם שבא בהרגשה ח"כ שמה באמת רחצה בלא הרגשה והיו ספק ולמה מן הלול ולפנים היו ודל' טמא ומתני' דפרודור ועלי' ודל' מיידי שאלנה חומרת שהרגשה שח"כ מתי' משני שחתה ואדוקה ח' הרגישה או פשיטא דטמאה אלא ודל' דמיידי בלא הרגשה . וז"ל לרש"י דבהנכחת עד יס לעשות בקל בהרגשה ואין בזה הוכחה דהדס לאו מן המקור . אי נמי וז"ל דמתני' בחצות שחצת וטטה ודל' לרעת חס הרגישה או לא ולעולם ס"ל לרש"י דחזקת הדם שבא בהרגשה . ובאמת מוכח מרש"י ב' הרואה כחם בסוגיא דהרגשה דמפרש לעולם דלורייתא היינו דלורייתא ממש שהיא חומרת כך שכתב בד"ה דלורייתא

בשעת בדיקה ועגול להכי טעור לעולם דלורייתא הרגשת עד הוא וזי' היו מפרש רש"י לעולם דלורייתא שאלו חומרים שהרגשה אלא שהיא טעמה ותולה חומרת הרגשת עד הוא . ח"כ ה"ז טעם על משוך טמא דלמרי' שמה שחומרת שלא הרגישה היא טעמה דחולה בהרגשת עד . אבל בעגול טעור ח"ל לשום טעם דהיא חומרת שלא הרגישה וחמרי' דקושטא קאמרה דליכא הוכחה על דס מנופה כיון דלחין הדס משוך . אלא מדפי' רש"י על עגול טעור ש"מ דמפרש לעולם דלורייתא היינו הרגשה ממש ואו משוך טמא . ומשמע דלאו חומרת שלא הרגישה או חפי' משוך טעור ואין חולין בעשות . ומתני' דפרודור ע"כ ל"ל כמ"ס בפ' הב' דהיינו בחצות וטטה שח"ל לרעת חס הרגישה או לא :

(ז) אבן הרשב"א ס"ל מפורש במשמרת הבית (דף קע"ח) דהפי' בההיא דהרואה כחם דלורייתא כחם דלורייתא הרגשת עד היינו שהיא טעמה וחומרת לא הרגשתי משום שחולה הרגשתה בעד ובאמת ודל' הרגשה וקסא למה לא נאמר באמת כיון דלא הרגישה לחינתה לה רובא וזאלי' בחר קורבא דעלי' . וז"ל כפי מ"ס למעלה דס"ל דבדבר קל טעמה לתלות בהרגשה בעד . וכדברי הרשב"א במ"ה כתב ג"כ בחידושי' ברש נדה גבי הא דלמרי' חשה מרגשת בעלמה בקושיית החוס' מן רש"י דלרש"י חמרי' בודל' חשה הרגשה וטעמה כסבורה הרגשת עד הוא דלמרי' בהרואה כחם לעולם דלורייתא וחומרת הרגשת עד הוא . אך הנה החוס' ל"ל סברה זו שהקשו ח"כ נימא כסבורה הרגשת שמש הוא כשמשמה ואמאי מטעמיהן למפרע אלא שמה' ח"ל דלעולם חשה מרגשת . וע' חוס' שס ד"ה ליכא בייחור כו' דאף הלל מודה בעלמא דהרגשה לענין שלא לעמאותה ודל' . וח"ל לשיטת החוס' חס רחצה סד על העד בלא הרגשה ליכא הוכחה דלאו מן המקור בא הדס ואיכרע ל' רובא . ודלתי' לרבנו ז"ל הגר"ז ב"שוע' בקי"א לפי' קפ"ג ס"ק ב' ש' דהחוס' מודה לחומרת חמרי' כסבורה הרגשת עד הוא אלא לקולא ל"ל הכי שלא תטמא למפרע . ודלתי' מס' התרומה גבי מכה שח"י חס מ"ד שהחמיר בדביקה כמו בהרגשה וטטה שח"ס תרומת מדותיו של רבו ר"י בעל החוס' וע"ז סמך מהר"א בפסקיו סי' מ"ז הובא ב"ב סי' קפ"ז וכתב בפשיטות דהיו ספק דלורייתא . ולענ"ד יס לתמוה ע"י מנ"ס החוס' בד"ה ליכא בייחור כו' דלהלל מתי' טעם זה דלרש מרגשת עד למחלה ודל' למפרע וח"כ בחס שמש החמור ואמאי לא תטמא ודל' נימא חריגה וקסברה הרגשת שמש הוא' ולחומרת חמרי' סברה זו . ואין לומר משום לא פלוג כמ"ס החוס' לשמאי דהחס מיידי בטומאה דרבנן וגזרתי לקדשם ושייך לומר דל"ס רבנן אצל הכא דלמרי' לב"ה הטעם דלא טמאנו ודל' ובייט טומאה דלורייתא לא שייך כלן לא פלוג . אך הנה באמת בהג"ה שס מהר"א חזר רבתי ז"ל בעלמו מזה . וכתב דס"ל להחוס' דלא צעין כלל הרגשה ולא קי"ל להלכה הא דשמואל דבדקה קרקע עולם כו' ומש"ה השמיט בסי"ח מימרא דשמואל וכן הסמ"ג . ולענ"ד אחתי לא הועיל בזה דהיי דלא קי"ל דרואה בלא הרגשה טעורה מ"מ כיון דהחוס' ס"ל אשה מרגשת ואין חולין בהרגשת עד ושמש . ח"כ היו הוכחה דלאו מן המקור הוא הדס כלא הרגישה ואיכרע לה רובא ואמאי לא יזיל בחר קורבא כההיא דהבית . גס מ"ס בהג"ה הג"ל דהחוס' רפ"ח דנדה ס"ל דלמרי' הרגשת שמש ועד ומ"ד לחומרת ולחוס' אלו מתקין מהר"א בפסקיו ע"כ אחתי לא ביריה ועי' בס"י סי' ק"ל בשאלת הכיסים שהוכיח מדברי החוס' שס שהס מפרשים לעולם דלורייתא היינו שחומרת שהרגשה אלא דלאו חומרים חומרת הרגשת עד הוא בעגול וח"כ ארבעה מוכח דס"ל דלהקל חמרי' כן ולחומרת לא מוכח :

(ח) ואחרי אשר מדברי החוס' מוכח דהיכא דלא הרגישה אין לתלות בהרגשת עד ושמש ועי"פ אחיכרע בהכי רובא דמקור . וח"כ יס להבין באמת דעת בעל ס"ה בזמנה דהשוה בדיקה עם הרגשה . אכן הנה דברי חס' הובא ג"כ בשערי דורא בלשון אשה שיש לה מכה בחימו מקום ח"כ חס המכה מ"ד חס מרגשת בעלמה שהדס בא מן החסם טמאה . הרי דבשי דוקא בהרגשה ובהג"ה מיימתי הובא בלשון אחר כמ"ס רביו

מוכח דהוי מן הגדרין מ"מ שתקבע לה וסת מן הגדרין ולא תרגום שום כלל ולא מכה וכו' מיושט דמיושטא וע"כ י"ל חף דלא תרגום מ"מ הוי השטא דלורייא. וכבר הארנו בדברי מהרש"י והש"ע בזה במקום אחר ולא עת האסף :

(יא) ורבינו הגד"ל דעתו נמי בסי' קפ"ז ס"ק ל"ג דהש"ע ורמ"א שלא להריכו י"ש לה וסת היינו משום שסמכו על הרמב"ם דס"ל חזקה הדם שבא בהרגשה וכיון דלא תרגום הרי זה הוכחה דלאו מן המקור הוא ותלויין בכל מה שיש לתלות ואפי' במכה שאין ידוע אם מ"ד. ולכלורה ח"ן לדברים האלו מוכן דממ"נ אם מכה שח"י שמ"ד חסובה דבר שרואו לתלות בו ח"כ פשיטא שחלוין. כמו שכתב' תולין במכתה שידוע שמ"ד. ואם ח"ן חסוב דבר שרואו לתלות בו משום שאין יודעים אם מ"ד. מה יושל לכלורה מה שחטה מרגשת. חסום לפי מה שביארנו למעלה פירו הדברים הענין מבורר בע"ה. ורבינו ז"ל האריך שיהא העד מוכח במכה שח"י הוי הוכחה מולא הרגשה שכן המכה בא הדם אבל כשלא נגע העד במכה לוכה הוכחה דגם חלו ה"י בא מן המכה ה"י לה להרגיש. והנה יש בזה כדי לבאר ענין הרגשה שכתב הרמב"ם (ב"ב פ"ה ה"ג) ח"כ ה"י (י"ז) האשה שהחיתה מים ויאלה דם כי ואפי' הרגיש גופה וגודשטא חסיה מושפת שהרגשת מ"ד הוא זו. כיבר מדברי הרמב"ם שהוא ביהר מה שאמרנו בהוראה כתב שפירכה דפרוך לשמול מהאשה ששפעה לרבים כי' לשלום דהרגשה וחלומה הרגשת מ"ד הוי. וענין הרגשה זו ודלי לא שייך ביותא דאור מוכה. ואפי' לפי דברי רבינו ז"ל אם המכה בפנים בנותלי הרהם ובודקת ומולאת דם כיון דלא תרגום חמרי' דמתחמא נגעה במכה והדם מוכה. ופשיטא שתשמש שהאבר טעם בכל הגדרין :

(יב) ולענין דינא במכה בלחית מקום בצי"ח ואינו ידוע אם מולאת דם ולא תרגום ומלאה דם בדדוקא ואשה שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה יש להקל לתלות במכה שלא להריכו י' קיים וגם רבינו ז"ל ס"י קפ"ז דעתו להקל בזה. ובחמת שלא מלאה בכגון זה להחמיר בפירוש חף בדברי הש"ך דבס"ף ח"י לא מייירי הש"ע אלא שהמנה במקור ולא יולא ההוכחה מולא הרגשה שהדם מן המכה כנ"ל. ואפי' בח"ן לה וסת יש לגדר להקל עפ"י סבירות הנ"ל. ומכל שכן כשמלא על עד שלו מפני הסכרה הראשונה שהחזק ש"ל בזה כולי עולמא מודים :

(יג) ואחרי שבררנו הדין בע"ה במכה שח"י אם מ"ד נבוא לדון בידון השבר הזה אם דינו במכה הגה רלוית בתש' ברות חברהם ס"י מ"ד שכתב לדבר פשוט דשפירת הדקין הוי במכה שח"י אם מולאת דם. והנה חמת י' כן כתב הב"ח בשעת ס"י פ"ד דשבר הוי במכה שח"י אם מ"ד חסן ש' ה' הגדון שה' מרגשת כאב גדול בנפשה ובטנה. ומ"מ משמע מדבריו שהשבר הוא בודלי מכה אלא שמוספך אם המכה מגיע לשומק שממנום לשם עד הדדוקא. והיינו דשם ה' הגדון שה' בדרור לה שמולאת דם על העד שבא מן השומק. אפי' קמיפשיטא ליה אם שפעה גס המכה בשומק כ"ל אבל אם שפעה ומלאה דם ולא ידעה אם בא הדם בשומק או שבא על העד בשפת הרהם בכגון זה ודלי י' לרין השבר במכה. ולענ"ד הקולוס ח"ן להביד בזה דבר בדרך כלל י' לא כל עניני השבר שווים המה ע"כ יש להקור אם יש שם פלע ומחורה הטובה לגדר הרהם ולא י' לרין בזה דהוי במכה אם מולאת דם או שכלל הפחות ח"ן ידוע אם מולאת דם אבל כשאין שם לא פלע ולא חבורה ולא דבר לגדר הרהם וגם חלונה מרגשת כאב ברהם מהיני חותי מלא דהוי במכה ברהם. וח"י לתלות בזה אם לא בלחמותות המוכחות שהמכה מונע גם ברהם כעובדה דמהר"א :

רבינו ז"ל שהיה בדוקא בעד עם הרגשה. והוכח בש"ך ס"י קפ"ז ס"ק כ"ב. ובחמת שיש להשנות דעת הסופקים והגמ"י בשם סב"ת מייירי שהמכה היא במקור ולא ח"ן רח"י מולא הרגשה לתלות הדם במכה דלפי' אם היה הדם מוכה היה לה להרגיש ע"כ שפתיחת המקור להולא הדם. והש"ך בשם סב"ת מייירי שהמכה בלדון ח"כ מולא הרגשה ח"י הוכחה הוי הוכחה דלאו מקור. שוב עיינינו בספר פירוש רמזים בפתחתיו לס"י קפ"ז ס"ל לתוך כן דברי הס"ד עם הג"ה מיימוני. ועכ"פ יולא לנו מזה במכה שח"י אם מ"ד ולא הרגשה ח"י אם דלחה דם בדדוקא לכ"ע שריא דלרמב"ם ורש"י ורס"י כיון דלא תרגום הוי הוכחה דלאו מן המקור ואיתרע לה רובא ומדלורייא חלוין ח"י בלדון בלא מכה משום קורבא דעלמא חלל מדרבנן ע"כ תולין במכה כשהמכה היא בלדון משום דרובא דמקור איתרע ליה וחלוי' בתר קורבא מכה. וכן דעת ספר התרומה דחלל בשטות בעלי החסום כמ"ש רבינו ז"ל. והמתמיר בזה הוא הרשב"א דס"ל דלפי' לא תרגום תולין שטתה ובשפורה הרגשת עד הוא. אבל הנה הרשב"א לשיטתו סובר דמכה שח"י אם מ"מ תולין בזה. וא"כ ממה נפשך שריא לכלי עולמא :

(יד) אמנם הא ודלי דדברי מהרש"י בפסקיו ברור מולא בדדוקא בעד בלא הרגשה הוי ספק דלורייא ומיירי י' להבין דממ"נ ה' מפשט טוניה דהוראה כתב בהרשב"א לפעול דהרגשה היינו הוא מושפת שהרגשת עד הוי ורס"א טעיה ובחמת הרגשה הרגשת דמים. ח"כ חלמי' כתב דהוי' דלורייא הא ודלי עולמא ה' דהיינו בקרבן על רח"י זו. ועוד דמהר"א הוכיח דין זה מראה מ"מ משמע דטוניה דהוראה כתב מפשט כפשוטו לעולם דהרגשה שהיא חלומת שהרגשה ולא הוי עולמא דלורייא אבל בחומרת גלה הרגשה חף דלוחא למימר כסבורה הרגשת עד הוי ח"ן זה חלל עולמא ספק. והנה יש להקשות כיון דלא הוי חלל ספק חלמי' לא נמא חוקים חזוקת טהרה ואפי' דהחום כתבו לתוך כעין קושיא זו בסוגיא דפרוודור משום דרוב דמי המקור הוי רוב ומיירי כנ"ל ברהם דרבינו. ולא חסוב חזקה וקורבא לגבי רוב ומיירי חלל כפולגא מ"מ כיון דלא תרגום ח"כ איתרע לה רובא. מיירי י"ל דגם חזקה איתרע כיון דלוחא דם לפינוי ובשפורה בחזקת טהרה לא רחשה דם. ח"כ איתרע נמי חזקה. ח"ך כל זה כשאין לה מכה. אבל כשיש לה מכה שטעולה להולא דם חף שאין ח"י יודעים אם מולאת דם מ"מ הרי נראהו לק דבר דלוחא נמתלי בזה הדם ולא איתרע חזקה טהרה דליא כל וכו' דרובא דמקור איתרע משום דלא תרגום שפיר תולין במכה. וא"כ י"ל דגם מהרש"א לא כתב דהוי ספק דלורייא במוולאת בדדוקא בלא הרגשה חלל בדלוחא מכה. אבל בדלוחא מכה מבוררת ח"י ח"ן ידוע אם מולאת דם מ"מ כיון שטעולה להולא דם לוקמין לאשה לחזקת טהרה. ומה שהלריך מהרש"א שם הני לדדים שהיא מולאת הכתמים תמיד במקום ח' היינו משום שלא היה לה מכה מבוררת והיינו לריסוד עדות על ברור המכה. וכאשר דברו הרבה מזה החתומים :

(יז) ולפי"ז הנה מה שהולך רמ"א בס"ף ח' בסי' קפ"ז נבי מכה שח"י אם מ"ד חשה שיש לה וסת או כ"ס ספק מן המכה ספק מן הגדרים היינו כשהמכה במקור דלאו לא שייך כלל למיר מולא הרגשה ש"מ מן המכה כיון דגם המכה במקור. אבל כשהמכה בחזקת בנותלי הרהם ולא הרגשה ח"י לא שייך כלל לדעת סב"ת ורמ"א י' לה וסת וגם ידועה ס"ס מ"מ שריא והכי בס"ף ח' לא האריכו י' לה וסת ורף שח"י שממנו מקור דין זה האריך לררף ח"ן לה וסת היינו משום דה"ל סובר בתחלתו בדדוקא בלא הרגשה הוי ספקא דלורייא. אבל הב"י ורמ"א סמכו בזה על דעת הרמב"ם דלדודים מן החלל ולחזק הוי ספק טמא עולמא דרבנן כנ"ל. ומה שכותב חס"ד מראה מ"מ דלא תרגום ואפי' הוי ספק דלורייא היינו ע"כ דאם איתא דהוי ספקא דרבנן. ח"ן ומיירי כ"כ ברהם ג' פעמים להש' לוסת ולהריכו להתגרם מבעלה. ולהרמב"ם י"ל דחף מולא הרגשה

ופריך מ"מ קטל ודחיק להניח הכרייתא והא י"ל בפשיטת דלחיא כחד תנא וכרשב"ל דחין חולין כחם בכתם היינו שלא עבר עדיין זמן הוסת של בעלת הכחם וח"כ כיון דלחיתא מסופקת חין חולין בה חבל כשהגיע שעת וסתה כגון חם מלאה הכחם לחמול בלילה וסיוס הוא שעת וסתה ולא הרגשה כלום דלא לפי דעת מע"ל גם למ"ד וסתות דרבנן תלין דלחור בזמנו בזה והא דלא הרגשה משום דלחיתא דעתה דכלה"ה מלאה משום הכחם שמואל בלילה והיא עומדת גרם וסתה וס' תלין ל"כ ואפי' שפיר הכרייתא כרשב"ל ובלא הנה"ה ורבינא דדחיק לשנוי הכא כרייתא ליהו גופיה קאמר בפ"ק (עו.) דרשב"ג ס"ל וסתות דרבנן וגם דלכ"ע ס"ל לרשב"ג מיהת וסתות דרבנן שם ודחיק לחלק דהסת בצדן השאלה שלו שסוברת להיות עומדת עליוס מסת דעתה לגמרי מהסת חבל הכא ח"כ דעבשו היא עומדת מ"מ לריבה לדעת חם תראה בזמן הוסת או שהוסת נעקר דודאי דגם ב"ד יש חילוק דלמא חם יש לה וסת או חין לה וסת או שגלה וספק הוסת שלה לגמרי ואם נלמד דלא מסת דעתה משום שיש עכ"פ נפקותא לחיה מן הדיוס ס"ל ב"ל. חלף שמ"ד יש לפקפק בזה מנה מה שכתב החוס' בריס הוראה כחם לחלק לענין חרבה ולאו לדעתא בין זמן מרובה לזמן מועט. מיהו אחי קשה כיון דמתקין עכ"פ בזמן מרובה בין היכא לחיבה היסח הדעת להיכא דליגא היסח ה"ל חיבה למימר דגם בזמן מועט לא דמי היכא לחיבה היסח הדעת להיכא דליגא היסח הדעת :

(ב) **שוב** י"ל רחיה אחרת מכתרת והיינו מדלמרי' במתאי' (ז:) ר' יוסי חומר מעוברת ומניקה שעברו עליה ג' עונות דין שעתן. ולר' יוסי כל זמן שלא עברו עליה ג' עונות בלא רחי' חושבת לוסקן הרשעין וכו"ס (ס" קפ"ט) וכן דעת הר"ה להלכה. וקשה הא ג' עונות דמניקה נכללו בהם ימי טוהר ואינה חושבת כלל חם תראה או לא ומסתת דעתה וחמיה לא נימא דלחיה בזמנו בא בשעת הוסת ויהא לא הרגשה משום הסתת דעתה והוא זמן ארוך. הכי נלמד דמיידי בזהם שאין לה וסת ואינה הוא השעור בזהם שיש לה וסת. וז"ל שאני מניקה דהיא מסולקת דמיס הא מקמי שעברו עליה ג' עונות לר' יוסי לאו מסולקת דמיס היא וח"כ מהני ג' עונות חין רחיה כלל במניקה כיון דנכללו בהם ימי טוהר חלף ע"ל כיון שעברו עליה ג' עונות ולא הרגשה כגון כלום ש"מ כשנקר הוסת וזו רחיה שאין עליה חשבה. עכ"פ שמינן דבנ"ד חין לחושבה בכלל חשה שיש לה וסת ואזרח ליה היחר מכה שח"ל חם מ"ד. ומ"ש שחשבה מכה שחוליה דם מומתת הכאב שחושבת בעומק הירח בהכנסת לירכט ומחילה דם על ראש המוך זה נסתר ממ"ש הרמ"ל (ס" קפ"ט) סעיף ג') ואם ההיגשה נכר וזכא בו' הכי דלכא חיו מכה. וחף האחרונים דברו על הרבה ויתבאר לקמן ח"ה ועכ"פ חין הדבר פשוט כ"כ כאשר דימה מע"ל. ותחת אשר מע"ל מסתפק חם חשבו כמכה שדוע שמ"ד יש להסתפק ביותר חם חשבו כמכה כלל ואפי' כמכה שח"ל חם מ"ד :

(ג) **ולענין** נראה שדין זה מקורו הוא בש"ע סעיף ז' חם כ"ז סויה בודקת כ' כ"א במקום אחד בלדדיון יש לחלות שממכה שחבולת לך בא וכש"כ חם מרגשת בשעת בדיקה כשנוגעת בגל המוקס והוא כואב לה קלף ובשאר חו"ס ח"מ כאב כלל. ולבארה הקדון שלפנינו דומה מומס הקל' שהוא ממרה"ה בפסיו ס' מ"ו והנה צדיו הכל' יש מחלוקת האחרונים לדעת הע"ז דוקא ביש לה וסת ושלא בשעת וסתה סומקין ע"ז חבל לא בזהם שאין לה וסת וכ"כ ה"ל' והס"ט שהביאו בס"ק כ' חבל הש"ך בנה"ה והמ"י ס"ל דלפי' בחין לה וסת התיי המחבר. ורבינו ע"ז לא הביא דעתו ולא האחרונים ולא מלאחי בדבריו הכרעה ברורה. ואשר ע"כ מוכרחים חנו לבאר שורש הדיון בע"ה הנה דברי מהר"ה מועתקים ב"ב. בסוף ס' קפ"ט וע"ז חין לורך להביא לשון. והבמחבר מדבריו דלא התיי חלף ביש לה וסת ושלא בשעת וסתה ומה שלא חומר רבינו המחבר חלף זה כבר עמדו ע"ז לא נהלי האחרונים ז"ל. חמס גם דביר מהר"ה מזר עלמס הם לבארה תמוסס וכבר נתקן בפרוס דבריו

תשובה ב

ע"ד שאלתי במחלף דם בבדיקתה ומרגשת וזכת הדם רק שמואלה הדם תמיד אחר עשיית לריכה ל"ג וליזה לה כח"ר בדיקה בהכנסת מוך בעומק בעת עשיית לריכה ולא עלתה לה שמואלה דם על המוך. וליזה לשאל מהרופאים וחמרה לה לקושערתק יודית שראתה שיש לה בלחץ על האס מלמעלה וממס יולא הדם וכן חומר רופא נכרי שראה מכה נעשויר על ההייבמוטער שמשם יולא הדם בצבור וזוה מע"ל לפשות בדיקה שתכניס ליכט עם מוך בראשו עד המקור ועשתה כן ובאשר נגעה במקום המכה הרגשה כאב גדול ומלאה דם על המוך וזכר הכניסה הליכט במוך אחר כך בטה"י מעט לזר מטה ולא הרגשה כאב גם לא מלאה דם וכן עשתה חיה פערס כשנגעה בהמכה הרגשה כאב ומלאה דם ובשלא נגעה במקום המכה לא הרגשה כאב ולא מלאה דם. ומסתפק מע"ל מחלף שכתבו הפוסקים שלא האמינו הרופאים על גוף ידוע (ע"י ח"ס ק"ה) ח"כ הוי מכה שח"ל חם מולא דם ובענין יש לה וסת ושלא בשעת וסתה דלא חולין במכה מטעם הס"ס שזכר הרמ"א. ומסתפק חם זו מייקרי יש לה וסת מחלף שלא הרגשה בעלמה עת הוסת ואחזר מומנה חשבויה לנינו קביעות הוסת רק עתה מייקרי הרגשה הוסת. וספק לו חלי גם בימים שצברו חירה בא בזמנו רק מחלף שהסיחה דעתה מזה בחשבה שהיא עומדת מחמת החליות שחלף ע"ל חרבה ולאו לדעתה והרואה שזה חיה שבעות הרגשה חורה הוסת כדרך כל הנשים וח"כ עדיין מייקרי יש לה וסת וחף חם חין לה וסת י"ל לפי בדיקתה שנקרחת מכה שדוע שמואלה דם ולפי דברי הרופאים רחו שיש לה מכה שמ"ל. זה המוכן מחליות דבריו בקררה :

(א) **הנה** הספק אשר נסתפק חם זה מייקרי חין לה וסת או י"ל וסת י"ל פשוט דז מייקרי חין לה וסת דחף דיש מקס לומר כסברתי שזו הסיחה דעתה והרגשה ולאו לדעתא ויולא בזה כתב בספר בינת אדם שער בית הנשים ס' י"ה היינו לחומרם חבל לקולא למחשבה בכך חשה שיש לה וסת ודלא הרגשה משום הסתת דעתה לא חמיה ורחיה לזה מנה"ה (ס.) בעי מיהו ר' יוחנן מר' יודור בר לוי' מור' לחלות כחם בכתם חליבה דרבי לא תבעי נך השתא ומה הס' דקא חיוא מנופה כ' וחמיה לא נימא דמבעיניו ליה לבי' ואפי' דרבי לא קאמר רבי הס' דח"ל חלף בשומרת יוס דלחיה מסתת דעתה דחם תראה לריבה להיות שומרת עוד יוס אחר. חבל עומדת כחם בראשון שלה (לפי מה שהוכיחו החוס' שם דמיידי חף בראשון) דחין לה שום נפקותא חם תראה היום עוד ומסתת דעתה וח"ל בה שפיר חרבה ולאו לדעתה וחמיה לא נימא דמסתפק ליה דלמא לנ"ע חוגה טוהרה בעעלת כחם דהטוהרה חיה מסתת דעתה ואם רחתה היתה מרגשת דהרגשה סברא דלחיה"ה. ובעלת הכחם מסתת דעתה וכו' מחלף דלא רמיה עליה דלחיה ולאו לדעתה כח"ש שם בעל בינת אדם. ומ"ן מדין המבואר בשמנה (ס:) וחולות זו וזו ומפרס בבדיקה פיה לר' עומד ושאני עוברת הרי בדמקס דלחיה הוכחה שהכחם בא מוז יותר מוז חלין בה וס"ל נחלי בוז שחשפר לומר שהסיחה דעתה ולא הרגשה. וע"י ב' תוס' ד"ה מור' לחלות כ' שהכריחו דמיידי האביעה ח"כ בראשון שלה וכתב עוד דלפי' חליבה דרבי נמי ח"ל למבעי בראשון דחיה למבעי גם לרבי בראשון דלמא חרבה בראשון פשוט ליה לנ"ע דחוגה מוטעם הכל' דבו י"ל אחסח דעתה ולא חרבה ובו מולא חרבה ש"מ לחו מונה הוא. וע"י עוד תוס' שם ד"ה חולה בשומרת יוס כ' מסתפק חם לר' עומד קל כ' וחמיה לא נימא דלחיה חולה מסתת הכל' דזו מסתת דעתה וזו לא מסתת דעתה הרי דלפי' בכתמים הקלים ל"א לקולא סברא הכל' ואפי' נימא כסברת מע"ל דוקא גבי וסת לומר דלחיה דעתה משום חוק דלחור בזמנו בא. יקשה לי שם בסוגיא דפריך הא גופא קשה רשא אומרת חין חולין סופא חרבה חולין ודחיקי הגמ' לחוקמי הא רבי הא רשב"ג ח"ל הא בראשון הא בשני

בש"ח האחרונים ג"ל דב"ד דה"י גס אשה ישראלית וגס דעכשו
ש"ס להס כלי מחזהו הוי מלתא דע"ג ולא גרע משטרא פרסאה
דמקריין זה שלא בפני זה דנישין (י"ט): במסל"ת ומנבין ב'י
ממשעבדי הלא דמועיל גוים אפי' בד"מ ומשום דע"ג ובי חומא
דהסם צעין מוסל"ת. ה"א הכא ברפאס אומן דשי"ך לא מרע
אומנת' פשיטא דלא גרע ממכרי שאני אומן ומוסל"ת וכנראה
מט"ז וש"ך ביו"ד סי' ל"ח צעין יעמנו נכרי ע"ג ג"ל מכל
הגין עמינו להחיר באותן רחיות שרואה אחר עשית לרבי' :

תשובה בא

בנידון אחד שקיבל עליו בגדר ושבויה וח"ח עד"ח ואסר
עליו כל הנאת אשה וחף באיסור חס לא יסלק את
חובו המגיע. והוא כבן עשרים וששה שנים ולא קיים עדיין
פז"ר וא' מן הלומדים התור לו נדרו :

(א) ראיתי מה שב' בדין זה ידידי הרב הדיין מור"י ויסוד
דבריו בעיקר הדין הוא שאין זה בגדר נשבע
לכטל את המזוה מלחם שהלה השבועה בחטאיו החוב הרי
בדיו בכל עת לשלם החוב ולהסיר מעליו איסור שלא ליטב בלא
אשה שנשבע עליו. ותמך בזה יחדותיו על דברי הרשב"ך
(באה"ע סי' ק"ח) בב"ש ס"ק ס"א שם נשבע שלא לישא אשה
אחרת עליו' שלא מרלוה לא הוי מחנה על מה שב' בחורה
כיון שיכול לפייסם בזמון ובכ"ה הרא"ש כלל ג"ל ס"א ח"ל ומה
ששאלת חס שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה ולא התנה בשעת
נשואין ועתה התנה עמה בקנין שאם ישא אשה אחרת שיתחייב
לה סכום ידוע חי הוי מחנה עמה' בחורה ויתבטל התנאי אין
זה מחנה עמש"כ כ' וקיים מלתו ויפרע מה שקבל עליו זה"ה
לענין שבועה דהא הרשב"ך כ' מפורש לענין שבועה. ופסל עוד
בזה. אבל בממ"כ ידידי הרב הג"ל שיה' שגה מאוד בזה שלא
ראה דברי הרשב"ך ונשע בזה פירושם כהפלו. ודברי הרשב"ך
מפורשים להפך בהלק' ח' סי' ל"ד שאם יש בזה שבועה או נדר
הל בטול. ותהלה כ' שם דבקנין לא הוי מחנה עמש"כ משום
שיכול לפרוע ואפט"י שאין לו מ"מ לא הוי מחנה עמש"כ. וכ'
להשווא' דמתחלק לו התנאי במעשה דנתי' דהמעשה הוא כחוב
בחורה מ"מ התנאי אין כ' בחורה. והיינו דהתם גבי קנין שה"א
מתחייב שאם ירעה לישא יפרע לה. הרי עיקר התנאי הוא על
הפרעון וזוהו הוא משעבד אליו ואין זה מחנה עמש"כ בחורה.
ולכן בשבועה שנשבע שלא ישא עוד שיפרע הרי השבועה על
הנשואין בעלמם ולא רק על הפרעון. והנה חף ש"ס לומר
בדעת הרשב"ך שדקדק מלשון הכחוב בשטר וקבל ע"פ פ'
התתן שלא ישא אחרת על פלוגת אלא ברלוה ואם עבר וגשא
עליו' אשה אחרת יהא לה כל מה שב' בכתובתה כו'. ודקדק
מלשון עבר וגשא שה' שם שבועה וא"כ י"ל שהשבועה היתה
שלא ישא כלל אלא מרלוה. הלא שאם יעבור או מחויב לשלם
לה א"כ השבועה לא היתה כלל על תנאי שאם לא ישלם והוי
נשבע לכטל את המזוה ממש. אמנם מדברי הר"ן שהביא
דברי הרשב"ל עפ"י מה שהעתיקם בב"ש בקצרה שאם נשבע
שלא לישא אחרת עליו' שלא מרלוה לא הוי מחנה עמש"כ כיון
שיכול לפייסם בזמון. נראה דלפי' בכה"ל לרדפו חלה השבועה
חף בלא הטעם בדולל זה ודלוי הפך דברי הרשב"ך בעלמם.
ובאמת הדבר ברור לעיני' דאפי' אומר שנשבע שלא לישא עוד
שיפרע הוי נשבע לכטל את המזוה כיון דהנשואין הם מזוה.
ואינו חל אלא בשולל דוקא ואפי' אומר צ"ה' שכן מוכח גם
מדברי הב"ש ששעתיק דברי הרשב"ך ג"ל בקצרה שנשבע שלא
ישא אלא מרלוה לא הוי מחנה עמש"כ שיכול לפייסם. הרי
כ' דמטעם זה לא הוי מחנה עמש"כ (ולכאורה ק' אמרו לא
קאמר שם הב"ש משום דחייבה שבועה בטולל וכמ"ס הרשב"ך
עלמו כ"ל ומה גם שהב"ש עלמו מיידי שם מחלות שבועה
בטולל

הטעם את הליכט בכניסתו לחד מטה כשיהיה ראשו בעומק יבוא
באמלע ח"כ הוילוק שבין הטי' או מכנסת בלי הטי' היינו בלדדן
ואף שהוא בעומק מ"מ חמו באמלע וכיון שיש נפ"מ בהכנסה
לענין הכאב ומילת הדם ע"כ דסבת מילת הדם הוא בלדדן
דלוי ה' מילת הדם מן המקור ה' מולאת תמיד על ראש
הליכט ובדברי מבי"ל לא נתבאר היטב אם נמלע על ראש המוך
ובאמלע או אפשר מן האד קאם ומ"מ ג"ל כמ"ס דבראש הליכט
חס מכנסת הליכט עד שהשמש דש חין שיד' לומר שפעם תבוא
כנגד המקור ופעם שלא כנגד המקור דל"כ צבדיקת שטפרת
ברמ"ח ה' להם להתנות שחכמים השופרת באמלע ולא תטה
לחיות מן האד אלא ש"מ דבכל חופן שחכמים השופרת חס יגיע
המחול בעומק עד מקום שהשמש דש יבוא כנגד פי המקור.
(ועיין בתשובת מ"ב סי' מ"ט) :

(ח) ומ"מ קשה צעין לסמוך ע"ז לבד ע"כ נבוא לדון מזה
הכאב ומזה אמירת הרופאים. הנה הרמ"א כתב
בסי' קל"א אשה שרנינה לריות במ"ר ומורגשת כאב בשעה
שמתלת מים כגון החולי שקורין הארין וינדר נראה שיש להחיר
בכל ענין דהא ליכא ידי' מוכחות שיש לה מלאכת חס אחר הטלת
בהטלת מ"ר וממנו הדם יוצא ואפי' חס מולאת דס אחר הטלת
מ"ר ודלוי דס מכה הוא כ' ועי' שם צט"ז שאלה ותשובה
באשה שמוולאת קריון והוא אמירת שהרבה פעמים הרנינה
כאב שה' לה במקום הכליות וכ' ה"ט' היתר מחמת הכאב
ושלא בשעת וסחה וסדך על דברי מהר"א ג"ל בפסקיו והגאון
בעל חכם כבי סי' ע"ג ערך מערכת כנגד ה"ט' והשיג עליו.
וכ' דמודברי מהר"א לא מביצי דלא מסייע להט"ז אלא אפי'
הוכחה כנגדו נמי ליכא דלא סדך על הכאב לחד אלא משום
דמולאת תמיד במקום אחד. ומה שדימה בבג"ה ש"ך כאב לנזכה
דוקא בהארין וינדר ובדומה שאינו בא אלא אחר מ"ר אדרבה
משם ראי' דכאב לחד חמו כמכה ואף בזה לא תחיר אלא
צבדיקה ובאניה רואה תמיד אלא עס השת' ע"ש בש"ח מהר"ל
וכן הן דברי הרמ"א בבג"ה. וכי שם עוד בתהלה דמעיקרא
דנרא פרכא דמאין הרגלים לומר כאב כמכה כל אשה הרואה
בכאב היא רואה ומשנה שלמה שני מושגת כפי כרסה ובשפולי
מע' ואף שהכאב משונה אין זה כדלוי להכריע ולא כל מקום
הכאב יש לו מכה אל ולמד מדין מזה של חלל שמתללין עליו
את השבת זהו חובן דבריו שם צקור. והנה רבנו ז"ל בקו"ח
סי' קפ"ז ס"ק כ' תי' קויות הח"ל ומתקן בין מושגת לכאב
מגמ' עבודה (כ"ה) מושגת כולל דלא חס כואב ש"ך
ועי"ש. ומשמע שם מסקנה דבריו דבכאב גדול ודלוי מחמת
קלקול כעין צוהה וחבורה. ותהלה שם כ' דהא דרואה מ"ת
דלא מהני כאב להיות כמכה כמ"ס בש"ע בבג"ה רמ"א כ"ל
היינו שאין כואב לה רק בשעת תשמיש ואפשר דלא מיקרי מכה
גמורה דלס' ה' מכה גמורה ה' כואב לא גם שלא בשעה
תשמיש. ולכאורה לפי ההגמה הג"ל דכאב גדול הוא ודלוי מחמת
צוהה וחבורה ח"כ מה לי שאין כואב לה שלא בשעת תשמיש
הא מכיון שמורגשת בשעת תשמיש כאב גדול הר"ז ראי' על
צוהה וחבורה ומכה גמורה. וז"ל כיון דלין כואב לה רק בשעת
תשמיש ח"כ חמו מכה גמורה ומסתמא חמו כאב גדול וחוק.
ולפי"ה הנה צ"ל דלין כאב לה אלא בשעת הכנסת הליכט הוי
ככאב בשעת תשמיש ולא הוי כמכה. ובס"ט ס"ק ט' הביא
בשם הש"ך לחלק בין כאב לכאב ותמה עליו מתשו' מיימוני
ש"ך להדלו היא מאטערה בשעת תשמיש ואלא חס מולאת אלא
אפי' לער גדול לא מהני. אך אמנם יש לתקן ולומר דל"ד עדיף
טפי דכאי' לה צד אחד תמיד וזה ניכר שהוא מצוהה או
פלע. ושם ברמ"ח י"ל דכאי' לה סדס בעת תשמיש ויכול
להיות אפי' בלא מכה רק מולד תגלס קשרי האם או שהחולי הוא
בגדי ההרגמה משא"כ הכאב שהוא צמקין אחד מוכיח שם
שם סבה הגורמת הכאב דוקא באותו לך והוא נגון פלע וחבורה:

(ט) וההיתר שגדלה לי יותר לסמוך עליו הוא אמירת
הרופאים דלע"ג דהרבה דברים הורלו בזה

הנה כבר הביא מהלוקה הרשב"א עם התוס' אי בעינן שילמד
נופה להנחת השמים (כמ"ס ב"מ" ס' ר"ג ס"ק נ"ו) ומבואר
בזו' הרשב"א (גדרים ס"ו) והנה הר"ן ז"ל בגדרים (ט"ז) גבי
ישיבת סוכה על הביא דעת התוס' דלא לרד לומר סוכה לשיבתה
אלא כיון שמוכר שם הכסף שחורש עליו או דבר שיש בו
ממש. ובגין הדין השמשך עליו פי' דהו דרבין ורבינו משום
דלא מוכר להדיא הכסף שחורש עליו. וע"ז שילמד השמשך
ומוכן ממילא הכסף מ"מ בעינן שוכר להדיא. ועפ"י הנה
ממ"ס ב"מ" ס' ר"ג דיוברי והנכחי חסדי' ענין ח"ט נדר
מלחמיתא ע"כ דס"ל כהר"ן דה"ל דמדיבורי והלכתי מוכן
שאר ענינו המדבר והואך. ונפסו הוא דבר שיש בו ממש מ"מ
לא דמי לומר נפי חסור ענין לדיבור או פי' חסור ענין
לדיבור. כיון דהו מוכר הכסף והו דבר שאין בו ממש וה"ל
הנחת השמשך כיון שאינו מוכר להדיא הכסף או דבר שאין
בו ממש. וה"ל תמוה לי אמאי כ' ה"ל ע"ז שחשבו"ע משמע
לחומר דכעת התוס' גבי הנחת השמשך עליו. ובחמתו שלא
ידעתי המשמעות ממש"ע לחומר כי ח"ל דהנחת השמשך
דהו נדר היינו מדרבנן וכמו שפרש הר"ן בזהב"י כן נפרש
בב"ב. והמשיך בב"ב קצרי' דה"ל ויזהר להדיא שהריב"ס
הביא תהלה סברת התוס' וה"ל סברת הרשב"א ומסק
וכ"ל עיקר ע"ז הרי מבואר מנפון זה שגם הריב"ס סובר
להכנס בהרשב"א :

(ב) שוב ג"ל רח"י מנח"ל לוח מוסד דפדוק שבשועה (כ"ד).
בשלמא לר"ל משכחת לה בלאו וכן הלא לר' יוחנן
בשלמא לאו משכחת לה הלא הן הכי משכחת לה כו' ופירש"י
אלא הן שבועה שחולק נבלות ושמיטות וכו' משכחת לה דהחול
לנבלות ולשבוע שבועה לא כו'. ואם נאמר דהשבועה לנבל
הת המלוא בתנאי הו שבועה משום האפשר לקיים התנאי ח"ל
ספיר משכחת חף בחולק נבלות לחוד סיבה חייב כגון שאומר
שבועה שאוכל דבר האסור אם לא יעשה דבר פלוני שהם לא
יקיים התנאי ולא יחלל דבר האסור וכו' חייב על שבועתו
דכס"ל הוא חלה ואין זה מהנה משום א"ל דעת הר"ן היינו
שאין זה נשבע לבטל חל המלוא כיון דחלל שבועתו בתנאי.
המנה לפי פירש"י דכס"ל משכחת לה בכן בדברים המותרים
י"ל דלון ח"ל הו מלי לנפשי ל' דתני שבועתו בתנאי הלא דפסיר
משני ל' בלח"ס. המנה לפי מנה שהביא ברש"י שם דהו' הנמ'
דמשכחת לה בנבלה מוסרמת ועיין בתוס' כמה דמוקד לפי'
וקמה ספיר דלחיותו וגם נבלה דהו מלי לנפשי בפשיטות
משכחת לה בחולל שבועתו בתנאי :

(ה) עוד תמוה לי בב"ב ס' ר"ג גדרים חין חלוט על
דבר שאין בו ממש כימד חמר קונס שאני מדבר
כו'. הלא אם חמר קונס פי' מדבר כו' הו נדר גמור מן
התורה. והטעם משום דאפשר לפרש קונס חסד וחל"ל לחומר
וכמ"ס הר"ן סוף"ג גדרים. ועפ"י הנה אם אומר קונס חמי
מדבר עמד דהו כמו קונס נפי לדיבורי ח"ל דהו נדר גמור
ח"ל למה מחלק בין שאני מדבר ובין פי' מדבר ח"ל הו מלי
לפניו הכל בענין אחד שאני מדבר ח"ט נדר חמי מדבר הו
נדר ספי' מדבר ח"ט נדר פי' מדבר הו נדר. ואע"ל דדונים
ח"ל חמי משמעות בגדרים מ"מ בזהב"י לאו גבי דהדי תניא לר'
חבל חסד דכחול מתחתיו משמע דוקא פי' מדבר הו
נדר גמור חבל חמי מדבר לא מהני וע"ז נראה ביאור הדבר
דפי' מדבר ספיר ים נפרש קונס חסד כמו דלדבור לכן חל"ל
לחומר חבל חמי מדבר דחם נפרש קונס חל"ל חמי מיושב דקונס
הו בקרבן וכו' קאמר קונס נפוי משמע לכל מלי ודמסיק
חל"ל מדבר משמע דלח' חנופ קאמר קונס חל"ל דלדבור מש"ס
לא מפרש"י קונס חנופ חל"ל דלדבור ולא יסחור תהלת מאמרו
לספיר ועפ"י לא מנתי חפ' חמר הנחת השמים חסד עליו
שהיכר הכסף משום דכס"ל לא מפרשין קונס חנופ השם
דמשמע לכל מלי ובחמתו לא חסר חל"ל חל"ל השמים (שוב
מלחמי סברא זו בס' שט"מ ח"ל גדרים פ"ה ח"ל י') עכ"פ ג"ל
דלפי דעת הרשב"א ור"ן וריב"ס וטו"ש ח"ל חין בלומר הנחת
השמשך עליו משום נדר דלחיותא חל"ל בלא יחל דרבנן :

(ו) וגם מ"ס הר"ן שאין להוציא שום היתר ממ"ס הנחת
השמים כל הנשים עליו ומלות לאו ליהנות נתנו עפ"י
מ"ס לחוק בין הנחת השמים להנחת מלות. השתמית' דברי
הרשב"א בזה' לגדרים ס' דהדיא דהנחת השמים כל הנשים חמי
נדר משום ומלות לאו ליהנות נתנו והוא לאו קיום פ"ל. וג"ל
דע"כ ים נשבעת חל"ל חסד חל"ל חסד חל"ל חסד חל"ל חסד
להדיא נוסף דעת רשב"א ור"ן וריב"ס. ואפי' חל"ל דעת
התוס' מ"מ דלמא קי"ל בזה דמדיד מהנחת כל הנשים ולא
קיום פ"ל דהו בכלל מלות לאו ליהנות נתנו ואף דגדרים הו
דש"מ. היינו משום דאפשר שחלל והכא ע"ז ח"ט דנין אם
יכול לשלוח על נדר בלא דעת חבירו. והוא לא יורה בני תלומדי
החוב וזה בדבר שלדך להוציא הולאות דחוט בכלל דש"מ
מבואר בב"ב ס' ק"ב :

(ז) ועתה נבאר בב"ב בזהב"י נדר זה אם מועיל מלד
שהשמי' הר"ן לחוללת חבירו שהוא כעין משקן
בירו

בכולל. המנה ים לומר דמוסד כולל חין בזה חלל חסור
שבועה חבל מוטעם דלא הו מהנה עמ"ס"ב הו תנאי שבממון
שתנאי קיום וכו' וידרין לנכסיו לנבלות ממון מוטעם חו לטפ
לפירוש. משא"כ מלד השבועה חס עבר שבועתו מזה לב"ד בזה)
ועכ"פ מוכח מזה דח"ל בלומר שלא יחל חלל מלכות הו חולל
התנאי בדבר חסר שיוכל לפירוש וכו' מהו עממא חלה נמו
השבועה בלא כולל ח"ל למה הולך הרשב"ן שם לטעם כולל
חלל ע"ל דלענין שבועה הו נשבע לבטל חל המלוא וזה
פשוט לפני' :

(ב) שוב ג"ל רח"י מנח"ל לוח מוסד דפדוק שבשועה (כ"ד).
בשלמא לר"ל משכחת לה בלאו וכן הלא לר' יוחנן
בשלמא לאו משכחת לה הלא הן הכי משכחת לה כו' ופירש"י
אלא הן שבועה שחולק נבלות ושמיטות וכו' משכחת לה דהחול
לנבלות ולשבוע שבועה לא כו'. ואם נאמר דהשבועה לנבל
הת המלוא בתנאי הו שבועה משום האפשר לקיים התנאי ח"ל
ספיר משכחת חף בחולק נבלות לחוד סיבה חייב כגון שאומר
שבועה שאוכל דבר האסור אם לא יעשה דבר פלוני שהם לא
יקיים התנאי ולא יחלל דבר האסור וכו' חייב על שבועתו
דכס"ל הוא חלה ואין זה מהנה משום א"ל דעת הר"ן היינו
שאין זה נשבע לבטל חל המלוא כיון דחלל שבועתו בתנאי.
המנה לפי פירש"י דכס"ל משכחת לה בכן בדברים המותרים
י"ל דלון ח"ל הו מלי לנפשי ל' דתני שבועתו בתנאי הלא דפסיר
משני ל' בלח"ס. המנה לפי מנה שהביא ברש"י שם דהו' הנמ'
דמשכחת לה בנבלה מוסרמת ועיין בתוס' כמה דמוקד לפי'
וקמה ספיר דלחיותו וגם נבלה דהו מלי לנפשי בפשיטות
משכחת לה בחולל שבועתו בתנאי :

(ג) ודנה אחרי שנתבאר לן דכלול כולל מלד התנאי חין
השבועה חלה על דבר מלוא הנה ים לבאר בב"ב
חם ים בזה משום שבועה בכולל. וכבר הביא הר"ן דברי
הב"ח בשם חו"ק סוסי' רכ"ה ומו"ס הש"ן בזה ס' ר"ל ס"ק
כ"ג שהיה בל"ע דברי הב"ח בשם חל"ל ומסיק דבזהב"י
הרח"ל מביא רק חסד' הרב"ה בסתם. ופסל שם בדברי
הב"ח וכמה לא מרנסי חסד דברי הב"ח תמוהים ש' דלעבר
חל הנח ידך הו מלוא דלחיותא והא ודלי לא הו חלל דברי
קבלה וכ"ל להדיא הר"ף ב' הכא ע"י. והרשב"ס ב' ט"ו
מה' חסות ח"ל ע"ז וכו' ג"ל וכן מלות הנשים שלא יב
חלל בלא חסד שלא יבא ליה הכרור. ולפי זה דברי הח"ל
קשין מאוד וזאת חס נאמר דס"ל כדמו"ס בלד הספק דלעת
הר"ף הו חסור דלחיותא ליבש בלא חסד ח"ל כיון דהרמב"ם
בזרז שאין בזה חסור דלחיותא ח"ל השבועה חלה ע"ל. המנה
ג"ל דחסור ליבש בלא חסד משמע דהוא חסור ל"ל והיינו
מוטעם הכרור שהוא ג"ל חסור ל"ל וזה חסד' בדרבנן לא חסד
שבועתו כמ"ס בב"ב ס' ר"ל ס' ח' ו' ומ"ס הר"ן לחלק
דבר שהוא בשב ואל תעשה גם בחסור דרבנן חלה השבועה
נחסר מומ"ס בב"ב ס' רכ"ה ס"ק כ"ב דמחלק שם לענין גזרת
הליבור שהם חלל למגדר מלחא חו הו כמו חסור דלחיותא
חבל בענין מסיס הו רק תקנת הליבור והשבועה חלה משמע
למגדר מלחא חף שהוא בשב ואל תעשה לא חלה השבועה.
דחם ס"ל להט"ו דחלוקין של הר"ן לא תקע מדיד נהריב"ס
מהמדבריו בשם רש"י דהתם בעובדא דהריב"ס ה' השבועה
ליות שז ואל תעשה חלה ליות מן המוטעם על המנה וזה
בזרז בב"ה. חקן מנה סקשיתו חל"ל דלדך ס"ד דלעבר חל
נחנ ידך הו מלוא דלחיותא והא הו דברי קבלה. י"ל
לענין דהח"ל סובר כדמו"ס בסה"מ שורש ג' דמה שח
דבדרי הנביאים פסוקים הכתוב הו דלחיותא מנוס. חלל
שנח"ס דבר זה נסתר מהמנוח דלי' ח"ל דלדך ים לו בנים
מלוא ליבש חסד בת בנים ח"ל למלי שטני פנונח דב"ס וכו'
בפ"ד ושעורה :

(ד) ולענין מה שפירש הר"ן בגדר חס חל כענין זה שאמר
על ענינו בל נבלות חסד נשים ואפי' בחסור.

ולעשות סייג אם פשט חסורין בכל ישראל חין ב"ד גדול
אחר יסול לעקין ולהחירין אפי' הי' גדול מן הראשונים עכ"ל
הזהב. וז' הכ"מ סיפור דין הוא מ"ח דבר שא"ל לבטלם משום
שנעשו לסניג וגדר שאפי' יבוא אליו וב"ד חין שומעין לו ומאז
ברכות ד"ח דבר משאר תקנות דהנהו דפרק קמח דבינה
בינה שגולה ביו"ט ועטור שיקי ויחשילם בפירות ודאי דחין שם
משום סייג כו'. משמע דלאו הי' אפסר ג"כ לבטלה. וקשה הא בעינן
פסטה התקנה בכל ישראל. ועטור לא הי' בכל ישראל אלא יום
א' סביב לירושלים וא"ל היתה מכללה לארצה מ' יום ולרחבה
מ' יום כמבואר ברש"י (פ' שנה ע"פ וישובו מתור הארץ וגו')
ומה גם שמבואר ברמב"ם (פ' הג"ל הל' ו') וז"ל הרי שגזרו
ב"ד גזירה ודמו שרוב הקהל יכולים לעמוד בה ואחר שגזרו
פקדון בה העם ולא פסטה ברוב הקהל הרי זו בטלה ואין
רשאים לבקו' את העם ללכת בה עכ"ל. הרי דתקנה שלא פסטה
ברוב ישראל בטלה מעצמה. וא"ל למה הולכו לתקנה זו דעטור
מונין אחר להחירה והא לא פסטה ברוב ישראל כי לא היתה רק
יום א' סביב לירושלים וא"ל ארבעים יום כ"ל. אלא בדאמת
ל"ק מהם מיירי בתקנה שחקמו על כל ישראל ולא נתפשטה
ולכן היא בטלה מטעם דחין כח גזירה זו אלים כ"כ שאין
גוזרין גזרה על הציבור אלא א"כ רוב הציבור יכולים לעמוד בה.
משא"ל כשלא גזרו רק על מקום א' ובאחריו מקום נתפשטה הרי
היא כתקנה שנתפשטה בכל ישראל וא"ל דקדו דברי הכ"מ דלא
הי' בעטור סוג וגדר לא היתה אפסר לבטלה כלל אפי' ב"ד
שוב מאלתי בחשו' ח"ס (בבס' י"ג) שהביאנו כי בשם התוס'
גיטין (ל"ז ד"ה אלא ישי"ש):

(ב) אמנם רחמי' בחשו' מלח דוד (ס' ג') על שאלה
מרב א' בדבר תקנה שבי' בערים מ' שנה
שלא לאכול בשר מחוץ לעיר. ואח"כ קמו אנשים ורצו לפרוץ
גדר והרבו לא הסכים. והשיב כי דין זה יפרד לר' ראשים א'
היכא דבהאי מלחא גופי' דהתקנה לית ב' שום לז' חסורין רק
שהוא גדר וסייג שלא לבוא לירי חסור ובענין ההוא עובדא דבני
ביישן שהי' לסייג שלא יבואו לירי חסור שבת. ב' היכא דבני
מלחא גופא דהתקנה אית ב' משום אפרושי מאיסורא ובענין
ההוא עובדא דלחא בירושלמי דנדיים סוף פ' השותפין חד
בר נש גדר דלא מרומחא כו' והיינו שלא לשחוק בקובי' כו'
דיש בזה השחוק עצמו חסור. ג' היכא דלית ב' לא הא ולא
הא רק שהיא חומרה ומדת חסידות ובענין שאמרו קדש עלמך
במותר לך כנון נדרי תענית ודקדק ודומיו. ד' היכא דנעשה
עפ"י גזרת ב"ד והכס שבעיר שגזרו כן על בני עירם לחיה
טעם ידוע להם. והנה תחלה לריכים חזו לדון בענין התקנה
דין מלחא סוג היא מאלו הר' דיינים. ולכן לריכים לאחוז
תחלה בסוף דברי הרב המחבר שב' וז"ל מ"מ נראה ברור דהך
דנ"ד לא מיקרי גדר וסייג כלל דמאז גדר וסייג שייך בזה כיון
דקי"ל רוב מליין אלא חשיבה מומחין הס ורוב בהמות כשרות
א"כ ליכא שום חשש ופקדון בהבשר מעיקר הדיון רק שהיא
חומרה ויחרא ומדת חסידות כעין נדרי תענית ודומיו עכ"ל.
ותמיהה על רב גדול כזה שיאמר דבר תמיהה כזה. ולעג"ד
ברור כשמש הדיפק מזה מכמה טעמים א' דגם בענין י"ח
דבר שאפי' יבוא אליו וב"ד חין שומעין ממנו כמ"ל שחקמו
וגזרו משום שחששו למיעוטא ומלחא דלא שכיחא כמ"ס שבזת
(י"ד). שזהו משקין טמאין מ"מ גזרו בהו רבנן עומדה דרומין
דשתי משקין טמאין ושקל' אובלין דחרומה ושדי לפומי' ופסלי
לכו היינו דן מהו דחימה הא שכיח והא לא שכיח קמ"ל ע"כ
אלמא אע"ג דלא שכיח והוי מיעוטא מ"מ גזרו רבנן וחששו
למיעוטא ואין לומר דעיקר הגזירה היתה בשמות משקין טמאין
משום אובלין עומאין וז"ל הא לא קיימא הא דא"כ הא לא
חשבינן להו בחרתי ומו"ס מפתח ושמן משום יין ועל יין משום
בזויתין כו' דחשבינן להו בחרה דכחוה חדא גזירה מ"ס ברש"י
וכ"ה בתום י"ד ד"ה הניחא אלא ע"כ דשיתה מ"ס גזירה
מיומרת

בידו של הבע"ח שכל זמן שלא יתלם לא ישא. ומאלו לו הר"ו
עזר כנגדו מוחשו' מהר"ט ס' א' ראונו שנתחייב לשמעון
מזמן לזמן ידוע ואמר ראונו על עצמו בשר ויין אם לא יפרע
לשמעון בע"ח לזמן הנזכר והביע הזמן ומטה יד שמעון די השיב
לו. וז' מהר"ט שאלא לו ענה בהתרת הגדר שעבשו חין
תועלת לחברו בקיומו של גדר זה שעבשו חין לו מה לפרוע
ואלו הוא א"כ עבשו חין גדר זה לתועלת חברו הגע עלמך
באחד שהדירו חברו במיר אס יגלה רו זה ועבר וגילה והרי הוא
מיר שמה לא יחירו לו לפי שהי' מתחלה לתועלת חברו כו'
וחשב בדעת המהר"ט דס"ל דכיון דעבר הזמן ממיילא בטלה
השבויה על להבא בענין פרעון השוב. ואפי' אם יפרע אח"כ
לא יקיים בזה שבוטחו. ולכן חין תועלת לחברו אם לא נחיר
לו אחרי שכבר בטל ענין חיוב הפרעון מנה השבויה. ואפי'
מתפלה חין לא השנית במה שב' מהר"ט והרי עבשו חין לו
מה לפרוע ואולם הוא א"כ עבשו חין גדר זה לתועלת חברו.
ואלו לדברי הר"ו אפי' אם יש לו ואינו חלום כיון שעבר
אחריו יום טוב חין חיוב עליו לפרוע מנה השבויה ואפי' יפרע
יטער להחיר שבוטחו. אלא ודאי דכונן מהר"ט פשוט שאף
שבוטחו נמשכת להבא מ"מ עבשו שאין לו מה לפרוע חין
לחברו תועלת שבוטחו על זה. ואם עבשו דמחא יחי' לו
מעות ואז יחי' תועלת לחברו שבוטחו. מ"מ מה שהשיב
חברו על זמן זה הי' כוננו בודאי שאס יחי' לו מעות יתלם לו
וביון שאין לו עבשו חין לו תועלת בזמן ואלו אדעת' דהרי
אדרי' כי אלו הי' יודע ברור שלא יחי' לו עבשו מעות לא
הי' מדירו יתלם לו עבשו כי מנה התועלת במה שלא יוכל
עבשו בשר. וכן ממי בנ"ד אלו הי' יודע ברור שלא יחי' לו
מעות לא הי' מדירו מלישי' כי מה תועלת לו מזה במה שלא
ישא עבשו. ולמה ג"כ העלים הר"ו עין מהסבירא השני' שב'
המהר"ט שם דמחיריו לו מטעם דגם הבע"ח מחויב בדבר
משום לא חיה' לו כטעה עיו"ש וזה ממש שייך בנ"ד. וגם דהא
כל עיקר מלות הגדר כאלו הוא לדעת התוס' דס"ל דלא בעינן
גופא לתשמיש. והרי התוס' ס"ל דמחיריו לדבר מלוא אפי'
שלא בעינו כמובא באחרונים (בבס' רכ"ח ט"ז) ס"ק ל"ג וש"ך
ס"ק נ"ד). ומכל הדין ל"ל להקל בזה ובפרט שכבר הותר הגדר
שוב חין פקדון בזה. הגם שהמחיר שלא כהוגן עשה פקדון
להורות בזה הלכה למעשה. כל זה כתבתי מה שעולה לעג"ד
להלכה דבר ברור בע"ה. אבל למעשה איני חוזר דבר עד
אשר יראה ידידי הר"ו י"י את דברי ויסכים לה:

תשובה בב

באשר כי בשנת תרל"ה נתהווה קטעה ומריבה בין ההמון
שהאנשים הפשוטים רוצים להחיר להם בשר מחוץ
לעיר. והיראים חומרים כי הם מלהביר לאכול בשר מחוץ לעיר
שיוכל להיות מזה כמה מכשולים. ע"כ נתתי אל לבי לחור ולדרוש
אם יש מקום להחיר בשר מחוץ לעיר בעיר פאלאק וזה
החילוקי בע"ה:

הנה נמלא בכת"י יסן משנת תקע"ג חתום מששה רבנים
שהי' אז בפאלאק שהשכירו אזו ההכירה דו"ך. ותוך
הכתב נמלא כתוב כך מ' הגדול מ' הקדמונים חריב"ן שלא
להביא בשר כשר מחוץ לעיר בשום ענין ואופן כבעלם והעובדים
ע"ז הוא מוחירה ומפרש מועדל מכל קדושה ישראל
ויחול ע"כ כל הקללות ואחרים שבתורה ומשנה תורה וכל הגדוין
ושמחות שבעולם ואחרו האים ענש יענש בעושים גדולים
ועומדים ובשר המובא הג"ל הוא כמו בשר חזיר ממש והכלים
שרפו על חר ברה"ק ע"כ:

(א) הנה לכאורה הדין פשוט ברמב"ם (פ' ב' מהל' מומרים
הל' ג') שז"ל אכל דברים שרפו ב"ד לגזור ולאוסרן

מיוחדת היא ולאו משום חלוקתן ממאין גזרו בהו ומוכח כ"ל דחשבו ח"ק לנישואין וגזרו וז"ל לבטל הגזירה כיון דהוי למגדר מלתא. ואמרת כי הרב המחבר כלל דין ח"י בסוג הד' וז"ל שם ובידן הד' היכל שבד' והסם שבד' גזרו ותקנו חז"ה תקנה לבטל ידוע להם כעין גזירת ח"י דבר וביצ"ה שגולה ביו"ט וכנס רבנן מיהא יום ח' מירושלם ח"ן לו שום התרה אם לא ע"י ב"ד גדול מומט כמו דקו"ל כל דבר שבמנין לר"ך מנין אחר להחיות ע"כ ודבריו חלו מרפסין חגיגי דמשמע גנ"ס ח"י דבר אפשר להבטל ע"י ב"ד גדול. וזה נגד הגמרא דאפי' אם יצא חלי' וב"ד ח"ן שומעין לו. וגם שהוא כלל ח"י דבר ע"י ביצ"ה ועשור סוקי ירושלם בחדא גמרא וזהו הפך מומט הכ"מ. האומנם כי גם דברי הכ"מ ע"י ל"ע. דמבאר הטעם בירושלמי פ"ק דשבת (הובא בתוס' ע"י ל"ו. ד"ה והתקן) ח"ר בון ח"י ויורא בשם שמואל ל"ס חלל חזן ל"ח דבר חלל ב"ח דבר ח"י. גדול חז"ה מבעל מומט שגמרה להם בגמרא וזהו ופי' החוס' מומט שבעל חרצ דבראמ"ד בפ"ק דשבת. מיהא י"ל דהכי פי' דירושלמי דכיון שגמרה להם בגמרא וזהו ומסור נפסם על גזירות חלו. ח"י ע"כ שם גדר וסייג גדול לתורה. ולכן ח"ל לבטלם בשום אופן. אך בלאחר מיהא דעת החוס' ח"ן גרלה בן דמבאר דבריהם (נטיח ל"ו. ד"ה חלל) דעובדא דרב דאקלט לטלטלם ואסר להו כהל דבקעה מלא וגדר בה גדר. וכן עובדא דר' חולין דשלוה בני בשכר ואסר להם לפי שאין בני תורה. גדול יכול להתיר להם ואמאי הא הוי למגדר מלתא. ומשמע דפליגי על הרמב"ם. אמנם ח"ן הדבר מוכרח ד"ל מזה טעם ח"ן להתיר מלתא דהוי משום סייג וגדר. דכיון דהוי סייג וגדר ח"ל השתא גמ' הוי סייג וגדר ולמה יותר תקנה כזו. הלא טובה ויפירה הוא. וכל דברי חז"ל מלאים מתקנת דברים וסייגים כאלה ולפי' בטלטלם שלא ידעו מאיסור בבל' און בבטלם שלא ה' בני תורה. והיתה עיקר התקנה בשביל שאין בני תורה וח"ל כשיודע להם האיסור היטב טוב יסור הטעם שבשביטו נתקנה התקנה. ויהי' דיעו דבר שחשך במונין ובעל הטעם שר"ך מנין אחר גדול להתיר. וזה כוונת החוס' שיכול ב"ד גדול להתיר ידוע כשיטתו בני תורה ויסור הטעם שבשביטו נעשה בגדר. חלל תקנה שנתקנה בבני תורה בשביל סייג וגדר ח"ן חלל יכול לבטלם לשלום לא יסור הטעם שבשביטו נתקנה התקנה טוב מלאהי שדברי חלל רמזים בחש' ח"ס כ' י"ג ואנאלי מזהר כי כוונתו ח"ל לדעת באין גדול כמוהו :

(ד) ועוד זה טעם ג' והוא הגון וחזק ביותר. דהנה הרמב"ם כתב (בפ"א מהל' מ"א ח"ד) וביד' ח"ן לוקחין יין וכן חתיכת בשר חלל מאלים שהחזק בשכרות משום דסתמא חשדים אלפני עור ע"כ. והובא בש"ע להלכה סוכי"ס ח"ו וז"ל ומיהא ח"ן לוקחין בשר מכל טבח שבוטל לעצמו ומוכר לאחרים ח"ל ח"י מוחזק בשכרות ועיין בביט מזהר סי' ח' סעי' ד' שם על דין זה דהרמב"ם שח"ך דעובדא חסר לחלו בשכר חלל שדין זה מבואר דוקא בשכרות לעצמו ומוכר לאחרים. אמנם דבר זה לר"ך ביטור כי הגם דין זה נלמד מבירייתא דע"י (ל"ט): ח"ר ח"ן לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא חלל מן המומחה ופי"ס דהחידו' אלפני עור לא תתן מכשול ומוציא לישראל דברים לשלוח מן העכו"ם ע"כ וח"ל מכיון דמדמיין חתיכה לבני ח"ל למה לא ימחש בכל מוכר בשר דמוציא לישראל דברים שלקח מן העכו"ם אמנם מלאהי יסוב לזה בקו"ל לרבינו הגר"ם סי' ח' אות ב' כיון ששהונו יודע מכל הגבלות והטרפות שיאלו מתח"ל הרי הוא מרתת למוכר בחזקת שכרות פן יודע הדבר ע"י השוטה כשישאלהו. והנה כ"ל לא שייך חלל בחנוני שהוא מוכר בשר בעיר וידוע הוא להבט"ב הקנין ממנו וגם השוטה ידוע ואלו מרתת פן יודע הדבר. חלל ח"י יותר בשר מן הכפרים לא שייך בזה כלל מרתת דהקנין ח"ן מלת הכפרי ח"ן יודעים אותו ולא מי ששחט לו בכדי שישאל מן השוטה וידע כוונה גבלות וטרפות ה' לו. וגם ח"ך יודע הדבר ח"י ימכור בזהו חלל במקום זה ובהמה אחרת במקום אחר. ומה גם שכתב בקו"ל שם דהמוכר בשר וליט קבל חלל לוקח מקבלים דעלמא דמי למוכר חתיכה דג וביגניס ויין. וח"ל ח"י יותר בשר מחזק לעיר מי יודע ח"י המוכר הוא קבל עליו או שהוא לוקח בשר מקבלים וגם שבודלי ימלאו הרבה שיקט בשר מקבלים וימכרו לבט"ב. ולפי' הנה הדבר מבואר דלא מצע' דזה בכלל ח' דלית ב' משום גדר וסייג. חלל ח"י בכלל הב' גמ' אפשר דליתא דהוי לאפשרי מאיסורא ממש דודלי יבואו לקנות בשר שלא מן המומחה ולית ב' חיסורא ואפי' לא הוי רק חיסורא דרבנן מ"מ לא גרע ממשקח קרוביא. ועכ"פ תימא דבתא על המחבר ח"ך כתב דח"ן בזה כלל משום סייג וגדר. וחשך זה רק למדת חסידות :

(ה) ועוד בזה טעם ד' ע"פ המבואר (עיין תשו' לרבינו הגר"ם סי' ח') בחזקתו דהא דלר"ך להראות סביט להם ומדיין ע"י לפ"ד הרמב"ם וסמ"ג וסייעתא הגדו' הוא משום חשש פגומה ואפי' להרא"ם וסייעתו לא מהני מחילת ההסם משום דחשש איסור נגעו בה. ושק"ך היתיר הגהון בזמניו שאין מרחץ הסבין הוא חלל ח"י כעשוי ממנין חגשים ידועים ולהם מחלו חכמים כבודם כי הם זכרים וזריזים. ולעפ"כ כתב רבינו יונה ומביאו ב"י סי' ח' והרש"ל ביש"ס פ"ק דחולין עכ"פ לר"ך השגחה גדולה על השוטה הממונה האלו. ועכ"פ ח"י השגחה חכם העיר עליו וסתרי' חזמיתו עליו ולהסיר סביטו לפניו זמן מרוב טובא ואלו יכול הממונה על השח' לשחוט בלי רשות סביט על כל שח' וסח' ולמנומנים כאלו מחלו חכמים על כבודם חלל וזהו ח"ך רחוי למחול ואם כבוד חכמים מחול כבוד שמים מי ימחול. עיין תשו' ח"ס סי' י"ג הובא כל

מיוחדת היא ולאו משום חלוקתן ממאין גזרו בהו ומוכח כ"ל דחשבו ח"ק לנישואין וגזרו וז"ל לבטל הגזירה כיון דהוי למגדר מלתא. ואמרת כי הרב המחבר כלל דין ח"י בסוג הד' וז"ל שם ובידן הד' היכל שבד' והסם שבד' גזרו ותקנו חז"ה תקנה לבטל ידוע להם כעין גזירת ח"י דבר וביצ"ה שגולה ביו"ט וכנס רבנן מיהא יום ח' מירושלם ח"ן לו שום התרה אם לא ע"י ב"ד גדול מומט כמו דקו"ל כל דבר שבמנין לר"ך מנין אחר להחיות ע"כ ודבריו חלו מרפסין חגיגי דמשמע גנ"ס ח"י דבר אפשר להבטל ע"י ב"ד גדול. וזה נגד הגמרא דאפי' אם יצא חלי' וב"ד ח"ן שומעין לו. וגם שהוא כלל ח"י דבר ע"י ביצ"ה ועשור סוקי ירושלם בחדא גמרא וזהו הפך מומט הכ"מ. האומנם כי גם דברי הכ"מ ע"י ל"ע. דמבאר הטעם בירושלמי פ"ק דשבת (הובא בתוס' ע"י ל"ו. ד"ה והתקן) ח"ר בון ח"י ויורא בשם שמואל ל"ס חלל חזן ל"ח דבר חלל ב"ח דבר ח"י. גדול חז"ה מבעל מומט שגמרה להם בגמרא וזהו ופי' החוס' מומט שבעל חרצ דבראמ"ד בפ"ק דשבת. מיהא י"ל דהכי פי' דירושלמי דכיון שגמרה להם בגמרא וזהו ומסור נפסם על גזירות חלו. ח"י ע"כ שם גדר וסייג גדול לתורה. ולכן ח"ל לבטלם בשום אופן. אך בלאחר מיהא דעת החוס' ח"ן גרלה בן דמבאר דבריהם (נטיח ל"ו. ד"ה חלל) דעובדא דרב דאקלט לטלטלם ואסר להו כהל דבקעה מלא וגדר בה גדר. וכן עובדא דר' חולין דשלוה בני בשכר ואסר להם לפי שאין בני תורה. גדול יכול להתיר להם ואמאי הא הוי למגדר מלתא. ומשמע דפליגי על הרמב"ם. אמנם ח"ן הדבר מוכרח ד"ל מזה טעם ח"ן להתיר מלתא דהוי משום סייג וגדר. דכיון דהוי סייג וגדר ח"ל השתא גמ' הוי סייג וגדר ולמה יותר תקנה כזו. הלא טובה ויפירה הוא. וכל דברי חז"ל מלאים מתקנת דברים וסייגים כאלה ולפי' בטלטלם שלא ידעו מאיסור בבל' און בבטלם שלא ה' בני תורה. והיתה עיקר התקנה בשביל שאין בני תורה וח"ל כשיודע להם האיסור היטב טוב יסור הטעם שבשביטו נתקנה התקנה. ויהי' דיעו דבר שחשך במונין ובעל הטעם שר"ך מנין אחר גדול להתיר. וזה כוונת החוס' שיכול ב"ד גדול להתיר ידוע כשיטתו בני תורה ויסור הטעם שבשביטו נעשה בגדר. חלל תקנה שנתקנה בבני תורה בשביל סייג וגדר ח"ן חלל יכול לבטלם לשלום לא יסור הטעם שבשביטו נתקנה התקנה טוב מלאהי שדברי חלל רמזים בחש' ח"ס כ' י"ג ואנאלי מזהר כי כוונתו ח"ל לדעת באין גדול כמוהו :

(ג) עוד טעם ב' דחש"ג דרוב מאין ח"ס מומחין הם מ"מ שייך בתקנה המ"ל גדר וסייג. דהנה בש"ע ר"ס ה' שמיטה כתב וכל חלל ח"י מותר ליתן לו לכתחלה לשחוט ומותר לחלו משהי' בו' בד"ל כשח"ט לפניו בו' חלל ח"י הוא לפניו לר"ך לבדוק ח"י הוא מומחה וידע ה' שמיטה. וכתב ע"י הרמ"א וז"ל שאין לסמוך על החזקת חלל דעובדא חלל לכתחלה ח"ן לסמוך על החזקת במקום דיוטיות לבררו. והנה הר"ן כתב בטעמה דמלתא דבעינן בדיקה לכתחלה משום דמיטט דח"ן מומחין הוי מיעוט המאין והוי כמו ריחא דלריכס בדיקה משום דהוי מיעוט המאין טרפות הריחא. והרשב"א בשם הרמב"ן פי' משום דבהמה ברה' בח"ל שומרת וזה' מן הדיון שלא חלל מחזקת כ"ל בירוש' ודלית ולא בסמוך על הריב חלל משום דבהמה לא חזרה' שריי שחוטת למיך סומטין ארובא ודי ח"י כסמוך בדיק היכל דליתא קמ'. ועיין בקו"ל לרבינו הגר"ם סי' ח' אות ה' דמשמע שם דלעטס הרשב"א חזיר טפי מריחא. והנה בפ"ק (כ"ה) חזיר' נעשה מקטע רגליהו דקצב'. ופי' שם החוס' דחש"ג דליתא חיסורא דמשמטתם היא עומדת בחזקת היתר מיהא ח"י גמלאת טרפה להחר שחלל הוא נעשה כשונג ולא כחוסם שלא ה' לו לומר כ"ל. והנה לבל הפסית קחי על בדיקת הריחא וח"ל מנין דשח' מומחה דמי לבדיקת הריחא. ח"ל ח"י ח"ך ודבר אחר השוטה וגמלאת טרפה אחר שחלל הוי גמ' כחולל חיסורא דלירייתא בשונג. וח"ל תקנה זו שנתקנה שלא יטעך לחזור אחר השוטה לבדוקו שלא יצא לירי מכשול בשונג

אסור וחשש שיחבטלו משביתת שבת ח"כ מאן מפסיד דחשש זה עדיף מחשש זה. והי' אפשר להחיר להם. ולזה הוכרח הירושלמי לפרש דרבי כר"י ס"ל דאסור מן הדין לפירוש בים הגדול. ולכן מלד החששא שמא לא יוכלו לשבות כראוי לא מצטלי' דינא ואיסורא להפריש לים הגדול ולכן לא החיר להם. אבל בתלמודא דידן (שבת ט"ט.) כשריותא דלור ולידון לא מוכר סכנה כלל. וא"כ ל"ל דהא דשריין מלור ללידון הוא משום דהוי דרך קרוב כמ"ס ברש"י וכו' במדרש פ' שלח. וא"כ לפי סוגי' דידן דבני ב"שן שנהנו שלא ללכת מלור ללידון ח"ן כלן חשש חקלה ואיסור אלא גדר וסייג ולכן לא החיר להם ר' יוחנן ובשעת הרמב"ן דמשום סייג וגדר ח"א להחיר:

(ז) אך

חמס עדיין ח"ן פירוש זה בירושלמי מספיק לפי מה שפי' מפרשי הירושלמי (שירי קרבן ומראה פנים) מחי דאמר החס חס ה' בשעת הסכנה כגון מלור ללידון. דהו' או קאמר. או דבר של סכנה. או מלור ללידון. דהבאן זה הירושלמי וגמ' דידן שוים הם כשריותא דלור ללידון. דהיינו משום שהוא דרך קרוב. וא"כ לפי' נדחה פי' הג"ל בירושלמי דמ"ס. ובאמת בלא"ה דחוק לפרש דמיידי בע"ש ומלור ללידון כיון שלא מזכר דבר מזה. אלא סתמא אבותיו נהנו שלא לפרש בים הגדול. והנה ראוינו שפירי קרבן על הירושלמי דפ' מ"ס בשבועה דבני מיישא דאמר' שם דר"י אמר אסור לפרש בים הגדול. ותומא ח"ן יעלה על הדעת דאסור לפרש כלל לים הגדול הרי הריבה חתלים וגם נביאים שפירשו לים הגדול. לכן כ"ל דב' בשבת איירי ור"י כפ"ס ס"ל כדאמר' בפ"ק דשבת (ד' יט.) מיהו גס זה דחוק מלוד דלוד נאמר דקאי על ד' בשבת ובירושלמי לא הזכיר מלאמה מלחיה זמן מיירי. וג"ל עפ"י מ"ס תחום עירובין (מ"ג.) ד"ה הלכה דב"ה מתירין חפי' בע"ש. והשאה שפיר קאמר סתמא אבותיו נהנו שלא לפרש בים הגדול. היינו משום דב"ה ליכא איסור כלל לפרש. ובב"ש אסור מיום ד'. ונהנו כב"ש. והנה תחום' כתבו שם הטעם דב"ש משום דלא שרי לעשות מלאכה בע"ש אלא בכדי שיטעו מצעוד יום אבל ב"ה ס"ל דשרי לעשות עס השמש אשפי' שההלאכה נעשית בשבת לכן ס"ל דשרי לנכס בספינה. והנה בירושלמי שבת (פ"א ה"ה) פי' טעמא דב"ש שעת שבת נמיס תעלה ופשוט כל מלאכה כל מלאכה חומרה מבב"ש. וב"ה ס"ל שעת ימים חששה מעשיר וצוים כו'. ופ"י' הנה מאחר דפליגי בדרשא דקראי ח"כ לב"ה מאן דמחמיר ועבדי כב"ש. הו' רק כדברים המותרים ואחרים נהנו בהם איסור. כיון דלדידהו ליכא בזה כלל לא סייג או מגדר מלחא. וא"כ פי' בני מיישא שנהנו שלא לפרש בים הגדול הו' כדברים המותרים כו' שהם החמירו ע"ע וחששו לדעת ב"ש. בדמקום ב"ה חזיה משה (וכמו שאמר רשב"י במשה שבת (ח"י) טוהבין ה' של בית אבא כו' דהיינו שה' מושבין לב"ש וכמ"ס ברש"י שם וחס' ע"י (כ"ה: ד"ה מ"ט עיווי"ש) וכיון דב"ש בתקום ב"ה לינא חזיה משה. ובב"ה ח"ן בחומרה או משום גדר וסייג שפיר אפשר להחיר המנהג בחרטה. הגם שבתשו' מהרש"ם ח' י"ד סי' מ' כתב היכא שנהנו להחמיר בדבר שגללו מתירים והללו אוסרים ח"ן להחיר בחרטה היינו היכא שלא נאמרה הלכה כדברי המקלים וכן מבואר מתחלת לשונו. שכ' דהא דבדברים המותרים אפשר להחיר היינו בדבר שגן הדין ח"ן מותר לכ"ע. כפי ההלכה הפסוקה בתלמוד או בפוסקים ע"כ מבואר מלשון זה דאפי' חס י' שם חזיה מחלוקת ויש מתמירים מ"מ חס נפקה ההלכה בגמ' או פוסקים להקל הו"ל בדברים המותרים ואחרים נהנו בהם איסור. וראינו בפר"ח סי' תל' בדברי המכונים דין ב' שהביא דברי מהרש"ם דהיכא שנהנו כדעת פוסקים המהמירים ח"ן להחיר בחרטה. וכ' ע"י דאם י' להם חס מורה מובהק ויכול להקל להם בדבר שהריב י' לו ראיות לסתור דעת אחוה פוסק. ואין לייחס התרה כלל דהוי כמו מנהג בטעמא שסברו שגלגה כהממירין ח"א התרה. ומיהו ח"ן זה ענין לנ"ד דהנה נהנו כהממירים מטעם שה' סוברים שה' כמורה. אבל ב"ה שגלגה מסיפסות כב"ה רק שרלו להחמיר ע"ע לחוש לב"ש כמו של בית ר"ג כ"ל ח"ן זה מנהג בטעמא אלא

כל לשון זה. וכחש שם דמנהג שנהנו מטעם זה להעמיד ב' שו"כ בבית המטבחים לבדוק הסבין והיראה ע"י שניהם. ח"א לבטל בשום ב"ד משום דהוי לגדר ולסייג. וא"כ מנש"כ דח"א לבטל התקנה הג"ל בצבא ח"ן דהוי גדר וסייג דהאומטים שבעור חומת המורים עליהם ומשמחים עליהם ורואים סביביהם משא"כ בשר המוצא מכפר שאין לא מורה ולא משגיח. ודח"י דיש בתקנה זו סייג וגדר פשוט כבישואת בנותאח לפי המבואר בת' ח"ס הג"ל בלאא דמלתא דמכל הטעמים הג"ל נראה פשוט וברור דלא כהרב המחבר הג"ל שהפריך על המדה. לעשות מוגדר וסייג וכמעט אפרישי מאיסורא חומרא יתירא ומנהג חסידות כדברי תענית ודלקה:

(ח) בעתה

נשוב ונחקר בנזק הכללים שכלל הרב המחבר. והנה בסוג הראשון כלל כל הדברים שנטעו משום סייג וגדר שהם בעלמם דברים המותרים. אלא שנתקנו שלא לבזה לירי איסור. והנה מקור הדברים הם בפר"ח סי' תל' שהביא שם פלוגתא דהרמב"ן והראב"ד והר"ן עם הרא"ש בעובדא דבני ב"שן בפסחים (נ"י) בני ב"שן נהנו דלא הו' חזין מלור ללידון ומעלי שבתא אחו במיביו לקמי' דר"י ח"א אבהתין אפשר להו' ח"ן לא אפשר לן אמר להו' כבד קיבלו אבותיהם עליהם כו'. ובירושלמי (הובא בבר"ס פ' מקום שנהנו) ר' יוסי בר בון אמר כל דבר שאין ידוע בו שהוא מותר וטועה בו וטעה בו איסור נשאל ומתירים לו וכל דבר שידוע בו שהוא מותר והוא טועה וטעה בו איסור נשאל וח"ן מתירים לו. ופי' הרא"ש כלומר חס באל לחס נשאל חס יכול לזלזל במנהג שנהנו בו אבותיו כהנהג דבני ב"שן לא יתיר לו ההכס וכן נמי חס שנהג איסור בדבר המותר לסייג ולפרישות לא יתיר לו ההכס המונהג שהוא מומילא כו' אבל ההכס יכול להחיר להם בחרטה. אבל הרמב"ן וסייעתו מפרשים הירושלמי כמ"ס הר"ן בפי' הב' דשאל ואין נשאל היינו בצורת התרה הגדר. והיינו משום דכל גדר שהוא משום סייג ח"א להחיר. אך הנה בירושלמי נמלא עוד שם בני מיישא באל לפי רבי אמרו אבותיו נהנו שלא לפרש בים הגדול חו מה אמר לכן מיהו שנהנו בכן אבותיהם בחיסור אל חשנו ממנהג אבותיהם כ"כ ופריך ואין חס נשאל על גדרו ונשינו תמן משדורו נשאל כ"כ הכא אבותיהם גדרו ופריך כש"כ יתא מותרין ומשי ח"ה לא מן הדא ח"א מן הדא דרבי תליידו דר' יודא ור' יודא אמר אסור לפרש בים הגדול ע"כ והרב המחבר הג"ל הקשה מזה הירושלמי לשטת הרמב"ן והר"ן דמפרשים עובדא דמ"ס. בבני ב"שן שאין להחיר להם כלל מנהג דירושלמי דמשדור דקא משום דרבי תלמודו דר' יודא. אבל למאן דסובר דמן הדין מותר לפרש בים הגדול ה' אפשר להתי' ולענ"ה נראה להפוך רא' מזה לדעת הרמב"ן דהנה כמו שהקשו בירושלמי ואין חס נשאל על גדרו. ה"נ יקשה בגמ' דידן גבי בני ב"שן ותידון הירושלמי לא שייך כאן דהא משני ההם דרבי תלמודו דר' יודא ור' יוחנן לאו תלמודו דר' יודא הוא ודחוק לומר משום דר' תלמודו דרבי ורבי תלמודו דר'. ועוד דמ"מ ה' לה לגמריין לפרש כן. ועוד ח"ן הו' ס"ל לר' יוחנן דאסור להפליג מלור ללידון ח"כ למה לא פסקו כן כל הפוסקים ומאן פליג מותרותא ח"כ. אלא וודאי גס דר' יוחנן ס"ל דמותר מותר ואפי"ה לא החיר להם ח"ן מנהג דמנהג שהוא משום סייג וגדר ח"א להחירו כהרמב"ן וסייעתו. ומתירושלמי לק"מ דהיה לשיטתו חזיל שהביא (בפ"ק בירושלמי שבת ה"ח) ברייתא ח"ן מפרשין לים הגדול לא בע"ש ולא בחמשי' בשבת ב"ש אחרים חפי' ברביעי וב"ה מתירים. חס ה' דבר של סכנה כגון מלור ללידון מותר. ופי' הקרבן העדה שגזרו שלא ישבות ישראל בצור ולא ה' להם מקום בטוח בין צור ללידון שישבו שם. ופ"י' הנה לדעת הירושלמי הו' מניעת ההליכה בע"ש מלור ללידון מלד אחד סייג וגדר ומלד אחר חשש איסור ותקלה. דמלד ההליכה י' חשש שיחבטלו מזרכי שבת כמ"ס ברש"י בתלמודא דידן במ"ס. לכן מלד אחר י' לחוש בזה שלא יוכלו לשבות כראוי כג"ל בקרבן העדה. ופ"י' חס נהנו חפי' לסייג וגדר שלא ליכך מלור ללידון בע"ש מ"מ אחר שיש כאן נד

אם ישכמו קביעה דרשה מ"מ לא יבואו לידו איסור דאורייתא כדדרש' מאשר תקראו אותם בין בזמן וזמן שלא בזמן. והא דעשין שני י"ט של גלות משום מנהג אבותינו. ומכין דליתא בזה משום הרחקה מאיסור דאורייתא א"כ אין זה רק כנדרי פרישות בזה פליגי הרמב"ן והרא"ש וקו"ל בזה כהרא"ש כמו שסתמו בעלי השו"ע כ"ל:

(ט) אך

הנה בלחמ גס פלוגתא הרמב"ן והרא"ש עדיין לא ברורה מלחמ דהל' כהר"ש. הן אמנם כי הפ"ח האריך קצת להוכיח כהר"ש אמנם אף כי רצ גוברי וחילי' דהר"ב פ"ח אבל לדוגמא מיהו יש חשובה. והנה ז"ל הפ"ח והעיקר אלפי כסדר' הרא"ש שהיה היות דברים המותרים ואחרים נהגו בזה איסור מוכח בפי' בתרא דנדרים דע"י התרה רשאי להחזיק והסכמת רבים מהמפרשים שכתבתי בס'י' הס"ח ס"ד דברייתא דדברים המותרים מיירי בדברים שידוע להם שכן מותרים אלא שטאבין איסור מתמת סייג והוכחתי כן מפ"ק דמגילה וז"ל לידורו אף דברים שנהגו משום סייג החכם וכל להחזיק בהתרה ועוד כן מוכח בירושלמי ועוד להסביר הרמב"ן והר"ן לריד בהיות דפית שאין שהיו בני תורה והחזיק להם רבי ע"י התרה עכ"ל. והנה מדברי הירושלמי כבר בארנו בע"ה שאין ראוי נגד הרמב"ן. והנה הפ"ח כתב להלן דלף לדעת הרמב"ן והר"ן ע"כ לא קאמריי לאל מהכי התרה אלא דבר שהוא גדר לאיסור כעובדא דבני זייסן. אבל מי שנהג להחזיק בזמן ידוע או שאר סיגופים לב"ע מהכי התרה. דהיינו היו רק פרישות וחסידות. ולפי"ז יש לדחות דברי הרא"ש הראשונה דאפי' מאל דסובר דדברים המותרים מיירי בזה להם שהם מותרים. היינו כנגדן הני דתענית וסניגוס שם רק פרישות וחסידות. ובנגדן זה מודה הרמב"ן. והא דמיייתי הפ"ח בס'י' חס"ח סעי' ד' ראוי מפ"ק דמגילה מיירי נמי בכה"ל דרב לט"י מאל דנטע נטיעה בפרטים משום דברים המותרים ואחרים נהגו בזה איסור דהיינו נמי לאו גדר לאיסור תורה הוא. אלא מדת חסידות ופרישות. וגם בשו"ע ס'י' ר"ד שסתם כדעת הרא"ש לא נזכר אלא כנגד תענית ושלא לאכול בשר ושלא לשנות יין מ"י בתנאו. אבל לא הזכיר רבנא "יות דאפי' בגדר לאיסור תורה כמו עובדא דבני זייסן ויעיל התרה. וז"ל אין החלט ברור לא מדברי הפוסקים ה"ל ולא מדברי השו"ע נגד הרמב"ן וסו"עו. היסוד דהיינו גדר לאיסור תורה אפי' בשב ואל תעשה כעובדא דבני זייסן:

(י) שוב

ראיתי למרן הגאון הקדוש מור"ם ז"ל (ס'י' קנ"ג) הובא דברי הפ"ח תואר בס'י' ל"ט ס"ק המתחיל מסקנין בפי' רסנו"י שבעה ב' דרבי' ה"ל דכל מהנב דהיינו משום גדר ל"ל התרה כדעת הרמב"ן והרא"ש דהר"ן ובפסעא דסוני' דפסחוס. והדרך ב' הוא דאפי' מנהג הגה"נ לגד גדר מלי להחזיק ודוקא האפות אבל הבנים לא ב'. וכן ב' הקרבן נתנאל במקום שנהג שם על דברי הרא"ש דגדר שהוא משום סייג אין להחזיק להבנים וכו' שם העטם דמאי מהני חרטה של הבנים אם הם מתחרטים אבותיהם אשר בארץ המה אין מתחרטי' וראיתי בשו"י נחלת דוד ה"ל שחלק על סברת הק"ל מהירושלמי ה"ל ואף שהק"ל ע"מ הכיר מהירושלמי ופי' דבריו דלא תקשה ל"י מ"מ לא ינחא ל"י כו'. אך לפי מה שכתבנו למעלה דברי הירושלמי בע"ה דלא ה' ההם משום סייג וגדר א"כ ה' אפשר להחזיק להם וז"ל אין לדחות דברי הפ"ח והק"ל. אך הנה יש להקצק בזה מטעם אחר והוא מ"ש מרן בספרי ז"ל (ס'י' קנ"ג קנ"ד) דאורייתא ציבור מיתירי שלא ע"י פתח ומתירה ולא צ"י יחד ומתירה ולא ג' דאורייתא אלא הם בעצמם מתירים. וז"ל לא שייך כלן טעם הק"ל דאין האבות מתחרטים דלא צעין באורייתא ציבור כלל פתח ומתירה. אמנם ראיתי בנחלת דוד ה"ל שכתב דרין חרמי ציבור היינו דוקא בתקנות שחקנו לפי שעה ואף שה' הרמב"ן מפשטי' התרה שלו מקרי בזה אקדימא טובא אלא מלא בזה שם יסוד על מה שכתבנו וברוח העלה ליישב כיון שהמנהג הוא כן א"כ מתחלה מסתמא אדעתא דהכי היתה תקנתם אבל ב"ד כיון שהקצק להם איסור תקנה זו כמו

אלא היו כבכל דברים המותרים ואחרים נהגו בזה איסור שלא בטעם אלא מהמותרים ע"י דאורייתא התרה. ולזה צ"י ביירושלמי ואין חסם שאל על דבריו. ומשני דרבי כ"ר' רבי' ס"ל דאסור לפרש בזה הגדול. וז"ל אין מדברי ירושלמי אלו שום סתירה לדעת הרמב"ן דהרבה יש ב"ר קת ראוי כ"ל:

(ח) עוד

שדבריו מפלוגתא הרמב"ן והרא"ש. לא תשוב את הרמב"ם שכתב בזה' ממרים דתקנה שהיא למגדר מלחמ ח"ל לבטלה כסיעת הרמב"ן ומשמע דגם הרא"ש מודה לזה. וז"ל עפ"י מ"ה הרב"ן כ"ל מ' פ"ב מהל' ממרים ה' ב' דתקנה הגעשה משום סייג אין ב"ד אחר אפי' גדול מן הראשונים יכול לבטלה. ויבא שם מפרשנו ותיקד מפרשנו לאו גדר הוא. ואע"י דאמרי' שהתקן מפרשנו לפי שראש שגמנו העם מלהלות זה לזה ועיבדים על מה שב' בתורה השמר לך פן יהי' דבר עם לבדך ביעזב לאו איסורא נגמרי' הו' עבדי כשגמנו מלהלות דהא שם ולא תעשה הוא ע"כ הרי דפ"ל דסייג וגדר היינו דוקא במלחמ דחוששן שמה יעבור על דברי תורה בקום ועשה. והסתא היות דבני זייסן כפירי' שנהגו שלא לפרש שלא יתבטלו מלכיה שבת. ולפי"ז הו' כמו מפרשנו בהשקפה הו' שמה יעבור על דברי תורה בשב ואל תעשה שלא יעשו את השבת כראוי וזה לא מוקרי סייג וגדר. וז"ל דבכונת נקד הרא"ש לשון סייג ופרישות. דהפירש ע"מ מודר המותר בשביל שקיים מ"ע הרי זה בסוג סייג ופרישות וכן אפי' באלו שבעיהו הוא בשב ואל תעשה כדעת הס"מ ושורם לדברים אלו הוא דהנה מה שגזרו חז"ל נזירות להרחיק את האדם מן העצירה יש להם שורש מן התורה מוקד דוממרתם את משמרתו כמו שב' ביצמות (ב"א). והוא ברש"י ב"ה (ב) עשו משמרת למשמרתו. ומאחר שכתוב בתורה הרי זה חיוב לעשות גדר וסייג שלא יעבור על איסור תורה ואע"י דיצמות מסיק בגמ' דהיינו רק אסמכתא מ"מ א"ל כעין דאורייתא אפי' תנא' (ל"ה) גבי מלחמ חס"ח אמנם הנה בקרא דכיוצא בסייג' לבלי עשות מחוקות התעבות כו' (סוף פ' אהרן) א"כ מובאר דחיוב עשיית משמרת לתורה הוא לבלי עשות היינו שלא יעבור על איסור תורה בקום עשה. אבל בעצירה שהוא בשב ואל תעשה בזה לא מלמי בקרא חיוב עשיית משמרת וגדר. ומאחר שאין חיוב מן התורה בזה א"כ הרי הגדרים וסייגים שנהגו בזה שלא יעבור בשב ואל תעשה המה ע"ד פרישות שאין זה חיוב ר"ק פרישות ומדת חסידות היתה על שורת דין והחזיק ולפי"ז דברי הס"מ נכונים מאוד. וגם בלוק כתב הרא"ש סייג ופרישות שהוא ע"ד פרישות ולא ע"ד חיוב. ויבא יסודו כפי' שכתב הרא"ש. שס"ס ר"ד סתם בשו"ע כדעת הרא"ש דמנהג שהוא לסייג ופרישות כמו גמרי' תענית ושלא לאכול בשר מ"י בתנאו יש להם התרה ובס'י' ר"ח סעי' כ"ח כתב. אם היתה הסכמה גדר לרבים או סייג לתורה וגדר מלחמ אין יעלים להחזיק וכן גדר של שחק הרי זה כדעת הרמב"ן. וז"ל הרי דבריו סותרים לכלומר ז"ל. ולפי ה"ל מיושב בע"ה דהנה בס'י' ר"ח הו' סייג לתורה והיינו שלא לבוא לאיסור תורה בקום ועשה. והוא דין המפורש ברמב"ם בזה' ממרים אזהר הכל מודים כ"ל אבל בס'י' ר"ד מיירי מגדרים שם סייג ופרישות כמו תענית ופרישות שאין בזה שום חיוב שסודו מן התורה. ובהו פליגי הרמב"ן והרא"ש והגר"ע בזה כהר"א ועוד יש בלן מקום עיון מה שזכר הפ"ח. והוא מ"ש העור חו"ה (ס'י' ר"ד) לגמין ויהא' ד"א מי שעשה אותו פסח ח' ב' ימים ש"ב אלו יכול לחזור בו לעולם וז"ל הרא"ש ז"ל ה' מתיר לשאל עניו. והיינו דהרא"ש בשעתו' גבי גדרים שהם לסייג ופרישות ופסק כן בשו"ע. והרי הכא דאויא הרחקה מאיסור דאורייתא בקום ועשה מאיסור אכילה ומלאכה ביוה"כ. ולפי ה"ל אין זה פרישות ויתר. אלא מגדר מלחמ. מיהו י"ל עפ"י ה"ה תוס' (ר"ה ב' ד"ה לוי) וז"ל והאך יעזוב לכלול שם בלן וז"ל איסור כרת דאורייתא וז"ל התנן לקמן בפ"ב אשר תקראו אותם מקדמי קודם בין בזמן בין שלא בזמן ט' ונפ"ז הנה אין בזה משום הרחקה מאיסור דאורייתא דאפי'

כמו ארבעים שנה וודאי לדרך התורה כד"ת ע"י חכם והטעם עכ"ל:

(יא) והנה יש לי מקום עיון בזה דהנה הא דהרמיו ליביר לא צבי לא יחיד מומחה ולא ג' הדיוטות זה נזכר בחס' (שבועות כ"ט:) כ"ל דלא צבי חרטה. אבל לא נזכר ברא"ש ס.ס. ואם נאמר דגם החס' ס"ל כן משום דזה מוסכם מכל הפוסקים. יקשה ל"י מחס' בי"ה (ה') ש"י דלוחן חרמות שגשון לזמן עד פסח יש שהי' רואין לומר לדרך מנין להחיות כשנשלים המון והחס' חלקו ע"י משום דכיון דהי' לזמן ח"ל היתר משמע דבאלו זמן מורד לדרך מנין ומ"ש מהרמיו ליביר דלא לריך מנין להחיות. וגרסה לי דהא דהרמיו ליביר ח"ל לא יחיד מומחה ולא ג' הדיוטות היינו מה שהקבל עשין בעלמם אבל תקנה שהתקנה חכם העיר בקיצון חכמים. וודאי דלריכה התורה ממנין אחר. וכן מוכח ממילי דקאמרי דלא לריך יחיד מומחה וב"ד הדיוטות ולי מיירי בתקנה חכמים הא לריך מנין אחר ומילי מהני ב"ד הדיוטות. ואפי' יחיד מומחה לא מהני. והנה ב"ד בתק' כזו וודאי שגשון עפ"י חכמי העיר ואין זה בגדר נדרי ליביר. אמנם י"ל לעומת זה שהתקנה חכם וודאי לא שייך שנאמר דרדוקא בזהו הדור יש להחיות כשנשלים אחר אבל דבור אחרון אין להחיות כלל דלדבריה מוכח בביטוי (ל"ו) גבי פרוצול דהי' לא תיקון הלל אלא לדרך ח"ל אפי' ב"ד גדול להחיות ולי פתח חיוקן מיהו יכולים להחיות ב"ד גדול. וגם דלא שייך פתח וחרטה. ולכן לא שייך סברה הפ"ח והק"י אלא היכא דלחשי העיר נבנו חכמים בעלמם. אבל לא צמה שנתקן ע"י חכמי העיר. מ"מ נראה דעכ"פ ב"ד היותר גדול בחכמה ובמנין מהמתקנין בעיני מנה מנמ"ס דהי' הראשונים גם לדרך עמלם חקק ח"ל פשוט דבעיני ב"ד גדול בחכמה ובמנין. ולי רק לדרך חקק מ"מ כיון שנהנו האחרונים בחומרה זו והמשיכו אותה לדורות. לא דמי לחרמיו ליביר דהתם הטעם דלא צבי פתח וחרטה ולא יחיד מומחה או ג' הדיוטות כמ"ס הר"ן הוצא בחש' מנין הג"ל דכיון שנהנו כן הקהלות היו כמו שהתנו בכך בתחלת התקנה שכל אימת שסיכמו להחיות יחיד מומחים. וכל זה שייך אם התחלה המתקנים המה הקהל אבל אם המתקנים המה חכמי הקהלה. רק לדרך חקק והאחרונים נהנו והמשיכו חקק לדרך עמלם. לא שייך לומר שנהנו ע"ד תקנות הקהל והקהלות הג"ל כיון דלאו תקנות הקהל היא ולא שייך לומר כאלו התם אחרים מן הסתם דלעומת דמשיקרא נהנו שלא יוכלו להחיות כל אימת שיראו ובעו פתח וחרטה להחיות מנהגן. ואפי' הבנים אין יכולים להחיות. אלא לפי"י יקשה מפרוצול אנוכי אי לדרך חקק ויכולין חס' לבטל בדורות הבאים והא דבור הב' מהלל קבלו עליהם מנהג זה כחומר שחקקו הלל. ואפי' הדור הב' אינו יכול לבטל כלל כטעם הפ"ח והק"י. מיהו יש ליישב לפמ"ש רש"י (סס) ד"ה לבטלו שז"ל להושיב ב"ד אי אפשר דרי שלא יחיד מומחה מלהוות לבטל את תקנת הלל כו'. הנה לפמ"ש רש"י דאכשור דרי ח"ל צל הטעם שצביה נחקקה התקנה. והנה אפי' לפי דעת הפ"ח והק"י דאין הבנים יכולים להחיות מנהג שכל להם מאבותיהם היינו היכא דלחשי עדיין הטעם שצביה נחקקה התקנה אבל אי צל הטעם ד"ל דלעומת דהיי' נדרו הראשונים דכל אימת שיהי' חשש זה תהי' תקנה זו. והיי' כאלו התנו. והיי' אפי' דבר שנאמר במנין ובטל הטעם האחר בגמ' דבי"ה (ה') להחיות לדרך מנין אחר. והיי' משום דהיי' אמרי' כיון דבטל הטעם ממילא צביה התקנה והיי' כאלו התנו וכל"ל אך מכיון דהיתה דבר שנאמר במנין לריך מנין אחר להחיות וכדמכח שם מקרא ומחש'י. אך אם הלל חקק לדרך יכולין לבטל בדורות הבאים אפי' ב"ד קטן והא דלריך מנין אחר להחיות היינו אם לא נאמרה בהתקנה שנתקנה רק לדור זה. או אם נחבטל הטעם בדור האוה שנתקנה התקנה דלא לריך מנין אחר להחיות:

(יב) נמצינו למדון מכל הג"ל שם כמה חילוקי דיוני והיינו [ח'] אם נעשה תקנה לגדר וסייג שלא לצבור על איסור ל"ת בקום ועשה אי אפשר להחיות בשום ענין ואופן

אפי' ב"ד גדול מן הראשונים כמו ח"י דבר. וזהו הדין המצובר ברמב"ם באל' ממונים וליכא מאן דפליג בזה ואפי' הרא"ש מודה וכמו שצאנו בקונטרס זה בע"ה אות ח' [ב] ואם נעשה התקנה לסייג שלא לעבור על של חורה בשב ואל תעשה בזה נחלקו הרמב"ן והרא"ש דהרמב"ן וסייעתו ח"ל להחיות והרא"ש אפשר להחיות. וכל זה בדור האוה שנתקנה התקנה. אבל בדורות הבאים ח"ל להחיות לדעת הפ"ח והק"י אפי' להרא"ש [ג] וכל זה מדין גמ' אבל לפי מה שנהנו להחיות איסורי ליביר אפי' בלא פתח וחרטה. גם לדור הבא יש להחיות [ד] חס' התקנה נמשכה זמן רב יש סברה לומר דלא היו כשאר חס' ליביר וכו"מ בס' נחלת דוד הבאנו למעלה [ה] חס' התקנה נחקקה לתחלה עפ"י חכמי העיר ונמשכה לדורות ועדיין לא בטל הטעם אם החכמים חקקו לעולם לריכים ב"ד גדול מהם להחיות. אבל אם לא תקנה אלא לדורם. ובעיני המשיבים מעלמם כמה דורות אז אין להחיות כלל כמבואר אות י"א [ו] ואם צל הטעם איז ח"ל ב"ד פתח אפשר לבטל כמו גבי פרוצול אי הלל לדרך חקק כדמכח בגמ' גיטין (ל"ו:) [ז] ותקנה שנתקנה רק לפרישות וחסידות בעלמם כמו נדרי חגיגות יחידות ושלא לחלוב בשם מ"מ בחמת וכו"ו גם הרמב"ן מודה דאפשר לבטל אפי' ב"ד פתח:

(יג) וכבר צאנו בע"ה דמיון חרמם והתקנה שלא להחיות מבשר חזק היא יותר חמורה מכל אלו הדיוני משום הטעם בה' שצאנו אות ג' בע"ה משום דאין לוקחין בשר אלא מן המומחה דכל אלו הדברים הם דברים המותרים ונהנו בהם איסור שלא לצוא לכלל איסור וצ"ע חזק מטעם הג"ל יש בו איסור ממש. ומכ"מ לפי כל הטעמים שצאנו שם הם כצוה הא' שחשבו פה שלמ"ע אין להחיות בשום ב"ד:

(יד) אמנם עדיין יש כאן מקום עיון מחש' שבו"י (ח"ב ס' כ"ח) שז"ל השאלה הנה מחדשים מקורב בלו. איזה רבנים שהנהנו בקבלתם להכריז שכל בשר ההובא ממדינה כאלו אכיל בשר טרפה ולאסור אפי' הלויים שחבשו בחובו הבשר אי שפיר עבדי. וזהו תשובתו בקיור דלא נכון משום דחיש' לאיבה ויסודו מנמ' דתנינא (דף כ"ב) מאן חנא דחיש' לאיבה ר"י והיי' קי"ל דר"י גימורק עמו דתני' ר"י אומר מפני מה הכל נאמנין על טהרת יין וזמן כל ימיה השנה פדי שלא יאכל כח"ל הולך בצומה כעלמנו כו' וכן מצינו שם ב"ד אורח סי' קל"ט דמזמנין על ע"ה בזה"ל. ותו דהיי' גזירה שאין רוב האיביר יכולים לעמוד בה כי מה ישנו עובדי דרכים כיון שלא יחיד אפי' באפשר לחלוב אלא כל חס'. וכבר אמרו חז"ל ע"ה לאמן באיפורין ויבז מנין ח"ל מומחין ח"ל ויבז בהמות שחוקת כשרות הן עומדות ובשבת ל"ב אמרי' הלכות הק' תדו"מ הן גופי חורה ומסורו לע"ה. ואפי' הביא ג"ד דברי ר' יונה ודברי הש"ך דבשר' לא אמרי' כל ישראל בחר' כשרות וגם הרב המחבר ז"ל את השו"ב ובדק אותם ושחקקו כפס שאם יחיד ציטובם שחש' ח"ל מומחה או מורה להראות לפניו כמיהה פסם אחת שצבוע. ואפי' כתב ומה יש לעשות אם יעבור השוחט במרד ובמעל הקיור תלוי בצלע השוחט האוה וכל ישראל נקיים. אבל לאסור הבשר של בני המדינה ולאסור אפי' כליהם זה וודאי איבה גדולה היא ויש לחוש לאיבה ומה השמות כאלו אינם בכלל היסודים ויכול ע"ה לבוא ליד כמה חקלות גם בעיני יעקב הגדולים שם בחגיגה גבי הא' דר' יוסי כתב חז"ל למדתי מכללן לדור היה שאלהו בחובו תשובה בעיניו על מה שאלו מקילים בדברים רבים דמיון אלא לסלק ממנו איבה ושנאה. זהו חזק דבירי קיור מנמ' שייך מה שהלריך בדבריהם חז"ל. ושק"י דעמו שיש בזה משום איבה. והנה מה שסמך על חשש איבה אחרתהא כי חזק יפרנס הבדיית"א (ע"י ל"ו:) אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוד' אלא מן המומחה ולא חיש' לאיבה. וגם מה שכתב דהיי' גזירה שאין רוב האיביר יכולים לעמוד בה כי מה ישנו עובדי דרכים. ל"מ דהא בתקנה דידן לא אפשר אלא לחלוב [בהעיר] אבל עובדי דרכים לא נאסור מלאכול אלאם דליכא בעובדי דרכים

עליו הראה'. וא"כ הקדש חשוב כמוחזק. ונ"כ הדין להמציא מחזקה הקדש עליו להביא ראיה ורבה ס"ל דהקדש לא הוי כמוחזק אלא מדין דהוי קדוש בשר קדוש הבאה מליו קדוש מספק. ופסק הרמב"ם והשו"ע כר' המנוגה כמבואר בטור וב"י ושו"ע סי' שצ"ו דתקפו כהן אין מו"אין מידו ולעפ"י שדהה רבה ואמר לעולם אימא לך תקפו כהן מו"אין מידו ואפי"ה חסורין בגיה. ועבודה דקדושה הבאה מליו שאני הו"א דמי' בעלמא הוא ולא קי"ל כוונת' (כ"כ הב"י) אלא כר"ה וא"כ הקדש הוי כמוחזק כמו תקפו כהן. ולעפ"י דקו"ל בעיהא דמוסחא דלוי' הקדש היינו כדמוסין בגמ' שבמקדש בעין שיהא בשרותו ממש וכדלמך בתהלת האיצעיה מה ביתו בשרותו כי' משא"כ בהקדש מליו דשפיר י"ל דהוי נתקפה דלא כרוב ביתו אלא במקדש:

(ג) והנה רב ושמואל נתקין (ב"ב ל"ב) אם הולכין במזמון אחר הכוז דרב ס"ל הולכין במזמון אחר הרוב ושמואל ס"ל דבי חלו' בחד רובא באיסורא אבל במזמון לא אלא חלו' בחד המוחזק כמ"ס הרשב"ס. ולפי"ז הנה דהקדש הוי נתקפו כהן לר' המנוגה וכמוחזק ח"כ לשמואל דקו"ל כוונת' דלא חלו' במזמון בחד רובא ה"ג לא חלו' בצבור בחד רובא. וזה היפך מכמה סוגיות בצבורות דלמיר' (י"ט:) מכלן ואיך אמרי' ספק הלך אחר רוב בהמות כי' ושם (כ"ג) ר"ע סבר הלך פטר הלך אחר רוב בהמות כי' הכי דלול'. בחד רובא וקשה אמרי' הך הקדש הוי כמוחזק לא חלו' בחד רובא לשמואל דהא ס"ל אין הולכין במזמון אחר הרוב מטעם דהוי מוחזק כמ"ל. אמנם י"ל עפ"י מ"ס החוס' בסנהדרין (ג') ד"ה דיני ממונות כי' שז"ל תומא דברים המוכר פירות קאמר שמואל דאין הולכין במזמון אחר הרוב ואמרי' לא מיליך בק"י מד"נ דקאמר הכא ואין לומר דדיני נפשות גופי' לא חלו' בחד רובא ברובא דליתא קמן אלא ברובא דליתא קמן דהא ברש פק בן סור"מ משמע דבכל דוכתא חלו' בחד רובא דר"ג כגון רוב נשים נט' ילדן ורובא דליתא דטעו בעיבורא דיתא וז"ל דרובא לירידא ובני לא חשיב כי' הך רובא הילכך לא סומכין רובא דבני דבני ממונות עכ"ל וא"כ ידעי רובא דלול' בתרייהו בצבור הוי רוב חשוב דלול' בחד רובא נמי בד"מ. הו נמי י"ל עפ"י מ"ס החוס' בסוף פ"ק דכתובות (ט"ו) ד"ה להחזיר לו אבדה ואפי"ה לשמואל דלמך אין הולכין במזמון אחר הרוב היינו צבור שור לחצרו ומלאך נגנן שבהיה בלו המעות ומדעיה מתנה לו הלוקח אבל הכא מודה דלול' בחד רובא. והיינו נמשו דהוי תפיסה שלא ברתון הכעלים ואינו מוחזק לגמרי וא"כ ה"ג בתקפו כהן אף דלון מו"אין מידו מ"מ לא אלוס תפיסו להיות כמוחזק לגמרי דלא מילי בחד רובא וא"כ בהקדש בשר דהוי נתקפו כהן אכתי חלו' בחד רובא אפי' לשמואל. אך הנה צלמא מוכח מד"ר המנוגה דתלי חיסור גיה ועבודה בתקפו ח"מ מידו דמשמע דל"ה הוי שרי בגיה ועבודה ולע"ג דס' חיסור' לחומצא ל"ל כמ"ס התומים צבאורו לקיור תקפו כהן ס"ק ב' ד"ל דלול' בחד רוב ורוב בהמות אינן בצורה רק הולא ות"כ ח"מ מידו ולזה לא מהני רוב דאין הולכין במזמון אחר הרוב ומה"ט נמי חסור בגיה ועבודה (ושמחה שטונות צנוף הסבירא לדעת הגאון בעל התומים) וא"כ ע"כ דר' המנוגה ס"ל דלפי' בתפיסה שלא בשות שיד אין הולכין במזמון אחר הרוב לאשקין מיני' וא"כ ע"כ ל"ל כמ"ס בתי' דהאשון דהא דלול' גבי צבור בחד רובא לר' המנוגה היינו דוקא חשוב רובא אבל צבור שאינו חשוב דלא חלו' בחד' במזמון ה"ג לא חלו' בחד' גבי צבור:

(ד) והנה גדרה דקאמר רבס' ת"ס משמע דקדושתו רב חריב"ל והא' בלח"ה קשה בצרייתא גופה אמרי' לא ניזיל בחד רובא. אמנם י"ל דהי' לאו ריב"ל הוי אמרי' דלוי רוב גמור דכיון שהפילה י"ס לספק שפיר שמה שפיר מלא רוח הוי אמנם מדריב"ל שטונין דהוי רוב. אך מיהו אכתי קשה דלמא לא הוי רוב חשוב אלא רובא בעלמא דבאיסורא חלו' בחד' ובמזמון לא חלו' בחד' נגד המוחזק ויכסר הוי כמוחזק

דרכים חיסורא דאין ערקון אלא מן המנוגה דהא נתאחר אלו מותר דלמך רבס' צרייתא. ולע"ג דהתם מו"ר בחסם. מ"מ כשחולק עמו אף אם משום לו שרי שהי' בע"כ לא שביק התורה ואולי חיסורא ופשיטא לפי מה שבארנו הטעם דכשיצא צבור ממוק לעיר לא שיד מרתה דמי וידע מליוס שו"ב נשדט. משא"כ כשחולק אלו במקום שנסחט שפיר שיד לומר מרתה דבין אפסר לבשר מן הסוחט אם אינן דבר כשר. ועמם איבה נמי מוס' לא שיד ב"ד כיון שיש ג"כ תשלום דבר מה מן הסחטים בשר קדושת. וישיבו דרכים חולקים אלא ח"כ לא שיד כ"כ איבה. דיהשבו דמס' אין צני העיר חולקים משלם בשר משום שלא יחסור תשלומין הקדושת ולא יטאו לדמות כלל שאינם בכלל היסודים והא' לדבר שהתקנה זו נמשכת זמן הרבה יותר ממלוא שנה ואין מזה לא איבה ולא שגלה. והרי הרב גופ' כהנ' לטעום דמס' ח"כ. אלא כהנ' שמואל התקנה וכל להיות תקנה ואמנם הסיון מורה שאין צוה שום תקנה. אמנם יפ"א על הרב המהרש"ל חפ"ה אלא על תקנה עובר הש"כ אכן הו' דאין ערקון בשר אלא מן המנוגה מה לא העיר כלל. דלענין זה לא מהני כלל התקנה שעל הש"כ. ועמ"ס כל ה"ל לא שיד אלא בחד' עשית התקנה. אבל טכסיו שנתפסטה התקנה והיא למגדר מלחא שלא לבוא לירי איסור דלירייתא בקום ועמם. ואין זה שום איבה ותקנה. וודאי דה"ל לטעום בשום ענין ואופן כלל ואפי' בצ"ד היותר גדול וכמו שבארנו בע"ה בחרוזה:

תשובה בג

שאלה. בהמה שילאה מלאה ושהתה בחזן יותר מיום אחד ובחם ריקנית מה הדין בולד הבא אחריו אם הוי צבור מספק או שאין בו דין קדושה צבור לגמרי:

(א) תשובה. גרסי' בנהה (כ"ט.) חריב"ל עברה נהר והפילה מביאה קרבן וגאלל הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעלי' ילדן כי' ה"ס בהמה שילאה מלאה וחורה ריקנית הבא אחריו צבור מספק. ואמרי' הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות ולד מעלי' ילדן והא' פשוט הוא אמר רבנא נמשו דלוי' לומר רוב בהמות וילדות דבר הפטור מבטורה ומיטונין וילדות דבר שאינו פטור מבטורה ורוב וילדות מטונות וזו רחולא ולא ענפה חותרת לא' רובא. ופירש"י ובהא כי' ביום ריקנית מביאה דוקא ככלא שיהיה בחזן אבל אם שהתה י"ל שטנפה ולא חותרת לא' רובא ויכ"כ מ"ס החוס' ס"ל לדיא. אמנם בשו"ע (סי' שצ"ו סי' ד') כ' מצברת שילאה מלאה וחורה ריקנית הבא אחריו צבור מספק שמה הפילה דבר שא"ס מהבטורה א"כ משמע מסתמיות לשון זה דאין חילוק בין שהתה ללא שהתה ובכל גוי הוי ס' צבור (וכבר העירו ע"ז הס"ט בתי' לגדה והגאונים מוהר"א ובעל זמ"ן) ולשון זה חותרת ג"כ ברמב"ם וטור ולא חלקין בשום דבר בדין זה והוא תמוה מאוד שהשמיטו כולם דאין חילוק דביניה דענפה ומש"ס חותרת הרוב. ולפי דבריהם ס' בסתמא קשה מאוד למה בשהתה צלמא לא ניזיל בחד רובא שהוא כלל גדול בתורה דהולכין אחר הרוב:

(ב) ולחומר הפליאה נתתי אל לבי ליישב הדברים ומלאהי' בע"ה דבר נכון ליישב דעת רבותינו. דהנה

גרסי' בב"מ (ו.) חל"ל תקפה אחר בפניו אין מו"אין חותרת מידו הקדושה בלא תקפה מהו כי' חל"ל' המנוגה מתני' הוא ספק בצבורות בלא המו"א מנחבו עליו הרא' ותני' עלה חסורין בגיה ועבודה' והא' הבא דלמך תקפו כהן ח"מ אותו מידו דקדוה המנוגה' ופי' לא תקפו חסורין בגיה ועבודה ח"ל רבה קדושה צבור קאמרת כי' הנה מביאה דר' המנוגה ס"ל דהקדש הוי נתקפה. ונתקפו חשוב מוחזק דמבואר הדין דהמו"א מחזרו

כמוחוק ולא חלף' בחר רוב כזה כ"ל ולמה הולך רבינא לפרש
הואיל ולא טעם אחרע לי' רובא. אמנם י"ל דרבינא לשיטת'
בכתובות (ט"ז) דפריך הסו ויין דרוב בחולות נשאות כי לא
אחו עדים מאי' הוי אמר רבינא משום דל"ל רוב נשים כו' וזו
הואיל ואין לה קול אחרע ליה רובא וז' החוס' לרב פריך דלית
לי' הולכין במנוח אחר הרוב. אלמא דרבינא מתוך חלוצא
דרב וז"ל ג"כ בגדה דרבינא מתוך חלוצא דרב דס"ל
דלול' בחר רובא במנוח וז"ל גבי כבור אבל לדין דקיי"ל
כשמואל י"ל דברייתא אחי כפשוטו' ובכל גווי לא חלף' בחר
רובא ואפי' בשהתה בחוך דלא אחרע הרוב ומשום דאין הולכין
במנוח אחר הרוב להוליא מהמנוח' וז"ל בבור דהקדש הוי
כמוחוק כנ"ל והיינו טעמא דהרמב"ם ושו"ע שהשמיטו חילוק של
רש"י וחוס' באוקומת' דרבינא בין שהתה ללא שהתה משום
דקיי"ל כר' המנוח וכשמואל ואחי ברייתא שפיר כפשוטא אחי'
בשהתה ובכל גווי אין הולכין אחר הרוב בקדושת כבור משום
דאין הולכין במנוח אחר רוב כזה :

(ה) אף הגה כ"ז לא יתכן חלף לשי' הרמב"ם ושו"ע שחופסי'
להלכה דתקפו כהן אין מויליין מידו וס"ל כר'
המנוח כנ"ל. אבל לדעת הרא"ש דתקפו כהן מויליין מידו וס"ל
כרבה וז"ל לי' שיהא קדושת כבור כמוחוק ושפיר הולכין בו
אחר הרוב אחי' לשמואל דס"ל אין הולכין במנוח אחר הרוב
אלא דהוי כשאר איסור דלול' בי' בחר הרוב וכס"ל לרבינא
בגדה דילולא מלוא כו' היינו דוקא משום שהואיל ולא טעם
וז"ל קשה למה ספק הטור ג' לאחרי דיעא סתמא מבשרת
שילאה מלואה ובאה ריקנית כו' לנשון הרמב"ם והשו"ע ולא חילק
בין שהתה ולא שהתה בחוך. והלא הטור ס"ל כהרא"ש דתקפו
כהן מויליין מידו וכמ"ס הש"ך בסי' ס"א ס"ק י"ג אך הגה
באמת הטור בסי' שט"ו הביא דעת הרמב"ם ודעת הרא"ש ולא
הכריע צניהם ולכן י"ל דמה"ס הביא ג"כ ההיא דילולא מלוא
כו' בסתם ולא חילק בין שהתה ללא שהתה. והרמ"א שהכריע
כהרא"ש דתקפו כהן מויליין מידו ואעפ"כ לא הגיה כלום בדיון
זה דמבשרת שילאה מלואה אם שהתה לא הוי כבור. י"ל דסמך
עליו זה מה שהגיה שם בשורש דיון דתקפו כהן וממילא
יתבאר דטעו בזה דיעא דמבשרת שילאה מלואה ושהתה בחוך
דלא הוי ס' כבור דלול' בחר רובא כנ"ל :

(ו) אמנם י"ל דקשה לומר כנ"ל משום דל"ל דקדושה הבאה
מאליו תחלה מספק הוא מטעמא דהוי כחפיה
ברשות. ח"כ עב"כ חזקין דקדושה הוי כחפיה. ח"כ ממוילא
דקדושה הבאה ע"י אגירה חשיבה כחפיה של ברשות. והיכא
דחפיה של ברשות לא מפיקין מויה' ה"ל בהקדש יהי' קדוש
אף דלא הוי קדושה הבאה מאליו מ"מ לא גרע מחפיה של
ברשות ומיהו י"ל דשיקך הספק אלו כפי מה שפירשו החוס' והיו
היינו משום דביון דהאחר יכול לחזור ולחוקקם לכן לא יחול
ההקדש. ח"כ זה אינו שייך כ"ל בחפיה של ברשות שכמו
שהראשון תקפה צ"ע של חברו כך יכול להיות שהשני יחזור
ויתקוף כשיחזר אבל בחפיה של ברשות לא שייך כנ"ל דאם יחזור
השני ויתקפה בגמרה י"ל שפיר דמויליין מידו. ולכן קדושה
הבאה מאליו לרביה הכל תלה משום דלא שייך כאן סברת
החוס' שהאחר יכול לחזור ולחוקקם ואין כאן מקום ספק כלל :

(ז) אף הגה זה לא יתכן חלף לפי דעת החוס' דס"ל דאם
תקף האחר יכול השני לחזור ולתקוף ממנו אבל לפי
דעת רוב הפוסקים דס"ל איתו שגבר ידו תחלה הוא שלו וכמ"ס
בשו"ע חו"מ ס' קל"ט ח"כ ח"ל לומר כנ"ל דהרי אחי' בחפיה
של ברשות אין האחר יכול לתקוף ממנו וז"ל ח"ל דהקדשות
ברשות הוי בחפיה ברשות ה"ל הקדש של ברשות הוי בחפיה
של ברשות. ח"ל ודאי לדידורו מאי דקאמר רבה שאני קדושה
הבאה מאליו אין הכוונה דעדיפות מתמת זה הוי דחשיבין לה
כחפיה ברשות. וז"ל הדרא קישין לדוכתא מ"ט דרבה דאין
הולכין אחר הרוב בקדושת כבור אף דבאה מאליו מ"מ לא
תמינא משאר איסור וז"ל עפ"י דברי הפני יהושע שפי' בזה
שיטה אחרת והיינו דשיקך האיצע' אלו באשר שאין למנוח זה
חוקת מ"ק ומייית מוס' כבור דתקפו כהן ח"מ מידו. ואסורין
בגיה ועבורה אחי' לא תקפו. כוונתו דלול' היינו מושבין כ"ל
שהא' ביד ישראל כללו הוא בחוקתו ח"ל היה החוקה מועלת
אף להחיר בניהם ועבורה דחוק דאורייתא הוא אלא משום דלא
הוי חוקה ולכן תקפו כהן ח"מ מידו וגויה' נוחא דלסור בגיה
ועבורה דהוי כתקפו כהן דחוקת מ"ק לא הוי חוקה. ולזה משני
רבה שאני קדושה הבאה מאליו והיינו אחי' אי תקפו מויליין
מידו מ"מ לא אלימא חוקת מרזא כ"כ שגימא דלא לא ההקדש
דאין לא חוקה בגמרה אלא דמ"מ עדיפא חוקת החוס'. אבל
מ"מ אינה מועלת לענין איסור דהקדש. והשתא י"ל שפיר
דמ"מ היכא דרובא מסייע ליתר פשוטא דלול' בחר' וברייתא
דילולא מלואה ע"כ באוקומתא דרבינא דמדלא טעם אחרע לי'
רובא ואפי' בשהתה דלא אחרע חלף' בחר' :

וכר

והנה

(ח) אף הגה צעיקר הסוגי' דב"מ יש להבין דמדת' ר'
המנוח איסור גיה ועבורה בחקף אין מויליין מידו
משמע ע"כ דבלא זה אין סברא לאסור גיה ועבורה משום ס'
איסורא כנ"ל וז"ל ע"כ כמ"ס התומים משום דיש לומר דרוב
בגמות אין בקדושת כבור. וז"ל מ"ט דרבה דס"ל דתקפו
כהן מויליין מידו ואפי' אסורין בגיה ועבורה משום דהוי קדושה
הבאה מאליו ומיהו מהני טעם זה לאסור בגיה ועבורה מה
בזה דהוי קדושה הבאה מאליו אחי' ניזיל בחר רוב דלול' כבור
מיהו. והנה החוס' כתבו (בד"ה והא הכא דכי תקפה כהן כו')
בפי' הסוגיא דהיי פשוט ר' המנוח ממתני' דספק כבורות כו'
דמבשרת לי' במסותא דמקרקעי היא ודינא כל דלית גבר ואם
תקפה האחר והקדישה כשהוא בידו מסתמא לא פקע אחי' חזר
חבירו ותקפה כי הקדישה בלא תקפה גמי הוי הקדש או דלמא
כיון דיכול השני לחזור ולתקפה ממנו זוכה ה"ה הקדישה בלא
תקפה לא יחול ההקדש. ופשוט ר"ה נמתני' והא הכא אם
תקפה כהן ח"מ ולכן אחי' לא תקפה אסורין בגיה ועבורה
מספק משום דשנא ש' לכהן חלק בו ולכן לא חוקקת אלא
אפי' לא תקפה חשיב כאלו תקפה והקדישה בעודה בידו ודמי
רבה דהתם אם תקפה כהן מויליין מידו ואעפ"י שאין לכהן בו
כלום דלפי' תקפה כבר מויליין מידו ואפי' אסורין בגיה ועבורה
וע"כ משום דקדושה הבאה מאליו שאני ע"כ החוס' ז"ל והבין
התומים בכוונת הדברים דפי' החוס' אי' ללו משום דתקפו
כהן ח"מ וש' לכהן חלק בו לא הוי אסור' בגיה ועבורה מטעם
ס' איסורא לחומרא משום דהי' אפי' רוב מסייע ליתר דרוב
בגמות אינם כבורה. ולכאורה הפי' בסוגי' דלר"ה חלף' הקדש

מישראל וישראל מעבד'ם ח"ק חלא במשיכה ואפי' ה' דינא לא הו' טוב הביא להרמ"א בחש' סי' פ"ו חשש להחמיר שמעוה קוה עב"פ מדרבנן ולא משמע כן מרבינו עב"ל ועב"ד נראה דאפי' להנצי"ב שהביא שם בנ"ל יש ללמד לפי מה שב' בשאריה יסודא דבקנין כסף איכא פלוגתא דרבנןאזי חי בשנין כל הכסף או אפי' מוקף כסף סגי בלא עייל ופיקח חזו"י דלפ"ו י"ל בישראל מעבד'ם איכא ס"ס שמה ח"ק חלא במשיכה ואפי' חת"ל דקונה בכסף דלמא כל הכסף בעינן. טוב כ"ל דענין זהאשטאך אינו ענין כלל לקנין כסף דקנין כסף היינו שהלוקח קולה בהחלט רק עותן לו כעת מוקף הדמים משא"כ בחי"א דרך העולם שהקנה בחי"א דעתו שאם יראה להחזיק המקח יביא מותר המעות ואם לא יראה נאחד החי"א כן הוא סתם דעת הקוים. ולעג"ד הוא דין ערבון המחבר בנמ" ב"מ (מ"ה): ערבונא יקון עיניו"ס והלא שם מחלוקת קשה וחס' חי קנה כנגד כולו או כנגד מנעו"ו דלפ"ש לא קנה חלא כנגד מנעו"ו ולחס' קנה הכל וכן מבוחר בנ"י (סי' ק"ד ור"ד) מחלוקת רש"י וחס' בזה. והנה ידוע דלפ"ש קונה כסף בעינ'ם ולחס' דווקא משיכה. והשתא בחי"א מנ"ל לא קנה דלפ"ש דס"ל דישלח מעבד'ם קונה בכסף מנ"ל בערבון ס"ל דל"ק מחלוקת כסף ולחס' הא ס"ל דישלח מעבד'ם לא קנה חלא במשיכה והשתא כיון דאינו זוכר בחי"א אופן נתן לו המעות. אי"כ הרי זה ס"ס שהוא נתן לו בחירת חי"א וכנ"ל דל"ק כנגד כולו בין לרש"י ובין לחס' ואפי' נתן לו בחירות מוקף הדמים מנ"ל שמה ח"ל כר"ם דדווקא משיכה קונה בעבד'ם ולא כסף. וא"כ מבוחר הדבר דמותרות כסף אין כחן קנין או משום דהל' דמשיכה קונה דווקא בעבד'ם או דעכ"פ איכא ס"ס מנמנה טעמים כנ"ל. ועיין לקמן אות ה' דר"א גרע אפי' מערבון ואינו קנין כלל:

(ב) וע"ד הענין הב' חס תקע כפי הנה לפי המבואר בחש' האחרונים הוי סיומא קנין דרבנן וס' דרבנן להקל והנה יסוד הדבר דקנין דרבנן לא מוכיח להיות דאורייתא הוא מדברי החס' בניטין (ס"ד): דמשמע שם לדעת החס' ללא מהי יצאית קטן חלא כשיחייב מבוחרת אפי' אי קטן זכר לאחרים מדרבנן מנ"ל לא מהני לדאורייתא. חסנ' יש ע"ז סתירה גדולה לבחירה מדברי החס' במקום אחר דבנ"מ פריך בנמ" (מ"א) ולקנינהו מיהל' אבז קרקע והחס' להיות זכ"י דאורייתא קאמר דהא גבי מע"ש מיידי חס'. והנה מבוחר לדעת החס' ב"ק (י"ב). דקנין אבז או דרבנן אי"כ מוכר דקנין דרבנן מועיל לדאורייתא. ולעג"ד נראה בישובן של דברים. דהנה הרשב"א בח' לגיטין כתב דיש כח בידי חכמים להפקיד מזה ולזהו להז מוקדא דאלה הנחלות דמייית בניטין (ל"ו): ודרש מינ' בנמ" שם מה ענין ראשים חלא אבות חלא לומר כך מה אבות מנחלינן לבניהם כל מה שירא חף ראשם מנחלינן כל מה שירא ופירש"י מה אבות מנחלינן מחלק נכסיו על פיו ובביתא (קכ"ו): המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד דבריו קיימים חס אמר משום ירושה לא אמר כלום. ור"י ב"ב ס"ל בנמ" (ק"ל) דאם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימים ובנמ" שם חר"י ח"ס הלכה כר"ב"ב ופירשו הרשב"ם וחס' דהיינו דוקא צדן בין הבנים ובה בין הבנות וכסתמא דמנמ" דאם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימים והנה הא דילפ"י מה אבות מנחלינן היינו ע"כ מחלוקת מנחלינן בחירות ירושה כדמוכח לשון מנחלינן והיינו כר"ב"ב לפ"י כמו שאין האב יכול להוריש למי שאינו בר ירושה ה"ל דאין חכמים יכולים לזכות למי שאינו בר זכ"י כמו קטן שאינו בר זכ"י מדאורייתא כלל (ואע"ג דדעת החס' בניטין שם משמע דזוכה לענינו מן החורג לנ"ע מנ"ל לענין לזכות לאחרים אין לו שום זכ"י מדאורייתא וא"כ אינו בר זכ"י לענין זה ואין כח בידי חכמים לזכות אביו"ז מן האחר שאינו בר זכ"י לענין זה כלל) והשתא ח"ס מאוד הסתירה הג"ל בשטת החס' דהתם צקנין אבז דהוי עכ"פ בגדול שהוא בר זכ"י ויכולים חכמים לתקן לו קנין אחר שאינו מפורש בחורה והיינו קנין אבז מנש"כ חס בניטין דקטן אינו זוכה כ"א בשיחוי

(ט) והנה האומנם שמו"ס בזה ה' דעת הרמ"א שלא הגיה כולם דקין מבכרת שילא מלאה משום שמדך טלמו על מ"ס בדין ח' דתקפו כחן מוילין מידו הוא דוחק גדול ויותר היה רצוי לומר שהרמ"א חשש כחן לדעת הרמב"ם דאין מוילין מידו ואע"ג דפסק הבהא דלא כותי' מנ"ל האב דלפי דעת החס' חף למ"ד מוילין מידו לא חלו' בחר רובא כנ"ל בזה ה' ואע"ג דגם בזה חין הלכה כהחוס' חלא כרוב הפוסקים שהוקבע הלכה כדבריהם בחי"א ס' ק"ג כנ"ל אות ח' מנ"ל חס' הרמ"א לשני הדעות היסודיות להחמיר. מנ"ל י"ל דבזה הרמ"א לשיטתו סבור בנ"מ ס' כ"ה דאפי' אין הרב"ם מוכימים מטעם אחד חלו' בחריהו. אך הש"ך השיג ע"ז ביו"ד ס' רמ"ב בפלפול הנהגת חי". ואע"ג דמן הראוי דמיייתי שם מן האור דמ"מ הקל בזה בחנ"ג בשאר חסורין דהוי דרבנן אי"כ עכ"פ רצוי להחמיר מיהת בדאורייתא י"ל דהתם ה' ג"כ ס' חנ"ג בשאר חסורין דהוי ס' ח' אפי' בנשון ס' נגד החב"ב. ועוד דהתם החיר האזור משום מונס"פ דלהאזור ל"א אמרי' נ"ל בזה מה דעיקר לחוש לדעת הרא"ש דס"ל דלמרי' בזה חנ"ג הא חי"א ל"ל חנ"ג בשאר חסורין משא"כ האב דלכא מנ"ל דהא הרא"ש ס"ל דתקפו כחן מוילין מידו וס"ל דלחוש שגבר ידו תהא הוא שלו וק"ל בחריהו כהרא"ש ובה' ח' דגם להחמיר בדאורייתא לא מורפין שני הדעות יידיה:

(י) וב"ז חס נתפס מנחלט דממה שהשמיטו הפוסקים חילוקם של החס' ורש"י וכמו הלשון בסתם ולא הביאו כלל אוקימנא דרבינא דעתייהו דבכל גווי הוי ס' כבור אבז אחי מוספקא לי מלחא טובא דל"ל דלשון בהמה שילא וחורה משמע בחור' יום מדלא קאמר רבינא האב בחי"א עסקין שחורה בחור' יום ומדלא טנפה חיתיה לי' רובא חלא נקט בלשון משום דאיכא למימר רוב בהמות כו' משמע דה פשוט דמשמעות לשון הביריתא שבה בחור' וס' וי"ל עפ"י מ"ס במשנה דביא (מ). ביחית הלכות צביר. וס' בנמ" שויליות ורעות חוץ לתחום וזכאות ולזות בחור' התחום חלאה אחר' דסתם בהמות ללחא לרעות צוים ולזות לעת ערב והבא דתקני סתמא בהמה שילא מלאה וזכאות ריקנית היינו כי אורחיהו ללחא בבורק וזכאות לערב. ואף שהחס' כ' כנון שלח שהתה מנ"ל השמיטו דבר זה הפוסקים האחרים ואינו כל מה שדקדק וכו' פוסק ח' להדיא רבי' בהכרח שכתבו גם יתר הפוסקים וזה סמנו אפשטא דמלחא דרך חס'. והב"ה הביא להדיא דברי החס' ע"כ חין להניח הדברים המפורשים ברש"י וחס' והב"ה בפני סתמו"י יתר הפוסקים:

סימן כד

בנידון שאלתו ע"ד הפרה המעוברת מבכרת שלחק ישראל מנכרי ונתן לו בעת הפקה א' ר"ב ואינו זוכר אם אמר בלשון ואדאטיק או סתם. גם אינו זוכר אם תקע כפו. והבהמה מעוכבת ביד הנכרי עד תשלום הפרעון וקודם הפרעון ילדה זכר גם כבואר בסוף דברי כת"ר שאחר הלידה בא הנכרי להישראל ורצה להשוב הא' ור"ב בחובו ונתרצו שניהם לבטל המכירה וא"כ מסתמא חזרו ונתקיים המקח:

(א) הנה כת"ר תלה כל פלפולו בדברי רבינו הקדוש בספרו פ"ג ולעג"ד לריכס חס' תלה לחקור על שורש הדין ואח"כ נבאר ג"כ לדברי רבינו. כי תלה יש לבדר בזה ג' ענינים הא' הוא מלך קנין מנח"ב שמה עשה ח"כ וזוהא קנין סיומא ג' קנין חלו' דהוי מני קנין מחירת סיומא. ותלה יש לבדר בענין קנין כסף. הנה מנין הקדוש בספרו פ"ג ס' רל"ג הביא מרבינו בק"א ס' תנ"א דעתה חס' דעכו"ס

מבואר דעת התוס' בקדושין ופסחים דוקא בזמן איסור דלורייחא ח"מ לקדושין אבל בשעות דרבנן וחמץ דרבנן חוששין משום דהוי תרתי דרבנן והוי לאיסור דרבנן שאין לו עיקר בדלורייחא כלל ואין מוטייל לאפקעי' איסור תורה וא"כ הכא אם אין לו קרקע וכותב דלורייחא שהקנה לו ד' אמות בחצירו דהוי ממי תרתי דרבנן חדא דקצין אגב עלמא דרבנן ועוד דלורייחא הוי ממי דרבנן וא"כ אם כתב בדלורייחא קצין אגב שהוא דרבנן הוי תרתי דרבנן ואינו מוטייל לדלורייחא כמו חמץ דרבנן בשעות דרבנן דהוי כמלחא דרבנן שאין לו עיקר בדלורייחא. אבל אם יש לו קרקע ומקנה לו בחמת אגב קרקע זה מהני שפיר דהוי מלחא דרבנן שיש לו עיקר בדלורייחא ומוטייל לדלורייחא ועפ"י כ"ל בע"ה ליישב סתרת התוס' דב"ק וצ"מ, דלפי הג"ל הנה הא דלא מהני דלורייחא למע"ש משום דהוי תרתי דרבנן דלורייחא הוי

דרבנן וגם ק"א הוי דרבנן א"כ אם יכתוב בהדלורייחא שהקנה לו בקצין דלורייחא שפיר מהני אף למע"ש דהוי חדא דרבנן דלחית ליה עיקר בדלורייחא. אך מיהו במע"ש בחמת ליכא קצין אחר כ"א קצין אגב דמשכיה ליכא שאין בידו קצין חליפין ליכא דאין מטבע נקבה בחלופין וא"כ ליכא אלא קצין אגב ושפיר כתבו התוס' דב"ק דלורייחא בקצין אגב אינו מוטייל למע"ש דהוי דלורייחא מיהו כל זה לפי הנספיקא בצבא מועילא דאין מטבע נקבה בחלופין אבל לפי הס"ד דרואה לאוכיח מהא דאין מטבע נקבה בחלופין והוי דל"ל סודר שפיר מקשו התוס' שם צב"מ דלחתי יקנה ליה בדלורייחא והיינו שיכתוב בדלורייחא קצין חליפין דהוי קצין דלורייחא דולפי' ליה מקרא צב"מ (מ"א.) תמורה זו חליפין אלא דמוכח דאין מטבע נקבה בחלופין. וא"כ קושית התוס' צב"מ לפי הס"ד כגומר מאלד ויושבים דברי התוס' בע"ה דהתוס' צב"ק מיירי לפי האמת דאין מטבע נקבה בחלופין וליכא אלא קצין אגב בההיא גזרין ושפיר כתבו תירוצם הג"ל שם (ואין לפקפק דלחתי יכתוב בדלורייחא שהקנה לו במשיכה ד"ל דהיכא דהשקר גלוי לא מהני מה שכתוב בדלורייחא וכיון דהמעות הם בציוה של המקנה לא מהני מה שכתוב שער בהדלורייחא כיון שהשקר גלוי) :

(ד) הנה העולה מכל הג"ל דקצין שחקנו חכמים ואין לו עיקר בדלורייחא כגון מעמ"ש לא מהני בדלורייחא' וא"כ מכש"ס סימנימא דלא הוי אפי' חתקתא דרבנן כ"א מנהג התגרים ואין לה עיקר בתורה דלא מהני לקנות מדלורייחא. וא"כ האגדשאלא ח"מ להיות חייב בצבורה מדלורייחא והכא דהוי ס' ה"ל ספק דרבנן והלך. אמנם דלחתי בחש' ח"ס (ס' ש"ד) שדעתי דסימנימא הוי קצין דלורייחא והביא ראיה מנ"ש בחש' המיוחסות להרמב"ם (ס' רכ"ה) דסודר דבכורות דלורייחא שצבע להם תורה אותה סוגיא מיירי באחרא דלא נהגו במשיכה אגב היכא דנהגו במשיכה פטור מבכורה מטעם סימנימא ולא ידמי לקצין דרבנן התם לא מחלו הסוחרים בכך מלונסם אלא חלוסיס בתקנת חכמים עיי"ש קתא בצבאור יוחזר. ולעג"ד הקלושה הדבר תמוה דנהי דתחלה בעת שנתקנו הקצנים היו חלוסיס בתקנת חכמים מ"מ עכשיו שכבר נהגו הכל בקצנים שחקנו חכמים למה יגרעו קצנים דרבנן מקצנים שנהגו העולם וזי לא תהא תורה שלמה של חכמים כשמה בצילה של החגרים ומנ"ה ח"ס מתחשבות המיוחסות תפוז אפי' מאל על דברי קדשו כי העשירי בחש' הג"ל נראה ההיפוך מזה שכ' בחש' הג"ל וז"ל ואפילו לסבירא דהרש"ה דהוי כו' ואזוהי שאמר שם ישראל שנתן מעות גלוי בצבאמת דביניהן ח"ש"ג של משך קנה דמשום דבתר דינא דלורייחא שדין להו דלמא התם במקום שאין מנהג ידוע לאוקמוה דלורייחא למר כדלית להו ולמר כדלית ליה ואין נראה שנהגו לקנות במשיכה ואפ"ה קאמר ר"ל דישאלא הקונה מהם בהמה בכסף ולא משך חייב בצבורה כיון דמדלורייחא קנה ליה ישראל קמה ליה ברשותיה וחיבת בצבורה כו' ולר' יוחנן דלמר לעמיתך בכסף לגלוי במשיכה ישראל שנתן מעות גלוי בצבאמה פטורה דהא לא משך ואפי' נהגו לקנות בכסף וגוי משקל זוזי מסתלק ליה מ"מ ברשותיה דישאלא לא קלי להחייב בצבורה שהיא דלורייחא עד דמשך כעניא דלורייחא אבל ודאי לחייב הנוי לתת

בשיתופי מבואות דרבנן אבל לא בדלורייחא משום דלא חליס זכיה דרבנן בקטן להיות מוטייל מדלורייחא משום דאינו בר זכיה וליכא למיילא מאכות כ"ל וזה נכון בס"ד. שוב עיינתי בחשבות מנן הקדוש ו'ל שגם הוא מהלך בין זכיות קטן לקצין דרבנן משום דאין להדבר שום קצין מאלד עלם מדלורייחא וכלל בחילוק זה גם כן מכירה שטות (ואולי י"ל גם מ"ש לענין קצין שטות דכיון דלאו למדים ראשים מאכות ולפיכך רק לדבר שיש בו תורת ירושה שיוכל להורים להרבות ולמעט משא"כ בדבר שאין בו תורת ירושה שאין יכול להוריש וה"נ אין ללמוד דבר שאין בו תורת זכיה מהמלחא אבות) :

(ג) אמנם עדיין יש לנו בזה אריכות דברים קלה בע"ה דהנהגה לכאורה יש סתירה בדברי התוס' דבב"מ (מ"א.) ד"ה ולקניניהו משמע דלורייחא מהני אף לדלורייחא. ובתוס' צב"ק (ק"ד.) ד"ה אגב כו' משמע איפכא דלורייחא לא קני להיות מוטייל במידי דלורייחא שכ' וההיא דפ' הוהב גבי הוה עומד בגורן דפרדק ולקני' ליה אגב קרקע ומשני דל"ל ארעא התם מדלורייחא בעינן דא"ל ארעא דחי ל"ל ארעא לא ה' קרויין מעוניהו מדלורייחא שיוכל לפדות בהם פירות מע"ש כו' ח"כ משמע מדברי התוס' אלו דלענין איסור דלורייחא לא נקנה בדלורייחא וסתירה דברי התוס' אלו כתבה ג"כ בס' קלוה"ח. אך הנה בחמת דברי התוס' צב"ק בעלמא לכאורה תמוהין הם דמשמע מדבריהם דחי היה לו קרקע היה קצין אגב דלורייחא והלא התוס' עלמאם צב"ק (ו"ב.) ד"ה אגב) כתבו להדיא דקצין אגב דרבנן וקדא ערדים מלירות אסמכתא בעלמא היא. והגדלה לי בישבן של דברים צב"ה הוא כך דהנהגה אמור' (צ"ב קמ"ד.) דג' דברים הוי כהלכתא בלא טעמא וחשיב שם מעמ"ש ולאחורה אמאי דוקא במעמ"ש הוי הלכתא בלא טעמא נימא כן בכל קצין שחקנו חכמים ואמאי דוקא מעמ"ש. ונראה מזה משום דשאר הקצנים דרבנן הוי כעין דלורייחא דהנהגה מלית דלגב העיקר נמכר הטפל ממילא כמבואר בהמובר חת הבית ועד"ו חתנו ג"כ קצין אגב שמשלטין יהיה נקבה אגב קרקע שהקרקע היא העיקר והמשלטין בעינן אגב הקרקע וכן מלי דחקי ד' אמות קומת היינו על דרך חצירו של אדם קורה לו. וקצין דלורייחא הוי נמי כעין דלורייחא כיון הדולחא צב"ד כק' עדים דמאי ודאי טוחב לו שהקנה קני משא"כ מעמ"ש שאין בו סמך מן התורה כלל ואינו צב"מא אגבין דלורייחא דומה לו שצבאמיה למוד יקנה והתמים חקנו כן והוי כהלכתא בלא טעמא. ובהו י' ליישב דעת רי"ז דס"ל המקדש במעמ"ש לא הוי קדוש תורה. והלא קצין אגב דהוי נמי דרבנן ומוטייל גבי מע"ש כמבואר צב"מ כ"ל דלפי הג"ל י"ל כטעם הר"י ע"פ מנ"ש התוס' בקדושין (ג"ה.) ד"ה אלהא) וז"ל וא"ה הא משמע דליכא איסורא דרבנן דהכי משמע לישא וא"כ האריך מוקדם בהו והאמר רב הנקדש משש שעות ולמעלה אפי' בחיטי קורדיתא דאין אסורין אלא מדרבנן ח"מ לקדוש' וי"ל דהתם איכא מיהו שעות דלורייחא אבל הכא ליכא אלא איסורא דרבנן ביאור דבריהם דחמץ דרבנן בזמן איסור דלורייחא הוי כעין של תורה ומיקרו עיקרו בדלורייחא. אבל מושב"ע לא הוי כעין דלורייחא כלל והוי איסור דרבנן שאין לו עיקר בדלורייחא. ולכן חתקתא דרבנן כו' שאין לה עיקר בדלורייחא לא אלימא לאפקעי' קדושי תורה משא"כ בחיטי קורדיתא משש שעות ולמעלה דהוי כעין דלורייחא ועיקרו בדלורייחא אלימא מלחא לבטל קדושי תורה וא"כ לקדושין. ומיהו נמי י"ל בענין הקצנים דרבנן להיות מוטייל אף מדלורייחא תלי נמי בהא דמעמ"ש דאין עיקרו בדלורייחא כנ"ל אין מוטייל להיות קצני מן התורה ולכן שפיר כתב הר"י דלא קידש במעמ"ש לא הוי קדושי תורה אבל קצין אגב דהוי עיקרו בדלורייחא אלימא מלחא אפי' לאפקעי' איסור תורה במע"ש כנ"ל בחיטי קורדיתא ועפ"י עלה דביטוי בע"ה ליישב דברי התוס' צב"ק בעיט טעם שכתב דהא לא הוי קרקע לא מהני התם גבי מע"ש שיכתוב לו והקניתי לו ד' אמות בחצירי להיות מוטייל במע"ש אבל קצין אגב מהני במע"ש אף דהוי קצין דרבנן אם יש לו קרקע. דהנהגה התם גבי מקדש בחמץ

הוא אקריביו נמי מקריבין האומנם שהרמב"ם בהל' מו"ח סמך
על המשנה דקדושין (ל"ג) מ"מ משמע דשני המצוות
חלוקות ואף תפס להלכה כפנייה. ורלווי שהר"ח מ"מ הרגש
זוה (בהל' תומ"ס) וחיוב דהרמב"ם סמך ע"מ על הקרא
דמי תבואה אל הארץ דבעינן דוקא מן הארץ אומנם הפי' שדא
ב' נרגא מסוגי' דמנחת הג'ל' דמשמע דבעינן כי תבואה לזמן
ביאה ולא לדרשא אחרת. ועוד דלא ה"ל לתלות טעמא דר"י
בר"י משום דקסבר חדש בח"ל אסור. דהא מתני' נמי מודה בהא
ואעפ"כ ס"ל דחין השומר בא אלא מן הארץ להרמב"ם. מיהו
זוה יש להחין דממתני' אית מוכחה דס"ל חדש בחו"ל דלורייא
אבל לר"י בר"י ע"כ נריך לפרש דס"ל חדש בחו"ל דלורייא :

(א) ולבאר דברי הרמב"ם באופן נכון בס"ד ג"ל להקדים
לבאר דעת הרמב"ם בחולין שנשחטו בעזרה
אם אסור דלורייא או דרבנן. והנה ז"ל הרמב"ם (פ"ב מהל'
שחיטה) בכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה שאין שוחטין
בעזרה אלא קדש מוצא בלבד אבל החולין אסור לשוחטין בעזרה
בין בהמה בין חי' ועוף. וכן הוא אומר בבבא תלמוד כי ירחק
ממך המקום כי'. וזכחת מבקרך ולאחד כי' וחללת בשעריך הא'
למדת שאין שוחטין בשר תלמוד אלא חוץ למקום אשר בשר ה'.
ושם בהל' ב' כתב אב"ל האמת בעזרה איתו הבשר טמא ואסור
בהני' כי' וסם בהל' ג' ולא בהמה וחי' חלול אלא כל החולין
אסור להכניסין לעזרה אפי' בשר שחוטת או פירות כי' ודברים
אלו כולן דברי קבלה הם. וכל השוחט חולין בעזרה או האוכל
כזית מנשר חולין שנשחטו בעזרה מכין אותו מות מדרות ע"כ.
הנה מדכ' בהל' א' בין בהמה בין חי' משמע דס"ל חולין שנשחטו
בעזרה דלורייא ודכאמרי' בקדושין (נ"ח) למימרא דסבר ר"ש
חולין שנכ"ע לאו דלורייא ורמיהו רש"א חולין שנשחטו בעזרה ישרפו
וכן חי' שנשחטו בעזרה ומשמע משום דחי' חולין שנכ"ע ל"ד ליכא
למנוח חי' אטו בהמה ועי"ש רש"י וחוס' והרגש זוה בל"מ. וכן
משמע ג"כ מהדביו קרא דמי ירחק כי' וכן משמע נמי גבי הכיסי
הדם (פי"ד) דפסק הרמב"ם דפטור מלקלות וחי' הוא דרבנן לא
הוי פטור הכיסי שהיה מן החזרה כמ"ס החוס'. אכן מנ"ס
הרמב"ם (בפ"ז מהל' מו"ח) דהשג"ע אסור בהני' מדבריהם
כמ"ס בהל' שחיטה מבוחר דהוי רק מדרבנן וכן נמי כתב כאן
דברים אלו מדברי קבלה. וכן נמי מוכח ממו"ל דפסק הרמב"ם
(בפ"י מהל' ע"א) כר' יהודה דקרא דלגרא אשר בשעריך תתנו
כי' אחי לדברים ככתבן. ולרד"י בעינן איתו לא"ה בשאר איסורין
כמבואר בפסחים (כ"ב). ולח"א מ"ד אמרי' שם דס"ל חולין
שנכ"ע לאו דלורייא. וא"כ דברי הרמב"ם לנאורה קשים
להלמן. והרגש בכל זה הרב בעל ל"מ ע"ם באריכות קצת :

(ב) אך הנה שם בגמ' דפסחים בהא דקאמר ואידך חולין
שנכ"ע לאו דלורייא פירש"י היינו לאו דלורייא
לאסור בהנאה. והקשו בחוס' (סד ד"ה חולין כי') מסוגיא דמור
דפירי למ"ד כדי למנוח במלות ואל קמייית חולין לעזרה ומשי
קסבר חולין שנכ"ע ל"ד וחי אסור באכילה תקשי אחי האיד
הקרבן נאכל דמשמע תהם שאלה. ולישב קשיית תהום ג"ל
דהנה הם ז"ל הקשו עוד שם וז"ל וקשה להשב"א דבת"כ פ' לו
גבי מור דרש ר' יהודה לא יאכל כי' קודש הוא יכול חללתי כי'
וחולין שח"ל הוא מדאילתקיד למעוטי שאין בשריפה
מכלל דאסורי בהנאה מדלורייא עכ"ל. והנה מוסדור לשונם
שהביאו קשיית השב"א אחר שספרו פירש"י ג"ל דלפי' רש"י
הי' אפשר ליישב קשיית השב"א משום דחי' לאו דכתיב הוא הוי
אמינא דחולין שנכ"ע נמי ככלל חולין ומיקרי קודש משום תחל
דמקום שמעובר בהם שנשחטו בקודש ומשום זה אסורי באכילה
והוי קרינן ב' לא יאכל כי' קודש וכדדריש ר' אליעזר לקמן (כ"ד):
ממ"ל כל שבקודש פטור בא הכתוב ליתן ל"ח על אכילתו מהחי
קרא דלא יאכל כי' קודש וממילא הוי שמעטין ממ"ל נמי הוי
הנאה דלא יאכל בל"ע אסור בהנאה בשמטה. וגם הוי
שמע"י שהם בשריפה מרש"א דקרא ושרפת חת הותר לא יאכל
כי' לזה דריש ר' יהודה ומדכתיב הוא דקרא לא חיירי בהני'.
וה"כ

שלא יא' המקח מיד המוכר אכתי הוי שלו מדלורייא כדמוכח
מרש"י פ' הוצב וכמ"ס בס' אבני מלואים. ואקרינן האגדשאלק
אפי' חי מושל דלורייא מ"מ בל"ד הוי ס' הי' היה האגדשאלק
איכא לאוקמא לחזקה. ולענין הא"ל מבוחר בס' מים חיים
דלא הוי קנין כלל שלא מיתן אלא לשום קנס ולא לשום קנין.
וגם מוכיח דהא"ל הוי על תחיל' אם יביא מותר המעות ובאן
חזרו מהמקח קודם הבאת המעות הרי לא נתקיימה
המכירה כלל :

(ג) וע"ד מה שזכר רבינו להחריז משום דכיון דהעני"ס
יכול לעכבו בעד המעות הו"ל יד עוב"ס באומצ
וכש"כ מאלן ברזל. וכח"ר יאל חלק בדחוקים דקים שאין להם
יסוד. ותמוה אפי' למה לו לכתום בדחוקים כללה והרי רבינו
בעלמא סמך על היתר זה ומה גם כי כן נמלא בחש' למוהר"ם
זיסקינד הובא בפ"ת. וגם לד' היתר הב' שבתש' רבינו משום
דחאחריות על העני"ס ברור הוא גם בל"ד ומה לי אם התנו
או לא הלא זה ענין דבר הא"ל כשנמצי' יתר המעות מחייב
המוכר למסור לו הבהמה ואם חיוט נתן לו הבהמה חיוט נתן לו
המעות ולדעתא דבני טתן הא"ל ואומדנא דמוכח הוא דכן נמי
נהגו במכירת פרה זו ועל דעת זו נתן לו הא' רוב"ס. ולרווחא
דמלתא אומר עוד בע"ה סברא חדשה אשר לא ראינו מי
שקדמינו זוה והוא כי דרך הקונים והמוכרים לפי אשר נודע לי
ע"פ דרישה וחקירה ששטותנים א"ל לשלם יתר המעות במשך
חיה זמן מה חי' כל זמן שהבהמה הוא אלא הנכרי הרי היא
משועבדת לו למלאכה למשל אם יקנה א' סוס בא"ל יכול המוכר
להשתעבד בו עד שיקבל מותר המעות וכן בפרה אם יוכל
לעשות בה חיה מלאכה באופן שלא תחלקל. והנה בב"ב (ג').
מייית ברייתא המוכר עבדו לאחר ופסק עמו ע"מ שישמטו ל'
יוס כי' ר"א אומר שיהיה חיים בדין יוס או יומים זה לפי שאינו
תחתיו וזה לפי שאינו כספן וקאמר מאלן תנא להא דת"ר מי
שחיו עבד וחיו ב"ה וכן עבד של שני שוחטין אינם יולא"ס
בראשי אברים שח"ה ח"ל ר' מרדכי לרב אפי' הכי אמרי' משמ"י
דברא ר"א הוא כי' הרי דמג' מדמה עבד של שני שוחטין
למכר עבדו ע"מ שישמטו שלשים יוס א"ל מבוחר דמוכר עבדו
ע"מ שישמטו שלשים יוס הוי נמי שוחטות וא"כ הכי בל"ד הוי
ממנו כמו מוכר עבדו ע"מ שישמטו שלשים יוס דה"ל הפרה
מעובדת אלא להשתמש בה עד שיביא מותר המעות וא"כ
מטעם זה יש להעני"ס שוחטות בה ופטורה במכירה עכ"פ
מכל הגין טעמי ג"ל דאפשר להקל בל"ד :

תשובה בה

בדיני חדש ותחלה נכתוב פתחא זעירא ע"ר
פאפול וחדוד :

ענף א

ונתחיל לבאר דעת הרמב"ם. הנה במתני' מנחות (פ"ג):
כל קרבנות הליבור והיחיד באין מן הארץ ומחוץ
לארץ כי' חוץ מן השומר ושי' הלחם ושם בגמ' גרסי' מארץ
אין מחו"ל לא כמאלן דלא כהאי תנא דתנא ר' יוסי בר' יהודה
אומר עומר בא מחו"ל ומה חי' מוקיים כי' תבואה אל הארץ
שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ וקסבר חדש בחו"ל
דלורייא הוא דכתיב מנשטותיכם כל מקום שאלה יושבים
משמע ובי תבואה זמן ביאה הוא ויכין דלורייא הוא אקריביו
נמי מקריבין ופסק הרמב"ם כסחם מתני' הג'ל' בהל' תומ"ס
(פ"ה ה"ה). וקשה מאל דלעזרה דבריו סותרים למ"ס הוא
עלמנו (פ"י מהל' מו"ח) דחדש אסור בין בארץ בין בחו"ל
מדלורייא. וא"כ הו"ל לפסוק כר"י בר' יהודה דכיון דלורייא

וא"כ ממילא לא שמועין ג"כ שוב לחסור הגאון בענין. והשתא
י"ל דמ"ס רש"י חושבנ"ג לאו דלורייא דהנאה דמשמע חבל
בחילתה חסור היינו רק ל"י יאודא ומשום דכן נמכה בנ"ב בזה
דרש"י ב' יאודא קרא דלא יחבל בו' כנ"ל דמשמעין בנזיר
קסבר חולין שגב"ע לאו דלורייא דמשמע לגמרי הו' דרבנן י"ל
דהנאה הנא מקיל עטו וס"ל דלפי' בחילתה נמי שרי מדלורייא.
ובסוד הדבר נ"ל שהוא פלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא בחולין
(י"ז) דפליגי בקרא דבי ירחק ממוך המוקס דר' ישמעאל סבר
דחתי קרא להחיר להס' בשר תחום ור"ע סבר דקרא חתי להחיר
להס' בשר נחירה ור"י סבר בשר נחירה לא הותר להס' כלל.
ופירש"י דל' ישמעאל דמיותר וזבחת חתי לחסור חולין שגב"ע.
אלא דל' שם שאר דרשות מיתורא דזבחת. אך בקדושין (נ"ז)
מבואר ברש"י דהא דרש"י מבי ירחק לחסור חושבנ"ג הוא למ"ד
דקרא חתי להחיר בשר תחום. וא"כ לר"ע דזבחת חתי לחסור
בשר נחירה ח"כ אין לדרוש ממנו חושבנ"ג. וע"כ לדוד' חולין
שגב"ע לאו דלורייא לגמרי. וא"כ חתי מ"ד בנזיר חושבנ"ג לאו
דלורייא כר"ע. והתוס' דמקשו חולי' ח"כ משום דגרסי בנזיר
חולין שגב"ע. ח"כ כיון שחל' חתה עס מה שאמר כאן ק' /
לכו לפרס דהתם חף בחילתה קאמר והכא רק בהנאה. אבל לפי
גרסתנו שם בעזרה ל"ד ח"כ כנ"ל:

(ג) ועפ"י י"ש ליישב בע"ה קשיית התוס' בצילה (י"ב).
דאמר' התם הני תנא קמי' דר"י דר' חזקוני
השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקח חמר ל"י דחמר נך מני ב"ש
דחי ב"ה הא חמר' מתוך כו' והקשו בתוס' אמאי לא מוקין כר"ע
דל' נמי מתוך פסחים (ה): חמר רבא ש"מ מדר"ע תלת ש"מ לא
חמר' מתוך כו'. והנה הו"ה הקשו שם עוד דהא חפי' בנ"ה
ח"כ למ"ד ט"ז אין קרבן ביו"ט (שם י"ט) וגרסא ליישב קשייתא
דנ"ה ס"ל י"ש שאלה בהקדש (ב"ב ק"ט: וחס' לחמר שחיטה
וא"כ אמאי ילקח לדודו השוחט עולת נדבה ביו"ט הא הו"ל
התרתא ס' דלמא ישאל על נדרו. וחף סיה' חולין שגב"ע מ"מ
הא ב"ה ח"כ מתוך ואמאי ילקח. ור"ע ס"ל חולין שגב"ע לאו
דלורייא כנ"ל חפי' ה' ל' מתוך מ"מ לא לקי לדוד' בשוחט
עולת נדבה דהו"ל ה"ס שאל ישאל על נדרו ויהי' חושבנ"ג
דמדלורייא מותרים. וא"כ מוכרח לומר דחתי' כנ"ס דל' /
מתוך וא"כ חפי' ה' ס"ל בזה כנ"ה דיש שאלה בהקדש.
האזינא שגב"ע הו"ה גיטין (נ"ג) ד"ה ופסקינן י"ש לדחות
תורוק זה דנעלם מוקמי' חזקת' ואמר' דלא ישאל על נדרו.
מ"מ סברהם אינה מוסכמת מכל הראשונים דהר"ף ורמב"ם
דגרסי בנזירות (פ"ו) דר"ל סבר בולב"ט ופ"י הסוגי' לדודו
כמו' הראשונים הובא בעינ' תניא חו"ה (נ"ה) ח"כ לומר כן
בנדרה שלל מטיין היטב בזה וכן לדעת המפרשים שם בגיטין
בחי' הרשב"א ובכתובות (נ'). בש"מ על קושיא התוס' בגיטין שם
תירוצא אחרים משמע דל' סברה זו דנעלם מוקמינן חזקתה
לגיטין ה"ס. ופיר' י"ל לדודו בפי' הסוגי' דביטא דקשיית ר"י
בר אבדימי הו"ה מו"ס שאל ישאל על נדרו. ח' דלחתי יקשה
לשית אוחן המפרשים קשיית התוס' שם בגיטין מנזיר אמאי
לוקח והא הו"ה ה"ס שאל ישאל וי"ל דשאי' מנזר דמוכח ב' /
מלקות מקרא דרש"י גרסי (נ'). לגדור נדר מנזר להוציא לעזר
בבל יחל ובל ישתה שני לחוין (ועינ' ש"מ דעיקר הדין להני
דחתי) וא"כ ע"כ דלוקח דלח"ל למע' לן שני לחוין וכמ"ס התוס' /
ב"מ (ס"ה) ד"ה לעבור ב' לחוין כו' וא"כ י"ל דנדרת הכ' הוא
בנזיר ללקות חף דלא מליטו בו ב"ה ה"ס ובעין סברא זו
מלאתי בעינ' :

(ד) ועפ"י י"א לנו דר"ע ל"ל כלל לחסור דלורייא בחולין
שגב"ע. ומינה מדברי הרמב"ם לא משמע שאל
יהי' חסור כלל בחולין שגב"ע לדברי ר"ע. שהרי הביא קרא
דבי ירחק לחולין ששחיטת בעזרה. ח"כ דס"ל בזה כר"ע דקרא
חתי לחסור בשר נחירה כמ"ס מהל' שחיטה ה' (י"ז) חף
מ"מ נ"ל בנ"ד לדעת הרמב"ם דבזה כ"ע מורים דשחיטת חולין
בעזרה חסור דבר תורה ואפי' לר"ע משום דכתיב כי ירחק

(ה) ור"א לשיטה זו דבשחיטת כ"ע מורים דהו' דלורייא
מסוגי' דהוריות (ק"ל) טעמא דכתיב רחמנא זה
הא לא"ה הו' אמונא חולין חיובין בזהו וכו'. והא בעי תוספא
היכי ליפנינו חי חיבדתי לפני ה' כתיב חי מנוחיל קא משייל
חולין לעזרה הילכך לא אפשר חלל זה ל' לנדרה. והנה
לכאור' יקשה ע"י מהא דלמרי' (גריס ט"ה) חמוני עליו על
הלל מעולם לא מעל חלל בעלזתי חלל מביא חולין שגב"ע
ומקדישה כו' וא"כ האידך הביא חולין לעזרה. אמנם כבר עמדו
בזה התוס' (פסחים ס"ו) ותי' דהתם ודאי חסור ששוחט בזה
תוספא כדכר ששוחט בקדשים. ולפי' דבשחיטת ע"כ נמי דלחור
מדלורייא וליפנין נמי משחיטה לשאר עבודות דלח"ל מנ"ל
לחלק בין זבחת חולין לעזרה לתוספא. ומכאן ילפינן לה. אלא
ע"כ דמשחיטה ילפינן לה. ולפי' הנה חס' נאמר דבשחיטה
איכא נמי פלוגתא דתנאי היכי מקשה כ"כ בפשטות חי מנוחיל
קא משייל חולין לעזרה חלל ע"כ דבשחיטה ושאר מיני טעוין
בקרבן הכל מורים. אך מיהו לפי' לא ח"כ בנזיר (כ"ט) דמשמע
התם דלפי' שחי' חולין סבר ר' יוסי ב' חלל' דהו' רק מדרבנן.
ואולי י"ל דלחור תנא יחידהא הוא. ולא חס' ל' בנזיר. ומה"ט
קאמר התם בנזיר חולין בעזרה לאו דלורייא. אבל בפסחים
קאמר חולין ששחטו בעזרה ל"ד והתוס' בפסחים העתיקו גם
בנזיר חושבנ"ג. וא"כ לדודו שחיטת חולין בעזרה ואחילתן
חדא מלתא היא וק' מאי פריך בנזיר חי מנוחיל קא משייל
חולין לעזרה בפשטות כ"כ הא איכא תנאי דפליגי בזהי כנ"ל.
חף י"ל דהתוס' לשוטיהו בקדושין (נ"ח) דחי חולין שגב"ע ל"ד
הו' מקודשת בזה. וא"כ הוי דקתי במתני' (שם נ"ו) דח"מ
ע"כ חתי' חולין שגב"ע דלורייא וכוין סתמא דמתני'
הי ס"ל שפיר מקשה בנזירות בפשטות כ"כ והא קא משייל
חולין לעזרה. דא"כ יהי' דתני' מתני' סתמי' אהדי. ובה
מיושב מאי דמוקש התוס' פסחים (פ') ד"ה נדרק' והיכי מחייבי
ל' רבנן בפסח שני כיון דמדלורייא פטור הו"ל חולין בעזרה.
ולכאורה מאי קש' לכו דלמא חתי' כמ"ד חולין שגב"ע לאו
דלורייא חלל לפי הנ"ל יחא דא"כ יקשה מסתם מתני'
דקדושין כנ"ל :

(ו) ועב"פ המבואר מכל הנ"ל דעת הרמב"ם דחולין שגב"ע
מותר מדלורייא בחילתה דפוס' כר"ע דקרא דבי
ירחק חתי לחסור בשר נחירה ומשום דהל' כר"ע מוכחיו ועוד
בנ"ב

ובהנה הראש הקשה ל"ל לר' ישמעאל לא חבשל לאיסור חבילה וחיפוק ל' מולא חתכל כל תועבה. ותידיך דלי מהתם לא הוי מלקות בחבילה בב"ח משום דהוי ללו שבכללות. ובס' לב חרי' הקשה דח"כ מנ"ל לר"א בחמת מלקות בחבילה בב"ח. ותידיך דנס ר"א מורה בדרשא דג"פ לא חבשל. רק דס"ל דלי מלא חבשל למוד הוי חמינא דלויט לוקה בחבילה כ"ל היכא שעתדה בו עבירה שנתבשל דוקא כשעתדה בו עבירה וס"ל כר' אשי. דאפי' שלא נעבדה בו עבירה דהיינו שבישל עב"ס או קטן מ"מ איכא בכל חתכל וכן י"ל גבי הגאה. ועפ"י י"ל דאף הדרינב"ס הביא בס' המאות דרשא דג"פ לא חבשל מ"מ צבי ג"כ דרשא דר' אשי דלא יומא דוקא כשעתדה בו עבירה וס"ל כר' אשי. והשתא לר' יודא בעינן חתו לאיסור הגאה בב"ח. וז"ל ח"א דעת הרמב"ם עפ"י זה. אמנם הכו"פ הקשה על תירוץ הראש"ם (בס' פ"ז) דלא ח"א ש"ס לדעת הרמב"ם דס"ל דלין לוקין על הגאה. ח"כ ל"ל לא חבשל דכתיב בבב"ח לאיסור הגאה. ולמה לא מפיקין לאיסור הגאה מהכא דנפקא ל' ר' אשי ולי משום דלא לקי דהוי ללו שבכללות הא בלא"ה לא לקי על הגאה להרמב"ם. אמנם בחמת ח"י מתפלה על הראש"ם דנפ"מ במאי דפיק איסור חבילה והגאה לענין שיהא איסור שלא כדרך הגאה והכי אפי' רחמנא בלשון ביטול בדאמרי' פסחים (ד"ה) דלהכי לא כתיב חבילה בגופ' לומר שדוקין עפ"י שלכ"ה ל' מיורא חב"י ח"י מיושב ח"א מלא חבשל דח"י לאיסור חבילה אבל מ"מ חד לא חבשל דח"י לאיסור הגאה אכתי מיותר דהפיק ל' מלאו וידין דלא כתיב חבילה בגופ' שפיר חמינא דלין חילוק בין דרך הגאה או שלא כדרך הגאה. אמנם אח"י י"ל דלי מפיקין ח"י מלאו ליכא למילף ח"א כעין נבלה לבלב דהי כדרך הגאה אבל שלכ"ה אכתי הוי חמינא דח"י :

(ח) ולפי המבואר למעלה דסוגי' דפסחים בשינוי דקאירנס שלכס יאח דהוא חליבא דר"מ יס ליישב בס"ד קוש' ע"מיה שהקשה האדון בעל טורי חנן דבר' (י"ג) קאמר התם ר' ירמ' צבו מינ' חבירי' מור"כ שומר שהביאו ישראל בנכיסתן לאדן מהכא ח"י ח"י דעיל ביד עב"ס שנים קאירנס אגרי רחמנא ולא קאיר עב"ס. וזה סותר לכאורה למו"י דדרש' בפסחים קאירנס שלכס יאח ויחזקי' לא משכח מירי למדרש ב' עד שוכרנו לומר קאירנס דכל ישראל קאמר. וגראה דבע"ז (כ"א) מוכח בזה דלין משכירין בתים וסודות ב"ה לנכרי דר"מ פ"ל י"ק לנכרי להפקיע מיד תרומות ומעשרות וכנ"ס שם בחוס' [ואף בהרמב"ם בפ' הנשונה (פאה פ"ד מ"ט) ודמאי פ"ה (ט"ז) כ' דלר"א ח"ק הגה הור"ה (פ"א ד"ה) כבר עמד בזה על הרע"ב שדמאי ופאה כ' ג"כ דלר"מ ח"ק. ותידיך דפ' הרע"ב ח"י להירושלמי אבל לגמרא דידן י"ק. וכן י"ל בדעת הרמב"ם. אמנם אח"י יקשה דהרמב"ם פסק (פ"ה מהל' ע"ז) כר' יוסי דשם ומוכח התם דלר"מ גמי י"ק. ובתורמות (פ"א הל' י') פסק דח"ק. ובזוית יקשה דבפ' תעניות פאה ודמאי כ' דההלכה ד"ק. והרב תוי"ט צביטין (פ"ט מ"ט) הרגיש בסתירה זו. ותידיך דמ"ס הרמב"ם בתורמות דלין קיין היינו חס חור ישראל וקנה ח"א' השדה מהעב"ס נחמייה ולא הוי ככבוש יוד. וכעין זה כתב גם הב"מ בהל' תרומות דמיירי בחור ולקחה ישראל וכן לענין שקנה מהגוי פירות תלושין ומתקן עפ"י ומויה נראה דלא שייך זה ח"א במעשר דהחזיק בא ע"י המצירות. אבל חדש לא ח"א במצירות. ואפי' השנה בקומות עדיין כל שהביא שלש ביד עב"ס לא נחמייה צבוס שנקמו עתה ברשות ישראל כיון שכבר גדלו ברשות עב"ס שלש ויחלו מליסור חדש] ונ"י מ"ס בזה ס' ב' אות י"ח) ואף ח"א' דכיון שגדלו ח"א' ברשות ישראל איסור משום חדש עב"פ אותו חוספות מיורא לענין הבאת העומר ודאי ח"י מביא משום דפתיך בכו אותו הבאת שלש שאינו מביא עומר מנוט. ואי קש' לביטול דחב"ב ועיין "חוס' ב"ק (ס"ט ד"ה כל) אך (כ"א ע"ה) סוגי' נדרים (ג"ז) דלין גדולי היחר מעלין את האיסור רק דמנחות (ס"ט) צבי' דלא ח"י פשיטא. ומיורא ב"ד לין מ"מ מה דלי בטל ח"א נס מקאירנס לא ממעט דהוי בכלל קאיר ישראל ובגמ' (קדושין ל"ז) מפרש דתנא

דצבי ר' ירמ' בחולין שם אברי צבר נחירה כו' חולא רק לר"ע כנ"ס דרש"י שם משמע דמשום דס"ל כר"ע צבי חליב' סתם דח"ה חול"ה חליבא דר"ע מהו. וגם דס"ל להרמב"ם כר' יודא דקרא דביבילא לדברים ככתבין הוא דח"י. ואח"כ ח"ה בשאר איסורין כמבואר כל זה בדבריו צבי' ח"י לפ"י ישחצר קוש' חוקה בדבר הרמב"ם (ח"מ פ"א הל' ב') שז"ל שם החמך איסור בפסח שהאמר לא יחל חמך לא יחל צו היחר חבילה מבואר מלשון זה כחוקי' דמפיק איסור הגאה בחמך מלא יחל (והלכ"ה הרגיש בזה ותידיך בדוחק ובעל ח"מ הקשה על תירוץ יעו"ש) ולייבש קוש' זו י"ל דהנה בגמ' (כ"א) פריך מיתקן גבי חדש קולר לשחמ ומוחיל להאמר ומשי ח"ק קאירנס שלכס יאח ויודך קאירנס דכל ישראל קאמר וירושלמי אמור טעם אחר למא חדש מותר בהגאה משום שקבע הכתוב זמן לאיסורו והבינן טעם הירושלמי ל"ל דלא פליג כיום חמי' דידן דבמתא טעם הירושלמי לא שייך ח"א לר' יודא דמפיק איסור הגאה מאותו דהשתא י"ל דומי' דערפס ממועט הכתוב מאותו לאיסור בהגאה דלא קבע זמן לאיסורו אבל לר"מ דס"ל דלא חתכלו משמע גמי איסור הגאה מה ל' קבע זמן לאיסורו או לא כיון דבחדש כתיב לא חתכלו משמע דלאיסור בהגאה והשתא י"ל דהירושלמי מייירי לר' יודא וגמ' דידן מייירי לר"מ דסתם משנה ר"מ והירושלמי ח"י מני שפיר דשם במשנה (מנחות ע"ה) מוכר ר' יודא ג"כ עי"ש. והשתא ח"א דעת הרמב"ם שהביא דרשא דחוקי' (וכן גם הר"ף הביאו) דלשיטתייהו ח"י דס"ל בחמך לאחר הפסח כר' שמעון דמותר בהגאה מדאורייתא וח"כ הוי חמך גמי קבע זמן לאיסורו ושוב ליכא למילף מאותו כנ"ל מהירושלמי. ומיניין דהרמב"ם ס"ל כר' יודא דקרא דנבלה ח"י לדברים ככתבין. ומלאו ליכא למילף איסור הגאה בחמך ע"כ הוסיף לדרשא דחוקי' לח"א בחמך אך לכאורה קשה דא"כ מנ"ל דחוקי' מפיק אותו לחסנב"ע כדמוסין בגמ' (כ"א) דלמא חוקי' גמי מפיק אותו בשאר איסורי' רק דבחמך ליכא למילף מאותו בשאר איסורי' משום דקבע זמן לאיסורו כנ"ל לדעת הרמב"ם. אמנם י"ל דחוקי' קאי אמתי' דעבר זמנו איסור בהגאה ולא יסיק צו תעור ויכירם ובגמ' קאמר (כ"א) לא נלכרס ח"א לר' יודא דאגרי ח"י ציבור חמך ח"א שרפה. וח"כ ח"י מתקן כר' יודא. ויודא חמך לאחר זמנו בלא ויחזקי' איסור עולם ושפיר איכא למילף צו ח"א מאותו וח"כ חוקי' דאמר טעמ' מקרא דלא יחל מוכר ע"כ דפליג ח"י חבירו וס"ל דלי לא יחל לא מפיקין איסור הגאה מאותו בשאר איסורי'. וזה מדוקדק ג"כ מה שסדר בגמ' הא דחוקי' בחר דאמר ולא יסיק צו תעור ויכירם לא נלכרס ח"א לר' כו' דלכאורה לא שייכא מנחת דחוקי' הכא ח"א קודם. אפסקא דעבר זמנו איסור בהגאה. ובהו יתישב מני קושיות החוס' (כ"א) ד"ה מ"ב כו' דלימא ח"א ח"כ חמך עוקשה ותערוכות כו' ולפי הג"ל דפלוטיתיה חליבא דר' יודא ח"א ש"ס. עפ"י המבואר בפ' חלו עובדים (מ"ג) מלן תנא דהמך דגן גמור ע"י תערוכות ועוקשה צבי' בלא ח"א ר"מ היא. ומייתי שם פלוגתא דר"מ ור' יודא. ואש"י דלא שמוע לר' יודא ח"א דל"ל עוקשה אבל תערוכות אפשר דמודה לר"מ לר' יודא דס"ל תערוכות חמור מנוקשה. מ"מ ח"י לומר דנפ"מ בתערוכות כיון דאפשר דלר"י ל"ל תערוכות כלל. ומנכ"ס לר"מ דס"ל תערוכות כיון מנוקשה ועיין בב"ב ס' תמ"ב :

(ז) אף הנה אח"י יקשה להר"ף והרמב"ם דס"ל דלא יחל משמע ח"א חוקי' ח"כ אותו ל"ל לאיסור הגאה בשאר איסורי' וע"כ אותו לחולין שנב"ע כנו לחוקי' וח"כ הרי יח' זה סותר לכל מה שביארנו בדעת הרמב"ם. ונ"ל עפ"י סוגי' דחולין (דף ק"ד) אמר ר' אשי מנין לבב"ה שאסור בחבילה שנאמר לא חתכל כל תועבה כל שחייבתי לך הרי הוא בכל חתכל. ואין לי ח"א בחבילה בהגאה מנין דכרבי דאורי' כו' והנה לר' יודא ל"ל ג"כ דלאיסור הגאה הוא מאותו. ושם (קט"ז) דבר ר' ישמעאל ח"א לא חבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים ח' לאיסור חבילה וח' לאיסור הגאה וח' לאיסור ביטול.

ולחיות קצירכם למעט קציר עט"ס וז"ל לא בעינן כי תבואו
לזמן ביאה דממילא מוכח כנ"ל. וע"כ דבי תבואו אחי למעט
קציר חוץ לארץ. ובעינן עומר דוקא מן הארץ ומושבכם דברי
הרמב"ם על מנוסם בע"ה :

(יא) והנה בלות ח' כהצטו ליישב קשיית בעל ט"א דגמרא
דירוש' דמשני בפסחים לר"א קצירכם שלכם יחא
ולחזקי' קצירכם דכל ישראל קאמר. היינו לר"מ דס"ל חדש בח"ל
ל"ד וגם י"ק לגכרי בל"ה. אמנם כל זה לא שייך אלא לרש"י דס"ל
דחזקי' ח"ס א"ל יבא דר"מ כמ"ס ברש"י (ב"ב): ד"ה למאי הלכתא
אחשך דם למיט שז"ל ומנבלה לא אחזבינ' לחזקי' כו' ואי כר"מ
סבר לה לאטריך להקדים נתינה דבר למכירה דנכרי. אבל לפי
מ"ס החוס' (כ"ב ד"ה ור' שמעון) ח"ס חזקי' לא אחי כר"ס אלא
כו' יהודה לנכורה נמי לא אחי חזקי' כו' מחזיר כו'. והף
שכ' בל' לנכורה מ"מ לא דחו דברים אלו במסקנא. וח"כ לפי"ו
יקשה מאי דבגמ' דפסחים דקאמר לחזקי' קצירכם דכל ישראל
קאמר ולא מלא שום דרשא לחזקי' ואמאי לא קאמר קצירכם ולא
קציר עט"ס והנראה מזה דגמ' ס"ל להלכה דחדש בחו"ל שרי
מדאורייתא וי"ק לגכרי וח"כ חדש של עט"ס חף בשל ארץ
ישראל שרי וכיון דשרי אקרובי נמי לא מקריבין וכמ"ס למעלה
בלות ח'. וח"כ פשיטא דעומר חייב בא משל נכרים ולא מבטי
קצירכם למעט קציר נכרים. ולכן לא בעי תלמודא לחזקי' לחזקי'
לא כהלכתא. דמבטי קצירכם למעט קציר עט"ס. ולזה אמר
אמר לחזקי' קצירכם דכל ישראל קאמר. וח"כ יהי מוכח מזה
דס"ל לסתמא דגמ' דחדש מותר בח"ל. וגם אפי' בל"ה חדש של
עט"ס שרי. ועיין ש"ך (ס' ר"ל ס"ק ו') הביא רמ"א מהירושלמי
דחדש טוג בשל עט"ס. ולפי הג"ל י"ל הירושלמי לשיטתו חזי
שפי' דחדש דשרי בהגהה משום דקבע זמן לאיסורי'. והאי דלא
קאמר קצירכם שלכם יחא כנ"ל משום דס"ל דחדש אסור בח"ל
וח"כ שפיר י"ל דגם בשל נכרים טוג אסור חדש דבר תורה
והסתחא מבטי קצירכם למעט קציר עט"ס ולכן מפרש ביהרר
הגהה בחדש עטס אחר דקבע זמן לאיסורי' :

(יב) אמנם החוס' בע"ז (ס"ג ד"ה אין עורדין) הביאו
רמ"א מהירושלמי דחדש טוג בשל עט"ס. וכ'
ואפי' בחו"ל שטובא בה חדש דק"כ נמי במנחות כו' וכן כתבו
בחוס' (קדושין ל"ח). דחדש טוג בשל עט"ס מהירושלמי. ולפי
הג"ל הרי הכתוב דלפי החוס' בפסחים מוכח מנח' דין דחדש
חייב טוג בחו"ל ואינו טוג בשל עט"ס אפי' בארץ. ולכן נראה
דמזה רמ"א לדעת הב"ח בשה"ש בספר גאון בתהלי דהחוס'
שכתבו דחדש דלש"ת הב"ח אסור הוא דרבנן אבל מדאורייתא
שרי. ורמ"א לזה נ"ל מנ"ס החוס' בע"ז וחדש טוג בשל עט"ס
ואפי' בח"ל טוג בה חדש כדקיי"ל נמי במנחות. וכוונתם לטוב'
(ד' ס"ח): ושם מצבור פלוגתא דלמודאורי' חיי חדש בחו"ל דרבנן
או דאורייתא. ואם ה' כוונת החוס' לומר דחדש של עט"ס ושל
חו"ל אסור מדאורייתא לא הו"ל להחוס' לכתוב בפשיטות כדקיי"ל
במנחות דהתם פלוגתא הוא אלא ודאי כוונתם לאיסור דרבנן
וה ודאי קיי"ל כן במנחות דלמכור אמוראי אסורא מיהא חזיב :

ענין ב

ובו חמשה סימנים.

דין אם חדש אסור בחו"ל בזה"ז דאורייתא או דרבנן :

(א) הנה גרסינן בקדושין (ל"ג). במשנה ר"א לומר חף
החדש ובגמ' מסק דר"א לומר חף פליג דטוב
בין בארץ בין בחו"ל מ"ט מושב בכל מקום שחשם יושבים.
ואמרי' שם מאן תנא דפליג עלי' דר"א ר' ישמעאל הוא דתני'
ללמוד

דתנא דס"ל החס' חדש חייב אסור בח"ל הוא תנא דבי ר'
ישמעאל לומר ללמוד שכל מקום שנאמר ביאה ומושב חייב
אלא לאחר ירושה וישיבה ור"ע פליג עלי' וס"ל דמושבוכם בכל
מקום שחשם יושבים משמע. ומפרש שם עוד דפליגי בקרבן
נסיכים במדבר דר"י סבר לא קרבו נסיכים במדבר ור"ע סבר
קרבו נסיכים במדבר. ועי"ס ברש"י מוציא דלר"י אחי קרא
להטעין נסיכים בביתא לצור ולר"ע להטעין נסיכים בביתא יהוד
והנה בתוספתא זכרם (פ"ג) אחת בבת יהוד חין נסיכים דברי
ר"מ ח"כ לר"מ אחי קרא להטעין נסיכים בביתא לצור כו'
ישמעאל וע"כ היינו לאחר ביאה ומושב. וח"כ ס"ל נמי בהדש
כו' ישמעאל דביאה ומושב לאחר ירושה וישיבה וחדש בחו"ל
מותר. והשתחא כיון דלר"מ חדש בח"ל שרי' וגם י"ק לגכרי
להפקיע מיד תרומות ומעשרות וה"ל מכל מלות התלויות בטובה
וח"כ ממילא מוכח דחדש של עט"ס בארץ שרי' כיון דמפקיע
אחתה מקדושתה ומשוי לה כחו"ל. וממילא דגם עומר לא מצידין
מחדש עט"ס כדאמרי' לר' יוסי בר' בנאמנות כיון דחדש בחו"ל
לארץ אסור אקרובי נמי מקריב'. ה"ל למאן דס"ל חדש בחו"ל
מותר אקרובי נמי לא מקריבין דהיי' הא בזה לפי הסוגי' דמנחות
הג"ל. והשתחא ח"ס דהא דרש"י בגמ' דפסחים קצירכם שלכם
יחא הוא לר"מ כנ"ל ולרד"י שפיר מותר קצירכם דלא מבטי'
למעט קציר עט"ס דממילא ממושט כיון דחדש בחו"ל לר"מ
מותר וגם י"ק לגכרי בל"ה לשו' כחו"ל. אבל התם בר"ה קאמר
ר' ימאי דקצירכם אחי למעט קציר עט"ס. וכבר הקדמנו בלות
ו' דר"י ס"ל כר"ע דחזוין שביע' לאו דאורייתא ח"כ אחי להיתר
הגהה וח"כ חדש דמותר בהגהה שמועין מטעם הירושלמי דקבע
זמן לאיסורי' ומותר ל' דממילא ממושט קציר עט"ס. ומבטי
ל' מיעוטא דקצירכם נמשך דסוגי' זו דר"ה בחזקת דחבריה'
אזל כמ"ד חדש בחו"ל אסור דהיי' דייקין ממחרת הפסח
אזל מעיקרא לא אכול בקדושין ל"ח למ"ד חדש בחו"ל אסור
דלמ"ד חדש בחו"ל שרי היינו משום דדרש' ביאה ומושב לאחר
ירוש' ח"כ לא נאסר חדש כלל מיד בבואו לארץ וגם לא נחייבו
בעומר. וס"ל דהיכא דאיכא אסור חדש אקרובי נמי מקריבין
ח"כ ס"ל אין קין לגכרי בל"ה להפקיע מיד מלות התלויות בה :

(ב) ועל פ' זה י' ליישב קשיית בעל ברכת הזבח לשיטת
הסבורים דחדש של עט"ס מותר. מביייתא דרש"י
בקדושין (ל"ט). דקאמר חדש בח"ל אסור וק"ו לעלה בג' וק'
לזמא בר' דעריה אסור בשל עט"ס וחדש מותר. ולדרכו
ח"ס בס"ד דכבר כהצטו דלר"מ בעינן קצירכם להיתר הגהה
ולר' יהודה דריש מלואת ח"כ בשאר איסורי' חיתר קצירכם
למעט קציר עט"ס. והנה החוס' בפסחים (ב"ב). ד"ה ר"ס
כתבו דחזקי' לא אחי כר"ס. ח"כ הרי דר"ס סובר כו' אבוא
ובקדושין (כ"ח). מוציא דר"ס ס"ל חושב' דאורייתא ח"כ אחי
אחי לחושב' וע"כ ל"ל דלר"ס ס"ל כר"מ דלא תחלו משמע
אסור הגהה. וח"כ בעינן קצירכם בחדש להיתר הגהה וח"כ
ליכא מיעוטא לחדש של עט"ס. אבל לר"י דס"ל אסור הגהה
מאחר ולייחר קצירכם למעט קציר עט"ס מהבאת העומר
שפיר ח"ל דחדש של עט"ס מותר כיון דחין העומר בא מחדש
של עט"ס :

(ג) ואחרי כל הג"ל עלה בידיו בע"ה ליישב דעת הרמב"ם
בהל' חומ"ס שהקדמנו. דהנה לנאורה לר'
יוסי בר' יהודה דס"ל דבי תבואו אחי לזמן ביאה קשה למה
לר"י קרא לזה כלל הא ממילא ידעין לא לפי הסוגי' דר"ה
דקצירכם ממושט קציר עט"ס. ובמדבר זה ה"ל קלי' עט"ס
עט"ס כמ"ס ברש"י קדושין (ל"ח ד"ה בניסוחן) וה"ל מפי'ן
רש"י שם דלא נחתי' ישראל בחדש קודם ביאתו לארץ מהאי
טעמא דקאמר ג' מלות נללו ישראל בניסוחן לארץ וכמ"ס
ברש"י שם. וע"כ ל"ל דר"י בר"י ס"ל כר"מ דלא תחלו משמע
אסור הגהה וח"כ בעינן קצירכם להיתר הגהה בחדש. ולא
ממושטין קציר עט"ס מקצירכם והשתחא שפיר בעי כי תבואו
לזמן ביאה. אבל הרמב"ם דס"ל דאחרי להיתר הגהה כנ"ל

לגמור שכל מקום שנאמר בו מושב אלו חלה לאחר ירו"ש ח"ל ר"ע הכי שבה שנאמר בו מושבות וטובת בין בחרץ בין בחו"ל ח"ל שבת ק"י כו' ובגמ' מסיק דהוא ועוד קאמר ל'י חלה דלגא ביאה ומושב קאמינא ועוד כו'. המבואר מזה דרין חדש חס מיה בחו"ל דלורייא חו"ל לא חלי בפלוגתא זו חס ביאה ומושב הוא לאחר ירו"ש וחדש נמי כתיב בו ביאה ומושב או דמושב בכל מקום שחתם יושבים וחדש בחו"ל דלורייא. וי"ל להוכיח דלן ק"י"ל ביאה ומושב לאחר ירו"ש כר' ישמעאל. דהנה גרסי' בפסחים (ק"כ.) אמר רבא מנה בזמן הזה דלורייא וקאמר בגמ' דטעמי' מבשרב תחלו מלות דלתי לקובעו חובה בזה"ל. ותמיהו בחס' דר' יהודה ס"ל דחמץ לפני זמנו בלאו (כ"ה:) ומפרש החס בגמ' דלדירי' אתי הקשא דלא תחלו עליו חמץ ז' ימים תחלו עליו מלות לקובעו חובה בזה"ל ואן ק"י"ל כר' יהודה לגבי ר"ש. וכן פסק הרמב"ם ור"ץ גיאות וברא"ש (עי' טור ס' תמ"ג) ואחרי מיייתי החס רבא דהוא בתראה דרשא דקראי כדמפרשין בכל שעה אליבא דר"ש. עוד קשה בקדושין שם (ל"ו:) אמר בגמ' מושב דכתיב גבי מלה ל"ל ומוסיק למנה בזה"ל. ובחוס' שם פ' דתרי קראי דמושב ובשרב צעינ חד לחו"ל בזמן צבהמ"ק קיים וחד לחו"ל בזה"ל וקשה ע"ז מאן דדריש ממושבתיכס להאיא בכורים (פסחים ל"ו) מג"ל בזה"ל בחו"ל חיוב חילת מלה :

(ג) אך

לכאורה יש לתמוה בכל הג"ל ד"ל דמאי דמפרש גמ' לרבא דמפיק מבשרב לקובעו חובה היינו משום דבטריא לן כמ"ד מושבותיכס להאיא בכורים. אבל ר' יהודה מצי סבר כמ"ד לחס עיני שנאכל באניות וס"ל בכורים אסורין לאון ואן ס"ל לחס עיני לדרשא אחרת כמבואר בפסחים ל"ו לר"ע ולכן צעינ מושבותיכס להאיא בכורים. אך בזמנא זה אינו דלחתי למנה לא מפרש הגמ' בר' יהודה כמו ברבא דמושבתיכס להאיא בכורים ובשרב תחלו מלות לקובעו חובה כיון דלן ק"י"ל כר' יהודה בהא דחמץ לפני זמנו בלאו. ור"י לא פליג עס ר"ש אלא בהא. ולמה לגמ' לפרש לר"י טעמא דלן לא ס"ל הכי מדמפרש אליבא דרבא דהלכתא כוותי' טעמא אחריחא. וגם צעיק היסוד דמאן דס"ל מושבותיכס לרבות חו"ל לית ל' למעט מיני' בכורים קשה דל"כ לר"ש דס"ל בכורים מותרים לאון שם בפסחים. ומושבותיכס לחו"ל מג"ל למעט בכורים. וכי הית ל' לר"ש דיאלף צבכורים פליג על כל הני תנאי דמפיק לביטורין ממלה ולא מצינו כלל תנא דפליג בהא רק דזה יליף מדרשא זו וזה יליף מדרשא אחרת אבל מ"מ כו"ע מודים דלן ויאלים ידי חובה מלה בבכורים אלא ע"כ ל"ל דלפי' מאן דדריש ממושבותיכס לרבות חו"ל מ"מ מודה הוא דמפקין בכורים מיני' ותרתי שמעת מיני' כדשכחנן הכי בכמה דוחי :

(ד) ועוד נ"ל דכן הדין מותן שמה ראו להיות הלכה כח"ק דמתני' דקדושין לגבי ר' אליעזר דהוי כרביס

לגבי יחיד יחד כמ"ד החוס' ביבמות (מ"ב:) ד"ה סתם כו' ובע"ז (כ"ב.) ד"ה אין מעמידין כו' ואף דליכא סתמא בערלה בסוף מסכת החדש אסור מן הסוהר בכל מקום מ"מ הוי סתם ואח"כ מחלוקת כהן בקדושין ואין הלכה כסתם כדלמרי' שם ביבמות ואף דבתי' מסכת אין סדר למשנה ואולי מחלוקת ואח"כ סתם הוא. מ"מ הא כ' החוס' ביבמות שם דלשאר אמוראי לבד ר' יוחנן אין הלכה כסתם שבמסכת אחרת יש מחלוקת ובה יתיישבו על כן דבי הרמב"ם בריס פ"ט מה' רוא' ש' הויב שנמא כו' ויולאין ה' זקנים כו' וזקנים כו' ויש לתמוה למנה פסק כר' יהודה (סוטה מ"ה:) אע"ג דבגמ' אמרי' דח"ק ר"ש מ"מ כיון דסתם לן כוותי' הכי רוא' למפסק ואפשר דכין דפ"ק דסנהדרין שנוי' במחלוקת רוא' סתם ואח"כ מחלוקת דבתי' סדרי יש סדר למשנה ואין הלכה כסתם והדין לכללן דר"י ור"ש הלכה כר' יהודה. והנה בזמנא לא מצינו חילוק זה בגמ' בין תרי מסכתות לשני סדרים. ומודרי החוס' בצ"ז מוכח להדיא דגם בתי' סדרי אין סדר ואין הלכה כסתם. אך מ"מ דברי הרמב"ם נכונים עפ"י דעת החוס' דכל דבתי' מסכת אין הלכה כסתם ואפי' הסתם במסכת בתראה דלמא הוי סתם ואח"כ מחלוקת לכל שאר אמוראי לבד ר' יוחנן. וא"כ ככה"ג חז"ל בתי' הכלל דר"י ור"ש ה' כר' (אב מלאים צ"ה) שמעט כל דברי כ' המנ"א בה' פסח סוסי' תפ"ט) אך יש להקשות לפי' למה פסק הרמב"ם בה' מ"מ חס' דחדש אסור בחו"ל מדלורייא (כמו שבבבא בפתיחה) כמתני' דערלה יח' טעמו בה' רוא' כמ"ש הכ"מ דיש סדר למשנה בתי' סדרי או כמ"ש עפ"י דעת החוס' דכל בתי' מסכת אין הלכה כסתם מ"מ הלא דסתמא בסדר זרעים ומחלוקת בסדר נשים בקדושין וסתמא דח"ק דלן חדש מוג בחו"ל הו"ל לרבות הרמב"ם למפסק הכי. וי"ל דהרמב"ם פסק כן מחמת סוגי' דמנחות (ס"ה:) דר"פ ור"ה ברי' דר"י חלי חדש באורחא דשיתכר נגדי שסבר קסברי חדש בחו"ל דרבנן ולפיקא לא חיישי' רבנן דבי ר"א חלו בלפרא

דשכר

לגמור שכל מקום שנאמר בו מושב אלו חלה לאחר ירו"ש ח"ל ר"ע הכי שבה שנאמר בו מושבות וטובת בין בחרץ בין בחו"ל ח"ל שבת ק"י כו' ובגמ' מסיק דהוא ועוד קאמר ל'י חלה דלגא ביאה ומושב קאמינא ועוד כו'. המבואר מזה דרין חדש חס מיה בחו"ל דלורייא חו"ל לא חלי בפלוגתא זו חס ביאה ומושב הוא לאחר ירו"ש וחדש נמי כתיב בו ביאה ומושב או דמושב בכל מקום שחתם יושבים וחדש בחו"ל דלורייא. וי"ל להוכיח דלן ק"י"ל ביאה ומושב לאחר ירו"ש כר' ישמעאל. דהנה גרסי' בפסחים (ק"כ.) אמר רבא מנה בזמן הזה דלורייא וקאמר בגמ' דטעמי' מבשרב תחלו מלות דלתי לקובעו חובה בזה"ל. ותמיהו בחס' דר' יהודה ס"ל דחמץ לפני זמנו בלאו (כ"ה:) ומפרש החס בגמ' דלדירי' אתי הקשא דלא תחלו עליו חמץ ז' ימים תחלו עליו מלות לקובעו חובה בזה"ל ואן ק"י"ל כר' יהודה לגבי ר"ש. וכן פסק הרמב"ם ור"ץ גיאות וברא"ש (עי' טור ס' תמ"ג) ואחרי מיייתי החס רבא דהוא בתראה דרשא דקראי כדמפרשין בכל שעה אליבא דר"ש. עוד קשה בקדושין שם (ל"ו:) אמר בגמ' מושב דכתיב גבי מלה ל"ל ומוסיק למנה בזה"ל. ובחוס' שם פ' דתרי קראי דמושב ובשרב צעינ חד לחו"ל בזמן צבהמ"ק קיים וחד לחו"ל בזה"ל וקשה ע"ז מאן דדריש ממושבותיכס להאיא בכורים (פסחים ל"ו) מג"ל בזה"ל בחו"ל חיוב חילת מלה :

(ב) וליישוב כ"ז נ"ל להקדים תחלה קושית המהרש"א

ותי' ש' אקושיית הגמ' מושב דר' רחמנא גבי שבת ל"ל דלמ"ד ביאה ומושב לאחר ירושה וישיבה לא קשי' ל'י ממנה דכתיב ז'י' גם ביאה בפרישת קדש ד"ל' דלא קאי הך ביאה אמלה חלה אפסח ואחפילין דכתיב צפ' קדש כו' ותי' זה מוקשה הוא דר"ע גבי ביאה דחדש כתיב על הבאת עומר חלה משום דכתיב בסוף הענין שם ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו אמרי' דחדש כתיב גבי ביאה כש"כ הלא דלא נזכר מפורש בקרא עבודת ק"פ חלה כי יביאך וכתיב בתי' סמוך חילת מלה דחשוב כתוב ביאה ומושב גבי מלה לכן נ"ל דהנה בספר פני יוסעף הקשה לאורך חנה דבי ר' ישמעאל דקדושין דס"ל ביאה לחוד ר"ש ח"ל מושב דגבי נכסים ל"ל הא צביאה לחוד סגי לאשמועינן דאין מוג חלה לאחר ירו"ש ותי' דלחלי חנה אדרבה כתיב מושב לאסוף מביאה ולאשמועינן דמוג בכל מקום. והנה בגמ' קאמר דמאן דלא יליף ממוג דביאה הוי לאחר ירו"ש הוא משום דהוי שני כחובים הבאים כאחד ואין מלמדן. והנה ר' יהודה ס"ל (קדושין ל"ה.) דשני כחובין הבאים כאחד מלמדן. וא"כ ע"כ ס"ל כדוד חנה דבי ר' ישמעאל דהיכא דכתיב ביאה היינו לאחר ירו"ש וא"כ היכי דכתיב ביאה ומושב אחי מושב לאסוף מביאה דמוג בכל מקום וא"כ לר' יהודה חובה למימר שפיר דמושב אחי לרבות חו"ל. והסתחא הנה לר' יהודה בלאו קרא דבשרב תאכלו מלות חובה תרי קראי חד לחו"ל בזמן צבהמ"ק וחד לחו"ל בזמנא דהיינו הקשא דלא תחלו עליו כו' שבעת ימים מלות. וכיון דקרא דבשרב תאכלו מלות מיותר דיש ל' צפ' כל שעה אליבא דר' יהודה לטמא ושהי' בדרך רחוקה. וזה לא לר' דס"ל שני כחובים הבאים כאחד מלמדן אבל לדידן דק"י"ל אין מלמדן. לא דרשין מביאה לחוד לאחר ירו"ש חלה ח"כ כתיב גבי ג"כ מושב אזי לר' ישמעאל דפליג עס ר"ע דרשין לאחר ירו"ש והסתחא אי ס"ל כר' ישמעאל ח"ל לא הקושיית בגמ' דהנה' מפרש בסוף ע"ז ע"ל לרבא דמנה בזמן הזה דלורייא מבשרב תאכלו מלות וטמא ושהי' בדרך רחוקה לא בעי' קרא כמו לר"ש צפ' כ"ש ולא כר' יהודה דמאריך קרא לטמא ושהי' בדרך היינו לאו משום דל"ל הקשא דר' יהודה לקובעו חובה חלה אית לן רק דבהא ל"ל כר' יהודה דלחוי דר"ש מושב לרבות חו"ל וליכא דלדירי' תרי קראי לחו"ל לזמן צבהמ"ק קיים ולזמן שאין צבהמ"ק קיים אבל אן דס"ל ביאה ומושב לאחר ירו"ש ולא דרש' בכל מושבות לרבות חו"ל. ח"כ לייכס תרי קראי אחרתי לבד מושבותיכס לרבות חו"ל בזמן צבהמ"ק קיים ובזמן שאין צבהמ"ק. והיינו הקשא דר' יהודה ובשרב תאכלו מלות. והיינו דמוכח' הש"ס לומר אליבא

בה

ומחלוקת בסדר נשים ולא ק"ל כסחם אלא כת"ק דקדושין דהוי כרביס הג"ל אי נמי דס"ל דחי חדש אסור בחו"ל קרובין נמי מקרובין וזי לא מביאין עומר מחו"ל איסורא נמי ליכא והשתא מתני' דמנחות דלון עומר בא אלא מן הארץ ס"ל דחדש נמי אינו אסור אלא בדרך והוי מחלוקת ואח"כ סחם מ"מ שמשעין דר"י דהוא מרא דשנעתיא דהלכה כסחם משנה ואפי' בחרי מסכת סחם ומחלוקת הלכה כסחם ס"ל גבי חדש דלון הלכה כסתמא דערלה. ואף דר"ס פליגי אר"י ור"ל וס"ל דעד עלם היום בזה בזה שאלו בהמ"ק קיים. מ"מ לא מוכח כלל מנייהו דחדש בחו"ל דלוריייתא ד"ל דס"ל תרומה בזה"ל דלוריייתא וא"כ חף דעד עלם היום הוא קאי אומן הוא שפיר י"ל לדידהו דהיינו משום דלא בטלה קדושת הארץ אבל בחו"ל לעולם ליכא איסור חדש מדלוריייתא :

(י) **עוד** י"ל בזה ענין אחר דבקדושין (לז): אמר' מושב דכתב רחמנא גבי חלב ודס ל"ל אינטיך סד"א הואיל ובעיניא דקדושתא כתיב בזמן דלויא קרבן יומסר כו' מושב דכתב רחמנא גבי מזה ומורו ל"ל אינטיך סד"א הואיל ומושב על מלות ומורוים יאכלו בו בזמן דלויא פסח אין בזמן דלויא פסח לא קמ"ל והקשו בחוס' שם וא"ל מבערב תאכלו מזה נקא וי"ל דחרי קראי כתיב מבערב ומושבותיכם חד לחו"ל בזמן שבהמ"ק קיים וחד לחו"ל בזה היום. ולפי"ל הנה בחדש כתיב נמי גבי קרבן עד הביאכם כו' ה"נ דבעינן תרי קראי לרבות חו"ל בזמן שבהמ"ק קיים וזב"ו. וכיון דליכא אלא חד קרא דמושבותיכם ליכא לרבוויי אלא חו"ל בזמן שבהמ"ק קיים וכדמורה אני שכן דלויא בספר שם חדש קונטרס ומגאון מוהר"ל לז"ל על דיי' חדש כסוף ספרו עד הלכות פסח ובעת מלחתי כן גם בחג"ס הגאון מוהר"ל מוהר"ש אבל אני מתנייה דח"כ גם חלב ודס ליכא אלא חד קרא דמושבותיכם ומג"ל איסור חלב ודס בחו"ל בזה"ל. אך הנה בחמות גם בחלב ודס איכא תרי קראי דכתיב בויקרא (פרשה ג' י"ז) חוקת עולם לדורווייכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דס לא תאכלו וכתבי עוד (לו ז' כ"ח כ"ט) כי כל אוכל חלב כו' וכל דס לא תאכלו בכל מושבותיכם ולדבריה י"ל להביא ר"ה דרש' דרי קראי גבי חלב ודס לחו"ל דבגמ' דקמאר שם בסוגיא דחדש מושב דכתב רחמנא גבי חלב ודס למה לי פירש' חוקת עולם לדורווייכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דס לא תאכלו. וכתב רש"י בחומש שם על מקרא זה חוקת עולם יפה מפורש כל הפסוק בחו"ל. ושם מפורש הדרשה בכל מושבותיכם בן בלרץ בין בחו"ל. ובפ"י לו שם כתב רש"י בכל מושבותיכם לפי שהיא חובת הגוף ואיני חובת קרקע מוכתת בכל מושבות ובמס' קדושין פ"א מפרש למה הולך לומר בע"ל רש"י דרי מפורש בדברי רש"י ז"ל דמשני מקראות אלו דרש' חו"ל וקשה ל"ל דרי קראי אלא ע"כ חד לזמן בהמ"ק קיים וחד לזמן שאלו בהמ"ק קיים. והשתא הנה סברא הג"ל נמוה הוא דכיון דגבי חדש ליכא אלא חד קרא לרבות חו"ל לא מרבינן אלא חו"ל בזמן שבהמ"ק קיים אבל בזה"ל לא. וי"ל דאף דלמרי' לרבנן דרי אשי דס"ל חדש בחו"ל דלוריייתא היינו נמי בזמן שבהמ"ק קיים אבל בזה"ל נכ"ע דרבנן והא דהולך לומר לרבנן אלו דס"ל חדש בחו"ל בזהמ"ק היה דלוריייתא דמאי נפ"מ בזה הוא מיהא לכו"ע בזמן הזה דרבנן. י"ל דנפ"מ גדולה איכא בזה דהנה לאכורה קשה למאי הולך לומר לרבנן דר"א דס"ל חדש דלוריייתא וגם לר"ה בריה דר"י ור"פ הכי מיהא אפי' אי ס"ל חדש בחו"ל דרבנן הא מ"מ כיון דתקון רבנן בגולה יום שני הרי הוא כחומר יום ראשון. ורואה לזה מדפליגו ר"א ור"א בביא' (ד): בשני יו"ט של גלויות אס נולדה בזה מותרת בזה משמע דנולדה בשני יו"ט של אסורה בזה ביום. והא מ"מ הוי ספק איסור דרבנן דיוס שני נופיה ספק הוא וספק דרבנן להקל כדלמרי' שם (דף ג:) אלא ע"כ כיון דתקון רבנן יום שני כעין דלוריייתא תקון והוי כיום ראשון לכל חומריו. וא"כ מה צדק דחדש בחו"ל דרבנן מ"מ עשו יום שני כיום ראשון וכל מה שטוב כדראשון מובא בשני וכיון דחדש אסור כדראשון אסור נמי בשני. מיהו י"ל דהא דלמרי' בכל דוכתא כעין דלוריייתא תקון היינו בדבר שנקדו מן החמורה. אבל בזה שנקדו דרבנן לא תקון כעין דלוריייתא כדלמרי' בניגין (סה). וא"כ השתא תלוי בזה דאי חדש בחו"ל יש לו מלימות לרבות אסור מן החמורה

היטב לשון הרמב"ם סכתב (בהל' תו"מ פ"ה הל' ה') אין מביאין מנחה זו (מנחת העומר) אלא מחו"ל שגמרו והבאתם את עומר ראשית קצירם ויהיה לו להביא ראשית קצירא כי תבואו. ולפי הג"ל יוחא דמכא תבואו לבד לא נפ"ל מיד דל"ל אלא ממאי דכתיב אח"כ וקצרתם את קצירם והבאתם את עומר ראשית קצירכם מזה ילפינן דמשבחו לארץ לרביס להביא מקציר הארץ. והשתא לא מוכח מחוס' מיד דתלוי איסור חדש בהבאת העומר דממקום שבה משם נאסר התבואה החדשה בארצה. דנהי דכי תבואו קאי על החדש ג"כ היינו אס' היינו דורשים מכי תבואו לזמן ביאה וכמו לר' יוסי בר' יהודה וכמו שפירש' דזו תלוי איסור חדש ג"כ בזמן ביאה אבל לר"ע ביאה כ"ל אלא דרש' להבאת עומר מן הארץ וקצרתם את קצירם והבאתם את עומר ראשית קצירכם. זה בודאי לא קאי אלא על העומר ולא על החדש :

(ח) **אך** אחתי קשה לי דנהי דלר"ע כי תבואו ל"ל לזמן ביאה מ"מ על כרחך נכתב לחיה דבר וכמו גבי נסכים דכתיב כי תבואו משום שאז הותרו בזמנא יחד ורביס נסכים וכן מקשה בקדושין (לז): ביאה דכתב רחמנא גבי פסלין ופ"ח ל"ל כו' וא"כ ה"נ למ"ד כל מקום שאלו יושבים ונחייבו בחדש גם קודם ביאתן לארץ כי תבואו ל"ל כיון דע"כ כי תבואו קאי על איסור החדש כג"ל. וא"כ באיסור חדש כי תבואו ל"ל ושלמא לרב ושמואל דס"ל בזמן שבהמ"ק קיים עומר מתיר וזמנא שאלו בהמ"ק קיים האיר מורה מתיר. י"ל דלרבי כתב כי תבואו אל הארץ אז תלוי איסור חדש בקיום בהמ"ק בזמנא שהוא קיים האוכל קודם הקרבן העומר לוקח וזמנא שאז קיים אס' אבל משהאיר היום אינו לוקח אבל קודם שזמנא קיים שם דגם חלוקים בזה אבל לר' יוחנן דאף שבהמ"ק קיים האיר מורה מתיר א"כ למאי נאמר כי תבואו על איסור חדש. וע"כ ל"ל דר' יוחנן ור"ל אהו כמ"ד חדש בחו"ל ללו דלוריייתא וביאה ומושב דכתיב גבי חדש היינו לאהר ירו"ש. וא"כ נמי תמיהה החוס' שזכרנו למעלה אות ו' דמאן פליגי אר' יהודה דלמר יום הגף אסור מדלוריייתא. דימא דר"י ור"ל אהו עותיה. ולפי הג"ל דת"ק דמתני' דקדושין דס"ל דחדש בחו"ל שרי ע"כ ס"ל הכי אי אחי אליבא דהלכתא דתורה בזה"ל דרבנן דהשתא אי ס"ל כר' יהודה דיש חילוק בין זמן שבהמ"ק קיים או שאינו בהמ"ק [קיים] היינו בזה"ל ש"א להקדיש העומר א"כ מוכח דחדש אסור בחו"ל דזמן הזה בזה"ל הוי כמו חו"ל בטלה קדושת הארץ. ומסתמא כיון דרבי כתב דעת הת"ק בסתם ע"כ אחי אליבא דהלכתא ע"כ ס"ל כר' יוחנן ור"ל דלפי' בזמן שבהמ"ק קיים האיר המורה מתיר. גם לפי' ההוספתא שהבאתו בפתיחה אות' ח' והיינו הוספתא דזכרס פ"ג דר"מ ס"ל אין נסכים בזמנא יחד וז"ל ס"ל כר' שמעאל דרש' ביאה ומושב לאחר ירו"ש וחדש בחו"ל שרי. ור"מ א"ל תרומה בזה"ל דרבנן כמ"ס התוס' ביבמות (פ"א. ד"ה מאי היא) וע"כ דס"ל כר' ור"ל דאף בזמן שבהמ"ק קיים האיר המורה מתיר. ועפ"י הג"ל יש ליישב קושיית המדריכי בסוגיא דמנחות (סה): דרבנן דר"א אכלו בלפ"ד דשכסר ומפרש קסברי חדש בחו"ל דלוריייתא מג"ל דלמא עמיייהו דלעולם הוי חדש בחו"ל דרבנן ומ"מ לא אכלו בזה"ל משום דהוי דשיל"מ וספיקא אסור כדס"ל ר"א רבס האי סברה בביא' (ד). ותירווי תהו בו האחרונים ז"ל אהנס לפי הג"ל יוחא דאי ס"ל חדש אין אסור מדלוריייתא בחו"ל א"כ גם בזה"ל בזה"ל ליכא איסור דלוריייתא כמו תרומה בזה"ל. וא"כ לית ביה משום דשיל"מ בחדש בחו"ל כדלמרי' גבי הלה (ס') שכ"כ חלת חו"ל מבעתה ברוב אורכל לה בימי טומאתו הרי חף דהוי דשיל"מ מ"מ בטל ושרי לבטל חף לכתחלה וה"נ אין לאסור חדש בחו"ל בזה"ל ב"ז משום ספיקא בדבר שיל"מ וע"כ מוכרח לומר דקסברי חדש בחו"ל דלוריייתא :

(ט) **ועכ"פ** יאל לנו מכל הג"ל דר' יוחנן ור"ל ס"ל כמ"ד ביאה ומושב לאחר ירו"ש והיינו דחדש בחו"ל ללו דלוריייתא. והשתא הנה הלא ר' יוחנן הוא דס"ל הלכה כסחם ואפי' לא ס"ל כסתמא דערלה דחדש בחו"ל דלוריייתא וע"כ ל"ל דיש סדר למשנה בחרי סדרי כדעת הכ"מ והוי סחם בזרעם

בפ' חלו נערות גבי פלוגתא דר"מ וחכמים אי קטנה יש לה קנס
 כהאי גוונא יעו"ש. ונלע"ד ליישב דבריהם דכבר הבאנו למעלה
 חזו"ד מענין דסחם ומחלוקת בברייתא מסכת חזו"ד למשנה ואין
 הלכה כסחם. והיינו דלון הפ' חזו"ד הלכה כחזו"ד כסחם ולא
 דלול' בחר המשנה דמחלוקת ואם שם הדיון לפי הכללים שיש
 בידינו כמו יחיד ורבים הלכה כרבים או מחלוקת תנא פלוני ותנא
 פלוני הלכה כחזו"ד מוכן. משתנה ממה ששנינו בהסחם משנה
 הלכה כחזו"ד הדעת המקובלת להלכה כפי הכללים ההם. והנה
 זה ודאי בעת שסחם רבי היה סובר כך להלכה רק אם נמצא
 מחלוקת בדיון זה שבמשה בברייתא נראה שרבי ראה רבים מחלוקת
 בדיון זה או שהחולק על דין הסחם רחוי להיות ההלכה כמחזו
 חזו"ד בו מחזו"ד הסחם והביא המחלוקת בעלמא להבין מהו שאין
 הסחם ברורה. ואם המחלוקת קדומה וחז"ל סחם חזו"ד רבי
 ובריר דיון. וסחמו ואם בברייתא מסכתא הדבר ספק אם הוא מחלוקת
 וחז"ל [סחם] או סחם וחז"ל מחלוקת. וקשה לי בזה הא מ"מ
 בעת שסחם רבי המשנה האחת ידענו שהיה נקיט' או בדעתו
 להורות הלכה כך. וחז"ל יחד עובד לו לומר בברייתא משניות בשני
 מסכתות כי הוא מחלוקת וחז"ל סחם דמאידי תיתי נאמר שספק
 שמו' אחר שסחם חזו"ד רבינו מסכתא דידע. ויול' מידי ודאי
 שפסס אחד סחם כן שהיה בדעתו להורות כן הלכה. וכן נראה
 דעת החס"י ב"מאות (מב: ד"ה סחם) שפירשו כן דעת ר"י דס"ל
 דאפי' בברייתא מסכתא הלכה כסחם. אומנם שם כתבו דשאר
 אמוראי פלוגי בזה והיינו ע"כ משום דבאותה שנתכבה המחלוקת
 הדיון נותן לפי הכללים שבידינו שיהיה ההלכה דלא כחזו"ד הדעת
 שסחם רבי המשנה כמותה. והשתא הנה י"ל דהנה דפלוגי אמוראי
 ר"ה ור"פ ס"ל דלון הלכה כר"א ולא כסחם משנה דערלה אלא
 כה"ק דקדושין ורבנן דר"א ורבינא בשם אבוי ס"ל דהלכה כסחם
 משנה ובאמת שבין האמוראים האלו אין להכריע להלכה דרבנן
 דבי ר"א לאו היינו ר"א כדמוכח בכתובות (בב). וכמו שכתב
 הפני יבאשע ויחד האחרונים וכן רבינא לא אמר הלכה משנה
 דנפשיה אלא כך אמרה לו אמו על אבוי שהיה סבור כך ולכן היו
 ספק השקול ממחלוקת האמוראים ולכן אין הספק הזה מוליד מידי
 ודאי הסחם דערלה דע"כ סחם רבי פסס אחת כר' אליעזר
 דחדש חסור בכל מקום. ואין לומר דלמא סחם וחז"ל מחלוקת
 בקדושין ולפי המשנה דקדושין אין כרבים פלוגי על ר"א כמו
 שכתבנו למעלה (שם) בשם החס"י ויריך להיות ההלכה כה"ק דהיו
 כרבים לפי הכללים שבידינו דלון לנו ליל' בחר המשנה והכללים
 מאחר שיש בזה מחלוקת אמוראי בברייתא רק במנין שאין בידינו
 להכריע כחזו"ד ממה ע"כ היו כספק השקול ואין ספק בזה מוליד
 מידי ודאי שבינו פסס אחד פסס אחד הלכה כחזו"ד שהיה הסחם
 משנה דערלה והיינו טעמא דהרי"ק והרמ"ש ודבריהם מוצאים
 על כנון בשי"ח :

(מז) ועוד י"ל לומר בע"ה בזמן אחר קלת דהנה החס"י

כתבו בשבת (סוף המוליד יין פ"ה:) חז"ל אכל
 בברייתא מסכתות כל אמוראי סברי דלון הלכה כסחם ור' יוחנן
 חז"ל דאפי' בברייתא מסכתות ההלכה כסחם כי' דמסתמא סחם
 לבסוף ואין לנו לומר שסחם רבי קודם וכו' חזו"ד ממה שפסק
 ואמוראי מינה אליבא דר' יוחנן ודלמא באלו טרפות עב"ל
 והנה ברייתא האחרונה ז"ל מפרש' הגמ' ותוס' נחשבנו בפי'
 דברי החס"י דמה שייכות ענין זה דסחם ומחלוקת להביא דלאו
 טרפות דתרי סתמי מינה ומהרש"א הגיה בחוס' וחז"ל כי' פי'
 זה שאינו מיישב כלל בדברי החס"י מהרש"ל י"ל דלפי הס"ד הא
 דלמזר ר"י אלא כסחם משנה היינו דרוקא במחלוקת ואחר כך
 סחם בחדא מסכתא חז"ל יקשה לן הא דלמזר באל' דאמוראי
 מינה ואליבא דר' יוחנן וס"ל להד' אמורא דלא אמר ר' יוחנן
 הלכה כסחם משנה וזה דרוקא דהא קי"ל בכל מקום דמחלוקת
 וחז"ל סחם הלכה כסחם אכל השתא חזירי בברייתא מסכתא חז"ל
 דפלוגי בה אמוראי עב"ל. ודבריו אלו תמוהים מאלו ואין להם
 מוכן דהנה באל' תריסרתי ובחדא מסכתא ומה שייכות סוגיא
 זו לסחם ומחלוקת בברייתא מסכתות. וי"ל בע"ה ליישב דברי
 החס"י עפ"י דרכו של מוהר"ש. דהנה החס"י באל' גרסי'

(מז) והנה מכל זה עכ"פ אין היתר גמור לחדש דנהי דחדש
 ביה"ל לאו דלורייא מ"מ ליסורא דרבנן חזו"ד
 ב' דאפי' ר"פ ור' הוגא ברי' דר' במגמות מוידים דחדש בחז"ל
 מייבא מדרבנן דלא אכלי עד אורחא דשימיר אף שה' בצבאל
 ומפרש בגמ' דקסברי חדש בחז"ל דרבנן. וחז"ל אין היתר גמור
 לאכלא חדש משום חז"ל. אך הנה יש לנו דעת רבינו בתש"י הרמ"ש
 כלל ב' דכיון דלאו רחוקים מחז"ל לא גזרו חז"ל דאפי' מדרבנן דמי'
 דמעשר דלא גזרו אלא בחז"ל הסמוך לז"ל. והנה רחמי' למורנו
 הגאון

לחומרל פליג וגם מוכח עכ"פ מדברי החס' דכלאס דמתני' לכו"ע מיירי בכלאס דרבנן ולא בהרכבת חילין ומומילא מובחר מדברי החס' החלו לנת"ק דס"ל חשש בחו"ל שרי היינו חסילי מדרבנן מדמוסוף ר"א חדש ות"ק ל"ל חסורא בחו"ל חלל כלאס וערלה ש"מ דבחדש ליכא חס' חסורא דכלאס שהוא דרבנן דל"ל חו"ל למחשב גם חדש צהדי כלאס. חלל דים לתמוה למה באמת לא נימא דכלאס דמתני' מיירי בהרכבת חילין דהוי דאורייתא ולא יערך דמחוק חף דקאי חללוא וכמו שהקשו החס' בריש דברייהם ונ"ל משום דסתם כלאס לאו היינו הרכבת חילין דשמעין מדרש חלל כללי זרעיס או כללי הכרס דכתובים להדיא (ועי' ט"ז ביו"ד סי' רל"ה ס"ק ח') שוב ראיתי שגם הפני יושע עמוד בזה וזלה לתוך כן חלל שהוקשה לו אמאי כלאס סתם חילין הרכבת חילין הא ר' יוחנן אמר נמי כלאס סתם דארי' (סס) לוקין על הכלאס דבר תורה ומפרש לה בגמ' בהרכבת חילין וענ"ד לוק"מ דים לנדקק למה אמר ר' יוחנן לוקין על הכלאס בה' הידיעה יאמר לוקין על כלאס. חלל חו"ל דרי' יוחנן בשעה שה' מיסב או עם תלמידיו חברים הנקשרים לקולו דברו או בדיו הרכבת חילין ואמר חל"ל לוקין על הכלאס כו' היינו הכלאס הידועים שדבריו כס מוקדם. והשתא מיושב שכל מקום שנאמר כלאס היינו כלאס המפורשים בתורה. וחל"ל כלאס דמתני' ע"כ לית בהם חלל חסורא דרבנן:

(יח) בן בראייתא חדש מוכח בחו"ל מדאורייתא שהבאנו דבריו בקיצור בסמוך נ"ל דלדבריה מזה יס לזכות ההפוך דהוא ז"ל כ' דשדך חתי למעט כללי זרעיס והיינו כלה"כ דלא נילוף מק"ו מחדש דמוכח בחו"ל ש"מ דמאן דל"ל הרכבת החילין מוכח בחו"ל דאורייתא ס"ל דחדש דאורייתא דלי חדש ל"ד בחו"ל חל"ל צעין מיעוטא דשדך להרכבת החילין גופה ואין ס"ל הרכבת החילין דאורייתא בחו"ל וחל"ל ע"כ מיעוטא דשדך לכללי הכרס דלא נילוף מק"ו מחדש דחסור בחו"ל מדאורייתא. וכ' שס עוד ואין לפרש דהא דכ' הבנ' שדך למעט זרעיס שבחו"ל לאו מכלה"כ מיירי חלל מכללי זרעיס והא דלשדך למעטיוהו היינו משום דהוי סד"ה דהוא"ל דשדך רחמנא כללי זרעיס והרכבת חילין דאורייתא מחד קרא דשדך לא חזרע כלללי הוי אמינא דנקוש נמי כלאס לצדמתך שיהא בחו"ל מש"ה אלעריך שדך למעטיו כללי זרעיס בחו"ל כו' דלי אפשר לומר כן שהרי חלל דתנן החדש חסור מן התורה ככ"מ וערלה הלכה והכלאס מד"ס כחבו תוס' (קדושין ל"א:) וחל"ל חלל לא יליפין כלללי מק"ו מחדש דמוכח בחו"ל דאורייתא כו' ונ"ל דקסבר האי תנא דכתיב גבי כלאס שדך למעטיו זרעיס שבחו"ל. וס"מ דהא דאמר שדך למעטיו כלללי שבחו"ל מכללי הכרס חזרי דחל"ל חלל כללי זרעיס ודלא נקוש להרבעה קש' מתני' דכלאס מד"ס וע"כ היינו כלה"כ דכללי זרעיס שרו לגמרי בחו"ל כדכר יוסף דמערב ביצרי וזרע ואמאי לא יליפין כלה"כ מחדש חלל דשדך חתי למעטיו כלה"כ. ועי"ש עוד דלרשב"י ע"כ שדך חתי למעט הרכבת חילין דהא ס"ל דלה"כ יליפין באמת מק"ו מחדש וכללי זרעיס דלא נקוש להרבעה ל"ק קצ' וע"כ דשדך חתי למעט הרכבת החילין גופה. ובאמת שדברים אלו תמוהים דבאמת למה לא בשי מיעוטא כללי זרעיס דלא נקוש להרכבה והרבעה וגם דרשב"י יסבור דהרכבת החילין שרי בחו"ל דאזימנעו משדך וכן לת"ק דמתני' דקדושין חל"ל לתנא דמתני' דערלה דשדך לא חתי למעט הרכבת בחו"ל וכלה"כ יליפין מק"ו מחדש דחסור בחו"ל וכ"ת דעדיף טפי לקיים ההיקש דהרכבה להרבעה דמוכח חס' בחו"ל ולדמות הק"ו מחדש לכללי מנקיים הק"ו ולומר דההיקש לאו לכל מילי הוא דלא חתקש חלל דהרכבה חסור חלל לא שיהא מוכח גם בחו"ל חל"ל מ"ט דרשב"י דמקיים הק"ו ומדחה ההיקש. ובאמאי פליג. ואפי' משתנה טעמא מ"מ קשה מנ"ל לאמוראי דמתני' פליגא דרשב"י ות"ק דמתני' דקדושין בהרכבה בחו"ל וס"ל דהוי דאורייתא דלמא מוירי ל'י' בבה דשדך חתי למעט הרכבת בחו"ל ולא שדיקן מיעוטא דשדך לכללי הכרס השפך משמעותי דקאי אמאי דכתיב בזה"ל קרא גופי' דלמא מוירי בהרכבה שדרי בחו"ל מדאורייתא ובכלה"כ דחסור בחו"ל מדאורייתא ושדך לא ממעט כלה"כ דלא נילוף מחדש בק"ו חלל חסורא דרבנן:

הגאון בעל שאנת ארי' בתשובותיו החדשות בקונטרסו שם על דיני חדש שצפתה דבריו הביא דברי רבינו ברוך ז"ל והביא ראי' לדבריו דלי למ"ד חדש בחו"ל לאו דאורייתא מ"מ חסורא דרבנן חית ב' חל"ל למאי דפשיט בגמ' דר"א לחומרל פליג ות"ק ס"ל דחדש בחו"ל שרי. אחי ק' למחשב חדש צהדי כלאס דהוי נמי לכו"ע מדברי סופרים. וה"ל חדש שדרי מדאורייתא מ"מ חסורא דרבנן חית ב' חלל ע"כ דלי חדש בחו"ל לאו דאורייתא גם חסורא דרבנן לית ב'. שוב דחה זה והעלה ראי' להיפך דבעי בגמ' ר"א לחומרל פליג או לקולא וקאמר שם לחומרל פליג והרי קאמר חזן מועדילא והכלאס דהלכתא גמירי לה משמע דהאיבע' ה"ה רק גר' יוחנן דס"ל ערלה הלכה. והלא ה"ג הוי ל' למעט גם לשמואל דס"ל ערלה נמי מדרבנן ובשלמא ח' נימא דלפי' מאן דמיקל בחדש ס"ל מוכח דחסור מדרבנן בחו"ל חל"ל דלרי' שפיר איכא למבשי דלמא ר"א לחומרל פליג ות"ק ס"ל דחדש בחו"ל לאו דאורייתא חלל דרבנן ולא חשיב ל'י' במתני' משום דלא מיירי דרבנן וערלה הלכה וכלאס מיירי בהרכבת החילין דהוי נמי דאורייתא כמ"ס דקדושין (ל"ט) חלל לשמואל ליכא למבשי כלל כיון דערלה לידרי' דרבנן חל"ל ח' נימא דת"ק ס"ל דחדש בחו"ל הוי נמי דרבנן קש' אמאי לא חשיב ל'י' במתני' צהדי ערלה וכל זה אי נימא דלכו"ע מוכחא חדש בחו"ל חסור חלל או נימא מאן דמיקל בחדש בחו"ל שרי לגמרי חל"ל יקשה למה לא מבעי לן ר"א לחומרל פליג או לקולא גם לר' יהודה אמר שמואל דלפי' דס"ל ערלה דרבנן מ"מ לא מלי למחשב חדש צהדי ערלה ח' ס"ל חדש בחו"ל שרי דלא ליכא חסורא דרבנן חסורא דרבנן בחדש:

(יז) אך דבריו ז"ל מופרכים מכה מ"ס הגאון האדיר ז"ל בעלנו שהוכיח דקיי"ל חדש בחו"ל דאורייתא משום דאמר' בגמ' דקדושין (ל"ט) חלל בהרכבת החילין חסור מדאורייתא בחו"ל והא כתיב שדך ומשני הווא למעטיו זרעיס שבחו"ל ופי' החס' דבעין קרא דלא נילוף מק"ו מחדש דאורייתא בחו"ל חל"ל למ"ד חדש בחו"ל שרי ליכא למילף זרעיס בק"ו לחסור ולא בעין שדך למעט זרעיס דלא נילוף מחדש חלל דחתי שדך ע"כ למעטיו הרכבת חילין דלא נילוף מחדש כדלמא בגמ'. וחל"ל מוכח דמאן דס"ל חדש בחו"ל שרי גם הרכבת החילין שרי וכיון דקיי"ל כר"י בהרכבת החילין חל"ל ע"כ שדך למעטיו דלא נילוף זרעיס מחדש ומוכח דלפי' מה דקיי"ל להלכה חדש בחו"ל דאורייתא. עכ"ס לפי' למאן דל"ל חדש בחו"ל לאו דאורייתא ל"ל גם הרכבת החילין לחסור מן התורה וחל"ל ח' חלל פליג לחומרל ות"ק ל"ל חדש בחו"ל מדאורייתא גם הרכבת החילין ליתא מדאורייתא וע"כ כלאס דקתני במתני' היינו חסור דרבנן וקמה לה ראייתו הראשונה דלמ"ד חדש בחו"ל ל"ד גם חסור דרבנן ליכא. דהא למ"ד חדש ל"ד ליכא חסורא בהרכבת החילין בחו"ל דאורייתא וחל"ל כלאס דרבנן הוא ומדלא נקט גם חדש ש"מ דחדש בחו"ל חף מדרבנן שרי. וקשיטו למה האיבע' רק לר' יוחנן דערלה הלכה למ"מ ולא לר' יהודה אמר שמואל דהוי דרבנן נ"ל דלכ"מ ואפי' ראי' נמי איכא וחדרבה יס לתמוה על רבינו הש"ס הא כ' תוס' (ל"ט) ד"ה תני חדש כו' בשם ר"י כיון דכלאס דרבנן וחדש דאורייתא חין שייך למתני חף הכלאס ולא פריך חלל חליבא דמ"מ ערלה הלכ"מ. והשתא מיושב מאד בפס' מאי דאיבעי ל'י' חליבא דמ"מ ערלה הלכה ולא לר"י חל"ל דס"ל ערלה דרבנן משום דהאיבע' חלל לפי מאי דגרסי' במתני' חף ערלה. וחל"ל לר"י חל"ל ליכא למיורא חסורא פליג כיון דכלאס וערלה דרבנן וחדש דאורייתא כמ"ס הר"י שבתוס' הג"ל חלל לר' יוחנן דס"ל ערלה הלכה שפיר קמבעי' ליה די"ל דקאי חף חעילה. ובהא חל"ל מוסקת החס' שם שבי' ולא פריך חלל למ"ד ערלה הלכ"מ דחין מוכן לדברים אלו. ולפי הג"ל משום דלמ"ד ערלה דרבנן ס"ל דר"א לקולא פליג וספיר קאמר ר"א חף החדש חפי' להאי ברייתא דחין ערלה בחו"ל לר"א. חלל למאן דאמר ערלה הלכ"מ פשיט לגמרי דר"א לחומרל. וחל"ל קשה לשון חף לפי האי ברייתא דר"א ל"ל ערלה בחו"ל כלל ומוכרח לומר תני חדש והשתא י"ל באמת דגם למ"ד ערלה בחו"ל דרבנן ר"א

הרכבת האילן דכתיב גבי' וכלאים מדברי סופרים דמתני' היינו הרכבת אילן אבל כלה"כ אסור מדאורייתא מק"ו מחדש . וז"ל ח"כ גם ערלה איכא למילף בק"ו מחדש ולמה ערלה הלכה ולא דאורייתא ממש י"ל דכיון דהלכה דספקא שרי טוב א"ל למילף בק"ו מחדש דספקא מני אסור . אלא דמהלכה גוסס וודאא אסור בחול' טוב מולאחי שכ"כ בפני יהושע על דיבור החוס' קדושין (ל"ה) ד"ה והערלה הלכה דעיקר דבריהם למ"ד ערלה הלכות מדינה יעו"ש :

(יב) והג"ל בזה הוא דיש נפ"מ בזה בין מ"ד הרכבה אסור לב"ז ונפ"ל מלח מחותן שחקתיו לכס כבר . ובין מ"ד דהרכבה לא נאסרה לב"ז ומ"ד מורה בהקפא דהרכבה להרבעה . דלמ"ד כלאים אסורים לבני נח מלח מחותן שחקתיו לכס כבר והיינו שתי חוקות דהרבעה והרכבה שחקתיו לכס כבר הרבעה מגילוי עריות שלטנו ב"ל וכלאים מלמינהו והיינו ע"כ הרכבה ולא כלאי זרעים דעושה פרי למינו מומצב בעושה פרי דוגמת ענף המורכב כמ"ס מהר"ם ח"א ש"י סי' ק"י לענין אחרונים המורכבים . וא"כ אין העד עושה פרי למינהו משא"כ בכלאי זרעים שאין הפרי נשתנה ממינו להיות כמין אחר חף שיש לו תערוכת ביטויק . ולפי זה הנה באמת לא צעיקן שדך למעוטי כלאי זרעים דלא נקיש להרבעה כיון דקרא מפורש דלא מיירי אלא בשני חוקות דהרבעה והרכבה . אבל למחן דס"ל דכלאים לא נאסרו לב"ז ולא דרש' את חוקותיו שחקתיו לכס כבר היו רק היקף בעלמא כלאי זרעים להרבעה וכלא מיטעו אמאי לא נומא באמת דכלאי זרעים חתקם נמי להרבעה דמרב בחול' וכן אית ל' ר' יוחנן באמת בירושלמי סוף פ"ד דערלה . והשתא הנה לשמואל דמפרש טעמא דמחן דלמור כלאים אסורים לבני נח כמ"ס בסנהדרין ע"כ ל"ל שדך ל"ה אחי למעט כלה"כ דלא נילף מחדש בק"ו וכמ"ס רש"י וחס' . אבל לר' יוחנן ע"כ ס"ל כהלכה דבני נח מן מוחה"ל אלא על ז' מלות ל"ל ע"כ שדך מומעט כלאי זרעים לפי גמרא דידן דר"י ס"ל הרכבה דבר חורה בחול' אבל כלאי זרעים שרי . ולפי הגמ' דירושלמי לא מומעט ר"י כלאי זרעים ואולי דוקא כלאי זרעים אבל לא הרכבה . ובהו יתיישבו נמי סחירת דברי החוס' דקס (ל"ט) כתב ד"ה הוא למעוטי זרעים היינו כלאי הכרס ואח"כ בדי"ה לא קי"ל כר' יאשי' כו' כ' שדך מומעט כלאי זרעים וכבר הרעשו בזה האחרונים ז"ל חמס לפי הג"ל ניחא בנ"ד דבדיבור קמא כ' החוס' כן אהיבא דשמואל דמפרש טעמא דמחן דלמור ב"ל מוחה"ל על הכלאים ח"כ שדך לא בא למעט כלאי זרעים אלא כלה"כ דלא נילף בק"ו מחדש וחדש דאורייתא דהא לשמואל ע"כ ס"ל כן דס"ל דר"א לקולא פליג כ"ל וגם ח"ק דמתני' ס"ל דחדש בחול' דאורייתא וכן סתם מתני' דערלה . ומסתמא גם הוא פסוק הלכה אבל לפי מהו דס"ל דב"ל לא הוזהר על הכלאים ח"כ צעיקן מיטעו שדך לכלאי זרעים גופ' דלא נילף מהיקפא דהרבעה וע"כ לר' יאשי' דקיי"ל כותי' לריכס לומר ע"כ שדך לכלאי זרעים וע"כ כתבו החוס' דביבור בתרא שדך אחי לכלאי זרעים דמייירי שם לר' יאשי' וממילא כיון דס"ל נמי דלה"כ מדברי סופרים ע"כ דגם חדש דרבנן דלם ה' דאורייתא אמאי לא נילף כלה"כ בק"ו מחדש . אלא ע"כ מוכח מזה דחדש בחול' דרבנן :

(יג) והנה לפי הג"ל מובחר מדברי החוס' דחדש בחול' ל"ד דכיון דס"ל לפי ההלכה שדך אחי לכלאי זרעים גופ' ח"כ אם איתא דחדש בחול' דאורייתא נגמור כלאים היינו כלה"כ מחדש בק"ו ויוון דקיי"ל דלה"כ דברי סופרים ש"מ דחדש בחול' ל"ד דעיו' חולין (ס') ד"ה הרכיב (ו') דמשמע נמי שדך אחי לכלאי זרעים ומוחה"ל כ"ל והשתא יש להבין מ"ס החוס' בקדושין (ל"ז) ד"ה כל מלוח התלו' בארץ (ו') ונראה דחדש טובא בזה"ל ולכן יש להרשע אדם יודע בודלי' שהשערים מרשו אחר זמן הקרבת העומר כו' שלא יחלל מהם ומספק אין לאסור כל השערים כיון דרוב השערים מרשו עיקר קורס ד"ל צעיקן ובידושלמי נמי משמע דחדש טובא חף בשל נכרי דפריך עלה כו' יעו"ש הרי מובחר עכ"פ דס"ל לחוס' דחדש טובא בזה"ל חף הנה באמת יש להבין דברי החוס' שהחולו דחדש טובא בזה"ל ומסיימים ובידושלמי נמי משמע דחדש טובא חף בשל נכרים . והא מ"ס תחלה דחדש טובא בזה"ל משמע חף דלחננו בגולה בחול' וא"כ מאי סייעתא דירושלמי דחדש טובא בשל עכו"ם לזה דחדש בחול' דהיינו בזה"ל הוא אסור . וע"כ לריך לפרש דמ"ס החוס' דחדש טובא בזה"ל היינו שהשדות משועבדות למלך ומ"מ אין איסור חדש מדאורייתא אלא בזה"ל :

(יד) והנה לפי הג"ל מובחר מדברי החוס' דחדש בחול' ל"ד דכיון דס"ל לפי ההלכה שדך אחי לכלאי זרעים גופ' ח"כ אם איתא דחדש בחול' דאורייתא נגמור כלאים היינו כלה"כ מחדש בק"ו ויוון דקיי"ל דלה"כ דברי סופרים ש"מ דחדש בחול' ל"ד דעיו' חולין (ס') ד"ה הרכיב (ו') דמשמע נמי שדך אחי לכלאי זרעים ומוחה"ל כ"ל והשתא יש להבין מ"ס החוס' בקדושין (ל"ז) ד"ה כל מלוח התלו' בארץ (ו') ונראה דחדש טובא בזה"ל ולכן יש להרשע אדם יודע בודלי' שהשערים מרשו אחר זמן הקרבת העומר כו' שלא יחלל מהם ומספק אין לאסור כל השערים כיון דרוב השערים מרשו עיקר קורס ד"ל צעיקן ובידושלמי נמי משמע דחדש טובא חף בשל נכרי דפריך עלה כו' יעו"ש הרי מובחר עכ"פ דס"ל לחוס' דחדש טובא בזה"ל חף הנה באמת יש להבין דברי החוס' שהחולו דחדש טובא בזה"ל ומסיימים ובידושלמי נמי משמע דחדש טובא חף בשל נכרים . והא מ"ס תחלה דחדש טובא בזה"ל משמע חף דלחננו בגולה בחול' וא"כ מאי סייעתא דירושלמי דחדש טובא בשל עכו"ם לזה דחדש בחול' דהיינו בזה"ל הוא אסור . וע"כ לריך לפרש דמ"ס החוס' דחדש טובא בזה"ל היינו שהשדות משועבדות למלך ומ"מ אין איסור חדש מדאורייתא אלא בזה"ל :

(יז) והנה לפי הג"ל מובחר מדברי החוס' דחדש בחול' ל"ד דכיון דס"ל לפי ההלכה שדך אחי לכלאי זרעים גופ' ח"כ אם איתא דחדש בחול' דאורייתא נגמור כלאים היינו כלה"כ מחדש בק"ו ויוון דקיי"ל דלה"כ דברי סופרים ש"מ דחדש בחול' ל"ד דעיו' חולין (ס') ד"ה הרכיב (ו') דמשמע נמי שדך אחי לכלאי זרעים ומוחה"ל כ"ל והשתא יש להבין מ"ס החוס' בקדושין (ל"ז) ד"ה כל מלוח התלו' בארץ (ו') ונראה דחדש טובא בזה"ל ולכן יש להרשע אדם יודע בודלי' שהשערים מרשו אחר זמן הקרבת העומר כו' שלא יחלל מהם ומספק אין לאסור כל השערים כיון דרוב השערים מרשו עיקר קורס ד"ל צעיקן ובידושלמי נמי משמע דחדש טובא חף בשל נכרי דפריך עלה כו' יעו"ש הרי מובחר עכ"פ דס"ל לחוס' דחדש טובא בזה"ל חף הנה באמת יש להבין דברי החוס' שהחולו דחדש טובא בזה"ל ומסיימים ובידושלמי נמי משמע דחדש טובא חף בשל נכרים . והא מ"ס תחלה דחדש טובא בזה"ל משמע חף דלחננו בגולה בחול' וא"כ מאי סייעתא דירושלמי דחדש טובא בשל עכו"ם לזה דחדש בחול' דהיינו בזה"ל הוא אסור . וע"כ לריך לפרש דמ"ס החוס' דחדש טובא בזה"ל היינו שהשדות משועבדות למלך ומ"מ אין איסור חדש מדאורייתא אלא בזה"ל :

(כ) אך עדיין לא נחה לבני בזה כשתבטו צעיקן מיטעו שדך דקשה לי עדיין מסוגי' דרביס (ק"י) ח"ר המנכנ' ג' לוגין מים צבג בחוץ חייב ר"א לומר אם מלאן לשם חן חייב מלא' בינינו ח"ר נהמן דר יתחק ביש שיעור למים קמפלגי ופירש' דלר"א אם יש שם טפי משיעור מים לא קדשוהו כלי ר"פ אמר בקרבן נכסים במדבר פלגי' ופירש' דר"א סבר לא קרב נכסים במדבר וביאה ומושב לאחר יעו"ש . ולכן צעיקן קדוש כלי ועי"ש שמוכר שרבי' וכן ר"פ ס"ל דר"א ס"ל לא קרב נכסים במדבר וא"כ ס"ל דביאה ומושב לאחר יעו"ש וחדש בחול' לאו דאורייתא כר' ישמעאל דמייירי בקדושין דליהו תגא פלגי' על ר"א . וא"כ מכיון דר' אלעזר ס"ל דחדש בחול' לאו

(כא) והנה לפי הג"ל מובחר מדברי החוס' דחדש בחול' ל"ד דכיון דס"ל לפי ההלכה שדך אחי לכלאי זרעים גופ' ח"כ אם איתא דחדש בחול' דאורייתא נגמור כלאים היינו כלה"כ מחדש בק"ו ויוון דקיי"ל דלה"כ דברי סופרים ש"מ דחדש בחול' ל"ד דעיו' חולין (ס') ד"ה הרכיב (ו') דמשמע נמי שדך אחי לכלאי זרעים ומוחה"ל כ"ל והשתא יש להבין מ"ס החוס' בקדושין (ל"ז) ד"ה כל מלוח התלו' בארץ (ו') ונראה דחדש טובא בזה"ל ולכן יש להרשע אדם יודע בודלי' שהשערים מרשו אחר זמן הקרבת העומר כו' שלא יחלל מהם ומספק אין לאסור כל השערים כיון דרוב השערים מרשו עיקר קורס ד"ל צעיקן ובידושלמי נמי משמע דחדש טובא חף בשל נכרי דפריך עלה כו' יעו"ש הרי מובחר עכ"פ דס"ל לחוס' דחדש טובא בזה"ל חף הנה באמת יש להבין דברי החוס' שהחולו דחדש טובא בזה"ל ומסיימים ובידושלמי נמי משמע דחדש טובא חף בשל נכרים . והא מ"ס תחלה דחדש טובא בזה"ל משמע חף דלחננו בגולה בחול' וא"כ מאי סייעתא דירושלמי דחדש טובא בשל עכו"ם לזה דחדש בחול' דהיינו בזה"ל הוא אסור . וע"כ לריך לפרש דמ"ס החוס' דחדש טובא בזה"ל היינו שהשדות משועבדות למלך ומ"מ אין איסור חדש מדאורייתא אלא בזה"ל :

(כב) והנה עיקר דברי רבינו ה' נעלמים מלחמו וכמו"ס הש"ל ברש"י סי' א' מדיני חדש דרלוזית רבינו ברוך נעלמו מלחמו ולא ידענו מה הם אלא דס"ל שדך בחול' ברוקוס מלא' אפי' מורכב לילח ליסורא אפי' בשל ישראל ועתה הנה זכינו לתשו' הר"ר ברוך ז"ל בקובץ חשו' מהר"ם בר ברוך אשר הופיע לעינינו ונדפס בשנת תרכ"ז ושם בס' קל"ט לענין שחיית שבר שערים של חדש כ' (ראוי להעתיק חשו' זו יען כי אין ספק דלא מלוי ביד כל אדם) חול' י"ל להחיר מזה דגוס' בפ"ק ח"כ בזה עיני' חזרי' ח"כ יורכס דבמחל ולא קאיר עכו"ם משם יש להקדק דחבולה הגדיה ביד גוי אינה לריכה התרת עומר . ואפי' אם גדיה ברשות ישראל עתה בחול' שאין אלו סמוכים לא"י נראה להחיר שאפי' מדרבנן לא גזרו בחול' אלא הסמוכים לארץ כו' מיהו אח"כ בירושלמי בשלה

סימן ב

(א) אחר שנתבאר לנו בע"ה דין חדש בחו"ל נבוא לבאר עתה ביטעות ה' דין חדש של עכו"ם בחו"ל ובחו"ל. והנה דהש המדברים בזה מרובות האחרונים הוא הב"ח ז"ל שאוביך דהש של עכו"ם שרי וכ' שהלש לדבריו לפי גדולי הדור ולא השיבו על דבריו. חמס ראיתי לרבינו הגאון האדיר בשאלת אר"ה הדש (בדני חדש סי' ב') שהעריך מעטות על כל דברי הב"ח ואר"ה שאלו מי לא ירא. אך העפ"כ גדול כבוד מורינו הבית החדש וראוי להתבונן כל מעיין בלדק הכלה עשה הגאון האדיר הוש בדברי הב"ח ז"ל או כי יש להם עדיין קיום. הנה הב"ח ז"ל כ' שהחוט' שהביאו בקדושין (ל"ז:) מירושלמי שמשמע דהש טוב בשל נכרים דפריך ממהמ' דקתייף חף החדש אחלו לא תני חלה ומשיי לפי שאלו בשל נכרים משמע דהש דקתייף במהמ' טוב בשל נכרים ויתומו מואי ראי' מביא מירושלמי דהש לא לדברי ר"א דלמור חף החדש פריך אלא לדברי ת"ק דלמור חוץ מן הערלה והכלאים פריך אחמי לא תני חלה ומשיי לפי שאלו טוב בשל נכרי כמו ערלה וכלאים דטוב חף בשל נכרים והשתא חוכא למימר דהש חלו טוב לא"ה אלא בשל ישראל ואלא תני ר' אליעזר חלה כמו דרמי חדש משום דבכלה לא פליג חת"ק דת"ק נמי מודע דרמי בשל ישראל אלא דהש דס"ל לת"ק דחיו טוב בחו"ל אפי' בשל ישראל קאמר ר"א חף החדש חסור בש". וז' ע"ז בשל ש"א שהוא בגין שאלו לו יסוד וגסתר מאלו דלו יא' כדבריו דהירושלמי לדברי ת"ק קאי ולא לדרי"א מ"מ ש"מ דערלה וכלאים מוהגין בשל נכרים וחין כח ביד נכרי להפקיע מלותי ח"כ מצייל ש"מ דחין כח ביד נכרי להפקיע נמי את חסור חדש והדש טוב בשל נכרים דמ"מ חדש מערלה וכלאים בלא מלתא ודבר ברור הוא שאין לחלק ביניהם ומ"מ הב"ח דהש של עכו"ם אימעות מקוירס כ' ע"ז ה"ה וזי חסור חדש הלוי דוקא בעומר והאריך בזה. והביא ראיות דחסור חדש חין תלוי בעומר דהא חין עומר בא מחו"ל אפי' לר' אליעזר דס"ל חדש חסור בחו"ל. ועוד דקארגין בית השלחן משום שאין מביאין ממנו העומר ומ"מ התבואה הגולה שם חסור משום חדש מדאורייתא כדמוכח בפ"ק דפסחים עיי"ש בהרבה הביאור :

(ב) והנה מה שהביא ראי' דחין חסור חדש תלוי בעומר דוקא מזה דחין מביאין עומר מחו"ל חף למ"ד חדש בחו"ל חסור הנה זו גופי' ראי' בעי' ומ"מ מר"ע דס"ל מושב כגמס"י וחדש טובה בחו"ל ואפ"ה ח"מ עומר אלא מן הארץ כבר ביארנו בסמוך (סי' ח' אות י"ג) דאף דר"ע סובר מושב כג"מ שחלם יושבים מ"מ י"ל דהש הגדל בחו"ל שרי וכל מקום שחלם יושבים היינו פירות ח"י שילאו חו"ל. תע דהא לר"י בר' יהודה ודאי תלוי חסור חדש בהבאת העומר דלמור במנחות (פ"ד.) וביון דלורייתא הוא חקריביו נמי מקריבין. וא"כ פשטות הלשון וודאי משמע דלר' בר"י תלוי חסור חדש בהבאת העומר דוקא. ואף שהגאון בשל ש"ח בסי' ח' שם כ'. דר' יוסי בר' יהודה ס"ל דכי תבואו אתי לזמן צילה ולא למעט חו"ל מהבאת עומר ואפ"ה לריד לומר דמנחה דס"ל חדש בחו"ל דלורייתא דלג"כ אע"י דכי תבואו לזמן צילה מ"מ אפי' בלא מיעוטא דקרא ח"ה להביא עומר מחו"ל כיון דחין חסור חדש טובה זו. אלל למ"ד חדש בחו"ל דלורייתא מ"מ ס"ל דחין עומר בא מחו"ל משום ד' חמנא כ"ח דמשמע מחלק חין מחו"ל לא זת"ד. מ"מ שזענין מזה דסברא הפשוטה היכא דליכא מיעוט מפורש אמרי' דהיכא דליכא חסור חדש משם מייח' עומר. ח"כ בשל עכו"ם דליכא מיעוט בני עומר ממילא דלית ב' דלורייתא ח"ה. וא"כ אפי' ינמא דלמנא דסובר חדש בחו"ל דלורייתא ח"ה לא דריש כי תבואו לזמן צילה הכי הוא מנועט חו"ל מהבאת העומר חף שחסור החדש הגדל בו שאני החדש דלג"כ הבאת עומר חוכא מיעוט דכי תבואו ובני חסור חדש חוכא ריבויי דכל מושבותיכם ולכן כל חד מוקמינן בדוכת' מש"כ

בשליה מסכת ערלה חלל דחק כל המנזות בו' חוץ מן הערלה בו' ר' יונה בעי קומי ר' למה לא תניין חף חלה עמיהם ח"ל לא תני במתני' אלל דברים המוהגים בישראל ומהגים בעכו"ם ומהה חוה מוהגת בגוים הכי משמע דהש מוהגת בגוים וי"ל דה"ק לאפקי חלה שאלה בגוים ואפי' בא"י מש"כ בהש. וחין לדחות הסוד דר"ה ולומר דודאי העומר חין להביא אלל מתבואה הגדולה ברשות ישראל אלל מה גדול ברשות גוי מוהג בו דין חדש אלל ליתא דא"כ מואי קאמר לא ס"ד דפתיב ויאלל מעבור הארץ אחתי הול"ל דלא חקריבו ומה שאלו ממהרת הפסח דהו לפי שהאיר המורה מתיר כדלמור ר"י ור"ל במנחות אפי' בזמן שבהמ"ק קיום האיר מורה מתיר בו' אלל פשיטא מה שנתגדל ברשות גוי לא לריד שום התירא אפי' האיר מורה אחלו לא חלל מטיקא בע"כ לפי שה' שם תבואה שגולה ביד ישראל בו' ואני תמי' מואי דנרמין פ' ר' שמעאל בני ואסריהם תשרפון באש מנדי ויחיה הוא להם מחבותיהם ואלא חסור דבר שאלה של ח"כ התם בר"ה אחמי קרי לי' תבואה של גוי אחמי להוי כשהי ישראל שורשה גוי ואלא דלמור פרע לקרוא גוים בני לרע שמה ופלה ובני קדה של גוים בו' ואל"ה שהגוי קנה התבואה בשווי הורעוה ה' תנן פ' השולל שפך הור וזהו ומהגן לחוך דהס חסור בו' ואמרין בגמ' ל"ם אלל שנקרקו בגושיהון ובחור של אלל חמר שלם הכל לבשל דקרקע. והתם נמי פליגי רב ושמואל ביורד לחוך דהס חסור וגטעם של ברשות וחין להאריך בזה. ומיירו הריא דמנחות דא"י ורשב"ל אפי' בזמן שבהמ"ק קיום האיר מורה מתיר מנועט למימר דוקא כשראוי להביא עומר ולא הביאו אלל לא בזמן שאין מה להביא כדלמור התם בר"ה כ"ה כל הראוי לבית בו' בחור בר שמואל :

(בג) הנה בכל התש' הג"ל חין שום ראי' על חדש של ישראל בחור לחור וכל השפא ומתן של הר"ר ברוך הוא רק לאותיות שאין חדש טובה בשל עכו"ם. ובלדק כ' הר"ה ז"ל בתש' כלל ב' שדבריו תמוהים דאפי' לפי דבריו שאני טובה בשל עכו"ם חס גדלה ברשות ישראל מה שיד כלן גורה דריבן בחו"ל חסור מן התורה בו'. ובחמנא שהדבר מתנייה של דין גדול כה שם בן מחלוקת גדולה במשנה בין התנאים ובגמ' דמנחות בין האחרונים חס חדש טובה בחו"ל מדלורייתא והוא כ' דבר זה בפשטות בלא שום ראי' ודקך חכ. חתומא. וי"ל ליישב דבריו דהנה חס נלמור דהש בחו"ל חסור מדלורייתא יש להתבונן חין נלמור דהש של עכו"ם שרי מיעוטא דקריירס ואל של עכו"ם דמנחות טעם מיעוט הכרוב תבואה של עכו"ם מואיסור חדש ואם יש חוה טעם לחלק בין הגדל ברשות ישראל להגדל ברשות עכו"ם וקשה לי בגיט' (מ"ו.) בפלוגתא דלמורא חס יש קיין לנכרי בא"י להפקיע מיד חו"מ או חין קיין והטעם במחלוקת זו אי דרשי' דגנך של התבואה עממה או דיונקך על מעשה הדיון דהיינו המורח כמ"ס שם בגמ' וברש"י ותוס'. ומי"ל לפלוגי ביש קיין וא"כ ינמא דקרקע בקדושה קיימא אלל דקך גורה התורה דמה שגדל ברשות עכו"ם פטור מנועט כמו הגדל בהש דאף דחסור בשל ישראל גס בחו"ל מ"מ שרי בעכו"ם חף דלא שיד כלן כלל הפקעה ומקדושה ומ"ע דרבה דלמור דחיו מפקיע השדה מיד חו"מ משום שנלמור כי לי הארץ לי קדושת הארץ. מה שיד פטור העכו"ם לקדושת הארץ הא אפי' במקום דלא שיד כלל הטעם שיפטור משום קדושת הארץ כמו חדש דאפי' בחו"ל מוהג מ"מ חס הקרקע של עכו"ם פטור. ואשר ע"כ נ"ל בחמנא טעמו של הר"ר ברוך דס"ל דחין לומר דהכרוב מנועט קייר עכו"ם אלל בדבר העוה רק בחורץ ויש קיין לנכרי להפקיע מיד קדושת הארץ אלל בלא טעם זה לא שיד לחלק בין תבואה של ישראל לשל עכו"ם. והשתא הנה כיון דמועטין מקריירס קרייר עכו"ם משומר ממילא מוכח דהש חיו טובה אלל בא"י וקשה שפיר לומר הר"ר ברוך דבר דה"ה שמיא מו"ה דקרייר עכו"ם שרי דאפי' בשל ישראל שרי בגושיהון דהחוקים מואי דליכא למנא ומיעוט תמיהת הר"ה שבהש' על דברי הר"ר ברוך ז"ל :

לח"ק אסור מיהת מדרבנן. אבל זה אינו סותר לדעת רבנו ברוך דהני אמוראי שה' צבבל מיקרי סמוכים לא"י ודודאי אפי' למ"ד חו"ל דלורייחא אינו בלסור חדש מ"מ מודה דמדרבנן מובא ליסור חדש צבבל דהוי סמוכים דהא הוסיף כתבו בקדושין לחתני' דלא חגי חו"מ משום דלא גזרו אלא בסמוכים. ובצבורות אמר' (כ"ו) ר"ה ברי' דר"י כי מתחמי לי' חמרא דתרומוה כו' ח"כ הרי דר"ה ברי' דר"י הי' מהסמוכים לא"י וח"כ אין תימא עליו אם הי' נגזר בלסור חדש מדרבנן וכן ר"פ דהי' במקום ח' עס ר"ה ברי' דר"י יאושע ולכן לא אכלי חדש עד אחרתא דשיתסר דס"ל הלכה כח"ק רק דמוזהר בסמוכים לא"י שאלסור מדרבנן כמו תרומה :

(ד) **שוב** כ' הגאון בעל ש"א על עיקר פרכת הב"ח על הראש"ש לוי כלום הוא דודאי הראש"ש לאו מדין ק"י מיייתי לחדש וטוגה צבל עכו"ם מערלה וכלאס דודאי ערלה וכלאס חמורי אלא דהלכת דברי הראש"ש כן הם והאריך בהלכת דברי הראש"ש ואחמז נליג פה קוטב דבריו להבנת הענין והרולה לדעת כל דבריו וית' ספר ויחזי תהלי' כ' הראש"ש דדבר תימא למה לא ינהוג צבל נכרים דהא גבי מעשר אי לא קרא הוי אמינא דשל נכרי חייב צמטע ושאל תטעה לומר דלמ"ד י"ק גבי מעשר ח"כ מפיקע מויד ליסור חדש ע"י סוסיס ובחדש כתוב כו' ואפי' בחו"ל והשתא מה שייך הפקעה מקדושת הארץ גבי חדש כיון דלא תליי' כלל בקדושת הארץ דאפי' בחו"ל מובא ולא גרע של עכו"ם מחו"ל. ועוד בא הראש"ש לומר דאפי' למ"ד יש קנין לנכרי להפקיע מויד מעשר לאו למימרא שהיטו טעמא דפקע קדושת הארץ ח"כ הקרקע ע"י הנכרי. אלא משום דכתיב דגן. ומכריה זה דע"כ כ"ע מויד דלא נפקע מקדושת אפי' בעת שהיא ח"י העו"ם אשפי' שפוטרה מן המעשר למ"ד י"ק לנכרי והיטו דמסיים והלא ערלה דאינו מובא אלא בארץ כו' ונטעמא פרט כו' ח"ל כל עץ ולא תימא דהא מחגי' חת' כמ"ד ח"ק לנכרי אפי' גבי מעשר שהרי בירושלמי יליף לה מקרי' אלמא כ"ע מויד דנטיעת נכרי חייב צמטע וש"מ דלא פקע קדושת ח"י מקרקע ח"י ע"י נכרי. ועי' היינו טעמא דמ"ד יש קנין לנכרי גבי מעשר משום דגזרת הכתוב הוא רק לגבי מעשר אבל לשאר מלוות התלוי' בארץ הקרקע בקדושתא עומדת וכש"כ שיקובא בהאי קרקע דברים שנוהגין בחו"ל שהרי כיון שנוהגין בחו"ל ש"מ שאין ליסורין תלוי' כלל בקדושת הארץ זה תוכן דברי בעל ש"א ז"ל :

(ה) **הנה** מה שבי' הש"א דאף למ"ד י"ק לנכרי בא"י [להפקיע] מיד חו"מ היינו מנוה"כ דדגנ' אבל לשאר מיני הרי היא בקדושת' דלא נפקע הקרקע מקדושת' אלא דאפי' גזר' גבי מעשר דשל עכו"ם פטור הנה הדין מזה מבוחר בחוס' צ"ב ועי' שרמזו למעלה (אות צ') ושהא חט לריבוי להרחיב קלח הביאור דברי החוס'. הנה צ"ב צ"ב (פ"ה) פריך בגמ' והכתוב אדמתך למעוטי אדמת עכו"ם וכ' החוס' תימא להשכ"ח אמאי אלטרקין הא לרי"מ יש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר כו' וגראה לר' דלגמז מהבא הוא דגמר צבל דוכתא דיש קנין כו' ודברי החוס' לריבוי ביאור דכיון דליכא למילף מחדא ח"כ למה כ' אדמתך גבי צבורים ניגף ממעשר דכתיב צ' דגן דיש קנין ואדברה תימא דצבורים ומעשר הווי שני צבורים ואין מדרין וי"ל עפ"י מ"ס החוס' מנחות (ס"ו:) דלר"מ תלחא דגן כתיב חד למעוטי הקדש היינו מיוזר עכו"ם וכל אידך תרי הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות מיוזר עכו"ם. וכל זה יחא אי חית לי' לר"מ ח"ק לנכרי בא"י [להפקיע] מיד חו"מ אבל לפי מילי דמסקי' שם החוס' לפי ש"ס דין צ"ע משמע דס"ל לר"מ יש קנין ח"כ מהיבא מיייתי לי' וזה כתב הר"י דפ"ל מבטורים. ע"פ שמשנין מויד ומדברי ר"י דלמ"ד י"ק לנכרי להפקיע מיד מעשר ה"א מכל מלוות התלויות בארץ דנפקע קדושת הארץ ולא קפי' לי' מערלה דהא גבי ערלה מרבינן מכל עץ אפי' נטיעה של עכו"ם אלמא דלא נפקע קדושת הארץ וצויתר יש לתמוה צע"ז (ס"ד) שכ' שם והלכך אין להביא ראי' מכאן דכלא"י מובנין

משא"כ גבי חדש של עכו"ם דלחא מיעוט גבי עומר וליכא ריבוי גבי ליסור חדש אמר' כיון דלא מיייתי עומר מיני' ליסורא דחדש נמי לית בי'. והר"א השני' שמצינו הגאון בעל ש"א ז"ל מביא השלחין תמוה מאוד דהתם לכתחלה לא יבא ממנו עומר אבל אם הביא ממנו עומר [בשר] וכו' שהלכתי בזה החוס' במנחות (ס"ה) ומה זו ראי' לחדש של עכו"ם דאין מביאין ממנו עומר אפי' ליכא של ישראל דפריך כו' ח"כ עומר שהקריבו בני ישראל צנתיסתן לארץ מוהיבן הקריבו אי דעילי' ביד נכרי קיירכס אמר החמזא ולא קייר נכרי משמע דבשום ענין אין קייר עכו"ם ראי' להבאת עומר ועוד נ"ל בזה ענין אחר דלמ"ד י"ק לנכרי להפקיע מיד חו"מ. וה"נ מפיקע אחת מכל מלוות התלויות בארץ וכדמוכח בחוס' צ"ב (פ"א) ד"ה הוהא) וכן מוכח בחוס' ע"י (ס"ד) ד"ה אין עורדין) ח"כ ללחוז מ"ד קשה למה לריק כלל קיירכס למעט קייר עכו"ם מהבאת עומר הא מכיון ששנינו במנחות שאין עומר בא אלא מן הארץ מבי תבואו כו' ממיילא שמשנין נמי דקרי עכו"ם ממועט מהבאת עומר דהא דכיון ד"ק הו"ל כחול' אלא ע"כ דקיירכס חתי למעט קייר עכו"ם לגמרי מחויב עומר ואפי' ליסור חדש נמי ליכא וא"כ כיון דהב"ח מוכיח מסוגי' דר"ה דליסור חדש צבל עכו"ם ליכא ל"ל דהגמ' ס"ל בדרשת הכתוב כנ"ל דס"ל י"ק לנכרי להפקיע מיד מלוות התלויות בה וחתי קרא ע"כ דליכא חויב עומר בחדש של עכו"ם ושרי בלא עומר :

(ו) **עוד** כ' הגאון בעל הש"א החדש והשיג על הב"ח במה שקורא בדברי הראש"ש בחש"י ויסי' לל מילוי הנה חמת ויזי' כי גדול כבוד רבנו הראש"ש ז"ל בכל חדרי התורה והוא מעמודי התורן אשר בית ישראל נשען עליהם בהלכות התורה. אבל גם רבנו הב"ח הוא אחד מהרבינים האחרונים אשר בנה בית גדול בישראל לתורה ולתעודה ואין לדחות דבריו בקס. אף כי הוא מקשה ומותיב על רבנו הראש"ש ז"ל מ"מ כן הוא דרכה של תורה מראש ומוקדם להוית האחרונים מדקדקים בדברי הראשונים לפעמים מותיב ולפעמים מפרק ומכל זה יגדיל תורה ותתברר הלכה וע"כ נביא צ"ה"ח חל כל המו"מ בדברי הראש"ש. וזה לשון בחש"י וכן פסקו צבל ההבור' דחדש מובא צבל עכו"ם ודבר תימא למה לא לנהוג צבל נכרים דמ"ד יש קנין לנכרי להפקיע מיד מעשר דריש לי' מקרא דגן ולא דגן עכו"ם ואי לא קרא תבואת עכו"ם צבי עשור ובחדש כתיב ולחם קלי וכרמל לא תאכלו ואפי' בחו"ל דכתיב מושבותיכם והיבא ותיי' לן למימר דלא לנהוג צבל נכרים והלא ערלה דאינו מובא אלא בארץ ואפי' חסות צנתיסת עכו"ם כדחתן במסכת ערלה (פ"א מ"ב) הטעם ברה"ר והנכרי שנטע כו' חייבין בערלה. ונרסין עלה בירושלמי כי תבואו אל הארץ ונטעתם פרט לשנטעו עכו"ם עד שלא באו לארץ יכול שאני מו"א חס שנטעו עכו"ם משבחו לארץ ח"ל כל עץ וכש"כ חדש שטוב מן התורה אף בחו"ל שטוב אף בשל נכרים ע"כ דברי הראש"ש וכ' הב"ח שיש לתמוה הרבה שמי"ש הלא ערלה ומכש"כ חדש ק"י פריכא הוא דמה לערל' שכן ליסור ליסור הנאה ואין היתר לליסורו ולכן החמירו בו מבחדש לענין קייר נכרים ותדע שמשבחה יש לגזר טפי בערלה מבחדש דכיון לח"ק החדש מותר לגמרי בחו"ל אף בשל ישראל ואפי' בערלה וכלאס אסורים בחו"ל מדרבי סופרים אפי' בשל נכרים. והש"א שם דהא דבריו דמי"ש להוכיח מת"ק דערלה וכלאס חמור מחדש דאך שהרי אפי' לח"ק חדש אסור מיד' כמו בלאס. ואין להקל בחדש מבערלה וכלאס אלא רבנו ברוך קטוב דלא גזרו על חדש בחו"ל לח"ק אלא במקומות הקרובים לא"י כל זה נתבאר למעלה באר היטב עכ"ל הש"א והנה הגאון הזה נש' חילי' שהבאנו דבריו בסי' ח' שהוא עלמא הביא הוכחה מהמשנה בדברי ר"ב ודמה אותה הוכחה והביא ראי' להקל' אבל צנתיסתו כבר ביארנו שם דראייתו הראשונה נכונה היא ודמיון הרא"י האחרונה שלו ח"כ דברי הב"ח נכונים מאוד צע"ה עפ"י הוכחה ממוחגי' בדברי רבנו ברוך ואחמז כי מדברי החוס' מנחות (ס"ה) ד"ה קטבר חדש בחו"ל דרבנן) שכ' דפליגי תנאי צפ"ק דקדושין משמע

נטיעת נכרי וע"כ הוכרח לומר ספיקא מותר לאפוקי מדרשת הכ' וע"כ כיון דמסקין ערלה דחול' מכלל הכ' הוצרכה ההלכה לומר דוודאי אסור. ולכן הו' דין זה כאלו ה' עיקרו מהלכה ובכנה"ג הו' ספיקא להקל כדמשמע מהרמב"ם (פ"ח דמקואות הלכה ו') :

(ח) עור נלע"ז בזה ענין חדש דהנה החוס' הקשו ב"ה (י"ג) בזה דלומר קלידס ולא קליד עוב"ס דלמחר' ירושה היא להם מאבותיהם ואין חשוב קליד עוב"ס ויתר' דמ"מ יש לו בזה שורש. ותי' זה תמוה מאוד דלא עדיף מקרקע גולה שחורית לנגול שם השבח כהשביחה ביד הנגז' דהדין בזה (כמבואר בב"מ י"ד: בגמ' וחסו') דהשבח לנגז' ומתנו' ה' ה' ה' כדן יורד שלא בשטח. אבל מ"מ התבאר הוא ממש של ישראל וא"כ אין כ' החוס' דיש להם בזה שורש וכבר עמדתי בקש' זו זה זמן רב ואח"כ כאשר בא לידי תשו' בית אפרים חקן י"ד מלאתי כן שם בתשו' ס' י"ז. ואחרי אשר בא לידי הקובץ תשו' מהר"ם מלאתי שכן הוקשה גם לרבינו ברוך וכבר הסתפקו תשו' זו למעלה בסו"ס ח'. אומנם לענ"ד נראה דל"ק ולא מידי עפ"י דברי הירושלמי שהביאו החוס' בסוכה (ג:) מלימתי נקרא אדם משתקף אחר ר' אבהו תשקעו הבעלים ולא תתייחסו אסורים דבר שורה ופי' החוס' מלימתי נקרא שם אדם על הכרח ליחשב כשלו שיאסור בזריעתו משתקע שם בעלים מומנו ונקרא ע"ש האדם ואעפ"י שלא נתייחסו הבעלים כו' מתסרת מדראיתא בזריעת האדם. לפי"ז הנה בל"י קודם שנגזשו לארץ אעפ"י שירשה היא להם מ"מ הו"ל כשתקעו שם הבעלים ונקרא שם האדם עליהם דהא נקרא ארץ הכנעני החתי כו' וא"כ הרי נקנית להם בגזל ולכאורה לפי"ז יקשה מתי מקשו החוס' מירשה נתי' דירשה היא מ"מ הו' כגולה ביד הנגז' שקלה דה"ל נקנית בשקיעת שם ונקראת ע"ש הבעלים שם האדם אומנם י"ל מכוין שעומדת להחזיר לישלל ממאמר הקב"ה כי לך אחננה ולזרעך אין להעב"ם בהקרקע כ"ל קנין פירות. אבל קנין הגוף אין לו דהא אפי' במכירת שדה לישראל בל"י בזמן שהיוכל טובח אין להלקוח בקרקע קנין הגוף כמ"ס בנימין (מ"ח). ומכש"ל קרקע ח"י בגזולה לעב"ס ועתודה לחזור לישראל שאין להם קנין גוף מידה קנין פירות וודאי חית ל' כמו שדה שעתודה לחזור למוכר ציובל שיש להלקוח קנין פירות כמבואר שם בגיטין. והיינו מ"ס החוס' שיש להם בזה שורש והיינו כל מה דעיל ביד מקנין דלחו' ישראל לא' שאלו ה' להם קנין פירות ולא תדעו כי יורד תוך שדה חבירו שלא ברשות ממש דהכא נקנין להם הקרקע קנין פירות. והשתא פריך ספיר קלידס ולא קליד עוב"ס דלף שאין להם רק ק"פ מ"מ מקרי קליד שלו ואל' ליה דברמי' בגיטין (מ"ז) ור"ל אומר אעפ"י שיש קנין לנכרי בל"י להפקיע מיד חו"מ שנאמר דגןך ולא דגן נכרי אבל אין קנין לנכרי בל"י לחפור בה בורות שזין ומעשות שנאמר לה' הארץ ומגולה הרי דלף דלון הגוף קני' להנכרי בשום ענין ח"כ אין לו אלא קנין פירות ואפ"ל למ"ד יש קנין לנכרי ממועט קרקע שלו מחיוב מעשר דמועט מנדגן. וכן ח"כ ה"ג כשם להעב"ם קנין פירות ממועט מקלידס. וכן מבואר מהחוס' (קדושין ל': ד"ה כל מלוג התלו' בל"י בל"י) ואל"ת בל"י נמי משועבדות הן למלך ואפ"ה מפרישין חו"מ וי"ל דלון קנין כו' הרי דלף דהשעבוד למלך הוא רק קנין פירות לחת מהן מוס אפ"ה למ"ד י"ק ה' פטור מחו"מ :

(ט) ורפי הג"ל הנה מלי דמרבין מכל עץ מה שנטע עוב"ס אחר שבאו לישראל לארץ לחייב בערלה אינו סותר כלל למאי דו"ק לנכרי בל"י להפקיע מכל המלוגות התלויות בל"י. דהסת' דגם דמפקין מונטעת שנטע עוב"ס קודם שבאו לארץ ומרבין מכל עץ שנטע אחר שבאו לארץ כך הוא שורת הדין דקודם שבאו לארץ ה' להם קנין פירות בקרקע והנטיעות שלהם. ואין חייב בערלה כי כך הקפיד הכוזב כי תבואו אל הארץ. אבל מה שנטע אחר שבאו לארץ הו' כיורד שלא ברשות ואין להם בנטיעות כלום ע"כ הו' הכל ערלה של ישראל

מובין בשל עוב"ס דע"כ בל"י מיירי דל' בחול' כלל ורש"י שרו חף לישראל וא"כ מכל לרבות דלחי' כמ"ד אין קנין לעב"ס בל"י ח"כ משמע דלמ"ד י"ק נפקע לגמרי מקדושת הארץ חף לענין כללים. ולא ילפינן מערלה דקדושת הארץ לא נפקע אפי' למלך דלמור י"ק גבי מעשר. מנח"ל דכתיב במעשר דגןך כמ"ס הש"ל לדעת הרא"ש בתשו' :

(י) ובאמת גם בל"ה ה' החוס' בקדושין ובפ"ז שם (בדיוור הקדום) הביאו ראיות דערלה טובח בשל עוב"ס מזה דלמורו בע"ז שמעמידין בקרקע ערלה ועוד ראיות אחרות ולמה הולכו להביא ממרחק להמס' ה' מפורש בערלה כל עץ לרבות נטיעת עוב"ס וא"כ מפורש דערלה טובח בשל עוב"ס. ותחלה הייתי חושב לחלק דהא דמרבין נטיעת עוב"ס מכל עץ דמדראיתא ובל"י אבל בחול' מספקא להו' לחוס' אי טובח בשל עוב"ס אלא גזרו הכמנים כ"כ ח' לא אלא שאל' לומר כן דל"י מלי מיימי רח"י החוס' תוס' ממה שאמרו הטעם מופני שמעמידין בקרקע ערלה דערלה של עוב"ס טובח בחול' דלמור מיירי בל"י. ואחריהם כ"ל לכאורה דהא אינו וודאי שמעמידין בקרקע ערלה אלא שמעמידין בקרקע ואין חוששין לערלה ח"כ ע"כ הוא בל"י דבחי' ספיקא מותר ועוד דקיי"ל ערלה בחול' הלמ"מ וא"כ כל ערלה שבח"י דלמוריתא הו' בחול' הלמ"מ וכיון דבל"י מן החורה כל עץ ואפי' נטע עוב"ס ה"ל הו' אסור בחול' מהלמ"מ ולמה לא כתבו החוס' רחי' זו שהיא יותר מכרחת מכל הראיות שהביאו. אלא ע"כ י"ל דמועט אין שום רחי' כלל. ובל"י דבר דהנה שפי' המסנה (ערלה פ"א מ"ב) כחב הרמב"ם ואמרו נכרי שנטע ענינו שנטע לישראל בשבירות או בהם שילה לפרות בשבילי מעלמו אבל אם נטע הנכרי לעלמו וקנה מומנו לישראל אחר כן אינו חייב בערלה עכ"ל מזה נראה הדין דלחריבה ערלה אינו טובח בשל עוב"ס בקרקע שלו אפי' בל"י. אבל בדחיורו (פ"י מל' מע"ש) [כ'] ונכרי שנטע שלו לישראל וצין לעלמו וכו' הכ"מ שם והביאו התו"ם בדחיורו חז' ב'. עכ"פ לפי"ז י"ל דהחוס' ס"ל דכרי שנטע הינו בשל ישראל או מופני שיש לפרס כן הוצרכו ראיות אחרות. ומ"מ זה לא יתכן לפי מה שהביא החוס' דלמ"ד ח"כ לנכרי הוא בכל דבר התלו' בל"י דל"י מ"ס ערלה דלפי' בשל נכרי טובח ואין נילף מבכורים לקלח טפי יש לנו ללמוד מערלה לל מלי דל"י :

(ז) אומנם ג"ל דלפי' לדעת הרא"ש ולפי מה שפי' הש"ל דבידו לא יתכן כ"ל אלא למ"ד ערלה בחול' הלכות מדינה אבל לפי דקיי"ל כר' יוחנן דוודאח בחול' הלמ"מ וספיקא מותר י"ל ספיר דוודאח בל"י אפי' נטע העב"ס בשל חייב בערלה ממש דלא גרע מוח"ל כמ"ס הש"ל בטעמא וזה סברא אמתית אבל בספיקא דשרי בחול' ואין אסור אלא בל"י בזה למ"ד י"ק אינו אסור בשל עוב"ס. והשתא אפי' ניוא דמוכל עץ מרבין של עוב"ס שהקרקע שלו מ"מ יתח' למ"ד י"ק לעב"ס להפקיע קדושת ח"י בכל מלוג התלו' בל"י רק דקרא מיירי בודאח דלפי' י"ק חייב בערלה דלא גרע מוח"ל וכו' ח"כ למה דריך כלל ההלכה לחול' נילף ממוא דחייבה החורה ערלה של עוב"ס אפי' רק בל"י ישראל דלמ"ד י"ק מוכרחים אלו לומר דמור גס בחול' ולכן טובח בשל עוב"ס גס בל"י. י"ל דעיקר ההלכה לריבה לספיקא דשרי בחול' ובה' יתייבב לשון הטור בסי' רל"ד גבי ערלה שבח"י הוא מן החורה ובחול' הלמ"מ הלבד בל"י ספיקא אסור ובחול' ספיקא מותר משמע מותר שאיסורה אינה אלא מהלכה ספיקא מותר ובגמ' לא משמע הכי דקאמר אימא כך נאמרה ההלכה ספיקא מותר וודאי אסור אלמא דכל הלמ"מ ספיקא אסור. אלא דהכא פי' ההלכה דס' מותר ועי' ט"ז ס"ק י"ג שהביא שתמה בזה הכי והרמ"ז נדחק בזה ליישב ולפי הג"ל י"ל דהנה יש להבין לשון הגמ' כך נאמרה ההלכה ספיקא מותר וודאח אסור למה תתחיל ההלכה בל"י היתיר הא תתלה ה' ההלכה לריבה לאמור האיסור בודאח ואח"כ היתיר בספיקא אומנם לפי הג"ל ניוא דבלא הלכה כלל הייתי אומר איסור בין בודאח בין בספיקא והייתי מוסיף מקרא דמדרבה

יכולים לקיים ואם ח"ו יכולים מה להם לעשות שא"ל להם בלא חבילה. ה"ה מה שהקשה הב"ח על התלמוד שיקשה בקיצור איך חבילו הלא לא הקריבו מה היה להם לעשות שא"ל להם בלא חבילה כי למד' ס"ל פסח היה עוד מן הלכות וכן הקשה התלמוד דמשמע דממחרת חבילו חבילו מעיקרא לא חבילו הולא ולא הקריבו עדיין העומר :

(יא) והש"ך

הבית ראש מירושלמי דחדש טוהב בשל עכו"ם והוא גרסו' דברפ"ב דהלל ר' יונה צבי קומי ר' ירמיה בשעה שנגסו ישראל לחרץ ומאלו קמה להם מהו שחזה חסורא משום חדש ח"ל למה לא ח"ל עד כדון אפי' יבשה ח"ל אפי' יבשה אפי' קאורה מעתה אפי' חטים בעלי' כן חזי חומר לא חבילו ישראל מזה בזילי פסח כו' מה שה' חגרי עכו"ם מוכרים להם וכו' ישמעאל דר' חזר כל ביאות כו' וכבד הש"ך דמשמע ליה דה"פ מאלו קמה להם מהו שחזה חסורא משום חדש כלומר מי נימא כיון דסופה לקרור הוי חדש ישראל או נימא כיון דעיל בר עכו"ם מותר ח"ל למה לא ח"ל קמה יבשה מהו ח"ל אפי' יבשה דלחן חילוק ומהו בשל עכו"ם והר"ם מקוילי בפי' המשניות פי' להם חדשה ויבשה משל אשחקד וכתב ותימא דגולה למה לא התיירן העומר משל אשחקד ולא ירדתי לסוף דעתו דדבר ברור דכפרושים עב"ל הש"ך ז"ל. ובשאלת אר' שם הב"ח דברי הש"ך והוכיח דברי הר"ם בפי' הירושלמי עיקר. וזו"מ ס"ל גם לרד"ק דליכא ראיא מדברי הירושלמי דחדש טוהב בשל עכו"ם מדמסיק מה שהיה חגרי עכו"ם מוכרים להם וכו' ישמעאל והיינו דלדרי' חדש בחי"ל שרי וח"כ מה שחגרי עכו"ם מוכרים להם היינו מחו"ל ושרי וזו"מ דלמ"ד ביאה ומושב בכל מקום שחזק יושבין אפי' חדש של עכו"ם נמי חסור דל"ה מחי דוחקיה דירושלמי למוקמי כר' אפי' למד' חדש בחי"ל חסור דמלכותא יחזק כיון דמוקי בחבולה שקלאו מתחביר עכו"ם ח"כ הוי חדש של עכו"ם ושרי לכ"ע אלא ש"מ דחדש של עכו"ם חסור ובאמת דלפי"ו יש לתמוה כיון דלתיא כר' דחדש בחי"ל שרי מה ז"ל שקנו מתחביר עכו"ם אפי' היה שלהם שרי וגם שהעיקר חסר מן הספר מאחר שיעקר הסתור הוא משום חו"ל הוי לו ליימר שחגרי עכו"ם מוכרים להם מתבואות חו"ל וג"ל לומר דנמי דקאמר וכו' היינו או כר' ישמעאל ופי' דמתוך חדש חגרי עכו"ם מוכרים להם והוי חדש של עכו"ם ושרי לכ"ע. או דלתיא כר' ישמעאל וחדש בחי"ל שרי ואכלו בפסח מתחדש חו"ל והוי ה' שני שוב מלאכי ש"כ הפני יחוש בפי' דברי הירושלמי ואשכח בחשאי גאון בתרלחי בחשאי הב"ח לבצל חו"ל כדברי ב"ח :

(יב) והנה י' להבין איך ע"ד ר' ירמיה דירושלמי דלהל

דאפי' מה שבעליה חסור לא תבואה ישינה הוא של עכו"ם ושרי אלא לאו דמונח וכוונת פשוט דאפי' של עכו"ם חסור. מיהו לפי"ס למעלה (אות ח') דעכו"ם ה' להם קנין פירות עד שהחזיקו בה ישראל ח"ש ב"ע"י עפי"מ"ש ב"ק דעבד של שני שותפין חזין ויולאן בראשי אברים ופי' החסור דמיירי שניה הנוק וזה הפירות חלקי דקרי ליה שותפין. וא"כ התבואה שגזרעה ביד עכו"ם בלא"ה הוי ג"כ קציר של שותפות עכו"ם וישראל דיש להם שותפות בקרקע לישראל קנין הנוק ולעכו"ם קנין הפירות דהרי לענין קצירם אולי' בחר גוף הקרקע כמו ש' הב"ח ויחד זה בחשאי' שם כמה פעמים והשתא הנה לענין עומר חזין להבית מקצירי זו שם חסור חלקי הפסח עמושב וזו"מ בלחור חדש יטו דהא איכא גס לישראל חלק בו דהיינו שהנוק שלו. והשתא חזי שפיר ראיית הב"ח מסוגיא דר"ה דחדש חזי טוהב בשל עכו"ם ומזהה ראיא של הש"ך להיפוך מלל מקשה אלא מעומר. דהב"ח הכי דייק א"כ חזית דחדש של עכו"ם חסור ח"כ בפשיטות תקשי ליה איך חבילו ממחרת הפסח אלא ע"כ ז"ל דחדש של עכו"ם שרי ולכן לא קשה מידי ממה שחבילו אחר הפסח דהוי אפי' דהיה חדש של עכו"ם דקנין פירות קנין הנוק אלא כיון דמשמע דקורס לא חבילו ח"כ מוכב עכ"פ דלחור קציר של ח"כ לא היה לו דין של עכו"ם לגמרי משום דישאל היו להם קנין הנוק והוי כמו שותפין וא"כ מהיכן הקריבו עומר קצירם אמר רחמנא ולא קציר עכו"ם והכא

ישראל. והשתא הנה חזין קוש' לדעת החסור' מה שהסתפקו אם ערלה טוהב בשל עכו"ם. וגם דהדרשא דכל עץ לרבות מה שנטעו עכו"ם אחר שצלו ח"כ חזי סותר כלל למאי דס"ל לר"י שבתום ב"ב דמבטורים ילפניו דיו"ק לנכרי להפקיע ח"כ מקדושתה לענין כל המזונות התלויות בה. והשתא הנה יש לי לתמוה על הר"ם מה מייחזי ראי' מערלה דטוהב בשל עכו"ם והא יש לדחות בכמה גווי' ומה גם שאין שום ראי' וסוכה מקרא דכל עץ שיהא טוהב ערלה בקרקע של עכו"ם כנ"ל בסמוך. שוב מלאכי בש"ח עלמא שחמה על הר"ם בסוף דבריו שם שמציא ראי' מערלה דל' דגוף הקרקע של ישראל חביל בגוף הקרקע של נכרי עדיין לא משמע עיי"ש. אך הנה לפי הג"ל מ"מ אשכחן פתרי לדברי הר"ם. דהנה מכל עץ מרבינן שנטעו עכו"ם משבחו לחרץ אף שלא כבשו ישראל חייב. והרי קודם כבש עדיין הקרקע ברשות עכו"ם ויש להם עדיין קנין פירות בקרקע ואפי' חייב אפי' למד' י' קנין וע"כ דהחמירה חורה לגבי ערלה של עכו"ם שאפי' הקרקע עדיין ביד העכו"ם חייב רק דבקטי' ממש לעכו"ם חמור' י' קנין והוא מנוה"כ מדגך דגבי מעשר או מחלמחך דגבי בטרס כש"כ שיש להחמיר גבי חדש דטוהב אף בחי"ל ואין ללמוד ממעשר וביטור דטוהבין רק בחזק' וי"ק וע"כ שפיר יתכן תמורה הכי"ו כיון דמן הדין ה' ראו' להיות גם בערלה פטור אף משבחו לחרץ קודם כבש משום דיו"ק אלא דהחמירה חורה גבי ערלה לטוב אפי' במה שנטעו העכו"ם משבחו לחרץ מנוה"כ ח"כ י"ל דוקא ערלה דחמירה גרה בו החורה חומרה אחרת אף שאין לה טעם עפ"י שכל חביל חדש דלא חמירא י"ל דאף שהחמירה בו חורה לחסור בחי"ל מ"מ חומרה זו דעכו"ם בחזק' לא החמירה בו חורה כלל. ואף שז"מ סברת הש"ח לחיובית דלא עדיף של נכרי בחי"ל מחו"ל מ"מ חורה ק"ו מערלה י' פרכא. ומלאכי בחשאי' ב"ח החדשות סי' מ"ט תש' מגדול ח' להב"ח שישב הק"ו של הר"ם. משום דהר"ם לא מייירי אלא מחסור דרבין :

(י) הנה בכ"ו הארכנו לתת מקום לדברי הב"ח דלא נשוי' בטובה ח"כ. ובאמת שגם הש"ח אחר כל האריכו בפי' הר"ם בחשאי' הג"ל הניחו בתמימה בראייתו מערלה ומה י' אם תחמי' הוא בגדר הק"ו או שחתמי' הוא ביסוד הק"ו כדסליק הש"ח. אכן בכ"ו חזין להכריע מחמת הקשיות האלו עיקר הדין דחדש של עכו"ם דבלא דלח' דברי רבנו הר"ם הנה מרפסן איגרי דאי חדש טוהב בחי"ל מוהיבי תיתי לחלק בין של ישראל לעכו"ם וע"כ אם נאמר דחדש שרי בשל עכו"ם היינו ממיטוטא דקצירם וח"כ עיקר המשא ומתן הוא בדרשה זו דקצירם ולא קציר עכו"ם וסוגיא דר"ה. והנה הב"ח הביא ראייתו מסוגיא הג"ל דחדש חזי טוהב בשל עכו"ם מדאמר שם ממחרת הפסח חבילו מעיקרא לא חבילו דלקציר עומר. והדר חבילו מהיכן הקריבו כו' והקשה הב"ח ל"ל דייק מעיקרא לא חבילו הא מחזי דחבילו ממחרת הפסח ש"מ דלקציר עומר ואכלו. אלא ע"כ ז"ל דחדש של עכו"ם שרי וח"כ מנאי דחבילו ממחרת הפסח חזין ראי' דלפטר דלחלו משל עכו"ם. וע"כ מוכרח דייק מעיקרא לא חבילו ש"מ דהיה שם של ישראל ולכן לא חבילו וממחרת שהקריבו עומר חבילו ומנאי הקריבו העומר קצירם ולא קציר עכו"ם. אמנם האחרונים הקיפו חבילות תש' על ראי' זו דהש"ך כתב בס' רל"ג לדחות דהלדך הוי דיוקא דמעיקרא לא חבילו דל"ה הוי חמנה דממחרת הפסח חבילו היינו י' ח"כ משום דליכא חנה בקדושין דס"ל דלא חסורא אלא לאחר יחיו"ש והיינו ר' ישמעאל והרבה מכאן ראי' בצורה דחדש טוהב בשל עכו"ם דכיון דפריך מוהיבא הקריבו ש"מ דסבר דכל ח"כ היתה של עכו"ם ח"כ מאי פריך דוקא מעומר מהיכן הקריבו חזקיה ליה בלא חבילו לא חבילו מעיקרא אלא לאו דחדש של עכו"ם נמי חסור ולא קשיא ליה אלא מעומר. ובחשאי' ב"ח החדשות סי' מ"ח דהה גדול ח' להב"ח ראייתו כמ"ש הש"ך ובס' מ"ט דהה אותה רב אחר באופן אחר דאין חמור ב"ח דלמא לא הקריבו איך אפשר לומר כן אלא כתב בצורה ובבאמת עומר כו' אלא ע"כ ז"ל שהחורה לא יחיתה להם אלא

העב"ם שאין הישראל הקונה ממנו חייב ע"ל. מראה דמפרש דהרמב"ם פליג עם הראב"ד וס"ל דאם בכרו ברשות העב"ם לא [ביאז בכורים] אבל טעמו חמום מאד חדא מה שייך לענין בכורים מירוח הא דרש"י החם במעשר מדינוק. והנה נבי בכורים דרש"י מאדמתך (ב"ב פא). ולא שייך כאן כלל פלוגתא דרבה ור"א בגיטין חי דרש"י דגנך וא דינוק. ועוד דהם במעשר מירוח מהני אחי בקנה בפירות תלושין וכי יהיה כך הדין גם בבכורים ולמה לא מצינו כן בשום מקום מפורש :

(יח) אך

הנה האמת יורה דרכו. דהרמב"ם שם בתרומות (פ"א הל' י') כתב בלשון זה גוי שקנה קרקע בח"י לא הפקיעה מן המלות אלא הרי היא בקדושתה לפיכך אם חזר ישראל ולקחה אינה כביכוש יחיד אלא מפריש חו"מ ומביא בכורים והכל מן התורה כאלו לא נמצאה לגוי מעולם. ואח"כ חזר לרין תרומות וביאר שם דהכל תולה במירוח. ועפ"י צ"ל דהרמב"ם סובר בשדה שלקח גוי מ ישראל בח"י כ"ז אלא בירד יש לו קצין בה ומפקיעה אותה או מכל מלות התלויות בארץ. ומ"מ אם חזר הישראל וקנאה ממנו חזרה לחיוב כי לא היה העב"ם לאמיתות ואינה כביכוש יחיד כמו שפי' הרמב"ם אח"כ ביאר דלענין חו"מ אין הולבין אחר גידול הפירות בקרקע אם היא ביד ישראל או ביד גוי אלא בעשיית המירוח שאם נתמחה התבואה ביד העב"ם או היא פטורה אבל אם נתמחה ברשות ישראל וישראל הממנה חייב וזהו שבי' הרמב"ם שקנה פירות תלושים מן העב"ם ומירוחן אבל אם מירוחן ברשות העב"ם ואח"כ קנאה משמע דפטור. וזהו רק בתו"מ דכ' דגנך ודרש"י דינוק. וא"ל העיקר תלוי במירוח אבל בכורים העיקר תלוי בגידול הפירות בקרקע וכשה' רחום לבכורים ביד העב"ם פטור אבל כשכבדו ביד הישראל חייב. והשתא הנה גבי חדש דממעטין קציר עב"ם מעומר מקצירם היינו בשעה שראוי להיות קציר דממעטע בגמ' דר"ה שהביאו שליש ביד עב"ם וזהו בכורים דלא תלוי כלל במירוח אלא בגידול הפירות והשתא הנה לכ"ע כשהוא ביד העב"ם י"ק לנכרי להפקיע מיד הבאח העומר מנחה לפי מילי דק"ל דבשעה שהיה בידו עושה אותה כחול"ל וילפינן מבכורים כמ"ש החוס' בב"ב שם והשתא ל"ל קצירם ליה. אלא ע"כ דקצירם אחי למעט גם חדש של עב"ם שהיו חייב בעומר אע"פ שנוהג מן התורה גם בחול"ל וכמו שמפרש רבינו ברוך דרשה דקצירם ולא קציר עב"ם. הרי טעמיה בעיה סמוכים לדברי הב"ח בנחמה אופנים וכן גם דעת הסמ"ע בדרישה כהנ"ח יעו"ש :

סימן ג

(א) ואחרי אשר נתבאר לנו ע"כ שיטת הסוברים דחדש אי"ז בשל עב"ם ושם להם על מה שסמכו. הנה יש לבאר מה הוא נקרא חדש של עב"ם אם התבואה של עב"ם ואפי' זרע בקרקע ישראל או דאולוני בתר הקרקע. והנה בתשו' יחזקאל סי' מ"א אחר שפילג שם בדין חדש של עב"ם כתב וז"ל העולה מדבריו אלה תבואת עב"ם בחול"ל יש לגדר להיתר אמנם תבואת ישראל שזרעים שזרעוהם והף שדות ששוכרים מן השר ע"כ יש ישראל חלק כמ"ש החוס' ב"ר (ג). ולא קציר בו השר ע"כ. דאף דל"ל ידועה מאבותיו ע"כ יש לעב"ם חלק מהזרע אף אלו נאמר איפכא אף שהקדקע של השר יש לישראל חלק ע"כ איסור גמור ע"ל. והאמת ארי' החדש דהה דבריו בשתי ידים וכזה שנגזר הרבה בזה שהדבר ברור דעיקר פלפול דהחוס' והספיקוס אי איסור חדש טוגה בקרקע של נכרי או לא והתבואה נוסף ליתא קדושה אם היא של נכרי או של ישראל רק עיקר הקפידה הוא בקרקע אם היא של נכרי. או מספקא לכו אם כל האיסורין הללו של חדש עולה וכלאוס טהנין בניה שגדל בה אף שהגדולין של ישראל. ולהפוך אם הקרקע של ישראל אחי' אם הגדולין של עב"ם לא מספקא לכו כלל אלא ודאי חדש ויתר האיסורין

הק"ו וא"כ מ"ט דהנא דמחתי' דממעט חול"ל וסותר הק"ו ולא ממעט טפי של עב"ם וישר הק"ו במקומו וע"כ ל"ל דהיינו טעמא דס"ל לסתם מחתי' דערלה הקלה דחולין שנכ"ע באכילה ל"ד ואורו לאיסור האלה וממילא ליתא איסור הנאה בחדש דקבע זמן לאיסוריה כמ"ש בירושלמי וכמבואר בע"ה באריות בפתיחה. וא"כ איתר קצירם למעט של עב"ם. אבל רשב"י ס"ל חולין שנכ"ע דאורייתא כמ"ש בקדושין (נח) ובעי אותו לחשבנ"ע וגם לא אחי כחוקים כמ"ש החוס' בפסחים (כב). וא"כ ס"ל דלא תאכל ח"ה משמע כ"י אביו ובעי קצירם להיתר הנאה (וכמבואר כל זה ג"כ בפתיחה אות טו) ולכן דרש שך למעט קציר עב"ם. ועכ"פ מבואר דליכא מחלוקת בין ר"ש ותנא דמחתי' דערלה בענין חדש של עב"ם אלא לכ"ע חדש של עב"ם שרי למר ממעט ליה מקצירם ולומר משרד. ואין להקשות אחי' גם לרבנן מימא דשרד אחי' למעט כלה"כ של עב"ם דאף דחדש של עב"ם שרי מקצירם מ"מ כלה"כ חמיר טפי ואכתי' נילף כלאים מק"י. מחדש דטהב בחול"ל זה חיו דהא' מצינן דילפינן מהדש חל"ל דיו לבא מן הדיו להיות כדון (דאי לאו דילפינן מחדש דכלאים טוגה בחול"ל ויהיה כלאים טהנין רק בחדש פשיטא דאיתו טוגה בשל עב"ם דהא ק"ל י"ק לנכרי להפקיע ח"ה מקדושתה. אלא משום דילפינן מחדש דטהב גם בחול"ל ח"ה שפיר אמרי' דיו והשתא ע"כ דשרד לא אחי' למעט כלאים של עב"ם דלא לריך אלא למעטיו כלאים דחול"ל דלא נילף מק"י מחדש) :

(יז) עוד

נ"ל לשוב ולהתבונן במ"ש למעלה אות ב' ביאור סוגיא דר"ה דלמ"ד י"ק לנכרי בח"ה להפקיע ממעשר ח"ה כלל קצירם למעט הבאח עומר מתבואה של עב"ם דהוי כחול"ל ואין עומר בא' אלא מן הארץ כמו ששינו במנחות ופי"ו ע"כ אי דרש קצירם ולא קציר עב"ם ממעט גמ' איסור חדש תבואה של עב"ם ופי' דקצירם ארץ הבאח עומר אבל קציר עב"ם ח"ה הבאח עומר. אלא שרי בלא עומר. והשתא הנה יש לבאר אי ק"ל י"ק או אין קצין. והנה החוס' בקדושין (לו ד"ה כל מלוא כו') וא"כ בח"ה גמ' משועבדות הן למלך כו' וי"ל דאין קצין לנכרי בח"ה להפקיע מיד מעשר. אמנם זה תמוה דבע"ז (כא). אמרי' גבי שדות במצירה דאסור בא' במצירה משום דמפקיעו להו ממעשר והביאו החוס' י"מ דאחיה אחי' למ"ד ח"ה וקשו על דבריהם והבדילו דאחיה כמ"ד י"ק אלאה דסתמא דגמ' ס"ל י"ק. וי"ל לא כתבו כן אלא לירושלמי דמייחי' שם רבואתו שבחול"ל ה' מפרשין תו"מ עד שאלו הרבובים ובעלמ' והירושלמי לשיטתה חזיל דס"ל לר"מ ח"ה ומפרש מחתי' דכ"ז בטעם אחר וזהו שבי' החוס' במנחות (סו ד"ה מירוח כו') יעו"ש. מיהו אחי' י"ל דהיינו אנוורלי דרש"י קצירם ולא קציר נכרי ב"ה ס"ל כרבה בגיטין (מוז) דא"ק לנכרי להפקיע מיד מעשר. אך הנה בשו"ע (ס' של"א סעיף ג') כתב עב"ם שקנה קרקע בח"ה וזר ישראל ולקחה ממנו מפרש חו"מ וכן הוא לשון הרמב"ם (פ"א הל' י') ובי' הכ"מ ברמב"ם והביאו הבא"ב בשו"ע דאע"ג דכמה משניות מסדר זרעים ונקומות אחרים משמע ד"ק לא ק"ל כותיהו ח"ה דהתם בשלל חזר ולקחה ממנו הישראל כמבואר בדבריו עכ"ל הכ"מ והבא"ב לא התחיק כ"ל תי' הב' וא"כ משמע דתי' בתרא עיקר. וכ"ה בחו"ט פ"ד דגיטין מ"ט. והנה לכאורה תמוה דהא שם ברמב"ם בזה' שאחריה מבואר פירות העב"ם כו' ואם לקח ישראל אחר שנתלשו קודם שנתמך מלאכה ונמרו ישראל מצינן בכל מן התורה הרי דהם חזר ולקח אחי' פירות תלושין חייב וא"כ איד חל"ל דים חילוק להרמב"ם שם חזר ולקח השדה מן העב"ם או לא חזר ולקח לענין יש קצין לנכרי הלא מבואר ברמב"ם דאפי' לא לקח אלא פירות תלושין ומרנן דחייב אלאה דאפי' לא חזר ולקח השדה מעב"ם אין קצין לעב"ם וחייב ותלוי רק בגיטות. והנה בזה' בכורים מ"ה הרמב"ם (ב"ב הל' טו') המוכר שדכו לעב"ם ולקחה ממנו ח"ה מבין בכורים מנחה מן התורה וכתב הראב"ד ח"ה ח"ה שכתבו ברשות הגכ"י. והכ"מ הביא בשם רבי' קורקס דהרמב"ם לטעמיה חזיל שבוה מפרש מ"ש ח"ה לעב"ם בח"ה להפקיע היינו אם חזר הישראל וקנאה כו' וכשכתבו ברשות העב"ם אפשר דרמי' לפירות שנתמרו ברשות

מיורי חלל בחבואה של עכו"ס. מיורי י"ל דהר"ס ס"ל דח"א לחלק בין תבואה של עכו"ס לשל ישראל חלל למי"ק והחילוק הוא בקרקע חבל למי"ד ח"ק אין לחלק כלל בתבואה בין של עכו"ס לשל ישראל. וא"כ גם עומר דממעטין מקצירכם הוא משום קרקע של עכו"ס. והדבר הקושי לדחותה ח"א ירושה היא ולכן העיקר לעי"ד כמ"ס (בס"י ב' אות ח' ט') וגבאר הדבר ביותר בע"ס. דהנה בגיטין (מ"ג) דרבה אמר אשכ"י שח"ק חבל למי"ד ח"א להפקיע מיד מעשר שנה כי לי הארץ לי קדו הארץ חבל למי"ד ח"א לחפור בה כו' שגאמר השמים כו' והארץ נתן לבנ"א ור"א חומר חף עפ"י שיש קנין לנכרי להפקיע מיד מעשר שגאמר דנגד ולא דגן נכרי חבל אין קנין לנכרי ח"א לחפור בה בורות שיחין ומערות שגאמר לה' הארץ. והנה נראה לדר"א קונה הנכרי ח"א רק קנין פירות חבל לא קנין הנוף דזהו החילוק שבין קנין פירות לקנין הנוף דב"ק ח"א אינו יכול לשטח פני הקרקע. משא"כ בקנין הנוף וכמ"ס בשו"ע חו"מ סי' רי"ב. וכן מבואר בירושלמי סוף השולח דגרסי' שם קנה שדה ביובל ר' חלילא אמר קנה קרקע חבל בר מנזל חמר לא קנה קרקע. מחיב ר"א ח"א חלילא על דעתך דאת אמר קנין קרקע וספור זה בורות שיחין ומערות ח"א החורה חמרה ושב לחמורו בעיני' חייח' ר"י ח"א שמועטת קדמיהון ולא ידע דעוד חיינן פליגין ר"י חמר מבואר וקורא רשב"ל חמר אינו מבואר וקורא ע"כ והייט פלוגתא דר"י ור"ל חס קנין פירות כקנין הנוף ח"א לא. מנזיטו למדין כיון דמועטת החורה חמרה שיחין ומערות ח"א קנין פירות ולא קנין הנוף כנ"ל. וא"כ לרבה יש להעבירם קנין הנוף בקרקע שקנה ח"א אין לו חלל קנין פירות. ולפי"ז ח"א מאי דלרבה בעי קרא למפטר קרקע של נכרי ח"א ממועט משום שגאמר כי לי הארץ לי קדושת הארץ ולר"א בעינן קרא לפטור דנגד ולא דגן עכו"ס ולגלוריה למה להם עוד קראי אחריו זה לחיב ולזה לפטור. והא טעם פלוגתייהו מבואר דמר דריש דנגד כו' ומר דריש דיוגד. חלל דבאמת לטעמי' חלילי דכין דרבה ס"ל דיכול לחפור בקרקע ח"א הר"י קנין הנוף ולא בעי כלל קרא למעט ממועט דממילא ממועט כיון שיש לו כן קנין הנוף הוי כחול. ואפי' חזר וקראה ממנו הוי נכבדו ויוד ע"כ בעי קרא לחיבו דמעט משום כי לי קדושת הארץ חבל לר"א דס"ל שאין רשות לעכו"ס לחפור ח"א אין לו בה קנין הנוף ולא חשובה כחול ובעינן קרא למפטר ממועט ודריש דנגד ולא דגן עכו"ס :

(ד) ועפ"י יתיישב לי שפיר מאי דקאמר בירושלמי סוף השולח חמתי' המוכר שדהו לעכו"ס ומר ולקחה ממנו ישר' ר' זעירא קומי' ר' אביור בשם ר' אלעזר אש"ג דחמר ר"מ אין קנין לעכו"ס ח"א להפקיע ממועטות מודה שיש לו בה קנין נכסם מהו קנין נכסיה חמר ר' חבל חבילת פירות. והתנאי הלוקח מבואר בבורים מפני חקון העולם ויבוא בבורים דבר חורה. ולפי' הפני משה נשאר בקושיא חבל קרבן העדה פ"י והתנינן במתותא ראי' לדבר שר"מ מודה דקונה השדה לפירות. ולגלוריה תמוה מה מועיל שיש לו קנין פירות מ"מ כיון דר"מ ח"א ח"ק לנכרי ח"א להפקיע מיד חו"מ ומעשרין משל עכו"ס על של ישראל ה"ג יבוא בבורים מן החורה ועוד מה בכך שיה' להעכו"ס קנין פירות דהקרקע מ"מ עכשו שחזר הישראל ולקחה בטל ח"ק של העכו"ס ויבוא בבורים ממנה מן החורה. ועוד ק' מנ"ל לר"א בחמת דמוהר ר"מ דיש לו קנין פירות. וי"ל עפ"י מאי דחמרי' במתותא (ס"ז) ואפי' ר"מ ור"י דמחייבי החס פטרי הכא החס הוא דכתיב דנגד דנגד יתירה הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט חלל לרבות חפ' עכו"ס והנה שם חמרי' כן חמירות כמ"ס דנש"י. וזהו לרבה בגיטין דדרוש דנגד דיוגד חבל ר"א ל"ל בגיטין דנגד היט דיוגד חלל דריש דנגד למועט קרקע עכו"ס וח"א לר"מ הוי מיעוט אחר מיעוט לקרקע עכו"ס וחלילי חלל לרבות חפ' קרקע עכו"ס. והשאלה הוהה לר"א כיון דדרש' לה' הארץ ומולא חלל ח"א אין לעכו"ס קנין ח"א ומה לריך עוד חרי מיעוט לרבות של עכו"ס וכו"ל חל לא דריש ר"מ כלום מדנגד ח"א מיותר חרי דנגד למדי' ע"כ חמר ר' אלעזר דמוהר ר"מ דיש לו בה קנין פירות

האיסורין טוענין בהגזלין דבתר גוף הקרקע חלילי ולא בתר הגזילין וכחך שזה נחבר לו מודרי הר"ס בשם הר"ל ומדברי החוס' פ"ב דע"ז (סד. ד"ה אין עורדין) ומדברי הר"ס פ"ה דמס' הרומות שבוין חלו הדבר בשם קנין לנכרי ח"א ע"כ מיורי בקרקע של נכרי חללו בפירות מה ענין יש קנין לנכרי לידון שלהם וקבוצה סוגיא דגיטין (מג). דעיקר טעמא דרבה דח"ק משום לי קדושת הארץ וסוגיא דע"ז (כח). דאין מוכרין שדות ח"א לעכו"ס דאית ביה חרתי' חייית קרקע ומפקע לה ממועט והכריחו שם החוס' כמ"ד י"ק וכשמוכרין לנכרי הוא מפקיע ממש מן המעשר שאפי' יורע ישראל לא יתחייב במעשר וח"א ה"ה חפכא שחם הקרקע של ישראל חפ' התבואה של נכרי חייב. וכו' עוד שא"כ אין ראה ממועט דפ"ק דר"ה לחדש שעיקר השאלה של חברי' היה לענין עומר ובזי עומר ראשית קצירכם כתיב ובענין שעילי' התבואה ביד ישראל חבל הכא דעילי' ביד עכו"ס ממועט מקצירכם. חבל גוף הקרקע של ח"א ודחי' מוחזקת היא מאבותינו. חלל דמ"מ לענין עומר חלילי בתבואה מקרא דקצירכם חבל לענין איסור חדש מוספקא להו להחוס' והספוקים דלמא קפיד קרא על תבואה שגלה בקרקע של ישראל. ומסקין בחמ"י על הר"ס שאלוה הכהן בחרי ראשין מדהביא ראה דחדש טובב בשל עכו"ס מהא דחפ' למי"ד י"ק גבי מעשר היינו משום קרא דנגד וזי' לחו קרא תבואת עכו"ס בעי עישורי ש"מ שגבויא ראה על החדש בקרקע של נכרי שאסור מן החורה ומיד מסיים והלא ערלה דלוגה נובחת חלל חבל דחפ' חובתה נכרי דחזקן ומה ראה הוא זו מנוטעת של נכרי שהנוטעה לחוד היא של נכרי וח"ל שנטעה בקרקע ישראל חלל שיד בה' י"ק. וכש"כ שאין זה ענין למה שגבויא מהא דדרש' ונטעתה פטו לשנטעו עכו"ס קודם שגבו ומרבינן מכל עין למה שנטעו עכו"ס אחר שגבו לארץ דח"א ירושה היא ועי"ס אריות דבריו. וכבר הזכרנו דברי ח"א למעלה (ס' ב' אות י') חלל שעתה נ"ל בהגיע חור ביאור דבר זה מה נקרא חדש של עכו"ס ובמה נסתפקו הראשונים לריך לבאר הדבר בע"ה לחליליו :

(ב) והנה מ"ס הש"א ח"ל לחלק בין חדש של עכו"ס שהסתפקו בו הראשונים וז' בין קציר עכו"ס דממועט לגבי עומר דר"ה מקצירכם זה ודחי' חיו דהר"ס מבואר לרבינו ברוך יהוא המתייר והנה כבר זכינו לחש' שהבאנו כולם בס' ח' ומקלחה בס' ב' . שהוא ח"ל מבואר ראה דחדש של עכו"ס שרי ממועט דר"ה דממעטין מקצירכם קציר עכו"ס חלל מבואר דבחד גוונא מיורי הא דמסתפקי בחדש של עכו"ס. והא דממועט גבי עומר קציר עכו"ס. חך ממה שכתב חל"ס בשם הר"י ברוך להקשות חמאי קרי ליה תבואה של גוי הא ח"א ירושה וח"ל שגבוי קנה התבואה בשמי' הארעיים הא חן כו' משמע חל' חיו קני' להו ניחא ליה מ"מ חל אין הקרקע של העכו"ס חללית ליה דמה דממעטין מקצירכם היינו התבואה של גוי וה"כ גבי איסור חדש חיו בתבואה של עכו"ס. ובלאו הכי קשה לומר כן דעומר חלילי חיו שהתבואה שלו ואיסור חדש חלילי חיו שהקרקע שלו דח"א קרקע של עכו"ס ותבואה של ישראל מותר משום חדש ושרי לחקריבו עומר מיניה וקרקע של ישראל ותבואה של עכו"ס איסור משום חדש ואין מקריבין עומר מיניה וזה דבר מתניהו נהי דלמתי' דמנחות לא חמרי' לענין חדש של חול' כיון דאיסור משום חדש חקריבו נמי מקריבין כמו לר' יוסי בר' יהודה חלל בעינן דוקא מן הארץ מ"מ דיימא ח"כ לבולל חלילי תבואה שמועטת משום חדש מבואר עומר ממנו כמו תבואה של ישראל וקרקע של עכו"ס זה לא שמועט. וי"ל דזה חלילי ב"ק וח"ק לנכרי דאם יש קנין לנכרי שפיר י"ל דאם חדש של עכו"ס שרי ומקצירכם ולא קציר עכו"ס היינו קרקע של עכו"ס חבל חס אין קנין לנכרי ח"א ח"א ח"ק לנכרי לעולם והקרקע שלו חשבה חמיר קרקע של ישראל ואין ממועט קרקע של עכו"ס חלל ע"כ דקצירכם חלילי למועט תבואה של עכו"ס. וזהו דקאמר רבינו ברוך וח"ל שגבוי קנה הארעיים כו' וס"ל דח"ק וח"א ממועטין שפיר תבואה של עכו"ס :

(ג) אף מה שהקשה על ר"ב ממה דלמר י"ק לנכרי ח"א דהיינו רק במעשר דממעטין מדנגד והלא ר"ב לא

פירות ור"מ ס"ל (ב"ק ל'). דקנין פירות בקנין הגוף. והשתא בלא מיעוטי דנגדק הוי אמונא דיש קנין לנכרי ואין ליריד קרא ליה כלל כנ"ל ואפי' חזר ולקחה ממנו מ"מ כיון דק"פ בקנין הגוף והוי כמו חלו ה' הגוף קטני לנכרי ובשחזר ישראל ולקחה ממנו הוי ככבוש יחיד. וממיעוטי דנגדק דהוי מיעוט ח"מ ולרבות דאפי' קרקע עובי' אף דקנין פירות בקנין הגוף מ"מ מחיבו צממער וכל זה צממער דליכא דנגדק לרבות של עובי' אבל נבי צבורים דליכא ריבוי לקרקע עובי' קס דינא דק"פ בקנין הגוף וכיון שיש לעובי' מיתה קנין פירות צממער מאלווי' להביא צבורים אפי' חזר ולקחה ממנו :

(ה) היוצא מזה דלמ"ד קנין פירות בקנין הגוף מומילא דנכרי הקונה קרקע בל"י יש לו זה קנין להפקיעה ממולות התלויות בה לבד תו"מ שזה תלוי בדרשא דנגדק כנ"ל. וא"ל קרא לזה כלל. והא דדרשא ב"ב צ"ב גבי צבורים (פ.א.) חלמחך למעט קרקע עובי' לר"מ היינו דאחי לזה גופי' לאשמועינן דעובי' קונה קרקע בל"י לפירות. ולמ"ד קנין פירות לאו בקנין הגוף בעינן קרא למעט של עובי'. והנפ"מ בזה נ"ל דלר"מ דלמ"ד ק"פ בקנין הגוף ח"מ בשאר מיני לבד תו"מ לעולם פוטרי בשל עובי' ואפי' חזר ולקח ישראל את השדה דה"ל ככבוש יחיד וכנ"ל אבל לדודן דס"ל ק"פ לאו בקנין הגוף חל דמ"מ בשאר מיני לבד תו"מ דתלי במירוח לדודן יש קנין לעובי' דילפינן מצבורים דכחיד חלמחך למעט קרקע עובי' כמ"ס תוס' ב"ב דילפינן מיני' לבד מיני' מ"מ אין זה אלא כ"ז שהשדה ביד העובי' אז לא הוי חלמחך אבל כשחזר ולקחה הוי קרקע ישראל ואינו ממועט מחלמחך ומביא צבורים וזו היא דעת הרמב"ם (ועי' ס' ב' אות י"א) ולא הוי ככבוש יחיד :

(ו) והנה לענין קנין פירות אי הוי בקנין הגוף מובאר המהותות ב"ק שם דלר"מ ק"פ בקנין הגוף ור' יוחא לא הוי בקנין הגוף ור' יוסי מספקא ל' ור"א דין בעל קנין הפירות ובעל קנין הגוף כשחפין והכי קי"ל כר"א ורמ"ס ב"ב ס' רס"ו. והשתא הנה מובאר מהו דררשי מקריירס דגבי עומר ולא קייר עובי' וכן מה שהספקו הראשונים לענין חדש של עובי' דהוי הכל בקרקע של עובי' ואע"ד דא"ק לעובי' גבי מעשר מ"מ שאני מעשר דלול' בחד מירוח. אבל הכא גבי עומר לא שייך כלל מירוח עובי' וכמ"ס למעלה ס' ב' אות י"ח ותלוי בקרקע חס היא של עובי' אף שאין לו זה אלא ק"פ מ"מ יש לו קנין דמועט מקריירס. וה"נ בחזות קייר שה' בל"י בעת שבו' לאחר ה' לעובי' ק"פ בקרקע משום דקרקע נגזלת כשנשתקפו שם הבעלים כנ"ל (ס' ב' אות א') ואף שהיא ירושה לאבותיו ועודייה' ה' להחייב בה מ"מ זה הוא קנין הגוף אבל קנין פירות ה' לעובי' וזהו מ"ס תוס' ב"ב מ"מ יש לו במה שזרע והיינו שהפירות ה' כמו של שחפית ביחוס אל הקרקע מכה מה שהקרקע קטני' בחזקת הגוף לישראל ולעובי' ה' חלק בנדול הפירות מן הקרקע מכה הק"פ שיש להם ויחא הכל ב"ב ד' :

(ז) והשתא הנה מובאר בידון שנחלקו בו הכנ"י עם השאנת אר' בדין שדות שאוכרים ישראלים מן השנים דדעת הכנ"י שהגדולין הם חדש של ישראל ואין לרן בזה דין חדש של עובי'. ולהשאנת אר' אוליג בזה בחד בעל הקרקע ואם בעל הקרקע הוא עובי' שם שהגדולין הם של ישראל הוי חדש של עובי' הנה לענ"ד הדבר ברור שתלוי בחופן השמיות שאם הוא קונה שדה לפירות' הרי הקרקע חשיב של ישראל ואם סבר השדה שמיות בעלמא חשבו חדש של עובי'. והחילוק שבניהם מובאר בחומ' (ס' ר"ב סעיף ו') ומה הפרש יש בין הקונה שדה לו לפירות' ובין השוכר שדה זו מחבירו שהקונה שדה לפירות יש לו למטעה או לזרעה כ"ז שרעה או להבירה והשוכר אינו כן כמו שתבאר בס' ש"כ :

(ח) שוב מאלתי תשו' אחת בספרו של מרן מור"ם ב"ל ח' יו"ד ס' ר"ב. וכ' שם בדברי השואל על

(ט) ובעיקר דינא דל"ב לנדון החדש של שחפית הגוי וישראל שפלט בזה השואל ב"ל יש לי בעיה לרן ולהעיר חיה דברים. ונ"כ נחמל בלחד הענין מאל' הנה גרסי' בביא' (ל"א.) וכי ל"ל לר' אושע' ברירא בדלווייתא אבל בדרכין ח"ל דרש מר זוטרא הלכה כר' אושע'. ובמסכת דמאי (פ"ו מ"ו) שנים שצברו את כרמיהן לחוד גת חלת אחד מעשר ואחד חדש המעשר מעשר את שלו וחלקו וכל מקום שהוא. ופי' הרע"ב בשם הירושלמי וחלקו של חברו היינו של זה שח"מ ככ"מ שהוא דמאי הוא ומשום דל"ב חיש' שמה חזי חלקו של הנועש ביד חברו שח"מ וחזי חלק חברו בידו כ' והתו"ט שם כתב בשם הר"ס דר' יוחנן בירושלמי לשיטת' חזול בדין כל הגט דלון ברירה ובסוף ביא' (ל"א.) מסקין דס"ל הכי בין בדלווייתא ובין בדרכין. ומביא שם בשם הרמב"ם פי' שצברו הכרם וחלקו הענינים והמעשר הפרים מחלקו מעשרותיו ואח"כ ערבו הענינים של זה ושל זה בנת ודרכו כולם ביחד ואין זה שייך לברירה כיון שצבר חלקו וחתערבו (ועי' תוס' תמורה ל'. ד"ה ואידך כו') והנה לפי' הר"ס קשה דאחי מתני' דלא כהלכתא דאח קי"ל שם בביא' בדרכין י"ב ומתני' אחי' כמ"ד ח"ב אפי' בדרכין וכמובאר בעירובין (ל"א.) מאן האי תנא דאפי' בדרכין י"ב דתני' כו'. אלא דא"כ למא שאל ל' שם רבא לר"י על כדלורייתא. ואפי' ח"ב י"ל כיון דעיקר מעשר מן שארית כו' מאן האי תנא טפי הו"ל לשאל ממנו על הנשנה דמאי מאן האי תנא. אמנם תוס' כ' שם בעירובין דמה מספקא ל' לרבא מאן האי תנא כו' והא כ' יוסי דאגורה של ירק ס"ל בדרכין ח"ב ותי' שמה כיון דעיקר מעשר מן התורה חשבו ל' כדלורייתא. ואפי' ח"ב י"ל כיון דעיקר מעשר מן התורה אע"ד דמיידי בדמאי דהוי דרכין מ"מ חשבו כדלורייתא כמו אגורה של ירק וי"ל דאף דקו"ל בדרכין י"ב היינו כגון תומנין דהוי דרכין אבל בדמאי דעיקר דלורייתא הוי כדלורייתא ול"ב. סוב ראיתי לומר כן מאל דלמרי' בשבת (לר'). חלמתי' ס' חשכה כו' אין מעשרין את הודלי ואין מטבילין כו' אבל

מ"י להקשות על ר"י חלף דרך סוגי' בלח"ה לא ח"ש כר' זירא.
וע"כ דר' זירא לא ס"ל סוגי' דחולין:

(ב) והנה דברי הח"ל מרפסן חוגרי לומר דר"י לא ידע כל הבריות דמיימי בחולין שס. והוא תמוה ולענ"ד ליישב הדברים בטוב טעם. הנה בחולין שס חמירי דחב טמא ונבלת עוף טהור הממחה וגמטו חייב חט"ל דכתיב וכו' חבילה ומשני החס ר"ל דכתיב נפש לרבות השואה. ושוב בחוס' שס הקשו הא שתי' בכלל חבילה דכתיב וחבלת לפני כו' משער דנגד הירושך וקרי תירוש חבילה. ויש לומר דהתם במידי דשתי' כנון י"ן ושמך והבא במידי דבר חבילה דממחי לכו ושתי לכו והיינו דהוי שלא כדרך חבילה ומבטי לן נפש לרבינו. ואף על גב דשלא כדרך חבילה פטור לר' יוחנן חפי' בתלב דחמירי בפסחים לר' יוחנן חלף חלב חי פטור מ"מ לא קשי' לרד"י מוא דמריב' שתי' ח"י חלף הו' כדרך חבילה והבא שמי' דכשיתי הוא מדרך חבילתו שמי' מועט. דדרבו הוא בחבילה והא שואה חלב מ"מ חלב או החמץ לא נגרע כ"כ ואין זה שמי' כ"כ מדרך חבילתו. והוא דר"י בין לחבילה ובין לשתי'. משא"כ חלב חי דהוא שלא כדרך הנאה לגמרי דאין ראו' לחובלו כלל בחופן זה. זה לא נתרבה וס"ל לר' יוחנן דפטור. ואדרבה י"ל דמנה ראו' לר' יוחנן מדבטי נפש לרבות שתי' חלב או החמץ חף דהוא רק שמי' מועט. ח"כ שמי' חשוב דלא נתרבה מנפש הוא פטור בחמץ. רק דאין להביא ראו' מבדיותות חלו משום דזה חיו פטורם בדבדיותא דמרבין להו מנפש חלף דר"י קאמר לה ולכן ח"ל ראו' מר"ל לר' יוחנן מיהו ממתני' דערלה שפיר איכא להביא ראו' דאין סופגין את הארבעים חלף על היולא מן הימים וזמן העצבים חלב בשאר משקין לא. והיינו משום דהוי שלא כדרך הנאה דחמיר ר' זירא ח"כ ע"כ הא דחבלת וחמץ ונבלת עו"ט הוי שתי' חבילה היינו משום ריבוי' דקרא דנפש ח"כ שלא כדרך הנאה ממש שמי' ראו' לחבילה בחופן זה כנו חלב חי דזה לא נתרבה מקרא בחמץ פטור והוי סייעחא לר' יוחנן. וח"כ לא קשה לר' זירא דמיימי סייעחא לר' ממתני' דערלה לפיכך עלי' משא"ר איסורין דחמירי' בזה דמשקין היולא מהן כמותן כמ"ש הח"ל. דליכא דמפיק מנייהו כלום לר' יוחנן דליפנין להו מחלב חמץ ונבלת דכתיב ריבוי' דנפש כנ"ל לרבות שתי'. חלב מערלה שפיר הוי סייעחא דחוי' דאי לאו ריבוי' פטור גמי' אשתי' משום דהוי שלא כדרך חבילה. ח"כ חפי' איכא דנתרבה שתי' מ"מ חלב חי דאין דרכו לחבול כלל דלא נתרבה שפיר פטור עלי'. והוי סייעחא לר' יוחנן. ואין להקשות לחתי מפי סייעחא איכא מערלה דשתי' פטור משום דלא הוי דרך חבילה בשאר פירות. דלמא בערלה דפטור היינו משום דליפנין לה מתרומה פרי פרי ענ"ש. ח"כ חייב יש מזה ראו' להפיק דאי לאו קרא הוי חמינא דגם אשתי' חייב חף חלף דלא הוי חבילה בשאר פירות. זה חיו דהא שתי' הוי בכלל חבילה גם בשאר פירות כמו בזו"ע ולא מחלקין בין דרך חבילה או לא כנ"ל ח"כ גם בחיובם לא הוי ממשעין שאר פירות. דהנה שאר פירות בחיובם מדאורייתא הוי רק דגן חס הממחה וגמטו וכמ"ש בחוס' ד"ה דון מינה ומינה. וח"כ כיון דכתיב חבילה בחיובם הוי שתי' בכלל חבילה. וח"כ לא הוי שייך לומר כלל מה דחמיר בגמ' מה משקין דקדשים בחיובם תירוש ויבאר חין מידי אחרינא לא חף משקין היולא מהן כמותן תירוש ויבאר חין מידי אחרינא לא. דכיון דכתיב בחיובם חבילה הוי כאלו כתוב בקרא גם משקין היולא מהן כמותן דשתי' בכלל חבילה ועיין חוס' שס ד"ה הבא מבוחר דבזו"ע או הוי כתיב חבילה בביטויים לא הוי בעי ריבוי' בזו"ע למשקין היולא מהם משום דבהו שתי' בכלל חבילה. וח"כ לא הוי שייך לנגמור כלל ערלה מתרומה בזו"ע דגם בחיובם ה' דאין בשאר פירות כמו בזו"ע. חלף ע"כ דלר' חלק בין משקין דזו"ע למשקין דשאר פירות דהו' חוס' שס ד"ה חלף חלף לרבינו של ר"ל וכו' ח"כ לר' יוחנן. וכל זה לר' זירא חלב חייב דס"ל דאין מזה ראו' לר' יוחנן וח"כ י"ל לפי זה דלא מהלקין כלל בין דרך חבילה או לא וח"כ הא דבטי ערלה זו"ע משקין היולא מהן כמותן ושאר פירות חין משקין היולא כמותן היינו משום דליפנין מתרומה וכתרומה

דאכבר שמתחלה ה' חלק זה שבה לו עכשיו ראו' לו ומשבו שני. וח"כ הרי קנה חלף שבתה אותו החלק עם הדם והחיות שיש בו וכיון שזה יקח מחלק שלו הרי יש כאן שבתה מחלקו בשל חבירו. משא"כ הכא בסורי' או חמירי' י"ב גבי שדה של שותפות והלן החבילה דלא חמירי' דאחיה הוינק השבילים שלו הכל הוי כמיוחד לו מן קודם כיון דר"ב. ומכא"כ גבי חמץ לפי דעת הסבורים דלא חלף כלל בקרקע חלף דמי שהחבילה שלו במחובר ח"כ מה איכפת לי שניקה מקרקע של שותפות מ"מ הא החבילה ספקא הוא שחם לא החליפו חלקיהם או חלק הישראל שהוא מתחלה ראו' לו עפ"י החלוקה אסור משום חמץ והחלק של עכו"ם שרי ואם החליפו חלקיהם שיה' ראו' להם מקודם או הוא בהיפוך עפ"י הספק הוא בחבילה של העכו"ם לאחר החליפין כמו בחבילה של ישראל. אך בחמץ כבר ביארנו שאין הענין כן חלף דחלף' בחר קנין הנוף וקנין פירות בקרקע ולא בחר החבילה הנזרעת. ואם הקנין פירות לישראל גם חלק העכו"ם אסור ואם הקנין פירות לעכו"ם. ואין להשגחל בקרקע חלף שבתה בעלמא לרובע או גם חלק הישראל שרי. ואם יש להם קנין פירות בשותפות הישראל והגברי' או בחמץ חלק הישראל אסור וחלק הגברי' שרי. ואין לעשות בזה חליפין שחלק הישראל אסור בכל מקום שיה' נדעת רש"י ומכא"כ. ומ"מ נדעת החוס' יש גם בזה הספק שמה חין זה חלק של ישראל. וע"כ חפי' בשותפות עכו"ם וישראל בקרקע בקנין פירות יש מקום לדון להחריז החליפין ועי' בשאנא חר' היסן (ס' ל') שפלטל הרבה בשי' רש"י וחוס' והגריע כחוס'. וספק גם בחמץ ששגחל ונכרי שותפין בו וחלקו אחר הפסח חפ"י שלא מנר הישראל חלקו לנכרי קודם הפסח חפ"י החמץ שהגיע לחלקו של ישראל מותר דהו"ל ס' דרבנן כיון דקו"ל ח"כ בדאורייתא בשל דבריהם הו"ל ס' ולקולא עכ"ל ואף דמ"מ ראו' לכתחלה להחמיר בחלקו של הישראל לחוש לנדעת רש"י. אמנם במחלוק' עם עכו"ם דהתם הוא רק שיחור וימכרו לישראל זה ודאי חין לחוש כיון דבלח"ה יש גר להקל דעת ר"ב דחדש בזה' במקומות הכתובי' מח"י שרי לגמרי ועי' ש"ך סוס' ג"ו:

סימן ד

נדון השבר של חדש:

(א) הנה הש"ך ז"ל הביא בסי' רל"ג ח"ל ובספר להם משה סוף מסכת תרומות האריך למלוא היתר על שבר שעורי' העשה מהדש מטעם הענין היולא מהן מותר ואין להשיב דבר כי משה' הר"ש' ריס כלל ב' ומהה"ד הג"ל ומשאר פוסקים משמע שאסור עכ"ל והנה גם שגשג גאונים אחרונים דחו דברי הג"מ וס' הח"ה בתש' ס' ב' ובה" ס' תש"ע ובתש"ו נכנס יחזקאל ס' ג"ל. והנה טעם הג"מ הוא מסוגי' דפסחים (כ"ד) ח"ל אבוהו ואפי' כל איסורין שבתורה אין לוקח עליהם חלף דרך הגאון כו' ח"כ זירא חף חלף גמי' חמינא חין סופגין את המ' משום ערלה חלף על היולא מן הימים וזמן העצבים בזבד ואלו מחיובם חלפים ורמזים לא. לאו משום דלא קחיל להו דרך הגאון ח"ל חייב בשלמא אי אשמעין פירא נופה דלא קחיל' ל' דרך הגאון' שפיר חלף הכא משום דזיעה בעלמא הוא. ח"כ שמעין מסוגי' זו דמשקין דשאר פירות לא מריבין ח' משום דהוי זיעה בעלמא או דהוי שלא כדרך החלק. ובתש"ו ח"ל דעתו לומר דסוגי' דפסחים לא אחי' כסוגי' דחולין (ק"כ) ושתי' סוגיות חלו סותרות זו אחי' זו ואין להכח כסוגי' דפסחים ודחילו מהדביו' ר' זירא חלף לרבינו של ר"ל ואדרבה הו"ל להקשות מכל האיסורין דחמירי' בזה בחולין שס דמשקין היולא מהן כמותן וכן דקדק מדברי החוס' בפסחים שס ד"ה חלף כו' חמירא לר' דבשאר והרעוב יקח מקרא וכו' דחמירי' נערי החוס' בקשייתם על חייב ולא מקשי' חר' זירא דה"ל הו'

(ד) והנה הקח יעקב כתב בפשיטות בס' תפ"ט ס"ק כ"ב דאסור לטול חדש חף משקין הו"א מהן כדא' בפ' העור והדבש הטבל והדגש משקין הו"א מהן כמותן וכן בנכס"י ס' מ"א כתב על הל"מ שהוא תנא ע"י מברייתא דחולין ה"ל וכן בדפוס ל"בא מ"א דפליג וכן פסק הרמב"ם. לפי המבואר למעלה ח"ן שם חל' מסוג' דחולין דחתי' כר"י ונלבי' חתי' דברייתא כמ"ד דון מינה ומינה ולכן דק"ל דון מינה וחוקי באתרא לא חמיר חדש מעשרה דל"ן סופנין ח"ן ה"י בשאר פירי וגם הבאנו מהרמב"ם דסובר כן ונפלתיו מחוד על הגחול בעל כנס"י שהביא דברי הרמב"ם לר"א לדבריו. ואשר לפי הגרסה פשוט מוכח מדברי הרמב"ם כדברי הל"מ ונל"י. אך הגה בר מכל חלם נראה לענ"ד הקלוקה מוכח גם מסוג' דהשור והדבש דבחדש לא חמיר משקין הו"א מהן כמותן. והיו דש בחולין מיייתי דברייתא דחדש וטבל כו' משקין הו"א מהן כמותן מנלן וכו' ליגמר למיכר מה להך שכן חיסור הבא מחליו חתה היכא דחיסור הבא מחליו היכא דלא חיסור הבא מחליו מנלן כו' ומבואר לפי"ו דטבל וחדש שפיר גמרי' מנכר היינו חלב חמץ ונבלה ושרצים. ואני תמה ע"ז ח"ך ילפינן חדש מכל אלו הרי בחדש מנאל קולא מה שאינו מנאל בשום חתה מכל אלו. והיינו דחמיר' בקדושתו (ל"ח). תני' ר"ש ב"י חומר ב' מנאות כו' ומה חדש שאין חיסוריו חסור עולם (פירש"י) חלל כו' ביטין דכתי' דעלם חסור (ל"ח) חסור חסור חסור הגא' י"ש היתר לחיסורו (פירש"י) ביום ששה עשר עולמו חסורו מותר אם יש עומר קרב) וח"כ קשה לי היכא מנאל למילף חדש מהכי והא' חדש קל מכולו שכן ח"ן היתר לחיסורו וחדש י"ש היתר לחיסורו כנ"ל ואיך קאמר דילף חדש מנייהו ח"ך י"ל דהגה חס' כתבו שם בקדושין לפי פירש"י דחתי' כר' יודא דאמר בזמנאות דכל יום ט"ו חסור ואיכא למנא דאמר חס' האיר מורה מחיר. ולדידי' לא שייך י"ש היתר. לחיסורו. וח"כ י"ל דברייתא דחתי' כמ"ד האיר מורה מחיר. וח"כ חדש נמי ח"ן היתר לחיסורו ושפיר איכא למילף חדש מחלב חמץ ונבלה ושרצים. וזוהי מיושב תמיהת החס' בזמנאות (ס"ח). ד"ה בשיטת) שכתבו וזמנאות מנא לבו לר' יוחנן ולר"ש בן לקטש דפליג שם תנא על' דר' יודא דקאמרי' ח"ן בזמן שבהמ"ק קיים האיר מורה מחיר. ולפי ה"ל יחא דהאי תנא דברייתא ח"ן דילף חדש מנבלה וחמץ וחלב להיות משקין הו"א כממיו ולא חסורו לפרכא דחדש י"ש היתר לחיסורו והיינו ע"כ דהגה דברייתא ח"ן האיר מורה מחיר. והשתא דבינא דס"ל בזמנאות כר' יודא ופסקו כוותי' הפסיקס המחמירים בחדש בח"ל ע"כ יסבור דמשקין דחדש לא הוו כממיו דהא ליכא למילף מחלב וחמץ ואיך דמה לטולו שכן ח"ן היתר לחיסורו משא"כ חדש דיש היתר לחיסורו:

(ה) והנה נראה לסייע להג"ל דברייתא לא חתי ע"כ כר' יודא מטעם אחר. והיינו דר' יודא ס"ל בפסחים (כ"ח). דחמץ לאחר זמנו בלאו. וח"כ ח"ך ילף חדש דמשקין הו"א מנאו כממיו מחלב חמץ ונבלה ושרצים והא' כולו חסורין חסור עולם. וחדש ח"ן חסור חסור עולם חלל ע"כ דחתי' כר"ש דס"ל חמץ לאחר הכסת שרי וח"כ גם חמץ לא הו' חסור ושפיר מיל' למילף חדש מכולו דיש ברו חמץ שאינו חסור חסור עולם וחלל דיקשה לפי"ו דהא ע"כ ר"ש ס"ל כר' דיוס הק' כולו חסור מדרגתו בקדוש' דחדש י"ש היתר לחיסורו אמנם בפי' י"ש היתר לחיסורו דעת החס' בפסחים דלוחה התבואה שגאס משום חדש היתר לאחר זמן האיסור ועיין לקמן סי' ה' אות ה' וזוהי תחישב לי עוד דבר אחד דהגה לעיל אות ב' הקשית לחזי' דס"ל דמשקין הו"א מן הפירות הוי זעשה בעלמא ח"כ מנ"ל דטבל משקין הו"א חלל משקין כמותן. ומירלנו דברייתא דחתי' כמ"ד דון מינה ומינה וילף משפטים ופסחים. ואחרי העיין מ"ל דעייין ח"ן זה מספיק דלחתי קשה בשפטים גופ' דמפיק מהממאס לחסור לירן ורובטן. ח"ך דליר הוי רק זעשה בעלמא. דלמא לא מריבין מהממאסין רק רובטן ומנ"ל גס לרבות לירן דהוי רק זעשה בעלמא כדאמר בחולין (ל"ט) אמנם לפי הג"ל יחא דהגה בגמ' דחולין בהשור והדבש קאמר דשרצים

דריבי

ובתרומה כתוב ז"ע. וס"ל דלא חמיר' שתי' בכלל חללה חלל ממי' דמפורש בקרא דהיינו חירוש ויחא דכתיב וחללת והדר כתיב חירוש ויחא. חלל היכא דלא כתוב במשקה מפורש בקרא חללה לא חמיר' דהוי בכלל חללה. ולכן בעי ריש לקיש נפש לרבות הממה את החלב וגמשו דלא הוי בכלל חללה חלל משקה דז"ע. דח"ן לומר דלחזי' הוי נמי בכל מיני. שהיו' בכלל חללה והא' דפטר בשאר פירי משקין הו"א מהן הוא רק משום דהוי כזעשה בעלמא דל"כ מיל' לירך למילף מתרומה דפטר בשאר פירי משקין הו"א מהן הא' בלח"ה הוי כזעשה. ובשלמא לר' יודא יחא דחתי' ס"ל דבשאר פירי פטור משום דהוי שלא כדרך חללה. והוי מיל' למילף מחלב ונבלה ע"ט וחמץ לחיובי כיון דעלה הוי חיסור הבא מחליו ולכן בעינן למילף מתרומה דפטר חלב לחזי' דפטר משום דזעשה בעלמא ח"כ למחי' בעי קרא לחיוב. חלל ע"כ ל"ל דס"ל לחזי' דלא לאו דילפינן מתרומה הוי חמיר' דשתי' בכלל חללה בכל מיני ואפי' דמשקין הו"א מן הפירות ח"ך דהוי זעשה מ"מ כיון דהוי נפקא לן מחלב ואיך דשתי' דכל מיני בכלל חללה הוי לא נפקא לן מודי י"ה הוי זעשה או לא כיון דהוי שתי' בכלל חללה ח"כ השתא דילפינן מתרומה דז"ע משקין דידהו הוי בכלל חללה חלב משקין דשאר פירות לא ח"כ למחי' בעי אפי' טעמא דזעשה כלל. וזהו תירלו החס' בפסחים דטעמא דחזי' דמשקין ח"ן כפירות הוא משום דזעשה בעלמא הוא והא' דילף מתרומה היינו כפירות דמשקה דז"ע חשוב כפירי חלב לפטורא דמשקין דשאר פירי ל"ל קרא דזעשה בעלמא הוא:

(ג) הנה מבואר לפי כל הג"ל דר' יודא חתי' סוג' דחולין בפשיטות. חלל דלחתי לחזי' לא חתי' הסוג' הג"ל כזרתה דלפי ה"ל מבואר דלחזי' שר משקין דלאו מז"ע פטורים מעלה משום דהוי זעשה בעלמא ובלא שום קרא ה' פטורים וח"כ קשה לי דברייתא דהטבל והחדש כו' משקין הו"א מהן כמותן אמאי חלל זעשה בעלמא הוא. ומכאן חלל וחמץ ליכא למילף דמה להך שכן גוף האיסור ולא זעשה בעלמא. ואף לר"א דסובר בעלה חפ' משקין דשאר פירות חייבין בעלה היינו משום דסובר דון מינה ומינה וילפי' מבטורים דריבא בהם ארץ חבא. וח"כ שאר חיסורין דליכא בכו ב"ש דפרי פרי מנ"ל. ונראה דחתי' משפטים ופסחים. דבשרצים נמי הטעמא לחסור לירן ורובטן כדמיייתי דברייתא בגמ' לחסור ח"כ דהוי זעשה בעלמא. וח"כ מה לשרצים שכן טעמא דמשקה כפירות ויכחו מה לכפירות שכן טעמין קרי' והמה ויכחו ע"י מו"ה שרצים ויכחו. וח"כ למ"ד דון מינה ומינה ח"ש הא' דברייתא לחזי' חלב לנ"ד דון מינה וחוקי באתרא ח"כ באתרא ח"כ דשאר פירות ח"כ משקין פטורים בעלה משום דזעשה בעלמא ה"כ בשאר חיסורין ועפ"י יתיישבו לי בפ"ה דברי הרמב"ם (בפ"י מהל' מא' הל' כ"ב) שכתב וז"ל הטבל והחדש וההקדש וספחיו שביעית והכלאים והערה משקין הו"א מן פירותיהן כמותן וח"ן לוקין עליהם חוץ מין ושמן של ערלה ויין של כלה"ב שולקין עליהם כדרך שולקין על הזיתים ועל הענבים שלהם וקשה ע"ז אמאי ח"ן לוקין עליהם בחיסור הבא מחליו כגון טבל וחדש והיי גמרי' לכו בחולין שם בזה מנאו מחלב חמץ ונבלה. ולפי הג"ל יחא דסוג' דהתם דחתי' חליבא דר' יודא חלב לחזי' דס"ל דמשקין זעשה בעלמא הוא ואין ללמוד מחמץ וחלב שמתמה וגמשו דהוי גוף האיסור וזה תלוי בפלוגתא דר"א ור"י ח"ן מינה ומינה או דון מינה וחוקי באתרא ר"י ור"א הלכה כר' יהושע. ועוד דהתם מהני' דח"ן סופנין חתה המ' על הערלה חלל על הו"א מן הזיתים וכן הענבים. חתי' כר' יוחנן ויחשבי' דחתי' דמנ"ל ביבמות פ' הערל (ע"ג) מן מזרין ונתיבין חסורין חסורין חסור עולם אחד זכרים ואחד נקבות ומוקי לה בגמ' כמ"ד דון מינה וחוקי באתרא. ולכן ק"ל כות'. וח"כ חתיין דברי הרמב"ם ז"ל לחזי' דמשקין הו"א מן הפירות זעשה בעלמא הוא וכו' יהושע דהלכה כותי' דון מינה וחוקי באתרא. ויחשבי' חלל החדש ס' י"א שהאריך הרבה ליישב דברי הרמב"ם חלל ומוסיק בקושי' חלל שהתשו' חסרה שם:

כיון דסבדרת אב"י דמשקין חזן בכלל אובלין משום דהוי זעיה ומה"ע חזן משקין בכלל חבילה כמ"ס החומש בפסחים לחב"י דמה"ע דזעיה לא הוי משקה בכלל פירי. ור"א מיה לי בעין או שנבלע בחבול והעיקר כלל בזה וכן מובאר בפ"י דהא דלמור אב"י בשלמא לי חשמונני פירא גופא דלא קבל ל"י דרך הגהה שפיר אלא הכא משום דזעיה בעלמא. דלחן הפי' דרק משום זה שאזי גוף הפירי יפסוד דו"א דהא בחמת טכ"ע דלורית' אלא הכי פ' דלעולם משום דלחן דרך הגהה פסור. וס"ל לחב"י דבשלמא לי הוי נהנה מגוף הפירי אפי' שלא כד"ה מיקרי חבילה. וכן אפי' משקה היואל מן הפירי ודרבו בכך כגון זחוס ועגבים זה הוי בכלל חבילה ומשקין מדריש בצבורים תרומה וערלה משקה היואל מן היתוס ומן העגבים אבל בשאר פירות דהוי שלא כדרך חבילה לשתות משקין היואל מהן וגם דהוי זעיה גרע טפי ופטור. ור"א אפי' בשאר פירות אס' נבלע משקין היואל מהן בחבול השתא הוי שפיר כדרך חבילה והייב ורמ' מו"ע חף דהוי זעיה והייב כיון דדרך חבילה הוא חייב חף דהוי זעיה:

(ז) אף

הרב הח"י העיר בזה עוד דיש לחלק בין טעם היואל ט"י ביטול ובין טעם היואל שלא ט"י ביטול. דטעם היואל שלא ט"י ביטול הוא ליר והוא זעיה אבל הטעם היואל ט"י ביטול הוא טעם הפירי וחזי זעיה. והנה חילוק זה מלאתי גם בש"ק יו"ד (ס"ו ק"ז ס"ק ח') שכתב שם וז"ל לי גמי והוא העיקר דוקא ליר טע"י מלאתי הוא דרבנן משא"כ ט"י ביטול דיואל עיקר הטעם והלכותיות ובמ"ס מהרש"א בזה"ש ש"ד דרג טמא שכתבו ע"ס דג טבור אסור מדלורית' שאז יואל עיקר הליך והלכותיות ור"א י"ל דהתם גבי ערלה מייירי שלא ט"י ביטול אבל ט"י ביטול אפשר דגם טעמא בעלמא חוסר ולא הוי זעיה. ולאומס כ"ל דגבי ערלה ליכא לחלק בחילוק הג"ל דהנה בהגות מהרש"א כתב בשלשן זה. והרמב"ם כתב דג טמא שכתבו ע"ס דג טבור כו' שמועתי לפרש דעת הגאון שכתבו זא"ל במכתב שאז יואל עיקר הליך והלכותיות. ובחולין (ק"ב) דתני ר' יוסי אומר פרי אלה מביא אבל לי אלה מביא משקה הביא ענבין ודרבנן מניין ח"ל צבוא. הכי דמשקה דו"ע דהוי כפירות עמון היינו נמי בדריכה ורמ"ס שאר פירות חזן משקין היואל מהן כמותן והיינו ע"כ ג"כ בדריכה חף שיואל עיקר הטעם והלכותיות ור"א ה"ג ביטול חף שיואל עיקר הטעם והלכותיות מ"מ זעיה בעלמא הוא. וה"נ מובאר דעת החומש שהקשו לחב"י דלמור זעיה בעלמא הוא והקשו מנכ"ע. ולא מהק"ב בין ביטול לדריכה אלא דלחן לחלק בהכי. וכן מוכח בגמ' דטכ"ע אפי' ע"כ כבישה שלא במכתב דליכא מאן דליק' בפסחים (מ"ד) טכ"ע ממשרת. ופריך התם לר"ע דס"ל משרת להיתר מלטרף לאיסור טכ"ע מג"ל וקאמר מנכ"ע או מג"ל ור"א גרע א"כ אחי מנכ"ע משרת דלפ"י ע"כ שרי' טכ"ע. אלא טכ"ע מאן דליק' מנכ"ע וג"ל מודה דט"י שרי' אמרי' טכ"ע דלחן לחלק. ור"א טכ"ע י"ל דהא דלמור אב"י זעיה בעלמא הוא היינו משום דהוי משקה והוי שלא כדרך חבילה וכיון דהוי זעיה ושלא כדרך חבילה פטור וכל"ל:

(ח) עכ"פ

היואל מכל הג"ל דחדש לא אמרי' ב' משקין היואל מנמט (כמותן) או משום דמשקין זעיה בעלמא מינה וקו"ל כמ"ד דון מינה ואוקי בחתרה. או משום דחדש יס היתר לאיסורו וליכא למילף לאיסור חדש מכל הני. אך שיש כאן עוד מקום שיון הוא לפי מהו דקו"ל טעם כעיקר דלורית' ח"כ אס נבלע פלוטת טעם חדש בשאר מחבל חסור מכש"כ שהטעם בעיניו שחסור. ובאמת סבדר הקדו כן החומש לחב"י בפסחים שם דלמור זעיה בעלמא הוא והא טעם כעיקר דלורית' והנה הרב ל"מ כתב דלא אמרי' טעם כעיקר אלא לחבילה אבל לשתוי' ל"א טעם כעיקר. והנה רמב"ם בפ"י דדברים אלו מובארים בחומש' צבורות (שם) שכתבו אהא דלמרי' העמאין לאסור זירן ורמב"ם ור"א חופקין ל"י ממשרת ליתן טעם כעיקר והוי בעי' למימר דעיקר דרשא הוא בשביל זירן מינה מסיק דל"ל ליה אלא דריבוי אחי לומר דחף ע"י שתי' מתייב ור"א ע"כ י"ל פירוש של דברים דהא דליפין טכ"ע היינו אס נבלע ח"כ בחבול אבל כשהוא לבדו אס חזן גוף האיסור נמחה אלא טעם בלבד חזי בכלל חבילה. מינה אחי הדבר קשה מואר

לריבוי ריבוי בפני עמאן ולא חתין מהאך משום דהוי אמרי' דיו לבא מן הדיון עד דליכא כות. וכן כולו לא אחי משרשים משום דטומאתו במשבו. ופירש' טומאתו ואיסורין במשבו. והנה ר"ש ס"ל במסכת (י"ז) דכל איסורין שבתורה לוקין עליהם ככ"ס. א"כ שפיר מליטו למילף כולו משרשים וסבולו והשתא י"ל בחמת דשרשים ליפין מכל הני לענין חוטבין וקופה שלהם שגממה גוף האיסור ור"כ העמאין אחי רק לרבו' גם לירן דהוי זעיה בעלמא (ובמ"ס החומש' בצבורות ד' ו' ד"ה רמב"ם דעיקר ריבוי' לירן ויטין שם) והשתא שוב ליפין חלב חמץ נבלע מיהו מהחומש' משמע דחלב וחמץ בלא"ה לא אחי משרשים משום דמה לשרשים שכן מטמא וי"ל דלחיתין משרשים וערלה כמו שצוהר שדחש. משרשים לענין משקה היואל והא דהוי רק זעיה בעלמא וכי תומא הכי ליפין חמץ משרשים והא חמץ לר"ש חזן איסורו איסור עולם. י"ל דלח"י כמ"ד דון מינה ומינה והוי ערלה נמי משקין היואל משאר פירות כיואל בזה ור"א ליכא למילף חמץ משרשים וערלה דלחן איסורו איסור עולם כמ"ס ברש"י קדוש' ואחי שפיר גם ברייתא דלח"י כמ"ס ברש"י קדוש' דהא משרשים וערלה. ובזה יונה לי קושית החומש' בחולין (י"ט) ובצבורות (י'): אהא דמיייתי שם העמאין לאסור לירן ורמב"ם כו' וז"ל משמע הכא דליר דלורית' מדפריך מיני' מ"ס חלב מליך שמי' דרשא גמורה הוא ובפריך העור והרמב"ם נמי אמר לריבוי וקשה מחולין (י"ט) אמר לר' יהודה שאני ליר דזעיה בעלמא הוא. והירושלמי דחוק. ולפי הג"ל נראה דבצבורות פריך התם לר' שמעון ור"א בחמת חזן ליר דלורית' ככל"ל. ובחולין אמר התם לר' יהודה שאני ליר דזעיה בעלמא דל' יהודה ה"ל דהוי דרבנן. דלחן לרבות מהעמאין אלא גוף האיסור שגממה. והא דלמוריד להו דהעור והרמב"ם היינו רק משום חוטב וקופה דהוי דרשא גמורה אבל לירן אסור מדלורית' לחב"י דס"ל זעיה בעלמא הוא. ולדעת החומש' י"ל בפשיטות דבאמת מהביריתא דטבל וחדש לא מוכח מידי שיהא איסור דלורית' במשקין היואל מהן ור"א י"ל בחמת לחב"י ס"ל דבביריתא דקתני הטבל והחדש משקין היואל מהן כמותן היינו מדרבנן והא דמוכח ממוג' דהתם בביריתא קתני איסור דלורית' סוג' או אחי' כר' זירא וכנ"ל דלר"א ח"ס. אך מינה דלחתי יקשה לשיטת החומש' מנ"ל לרבות לירן של שרשים מהעמאין כיון דליכא לאוקמי הריבוי על חוטבין וקופה שלהם דהוי גוף מנ"ל לרבות גם ליר דהוי זעיה. ובגמרא שחומש' הרגישו בזה בצבורות ויתרו שם וטובן דביריתא דרש' לאסור חוטב וקופה לומר דשתי' בחבילה. ולירן היינו דחשוב כגוף האיסור ולא קש' חזק יליף שני ענינים מריבוי אחד משום דקולין הם האומס כי לא זכירו להבין דברי החומש' דלחן יס' שקלים מייחוי גוף השרץ עם היועה והלא ליר דגיס דרבנן משום דזעיה ור"א אפשר לומר דכונת דליר שהקשה ור"א אולב עם מייחוי גופם שקלים אומס לפי"ל לא תחייב בזה כמו שחא משקה חך מהחומש' לא משמע כן ור"ע:

(ו) עכ"פ

היואל מכל הג"ל דחדש לא אמרי' ב' משקין היואל מנמט (כמותן) או משום דמשקין זעיה בעלמא מינה וקו"ל כמ"ד דון מינה ואוקי בחתרה. או משום דחדש יס היתר לאיסורו וליכא למילף לאיסור חדש מכל הני. אך שיש כאן עוד מקום שיון הוא לפי מהו דקו"ל טעם כעיקר דלורית' ח"כ אס נבלע פלוטת טעם חדש בשאר מחבל חסור מכש"כ שהטעם בעיניו שחסור. ובאמת סבדר הקדו כן החומש לחב"י בפסחים שם דלמור זעיה בעלמא הוא והא טעם כעיקר דלורית' והנה הרב ל"מ כתב דלא אמרי' טעם כעיקר אלא לחבילה אבל לשתוי' ל"א טעם כעיקר. והנה רמב"ם בפ"י דדברים אלו מובארים בחומש' צבורות (שם) שכתבו אהא דלמרי' העמאין לאסור זירן ורמב"ם ור"א חופקין ל"י ממשרת ליתן טעם כעיקר והוי בעי' למימר דעיקר דרשא הוא בשביל זירן מינה מסיק דל"ל ליה אלא דריבוי אחי לומר דחף ע"י שתי' מתייב ור"א ע"כ י"ל פירוש של דברים דהא דליפין טכ"ע היינו אס נבלע ח"כ בחבול אבל כשהוא לבדו אס חזן גוף האיסור נמחה אלא טעם בלבד חזי בכלל חבילה. מינה אחי הדבר קשה מואר

סימן ה

אם נבלע שבר של חדש בדבר מאכל ויש בו בנזיל אם אסור :

(א) הנה לפי המבואר בס' הקדוש בטעם היתר הסבר משום דהו' משקין ולא שייך טעם בעיקר משום דלא הו' בדרך חכמה. ח"כ אם נבלע הסבר באוכל ויש בו כדי תמינת טעם דהו' יס בו חיסור חדש. חמשה חכמי יס לדון אם יס בחדש דין טכ"ע דלחרייתא. דהנה בפסחים (מ"ד:) גרסי' משנת ליתן טעם בעיקר שם שרר ענינים ביום יום כהם טעם יין הי"ב מכאן חתם דן לכל החורה כולה ומה מור שאין חיסורו חיסור טעם ואין חיסורו חיסור הגוף ויש היתר לחיסורו טעם בו טכ"ע כלום שאסור חיסור טעם ואסור הגוף ואין היתר לחיסורו חמו דין שיטת טכ"ע וס"ה לעלה בשחם. ופרש"י וס היתר לחיסורו בנזיר היינו ט"ח התרת חכם. והתוס' כתבו שם וז"ל ועוד מפרש ר"י שהפרי של חדש שנאסר כבר וכן הו"ל מן הגזן קודם השלמת מיתות יס לכן היתר בהשלמת זמן החיסור אבל עולה וכלום הפרי שנאסר אין לו היתר ופי' זה נראה שיקר דל"ל להעמיד דבר"י ואין להקשות לפי' זה חתמו לא חסוב יס היתר לחיסורו בשלילה ובשומרו ויהא ג' בעלה ד"ל דלא סבר בר' יודא לא הו' חסור מורה מורה וזוהי גמי' ח' מתפל' אין זה היתר לדבר שנאסר שהחכם שוקק הגדר מעיקרו ומחל' שלא נאסר מנעול אבל לפי' קמא הו' מלי' לחסובי מה שהפרי עצמו נאסר מנעול ופי' מולא בעלה שם טכ"ע דברי התוס'. ויס לסייע עוד לסברת התוס' חלו דברו מנישם הטעם בע"ה תמינת התוס' במנחות (ס"ה:) שתמחו שם על ר' יוחנן ור"ל דס"ל דיוס בזמן שבה"ק קיים החסר מורה מתיר ויבי' ס"ל בר' דיוס הק' כולו אסור מן החורה. ח"כ מאן תגא דפליג אר"י בזה ואף דבס' הקדוש כתבו לישב זה מברייתא דחולין מ"מ אין מפורש בביריתא שם התגא ואכתי' מאן תגא דפליג אר"י ור"י ופי' הג"ל דהנה ר"ס ב"י קאמר בקדושין גבי חדש דאסור בין בחרץ ובין בחי' חף דיש היתר לחיסורו ואין חיסורו ח"ה ואינו חיסור טעם וק"ו לעלה בס'. וזו ס"ל בר' יודא דיוס הק' כולו אסור ח"ה לימא וק"ו לעלה בג' כמ"ש התוס' לא דס"ל דהחיסר המורה מתיר. וח"כ רשב"י הוא תגא דפליג אר"י. מיהו טכ"ע מורה מדברי התוס' דלא יודא דס"ל יוס הק' כולו אסור ליכא למילף חדש ממזיר לענין טעם בעיקר דמה למיר שכן חמו יסול להחרי חיסורו בחרץ מן החיסור דהתרת חכם לא מיקרי התרת כמ"ש התוס' שהחכם שוקק הגדר מעיקרו. משא"כ חדש לא יודא שיש לו היתר בחרץ זמן חיסורו בהבאת השומר. וח"כ לרבינא דסובר במנחות בר' יודא וכן פסק הרמב"ם והרמ"ש מוכח דל"ל טכ"ע בחדש מן החורה :

(ב) אך הנה ראיתי בס"ה החדש שכתב היתר זה ושוב דחה משום מה שכתבו התוס' בפסחים שהקשו למאן דילף מנ"ג ח"כ חרף יליף טכ"ע בנזיר וסא קיל מכל חיסורין שבתורה. ותורנו דמתוך ה' גמי' כלום בלושות מין ואסורים למיר. וס"ה י"ל דבמזוין ה' כלום בלושות מחדש ואסורין. והנה לבחורה דברים חלו תמזוין דהא מפורש אמר רשב"י בקדושין (ל"ט.) ג' מלוות נלשו ישראל בנימיתן לחרץ חדש עולה כו' וח"כ במזוין לא ה' כלל חיסור חדש. חר' י"ל דהס"ה לשיטת התוס' קאמר התוס' בזה לשיטתיהו במנחות (מ"ה:) ד"ה קרבו (ו') שכתבו דבס"ה ה' מבזוין לשרל מניי מחלל כדמורה מפי"ב דיומא. ובפ' שתי הלחם גמי' מוכח שה' עמדה להס"פ במדבר ופי' מקריבים מנחת השומר. וקאמר שם דר"ע לנעמי' דכ"ת לאו דוקא. הרי התוס' ס"ל דלר"ע ה' מורה חיסור חדש קודם שנגמול לחרץ ח"כ שפיר י"ל כמ"ה הש"ה שה' כלום בלושות מחדש ח"ה שבמחש' זה נפלה דלון עומד קרב משל נכרי' הוא סוגי' בר"ה (י"ג.) דממשטיין מקלידסם ולא קליד עכו"ם וליכא מאן דפליג בזה ואך כתבו התוס' שהקריבו

שומר מתבולת עכו"ם. וגם יפלא מה הכוונה (להתוס') לומר דה' מקריבים מנחת השומר. וז"ל דכתבו כן משום מסקנת דבריהם דמפרשי ר"ע לנעמי' שסובר דמי תבולו ל"ד. וח"כ יקשה בזה דל"ד גבי שח"ל ושומר למה לי וז"ל ט"כ כדאמר בגמ' חזינא דהפולין ופי"ח דתנא דבר ר"י טעם מלש וז' שפשיטא תכנס לחרץ. וח"כ מוכח דהקריבו גם שומר במדבר. ופי"ב דר"ע ל"ד קלידס למעט קליד עכו"ם. חזל סוגי' דר"ה ס"ל כתנאי דמותי' דס"ל דלון חדש מוכח בשל עכו"ם דל"ל הו' חסוב חדש במתני' כמו שחשב כלום וכמו שהוכחו למעלה שם. וסייעו ט"כ משום קלידסם ולא קליד עכו"ם בשומר וחדש. וח"כ טכ"פ לפי מאי דס"ל לסתמא דגמ' בר"ה דלא בר"ע אין לנו שום הוכחה מקרא' דחדש ה' מורה קודם בניסתן לחרץ וח"כ בין ה' יפ"י. טכ"ע ממזיר או מנ"ג ליכא למילף בחדש דמתוך לא ה' חיסור חדש וממזיר ליכא למילף כלל בחדש קול ממזיר :

(ג) עוד כ"ל דע"כ אין הפי' דדברי התוס' כפשוטן דל"כ קשה מאוד מאי גפ"מ שה' כלום בלושות גם מין מ"מ הא ה' בלושות גמי' משאל חיסורין החמורין כגון נבלה וכיוצא בזה. וח"כ ה' לרד הגעלה בשביל החיסורין החמורין ומג"ל דגם בשביל חיסורין הקלן לחד כמו יין למיר ה' לזכיר הגעלה. חלל דבמדת דברי תוס' חלו מבזוירם יס בחרץ בנזיר (לזו) ד"ה מג"ל וז"ל דבשלתו כלי מדין החרץ הכתוב הגעלה חף לחרץ שגלגלן מין דהאסור מירי ישראל להשתמש בכן דקרא בשלתו כלום כתוב ואותן כלום שהמזוירם בשל בכן יין הני אסורי למירי ישראל חסור חסור דהחמא דמזוירם בזה טכ"ע הרי כוונתם מובחרת דודאי יס כלום שם מיוחדים לין. ואותן כלום שהאסור הכשר חלו למזירם טכ"ע בנזיר. וח"כ מובחר הדבר יס דגבי חדש אין לומר כן. שם כלום מיוחדים לבשול תבואה דרך לבשל גם בשר עם חמשה המינים כגון דייסא וכיוצא בזה. ואולי י"ל שכוון יס יס כלום מיוחדים לחי' מניי מוחן. שם בלא שום דבר חיסור חסר וגם בזה לזוית התורה להגעיל שהי' בשלם לזוית התורה להכשיר הכלים. חמשה ח"כ יקשה לר' ישמעאל דס"ל לחיסור חדש ח"ה בחי' ח"ה חמאי לזוית התורה להגעיל אותן כלום וסא חיסור חדש במזוין ליכא. חלל ע"כ דגם בחי' ח"ה שאל שאל דבר חיסור שרי' וסייען לטוח תחת האפי' בשממיות וכדאמר' אין טען חת התערב באל' (פסחים ל:) וח"כ לרד הגעלה משום נבלה וחזיר וכיוצא בכן ואכתי' חיסור חדש ליכא למילף מנ"ג שיהא טכ"ע :

(ד) האומנם דלפי דברי התוס' יס לפרק בזה דקאמר בגמ' תחלה דר"ע יליף טכ"ע מפי"ח ח"כ מיר ושאר חיסורים הקלים מפי"ח מנ"ל וכבר הקשה כן בס' פני' חמשה בספר מוס' עמוקוס כתב ע"י יסוב הנון דגבי ב"ה ליכא למפקד מירי דתחלתו כולו היתר ופי' הטעם הוא שנטפה חיסור ולכן לא שייך למפקד מוס' לב"ה באסור בהנאה שהרי בעירו היתר אין עליו שום חומר חלל שט"י הוא שנהפך לחיסור ק"ו למיר ושאר חיסורין שכבר אסורים ועומדים שואסורו אחרים בטעמן ע"כ. חמשה הפי' כתב בזה שם חסרת וסא דהבא בטע"ע סגי בזוית מלחא בעלמא ולכן לא פריקין קולא וחומרא דלון ז' הליפותא בפרות ק"ו וסא מלוי חלל בדרך גמי' מלחא והבוא דה' לזה דל"כ יסוי יליף מג"ל דלמא לכתחלה הוא דמורה התורה שאל' יבשל בלוי גמרי' משום פלישתן ל"ט של חיסור חבל דביעבד שרי. וזע"ה נראה דקושייתו לר"ה דהנה הא דהו' מתקנין לומר דלכתחלה לא יבשל חבל דביעבד שרי ט"כ לא הו' מטעם שריי' חומרים וליכתחלה נותן טעם הו' חיסור ובדיעבד שרי דהיכא מלוי' כה"ל בתורה חלל אי מ"ט חסור היינו ט"כ דהו' לגמרי חיסור ואסור דביעבד. חלל דהיינו מטעם ביטול חיס' לכתחלה. וח"כ הא חתה אי הטעם הגבול בקדירה הוא חסור לא ה' שומר בפ"ה חלל חס' ה' שפיר הו' שרי אין סברא חלל לומר דאסור לעצמו משום ביטול חיסור. וח"כ יס' מוכח מנישולי נכרים דכל האסורים משקין הו"ל מן כמותן. וח"כ למה לרד נפס גבי חלב ונבלה יליף מנ"ג. חלל

(ב) אלא דעדיין יש להפליא והא רח"ז שבהיא הראש"ש לדין קמא דרשב"ג דהלכה כמותו מחו"מ. ו' ה' יש להוציא מחו"מ דהלכה כרשב"ג חץ בבתייתא דהא בחו"מ שרי לעשות מלאכה בשביל לרבי רבים. וע"כ דלדין לחלק כמ"ש הראש"ש דבאבל אפשר לעשות המלאכה ע"י אחר שאינו אבל וא"כ אם אין שם אומן אלא הוא יש ללמוד במכש"כ מחו"מ דשרי ואין לדחות דהתם האריך הוא גם לדידי' משא"כ הנה בספר ובין לדידי' חסור והמלאכה רק בשביל אחריו ז"ל דהא מליינין הקבוצות בשביל הכנים אלאהם ראשי' בשביל רבים אחרים בלעדו נמי שרי. ונ"ל דהראש"ש לא סמך עלומו רק על רח"ז וזו מחו"מ לבד כ"א גם על מה שז' חתלה שמסתבר לו כדברי המיקל משום הלכה כדברי המיקל באבל ואפי' יחיד במקום רבים.

וע' בד"מ ס"ק ג' שנטה להקל רק מטעם הלכה כדברי המיקל. אך דבין בחרה דרשב"ג י"ל דלא שייך להקל מטעם זה ומש"ה חץ דהרמ"א כ' רק טעם זה מ"מ השמיט דין בחרה דרשב"ג מהנהוגו בשו"ע. והיינו משום מה שכתבו החוס' (בגדה ס"ז) ד"ה משום כו' דה"ל חוסר דתרי קולי לא אשכחן דשרי הש"ס הרחוקת חפסה מטבילה וסדר בזה וכן מסקנת הראש"ש שם וכן פסק בשו"ע (ס' קל"ט) ומהו דן הש"ס (סו"ס ז"ל) גבי דיני אור"ה דתרי קולי לא מקלנין ועפ"י הנה י"ל דמסתבר ל' להראש"ש להקל בדיון קמא דרשב"ג משום הלכה כדברי המיקל דהיו רק קולא אחת לעשות בעלמו. אבל בבתייתא דהיו תרי קולי לעשות בעלמו וללמד אחרים דהיו קולא יתירה וכמ"ש בלשון הבתייתא יותר ע"ה אמר רשב"ג כ' בזה לא מקלנין משום כל המיקל. וע"כ לא כתב האי מסתברא כרשב"ג רק לקמייתא ולא אבתייתא דקם לא הביא כלל ספרא זו דהלכה כדברי המיקל והיו נמי טעם הרמ"א שמקיל בקמייתא משום הלכה כדברי המיקל באבל ולא בבתייתא:

(ג) והשתא צ"ל דהיו אורח הרבים להסתגר על מחיצות וגם אין האבל בעלמו עושה כלום אלא אחרים דלויא רק קולא אחת בזה י"ל דגם הראש"ש מודה דשרי וכן הרמ"א מטעם הלכה כדברי המיקל באבל. אך לכוונה ה' אפשר לחלק דהיו דשריין במועד לאורח הרבים וכן רשב"ג דשרי באבל לרבי רבים היינו חס המלאכה בעלמו לרבי רבים כגון ספר ובין וכו"ל בזה חלל צ"ל שאין המלאכה עלמה אורח הרבים. אלא שהיא גורמת שהמתעסקים יתייחו כדי לרכס וזה חמור טפי ובה"ג גבי יו"ט דשרי אור"ה ומשורין חסור לרצון (בילה כ"ה) ובכס"ג להסתגר שיה' לו אור"ה פשיעה דאסור לכו"ע ואפי' בחסור קל דרבין. אמנם יש להוכיח דנ"ל שרייטס להסתגר על מחיצות עדיף טפי. דהנה בחו"מ חסור לחסור צורות בשביל יחיד אפי' הוא ללרבי היום כמ"ש בגמ' (מ"ק ה'). ובשו"ע (ס' תקנ"ד) משום דהיו מעשה אומן. ואם אין לפועל מה יאכל מותר לתת לו לעשות כל מלאכה כמ"ש בשו"ע (ס' תקנ"ב) ואפי' מעשה אומן. ח"כ לרשב"ג דשרי לעשות לרבי רבים צימו אבלו אם אין שם אומן אלא הוא כש"כ דשרי לתת לפועל לעשות להסתגר כדי מחיצות והלכה כדברי המיקל דהא חדא קולא היא כנ"ל. ואין לדחות דהתם דאסור לחסור היינו בשביל יחיד אבל בשביל רבים שרי כמבאר במקומו. והנה דרשב"ג מותר בשביל רבים. דהא חזי דהא ח"ה או הפועלים רבים וכמו דפוס' יחיד עדיף מארבי יחיד. ה"נ פועלים רבים עדיף מאורח רבים:

(ד) אבל אין להביא רח"ז בפשוטות לדין הג"ל מהא דבמועד שרי כל מלאכה ע"י פועל שאין לו מה לאכול חדא דמועד קיל מחלל לדעת הראב"ד דפסק בקמייתא דלא כרשב"ג ואפי' אין שם אומן אלא הוא לא יעשה בעלמו בדבר האבד שלו ובמועד שרי וקבשיית הראש"ש. ואפי' לדעת הראש"ש דמועד חמור מחלל רק דבאבל הו"א שאפשר לעשות ע"י אחר לא יעשה בעלמו. ובמועד הכל שוין בחסור. וא"כ כשאין לו מה יאכל אפשר להתיר להאכל לעשות בשביל אלו אין לו מקום אחר להסתגר זה. מ"מ הא חזקין דבאבל התמירו בזה דהיי' אין לו מה יאכל חסור לעשות בג' ימים הראשונים וא"כ לא עדיף אחר

אלא ע"כ צ"ל דהטעם בלעז בעין לוכא למוילף לחסורא מנ"ל משום דהתם מיירי בחסור טכ"ל לחסור המחלל שנבלע בו טעם החסור. ומוסוג' דגמ' משמע דלאו בחסור גילוי מלתא יליף לה מדאמר וק"ו לערלה ולכלאים. וא"כ לדעת החוס' מוכרחים אנו לומר דבחדש טעם כשיקר לאו דאורייתא:

תשובה בו

שאלה שנים שהם שותפין בעסק אחד ועסקם שילוח סחורה הרבה למקומות הרחוקים ומעטק זה מיזנים הרבה אנשים עשרים ויותר שמתעסקים בזה והם שבידי יום ואילו לא ה' סומכין ח"ע על עסק זה ה' מולאים מקום אחר להסתגר אבל עתה אין מולאים מקום אחר להסתגר. ואיכע ר"ל לא מן השותפים אבל. אם מותר השותף השני להתעסק בזה בשביל המתעסקים הג"ל:

(א) תשובה גרסין במ"ק (י"ח) רשב"ג אומר וחיזו הפוכין ואין שם אומן אלא הוא כ' הר"ז יעשה בלעז יתיר ע"כ אמר רשב"ג אם ה' אומן לרבים ספר ובין לרבים והגיע הרגל ואין שם אומן אלא הוא יעשה. ובאבל בחרה תניא (הובא ביהא יוסף ס' ש"פ) פ"ה ה' מחסור בעיר ואין שם אלא הוא עושה בלעז מפני כבוד העם שמעון צ"ל אומר והרי שהי ספר או בין לרבים והגיע זמן הרגל עושה בלעז מפני כבוד העם והיינו כרשב"ג דגמ' דידן ומשמע דרש"א נמי אחיז כוונתו. והנה בעור כתב בדיון קמא דרשב"ג וחיזו הפוכין כ' דהרי"ף פסק דלא כוונתו וכן הרמב"ם והראש"ר. אבל הרמב"ן פסק כרשב"ג ולזה הסכים הראש"ש ז"ל ובדיון בחרה בזה ה' האבל ספר או בין כתב הטור שהראש"ר פסק כרשב"ג אבל רי"ף לא פסק כן וכן הוא מסקנת הראש"ש ז"ל. והנה המעיין בראש"ש יפלא לכוונה שז' כמעט בשני הדינין לשון אחד בדיון קמא הביא דהרי"ף השיטע ומלכותיו אלאהם ס"ל דלית הלכתא כוונתו והביא מ"ש הראב"ד ראוות לדעת הרי"ף ודחה ראוותיו. וכן וחיזו מסתבר דהלכה כרשב"ג אפי' אי פליגי רבין ע"ה דהלכה כדברי המיקל באבל ק"ל ואפי' יחיד במקום רבים וכן פסק הרמב"ן ז"ל אבל רבינו מתי' ז"ל פסק בהלכותיו דלא כרשב"ג וכתב ועוד השמיט הרי"ף יחיד מלתא דרשב"ג אם ה' ספר לרבים כ' וכתב הראב"ד ז"ל האי מימרח נמי לא מייחיה לה רב בהלכותיו ז"ל למימרח דלאו כהלכתא היא ואין נראה לו דבריו בזה דהא ליכא פלוגתא עליו' ולא אשכחן מימרח דפליגא עליו' ולגבי ד"ת נמי אמר' ה' אבל חסור כדברי תורה ואם ה' רבים לריכוס לו שונה ואינו נמנע ורבינו מתי' ז"ל פסק כדברי הרי"ף ז"ל להתמיר ואפי' דבתלמוד תורה התיירו ללמד רבים ת"ת שאני עב"ל הראש"ש ז"ל. הנה אם נראה לו להטור מדברי הראש"ש בדיון בחרה ממה שבהיא דברי הר"מ באחרונה שהסבחתו לחסור ה"נ הביא בדיון קמא דברי הר"מ באחרונה. ואם י"ל בקמייתא ממה שז' דהיו מסתבר כרשב"ג דהלכה כדברי המיקל באבל שהסבחתו להקל מה"ש היה טעם זה שייך גם באחרונה. מיהו י"ל דנראה לו להטור להסבחת הראש"ש בקמייתא להקל ממה שז' ח"כ (בס' ל"ב) בטעם החילוק שבין חו"מ לאבל שהמותר באבל יותר משום דבאבל אפשר לעשות ע"י אחרים משא"כ במועד וכ' שם ומהאי טעמא נמי נראה לי דהלכה כרשב"ג דלאו אין אומן אלא הוא עושה בלעז אלא כמ"ל דלא בחול המועד עכ"ל וכן נראה מדברי הב"י. אך ח"כ מנ"ל דלא מסכים הראש"ש גם בדיון בחרה עם המקילים מטעם הלכה כדברי המיקל באבל. אך אמנם הטור כתב כדברי דקדוק גדול דחתלה כ' ולזה הסכים ח"א הראש"ש ז"ל והיינו שבהיא רח"ז לרבי המקילים ובדיון בחרה כתב אחר שבהיא הרי"ף וכן היא מסקנת ח"א הראש"ש ז"ל ולא כ' שהסכים לזה אלא שמסקנתו כך היא והיינו שבהיא דברי הר"מ באחרונה וכל זה פשוט וברור בע"ה:

שהוא ניזון מן הדקדק ח"כ בתעוקות שלא שייך זה לא גרע חבדת נפשם דהיינו ציטולם מלמוד מאבדת ממונן. וח"כ גם בג"ד י"ל דלא שייך שיחפזנו מן הדקדק שרצים הם :

(ו) **ביורה דאין ראיה כ"כ** ממלמד לג"ד דהתם כיון דביטול התעוקות הוא דבר האבד ואין המלמד יכול לחזור בו (כמ"ש בחו"מ סי' של"ג) והוא מחויב להשלים ונחשב כדבר האבד שלו וח"כ אין מזה ראיה כלל לג"ד שאינו מחויב לתת מלאכה להפועלים. רק דמזה נ"ל ברין שו"ב דמתא שלוקה פרס מהקצבים ואין אחר לשחוט אלא הוא שפלפל בזה הרב בעל חכמת אדם בקונטרס מלכת משה סי' ז' והעלה להחיר מלך שהשחיטה אינה מלאכה האסורה בימיו אבדו אצל במלאכה ממש הניח בל"ע ולפי הג"ל גם במלאכה ממש כך הוא אם הוא צנועא דשו"ב דמתא שמואלכו הוא דבר האבד דהו"ו כסידא דלא הדר שאם לא ישחוט היום יפסידו מוכרי הבשר אותו היום מעסקם שלא יחלבו בני העיר אותו יום בשב וזה לא יושלם להם ביום מחר ובהם שרינן ל' משום דבר האבד אחרי שהוא משועבד כמו מלמד וכנ"ל שוב י"ל דמזה יש ראיה גם לג"ד דמה שהוא מחויב להשלים בשביל זה אין להחיר דליתו דבר האבד אלאו מה שיהי' מוכרח להשלים כדי לקבל שכרו מאותו המלמד שילמוד תחת מזה שהי' לרדך ללמוד באלו הימים. דאין זה אלא מניעת הריוח ודבר האבד הוא רק בשביל התעוקות שוב מלאכתו צפ"ת סי' ש"פ סק"א בשם חמודי דניאל מפורש דדבר האבד אפי' לאחר מותה האבד לעשות יעני"ש. ועפ"י פסקתו הלכה למעשה להחיר :

אחר שאין לו מה יאכל מואו בעלמו שאין לו מה יאכל דאסור. ובחמת ממה שהחירו במועד לאורך המועד אין ללמוד כלל לאבד דהתם המלאכה נאסרה בשביל כבוד המועד. וח"כ לאורך המועד שהוא כבוד המועד החירו משא"כ באבד דלא שייך לומר כן :

(ז) **אך יש להביא עוד ראיה לג"ד מו"מ צב"ה** בשם חו"ת (סי' שפ"ד) והובא בש"ך שם דמלמדי תעוקות שדינן כרצים לריבוס לו ועוד דמלאכת דבר האבד כשהתעוקות בעלים ע"כ. הרי דבשביל דהו"ו דבר האבד אלא אחרים החירו לו לעשות מה שאסור לו וח"ל דת"ת שאני כמ"ש הרא"ש לדמות הרא"י של הראב"ד לפסוק כרשב"ג בבבביתא דהה שייך על ההיתר דרצים לריבוס לו אבד על היתר דבר האבד לא שייך כ"כ לדחות ולחלק בין ת"ת לשאר מילי. אך דלכאורה לא שייך בזה דבר האבד כ"כ דדבר האבד היינו הפסד מקדן אבד מניעת הריוח לא הוי בכלל דבר האבד (כמ"ש בסו"ט ש"פ סעי' ו') והכא מניעת הריוח הוא שלא ישתכרו. דהא ה"ג בתעוקות הוי לכאורה כמו מניעת הריוח שיבעלו מלמוד יותר ממה שלמדו כבר ודוחק לומר דהיינו שמה ישתכרו מה שלמדו כבר דלא משמע כן בשו"ע חו"מ סי' של"ג ובש"ך שם ס"ק כ"ו) ובחמת קשה למה שאנו מתירים דבר האבד אפי' תוך ג' ימים ועני הגתפריס מן הדקדק לא יעשה בג' ימים הראשונים ומי גרע חבדת גופו מאבדת ממונו וכבר הקשה כן הראב"ד ז"ל והוכיח מזה כהר"ף דלא קי"ל כרשב"ג בקמיתא. והרא"ש תי' דאין כלן חבדת גופו

כליק חלק יו"ד

לוח המפתחות

מחלק אורח חיים*

ענף ג לבאר הנפקות היות מזה אי חמץ הוה דשיל"מ או לא :

סימן יב ע"ד הקמת פסח שהוריקו מן השקים ונמאלת קמח דבוק אל השקים ויכר שנתלחלח ונחייבש ולכן נדבק בהשקים. וכו' יבואר דין דבר שנמנין שגריד מנין אחר להתירו :

סימן יג בדין חולה ר"ל בע"כ המבואר בשו"ע או"ח סי' תקכ"ד :

סימן יד אודות מתפלל א' על ימים נוראים שאיש אחד כתב עליו דברים רעים למפולג מש"כ :

סימן טו בענין הפוסין מכניסי רחמים ומדת הרחמים. ביאור דעת הרמב"ם ומהר"ל מפראג :

סימן טז בדין אחרוני קארפו ויוצא שיש עליהם ספק וחשש הרבנה. וכו' ב' ענפים :

ענף א משקל הספק להרבנה אם יש להקל בו. פלוג בענין הסוגיא דחוששין לרע אב :

ענף ב בפרס דלחרוני קארפו. אם יש להחזיקם בחוקת שאין מורכבים :

סימן יז בדין פדיון פדלים גדלים בבית בענין אם ראוי למאזן לזב. אשר הרב בעל חיי אדם נסתפק בזה :

סליק חלק או"ח. ובו תשובות כמנין טו"ב :

לוח המפתחות מחלק יו"ד

סימן א בדין שו"ב שדרגו עליו באיזה דברים. וגם אודות שו"ב השני המוחזק בהשבות שרגו עליו באתר ולא הודיע בגלי אס נאמן ע"ז :

סימן ב בדין שו"ב שערערו עליו שמכר שומרה חמורה. פלוג בדין נאמנות הבעלים נגד ע"א :

סימן ג בדין אחד שבדק הסבין של שו"ב ונאלץ פגומים והשו"ב שחש באתו הסבין ולא אחר לו כלום בעת השחיטה. ואח"כ בא לפני הרב וספר אם נאמן ע"ז :

סימן ד בדין שו"ב אחד שנתן ת"כ וקבל או"ח שלא לשאת יו"ש ושלא לנהוג קל"ר עס הקבלים ועבר ע"ז :

סימן ה בדין שו"ב שאינו נשבע לרב שבגדו. פלוג בדין חכם שאמר. וברמב"ם מעיין לא תתגודדו :

סימן ו בדין שגמאל קרסו אחד בושש כמו שלומי בין ב' העורות עוב"ח ועוב"ס ששחמו רובם ועור ה"ל ספק אם נשחט רובה וזה ענף א' :

ענף ב מלפני אם היה הושש נקוב והיה עור זה וזה שחמו אם מהני :

סימן ז סריקת הלב ממוקצת האונה שזמקה. ביאור ענין חר"ע וספק חר"ע :

סימן ח בדין ריאה שהיתה סרוכה לדופן במיגר החזה ובהכנסת יד הנוקד נחפרק הדיקון. וכשהיאלו הריאה מלאו חתך ארוך וחתיכת

סימן א בפעם למה על איזה מלות מברכין. ועל איזה מלות אין מברכין ביאור תשובת הר"י בן פלע והראב"ד בזה. יבאר כל הכללים התולים בזה הענין ע"פ שיטת הנמרא והפוסקים :

סימן ב בדין הכנת תפילין בחוה"מ. יבאר אם חוה"מ אסור במלאכה מדאורייתא. ואם נקרא אות יתרון קשיות ודברי המשכמות יעקב אשר דחה בשתי ידיים דברי הסוברים שאין להניח תפילין בחוה"מ :

סימן ג קונטרס בזמן בהש"מ וכו' ז' ענפים :

ענף א בו מובאים שיטת הראשונים בזה והקשיות שהקשו עליהם בעלי הריסון :

ענף ב ידובר סילוק הקשיות שהרבו להקשות לכל הקשות וישיבם היטב וביאור שיטת הירושלמי בזה :

ענף ג בענין י"ב שעות היום אם נחשבים מעה"ש עד לה"כ או מהק' החמה עד שקיעתה. ופלוגתא דהת"ד ולבוש בזה. וביאור דעת הרמב"ם בזה :

ענף ד בו יבואר איזה מן השניות בענין זמן בהש"מ קרובה יותר להלכה. ומובדעת מן הש"ס ופוסקים. ומבריע בשפות ר"ת :

ענף ה בו יבואר שיעור זמן שמקיעה עד לה"כ אם הוא שזה ככל יומה"ש ובכל חלקי הישוב :

ענף ו חשבון שעות היום בשעות זמניות וזמן התחלת בה"מ לש"ח זה :

ענף ז בו יבואר שיעור בהש"מ במדינתו :

סימן ד קמן אם יוכל להוציא אחרים בקריאת ס"ת. בשבתות וביו"ט ובר"ח ובחנוכה. ובחול וחולק הדיוט שצנייהם :

סימן ה בענין חיקון טרוב לעיר פאלאזק. ויבאר אם הקרח מבטל המחיצה של הנהר :

סימן ו בתחומין די"ב מיל באיזה ענין היו תחומין די"ב מיל לאורייתא לדעת הפוסקים הסוברים דתחומין די"ב מיל הם לאורייתא. תחלת התשובה חסרה פה :

סימן ז אם מותר לגמול אילנות בחצר ביהמ"ס :

סימן ח חנוכי שלא מכר חמנו עד אחר זמן מכירת החמץ. יבאר הדין שאין חמסו חמץ גמור. וגם כל פרטי דיני הקנינים לפני זמנו וחוק הפסח :

סימן ט בדין הילב מבהמות שאוכלים חמץ בפסח. פלוג בענין זה וזה גורם :

סימן י בדין חסר הנמאלת בפסח בקיידיאלך או חרעמולאך הנעשין משומן ושאר מי פירות וזוים אם אוסרת במשבו :

סימן יא בדין חמץ בפסח אי היו דשיל"מ וכו' ז' ענפים :

ענף א ביאור דעת הרמב"ם והפוסקים בזה בפלוג עולם :

ענף ב ביאור דעת ה"חם והרא"ש ושאר הפוסקים בזה :

(*) נעשה ע"י הרב וכו' סהר"ר דובער מרדכי חייקין ג"ר .

לוח המפתחות מחלק י"ד

סימן יט נדון אשה שיש לה שבר והרגשת כאב ומלאה דם אח"כ בעד שלי. פלפול בענין חזקת הדם שבא בהרגשה :

סימן כ אשה שרואה דם אחר עשיית זרימה ובדקה במוך ומלאה הרגשת כאב במק"א אם יש להלית זו. פלפול בדברי מהר"א נדון לתלות במכה. עד כאן פתחי גדה :

סימן כא תאחד שאמר עליו כל הנאות אשה אם לא יכלק חוטא והוא בן כ"ו שנים ולא נשא עדיין ולא קיים פ"ו. ולמדן אי החיר לו נדרו. יבאר אם הוא נשבע לד"מ מקרי כיון שתלה שבועתו בתנאי :

סימן כב בדיון בשר המובא מחוץ לעיר. יבאר דיני התקנות והגדרים. ובאיות ענין יכול ב"ד לבטל דברי ב"ד הקודמים ובאיות ענין אין יכול לבטל חף שהם גדולים מהם ע"פ שיטות הסופקים ראשונים ואחרונים :

סימן כג בהמה שיאמה מלאה ושהתה בחוץ יותר מיום א' ובאה ריקנית אם הולד הבאה אחרתה מוג. בו קדושת בטר. פלפול בענין תקפו כהן :

סימן כד נגדון בטר שנמכרה האם ובפקא אם היה קנין נמור. ופלפול אודות עיני קנין דרבנן :

סימן כה דיני חדש וכו' ב' ענפים :

ענף א פתוחה ע"ד פלפול ותדוד יבאר דברי הרמב"ם :

ענף ב נחלק לחמשה סימנים :

סימן א יבאר אם חדש אסור בחו"ל בזה"ו דאורייתא או דרבנן :

סימן ב יבאר דין חדש של עכו"ם בארץ ובחו"ל :

סימן ג אחרי אשר בואר שיטת הסוברים דחדש א"צ בשל עכו"ם יבאר מה הוא חדש של עכו"ם אם התבואה של עכו"ם ואפילו זרע בקרקע של ישראל. או דאלינן בחר הקרקע :

סימן ד נידון השקר של חדש :

סימן ה אם נבעל שבר של חדש בדבר מאכל ויש בו גז"ט אם אסור :

סימן ו בדיון אם מותר להניח לפועלים עניים לעשות מלאכה בימי אבולו של העש"ב. אי מהני דבר האבד של הרבה פועלים :

והחיות שור חלוי ספק מן הריאה ספק מן הסכרא וכו' ב' ענפים. יבאר אם מהני סתימה לחסרון בריאה :

סימן ט איש אחד הרגיש מחט באלכו חתיכת ריאה והיה בזה מן הקנה של ריאה אם חולין שדרך הקנה נכנסה המחט :

סימן י נגדון ריאה שיש עליה נקודות שחורות או אדומות ותחתיהם חולע הנק' מואשליך. פלפול וביאור אם יש לחלק בין שחור לאדום בזה :

סימן יא בהמה שלא יכלה לעמוד על רגליה ועכו"ם מסב"ל ואומרים שבהמה השדרה. והקצב אומר מהמת שנתקרה ואם לקום את הב"צ שלא שאל שאלת חכם :

סימן יב בדיון מוכרת גזי מעים לגברים. פלפול בדברי הרמב"ם בזה. ובדברי הפ"ח :

סימן יג בנידון הקוסיא שהקשה מופלג אחד ממאהליב בסוגיא דחתיכת העלת שנתעברה. פלפול בענין ביטול איסורין ודבר שז"מ :

סימן יד בדיון קבוע. וכו' ג' סימנים :

סימן א יבאר באיות אופן נקרא קבוע דאורייתא. וביאור שיטות הסופקים בזה :

סימן ב דוחה דברי מורה אחד שהשיג על הרב מור"ו דוויסעפכס. יתכן הקוסיות שהקשה על הפר"ח :

סימן ג בדיון קבוע דאורייתא דבעין סיבא האיסור ניכר במקומו. מזה הדיון אם היה ידוע ושכח אי חשוב עדיין קבוע. או לא :

סימן טו אודות הבאק המשותף למה יהודים לענין איסור ריבית בהלוואות שלמים מהם. ובאוקלאדין שהם מקבלים. פלפול בדיון ריבית ע"י שלוח הלווה או שלוח המלווה :

פתחי נדה

סימן טז אשה שיש לה וסת קבוע והניע שעת וסתה ולא הרגיש ובדקה ונאבד העד. יבאר שיטת הפרישה בפור סי' קפ"ד :

סימן יז אשה שטולאת קרשין שחורים ולבעמים גם אדומים ולנקטים מעל העד. והרופאים אומרים שיש לה פגעים וחבורות. יבאר מזהות הקרשין ודיניהם. ודין נאמנות הרופאים :

סימן יח אשה שמלאה בנתינת שלה דם הרבה אחר התשמיש ואירע לה כן ד' עמים. ואומרת שמרגשת כאב בזה א' והאשה היא מניקה. יבאר דברי מהר"א המובא בזה"ע סי' קפ"ז סעיף י'. יתכן דברי הח"ד בסיומן ה"ל :